ספרי׳ – **אוצר החסידים** – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי | **שער שלישי**

דבר מלכות

מאמרי דא״ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים״

770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה״ק כפר חב״ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי׳ תהא שנת נפלאות בכל

צדי״ק שנה להולדת כ״ק אדמו״ר שליט״א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד׳

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומָש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להכדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיח.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ב יֹאמַר־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ג יֹאמְרוּ־נָא בֵית־אַהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ד יֹאמְרוּ־נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ה מִן־הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַּמֶּרְחָב יָהּ:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מַה־יַּעֲשֶׂה לִּי אָדָם: ז יְהוָה לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטֹחַ בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: י כָּל־גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: יא סַבּוּנִי
גַם־סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: יב סַבּוּנִי כִדְבֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: יג דָּחֹה
דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים
יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: טז יְמִין יְהוָה רוֹמֵמָה יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: יז לֹא־אָמוּת כִּי־אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי
יָהּ: יח יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אָבֹא־בָם אוֹדֶה יָהּ: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: כא אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: כה אָנָּא
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא: כו בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתִים עַד־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

קיט.

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א א אַשְׁרֵי תְמִימֵי־דָרֶךְ הַהֹלְכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אַשְׁרֵי נֹצְרֵי עֵדֹתָיו בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אַף לֹא־פָעֲלוּ
עַוְלָה בִּדְרָכָיו הָלָכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקֻּדֶיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד: ה אַחֲלַי יִכֹּנוּ דְרָכַי לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: ו אָז לֹא־אֵבוֹשׁ

המשך מזמור קיט בעמוד נח

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

... וזאת להעיר אשר כיון שיש כמה תלונות מהמורים והמורות, כדאי הי' לחשוב ע"ד הצעה שבהנהלה יכנס בא כח המורים עכ"פ בתור מייעץ בענינים הקשורים עם המורים. ואחכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

בברכה.

סוף זמן קידוש לבנה:
מוצאי שבת קודש, י"ג אייר

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קיח, קיט ..... ג

ג) מאמר ד״ה ונקדשתי בתוך בני ישראל
ש״פ אמור, י״ג אייר ה׳תשכ״ה ..... ה

ד) שיחת ש״פ אמור, י״ג אייר, ה׳תשכ״ה..... יג

ה) משיחות שבת פרשת אחרי-קדושים,
י״ג אייר ה׳תנש״א ..... טז

ו) לקוטי-שיחות פ׳ אמור כרך יז..... כז

ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... ל

ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור ..... לא

ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת אמור ..... לב

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור ..... סא

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת אמור ..... סב

יב) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת אמור ..... עא

יג) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... עג

שיעורי רמב״ם

יד) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת אמור.....עו

טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אמור ..... קלו

טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת אמור.....קנא

יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף כב עד דף כח..... קנד

יח) נביאים וכתובים
ירמיה פרק יד, קהלת פרק ג..... קפג

יט) משניות – מסכת מכות/שבועות
ביאור קהתי..... קפה

כ) עין יעקב מסכת מגילה .....קצג

כא) מסכת בכורות עם ביאורים
מדף כה עד דף לא .....קצד

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... רכג

כג) שולחן ערוך הלכות תפילין
לפי לוח רב יומי אדמו״ר הזקן ..... רכג

כד) לקוטי תורה ד״ה וספרתם לכם ממחרת השבת
אדמו״ר הזקן ..... רכו

כה) שערי תשובה
אדמו״ר האמצעי ..... רכט

כו) מאמרי הצ״צ – דרך מצותיך
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... רל

כז) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... רלג

כח) קונטרס עץ החיים
אדמו״ר מוהרש״ב.....רלד

כט) ספר המאמרים – ה׳ש״ת
אדמו״ר מוהריי״צ..... רלז

ל) ספר השיחות ה׳תש״ב-תש״ג בלה״ק
אדמו״ר מוהריי״צ..... רמ

לא) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ.....רמב

לב) חומש לקריאה בציבור ..... רמד

לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש ..... רנב

לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ג.....רנג

לה) לוח זמנים לשבוע פרשת אמור ..... רנד

לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש .....רנה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בס"ד. שבת פרשת אמור, י"ג אייר ה'תשכ"ה*

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם[1], **וּמְבָאֵר אַדְמוּ"ר הַזָּקֵן בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'** במאמר חסידות **דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל זֶה**[2], הפותח בפסוק זה "ונקדשתי..." **דִּוְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** (ציווי שלפי פנימיות הדברים משמעותו **גִּילּוּי קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתוֹךְ הַלֵּב**[3] של כל אחד ואחד **דְּיִשְׂרָאֵל** מבני ישראל) **הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,** ההתגלות של הקדושה האלוקית בתוך הלב היהודי היא תוצאה של פעולת האדם והתעוררות שלו להתקרב אל ה' שהיא הפועלת את ההתגלות מלמעלה, כך שהדבר הוא בדרך מלמטה למעלה, כי ההתחלה היא פעולת האדם מלמטה שהיא הגורמת את ההתעוררות וההתגלות מלמעלה **שֶׁלְּבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בּוֹעֵר כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ לִיכָּלֵל בִּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ,** הלב היהודי צמא להתקרב לאלוקות, והצימאון חזק וגדול מאד כמו אש בוערת ורצונו של היהודי הוא להיות נכלל באלוקות, היינו שהרצון שלו לדבוק באלוקות הוא גם אם לשם כך עליו לאבד את המציאות האישית שלו (ובלשון רבנו הזקן בספר התניא, פרק יט: "... נר ה' נשמת אדם, פירוש שישראל הקרויים אדם נשמתם היא למשל כאור הנר שמתנענע תמיד למעלה בטבעו מפני שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשורשו למעלה ביסוד האש הכללי... ואף שעל ידי זה יכבה ולא יאיר כלום למטה וגם למעלה בשורשו, אף־על־פי־כן בכך הוא חפץ בטבעו, כך נשמת האדם ... חפצה וחזקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשרשה ומקורה בה' ... הגם שתהיה אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי...") **וְעַל־יְדֵי־זֶה** כתוצאה מהצימאון וההתעוררות של האדם מלמטה **נִמְשָׁךְ אַחַר־כָּךְ אֲנִי הֲוָיָ' מְקַדִּשְׁכֶם, הַמְשָׁכַת** והתגלות **קְדוּשָׁתוֹ** של ה' **יִתְבָּרֵךְ** אל תוך ליבו של האדם **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.**

וּבָזֶה עַצְמוֹ (בְּהַהַמְשָׁכָה ההתגלות של קדושת ה' **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה) שְׁנֵי עִנְיָנִים,** האחד - **הַהַמְשָׁכָה עַל־יְדֵי תּוֹרָה** - **וְ**השני **הַהַמְשָׁכָה עַל־יְדֵי מִצְוֹת**[4] שהם שני עניינים שונים, כפי שהולך ומבאר. **דְּהַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹרָה הִיא** התגלות אלוקות **בִּפְנִימִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (בְּרוּחָנִיּוּת), וּבְכִדֵּי שֶׁתִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה** של ההתגלות האלוקית **בְּחִיצוֹנִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (בְּגַשְׁמִיּוּת), הוּא עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת**[5] שהוא פעולה גשמית שיש לה השפעה גם בגשמיות העולמות.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁאוֹמְרִים ג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ[6], כי בהמשכת והתגלות הקדושה יש שלושה עניינים שונים **דְּקָדוֹשׁ הָא' הוּא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,** כאמור, הפסוק "ונקדשתי" מדבר על התגלות הקדושה האלוקית באדם בדרך מלמטה למעלה, היינו התעוררות מצד האדם שגורמת המשכה והתגלות מלמעלה, ודרך זו נקראת "העלאה" היינו התקרבות לאלוקות כתוצאה מכך שהאדם מצידו מתעלה **וְקָדוֹשׁ הַב' וְהַג' הֵם הַמְשָׁכוֹת** של התגלות אלוקית בדרך הפוכה, **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, עַל־יְדֵי תּוֹרָה וְעַל־יְדֵי מִצְוֹת**[5] שהם, כאמור, שתי דרכים שונות לפעול את ההמשכה מלמעלה למטה – ההמשכה על־ידי תורה שמתגלית בפנימיות (רוחניות) העולמות וההמשכה שעל ידי מצוות שמתגלית בחיצוניות (גשמיות).

ב) וּמַמְשִׁיךְ ב'לקוטי תורה' **בְּ(הַבִּיאוּר לְ)הַמַּאֲמָר**[7], (לאחר המאמר עצמו, מופיע ב'לקוטי תורה' 'ביאור' למאמר בדיבור־המתחיל "לבאר הדברים על פסוק ונקדשתי", שם מבואר באריכות עניין "קדוש, קדוש, קדוש" ונתבאר) **שֶׁג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ הֵם ג' מַדְרֵגוֹת. קָדוֹשׁ הָא' הוּא כֶּתֶר** בחינת כתר עליון **(שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה** שהיא ראשית הספירות, כשם שהכתר נתון מעל

) יצא לאור בקונטרס י"ג אייר - תש"נ, "לקראת י"ג אייר, יום היאָרצייט של הוו"ח וכו' הרב ישראל ארי' לייב, אחיו של - יבדל לחיים טובים - כ"ק אדמו"ר שליט"א, - לפני מלחה"ע האחרונה עלה לארץ הקודש. נסתלק בי"ג אייר ה'תשי"ב, בליווערפול, אנגלי', ומנ"כ בעיה"ק צפת תובב"א .. יום ג, יג אייר, שנת ה'תש"נ". 1) פרשתנו כב, לב. 2) סעיף ט (לג, ב). 3) ראה לקו"ת שם סעיף ה (לב, ג) דתוך בני ישראל הוא נקודה הפנימית דהלב. 4) לקו"ת שם סוף סעיף ו (לב, ד). 5) לקו"ת שם סעיף ח (לג, א). ושם, ש"לכן הן ב' בחי' קדוש" (כדלקמן בפנים). 6) ישעי' ו, ג. 7) לג, סע"ב ואילך.

*) תולדותיו - ראה ספר "ימי מלך" ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 68 ואילך [קובץ י"ג אייר ארבעים שנה (קה"ת, תשנ"ב). תו"מ - רשימת היומן ע' קמט].

ביאור בדרך אפשר

ראשו של האדם), **קָדוֹשׁ הַב' הוּא כֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין** המידות של הספירות העליונות הנקראות "זעיר אנפין" (פנים זעירות) כי לעומת המוחין העליונים יש בהם מעט אור וחיות, **וְקָדוֹשׁ הַג' הוּא כֶּתֶר דְּמַלְכוּת** הספירה האחרונה מעשר הספירות. כלומר, "קדוש" שמשמעותו נעלה ונבדל הוא עניין הכתר שלמעלה מהספירות אלא שבכתר עצמו יש דרגות שונות – למעלה מספירות, בתור כתר למידות ובתור כתר למלכות ולכן נאמר שלוש פעמים "קדוש", כפי שהולך ומבאר.

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּיאוּר בָּזֶה עַל־פִּי הַיָּדוּעַ[8] בתורת החסידות **שֶׁקָּדוֹשׁ (בִּכְלָל** באופן כללי, מבלי להיכנס לדרגות השונות שבדבר) **קָאֵי עַל 'אוֹר הַסּוֹבֵב'**, כמבואר בקבלה וחסידות שהאור האלוקי בא לעולם בשני אופנים הנקראים "אור הסובב כל עלמין" ו"אור הממלא כל עלמין". אור הסובב הוא התגלות האור האינסופי הבלתי מוגבל שמאיר על כל העולמות והנבראים בשווה, בדרך 'מקיף', ונקרא 'סובב' על שם שמאיר על העולמות 'מלמעלה' מבלי להתלבש בתוכם, ואור ה'ממלא' הוא התגלות האור כפי שבא בגבול וצמצום בהתאמה לכל עולם ולכל נברא לפי עניינו ומתלבש בכל אחד מהם בפנימיות, ובדרך כלל "קדוש" מכוון ל"אור הסובב כל עלמין" **שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** מהאור האלוקי ה"ממלא כל עלמין" שבא ויורד מדרגה לדרגה ב"סדר השתלשלות" שבו ההמשכה וההארה ממדרגה לדרגה היא בצורה הדרגתית כמו שלשלת שהטבעות שלה אחוזות זו בזו. **וְלָכֵן עִיקַּר הָעִנְיָן דְּקָדוֹשׁ** במובן של "סובב" שקדוש ומובדל מהאור המדוד והמוגבל **(קָדוֹשׁ הָא') הוּא בַּכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַחָכְמָה (כִּי חָכְמָה הִיא רֵאשִׁית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת**[9] ולכן היא הראשונה בעשר הספירות העליונות). **וְזֶה שֶׁגַּם הַכֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין וְכֶתֶר דְּמַלְכוּת נִקְרָאִים בְּשֵׁם קָדוֹשׁ**, והם, כאמור, הבחינה השנייה והשלישית ב"קדוש", ולכאורה לא מובן איך יתכן "קדוש" ו"כתר" שלמעלה מהשתלשלות (ולכן עיקרו למעלה מהחכמה) במידות ובספירות המלכות שהם דרגות שבתוך סדר ההשתלשלות? והביאור **הוּא כִּי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת**

ביאור בדרך אפשר

הַכְּתָרִים הִיא לֹא כְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת עֲלָה וְעָלוּל, סיבה ותוצאה **שֶׁהֶעָלוּל הוּא מַהוּת אַחֵר מֵהָעִילָּה**, למשל, השכל הוא 'עילה' להתהוות המידות שבאות כתוצאה מהשכל, כי רגש נולד מתוך התבוננות שכלית, אבל אין דמיון בין מהות השכל למהות המדות, והמהות והתכונות ואופן הפעולה וההשפעה של השכל שונים לחלוטין מאלה של המידות אבל בין הכתרים שבכל עולם ובכל בחינה יש דמיון מהותי כי גם הכתרים שבתוך סדר השתלשלות לא מתהווים בסדר והדרגה **כִּי־אִם שֶׁכָּל הַכְּתָרִים הֵם מַהוּת אֶחָד**[10], ולא רק כתר עליון שלמעלה מהחכמה הוא 'כתר' ונקרא 'קדוש' **וְגַם לְאַחֲרֵי יְרִידַת הַכֶּתֶר לִהְיוֹת כֶּתֶר לִזְעֵיר־אַנְפִּין** המידות **אוֹ לְמַלְכוּת** שהיא הדרגה האחרונה בסדר השתלשלות הספירות, **הוּא בְּמַהוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה קוֹדֶם (כֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה)** כלומר, ב'סדר השתלשלות' המסודר וההדרגתי כל דרגה וכל בחינה היא למטה מזו שמעליה כי היא באה ישירות ממנה (הבינה מהחכמה, הגבורה מהחסד, וכן בעולמות – בריאה מאצילות, יצירה מבריאה וכד') אבל לבחי' הכתר יש, כביכול, 'סדר השתלשלות' מיוחד לה כמבואר בחסידות מספרי קבלה ש"השתלשלות הכתרים זה מזה" וכאילו נאמר שכתר דבריאה משתלשל ובא ישירות מכתר דאצילות מבלי לעבור דרך הדרגות שבינתיים ולכן אין להתפלא שגם כאשר הכתר מתגלה בתוך עשר הספירות בתור כתר דז"א וכתר דמלכות הוא עדיין נשאר 'קדוש' ונחשב 'מהות אחד' עם כתר עליון שלמעלה מהספירות.

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁמְּבֹאָר בְּהַמַּאֲמָר שֶׁג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ הֵם חֲלוּקִים בְּמַדְרֵגָתָם היינו שכל פעם מתייחסת לדרגה אחרת בכתר (כאמור **שֶׁקָּדוֹשׁ הָא' הוּא הַכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה, וְקָדוֹשׁ הַב' וְהַג' הֵם הַכֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין וּדְמַלְכוּת), הוּא גַּם בֵּיאוּר עַל הַחִילּוּק בְּאוֹפַנָּם** בדרך שבה אותה בחינה מסוימת של כתר נמשכת ובאה לידי גילוי **(שֶׁקָּדוֹשׁ הָא' הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַטָּה לְמַעְלָה**, באמצעות 'העלאה' שהיא התעוררות שמתחילה מצד האדם

---

1 קָדוֹשׁ הָא' הוּא כֶּתֶר (שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה), קָדוֹשׁ
2 הַב' הוּא כֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין, וְקָדוֹשׁ הַג' הוּא
3 כֶּתֶר דְּמַלְכוּת. וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּיאוּר בָּזֶה עַל־פִּי
4 הַיָּדוּעַ[8] שֶׁקָּדוֹשׁ (בִּכְלָל) קָאֵי עַל 'אוֹר הַסּוֹבֵב',
5 שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וְלָכֵן עִיקַּר
6 הָעִנְיָן דְּקָדוֹשׁ (קָדוֹשׁ הָא') הוּא בַּכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה
7 מֵהַחָכְמָה (כִּי חָכְמָה הִיא רֵאשִׁית
8 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת[9]). וְזֶה שֶׁגַּם הַכֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין
9 וְכֶתֶר דְּמַלְכוּת נִקְרָאִים בְּשֵׁם קָדוֹשׁ, הוּא כִּי
10 הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַכְּתָרִים הִיא לֹא כְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת עִלָּה
11 וְעָלוּל, שֶׁהֶעָלוּל הוּא מַהוּת אַחֵר מֵהָעִילָּה,
12 כִּי־אִם שֶׁכָּל הַכְּתָרִים הֵם מַהוּת אֶחָד[10], וְגַם
13 לְאַחֲרֵי יְרִידַת הַכֶּתֶר לִהְיוֹת כֶּתֶר לִזְעֵיר־אַנְפִּין אוֹ
14 לְמַלְכוּת, הוּא בְּמַהוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה קוֹדֶם (כֶּתֶר
15 שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה). וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁמְּבֹאָר
16 בְּהַמַּאֲמָר שֶׁג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ הֵם חֲלוּקִים
17 בְּמַדְרֵגָתָם (שֶׁקָּדוֹשׁ הָא' הוּא הַכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה
18 מֵחָכְמָה, וְקָדוֹשׁ הַב' וְהַג' הֵם הַכֶּתֶר דִּזְעֵיר־
19 אַנְפִּין וּדְמַלְכוּת), הוּא גַּם בֵּיאוּר עַל הַחִילּוּק
20 בְּאוֹפַנָּם (שֶׁקָּדוֹשׁ הָא' הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַטָּה

וראה בארוכה שיחת ש"פ אחרי־קדושים, י"ג אייר ה'תשמ"ה [התוועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1942 ואילך] - ביאור בשמו של בעל היאָרצייט, והשייכות דשמו לפ' אחרי־קדושים. שיחת פסח שני ה'תשמ"ז [התוועדויות תשמ"ז ח"ג ע' 256 ואילך]. [ש"פ אחרי־קדושים ה'תנש"א (התוועדויות תנש"א ח"ג ע' 184 ואילך)]. 8) לקו"ת תזריע כב, ג. ובכ"מ. 9) שער היחוד והאמונה רפ"ט. ובכ"מ. 10) ראה המשך תער"ב ח"א פע"ט. ח"ב פש"מ. וראה לקו"ת קרח נב, ג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

וְקָדוֹשׁ הַב׳ וְהַג׳ הֵם בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וההתגלות שלהם היא בדרך ״המשכה״ שבאה מלמעלה למטה), כפי שהולך ומבאר מדוע הבחינה העליונה בכתר באה בדרך מלמטה למעלה ושתי הבחינות הנוספות באות בדרך מלמעלה למטה. **דְּ[אוֹר] הַסּוֹבֵב** כל עלמין שבעצם מהותו הוא למעלה מהעולמות והנבראים **(כֶּתֶר) עַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל לְגַמְרֵי** מ״סדר השתלשלות״ שבו האור האלוקי יורד בצורה הדרגתית ומהווה נבראים מוגדרים ומוגבלים, **הַגִּלּוּי שֶׁלּוֹ בָּאָדָם הוּא בְּאוֹפֶן** כזה **שֶׁהוּא** האדם **מַכִּיר וּמַרְגִּישׁ שֶׁזֶּהוּ** האור האלוקי שמתגלה בו הוא **עִנְיָן שֶׁמּוּפְלָא וּמוּבְדָּל מִמֶּנּוּ** ונעלה ממנו לגמרי, **וְלָכֵן הוּא** האדם **מְשְׁתּוֹקֵק לָצֵאת מִמְּצִיאוּתוֹ** לצאת מגדרי המציאות וההגבלות שגורמות לו להיות מציאות מוגבלת **וְלִיכָּלֵל** כמו נר הנכלל באבוקה ומאבד את מציאותו כיישות נפרדת **בְּהָעִנְיָן הַמּוּפְלָא, וְכַאֲשֶׁר [אוֹר] הַסּוֹבֵב יוֹרֵד לִהְיוֹת כֶּתֶר לִזְעֵיר־אַנְפִּין אוֹ לַמַּלְכוּת,** שהם דרגות ובחינות בתוך ״סדר השתלשלות״ המדוד ומוגבל **אָז הַגִּלּוּי שֶׁלּוֹ הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁנִּמְשָׁךְ** ומתגלה מלמעלה **לְמַטָּה** כי ה״מטה״, האדם התחתון, קולט ומכיל בתוכו את האור הזה. **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה** כמו שהוא בעניין האופן שבו נפעלת התגלות הכתרים, **הוּא בְּנוֹגֵעַ לְקָדוֹשׁ הַב׳ וְהַג׳, שֶׁהַחִלּוּק בְּאוֹפֶן הַמְּשָׁכָתָם** שבאופן כללי שניהם נמשכים על ידי המשכה מלמעלה למטה, אבל כאמור יש ביניהם עצמם הבדלים לגבי אופן ההמשכה **הוּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם חֲלוּקִים בְּמַדְרֵגָתָם** וההבדלים בדרגות הם היוצרים את ההבדלים בצורת ההמשכה וההתגלות. כפי שהולך ומבאר.

דְּקָדוֹשׁ הַב׳, כֵּיוָן שֶׁהַיְרִידָה שֶׁלּוֹ היא ירידה מכתר שלמעלה מהספירות **הוּא** ירידה כזו **שֶׁנַּעֲשָׂה כֶּתֶר לִזְעֵיר־אַנְפִּין** המידות שבעשר הספירות, כנ״ל **(דִּזְעֵיר־אַנְפִּין הוּא סוֹף הָאֲצִילוּת[11]**

ביאור בדרך אפשר

כמבואר בחסידות ש״זעיר אנפין״ היא הירידה הגדולה ביותר של האור האלוקי לעולמות והאור שירד לז״א דאצילות הוא הנמשך אחר כך להחיות את העולמות בריאה־יצירה־עשייה, כשהוא יורד ונמשך באמצעות מידת המלכות), וכיוון שמדובר בדרגה שהיא עדיין חלק מעולם האצילות הנעלה (עליו נאמר שעם היותו ״עולם״, בכל זאת הוא ״אלוקות ממש״) **הַמְּשָׁכָתוֹ הִיא (רַק) בִּפְנִימִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (עַל־יְדֵי תּוֹרָה)** והוא איננו יורד מעבר לכך, **וְקָדוֹשׁ הַג׳, שֶׁיּוֹרֵד** לדרגה יותר נמוכה **לִהְיוֹת כֶּתֶר לְמַלְכוּת** שלמטה מהמידות של בחינת זעיר־אנפין **(דְּמַלְכוּת הִיא שֹׁרֶשׁ הַנִּבְרָאִים[11]** כי דרכה עובר האור האלוקי מז״א להחיות את הנבראים), **הַמְּשָׁכָתוֹ הִיא (גַּם)** למטה יותר, לא רק בפנימיות העולמות אלא גם **בְּחִיצוֹנִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת),** כמבואר לעיל.

ג) וּמַמְשִׁיךְ בְּ(הַבֵּיאוּר לְ)הַמַּאֲמָר[12], דיבור־המתחיל ״ונקדשתי״ ב״לקוטי תורה״ **דְּזֶהוּ מַה דְּאִיתָא** מובא **בַּמִּדְרָשׁ[13] (בְּעִנְיַן ג׳ פְּעָמִים קָדוֹשׁ), מָשָׁל לִבְנֵי מְדִינָה שֶׁעָשׂוּ שָׁלֹשׁ עֲטָרוֹת** כתרים **לַמֶּלֶךְ, מֶה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ, הֵנִיחַ בְּרֹאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתַּיִם בְּרֹאשׁ בָּנָיו, כָּךְ בְּכָל יוֹם הָעֶלְיוֹנִים** המלאכים **מַכְתִּירִים לִפְנֵי הַקָּבָּ״ה** ומעטרים אותו כביכול באמירת **שָׁלֹשׁ קְדוּשׁוֹת, מַה הַקָּבָּ״ה עוֹשֶׂה, נוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתַּיִם בְּרֹאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב[14]** זהו שכתוב בתורה שלושה ביטויים של קדושה שאחד מהם מתייחס לקדוש־ברוך־הוא **כִּי קָדוֹשׁ אָנִי,** ושניים נוספים מתייחסים לבני ישראל **וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים. הֵיְינוּ דְּ״כִּי קָדוֹשׁ אָנִי״** הקדושה האמורה על הקדוש־ברוך־הוא **הוּא הָעֲטָרָה** הכתר **שֶׁנּוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ, ״וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים״ הֵם שְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת** שני הכתרים **שֶׁנּוֹתֵן** הקדוש־ברוך־הוא **בְּרֹאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.**

---

11) תו״א תרומה פא, ב. המשך תרס״ו ס״ע רפד ואילך. ובכ״מ. 12) סעיף ו (לה, א ואילך). 13) ויק״ר פכ״ד, ח. 14) קדושים יט, ב. כ, ז.

ד) וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי מַה דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ שָׁם[16], קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ, יָכוֹל כָּמוֹנִי? תַּלְמוּד לוֹמַר, כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי, קְדוּשָׁתִי לְמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם. וְכָתַב הַ"צֶּמַח צֶדֶק" (בְּ"אוֹר הַתּוֹרָה" רֵישׁ פָּרָשַׁת קְדוֹשִׁים[17]) שֶׁזֶּה תָּמוּהַּ. וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה (בְּפַשְׁטוּת) הִיא, כִּי אֵיךְ שַׁיָּךְ אֲפִילוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִהְיוּ "כָּמוֹנִי". וּבְ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה" פָּרָשַׁת נִצָּבִים[18] מְבוֹאָר, דְּ"קְדוּשַׁתְכֶם" הִיא הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי אִתְעֲרוּתָא דִלְתַתָּא דְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, וּקְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם הִיא קְדוּשָׁה נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר שֶׁאֵין אִתְעֲרוּתָא דִלְתַתָּא דְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת מַגַּעַת שָׁם, וְנִמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה. וְזֶהוּ מַה שֶּׁבַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה הֵם לְמַעְלָה מִצַּדִּיקִים גְּמוּרִים[19], כִּי עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הֵם מַמְשִׁיכִים מִבְּחִינַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם, כַּמְבוֹאָר בְּ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה" שָׁם.

ביאור בדרך אפשר

1 **וּלְהָעִיר, דְּבַמִּדְרָשׁ** רבה **שֶׁלְּפָנֵינוּ** הנוסח המצוי בידינו **אִיתָא** מובא
2 **הַדָּא הוּא דִּכְתִיב** זהו שכתוב **דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
3 **קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים, דִּלְכְאוֹרָה מִזֶּה**
4 **שֶׁנּוֹתֵן בְּרֵאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ"** הכתרים הקדוש־ברוך־הוא
5 **שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם** האחד -
6 **"קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ" (שֶׁבִּסְמִיכוּת**
7 **לְ"כִי קָדוֹשׁ אֲנִי")** והשני -
8 **וּוְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם**
9 **קְדוֹשִׁים**[15] **(שֶׁנֶּחְשָׁבִים שְׁנֵיהֶם**
10 "והתקדשתם" ו"והיתם קדושים"
11 **לַעֲטָרָה אַחַת** ולא שני כתרים
12 שונים). **אֲבָל בְּ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה"**
13 **מְפָרֵשׁ, דִּשְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת שֶׁנּוֹתֵן**
14 **בְּרֵאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם**
15 **וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים,**
16 שלפי המדרש נחשבים לכתר אחד
17 **וּקְדוֹשִׁים תִּהְיוּ (שֶׁבִּסְמִיכוּת**
18 **לְ"כִי קָדוֹשׁ אֲנִי"** למרות
19 הסמיכות) **אֵינָהּ נִמְנֵית**
20 **בְּהָעֲטָרוֹת** בין שלושת הכתרים אלא
21 שלושת הכתרים הם: הכתר של
22 הקדוש־ברוך־הוא - "כי קדוש אני"
23 ושני הכתרים בראשם של בני ישראל
24 — "והתקדשתם", ו"והייתם קדושים".
25 **ד) וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה** את שני
26 האופנים בדרשות הפסוקים, האחד לפי
27 נוסח המדרש, והשני לפי המבואר
28 ב"לקוטי תורה", **עַל־פִּי** עניין נוסף
29 **מַה דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ שָׁם**[16],
30 המוסיף ומביא דרשה נוספת על פסוק
31 זה **קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ, יָכוֹל**
32 **כָּמוֹנִי?** האם הכתוב מתכוון לומר
33 שעל היהודי להיות קדוש כמו הקדוש־
34 ברוך־הוא **תַּלְמוּד לוֹמַר,** הפסוק
35 ממשיך ואומר ומלמדנו **כִּי קָדוֹשׁ**
36 **אֲנִי, קְדוּשָׁתִי לְמַעְלָה**
37 **מִקְּדוּשַׁתְכֶם** והאדם אכן לא מסוגל
38 להגיע לקדושתו של הקדוש־ברוך־הוא. **וְכָתַב** על דברי המדרש הללו,
39 אדמו"ר **הַ"צֶּמַח צֶדֶק" (בְּ"אוֹר הַתּוֹרָה" רֵישׁ** ראש והתחלת **פָּרָשַׁת**
40 **קְדוֹשִׁים**[17]**) שֶׁזֶּה תָּמוּהַּ** דרשת חכמינו ז"ל זו תמוהה. **וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה**
41 בדברי הצמח־צדק **(בְּפַשְׁטוּת) הִיא,** שהתמיהה היא **כִּי אֵיךְ שַׁיָּךְ**
42 **אֲפִילוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא** איך ייתכן אפילו להעלות על הדעת **שֶׁיִּשְׂרָאֵל**
43 **יִהְיוּ** קדושים **"כָּמוֹנִי"** בדרגת הקדושה של הקדוש־ברוך־הוא, וכי ניתן
44 להידמות ולהשתוות לקדוש־ברוך־הוא, ולמה יש צורך בפסוק ובלימוד מיוחד
45 לומר שקדושת האדם היא פחות מקדושתו של הקדוש־ברוך־הוא, ולכן אומר
46 ה"צמח צדק" שהדבר תמוה.
47 **וּבְ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה" פָּרָשַׁת**
48 **נִצָּבִים**[18] **מְבוֹאָר,** בפירוש מאמר
49 חכמינו ז"ל זה **דְּ"קְדוּשַׁתְכֶם"**
50 קדושתם של בני ישראל שאין לה
51 דמיון לקדושתו של הקדוש־ברוך־הוא
52 **הִיא הַקְּדוּשָׁה** העליונה
53 **שֶׁנִּמְשֶׁכֶת** מלמעלה למטה ובאה
54 לידי גילוי **עַל־יְדֵי אִתְעֲרוּתָא**
55 **דִלְתַתָּא** התעוררות מלמטה, מצד
56 האדם **דְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת** שהיא
57 קדושה במידה מוגבלת, כיוון שמעשיו
58 של האדם, שהם המעוררים וממשיכים
59 את הקדושה הזו, הם מוגבלים,
60 **"וּקְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה**
61 **מִקְּדוּשַׁתְכֶם"** הקדושה של
62 הקדוש־ברוך־הוא שאין לה דמיון
63 למעשה האדם **הִיא קְדוּשָׁה**
64 אלוקית **נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר שֶׁאֵין**
65 **אִתְעֲרוּתָא דִלְתַתָּא דְּמַעֲשֵׂה**
66 **הַמִּצְוֹת מַגַּעַת שָׁם,** למעשיו של
67 האדם בקיום המצוות בדרך 'אתערותא
68 דלתתא' אין כוח לעורר את המשכת
69 הקדושה הנעלית הזו **וְנִמְשֶׁכֶת**
70 דווקא **עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה** שהיא
71 עבודה נעלית יותר מהעבודה הרגילה
72 של קיום המצוות. **וְזֶהוּ** הטעם הפנימי
73 לכך **מַה שֶּׁבַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה** שבעבר
74 היו רחוקים והתקרבו לאלוקות **הֵם**
75 **לְמַעְלָה** ונמצאים בדרגה יותר גבוהה
76 **מִצַּדִּיקִים גְּמוּרִים**[19] שמעולם לא
77 התרחקו, **כִּי עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה**
78 **הֵם** בעלי התשובה **מַמְשִׁיכִים**
79 **מִבְּחִינַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה**
80 **מִקְּדוּשַׁתְכֶם,** שהיא דרגה שלא ניתן להמשיך ולגלות על ידי מעשה
81 המצוות אלא רק בכוח עבודת התשובה **כַּמְבוֹאָר בְּ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה" שָׁם**
82 שעל ידי עבודת התשובה מגלים וממשיכים אור אלוקי ממקור ושורש נעלה
83 כזה שבדרך כלל 'אתערותא דלתתא' מצד האדם (מעשה המצוות) לא מסוגלת
84 להגיע לשם.

---

15) וכ"מ בסה"מ עזר"ת ע' קצד. ה'תש"ח ע' 201. 16) ויק"ר שם, ט. 17) ע' קה. 18) נא, ג. 19) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

וְלִכְאוֹרָה צָרִיךְ לוֹמַר, דְּהַמַּעֲלָה שֶׁבְּבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה עַל צַדִּיקִים גְּמוּרִים, אַף שֶׁגַּם בַּצַּדִּיקִים יֶשְׁנָהּ הָעֲבוֹדָה דְּג׳ פְּעָמִים קָדוֹשׁ, וְקָדוֹשׁ הָא׳ הוּא קָדוֹשׁ אֲנִי (קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם), וְאִם מִמְּשִׁיכָה הַתְגְּלוּת מִקְּדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, וְלָמָה אוֹמְרִים שֶׁהַדֶּבֶר הוּא רַק בְּכֹחַם שֶׁל בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה? אֶלָּא הַבִּיאוּר **הוּא, שֶׁהַגִּלּוּי דְּקָדוֹשׁ הָא׳ בַּצַּדִּיקִים הוּא** אֲמָנָם הַמְשָׁכָה וְהַתְגְּלוּת מִקְּדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא **בְּאוֹפֶן דְּהַעֲלָאָה לְמַעְלָה,** כְּמְבוֹאָר לְעֵיל לְגַבֵּי אוֹפֶן הַמְשָׁכַת הַכְּתָר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת שֶׁהִיא בְּהִתְעוֹרְרוּת מַלְמֵטָה לְמַעְלָה בְּדֶרֶךְ הַעֲלָאָה, הַיְינוּ **שֶׁמִּשְׁתּוֹקְקִים** הַצַּדִּיקִים שֶׁעוֹבְדִים אֶת ה׳ בְּדֶרֶךְ זוֹ **לָצֵאת מִמְּצִיאוּתָם** לָצֵאת מִגְּדְרֵי מְצִיאוּתָם, וּמוּכָנִים לְוַותֵּר עַל כָּל הַמְּצִיאוּת שֶׁלָּהֶם **וְלִיכָּלֵל בִּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ** כְּהִתְכַּלְּלוּת נֹר בְּאֲבוּקָה (**וְזֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהֶם כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמַטָּה,** מִבְּלִי לָצֵאת מִגְּדְרֵי מְצִיאוּתָם, **הוּא רַק קָדוֹשׁ הַב׳ וְהַג׳** הַכְּתָר שֶׁל הַמִּידוֹת וְהַכְּתָר שֶׁל סְפִירַת הַמַּלְכוּת שֶׁגַּם הֵם כְּתָרִים שֶׁקְּשׁוּרִים בְּאוֹר אֵין־סוֹף, אֲבָל הַדֶּבֶר הוּא כְּפִי שֶׁנִּמְשְׁכוּ לְתוֹךְ הַגְּדָרִים וְהַהַגְבָּלוֹת, כְּמְבוֹאָר לְעֵיל), **וּבְבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה, גַּם קָדוֹשׁ הָא׳** הַמְשָׁכַת הַכְּתָר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת שֶׁהוּא עִנְיַן קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁאֵין לָהּ דִּמְיוֹן לְ״קְדוּשָׁתְכֶם״ **הוּא בְּאוֹפֶן דְּהַמְשָׁכָה לְמַטָּה** בְּאוֹפֶן שֶׁהַדֶּבֶר בְּכְלָל לֹא תָּלוּי בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם. **וְצָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ אֶפְשָׁר** כֵּיצַד יֵיתָכֵן **שֶׁתּוּמְשַׁךְ הַקְּדוּשָׁה דְּ׳קָדוֹשׁ אָנִי׳ לְמַטָּה**[20] וְהֵרִי זוֹ קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַנְבְּרָאִים וּ׳קָדוֹשׁ׳ וּמוּבְדָּל מֵהֶם לְגַמְרֵי.? **וּבְיוֹתֵר אֵינוֹ מוּבָן, דִּבְ׳אוֹר הַתּוֹרָה׳** לְאַדְמוֹ״ר הַצֶּמַח־צֶדֶק **אִיתָא,**

וְלִכְאוֹרָה צָרִיךְ לוֹמַר, דְּהַמַּעֲלָה שֶׁבְּבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה עַל צַדִּיקִים גְּמוּרִים, אַף שֶׁגַּם בַּצַּדִּיקִים יֶשְׁנָהּ הָעֲבוֹדָה דְּג׳ פְּעָמִים קָדוֹשׁ, וְקָדוֹשׁ הָא׳ הוּא קָדוֹשׁ אֲנִי (קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם), הוּא, שֶׁהַגִּלּוּי דְּקָדוֹשׁ הָא׳ בַּצַּדִּיקִים הוּא בְּאוֹפֶן דְּהַעֲלָאָה לְמַעְלָה, שֶׁמִּשְׁתּוֹקְקִים לָצֵאת מִמְּצִיאוּתָם וְלִיכָּלֵל בִּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ (וְזֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהֶם כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמַטָּה, הוּא רַק קָדוֹשׁ הַב׳ וְהַג׳), וּבְבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה, גַּם קָדוֹשׁ הָא׳ הוּא בְּאוֹפֶן דְּהַמְשָׁכָה לְמַטָּה. וְצָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁתּוּמְשַׁךְ הַקְּדוּשָׁה דְּ״קָדוֹשׁ אָנִי״ לְמַטָּה[20]. וּבְיוֹתֵר אֵינוֹ מוּבָן, דִּבְ׳אוֹר הַתּוֹרָה׳ אִיתָא, שֶׁאֲפִילּוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא שֶׁיִּהְיוּ ״כָּמוֹנִי״ הוּא תָּמוּהַּ, וּבְ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ אִיתָא (גַּם לְהַמַּסְקָנָא), שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מַמְשִׁיכִים הַקְּדוּשָׁה דְּ״קָדוֹשׁ אָנִי״, דְּלִכְאוֹרָה הֵם סְבָרוֹת הֲפוּכוֹת.

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבִּיאוּר בָּזֶה, דְּמַה שֶׁכָּתַב הַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳ שֶׁזֶּה תָּמוּהַּ, הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא, שֶׁאֵין לָזֶה מָקוֹם בַּשֵּׂכֶל, גַּם לֹא בְּחָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה. דְּיֵכִין שֶׁעַל־פִּי סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת [שֶׁנִּקְבַּע כְּפִי שֶׁגָּזְרָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ] ׳נִבְרָא׳ הוּא בְּאֵין־עֲרוֹךְ לַבּוֹרֵא, אֵין שַׁיָּךְ אֲפִילּוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא שֶׁיִּהְיוּ ״כָּמוֹנִי״. אֲבָל לְגַבֵּי עַצְמוּת אוֹר־אֵין־סוֹף אֵין שַׁיָּךְ שׁוּם גְּדָרִים, דְּמִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה[21]. וְכֵיוָן שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעִים בְּעַצְמוּת אוֹר־

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבִּיאוּר בָּזֶה, דְּמַה שֶׁכָּתַב הַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳ שֶׁזֶּה תָּמוּהַּ, הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא, שֶׁאֵין לָזֶה מָקוֹם בַּשֵּׂכֶל, גַּם לֹא בְּחָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה. דְּיֵכִין שֶׁעַל־פִּי סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת [שֶׁנִּקְבַּע כְּפִי שֶׁגָּזְרָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ] ׳נִבְרָא׳ הוּא בְּאֵין־עֲרוֹךְ לַבּוֹרֵא, אֵין שַׁיָּךְ אֲפִילּוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא שֶׁיִּהְיוּ ״כָּמוֹנִי״. אֲבָל לְגַבֵּי עַצְמוּת אוֹר־אֵין־סוֹף אֵין שַׁיָּךְ שׁוּם גְּדָרִים, דְּמִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה[21]. וְכֵיוָן שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעִים בְּעַצְמוּת אוֹר־

כְּמוּבָא לְעֵיל, **שֶׁאֲפִילּוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא שֶׁיִּהְיוּ ״כָּמוֹנִי״ הוּא תָּמוּהַּ,** שֶׁאֲפִילּוּ מַחֲשֶׁבֶת שֶׁמַּעֲלָה עַל הַדַּעַת שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, נִבְרָאִים, יִהְיוּ קְדוֹשִׁים בְּדַרְגַּת הַקְּדוּשָׁה שֶׁל הַבּוֹרֵא הִיא תָּמוּהָה **וּבְ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ אִיתָא (גַּם לְהַמַּסְקָנָא** לֹא רַק בְּתוֹר אֶפְשָׁרוּת שֶׁנִּיתָּן לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת), **שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מַמְשִׁיכִים הַקְּדוּשָׁה דְּ״קָדוֹשׁ אָנִי״,** הַיְינוּ שֵׁשׁ סוּג שֶׁל עֲבוֹדָה בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם שֶׁכֵּן בִּיכֹלְתּוֹ לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת **דְּלִכְאוֹרָה הֵם סְבָרוֹת הֲפוּכוֹת** לְחִלּוּטִין וְאֵיךְ תִּיתָכֵן כָּזוֹ מַחְלוֹקֶת מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה.?

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבִּיאוּר בָּזֶה, שֶׁבְּעֶצֶם אֵין כָּאן מַחְלוֹקֶת אֶלָּא **דְּמַה שֶׁכָּתַב הַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳ שֶׁזֶּה תָּמוּהַּ, הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא, שֶׁאֵין לָזֶה מָקוֹם בַּשֵּׂכֶל, גַּם לֹא בְּחָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה** הַחָכְמָה הָאֲלוּקִית הָעֶלְיוֹנָה. **דְּיֵכִין שֶׁעַל־פִּי סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת [שֶׁנִּקְבַּע כְּפִי שֶׁגָּזְרָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ** וְהוּא מִתְנַהֵל כְּמִתְחַיֵּב מֵהַחָכְמָה הָאֲלוּקִית הָעֶלְיוֹנָה] **׳נִבְרָא׳ הוּא בְּאֵין־עֲרוֹךְ לַבּוֹרֵא,** וְאֵין כָּל מָקוֹם לְדִמְיוֹן וְהַשְׁוָוָאָה בֵּין נִבְרָא וּבּוֹרֵא, לְכֵן כָּל עוֹד הַדְּבָרִים מִתְנַהֲלִים עַל פִּי הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה **אֵין שַׁיָּךְ אֲפִילּוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא** לֹא יִתָּכֵן אֲפִילּוּ לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת (וּבְוַודַּאי שֶׁאֵין מָקוֹם לְמַסְקָנָה כָּזוֹ) **שֶׁיִּהְיוּ ״כָּמוֹנִי״** וְלוּמַר שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְכוֹלִים לִהְיוֹת קְדוֹשִׁים בִּקְדוּשָׁה דּוֹמָה לִקְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. **אֲבָל לְגַבֵּי עַצְמוּת אוֹר־אֵין־סוֹף** שֶׁלְּמַעְלָה מְבֹחֶנֶת הַחָכְמָה וְהַמּוּחִין **אֵין שַׁיָּךְ שׁוּם גְּדָרִים, דְּמִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה**[21] וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ לֹא נִתָּן בְּשׁוּם הַגְּדָרוֹת. **וְכֵיוָן שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעִים** ׳נוֹגְעִים׳ **בְּעַצְמוּת אוֹר־אֵין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה [כַּיָּדוּעַ** מֵאֲמַר חַכְמֵינוּ ז״ל בַּמִּדְרָשׁ **בְּעִנְיַן שָׁאֲלוּ** מַה תִּהְיֶה הַתַּקָּנָה שֶׁל מִי שֶׁחָטָא **לַתּוֹרָה כּוּ׳**

---

20) ולהעיר, שבלקו״ת נצבים מדבר בדרגא נעלית יותר מבלקו״ת בפרשתנו. דבלקו״ת בפרשתנו שקדוש הא׳ הוא כתר (דבפשטות הוא אריך), ובלקו״ת נצבים (נב, ג) שקדושתכם שנמשך ע״י המצוות הוא אריך, וקדושתי שלמעלה מקדושתכם הוא עתיק. ואעפ״כ מבואר שם שגם קדושתי נמשכת למטה. 21) ע״פ לשון הכתוב - איוב ט, יב.

ביאור בדרך אפשר

1 אין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה [כַּיָּדוּעַ בְּעִנְיַן שָׁאֲלוּ
2 לַתּוֹרָה כּוֹ׳ שָׁאֲלוּ לְהַקָּבָ"ה כּוֹ׳ אָמַר יַעֲשֶׂה
3 תְּשׁוּבָה וְיִתְכַּפֵּר לוֹ[22], דְּהַמַּעֲנֶה יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה
4 כּוֹ׳ בָּא דַּוְקָא מֵהַקָּבָ"ה שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה
5 דְּתוֹרָה], לָכֵן עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, "יָכוֹל כָּמוֹנִי".
6 וְעַל־פִּי־זֶה יָמְתַּק מַה שֶׁמְּפַשְּׁטוּת לְשׁוֹן הַכָּתוּב
7 קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי (שֶׁ"קָּדוֹשׁ אֲנִי" הוּא
8 הַטַּעַם וְהַהַסְבָּרָה עַל "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ") מַשְׁמַע
9 שֶׁהַצִּוּוּי "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ" הוּא שֶׁקְּדוּשָׁתָם שֶׁל
10 יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּדוֹמֶה לִקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ,
11 כִּי עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעִים לִקְדוּשָׁה זוֹ.
12 וּלְהָעִיר מֵהַפֵּרוּשׁ[23] בְּ"יָכוֹל כָּמוֹנִי׳ - "יָכוֹל
13 כָּמוֹנִי" בְּנִיחוּתָא.

14 ה) **וְיֵשׁ** לוֹמַר, דִּשְׁנֵי הַבֵּאוּרִים בְּנוֹגֵעַ
15 לְהַפְּסוּקִים שֶׁבָּהֶם נִרְמָזוֹת שְׁתֵּי
16 הָעֲטָרוֹת שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו (אִם נִכְלָל בָּזֶה גַּם
17 הַפָּסוּק קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ) וּשְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים בְּ"יָכוֹל
18 כָּמוֹנִי", תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה. דִּלְהַפֵּרוּשׁ שֶׁ"יָכוֹל
19 כָּמוֹנִי" הוּא בִּלְשׁוֹן תְּמִיהָה - הַקְּדוּשָׁה
20 דְּ"קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ" נִכְלֶלֶת בִּקְדוּשַׁתְכֶם שֶׁלְּמַטָּה
21 מִקְּדוּשָׁתִי, וְלָכֵן "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ" הוּא בִּכְלָל
22 הָעֲטָרוֹת שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו, וּלְהַפֵּרוּשׁ "יָכוֹל
23 כָּמוֹנִי" בְּנִיחוּתָא - הַקְּדוּשָׁה דְּ"קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ"
24 הִיא הַקְּדוּשָׁה דְּ"קָדוֹשׁ אֲנִי" (שֶׁהִיא הָעֲטָרָה
25 שֶׁנָּטַל לְעַצְמוֹ), וּשְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו
26 הֵם "וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים". וּמַה שֶׁכָּתוּב
27 בַּמִּדְרָשׁ שֶׁהַקְּדוּשָׁה דְּ"קָדוֹשׁ אֲנִי" הִיא הָעֲטָרָה
28 שֶׁנָּטַל לְעַצְמוֹ, אַף שֶׁגַּם קְדוּשָׁה זוֹ נִמְשֶׁכֶת

ביאור בדרך אפשר

1 והמענה היה שאין לו תקנה שָׁאֲלוּ לְהַקָּבָ"ה כּוֹ׳ אָמַר יַעֲשֶׂה
2 תְּשׁוּבָה וְיִתְכַּפֵּר לוֹ[22], דְּהַמַּעֲנֶה יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה כּוֹ׳ בָּא דַּוְקָא
3 מֵהַקָּבָ"ה שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה דְּתוֹרָה שמבחינתה אין לחוטא
4 תקנה], לָכֵן עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, "יָכוֹל כָּמוֹנִי" והאדם יכול להגיע
5 לקדושה ברמה כזאת שבדרך כלל אכן
6 לא יתכן להעלות על הדעת שהיא
7 קדושה שנברא מסוגל להגיע אליה,
8 ונמצא שלמעשה דברי הצמח־צדק
9 שעצם הסברא של קדושה "כמוני" היא
10 דבר תמוה לא סותרים לדברי אדמו"ר
11 הזקן שבעבודת התשובה הדבר כן
12 אפשרי כי אמנם לפי השכל הדבר
13 תמוה אבל בכוחה של עבודת התשובה
14 לפעול ולהמשיך גם את מה שלמעלה
15 מהשכל.
16 וְעַל־פִּי־זֶה יָמְתַּק ויובן יותר דבר
17 נוסף שלכאורה דורש ביאור מַה
18 שֶׁמְּפַשְּׁטוּת לְשׁוֹן הַכָּתוּב
19 קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי
20 (ולפי פשוטו פירוש הפסוק הוא
21 שֶׁ"קָּדוֹשׁ אֲנִי" הוּא הַטַּעַם
22 וְהַהַסְבָּרָה עַל "קְדוֹשִׁים
23 תִּהְיוּ" כלומר שהציווי לבני ישראל
24 "קדושים תהיו" נובע מכך שהקדוש־
25 ברוך־הוא קדוש) ומזה מַשְׁמַע
26 שֶׁהַצִּוּוּי "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ" הוּא
27 שֶׁקְּדוּשָׁתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה
28 לִהְיוֹת בְּדוֹמֶה לִקְדוּשָׁתוֹ
29 יִתְבָּרֵךְ, ולכאורה איך זה יתכן והרי
30 כאמור הפער בין בורא ונברא הוא
31 באין־ערוך וללא כל דמיון והשוואה,
32 אבל לפי האמור לעיל הדבר מובן כִּי
33 עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה
34 מַגִּיעִים לִקְדוּשָׁה זוֹ ואכן יש
35 בכוחו של יהודי להגיע לקדושה
36 הדומה לקדושתו של הקדוש־ברוך־
37 הוא בעצמו (כביכול). וּלְהָעִיר
38 מֵהַפֵּרוּשׁ[23] בְּ"יָכוֹל כָּמוֹנִי׳ —
39 אשר בנוסף למשמעות הפשוטה של
40 דברי המדרש "יכול כמוני" בתמיהה, יש גם פירוש חסידי, "יָכוֹל כָּמוֹנִי"
41 בְּנִיחוּתָא היינו שאכן יש בכוחו של יהודי להגיע לקדושה שתהיה דומה
42 לקדושה העליונה.

ה) וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּשְׁנֵי הַבֵּאוּרִים בְּנוֹגֵעַ
43 לְהַפְּסוּקִים שֶׁבָּהֶם נִרְמָזוֹת שְׁתֵּי
44 הָעֲטָרוֹת שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו (אִם נִכְלָל
45 בָּזֶה גַּם הַפָּסוּק קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כפי שמשמע מהמדרש שלפנינו או
46 שפסוק זה לא נמנה בין שני הכתרים הללו, כפי שמבואר ב'לקוטי תורה')
47 וּשְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים בְּ"יָכוֹל
48 כָּמוֹנִי" (האם הכוונה בתמיהה או
49 בניחותא), תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה.
50 דִּלְהַפֵּרוּשׁ לפי הפירוש שֶׁ"יָכוֹל
51 כָּמוֹנִי" הוּא בִּלְשׁוֹן תְּמִיהָה
52 והמדרש בא לומר שהאדם לא יכול
53 להיות קדוש בקדושתו של הקדוש־
54 ברוך־הוא — הַקְּדוּשָׁה
55 דְּ"קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ" נִכְלֶלֶת
56 בִּקְדוּשַׁתְכֶם שֶׁלְּמַטָּה
57 מִקְּדוּשָׁתִי, כי פירוש זה מדגיש את
58 הפער וריחוק הערך הגדול בין
59 "קדושתכם" של בני ישראל
60 ל"קדושתי" של הקדוש־ברוך־הוא
61 וְלָכֵן "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ" הוּא
62 בִּכְלָל הָעֲטָרוֹת והוא אחד משני
63 הכתרים שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו,
64 וּלְהַפֵּרוּשׁ אבל לפי הפירוש
65 "יָכוֹל כָּמוֹנִי" בְּנִיחוּתָא
66 המדגיש שכן יכול להיות דמיון בין
67 הקדושה של הנברא לקדושה של
68 הבורא (כי באמצעות עבודת התשובה
69 עבודת האדם מגעת ו'נוגעת' עד
70 עצמותו של הקדוש־ברוך־הוא) —
71 הַקְּדוּשָׁה דְּ"קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ"
72 הִיא הַקְּדוּשָׁה דְּ"קָדוֹשׁ אֲנִי"
73 (שֶׁהִיא הָעֲטָרָה שֶׁנָּטַל
74 לְעַצְמוֹ) ושניהם שייכים לאותה
75 בחינה עליונה בכתר, וּשְׁתֵּי
76 הָעֲטָרוֹת שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו
77 הֵם "וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם
78 קְדוֹשִׁים" שהם שתי בחינות יותר
79 נמוכות בכתר (כמבואר לעיל
80 בפרטיות).
81 וּמַה שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ
82 שֶׁהַקְּדוּשָׁה דְּ"קָדוֹשׁ אֲנִי" הִיא הָעֲטָרָה שֶׁנָּטַל לְעַצְמוֹ, אַף
83 שֶׁגַּם קְדוּשָׁה זוֹ נִמְשֶׁכֶת לְיִשְׂרָאֵל, ואם כן לכאורה איך אפשר לומר
84 שלפי אחד הפירושים הקדושה של "קדוש אני" והקדושה של בני ישראל

---

22) יל"ש תהלים רמז תשב. ועוד. וראה ד"ה שובה ישראל תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' שלח ואילך). ד"ה טוב וישר תרס"ד (סה"מ תרס"ד ע' רעא ואילך [בהוצאת תשנ"ד - ע' קא ואילך]). ד"ה ביוהשמע"צ תער"ב (סה"מ תער"ב־תרע"ו ע' לב). ועוד. 23) מאור עינים עה"פ (מז, ב).

ביאור בדרך אפשר

("קדושים תהיו" האמור בסמוך ל"קדוש אני") מחוברות וכלולות יחד? כדי לענות על שאלה זו **יֵשׁ לוֹמַר,** שאכן לאמיתו של דבר אין המשכה של "קדוש אני" ממש בתוך בני ישראל **כִּי הַמְשָׁכַת הַקְּדוּשָׁה דְּ"קָדוֹשׁ אֲנִי" בְּבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה הִיא (לֹא מִצַּד הַמְּצִיאוּת שֶׁלָּהֶם**[24] ואין הכוונה שהמציאות שלהם היא המעוררת את ההמשכה הנעלית הזו, כי אכן אילו ההמשכה של "קדוש אני" הייתה באה ונקלטת בתוך גדרי המציאות שלהם היא הייתה הופכת לעניין אחד עם "קדוש אני" ונכללת עימו באותה עטרה **אֶלָּא)** הסיבה לכך שבעלי תשובה זוכים שתומשך בהם בחינת "קדוש אני" היא **לְפִי שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מִתְגַּלֶּה שֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמָה שֶׁהוּא 'חַד' עִם הָ'עַצְמוּת'** ומכאן נובעת ההתאחדות של הקדושה שלהם עם הקדושה העליונה. **וְנִמְצָא, דְּגַם לְאַחֲרֵי שֶׁהָעֲטָרָה** של "קדוש אני" **יֶשְׁנָהּ בְּיִשְׂרָאֵל,** ונמשכה אליהם (על ידי עבודת התשובה) **הִיא** עדיין **בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ (וְלֹא נִתְּנָה לְאַחֵר, גַּם לֹא לְבָנָיו)** וצדקו דברי המדרש שאת העטרה הזו "נטל לעצמו", כי כאמור ההמשכה היא באופן כזה שלא חל שינוי בגדרי המציאות שלהם עצמם, והם מצידם עדיין לא שייכים אליה.

ו) וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁעִנְיַן הַהַמְשָׁכָה דִּקְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם, מְבוֹאָר לְהֶדְיָא במפורש **בְּהַדְּרוּשִׁים** מאמרי החסידות **דְּפָרָשַׁת נְצָבִים, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן דְּפָרָשָׁתֵנוּ,** פרשת אמור על הפסוק "ונקדשתי", **בָּא עִנְיָן זֶה רַק בְּרֶמֶז (וּמַה שֶּׁכָּתוּב לְהֶדְיָא** במפורש **בְּדְרוּשִׁים אֵלֶּה הוּא שֶׁהַגִּילוּי דִּקְדוּשׁ הָא'** בדרגה הראשונה והנעלית (כתר שלמעלה מהספירות) **בָּאָדָם הוּא בְּאוֹפֶן דְּהַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת מִמְּציאוּתוֹ וְלִיכָּלֵל בְּקָדוֹשׁ** שזוהי עבודת הצדיקים), **הוּא, כִּי בְּפָרָשַׁת אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם, שֶׁקּוֹרִין** בקריאת התורה **קוֹדֶם רֹאשׁ־הַשָּׁנָה**[25], **הוּא זְמַן הַתְּשׁוּבָה** ולכן במאמרים של פרשת ניצבים מדובר על המעלה המיוחדת שאפשר להגיע אליה דווקא על ידי עבודת התשובה. **וּבִפְרָט לְפִי הַמְבֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'**[26] **שֶׁהַתְּשׁוּבָה דְּ־אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כּוּלְּכֶם לִפְנֵי הֲוָיָ' גוֹ'** התוכן הפנימי של עבודת התשובה הזו **הוּא שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת** של כל בני ישראל ("כולכם") **מִתְעַלּוֹת לְמַעְלָה בִּמְקוֹר חוֹצְבָם** השורש והמקור האלוקי שממנו נחצבו הנשמות.

וְלָכֵן בְּהַדְּרוּשִׁים מאמרי החסידות **דְּפָרָשַׁת נִצָּבִים מְבוֹאָר לְהֶדְיָא** במפורש עניינה של **הַהַמְשָׁכָה דִּקְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם**[27], וכיצד גם היא נמשכת ומתגלה באדם **כִּי עַל־יְדֵי שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְעַלּוֹת לְמִקּוֹר חוֹצְבָם** ומגיעות לשרשם האלוקי למעלה **נִמְשָׁךְ לָהֶם גַּם הָעֲטָרָה שֶׁנִּטַּל לְעַצְמוֹ (כנ"ל סְעִיף ה)** והקדושה שלהם היא חלק מכתר והעטרה של "כי קדוש אני". **וּבְהַדְּרוּשִׁים** ואילו במאמרי החסידות **דְּהַפָּרְשִׁיּוֹת שֶׁקּוֹרִין בִּימֵי סְפִירַת הָעוֹמֶר,** פרשת אמור בה מופיע הפסוק "ונקדשתי", ופרשת קדושים בה מופיע הציווי "קדושים תהיו", הנה כיוון **שֶׁהָעֲבוֹדָה דִּסְפִירַת הָעוֹמֶר הִיא (לֹא בְּאוֹפֶן דְּדִילוּג (תְּשׁוּבָה**[28] שהיא התעלות שלא בסדר והדרגה אלא במעבר קיצוני) **אֶלָּא אַדְּרַבָּא)** ספירת העומר היא עבודה **בְּסֵדֶר וְהַדְּרָגָה (יוֹם אֶחָד, שְׁנֵי יָמִים, וְכוּ')** ההתעלות היא שלב אחר שלב ולא מעבר ודילוג קיצוני), **בָּא עִנְיָן זֶה דְּהַמְשָׁכַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם רַק בְּרֶמֶז.**

---

24) כי הגילוי דקדוש הא׳ (קדוש אני) ששייך למציאות האדם הוא רק באופן דהעלאה (שירצה ליכלל) ולא באופן דהמשכה.
25) תוס׳ - מגילה לא, סע״ב. טושו״ע או״ח סתכ״ח ס״ד. לקו״ת ר״פ נצבים (מד, א). 26) שם. 27) ואולי י״ל, דזהו גם מהביאורים ע״ז שבלקו״ת נצבים גם הדרגא דקדושתכם שע״י המצוות היא נעלית יותר (ראה לעיל הערה 20) - כי ע״י התשובה, התומ״צ הם באופן נעלה יותר. 28) ראה לקו״ת דרושים לשבת שובה סה, א. ד״ה שובה ישראל ה׳תשל״ו (תורת

ביאור בדרך אפשר

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁמּוּבָא בִּדְרוּשִׁים אֵלֶּה עִנְיָן זֶה בְּרֶמֶז עַל־כָּל־פָּנִים, למרות שאם הכוונה היא להדגיש את סדר העבודה כפי שהוא בימי ספירת העומר לכאורה לא היה צריך להזכיר את סדר העבודה הזה כלל **הוּא כִּי סְפִירַת הָעוֹמֶר הוּא עִנְיָן בֵּרוּר נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית**[29], כמבואר בהרחבה בתורת החסידות שלכן קרבן העומר היה משעורים, מאכל בהמה, ולכן העבודה הרוחנית של ימי ספירת העומר קשורה לבירור כל פרט ופרט מהמידות של הנפש הבהמית (מ"חסד שבחסד" עד "מלכות שבמלכות") והעלאתם לקדושה **וּבֵרוּר נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית הוּא כְּעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה**[30] שגם היא עבודה של בירור והעלאה של עניינים בלתי רצויים.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, דְּפָרָשַׁת אֱמוֹר שבה נאמר "ונקדשתי בתוך בני ישראל" **קוֹרִין בְּרוֹב הַשָּׁנִים בַּשַּׁבָּת שֶׁבִּסְמִיכוּת לְפֶסַח שֵׁנִי,** שנקבע להקרבת קרבן פסח במיוחד עבור מי שלא הקריב בפסח ראשון בי"ד בניסן בתור תיקון והשלמת החסר **הוּא עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה. וְכַמְּבוֹאָר בַּאֲרוּכָה בְּמָקוֹם אַחֵר**[31] **דְּפֶסַח רִאשׁוֹן הוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים,** בהתאם למבואר בתורת החסידות בהרחבה שבחודש ניסן עיקר העבודה היא בדרך 'המשכה' שהיא עבודת הצדיקים (וכפי שהיה ביציאת מצרים עצמה כאשר 'נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש־ברוך־הוא וגאלם' בהתעוררות מלמעלה למטה, ובחודשי אלול ותשרי עיקר העבודה היא עבודת התשובה מצד האדם בדרך העלאה מלמטה למעלה) **וּפֶסַח שֵׁנִי הוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה. וְלָכֵן גַּם בְּהַדְּרוּשִׁים דְּפָרָשַׁת אֱמוֹר מְרוּמָז הָעִנְיָן דְּהַמְשָׁכַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם, "יָכוֹל כָּמוֹנִי" בְּנִיחוּתָא** שהיא המשכה והתגלות שאפשרית רק בכוחה של עבודת התשובה, אלא שבמאמרי החסידות של פרשת אמור הדבר נזכר רק ברמז ואילו במאמרים לפרשת ניצבים העניין מבואר בצורה מפורשת, כמבואר לעיל.

ביאור בדרך אפשר

בְּרֶמֶז. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁמּוּבָא בִּדְרוּשִׁים אֵלֶּה עִנְיָן זֶה בְּרֶמֶז עַל־כָּל־פָּנִים, הוּא כִּי סְפִירַת הָעוֹמֶר הוּא עִנְיַן בֵּרוּר נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית[29], וּבֵרוּר נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית הוּא כְּעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה[30]. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, דְּפָרָשַׁת אֱמוֹר קוֹרִין בְּרוֹב הַשָּׁנִים בַּשַּׁבָּת שֶׁבִּסְמִיכוּת לְפֶסַח שֵׁנִי, דְּפֶסַח שֵׁנִי הוּא עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה. וְכַמְּבוֹאָר בַּאֲרוּכָה בְּמָקוֹם אַחֵר[31] דְּפֶסַח רִאשׁוֹן הוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, וּפֶסַח שֵׁנִי הוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה. וְלָכֵן גַּם בְּהַדְּרוּשִׁים דְּפָרָשַׁת אֱמוֹר מְרוּמָז הָעִנְיָן דְּהַמְשָׁכַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם, "יָכוֹל כָּמוֹנִי" בְּנִיחוּתָא.

י"ד באייר **דְּפֶסַח שֵׁנִי** שהוא יום

מנחם - ספר המאמרים תשרי ע' פג ואילך). 29) לקו"ת ויקרא ג, א. פרשתנו לה, ד. הנסמן בתורת מנחם - ספר המאמרים אייר ע' רסד הערה 4. 30) תו"א מקץ לג, ב. ושם, שלכן ע"י בירור נה"ב נמשך הגילוי דקדושתי שלמעלה מקדושתכם. וראה שם לד, ריש ע"ג בענין ספירת העומר. 31) לקו"ש חלק ח"י ע' 119 ואילך. ובכ"מ.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' ב

תָּנוּ רַבָּנָן [אֵשֶׁת חָבֵר הרי היא כְּחָבֵר]. חָבֵר שֶׁמֵּת, אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן שהם חברים עַד שֶׁיֵּחָשְׁדוּ. וְכֵן חָבֵר שֶׁמּוֹכְרִין בָּהּ תְּבֵלֶת לציצית, הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקָתָהּ שהנמכר בה הוא תכלת, עַד שֶׁתִּיפָּסֵל על ידי שימכרו בה צבע של קלא אילן לשם תכלת.

תָּנוּ רַבָּנָן, אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ שנתגרשה או נתאלמנה, **וּנְשֵׂאת לְחָבֵר, וְכֵן בִּתּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּמְכַּר לְחָבֵר, כּוּלָּן צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲכִירוּת בַּתְּחִילָּה** – לפני שנקבלם כחברים. **אֲבָל אֵשֶׁת חָבֵר שֶׁנִּשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן בִּתּוֹ שֶׁל חָבֵר שֶׁנִּשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁל חָבֵר שֶׁנִּמְכַּר לְעַם הָאָרֶץ,** וחזרו להיות אצל חבר, **אֵין צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲכִירוּת בַּתְּחִילָּה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַף הֵן צְרִיכִין לְקַבֵּל עֲלֵיהֶן דִּבְרֵי חֲכִירוּת (לכתחלה) [בַּתְּחִילָּה]** כיון שכבר היו אצל עם הארץ.

הברייתא מביאה ראיה שכך היא אכן דעת רבי מאיר: **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, וְהָיְתָה קוֹמַעַת** [–קושרת] **לוֹ תְּפִילִּין עַל יָדוֹ,** ולאחר זמן **נִשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ וְהָיְתָה קוֹשֶׁרֶת לוֹ קִשְׁרֵי מוֹכֵס** – הם חותמות המוכסים, שנותנים אותם למי ששילם את המכס להוכחה ששילם **עַל יָדוֹ,** הרי שכאשר נשאת לעם הארץ היא נוהגת כאשת עם הארץ אף שמקודם היתה אשת חבר.

בס"ד. שיחת שבת פרשת אמור, י"ג אייר, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "אמור אל הכהנים", "אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים" - דכיון שנאמר "אמור[1] אל הכהנים", אי אפשר לפרש שהכפל ד"אמור ואמרת" הוא "להזהיר בית־דין על הכהנים", ועל־כן צריך לומר, שגם האמירה השניה היא אל הכהנים - "להזהיר גדולים על הקטנים"[2]; ומה שמשה הזהיר בית־דין על הכהנים, היה זה מדעת עצמו, והיינו, שאף שמצד ציווי הקדוש־ברוך־הוא אין צורך להזהיר בית־דין על הכהנים ש"זריזין הן"[3], מכל־מקום, הוסיף משה סייג לזרזם גם בנוגע לענינים שאינם שייכים לעבודת הכהונה[4]. והענין בעבודה: מצד ניצוץ בורא המלובש ביחידה, אין צורך בזירוז כו', אבל מצד בחינת החכמה שבנפש, ששם שייך ענין השינה, יש צורך בזירוז; לא פעולה בדרך חידוש, אלא רק להעירו משנתו, ובלשון כבוד־קדושת מורי־וחמי אדמו"ר[5]: "ניט פאַרשלאָפן" קודם אור היום[6] - הוגה על־ידי כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ז עמוד 61 ואילך.

* * *

ב. מאמר (כעין שיחה) דיבור־המתחיל ונקדשתי בתוך בני ישראל גו' (הוגה על־ידי כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א).

* * *

ג. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק[7] "ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן", "שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו לומר שהיא לבדה היתה כו'" - דלכאורה, אף שזהו שבחן של כלל ישראל, יש בזה משום גנותה של בת ישראל, והרי אין לוותר על הפרט בשביל הכלל[8], ועל־כן צריך לומר, שזהו גם

---

1) דובר גם אודות הלשון "אמור", אמירה בלשון רכה, ולא דיבור בלשון קשה (כמו "דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות" (מקץ מב, ל)), ובפרט ע"פ מ"ש בזהר (ריש פרשתנו (ח"ג פח, ב)) "אמור על הכהנים, בלחישו" - אף שלכאורה יש צורך בלשון קשה דוקא, לפי שמדובר אודות ענין הטומאה*, שזהו"ע שאינו מובן ע"פ שכל (ראה רמב"ם סוף הלכות מקוואות) - דכיון שכהן הוא איש החסד (ובהתאם לכך גם עבודת הכהנים היא בחשאי, לא כמו עבודת הלווים בשירה וזמרה (ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ד ריש ע' 289. וש"נ)), אין צורך בלשון קשה כדי לפעול עליו, אלא יכולים לפעול גם בקו הטוב כו'.

2) בענין זה נאמר גם שאין לטעון: מה רוצים מילד קטן?! - יש להמתין עד שיגדל בחכמה בינה ודעת, ואז יתבונן בעצמו בגדלות הא־ל ושפלות האדם (כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע (או"ח רסצ"ח. וש"נ) שלפני כל תפלה צריך להתבונן בגדלות הא־ל ושפלות האדם), אלא צריך לידע שזוהי האחריות של הגדולים, שעליהם מוטל החיוב להזהיר גם את הקטנים, ודוקא עי"ז שמזהירים את הקטנים - מקבלים הגדולים עצמם את הציווי. וכמו במ"ת, שנתינת התורה לבנ"י היתה עי"ז שאמרו "בנינו ערבים בעדנו" (ראה תנחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א, ד (א)).

3) שבת כא, א. וש"נ.

4) דובר גם אודות הזהירות דכהנים מטומאה גם בזמן הזה, אף שבלאה"כ כולם טמאי מתים (ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ד. וש"נ. לקו"ש חכ"ח ע' 137. וש"נ); וכן בעבודת כל אחד מישראל - "ממלכת כהנים" (יתרו יט, ו) - שבכל מעמד ומצב צריכים להזהר גם בדקדוק קל של דברי סופרים והידור מצוה (וגם אם אין רצונו בכך - "על כרחם יקדישום ב"ד לכך", כיון שלא יכול להיות מעמד ומצב ש"ככל הגוים בית ישראל") - כיון שענין הטהרה אינו באופן של חידוש, אלא כמו יקיצה משינה בלבד (כדלקמן בפנים), שאז מתבטלת הטומאה בדרך ממילא.

וכן דובר אודות מי שכבר נטמא, שמשה רבינו פועל אצלו ענין הטהרה, ועד"ז בנוגע לאתפשטותא דמשה שבכל דרא, ובדורנו הרי זה רבינו נשיאינו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששולח שלוחים לטהר כו' (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ו ע' 39 ואילך. וש"נ).

5) סה"ש תרצ"ט ס"ע 316 ואילך.

6) כמשנ"ת בארוכה בהמכתב - בקשר עם מלאות עשר שנים להתייסדות צעירי אגודת חב"ד (אג"ק חכ"ג ע' שעח ואילך).

7) פרשתנו כד, יא.

8) ואף ש"יחיד ורבים הלכה כרבים" (ברכות ט, א. וש"נ) - הרי התכלית היא (לא לבטל את דעת היחיד**, אלא אדרבה) לפעול שגם דעת היחיד תשתנה ותסכים לדעת הרבים (ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 112 ובהערה 33). ולהעיר, שענין זה יכול להיות

---

*) נתבאר גם שהציווי "לנפש לא יטמא גו' כי אם לשארו הקרוב גו'", הוא לכאורה היפך הטבע כפי שצריך להיות ע"פ תורה – דכיון שישנו הציווי (קדושים יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' משיחותיו, שצערו של הזולת צריך להיות כמו הצער שלו (ראה סה"ש תש"ה ע' 73), א"כ, למה יהי' חילוק בין "שארו הקרוב אליו" לשאר בנ"י, שמותר להיטמא רק למי שהוא קרוב אליו מצד הגוף – היפך ההנהגה דנפשם עיקר וגופם טפל, שהיא המביאה לידי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" (ראה תניא פל"ב).

**) ולהעיר שברכת "חכם הרזים" היא דוקא על ששים ריבוא מישראל, לפי "שאין דעתם דומה זה לזה" (ברכות נח, א).

שבחה של שלומית בת דברי, כי נוסף לכך שגם היא (היחידה מכל בנות ישראל[9]) נכשלה רק באונס, הנה ממנה[10] למדים כל ישראל[11] גודל הזהירות בענין הצניעות[12], אפילו אם אין זה ענין של פריצות, אלא הנהגה בסבר פנים יפות כלפי כל אחד ("שואלת בשלום הכל"), שגם זה יכול להשפיע לרעה[13] על זרעה[14] - הוגה על־ידי כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס[15] ב'לקוטי שיחות' שם עמוד 67 ואילך.

* * *

ד. על הפסוק "ויניחוהו במשמר גו'"[16], איתא בתרגום ירושלמי, שענין זה הוא אחד מד' הדינים שמשה לא ידע, והוצרך לשאול מהקדוש־ברוך־הוא: שנים בדיני נפשות - מקלל (בפרשתנו) ומקושש עצים, ושנים בדיני ממונות - בנות צלפחד ופסח שני.

וכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מובן, שכאשר כמה ענינים באים ביחד, בודאי יש קשר ושייכות ביניהם.

ובכן: אודות השייכות שבין בנות צלפחד ופסח שני - ידובר בעזרת ה' יתברך מחר[17].

* * *

גם עי"ז שמתעלים לדרגא נעלית יותר שבה אין חילוקי דעות, וכמו בנוגע לב"ש וב"ה, שאף שחילוקי הדעות שביניהם הם מצד שרש נשמתם ממדת החסד או ממדת הגבורה, מ"מ, בהיותם בדרגת שמעי' ואבטליון שמהם קיבלו שמאי והלל, אין חילוקי דעות ביניהם (ראה גם תורת מנחם חכ"ב ע' 33. וש"נ). ולהעיר גם ממארז"ל (במדב"ר פי"ב, ח. וש"נ) על הפסוק (איוב כה, ב) "עושה שלום במרומיו", בנוגע ל"מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש", בגלל ביטולם* לדרגא שלמעלה משניהם (ראה תניא אגה"ק סי"ב. לקו"ת פרשתנו לח, א. ובכ"מ).

9) כפי שהקב"ה בעצמו שולל את טענת האומות "אם בגופם היו (המצריים) מושלים, קל וחומר בנשותיהם" - עי"ז ש"הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה (היינו, לא רק ו"ה שבשם, אלא י"ה שבשם), לומר, מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם" (פרש"י פינחס כו, ה).

אך על זה טוען הס"מ, שבאופן כזה נוטלים מבנ"י את ענין הבחירה?! - ולכן, בהכרח שתהי' לו איזו אחיזה כו'** - עכ"פ בנוגע לשלומית בת דברי למטה דן, מהירודין שבשבטים, וגם אצלה - רק באונס כו', כדלקמן בפנים.

10) וכיון שלמדים זאת ממנה, הרי יש לה חלק בדבר. - ולהעיר גם מהמבואר בקונטרס לימוד החסידות (פי"ב) בענין "שנים אוחזין בטלית" (ב"מ בתחלתה), בנוגע למצוה ששנים טוענים שיש להם חלק בה.

11) להעיר גם ממה שמצינו בנוגע למקושש עצים, ש"לשם שמים נתכוין", "כדי שיהרג ויראו אחרים" (תוד"ה אפי' - ב"ב קיט, סע"ב) - דכיון שעל ידו "כל ישראל ישמעו ויראו", יש לו זכות כו'. אלא, שהמקושש עשה זאת במלאכת שבת, כי מלאכת מחשבת אסרה תורה, וכיון שבנדו"ד הרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה, נמצא, שלא חילל שבת כלל (חדא"ג מהרש"א סע"א. וראה לקו"ש חכ"ח ע' 94 ואילך. וש"נ).

12) שהרי ענין הצניעות שייך לא רק לנשים, אלא גם לאנשים. ושייך במיוחד עתה - כשמתקרבים לימי הקיץ (ראה גם תורת מנחם ח"מ ע' 218 ואילך. וש"נ).

13) ועד"ז לאידך גיסא, בנוגע להנהגה בתכלית הצניעות - כמסופר בגמרא (יומא מז, א) "שבעה בנים היו לה לקמחית, וכולן שמשו בכהונה גדולה, אמרו לה חכמים מה עשית שזכית לכך, אמרה להם, מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי".

14) ועפ"ז יש לבאר מ"ש "ושם אמו גו'" רק לאחרי ש"ויביאו אותו אל משה", ולא מיד בהתחלת הסיפור (כאשר "ויצא גו'", "מעולמו יצא" (פרשתנו כד, יו"ד ובפרש"י)) - כי כאשר הביאו אותו אל משה שישפוט אותו על החטא, הי' משה תמה: איך יתכן שאיש ישראל יכשל בחטא כזה?! - ובגלל זה עלה בדעתו שצריך לברר מי הם הוריו... ואכן נתברר ש"שם אמו שלומית בת דברי", וממנה יצא בן כזה כו'.

ולהעיר, שכאשר מביאים אותו אל משה, הנה להיותו נשיא ישראל, לא מסתפק משה בכך שפוסק את דינו של המקלל, אלא מעמדו ומצבו של המקלל נוגע לו, ומרחם עליו*** - כפי שאומר בתורה שבע"פ (ויק"ר סוף פרשתנו (ובפי' מהרז"ו)) שעז"נ (קהלת ד, א) "ושבתי אני וארא .. דמעת העשוקים .. מיד עושקיהם כח .. ואין להם מנחם", "אביו של זה בא על הערוה, זה מה חטא ומה איכפת לו" (מה לו לסבול ולחוש על חטא אביו), ואעפ"כ, "מיד עושקיהם כח, מיד סנהדרי גדולה .. שבאה עליהם מכחה של תורה ומרחקתן .. לא יבוא ממזר בקהל ה'", ומסיים, "ואין להם מנחם, אמר הקב"ה עלי לנחמן .. לעתיד לבוא כו'" (שאז יהיו טהורים).

15) בשילוב שיחת ש"פ במדבר תשמ"ו.

16) פרשתנו כד, יב.

17) שיחת יום א' פ' בהר, י"ד אייר - בכינוס של נשי ובנות חב"ד ס"ז ואילך (לקמן ס"ע 300 ואילך).

---

*) ובפרטיות ישנם ד' מדריגות באופן הביטול: (א) שנותן מקום לזולתו (שזוהי גם מדריגה נעלית), (ב) שמקבל מהזולת, (ג) שמרגיש שלולי הזולת חסר בשלימותו, (ד) שאינו מציאות של זולת כלל, כיון שמתאחדים יחדיו (ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 260 ואילך. וש"נ).

**) וע"ד שמצינו בנוגע להתגלות תורת הבעש"ט ע"י רבינו הזקן, שהס"מ טען שע"י תורת החסידות תתבטל מציאותו, ובמילא גם התכלית שבשבילה נברא, ולכן הי' צורך ליתן לו איזו אחיזה – בענין הקטרוגים וההתנגדות כו' (ראה גם ס' בעש"ט עה"ת פ' קרח אות ו, ובהערות שם. וש"נ).

***) להעיר גם מפתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע – נשיא בישראל – בנוגע למארז"ל (ברכות לג, א) "כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו": עד כמה גדולה הרחמנות על מי שאפילו התורה אומרת שאסור לרחם עליו (ראה גם לעיל ע' 225. וש"נ).

ה. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ובני ישראל עשו", "כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר, דחיה רגימה ותליה" - שממה שנאמר "ובני ישראל עשו", מוכח, שבתחילת הפסוק מדובר רק אודות "כל השומעים", וכאן מוסיף שכל העדה עשו "כל המצוה האמורה בסקילה[18] במקום אחר": דחיה ותליה (מה־שאין־כן סמיכה שצריכה להיות על־ידי השומעים), וגם רגימה - דכיון שלא מת מהאבן הראשונה ("וירגמו אותו אבן"[19], לשון יחיד[20]) דהשומעים, רגמוהו גם כל ישראל. ורש"י משמיט "לא תלין"[21], כיון שאין זה גדר בסקילה, אלא שמירת כבודו של מלך ("כי[21] קללת אלקים תלוי"[22], "זלזולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו"[23]) - הוגה על־ידי כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 158 ואילך.

18) דובר גם אודות ענין הסקילה בעבודה הרוחנית - שהו"ע טמטום הלב שנעשה כאבן, ולכן צ"ל הסקילה באבנים, מדה כנגד מדה (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חט"ו ע' 30. וש"נ).

19) ואין לפרש מ"ש "וירגמו אותו אבן", לפי שהאבן היתה משוי של שני בני אדם, ו"מדלי' לה בהדי חברי'", "ושדי לה איהו" (חד מנייהו), כדי שתהי' "מכח גדול, דשנים אין יכולין לכוין כחם להשליך כאחד, כשזה משליך זה מעכבו, אבל היחידי משליך בכח" (סנהדרין מה, ריש ע"ב ובפרש"י) - כי פשטות הלשון "וירגמו" קאי על השלכת האבן עצמה, ולא על ההגבהה לצורך ההשלכה.

20) אף שי"ל שגם הרבה אבנים נקראים "אבן", ע"ש כללות המין, וכפרש"י עה"פ "ויהי לי שור" (וישלח לב, ו), "דרך ארץ לומר על הרבה שוורים שור".

21) תצא כא, כג.

22) נתבאר שענין זה יש לפרשו בב' אופנים (בהתאם לב' האופנים בפירוש הפסוק (שם, כב) "ותלית אותו על עץ", דקאי על (חטא) עץ הדעת: לזכות - שאין זו אשמתו, אלא אשמת אדה"ר - בעטיו של נחש (ראה לקו"ש שבפנים הערה 38), או להיפך - שנכשל כמו אדה"ר*): לזכות - שגם לאחר החטא יש בו צלם אלקים, או להיפך - שזהו רק מצד כבודו של מלך, ולא מצד האדם, שלא איכפת ממנו כלל.

23) פרש"י שם. ויתירה מזה - כהמשך דברי רש"י: "משל לשני אחים תאומים כו'", שזהו"ע נעלה יותר מאשר בן סתם. וכל זה - אפילו לאחרי החטא!

וטעם הדבר - לפי שענין החטא הוא רק בחיצוניות ובגלוי (בחי' יעקב), אבל מצד הפנימיות והעצם** (בחי' ישראל) הרי הוא נשאר כמקודם, אלא "שהיא בבחי' שינה", וראי' לדבר - ש"כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה" (שאז אינו יכול לרמות את עצמו ש"בעבירה זו עודנו ביהדותו ואין נשמתו מובדלת מאלקי ישראל" - תניא פי"ד), אזי אפילו קל שבקלים מוסר נפשו על קדושת ה' (ראה תניא פי"ח־יט).

*) ע"ד מארז"ל (ויק"ר פכ"ה, ב – הובא בלקו"ת ר"פ קדושים) "מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר שלא יכולת לעמוד על ציווייך שעה אחת, והרי בניך ממתינין לערלה ג' שנים".

**) שקשור עם העצם דלמעלה, שבבחי' זו לא נוגע כלל מעשה התחתונים, כמ"ש (איוב לה, ו) "אם חטאת מה תפעל בו וגו'".

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' א

מומין שֶׁבַּגּוּף אֲטוּ דּוּקִין שֶׁבָּעַיִן.

הגמרא מביאה ראיה מברייתא לביאור זה במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי** בביאור מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה, **הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמַרְאֶה אֶת מוּמָיו** למומחה רק לאחר השחיטה, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּדוּקִין שֶׁבָּעַיִן, אָסוּר** לאוכלו, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּין** ואף שנראה למומחה עתה כמום קבוע, יש לחשוש שהיה מום עובר בשעת השחיטה. **בְּמוּמִין שֶׁבַּגּוּף מוּתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מִשְׁתַּנִּין. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה** – בין בדוקין שבעין ובין במומים שבגוף **אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּין.** תמהה הגמרא [ובכך באה לביאור הראיה מברייתא זו]: **מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּין סָלְקָא דַּעְתָּךְ,** הרי **מוּמִין שֶׁבַּגּוּף מִי מִשְׁתַּנִּין,** והלא פשוט שאוזן שנקצצה או יד שנשברה אינם משתנים מחמת השחיטה. מיישבת הגמרא: **אֶלָּא** כוונת רבי מאיר היא, שגזר במומים שבגוף **מִפְּנֵי** דוקין שבעין **הַמִּשְׁתַּנִּין,** וכביאורו של רבה בר בר חנה, שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם גוזרים גזירה זו.

הגמרא מביאה שאף מלשונו של רבי מאיר במשנתינו מדוייק כביאורו של רבה בר בר חנה: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק,**

בס"ד. משיחת ש"פ אחרי־קדושים, י"ג אייר ה'תנש"א.

תרגום מאידית

א. בקשר עם המדובר לאחרונה[1] אודות הגאולה האמיתית והשלימה, שמחכים לה בכל יום, ומקווים שתבוא בכל יום — כפסק דין בהלכה שהנודר שלא ישתה יין ביום שיבוא המשיח, אסור לו לשתות יין לעולם[2] — ואודות הפעולות שצריך כל יהודי לעשות כדי להביא את הגאולה — מתאים להתעכב ולבאר את תוכן ענין הגאולה, ובזה יקל להבין (מה צריך להיות תוכן) העבודה הנדרשת בכדי להביא את הגאולה, וכיצד יש להתכונן למצב הגאולה.

תוכנו של כל דבר מתבטא בשמו[3]. כן הוא גם בנוגע להגאולה — יכולים אנו לקבל מושג מתוכנה ע"י התבוננות בפירוש שמה — "גאולה".

ענין הגאולה מצויין בתורה בביטויים שונים. החל מד' הלשונות של גאולה[4] בכתוב[5]: "והוצאתי, והצלתי, וגאלתי ולקחתי", והלשון החמישי — "והבאתי"[6]. ואע"פ שכוונת כל לשונות אלו הוא התוכן הכללי דיציאה מגלות, ישנו עילוי בלשון "גאולה"; וי"ל שבגלל מעלה זו נקראת (כל גאולה, ובמיוחד —) גאולה האמיתית והשלימה (בפי כל ישראל) בשם "גאולה"[7] (סתם)[8] [דוקא הגאולה האחרונה היא הגאולה האמיתית והשלימה (בה"א הידיעה)], כיון שמלה זו (גאולה) מבטאת את התוכן דגאולה האמיתית והשלימה.

ב. במלה "גאולה" רואים אנו דבר פלא: תיבת "גאולה" היא אותן אותיות דתיבת "גולה" (גלות) אלא בתוספת אל"ף!

וכדאיתא במדרש[9] שבמלה "גולה" ("וגולה על ראשה"[10]) ישנם שני פירושים: "תרין אמוראין, חד אמר גולה (לשון גלות) וחד אמר גאולה". וידוע הביאור בזה, ש"תוספת האלף שעל ידו נעשה מבחי' גולה בחי' גאולה"[11] קאי על האל"ף ד"אלופו של עולם", וע"י העבודה דבנ"י בגלות "להכניס" (להמשיך ולגלות) את האל"ף של אלופו של עולם בגלות[12], נעשה מ"גולה" — "גאולה".

ולכאורה אינו מובן: גאולה היא היפך הגמור מגלות. וא"כ, היתכן ש(תיבת) גאולה כוללת בתוכה את תיבת "גולה" (גלות), ויתירה מזה: גאולה מורכבת (ונעשית) דוקא מ(תיבת) גולה, עד שרוב האותיות ד"גאולה" הינן בעצם "גולה"[13], וההוספה היא רק אות אל"ף יחידה; וגם ראש התיבה[14] (דגאולה) נשאר הגימ"ל ד"גולה"?!

ג. וי"ל הביאור בזה:

גאולה אין פירושה, שע"י היציאה מגלות מזניחים את החיים, הפעולות והעולם שהי' (קודם) בגלות. אדרבה: גאולה פירושה, שהמציאות

---

1) שיחות: כ"ח ניסן. ש"פ שמיני. ש"פ תזו"מ.

2) רמב"ם הל' נזירות פ"ד הי"א.

3) ראה שעהיוה"א פ"א. וראה בארוכה בזה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) ס"א*. לקו"ש ח"ו ס"ע 35 ואילך, ובהערות שם. וש"נ.

4) שהם גם ד' לשונות של גאולה העתידה (ראה ירושלמי פסחים פ"י ה"א. ד"ה והי' אור הלבנה תרנ"ד. ד"ה לכן אמור לבנ"י תרנ"ח. תרע"ח. וראה ספר הליקוטים — דא"ח צ"צ ערך גאולה ס"ג, וש"נ). וראה גם בחיי וארא ו, ח.

5) וארא ו, ו־ז.

6) שם, ח.

7) דאף שכל גאולה (גם גאולה פרטית שאינו "גאולה דגלות.. אלא שיגאלנו מן הצרות כו'") "שם גאולה עלה" (מגילה יז, ב ובפרש"י) — הרי זה חידוש, ומובן (מזה גופא) שעיקר שם גאולה הוא בנוגע ל"גאולה דגלות" (ששלימותה תהי' בגאולה האמיתית והשלימה). וכפשטות דברי רבא בגמרא מגילה שם: גאולה בשביעית.. מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה בשביעית. ורק אח"כ מבאר, ש"מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא".

8) וכלשון ניגון (חב"ד) הידוע: זאָל שוין זיין די גאולה [כפי שניגנו לפני שיחה זו]. ועוד לשונות וניגונים כיו"ב — ע"פ מנהג ישראל.

9) ויק"ר ס"פ אמור (ספל"ב). שהש"ר פ"ד, ז. קה"ר רפ"ד.

10) זכרי' ד, ב.

11) לקו"ת בהעלותך לה, ג. וראה גם אוה"ת בא ע' רעג. בהעלותך ס"ע תכג ואילך. נ"ך ע' תקי. המשך מים רבים תרל"ו פקל"ד.

12) שהרי "בכל מקום שגלו שכינה עמהן.. גלו לבבל שכינה עמהן" (מגילה כט, א) — כפירוש הא' (במדרש שם) ב"וגולה על ראשה", ש"גלה לבבל וגלתה שכינה עמהן", "דהיינו מה שהאלקות הוא מוסתר והעולם נראה יש ודבר נפרד כו'" (לקו"ת שם, א).

13) וגם לא נשתנה הצירוף (סדר האותיות) של "גולה".

14) להעיר ש"לשון נוטריקון מן התורה" (שבת קה, א).

*) אגרות־קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ס"ע רפח ואילך. המו"ל.

שהיתה קודם משועבדת בגלות נעשית (לא בטלה ח"ו, אלא) משוחררת.

והמעלה ושלימות דגאולה האמיתית והשלימה היא, שהכל משתחרר. אין שום ענינים שנשארים ח"ו "אבודים" בגלות, לא יותירו בגלות שום ענין. אפילו ה"נדחים" וה"אובדים" (שנקראים כך בתורת אמת[15]) — יגאלו. הגאולה תהי' גאולה אמיתית ושלימה בכמות ובאיכות בכל הדברים, מהכלל גדול שבהם עד הפרט שבפרט שבהם: כל יהודי וכל בנ"י — "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[16], וגם חלקם בעולם — "כספם וזהבם אתם"[17], עם כל פעולותיהם והישגיהם בגלות. הגאולה תשחרר כל אדם ואת כל בני האדם (גם אומות העולם) וכל עניני העולם, וכל אחד ואחד בפרט עם כל עניניו.

כל הענינים (החיוביים) בגלות נשארים גם הלאה, אלא שיתבטל מצבם הגלותי: שיבטל ההעלם והסתר המכסה על מציאותם האמיתית והפנימית[18], והשיעבוד לדרכי הטבע וגשמיות העולם המשתלשל מזה.

וכפסק דין הרמב"ם[19]: "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהי' שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג.. אמרו[20] חכמים[21] אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד", החידוש אז יהי' — ש"ויחזרו כולם לדת האמת"[22], "ויתקן (משיח) העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר[23] כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"[24].

עפ"ז מובן מדוע תיבת "גאולה" כוללת את תיבת "גולה", אבל — בתוספת אל"ף: הגאולה אינה מבטלת (עבודה ב)גלות, אדרבה: הגאולה ענינה להעלות את ה(חיים ב)"גולה" (ע"י שחרור כל הענינים מהגלות) ומזה גופא לעשות "גאולה" — עי"ז שמגלים בכל הענינים ד"גולה" את האל"ף דאלופו של עולם — מסירים את ההעלם והסתר בעניני הגלות המכסים על מציאותה ותכליתה האמיתית, מגלים את האלופו של עולם שבזה — התכלית דכל עניני הגלות שבשבילה נבראו ע"י הקב"ה — כך שמ"גולה" נעשה "גאולה".

גאולה היא גילוי האל"ף (דאלופו של עולם) ב"גולה" — גילוי האמת והפנימיות דכל עניני הגלות, וכל הפעולות בזמן הגלות; גילוי האלקות בכל עניני העולם — כפי שכל זה מגלה את "כבודו" של הקב"ה (ו"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו"[25]) — של אלופו של עולם.

ד. האמור לעיל הוא הסברה איך "גאולה" כוללת בתוכה "גולה", כיון שהכוונה היא שהגאולה תגבי' (גם) את הגלות. אבל צריך ביאור: מדוע (העלי' דגולה) הוא ענין כזה עיקרי בגאולה, עד שזהו תוכן שמה "גאולה" (גולה בתוס' אל"ף), כידוע ששם מורה על מהות הדבר[3]?

ויתירה מזה: המעלה דגאולה אינה רק בעליית עניני הגלות ועניני העולם, אלא שבגאולה (בתקופה השני'[26] — לאחרי התקופה הראשונה שאודותי' מדובר ברמב"ם הנ"ל) יתחדשו ענינים חדשים, חדשים ביותר בשינוי מנהגו של עולם (עד הענין העיקרי ויסודי דתחיית המתים[27], שהוא חידוש במעשה בראשית). א"כ היתכן שהמצב דלעתיד לבוא כולו (גם מה שלמעלה מעולם וגלות — בתקופה שני') נקרא בשם כללי: "גאולה" — "גולה" בתוספת אל"ף?!

ומזה מובן, שכללות הגאולה — גם הענינים הנעלים שבה — קשורה עם העבודה דהכנסת האל"ף דאלופו של עולם ב"גולה". עד שזה פועל את הגאולה (כפי שתיבת "גאולה" מורכבת

15) ישעי' כז, יג. וראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, א. ובכ"מ. סה"מ אידיש ע' 78 ואילך.

16) כמ"ש ביצי"מ (ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו)) — בא יו"ד, ט.

17) ישעי' ס, ט.

18) ראה הערה 12.

19) הל' מלכים פי"ב ה"א. וראה עבוה"ק ח"ב פל"ח.

20) שם ה"ב.

21) ברכות לד, ב. וש"נ.

22) שם ה"א.

23) צפני' ג, ט.

24) רמב"ם שם פי"א ה"ד.

25) אבות ספ"ו.

26) ראה "דבר מלכות" — חידושים וביאורים בהל' מלכים (קה"ת תנש"א) סימן ג (מלקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך). סימן ד (מהדרן על הרמב"ם — נאמר יו"ד שבט תשמ"ז). וראה גם הדרן על הרמב"ם (משיחת ש"פ חיי שרה) שנה זו. ועוד.

27) אחד מי"ג העיקרים (פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד הי"ג). ועד שהכופר בזה אין לו חלק לעוה"ב (סנהדרין ר"פ חלק. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ו).

מאותיות "גולה" בתוס' אל"ף), וכל עניני גאולה נמשכים ומרימים את ה"גולה", כדלקמן.

ה. הביאור בזה יובן ע"פ המשנה הראשונה בפרק דשבת זו, פרק שלישי דפרקי אבות: "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", ואח"כ ממשיכה המשנה למנות את ה"שלשה דברים" — "דע מאין באת, ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו'".

נשאלת השאלה — מנינא למה לי[28]: מה נוגע לכאן המספר שישנם "שלשה דברים"? ואפילו אם המספר נוגע, מדוע צריכה המשנה לפרש זאת, כל אחד ואחד יכול הרי לספור בהמשך המשנה שהיא מונה שלשה דברים?

ויש לומר אחד הביאורים בזה:

דברי המשנה "הסתכל בשלשה דברים" [כידוע שלשון המשנה היא "דבר קצר וכולל ענינים רבים"[29]] אין כוונתם רק לשלשת הדברים הנמנים בהמשך המשנה, אלא גם לענין ד"שלשה דברים" בכלל; המשנה נותנת הוראה: "הסתכל בשלשה דברים" — אדם צריך להסתכל (הסתכלות בעיון) ב"שלשה דברים"[30], ועי"ז "אין אתה בא לידי עבירה":

אדם יכול לחשוב שצריכים להיות אצלו רק שני ענינים: הוא עצמו והקב"ה כביכול שאותו הוא עובד, "אני נבראתי לשמש את קוני"[31].

אומרת המשנה — "הסתכל בשלשה דברים": אדם צריך להתבונן (להסתכל) ולראות (שישנם) "שלשה דברים": נוסף על מציאותו ("אני") ומציאות הקב"ה ("קוני") כביכול — ישנו דבר שלישי: מציאות העולם שנברא ע"י הקב"ה, ושעל־ידו משמש יהודי את קונו[32].

תכלית[33] בריאת העולם וירידת הנשמה למטה בגוף גשמי בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו היא — למלאות את הכוונה ד"נתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"[34], שיהודי ע"י עבודתו יברר ויזכך את גופו ונפשו החיונית וגשמיות וחומריות העולם, ולעשות מכל זה דירה להקב"ה.

ואת זה הוא פועל ע"י עבודתו בגוף למטה בקיום התומ"צ, ש(רוב) מצוות נתלבשו בדברים גשמיים[35], וע"י קיום מצוה עם דבר גשמי מבררים ומזככים את הדבר הגשמי ועושים ממנו כלי לאלקות. ע"ד מצות צדקה [ש"שקולה כנגד כל המצוות"[36], "עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה"[37]] — שיהודי לוקח "מיגיע כפיו"[37] מכספו הגשמי שהוא הרויח, ו"נותן חיי נפשו לה'"[37]. ועד"ז בכל המצוות.

והענין השלישי ("הסתכל בשלשה דברים") לעשות דירה בתחתונים — הוא (לא ענין צדדי, אלא אדרבה: זה) נוגע לשלימות דהשנים (כביכול): הקב"ה והאדם העובד, כיון ש"נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", ו"זה כל האדם ותכלית בריאתו וירידתו לעוה"ז להיות לו ית' דירה בתחתונים"[38].

ועד כדי כך נוגע זה להאדם (ש"יסתכל בשלשה דברים") — שבשביל זה היתה ירידת נשמתו למטה ע"י הקב"ה: למרות גודל העילוי דהנשמה למעלה, "נשמה[39] שנתת בי טהורה היא"[40] ואין שם מקום להיפך הטהרה, שלח אותה הקב"ה למטה, "אתה[39] בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה בי", עד בעולם העשי' הגשמית, שבו ישנו "את החיים ואת הטוב"[41], וגם את הדרך השני' דהיפך הטהרה (עד שהנשמה צריכה שם לשמירה, "ואתה[39] משמרה בקרבי"[42]) — בכדי למלאות את הכוונה דעשיית דירה בתחתונים.

דלכאורה: ירידת הנשמה בגוף היא היפך הנהגתו הרגילה של הקב"ה, שהוא מקור ותכלית

---

28) לשון הש"ס — שבת עג, ריש ע"ב. וש"נ.
29) הקדמה לפיה"מ להרמב"ם (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).
30) וכיון שלשון המשנה הוא "דבר קצר (וכולל ענינים רבים)" — אין צריך לפרש מה הם ה"שלשה דברים".
31) משנה ובריתא סוף קידושין.
32) ראה גם שיחת ש"פ אחו"ק תשמ"ח ס"ט (ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 435). ש"פ אמור תשמ"ט ס"ו (ס' השיחות תשמ"ט ח"ב ס"ע 439 ואילך). ש"פ אחו"ק תש"נ ס"ז.
33) בהבא להלן — ראה בארוכה תניא פל"ו ואילך. ובכ"מ.
34) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו.
35) ראה גם תניא פ"ד (ח, ב). אגה"ק ס"י (קיד, סע"ב ואילך).
36) ב"ב ט, א.
37) תניא פל"ז (מח, ב).
38) שם (מט, סע"א).
39) נוסח ברכות השחר.
40) ראה לקו"ת בחוקותי מו, סע"ד ואילך. ר"פ דברים. ובכ"מ.
41) נצבים ל, טו.
42) ראה לקו"ת דברים שם. אוה"ת שמות (כרך ז) ע' ב'תקיח.

הטוב והחסד, ומטבע הטוב להטיב[43], ומצד החסד והטוב הי' צריך להיות תמיד עליות, וכאן לוקח הקב"ה נשמה ומורידה למטה, "ירידה גדולה ובחי' גלות ממש"[44], "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"[45]!

ומזה מובן גודל העילוי (והחסד) דהעבודה דעשיית דירה בתחתונים, שבעבור זה כדאי להוריד את הנשמה למטה, לא בשביל הנשמה עצמה ("כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל"[37]), אלא כדי לתקן את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם, בכדי לעשות דירה בתחתונים. כיון שע"י הירידה ועבודת הנשמה למטה לעשות דירה בתחתונים, נפעל ענין נעלה יותר מעבודת הנשמה עצמה למעלה — הגילוי דעצמותו ית'[46] בתחתונים.

עד שהעילוי נמשך ונפעל גם בהנשמה (שירדה למטה), שנוסף על זה שהנשמה מגיעה לדרגא נעלית יותר (שלמעלה ממקום שמשם ירדה), גילוי התוקף דהנשמה, מקבלת הנשמה גם שייכות להגילוי דעצמותו ית' שנפעל ע"י (עבודת הנשמה למטה בעשיית) הדירה בתחתונים[47].

עפ"ז מובנת הוראת המשנה "הסתכל בשלשה דברים": מבלי הבט על גודל העילוי דנשמתו של יהודי, "חלק אלוקה ממעל ממש"[48], צריך תוכן עבודתו להיות, שנוסף לזה שעושה מעצמו "דירה" להקב"ה ע"י גילוי נשמתו בגופו הגשמי (העילוי בהנשמה שבא עי"ז) — צריך גם להסתכל "בשלשה דברים", ויעשה דירה לו יתברך בתחתונים דעולם, שהעולם עצמו נעשה דירה להקב"ה.

ועי"ז מגיע גם האדם עצמו לשלימות (כיון ש"זה כל האדם ותכלית בריאתו כו'"), ואע"פ שלגביו הרי זו ירידה (בחיצוניות ו)לפי שעה, הרי דוקא עי"ז נפעל העילוי בו עצמו — ש"אין אתה בא לידי עבירה": ע"י עבודתו בעשיית דירה בתחתונים (הסתכל בשלשה דברים), "אין אתה בא לידי עבירה", אפילו לא "לידי", האפשריות לעשות עבירה.

ו. ע"פ הנ"ל יובן גם הענין ד"גאולה" אותיות גולה בתוספת אל"ף:

גאולה (אינה מבטלת את ה"גולה", אלא) כוללת בתוכה את ה"גולה", ואדרבה: היא מעלה את הגולה ע"י שמכניסה ומגלה בה את אלופו של עולם — כיון שהכוונה היא לעשות דירה לו יתברך בתחתונים, כולל כפי שהתחתונים נמצאים בגלות, לגלות את אלופו של עולם בתחתונים במצבם כפי שהם נמצאים בגלות.

ואדרבה: זהו תוכן ומהות הגאולה [גם עניני הגאולה שלמעלה מגלות, השינוי במנהגו של עולם, ע"ד תחיית המתים[49]] — "גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי"[50], עד שנעשה דירה לו יתברך בתחתונים, לו לעצמותו[51].

ולכן תלוי ענין הגאולה ב"מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"[50] (גולה), העבודה דהכנסת האל"ף (אלופו של עולם) בגולה, עד שעי"ז נעשית גאולה [רוב האותיות וראש תיבת גאולה הוא — "גולה", כנ"ל ס"ב].

זאת אומרת: נוסף לזה שה(עלי' הגדולה דה)גאולה באה ע"י הירידה בגלות [ע"ד גילוי תוקף אור הנשמה ע"י ירידתה למטה], נעשית גאולה מ"גולה" (בתוס' אל"ף) עצמה[52] — הדירה לעצמותו נפעלת בתחתונים עצמם [ע"ד העילוי שנפעל בנשמה ע"י הדירה בתחתונים][53].

* * *

43) עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א. שעהיוה"א פ"ד. שומר אמונים ויכוח ב' סי' יד.

44) כי גם כשיהי' צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם ירידתו לעוה"ז החומרי לא מינה ולא מקצתה כו' (תניא שם (מח, סע"א)).

45) ע"פ לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.

46) ראה קונטרס יו"ד שבט שנה זו סעיף ג. וש"נ.

47) בארוכה ע"ד ב' ענינים אלו — ראה לקו"ש חט"ו ע' 246 ואילך. סה"מ מלוקט ח"ב ע' שכ. קונטרס ב' אייר שנה זו. ועוד.

48) תניא רפ"ב.

49) כמ"ש בתניא שם (רפל"ז): "תכלית השלימות הזה של ימות המשיח ותחיית המתים כו' תלוי במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות". וי"ל ש"ימות המשיח" קאי על תקופה הראשונה (שלא "יבטל דבר ממנהגו של עולם") ו"תחיית המתים" קאי על תקופה השני'.

50) ל' התניא שם.

51) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ — נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא.

52) וזהו הטעם ש"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא" (אבות פ"ד מי"ז), מפני המעלה בעבודה "בעולם הזה" דוקא (גילוי האל"ף ב"גולה"), בעשיית דירה בתחתונים (תענוג בורא), שלמעלה "מכל חיי העולם הבא" (תענוג נברא), ובעולם הבא יהי' גילוי ענין זה למטה (ראה לקו"ש ח"ה ע' 243 ואילך).

53) ולכן שלימות השכר תהי' לנשמות בגופים דוקא, בתחיית המתים (לקו"ת צו טו, ג. ובכ"מ (נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ד ע'

ז. ענין הנ"ל מודגש יותר בזמן העכשוי בשנה: (א) ימי הספירה, ובהם עצמם (ב) השבת הרביעית מה"שבע שבתות תמימות"[54] — מלכות שבנצח, (ג) פרשת השבוע — אחרי־קדושים, והפרשה שמתחילים לקרוא בתפלת המנחה — פ' אמור, (ד) י"ג אייר.

העבודה דספירת העומר — הבירור דשבעת המדות (דנה"ב), עיקר העבודה בזמן הזה (זמן הגלות)[55] — תוכנה הוא, שנוסף על "ואטהר ואתקדש בקדושה של מעלה" — נפעל עי"ז גם בהעולם ובכל העולמות: "ועל ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות"[56]. ועי"ז[57] מתוסף (עוד יותר) בנשמת האדם העובד, כפי שממשיכים בתפלה (לאחרי "יושפע שפע רב בכל העולמות"): "ולתקן את נפשותינו ורוחותינו ונשמותינו מכל סיג ופגם ולטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה" — ע"ד "אין אתה בא לידי עבירה" (תיקון ועליית האדם) והעבודה בעולם.

וע"י העבודה דספירת העומר — להכניס את האל"ף ב"גולה", ע"י בירור השבע מדות — מביאים את הגאולה, ו"יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו אמן סלה" (כפי שאומרים ב"הרחמן" תיכף לאחר הברכה[58]).

בימי הספירה עצמם — שמתחלקים בכללות ל"שבע שבתות תמימות" [ובפרט בשנה זו, שהתחילו לספור "ממחרת השבת"[54] כפשוטו] זה בהדגשה יתירה בשבת הרביעית, כשמסיימים את הספירה דמדת הנצח, עד שלימותה — מלכות שבנצח [לאחר הסיום דמדת החסד עד מלכות שבחסד, מדת הגבורה עד מלכות שבגבורה ומדת התפארת עד מלכות שבתפארת] — הנצחון על ה(העלם והסתר דה)גלות, עד נצח שבנצח, והוד שבנצח — היופי שבנצחון, ויסוד שבנצח — היסוד וקביעות דהנצחון, עד מלכות שבנצח — הנצחון דמלכא משיחא בגאולה האמיתית והשלימה.

ח. בהתחלת פ' אחרי מדובר אודות עבודת אהרן כהן גדול בקדש הקדשים — בזאת יבוא אהרן אל הקודש גו'"[59].

מעין ודוגמא למצב הגאולה הוא — הכהן גדול בקדש הקדשים: קדש הקדשים הוא המקום הקדוש ביותר בעולם. מקום שבו מאירה אלקות בגלוי (ללא העלמות והסתרים). בו בזמן הי' זה מקום גשמי בעולם הזה, והכהן גדול נכנס לשם כנשמה בגוף [לא כפי שהי' אצל נדב ואביהוא, רצוא בלי שוב[60]].

מעין זה הי' בכל כהן, שבו בזמן ש"הכהנים הובדלו.. שנאמר[61] ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים"[62] (למעלה מעולם), עשה את עבודתו דוקא כנשמה בגוף בעולם, עולם שבו יש מקום להיפך הטהרה — ודוקא שם מקיים הוא את הציווי (בריש פ' אמור) "אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו". ושלימות ענין הטהרה יהי' בגאולה האמיתית והשלימה[63] [ומעין הכנה לזה ישנה גם בזמן הגלות, שכהנים נזהרים מעניני טומאה, וי"ל שזהו גם הכנה לשלימות הטהרה לע"ל, כולל עי"ז ש"אמור גו' ואמרת" — "להזהיר גדולים על הקטנים"].

ונוסף על הזהירות (להזהיר) מהיפך הטהרה, הי' כהן צריך לעשות עבודתו בביהמ"ק (קדושה) לבוש בבגדי כהונה, שהיו "לכבוד ולתפארת"[64] (שלימות בגשמיות). ועפ"ז יש לבאר, מדוע כהן ששימש "מחוסר בגדים" עבודתו פסולה[65], "בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם

קעז הערה 7)) — כדעת הרמב"ן (בשער הגמור בסופו). ואדרבה: לע"ל תהי' הנשמה ניזונית מן הגוף (המשך וככה תרל"ז פצ"א־ב. המשך תרס"ו ע' תקכח. ס' השיחות תורת שלום ס"ע 127 ואילך. סה"מ תרח"ץ ע' ריט. לקו"ש ח"כ ע' 44. חכ"א ע' 88. ועוד. וראה קונטרס ב' אייר שנה זו סו"ס ח ואילך.

54) אמור כג, טו.

55) ראה בארוכה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו.

56) נוסח ה"רבונו של עולם" דלאחרי ספה"ע.

57) ועפ"ז י"ל סדר התפלה, שהענין דתיקון "נפשותינו כו'" נאמר לאחרי הענין דהשפעת "שפע רב בכל העולמות", דלכאורה מקומו שייך לעיל לאחרי שהאדם מתפלל על תיקון עצמו ("ואטהר ואתקדש כו'"), ורק לאחרי זה צ"ל התפלה ע"ד ההשפעה בעולם? וי"ל, כי הפעולה בעולם מוסיפה בעבודת הנשמה עצמה "לתקן את נפשותינו כו'", כבפנים.

58) כ"ה בסידורו של רבינו הזקן (ובכמה סידורים). וראה שיחת אחש"פ שנה זו הערה 80.

59) טז, ג.

60) ראה שיחת ש"פ תזו"מ ש.ז. ס"ח. וש"נ.

61) דה"א כג, יג.

62) רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ד — מפסחים קד, א.

63) כמ"ש (יחזקאל לו, כה) "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם גו'".

64) תצוה כח, ב.

65) משנה זבחים טו, ב. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ד.

עליהם אין כהונתם עליהם"[66] — אע"פ שענינם[67] דבגדי כהונה הי' (בעיקר) "לכבוד ולתפארת" (שלכאורה אין זה נוגע כל כך לעצם העבודה)? אלא ששלימות העבודה במשכן היא בכך שתהי' בתכלית השלימות וההידור "לכבוד ולתפארת", גם בגשמיות כפשוטה — באופן היפה ומכובד ביותר בכל עד — בגשמיות העולם, מנצלים את כל האפשרויות דעוה"ז עבור העבודה בקדושה.

ובשלימות — ענין הכהונה הוא אצל כהן גדול (שלבש שמונה בגדים).

ועפ"ז אולי יש לומר הטעם לכך שהכהן גדול צריך להיות "גדול מאחיו.. בעושר"[68] — כיון ששלימות הקדושה דכהן גדול קשורה בזה שזה נמשך בשלימות בכל עד בגשמיות העולם (עושר).

וע"פ המבואר במדרש (עה"פ "בזאת יבוא אהרן")[69] "בכל שעה שהוא (הכהן גדול) רוצה ליכנס יכנס רק שיכנס בסדר הזה" ("בזאת") — יש לומר, שמקומו האמיתי של הכהן גדול הוא ב(דרגת) קדש הקדשים, וכך יהי' בגלוי בגאולה האמיתית והשלימה כשתהי' שלימות האדם והעולם וביטול כל ענינים הפכיים (משא"כ לפני זה אין אנו כלי לזה "בכל שעה"). שאז תהי' שלימות הגילוי דהמשכת קדושה בגלוי למטה (בבית המקדש השלישי), דירה לו יתברך בתחתונים, כנ"ל.

ט. כבכל עניני התורה (מלשון הוראה[70]), יש גם בזה הוראה לכל יהודי:

כל בנ"י הם "ממלכת כהנים"[71], "כהנים גדולים"[72], ובגלוי ובשלימות יהי' זה בגאולה האמיתית והשלימה[73]. ובמילא יש לכל יהודי שייכות — כנשמה בגוף — להקדושה דקדש הקדשים (שלימות הקדושה). וכפס"ד הרמב"ם[74] "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש.. אשר נדבה רוחו אותו.. ה"ז נתקדש קדש קדשים כו'".

וע"פ מדרש הנ"ל, ש"בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס", י"ל שכל יהודי יש בכוחו (כפי שנמצא למטה נשמה בגוף) להיות בדרגת "קדש הקדשים", וי"ל שכך יהי' בפועל לעתיד לבוא.

[ויומתק ע"פ הסיפור בנביאים[75], שבזמן הסכנה החביא יהושבע את יהואש (שהי' מזרע הממלכה) ומניקתו "בחדר המטות"[76], "בעליית בית קדשי הקדשים"[77], "ויהי אתה בית ה' מתחבה שש שנים גו'"[78]. שמזה מובן, שבהיותו בקדש הקדשים היו לו שם כל צרכיו הגשמיים: אכילה ושתי' ושינה[79]. ויש לומר, כיון שבאמיתית הדברים הרי מקומו של כל יהודי הוא בקדש הקדשים (כפי שיהי' בגלוי בגאולה האמיתית והשלימה). אלא שזה מתגלה בפועל — ע"י הירידה (סכנה), ע"ד עילוי הגאולה שבא ע"י העבודה ב"גולה"].

כמובן גם מהציווי (ונתינת כח) בהתחלת פ' קדושים [הפרשה שקראו בשבת זו ביחד עם פ' אחרי] — "קדושים תהיו כי קדוש אני": בהיותו נשמה בגוף בעוה"ז הגשמי (ששם שייך הציווי ד"קדושים תהיו", "הוו פרושים"[80]) — נמצא יהודי במצב של קדושה, עד הקדושה הכי נעלית דקדושתו של הקב"ה,

כפירוש החסידות[81] על דרשת חז"ל[82] "יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני" — "יכול כמוני" בניחותא, בדרגת הקדושה ד"קדוש אני".

---

66) זבחים יז, ב. וש"נ. רמב"ם שם. וראה בכ"ז אנציקלופדי' תלמודית ערך בגדי כהונה (ע' שלג). וש"נ.

67) ראה רמב"ן עה"פ (תצוה שם) "ועשית בגדי קדש גו' לכבוד ולתפארת": שיהי' נכבד ומפואר במלבושים נכבדים ומפוארים. ואכ"מ.

68) יומא יח, א. וש"נ. רמב"ם שם רפ"ה.

69) ויק"ר פכ"א, ו. ועוד.

70) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

71) יתרו יט, ו. וראה זבחים יט, רע"א (בהמשך להסוגיא ע"ד בגדי כהונה): "זימנא חדא הוה קאימנא קמי' דאיזגדר מלכא והוה מדלי לי המיינאי ותתיי' ניהלי ואמר לי ממלכת כהנים וגוי קדוש כתיב בכו", "וצריכין אתם לנהוג עצמכם בתפארת של כהנים" (פרש"י שם).

72) ראה בעה"ט עה"פ. וראה גם אגדת בראשית פרק עט (פ).

— וי"ל השייכות בין "ממלכת כהנים" ל"כהנים גדולים", כי כהן גדול הוא מלך שבכהנים, "ראש לכל הכהנים" (ל' הרמב"ם שם פ"ד הי"ב).

73) ראה בעה"ט שם: ולעתיד לבוא תחזור להם כו'.

74) הל' שמיטה ויובל בסופן.

75) מלכים־ב יא, א ואילך. דברי הימים־ב כב, יא ואילך.

76) מלכים שם, ב. דה"י שם.

77) פרש"י עה"פ.

78) מלכים שם, ג. דה"י שם, יב.

79) וראה גם שיחת ליל ד' דחג הסוכות שנה זו.

80) פרש"י ר"פ קדושים.

81) ראה מאור עינים עה"פ (מז, ב). אוה"ת עה"פ.

82) וי"ר עה"פ (פכ"ד, ט).

י. ויש לקשר כל זה גם עם שם בעל היאָרצייט[83] די"ג אייר[84] — ישראל ארי־ה ליב.

ובהקדים, אע"פ שלכאורה ה"ז שם של איש פרטי, יש לו שייכות עם כל בנ"י[85] (כיון שכל בנ"י הם מציאות אחת, קומה אחת שלימה[86]). ובפרט ששמו הראשון הוא ישראל — השם הכללי דכל יהודי וכל בנ"י [וכידוע[87] גם שנשמת יעקב (ששמו ישראל[88]) "כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם"].

וע"פ הוראת אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הידועה[89], ש"עניני עבודה שיכולים לקשר בדברי התניא.. מותר לדבר ולהרחיב בהם הדבור" (אע"פ שבכלל ישנה זהירות באמירת פירושים בספר התניא[90]) — הרי עד"ז מובן בנדו"ד: כדאי ונכון לבאר הוראה משמו של בעל היאָרצייט — כיון שזה יכול להוסיף ביראת שמים ועבודת ה'[91].

"ישראל" — השם הכללי דבנ"י (כנ"ל) — כולל בתוכו שני ענינים הפכיים לכאורה: (א) "ישראל" ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות לתורה"[92], כיון שישנם ששים ריבוא נשמות ישראל כלליים (וכל אחד מהם מתחלק לששים ריבוא נשמות פרטיים[93]), וכל נשמה היא כנגד אות אחת מהשישים ריבוא אותיות לתורה, ואות זו היא מקור חיותו כו'. ו(ב) "ישראל" הוא על שם "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"[88].

הענין ד"שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל" מורה על העבודה ומלחמה נגד העולם — "עם אלקים" (שרו ומלאך של עשו[94]), "ועם אנשים" (עשו ולבן[95]) — שזהו לכאורה היפך הגמור מכך ש"ישראל" הוא ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות לתורה", כפי שנשמות ישראל קשורות עם תורה שלמעלה מעולם.

וי"ל הביאור בזה (בעבודת ה'):

לכל לראש צריך כל יהודי לדעת שהוא "ישראל" — מקור ושורש חיותו הוא מהאות שלו בתורה, ולכן, צריך כל דבר שהוא עושה להיות מיוסד וע"פ הוראות התורה.

בנוסף לכך עליו לדעת, ששלימות עבודתו (כישראל) היא בכך, שאין הוא מתנתק מהעולם שסביבו, אלא "הסתכל בשלשה דברים": נוסף על עבודתו עם עצמו ("ישראל" קשור עם האות שלו בתורה), צריך הוא לעשות את העבודה דלעשות לו יתברך דירה בתחתונים — כישראל, ע"י יציאה (ביחד עם הוראות התורה) לעולם, והתעסקות עם "אלקים" (מלאך) — הכחות הטבעיים בעולם (כמאחז"ל[96] "אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל"), ו"אנשים", "עשו ולבן" (אומות העולם) — ושם לבנות דירה להקב"ה ע"פ הוראות התורה (דיש ששים ריבוא אותיות לתורה), עי"ז ש"שרית עם אלקים ועם אנשים", הוא שר, מושל על העולם ואוה"ע,

ובאופן ד"ותוכל" — גם מלשון כל וכלול וכליל, שעבודתו (ד"שרית") אינה ע"י ביטול מציאות העולם, או התגברות על העולם בעל־כרחך, אלא באופן שהוא מנצל את הכחות הטבעיים עצמם בעבודת ה', ופועל על אוה"ע שהם מצד עצמם יעבדו את הקב"ה, באופן ד"מלכותו ברצון קבלו עליהם"[97], עד שהעולם עצמו יאמר ש"ותוכל", העולם בעצמו מסייע להעבודה (כדלקמן סי"ב),

ועי"ז נעשה "ותוכל" מלשון כל (שישנם כל עניני העולם) ומלשון התכללות — שהיהודי כולל בתוכו את כל עניני העולם — ומעלה אותם, עד שנפעל הענין דגאולה (שכולל "גולה"), ע"י המשכת האל"ף דאלופו של עולם ב"גולה".

---

83) כן נקרא ("יאָרצייט" באידיש) גם בספרים שבלשון הקודש. וגם אצל אחבנ"י הספרדים (שאינם מבינים שפה זו). ולפעמים מוסיפים הפירוש בלה"ק: "יום השנה".

84) הוו"ח עוסק בצ"צ רב פעלים וכו' ישראל ארי' ליב, אחיו של — יבלח"ט — כ"ק אדמו"ר שליט"א. נולד ג' (?) סיון תרס"ט. נפטר י"ג אייר תשי"ב. המו"ל.

85) ועאכו"כ עם יוצאי חלציו שי'.

86) לקו"ת ר"פ נצבים. וראה תניא פל"ב (מא, א): כולן מתאימות ואב א' לכולנה כו'.

87) אגה"ק ס"ז.

88) וישלח לב, כט.

89) אגרות־קודש שלו ח"ב ע' תשכ. וש"נ. וראה גם ס' השיחות תש"ב ס"ע 83 ואילך.

90) ראה במקומות שבהערה הקודמת.

91) ראה גם (באופן אחר) שיחת ש"פ אחרי־קדושים, י"ג אייר תשמ"ה. שיחת פסח שני תשמ"ז.

92) מגלה עמוקות אופן קפו.

93) ראה תניא פל"ז (מח, א).

94) ב"ר פע"ז, ג. פרש"י וישלח לב, כה.

95) פרש"י עה"פ.

96) ב"ר פ"י, ו. וראה שערי זהר לב"ר שם. וש"נ.

97) נוסח ברכת "אמת ואמונה" דתפלת ערבית. וראה שיחה

וע"י העבודה בבירור וזיכוך העולם נעשה גם "ותוכל" מלשון יכולת, שמתוספת אצל היהודי עוד יותר יכולת, כמבואר בכ"מ[98] שע"י העבודה דנפש האלקית כפי שהיא מתלבשת בהגוף ונה"ב ועושה את עבודתה בעולם, מתוספת בה כח וחיות ויכולת חדשה, מצד זה ש"רב תבואות בכח שור"[99] (דנה"ב).

והאופן לעשות את העבודה ד"ישראל" — הוא ע"י "ארי' ליב": "הוי.. גבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים"[100] (כדאיתא גם בריש ותחלת השולחן ערוך[101]), הוא מתגבר על כל ההעלמות והסתרים בעולם; ונוסף על ההתגברות שלו בעבודתו בעניני קדושה ("ארי'" בלשון הקודש), ישנה אצלו התגברות גם בעבודה בעניני רשות וחול, העבודה בעניני העולם ("ליב" בלע"ז).

ולהוסיף, ש"ליב" הוא גם אותיות לב עם יו"ד באמצע, שמרמז על לבו של אדם (לב), ועשר כחות הנפש (י'), [ובפרטיות יותר כותבים לפעמים "לייב" עם שתי יודי"ן, כנגד שתי הדרגות בנשמה: יעקב, ישראל[102]], כיון שהעבודה (ד"ישראל") דעשיית דירה בתחתונים נפעלת ע"י עשר כחות הנפש, כפי שהם מוקפים בלבו של אדם — ולב ישראל הוא תמיד בשלימות[103], "אני ישנה ולבי ער"[104]. ועוד י"ל, שה"לב" המקיף את הי' — הוא ג' הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה, המקיפים את עשר הכחות, ומבטאים אותם בעבודת האדם בפועל למטה[105].

ויש לקשר זה גם עם היום די"ג אייר: י"ג הוא בגימטריא אח"ד, שמרמז על העבודה דלפעול "והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד"[106], גילוי מלכותו ית' ואחדותו ית' בעולם, עד באופן ד"מלכות שבנצח", כנ"ל (ס"ז).

* * *

יא. ע"פ האמור לעיל ישנם כמה לימודים בנוגע לעבודת בנ"י בהבאת הגאולה, והאופן שצריכים להתכונן לגאולה — בעמדנו עכשיו ממש בסוף זמן הגלות, "גולה", והנה הנה באה הגאולה.

קודם כל — ישנו מענה לכל אלו שמתפלאים ונבהלים מכך שמרעישים שכל יהודי צריך לעשות ולפעול שהגאולה תבוא תיכף ומיד ממש (ובהיותם אנשים "פתוחים", מבטאים הם בדיבור את פליאתם ודאגתם): כאשר משיח יבוא מיד, מה יהי' — שואלים הם — עם כל הפעולות והענינים שפעלו במשך כו"כ שנים בגלות: העסקים שהם הקימו, הרכוש והנכסים שהם צברו, החברים והקשרים, הן בין בנ"י והן בין אוה"ע, שקשרו (ובפרט עסקני ציבור), ועוד כיו"ב?!

והמענה על זה הוא, שאין מה לפחד, כיון שגאולה אין הפירוש שבטל כל "מנהגו של עולם", הדברים הטובים שנפעלו (ע"פ תורה) בגלות; אדרבה: גאולה כוללת בתוכה את כל הענינים (טובים) ד"גולה", באופן שהם מתעלים למצב דגאולה, למעלתם ושלימותם האמיתית — עי"ז שמגלים בהם את (האל"ף) אלופו של עולם, הכוונה ותכלית האמיתית בכל הפעולות (שבזמן הגלות) — כפי שכל זה מגלה את "כבודו" של הקב"ה.

ובמילא אין מה לדאוג אודות הפעולות — אפילו בעניני רשות — שפעלו (ע"פ תורה) בזמן הגלות. ואדרבה: מזה ישנה הוראה — שכל בעל עסק וכיו"ב צריך לחפש דרכים כיצד לגלות בעניני העסק וכו' שלו "כבודו" של הקב"ה, ולנצל את עסקיו ונכסיו וקשריו — להוסיף בתורה ומצוות.

ומזה מובן גם ההוראה לאידך גיסא — לאלו שחושבים שתוכן העבודה דגאולה הוא בלי שייכות ושלילת "מנהגו של עולם" — אדרבה: הגאולה תלוי' דוקא ב"מעשינו ועבודתינו" בזמן הגלות[50], ולכן צריך להיות "הסתכל בשלשה דברים": העבודה להביא את הגאולה צריכה להיות ב"שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", לעשות דירה בתחתונים, ולהכין את העולם להגאולה —

שבהערה 60 סו"ס יא. וש"נ.

98) ראה לקו"ת האזינו עה, ב ואילך. ועוד.

99) משלי יד, ד.

100) אבות פ"ה מ"כ.

101) טור או"ח רס"א. שו"ע אדה"ז שם. ובשו"ע המחבר: יתגבר כארי.

102) ראה בארוכה לקו"ת דרושים לר"ה סב, ג (וראה גם תו"א משפטים עז, ריש ע"ב). ספר הליקוטים — דא"ח צ"צ ערך יעקב סמ"ד (ע' א'קא ואילך). וש"נ. וראה ברכת י"א ניסן שנה זו ס"ה.

103) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

104) שה"ש ה, ב. וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' שיט.

105) ראה תניא פ"ד.

106) זכרי' יד, ט.

אמנם באופן ד"שרית עם אלקים ועם אנשים", להלחם עם ההעלם והסתר דעולם, אבל באופן ד"ותוכל", "מלכותו ברצון קבלו עליהם".

החל מחלקו בעולם, ע"י הוספה בקיום המצוות, בדברים גשמיים, כולל ובמיוחד – מצות הצדקה ("עיקר המצות מעשיות"), שלוקח מהגשמיות שלו ומהעשירות שלו (שבירכו הקב"ה) ומסייע לאחר, שגם אצל הזולת יהי' מזון ולבושים, באופן ד"לכבוד ולתפארת", בהתאם ל"ממלכת כהנים", ועד"ז מסייע הוא למוסדות תורה וצדקה וכיו"ב.

וכן הוא גם בעבודתו בעניני רשות שלו – עושה זאת באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"[107] ו"בכל דרכיך דעהו"[108].

ועוד וגם זה עיקר – ע"י הפצת התורה והיהדות, והפצת המעינות חוצה. כולל ובמיוחד – לעורר יהודים בכל העולם כולו, שיוסיפו עוד יותר בלימוד התורה וקיום המצוות,

וכן גם לפרסם ולגלות בכל העולם כולו "אלופו של עולם", כולל – ע"י השפעה על אוה"ע בנוגע לקיום שבע מצוות בני נח[109], והכנתם ל"והיתה לה' המלוכה"[110].

יב. ע"פ הנ"ל, ש"גאולה" מעלה את עניני הגלות עצמם (ע"י עשי' מהם עצמם דירה בתחתונים), עד שדוקא העבודה בגלות מביאה את הגאולה, הרי מובן, שעניני העולם עצמו ואוה"ע עצמם (גם בזמן הגלות) מסייעים (באמת) לעבודה דהבאת הגאולה (כנ"ל).

ויש לומר, שבעמדנו בסוף זמן הגלות, סמוך להגאולה – בא הסיוע בגלוי יותר.

וכפי שרואים בדורות האחרונים במיוחד, ויתירה מזה – בזמן האחרון, ובפרט בימים האחרונים ממש:

בדורות שלפני זה גרו (רוב) בנ"י במדינות שבהן היו מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום פעמיים[111]) לעבודת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים – גרים (רוב) בנ"י במדינות שבהם מושלת מלכות של חסד, החל ממדינה זו (שבה נמצאים רוב מנין ובנין דבנ"י), שמסייעת לבנ"י להגיע לגאולה פנימית בעבודתם, עד – שיעשו את העבודה שתביא את הגאולה כפשוטה, ואז גם המלכות (של חסד) תסייע לבנ"י לחזור לארץ ישראל (בלשון הכתוב[112]: והביאו את כל אחיכם גו').

ובשנה האחרונה רואים איך שיחס זה לבנ"י התפשט במדינות נוספות, עד גם במדינה ההיא, שבה היו (עד לאחרונה) הגבלות בנוגע לחירות בנ"י בעבודתם בתומ"צ וגם בנוגע ליציאתם ממדינה ההיא – וכעת נשתנה יחסם, שמתירים לבנ"י לקיים תומ"צ, ומתירים לבנ"י לצאת משם (ללא ההגבלות שהיו פעם), ואדרבה – הם גם מסייעים לבנ"י לנסוע לארץ הקודש. מעין הכנה להסיוע דאוה"ע שבנ"י יצאו מהגלות וילכו לארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

יג. נוסף על הסיוע הישר דאוה"ע לבנ"י – ישנם גם ענינים שבהם רואים איך שאוה"ע בעצמם עושים פעולות של טוב וחסד, שמגלים עוד יותר שיש בעה"ב לבירה זו[113], כהכנה ל"והיתה לה' המלוכה" בגאולה האמיתית והשלימה,

לא כפי שהי' פעם, שדוקא עם ישראל (אע"פ ש"אתם המעט מכל העמים"[114]), השלים בפועל את הכוונה דדירה בתחתונים, ואחדות ממלכיות אוה"ע התנהגו באופן אכזרי אחת אל השני', והתעסקו בעיקר בתועלת עצמן, או בכיבוש מדינות אחרות וכיו"ב.

מהענינים הגלויים שנתוספו בימים אלו ממש שבהם רואים איך שהעולם ואוה"ע מתכוננים ומסייעים בדרך לגאולה – ע"י ענין הצדקה והחינוך, שני יסודות עיקריים בישובו של עולם, "לשבת יצרה"[115]:

---

107) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.

108) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

109) כפס"ד הרמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

110) עובדי' בסופו.

111) ל' הכתוב – נחום א, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55.

112) ישעי' סו, כ.

113) ראה ב"ר רפל"ט.

114) ואתחנן ז, ז.

115) ישעי' מה, יח.

ידוע ומפורסם (בכל המכתבי־עת) אודות המאורעות בימים האחרונים – שמדינה זו (המיוסדת על צדקה וחסד, כידוע) ניצלה את חוזק כחה לסייע ולהציל אנשים במקום רחוק בעולם (הרחק ממדינה זו), אע"פ שעי"ז לא באה תועלת ישרה לתושבי מדינה זו:

מדינה זו שלחה ריבוי אנשים ואנשי חיל מצבאה לסייע לפליטים במקומות ההם, ביחד עם מזון ובגדים ורפואות. במקום להשתמש באוירונים לעניני כיבוש, ובמקום להשתמש במזון ובגדים עבור אזרחי מדינה זו – משתמשים בהם להציל אנשים אומללים, ובפרט ילדים קטנים, מהקור, עד מהיפך החיים.

ובזה רואים את הרחמנות דתושבי מדינה זו: כאשר הם שמעו וראו איך אנשים סובלים – הגם שאין הם קרוביהם, ואף־פעם לא היתה להם שייכות עמם – התעוררה המדינה לסייע להם. בהתאם לשיטה דמדינה זו בעניני צדקה, שמסייעים לאנשים בכל העולם כולו, ואין מחכים אפילו לבקשת עזרה.

עד"ז ידוע גם שבימים האחרונים יצא מנהיג מדינה זו בהכרזה והוראה מפורטת בנוגע לחינוך הנוער. בהתאם לזה שבתחלת נשיאותו הכריז ששאיפתו היא להזכר כ"עדזוקיישען (חינוך) פרעזידענט", בגלל הפעולות והשינויים הגדולים לטוב שהוא ינהיג בכדי לחזק את החינוך במדינה זו.

החידוש במאורעות האחרונים (בין היתר) מובנת בפשטות: הגם שאצל בנ"י אין זה חידוש, כיון שאצלם תמיד היתה ההנהגה ע"פ התומ"צ, בענין הצדקה וחינוך – הרי זה מגלה עוד יותר איך שיש בעה"ב לבירה זו, שזהו היסוד האמיתי לצדקה וחינוך [וכמדובר כמ"פ, שהצלחה אמיתית בחינוך תלוי' בידיעה והכרה של הילד בבורא עולם ומנהיגו].

וכל זה הוא – נוסף על עוד כמה ענינים שקורים בהשגחה פרטית מדי יום ביום, הן בנוגע להכלל והן בנוגע לכל אחד ואחד בעניניו הפרטיים – והכוונה בזה היא, שזה יגלה עוד יותר איך שהעולם מסייע לעשות דירה בתחתונים ולהביא את הגאולה,

[כולל – שבשבוע האחרון מצאו בפינה נידחת בעולם אבנים טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת "והנשאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן"[116] (עבור בגדי הכהונה), שהעננים הביאום[117]], והכוונה בזה היא – שמנצלים זאת לקישוטי כלה, להוסיף בצדקה, כנ"ל].

יד. המסקנא מהאמור לעיל בנוגע לפועל:

הגאולה באה דוקא ע"י העבודה בגלות, דגילוי אלופו של עולם ב"גולה", באופן שדור זה, דור האחרון בגלות, יהי' הדור הראשון דהגאולה.

והקב"ה עוזר שרואים במאורעות האחרונים בעולם איך העולם בעצמו מסייע ומביא לגאולה.

ובפשטות פירוש הדבר הוא – כנ"ל – שכל יהודי צריך להוסיף ב"מעשינו ועבודתינו" בכלל שמביאים את הגאולה, כולל ובמיוחד – כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז – בלימוד התורה בעניני גאולה, בתושב"כ (ש"כל הספרים מלאים בדבר זה"[118]), ותושבע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

ובזה גופא – צריכים להוסיף ע"פ ההוראה דפסח שני, "ס'איז ניטאָ קיין פאַרפאַלן"[119] (אין אף פעם מקרה אבוד) – לעשות חשבון צדק אם תקנו והשלימו את העבודה בעבר כדבעי, או שיכולים עוד להוסיף בזה; ויש בזה את ההוראה ונתינת כח, שאפילו אם חסר משהו הרי אף פעם אין מקרה אבוד ויכולים תמיד לתקן.

ועוד ועיקר – שיתגלו ויתתקנו כל הענינים שנראים כאילו שאבדו, או שאבדו באמת בגלות, כולל – אבדו למעליותא (בהיותם למעלה מגדר

116) ויקהל לה, כז.

117) ת"י עה"פ.

118) ויש לומר הדיוק ב"מלאים" (ש"מלא" ע"פ תורה פירושו – שמלא כולו), שגם הפסוקים ב"כל הספרים" שאינם מדברים (בגלוי) בעניני גאולה, או אפילו שתוכנם הפכי (לכאורה) מענין הגאולה – הרי, לאמיתתו של דבר, תוכנם האמיתי הוא "דבר זה" – ענין הגאולה. וע"י עיון והעמקה בפירוש פסוקים אלו (במפרשים וכו') נראה בגלוי ש"כל הספרים מלאים בדבר זה". ויומתק ע"פ המבואר לעיל, שפנימיות ענין הגלות ("גולה") הוא ענין הגאולה, אלא שמגלים זה ע"י גילוי האל"ף דאלופו של עולם בגלות, שעי"ז נעשה מ"גולה" – "גאולה".

119) "היום יום" י"ד אייר, פסח שני. ס' השיחות תש"א ע' 115.

גילוי) — גילוי הקץ ש"לבא לפומא לא גליא"[120], ומשיח צדקנו, שבא "בהיסח הדעת"[121] (כי אם במציאה), שנאמר "מצאתי דוד עבדי"[122] (במזמור פ"ט בתהלים[123]), וכ"ז מתגלה במזמור צדי"ק[124] — "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו"[125], בבית המקדש השלישי, בגאולה האמיתית והשלימה, גאולת כל בנ"י, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו".

120) ז"ח בראשית ח, א. מדרש תהלים ט, ב. וראה גם סנהדרין צט, א.

121) סנהדרין צז, סע"א.

122) ראה ב"ר פכ"ט, ג.

123) פסוק כא.

124) ולהעיר שבאות "פ"ף בו נגאלו אבותינו ממצרים שנאמר (שמות ג, טז) פקד פקדתי אתכם [ולהעיר שמשה הי' בן פ' כשגאל ישראל ממצרים], צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול את ישראל ולומר להם צמח צמחתי לכם שנאמר (זכרי' ו, יב) איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה'" (פדר"א פמ"ח). ובבמדב"ר ס"פ קרח מביא הכתוב (ירמי' כג, ה): והקימותי לדוד צמח צדיק גו' (וראה פי' הרד"ל לפדר"א שם). וראה ד"ה לך באוה"ת (עדרת, א). תרכ"ז. תר"ל.

125) פסוק טו"ב.

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' ב

מוסיפה הגמרא: שכן יש לבאר גם את המשך הדינים במשנה שהנזק היה בידים, שמה שכתוב **טִימֵּא אֶת הַטָּהוֹר**, מדובר כגון **דְּאַנַּע בְּהוּ שֶׁרֶץ** – שהחכם שפסק שהטהרות נטמאו, הניח עליהם שרץ כדי שיהיו טמאים בודאי, כיון שרצה לחזק את הוראתו, ועכשיו שהתבררה הטעות נמצא שהוא טימא בידיו את הטהרות. וכן **בִּטֵּיהֵר אֶת הַטָּמֵא**, מדובר כגון **שֶׁעִירְבָן עִם פֵּירוֹתָיו** – לאחר שפסק שהפירות טהורים עירב את הפירות שנשאל עליהם, עם פירות אחרים של השואל שהיו טהורים, כדי לחזק את הוראתו, ונמצא שטימאם בידים.

משנה

המשנה מביאה מעשה שבו דנו על חיוב תשלום החכם שדן בטעות: **וּמַעֲשֶׂה בְּפָרָה שֶׁנִּיטְּלָה הָאֵם** [–הרחם] **שֶׁלָּהּ**, ושאלו את רבי טרפון עליה אם היא טריפה משום כך, **וְהֶאֱכִילָהּ רַבִּי טַרְפוֹן לַכְּלָבִים**, מפני שסבר שבחסרון הרחם היא טריפה המותרת רק בהנאה להאכילה לכלבים, **וּבָא הַמַּעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים בְּיַבְנֶה, וְהִתִּירוּהָ**, כיון שאינה טריפה מחמת חסרון זה. **(ואמר)** [**שֶׁאָמַר**] **תּוֹדוֹס הָרוֹפֵא, אֵין פָּרָה וְחֲזִירָה יוֹצְאָה מֵאֶלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁאֵין חוֹתְכִין הָאֵם שֶׁלָּהּ, כִּשְׁכִּיל שֶׁלֹּא תֵּלֵד**, ועשו כן מפני שהפרות והחזירות שלהם היו מעולות מאד ונמכרות ביוקר, לכן היו חותכים את רחמן לפני שמכרו אותן לארצות אחרות שלא ילדו גם שם טובים במותן, ויהיו צריכים לקנותם אצלם, הרי שלא נעשית טריפה על ידי נטילת הרחם שהרי אינן מתות אחר כך, ונמצא שרבי טרפון שהאכילה לכלבים הזיק את בעל הפרה. **אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן** על עצמו, **הָלְכָה חֲמוֹרְךָ טַרְפוֹן** – הפסדתי את חמורי, שעלי למוכרו כדי לשלם את דמי הפרה. **אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי טַרְפוֹן, אַתָּה מוּמְחֶה לְבֵית דִּין, וְכָל הַמּוּמְחֶה לְבֵית דִּין פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם** את הנזק שנגרם מחמת טעותו בדין, כמבואר במשנה לעיל, שאין המפסיד יכול לומר לדיין מדוע דנת אותי כאשר אינך בקי בדינים, שהרי הוא מומחה ובקי אלא שטעה ועל כך אין לחייבו.

גמרא

שנינו במשנה שרבי עקיבא אמר לרבי טרפון שהוא פטור כיון שהוא מומחה, הגמרא שואלת שהיה לרבי עקיבא לפוטרו מטעם אחר. שואלת הגמרא: מדוע אמר רבי עקיבא שרבי טרפון פטור מלשלם רק משום שהוא מומחה לבית דין, **וְתִיפּוּק לֵיהּ** – הלא גם בלא זה היה לו לפוטרו משום **דְּטָעָה** בהוראתו **בְּדָבָר מִשְּׁנָה**, שהרי במשנה בחולין (נד.) מנו את 'ניטלה האם שלה' בין הבהמות הכשרות, **וְהדין הוא שטָעָה בְּדָבָר מִשְּׁנָה חוֹזֵר** מדיבורו [כמבואר בסנהדרין (לג.)], ומכיון שאם היתה הפרה קיימת היה יכול רבי טרפון לחזור בו ולהתירה, ממילא במה שכבר פסק, אינו כמזיק, וזה ששחטה על פי הוראתו, הזיק לעצמו.

משיבה הגמרא: אכן יש לפטור את רבי טרפון גם מטעם זה, אלא שרבי עקיבא **חָדָא וָעוֹד קָאָמַר** – טעם אחד ועוד טעם נוסף בא לומר לו, **חָדָא** משום **דְּטָעָה בְּדָבָר מִשְּׁנָה חוֹזֵר. וָעוֹד, אִי נַמִּי כְּשֵׁיקּוּל הַדַּעַת טָעִיתָה** שבטעות כזו אין הדין חוזר, יש לפוטרך משום **שמּוּמְחֶה לְבֵית דִּין אַתָּה, וְכָל הַמּוּמְחֶה לְבֵית דִּין פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם.**

משנה

המשנה דנה באיסור ראיית מומי בכורות עבור תשלום: **חכם הַנּוֹטֵל שָׂכָר לִהְיוֹת רוֹאֶה אֶת הַבְּכוֹרוֹת**, לבדוק אם המום שנפל בהם מום קבוע הוא ומותר לשחוט אותם, או מום עובר הוא, ואסור לשוחטם, **אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו**, אפילו אם יאמר שהמום קבוע, משום שיש לחשוד בו שהוא מתיר את הבכור כדי לקבל את השכר ובאמת אינו מום קבוע, **אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה** חכם זה **מוּמְחֶה** בראיית מומי בכורות,

לקוטי שיחות פרשת אמור כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

א.

הקושי על ד"ה של רש"י: "ששת ימים"

כבר דובר פעמים רבות על הדיוק הנפלא בלשונו של רש"י בפירושו על התורה, וזאת לא רק בפירושו, אלא גם במילים שהוא מצטט מן הפסוק לפני תחילת פירושו ("דיבור המתחיל"), כ"כותרת".

לפי זה נדרש הסבר לפירוש רש"י בפרשתנו: בתחלת פרשת המועדות[1], לאחר ההקדמה "וידבר... דבר אל בני ישראל... מועדי ה'... אלה הם מועדי", נאמר בפסוק[2]: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש כל מלאכה לא תעשו...", ואחר כך ממשיכה התורה "אלה מועדי ה'...", ומונה את כל המועדים.

מפסוק זה מצטט רש"י את המילים "ששת ימים" ומפרש: "מה ענין שבת אצל מועדות, ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאילו חילל את השבתות וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאילו קיים את השבתות".

לא מובן: הקושי בפסוק הוא, כלשון רש"ר, "מה ענין שבת אצל מועדות", ולפי זה היה עליו לצטט את המילים "וביום השביעי שבת", ורק אותן. במקום זאת הוא מצטט "ששת ימים" ואל המילים "וביום השביעי שבת", הוא אפילו אינו רומז בתוספת של "וגו'"[3]?!

ב.

ההסבר לכאורה, ושלילתו

לכאורה ניתן היה לומר, שבצטטו את המילים "ששת ימים" מתכוין רש"י אל הפסוק כולו, ולא למילים אלו בלבד, כפי שמוצאים במספר מקומות, שרש"י מצטט התחלה של פסוק או ענין, ללא תוספת "וגו'".

לדוגמא: על הפסוק[4] "ועשו את האפוד" אומר רש"י: "אם באתי לפרש... לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא...", ומסביר שם את כל פרטי הכנת האפוד, הכתובים בפרשה כולה, ולמרות זאת הוא מצטט רק את המילים "ועשו את האפוד". ללא תוספת "וגו'".

וכך גם בפירוש רש"י על הפסוק "אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אותם במועדם", הבא לאחר פירושו ל"ששת ימים", מסביר רש"י את הטעם להישנות הפסוק כולו, ולמרות זאת הוא מצטט רק את תחילת הפסוק "אלה מועדי ה'", ללא "וגו'".

אך אין לומר כך בענינו, כי רש"י מסתפק בציטוט תחילת הפסוק והענין בלבד, רק כאשר התחלה זו כוללת את תוכן הענין שאותו הוא מפרש, כבדוגמאות הנ"ל: רש"י אינו מסתפק בציטוט "ועשו" בלבד, אלא מוסיף "את האפוד", כי על נקודה זו מוסב פירושו – עשיית האפוד. וכך גם בפסוק "אלה מועדי..." אין רש"י מצטט רק את המילה "אלה", אלא: "אלה מועדי ה'".

ואילו בענינו דן פירוש רש"י ב"(מה) ענין שבת...", בעוד אשר המילים "ששת ימים" אינן מכילות את "ענין שבת", אפילו לא באופן חלקי.

ג.

מדוע הצד השלילי תחילה?

שאלה נוספת מתעוררת על לשונו של רש"י: מדוע מתחיל רש"י בצד השלילי "שכל המחלל את המועדות...", ולא בצד החיובי – "כל המקיים את המועדות...", במיוחד כאשר הפסוק המשווה ביניהם מדבר על הצד החיובי של שמירתם?

ולמרות שהפירוש, בסדר זה, לקוח מ"תורת כהנים"[5], הרי ידוע, כפי שמוסבר פעמים רבות, שרש"י אינו מצטט בפירושו את דברי חז"ל בלשונם אלא באופן המסביר את פשוטו של מקרא, וזאת בנוסף לכך ש"תורת כהנים", לפי גירסתנו, אינו מתעכב על מילות הפסוק אלא על הענין באופן כללי.

לכאורה, ניתן היה לענות על כך: בהשוואת יום־טוב לשבת מתכוון הפסוק, בעיקר, למנוע את ההקלה בעשיית מלאכה ביום־טוב, מתוך מחשבה שיום־טוב, ואיסור המלאכה שבו, נקבע על ידי בית דין[6] בלבד ותלוי בו. לפיכך מושם הדגש העיקרי כאן על האזהרה "כל המחלל...", ורק אחר־כך מביא את ההמשך – "כל המקיים...".

אך אין די בתשובה זו, מפני שההשוואה בין יום־טוב לשבת מתבטאת בפסוק על־ידי החיוב בשמירת

---

1) כג, א ואילך.

2) שם, ג.

3) עד"ז צ"ע בפרש"י ר"פ ויקהל (לה, ב): "ששת ימים – הקדים להם אזהרת שבת וכו'".

4) תצוה כח, ו.

5) עה"פ.

6) ראה משכיל לדוד כאן. מלבי"ם ותו"ת כאן.

המועדות וקיומם, ולא בשלילה של חילול שבת ויום־טוב, ולכן היה צריך רש״י, בפירושו על הפסוק, לכתוב רק את הצד החיובי, או, לפחות, לכתוב את שני הצדדים לפי סדר הפסוק – ״כל המקיים...״, ורק אחר־כך ״כל המחלל...״?

ד.

הקושי הוא על ההקדמה ״ששת ימים...״

ההסבר לכך הוא:

השאלה ״מה ענין שבת אצל מועדות״ לגבי שבת כשלעצמה איננה קשה כל־כך לפי פשוטו של מקרא[7], כי, כתשובת מספר מפרשי־התורה, גם השבת נכללת ב״אלה מועדי ה׳...״, מפני שהיא יכולה להיקרא ״יום מועד״[8], בהיותה יום האסור במלאכה. ואף אם נאמר שהשבת אינה נכללת ב״מועדי ה׳ אשר תקראו...״, בכל זאת ניתן לומר, שהפסוק מזכיר, בדרך אגב, את השבת, כדי להראות את ההבדלים בין שבת ליום־טוב[9]: (א) שבת שלא כיום־טוב, אינה תלויה בבית דין[9]. (ב) השבת שלא כיום־טוב נקראת ״שבת שבתון״, מפני שאסורה בה גם מלאכת אוכל־נפש[10].

תמיהתו של רש״י כאן היא לגבי ההקדמה לשבת: ״ששת ימים תעשה מלאכה״ – בציווי הראשון בתורה[11] על השבת מובן, שיש צורך בהקדמה ״ששת ימים[12]״, כי התורה צריכה להבהיר לפני האיסור על עשיית מלאכה בשבת, שאין לחשוש למניעת פרנסה וכדומה, שהרי ״ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך״[13].

ועוד: א) ההקדמה ״ששת ימים...״ מתאימה להמשך הפסוק שם, שהטעם לשמירת שבת הוא ״כי ששת ימים עשה ה׳... וינח...״[14]. ב) מ״ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך״[15] לומדים, כדברי רש״י[16], ש״כשתבוא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה...״.

אך כאן, בפרשת אמור, אין זה המקום העיקרי לאזהרה על שבת, והיא מוזכרת בדרך־אגב, בגלל שאר המועדים, ומתעוררת השאלה: מהו הקשר של ההקדמה של ששת הימים לפני שבת ל״מועדות״ – התורה היתה צריכה להתחיל ב״ביום השביעי שבת שבתון...״?

לשאלה זו עונה רש״י על־ידי דברי חז״ל ״מה ענין שבת אצל מועדות ללמדך שכל המחלל...״ – הפסוק רוצה להשוות את החומרה בעשיית מלאכה במועדות לחומרת עשיית מלאכה בשבת, ומזה מובן מדוע מקדימה התורה ״ששת ימים תעשה מלאכה״.

ה.

שני סוגי זמן

ההסבר לכך הוא:

״ששת ימים״ אינם רק כמות של ששה ימים נפרדים, אלא מציאות של יחידה מגובשת, משך זמן של ״ששת ימים״, כפי שמסביר רש״י מאוחר יותר[17] ״כל מקום שנאמר שבעת שם דבר הוא שבוע של ימים.. וכן כל לשון שמונת ששת...״ – תקופה אחת של שישה, שבעה או שמונה ימים.

זוהי המשמעות של ״ששת ימים תעשה מלאכה״: הקדוש־ברוך־הוא קבע מציאות מיוחדת של ״ששת ימים״, שרק בה מותרת עשיית מלאכה. כלומר, כל הזמנים שאינם נכללים בתקופה של ״ששת ימים״ (ימי החול) אסורים במלאכה.

לפי זה מובן מדוע אומרת התורה בתחילת פרשת המועדות ״ששת ימים תעשה מלאכה״: בכך מגדירה התורה שני סוגי זמן כלליים לגבי עשיית מלאכה: א) תקופה של ״ששת ימים״ המותרים במלאכה – ״תעשה מלאכה״. ב) כל זמן אחר – אסור במלאכה[18].

מזה מובן, כיצד לומדים מכאן, ש״כל המחלל את המועדות... כאילו חילל את השבתות וכל המקיים... כאילו קיים השבתות״, למרות שלגבי העונש וכדומה אין איסור עשיית מלאכה ביום־טוב שווה לאיסור עשיית מלאכה בשבת, אבל באופן כללי זהים שני סוגי הזמן, ואינם נכללים ב״ששת ימים״.

ו.

התשובות לשאלות על רש״י

לפי זה מובן מדוע מצטט רש״י רק את המילים ״ששת ימים״, ואף אינו מוסיף ״וגו׳״: בכך הוא

---

7) ובאברבנאל כאן כתב דמה שפירש רש״י ״דרך דרש הוא״.

8) רמב״ן כאן (בפי׳ הא׳). בחיי כאן.

9) אברבנאל כאן. וראה ג״כ רמב״ן הנ״ל (בפי׳ הא׳).

10) רמב״ן ואברבנאל כאן. וראה רמב״ן כאן, דבא עוד ללמד דיו״ט שחל בשבת אסור במלאכת אוכל נפש.

11) יתרו כ, ח ואילך.

12) שם, ט.

13) ועד״ז בר״פ ויקהל (שבהערה 3), כי שם ה״ז הקדמה – כפירש״י שם – לציווי מלאכת המשכן, ולכן מקום להוסיף ״ששת ימים״ – שבהם חל הציווי.

14) ולכן נשנה ג״כ בפ׳ תשא (לא, טו) כי מסיים שם (פסוק יז) ״כי ששת ימים גו׳״.

15) יתרו שם.

16) ממכילתא עה״פ (בשינוי לשון).

17) פסוק ח. ועד״ז גם בפרש״י לעיל בא י, כב. יב, טו. ואכ״מ.

18) ועד״ז יל״פ בפרש״י ר״פ ויקהל (הנ״ל הערה 3) – דהכתוב מקדים ״ששת ימים״, דעשיית מלאכה אפשרית ומותרת רק במציאות זו ד״ששת ימים״, ולכן מלאכת המשכן אינה דוחה את השבת.

מדגיש, ש"ששת ימים" הוא סוג נפרד של זמן, והמשך הפסוק "וביום השביעי..." אינו המשך ל"ששת ימים", אלא סוג נפרד של זמן, שאסור בעשיית מלאכה, ולכן "כל המחלל... וכל המקיים...".

הוא אף אינו מוסיף "תעשה מלאכה", מפני שזוהי רשות[19], וההבדל בין ששת ימים לבין המועדות הוא באיסור מלאכה.

כלומר ב"ששת ימים" מתכוון כאן רש"י לענין הכללי של ששת ימים, כבדוגמא של "ועשו את האפוד" דלעיל.

בכך מובן גם הסדר בדברי רש"י – תחילה "כל המחלל...", ואחר־כך "וכל המקיים...", : ההשוואה בין יום־טוב לשבת נלמדת מ"ששת ימים", כאמור לעיל, ולכן יוצא, שהענין נלמד לגבי חילול יום־טוב: המחלל יום־טוב על־ ידי עשיית מלאכה משנה את הגבולות שבין "ששת ימים" לבין הזמן האסור במלאכה, שהוא מחוץ ל"ששת ימים", ולכן הוא "כאילו" מחלל את השבתות. ומכלל לאו אתה שומע הן – מזה מובן ש"וכל המקיים את המועדות... כאילו קיים השבתות".

ז.

מ"יינה של תורה"

מ"יינה של תורה" בפירוש רש"י זה:

ידועים דברי חז"ל[20] על "ששת ימים תעבוד" – "זו מצוות־עשה". כלומר, עשיית מלאכה בששת ימי החול אינה רק מותרת, אלא היא מצוה ודרך בעבודת ה' של היהודי. וידוע[21], שצריכה להיות הכנה של "בכל אשר תעשה" – הכנת כלי בדרך הטבע – ואז זוכים ל"וברכך ה' אלוקיך".

מצד שני, סדר זה הכרחי רק מצד הגוף הגשמי של היהודי, שבו "מתלבשת" הנשמה, שמפני ההעלם וההסתר שבו הוא נזקק לפי התורה לנהוג בדכי הטבע[22], כמאמרי חז"ל: "אין סומכין על הנס"[23], "דינא דמלכותא דינא"[24], וכדומה.

ואילו מצד נשמת־היהודי, הרי לא רק שאין הכרח בהזדקקות לעשיית מלאכה, אלא, להיפך, אין מקום למלאכה, מפני שהנשמה אינה מוגבלת בהגבלות הגוף, והיא "לא נמסרה לגלות"[25], היא נעלית מן ההסתר שבעולם, וניצבת "קמי מלכא" (=לפני המלך); ובדרגה גבוהה זו, דומה עשיית מלאכה ל"מאן דמחוי קמי דמלכא... (=מי שנוקף אצבעו לפני המלך)[26], כשם שאם "יתפלל כל היום כולו"[27] הרי אסור האדם במלאכה, ואף ב"מחוי"[28] (=נקיפת אצבע) – כל היום כולו.

לפיכך נדרש מצד הנשמה הענין של "תשבות".

ואלה שני הקצוות הנדרשים בעבודה הרוחנית של היהודי: ב"ששת הימים", שאז הוא טרוד לפי התורה בעניני הגוף, הרי קיימת מצוות־עשה של תעבוד. אך בימי שבת ויום־טוב, כאשר מאיר אצל ישראל אור הנשמה, אז עליו להתעלות מעל לגוף וצרכיו, ואז נשלל לחלוטין הענין של עשיית מלאכה[29].

וכיון שהנשמה נעלית מן הגוף והגלות, משפיע הדבר סוף־כל־סוף על הגוף, שמבלי להתחשב בכך שהוא מוגבל בהגבלות ובגלות, תאיר אצלו הנשמה במלוא עצמתה, כפי שהיא נעלית מהגבלות ומגלות[30].

עד שהגוף יצא על־ידי־זה מן הגלות, במובן הפשוט, בגאולה האמיתית והשלמה על־ידי משיח צדקנו בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ אמור תשל"ד)

---

19) וגם בר"פ ויקהל (ראה הערה 13) – כן הוא, כי הציווי דמלאכת המשכן בא בפסוקים שלאח"ז.

20) מכילתא – הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פרשת וישב, ובספר מנחה בלולה. ובמכילתא דרשב"י (יתרו כ, ט): כשם שנצטוו ישראל על מצות־עשה של שבת כך נצטוו על המלאכה. ועל פי זה מובן בפשטות מאמר רז"ל בראשית רבה פט"ז, ה (ופליג בזה על הספרי עקב על הפסוק ולעבדו בכל לבבכם). וראה גם אבות דרבי נתן פי"א. רמב"ן ויקרא כה, ג. קונטרס ומעין מי"ט. – ועפ"ז מיושב לשון רשאין בחולין (נד, ב. וראה שם רש"י ותוספות).

21) ספרי ראה טו, יח. נתבאר בהקדמה לדרך חיים ספה"מ להצ"צ מצות תגלחת מצורע בסופה. קונטרס ומעיין מי"ז, מכ"ה. ועוד.

22) וראה ברכות לה, ב: הרבה עשו כו'.

23) ראה פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב.

24) גיטין י, ב. וש"נ

25) פתגם כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע – נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א ע' 350. לקוטי דיבורים ח"ד תרצ"ב, א.

26) ראה חגיגה ה, ב (וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 32 הערה 13). וראה הערה 29.

27) ברכות כא, א. וראה תניא פי"ג: דלא פסיק פומי' מגירסא כו' בחפיצה כו' כבינוני המתפלל כל היום כו'.

28) – בתפלה בכללה (הן תפילת העמידה והן ק"ש), ובמיוחד בתפלת העמידה – וכמ"ש במ"א אשר בתפלה צ"ל כעבדא קמי מרי' כו' לפני המלך (שבת י, א. שו"ע אדה"ז סו"ס צה. ועיין ברכות לג, רע"א: עומד לפני ממה"מ כו') בלי שום תנועות (להעיר משו"ע סי' קד סב: עומד לפני המלך – אין לזוז ממקומו),

משא"כ בק"ש שו"מ מפני הכבוד כו' (ובפרט ע"פ הירושלמי ברכות פ"ב סה"א דנלמד ממש"נ ודברת בם) ומותר לקרוץ בעיניו וכמעשה דרב (יומא יט, ב). ומ"ש בשו"ע אדה"ז או"ח סי' סג סז: הקורא ק"ש לא ירמוז וכו' – הרי מפורש הטעם (ארעי ולא קבע – ולא ביטול). וכן איתא שם דבפרשה שני' מותר לצורך מצוה קצת.

29) וזהו גם החילוק דשבת וששת ימי החול בכלל, כמבואר בכ"מ (המשך תרס"ו ע' כב. ועוד) דשבת – שבת מהצמצומים ומאיר גילוי אלקות שלא ע"י צמצום, ולכן אסור במלאכה דמאן דמחוי במחוג קדם מלכא, משא"כ בששת ימי החול.

30) ראה ג"כ לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 37. ועוד.

בראשית לט, ד - וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו

לא

טעם ורמז דיוסף ניתן לו "חן" - בחי' יסוד

יוסף בחי' יסוד[1], ניתן לו חן, ועיין במאורי אור מע'[2] ח"ן.

ח"ן הוא מספר[3] רובע דהד' שמות, ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן.

כי שם הוי' בכל הד' מלואיו בכלל ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, הוא בתפארת, שבו הוא שם הוי'[4] כידוע.

הנה יסוד הוא רובע[5] התפארת כמ"ש[6] רובע ישראל, כי שיעורא דגופא ד' בריתות כמ"ש בזוהר הקדוש בלק[7] דף ר"ד ע"א ע"ש.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קלד

1) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע - ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד רז. רטו. חלק ד עמוד קז ואילך. ע"ש".

2) וז"ל: ח"ן בגימטריא יו"ד, ה"י, וא"ו, ה"ה, ע"ש. 20 + 15 + 13 + 10 = 58-ח"ן. ראה הערה 3.

3) פירוש: ח"ן בגי' 58, ויש ד' שמות במילוי שֵם הוי', והיינו *ד' אופנים צירופי אותיות במילוי שם הוי', והם:

ע"ב, הוא: יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י = 72.

ס"ג, הוא: יו"ד, ה"י, וא"ו, ה"י = 63.

מ"ה, הוא: יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א = 45.

ב"ן, הוא: יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה = 52.

סך הכל, 72 + 63 + 45 + 52 = 332, רל"ב.

ומספר "רובע" מ"רלב" (332 ÷ 4) = 58, ח"ן.

וראה מאורי אור (המצויין כאן) דמספר ח"ן הוא התכללות כל השמות, דח"ן (58) בגי', יו"ד (20), + ה"י (15), + וא"ו (13), + ה"ה (10) = 58. אותיות "יוד" הוא מֹשֵם ע"ב, "הי" מֹשֵם ס"ג, "וא" מֹשֵם מ"ה, "הה" מֹשֵם ב"ן, ע"ש. וראה הערה 4.

*) ראה הביאור בחסידות. ספר המאמרים אדמו"ר הזקן ענינים כרך א' עמוד קפב ואילך. אור התורה ענינים עמוד רמ ואילך. ועוד.

4) ראה אור התורה בראשית עמוד תתרסט וז"ל: שם אל בחסד, שם אלקים בגבורה, ושם הוי' בתפארת. ופי' דהיינו בהכלים דחג"ת, כי האור הוא בכולם משם הוי' ורק בהכלים הוא בחסד שם אל כו'. ובתפארת אפילו בהכלי מאיר שם הוי' [וע' מ"ש [תו"א ס, א] בפ' בא בפסוק בעצם היום הזה].

ולהבין זה מפני מה בתפארת הוא הכלי ג"כ מבחי' שם הוי' משא"כ בשאר הספי' . . ., כי הנה עיקר ההתכללות הנעשה בעולם התיקון הוא ע"י קו האמצעי שהוא בחי' תפארת מדתו של יעקב שלימו דאבהן ישב אוהלים שמחבר בחי' חו"ג וכו', ולכן תפארת נק' אות אמת [ע' בזהר ר"פ ויקרא] (מובא לקמן סימן קסו הערה 21) מפני שמחבר ועושה התכללות שלא יהיו המדות חו"ג נגדיים זה לזה. והנה הגדול הגבור הוא בחי' חו"ג, והנורא הוא בחי' תפארת, ויש בו תוספת וי"ו והנורא, שנמשך המשכה עליונה שעי"ז נעשה ההתכללות וכענין הנ"ל דהתיקון וההתכללות הוא ע"י המשכת שם מ"ה וכן ביעקב נאמר מה נורא המקום הזה.

וזהו דבכלי הת"ת הוא מאיר שם הוי' שהוא הארה גדולה ונעלית יותר מבכלים דחו"ג והיינו כי ע"י שם הוי' נמשך בחי' ההתכללות וז"ש הוי' אחד. ע"ש.

5) פירוש: בחי' תפארת, כולל חסד וגבורה, וכמו יעקב שכולל אברהם ויצחק (ראה לקמן סימן לב הערה 1).

והנה עיקר המדות הן חסד גבורה ותפארת (אברהם יצחק ויעקב), אבל ההמשכה והמשפיע בפועל בחי' האבות לבנ"י הוא "יוסף" שהוא בחי' "יסוד"" וזהו שיוסף הי' יפה תואר, שכל בחי' התכללולת דתפארת דיעקב, כלול ביוסף.

וזהו שיוסף בחי' יסוד - ברית, הוא רביע, דיש חג"ת עיקר המדות ה"כלולים" בתפארת, ויוסף - בחי' יסוד - הוא הרביעי.

וזהו שמבאר ומרמז כאן שיוסף בחי' "רובע", ניתן לו "חן" שהוא מספר "רובע" כנ"ל.

ובענין יסוד בחי' "רובע" ראה גם לקמן סימן צד הערה 3.

6) במדבר כג, י. ופרש"י וז"ל: רביעותיהן, זרע היוצא מן התשמיש שלהם. וראה תענית ו, ב "מאי לשון רביעה". ומרמז ומבאר כאן למה יסוד - ברית הוא רובע וד"ל.

7) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (הוצאת קה"ת ה'תשע"ה) עמוד 438 ואילך.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שבת קודש עמ' א

1 לנהוג בהם מנהג בזיון.
2 **פְּסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין הֲנָיָיתָן לַהֶקְדֵּשׁ** – רווח הפדיון הולך להקדש,
3 וכדי שיפדום ביוקר, הקלו חכמים בדיני מכירתם לאחר שיפדו,
4 כי על ידי כך יפדום יותר ביוקר, וההקדש ירויח.
5 **וְשׁוֹקְלִין מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה בַּבְּכוֹר** – אם יש לו בשר חולין
6 שמשקלו ליטרא, מותר לשקול כנגדו בשר בכור כדי לברר את
7 משקלו, וזאת משום שבאופן רגיל שוקלים בשר נגד משקולת,
8 ולא כנגד בשר, לפיכך כשהוא משנה באופן משקלו, אינו נחשב
9 כל כך בביזוי לבכור. והיינו דווקא בבשר בכור, שהאיסור
10 למכרו הוא רק מדרבנן, הקלו לשקול בו בשינוי, אבל בהמת
11 מעשר כשהוא תמים אסור למכרו מדאורייתא, וכיון שאיסורו
12 חמור, לא הקלו לשקול בו אפילו בשינוי.

כא, א – ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו

א. כתב האר"י ז"ל שאף על גב שהנשמה מסתלקת מן האדם נשתייר בו מעט מנשמה בתוך גופו, והחיצונים שרוצים ליהנות מאור הנשמה שנשתייר בו באים בתוך אותו גוף, כי בחיים מאור הגדול של נשמה שבגוף אינן יכולים לבא, אבל אור מעט שנשתייר אחר מותו באדם נהנים ממנו ומכח זה האור שנשתייר בו מתלבשים בו ומזה בא הטומאה, ובאם שלא הי' נשתייר בו מעט אור מנשמתו לא היו באים החיצונים לתוכו.

והענין שהקב"ה משייר מעט זה מנשמתו כי זה גורם ללחלח העצמות שיכולים לקום בתחייה, כמו הגינה כל זמן שאין מלחלחין אותו הגינה ונתייבשה אי אפשר לה להוציא פרי כן ממש האדם, ועל זה כתב האריז"ל שזה שאמר הפסוק בישעי' (ישעי' נח, יא) והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ, ר"ל מי גרם לך שעצמותיך בקבר אחר שיכלה הגוף וישתיירו העצמות שהקב"ה יחליץ אותם ויחיו על ידי שהייתם כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו מצד לחלוחית, כן אתה כל זמן שהלחלוחית בתוכך מקום בתחייה. וכתב שזהו סוד הנזכר בזוהר בכמה דוכתי הבלי דגרמי דאשתייר בבי קברי.

ואם כן מכח זה המעט שנשתייר מנשמתו מתלבשים בו החיצונים ויונקים ומטמאים האדם וזהו טומאת מת, אבל עכו"ם שאינו קם בתחיית המתים אינו נשתייר אצלו כלום בעת שנפטר מן העולם, ואם כן אין להם להחיצונים גם כן להניק ממנו ואינם מתלבשים בו, ולכך אין מטמא העכו"ם. עד כאן דברי האר"י.

אך קשה למה עשה הקב"ה התחייה בדרך זה שישתייר מעט נשמה, לא ישתייר כלום מנשמה בגוף ויבראהו מחדש אחר כך כמו שבראו בתחילה מטיפה סרוחה, כך לעתיד יבראו מאותו עפר בעלמא שנשאר מגופו.

אבל נראה לי שהקב"ה עושה זה מצד הדין, כי נודע מה שכתוב בתיקונים שבע' אנפין בדף קמ"א ע"א וז"ל, הנשמה לגוף האדם היא בדרך הלוואה עד זמן שיקצוב לו הקב"ה וכשיגיע זמנו לשלם ההלוואה אזי פורח נשמתו ועיין שם באריכות הלשון. ואיתא בטור חושן משפט סימן צ"ח שהמסדר לבעל חוב שצריך הבית-דין לשייר לו כדי חיותו כמו שכתוב שם מפורש.

ולכך נ"ל שבדין הוא שהקב"ה לא יטול גם כן ההלוואה במילואו שלא ישאר לגוף כלום, וצריך לכל הפחות לשייר מעט שם כדי חיותו דהיינו כדי שילוחלח הגוף כדי שיוכל לחיות בתחיית המתים וזה היא כדי חיותו כן נ"ל ברור.

קרבן שבת[1] – תוספות חול על הקודש סימן ג

1) ר' בצלאל מקוברין ז"ל, בעמח"ס עמודי' שבעה, נדפס תל"ד.

כא, יד-טו – אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו

ב. ולא יחלל זרעו בעמיו. הוא כשיש יחוד זו"ן, שכהן דז"א נושא את הבתולה דמל', הנה בזמן הגלות כ"ז אינו, שמל' ירדה פלאים, כמ"ש[2] ותרד פלאים, וקוב"ה ז"א בגלותא סליק לעילא לעילא[3], הנה שיהי' הגאולה מהגלות, שתבנה המל', וישוב ז"א להתייחד בה ע"ד שכה"ג נושא את הבתולה וכו', אז תהי' הגאולה וישוב הקב"ה ז"א הכה"ג להתייחד עם הבתולה דמל'.

לקוטי לוי יצחק פרשת אמור[4], פניני לוי יצחק על התורה

כג, טו – וספרתם לכם ממחרת השבת[5] מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה

ג. [מצות עשה מן התורה שיספור כל אחד מישראל שבעה שבועות ימים מיום הבאת קרבן העומר שנאמר וספרתם לכם וגו'.]

אחר הספירה נוהגין לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' לפי שעכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש, ואין בספירה זו עשיית המצוה כלל, שהמצוה הוא לספור לעומר, ועכשיו אין לנו עומר לספור לו, אלא שחכמים תקנו לספור זכר למקדש, לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה כתקונה.

שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תפ"ט סעיף י"א

ד. ידוע[6] החקירה באם יבוא משיח באמצע ספירת העומר, אם יכול להיות המשך קיום מצות ספירת העומר בברכה מן התורה, אף שהתחלת הספירה (לפני ביאת המשיח) לא היתה אלא מדרבנן.

ומסתבר לומר, שעל ידי קיום המצוה מדרבנן ישנה ספירת הימים שלפני זה, ובמילא, יכולים להמשיך ולספור בברכה מן התורה, כיון שישנה **המציאות** (אף שאינה דמצוה) דכל הימים, "שבע שבתות תמימות תהיינה"[7], והרי זה שבוע תמים.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט ח"ג ע' 130

2) איכה א, ט.

3) ראה זהר ח"א רי, א. ח"ב נח, ב. ח"ג כ.

4) עיין תורת מנחם – תפארת לוי יצחק.

5) עיין ילקוט משיח וגאולה עה"ת פ' שמות סימן קסד: ביאור הענין דע"י **ההשתוקקות והגעגועים** של בנ"י לקבלת התורה עוד בהיותם במצרים, זכות זה הוציאם ממצרים – וכן הוא בגאולה העתידה, דזכותם של ישראל הוא זכות **הקיווי והציפי' להגאולה**, שבזה נכלל הכוסף והתשוקה לתורתו של משיח – תורה חדשה מאתי תצא.

6) ראה לקו"ש ח"ח ע' 54 ואילך. וש"נ.

7) אמור כג, טו.

◆ יום ראשון ז׳ אייר ◆

כא (א) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא בְּעַמָּיו:**

רש״י ◄ **אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים •** (יבמות פ״ה, ת״כ): אֱמֹר וְאָמַרְתָּ, לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים. **בְּנֵי אַהֲרֹן •** (קידושין לה) יָכוֹל חֲלָלִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: הַכֹּהֲנִים. **בְּנֵי אַהֲרֹן •** אַף בַּעֲלֵי מוּמִין בְּמַשְׁמָע. **בְּנֵי אַהֲרֹן •** וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן. **לֹא־יִטַּמָּא בְּעַמָּיו •** (ת״כ) בְּעוֹד שֶׁהַמֵּת בְּתוֹךְ עַמָּיו, יָצָא מֵת מִצְוָה.

א וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱמַר לְכָהֲנַיָּא בְּנֵי אַהֲרֹן וְתֵימַר לְהוֹן עַל מִית לָא יִסְתָּאַב בְּעַמֵּהּ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך ז עמוד 151. חלק כז עמוד 165 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

לְהַזְהִיר וּלְהָאִיר עַל הַקְּטַנִּים

בִּתְחִילַת פָּרָשָׁתֵנוּ, נֶאֱמַר "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים גו׳ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם". וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י "אֱמֹר וְאָמַרְתָּ, לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים".

וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּדֶרֶךְ הָרֶמֶז, דְּהָא דְּנָקֵט רַשִׁ״י הַלָּשׁוֹן אַזְהָרָה דַּוְקָא, שֶׁאַזְהָרָה הִיא גַּם מִלְּשׁוֹן זוֹהַר וָאוֹר (עיין בספר המאמרים תש״ח לאדמו״ר מוהריי״צ נ״ע, ע׳ 240). וּבָזֶה מְרַמֵּז שֶׁאוֹפֶן הַהַשְׁפָּעָה וְהַלִּימוּד שֶׁמְּלַמְּדִים הַגְּדוֹלִים אֶת הַקְּטַנִּים, צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל קִירוּב וְהָאָרַת פָּנִים.

וְעִנְיָן זֶה מְרוּמָז גַּם בְּכָךְ שֶׁלְּשׁוֹן הַכָּתוּב הוּא - "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם", וְכַיָּדוּעַ שֶׁאֲמִירָה הִיא לָשׁוֹן רַכָּה (מכילתא ופירש״י יתרו יט, ג. ועוד), בְּנִיגּוּד לְדִיבּוּר שֶׁהוּא לָשׁוֹן קָשֶׁה (מכות יא, א וברש״י שם).

עוֹד יֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה, שֶׁמְּרַמֵּז שֶׁהַלִּימוּד וְהַהַשְׁפָּעָה עַל הַקְּטַנִּים, מוֹסִיפִים אוֹר וְזֹהַר גַּם אֵצֶל הַגְּדוֹלִים, דְּיֵשׁ לִלְמוֹד הַלָּשׁוֹן "לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים", שֶׁהוּא אַזְהָרַת הַגְּדוֹלִים עַל־יְדֵי הַקְּטַנִּים, וּכְדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ זַ״ל (תמורה טז, א): "בְּשָׁעָה שֶׁתַּלְמִיד הוֹלֵךְ אֵצֶל רַבּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ לַמְּדֵנִי תּוֹרָה, אִם מְלַמְּדוֹ - מֵאִיר עֵינֵי שְׁנֵיהֶם ה׳".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך לז עמ׳ 61)

לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים (רש״י כא, א)

הַתֵּבוֹת "אֶל הַכֹּהֲנִים" בַּדִּבּוּר־הַמַּתְחִיל נִרְאוֹת כִּמְיֻתָּרוֹת לִכְאוֹרָה. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה לְהַלָּן נֶאֱמַר "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְרַשִׁ״י מְפָרֵשׁ "לְהַזְהִיר הַהוֹרָאָה מִשֵּׁם פָּרָשָׁתֵנוּ - אֱמֹר - בַּעֲבוּדַת ה׳: אֱמֹר, תַּרְבֶּה בַּאֲמִירַת דִּבְרֵי שֶׁבַח וְלִימוּד זְכוּת עַל כָּל יְהוּדִי בַּאֲשֶׁר הוּא. וַהֲרֵי הַדְּבָרִים קַל־וָחוֹמֶר: אִם הַדִּבּוּר בִּגְנוּתוֹ שֶׁל הַזּוּלַת מְעוֹרֵר וּמְגַלֶּה אֶת הָרַע שֶׁבּוֹ, שֶׁלָּכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (ערכין טו) שֶׁלָּשׁוֹן הָרַע "קָטֵיל תְּלִיתָאֵי" (הַמְסַפֵּר, הַשּׁוֹמֵעַ וְהָאָדָם שֶׁעָלָיו מְדַבְּרִים) - עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה שֶׁהַדִּבּוּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַזּוּלַת מְגַלֶּה אֶת הַטּוֹב שֶׁבּוֹ.

בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים". וּלְפִי זֶה קָשֶׁה: לָמָּה אֵין לְפָרֵשׁ שֶׁ"וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם" קָאֵי עַל בֵּית־דִּין? אֲבָל כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱמַר "אֶל **הַכֹּהֲנִים**", מוּבָן שֶׁ"אֲלֵיהֶם" מִתְיַחֶסֶת לָהֶם: הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים מְזַהֲרִים לִשְׁמֹר עַל הַכֹּהֲנִים הַקְּטַנִּים.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות, כרך כז, עמוד 158)

בעל הטורים

כא (א) **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים.** סָמֵךְ אַזְהָרַת כֹּהֲנִים שֶׁלֹּא יִטַּמְּאוּ – לְאוֹב, שֶׁגַּם בּוֹ נֶאֱמַר אַזְהָרָה שֶׁלֹּא לְטָמְאָה בוֹ. אִי נַמִּי שֶׁלֹּא יִטַּמָּא הַכֹּהֵן לְמֵת כְּשֶׁיִּרְצֶה לִשְׁאוֹל בְּאוֹב, שֶׁצְּרִיכִין לְהִטַּמֵּאוֹת כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין בּוֹ. אִי נַמִּי לְהָכִי סְמוּךְ "אֱמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים" לְאוֹב וְיִדְּעוֹנִי, שֶׁאִם תֹּאמַר: מִמִּי נֵדַע הָעֲתִידוֹת? הֲרֵי לֹא נִדְרַשׁ בְּאוֹב וְיִדְּעוֹנִי! לְכָךְ סָמֵךְ לוֹ "אֱמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים", הֲרֵי לְךָ כֹּהֵן שֶׁיִּשְׁאַל לְךָ בְּאוּרִים וְתוּמִּים. וְהָכִי אִיתָא בְּ׳תַנְחוּמָא׳: "וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעוֹנִי", זֶה שֶׁאוּל וְאִשָּׁה בַּעֲלַת אוֹב, וְסָמַךְ לוֹ "אֱמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים". אָמַר רַבִּי לֵוִי: יָפֶה הָיָה לוֹ לְשָׁאוּל לִשְׁאוֹל בְּאוּרִים וְתוּמִּים הָאֲמוּרִים לְמַטָּה, וְלֹא בְּאוֹב הָאָמוּר לְמַעְלָה.

לְעֵיל מִינַּיהּ (כ, כז) כְּתִיב "דְּמֵיהֶם בָּם", וּסְמִיךְ לֵיהּ "לֹא יִטַּמָּא". שֶׁאִם יִטַּמָּא, דָּמָיו בּוֹ. וְהַיְינוּ דְּאָמְרִינַן (סַנְהֶדְרִין פא, ב) כֹּהֵן שֶׁשִּׁימֵּשׁ בְּטוּמְאָה אֶחָיו הַכֹּהֲנִים מְפַצְּעִים אֶת מוֹחוֹ.

אֶל הַכֹּהֲנִים. בְּגִימַטְרִיָּא: **זֶה לֹא חֲלָלִים.**

בְּנֵי אַהֲרֹן. בְּגִימַטְרִיָּא: **זֶהוּ גַּם בַּעֲלֵי מוּמִין.**

לָמָּה אָמַר "בְּנֵי אַהֲרֹן" וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן? – לְפִי שֶׁהֵם גְּרָמוּ מִיתָה לְדוֹרוֹת.

וְאָמַרְתָּ. בְּגִימַטְרִיָּא: **לְדוֹרוֹת.**

וְאָמַרְתָּ. הֵם אוֹתִיּוֹת "**אֲמָרוֹת** טְהוֹרוֹת" (תְּהִלִּים יב, ז).

אֱמֹר וְאָמַרְתָּ. אֲמִירָה רִאשׁוֹנָה – שֶׁלֹּא לִיטַּמֵּא בְּמֵת; וַאֲמִירָה שְׁנִיָּה – לִיטַּמֵּא לְמֵת מִצְוָה.

לְנֶפֶשׁ לֹא. בְּגִימַטְרִיָּא: **בְּדַם הַמֵּת.** תורה ב

(ב) כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו:

ב אֶלָּהֵן לְקָרִיבֵהּ דְּקָרִיב לֵהּ לְאִמֵּהּ וְלַאֲבוּהִי וְלִבְרֵהּ וְלִבְרַתֵּהּ וְלַאֲחוּהִי:

רש״י◄ כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ • (ת״כ) אֵין ״שְׁאֵרוֹ״ אֶלָּא אִשְׁתּוֹ.

(ג) וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא:

ג וְלַאֲחָתֵהּ בְּתֻלְתָּא דְּקָרִיבָא לֵהּ דִּי לָא הֲוַת לִגְבַר לַהּ יִסְתָּאָב:

רש״י◄ הַקְּרוֹבָה • לְרַבּוֹת אֶת הָאֲרוּסָה (ת״כ. יבמות ס). אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ • לְמִשְׁכָּב. לָהּ יִטַּמָּא • מִצְוָה (ת״כ. יבמות צז).

(ד) לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלוֹ:

ד לָא יִסְתָּאַב רַבָּא בְּעַמֵּהּ לְאַחֲלוּתֵהּ:

רש״י◄ לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלוֹ • (ת״כ) לֹא יִטַּמָּא לְאִשְׁתּוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהוּא מְחֻלָּל בָּהּ בְּעוֹדָהּ עִמּוֹ. וְכֵן פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בִּשְׁאֵרוֹ, בְּעוֹד שֶׁהוּא בְּתוֹךְ עַמָּיו, שֶׁיֵּשׁ לָהּ קוֹבְרִין, שֶׁאֵינָהּ מֵת מִצְוָה. וּבְאֵיזֶה ׳שְׁאֵר׳ אָמַרְתִּי? בְּאוֹתוֹ שֶׁהִיא ׳לְהֵחָלוֹ׳, לְהִתְחַלֵּל הוּא מִכְּהֻנָּתוֹ.

(ה) לֹא־יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבְבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת:

ה לָא יִמְרְטוּן מְרַט בְּרֵישְׁהוֹן וּפָאתָא דִּדְקָנְהוֹן לָא יְגַלְּחוּן וּבְבִשְׂרְהוֹן לָא יְחַבְּלוּן חִבּוּל:

רש״י◄ לֹא־יִקְרְחוּ קָרְחָה • (ת״כ) עַל מֵת. וַהֲלֹא אַף יִשְׂרָאֵל הֲזְהָרוּ עַל כָּךְ? אֶלָּא (קידושין לו. מכות כ) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל (דברים יד א): ״בֵּין עֵינֵיכֶם״. יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּב עַל כָּל הָרֹאשׁ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בְּרֹאשָׁם״. וְיִלָּמְדוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַכֹּהֲנִים בִּ׳גְזֵרָה שָׁוָה׳: נֶאֱמַר כָּאן ״קָרְחָה״ וְנֶאֱמַר לְהַלָּן בְּיִשְׂרָאֵל ״קָרְחָה״, מַה כָּאן כָּל הָרֹאשׁ, אַף לְהַלָּן כָּל הָרֹאשׁ בְּמַשְׁמָע, כָּל מָקוֹם שֶׁיִּקָּרַח בָּרֹאשׁ, וּמַה לְהַלָּן עַל מֵת, אַף כָּאן עַל מֵת. **וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ** • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל (לעיל יט): ״וְלֹא תַשְׁחִית״. יָכוֹל לְקָטוֹ בְּמַלְקֵט וּבְרִהִיטָנִי? לְכָךְ נֶאֱמַר: ״לֹא יְגַלֵּחוּ״, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל דָּבָר הַקָּרוּי ״גִּלּוּחַ״ וְיֵשׁ בּוֹ הַשְׁחָתָה, וְזֶהוּ תַּעַר. **וּבְבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת** • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל (לעיל יט כח): ״וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ״. יָכוֹל שָׂרַט חָמֵשׁ שְׂרִיטוֹת, לֹא יְהֵא חַיָּב אֶלָּא אַחַת? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת״ — לְחַיֵּב עַל כָּל שְׂרִיטָה וּשְׂרִיטָה; שֶׁתְּהֵא זוֹ יְתֵרָה הִיא לִדְרֹשׁ, שֶׁהָיָה לוֹ לִכְתֹּב: ״לֹא יִשְׂרְטוּ״ — וַאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שָׂרֶטֶת.

(ו) קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ:

ו קַדִּישִׁין יְהוֹן קֳדָם אֱלָהֵהוֹן וְלָא יְחַלְּלוּן שְׁמָא דֶּאֱלָהֵהוֹן אֲרֵי יָת קָרְבְּנַיָּא דַיְיָ קָרְבָּן אֱלָהֵהוֹן אִנּוּן מַקְרִיבִין וִיהוֹן קַדִּישִׁין:

רש״י◄ קְדֹשִׁים יִהְיוּ • (ת״כ) עַל־כָּרְחָם יַקְדִּישׁוּם בֵּית־דִּין בְּכָךְ.

(ז) אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו:

ז אִתְּתָא מַטְעָיָא וּמְחַלְּלָא לָא יִסְּבוּן וְאִתְּתָא דִּמְתָרְכָא מִבַּעְלַהּ לָא יִסְּבוּן אֲרֵי קַדִּישׁ הוּא קֳדָם אֱלָהֵהּ:

בעל הטורים

(ה) **לֹא** יִקְרְחָה. כְּתִיב בְּהֵ״א, לְחַיֵּב עַל ה׳ קָרְחוֹת, אֲפִילוּ קָרַח חֲמִשְׁתָּן בְּפַעַם אַחַת. **וּפְאַת זְקָנָם.** בְּגִימַטְרִיָּא: **זֶה בְּתַעַר.** תורה ו

רש״י◄ **זֹנָה** • שֶׁנִּבְעֲלָה בְּעִילַת יִשְׂרָאֵל הָאָסוּר לָהּ, כְּגוֹן חַיָּבֵי כְּרֵתוֹת, אוֹ נָתִין, אוֹ מַמְזֵר (יבמות סא). **חֲלָלָה** • שֶׁנּוֹלְדָה מִן הַפְּסוּלִים שֶׁבַּכְּהֻנָּה, כְּגוֹן בַּת אַלְמָנָה מִכֹּהֵן גָּדוֹל, אוֹ בַּת גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה מִכֹּהֵן הֶדְיוֹט, (קידושין עז) וְכֵן שֶׁנִּתְחַלְּלָה מִן הַכְּהֻנָּה עַל־יְדֵי בִּיאַת אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים לַכְּהֻנָּה.

(ח) **וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם:**

ח וּתְקַדְּשִׁנֵּהּ אֲרֵי יָת קֻרְבַּן אֱלָהָךְ הוּא מְקָרֵב קַדִּישׁ יְהֵי לָךְ אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן:

רש״י◄ **וְקִדַּשְׁתּוֹ** • עַל־כָּרְחוֹ, שֶׁאִם לֹא רָצָה לְגָרֵשׁ, הַלְקֵהוּ וְיַסְּרֵהוּ עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ (יבמות פח). **קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ** • נְהוֹג בּוֹ קְדֻשָּׁה, לִפְתֹּחַ רִאשׁוֹן בְּכָל דָּבָר וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן בַּסְּעֻדָּה (ת״כ).

(ט) **וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: ס**

ט וּבַת גְּבַר כָּהֵן אֲרֵי תִתְחַל לְמִטְעֵי מִקְדֶּשֶׁת אֲבוּהָא הִיא מִתַּחֲלָא בְּנוּרָא תִּתּוֹקַד:

רש״י◄ **כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת** • כְּשֶׁתִּתְחַלֵּל עַל־יְדֵי זְנוּת, שֶׁהָיְתָה בָּהּ זִיקַת בַּעַל וְזָנְתָה, אוֹ מִן הָאֲרוּסִין אוֹ מִן הַנִּשּׂוּאִין. וְרַבּוֹתֵינוּ (סנהדרין נא) נָחְלְקוּ בַּדָּבָר, וְהַכֹּל מוֹדִים שֶׁלֹּא דִּבֶּר הַכָּתוּב בִּפְנוּיָה. **אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת** • (סנהדרין נב) חִלְּלָה וּבִזְּתָה אֶת כְּבוֹדוֹ, שֶׁאוֹמְרִים עָלָיו: אָרוּר שֶׁזּוֹ יָלַד, אָרוּר שֶׁזּוֹ גִּדֵּל!.

(י) **וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם:**

י וְכַהֲנָא דְּאִתְרַבָּא מֵאַחוֹהִי דִּי יִתְרִיק עַל רֵישֵׁהּ מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וְדִי קָרִיב יָת קֻרְבָּנֵהּ לְמִלְבַּשׁ יָת לְבוּשַׁיָּא יָת רֵישֵׁהּ לָא יְרַבֵּי פֵּרוּעַ וּלְבוּשׁוֹהִי לָא יִבְזַע:

רש״י◄ **לֹא יִפְרָע** • (ת״כ) לֹא יְגַדֵּל פֶּרַע עַל אֵבֶל, וְאֵיזֶהוּ גִּדּוּל פֶּרַע? יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.

(יא) **וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא:**

יא וְעַל כָּל נַפְשַׁת מֵתָא לָא יֵעוֹל לַאֲבוּהִי וּלְאִמֵּהּ לָא יִסְתָּאָב:

רש״י◄ **וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת** • בְּאֹהֶל הַמֵּת. **נַפְשֹׁת מֵת** • (נזיר לח) לְהָבִיא רְבִיעִית דָּם מִן הַמֵּת, שֶׁמְּטַמֵּא בְּאֹהֶל. **לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא** • (שם מח. ת״כ) לֹא בָּא אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה.

(יב) **וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה:**

יב וּמִן מַקְדְּשָׁא לָא יִפּוֹק וְלָא יַחֵל יָת מַקְדְּשָׁא דֶּאֱלָהֵהּ אֲרֵי כְּלִיל מְשַׁח רְבוּתָא דֶּאֱלָהֵהּ עֲלוֹהִי אֲנָא יְיָ:

בעל הטורים

(ח) **וְקִדַּשְׁתּוֹ.** שָׁלֹשׁ קְדוּשׁוֹת בַּפָּסוּק: לִפְתּוֹחַ רִאשׁוֹן, וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן, וְלִיתֵּן לוֹ מָנָה יָפָה רִאשׁוֹן. תורה ט

(ט) **בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף.** לְפִי שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הַכֹּהֲנִים בָּאֵשׁ, לְפִיכָךְ מִיתָתָהּ בָּאֵשׁ. תורה י

(י) **וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל.** ה׳ גָּדוֹל מֵאֶחָיו, בְּנוּי בְּכֹחַ בְּעוּשֶׁר בְּחָכְמָה וּבְשָׁנִים. **יוּצַק.** ב׳ בְּמְסוֹרָה. ״אֲשֶׁר יוּצַק עַל רֹאשׁוֹ״, וְ״נָהָר יוּצַק יְסוֹדָם״ (איוב כב, טז). מְלַמֵּד שֶׁשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה הָיָה מוֹשֵׁךְ בְּנָהָר, וּמִמֶּנּוּ הָיוּ מוֹשְׁחִין כָּל הַמְּלָכִים. **לִלְבֹּשׁ.** ב׳ בְּמְסוֹרָה. ״וּמִלֵּא אֶת יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת הַבְּגָדִים״, ״וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ״ (בְּרֵאשִׁית כח, כ). כִּדְדָרְשִׁינַן (יוֹמָא יח, א), ״גְּדֻלָּהוּ מִשֶּׁל אֶחָיו״. וְזֶהוּ, כֵּיוָן שֶׁ״מִלֵּא אֶת יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת הַבְּגָדִים״, אז ״וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ״. תורה יא

(יא) **וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת וגו׳.** כָּל הַפָּסוּק הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל סוֹפֵי תֵּיבוֹת כְּפוּלוֹת, רָמֵז לִרְבִיעִית דָּם הַבָּא מִשְּׁנֵי מֵתִים שֶׁמְּטַמֵּא. תורה יב

רש״י◄ **וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא•** (ת״כ, נזיר לז) אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר הַמִּטָּה. וְעוֹד, מִכָּאן לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל מַקְרִיב אוֹנֵן. וְכֵן מַשְׁמָעוֹ: אַף אִם מֵתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה.

וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדָּשׁ• שֶׁאֵינוֹ מְחַלֵּל בְּכָךְ אֶת הָעֲבוֹדָה, שֶׁהִתִּיר לוֹ הַכָּתוּב; הָא כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁעָבַד אוֹנֵן, חִלֵּל.

(יג) **וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח:**

יג וְהוּא אִתְּתָא בִּבְתֻלְתָּהָא יִסָּב:

(יד) **אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה:**

יד אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא וְחַלִּילָא מַטְעָיָא יָת אִלֵּין לָא יִסָּב אֶלָּהֵן בִּתְלָתָא מֵעַמֵּהּ יִסַּב אִתְּתָא:

רש״י◄ **וַחֲלָלָה•** שֶׁנּוֹלְדָה מִפְּסוּלֵי כְּהֻנָּה.

(טו) **וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ס**

טו וְלָא יַחֵל זַרְעֵהּ בְּעַמֵּהּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁהּ:

רש״י◄ **וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ•** הָא אִם נָשָׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת, זַרְעוֹ הֵימֶנָּה חָלָל מִדִּין קְדֻשַּׁת כְּהֻנָּה.

◆ יום שני ח׳ אייר ◆

(טז) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**

טז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(יז) **דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו:**

יז מַלֵּל עִם אַהֲרֹן לְמֵימָר גְּבַר מִבְּנָיךְ לְדָרֵיהוֹן דִּי יְהֵי בֵּהּ מוּמָא לָא יִקְרַב לְקָרָבָא קֻרְבָּנָא קֻדָּם אֱלָהֵהּ:

רש״י◄ **לֶחֶם אֱלֹהָיו•** מַאֲכַל אֱלֹהָיו; כָּל סְעֻדָּה קְרוּיָה ״לֶחֶם״, כְּמוֹ (דניאל ה א): ״עֲבַד לְחֶם רַב״.

(יח) **כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ:**

יח אֲרֵי כָּל גְּבַר דִּי בֵּהּ מוּמָא לָא יִקְרַב גְּבַר עַוִּיר אוֹ חֲגִיר אוֹ חָרִים אוֹ שְׁרִיעַ:

רש״י◄ **כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב•** אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּקְרַב, כְּמוֹ (מלאכי א ח): ״הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ״. **חָרֵם•** (בכורות מד) שֶׁחָטְמוֹ שָׁקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם, שֶׁכּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת. **אוֹ שָׂרוּעַ•** שֶׁאֶחָד מֵאֵבָרָיו גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ: עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְעֵינוֹ אַחַת קְטַנָּה, אוֹ שׁוֹקוֹ אַחַת אֲרֻכָּה מֵחֲבֵרְתָּהּ.

(יט) **אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בוֹ שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד:**

יט אוֹ גְבַר דִּי יְהֵי בֵּהּ תְּבַר רַגְלָא אוֹ תְּבַר יְדָא:

(כ) **אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַּק אוֹ תְבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשֶׁךְ:**

כ אוֹ גְבִין אוֹ דֻקָּא אוֹ חִלִּיז בְּעֵינֵהּ אוֹ גַרְבָּן אוֹ חֲזָזָן אוֹ מְרֵס פַּחֲדִין:

רש״י◄ **אוֹ־גִבֵּן•** שוריצליו״ש בְּלַעַ״ז, שֶׁגְּבִינֵי עֵינָיו שְׁעָרָן אָרֹךְ וְשׁוֹכֵב. **אוֹ־דַק•** (בכורות לט) שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּעֵינָיו דֹּק שֶׁקּוֹרִין טיל״א, כְּמוֹ (ישעיה מ): ״הַנּוֹטֶה כַדֹּק״. **אוֹ תְבַלֻּל•** דָּבָר הַמְבַלְבֵּל אֶת הָעַיִן, כְּגוֹן: חוּט לָבָן

בעל הטורים

(יג) **וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ. וְהוּא** עוֹלֶה י״ח, רֶמֶז: בֵּן י״ח שָׁנָה לַחוּפָּה. וְכֵן ״וְהוּא כְּחָתָן יֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ״ (תְּהִלִּים יט, ו). **בִּבְתוּלֶיהָ.** בֵּי״ת וְיוּ״ד יְתֵירִין, דְּהָוֵי מָצֵי לְמִיכְתַּב ״בְּתוּלָה״, רֶמֶז: עַד י״ב שָׁנִים בְּתוּלֶיהָ שְׁלֵמִים. תורה יד

הַנִּמְשָׁךְ מִן הַלָּבָן וּפוֹסֵק בַּסִּירָא, שֶׁהוּא עֹגֶל הַמַּקִּיף אֶת הַשָּׁחוֹר, שֶׁקּוֹרְאִים פרוניל״א, וְהַחוּט הַזֶּה פּוֹסֵק אֶת הָעֹגֶל וְנִכְנָס בַּשָּׁחוֹר. וְתַרְגּוּם ״תְּבַלּוּל״, ״חִלִּיז״, לְשׁוֹן חִלָּזוֹן, שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְתוֹלַעַת אוֹתוֹ הַחוּט; וְכֵן כִּנּוּהוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּמוּמֵי הַבְּכוֹר: ׳חִלָּזוֹן׳, ׳נָחָשׁ׳ ׳עֵנָב׳ (בכורות לח). **גָּרֵב וַיַּלֶּפֶת.** מִינֵי שְׁחִין הֵם: גָּרֵב, זוֹ הַחֶרֶס, שְׁחִין הַיָּבֵשׁ מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ. יַלֶּפֶת, הִיא חֲזָזִית הַמִּצְרִית. וְלָמָּה נִקְרֵאת ״יַלֶּפֶת״? שֶׁמְּלַפֶּפֶת וְהוֹלֶכֶת עַד יוֹם הַמִּיתָה, וְהוּא לַח מִבַּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים; וּבְמָקוֹם אַחֵר קוֹרֵא לְגָרֵב ״שְׁחִין״, הַלַּח מִבַּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח): ״וּבַגָּרֶב וּבֶחָרֶס״ — כְּשֶׁסָּמוּךְ גָּרֶב אֵצֶל חֶרֶס, קוֹרֵא לְיַלֶּפֶת ״גָּרֶב״, וּכְשֶׁהוּא סָמוּךְ אֵצֶל יַלֶּפֶת, קוֹרֵא לְחֶרֶס ״גָּרֶב״; כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּ׳בְכוֹרוֹת׳ (מ״ד). **מְרוֹחַ אָשֶׁךְ.** לְפִי הַתַּרְגּוּם: ״מְרֵס פַּחְדִּין״ שֶׁפִּחְדָּיו מְרֻסָּסִין, שֶׁבֵּיצִים שֶׁלּוֹ כְּתוּתִין. ״פַּחְדִּין״ כְּמוֹ (איוב מ): ״גִּידֵי פַחְדָּיו יְשֹׂרָגוּ״.

(כא) כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב:

כא כָּל גְּבַר די בֵּהּ מוּמָא מִזַּרְעָא דְּאַהֲרֹן כַּהֲנָא לָא יִקְרַב לְקָרָבָא יָת קָרְבָּנַיָּא דַיְיָ מוּמָא בֵּהּ יָת קָרְבַּן אֱלָהֵהּ לָא יִקְרַב לְקָרָבָא:

רש״י◄ **כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם.** (ת״כ) לְרַבּוֹת שְׁאָר מוּמִין. **מוּם בּוֹ.** בְּעוֹד מוּמוֹ בּוֹ — פָּסוּל; הָא אִם עָבַר מוּמוֹ — כָּשֵׁר. **לֶחֶם אֱלֹהָיו.** כָּל מַאֲכָל קָרוּי ״לֶחֶם״.

(כב) לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקֹּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים וּמִן־הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל:

כב קָרְבַּן אֱלָהֵהּ מִקֻּדְשֵׁי קוּדְשַׁיָּא וּמִן קוּדְשַׁיָּא יֵיכוּל:

רש״י◄ **מִקָּדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים.** אֵלּוּ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים. **וּמִן הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל.** אֵלּוּ קָדָשִׁים קַלִּים. וְאִם נֶאֱמְרוּ קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, לָמָּה נֶאֱמְרוּ קָדָשִׁים קַלִּים? (ת״כ. זבחים קא) אִם לֹא נֶאֱמְרוּ, הָיִיתִי אוֹמֵר: בְּקָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים יֹאכַל בַּעַל מוּם, שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהֻתְּרוּ לְזָר, שֶׁאָכַל מֹשֶׁה בְּשַׂר הַמִּלּוּאִים, אֲבָל בְּחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל קָדָשִׁים קַלִּים לֹא יֹאכַל, שֶׁלֹּא מָצִינוּ זָר חוֹלֵק בָּהֶן, לְכָךְ נֶאֱמְרוּ קָדָשִׁים קַלִּים. כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּ׳זְבָחִים׳.

(כג) אַךְ אֶל־הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי־מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם:

כג בְּרַם לְפָרֻכְתָּא לָא יֵיעוֹל וּלְמַדְבְּחָא לָא יִקְרַב אֲרֵי מוּמָא בֵּהּ וְלָא יַחֵל יָת מַקְדְּשַׁי אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשְׁהוֹן:

רש״י◄ **אַךְ אֶל־הַפָּרֹכֶת.** לְהַזּוֹת שֶׁבַע הַזָּאוֹת שֶׁעַל הַפָּרֹכֶת. **וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ.** הַחִיצוֹן; וּשְׁנֵיהֶם הֵצְרְכוּ לְהִכָּתֵב, וּמְפֹרָשׁ בִּ׳תּוֹרַת כֹּהֲנִים׳. **וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי.** שֶׁאִם עָבַד, עֲבוֹדָתוֹ מְחֻלֶּלֶת לְהִפָּסֵל.

(כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כד וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש״י◄ **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה.** הַמִּצְוָה הַזֹּאת. **אֶל־אַהֲרֹן וְגוֹ׳ וְאֶל־כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים (ת״כ).

בעל הטורים

(כב) **לֶחֶם אֱלֹהָיו.** הַפָּסוּק מַתְחִיל בְּלָמֶ״ד וּמְסַיֵּים בְּלָמֶ״ד. רָמֵז לְשִׁשִּׁים מוּמִין בָּאָדָם. תורה כג

(כג) **אַךְ אֶל הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא.** ״אַךְ״ מִיעוּטָא הוּא, שֶׁלִּפְעָמִים יָבֹא, כְּהַהִיא דְּאָמְרִינַן (תורת כהנים. וְעַיֵּן עֵירוּבִין קה, א) אִם אֵין כֹּהֲנִים נִכְנָסִין לְוִים. אִם אֵין טְהוֹרִין נִכְנָסִין טְמֵאִין. אִם אֵין טְמֵאִין נִכְנָסִין בַּעֲלֵי מוּמִין. תורה כד

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך לז עמ׳ 64)

לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים (רש״י כא, כד) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי "כֹּהֲנִים זְרִיזִין הֵן". וְיֵשׁ לְבָאֵר, שֶׁרַק כְּשֶׁעֲסוּקִים בַּעֲבוֹדַת הַכְּהֻנָּה זְרִיזִים הֵם, כִּי יִרְאַת עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם. אַךְ פְּסוּקֵנוּ מְדַבֵּר בִּזְהִירוּת מִטֻּמְאָה וְאִסּוּרֵי חִתּוּן, זְהִירוּת שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת בְּכָל מָקוֹם (גַּם בְּחוּץ לָאָרֶץ) וּבְכָל זְמַן (גַּם כְּשֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם), וְאֵין כָּאן זְרִיזוּת הַבָּאָה מֵעֲבוֹדַת הַכְּהֻנָּה - וְלָכֵן יֵשׁ צֹרֶךְ לִזְרָזָם.

כב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי אֲנִי יְהוָה׃

ב מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְיִפְּרְשׁוּן מִקּוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא יְחַלּוּן יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי דִּי אִנּוּן מְקַדְּשִׁין קֳדָמַי אֲנָא יְיָ׃

רש״י ◄ **וְיִנָּזְרוּ•** אֵין ׳נְזִירָה׳ אֶלָּא פְּרִישָׁה; וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל יד ז): "וְיִנָּזֵר מֵאַחֲרַי"; (ישעיה א ד): "נָזֹרוּ אָחוֹר", יִפְרְשׁוּ מִן הַקֳּדָשִׁים בִּימֵי טֻמְאָתָן. דָּבָר אַחֵר:

וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי, וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי, סָרֵס הַמִּקְרָא וְדָרְשֵׁהוּ. אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי• לְרַבּוֹת קָדְשֵׁי כֹהֲנִים עַצְמָן.

(ג) אֱמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ ׀ אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־זַרְעֲכֶם אֶל־הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהֻוא מִלְּפָנַי אֲנִי יְהוָה׃

ג אֱמַר לְהוֹן לְדָרֵיכוֹן כָּל גְּבַר דִּי יִקְרַב מִכָּל בְּנֵיכוֹן לְקוּדְשַׁיָּא דִּי יְקַדְּשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ וְסֹאבְתֵּהּ עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהִיא מִן קֳדָמַי אֲנָא יְיָ׃

רש״י ◄ **כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִקְרַב•** אֵין ׳קְרִיבָה׳ זוֹ אֶלָּא אֲכִילָה. וְכֵן מָצִינוּ שֶׁנֶּאֱמְרָה אַזְהָרַת אֲכִילַת קָדָשִׁים בְּטֻמְאָה בִּלְשׁוֹן ׳נְגִיעָה׳: "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע" (לעיל יב ד) — אַזְהָרָה לָאוֹכֵל; וּלְמָדוּהָ רַבּוֹתֵינוּ מִ׳גְּזֵרָה שָׁוָה׳ (זבחים מח). וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁחַיָּב עַל הַנְּגִיעָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר כָּרֵת עַל הָאֲכִילָה בְּ"צוֹ אֶת אַהֲרֹן", שִׁתֵּי כְּרֵתוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ, וְאִם עַל הַנְּגִיעָה חַיָּב, לֹא הֵצְרַךְ לְחַיְּבוֹ עַל הָאֲכִילָה; וְכֵן נִדְרַשׁ בְּ׳תוֹרַת כֹּהֲנִים׳: וְכִי יֵשׁ נוֹגֵעַ חַיָּב? אִם־כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "יִקְרַב"? מְשֻׁיָּכָשַׁר לְהִקָּרֵב, שֶׁאֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה אֶלָּא־אִם־כֵּן קָרְבוּ מַתִּירָיו. וְאִם תֹּאמַר, שָׁלֹשׁ כְּרֵתוֹת בְּטֻמְאַת כֹּהֲנִים, לָמָּה? כְּבָר נִדְרְשׁוּ בְּמַסֶּכֶת ׳שְׁבוּעוֹת׳ אַחַת לִכְלָל וְאַחַת לִפְרָט וְכוּ׳ (שבועות ז). **וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו•** וְטֻמְאַת הָאָדָם עָלָיו. יָכוֹל בְּבָשָׂר הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְטֻמְאָתוֹ שֶׁל בָּשָׂר עָלָיו, וּבְטָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא הַכָּתוּב מְדַבֵּר? עַל־כָּרְחֲךָ מִמַּשְׁמָעוֹ אַתָּה לָמֵד, בְּמִי שֶׁטֻּמְאָתוֹ פּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ - הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְזֶהוּ הָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ טָהֳרָה בִּטְבִילָה. **וְנִכְרְתָה וּגוֹ׳•** יָכוֹל מִצַּד זֶה לְצַד זֶה, יִכָּרֵת מִמְּקוֹמוֹ וְיִתְיַשֵּׁב בְּמָקוֹם אַחֵר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲנִי ה׳" — בְּכָל מָקוֹם אֲנִי.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ׳ 852)

וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִלְּפָנַי (כב, ג) מְבֹאָר בַּתַּנְיָא, שֶׁבְּמַתַּן־תּוֹרָה בְּחַר הַקָּבָּ"ה בַּגּוּף: "וּבָנוּ בָּחַרְתָּ . . הוּא **הַגּוּף הַחָמְרִי**, הַנִּדְמֶה בְּחָמְרִיּוּתוֹ לְגוּפֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם" (כִּי בְּחִירָה אֲמִתִּית, הַיְינוּ עַל־שִׂכְלִית, הִיא בֵּין שְׁנֵי דְּבָרִים דּוֹמִים). וּמִצַּד גֹּדֶל מַעֲלַת הַגּוּף, שֶׁבּוֹ בָּחַר הַקָּבָּ"ה, עִקַּר הַשָּׂכָר הוּא בְּתִחַיַּת הַמֵּתִים, נְשָׁמָה **בְּגוּף**. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמַּעֲלָה זוֹ מְדֻגֶּשֶׁת בְּעֹנֶשׁ כָּרֵת: גַּם כַּאֲשֶׁר "וְנִכְרְתָה **הַנֶּפֶשׁ**" – אֵין זֶה שַׁיָּךְ לַגּוּף.

(ד) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־טְמֵא־נָפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע׃

ד גְּבַר גְּבַר מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן וְהוּא סְגִיר אוֹ דָאִיב בְּקוּדְשַׁיָּא לָא יֵיכוּל עַד דִּי יִדְכֵּי וּדְיִקְרַב בְּכָל טְמֵא נַפְשָׁא אוֹ גְבַר דִּי תִפּוֹק מִנֵּהּ שִׁכְבַת זַרְעָא׃

רש״י ◄ **בְּכָל־טְמֵא־נָפֶשׁ•** בְּמִי שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת.

(ה) **אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ:**

ה אוֹ גְּבַר דִּי יִקְרַב בְּכָל רִחֲשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵהּ אוֹ בַּאֲנָשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵהּ לְכֹל סַאבְתֵּהּ:

רש״י◄ **בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ.** בְּשִׁעוּר הָרָאוּי לְטַמֵּא, בְּכַעֲדַשָּׁה (ת״כ). **אוֹ בְאָדָם.** בְּמֵת. **אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ.** כְּשִׁעוּרוֹ לְטַמֵּא, וְזֶהוּ כְּזַיִת. **לְכֹל טֻמְאָתוֹ.** לְרַבּוֹת נוֹגֵעַ בְּזָב וְזָבָה, נִדָּה וְיוֹלֶדֶת.

(ו) **נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ וְטָמְאָה עַד־הָעָרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם:**

ו אֱנַשׁ דִּי יִקְרַב בֵּהּ וִיהֵי מְסָאֲב עַד רַמְשָׁא וְלָא יֵיכוּל מִן קוּדְשַׁיָּא אֶלָּהֵן אַסְחֵי בִּשְׂרֵהּ בְּמַיָּא:

רש״י◄ **נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ.** בְּאֶחָד מִן הַטְּמֵאִים הַלָּלוּ.

(ז) **וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא:**

ז וּבְמֵעַל שִׁמְשָׁא וְיִדְכֵּי וּבָתַר כֵּן יֵיכוּל מִן קוּדְשַׁיָּא אֲרֵי לַחְמֵהּ הוּא:

רש״י◄ **וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים.** (יבמות עד) נִדְרַשׁ בִּ״יבָמוֹת״, בִּתְרוּמָה, שֶׁמֵּתֶר לְאָכְלָהּ בְּהַעֲרֵב הַשֶּׁמֶשׁ. **מִן הַקֳּדָשִׁים.** וְלֹא כָּל הַקֳּדָשִׁים.

(ח) **נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי יְהוָה:**

ח נְבֵילָא וּתְבִירָא לָא יֵיכוּל לְאִסְתָּאָבָא בַּהּ אֲנָא יְיָ:

רש״י◄ **נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ.** לְעִנְיַן הַטֻּמְאָה הִזְהִיר כָּאן, שֶׁאִם אָכַל נִבְלַת עוֹף טָהוֹר שֶׁאֵין לָהּ טֻמְאַת מַגָּע וּמַשָּׂא, אֶלָּא טֻמְאַת אֲכִילָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אָסוּר לֶאֱכֹל בַּקֳּדָשִׁים. וְצָרִיךְ לוֹמַר ״וּטְרֵפָה״, מִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה, יָצָא נִבְלַת עוֹף טָמֵא, שֶׁאֵין בְּמִינוֹ טְרֵפָה.

(ט) **וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם:**

ט וְיִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מֵימְרִי וְלָא יְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא וִימוּתוּן בֵּהּ אֲרֵי יְחַלְּגֵהּ אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁהוֹן:

רש״י◄ **וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי.** מִלֶּאֱכֹל תְּרוּמָה בְּטֻמְאַת הַגּוּף. **וּמֵתוּ בוֹ.** (סנהדרין פג) לָמַדְנוּ, שֶׁהִיא מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם.

(י) **וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ:**

י וְכָל חִלּוֹנַי לָא יֵיכוּל קוּדְשָׁא תּוֹתָבָא דְּכַהֲנָא וַאֲגִירָא לָא יֵיכוּל קוּדְשָׁא:

רש״י◄ **לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ.** (סנהדרין פג) בִּתְרוּמָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁכָּל הָעִנְיָן דִּבֵּר בָּהּ. **תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר.** תּוֹשָׁבוֹ שֶׁל כֹּהֵן וּשְׂכִירוֹ, לְפִיכָךְ ״תּוֹשַׁב״ זֶה נָקוּד פַּתָּח, לְפִי שֶׁהוּא דָּבוּק. וְאֵיזֶהוּ ״תּוֹשָׁב״? זֶה נִרְצָע, שֶׁהוּא קָנוּי לוֹ עַד הַיּוֹבֵל. וְאֵיזֶהוּ ״שָׂכִיר״? זֶה קָנוּי קִנְיַן שָׁנִים, שֶׁיּוֹצֵא בְּשֵׁשׁ. בָּא הַכָּתוּב וְלִמֵּדְךָ כָּאן, שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָנוּי לַאֲדוֹנָיו לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָתוֹ.

בעל הטורים

כב (י) **תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר.** בְּגִימַטְרִיָּא: **קָנוּי קִנְיַן עוֹלָם קָנוּי קִנְיַן שָׁנִים.** תורה יא

(יא) **וְכֹהֵן.** ב׳ בַּמְּסוֹרָה. ״וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ״, ״וַיִּנְאַץ בְּזַעַם אַפּוֹ מֶלֶךְ וְכֹהֵן״ (איכה ב, ו). זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בְּפֶרֶק ׳מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ׳ (פסחים נז, א) ד׳ צְוָחוֹת צָוְחָה הָעֲזָרָה, ׳שְׁאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְיִכָּנֵס יִשְׁמְעֵאל בֶּן פָּאבִי וִישַׁמֵּשׁ בְּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה׳; שֶׁהָיָה צַדִּיק וְרַבִּים אוֹכְלֵי שֶׁלְחָנוֹ, וְלֹא נִמְצָא נוֹתֵר בְּיָמָיו. וְזֶהוּ ״וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה״, שֶׁהָיָה לוֹ הַרְבֵּה קִנְיָנֵי נְפָשׁוֹת. וּלְכָךְ הוּא רֹאשׁ פָּסוּק, שֶׁהָיָה צַדִּיק. אֲבָל ״וַיִּנְאַץ בְּזַעַם אַפּוֹ״ הוּא יַנַּאי הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה רָשָׁע, לְכָךְ הוּא סוֹף פָּסוּק.

דָּבָר אַחֵר:

לְפִי שֶׁהָיָה מֵהֶם כֹּהֲנִים רְשָׁעִים לִקְנוֹת כְּהוּנָּה מֵאֲשֶׁר לֹא לָהֶם, עַל כֵּן ״וַיִּנְאַץ בְּזַעַם אַפּוֹ מֶלֶךְ וְכֹהֵן״.

בְּלַחְמוֹ. ג׳ בַּמְּסוֹרָה. ״הֵם יֹאכְלוּ

(יא) וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ׃

יא וְכָהֵן אֲרֵי יִקְנֵי נְפַשׁ קִנְיַן כַּסְפֵּהּ הוּא יֵיכוּל בֵּהּ וִילִיד בֵּיתֵהּ אִנּוּן יֵיכְלוּן בְּלַחְמֵהּ׃

רש״י◄ **וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ** • עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁקָּנוּי לְגוּפוֹ. **וִילִיד בֵּיתוֹ** • אֵלּוּ בְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת. וְאִשֶּׁת כֹּהֵן אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה, שֶׁאַף הִיא קִנְיַן כַּסְפּוֹ. וְעוֹד לָמֵד מִמִּקְרָא אַחֵר: ״כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ וְגוֹ׳״, בַּסִּפְרֵי.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי ספר השיחות תנש״א כרך ב, עמוד 847 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

איך הַבְּרָכָה מַתִּירָה לְהָנוֹת מִקָּדְשֵׁי שָׁמַיִם

וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ (כב, יא) אִיתָא בַּגְּמָרָא (ברכות לה, א): ״כָּל הַנֶּהֱנֶה מֵעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה כְּאִילּוּ מָעַל בְּקָדְשֵׁי שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר לַה׳ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ״.

וְצָרִיךְ בֵּיאוּר, הֵיאַךְ תּוֹעִיל הַבְּרָכָה לְהַפְקִיעוֹ מֵהַמְעִילָה בְּקָדְשֵׁי שָׁמַיִם; וְכִי בְּכָךְ שֶׁמְּבָרֵךְ הוּא מַפְקִיעַ אֶת הַקְּדוּשָׁה מֵהַדָּבָר שֶׁנֶּהֱנָה הֵימֶנּוּ?

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי הַדִּין שֶׁעֶבֶד שֶׁל כֹּהֵן, כֵּיוָן שֶׁהוּא ״קִנְיַן כַּסְפּוֹ״ הֲרֵי ״הוּא יֹאכַל בּוֹ״ – דְּמִתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה וּבְקָדָשִׁים. דְּנִרְאֶה לוֹמַר, שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּרָכָה לְ״אֱלֹקֵינוּ **מֶלֶךְ הָעוֹלָם**״ – מַכִּיר הָאָדָם בְּכָךְ שֶׁהוּא עַבְדּוֹ שֶׁל הַקָּבָּ״ה, וַאֲזַי מֻתָּר לוֹ לִהָנוֹת מִקָּדְשֵׁי שָׁמַיִם, עַל־דֶּרֶךְ שֶׁעֶבֶד שֶׁל כֹּהֵן רַשַּׁאי לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה.

(יב) וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הֻוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל׃

יב וּבַת כָּהֵן אֲרֵי תְהֵי לְגֻבַר חִלּוֹנָי הִיא בְּאַפְרָשׁוּת קוּדְשַׁיָּא לָא תֵיכוּל׃

רש״י◄ **לְאִישׁ זָר** • לְלֵוִי וְיִשְׂרָאֵל.

(יג) וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃

יג וּבַת כָּהֵן אֲרֵי תְהֵי אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא וּבַר לֵית לַהּ וּתְתוּב לְבֵית אֲבוּהָא כְּרַבְיוּתָהָא מִלַּחְמָא דַּאֲבוּהָא תֵּיכוּל וְכָל חִלּוֹנַי לָא יֵיכוּל בֵּהּ׃

רש״י◄ **אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה** • מִן הָאִישׁ הַזָּר. **וְזֶרַע אֵין לָהּ** • מִמֶּנּוּ (יבמות פז). **וְשָׁבָה** • הָא אִם יֵשׁ לָהּ זֶרַע מִמֶּנּוּ, אֲסוּרָה בִּתְרוּמָה כָּל זְמַן שֶׁהַזֶּרַע קַיָּם. **וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ** • לֹא בָּא אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹנֵן, שֶׁמֻּתָּר בִּתְרוּמָה; זָרוּת אָמַרְתִּי לְךָ וְלֹא אֲנִינוּת.

(יד) וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ׃

יד וּגְבַר אֲרֵי יֵיכוּל קוּדְשָׁא בְּשָׁלוּ וְיוֹסֵף חוּמְשֵׁהּ עֲלוֹהִי וִיתֵן לְכַהֲנָא יָת קוּדְשָׁא׃

רש״י◄ **כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ** • תְּרוּמָה. **וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ** • (ת״כ) דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ, שֶׁאֵינוֹ פּוֹרֵעַ לוֹ מָעוֹת אֶלָּא פֵּרוֹת שֶׁל חֵלִין, וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה.

(טו) וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לַיהוָה׃

טו וְלָא יְחַלּוּן יָת קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּי יַפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ׃

רש״י◄ **וְלֹא יְחַלְּלוּ וְגוֹ׳** • לְהַאֲכִילָם לְזָרִים.

בעל הטורים

בְּלַחְמוֹ״, וְאִידָךְ: ״נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ״ (יִרְמְיָה יא, יט), ״בְּלַחְמוֹ קִרְמוּ נֹדֶד״ (יְשַׁעְיָה כא, יד). פֵּירוּשׁ, עֲבָדָיו שֶׁל כֹּהֵן יֹאכְלוּ בַּתְּרוּמָה שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ, וְיִרְמְיָה כֹּהֵן הָיָה וְלֹא נָתְנוּ לוֹ, אֶלָּא אַדְּרַבָּה ״נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ״. עַל כֵּן ״בְּלַחְמוֹ קִרְמוּ נֹדֶד״, שֶׁהָלְכוּ בַּגּוֹלָה מִפְּנֵי חֶרֶב דְּרוּכָה וְקָשֶׁת נְטוּשָׁה. תורה יב

(יג) **כִּנְעוּרֶיהָ.** מְלֵא וָי״ו. לוֹמַר שֶׁאֵין בֵּין נַעֲרוּת לְבַגְרוּת אֶלָּא ו׳ חֲדָשִׁים בִּלְבָד. תורה יד

(טז) וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה בְּאָכְלָם אֶת־קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם:

רש״י◄ **וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם•** אֶת עַצְמָם יִטְעָנוּ עָוֹן בְּאָכְלָם אֶת קָדְשֵׁיהֶם – שֶׁהֵבְדִּילוּ לְשֵׁם תְּרוּמָה וְקָדְשׁוּ וְנֶאֱסְרוּ עֲלֵיהֶם. וְאוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם: ״בְּמֵיכָלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא״, שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ תִּרְגּוּמוֹ כֵּן. **וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם•** זֶה אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה ״אֶתִּ״ים שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁמְּדַבְּרִים בָּאָדָם עַצְמוֹ. וְכֵן (במדבר ו יג): ״בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ״, הוּא יָבִיא אֶת עַצְמוֹ; וְכֵן (דברים לד ה): ״וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי״ – הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ, כָּךְ נִדְרַשׁ בַּ׳סִּפְרֵי׳.

טז וִיקַבְּלוּן עֲלֵיהוֹן עָוָן חוֹבִין בְּמֵיכָלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא יָת קוּדְשֵׁיהוֹן אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁהוֹן:

◆ יום שלישי ט׳ אייר ◆

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

יז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(יח) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה:

יח מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יְקָרֵב קָרְבָּנֵהּ לְכָל נִדְרֵיהוֹן וּלְכָל נִדְבָתְהוֹן דִּי יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ לַעֲלָתָא:

רש״י◄ **נִדְרֵיהֶם•** (חולין ב) הֲרֵי עָלַי. **נִדְבוֹתָם•** הֲרֵי זוֹ.

(יט) לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים:

יט לְרַעֲוָא לְכוֹן שְׁלִים דְּכוּרָא בְּתוֹרֵי בְּאִמְּרַיָּא וּבְעִזַּיָּא:

רש״י◄ **לִרְצֹנְכֶם•** הָבִיאוּ דָּבָר הָרָאוּי לְרַצּוֹת אֶתְכֶם לְפָנַי, שֶׁיְּהֵא לָכֶם לְרָצוֹן, אפיישמנ״ט בְּלַעַ״ז; וְאֵיזֶהוּ הָרָאוּי לְרָצוֹן?. **תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים•** אֲבָל בְּעוֹלַת הָעוֹף אֵין צָרִיךְ תַּמּוּת וְזַכְרוּת וְאֵינוֹ נִפְסָל בְּמוּם, אֶלָּא בְּחֶסְרוֹן אֵבָר.

(כ) כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה לָכֶם:

כ כֹּל דִּי בֵהּ מוּמָא לָא תְקָרְבוּן אֲרֵי לָא לְרַעֲוָא יְהֵי לְכוֹן:

(כא) וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל־מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ:

כא וּגְבַר אֲרֵי יְקָרֵב נִכְסַת קוּדְשָׁיָא קֳדָם יְיָ לְפָרָשָׁא נִדְרָא אוֹ לִנְדַבְתָּא בְּתוֹרֵי אוֹ בְּעָנָא שְׁלִים יְהֵי לְרַעֲוָא כָּל מוּמָא לָא יְהֵי בֵהּ:

רש״י◄ **לְפַלֵּא־נֶדֶר•** לְהַפְרִישׁ בְּדִבּוּרוֹ.

בעל הטורים

(טז) **וְהִשִּׁיאוּ.** ב׳ בַּמְּסוֹרָה. ״וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה״, וְאִידָךְ: ״וְהִשִּׁיאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶל הָעִיר״ בְּעֵצַת אַבְשָׁלוֹם (שמואל ב׳ יז, יג), בְּעֵצָה שֶׁנָּתַן לוֹ חוּשַׁי הָאַרְכִּי שֶׁיָּעַץ לוֹ לְרָעָתוֹ. וְזֶהוּ ״וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה״. **בְּאָכְלָם.** ב׳ בַּמְּסוֹרָה. ״בְּאָכְלָם אֶת קָדְשֵׁיהֶם״, וְאִידָךְ: ״בְּאָכְלָם מֵעֲבוּר הָאָרֶץ״ (יְהוֹשֻׁעַ ה, יב). לוֹמַר דְּהָךְ ׳קָדְשֵׁיהֶם׳ אֵיירִי נַמִּי בִּתְרוּמָה, כְּדִכְתִיב ״מֵעֲבוּר הָאָרֶץ״, וְאוֹכֵל תְּרוּמָה בְּטוּמְאַת הַגּוּף בְּמִיתָה. י״א פְּעָמִים הִזְכִּיר ׳קָדְשֵׁיהֶם׳ בְּזֹאת הַפָּרָשָׁה, כְּנֶגֶד י״א דְּבָרִים שֶׁבֵּין תְּרוּמָה לַקֹּדֶשׁ. תורה יז

(כב) עִוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה:

כב עַוֵּיר אוֹ תְּבִיר אוֹ פְּסִיק אוֹ יַבְּלָן אוֹ גַּרְבָּן אוֹ חֲזָזָן לָא תְּקָרְבּוּן אִלֵּין קֳדָם יְיָ וְקַרְבָּנָא לָא תִּתְּנוּן מִנְּהוֹן עַל מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ:

רש״י ◄ **עִוֶּרֶת** • שֵׁם דָּבָר שֶׁל מוּם, עִוָּרוֹן בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה, שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ מוּם שֶׁל עִוֶּרֶת. **אוֹ שָׁבוּר** • לֹא יִהְיֶה. **חָרוּץ** • (בכורות לה) רִיס שֶׁל עַיִן שֶׁנִּסְדַּק אוֹ שֶׁנִּפְגַּם, וְכֵן שְׂפָתוֹ שֶׁנִּסְדְּקָה אוֹ נִפְגְּמָה. **יַבֶּלֶת** • ורוא״ה בְּלַעַ״ז. **גָּרָב** • מִין חֲזָזִית, וְכֵן יַלֶּפֶת; וּלְשׁוֹן ״יַלֶּפֶת״, כְּמוֹ (שופטים טז כט): ״וַיִּלְפֹּת שִׁמְשׁוֹן״, שֶׁאֲחוּזָה בּוֹ עַד יוֹם מִיתָה, שֶׁאֵין לָהּ רְפוּאָה. **לֹא־תַקְרִיבוּ** • שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, לְהַזְהִיר עַל הֶקְדֵּשָׁן וְעַל שְׁחִיטָתָן וְעַל זְרִיקַת דָּמָן (תמורה ו). **וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ** • אַזְהָרַת הַקְטָרָתָן.

(כג) וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה:

כג וְתוֹר וְאִמַּר יַתִּיר וְחַסִּיר נְדָבָתָא תַּעְבֵּד יָתֵהּ וּלְנִדְרָא לָא יְהֵי לְרַעֲוָא:

רש״י ◄ **שָׂרוּעַ** • אֵבֶר גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ. **וְקָלוּט** • פַּרְסוֹתָיו קְלוּטוֹת. **נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ** • לְבֶדֶק הַבַּיִת. **וּלְנֶדֶר** • (ת״כ) לַמִּזְבֵּחַ. **לֹא יֵרָצֶה** • אֵיזֶה הֶקְדֵּשׁ בָּא לְרַצּוֹת? הֲוֵי אוֹמֵר: זֶה הֶקְדֵּשׁ הַמִּזְבֵּחַ.

(כד) וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוֹת לֹא תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ:

כד וְדִי מְרִיס וְדִי רְסִיס וְדִי שְׁלִיף וְדִי גְזִיר לָא תְּקָרְבּוּן קֳדָם יְיָ וּבְאַרְעֲכוֹן לָא תַעְבְּדוּן:

רש״י ◄ **וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת** • בַּבֵּיצִים אוֹ בַּגִּיד. **מָעוּךְ** • בֵּיצָיו מְעוּכִין בְּיָד. **כָּתוּת** • כְּתוּשִׁים יוֹתֵר מִמָּעוּךְ (בכורות לה). **נָתוּק** • תְּלוּשִׁין בְּיָד, עַד שֶׁנִּפְסְקוּ חוּטִים שֶׁתְּלוּיִים בָּהֶן, אֲבָל נְתוּנִים הֵם בְּתוֹךְ הַכִּיס, וְהַכִּיס לֹא נִתְלַשׁ. **וְכָרוּת** • כְּרוּתִין בַּכְּלִי וְעוֹדָן בַּכִּיס. **וּמָעוּךְ** • תַּרְגּוּמוֹ: ״וְדִי מְרִיס״, זֶהוּ לְשׁוֹנוֹ בַּאֲרַמִּית לְשׁוֹן ׳כְּתִישָׁה׳. **וְכָתוּת** • תַּרְגּוּמוֹ: ״וְדִי רְסִיס״, כְּמוֹ (עמוס ו): ״הַבַּיִת הַגָּדוֹל רְסִיסִים בְּקִיעוֹת דַּקּוֹת״, וְכֵן (שבת פ ב) קָנֶה הַמְרֻסָּס. **וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ** • דָּבָר זֶה, לְסָרֵס שׁוּם בְּהֵמָה וְחַיָּה, וַאֲפִלּוּ טְמֵאָה; לְכָךְ נֶאֱמַר: ״בְּאַרְצְכֶם״, לְרַבּוֹת כָּל אֲשֶׁר בְּאַרְצְכֶם; שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר: לֹא נִצְטַוּוּ עַל הַסִּרוּס אֶלָּא בָּאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי סִרוּס חוֹבַת הַגּוּף הוּא, וְכָל חוֹבַת הַגּוּף נוֹהֶגֶת בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ.

(כה) וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלֶּה כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם: ס

כה וּמִן בַּר עַמְּמִין לָא תְּקָרְבּוּן יָת קֻרְבַּן אֱלָהֲכוֹן מִכָּל אִלֵּין אֲרֵי חִבּוּלְהוֹן בְּהוֹן מוּמָא בְּהוֹן לָא לְרַעֲוָא יְהוֹן לְכוֹן:

רש״י ◄ **וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר** • נָכְרִי שֶׁהֵבִיא קָרְבָּן בְּיַד כֹּהֵן לְהַקְרִיבוֹ לַשָּׁמַיִם, לֹא תַּקְרִיבוּ לוֹ בַּעַל מוּם; וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱסְרוּ בַּעֲלֵי מוּמִים לְקָרְבַּן בְּנֵי נֹחַ אֶלָּא־אִם־כֵּן מְחֻסְּרֵי אֵבֶר, זֹאת נוֹהֶגֶת בַּבָּמָה שֶׁבַּשָּׂדוֹת (תמורה ו), אָבָל עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַּמִּשְׁכָּן לֹא תַּקְרִיבוּהָ, אֲבָל תְּמִימָה תְּקַבְּלוּ מֵהֶם, (חולין יג) לְכָךְ נֶאֱמַר לְמַעְלָה: ״אִישׁ אִישׁ״, לְרַבּוֹת אֶת הַנָּכְרִים, שֶׁנּוֹדְרִים נְדָרִים וּנְדָבוֹת כְּיִשְׂרָאֵל. **מָשְׁחָתָם** • חִבּוּלְהוֹן. **לֹא יִרְצוּ לָכֶם** • לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך ל עמ׳ 72)

אִישׁ אִישׁ, לְרַבּוֹת אֶת הַגּוֹיִם (רש״י כב, כה) וְקָשֶׁה, הֲרֵי אֵין מְקַבְּלִים מִגּוֹי נֶדֶר אוֹ נְדָבָה לְחִזּוּק בֶּדֶק הַבַּיִת, וּמַדּוּעַ מָתַר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ קָרְבָּן. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה **בֵּית הַמִּקְדָּשׁ** נוֹעָד לְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְאֵין לְשַׁתֵּף גּוֹי בִּבְנְיָתוֹ. אַף **הַמִּזְבֵּחַ** עָמַד בְּמָקוֹם שֶׁנִּקְבַּע כְּמָקוֹם כַּפָּרָה וְהַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת מִתְּחִלַּת הַבְּרִיאָה, וְשָׁם הִקְרִיבוּ אָדָם וְנֹחַ קָרְבָּנוֹת; וְגַם גּוֹי, מִזֶּרַע אָדָם וְנֹחַ, זַכַּאי לְהַקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן.

בעל הטורים

(כד) **וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ.** וּסְמִיךְ לֵיהּ **וּמִיַּד בֶּן נֵכָר.** לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְסָרֵס אֲפִילּוּ עַל יְדֵי גּוֹי. תורה כה

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

כו וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(כז) שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיהוָה׃

כז תּוֹר אוֹ אִמַּר אוֹ עִזָּא אֲרֵי יִתְיְלִיד וִיהֵי שִׁבְעָא יוֹמִין בְּתַר אִמֵּהּ וּמִיּוֹמָא תְּמִינָאָה וּלְהַלָּא יִתְרְעֵי לְקָרְבָּא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃

רש״י◄ כִּי יִוָּלֵד • פְּרָט לְיוֹצֵא דֹּפֶן (חולין לח ב)•

(כח) וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד׃

כח וְתוֹרָתָא אוֹ שֵׂיתָא לַהּ וְלִבְרַהּ לָא תִכְּסוּן בְּיוֹמָא חַד׃

רש״י◄ אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ • (ת״כ, חולין עח) נוֹהֵג בִּנְקֵבָה, שֶׁאָסוּר לִשְׁחֹט הָאֵם וְהַבֵּן אוֹ הַבַּת, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בִּזְכָרִים וּמֵתֶר לִשְׁחֹט הָאָב וְהַבֵּן. אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ • (שם פב) אַף בְּנוֹ וְאוֹתוֹ בְּמַשְׁמָע.

(כט) וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ׃

כט וַאֲרֵי תִכְּסוּן נִכְסַת תּוֹדְתָא קֳדָם יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסֻנֵּהּ׃

רש״י◄ לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ • תְּחִלַּת זְבִיחַתְכֶם, הִזָּהֲרוּ שֶׁתְּהֵא לְרָצוֹן לָכֶם. וּמַהוּ הָרָצוֹן?. בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל • לֹא בָּא לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָה עַל־מְנָת כֵּן, אַל תִּשְׁחָטוּהוּ עַל־מְנָת לְאָכְלוֹ לְמָחָר, שֶׁאִם תַּחְשְׁבוּ בּוֹ מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל, לֹא יְהֵא לָכֶם לְרָצוֹן. דָּבָר אַחֵר: ״לִרְצֹנְכֶם״, לְדַעְתְּכֶם; מִכָּאן לַמַּתְעַסֵּק שֶׁפָּסוּל בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁפֵּרֵט בַּנֶּאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים, חָזַר וּפֵרֵט בַּנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, שֶׁתְּהֵא זְבִיחָתָן עַל־מְנָת לְאָכְלָן בִּזְמַנָּן.

(ל) בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה׃

ל בְּיוֹמָא הַהוּא יִתְאֲכֵל לָא תַשְׁאֲרוּן מִנֵּהּ עַד צַפְרָא אֲנָא יְיָ׃

רש״י◄ בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל • לֹא בָּא לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָה עַל־מְנָת כֵּן, שֶׁאִם לִקְבֹּעַ לָהּ זְמַן אֲכִילָה, כְּבָר כְּתִיב (לעיל ז טו): ״וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו וְגוֹ׳״. אֲנִי ה׳ • דַּע, מִי גָּזַר עַל הַדָּבָר וְאַל יֵקַל בְּעֵינֶיךָ.

בעל הטורים

(כז) **שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז.** סָמוּךְ לְ״בֶן בָּקָר״. לוֹמַר שֶׁאֵין מְקַבְּלִין קָרְבָּן חוֹבָה אֶלָּא מִישְׂרָאֵל.

וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים וגו׳. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִם יִשְׁחוֹט בְּיוֹם רִאשׁוֹן, יְהֵא נִרְאֶה כְּשׁוֹחֵט לְשֵׁם שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁנִּבְרְאוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן. וְאִם שׁוֹחֵט בְּיוֹם שֵׁנִי, יְהֵא נִרְאֶה כְּאִלּוּ שׁוֹחֵט לָרְקִיעַ שֶׁנַּעֲשָׂה בְּיוֹם שֵׁנִי. וּבְיוֹם שְׁלִישִׁי, לְיָם וְיַבָּשָׁה. וּבְיוֹם רְבִיעִי, לְשֵׁם מְאוֹרוֹת. וּבְיוֹם חֲמִישִׁי, לְשֵׁם שְׁרָצִים. וּבְיוֹם שִׁשִּׁי, לְשֵׁם אָדָם. אֶלָּא יַמְתִּין עַד שִׁבְעָה יָמִים וְיֵדַע שֶׁבָּרָאתִי הָעוֹלָם בְּשִׁשָּׁה יָמִים וְנַחְתִּי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְיִשְׁחֵט לִשְׁמִי.

וְשׁוֹר. ג׳ רָאשֵׁי פְּסוּקִים. ״וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ״, ״וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים״ (לעיל ט, ד), ״וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׁרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ״ (פסוק כג). זֶה שֶׁאָמְרוּ (חולין עח, א) שֶׁאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בַּמֻּקְדָּשִׁים. ״וְשׁוֹר וָשֶׂה וגו׳ נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ״, הַיְינוּ קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת. ״וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים״, הַיְינוּ קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ. וּבִשְׁנֵיהֶם נוֹהֵג.

סָמוּךְ **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לְשׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב,** לוֹמַר שֶׁנּוֹהֵג בַּמֻּקְדָּשִׁין. תורה כח

(כח) **אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ.** ב׳ בַּמְּסוֹרָה. ״אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד״, וְאִידָךְ: ״וְעָבְדוּ אֹתוֹ וגו׳ וְאֶת בְּנוֹ״ גַּבֵּי נְבוּכַדְנֶצַּר (יִרְמְיָה כז, ז). בִּשְׁבִיל שֶׁנֶּאֱמַר ״אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד״, וְהוּא לֹא עָשָׂה כֵן אֶלָּא שָׁחַט בְּנֵי צִדְקִיָּהוּ לְעֵינָיו, עַל כֵּן נֶאֱמַר בּוֹ ״וְעָבְדוּ אֹתוֹ וגו׳ וְאֶת בְּנוֹ עַד בֹּא עֵת אַרְצוֹ גַּם הוּא וְעָבְדוּ בוֹ גוֹיִם רַבִּים״, שֶׁנִּדְחֲרַג בֵּלְשַׁצַּר וְנִטְּלָה מִמֶּנּוּ הַמַּלְכוּת. תורה כט

(כט) **וְכִי תִזְבְּחוּ. סָמוּךְ לְאֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ.** רָמֵז לְמַה שֶׁאָמְרוּ (חולין פג, א) ד׳ פְּרָקִים בַּשָּׁנָה צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ ׳אִמּוֹ מְכַרְתִּי הַיּוֹם לִשְׁחוֹט׳, וְהֵם הַפְּרָקִים בְּרַגְלִים, לְכָךְ סָמוּךְ אוֹתוֹ לְרַגְלִים. תורה ל

(ל) **לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר.** וּסְמִיךְ לֵיהּ **אֲנִי ה׳ וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי.** לוֹמַר שֶׁאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת, כְּלוֹמַר לֹא תוֹתִירוּ הַמִּצְוֹת. תורה לא

(לא) **וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה:**

לא וְתִטְרוּן פִּקּוֹדַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ:

רש״י ◄ **וּשְׁמַרְתֶּם** • (ת״כ) זוֹ הַמִּשְׁנָה. **וַעֲשִׂיתֶם** • זֶה הַמַּעֲשֶׂה.

(לב) **וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם:**

לב וְלָא תְחַלְּלוּן יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי וְאִתְקַדַּשׁ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן:

רש״י ◄ **וְלֹא תְחַלְּלוּ** • לַעֲבֹר עַל דְּבָרַי מְזִידִין. מִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְלֹא תְחַלְּלוּ״, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״וְנִקְדַּשְׁתִּי״? מְסֹר עַצְמְךָ וְקַדֵּשׁ שְׁמִי. יָכוֹל בְּיָחִיד? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״; וּכְשֶׁהוּא מוֹסֵר עַצְמוֹ יִמְסֹר עַצְמוֹ עַל־מְנָת לָמוּת, שֶׁכָּל הַמּוֹסֵר עַצְמוֹ עַל־מְנָת הַנֵּס, אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֵס; שֶׁכֵּן מָצִינוּ בַּחֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, שֶׁלֹּא מָסְרוּ עַצְמָן עַל־מְנָת הַנֵּס, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ג יח): ״וְהֵן לָא יְדִיעַ לֶהֱוֵא־לָךְ מַלְכָּא וְגוֹ׳״, מַצִּיל וְלֹא מַצִּיל: ״יְדִיעַ לֶהֱוֵי־לָךְ וְגוֹ׳״.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת ש״פ תשא תשמ״ט)

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כב, לב) עַל הַפָּסוּק ״מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל״ אָמְרוּ חֲז״ל ״מַה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת״. וְאַף בְּצִוּוּי זֶה, הַחִיּוּב שֶׁל מְסִירַת נֶפֶשׁ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, כָּךְ: מָצִינוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר מַשְׁקִים אִשָּׁה סוֹטָה ״הַשֵּׁם נִמְחָק לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ״. הֲרֵי שֶׁהַקָּבָּ״ה מְוַתֵּר עַל שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ מִתּוֹךְ 'מְסִירַת נֶפֶשׁ', כִּבְיָכוֹל, כְּדֵי לְהַשְׁכִּין שָׁלוֹם.

(לג) **הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה: פ**

לג דְּאַפִּיק יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֵאלָהָא אֲנָא יְיָ:

רש״י ◄ **הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם** • עַל־מְנָת כֵּן. **אֲנִי ה׳** • נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר.

◆ יום רביעי י׳ אייר ◆

כג (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי:**

ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ דִּי תְּעָרְעוּן יָתְהוֹן מְעָרְעֵי קַדִּישׁ אִלֵּין אִנּוּן מוֹעֲדָי:

רש״י ◄ **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳ מוֹעֲדֵי ה׳** • עֲשֵׂה מוֹעֲדוֹת, שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל מְלַמְּדִין בָּהֶם; שֶׁמְּעַבְּרִים אֶת הַשָּׁנָה עַל גְּלִיּוֹת שֶׁנֶּעְקְרוּ מִמְּקוֹמָן לַעֲלוֹת לָרֶגֶל, וַעֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם.

(ג) **שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הוּא לַיהוָה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: פ**

ג שִׁתָּא יוֹמִין תִּתְעַבֵּד עֲבִידָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שְׁבָתָא מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן שַׁבְּתָא הִיא קֳדָם יְיָ בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן:

רש״י ◄ **שֵׁשֶׁת יָמִים** • מָה עִנְיַן שַׁבָּת אֵצֶל מוֹעֲדוֹת? לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַמּוֹעֲדוֹת - מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ חִלֵּל אֶת הַשַּׁבָּתוֹת, וְכָל הַמְקַיֵּם אֶת הַמּוֹעֲדוֹת - מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ קִיֵּם אֶת הַשַּׁבָּתוֹת.

בעל הטורים

(לב) **וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** בְּגִימַטְרִיָּא: **זֶהוּ אֵין אוֹמְרִים קְדוּשָׁה בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה.**

בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּסְמִיךְ לֵיהּ (כג, ב) **מִוֹעֲדֵי**, שֶׁבַּמּוֹעֲדִים הָעֲדָה מִתְקַבְּצִים לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבְּרֶב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ (משלי יד, כח).

מְקַדִּשְׁכֶם. וּסְמִיךְ לֵיהּ (כג, ב) **מוֹעֲדֵי ה׳.** חַיֵּיב אָדָם לְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ בָּרֶגֶל. **מוֹעֲדֵי ה׳.** מְלֵא וָי״ו, עַל ו׳ חֳדָשִׁים הַשְּׁלוּחִים יוֹצְאִים. תורה לג

כג (ג) **מִקְרָא קֹדֶשׁ.** בְּגִימַטְרִיָּא:

(ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם:

ד אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ מְעָרְעֵי קַדִּישׁ דִּי תְעָרְעוּן יָתְהוֹן בְּזִמְנֵיהוֹן:

רש״י◄ אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה׳ • לְמַעְלָה מְדַבֵּר בְּעִבּוּר שָׁנָה, וְכָאן מְדַבֵּר בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ׳ 98)

אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם (כג, ד) רַז״ל דָּרְשׁוּ: "אֹתָם, אֲפִלּוּ מוּטָעִין". וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הַיָּרֵחַ נִשְׁתַּלְּשֵׁל מִן הַ״יָּרֵחַ״ לְמַעְלָה, וּקְבִיעַת יוֹם הַמּוֹלָד לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הִיא בְּעִקָּר מִצַּד הַ״מּוֹלָד״ לְמַעְלָה; אֶלָּא שֶׁאָנוּ קוֹבְעִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְפִי הַמּוֹלָד לְמַטָּה, כִּי מִזֶּה יוֹדְעִים שֶׁאָז הוּא הַ״מּוֹלָד״ לְמַעְלָה. מוּבָן אֵפוֹא, שֶׁכַּאֲשֶׁר בֵּית־דִּין קָבְעוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם אַחֵר, סִימָן הוּא שֶׁזֶּהוּ יוֹם הַ״מּוֹלָד״ לְמַעְלָה; אֶלָּא שֶׁאֵין הָעוֹלָם רָאוּי שֶׁהַדָּבָר יִשְׁתַּקֵּף בּוֹ.

(ה) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם פֶּסַח לַיהוָה:

ה בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא לְיַרְחָא בֵּין שִׁמְשַׁיָּא פִּסְחָא קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ בֵּין הָעַרְבָּיִם • מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה. פֶּסַח לַה׳ • הַקְּרֻבַת קָרְבָּן שֶׁשְּׁמוֹ "פֶּסַח".

(ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ:

ו וּבְחַמְשַׁת עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין חַגָּא דְּפַטִּירַיָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין פַּטִּיר תֵּיכְלוּן:

(ז) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

ז בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עִבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ

ח וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עִבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:

רש״י◄ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה וְגוֹ׳ • הֵם הַמּוּסָפִין הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת פִּינְחָס; וְלָמָּה נֶאֱמְרוּ כָּאן? לוֹמַר לְךָ, שֶׁאֵין הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַה׳ • מִכָּל־מָקוֹם. אִם אֵין פָּרִים, הָבֵא אֵילִים. וְאִם אֵין פָּרִים וְאֵילִים, הָבֵא כְּבָשִׂים. שִׁבְעַת יָמִים • כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "שִׁבְעַת", שֵׁם דָּבָר הוּא, שָׁבוּעַ שֶׁל יָמִים; שטיינ״א בְּלַעַ״ז, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן "שְׁמוֹנַת", "שֵׁשֶׁת", "חֲמֵשֶׁת", "שְׁלֹשֶׁת". מְלֶאכֶת עֲבֹדָה • אֲפִלּוּ מְלָאכוֹת הַחֲשׁוּבוֹת לָכֶם עֲבוֹדָה וָצֹרֶךְ, שֶׁיֵּשׁ חֶסְרוֹן כִּיס בַּבַּטָּלָה שֶׁלָּהֶן, כְּגוֹן דָּבָר הָאָבֵד, כָּךְ הֵבַנְתִּי מִ״תּוֹרַת כֹּהֲנִים״, דְּקָתָנֵי: יָכוֹל אַף חֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה וְכוּ׳.

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ט וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן:

י מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב לְכוֹן וְתַחְצְדוּן יָת חֲצָדַהּ וְתַיְתוּן יָת עוּמְרָא רֵישׁ חֲצָדְכוֹן לְוָת כַּהֲנָא:

בעל הטורים

מִשְׁתֶּה. בְּגִימַטְרִיָּא: **בְּמַאֲכָל בִּכְסוּת נְקִיָּה.** תורה ד (י) **קְצִירָהּ.** ב׳ בַּמְּסוֹרָה. "וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ", "בְּיב״ש קְצִירָהּ" (יְשַׁעְיָהוּ כז, יא).

רש״י◄ **רֵאשִׁית קְצִירְכֶם.** שֶׁתְּהֵא רִאשׁוֹנָה לַקָּצִיר. **עֹמֶר.** עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, כָּךְ הָיְתָה שְׁמָהּ, כְּמוֹ (שמות טז יח): ״וַיָּמֹדוּ בָעֹמֶר״.

(יא) **וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן:**

יא וּיְרִים יָת עוּמְרָא קֳדָם יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן מִבָּתַר יוֹמָא טָבָא יְרִימִנֵּהּ כַּהֲנָא:

רש״י◄ **וְהֵנִיף.** (מנחות סא) כָּל תְּנוּפָה: - מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד; מוֹלִיךְ וּמֵבִיא — לַעֲצֹר רוּחוֹת רָעוֹת, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד — לַעֲצֹר טְלָלִים רָעִים. **לִרְצֹנְכֶם.** אִם תַּקְרִיבוּ כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה, יִהְיֶה לְרָצוֹן לָכֶם. **מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת.** (שם סו) מִמָּחֳרַת יוֹם־טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית, אִי אַתָּה יוֹדֵעַ אֵיזֶהוּ.

(יב) **וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה:**

יב וְתַעְבְּדוּן בְּיוֹמָא דַּאֲרַמּוּתְכוֹן יָת עוּמְרָא אִמַּר שְׁלִים בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ **וַעֲשִׂיתֶם.** כֶּבֶשׂ. חוֹבָה לָעֹמֶר הוּא בָּא.

(יג) **וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין:**

יג וּמִנְחָתֵהּ תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין סֹלֶתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא וְנִסְכֵּהּ חַמְרָא רַבְעוּת הִינָא:

רש״י◄ **וּמִנְחָתוֹ.** מִנְחַת נִסְכָּיו. **שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים.** כְּפוּלָה הָיְתָה. **וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין.** (מנחות פט) אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּנְחָתוֹ כְּפוּלָה, אֵין נִסְכָּיו כְּפוּלִים.

(יד) **וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם: ס**

יד וּלְחֵם וּקְלִי וּפִרּוּכָן לָא תֵּיכְלוּן עַד כְּרַן יוֹמָא הָדֵין עַד אַיְתוּאֵיכוֹן יָת קֻרְבַּן אֱלָהֲכוֹן קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן:

רש״י◄ **וְקָלִי.** קֶמַח עָשׂוּי מִכַּרְמֶל רַךְ שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתוֹ בַּתַּנּוּר. **וְכַרְמֶל.** הֵן קְלָיוֹת שֶׁקּוֹרִין גרנייל״ש. **בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם.** (קידושין לו) נָחְלְקוּ בּוֹ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל: יֵשׁ שֶׁלָּמְדוּ מִכָּאן שֶׁה׳חָדָשׁ׳ נוֹהֵג בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לֹא בָּא אֶלָּא לְלַמֵּד, שֶׁלֹּא נִצְטַוּוּ עַל הַ׳חָדָשׁ׳ אֶלָּא לְאַחַר יְרֻשָּׁה וְיִשִּׁיבָה, מִשֶּׁכָּבְשׁוּ וְחִלְּקוּ.

(טו) **וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה:**

טו וְתִמְנוּן לְכוֹן מִבָּתַר יוֹמָא טָבָא מִיּוֹם אַיְתוּאֵיכוֹן יָת עוּמְרָא דַּאֲרַמּוּתָא שִׁבְעָא שָׁבוּעִין שַׁלְמִין יְהֵוְיָן:

רש״י◄ **מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת.** מִמָּחֳרַת יוֹם־טוֹב. **תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה.** מְלַמֵּד שֶׁמַּתְחִיל וּמוֹנֶה מִבָּעֶרֶב, שֶׁאִם־לֹא־כֵן אֵינָן תְּמִימוֹת.

בעל הטורים

שֶׁאִם תְּבִיאוּ הָעוֹמֶר – ״וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ״; וְאִם לַאו – ״בְּיִבֵּשׁ קְצִירָהּ״. תורה יא

(יד) **וְלֶחֶם.** ד׳ רָאשֵׁי פְּסוּקִים: ״וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ״, ״וְלֶחֶם אֵין בְּכָל הָאָרֶץ״ (בראשית מז, יג), ״וְלֶחֶם מַצּוֹת וְחַלֹּת מַצּוֹת בְּלוּלוֹת בַּשָּׁמֶן״ (שמות כט, ב), ״וְלֶחֶם מִשָּׁמַיִם נָתַתָּה לָהֶם לִרְעָבָם״ (נחמיה ט, טו). זֶהוּ כְּמָאן דְּאָמַר (קידושין לז, א) שֶׁחָדָשׁ אָסוּר בְּחוּץ לָאָרֶץ, וְזֶהוּ ״וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ״, ״וְלֶחֶם אֵין בְּכָל הָאָרֶץ״. עַד מָתַי? עַד שֶׁיַּקְרִיבוּ הָעוֹמֶר שֶׁבָּא מֵצָּה, וְזֶהוּ ״וְלֶחֶם מַצּוֹת״. ״וְלֶחֶם מִשָּׁמַיִם נָתַתָּה לָהֶם״ בִּזְכוּת הָעוֹמֶר, כִּדְכְתִיב בַּפְּסִיקְתָא (דרב כהנא פסקא ח׳ העומר): אֲנִי נָתַתִּי עוֹמֶר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמִכֶּלְכֶם אֵינִי מְבַקֵּשׁ אֶלָּא עוֹמֶר אֶחָד. תורה טו

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (יעוויין לקוטי־שיחות כרך א, עמוד 270. ושם נסמן – מתוך ׳לקראת שבת׳)

ספירת העומר: מצוה אחת או כל יום מצוה חדשה

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם . . שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: (כג, טו)

מֵהַנֶּאֱמָר "תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה" לוֹמְדִים חֵלֶק מֵהָרִאשׁוֹנִים, כִּי מִי שֶׁשָּׁכַח יוֹם אֶחָד מֵהַסְּפִירָה, שׁוּב לֹא יוּכַל לְהַמְשִׁיךְ וְלִסְפּוֹר. וְלֲהָלָכָה נִפְסַק בְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ (אורח־חיים סימן תפט) לִסְפּוֹר בְּלֹא בְּרָכָה.

וּמְבָאֲרִים הָאַחֲרוֹנִים (ראה מנחת חינוך מצוה שו), דְּשִׁיטָה זוֹ סְבִירָא־לֵהּ דְּכָל יְמֵי הַסְּפִירָה "הֵם מִצְוָה אַחַת . . וּבְאִם לֹא מָנָה יוֹם אֶחָד הִפְסִיד הַמִּנְיָן".

אַךְ לִכְאוֹרָה אִי־אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן: א) אִם הִיא מִצְוָה אַחַת, הֵיאַךְ תִּקְנוּ לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם וָיוֹם בְּרָכָה בִּפְנֵי־עַצְמָהּ? ב) אִם הִיא מִצְוָה אַחַת, נִמְצָא שֶׁאָדָם שֶׁשָּׁכַח בְּאֶמְצַע יְמֵי הַסְּפִירָה לִסְפּוֹר, כָּל בְּרִכּוֹתָיו עַד עַתָּה הָיוּ 'בְּרָכָה לְבַטָּלָה', וּמֵחֲשָׁשׁ זֶה הָיָה לַחֲכָמִים לְתַקֵּן הַבְּרָכָה בְּסוֹף כָּל הַיָּמִים?!

וְעַל כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר, דְּוַדַּאי אַף לְשִׁיטָה זוֹ כָּל יוֹם הֲוֵי מִצְוָה בִּפְנֵי־עַצְמָהּ, וְעַל כֵּן קוֹבַעַת בְּרָכָה לְעַצְמָהּ, וּמִזֶּבֶן שֶׁאִם חִסֵּר יוֹם אֶחָד בָּאֶמְצַע, לֹא נִהְיוּ הַיָּמִים שֶׁלְּפָנָיו מִצְוָה לְבַטָּלָה.

אֶלָּא, דְּזֶה שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַמְשִׁיךְ וְלִסְפּוֹר בִּבְרָכָה, הוּא מִשּׁוּם דְּהַנָּךְ רִאשׁוֹנִים סְבִירָא־לְהוּ דְּאִם חִסֵּר אֵיזֶה יוֹם, הֲרֵי בְּפֹעַל לֹא יוּכַל בַּיּוֹם שֶׁלְּמֶחֱרַת לְקַיֵּם הַמִּצְוָה (הַנּוֹסֶפֶת) שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם, כֵּיוָן שֶׁתְּלוּיָה הִיא וּבָאָה בְּהֶמְשֵׁךְ לְמִצְוַת הַיּוֹם שֶׁקָּדַם לָהּ. וְהַטַּעַם לָזֶה הוּא, שֶׁלֹּא תִּתְּכַן סְפִירָה שֶׁל "יוֹם שְׁלִישִׁי" (לְדַגְמָא) כְּשֶׁהַ"יוֹם שֵׁנִי" נֶחְסַר מֵהַסְּפִירָה, כִּי בְּלֵעֲדֵי סְפִירַת הַ'שֵׁנִי' אֵינוֹ אוֹחֵז בַּ'שְׁלִישִׁי'. ודו"ק.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך א, עמוד 265 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

"מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" – דַּרְגָּה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָם

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: (כג, טו).

עַל לְשׁוֹן "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" אִיתָא בַּגְּמָרָא (מנחות סה, א) כִּי הַבַּיְתוּסִים טָעוּ וְדָרְשׁוּ "מִמָּחֳרַת שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית", וְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָצְרְכוּ לְהִתְוַכֵּחַ עִמָּם וּלְהוֹכִיחַ שֶׁאָכֵן הַכַּוָּנָה לְמִמָּחֳרַת הַפֶּסַח.

וְאֵינוֹ מוּבָן: מַדּוּעַ כָּתְבָה הַתּוֹרָה בְּלָשׁוֹן כָּזוֹ הַנּוֹתֶנֶת מָקוֹם לְטָעוּת, וְלֹא כָּתְבָה לְכַתְּחִלָּה בְּלָשׁוֹן שֶׁאֵינוֹ מוּבָן לִשְׁנֵי פָּנִים – "מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח"!?

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה בְּדֶרֶךְ עֲבוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:

עִנְיָנָהּ שֶׁל 'סְפִירַת הָעֹמֶר' בַּעֲבוֹדַת ה' הוּא בֵּרוּר וְזִכּוּךְ הַמִּדּוֹת, לְזַכְּכָן וּלְהַעֲלוֹתָן לִקְדוּשָׁה – "סְפִירָה" מִלְּשׁוֹן סַפִּירוּת, בְּהִירוּת. וְכָךְ בְּשִׁבְעַת הַשָּׁבוּעוֹת מְתַקְּנִים אָנוּ מִדָּה אַחַר מִדָּה מִשִּׁבְעַת הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית, וּכְפִי שֶׁאוֹמְרִים בְּנֻסַּח הַתְּפִלָּה שֶׁאַחַר הַבְּרָכָה "יְתַקֵּן מַה שֶּׁפָּגַמְתִּי בִּסְפִירָה". וְהִנֵּה, בִּכְדֵי לְבָרֵר מִדָּה הַמִּשְׁקַעַת בַּקְּלִפּוֹת וּבִסְטְרָא־אַחֲרָא וּלְהָכְפָּהּ לִקְדוּשָׁה, דָּרוּשׁ כֹּחַ עֶלְיוֹן וּמְיֻחָד שֶׁבִּיכָלְתּוֹ לָרֶדֶת לְמַטָּה וּלְהַשְׁפִּיעַ אֲפִילוּ עַל הָרַע.

וְזוֹהִי מַדְרֵגַת "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת". דְּהִנֵּה, שַׁבָּת הִיא הַדַּרְגָּה הַנַּעֲלֵית בְּיוֹתֵר בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַשָּׁבוּעַ, אַךְ הִיא עֲדַיִן בִּבְחִינָה שֶׁל זְמַן מָדוּד וּמֻגְבָּל. אַךְ "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" קָאֵי עַל דַּרְגָּה נַעֲלֵית שֶׁלְּמַעְלָה ("מִמָּחֳרַת") מֵהַשַּׁבָּת, הָאוֹר הָאֱלֹקִי שֶׁלְּמַעְלָה מִגִּדְרֵי הָעוֹלָם, זְמַן וּמְקוֹם.

וְזֶהוּ "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" – שֶׁבִּכְדֵי לְקַחֵת אֶת שִׁבְעַת הַמִּדּוֹת שֶׁל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית וּ'לְסָפְרָן' וּלְזַכְּכָן, יֵשׁ הֶכְרֵחַ בְּ"מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת", דַּרְגָּה שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֶלָה מֵהָעוֹלָם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~

"וּסְפַרְתֶּם לָכֶם" - זוֹ הָעֲבוֹדָה שֶׁל בֵּרוּר הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, הָאֲרַת הַ"לָּכֶם".

"מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" - זוֹ בְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן, לְמַעְלָה מִ'שִׁבְעַת יְמֵי הַהֵיקֵף' שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם. וּבִלְשׁוֹן הַחֲסִידוּת: "לְמַעְלָה מִסֵּדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת".

"וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" - הַכּוֹחַ לְבָרֵר אֶת הַשֶּׁפֶל בְּיוֹתֵר, הַמִּידוֹת הַמּוּשְׁחָתוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, בָּא דַּוְקָא מֵהַגָּבוֹהַּ בְּיוֹתֵר, "לְמַעְלָה מִסֵּדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת". כִּי כֵּן הִיא הַמִּדָּה: כָּל הַגָּבוֹהַּ־גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, יוֹרֵד לְמַטָּה־מַטָּה יוֹתֵר.

(טז) **עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:**

טז עַד מִמָּחֳרַת שְׁבוּעָתָא שְׁבִיעָתָא תִּמְנוּן חַמְשִׁין יוֹמִין וּתְקָרְבוּן מִנְחָתָא חֲדַתָּא קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ **הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת•** כְּתַרְגּוּמוֹ: שְׁבוּעָתָא שְׁבִיעָתָא. **עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ•** וְלֹא עַד בִּכְלָל, וְהֵן אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה יוֹם. **חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה׳•** בַּיּוֹם הַחֲמִשִּׁים תַּקְרִיבוּהָ, וְאוֹמֵר אֲנִי: זֶהוּ מִדְרָשׁוֹ, אֲבָל פְּשׁוּטוֹ: עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהוּא יוֹם חֲמִשִּׁים, תִּסְפְּרוּ; וּמִקְרָא מְסֹרָס הוּא. **מִנְחָה חֲדָשָׁה•** הִיא הַמִּנְחָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּבְאָה מִן הֶחָדָשׁ. וְאִם תֹּאמַר: הֲרֵי קָרְבָה מִנְחַת הָעֹמֶר! אֵינָהּ כִּשְׁאָר כָּל הַמִּנָחוֹת, שֶׁהִיא בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים.

שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים – תְּחִלַּת עֲבוֹדָה חֲדָשָׁה

תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם (כג, טז)

אוֹדוֹת הַקּוּשְׁיָא הַיְּדוּעָה (עיין תוספות דבור־המתחיל כתבו, מנחות סה, ב) מַדּוּעַ נֶאֱמַר "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", בְּעוֹד הַסְּפִירָה בְּפֹעַל הִיא רַק אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה יָמִים, מְבֹאָר בַּסְּפָרִים (לקוטי־תורה במדבר י, ד. שיר־השירים לה, ג), אֲשֶׁר אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה הַיָּמִים הַנִּסְפָּרִים הֵם כְּנֶגֶד מ"ט דַּרְגּוֹת (שַׁעֲרֵי בִּינָה) שֶׁיָּכוֹל הָאָדָם לְהַשִּׂיג בַּעֲבוֹדַת ה׳. וְכַאֲשֶׁר מַשִּׂילִים אֶת עֲבוֹדָתוֹ בְּהַשָּׂגַת מ"ט הַשְּׁעָרִים, הוּא מְקַבֵּל מִלְּמַעְלָה, בְּאֹפֶן שֶׁל מַתָּנָה, אֶת "שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים" ("תספרו חמישים"), שֶׁאֵין נִתָּן לְהַשִּׂיגוֹ בְּכֹחוֹת עַצְמוֹ.

אַף עֲדַיִן צָרִיךְ־עִיּוּן בָּזֶה, שֶׁהֲרֵי מַשְׁמָעוּת הַלָּשׁוֹן "**תִּסְפְּרוּ** חֲמִשִּׁים יוֹם" הִיא, שֶׁעֲבוֹדַת הָאָדָם עַצְמוֹ מַשִּׂיגָה אֶת חֲמִשִּׁים הַדְּרָגוֹת.

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּהַקְדִּים הֶסְבֵּר נוֹסָף לְעִנְיַן "שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים" הַמּוּבָא בַּסִּפֻּר הַקָּדוֹשׁ "תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף" (פרשת דברים) בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ: "שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים הוּא חוֹזֵר וּמַתְחִיל נ׳ שְׁעָרִים לְמַעְלָה מִזֶּה, וְכֵן לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין סוֹף".

וְעַל־פִּי בֵּאוּר זֶה נִרְאֶה, שֶׁלְּאַחַר שֶׁהָאָדָם הִתְעַלָּה בַּעֲבוֹדָתוֹ וְקִבֵּל מִלְּמַעְלָה אֶת דַּרְגַּת "שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים", וַאֲזַי הֲרֵי הוּא צָרִיךְ לְהַתְחִיל "נ׳ שְׁעָרִים לְמַעְלָה מִזֶּה", נִמְצָא דְּשַׁעַר הַנּו"ן שֶׁקִּבֵּל הוּא הוּא הַשַּׁעַר הָרִאשׁוֹן שֶׁל עֲבוֹדָתוֹ הַחֲדָשָׁה, וְשַׁפִּיר נֶחְשָׁב בִּכְלָל עֲבוֹדַת הָאָדָם – "תִּסְפְּרוּ".

(יז) מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה:

יז מִמּוֹתְבָנֵיכוֹן תַּיְתוּן לְחֵם אֲרֵמוּתָא תַּרְתֵּין (גְּרִיצַן) תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין סֹלְתָּא יְהֵוְיָן חֲמִיעַ יִתְאַפְּיָן בִּכּוּרִין קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ **מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם** • וְלֹא מִחוּצָה לָאָרֶץ. **לֶחֶם תְּנוּפָה** • לֶחֶם תְּרוּמָה הַמּוּרָם לְשֵׁם גָּבֹהַּ, וְזוֹ הִיא הַמִּנְחָה הַחֲדָשָׁה הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה. **בִּכּוּרִים** • רִאשׁוֹנָה לְכָל הַמִּנְחוֹת, אַף לְמִנְחַת קְנָאוֹת הַבָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים, לֹא תִּקָּרֵב מִן הֶחָדָשׁ קֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם.

(יח) וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:

יח וּתְקָרְבוּן עַל לַחְמָא שִׁבְעָא אִמְּרִין שַׁלְמִין בְּנֵי שְׁנָא וְתוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד וְדִכְרִין תְּרֵין יְהוֹן עֲלָתָא קֳדָם יְיָ וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן קָרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ **עַל־הַלֶּחֶם** • בִּגְלַל הַלֶּחֶם, חוֹבָה לַלֶּחֶם. **וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם** • כְּמִשְׁפַּט מִנְחָה וּנְסָכִים הַמְפֹרָשִׁים בְּכָל בְּהֵמָה בְּפָרָשַׁת נְסָכִים (במדבר טו):

"שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרוֹנִים לַפָּר, וּשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ", זוֹ הִיא הַמִּנְחָה; וְהַנְּסָכִים: חֲצִי הַהִין לַפָּר, וּשְׁלִישִׁית הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִית הַהִין לַכֶּבֶשׂ.

(יט) וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים:

יט וְתַעְבְּדוּן צְפִיר בַּר עִזִּי חַד לְחַטָּאתָא וּתְרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:

רש"י◄ **וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים** • (ת"כ. מנחות מה) יָכוֹל שִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים כָּאן, הֵם שִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים בְּ׳חֵמֵשׁ הַפְּקוּדִים׳? כְּשֶׁאַתָּה מַגִּיעַ אֵצֶל פָּרִים וְאֵילִים, אֵינָן הֵם. אֱמֹר מֵעַתָּה: אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן; אֵלּוּ קָרְבוּ בְּגִלַּל הַלֶּחֶם וְאֵלּוּ לַמּוּסָפִין.

בעל הטורים

(יח) **עַל הַלֶּחֶם.** ב׳ בַּמְּסוֹרָה. "וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים", "כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם" (דברים ח, ב). עַל כֵּן "וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים", כִּי אֲכִילַת מִזְבֵּחַ מֵעֵין אֲכִילַת אָדָם, כִּדְאָמְרִינַן (מגילה יב, א) גַּבֵּי נְסָכִים: מָה אֲכִילַת אָדָם אֲכִילָה מְרוּבָּה מִשְׁתִּיָּה וכו׳. תורה יט

(כ) וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁנֵי כְּבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן:

כ וּיְרִים כַּהֲנָא יָתְהוֹן עַל לְחֵם בִּכּוּרַיָּא אֲרַמּוּתָא קֳדָם יְיָ עַל תְּרֵין אִמְּרִין קוּדְשָׁא יְהוֹן קֳדָם יְיָ לְכַהֲנָא:

רש"י◄ **וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אֹתָם. תְּנוּפָה•** (מנחות סב) מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה מֵחַיִּים. יָכוֹל כֻּלָּם? תַּלְמוּד לוֹמַר: עַל־שְׁנֵי כְּבָשִׂים. **קֹדֶשׁ יִהְיוּ•** לְפִי שֶׁשַּׁלְמֵי־יָחִיד קָדָשִׁים קַלִּים, הֵזִקַק לוֹמַר בְּשַׁלְמֵי־צִבּוּר, שֶׁהֵן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים.

(כא) וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:

כא וּתְעָרְעוּן בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן קְיָם עָלַם בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן:

(כב) וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

כב וּבְמֶחֱצָדְכוֹן יָת חֲצָדָא דְּאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁיצֵי פְּאָתָא דְּמַחֲצָדָךְ וּלְקָטָא דַּחֲצָדָךְ לָא תְלַקֵּט לְעַנְיֵי וּלְגִיּוֹרֵי תִּשְׁבּוֹק יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש"י◄ **וּבְקֻצְרְכֶם•** חָזַר וְשָׁנָה, לַעֲבֹר עֲלֵיהֶן בִּשְׁנֵי לָאוִין. אָמַר רַבִּי אַבְדִּימִי בְּרַבִּי יוֹסֵף: מָה רָאָה הַכָּתוּב לִתְּנָם בְּאֶמְצַע הָרְגָלִים: פֶּסַח וַעֲצֶרֶת מִכָּאן, וְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם־הַכִּפּוּרִים וְחַג מִכָּאן? לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה לֶעָנִי כָּרָאוּי, מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ בָּנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְהִקְרִיב עָלָיו קָרְבְּנוֹתָיו בְּתוֹכוֹ. **תַּעֲזֹב•** (פאה פ"ד) הַנַּח לִפְנֵיהֶם וְהֵם יִלְקְטוּ, וְאֵין לְךָ לְסַיֵּעַ לְאֶחָד מֵהֶם. **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם•** נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 256)

הַנּוֹתֵן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה . . כְּאִלּוּ בָּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (רש"י כג, כב) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ קַיֶּמֶת מִצְוָה זוֹ בְּמִצְוֹת אֵלּוּ דַּוְקָא, וְלֹא בְּמִצְוַת צְדָקָה בִּכְלָל. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכֵּן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה צוֹמְחִים כְּתוֹצָאָה מִיְּגִיעַ כַּפָּיו שֶׁל בַּעַל הַשָּׂדֶה; וְאִלּוּ צְדָקָה יְכוֹלָה לִהְיוֹת מִכֶּסֶף שֶׁהַנּוֹתֵן הִרְוִיחַ בְּלִי מַאֲמָץ גָּדוֹל. זֹאת וָעוֹד: לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה שַׁיָּכִים לְכָל הָעֲנִיִּים בְּשָׁוֶה, וְאֵין לְבַעַל הַשָּׂדֶה טוֹבַת הֲנָאָה; וְאִלּוּ בִּצְדָקָה יָכוֹל אָדָם לִבְחֹר בְּעָנִי שֶׁהוּא חָפֵץ בְּטוֹבָתוֹ.

◆ יום חמישי י"א אייר ◆

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

כג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(כד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ:

כד מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא יְהֵי לְכוֹן נַיְחָא דּוּכְרָן יַבָּבָא מְעָרַע קַדִּישׁ:

רש"י◄ **זִכְרוֹן תְּרוּעָה•** (ר"ה לב) זִכְרוֹן פְּסוּקֵי זִכְרוֹנוֹת וּפְסוּקֵי שׁוֹפָרוֹת, לִזְכֹּר לָכֶם עֲקֵדַת יִצְחָק, שֶׁקָּרַב תַּחְתָּיו אַיִל.

בעל הטורים

(כד) **שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה.** שֶׁבְּשַׁבָּת אֵין תּוֹקְעִין, שֶׁאֵין תְּקִיעַת שׁוֹפָר דּוֹחָה שַׁבָּת וְאֵין בּוֹ אֶלָּא זִכְרוֹן תְּרוּעָה, אֲבָל בַּמִּקְדָּשׁ תּוֹקְעִין. **תי'** קעו **שי'** ופר **בי'** ציון (יואל ב, א) רָאשֵׁי תֵּיבוֹת: **שַׁבָּת**, שֶׁבְּצִיּוּן תּוֹקְעִין אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. **זִכְרוֹן.** ג' בַּמְּסוֹרָה. "זִכְרוֹן תְּרוּעָה", וְאִידָךְ: "אֵין זִכְרוֹן לָרִאשׁוֹנִים" (קֹהֶלֶת א, יא), וְאִידָךְ: "כִּי אֵין זִכְרוֹן לֶחָכָם עִם הַכְּסִיל" (שָׁם ב, טז). כְּנֶגֶד שְׁלִשָׁה סְפָרִים שֶׁנִּפְתָּחִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. עַל כֵּן בִּשְׁנַיִם כְּתִיב "אֵין זִכְרוֹן", דְּהַיְינוּ צַדִּיקִים

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך לד עמ' 186)

זִכְרוֹן פְּסוּקֵי זִכְרוֹנוֹת וּפְסוּקֵי שׁוֹפָרוֹת (רש"י כג, כד) אַף שֶׁאֲמִירַת הַפְּסוּקִים הִיא רַק מִדְּרַבָּנָן, הִיא פּוֹעֶלֶת יוֹתֵר מֵהַתְּקִיעָה עַצְמָהּ, וְזֹאת - מִצַּד מַעֲלַת **דִּבְרֵי תּוֹרָה** עַל קִיּוּם מִצְוָה. וְכַמְּבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁ"אֲמִתִּית הַגִּלּוּי שֶׁיִּהְיֶה לָעָתִיד . . נִמְשָׁךְ עַתָּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּאֲמִירַת (פְּסוּקֵי) שׁוֹפְרוֹת". וְיֵשׁ לְהָעִיר מֵהַשַּׁקְלָא־וְטַרְיָא בְּלִשּׁוֹן הַשַּׁ"ס "**אָמַר הַקָּבָּ"ה** אִמְרוּ לְפָנַי מַלְכִיּוֹת כוּ'". וּבְרַמְבַּ"ן כָּאן: "כָּל זֶה אַסְמַכְתָּא מִדִּבְרֵיהֶם". וּרְאֵה מִפָּרְשֵׁי רַשִׁ"י.

(כה) כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה׃

כה כָּל עֲבִידַת פָּלְחָנָא לָא תַעְבְּדוּן וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃

רש"י◄ **וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה** • הַמּוּסָפִים הָאֲמוּרִים בְּ'חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים'.

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

כו וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(כז) אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה׃

כז בְּרַם בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין יוֹמָא דְּכִפּוּרַיָּא הוּא מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃

רש"י◄ **אַךְ** • כָּל "אַכ"ין וְ"רַק"ין שֶׁבַּתּוֹרָה מִעוּטִין — מְכַפֵּר הוּא לַשָּׁבִים, וְאֵינוֹ מְכַפֵּר לְשֶׁאֵינָם שָׁבִים.

(כח) וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

כח וְכָל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין אֲרֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרַיָּא הוּא לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

(כט) כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ׃

כט אֲרֵי כָל אֱנָשָׁא די לָא מִתְעַנִּי בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין וְיִשְׁתֵּיצֵי מֵעַמָּהָא׃

(ל) וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃

ל וְכָל אֱנַשׁ די תַעְבֵּד כָּל עֲבִידָא בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין וְאוֹבֵד יָת אֲנָשָׁא הַהִיא מִגּוֹ עַמַּהּ׃

רש"י◄ **וְהַאֲבַדְתִּי** • לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר 'כָּרֵת' בְּכָל מָקוֹם, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְהַאֲבַדְתִּי", לְמֵד עַל הַכָּרֵת, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא אָבְדָן.

(לא) כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃

לא כָּל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃

רש"י◄ **כָּל מְלָאכָה וְגוֹ'** • לַעֲבֹר עָלָיו בְּלָאוִין הַרְבֵּה, אוֹ לְהַזְהִיר עַל מְלֶאכֶת לַיְלָה כִּמְלֶאכֶת יוֹם.

בעל הטורים

וּרְשָׁעִים, שֶׁאֵין צְרִיכִין לְהַזְכִּירָם יוֹתֵר אֶלָּא אֵלּוּ נֶחְתָּמִין מִיָּד לְחַיִּים וְאֵלּוּ לְמִיתָה, וְהֵיְינוּ "אֵין זִכְרוֹן לָחֶכָם". וְגַם בַּפְּסוּק הַשֵּׁנִי כְּתִיב "אֵין זִכְרוֹן", שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הָרְשָׁעִים. אֲבָל בְּפָסוּק שְׁלִישִׁי כְּתִיב "זִכְרוֹן", שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַבֵּינוֹנִיִּים שֶׁתְּלוּיִין וְעוֹמְדִין וְצָרִיךְ לְהַזְכִּירָם עוֹד בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. תורה כה

(כז) **אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ.** 'אַךְ' מִיעוּטָא הוּא, שֶׁמְּכַפֵּר לַשָּׁבִים וְאֵינוֹ מְכַפֵּר לְשֶׁאֵינָן שָׁבִים.

וַחֲמִשָּׁה עִינּוּיִים הֵן: אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּרְחִיצָה וְסִיכָה וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל וְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, כְּנֶגֶד ה' פְּעָמִים **נֶפֶשׁ** דִּכְתִיב בַּפָּרָשָׁה, וְנֶגֶד ה' שְׁמוֹת שֶׁיֵּשׁ לַנֶּפֶשׁ, וַחֲמִשָּׁה טְבִילוֹת לְכֹהֵן גָּדוֹל, וַחֲמִשָּׁה תְּפִלּוֹת. תורה כח

(לב) שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: פ

לב שְׁבַת שְׁבָתָא הוּא לְכוֹן וּתְעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּתִשְׁעָא לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא מֵרַמְשָׁא עַד רַמְשָׁא תְּנוּחוּן נְיַחֲכוֹן:

◆ יום שישי י"ב אייר ◆

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

לג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(לד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה:

לד מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר בְּחַמְשָׁא עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין חַגָּא דְּמִטַּלַּיָּא שִׁבְעַת יוֹמִין קֳדָם יְיָ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 417)

חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים (כג, לד)
שֵׁם הֶחָג נִקְבַּע עַל שֵׁם מִצְוַת סֻכָּה דַּוְקָא, לֹא עַל שֵׁם מִצְוַת נְטִילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַדָּבָר נוֹבֵעַ מִמַּעֲלָתָהּ הַמְיֻחֶדֶת שֶׁל מִצְוָה זוֹ.

א. הִיא חָלָה מִיַּד מִשֶּׁקִּדֵּשׁ הֶחָג. **ב.** הִיא חָלָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג (מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מִצְוַת נְטִילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים חָלָה (מִן הַתּוֹרָה) רַק בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן). **ג.** נִתָּן לְקַיְּמָהּ כָּל שְׁעוֹת הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה.

(לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

לה בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:

רש"י◄ מִקְרָא־קֹדֶשׁ • [בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים] קַדְּשֵׁהוּ בִּכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה, וּבִשְׁאָר יָמִים טוֹבִים — בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה וּבִכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה.

(לו) שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

לו שִׁבְעָא יוֹמִין תִּקְרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ כְּנֵשׁ הִוֹן כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:

רש"י◄ עֲצֶרֶת הִוא • עָצַרְתִּי אֶתְכֶם אֶצְלִי כְּמֶלֶךְ שֶׁזִּמֵּן אֶת בָּנָיו לִסְעֻדָּה לְכָךְ וְכָךְ יָמִים. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּן לְהִפָּטֵר, אָמַר: בָּנַי, בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד, קָשָׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם. כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה • אֲפִלּוּ מְלָאכָה שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לָכֶם, שֶׁאִם לֹא תַּעֲשׂוּהָ, יֵשׁ חֶסְרוֹן כִּיס בַּדָּבָר. לֹא תַעֲשׂוּ • יָכוֹל אַף חֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "הִוא".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות כרך ב ע' 433)

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי . . עֲצֶרֶת הִיא (כג, לו)
עָצַרְתִּי אֶתְכֶם אֶצְלִי . . בָּנַי, עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד, קָשָׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם (רש"י)
לִכְאוֹרָה מַהוּ הַלָּשׁוֹן "פְּרִידַתְכֶם", הָיָה צ"ל "פְּרִידָתֵנוּ"? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַקָּבָ"ה אַף פַּעַם לֹא נִפְרָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְתָמִיד נִמְצָא עִמָּם. וּ"פְּרִידַתְכֶם" הַכַּוָּנָה פְּרִידַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶחָד מֵהַשֵּׁנִי, לְאַחַר שֶׁהָיוּ כָּל יְמֵי חַג הַסֻּכּוֹת יַחַד וּבְאַחְדוּת. וְהַקָּבָ"ה אוֹמֵר "קָשָׁה עָלַי" בִּגְלַל "פְּרִידַתְכֶם", הֱיוֹת שֶׁבִּרְכוֹתָיו שֶׁל הַקָּבָ"ה חָלוֹת רַק כְּשֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַחְדוּת. וְהַפִּתְרוֹן "עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד", עַד עַכְשָׁו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּאַחְדוּת מִפְּנֵי סִבּוֹת חַג הַסֻּכּוֹת וְכַדּוֹמֶה, עַכְשָׁו "עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד" לְלֹא שׁוּם סִיבָּה, מִלְּבַד עֶצֶם הַשֶּׁהִיָּה יַחַד בְּאַחְדוּת.

(לז) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:

לז אֵלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ דִּי תְּעָרְעוּן יָתְהוֹן מְעָרְעֵי קַדִּישׁ לְקָרְבָּא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ עֲלָתָא וּמִנְחָתָא נִכְסַת קוּדְשִׁין וְנִסּוּכִין פִּתְגַם יוֹם בְּיוֹמֵהּ:

רש"י◄ **עֹלָה וּמִנְחָה•** (מנחות מד) מִנְחַת נְסָכִים הַקְּרֵבָה עִם הָעוֹלָה. **דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ•** חֹק הַקָּצוּב בְּ'חֲמַשׁ הַפְּקוּדִים'. **דְּבַר יוֹם־בְּיוֹמוֹ•** הָא אִם עָבַר יוֹמוֹ, בָּטֵל קָרְבָּנוֹ.

(לח) מִלְּבַד שַׁבְּתֹת יְהוָה וּמִלְּבַד מַתְּנֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה:

לח בַּר שַׁבַּיָּא דַיְיָ וּבַר מַתְּנָתֵיכוֹן וּבַר כָּל נִדְרֵיכוֹן וּבַר כָּל נִדְבָתֵיכוֹן דִּי תִּתְּנוּן קֳדָם יְיָ:

(לט) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן:

לט בְּרַם בְּחַמְשָׂא עַשַׂר יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּמִכְנְשֵׁיכוֹן יָת עֲלַלַת אַרְעָא תְּחַגּוּן יָת חַגָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא קַדְמָאָה נַיָחָא וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה נַיָחָא:

רש"י◄ **אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם.** תָּחֹגּוּ• קָרְבַּן שְׁלָמִים לַחֲגִיגָה. יָכוֹל תִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַךְ", הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה. **בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ•** שֶׁיְּהֵא חֹדֶשׁ שְׁבִיעִי זֶה בָּא בִּזְמַן אֲסִיפָה. מִכָּאן שֶׁנִּצְטַוּוּ לְעַבֵּר אֶת הַשָּׁנִים, שֶׁאִם אֵין הָעִבּוּר, פְּעָמִים שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הַקַּיִץ אוֹ הַחֹרֶף. **תָּחֹגּוּ•** שַׁלְמֵי חֲגִיגָה. **שִׁבְעַת יָמִים•** (חגיגה י) אִם לֹא הֵבִיא בָּזֶה, יָבִיא בָּזֶה. יָכוֹל יְהֵא מְבִיאָן כָּל שִׁבְעָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ, יוֹם אֶחָד בְּמַשְׁמָע וְלֹא יוֹתֵר. וְלָמָּה נֶאֱמַר "שִׁבְעָה"? לְתַשְׁלוּמִין.

(מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

מ וְתִסְּבוּן לְכוֹן בְּיוֹמָא קַדְמָאָה פֵּרֵי אִילָנָא אֶתְרוֹגִין וְלֻלַבִּין וַהֲדַסִּין וְעַרְבִין דְּנַחַל וְתֶחֱדוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן שַׁבְעַת יוֹמִין:

רש"י◄ **פְּרִי עֵץ הָדָר•** (סוכה לד) עֵץ שֶׁטַּעַם עֵצוֹ וּפִרְיוֹ שָׁוֶה. **הָדָר•** הַדָּר בְּאִילָנוֹ מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, וְזֶהוּ אֶתְרוֹג. **כַּפֹּת תְּמָרִים•** חָסֵר וָ"ו; לִמֵּד שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא אַחַת. **וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת•** שֶׁעֲנָפָיו קְלוּעִים כַּעֲבוֹתוֹת וְכַחֲבָלִים, וְזֶהוּ הֲדַס הֶעָשׂוּי כְּמִין קְלִיעָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם – התוועדויות תשמ"ז כרך א ע' 165. ע"פ ביאורי החומש)

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (כג, מ) **בִּשְׁכַר שְׁלֹשָׁה 'רִאשׁוֹן' זָכוּ לִשְׁלֹשָׁה רִאשׁוֹן.. וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, דִּכְתִיב 'רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הִנָּם'** (פסחים ה, א) יָדוּעַ, שֶׁסִּבַּת הַגָּלוּת הִיא שִׂנְאַת חִנָּם, וְאִלּוּ הַגְּאֻלָּה תָּבוֹא עַל יְדֵי אַהֲבַת וְאַחְדוּת יִשְׂרָאֵל, כְּמַאֲמַר חֲז"ל "אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין עַד שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם אֲגוּדָה אַחַת". וְנִמְצָא, שֶׁנִּטְילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים - הָרוֹמֶזֶת, כַּיָּדוּעַ, לְאַחְדוּת אַרְבַּעַת הַסּוּגִים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, כָּךְ שֶׁכֻּלָּם נַעֲשִׂים "אֲגֻדָּה אַחַת" - הִיא הַמְּבִיאָה לִידֵי גִּלּוּי "שְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ", בַּגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יט עמ' 350)

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (כג, מ) כָּאן נֶאֱמַר "לָכֶם", וְאִלּוּ בְּסֻכּוֹת נֶאֱמַר "חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה **לְךָ**". בְּטַעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה אַרְבַּעַת הַמִּינִים מְסַמְּלִים אַרְבָּעָה סוּגִים בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֻּלָּם מִתְאַחֲדִים בְּמִצְוָה זוֹ; אַךְ הֵם נִשְׁאָרִים

בעל הטורים

(מ) **פְּרִי עֵץ הָדָר.** בְּגִימַטְרִיָּא: **אֶתְרוֹגִים.** **עָבֹת.** חָסֵר וָי"ו, בִּשְׁבִיל ו' דְּבָרִים שֶׁפּוֹסְלִין בּוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: **יָבֵשׁ, גָּזוּל, אֲשֵׁירָה, עִיר הַנִּדַּחַת, נִקְטַם רֹאשׁוֹ, וְשֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה.** **כַּפֹּת תְּמָרִים.** הַיְינוּ לוּלָב. **לוּלָב** בְּגִימַטְרִיָּא **חַיִּים**, לְכָךְ יָבֵשׁ פָּסוּל. "עֵץ חַיִּים" (משלי ג, יח) הַיְינוּ לוּלָב שֶׁעוֹלֶה כְּמִנְיַן חַיִּים. וְכֵן "תּוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים" (תהלים טז, יא). תורה מא

מִינִים שׁוֹנִים, וְהֵינוּ שֶׁהַאַחְדוּת הִיא חִיצוֹנִית וְאֵינָהּ הוֹפֶכֶת אוֹתָם לְגוּף אֶחָד. וְאִלּוּ הַסָּכָּה מְאַחֶדֶת אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַחְדוּת אֲמִתִּית, כְּגוּף אֶחָד, כְּמַאֲמָר "רְאוּיִים כָּל יִשְׂרָאֵל לֵישֵׁב בְּסֻכָּה אַחַת".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך כב, עמוד 132 – מתוך 'לקראת שבת')

כָּל הָעֲרֻבוֹת כְּשֵׁרוֹת לִבְרָכָה

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְערְבֵי־נָחַל (כג, מ).

הִנֵּה, הַגְּמָרָא (סוכה, לא – לד) מְדַיֶּקֶת בְּמִלּוֹת הַפָּסוּק, וְדוֹרֶשֶׁת מֵהֶם פְּרָטִים רַבִּים בְּנוֹגֵעַ לְד' הַמִּינִים הֵיאַךְ צְרִיכִים לִהְיוֹת; הָאֶתְרוֹג – "פְּרִי עֵץ" וְ"הָדָר" דַּוְקָא, הַלּוּלָב – "הָרָאוּי לְאוֹגְדָן" דַּוְקָא וְכוּ'.

אָמְנָם לְגַבֵּי הָעֲרָבָה, לֹא מָצִינוּ בַּגְּמָרָא דִּיּוּק שֶׁצְּרִיכִים לִהְיוֹת דַּוְקָא "עַרְבֵי נַחַל", וְאֵין אֲפִילוּ שׁוּם הִדּוּר בְּכָךְ. וְטַעֲמָא בָּעֵי. וְיוּבָן זֶה עַל־פִּי פְּנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים:

יְדוּעִים דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ (ויקרא רבה פרשה ל, יב) שֶׁבְּד' הַמִּינִים רְמוּזִים ד' הַסּוּגִים שֶׁבִּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל, הַמִּחְלָקִים לְבַעֲלֵי־תּוֹרָה וּבַעֲלֵי מַעֲשִׂים־טוֹבִים. וְהָעֲרָבָה רוֹמֶזֶת לִיהוּדִי שֶׁאֵין בּוֹ לֹא תּוֹרָה וְלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים.

וְהִנֵּה, הִתְאַחֲדוּת הָאֶתְרוֹג הַלּוּלָב וְהַהֲדַס אֶחָד עִם הַשֵּׁנִי, הֲרֵי הִיא קְשׁוּרָה עִם מַעֲלוֹתֵיהֶם הַגְּלוּיוֹת הַמְשַׁיְּכוֹת וּמְקַשְּׁרוֹת בֵּינֵיהֶם. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן זֶה שֶׁנִּמְשָׁל לַעֲרָבָה הִנֵּה הַקֶּשֶׁר עִמּוֹ הוּא רַק מִצַּד עַצְמִיּוּתוֹ, מִצַּד עֶצֶם הֱיוֹתוֹ מֵעַם יִשְׂרָאֵל, לְלֹא כָּל מַעֲלָה מְגַדֶּרֶת וּגְלוּיָה.

וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשֵׁל לַהֲלָכָה: בַּשְּׁלֹשֶׁת הַמִּינִים הָרִאשׁוֹנִים, הִנֵּה סִימָנֵי הַתּוֹרָה בָּהֶם צְרִיכִים לִהְיוֹת בְּגָלוּי, דְּהַסִּמָּנִים הֵם אֵלּוּ הָעוֹשִׂים אוֹתָם לִכְשֵׁרִים וּמְיֻחָדִים, וּבְלְעֲדֵיהֶם הָאֶתְרוֹג אֵינוֹ אֶתְרוֹג וְהַלּוּלָב אֵינוֹ לוּלָב. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בָּעֲרָבָה – הֲרֵי עֶצֶם זֶה שֶׁהִיא מִמִּין הַכָּשֵׁר "עַרְבֵי נַחַל" (שֶׁמִּבֵּית יִשְׂרָאֵל הִיא), עַל אַף שֶׁמַּעֲלָתָהּ זוֹ אֵינָהּ בְּגָלוּי, וּבְפֹעַל לֹא גָּדְלָה אֵצֶל נַחַל - "תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הָעֲכוּ"ם" – הֲרֵי הִיא כְּשֵׁרָה וּרְאוּיָה לְהִצְטָרֵף לְ"אַרְבַּעַת הַמִּינִים".

(מא) וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחָגּוּ אֹתוֹ:

מא **וּתְחַגּוּן יָתֵהּ חַגָּא קֳדָם יְיָ שַׁבְעַת יוֹמִין בְּשַׁתָּא קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה תְּחַגּוּן יָתֵהּ:**

(מב) בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת:

מב **בִּמְטַלַּיָּא תִּיתְבוּן שַׁבְעַת יוֹמִין כָּל צַיִּיבָא בְּיִשְׂרָאֵל יֵתְבוּן בִּמְטַלַּיָּא:**

רש"י◄ **הָאֶזְרָח•** זֶה אֶזְרָח. **בְּיִשְׂרָאֵל•** (ת"כ) לְרַבּוֹת אֶת הַגֵּרִים.

(מג) לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

מג **בְּדִיל דִּיִדְעוּן דָּרֵיכוֹן אֲרֵי בְּמִטַלְיוּת עֲנָנֵי אוֹתֵבִית יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפָּקוּתִי יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:**

רש"י◄ **כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי•** (סוכה יא) עֲנָנֵי כָּבוֹד.

(מד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

מד **וּמַלִּיל מֹשֶׁה יָת סִדַּר מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ וְאַלֵּפְנוּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 355)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כג, מד) בְּסוֹף פָּרָשַׁת הַמּוֹעֲדִים בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס כְּתִיב "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", וְרַשִׁ"י מְבָאֵר אֶת הַחִדּוּשׁ בַּכָּתוּב; מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כָּאן. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאן הַחִדּוּשׁ

בעל הטורים

(מב) **בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים.** נֶגֶד שִׁבְעַת עֲנָנֵי כָּבוֹד, וּכְנֶגֶד שִׁבְעַת הַיָּמִים שֶׁיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִין בַּסֻּכּוֹת זוֹכִין לְד' חוּפּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: **עָנָן, עָשָׁן, נֹגַהּ, אֵשׁ, לֶהָבָה, כָּבוֹד שְׁכִינָה, וְסֻכַּת לְוָיָתָן.** וְצִוָּה לַעֲשׂוֹת סוּכָּה בִּתְחִילַּת הַחוֹרֶף, שֶׁאִם הָיוּ עוֹשִׂים אוֹתָם בַּקַּיִץ לֹא הָיָה נִיכָּר אֶלָּא הָיָה נִרְאֶה שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן לְצֵל. תורה מג

(מג) **לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי.** תַּגִּין עַל כַּ"ף דְּ"בַסֻּכּוֹת", דְּעַד כ' אַמָּה אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁיּוֹשֵׁב בְּצֵל סוּכָּה. תורה מד

מוּבָן מֵאֵלָיו: אַף שֶׁפָּרָשַׁת אֱמוֹר נֶאֱמְרָה זְמַן קָצָר לְאַחַר חֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן, מָסַר מֹשֶׁה מִיַּד גַּם אֶת הִלְכוֹת הַפָּרָשָׁה הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ. אַף בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס, שֶׁנֶּאֱמְרָה זְמַן קָצָר לִפְנֵי הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ, הַפָּסוּק נִרְאֶה כִּמְיֻתָּר.

◆ שבת קודש י"ג אייר ◆

כד (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**

א **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:**

(ב) **צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:**

ב **פַּקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְּבּוּן לָךְ מִשַּׁח זֵיתָא דַכְיָא כָּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינַיָּא תְּדִירָא:**

רש"י ◄ **צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** זוֹ פָּרָשַׁת מִצְוַת הַנֵּרוֹת; וּפָרָשַׁת "וְאַתָּה תְּצַוֶּה" לֹא נֶאֱמְרָה אֶלָּא עַל סִדֶּר מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, לְפָרֵשׁ צֹרֶךְ הַמְּנוֹרָה, וְכֵן מַשְׁמָע: וְאַתָּה, סוֹפֵךְ לְצַוּוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ. **שֶׁמֶן זַיִת זָךְ.** שְׁלֹשָׁה שְׁמָנִים יוֹצְאִים מִן הַזַּיִת: הָרִאשׁוֹן קָרוּי "זָךְ", וְהֵן מְפֹרָשִׁים בְּ'מִנָּחוֹת' (דף כט) וּבְ'תּוֹרַת כֹּהֲנִים'. **תָּמִיד.** מִלַּיְלָה לְלַיְלָה, כְּמוֹ "עוֹלַת תָּמִיד" שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִיּוֹם לְיוֹם.

(ג) **מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:**

ג **מִבָּרָא לְפָרְכְתָּא דְסַהֲדוּתָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא יַסְדַּר יָתֵהּ אַהֲרֹן מֵרַמְשָׁא עַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ תְּדִירָא קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן:**

רש"י ◄ **לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת.** שֶׁלִּפְנֵי הָאָרוֹן שֶׁהוּא קָרוּי "עֵדוּת". (שבת כב. ת"כ) וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ עַל נֵר מַעֲרָבִי, שֶׁהוּא עֵדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן כְּמִדַּת חַבְרוֹתֶיהָ, וּמִמֶּנָּה הָיָה מַתְחִיל וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּם. **יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר.** (ת"כ) יַעֲרֹךְ אוֹתוֹ עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת כָּל הַלַּיְלָה, וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים: חֲצִי לג לְכָל נֵר וָנֵר, וְהֵן כְּדַאי אַף לְלֵילֵי תְּקוּפַת טֵבֵת, וּמִדָּה זוֹ הֵקְבִּעָה לָהֶם.

(ד) **עַל הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: פ**

ד **עַל מְנַרְתָּא דַכְיָתָא יַסְדַּר יָת בּוֹצִינַיָּא קֳדָם יְיָ תְּדִירָא:**

רש"י ◄ **הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה.** שֶׁהִיא זָהָב טָהוֹר. דָּבָר אַחֵר: עַל טָהֳרָהּ שֶׁל מְנוֹרָה, שֶׁמִּטַּהֲרָהּ וּמִדַּשְׁנָהּ תְּחִלָּה מִן הָאֵפֶר.

(ה) **וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת:**

ה **וְתִסַּב סֹלְתָּא וְתֵיפֵי יָתַהּ תַּרְתָּא עֲשָׂרֵי גְּרִיצָן תְּרֵין עֶסְרוֹנִין תְּהֵי גְּרִיצְתָּא חָדָא:**

בעל הטורים

כד (ב) **וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת.** סָמֵךְ **שֶׁמֶן זַיִת לְסוּכָּה,** לוֹמַר שֶׁגּוֹמְרִין הַהַלֵּל כָּל שְׁמוֹנָה יְמֵי חֲנוּכָּה בְּדֶרֶךְ שֶׁגּוֹמְרִין אוֹתוֹ כָּל שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג. **לְהַעֲלֹת נֵר.** וְאַחַר כָּךְ כְּתִיב (פסוק ד) 'נֵרוֹת', וְהָיֵינוּ כְּבֵית הִלֵּל, שֶׁבְּלֵיל רִאשׁוֹן נֵר אֶחָד וּמוֹסִיף וְהוֹלֵךְ. תורה ג

(ג) **מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדוּת.** וְכֵן בְּ'וְאַתָּה תְּצַוֶּה' (שמות כז, כא) "אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת". וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל (שבת כב, ב) שֶׁנֵּר מַעֲרָבִי הוּא עֵדוּת שֶׁשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל. **מִחוּץ לְפָרֹכֶת.** הַפָּסוּק מַתְחִיל בְּמֵ"ם וּמְסַיֵּים בְּמֵ"ם, שֶׁהַהֵיכָל הָיָה אָרְכּוֹ מ' אַמָּה. **יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן.** וּבְ'וְאַתָּה תְּצַוֶּה' (שמות כז, כא) כְּתִיב "אַהֲרֹן וּבָנָיו". לְפִי שֶׁאַחַר שֶׁמֵּתוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּהִכָּנְסָם לַהֵיכָל לֹא הִנִּיחַ אַהֲרֹן לְבָנָיו לְהִכָּנֵס לְבַדָּם אֶלָּא הָיָה נִכְנָס עִמָּהֶם, וּמִכָּל מָקוֹם הָיָה פּוֹרֵשׁ בִּשְׁעַת הַקְטָרָה. תורה ד

(ה) **וְאָפִיתָ אוֹתָהּ.** בְּגִימַטְרִיָּא: **כְּמִין תֵּבָה פְּרוּצָה.** וּבְגִימַטְרִיָּא: **סְפִינָה רַקֶּדֶת.** בְּלֶחֶם הַפָּנִים כ"ד עֶשְׂרוֹנִים, וְהֵם י"ב חַלּוֹת כְּנֶגֶד י"ב מַזָּלוֹת שֶׁחוֹזְרִין חֲלִילָה בְּכ"ד שָׁעוֹת שֶׁבַּיּוֹם, וְהֵם שֵׁשׁ מַעֲרָכוֹת כְּנֶגֶד שֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל מִתְקַיְּים בִּזְכוּת יִשְׂרָאֵל. תורה ו

(ו) וְשַׁמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה:

ו וּתְשַׁוִּי יָתְהוֹן תַּרְתֵּין סִדְרִין שִׁית סִדְרָא עַל פָּתוֹרָא דַכְיָא קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת• שֵׁשׁ חַלּוֹת הַמַּעֲרָכָה הָאַחַת. הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר• שֶׁל זָהָב טָהוֹר. דָּבָר אַחֵר: עַל טָהֳרוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן, שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַסְּנִיפִין מַגְבִּיהִין אֶת הַלֶּחֶם מֵעַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן (מנחות צ"ו. ת"כ)•

(ז) וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה:

ז וְתִתֵּן עַל סִדְרָא לְבֻנְתָּא דְכִיתָא וּתְהֵי לְלַחֵם לְאִדְכַּרְתָּא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת• עַל כָּל אַחַת מִשְּׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת הָיוּ שְׁנֵי בָּזִיכֵי לְבוֹנָה, מְלֹא קֹמֶץ לְכָל אַחַת. וְהָיְתָה• הַלְּבוֹנָה הַזֹּאת. לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה• שֶׁאֵין מִן הַלֶּחֶם לְגָבֹהַּ כְּלוּם, אֶלָּא הַלְּבוֹנָה נִקְטֶרֶת כְּשֶׁמְּסַלְּקִין אוֹתוֹ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְהִיא לְזִכָּרוֹן לַלֶּחֶם, שֶׁעַל־יָדָהּ הוּא נִזְכָּר לְמַעְלָה, כַּקֹּמֶץ שֶׁהוּא אַזְכָּרָה לַמִּנְחָה.

(ח) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:

ח בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא יַסְדְּרִנֵּהּ קֳדָם יְיָ תְּדִירָא מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְיָם עָלָם:

(ט) וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־עוֹלָם: ס

ט וּתְהֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנוֹהִי וְיֵכְלֻנַּהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא לֵהּ מִקֻּרְבָּנַיָּא דַיְיָ קְיָם עָלָם:

רש"י◄ וְהָיְתָה• הַמִּנְחָה הַזֹּאת, שֶׁכָּל דָּבָר הַבָּא מִן הַתְּבוּאָה, בִּכְלַל מִנְחָה הִיא. וַאֲכָלֻהוּ• מוּסָב עַל הַלֶּחֶם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר.

(י) וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי:

י וּנְפַק בַּר אִתְּתָא בַת יִשְׂרָאֵל וְהוּא בַּר גֻּבַר מִצְרָאָה בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְצוּ בְּמַשְׂרִיתָא בַּר אִתְּתָא בַת יִשְׂרָאֵל וְגַבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית• (ת"כ) מֵהֵיכָן יָצָא? רַבִּי לֵוִי אוֹמֵר: מֵעוֹלָמוֹ יָצָא, רַבִּי בֶּרֶכְיָה אוֹמֵר: מִפָּרָשָׁה שֶׁלְּמַעְלָה יָצָא; לִגְלֵג וְאָמַר: "בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ", דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ לֶאֱכֹל פַּת חַמָּה בְּכָל יוֹם, שֶׁמָּא פַּת צוֹנֶנֶת שֶׁל תִּשְׁעָה יָמִים? בִּתְמִיהָה. וּמַתְנִיתָא אָמְרָה: מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יָצָא מְחֻיָּב: בָּא לִטַּע אָהֳלוֹ בְּתוֹךְ מַחֲנֵה דָן, אָמְרוּ לוֹ: מַה טִּיבְךָ לְכָאן? אָמַר לָהֶם: מִבְּנֵי דָן אֲנִי! אָמְרוּ לוֹ: (במדבר ב): "אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם" כְּתִיב. נִכְנַס לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְיָצָא מְחֻיָּב; עָמַד וְגִדֵּף. בֶּן־אִישׁ מִצְרִי• הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהָרַג מֹשֶׁה. בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל• מְלַמֵּד שֶׁנִּתְגַּיֵּר. וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה• עַל עִסְקֵי הַמַּחֲנֶה. וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי• זֶה שֶׁכִּנֶּגְדּוֹ, שֶׁמִּחָה בּוֹ מִטַּע אָהֳלוֹ.

(יא) וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן:

יא וּפָרַשׁ בַּר אִתְּתָא בַת יִשְׂרָאֵל יָת שְׁמָא וְאַרְגֵּז וְאַיְתִיאוּ יָתֵהּ לְוָת מֹשֶׁה וְשׁוּם אִמֵּהּ שְׁלֻמִּית בַּת דִּבְרִי לְשִׁבְטָא דְדָן:

בעל הטורים

(י) **וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית.** סָמוּךְ מְקַלֵּל לְבְיוֹם הַשַּׁבָּת (פסוק ח), לוֹמַר שֶׁהַמְקַלֵּל וּמְקוֹשֵׁשׁ הָיוּ בִּזְמַן אֶחָד, וְלוֹמַר שֶׁהַמְחַלֵּל שַׁבָּת כְּכוֹפֵר בָּעִיקָּר. **וַיִּנָּצוּ.** ב' בַּמְּסוֹרָה. "וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה", "וַיִּנָּצוּ שְׁנֵיהֶם בַּשָּׂדֶה" (שמואל ב' יד, ו). רָמֵז

רש"י ◄ **וַיִּקֹּב** • כְּתַרְגּוּמוֹ: "וּפְרַשׁ", (סנהדרין פז) שֶׁנָּקַב שֵׁם הַמְיֻחָד וְגִדֵּף, וְהוּא שֵׁם הַמְפֹרָשׁ שֶׁשָּׁמַע מִסִּינַי. **וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי** • שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁפֵּרְסְמָהּ הַכָּתוּב לְזוֹ, לוֹמַר שֶׁהִיא לְבַדָּהּ הָיְתָה זוֹנָה. **שְׁלֹמִית** • דַּהֲוָת פַּטְפְּטָה: 'שְׁלָם עֲלָךְ', 'שְׁלָם עֲלָךְ', 'שְׁלָם עֲלֵיכוֹן'! מְפַטְפֶּטֶת בִּדְבָרִים, שׁוֹאֶלֶת בִּשְׁלוֹם הַכֹּל. **בַּת־דִּבְרִי** • דַּבְּרָנִית הָיְתָה, מְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם, לְפִיכָךְ קִלְקְלָה. **לְמַטֵּה־דָן** • מַגִּיד שֶׁהָרְשָׁע גּוֹרֵם גְּנַאי לוֹ, גְּנַאי לְאָבִיו, גְּנַאי לְשִׁבְטוֹ. כֵּיוֹצֵא בוֹ (שמות לא): "אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן", שֶׁבַח לוֹ, שֶׁבַח לְאָבִיו, שֶׁבַח לְשִׁבְטוֹ.

(יב) **וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר לִפְרֹשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה׃ פ**

יב **וְאַסְרוּהִי בְּבֵית מַטְרָא עַד דְּיִתְפְּרַשׁ לְהוֹן עַל גְּזֵרַת מֵימְרָא דַיְיָ׃**

רש"י ◄ **וַיַּנִּיחֻהוּ** • לְבַדּוֹ וְלֹא הִנִּיחוּ מְקוֹשֵׁשׁ עִמּוֹ, שֶׁשְּׁנֵיהֶם הָיוּ בְּפֶרֶק אֶחָד; (סנהדרין עח) וְיוֹדְעִים הָיוּ שֶׁהַמְקוֹשֵׁשׁ בְּמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא): "מְחַלְּלֶיהָ מוֹת יוּמָת", אֲבָל לֹא פֹּרַשׁ לָהֶם בְּאֵיזוֹ מִיתָה, לָכֵן נֶאֱמַר (במדבר טו לד): "כִּי לֹא פֹרַשׁ מַה־יֵּעָשֶׂה לוֹ"; אֲבָל בִּמְקַלֵּל הוּא אוֹמֵר: "לִפְרֹשׁ לָהֶם", שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חַיָּב מִיתָה אִם לָאו.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

לֹא מָצִינוּ בְּעוֹנְשֵׁי הַתּוֹרָה עִנְיָן שֶׁל מַאֲסָר [וּמַה שֶּׁכָּתוּב "וַיַּנִּיחוּהוּ בְּמִשְׁמָר", הֲרֵי זֶה רַק עַד שֶׁיִּתְבָּרֵר דִּינוֹ, וְלֹא בְּתוֹר עוֹנֶשׁ] - כִּי גַּם עוֹנְשֵׁי הַתּוֹרָה הֵם עִנְיָן שֶׁל חֶסֶד (כְּשֵׁם שֶׁהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת חֶסֶד), בִּשְׁבִיל הַתִּיקּוּן כּוּ', וְכֵיוָן שֶׁבְּמַאֲסָר לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת עִנְיָן שֶׁל הֲלִיכָה, שֶׁזֶּהוּ תַּכְלִית הַמְּכָוָּן, לָכֵן לֹא נִמְצָא בַּתּוֹרָה עוֹנֶשׁ שֶׁל מַאֲסָר.

(יג) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃**

יג **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃**

(יד) **הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה׃**

יד **אַפֵּק יָת דְּאַרְגֵּז לְמַבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיִסְמְכוּן כָּל דִּי שְׁמָעוּ יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישֵׁהּ וְיִרְגְּמוּן יָתֵהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא׃**

רש"י ◄ **הַשֹּׁמְעִים** • אֵלּוּ הָעֵדִים. **כָּל** • לְהָבִיא אֶת הַדַּיָּנִים. **אֶת־יְדֵיהֶם** • אוֹמְרִים לוֹ: 'דָּמְךָ בְּרֹאשְׁךָ, וְאֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁים בְּמִיתָתְךָ, שֶׁאַתָּה גָּרַמְתָּ לְךָ'! **כָּל־הָעֵדָה** • (ת"כ) בְּמַעֲמַד כָּל הָעֵדָה, מִכָּאן שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ.

(טו) **וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ׃**

טו **וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמֵימַר גְּבַר גְּבַר דִּי יְלַוֵּט קָדָם אֱלָהֵהּ וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃**

רש"י ◄ **וְנָשָׂא חֶטְאוֹ** • בְּכָרֵת, כְּשֵׁאֵין הַתְּרָאָה.

בעל הטורים

לְמָאן דְּאָמַר (תורת כהנים) שֶׁיָּצָא חַיָּיב מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עַל שֶׁרָצָה לִיסַּע אָהֳלוֹ בְּמַחֲנֵה דָן. וְזֶהוּ "וַיִּנָּצוּ [וגו']בַּשָּׂדֶה", עַל עִסְקֵי שָׂדֶה. תורה יא

(יא) **וַיִּקֹּב.** ב' בַּמְּסוֹרָה מִתְּרֵי לִישָׁנֵי. "וַיִּקֹּב וגו' אֶת הַשֵּׁם", "וַיִּקֹּב חֹר בְּדֶלְתוֹ" (מלכים ב' יב, י). וְהַיְינוּ דְּאִיתָא בְּסַנְהֶדְרִין (נו, א) וְאִימָא דְּבַרְזֵיהּ מִבְּרָז, מְלַמֵּד שֶׁשִּׁתֵּים רָעוֹת עָשָׂה.

וַיְקַלֵּל. ד' בַּמְּסוֹרָה. "וַיִּקֹּב וגו' וַיְקַלֵּל", "וְשִׁמְעִי הֹלֵךְ בְּצִלַּע הָהָר וגו' וַיְקַלֵּל" (שמואל ב' טז, יג), "וַיְקַלֵּל הַפְּלִשְׁתִּי אֶת דָּוִד" (שמואל א' יז, מג), "וַיְקַלֵּל אֶת יוֹמוֹ" בְּאִיּוֹב (ג, א). דְּאִתְּקַשׁ קִלְלַת נָשִׁיא לְקִלְלַת הַשֵּׁם, כִּדְכְתִיב (שמות כב, כז) "אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר", עַל כֵּן נָהֲרַג שִׁמְעִי וְהַפְּלִשְׁתִּי. אֲבָל אִיּוֹב שֶׁלֹּא רָצָה לְקַלֵּל, כִּדְכְתִיב (איוב ב, י) "כְּדַבֵּר אַחַת הַנְּבָלוֹת תְּדַבֵּרִי", וְלֹא קִלֵּל רַק אֶת יוֹמוֹ, עַל כֵּן "וַיּוֹסֶף ה' וגו' לְאִיּוֹב לְמִשְׁנֶה" (שם מב, י). תורה יב

(יב) **וַיַּנִּיחֻהוּ.** ב' בַּמְּסוֹרָה. "וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר", "וַיַּנִּחֻהוּ מִחוּץ לָעִיר" (בראשית יט, טז) גַּבֵּי לוֹט. לָמָּה "וַיַּנִּחֻהוּ"? – בַּמִּשְׁמָר". כְּדֵי לְשָׁמְרוֹ. תורה יג

(יד) **הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל.** "הוֹצֵא מִן הַמָּקוֹם" (בראשית יט, יב) בְּלוֹט. "הוֹצֵא אֶת בִּנְךָ וְיָמוֹת" (שופטים ו, ל) בְּגִדְעוֹן. "הוֹצֵא אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּא" (שם יט, כב) בְּפִלֶגֶשׁ בְּגִבְעָה. "הוֹצֵא לְבוּשׁ לְכָל עֹבְדֵי הַבַּעַל" (מלכים ב' י, כב). זֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין מב, ב) בֵּית הַסְּקִילָה חוּץ לְג' מַחֲנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל", "הוֹצֵא מִן הַמָּקוֹם". וְאִתְּקַשׁ מְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם לְעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, הַיְינוּ "הוֹצֵא לְבוּשׁ לְכָל עֹבְדֵי הַבַּעַל". וְכֵן "הוֹצֵא הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּא אֶל בֵּיתְךָ וְנֵדָעֶנּוּ". וְדָרְשׁוּ (עיין בראשית רבה נ, ט) 'וְנֵדָעֶנּוּ' – בְּמִשְׁכַּב זָכוּר, וְהוּא בִּסְקִילָה כְּמוֹ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך ז, עמוד 165 – מתוך 'לקראת שבת')

עֹנֶשׁ הַמְּגַדֵּף – הוֹרָאַת שָׁעָה

אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל וגו' וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה . . וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל . . וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֶבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה וגו' (כד, טו־כג)

וְצָרִיךְ בֵּאוּר, מִפְּנֵי מַה הַתּוֹרָה צְרִיכָה לִכְפֹּל וְלִכְתֹּב אֶת הַצִּיווּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי אָנוּ לְמֵדִים זֹאת כְּבָר מֵהֶעְנֵשׁ שֶׁנֶּאֱמַר לַמְקַלֵּל עַצְמוֹ, וּכְמוֹ שֶׁמְּצִינוּ בַּמִּקוֹשֵׁשׁ, שֶׁהַתּוֹרָה כָּתְבָה אֶת עָנְשׁוֹ שֶׁל הַמְקוֹשֵׁשׁ, וְלֹא כָּפְלָה שׁוּב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל?

וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהִנֵּה מְצִינוּ מַחֲלֹקֶת בֵּין הַ'כֶּסֶף מִשְׁנֶה' לְהָרַדְבַּ"ז בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם, הַאִם מְגַדֵּף צָרִיךְ הַתְּרָאָה אוֹ לֹא, הַ'כֶּסֶף מִשְׁנֶה' לָמַד בָּרַמְבַּ"ם שֶׁמְּגַדֵּף אֵין צָרִיךְ הַתְּרָאָה, וְאִילוּ הָרַדְבַּ"ז לָמַד שֶׁצָּרִיךְ הַתְּרָאָה, וְכֵן דַּעַת הָרַאֲבַ"ד. וּמִדִּבְרֵי רַשִּׁ"י בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כד טו) גַּבֵּי מְקַלֵּל, שֶׁדִּינוֹ "בְּכָרֵת כְּשֶׁאֵין הַתְּרָאָה", מְפֹרָשׁ שֶׁגַּם מְגַדֵּף צָרִיךְ הַתְּרָאָה. וְהַטַּעַם עַל־פִּי הַפְּשָׁט, שֶׁצָּרִיךְ הַתְּרָאָה אַף בַּמְקַלֵּל, כִּי בְּלֹא הַתְּרָאָה אֵין דַּאֲוּת גְּמוּרָה שֶׁהוּא מֵזִיד, וְאֵין יְחִיבוֹ הַכָּתוּב מִיתָה (מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּנוֹגֵעַ לְמַגֵּדֵף שֶׁבַּמִּדְבָּר, דִּכְלַפֵּי שְׁמַיָּא גְּלֵיָא, וְהָיְתָה הוֹרָאָה מְיֻחֶדֶת אוֹדוֹת זֶה).

וְהִנֵּה מָצִינוּ חִלּוּק בֵּין הַמְקוֹשֵׁשׁ לַמְגַדֵּף, שֶׁבַּמְּקוֹשֵׁשׁ הָיְתָה הַתְּרָאָה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּמְגַדֵּף (דְּמֵאַחַר שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חַיָּב מִיתָה, לֹא יָכְלוּ לְהַתְרוֹתוֹ), וְאִם כֵּן לְפִי הַשִּׁיטוֹת שֶׁבַּמְּגַדֵּף צָרִיךְ הַתְּרָאָה, זֶה שֶׁהֶעֱנִישׁוּ אֶת הַמְקַלֵּל בַּמִּדְבָּר הָיְתָה בְּגָדֶר הוֹרָאַת שָׁעָה, וְלָכֵן הַתּוֹרָה צְרִיכָה לִכְפֹּל שׁוּב אֶת הַצִּיווּי בְּנוֹגֵעַ לְדוֹרוֹת – "וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר".

(טז) **וְנֹקֵב שֵׁם־יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם יוּמָת:**

טז וְדִי פָרַשׁ שְׁמָא דַיְיָ יִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל מְרַגַּם יִרְגְּמוּן בֵּהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּגִיּוֹרָא כְּיַצִּיבָא בְּפָרְשׁוּתֵהּ שְׁמָא יִתְקְטֵל:

רש"י ◄ **וְנֹקֵב שֵׁם** • אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ אֶת הַשֵּׁם, וְלֹא הַמְקַלֵּל בְּכִנּוּי. **וְנֹקֵב** • לְשׁוֹן קְלָלָה, כְּמוֹ (במדבר כג ח): "מָה אֶקֹּב".

(יז) **וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת:**

יז וּגְבַר אֲרֵי יִקְטוֹל כָּל נַפְשָׁא דַּאֲנָשָׁא יִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל:

רש"י ◄ **וְאִישׁ כִּי יַכֶּה** • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא יב): "מַכֵּה אִישׁ וְגוֹ'", אֵין לִי אֶלָּא שֶׁהָרַג אֶת הָאִישׁ, אִשָּׁה וְקָטָן מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם".

(יח) **וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ:**

יח וּדְיִקְטוֹל נְפַשׁ בְּעִירָא יְשַׁלְּמִנַּהּ נַפְשָׁא חֲלַף נַפְשָׁא:

(יט) **וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ:**

יט וּגְבַר אֲרֵי יִתֵּן מוּמָא בְּחַבְרֵהּ כְּמָא דִי עֲבַד כֵּן יִתְעֲבֵד לֵהּ:

(כ) **שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ:**

כ תַּבְרָא חֲלַף תַּבְרָא עֵינָא חֲלַף עֵינָא שִׁנָּא חֲלַף שִׁנָּא כְּמָא דִי יִתֵּן מוּמָא בַּאֲנָשָׁא כֵּן יִתְיְהֵב בֵּהּ:

רש"י ◄ **כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ** • פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאֵינוֹ נִתִּינַת מוּם מַמָּשׁ, אֶלָּא תַּשְׁלוּמֵי מָמוֹן; שֶׁמִּין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד, לְכָךְ כְּתִיב בּוֹ לְשׁוֹן 'נִתִּינָה' – דָּבָר הַנָּתוּן מִיָּד לְיָד.

בעל הטורים

מְבָרֵךְ. וְכֵן "הוֹצֵא אֶת בְּנֵךְ וְיָמוּת", עַל שֶׁהָרַס מִזְבַּח הַבַּעַל, וְהוּא כְּכוֹפֵר בָּעִיקָּר לְדַעְתָּם. תורה טו

(טז) **בְּנָקְבוֹ שֵׁם.** וּסְמִיךְ לֵיהּ **וְאִישׁ כִּי יַכֶּה.** רָמְזוּ לְמַה שֶׁאָמְרוּ (סַנְהֶדְרִין נו, א) יַכֶּה יוֹסֵי אֶת יוֹסֵי. **דָּבָר אַחֵר: שֵׁם. וְאִישׁ כִּי יַכֶּה.** לוֹמַר, כָּל הַסּוֹטֵר עַל לוֹעוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּאִלּוּ סוֹטֵר לוֹעוֹ שֶׁל שְׁכִינָה. סָמוּךְ **מְקַלֵּל לְפָרָשַׁת בְּהַר סִינַי**, לוֹמַר שֶׁהַמְקַלֵּל קְלָלַת הַשֵּׁם שֶׁשָּׁמַע בְּסִינַי. וְעוֹד, **כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה** (פסוק כג) וּסְמִיךְ לֵיהּ **בְּהַר סִינַי**, לוֹמַר: כַּאֲשֶׁר צִוָּה לְמֹשֶׁה בְּסִינַי "סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ יָרֹה יִיָּרֶה" (שְׁמוֹת יט, יג), כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ. תורה יז

(כא) **וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:**

כא וּדְיִקְטוֹל בְּעִירָא יְשַׁלְּמִנַּהּ וּדְיִקְטוֹל אֲנָשָׁא יִתְקְטֵל:

רש"י◄ **וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה•** לְמַעְלָה דִּבֵּר בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה, וְכָאן דִּבֵּר בָּעוֹשֶׂה בָּהּ חַבּוּרָה. **וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת•** אֲפִלּוּ לֹא הֲרָגוֹ אֶלָּא עָשָׂה בּוֹ חַבּוּרָה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כָּאן "נֶפֶשׁ". וּבְמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ דִּבֵּר הַכָּתוּב, וּבָא לְהַקִּישׁוֹ לְמַכֵּה בְהֵמָה: מַה מַּכֵּה בְהֵמָה - מֵחַיִּים, אַף מַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ - מֵחַיִּים, פְּרָט לְמַכֵּה אַחַר מִיתָה: לְפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַמְקַלְּלוֹ לְאַחַר מִיתָה חַיָּב, הֵצְרַךְ לוֹמַר בַּמַּכֶּה, שֶׁפָּטוּר; וּמַה בְּבְהֵמָה בְּחַבָּלָה, שֶׁאִם אֵין חַבָּלָה אֵין תַּשְׁלוּמִין, אַף מַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם חַבּוּרָה.

(כב) **מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

כב דִּינָא חֲדָא יְהֵי לְכוֹן כְּגִיּוֹרָא כְּיַצִּיבָא יְהֵי אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש"י◄ **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם•** אֱלֹהֵי כֻּלְּכֶם; כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי מְיַחֵד שְׁמִי עֲלֵיכֶם, כָּךְ אֲנִי מְיַחֵד שְׁמִי עַל הַגֵּרִים.

(כג) **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אָבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:**

כג וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַפִּיקוּ יָת דְּאַרְגֵּז לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא וּרְגָמוּ יָתֵהּ אַבְנָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: פ פ פ

רש"י◄ **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ•** כָּל הַמִּצְוָה הָאֲמוּרָה בִּסְקִילָה בְּמָקוֹם אַחֵר: דְּחִיָּה, רְגִימָה וּתְלִיָּה:

קכ"ד פסוקים, עוזיא"ל סימן. חסלת פרשת אמור

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמט - רנא

המשך ביאור למס' בכורות ליום שבת קודש עמ' ב

יתומים מוכרין אותו, ומעשר בהמה ששחטו מבליעו'. **אֶלָּא אָמַר רָבָא, הָכִי קָאָמַר, מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִים מוֹכְרִין אוֹתוֹ כְּדַרְכּוֹ,** שהעמידו חכמים את הדבר על דין תורה, והתירו להם למכרו כדרכו כדי שלא יפסידו, **וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה דְּגָדוֹל שֶׁשְּׁחָטוֹ** ואסור למכור את בשרו, נותן את הבשר במתנה, **וּמַבְלִיעוֹ בְּעוֹרוֹ בְּחֶלְבּוֹ בְּגִידָיו וּבְקַרְנָיו.**

אָמַר רָבָא, מְנָא אֲמִינָא לַהּ להיתר זה, בגדול למכור בהבלעה, וביתומים למכור את כולה, **דִּכְתִיב** לגבי מעשר בהמה (ויקרא כז לג) 'וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ **לֹא יִגָּאֵל',** ומפסוק זה למדו שאסור למכור בהמת מעשר, וכיון שאיסור זה נאמר בפרשה יחד עם דיני קדושת תמורה, יש ללמוד מכך שדינו כתמורה, **אִימָּתַי עוֹשֶׂה תְּמוּרָה** – מתי שייך ענין המרת בהמת קודש ולהתפיס את קדושתה על בהמת חולין, רק **מֵחַיִּים,** ואם כן הוא הדין לענין איסור מכירת מעשר בהמה, **אִימָּתַי אֵינוֹ נִגְאָל** – מתי אסור למכור מעשר בהמה, רק **מֵחַיִּים, הָא לְאַחַר שְׁחִיטָה נִגְאָל,** שמותר למכור את בשרה, וזה מדאורייתא, **וְרַבָּנָן (הַהוּא) דְּגָזְרוּ** שלא למכרה גם **לְאַחַר שְׁחִיטָה אָטוּ** – מחמת האיסור למכרה **לִפְנֵי שְׁחִיטָה,** כמו ששנינו בברייתא שאינו נמכר לא חי ולא שחוט. ומבאר רבא את חילוקי הדינים, **דָּבָר הַנִּישׁוֹם מֵחַיִּים,** כגון הבשר, עליו **גָּזוּר רַבָּנָן** שלא למכור גם **לְאַחַר שְׁחִיטָה, אָטוּ** – מחמת האיסור למכרה **לִפְנֵי שְׁחִיטָה,**

בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ׃ ז אוֹדְךָ בְּיֹשֶׁר לֵבָב בְּלָמְדִי מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ׃ ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֶשְׁמֹר אַל־תַּעַזְבֵנִי
עַד־מְאֹד׃ ב ט בַּמֶּה יְזַכֶּה־נַּעַר אֶת־אָרְחוֹ לִשְׁמֹר כִּדְבָרֶךָ׃ י בְּכָל־לִבִּי דִרַשְׁתִּיךָ אַל־תַּשְׁגֵּנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ׃
יא בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרָתֶךָ לְמַעַן לֹא אֶחֱטָא־לָךְ׃ יב בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ׃ יג בִּשְׂפָתַי סִפַּרְתִּי כֹּל
מִשְׁפְּטֵי־פִיךָ׃ יד בְּדֶרֶךְ עֵדְוֹתֶיךָ שַׂשְׂתִּי כְּעַל כָּל־הוֹן׃ טו בְּפִקּוּדֶיךָ אָשִׂיחָה וְאַבִּיטָה אָרְחֹתֶיךָ׃ טז בְּחֻקֹּתֶיךָ
אֶשְׁתַּעֲשָׁע לֹא אֶשְׁכַּח דְּבָרֶךָ׃ ג יז גְּמֹל עַל־עַבְדְּךָ אֶחְיֶה וְאֶשְׁמְרָה דְבָרֶךָ׃ יח גַּל־עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת
מִתּוֹרָתֶךָ׃ יט גֵּר אָנֹכִי בָאָרֶץ אַל־תַּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצְוֹתֶיךָ׃ כ גָּרְסָה נַפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְכָל־עֵת׃
כא גָּעַרְתָּ זֵדִים אֲרוּרִים הַשֹּׁגִים מִמִּצְוֹתֶיךָ׃ כב גַּל מֵעָלַי חֶרְפָּה וָבוּז כִּי עֵדֹתֶיךָ נָצָרְתִּי׃ כג גַּם יָשְׁבוּ שָׂרִים
בִּי נִדְּבָרוּ עַבְדְּךָ יָשִׂיחַ בְּחֻקֶּיךָ׃ כד גַּם־עֵדֹתֶיךָ שַׁעֲשֻׁעַי אַנְשֵׁי עֲצָתִי׃ ד כה דָּבְקָה לֶעָפָר נַפְשִׁי חַיֵּנִי
כִּדְבָרֶךָ׃ כו דְּרָכַי סִפַּרְתִּי וַתַּעֲנֵנִי לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ׃ כז דֶּרֶךְ־פִּקּוּדֶיךָ הֲבִינֵנִי וְאָשִׂיחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ׃ כח דָּלְפָה
נַפְשִׁי מִתּוּגָה קַיְּמֵנִי כִּדְבָרֶךָ׃ כט דֶּרֶךְ־שֶׁקֶר הָסֵר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חָנֵּנִי׃ ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בָּחָרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
שִׁוִּיתִי׃ לא דָּבַקְתִּי בְּעֵדְוֹתֶיךָ יְהוָה אַל־תְּבִישֵׁנִי׃ לב דֶּרֶךְ־מִצְוֹתֶיךָ אָרוּץ כִּי תַרְחִיב לִבִּי׃ ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה
דֶּרֶךְ חֻקֶּיךָ וְאֶצְּרֶנָּה עֵקֶב׃ לד הֲבִינֵנִי וְאֶצְּרָה תוֹרָתֶךָ וְאֶשְׁמְרֶנָּה בְכָל־לֵב׃ לה הַדְרִיכֵנִי בִּנְתִיב מִצְוֹתֶיךָ
כִּי־בוֹ חָפָצְתִּי׃ לו הַט־לִבִּי אֶל־עֵדְוֹתֶיךָ וְאַל אֶל־בָּצַע׃ לז הַעֲבֵר עֵינַי מֵרְאוֹת שָׁוְא בִּדְרָכֶךָ חַיֵּנִי׃ לח הָקֵם
לְעַבְדְּךָ אִמְרָתֶךָ אֲשֶׁר לְיִרְאָתֶךָ׃ לט הַעֲבֵר חֶרְפָּתִי אֲשֶׁר יָגֹרְתִּי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים׃ מ הִנֵּה תָּאַבְתִּי
לְפִקֻּדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חַיֵּנִי׃ ו מא וִיבֹאֻנִי חַסְדֶּךָ יְהוָה תְּשׁוּעָתְךָ כְּאִמְרָתֶךָ׃ מב וְאֶעֱנֶה חֹרְפִי דָבָר כִּי־בָטַחְתִּי
בִּדְבָרֶךָ׃ מג וְאַל־תַּצֵּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת עַד־מְאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶךָ יִחָלְתִּי׃ מד וְאֶשְׁמְרָה תוֹרָתְךָ תָמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד׃ מה וְאֶתְהַלְּכָה בָרְחָבָה כִּי פִקֻּדֶיךָ דָרָשְׁתִּי׃ מו וַאֲדַבְּרָה בְעֵדֹתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֵבוֹשׁ׃
מז וְאֶשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אָהָבְתִּי׃ מח וְאֶשָּׂא־כַפַּי אֶל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אָהָבְתִּי וְאָשִׂיחָה בְּחֻקֶּיךָ׃
ז מט זְכָר־דָּבָר לְעַבְדֶּךָ עֲל אֲשֶׁר יִחַלְתָּנִי׃ נ זֹאת נֶחָמָתִי בְעָנְיִי כִּי אִמְרָתְךָ חִיָּתְנִי׃ נא זֵדִים הֱלִיצֻנִי
עַד־מְאֹד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי׃ נב זָכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מֵעוֹלָם | יְהוָה וָאֶתְנָחֵם׃ נג זַלְעָפָה אֲחָזַתְנִי מֵרְשָׁעִים
עֹזְבֵי תוֹרָתֶךָ׃ נד זְמִרוֹת הָיוּ־לִי חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרָי׃ נה זָכַרְתִּי בַלַּיְלָה שִׁמְךָ יְהוָה וָאֶשְׁמְרָה תוֹרָתֶךָ׃
נו זֹאת הָיְתָה־לִּי כִּי פִקֻּדֶיךָ נָצָרְתִּי׃ ח נז חֶלְקִי יְהוָה אָמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ׃ נח חִלִּיתִי פָנֶיךָ בְכָל־לֵב
חָנֵּנִי כְּאִמְרָתֶךָ׃ נט חִשַּׁבְתִּי דְרָכָי וָאָשִׁיבָה רַגְלַי אֶל־עֵדֹתֶיךָ׃ ס חַשְׁתִּי וְלֹא הִתְמַהְמָהְתִּי לִשְׁמֹר מִצְוֹתֶיךָ׃
סא חֶבְלֵי רְשָׁעִים עִוְּדָנִי תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכָחְתִּי׃ סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ׃
סג חָבֵר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יְרֵאוּךָ וּלְשֹׁמְרֵי פִקֻּדֶיךָ׃ סד חַסְדְּךָ יְהוָה מָלְאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ לַמְּדֵנִי׃ ט סה טוֹב
עָשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה כִּדְבָרֶךָ׃ סו טוּב טַעַם וָדַעַת לַמְּדֵנִי כִּי בְמִצְוֹתֶיךָ הֶאֱמָנְתִּי׃ סז טֶרֶם אֶעֱנֶה אֲנִי
שֹׁגֵג וְעַתָּה אִמְרָתְךָ שָׁמָרְתִּי׃ סח טוֹב־אַתָּה וּמֵטִיב לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ׃ סט טָפְלוּ עָלַי שֶׁקֶר זֵדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב |
אֵצֹר פִּקּוּדֶיךָ׃ ע טָפַשׁ כַּחֵלֶב לִבָּם אֲנִי תוֹרָתְךָ שִׁעֲשָׁעְתִּי׃ עא טוֹב־לִי כִּי־עֻנֵּיתִי לְמַעַן אֶלְמַד חֻקֶּיךָ׃
עב טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיךָ מֵאַלְפֵי זָהָב וָכָסֶף׃ י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכוֹנְנוּנִי הֲבִינֵנִי וְאֶלְמְדָה מִצְוֹתֶיךָ׃ עד יְרֵאֶיךָ

יִרְאוּנִי וְיִשְׂמָחוּ כִּי לִדְבָרְךָ יִחָלְתִּי: עה יָדַעְתִּי יְהוָה כִּי־צֶדֶק מִשְׁפָּטֶיךָ וֶאֱמוּנָה עִנִּיתָנִי: עו יְהִי־נָא חַסְדְּךָ
לְנַחֲמֻנִי כְּאִמְרָתְךָ לְעַבְדֶּךָ: עז יְבֹאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאֶחְיֶה כִּי־תוֹרָתְךָ שַׁעֲשֻׁעָי: עח יֵבֹשׁוּ זֵדִים כִּי־שֶׁקֶר עִוְּתוּנִי
אֲנִי אָשִׂיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יָשׁוּבוּ לִי יְרֵאֶיךָ וְיֹדְעֵי עֵדֹתֶיךָ: פ יְהִי־לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ:
כ פא כָּלְתָה לִתְשׁוּעָתְךָ נַפְשִׁי לִדְבָרְךָ יִחָלְתִּי: פב כָּלוּ עֵינַי לְאִמְרָתֶךָ לֵאמֹר מָתַי תְּנַחֲמֻנִי: פג כִּי־הָיִיתִי
כְּנֹאד בְּקִיטוֹר חֻקֶּיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי: פד כַּמָּה יְמֵי־עַבְדֶּךָ מָתַי תַּעֲשֶׂה בְרֹדְפַי מִשְׁפָּט: פה כָּרוּ־לִי זֵדִים
שִׂיחוֹת אֲשֶׁר לֹא כְתוֹרָתֶךָ: פו כָּל־מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֶׁקֶר רְדָפוּנִי עָזְרֵנִי: פז כְּמְעַט כִּלּוּנִי בָאָרֶץ וַאֲנִי
לֹא־עָזַבְתִּי פִּקֻּדֶיךָ: פח כְּחַסְדְּךָ חַיֵּנִי וְאֶשְׁמְרָה עֵדוּת פִּיךָ: ל פט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמָיִם: צ לְדֹר
וָדוֹר אֱמוּנָתֶךָ כּוֹנַנְתָּ אֶרֶץ וַתַּעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הַכֹּל עֲבָדֶיךָ: צב לוּלֵי תוֹרָתְךָ שַׁעֲשֻׁעָי
אָז אָבַדְתִּי בְעָנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: צד לְךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ דָרָשְׁתִּי:
צה לִי קִוּוּ רְשָׁעִים לְאַבְּדֵנִי עֵדֹתֶיךָ אֶתְבּוֹנָן: צו לְכָל־תִּכְלָה רָאִיתִי קֵץ רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד:
מ צז מָה־אָהַבְתִּי תוֹרָתֶךָ כָּל־הַיּוֹם הִיא שִׂיחָתִי: צח מֵאֹיְבַי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי:
צט מִכָּל־מְלַמְּדַי הִשְׂכַּלְתִּי כִּי עֵדְוֹתֶיךָ שִׂיחָה לִי: ק מִזְּקֵנִים אֶתְבּוֹנָן כִּי פִקּוּדֶיךָ נָצָרְתִּי: קא מִכָּל־אֹרַח
רָע כָּלֵאתִי רַגְלָי לְמַעַן אֶשְׁמֹר דְּבָרֶךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִּי כִּי־אַתָּה הוֹרֵתָנִי: קג מַה־נִּמְלְצוּ לְחִכִּי
אִמְרָתֶךָ מִדְּבַשׁ לְפִי: קד מִפִּקּוּדֶיךָ אֶתְבּוֹנָן עַל־כֵּן שָׂנֵאתִי | כָּל־אֹרַח שָׁקֶר: נ קה נֵר־לְרַגְלִי דְבָרֶךָ וְאוֹר
לִנְתִיבָתִי: קו נִשְׁבַּעְתִּי וָאֲקַיֵּמָה לִשְׁמֹר מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ: קז נֶעֱנֵיתִי עַד־מְאֹד יְהוָה חַיֵּנִי כִדְבָרֶךָ: קח נִדְבוֹת
פִּי רְצֵה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לַמְּדֵנִי: קט נַפְשִׁי בְכַפִּי תָמִיד וְתוֹרָתְךָ לֹא שָׁכָחְתִּי: קי נָתְנוּ רְשָׁעִים פַּח לִי
וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נָחַלְתִּי עֵדְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שְׂשׂוֹן לִבִּי הֵמָּה: קיב נָטִיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ
לְעוֹלָם עֵקֶב: ס קיג סֵעֲפִים שָׂנֵאתִי וְתוֹרָתְךָ אָהָבְתִּי: קיד סִתְרִי וּמָגִנִּי אָתָּה לִדְבָרְךָ יִחָלְתִּי:
קטו סוּרוּ־מִמֶּנִּי מְרֵעִים וְאֶצְּרָה מִצְוֹת אֱלֹהָי: קטז סָמְכֵנִי כְאִמְרָתְךָ וְאֶחְיֶה וְאַל־תְּבִישֵׁנִי מִשִּׂבְרִי: קיז סְעָדֵנִי
וְאִוָּשֵׁעָה וְאֶשְׁעָה בְחֻקֶּיךָ תָמִיד: קיח סָלִיתָ כָּל־שׁוֹגִים מֵחֻקֶּיךָ כִּי־שֶׁקֶר תַּרְמִיתָם: קיט סִגִים הִשְׁבַּתָּ
כָּל־רִשְׁעֵי־אָרֶץ לָכֵן אָהַבְתִּי עֵדֹתֶיךָ: קכ סָמַר מִפַּחְדְּךָ בְשָׂרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יָרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט
וָצֶדֶק בַּל־תַּנִּיחֵנִי לְעֹשְׁקָי: קכב עֲרֹב עַבְדְּךָ לְטוֹב אַל־יַעֲשְׁקֻנִי זֵדִים: קכג עֵינַי כָּלוּ לִישׁוּעָתֶךָ וּלְאִמְרַת
צִדְקֶךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עַבְדְּךָ כְּחַסְדֶּךָ וְחֻקֶּיךָ לַמְּדֵנִי: קכה עַבְדְּךָ־אָנִי הַבִּינֵנִי וְאֵדְעָה עֵדֹתֶיךָ: קכו עֵת
לַעֲשׂוֹת לַיהוָה הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ: קכז עַל־כֵּן אָהַבְתִּי מִצְוֹתֶיךָ מִזָּהָב וּמִפָּז: קכח עַל־כֵּן | כָּל־פִּקּוּדֵי כֹל יִשָּׁרְתִּי
כָּל־אֹרַח שֶׁקֶר שָׂנֵאתִי: פ קכט פְּלָאוֹת עֵדְוֹתֶיךָ עַל־כֵּן נְצָרָתַם נַפְשִׁי: קל פֵּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר מֵבִין פְּתָיִים:
קלא פִּי־פָעַרְתִּי וָאֶשְׁאָפָה כִּי לְמִצְוֹתֶיךָ יָאָבְתִּי: קלב פְּנֵה־אֵלַי וְחָנֵּנִי כְּמִשְׁפָּט לְאֹהֲבֵי שְׁמֶךָ: קלג פְּעָמַי הָכֵן
בְּאִמְרָתֶךָ וְאַל־תַּשְׁלֵט־בִּי כָּל־אָוֶן: קלד פְּדֵנִי מֵעֹשֶׁק אָדָם וְאֶשְׁמְרָה פִּקּוּדֶיךָ: קלה פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעַבְדֶּךָ
וְלַמְּדֵנִי אֶת־חֻקֶּיךָ: קלו פַּלְגֵי־מַיִם יָרְדוּ עֵינָי עַל לֹא־שָׁמְרוּ תוֹרָתֶךָ: צ קלז צַדִּיק אַתָּה יְהוָה וְיָשָׁר
מִשְׁפָּטֶיךָ: קלח צִוִּיתָ צֶדֶק עֵדֹתֶיךָ וֶאֱמוּנָה מְאֹד: קלט צִמְּתַתְנִי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכְחוּ דְבָרֶיךָ צָרָי: קמ צְרוּפָה

אִמְרָתְךָ מְאֹד וְעַבְדְּךָ אֲהֵבָהּ: קמא צָעִיר אָנֹכִי וְנִבְזֶה פִּקֻּדֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי: קמב צִדְקָתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם
וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת: קמג צַר־וּמָצוֹק מְצָאוּנִי מִצְוֹתֶיךָ שַׁעֲשֻׁעָי: קמד צֶדֶק עֵדְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הַבִּינֵנִי וְאֶחְיֶה:
ק קמה קָרָאתִי בְכָל־לֵב עֲנֵנִי יְהוָה חֻקֶּיךָ אֶצֹּרָה: קמו קְרָאתִיךָ הוֹשִׁיעֵנִי וְאֶשְׁמְרָה עֵדֹתֶיךָ: קמז קִדַּמְתִּי
בַנֶּשֶׁף וַאֲשַׁוֵּעָה לִדְבָרְךָ יִחָלְתִּי: קמח קִדְּמוּ עֵינַי אַשְׁמֻרוֹת לָשִׂיחַ בְּאִמְרָתֶךָ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כְחַסְדֶּךָ
יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶךָ חַיֵּנִי: קנ קָרְבוּ רֹדְפֵי זִמָּה מִתּוֹרָתְךָ רָחָקוּ: קנא קָרוֹב אַתָּה יְהוָה וְכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֱמֶת:
קנב קֶדֶם יָדַעְתִּי מֵעֵדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם יְסַדְתָּם: ר קנג רְאֵה־עָנְיִי וְחַלְּצֵנִי כִּי־תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכָחְתִּי: קנד רִיבָה
רִיבִי וּגְאָלֵנִי לְאִמְרָתְךָ חַיֵּנִי: קנה רָחוֹק מֵרְשָׁעִים יְשׁוּעָה כִּי־חֻקֶּיךָ לֹא דָרָשׁוּ: קנו רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה
כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיֵּנִי: קנז רַבִּים רֹדְפַי וְצָרַי מֵעֵדְוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קנח רָאִיתִי בֹגְדִים וָאֶתְקוֹטָטָה אֲשֶׁר אִמְרָתְךָ
לֹא שָׁמָרוּ: קנט רְאֵה כִּי־פִקּוּדֶיךָ אָהָבְתִּי יְהוָה כְּחַסְדְּךָ חַיֵּנִי: קס רֹאשׁ־דְּבָרְךָ אֱמֶת וּלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפַּט
צִדְקֶךָ: ש קסא שָׂרִים רְדָפוּנִי חִנָּם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לִבִּי: קסב שָׂשׂ אָנֹכִי עַל־אִמְרָתֶךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב:
קסג שֶׁקֶר שָׂנֵאתִי וַאֲתַעֲבָה תּוֹרָתְךָ אָהָבְתִּי: קסד שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ: קסה שָׁלוֹם רָב
לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין־לָמוֹ מִכְשׁוֹל: קסו שִׂבַּרְתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וּמִצְוֹתֶיךָ עָשִׂיתִי: קסז שָׁמְרָה נַפְשִׁי עֵדֹתֶיךָ
וָאֹהֲבֵם מְאֹד: קסח שָׁמַרְתִּי פִקּוּדֶיךָ וְעֵדֹתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכַי נֶגְדֶּךָ: ת קסט תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כִּדְבָרְךָ
הַבִּינֵנִי: קע תָּבוֹא תְחִנָּתִי לְפָנֶיךָ כְּאִמְרָתְךָ הַצִּילֵנִי: קעא תַּבַּעְנָה שְׂפָתַי תְּהִלָּה כִּי תְלַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: קעב תַּעַן
לְשׁוֹנִי אִמְרָתֶךָ כִּי כָל־מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק: קעג תְּהִי־יָדְךָ לְעָזְרֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ בָּחָרְתִּי: קעד תָּאַבְתִּי לִישׁוּעָתְךָ
יְהוָה וְתוֹרָתְךָ שַׁעֲשֻׁעָי: קעה תְּחִי־נַפְשִׁי וּתְהַלְלֶךָּ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעְזְרֵנִי: קעו תָּעִיתִי כְּשֶׂה אֹבֵד בַּקֵּשׁ עַבְדֶּךָ
כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי:

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ועשרים לעומר עמוד ב

לביאה שלא כדרך איש ואשה, שאין לזה דין קינוי להחשיבה סוטה.
מקשה הגמרא, **אָמַר** לֵיהּ **רָבָא**, והרי ביאה **שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ** אוסרת אשה כמו ביאה כדרכה, שהרי "**מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה**" **כְּתִיב** בתורה, "משכבי" בלשון רבים, לדמות משכב שלא כדרכה למשכב כדרכה, שבשניהם נאסרת, ואיך אמרת שאינו נקרא קינוי. מתרצת הגמרא **אֶלָּא** מהו 'דבר אחר', **אָמַר רָבָא**, מה שכתוב בתורה "ושכב איש אותה שכבת זרע" בא למעט **פְּרָט לְשֶׁקִּינֵא לָהּ דֶּרֶךְ אֲבָרִים** – שקינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לשכב עמו בקירוב אברים, ולא קינא לה לביאה כלל.
שואלת הגמרא, **אָמַר** לֵיהּ **אַבָּיֵי**, קירוב דרך אברים **פְּרִיצוּתָא בְּעָלְמָא הִיא, וּפְרִיצוּתָא מִי אָסַר רַחֲמָנָא** – האם התורה אסרה אשה על בעלה כשעשתה רק פריצות זו של קירוב באברים, וכיון שלא אסרה התורה אם כן ודאי שאינו נחשב קינוי. מתרצת הגמרא **אֶלָּא** מהו 'דבר אחר', **אָמַר אַבָּיֵי**, מה שכתוב בתורה "ושכב איש אותה שכבת זרע" בא למעט **פְּרָט לְשֶׁקִּינֵא לָהּ בְּנִשִּׁיקָה** – שקינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה שאינו מכניס בה את האבר, אלא רק נוגע האבר באותו מקום.

שואלת הגמרא, **הָנִיחָא** – מובן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו נקרא קינוי בשהתרה בה על נשיקת אבר, רק **לְמַאן דְּאָמַר הַעֲרָאָה** הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה **זוֹ הַכְנָסַת עַטָּרָה**, וסובר **אָבָל נְשִׁיקָה וְלֹא כְּלוּם הִיא, הַיְינוּ דְּאָתֵי קְרָא לְמַעוּטֵי נְשִׁיקָה** – לכן הוצרך הפסוק כדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא כהעראה, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר (דְּאָמַר) הַעֲרָאָה** הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה **זוֹ** אפילו **נְשִׁיקָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – למה מיעט הכתוב שאינו נקרא קינוי, והרי היא העראה ונחשבת ביאה גמורה.
מתרצת הגמרא, **לְעוֹלָם** כמו שתירץ רבא לעיל ש'דבר אחר' זהו **לְשֶׁקִּינֵא לָהּ דֶּרֶךְ אֲבָרִים**, ומה שהקשה אביי והרי אין צריך לזה פסוק שודאי אינו נחשב קינוי כי זו פריצות בלבד שאינה אוסרת אשה על בעלה, נענה ונאמר, **וּמַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר, כיון **שִׁבְקֵפֵידָא דְּבַעַל תַּלְיָא רַחֲמָנָא** – כתוב בתורה "ועבר עליו רוח קנאה וקינא את אשתו", הרי שתלו זאת בהקפדת הבעל, **וּבַעַל הָא קָא קָפִיד** שלא תשכב עם איש זר בקירוב אברים, **קָמַשְׁמַע לָן** כיון שאינה נאסרת בכך אינו נחשב קינוי.
אָמַר שְׁמוּאֵל, עדיף **שִׂישָׂא אָדָם**

שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ז' אייר מפרק לט עד סוף פרק מג	**יום רביעי - י' אייר** מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שני - ח' אייר מפרק מד עד סוף פרק מח	**יום חמישי - י"א אייר** מפרק ס עד סוף פרק סה
יום שלישי - ט' אייר מפרק מט עד סוף פרק נד	**יום שישי - י"ב אייר** מפרק סו עד סוף פרק סח
שבת קודש - י"ג אייר פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ז' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 130, וכולם שואלים... עד עמ' סו, באור א"ס ב"ה.

ליקוטי אמרים

וכולם שואלים איה מקום כבודו ועונים מלא כל הארץ כבודו הם ישראל עמו. כי הניח הקב"ה את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם בישראל עמו והוציאם ממצרים ערות הארץ מקום הזוהמא והטומאה לא ע"י מלאך ולא ע"י כו' אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו ירד לשם כמ"ש וארד להצילו וגו' כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש ממש בבחי' נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה וידיעת רצונו וחכמתו דכולא חד ממש. וגם בבחי' חיבוק הוא קיום המצות מעשיות ברמ"ח אברים דרמ"ח פיקודין הן רמ"ח אברין דמלכא כנז"ל. ודרך כלל נחלקין לשלש בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין דרועין וגופא וכו'. וז"ש אשר קדשנו במצותיו כאדם המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור כמ"ש

1 **וְכֻלָּם** – כל המלאכים, **שׁוֹאֲלִים: "אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ"**, - של
2 הקב"ה, **וְעוֹנִים: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"**[7] - "כל הארץ"
3 הכוונה לעולם הזה, התחתון – **הֵם יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ**, - הקב"ה מלא
4 את כל הארץ ב"כבודו" – על ידי הימצאותם של בני ישראל
5 שם. **כִּי הִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־**
6 **בָּרוּךְ־הוּא אֶת** –
7 העולמות **הָעֶלְיוֹנִים וְאֶת**
8 – העולמות **הַתַּחְתּוֹנִים**, - 2
9 כלומר: אין העולמות 3
10 העליונים והתחתונים 4
11 מהווים תכלית הכוונה של 5
12 הקב"ה בבריאת העולם, 6
13 **וְלֹא בָּחַר בְּכֻלָּם כִּי־אִם** 7
14 **בְּיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, וְהוֹצִיאָם** 8
15 **מִמִּצְרַיִם, עֶרְוַת הָאָרֶץ**, 9
16 **מְקוֹם הַזֻּהֲמָא וְהַטֻּמְאָה**,
17 - שם נמצאו בני ישראל; 10
18 וזאת בהשוואה למה 11
19 שנאמר במשל, שהמלך 12
20 מעלה ומוציא את 13
21 ה"הדיוט ושפל אנשים" 14
22 מאשפה – והקב"ה הוציא 15
23 אותם ממצרים **לֹא עַל־יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל־יְדֵי כּוֹ**, - לא על
24 ידי מלאך, שהוא נברא בעולמות בריאה־יצירה־עשיה, ולא על
25 ידי שליח, שהוא מדריגת "עולם האצילות", **אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ־**
26 **בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ יָרַד לְשָׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[8]**: "וָאֵרֵד**
27 **לְהַצִּילוֹ וְגוֹ'"**, - הקב"ה אומר: אני עצמי ירדתי למצרים
28 להצילו. וכמו במשל, שאחרי שהמלך הרים את ה"איש הדיוט"
29 מ"אשפה", הביאו והכניסו להיכלו ושם התייחד אתו ב"יחוד
30 גמור וקירוב אמיתי בחיבוק ונישוק" וכו' – כך הדבר גם בנמשל
31 – **כְּדֵי לְקָרְבָם אֵלָיו בְּקֵרוּב וְיִחוּד אֲמִתִּי, בְּהִתְקַשְּׁרוּת הַנֶּפֶשׁ**
32 **מַמָּשׁ** – שנפשו של יהודי תהיה קשורה בהקב"ה, וכך גם לגבי
33 הקב"ה כביכול, אומרת התורה: "אנא נפשי כתבית יהבית"
34 (ראשי תיבות: אנכי) שהקב"ה כביכול, הכניס את "נפשי", את
35 הנפש שלו, בתורה בשביל ישראל, **בִּבְחִינַת נְשִׁיקִין פֶּה לְפֶה,**
36 - שפיו של יהודי יתאחד עם ה"פה" וה"דיבור" שלמעלה, **לְדַבֵּר**
37 **דְּבַר ה' זוֹ הֲלָכָה**, - בשעה שיהודי מדבר ולומד תורה, מתאחד
38 דיבורו בדיבור שלמעלה, בבחינת "נשיקין" פה לפה; וכשם
39 שב"נשיקין" ישנו, כאמור בפרק הקודם, יחוד נוסף, פנימי יותר,
40 שה"רוח" של האחד מתאחדת עם של השני – כך הדבר גם
41 ביחס לתורה: **וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא**, - דביקות והתאחדות
42 "רוח" האדם עם בחינת "רוח" שלמעלה, **הִיא הַשָּׂגַת הַתּוֹרָה**
43 **וְיִדִיעַת רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ**, - בשעה שלומדים תורה מתוך השגה,
44 כדי להבין את שכל התורה, יודעים בכך את רצונו וחכמתו של
45 הקב"ה – פסק ההלכה של תורה, שדבר זה כשר או פסול, זהו
46 הרצון, שהקב"ה רוצה שכך יהיה הדבר; וה"שכל" שבאותה
47 הלכה, הוא חכמתו של הקב"ה, **דְּכֻלָּא חַד מַמָּשׁ**, - רצונו
48 וחכמתו של הקב"ה הם דבר אחד עם הקב"ה עצמו – ועל ידי
49 תורה, מתאחדים בני
50 ישראל, רוח ברוח, עם
51 הקב"ה כביכול עצמו. **וְגַם**
52 **בִּבְחִינַת חִבּוּק**, -
53 ה"יחוד" שיהודי מתייחד
54 ומתאחד עם הקב"ה, על
55 ידי תורה ומצוות, הוא גם
56 בבחינת "חיבוק", כמו
57 למשל אדם מחבק את
58 חברו בגופו ובזרועותיו –
59 **הוּא קִיּוּם הַמִּצְוֹת**
60 **מַעֲשִׂיּוֹת בְּרִמָ"ח** – 248
61 **אֵבָרִים**, - שישנם באדם –
62 שאז, בשעה שיהודי
63 מקיים מצוות מעשיות,
64 ברמ"ח אבריו, יש בכך
65 משום ענין של "חיבוק",
66 שרמ"ח האברים שלמעלה
67 כביכול, מחבקים את רמ"ח אבריו; **דְּרִמָ"ח פִּקּוּדִין הֵן רִמָ"ח**
68 **אֵבָרִין דְּמַלְכָּא** – 248 מצוות־העשה הן 248 אברי ה"מלך",
69 שלמעלה כביכול, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל**. - בפרק כ"ג, שכמו שאבר אדם
70 הוא כלי לכוח בנפש שלו: העין – כלי לכוח הראיה, האוזן –
71 לכוח השמיעה, וכך הלאה, כך גם, כל מצוה היא כלי מיוחד
72 להמשכה מיוחדת של הרצון העליון, שרוצה שיהודי יקיים
73 אותה מצוה. **וְדֶרֶךְ כְּלָל נֶחְלָקִין** – 248 מצוות־העשה, **לְשָׁלֹשׁ**
74 **בְּחִינוֹת: יָמִין וּשְׂמֹאל וְאֶמְצַע, שֶׁהֵן חֶסֶד דִּין רַחֲמִים**, - ישנן
75 מצוות שהן מבחינת "ימין", ויש מצוות שהן מבחינת "שמאל",
76 וכך הלאה. בחינת "ימין" היא חסד, "שמאל" – גבורה ודין,
77 ו"אמצע" – רחמים, הקו האמצעי, והם: **תְּרֵין דְּרוֹעִין וְגוּפָא**
78 **וְכוּ'**. – שתי "זרועות" וגוף, חסד – זרוע ימנית, גבורה – זרוע
79 שמאלית, ורחמים – גוף. הרי, כשם שחיבוקו של אדם מתבטא
80 בכך שהוא מחבק את חברו בשתי זרועותיו ובגופו, כך גם
81 למעלה, שה"תרין דרועין" – שתי הזרועות, ו"גופא" – והגוף,
82 שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את היהודי המקיים את
83 המצוות. **וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים:** - בברכה שמברכים על קיום מצוה:
84 **"אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"**, - הקב"ה **מקדש** אותנו במצוותיו.
85 "קדשנו" מלשון קידושין, כמו שאומרים בשעה שמקדשים אשה
86 – "הרי את **מקודשת**", שהרי גם במצוות הדבר הוא: **כְּאָדָם**
87 **הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה לִהְיוֹת מְיֻחֶדֶת עִמּוֹ בְּיִחוּד גָּמוּר, כְּמוֹ**
88 **שֶׁכָּתוּב**[9]**: "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד"** – הרי, שיש כאן

---

7. ישעי' ו, ג. **8.** שמות ג, ח. **9.** בראשית ב, כד.

התאחדות מלאה, עד שהם נהיים "לבשר אחד". **כָּכָה מַמָּשׁ** – כולם מתאחדים **בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.** – יחוד זה הוא "יתר לאין קץ" מהיחוד של איש ואשה. רבנו הזקן מציין את היחוד של איש ואשה, מפני שבגשמיות זהו אופן היחוד החזק ביותר, וזה מתואר בלשון קידושין.

ליקוטי אמרים

ודבק באשתו והיו לבשר אחד. ככה ממש ויתר על כן לאין קץ הוא יחוד נפש האלהית העוסקת בתורה ומצות ונפש החיונית ולבושיהן הנ"ל באור א"ס ב"ה.

כמו ה"יחוד" שעל ידי קידושין, **וְיֶתֶר עַל כֵּן לְאֵין קֵץ, הוּא יִחוּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הָעוֹסֶקֶת בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְנֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית וּלְבוּשֵׁיהֶן הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל,** – שהם

יום שני ח' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, ולכן המשיל שלמה... עד עמ' סו, עולמם בחייהם.

וְלָכֵן הִמְשִׁיל שְׁלֹמֹה עָלָיו־הַשָּׁלוֹם בְּ"שִׁיר הַשִּׁירִים", יְחוּד זֶה – של ישראל והקב"ה על ידי תורה ומצוות, **לְיִחוּד חָתָן וְכַלָּה,** – שהוא: **בְּדִבְיקָה** – דביקות שהיא חיצונית, **חֲשִׁיקָה וַחֲפִיצָה** – ב"חפץ" שהוא פנימי ב'חשק' שהוא יותר פנימי, עוד יותר, **בְּחִבּוּק וְנִשּׁוּק.** – כל הדברים האמורים, ישנם ביחודו של יהודי עם הקב"ה כשהוא מקיים תורה ומצוות. למדנו לעיל: שהמלה "קדשנו" הוא מלשון "קידושין", כמו שהדבר למטה, שה"יחוד" נעשה על ידי "קידושין". להלן יסביר רבנו הזקן, שבמלה "קדשנו" כאן, מתכוונים גם למדריגה **בקדושה,** בה מתקדש יהודי ומתעלה על ידי תורה ומצוות – מדריגת "קודש" שלמעלה מהעולמות ומובדלת מעולמות: **וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים:** – כשמברכים על מצוה: **"אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו",** – שהמלה **קדשנו** משמעה, **שֶׁהֶעֱלָנוּ לְמַעֲלַת קֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִיא קְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, וּקְדֻשָּׁה** – המלה "קדושה", **הִיא** לְשׁוֹן הַבְּדָלָה, **מַה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא מֻבְדָּל** – ולמעלה, **מֵהָעוֹלָמוֹת, וְהִיא בְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין",** – מקיף כל העולמות, **מַה שֶּׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן,** – אין ביכולתו להתלבש בפנימיות בעולמות, אלא פועל ומשפיע בעולמות, בהיותו למעלה מהם – למדריגה זו של קדושה, מתעלים בני ישראל על ידי מצוות. **כִּי עַל־יְדֵי יִחוּד הַנֶּפֶשׁ וְהִתְכַּלְּלוּתָהּ בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הֲרֵי הִיא בְּמַעֲלַת וּמַדְרֵגַת קְדֻשַּׁת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, מֵאַחַר שֶׁמִּתְיַחֶדֶת** – הנפש, **וּמִתְכַּלֶּלֶת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהָיוּ לְאַחָדִים מַמָּשׁ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב[10]: "וְהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה', וָאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי",** – הפסוק נותן טעם לקדושתם של בני ישראל, ומקשר אותה לקדושתו של הקב"ה – "קודש העליון", אליה מתעלים בני ישראל על ידי תורה ומצוות ובה הם מתקדשים. הפסוק מוסיף ומשתמש בלשון הבדלה – "ואבדיל", ש"קדושה" משמעה – הבדלה; **וְאוֹמֵר[11]: "וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו'";** – כמו שאדם מקדש אשה, שתהיה מיוחדת רק לו[12]. **פֵּרוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת הֲרֵינִי אֱלוֹהַּ שֶׁלָּכֶם,** – של בני ישראל, **כְּמוֹ** – שהקב"ה נקרא: **"אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְכו'", שֶׁנִּקְרָא כֵּן מִפְּנֵי שֶׁהָאֲבוֹת הָיוּ בְּחִינַת מֶרְכָּבָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ,** – האבות היו מסורים כל כולם ובטלים להקב"ה כמו "מרכבה" הבטלה לרוכב עליה, שאין למרכבה כל רצון אחר מאשר רצונו של הרוכב, **וּבְטֵלִים וְנִכְלָלִים בְּאוֹרוֹ,** – של הקב"ה. **וְכָכָה הוּא בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.** – שבשעת מעשה הוא בטל

ליקוטי אמרים

ולכן המשיל שלמה ע"ה בשיר השירים יחוד זה ליחוד חתן וכלה בדביקה חשיקה וחפיצה בחיבוק ונישוק. וז"ש אשר קדשנו במצותיו שהעלנו למעלת קודש העליון ב"ה שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו וקדושה היא לשון הבדלה מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות והיא בחי' סובב כל עלמין מה שאינו יכול להתלבש בהן. כי ע"י יחוד הנפש והתכללותה באור א"ס ב"ה הרי היא במעלת ומדרגת קדושת א"ס ב"ה ממש מאחר שמתייחדת ומתכללת בו ית' והיו לאחדים ממש. וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי ואומר ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם אני ה' אלהיכם וגו' פי' כי ע"י קיום המצות הריני אלוה שלכם כמו אלהי אברהם אלהי יצחק וכו' שנקרא כן מפני שהאבות היו בחי' מרכבה לו ית' ובטלים ונכללים באורו. וככה הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצות ולכן חייבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה

---

10. ויקרא כ, ו. **11.** במדבר טו, מ. **12.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל ג' הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני (ל' קדושה קדש העליון) ואבדיל – ל' הבדלה, קדושים לאלקיכם – כאדם המקדש אשתו [לי דפסוק הא' עיקר פי' בשבילי או לשמי, באופני – שלכן אינו זז לעולם – וכיו"ב וכדמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלקיכם – ביחד עם ישראל]".

ונכלל באורו יתברך; באבות זה היה תמיד, ואילו בשאר בני ישראל, הם עומדים במצב כזה רק **בשעה** שהם עוסקים בתורה ובמצוות. **וְלָכֵן חִיְּבוּ רַז"ל**[13] **לָקוּם וְלַעֲמֹד מִפְּנֵי כָּל עוֹסֵק בְּמִצְוָה, אַף אִם** – מקיים המצוה, **הוּא בּוֹר וְעַם הָאָרֶץ,** - בכל זאת, בשעה שהוא מקיים מצוה, כמו למשל בשעה שהוא מביא ביכורים, צריכים לקום מפניו, **וְהַיְנוּ מִפְּנֵי ה' הַשּׁוֹכֵן וּמִתְלַבֵּשׁ בְּנַפְשׁוֹ בְּשָׁעָה זוֹ.** – שהוא מקיים את המצוה, ולכן צריכים לקום מפניו, **רַק שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ מַרְגֶּשֶׁת,** - בקדושה השורה בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה, וכל כך למה? – **מִפְּנֵי מְסַךְ הַחֹמֶר הַגּוּפָנִי** – בו מלובשת נפשו, **שֶׁלֹּא נִזְדַּכֵּךְ, וּמַחֲשִׁיךְ עֵינֵי הַנֶּפֶשׁ מֵרְאוֹת "מַרְאוֹת אֱלֹהִים", כְּמוֹ הָאָבוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁרָאוּ עוֹלָמָם** – העולם הבא, **בְּחַיֵּיהֶם.** – שגם בהיותם בעולם־הזה, ראו האבות התגלויות אלקיות, שהנשמה רואה בעולם־הבא – וזאת, מפני שגופם היה מזוכך ולא הסתיר על אלקות; כך באמת היה יכול כל יהודי לראות בשעת קיומו מצוה, לולא החומר הגופני שלו, המסתיר ואינו מאפשר לעיני נפשו, לראות את הקדושה הנמשכת בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה.

ליקוטי אמרים

אף אם הוא בור ועם הארץ והיינו מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו רק שאין נפשו מרגשת מפני מסך החומר הגופני שלא נזדכך ומחשיך עיני הנפש מראות מראות אלהים כמו האבות וכיוצא בהן שראו עולמם בחייהם.

יום שלישי ט' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, וז"ש אסף... עד עמ' 132, האצילות]:

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אָסָף[14] **בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּעַד כָּל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁבַּגּוֹלָה**[15]**:** - ההעלם וההסתרה על אלקות וקדושה, הם במדה חזקה יותר בזמן של גלות – ועל זמן הגלות, אמר אסף: **"וַאֲנִי כַּעַר וְלֹא אֵדָע, בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ, וַאֲנִי תָּמִיד עִמָּךְ", כְּלוֹמַר**[16] **שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁאֲנִי כִּבְהֵמָה בִּהְיוֹתִי עִמָּךְ,** - שגם בשעה שאני מקיים מצוה, המאחדת אותי אתך – אני דומה לבהמה, **וְלֹא אֵדַע וְלֹא אַרְגִּישׁ בְּנַפְשִׁי יְחוּד זֶה,** - של נפשי עם הקב"ה, על ידי קיומה של מצוה, שהרי לו הרגשתי בכך, היה הדבר צריך להשפיע – **שֶׁתִּפֹּל עָלֶיהָ** – על הנפש, **אֵימָתָה וָפַחַד תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ** – היתה הנפש מקבלת **אַהֲבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים** – אהבה שבה יש לנפש תענוג מאלקות, **אוֹ** – אהבה, **כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ,** - לאלקות, **כְּמִדַּת הַצַּדִּיקִים שֶׁנִּזְדַּכֵּךְ חָמְרָם,** - בשעה שהצדיקים מקיימים מצוה, הם, אכן, מרגישים את ה"יחוד", איך הנפש מתאחדת עם הקב"ה על ידי המצוה, ודבר זה משפיע בנפש, בתחילה מורא ופחד, ולאחר מכן – אהבה גדולה ביותר להקב"ה; ברם, אלה שהם בבחינת "ולא אדע", שאינם מרגישים ב"יחוד" בשעת קיום המצוה – אין הדבר מעורר בהם יראה ואהבה, **וְכַנּוֹדַע** – וכידוע, **שֶׁדַּעַת הוּא לְשׁוֹן הַרְגָּשָׁה בַּנֶּפֶשׁ, וְהוּא** – בחינת ה"דעת" והרגש שבנפש, **כּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה** – "חסד" – אהבה, ו"גבורה" – יראה – שבשעה שישנן דעת והרגשה, זה מעורר, כאמור, אהבה רבה בתענוגים, או אהבה כרשפי אש, ויראה – אימתה ופחד. אך, מכיוון ש"ואני בער ולא אדע", כשאין בי הדעת וההרגשה – אין הדבר מעורר בי מורא ואהבה הבאים מן ה"דעת" – אך, **אַף־עַל־פִּי־כֵן "אֲנִי תָּמִיד עִמָּךְ",** - עם הקב"ה, **כִּי אֵין הַחֹמֶר מוֹנֵעַ יְחוּד הַנֶּפֶשׁ בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין,** - כל העולמות, ונמצא בכל מקום. בכוחו של ה"חומר" למנוע רק את ההתגלות של ה"יחוד" בנפש, שלא

ליקוטי אמרים

וז"ש אסף ברוח הקדש בעד כל כנסת ישראל שבגולה ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך. כלומר שאע"פ שאני כבהמה בהיותי עמך ולא אדע ולא ארגיש בנפשי יחוד זה שתפול עליה אימתה ופחד תחלה ואח"כ אהבה רבה בתענוגים או כרשפי אש כמדת הצדיקי' שנזדכך חומרם וכנודע שדעת הוא לשון הרגשה בנפש והוא כולל חסד וגבורה. אעפ"כ אני תמיד עמך כי אין החומר מונע יחוד הנפש באור א"ס ב"ה הממלא כל

---

13. ראה קדושין לג, א. **14.** תהלים עג, כב־כג. **15.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוה"ק וכו'. ויל"פ בדא"פ: פי' הפשוט (וכן מוכרח פי' הפסוקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בנ"י שבדורו, וכדמפרש: אבוא אל מקדשי א־ל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא הי' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש דלא כן הוא: וזה שאמר (גם "בהמות הייתי עמך" כדלקמן) אסף (אף שלא הי' נביא – רש"י מגילה יד, א. ומדמזכיר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גריס לי' רש"י. אבל אמר זה) ברוח הקודש (שיודעים עתידות עי"ז – גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דדניאל אף שמפורש בגמרא, הובא ברש"י שם, דלא הוי נביא) – (שעי"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבגולה (אף שהי' זה כמה שנים לאח"ז)".

16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא כפי' הפשוט וכהפסוקים שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו, דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי

יהיה גלוי ומורגש בנפש איך שהיא מתאחדת עם אור אין־סוף בשעת קיום מצוה, ואילו, את עצם ה"יחוד" אין בכוח ה"חומר" למנוע. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[17]: **"גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָּ". וְזֶה** – במה שלמדנו, שלכל יהודי המקיים מצוה, נמשכת בנשמתו, קדושה מ"קודש העליון" ומתהווה יחוד של אור אין־סוף ברוך הוא, וזאת, גם כשאין הוא מרגיש את הקדושה ואת היחוד בנפשו, כפי שהדבר אצל צדיק, **יוּבָן חֹמֶר עֹנֶשׁ אִסּוּר מְלָאכָה בְּשַׁבָּתוֹת וְחָמֵץ בְּפֶסַח הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ**, - אותו עונש חמור שהיה מגיע לצדיק לו היה חס־ושלום עושה מלאכה בשבת או אוכל חמץ בפסח, אותו עונש חמור מגיע ל"בור" ול"עם הארץ", כשהוא עושה אותן עבירות, וכל כך למה? – **לְפִי שֶׁאַף בְּנֶפֶשׁ בּוֹר וְעַם הָאָרֶץ גָּמוּר מֵאִיר אוֹר קְדֻשַּׁת שַׁבָּת וְיוֹם־טוֹב, וְנִדּוֹן בְּנַפְשׁוֹ בְּכָרֵת** – על אכילת חמץ בפסח, **וּסְקִילָה** – על עשיית מלאכה בשבת, **עַל חִלּוּל קְדֻשָּׁה זוֹ**[18], - המאירה בנפש; ומכיוון שכאמור, שלמרות **שאין** הוא **מרגיש** בקדושה, בכל זאת היא **מאירה** בנפשו, לכן מובן מדוע ניתן אותו עונש חמור גם למי שאינו מרגיש בקדושה, כי גם הוא פוגם, על ידי כך, בקדושת השבת או החג המאירה בנפשו. **וְגַם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ** – בפסח, **אוֹ טִלְטוּל מָקְצָה**[19] - בשבת, **פּוֹגֵם בַּקְּדֻשָּׁה שֶׁעַל נַפְשׁוֹ** – של עם הארץ, **כְּמוֹ** – שהדבר פוגם **בִּקְדֻשַּׁת נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק, כִּי תּוֹרָה אַחַת לְכֻלָּנוּ** – כלפי כל בני ישראל, במדה שווה, קיים אותו דין ואיסור לעשות מלאכה בשבת, או לאכול חמץ בפסח, וכדומה. על כל פנים, למדנו, שלמרות ש"ואני בער ולא אדע" – למרות שאינני מרגיש בקדושה הנמשכת בנפש על ידי מצוה, ו"**בהמות** הייתי עמך" – אני בבחינת בהמה ואיני מרגיש – בכל זאת נמשכת הקדושה בעם־הארץ בדיוק כפי שהיא נמשכת בתלמיד־חכם, כפי שהפסוק אומר מיד לאחר מכן (אחרי "בהמות הייתי עמך") – "ואני תמיד עמך". הדבר מוסבר להלן כך, שלכן אומר הפסוק "**בהמות** הייתי עמך" בהמות – לשון רבים (ולא "בהמה הייתי עמך"), כדי להדגיש שעל־ידי קיום מצוות באופן של "בהמה", שלמטה מדעת והרגשה, קשור הדבר בבחינה שלמעלה מדעת והרגשה, שגם בחינה זו נקראת "בהמה", מפני שאין בה "דעת", אלא שאין משמעה שהיא למטה מ"דעת", כי־אם שהיא למעלה מ"דעת", וזו המשמעות בלשון "בהמות" (לשון רבים) – שתי בחינות בבהמה – שבחינת "בהמה" שלמטה מ"דעת", קשורה בבחינת "בהמה" שלמעלה מ"דעת". [**וּמַה שֶּׁכָּתוּב "בְּהֵמוֹת" לְשׁוֹן רַבִּים** – כשהוא משתמש לפני זה בלשון יחיד "**ואני בער**", וכן מיד לאחר מכן: "**ואני** תמיד", **לְרַמֵּז כִּי לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ גַּם בְּחִינַת דַּעַת הָעֶלְיוֹן, הַכּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה, נִדְמֶה כִּבְהֵמוֹת וַעֲשִׂיָּה גּוּפָנִית** – לא כמו עולם העשיה הרוחני, אלא כ"עשיה גופנית" **לְגַבֵּי אוֹר אֵין־סוֹף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[20]: **"כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ"**, - הרי שמייחס את הלשון עשיה לחכמה ("בחכמה עשית"), מפני שגם חכמה היא כמו עשיה לגבי הקב"ה, **וְנִקְרָא "בְּהֵמָה רַבָּה"**, - לא בחינת בהמה שלמטה מ"דעת", אלא זו שלמעלה מ"דעת", **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְהוּא** – בשמות העליונים, **שֵׁם "בַּן"** – אחד מצירופי שם הוי' עולה נ"ב (52) הנקרא ב"ן, **בְּגִימַטְרִיָּא "בְּהֵמָה" שֶׁלְּפָנֵי הָאֲצִילוּת** – שלמעלה מ"עולם האצילות"]. הרי שגם בקיום מצוות בבחינת "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת ומבלי להרגיש בקדושה הנמשכת בנפש בשעת מעשה – משמש אדם כלי לבחינת "בהמה" שלמעלה מ"דעת", – ולאיזה סוג של דעת? – ל"דעת" של "עולם האצילות".

ליקוטי אמרים

עלמין וכמ"ש גם חושך לא יחשיך ממך. ובזה יובן חומר עונש איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח השוה לכל נפש לפי שאף בנפש בור ועם הארץ גמור מאיר אור קדושת שבת וי"ט ונידון בנפשו בכרת וסקילה על חילול קדושה זו. וגם משהו חמץ או טלטול מוקצה פוגם בקדושה שעל נפשו כמו בקדושת נפש הצדיק כי תורה אחת לכולנו. [ומ"ש בהמות לשון רבים לרמז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון הכולל חו"ג נדמה כבהמות ועשייה גופנית לגבי אור א"ס כמ"ש כולם בחכמה עשית ונק' בהמה רבה כמ"ש במ"א. והוא שם ב"ן בגימ' בהמ"ה שלפני האצילות]:

א־ל (שאז) אבינה (וכאן כופל) "ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל דהפי' אינו כפשוטו, **אלא כלומר**, דאני בער וגו' ולא עוד אלא דאפילו בהיותי עמך אני כבהמה כו'. – ועפ"ז מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף שאין להם שייכות להמדובר כאן; והטעם – שהן המוכיחות דלא כפי' הפשוט". **17.** תהלים קלט, יב. **18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "עי"ז יובן (מה שלכאורה אינו מובן **כלל וכלל**) 1) חומר עונש (סקילה וכרת) איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה ששורה בזמן זה, ולכאורה ע"ה – אין שורה בו מקדושת שויו"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויו"ט שבצדיק – ישנו גם בע"ה, עדיין אינו מובן, 2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק דמביא ראי' מאיסור שויו"ט דוקא דמלאכה בשבת "אין גופה עבירה **אלא הוא** (האדם) עבר עבירה" (ירוש' שבת פי"ג, ג) ובפרט לביאור כמה אחרונים (בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור **גברא** (ולא חפצא) ובכ"ז גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא". **19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "משווה שניהם – לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמז. ומביא – שגם רבנן אסרו בשווה לע"ה וצדיק". **20.** תהלים קד, כד.

יום רביעי י' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 154, פרק מז והנה בכל דור ודור... עד עמ' סז, כמש"ל:

פֶּרֶק מז. בפרק מ"ו החל רבנו הזקן להסביר, דרך נוספת השווה לכל אדם מישראל, להגיע לאהבה גדולה להקב"ה, ואשר מתוך אהבה זו יקיים תורה ומצוות – והיא האהבה של "כמים הפנים לפנים": כמו שהמים בטבעם משקפים את הפנים שאדם מראה בהסתכלו אל תוך המים, כך גם "לב האדם לאדם" – בשעה שאחד אוהב את השני, ובמיוחד כשהוא מראה אהבתו זו, הדבר משפיע על השני שתתעורר בו אהבה אליו. הדבר הוא בטבע, גם כששני האנשים שווים במעלה. וודאי שהדבר כך, כשמלך גדול ורב מראה אהבה גדולה לאדם פשוט ושפל, יורד אליו למקומו הנחות, מעלה אותו ומביאו לחדרו הפרטי שבהיכל המלך, ושם הוא מתייחד אתו בהתאחדות חזקה – ברור הדבר, שזה יעורר באדם הנחות והשפל, אהבה גדולה למלך, עד לידי כלות הנפש לאהבת המלך. ורבנו הזקן הסביר, שבכל הפרטים שפורטו באהבתו של המלך הגדול אל האדם השפל – והרבה יותר מדם – עשה הקב"ה אתנו בני ישראל, שבהיות בני ישראל במצב הנחות ביותר במצרים – הראה לנו הקב"ה אהבה גדולה כזו, שהוא יתברך בכבודו ובעצמו ירד להצילנו ממצרים, כדי להביאנו לחדריו הפנימיים, בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות – מתאחד יהודי בהקב"ה, במדה הגדולה ביותר של התאחדות. בכך פירש רבנו הזקן את המלה "קדשנו", שיהודי אומר בברכתו על מצוה, שהיא מלשון "קידושין", כאדם המקדש אשה שתהיה אתו ביחוד גמור; כמו כן מוסבת המלה "קדשנו" על המדריגה העליונה של קדושה, קודש העליון, בה מתקדש יהודי על ידי קיום מצוה. וכן מורה המלה "קדשנו" (מלשון הבדלה), על ההבדלה שבני ישראל נעשים מובדלים ומורמים על ידי קיום מצוות, כמו קדושתו של הקב"ה המובדלת והיא למעלה מהעולמות.

בפרק מ"ז, אותו אנו עומדים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר (ובלשון הערת הרבי שליט"א): ולתרץ: כיצד דורשים **כיום** את האהבה של כמים הפנים לפנים, בשעה שאת האהבה מלמעלה הראו **לפני** אלפי שנים, בשעת יציאת מצרים? אלא, מסביר רבנו הזקן, שלא זו בלבד שיכולה וצריכה להיות האהבה של כמים הפנים לפנים, על ידי שניזכר **כעת** שבשעת יציאת מצרים ומתן תורה, ירד הקב"ה בעצמו כו' (כלומר: הקב"ה הראה אהבה גדולה לישראל, ב"ירידתו" אליהם בכבודו ובעצמו), אלא גם מצד **ההוה** – שכן, דוגמת יציאת מצרים ו"וירד ה" – ישנה יציאת מצרים בכל יום ויום.

ליקוטי אמרים

פרק מז והנה בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים. והיא יציאת נפש האלהית ממאסר הגוף משכא דחויא ליכלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצות בכלל ובפרט בקבלת מלכות שמים בק"ש שבה מקבל וממשיך עליו יחודו ית' בפירוש באמרו ה' אלהינו ה' אחד. וכמש"ל כי אלהינו הוא כמו אלהי אברהם וכו' לפי שהיה בטל ונכלל ביחוד אור א"ס ב"ה רק שאברהם זכה לזה במעשיו והילוכו בקודש ממדרגה למדרגה. כמ"ש ויסע אברם הלוך ונסוע וגו': אבל אנחנו ירושה ומתנה היא לנו שנתן לנו את תורתו והלביש בה רצונו וחכמתו ית' המיוחדים במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד והרי זה כאלו נתן

וְהִנֵּה, בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְכָל יוֹם וְיוֹם, חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא הַיּוֹם מִמִּצְרַיִם. – "בכל דור ודור חייב אדם וכו'", הוא לשון המשנה (פסחים פרק י' משנה ה'), ורבנו הזקן מוסיף: "וכל יום ויום", שלא רק בכל דור ישנו הענין של יציאת מצרים, אלא גם בכל יום, יש בעבודתו הרוחנית של יהודי, ענין יציאת מצרים, **וְהִיא יְצִיאַת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִמַּאֲסַר הַגּוּף, מָשְׁכָא דְּחִוְיָא,** - "עור הנחש" – שכן, חיותה של הנפש באה מהקליפה, ולכן לגבי הנפש האלקית, נחשב הגוף לגלות ולבית סוהר – והנפש האלקית יוצאת מן הגלות והמאסר, **לִכָּלֵל בְּיִחוּד אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בִּכְלָל,** - שעל־ידי שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות, יוצאת נפשו האלקית מגלות הגוף, ומתאחדת עם אור אין־סוף ברוך־הוא – ובמיוחד נעשה דבר זה על ידי שהוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים בשעת קריאת שמע. ובלשון ה"תניא": **וּבִפְרָט בְּקַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם בִּקְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁבָּהּ** – בקריאת שמע הוא **מְקַבֵּל וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו יִחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ כִּפְרוּשׁ, בְּאָמְרוֹ: "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל,** - בפרק הקודם, **כִּי "אֱלֹהֵינוּ" הוּא כְּמוֹ "אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְכוּ'", לְפִי שֶׁהָיָה** – אברהם אבינו, **בָּטֵל וְנִכְלָל בְּיִחוּד אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא;** - שעקב ביטולו והתאחדותו עם הקב"ה, נקרא הקב"ה "אלקי אברהם", כך נקרא הקב"ה "אלקינו" – האלקה של כל יהודי, כי על־ידי קיום מצוה – יהודי בטל ומאוחד עם אור אין־סוף ברוך־הוא. **רַק שֶׁאַבְרָהָם זָכָה לָזֶה** – להיות מאוחד עם אור אין־סוף ברוך־הוא, **בְּמַעֲשָׂיו וְהִלּוּכוֹ בַּקֹּדֶשׁ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה,** - עד שהתעלה למדריגה העליונה, להיות בטל ומאוחד עם אור אין־סוף ברוך הוא, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[1]**: "וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ וְגוֹ'",** - הנגבה, אברהם הלך ממדריגה למדריגה עד שהגיע "הנגבה", המרמז על המדריגה העליונה ביותר באהבה להקב"ה – הרי שבאברהם זה בא על ידי עבודתו העצמית. **אֲבָל אֲנַחְנוּ** – בני אברהם, **יְרֻשָּׁה וּמַתָּנָה הִיא לָנוּ, שֶׁנָּתַן לָנוּ** – הקב"ה, **אֶת תּוֹרָתוֹ, וְהִלְבִּישׁ בָּהּ** – בתורה, **רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הַמְיֻחָדִים בְּמָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד,** - כך, שחכמתו ורצונו הם דבר אחד אתו יתברך, **וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת עַצְמוֹ כְּבִיכוֹל,** -

---

1. בראשית יב, ט.

על ידי מה שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות "יקח" אותו יתברך ויתאחד אתו יתברך. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ**[2] **עַל פָּסוּק**[3]: **"וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה" [דְּ"לִי" כְּלוֹמַר "אוֹתִי"]**, - כי ב"זוהר"[4] מפרש את המלה "תרומה" – תורה, המלה תרומה, מורכבת מ"תורה מ"" – התורה שניתנה לארבעים יום – ומבואר ב"זוהר" שם, שעל ידי "תרומה", על ידי תורה, באים ל"ויקחו לי", תקחו אותי, את הקב"ה עצמו, **וַהֲוֵי לֵיהּ לְמֵימַר** – והיה עליו לומר: **"וּתְרוּמָה"**, - ב"וא"ו" – מכיוון ש"לי" מכוון להקב"ה, ו"תרומה" – לתורה, היה על הפסוק לומר "ויקחו לי ותרומה", שיקחו אותו יתברך **ו** (על ידי מה? – "ותרומה" – על ידי) תורה – **אֶלָּא מִשּׁוּם דְּכֻלָּא חַד**, - הכל דבר אחד. הקב"ה ותורה הם דבר אחד – ולכן לא כתוב "ותרומה", כי אז היתה המשמעות ש"לי" הוא דבר אחד ותרומה (תורה) דבר נוסף, אלא "לי תרומה" – הם דבר אחד. **עַיֵּן שָׁם** – ב"זהר", **הֵיטֵב]. וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים**[5]: **"וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה כוּ'"**, - כלומר: מצד אהבתו של הקב"ה לישראל, נתן לנו מתנה, שיהיה ה' אלקינו – אלקה **שלנו**, שנהיה מאוחדים אתו יתברך, **"כִּי בְּאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ כוּ'"**. **וְלָזֶה** – ולכן, מכיוון שאין זה ענין שיהודי משיג אותו על ידי עבודתו העצמית – שאז, יש מקום לומר, שלא כל אחד נמצא במדריגה הנחוצה להיות מאוחד עם הקב"ה, עד לידי כך שהקב"ה יִקָּרֵא אלקה **שלו** – אלא זה ענין של ירושה ומתנה, וביחס לירושה לא משנה מצבו ודרגתו של היורש – אם הוא רק נכלל במושג של "יורש" – הריהו יורש; כמו כן מתנה איננה כמו שכר, שהוא תלוי בכמות ואיכות העבודה של מקבל השכר, אלא זה ניתן לו במתנה, מבלי שיתייגע על כך – לכן, זהו ענין ששייך לכל אחד מישראל, וכפי שיוסבר להלן: **אֵין מוֹנֵעַ לָנוּ מִדְּבֵקוּת הַנֶּפֶשׁ בְּיִחוּדוֹ וְאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ**, - שנפשו של יהודי תהיה דבוקה ומאוחדת עם אור אין־סוף ברוך־הוא – אין מה שימנע מכך – **אֶלָּא הָרָצוֹן**, - בלבד, **שֶׁאִם אֵין הָאָדָם רוֹצֶה כְּלָל חַס־וְשָׁלוֹם לְדָבְקָה בּוֹ כוּ'**, - אז, אין בו יחוד זה. **אֲבָל מִיָּד שֶׁרוֹצֶה וּמְקַבֵּל וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְאוֹמֵר "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד"** - **הֲרֵי מִמֵּילָא נִכְלֶלֶת נַפְשׁוֹ בְּיִחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ, דְּרוּחַ אַיְתִי רוּחַ וְאַמְשֵׁיךְ רוּחַ**[6], - רוח מביאה רוח וממשיכה רוח – שכן, ה"רוח" והתעוררות הרצון של אדם, מביאה "רוח" והתעוררות מלמעלה, וממשיכה, לאחר מכן, "רוח" באדם, שיימשך ויהיה דבוק בהקב"ה. **וְהִיא** – ביחס לנפש, **בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם**. – ענין קבלת עול מלכות שמים בקריאת־שמע והתבטאות הרצון להיות דבוק ביחודו של הקב"ה – זה ענין יציאת מצרים, שהנפש יוצאת מגלות הגוף ומתאחדת עם הקב"ה. **וְלָכֵן תִּקְּנוּ** – החכמים, לומר **פָּרָשַׁת יְצִיאַת מִצְרַיִם בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע דַּוְקָא** - יחד עם קריאת שמע, **אַף, שֶׁהִיא** – זכירת ואמירת פרשת יציאת מצרים, **מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְלֹא מִמִּצְוַת קְרִיאַת שְׁמַע, כִּדְאִיתָא** – כמו שמובא **בַּגְּמָרָא וּפוֹסְקִים**[7], - שזכירת יציאת מצרים היא מצוה בפני עצמה, מדוע, איפוא, הורו חכמינו לאומרן יחד? – **אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן דָּבָר אֶחָד מַמָּשׁ.** – קבלת עול מלכות שמים בקריאת־שמע, וזכירת יציאת מצרים, הם דבר אחד ממש. כי על־ידי קבלת עול מלכות שמים בקריאת־שמע, נוצר ענין יציאת מצרים ברוחניות, שהנפש האלקית יוצאת מהגבלות הגוף. **וְכֵן בְּסוֹף פָּרָשַׁת יְצִיאַת מִצְרַיִם מְסַיֵּם גַּם־כֵּן "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", וְהָיָנוּ גַּם־כֵּן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל:** - שעל ידי יציאת מצרים – נעשה "אני ה' אלקיכם", אלקה שלכם, שיהודי מתאחד עם הקב"ה. הרי, שבכל יום יש ביהודי ענין יציאת מצרים – וכשם שכאמור, האהבה שהראה הקב"ה לבני ישראל בשעת יציאת מצרים צריכה לעורר בבני ישראל "כמים הפנים לפנים" אהבה גדולה להקב"ה, כך צריכה לעורר יציאת מצרים שבכל יום, שגם בכך, באה לידי ביטוי אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני ישראל.

ליקוטי אמרים

לנו את עצמו כביכול. כמ"ש בז"הק ע"פ ויקחו לי תרומה [דלי כלומר אותי והל"ל ותרומה אלא משום דכולא חד ע"ש היטב]: וז"ש ותתן לנו ה' אלהינו באהבה כו' כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו כו' ולזה אין מונע לנו מדביקות הנפש ביחודו ואורו ית' אלא הרצון שאם אין האדם רוצה כלל ח"ו לדבקה בו כו'. אבל מיד שרוצה ומקבל וממשיך עליו אלהותו ית' ואומר ה' אלהינו ה' אחד הרי ממילא נכללת נפשו ביחודו ית' דרוח אייתי רוח ואמשיך רוח והיא בחי' יציאת מצרים ולכן תקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דווקא. אף שהיא מצוה בפני עצמה ולא ממצות ק"ש כדאיתא בגמרא ופוסקים אלא מפני שהן דבר אחד ממש. וכן בסוף פ' יציאת מצרים מסיים ג"כ אני ה' אלהיכם והיינו גם כן כמש"ל:

---

2. חלק ב קא, ב. **3.** שמות כה, ב. **4.** חלק ג קעט, א. **5.** בנוסח התפילה. **6.** זהר חלק ב קסב, ב. **7.** ברכות כא, א. שו"ע או"ח סי' סז סעי' א־ב.

יום חמישי י"א אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סז, פרק מח והנה כאשר יתבונן... עד עמ' 134, ויחזרו למקורן.

פֶּרֶק מח. בהמשך למה שלמדנו, אודות האהבה שהראה הקב"ה לבני ישראל בשעת יציאת מצרים, הסביר רבנו הזקן, בפרק הקודם, שהקב"ה מראה, אהבה זו גם בשעת יציאת מצרים ברוחניות, שמתרחשת כל יום בנפשו של יהודי, אהבה זו צריכה לעורר "כמים הפנים" ולגלות ביהודי אהבה גדולה להקב"ה. בפרק מ"ח, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שכשם שבגלל אהבתו לבני ישראל, צמצם הקב"ה כביכול את עצמו, והרחיק את כל מה שמפריע, כדי לתת מקום לבריאת העולם הזה – עולם, בו יהודי יקיים תורה ומצוות – כך, על יהודי "כמים הפנים לפנים" – מצד אהבתו להקב"ה, לצמצם ולהרחיק את כל ההפרעות, הפנימיות והחיצוניות, שישנן לעבודתו את ה'.

ליקוטי אמרים

פרק מח והנה כאשר יתבונן המשכיל בגדולת א"ס ב"ה כי כשמו כן הוא א"ס ואין קץ ותכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו ית' ברצונו הפשוט ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד ואילו היתה השתלשלות העולמות מאור א"ס ב"ה בלי צמצומי' רק כסדר המדרגות ממדרגה למדרגה בדרך עלה ועלול לא היה העוה"ז נברא כלל כמו שהוא עתה בבחי' גבול ותכלית מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכן בין כל רקיע לרקיע וכן עובי כל רקיע ורקיע ואפי' עו"הב וג"ע העליון מדור נשמות הצדיקי' הגדולים והנשמו' עצמן ואצ"ל המלאכי' הן בבחי' גבול ותכלית כי יש גבול להשגתן באור א"ס ב"ה המאיר עליהן בהתלבשות הב"ד כו'. ולכן יש גבול להנאתן שנהנין

וְהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן הַמַּשְׂכִּיל בְּגֹדֶל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כִּי כְּשְׁמוֹ – "אין־סוף", **כֵּן הוּא - אֵין־סוֹף וְאֵין קֵץ וְתַכְלִית כְּלָל לְאוֹר וְחִיּוּת הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ בִּרְצוֹנוֹ הַפָּשׁוּט,** - כלומר: הרצון שלו מופשט מכל גדר פרטי ולא קיימות לגביו כל ההגבלות של רצונו של נברא, **וּמְיֻחָד** – הרצון, **בְּמָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד.** – כלומר: האור והחיות הנמשכים מאתו יתברך, שיווצרו ממנו עולמות מוגבלים, ושהוא יחייה אותם – אין אור זה כמו האור בנברא: למטה, בנברא, ישנה, מצד אחד, מעלה ב"אור" לגבי "שפע" ("שפע" מצומצם ומדוד בהתאם למקבל השפע – ולדוגמה: כשרב משפיע שכל לתלמיד, מדודה השפעת השכל בהתאם לפי מה שהתלמיד יכול לקבל. ואילו, "אור" המאיר בדרך ממילא מהמאור – אינו מצומצם) – אך, מאידך גיסא, יש חסרון באור, שהוא בא בהכרח, הוא אינו מאיר מפני שכך רוצה המאור, אלא מכיון שקיים מאור, נמשך ממנו אור. ברם למעלה, יש לאור **המעלה** שבאור, שאינו מצומצם, אך אין בו החסרון שבאור המאיר בהכרח, אלא הוא נמשך למעלה ברצון. והרצון למעלה להאיר, אינו כמו אצל הנברא, שהרצון הוא צינור וצמצום, עד כמה ובאיזו מדה יימשך, ואילו ברצון שלמעלה קיימת רק המעלה והשלימות שברצון, שאינו בהכרח, אבל אין בו הגדר והצמצום שיש ברצון הנברא. כך, שהאור למעלה (למרות שהוא נמשך ברצון, בכל זאת) הוא אין־סוף, כמו שהמאור (הקב"ה עצמו כביכול) הוא אין־סוף. ומכיוון שהאור הוא אין־סוף – אי אפשר שיתהוו ממנו עולמות ונבראים מוגבלים. לשם כך היו צריכים לצמצומים באור, כדי שיוכלו להיווצר ממנו עולמות ונבראים – וכפי שיסביר להלן: **וְאִלּוּ הָיְתָה הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת מֵאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּלִי צִמְצוּצִים, רַק כְּסֵדֶר הַמַּדְרֵגוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה בְּדֶרֶךְ עֲלֶה וְעָלוּל** – שהמדריגה העליונה מהווה עילה וסיבה למדריגה התחתונה, שהיא ה"עלול" מה"עילה" (ה"מסובב", התוצאה מה"סיבה"). ב"עילה ועלול" יש לשתי המדריגות, שייכות ויחס בין אחת לשניה. למשל: מחשבה ודיבור, המחשבה היא ה"עילה" לדיבור שהוא ה"עלול", שהרי מהמחשבה שהוא מהרהר בה מקודם, בא לאחר מכן הדיבור שהוא מדבר. ובכן, מחשבה היא אמנם למעלה מדיבור, אך בכל זאת יש למחשבה שייכות לדיבור, שכן גם מחשבה מורכבת מאותיות כמו דיבור. משמעות הדבר היא, איפוא, שהעלול (הבא מן העילה) קיים ביחס מסוים לעילה (ובדרך עילה ועלול, אי אפשר שיווצר עלול שאינו ביחס כלשהו לעילה). כיוון שמהאור והחיות הנמשכים מאתו יתברך באופן של אין־סוף, מתהווים נבראים בעלי גבול – מכאן שאין זה בסדר של עילה ועלול, שהרי אילו היה כן – **לֹא הָיָה הָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא כְּלָל כְּמוֹ שֶׁהוּא עַתָּה בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית,** - שכל דבר יש לו גבול וסוף: **מֵהָאָרֶץ לָרָקִיעַ מַהֲלַךְ ת"ק** – חמש מאות, **שָׁנָה[1],** - הרי יש בכך הגבלה של חמש מאות שנה, **וְכֵן בֵּין כָּל רָקִיעַ לְרָקִיעַ,** - מהלך חמש מאות שנה, **וְכֵן עָבִי כָּל רָקִיעַ וְרָקִיעַ.** – מהלך חמש מאות שנה – כל האמור מהווה את העולם הזה; **וַאֲפִלּוּ עוֹלָם־הַבָּא וְגַן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן - מְדוֹר נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים - וְהַנְּשָׁמוֹת עַצְמָן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַמַּלְאָכִים - הֵן בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית,** - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ואף שכנ"ל רפל"ט – הנשמות מתענגות על ה' ונהנין ומשיגין מאוא"ס ב"ה – לא קשה". **כִּי יֵשׁ גְּבוּל לְהַשָּׂגָתָן** – והבנתם, **בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמֵּאִיר עֲלֵיהֶן בְּהִתְלַבְּשׁוּת חָכְמָה־בִינָה־דַּעַת כו',** - על ידי שאור אין־סוף ברוך־הוא מתלבש בספירות חכמה־בינה־דעת של העולם, יש לנבראים של אותו עולם (נשמות ומלאכים) השגה והבנה בגדלות אין־סוף – אלא שהשגתם היא מוגבלת. **וְלָכֵן יֵשׁ גְּבוּל לַהֲנָאָתָן שֶׁנֶּהֱנִין מִזִּיו**

1. כדרשת חז"ל חגיגה יג, א.

הַשְּׁכִינָה וּמִתְעַנְּגִין בְּאוֹר ה', - שכן, מכיוון שהנאתם ותענוגם באים מהשגתם את אור אין־סוף ברוך־הוא, הרי כמו שהשגתם מוגבלת – כך גם הנאתם ותענוגם מוגבלים, **כִּי אֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל הֲנָאָה וְתַעֲנוּג בְּבְחִינַת אֵין־סוֹף מַמָּשׁ,** - שהתענוג יהיה בלתי מוגבל, **שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ מִמְּצִיאוּתָן וְיַחֲזְרוּ לִמְקוֹרָן.** – אם תענוגם היה בלי גבול ובלי סוף, היתה מתבטלת לגמרי מציאותם (המוגבלת) והיו שבים למקורם שהוא "אין־סוף". הרי, שכל הנבראים, גם הנבראים של העולמות העליונים הרוחניים, הם נבראים מוגבלים. וכדי שהם יתהוו, מאור אין־סוף ברוך־הוא, באופן כזה (כבעלי גבול), היה זה צריך להיות (לא בסדר של השתלשלות, אלא) על ידי צמצומים; הצמצום פועל, שהאור הנמשך אחרי הצמצום, לא יהיה כלל בערך ומהות האור שלפני הצמצום. ולכן, אפשרי הדבר, שלמרות שהאור הוא, אין־סוף, – יתהוו ממנו נבראים שיש להם סוף ושהם בעלי גבול – דבר זה בא מהצמצום.

ליקוטי אמרים

מזיו השכינה ומתענגין באור ה' כי אין יכולין לקבל הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממציאותן ויחזרו למקורן.

יום שישי י"ב אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 134, והנה פרטיות הצמצומים... עד עמ' 134, כלא ממש חשיבי.

וְהִנֵּה, פְּרָטִיּוּת – אופן, **הַצִּמְצוּמִים, אֵיךְ וּמַה - אֵין כָּאן מְקוֹם בֵּאוּרָם. אַךְ דֶּרֶךְ כְּלָל, הֵן הֵם בְּחִינַת הֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם הַמְשֻׁכַּת הָאוֹר וְהַחִיּוּת, שֶׁלֹּא יָאִיר** – האור, **וְיִמְשֵׁךְ לַתַּחְתּוֹנִים** – לנבראים התחתונים, **בְּבְחִינַת גִּלּוּי,** - הצמצום פועל שהחיות בנבראים לא תהיה גלויה, **לְהִתְלַבֵּשׁ וּלְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶן** – בנבראים התחתונים, **וּלְהַחֲיוֹתָם לִהְיוֹת יֵשׁ מֵאַיִן, כִּי־אִם מְעַט מְזֻעָר אוֹר וְחִיּוּת כְּכְדֵי שֶׁיִּהְיוּ בְּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית,** - אם החיות היתה בהם בהתגלות, לא היו הנבראים באופן של גבול ותכלית; הצמצום פועל, שהאור והחיות לא יהיו בהתגלות בנבראים, ומה שכן בא בהתגלות, זהו מעט מאד מהאור והחיות – ולכן הם יכולים להיות נבראים בעלי גבול ותכלית, **שֶׁהִיא** – מעט האור והחיות הבאים בהתגלות בנבראים אחרי הצמצום, הוא, **הֶאָרָה מוּעֶטֶת מְאֹד, וּמַמָּשׁ כְּלָא חֲשִׁיבֵי** – אינה נחשבת כלל, **לְגַבֵּי בְּחִינַת הֶאָרָה בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית,** - שזהו כשההארה היא לפני הצמצום, **וְאֵין בֵּינֵיהֶם עֵרֶךְ וְיַחַס כְּלָל,** - בין ההארה שבלי גבול המוסתרת ונעלמת, לבין ה"הארה מועטת" (שלאחרי הצמצום), המתגלה בנבראים – אין ערך ויחס כלל, כלומר: ההבדל אינו מתבטא רק בין הרבה לבין מעט – אף שזהו הבדל בין הרבה מאד לבין מעט מאד – כי אם, אין ביניהן ערך ויחס כלל, **כַּנּוֹדָע פֵּרוּשׁ מִלַּת עֵרֶךְ בְּמִסְפָּרִים, שֶׁאֶחָד בְּמִסְפָּר יֵשׁ לוֹ עֵרֶךְ לְגַבֵּי מִסְפַּר אֶלֶף אֲלָפִים,** - המושג "ערך" פירושו כגון זה שלמספר אחר יש "ערך" לגבי מיליון בכך **שֶׁהוּא** – המספר אחד מהווה **חֵלֶק אֶחָד מִנִּי אֶלֶף אֲלָפִים,** - מאחר שהמספר הכולל של מיליון, מורכב מאלף פעמים אלף יחידים – הרי מובן, שלמספר אחד יש ערך ויחס לגבי המספר של אלף פעמים אלף – מיליון חסר אחד, אינו מיליון; **אֲבָל לְגַבֵּי דָּבָר שֶׁהוּא בְּבְחִינַת בְּלִי גְּבוּל וּמִסְפָּר כְּלָל - אֵין כְּנֶגְדּוֹ שׁוּם עֵרֶךְ בְּמִסְפָּרִים,** - אין מספר, בכל שיהיה גדול, שיהיה לו ערך ויחס לעומת דבר שאין לו מספר ואין לו סוף. **שֶׁאֲפִלּוּ אֶלֶף אַלְפֵי אַלָּפִים וְרִבּוֹא רְבָבוֹת**[2], - מספר של מיליונים ומיליארדים, **אֵינָן אֲפִלּוּ כְּעֵרֶךְ מִסְפָּר אֶחָד לְגַבֵּי אֶלֶף אַלְפֵי אַלָּפִים וְרִבּוֹא רְבָבוֹת,** - שכן, אחד לגבי מיליוני מיליארדים, יש לו, כאמור, איזה ערך. ואילו, המספר של מיליוני מיליארדים לעומת דבר שהוא בלי גבול – אין ביניהם ערך כלל, **אֶלָּא כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבֵי.** – הם נחשבים לכלום. המספר הגדול ביותר אין לו ערך ויחס כלל לגבי דבר שהוא בלי גבול.

ליקוטי אמרים

והנה פרטיות הצמצומים איך ומה אין כאן מקום ביאורם. אך דרך כלל הן הם בחי' הסתר והעלם המשכת האור והחיות שלא יאיר ויומשך לתחתונים בבחי' גילוי להתלבש ולהשפיע בהן ולהחיותם להיות יש מאין. כי אם מעט מזער אור וחיות בכדי שיהיו בבחי' גבול ותכלית שהיא הארה מועטת מאד וממש כלא חשיבי לגבי בחי' הארה בלי גבול ותכלית ואין ביניהם ערך ויחס כלל כנודע פי' מלת ערך במספרים שאחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלף אלפים שהוא חלק אחד מני אלף אלפים אבל לגבי דבר שהוא בבחי' בלי גבול ומספר כלל אין כנגדו שום ערך במספרים שאפי' אלף אלפי אלפים וריבוא רבבות אינן אפי' כערך מספר אחד לגבי אלף אלפי אלפים ורבוא רבבות אלא כלא ממש חשיבי.

---

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' 'נשמת', ספרי ר"פ ואתחנן".

יום שבת קודש י"ג אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 134, וככה ממש היא... עד עמ' סח, גבול ותכלית.

וְכָכָה מַמָּשׁ הִיא בְּחִינַת הַהֶאָרָה מוּעֶטֶת זוֹ, - מעט האור **שאחרי הצמצום, הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלְמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶם לְהַחֲיוֹתָם,** - אין לה ערך כלל והיא נחשבת **לכלום, לְגַבֵּי עֶרֶךְ אוֹר הַגָּנוּז וְנֶעְלָם, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת "אֵין־סוֹף", וְאֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ וּמַשְׁפִּיעַ בְּעוֹלְמוֹת בִּבְחִינַת גִּלּוּי לְהַחֲיוֹתָם, אֶלָּא מַקִּיף עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה,** - בהיותו במדרגתו הגבוהה, הוא משפיע בעולמות, **וְנִקְרָא "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין".** - מקיף כל העולמות, לא "ממלא כל עלמין" שהוא מתלבש בפנימיות בעולמות, כמו שהנשמה מתלבשת בפנימיות בגוף, אלא "סובב כל עלמין" – **וְאֵין הַפֵּרוּשׁ סוֹבֵב וּמַקִּיף מִלְּמַעְלָה בִּבְחִינַת מָקוֹם חַס־וְשָׁלוֹם,** - שבעולמות עצמם אין הוא נמצא חס־ושלום, אלא הוא נמצא מעליהם, במובן של מקום, חס־ושלום, **כִּי לֹא שַׁיָּךְ כְּלָל בְּחִינַת מָקוֹם בְּרוּחָנִיּוּת,** - בדבר גשמי, שבגדר "מקום", מתאים לומר שהוא מעל דבר שני במקום, אך כשאומרים "סובב" ומקיף ברוחניות, שאינו בגדר מקום – אין במשמעו ענין של מקום. **אֶלָּא רוֹצֶה־לוֹמַר סוֹבֵב וּמַקִּיף מִלְּמַעְלָה לְעִנְיַן בְּחִינַת גִּלּוּי הַשְׁפָּעָה,** - המושגים "סובב" ו"מקיף" למעלה, אמורים רק בנוגע להתגלות ההשפעה בדבר, **כִּי הַהַשְׁפָּעָה שֶׁהִיא בִּבְחִינַת גִּלּוּי בְּעוֹלְמוֹת** – זו הנקראת "ממלא כל עלמין" **נִקְרֵאת בְּשֵׁם "הַלְבָּשָׁה", שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלְמוֹת, כִּי הֵם** – העולמות **מַלְבִּישִׁים וּמְשִׁיגִים הַהַשְׁפָּעָה שֶׁמְּקַבְּלִים, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַהַשְׁפָּעָה שֶׁאֵינָהּ בִּבְחִינַת גִּלּוּי אֶלָּא בְּהֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם, וְאֵין הָעוֹלְמוֹת מַשִּׂיגִים אוֹתָהּ - אֵינָהּ נִקְרֵאת מִתְלַבֶּשֶׁת** – בעולמות, **אֶלָּא מַקֶּפֶת וְסוֹבֶבֶת. הִלְכָּךְ, מֵאַחַר שֶׁהָעוֹלְמוֹת הֵם בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית** – לכן, **נִמְצָא שֶׁאֵין הַשְׁפָּעַת אוֹר אֵין־סוֹף** – שהוא בלי גבול, **מִתְלַבֵּשׁ וּמִתְגַּלֶּה בָּהֶם בִּבְחִינַת גִּלּוּי, רַק מְעַט מִזְעָר, הֶאָרָה מוּעֶטֶת מְצֻמְצֶמֶת מְאֹד מְאֹד, וְהִיא** – מאירה בהם, **רַק כְּדֵי לְהַחֲיוֹתָם בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית.** – כדי להחיות עולמות ונבראים, מן ההכרח שתהיה בהם התגלות מהארה זו. אלא, התגלות זו היא מהארה מצומצמת מאד מאד, שלכן אפשרי הדבר שהעולמות יהיו באופן של גבול ותכלית. **אֲבָל עֵקֶר הָאוֹר** – שהוא **בְּלִי צִמְצוּם כָּל־כָּךְ - נִקְרָא "מַקִּיף" וְ"סוֹבֵב", מֵאַחַר שֶׁאֵין הַשְׁפָּעָתוֹ מִתְגַּלֵּית בְּתוֹכָם,** - בעולמות, **מֵאַחַר שֶׁהֵם בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית.** – ואי אפשר שיתגלה בהם אור שהוא בלי גבול, אלא האור בהם הוא בהעלם, ולכן מצויין אור זה כ"סובב" ו"מקיף" מעלידהם.

ליקוטי אמרים

וככה ממש היא בחי' ההארה מועטת זו המתלבשת בעולמות עליונים ותחתונים להשפיע בהם להחיותם לגבי ערך אור הגנוז ונעלם שהוא בבחי' א"ס ואינו מתלבש ומשפיע בעולמות בבחי' גילוי להחיותם אלא מקיף עליהם מלמעלה ונקרא סובב כל עלמין. ואין הפי' סובב ומקיף מלמעלה בבחי' מקום ח"ו כי לא שייך כלל בחי' מקום ברוחניות. אלא ר"ל סובב ומקיף מלמעלה לענין בחי' גילוי השפעה כי ההשפעה שהוא בבחי' גילוי בעולמו' נקראת בשם הלבשה שמתלבשת בעולמות כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים משא"כ ההשפעה שאינה בבחי' גילוי אלא בהסתר והעלם ואין העולמות משיגים אותה אינה נקראת מתלבשת אלא מקפת וסובבת הלכך מאחר שהעולמות הם בבחי' גבול ותכלית נמצא שאין השפעת אור א"ס מתלבש ומתגלה בהם בבחי' גילוי רק מעט מזער הארה מועטת מצומצמת מאד מאד והיא רק כדי להחיותם בבחי' גבול ותכלית. אבל עיקר האור בלי צמצום כ"כ נק' מקיף וסובב מאחר שאין השפעתו מתגלית בתוכם מאחר שהם בבחי' גבול ותכלית.

להבהרת הענין, מביא רבנו הזקן להלן, משל ודוגמה מהאדמה הגשמית, המורכבת מ"דומם" ו"צומח" (הנחותים בארבעת הסוגים: דומם, צומח, חי, מדבר), שהחיות שבדומם וצומח מצומצמת בהרבה מאשר החיות שבשאר שתי הבחינות חי ומדבר, הרי שהחיות האלקית ב"ארץ" מתגלה רק באותה מדה שהיא באה לידי ביטוי ב"דומם וצומח" – ובכל זאת – "מלא כל הארץ כבודו", שהארץ מלאה באור אין־סוף ברוך־הוא, אלא שהאור בא בה באופן של סובב ומקיף. ובלשון ה"תניא":

מיסודי אמונת בני ישראל, אשר כולם הם מאמינים בני מאמינים.

ממכתב ט"ו אייר, תשי"ח

יום ראשון

יום רביעי — ז אייר, כב לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט־מג.
תניא: וכולם . . . סו א"ס ב"ה.

בַּעֲטִיפַת טַלִּית גָּדוֹל אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ עַד פִּיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהִלְכוֹת צִיצִית אֲשֶׁר בַּסִּדּוּר. אֲבָל נוֹהֲגִין לְכַסּוֹת בְּחֶלְקוֹ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַטַּלִּית גָּדוֹל גַּם הָעֵינַיִם.

נוֹהֲגִים לִלְמֹד בִּימֵי הַסְּפִירָה מַסֶּכֶת סוֹטָה - נוֹסָף עַל שִׁעוּרִים הַקְּבוּעִים - דַּף לְיוֹם דַּף לְיוֹם.

יום שני

יום חמישי — ח אייר, כג לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מד־מח.
תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שליח איז דאָך איין זאך מיט דעם משלח, – ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. – והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, איז אז מ'טוט, איז מען מקושר, איז דאמאָלט איז ער אין אלץ מקושר: עס געהט א חסיד, עסט א חסיד, שלאָפט א חסיד.

שָׁלִיחַ הוּא מְאֻחָד עִם הַמְּשַׁלֵּחַ - עַל דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר בְּעִנְיַן שֶׁהַמַּלְאָךְ נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מַמָּשׁ כְּשֶׁהוּא שָׁלִיחַ מִלְּמַעְלָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן נְשָׁמוֹת, וּמְבֹאָר שֶׁבַּנְּשָׁמוֹת הוּא עוֹד בְּמַעֲלָה יְתֵרָה.

וְהִנֵּה חֲסִידִים הֵם שְׁלוּחֵי הָרַבִּי, שֶׁל אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן, וּכְשֶׁפּוֹעֲלִים הֲרֵי מְקֻשָּׁרִים; וְאָז מְקֻשָּׁרִים בַּכֹּל: הוֹלֵךְ חָסִיד, אוֹכֵל חָסִיד, יָשֵׁן חָסִיד.

יום שלישי

יום ששי — ט אייר, כד לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט־נד.
תניא: וז"ש אסף . . . האצילות.

מוֹרֵנוּ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב אָמַר: כָּל דָּבָר וְדָבָר אֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ, הוּא הוֹרָאַת הַנְהָגָה בַּעֲבוֹדַת ה'. וְזֶהוּ עִנְיַן הָעֲבוֹדָה, לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל מִכֹּל, דֶּרֶךְ בַּעֲבוֹדַת ה'.

יום רביעי

שבת — י אייר, כה לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה־נט.
תניא: פרק מז. והנה . . . כמש"ל.

נַהֲגִינָן [=אָנוּ נוֹהֲגִים] לְהַטְבִּיל פְּרוּסַת הַמּוֹצִיא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּמֶּלַח, וְלֹא לִזְרוֹק הַמֶּלַח עַל הַפְּרוּסָה.

יוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תרכ"א בַּסְּעוּדָה סִפֵּר הַ"צֶּמַח צֶדֶק": יוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תקנ"ה בַּסְּעוּדָה אָמַר אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי (רַבֵּנוּ הַזָּקֵן): בְּיוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תקכ"ח בַּסְּעוּדָה אָמַר כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרִי וְרַבִּי (הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ), "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם", וּסְפַרְתֶּם הוּא מִלְּשׁוֹן סַפִּירוּת וּבְהִירוּת. "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם", צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת שֶׁיִּהְיֶה הַ"לָּכֶם" בָּהִיר. וַיִּשְׁעֵן כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן] עַל זְרוֹעוֹת קָדְשׁוֹ, וַיְשׁוֹרֵר אֶת הַנִּגּוּן שֶׁל ד' בָּבוֹת בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה.

היום יום . . .

אַחַר כָּךְ הִגְבִּיהַּ אֶת רֹאשׁוֹ הַקָּדוֹשׁ, וַיֹּאמַר – בְּנִגּוּן שֶׁל שְׁאֵלָה: וּבַמֶּה מְסַפְּרִים אֶת הַ״לָּכֶם״? וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר אָמַר – בְּנִגּוּן שֶׁל תְּשׁוּבָה: בְּשֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת, בְּבֵרוּר שֶׁבַע הַמִּדּוֹת, שֶׁכָּל מִדָּה וּמִדָּה תִּהְיֶה כְּלוּלָה מִשֶּׁבַע, וְשֶׁבַע הַמִּדּוֹת עַצְמָם יִהְיוּ שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת, דְּשַׁבָּת אֵינָהּ צְרִיכָה בֵּרוּר.

יום חמישי

יום ראשון — **יא אייר, כו לעומר** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: בהר, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: ס־סה.
תניא: פרק מח. והנה . . . ־134־ למקורן.

אוֹמְרִים בַּתְּפִלָּה:

וְכֵן – בְּצֵירֵי וְלֹא בְּפַתָּח – שְׁנֵי כְתוּבִים.

חִיִּיתָנִי – בְּקָמַץ וְלֹא בְּפַתָּח – מִיָּרְדֵי בוֹר.

זֶכֶר – זַיִן בְּסֶגוֹל וְלֹא בְּצֵירֵי – רַב טוּבְךָ.

מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ – בְּפַתָּח וְלֹא בְּקָמַץ – כְּפִתִּים.

וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיֶּמֶת.

יום שישי

יום שני — **יב אייר, כז לעומר** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: בהר, שני עם פירש״י.
תהלים: סו־סח.
תניא: והנה פרטיות . . . ־134־ חשיבי.

אוֹמְרִים בַּתְּפִלָּה:

מֶנּוּ מַאֲמָר – מֵ״ם שְׁלִישִׁית קְמוּצָה.

כְּיוֹם כּוּ׳ נֶאֱמַר – מֵם פְּתוּחָה.

זָכוּר – בִּמְלֵאפוּם – כִּי עָפָר אֲנַחְנוּ.

וּנְטַלְתַּנִי – טֵית פְּתוּחָה, לָמֵד בִּשְׁבָא, תָּיו דְּגוּשָׁה פְּתוּחָה.

וְאַהֲבָתְךָ לֹא תָסוּר – וְלֹא אַל תָּסִיר.

שבת קודש

יום שלישי — **יג אייר, כח לעומר** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: בהר, שלישי עם פירש״י.
תהלים: סט־עא.
תניא: וככה ממש . . . ־סח־ ותכלית.

בְּמִנְחָה אוֹמְרִים תַּחֲנוּן.

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן – בְּאוֹתָם הַשָּׁנִים שֶׁהָיָה אוֹמֵר מַאֲמָרִים קְצָרִים – אָמַר: ׳דַּע מַה לְּמַעְלָה מִמְּךָ׳, דַּע כִּי כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לְמַעְלָה בְּפַרְצוּפִים וּסְפִירוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, הַכֹּל הוּא מִמְּךָ, שֶׁתָּלוּי בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם.

הנחת תפילין ללא רשות

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ט

הלכות גזלה ואבדה פרק יג, הלכה יד: מָצָא תְּפִלִּין - שָׁם דְּמֵיהֶם וּמְנִיחָם עָלָיו; שֶׁדָּבָר מָצוּי הוּא בְּיַד הַכֹּל, וְאֵין עֲשׂוּיִין אֶלָּא לְמִצְוָה בִּלְבַד.

נחלקו ראשונים, האם מותר ליטול חפץ של אחר ללא רשות לשם קיום מצוה. יש אוסרים, ויש מתירים משום שחזקה על הבעלים שמסכים כי נוח לו שתתקיים מצוה בממונו, וכן נפסק להלכה (טור ושלחן ערוך או"ח סי' יד סי"ד).

והנה, בהלכה זו נאמר שהמוצא תפילין יכול להשתמש בהם, אך עליו לשום את ערכם ולשלמו לבעלים לכשימצאם. ולכאורה, לדעת הסוברים שאדם רשאי להשתמש בחפץ של חברו לשם מצוה, מדוע עליו לשלם על כך?

ומתרץ ה'ישועות יעקב' (או"ח סי' לז סק"ב):

מאחר ואינו יודע מיהו הבעלים יש לחשוש שהתפילין שייכים לקטן, שהרי קטן היודע להניח תפילין ולשומרם בטהרה מניח תפילין משום חינוך (שו"ע סי' לז שם), ובקטן שאינו בר דעת אין לומר שנוח לו שיעשו מצוה בממונו.

והב"ח (סי' יד שם) כתב:

ההיתר להשתמש ללא רשות הוא רק באקראי ולא באופן קבוע, וכאן מדובר כשרוצה להשתמש בהן מידי יום, ולכן מותר רק בתשלום. וכן פסק אדמו"ר הזקן (סי' יד ס"י, יב).

וה'מגן גבורים' (שם סק"ה) ביאר:

אין אומרים 'נוח לו לאדם שתיעשה מצוה בממונו' אלא במצב שללא הסכמתו אי אפשר לקיים את המצווה, כגון אדם שאין באפשרותו כעת להשיג תפילין אחרות, ומאחר שאם בעל התפילין היה יודע על כך היה מצווה לו לקיים את המצוה, הרי גם כשאינו יודע מותר כי אילו היה יודע בוודאי היה מסכים, אך המוצא תפילין של חברו - מדוע שישתמש בהן ולא יניח את שלו או ירכוש לעצמו תפילין? ולכן אין להתיר ללא תשלום.

ובזה יש לבאר את דברי הרמב"ם 'שם דמיהם ומניחם עליו שדבר מצוי הוא ביד הכל'. כלומר: הטעם שצריך לשום את דמיהם ואינו רשאי להשתמש ללא תשלום, הוא משום שתפילין הם דבר המצוי לרכישה ולכן אין הבעלים מסכימים שישתמש בהם בחינם.

בין 'חצר' ל'יד'

יום שני ח' אייר ה'תשע"ט

הלכות גזלה ואבדה פרק טז, הלכה ד: הַמּוֹצֵא מָעוֹת כַּחֲנוּת... אִם מְצָאָן עַל הַתֵּבָה... הֲרֵי הֵן שֶׁל מוֹצְאָן. וְלָמָּה לֹא תִקְּנָה הַחֲנוּת לְבַעַל הַחֲנוּת? לְפִי שֶׁאֵינָהּ חָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת; וְאַף עַל פִּי שֶׁבַּעַל הַחֲנוּת בְּתוֹכָהּ, צָרִיךְ לוֹמַר: 'תִּקְּנָה לִי חֲנוּתִי'.

הראב"ד הביא דעת יש מי שאומר ש"אפילו אמר (בעל החנות) תקנה לי רשותי – לא קנה לו, לפי שבאה שם המציאה קודם יאוש וחצירו כידו". ואכן, כך כתב ה'נמוקי יוסף' (ב"מ כג, ב) שכשם שאם באה לאדם אבידה קודם שנתייאשו הבעלים אינה קונה אף לאחר שהבעלים נתייאשו, הואיל ובאיסור באה לידו – כך גם חצירו אינה קונה אבידה שבאה לתוכה קודם יאוש.

אבל הרמב"ם סובר שאם אמר בעל החנות תקנה לי רשותי (וכן בחצר המשתמרת, אף ללא עמידת בעל החצר בתוכה), קנה את האבידה מדין חצר אף אם האבידה נפלה לחנות (או לחצר) לפני יאוש, כי בחצר לא שייך לומר "באיסורא אתא לידיה".

וטעם הדבר:

באבידה שבאה לידו נתחייב האדם בהשבתה, ונעשה שומר עליה עבור בעל האבידה, ומאחר שידו כיד הבעלים אינה נקנית ביאוש כי עדיין היא ברשות הבעלים. מה־שאין־כן באבידה שנפלה לחצרו ללא ידיעתו, לא נתחייב בהשבתה (וגם הציווי "לא תוכל להתעלם" אינו חל עליו), וברגע שהבעלים התייאשו קנתה לו חצירו.

(מחנה אפרים קנין חצר סי' ה')

תאונה שגרמה לביטול עסקה

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ט

הלכות חובל ומזיק פרק ב, הלכה ג: אֲסָרוֹ בַּחֶדֶר, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שֶׁבֶת בִּלְבַד.

נהג נסע במהירות מופרזת ופגע ברכב חולף. בעקבות הפגיעה נלכד הנהג בתוך הרכב הנפגע, ועד שהצליחו לחלצו איחר לפגישה עסקית חשובה. האם על הנהג הפוגע לשלם על ההפסד שנגרם כתוצאה מביטול העסקה?

והנה, בדרך כלל יש חיוב ממוני רק על פעולה ישירה של נזק ולא על נזק שנגרם בעקיפין ('גרמא'), אך לכאורה המקרה דומה לדין המפורש בהלכה זו שמחייבים את המזיק על מניעת הרווח שנגרמה לניזק כתוצאה מכליאתו, ואם כן יצטרך הנהג הפוגע לשלם על ההפסד שנגרם כתוצאה מביטול הפגישה.

אך יש לדון בהשוואה זו:

א. הרא"ש (ב"ק ח, ג) כתב שרק אם הכניס את חברו לחדר בעצמו וסגר עליו את הדלת, מתחייב לשלם שבת, משום שעשה פעולה ישירה בגוף הניזק, אך אם חברו כבר שהה בחדר והמזיק סגר עליו את הדלת, הרי הוא פטור כי זהו רק 'גרמא'. ולפי זה אין לחייב את הנהג הפוגע על הנזק שנגרם לנהג שנלכד ברכב, שהרי לא עיכב אותו בידיו אלא רק 'נעל' את הרכב בעדו.

אך הרמב"ם כתב "אסרו בחדר נותן לו דמי שבתו" ולא הזכיר שמדובר באופן שהכניסו לחדר בידיו, ולכאורה נראה מכך שחולק על הרא"ש וסובר שגם באופן כזה חייב. אמנם אין מכך הכרח כי יתכן שבמילה 'אסרו' כוונת הרמב"ם שעשה מעשה בגופו כגון שקשרו בחבלים, אך אם סגר את הפתח בעדו פטור (ראה דברי משפט חו"מ תכ, אבן האזל כאן).

ב. עוד יש לדון שמא חיוב 'שבת' נאמר רק כשביטלו ממלאכה, אך לא במניעת רווח על ידי סחורה וכדומה, כי בביטול מלאכה אין החיוב מחמת ביטול הרווח העתידי (שלגביו זהו רק 'גרמא') אלא משום הנזק הנעשה בגופו מיד בכך שנטל ממנו את הכושר למלאכה, אך אפשרות רווח ממון על ידי סחורה וכיו"ב היא דבר צדדי שאינו בגוף האדם ויתכן שעל כך אין חיוב תשלום (ראה חידושי רבי שמואל ב"ק יח, ז).

איסור הרמת יד על חברו

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ט

הלכות חובל ומזיק פרק ה, הלכות א-ב: כָּל הַמַּכֶּה אָדָם כָּשֵׁר מִיִּשְׂרָאֵל... הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה... אֲפִלּוּ לְהַגְבִּיהַּ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אָסוּר; וְכָל הַמַּגְבִּיהַּ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכָּהוּ - הֲרֵי זֶה רָשָׁע.

בגמרא (סנהדרין נח, ב) נאמר "המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע, שנאמר 'ויאמר לרשע למה תכה רעך', למה הכית לא נאמר אלא למה תכה, אע"פ שלא הכהו נקרא רשע". והרמב"ם שינה מלשון הגמרא וכתב " המגביה ידו על חבירו... הרי זה רשע". ומשמע שהמגביה יד על חברו חל עליו דין רשע (ואין זו קריאת שם בלבד). וכן כתב בהגהות מיימוניות (סק"א) בשם הראב"ן שפסול לעדות ולשבועה.

[ומלשון הרמב"ם "אפילו להגביה ידו על חבירו אסור", ולא כבהלכה הקודמת לגבי הכאה, "הרי זה עובר בלא תעשה", משמע שאין האיסור מדאורייתא אלא מדרבנן. וכן כתב ה'חינוך' "וחכמים ז"ל מנעו אותנו אפילו מלרמוז להכות ואמרו כל המגביה ידו על חבירו להכותו נקרא רשע"]

ונראה שלדעת הרמב"ם ה'רשעות' של 'מגביה ידו על חבירו' אינה רק משום שפעולה זו היא התחלה של פעולת הכאה אלא הגבהת היד עצמה היא מעשה רע, שבגינו נקרא רשע.

ומקור דברי הרמב"ם הוא מדיוק לשון הגמרא (שם) "המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע", כי במדרש (שמות רבה פ"א, כט) הלשון הוא "משעה שאדם מרים ידו להכות חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע", אך בגמרא לא הובאה התוספת "להכות חבירו", כי מדובר בעצם הגבהת היד על חברו.

ויש להוסיף בביאור שיטת הרמב"ם:

תכלית בריאת האדם היא "לשמש את קונו" (סוף קדושין) על ידי קיום התורה והמצוות בכל אבר ואבר (כמבואר בספר חרדים חלוקת המצוות לפי אברי האדם). ועיקר תכלית בריאתה של היד הוא לנתינה והשפעה. וכאשר אדם "מגביה את ידו על חבירו" ובמקום להטיב לחברו משתמש ביד כדי להכותו, הרי הוא הופך את תפקיד היד מקצה לקצה, וחטא זה כלפי הקב"ה מתחיל בהגבהת היד.

(לקוטי שיחות לא עמ' 1 ואילך)

מסירת ממון חבירו באונס

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ט

הלכות חובל ומזיק פרק ח, הלכה ב: אִם אֲנָסוּהוּ גּוֹיִם אוֹ יִשְׂרָאֵל אֲנָס לְהַרְאוֹת, וְהֶרְאָה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין. וְאִם נָשָׂא וְנָתַן בְּיָד - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָנוּס, הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם.

ישראל שהראה לגויים ממון חבירו מחמת שאנסוהו פטור מלשלם. אבל אם נטל את הממון ונתן להם ביד - חייב לשלם

וממקור הדברים (בבא קמא קיז, א) מובן הטעם - כשהראה להם ממון חבירו, כיון שלא הזיק בידים - חיובו הוא מדין 'גרמי' שהוא קנס מדרבנן, ובמקום אונס לא חייבוהו, אבל אם נטל הממון ונתן להם ביד חייב לשלם מדאורייתא כדין מזיק בידים, אף שהוא אנוס (הגהות מיימוניות כאן ובתשובות לספר נזיקין סי' כ) כי מותר "ליטול ממון חבירו כדי להציל נפשו ממות", אך "אסור להציל עצמו בממון חבירו על דעת להפטר, אלא על דעת לשלם" (שו"ע אדה"ז הל' גזלה וגנבה ס"ב).

ובגדר האונס שבו התירו חכמים להראות ממון חבירו לגויים ופטור מלשלם, כתב בספר החינוך (מצוה רטו), שהוא אפילו אם אנסוהו אונס ממון ("שיקחו לו ממון אם לא יראה ממון חבירו"). והביא כן גם בשם הראב"ד.

אך ב'הגהות מיימוניות' (ב'תשובות' סי' כ הנ"ל) כתב, שרק באונס מחמת נפשות פטור, אבל באונס מחמת ממון חייב. והביא ראיה מדברי הגמרא (כתובות יח, ב) שעדים החתומים על השטר האומרים שחתמו שקר כי היו אנוסים מחמת ממון נקראים רשעים ופסולים לעדות, ואם היו אנוסים מחמת נפשות כשרים לעדות.

והוסיף ה'בית יוסף'(חו"מ סי שפח ד"ה המוסר) שאונס מחמת מכות דינו כאונס מחמת נפשות. וכן כתב הרמ"א (שם ס"ב): "לא מקרי אונס אלא הכאות ויסורין, אבל לא אונס ממון".

וכתב הש"ך (חו"מ שם ס"ק כב) שכך היא גם דעת הרמב"ם, שכתב (בה"ג) בטעם הפטור כשנאנס להראות לגוי שזהו מפני "שאם לא יראה לו יכהו או ימיתהו".

ולהלכה כתב הש"ך: גם הנאנס מחמת ממון פטור מלשלם, כי גם הרמב"ן והרשב"א סוברים כדעת הרא"ה (בעל ספר החינוך) שאף באונס ממון פטור, ו"יכול לומר קים לי כוותיהו".

מתי עד נעשה דיין? יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ט

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ב, הלכה ט: אָדָם טְרֵפָה שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ - נֶהֱרָג, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבַעֲרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ"; וְהוּא שֶׁיֵּהָרֵג בִּפְנֵי בֵּית דִּין. אֲבָל בִּפְנֵי עֵדִים, פָּטוּר; שֶׁמָּא יְזֹמּוּ הָעֵדִים, וְאִם הִזַּמּוּ אֵינָן נֶהֱרָגִין, שֶׁהֲרֵי לֹא זָמְמוּ לַהֲרֹג אֶלָּא טְרֵפָה, וְכָל עֵדוּת שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לַהֲזָמָה, אֵינָהּ עֵדוּת.

בית־דין יכולים לדון על פי ראייתם כי "לא תהא שמיעה גדולה מראיה" (תוס' ר"ה כה.ב ד"ה לא תהא). וכתבו התוספות (סנהדרין עח, א ד"ה בפני) שיכולים לדון רק כשראו ביום, בשעה שיכולים לדון (כמבואר בסנהדרין לב, א) אך אם ראו את המאורע בלילה, אין הורגים על פי ראייתם, כי בלילה אינם ראויים לדון, ובתורת עדות אינם יכולים להעיד כי עדות על טריפה היא 'עדות שאינה ראויה להזמה' ואינה עדות.

והנה, לדעת רבי טרפון, סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, מקצת הדיינים נעשים עדים ומקצתם נעשים דיינים, והדיינים מקבלים את העדות מפי הדיינים האחרים שנעשו עדים. ולדעת רבי עקיבא, כולם נעשים עדים ואינם יכולים לדון אותו כי 'אין עד נעשה דיין'.

וכתב ה'מנחת חינוך' (מצוה תט) על פי דברי ה'כסף משנה' (הל' עדות פ"ה ה"ח) שהרמב"ם כאן פסק כרבי טרפון שעד נעשה דיין ויכול לדון על פי ראיית עצמו, ואף כאן כאשר בית־דין ראו אדם טריפה שהרג את הנפש, דנים אותו על פי ראייתם. ואמנם הלכה כרבי עקיבא נגד חברו, אבל לא כנגד רבי טרפון שהיה רבו.

וה'אור שמח' מבאר שההלכה כאן היא גם לדעת רבי עקיבא: כי לדעתו אין העד נעשה דיין משום שנאמר "ושפטו העדה... והצילו העדה", היינו שבית־דין צריכים להפוך בזכותו של הנאשם ולהצילו, וכיון שראו שהרג את הנפש לא יוכלו למצוא לו זכות (ר"ה כו, א). אך בטריפה שהרג את הנפש, יכולים לדונו ולחייבו משום 'ובערת הרע מקרבך', כי טריפה שניתק מקור חיותו חשוב כמת, וההורגו פטור מדיני אדם (לעיל ה"ח) ואינם צריכים להפוך בזכותו.

כהן שנמצא חלל - בטלה כהונה שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ט

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ז, הלכה יב: נִגְמַר דִּינוֹ, וְנִמְצָא הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה - בָּטְלָה כְּהֻנָּה, וּכְאִלּוּ נִגְמַר דִּינוֹ בְּלֹא כֹּהֵן גָּדוֹל, וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם.

נחלקו אמוראים (מכות יב, א): נגמר דינו של הרוצח לגלות ומצאו שהכהן הגדול חלל ופסול לכהונה (בן גרושה או בן חלוצה) - לדעה אחת, 'מתה כהונה', וכאילו מת הכהן הגדול לאחר גמר הדין, שמיתתו פוטרת מן הגלות (כמובא בהלכה הקודמת), ולדעה שניה 'בטלה כהונה' - נתגלה למפרע שלא היה כהן גדול, והרי זה כרוצח שנגמר דינו בלא כהן גדול, וחייב גלות ואינו יוצא משם לעולם (כדלעיל הל' י).

ונחלקו תנאים בדין דומה: כהן שעבד במקדש ונודע שהוא פסול לכהונה - לדעת רבי אליעזר כל הקרבנות שהקריב פסולים, ולדעת רבי יהושע הקרבנות שהקריב קודם שנודע פסולו כשרים.

ומבואר בגמרא (מכות שם): רבי אליעזר הפוסל את הקרבנות למפרע ודאי יסבור ש'בטלה כהונה' גם לענין דין גלות לרוצח, כי נתברר שלא היה כהן מעולם ו"נגמר הדין בלא כהן גדול" אך רבי יהושע המכשיר את הקרבנות שהקריב, יכול לסבור לא רק 'מתה כהונה' (וכמו שרבי יהושע מכשיר קרבנותיו של הכהן קודם שנמצא פסולו, כך גם לענין גלות שרק לאחר גמר הדין נמצא פסולו וכאילו מת עכשיו), אלא גם 'בטלה כהונה' (למפרע) כי רק לענין קרבנות אומר רבי יהושע שאין לפוסלם בטרם נודע פסולו משום שנאמר "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה" ולמדים מזה (קידושין סו, ב) שגם קרבנות שהקריב כחלל ('חילו') יהיו לרצון ('פועל ידיו תרצה') אבל לענין גלות הרוצח מודה רבי יהושע ש'בטלה כהונה' וחל פסולו למפרע כאילו נגמר דינו בלא כהן גדול.

ומבאר ה'כסף משנה' שלדעת רבי יהושע המכשיר את עבודת הכהן בהיותו חלל, הלימוד מ"ברך ה' חילו..." שכהן שנמצא חלל עבודתו כשירה נצרך רק אם ננקוט שלענין גלות לרוצח 'בטלה כהונה', כי אם 'מתה כהונה' פשוט שעבודתו הקודמת כשרה ואין צורך בלימוד מיוחד על זה. ואכן, לענין קרבנות פסק הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ו ה"י) בכהן שעבד ונמצא חלל ש"עבודתו כשירה לשעבר... שנאמר ברך ה' חילו".

המשך ביאור למס' בכורות ליום חמישי עמ' ב

1 **זִיקַת** [–שייכות] **תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת,** כלומר, כל דבר שנותנים
2 ממנו תרומה ומעשרות, **אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ.**

גמרא

3 נאמר במשנה, רבי שמעון אומר, כל שיש בו זיקת תרומה
4 ומעשרות אין לוקחין ממנו. מבררת הגמרא: התיבה 'כל' **לְאָתוּיֵי**
5 **מַאי.** משיבה הגמרא: **לְאָתוּיֵי** לאסור לקנות ממנו **קִרְבֵּי דָּגִים,**
6 אף שאין דגים מחוייבים כלל בתרומה ומעשרות, מכל מקום אין
7 קונים ממנו משום **דִּמְעָרְבִי בְּהוּ שֶׁמֶן זַיִת,** שיש בו חיוב תרומה
8 ומעשרות.
9 הגמרא מביאה מעשה ומבארת את דינו לפי משנתנו: **הַהוּא**
10 **טַבָּחָא** – מעשה בשוחט אחד, **דַּהֲוָה חָשׁוּד לְזַבּוּיֵי** – שהיה חשוד
11 למכור
12

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – ז'-י"ג אייר תשע"ט

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ט

הִלְכוֹת גְּזֵלָה וַאֲבֵדָה

פֶּרֶק שְׁלִשָׁה עָשָׂר[1]

1) נתבארו בו דיני הכרזת אבידה כיצד ובאי זה מקום מכריז, ובאי זה סימן ישיבנה למי שיתן אותו. וכן נתבארו בו המוצא אבידה מה יעשה ממנה, הדברים שהוא אסור לעשותם והדברים שהוא חייב לעשותם. ומה הוא הדבר שהוא חייב בשמירתו ומה הוא הדבר שאינו חייב בשמירתו.

א. הַמּוֹצֵא אֲבֵדָה שֶׁהוּא חַיָּב לְהַחֲזִירָהּ[2] - חַיָּב לְהַכְרִיז[3] עָלֶיהָ וּלְהוֹדִיעָהּ[4] וְלוֹמַר: מִי שֶׁאָבַד לוֹ מִין פְּלוֹנִי[5], יָבוֹא וְיִתֵּן סִימָנִין[6] וְיִטֹּל. אֲפִלּוּ הָיְתָה שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּעֵת הַמְּצִיאָה וְהוּזְלָה[7] - חַיָּב לְהַכְרִיז[8] עָלֶיהָ. וְאֶבֶן גְּבוֹהָה[9] הָיְתָה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁעָלֶיהָ הָיוּ מַכְרִיזִין.

2) על אבידה שאינו חייב להחזירה - עיין פרק יא ופרק יד וכו'. 3) משנה בבא מציעא כז: ההכרזה היא במקום פומבי, כמו בסוף הלכה זו, ועיין להלן הלכה ח-ט. 4) במקום שאי אפשר להכריז, דין שיודיע לשכניו ולמיודעיו. ראה הלכה ט. 5) דוגמאות בהלכה ב ואל יכריז סתם "אבדה" מצאתי, כדי שלא להטריח לשווא את אלו שאבדו חפצים אחרים. הלכה זו היא כדעת רב נחמן, בבא מציעא כח: וכך פסק הרי"ף. 6) המייחדים חפץ זה מיתר החפצים מאותו מין. 7) ופחות משווה פרוטה אינה מציאה. 8) שבשעה שמצאה הייתה שווה פרוטה ונתחייב בה (בבא מציעא כז.). 9) זו הנזכרת בברייתא שם כח: "אבן טוען" משום שלשם באו כל אלו שאבדו להם אבידות (בתענית יט. הגירסה "הטועין").

ב. כֵּיצַד מַכְרִיז[10]? אִם מָצָא מָעוֹת - מַכְרִיז: מִי שֶׁאָבַד לוֹ מַטְבֵּעַ[11]. וְכֵן מַכְרִיז: מִי שֶׁאָבַד לוֹ כְּסוּת אוֹ בְּהֵמָה אוֹ שְׁטָרוֹת, יָבוֹא וְיִתֵּן סִימָנִים וְיִטֹּל. וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ[12] מִפְּנֵי שֶׁהוֹדִיעַ מִין הָאֲבֵדָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִירוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן סִימָנִים מֵבְהָקִין[13].

10) בהלכה זו באות דוגמאות לכלל "מין פלוני" שבהלכה א. 11) אבל אינו מפרט איזו מטבע. 12) מפני הרמאי, שאם ידע את מין האבידה, כגון כסות, וידע במקרה את בעל הכסות שאבדה ומכיר בסימניה, יתן סימניה ויטלה. חשש זה מביע רב יהודה, ומשום כך הוא סובר "אבידה" מכריז, בבא מציעא כח: 13) כגון מידת ארכה ומידת רחבה של הכסות, אבל סימן בעלמא, כגון צבע הבגד, אינו מספיק, כי יש הרבה בגדים באותו צבע, וראה שם כז: תוספות דיבור המתחיל ואנא. וראה לקמן הלכה ה.

ג. בָּא בַּעַל הָאֲבֵדָה וְנָתַן סִימָנִים שֶׁאֵינָן מֵבְהָקִין[14] - אֵין מַחֲזִירִין לוֹ, עַד שֶׁיֹּאמַר סִימָנִים מֵבְהָקִין. וְהָרַמַּאי, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר סִימָנִים מֵבְהָקִין - אֵין מַחֲזִירִין לוֹ, עַד שֶׁיָּבִיא עֵדִים[15] שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים: וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ - עַד שֶׁתַּחְקֹר אַחֲרָיו אִם רַמַּאי הוּא אִם לָאו[16].

14) כגון אדום ולבן. 15) כי אם הוא ידוע כרמאי, יש לחשוש שנודעו לו הסימנים המובהקים בדרך רמאות. על כן דורשים ממנו עדים, ולא יספיק הסימן המובהק ביותר, כגון נקב יש בצד אות פלונית בשטר. 16) ["דרוש אחיך" משמע שתדרוש את אחיך לידע אם אינו רמאי ואם תמצא שהוא רמאי אל תחזיר לו אפילו בסימנים מובהקים].

ד. בָּרְאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁאָבְדָה לוֹ אֲבֵדָה וּבָא וְנָתַן סִימָנֶיהָ[17] - מַחֲזִירִין אוֹתָהּ לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הֶחְזִיק רַמַּאי[18]. מִשֶּׁרַבּוּ הָרַמָּאִין, הִתְקִינוּ בֵּית דִּין, שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִין לוֹ[19]: הָבֵא עֵדִים שֶׁאֵין אַתָּה רַמַּאי וָטֹל[20].

17) המובהקים. 18) וממנו דרשו הבאת עדים שהאבידה היא שלו. 19) לאדם שלא הוחזק רמאי. 20) על פי סימנים.

ה. הַסִּימָנִים הַמֵּבְהָקִין - סוֹמְכִין עֲלֵיהֶם וְדָנִין עַל פִּיהֶם בְּכָל מָקוֹם[21] דִּין תּוֹרָה[22]. וְהַמִּדָּה[23] אוֹ הַמִּשְׁקָל[24] אוֹ הַמִּנְיָן[25] אוֹ מְקוֹם הָאֲבֵדָה[26] - סִימָנִין מֵבְהָקִין הֵן.

21) אפילו באיסור, כגון להחזיר גט אשה בסימנים או להתיר עגונה על סמך סימנים שנמצאו בגוף ההרוג (שם כז:). 22) כדעת רבא שסימנים מן התורה הם (שם כח.). 23) כגון מידת אורך ורוחב, או מידה בלח, כגון ליטר שמן. 24) ביבש. 25) כגון עשרה דגים במחרוזת (שם כג:). 26) כשמצא ברשות היחיד, כדעת רבא שם כב: שמקום הוא סימן. וראה לקמן פרק טו הלכה י. [ישנם שלושה סוגי סימנים: א. מובהקים ביותר, כגון נקב בצד אות פלונית בשטר; ב. מובהקים, כגון מידה, משקל ומניין; ג. אינם מובהקים. ודעת רבינו, שמובהקים ביותר סומכים עליהם בכל עניינים, סוג ב' מועיל להחזיר אבידה אבל לא באיסורים. ומה שכתב רבינו כאן: "והמידה או המשקל או המניין וכו' סימנים מובהקים הם" הכוונה להחזרת אבידה, ומה שאמר בראש הלכה זו: "הסימנים המובהקים" הכוונה לסימנים מסוג א. כך פירש בכסף משנה].

ו. בָּאוּ שְׁנַיִם[27], זֶה נָתַן סִימָנֵי הָאֲבֵדָה, וְזֶה נָתַן סִימָנֵי הָאֲבֵדָה כְּמוֹ שֶׁנָּתַן הָאַחֵר[28] - לֹא יִתֵּן לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה, אֶלָּא תִּהְיֶה מֻנַּחַת[29] עַד שֶׁיּוֹדֶה הָאֶחָד לַחֲבֵרוֹ אוֹ יַעֲשׂוּ בֵּינֵיהֶן פְּשָׁרָה. נָתַן הָאֶחָד אֶת הַסִּימָנִים, וְהַשֵּׁנִי הֵבִיא עֵדִים - יִתֵּן לְבַעַל הָעֵדִים[30]. זֶה נָתַן סִימָנִים, וְזֶה נָתַן סִימָנִים וְעֵד אֶחָד - הֲרֵי הָעֵד הָאֶחָד כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ[31], וְיַנִּיחַ.

27) וכל אחד מהם טוען, שממנו נפלה, מימרא של רבא, שם כח. 28) אבל אם אחד נתן סימן מובהק וחבירו נתן סימן מובהק ביותר, תינתן המציאה לחבירו. ראה הלכה ז. 29) אצל המוצא, ויעשה בהם כמו במציאה שלא נודעו בעליה. ראה להלן הלכות טו־יז. 30) כי עדים עדיפים מסימנים, אף־על־פי שגם סימנים מן התורה. 31) מכיוון שכל אחד מהם טוען שאבדה ממנו, ונותן סימנים חשובים כמו של חבירו, אין כוח בידי עד אחד להכריע (שם).

1 **ז. מָצָא שִׁמְלָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ, וְזֶה הֵבִיא עֵדֵי אֲרִיגָה**
2 **שֶׁאֲרָגוּהָ לוֹ, וְזֶה הֵבִיא עֵדִים שֶׁנָּפְלָה מִמֶּנּוּ - יִתֵּן**
3 **לְעֵדֵי נְפִילָה[32]. זֶה נָתַן מִדַּת אָרְכָּהּ, וְזֶה נָתַן מִדַּת**
4 **רָחְבָּהּ - יִתֵּן לְמִי שֶׁנָּתַן מִדַּת אָרְכָּהּ; שֶׁאִפְשָׁר שֶׁיְּשַׁעֵר**
5 **הָרַמַּאי מִדַּת רָחְבָּהּ[33] כְּשֶׁהָיָה בְּעָלֶיהָ מִתְכַּסֶּה בָּהּ. זֶה**
6 **נָתַן מִדַּת אָרְכָּהּ וְרָחְבָּהּ, וְזֶה כִּוֵּן מִשְׁקְלוֹתֶיהָ - יִתֵּן**
7 **לְמִי שֶׁכִּוֵּן מִשְׁקָלָהּ[34]. זֶה נָתַן מִדַּת אָרְכָּהּ וְרָחְבָּהּ[35],**
8 **וְזֶה נָתַן מִדַּת הָאִמְרָיוֹת[36] שֶׁבָּהּ - יִתֵּן לְמִי שֶׁנָּתַן מִדַּת**
9 **אָרְכָּהּ וְרָחְבָּהּ[37].**

32) אנו אומרים, שזה שארגוה לו מכרה לחבירו, שהרי עדים מעידים שנפלה ממנו (שם). 33) שהיא קטנה, מה שאין כן מידת אורכה שהיא גדולה וקשה יותר לשער. 34) כי מידת רוחבה אפשר לשער, כפי שאמרנו, ואפילו מידת אורכה אפשר בקושי לשער, אבל לא משקלה של השמלה. על כן משקל השמלה הוא סימן מובהק יותר ממידת רוחבה ואורכה. 35) כל מידה לחוד. 36) שפות הבגד. 37) הכלל בהלכה זו הוא, שבעל הסימנים המובהקים יותר יקבל את האבידה.

10 **ח. בְּרֵאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁמָּצָא אֲבֵדָה, הָיָה מַכְרִיז**
11 **עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים[38]. רֶגֶל רִאשׁוֹן - אוֹמֵר: רִאשׁוֹן.**
12 **שֵׁנִי[39] - אוֹמֵר: שֵׁנִי. שְׁלִישִׁי - מַכְרִיז סְתָם[40], כְּדֵי**
13 **שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּף לוֹ שֵׁנִי בִּשְׁלִישִׁי[41]. וְאַחַר רֶגֶל הָאַחֲרוֹן**
14 **בְּשִׁבְעַת יָמִים מַכְרִיז פַּעַם רְבִיעִית; כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ**
15 **הַשּׁוֹמֵעַ[42] לְבֵיתוֹ בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים[43] וִימַשֵּׁשׁ כֵּלָיו[44],**
16 **וְיַחֲזוֹר בִּשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים, וְיִמְצָא זֶה הַמַּכְרִיז מַכְרִיז**
17 **בַּשְּׁבִיעִי[45].**

38) כדעת רבי יהודה במשנה שם כח. והטעם הוא, כי בשלושת הרגלים חייבים כל בני ישראל לעלות לירושלים, ומי שלא עלה בראשון ובשני יעלה בשלישי. 39) המוצא מציין שזהו הרגל השני שהוא מכריז, כדי שהמאבד ידע שיש לו שהות עד הרגל השלישי ולא יצטרך לחזור מיד (שם). 40) בלי לציין איזה רגל זה, וכל השומע ידע, שזהו הרגל האחרון, ואם נמצא שאבד לו חפץ, יחזור מיד. 41) אם יכריז שלישי עלול השומע בטעות להחליפו בשני (בגלל ה"שין" המשותפת), ויחשוב שיש לו שהות עד הרגל הבא, ולא יחזור מיד ויפסיד את אבידתו. 42) שלא היה בשני הרגלים הקודמים. 43) אם ביתו נמצא במרחק כזה. 44) כדי לברר אם אבד לו כלי ממין זה. 45) יותר משבעה ימים לא הטריחו חכמים את המוצא שישהה בירושלים. ואף־על־פי ששבעת הימים מספיקים רק לאלו הגרים עד דרך שלושת ימים מירושלים ולא יותר (דעת רבא שם).

18 **ט. מִשֶּׁחָרַב[46] בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַכְרִיזִין**
19 **בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת[47] וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת[48]. מִשֶּׁרַבּוּ הָאַנָּסִין[49]**
20 **וְאָמְרוּ: הַמְּצִיאָה שֶׁל מֶלֶךְ הִיא[50], הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ**
21 **מוֹדִיעִין לִשְׁכֵנָיו וְלִמְיַדְּעָיו[51] וְדַיּוֹ.**

46) המשך הברייתא הקודמת שם. 47) שמתפללים שם ורבים מצויים שם. 48) שלומדים שם ורבים מצויים שם. 49) שלקחו בכוח את המציאה מיד המוצא. 50) כגון הפרסים (שם), ומשום כך חששו להכריז במקום פומבי. 51) והם הודיעו למכרים שלהם.

22 **י. הִכְרִיז[52] אוֹ הוֹדִיעַ[53] וְלֹא בָּאוּ הַבְּעָלִים - תְּהֵיֶה**
23 **הַמְּצִיאָה מֻנַּחַת אֶצְלוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיהוּ[54]. וּבְכָל זְמַן**
24 **שֶׁהָאֲבֵדָה אֶצְלוֹ, אִם נִגְנְבָה אוֹ אָבְדָה - חַיָּב**
25 **בְּאַחֲרָיוּתָהּ; וְאִם נֶאֱנְסָה[55] - פָּטוּר. שֶׁשּׁוֹמֵר אֲבֵדָה**
26 **כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר הוּא[56], מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה**
27 **וְנִפְטָר מִכַּמָּה מִצְוֹת עֲשֵׂה[57] כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק**
28 **בִּשְׁמִירָתָהּ[58].**

52) בבית המקדש או בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. 53) למיודעיו בשעה שיש אנסים. 54) ויוודע מי הוא בעל האבידה (שם ל.). 55) כגון על ידי שודד מזויין, ולא היה בכוח המוצא למנוע זאת. 56) שחייב בגניבה ופטור באונס. פסק כרב יוסף בבא מציעא כט. פב. ובבא קמא נו. שהרי התלמוד אומר "דכולי עלמא אית להו דרב יוסף" (דעת הכל כדעת רב יוסף, שם פב.), וכך פסק רבינו חננאל. 57) שיש בהן חסרון כיס, כגון, נתינת פת לעני וכיוצא בה, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ועל כן דינו כשומר שכר. 58) כגון שמנער את הכסות לצרכה, אבל לא כשהיא מונחת אצלו ללא טיפול. שהרי אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה. והכלל הוא: כל שאפשר לו לקיים שתי המצוות יחד, חייב בשתיהן, שאם לא כן, מי שתפילין בראשו וציצית בבגדו יהא פטור מכל המצוות. וראה שם תוספות דיבור המתחיל בהיא הנאה.

29 **יא. וְצָרִיךְ לְבַקֵּר[59] אֶת הָאֲבֵדָה וּלְבָדְקָהּ[60], כְּדֵי שֶׁלֹּא**
30 **תִּפָּסֵד וְתֹאבַד מֵאֵלֶיהָ[61]; שֶׁנֶּאֱמַר: וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ - רְאֵה**
31 **הֵיאַךְ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ[62]. כֵּיצַד? מָצָא כְּסוּת שֶׁל צֶמֶר[63] -**
32 **מְנַעֲרָהּ[64] אַחַת לְשִׁלְשִׁים יוֹם. וְלֹא יְנַעֲרֶנָּה בְּמַקֵּל[65],**
33 **וְלֹא בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם[66]. וְשׁוֹטְחָהּ עַל גַּבֵּי מִטָּה**
34 **לְצָרְכָּהּ[67] בִּלְבַד, אֲבָל לֹא לְצָרְכָּהּ וּלְצָרְכוֹ[68]. נִזְדַּמְּנוּ**
35 **לוֹ אוֹרְחִים - לֹא יִשְׁטָחֶנָּה בִּכְפָנֵיהֶם וַאֲפִלּוּ לְצָרְכָּהּ -**
36 **שֶׁמָּא תִּגָּנֵב.**

59) מזמן לזמן. 60) בשעה שהוא מבקר אותה יבדוק אם לא נתקלקלה. 61) כגון, עש בכסות. 62) כלומר, תשיב לו בשלימות (משנה בבא מציעא כח:). 63) אבל בגד פשתן לא ינער, כי הניעור מזיק לו (גמרא שם). כך פירשו רבינו חננאל והרי"ף. 64) מן האבק. 65) כי עלולה להיקרע. 66) האוחזים בשני ראשיה ומנערים, וממתחים

אותה יותר מדי. 67) שתתאוורר (שם ל.). 68) לכסות את המיטה. זוהי בעייא שלא נפתרה ופסק רבינו לחומרא.

יב. מָצָא כְּלֵי עֵץ - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָקְבוּ. כְּלֵי נְחֹשֶׁת - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחַמִּין[69], אֲבָל לֹא עַל יְדֵי הָאוּר[70], מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁחִיקָן[71]. כְּלֵי כֶּסֶף - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּצוֹנֵן, אֲבָל לֹא בְּחַמִּין, מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁחִירָן. מָצָא מַגְרְפוֹת[72] וְקַרְדֳּמוֹת - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּרַךְ, אֲבָל לֹא בְּקָשֶׁה, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְחִיתָן[73]. מָצָא כְּלֵי זָהָב וּכְלֵי זְכוּכִית וּכְסוּת שֶׁל פִּשְׁתָּן[74] - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיְהוּ. וְכַדֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בַּאֲבֵדָה, כָּךְ אָמְרוּ בְּפִקָּדוֹן שֶׁהָלְכוּ בְּעָלָיו לִמְדִינַת הַיָּם[75].

69) אפילו בחמים וכל שכן בצונן. 70) לא יתן הכלי על האור (אש). 71) ומאבדים מן החומר שהאש אוכלת. 72) מין מעדר. 73) פוגמם. 74) שהניעור מזיק לה. 75) ועל כן חייב השומר לטפל בפיקדון באותה דרך שהמוצא חייב לטפל במציאה, אבל אם בעל הפיקדון נמצא באותה ארץ, הרי זה לא יגע בה.

יג. מָצָא סְפָרִים - קוֹרֵא בָּהֶן[76] אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לִקְרוֹת - גּוֹלְלָן[77] כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּלְעוֹלָם[78] לֹא יִלְמַד בָּהֶן לְכַתְּחִלָּה[79], וְלֹא יִקְרָא פָּרָשָׁה וְיִשְׁנֶה[80], וְלֹא יִקְרָא פָּרָשָׁה וְיִתְרַגֵּם[81]. וְלֹא יִפְתַּח בּוֹ יָתֵר מִשְּׁלֹשָׁה דַּפִּין[82]. וְלֹא יִהְיוּ שְׁנַיִם קוֹרִין בִּשְׁנֵי עִנְיָנִין, שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ זֶה וְיִמְשֹׁךְ זֶה וְיִבְלֶה הַסֵּפֶר; אֲבָל קוֹרִין הֵן בְּעִנְיָן אֶחָד[83]. וְלֹא יִקְרְאוּ שְׁלֹשָׁה בְּסֵפֶר אֶחָד, וַאֲפִלּוּ בְּעִנְיָן אֶחָד.

76) כדי לאוורר אותם. 77) כדי שייכנס בהם אוויר. בתקופת המשנה היו הספרים עשויים בצורת מגילות. 78) אפילו אחת לשלושים יום. 79) עניין שלא למד, כי מתעכב זמן רב על מקום אחד. וזה לא לטובת הספר. 80) ויקרא פעם שנייה, גמרא שם. 81) לשפת העם. 82) עלול הספר ליפול ולהתקלקל. 83) לפי תשובת אביי (שם) שיש הבדל בין קריאה בעניין אחד ובין קריאה בשני עניינים וכפירושו של הרי"ף. אבל רש"י מפרש להיפך, שבעניין אחד אסור ובשני עניינים מותר.

יד. מָצָא תְּפִלִּין - שָׁם[84] דְּמֵיהֶן וּמַנִּיחָן עָלָיו[85]; שֶׁדָּבָר מָצוּי הוּא בְּיַד הַכֹּל[86], וְאֵין עֲשׂוּיִין אֶלָּא לְמִצְוָתָן בִּלְבַד[87].

84) מעריך. 85) את התפילין. 86) ואם המאבד ירצה תפילין, יוכל לקנותם בדמים. 87) ואין לחשוש שיהיה מעוניין דווקא בתפילין שלו.

טו. מָצָא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ הוּא לְהַאֲכִילוֹ: אִם הָיָה דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל[88], כְּגוֹן פָּרָה וַחֲמוֹר - מְטַפֵּל בָּהֶן[89] שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ[90] מִיּוֹם הַמְּצִיאָה, וּמַשְׁכִּירָן וְלוֹקֵחַ שָׂכָר וּמַאֲכִילָן. וְאִם הָיָה שְׂכָרָן יָתֵר עַל אֲכִילָתָן - הֲרֵי הַיָּתֵר לַבְּעָלִים. וְכֵן הַתַּרְנְגוֹלִין[91] - מוֹכֵר בֵּיצֵיהֶן וּמַאֲכִילָן כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. מִכָּן וְאֵילָךְ - שָׁם דְּמֵיהֶן עָלָיו[92], וַהֲרֵי הֵן שֶׁלּוֹ וְשֶׁל בְּעָלִים בְּשֻׁתָּפוּת[93], כְּדִין כָּל הַשָּׁם בְּהֵמָה מֵחֲבֵרוֹ.

88) ויכולים להאכילו את שכר מעשיו (משנה ובריתא שם כח:). 89) ואל ימכור אותם, כמו בתפילין, מפני שהמאבד מעוניין בבהמתו שלמדה לשמוע בקולו. 90) "לא הטריחו רבנן באבידה יותר מדאי", שם כח. 91) התרנגולות (ברייתא שם). 92) השומה צריכה להיות על פי בית דין, כדלהלן הלכה טז, וראה הגהות חידושי אנשי שם על הרי"ף בסוגייה כאן. 93) מחצה על מחצה, כשכר על הטיפול בתרנגולות.

טז. מָצָא עֲגָלִים וּסְיָחִין[94]: שֶׁל רְעִי[95] - מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְשֶׁל בְּרִיאָה[96] - שְׁלֹשִׁים יוֹם. אַוָּזִים וְתַרְנְגוֹלִין גְּדוֹלִים[97] - מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם. מָצָא קְטַנִּים[98], וְכָל דָּבָר שֶׁטִּפּוּלוֹ מְרֻבֶּה מִשְּׁכָרוֹ - מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשָׁה יָמִים[99]. מִכָּן וְאֵילָךְ - מוֹכְרָן בְּבֵית דִּין. וְכֵן פֵּרוֹת[100] שֶׁהִתְחִילוּ לְהַרְקִיב וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מוֹכְרָן בְּבֵית דִּין.

94) שאוכלים ואינם עושים (ברייתא שם). 95) שרועים במרעה ואין טיפולם מרובה. 96) שצריך להאכילם (בזמן שאין מרעה) ועולה בדמים מרובים. 97) שמוצאים בעצמם את מזונם (כך פירש רבינו חננאל ושלא כרש"י שם). 98) צריך להאכילם והטרחה וההוצאות מרובות. 99) שמא יבואו הבעלים. יותר מג' ימים לא יטפל, כדי למנוע הפסד מן הבעלים. 100) במפקיד פירות והתחילו להרקיב יש מחלוקת במשנה (בבא מציעא לח.). החכמים אומרים: לא יגע בהם, ורבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכרם בפני בית דין, מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים. מכאן יוצא, שבאבידה גופה לדעת הכול ימכור בבית דין. והטעם הוא: במפקיד אל יגע, שהרי יש בעלים שיטפלו בהם, מה שאין כן באבידה.

יז. מַה יֵּעָשֶׂה בַּדָּמִים? יִנָּתְנוּ לַמּוֹצֵא[101], וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָךְ, אִם נֶאֱנְסוּ, כְּגוֹן שֶׁטָּרְפָם גַּיִס אוֹ טָבְעוּ בַּיָּם - חַיָּב לְשַׁלֵּם. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ[102] בָּהֶן; שֶׁכֵּינָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - הֲרֵי הֵן אֶצְלוֹ כִּשְׁאֵלָה[103].

101) עד שיבואו הבעלים. 102) זכות השימוש מחייבת אותו באונסין (שם). 103) ושואל חייב אף־על־פי שלא נשתמש.

יח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּדְמֵי הָאֲבֵדָה[104], הוֹאִיל וְנִטַּפֵּל בָּהֶן[105]; אֲבָל מְעוֹת אֲבֵדָה[106] - לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן[107]. לְפִיכָךְ, אִם אָבְדוּ בְּאֹנֶס - פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי הוּא שׁוֹמֵר שָׂכָר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

104) דמים שקיבל תמורת האבידה. 105) הרשה רבי טרפון להשתמש בדמים מתוך הנחה שבעל האבידה יסכים לזה, כי יכיר טובה למוצא על טרחתו. 106) מעות שאבדו ומצאון. 107) כי לא טרח בהן (שם כט:).

יט. כָּל אוֹתָן הַיָּמִים שֶׁמִּטַּפֵּל בָּאֲבֵדָה קֹדֶם שֶׁיִּמְכְּרֶנָּה[108] בְּבֵית דִּין, אִם הֶאֱכִילָהּ מִשֶּׁלּוֹ - נוֹטֵל מִן הַבְּעָלִים. וְיֵרֶאֶה לִי, שֶׁהוּא נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם.

108) באוכל ואינו עושה.

כ. הַמּוֹצֵא מְצִיאָה - לֹא יִשְׁבַּע[109], מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם; שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר יִשְׁבַּע - יַנִּיחַ הַמְּצִיאָה וְיֵלֵךְ לוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע[110]. אֲפִלּוּ מָצָא כִּיס[111], וְטָעַן בַּעַל הַמְּצִיאָה שֶׁשְּׁנֵי כִּיסִים קְשׁוּרִים הָיוּ וְאִי אֶפְשָׁר[112] שֶׁיִּמָּצֵא הָאֶחָד אֶלָּא אִם נִמְצָא הָאַחֵר הַקָּשׁוּר עִמּוֹ - הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁבַּע.

109) אם מצא ארנק ובו עשר לירות, והמאבד טוען שהיו בו עשרים לירות. 110) אפילו על אמת. 111) ארנק. 112) והמאבד טוען טענת וודאי.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר[1]

1) נתבאר בו, שיש דברים שהמוצאן אינו חייב להכריז עליהם, מפני שאין בהם סימן, ומפני שנודע שנתייאשו הבעלים. ונתבאר בו כל פרטי הדברים שאין להם סימן. וכן נתבאר בו כל פרטי הדברים למי מחזירים בטביעות עין, הדברים שאין להם סימן.

א. הַשִּׂמְלָה בִּכְלַל 'כָּל אֲבֵדַת אָחִיךָ'[2] הָיְתָה, וְכֵן הַשּׁוֹר וְהַשֶּׂה[3] וַחֲמוֹר[4]. וְלָמָּה פָּרַט הַכָּתוּב חֲמוֹר? לְהַחֲזִירוֹ בְּסִימָנֵי מַרְדַּעַת[5]. אַף עַל פִּי שֶׁהַסִּימָן בְּדָבָר הַטָּפֵל[6] לוֹ - יַחֲזִיר. וְלָמָּה פָּרַט שׁוֹר וָשֶׂה?[7] לְהַחֲזִיר אֲפִלּוּ גִּזַּת הַשֶּׂה[8] אוֹ גֵּז זְנַב[9] שׁוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּבָר מוּעָט[10]. וְלָמָּה פָּרַט הַשִּׂמְלָה?[11] לִלְמֹד מִמֶּנָּה: מָה הַשִּׂמְלָה מְיֻחֶדֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ סִימָנִין, וְחֶזְקָתָהּ שֶׁיֵּשׁ לָהּ תּוֹבְעִין[12], וְחַיָּב לְהַחֲזִיר[13]; אַף כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ סִימָנִים - הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ תּוֹבְעִין, וְחַיָּב לְהַחֲזִיר; אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ תּוֹבְעִין, אֶלָּא נִתְיָאֲשׁוּ[14] מִמֶּנּוּ הַבְּעָלִים - הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ[15], אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָנִים[16].

2) "וכן תעשה לכל אבידת אחיך", ראה 'ספרי' תצא רכד, ומשנה בבא־מציעא כז. 3) דברים כב, א. 4) שם, ג. 5) בסימני האוכף שעל החמור, אף־על־פי שאין לו סימן בחמור עצמו (גמרא שם). 6) לולא פרט "חמור", הייתי אומר מחזירים אוכף בסימני החמור, אבל אין מחזירים חמור בסימני אוכף. 7) גמרא שם. 8) צמר השה שגזז, אפילו מצא את השה בלי צמר ונטענה אצלו (שם). 9) השער שבסוף הזנב יחזיר (שם). 10) ובאבידה שהיא דבר מועט, כגון פחות משווה פרוטה, אמרנו שאינו חייב לטפל בה ולא להחזירה (למעלה פרק יא הלכה יב), אבל כאן מחייבת התורה, מכיון שעיקר האבידה - השור - שוה פרוטה הוא. וראה נמוקי־יוסף לבבא־מציעא דף טו (דפוס ווילנא) ותוספות שם כז. ד"ה לגיזת זנבו. 11) משנה שם. 12) בעלים התובעים אותה. 13) ככתוב "וכן תעשה לשמלתו" (דברים כב, ג). [רבינו מתחיל ב"שמלה" כלשון המשנה, ואחרי כן הוא מסדר את הלימודים כפי שהם מסודרים בגמרא שם]. 14) ראה לקמן סוף הלכה ג. 15) מכיון שנשאר החפץ ללא בעלים. 16) ומתקבל על הדעת, שהבעלים לא התייאשו, מה־שאין־כן במקרה שידוע שהתייאשו הבעלים.

ב. זֶה הַכְּלָל בַּאֲבֵדָה: כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן, כֵּיוָן שֶׁאָבַד וְיָדְעוּ בּוֹ הַבְּעָלִים שֶׁאָבַד - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ בְּעָלָיו[17] מִמֶּנּוּ. כְּגוֹן מַסְמֵר אֶחָד אוֹ מַחַט אַחַת[18] אוֹ מַטְבֵּעַ, שֶׁהֲרֵי אֵינָן יְכוֹלִים לִתֵּן סִימָן לְהַחֲזִירוֹ לָהֶן. וּלְפִיכָךְ הֲרֵי הוּא לָזֶה שֶׁמְּצָאוֹ[19].

17) מכיון שלא יוכלו להוכיח את בעלותם על החפץ. 18) בבא־מציעא כד. אם יש יותר מאחד, חייב להכריז, שהרי המספר הוא סימן. ראה לקמן פרק טז הלכה א. 19) כי הגיע לידו לאחר יאוש.

ג. וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן, כְּגוֹן שִׂמְלָה וּבְהֵמָה - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּעָלָיו; שֶׁהֲרֵי דַּעְתָּן תְּלוּיָה לִתֵּן סִימָנִין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ וְיַחֲזֹר לָהֶן. לְפִיכָךְ הַמּוֹצְאוֹ חַיָּב לְהַכְרִיזוֹ[20]. אֶלָּא אִם כֵּן יָדַע שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, כְּגוֹן שֶׁשָּׁמַע אוֹתָם אוֹמְרִים: יַי לְחֶסְרוֹן כִּיס[21], וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁמַּרְאִין שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ - הֲרֵי אוֹתָהּ הָאֲבֵדָה שֶׁל מוֹצְאָהּ.

20) משנה בבא־מציעא כד: כז. 21) "כללא דאבידתא, כיוון דאמר ווי ליה לחסרון כיס, מייאש ליה מינה" (שם כג.). בדבר שאין בו סימן אין צורך שיאמרו שמתייאשים, אלא בשעה שידעו הבעלים שאבד, הרי זה בחזקת שהתייאשו.

ד. וְכֵן אִם מָצָא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן בְּיָם וּבְנָהָר[22] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁרַבּוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים[23] - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ בְּעָלָיו מִמֶּנּוּ מִשָּׁעָה שֶׁנָּפַל[24]. וּלְפִיכָךְ הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ הַבְּעָלִים[25] שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ.

22) שם כא: כב: 23) שם כד: 24) ונודע לו שנפל, וא"כ הגיע ליד המוצא לאחר יאוש. 25) צ"ל: שהבעלים נתייאשו.

ה. יֵאוּשׁ שֶׁלֹּא מִדַּעַת[26], אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן[27] - אֵינוֹ יֵאוּשׁ[28]. כֵּיצַד? נָפַל מִמֶּנּוּ דִּינָר וְלֹא יָדַע בּוֹ שֶׁנָּפַל, אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁיֵּדַע בּוֹ שֶׁנָּפַל יִתְיָאֵשׁ - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ יֵאוּשׁ עַתָּה, עַד שֶׁיֵּדְעוּ הַבְּעָלִים שֶׁנָּפַל. אֲבָל אִם עַדַיִן אוֹמְרִים הַבְּעָלִים: שֶׁמָּא נְתַתִּיו לִפְלוֹנִי, אוֹ בְּמִגְדָּל[29] הוּא מֻנָּח, אוֹ שֶׁמָּא טָעִיתִי בְּחֶשְׁבּוֹן, וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים - אֵין זֶה יֵאוּשׁ.

26) כשידע המאבד שהחפץ אבד ממנו יתייאש, מכיון שאין בו סימן. אבל בשעה שמצא המוצא לא ידע עדיין בעל החפץ על מקרה האבידה, ועל כן לא התייאש, שם כא:

27) בדבר שיש בו סימן, אפילו שמעו במפורש שהמאבד התייאש לבסוף, אחרי שהגיעה האבידה ליד המוצא, לדעת הכל יאוש זה אינו קונה, מכיוון שהחפץ הגיע ליד המוצא לפני יאוש, ואסור היה למוצא לקחתה לעצמו (שם). 28) כדעת אביי, ולא כרבא. ודין זה הוא אחד מן הששה דברים שנפסקה הלכה בגמרא כאביי נגד רבא, כלל נקבע בגמרא: הילכתא כוותיה דאביי ב"יעל קגם" (נוטריקון של ששת הדינים). ואפילו אם לא ברור הדבר אם נודע לבעלים שהחפץ אבד או לא, אסור למוצא לקחתו לעצמו (מגיד־משנה). 29) בארון.

1 **ו. הָרוֹאֶה חֲבֵרוֹ[30] שֶׁנָּפַל מִמֶּנּוּ דִּינָר עַל הָאָרֶץ וְלֹא**
2 **יָדַע בּוֹ[31], וְנָטַל הַדִּינָר קֹדֶם יֵאוּשׁ[32] - עוֹבֵר עַל**
3 **עֲשֵׂה[33] וְעַל שְׁנֵי לָאוִין[34], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[35]. וַאֲפִלּוּ**
4 **הֶחֱזִיר לוֹ הַדִּינָר לְאַחַר שֶׁנִּתְיָאֵשׁ - מַתָּנָה הִיא זוֹ[36],**
5 **וּכְבָר עָבַר עַל הָאִסּוּרִים[37].**

30) מימרא של רבא, בבא־מציעא כו: 31) ועל כן לא התייאש. 32) שלא שהה עד שימשמש המאבד בכיסו ויתייאש, ונטלו בכוונה לגוזלו. 33) השב תשיבם לאחיך (דברים כב, א). 34) לא תגזול (ויקרא יט, יג), לא תוכל להתעלם (דברים כב, ג). 35) למעלה פרק יא, הלכות א־ב. 36) כי לאחר יאוש שייך הדינר למוצא, גמרא שם. 37) כי בשעה שנטל, היה הדינר קנינו של המאבד. [ויש לשאול: מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת, שאמרנו שהיאוש שבא אחרי שהמוצא נטל את האבידה אינו מקנה לו את החפץ? עמדו על זה כבר רבינו זרחיה בהשגותיו על הרי"ף, והרמב"ן שם ב"מלחמות", ושניהם אומרים, שקיים הבדל בין נוטל ומתכוון לגזול, כגון הדין שבהלכה זו, ובין נוטל אבידה סתם ובדעתו לזכות בה כדין. בנוטל על־מנת לגוזלה קנה אפילו אם נתייאשו הבעלים אחרי שנטל את החפץ, מה־שאין־כן בנוטל אבידה שבהלכה הקודמת. וחלוקים הם בטעמו של דבר, ראה שם].

6 **ז. נָטַל הַדִּינָר לִפְנֵי יֵאוּשׁ עַל מְנָת לְהַחֲזִירוֹ[38], וּלְאַחַר**
7 **יֵאוּשׁ נִתְכַּוֵּן לִגְזֹל אוֹתוֹ - עוֹבֵר מִשּׁוּם 'הָשֵׁב**
8 **תְּשִׁיבֵם'[39]. הִמְתִּין לָהּ[40] וְלֹא הוֹדִיעַ לַבְּעָלִים וְלֹא נָטַל**
9 **הַדִּינָר עַד שֶׁיָּדְעוּ הַבְּעָלִים[41] שֶׁנָּפַל, שֶׁהֲרֵי נִתְיָאֲשׁוּ[42]**
10 **כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[43], וְאַחַר כָּךְ נָטַל הַדִּינָר מֵעַל הָאָרֶץ -**
11 **אֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא מִשּׁוּם 'לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם'[44]. וְכֵן**
12 **כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[45].**

38) גמרא שם. 39) שהרי נטל את הדינר לפני יאוש ונתחייב בהשבת אבידה, אבל על "לא תגזול" לא עבר, שהרי לאו זה אינו אלא בשעת נטילה, ואז התכוון להחזירו. כמו כן אינו עובר על "לא תוכל להתעלם", שהוא אזהרה לכובש את עיניו ונמנע מלהציל, אבל זה לא התעלם אלא נטלו על־מנת להחזירו. 40) לאבידה, בשעה שראה אותה. 41) כגון שמשמשו בכיסם ולא מצאו. 42) מכיון שאין במטבע סימן. 43) למעלה הלכה ב. 44) אבל משום לא תגזול, ומשום השב תשיבם - אינו עובר, שהרי נטל את הדינר אחרי שהתייאשו הבעלים. 45) כל דבר שאין בו סימן.

13 **ח. רָאָה סֶלַע אוֹ מַטְבֵּעַ שֶׁנָּפַל, אֲפִלּוּ מִשְּׁלֹשָׁה בְּנֵי**
14 **אָדָם[46], וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ[47] שָׁוֶה פְּרוּטָה לְכָל אֶחָד**
15 **וְאֶחָד[48] - חַיָּב לְהַחֲזִיר; שֶׁמָּא שֶׁתָּפִין הֵן, וּמָחַל אֶחָד**
16 **מֵהֶן חֶלְקוֹ[49] לַחֲבֵרוֹ, וְנִמְצֵאת אֲבֵדָתוֹ שֶׁל זֶה שָׁוָה**
17 **פְּרוּטָה.**

46) שם. כדברי רבא לפי "איכא דאמרי" (יש אומרים). לפי גרסתינו בגמרא אין כל מחלוקת בדין זה, אבל רבינו חננאל והרי"ף כנראה גירסא אחרת היתה לפניהם, ועל פיה נחלקו רב נחמן ורבא בזה, ופסקו כרבא שהוא אחרון, וגם רבינו פסק כמותם. טעמו של רב נחמן האומר "אינו חייב להחזיר", מפני שהבעלים התייאשו, מכיון שאינו יודע מי מהשנים לקח את אבידתו וכל אחד יכחיש. ורבא סובר שיש לחשוש שמא שלשתם שותפים ואינם חושדים זה בזה, ובטוח הוא שהמוצא יחזיר לו ולכן אינו מתייאש. 47) במטבע. 48) ויש מקום לומר שיזכה במציאתו "ממה־נפשך": אם אינם שותפים - הרי התייאש, ואם הם שותפים הרי אין באבידה שוה פרוטה, ונתבאר למעלה בפרק יא הלכה יב, שבפחות משוה פרוטה אין מצוות השבה. 49) רבינו מדייק ואומר "אחד מהם", אבל אין חוששים ששנים או יותר מחלו. ו"נפקא־מינה" (ומזה יוצא) שאם המטבע שוה פחות מפרוטה וחצי פרוטה אינו חייב להחזיר, כי אפילו אם מחל אחד לחבירו עדיין אין האבידה שוה פרוטה.

18 **ט. רָאָה חֲבֵרוֹ שֶׁנָּפַל מִמֶּנּוּ דִּינָר בְּתוֹךְ הַחוֹל[50] אוֹ**
19 **בְּתוֹךְ הֶעָפָר[51], וְנִתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ - הֲרֵי זֶה כְּנוֹפֵל לַיָּם**
20 **אוֹ לַנָּהָר, וַהֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ; שֶׁהֲרֵי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ,**
21 **מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן. וַאֲפִלּוּ רָאָה אוֹתוֹ מֵבִיא כְּבָרָה[52]**
22 **לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו - בְּדַעַת רְעוּעָה[53] הוּא מְחַפֵּשׂ, כְּדֶרֶךְ**
23 **שֶׁמְּחַפְּשִׂים בֶּעָפָר שְׁאָר הַבַּלְשִׁין שֶׁלֹּא נָפַל מֵהֶן**
24 **כְּלוּם, שֶׁמָּא יִמְצְאוּ מַה שֶׁנָּפַל לַאֲחֵרִים[54], כָּךְ הוּא**
25 **זֶה מְחַפֵּשׂ, לֹא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְיָאֵשׁ.**

50) מימרא של רבא, שם. 51) אדמה שנשחקה והיתה לאבק דק. 52) לנפות את החול, כדי למצוא את הדינר. 53) חלשה ובלי בטוחה. 54) ולא מתוך תקוה חזקה למצוא את שלו.

26 **י. הַמּוֹצֵא[55] סֶלַע בַּשּׁוּק, מְצָאוֹ חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ: שֶׁלִּי**
27 **הִיא[56], וַחֲדָשָׁה הִיא, וְשֶׁל מְדִינָה פְּלוֹנִית הִיא, וְשֶׁל**
28 **מֶלֶךְ פְּלוֹנִי הִיא; אֲפִלּוּ אָמַר: שְׁמִי כָּתוּב עָלֶיהָ - לֹא**
29 **אָמַר כְּלוּם[57], וְאֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִיר. שֶׁאֵין סִימָנֵי**
30 **הַמַּטְבֵּעַ סִימָן, מִפְּנֵי שֶׁחֻזְקָתוֹ לְהוֹצָאָה[58], וְאָנוּ**
31 **אוֹמְרִין: שֶׁלּוֹ הָיְתָה[59], וְהוֹצִיאָהּ מִיָּדוֹ, וְנָפְלָה מִיַּד**
32 **אַחֵר. וְהוֹאִיל וְאֵינוֹ סִימָן שֶׁסּוֹמְכִין עָלָיו - מִשְׁעַת**
33 **נְפִילָה נִתְיָאֵשׁ[60], וַהֲרֵי הִיא שֶׁל מוֹצְאָהּ.**

55) ברייתא, שם כח: 56) ששמו טבוע במטבע. 57) שאין זה סימן. 58) סתם מטבע להוצאה עומדת. 59) ועל כן הוא יודע את הסימן. 60) אפילו במקרה שלא הוציאה ומידו נטלה.

יא. הַמּוֹצֵא[61] דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן[62] בְּצַד דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן[63] - חַיָּב לְהַכְרִיז[64]. בָּא בַּעַל הַסִּימָן וְנָטַל אֶת שֶׁלּוֹ[65], וְאָמַר שֶׁזֶּה בִּלְבַד נָפַל מִמֶּנּוּ - זָכָה הַמּוֹצֵא בַּדָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן.

61) ברייתא, שם כה. 62) כגון פירות. 63) כגון כלי. 64) על הכל, ובעל הכלי יקבל גם את הפירות, משום שיש להניח שהפירות מתוך הכלי נפלו. וכל זה רק בפירות סגלגלים ויבשים שמטבעם להתגלגל וליפול מן הכלי. גמרא שם. וראה להלן פרק טו, הלכות יג־טו. 65) הכלי.

יב. הַמּוֹצֵא כְּלֵי חֶרֶשׂ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִכֵּלִים שֶׁצּוּרַת כֻּלָּן שָׁוָה: אִם כֵּלִים חֲדָשִׁים הֵם[66] - הֲרֵי הֵם שֶׁלּוֹ. שֶׁהֲרֵי הֵן כְּמוֹ דִינָר[67] מִשְּׁאָר הַדִּינָרִים, שֶׁאֵין לוֹ סִימָן; וְאֵין הַבְּעָלִים מַכִּירִים אוֹתָן, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם פַּךְ זֶה אוֹ צְלוֹחִית[68] זוֹ שֶׁלּוֹ אוֹ שֶׁל אַחֵר[69]. וְאִם הָיָה כֵּלִים שֶׁשִּׁבְעָתָן הָעַיִן[70] - חַיָּב לְהַכְרִיז. שֶׁאִם יָבוֹא תַּלְמִיד חָכָם[71] וְיֹאמַר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן בִּכְלִי כָּזֶה סִימָן, יֵשׁ לוֹ בּוֹ טְבִיעוּת עַיִן[72] - חַיָּב לְהַרְאוֹתוֹ לוֹ; אִם הִכִּירוֹ[73] וְאָמַר[74]: שֶׁלִּי הוּא - מַחֲזִירָן[75].

66) משנה בבא־מציעא כא. וגמרא שם כג: 67) למעלה הלכה ב. 68) כלי חרס צר וגבוה. 69) וכשם שהוא אבד, כך אחר אבד כלי בעל צורה כזו. 70) שהעין הורגלה בראיית הכלי והשימוש בו. 71) ראה לקמן הלכה יג. 72) מכיר את הכלי, לפי צורתו הכללית. 73) על־פי טביעות עין. 74) בוודאות. 75) אבל לא שבעתם העין, אין מחזירים. פסק כרבי שמעון בן אלעזר במשנתנו כפי פירוש הברייתא (שם כד.). [ותמה עליו בעל הגהות מיימוניות למה פסק כיחיד נגד רבים].

יג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[76] בְּתַלְמִיד וָתִיק[77], שֶׁאֵינוֹ מְשַׁנֶּה[78] בְּדִבּוּרוֹ כְּלָל, אֶלָּא בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם[79] אוֹ בְּמַסֶּכְתָּא אוֹ בְּמִטָּה אוֹ בְּבֵית שֶׁהוּא מִתְאָרֵחַ בּוֹ. כֵּיצַד? הָיָה עוֹסֵק בְּמַסֶּכְתָּא דְּנִדָּה, וְאָמַר: בְּמִקְוָאוֹת אֲנִי שׁוֹנֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁאָלוּהוּ שְׁאֵלוֹת בְּעִנְיַן נִדָּה[80]; אוֹ שֶׁיָּשֵׁן בְּמִטָּה זוֹ, וְאוֹמֵר: בָּזוֹ אֲנִי יָשֵׁן, שֶׁמָּא יִמָּצֵא שָׁם קֶרִי; אוֹ שֶׁנִּתְאָרַח אֵצֶל שִׁמְעוֹן, וְאָמַר: אֵצֶל רְאוּבֵן אֲנִי מִתְאָרֵחַ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַטְרִיחַ עַל זֶה שֶׁנִּתְאָרַח אֶצְלוֹ; אוֹ שֶׁהֵבִיא שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וְהוֹסִיף וְגָרַע, כְּדֵי לְחַבְּבָן זֶה לָזֶה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר[81]. אֲבָל אִם בָּאוּ עֵדִים שֶׁשִּׁנָּה בְּדִבּוּרוֹ חוּץ מִדְּבָרִים אֵלּוּ - אֵין מַחֲזִירִין לוֹ[82] בִּטְבִיעוּת עַיִן.

76) שמחזירים לתלמיד־חכם על־פי טביעות עין. 77) "בעל מדות ומעלות טובות" (ערוך השלם, ערך ותיק). 78) בבא־מציעא כד. 79) יבמות סה: וראה רי"ף לבבא־מציעא כאן. 80) משום שלא נעים לו לטפל בשאלות אלה. 81) כדעת רבי אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון, ולא כדעת רבי נתן שאמר מצוה לשנות, יבמות שם. וראה רי"ף לבבא־מציעא כאן שפסק כרבי נתן. 82) שמא ישקר. מטעם זה אין מחזירים לעם הארץ בטביעות עין, משום שאנו חוששים שמא ישקר.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר[1]

1) נתבארו בו דיני מציאת דבר שהוא נראה שהבעלים הניחוהו שם לדעת או שהוא ספק וכל התלוי בזה בשלימות. וכן נתבאר בו קצת הדברים שהם מותרים למוצאם מפני שאין בהם סימן, או מפני שהם כהפקר.

א. כָּל הַמּוֹצֵא אֲבֵדָה, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סִימָן בֵּין שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן, אִם מְצָאָהּ דֶּרֶךְ הַנָּחָה[2] - אָסוּר לִגַּע בָּהּ[3], שֶׁמָּא בְּעָלֶיהָ הִנִּיחוּהָ שָׁם[4] עַד שֶׁיַּחֲזִרוּ לָהּ; וְאִם יָבוֹא לִטְּלָנָה וְהָיָה דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן - הֲרֵי אִבֵּד מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ[5], שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ בָּהּ סִימָן לְהַחֲזִיר בּוֹ; וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ סִימָן - הֲרֵי זֶה הִטְרִיחָן לִרְדֹּף אַחֲרֶיהָ וְלָתֵת סִימָנָהּ. וּלְפִיכָךְ אָסוּר לוֹ שֶׁיִּגַּע בָּהּ עַד שֶׁיִּמְצָאֶנָּה דֶּרֶךְ נְפִילָה[6]. וַאֲפִלּוּ נִסְתַּפֵּק לוֹ הַדָּבָר וְלֹא יָדַע[7] אִם דָּבָר זֶה אָבוּד אוֹ מֻנָּח - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בּוֹ[8]. וְאִם עָבַר[9] וּנְטָלוֹ - אָסוּר לוֹ לְהַחֲזִירוֹ לְשָׁם[10]. וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן - זָכָה בּוֹ[11], וְאֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִירוֹ[12].

2) ראה הלכה ב. 3) "מצא כלי באשפה, אם מכוסה לא יגע בו" (משנה בבא־מציעא כה:). ושם מדובר בכלי שיש בו סימן, שהרי נאמר שם "אם מגולה נוטל ומכריז". 4) "דאמרינן הני אינש אצנעינהו, ואי שקיל להו לית לית להו למרייהו סימנא בגווייהו, הלכך לשבקינהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו" (= שאנו אומרים: אלו - הגוזלות שנזכרו במשנה - איש הטמינם. ואם המוצא יטול אותם, אין לבעליהם סימן בהם. משום כך יעזוב אותם עד שיבואו בעליהם ויטלו אותם, גמרא שם). 5) על־ידי שנטל את האבידה לידו. 6) כגון פירות מפוזרים בשוק, או פרה רצה בין הכרמים. "או את שיו נדחים, כדרך הנדחים. מכאן אתה אומר, איזו היא אבידה . . . פרה ורצה בין הכרמים" ('ספרי' כי־תצא רכב). 7) כגון גוזלות מדדים מאחורי גדר ומקושרים בכנפיהם, שהם ספק אבדו בשוק והגיעו בקפיצות לגדר, ספק הניחום מאחורי הגדר, הואיל והם מקושרים. 8) "כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול", בבא־מציעא כה: ולדעת רבינו "כל ספק הינוח" פירושו בין שאין בו סימן ובין שיש בו סימן. וראה כסף־משנה, שהביא דעת הרשב"א והר"ן, שביש בו סימן, אפילו בספק הינוח נוטל ומכריז. 9) על דין "לא יגע בו". 10) "ואם נטל לא יחזיר" (שם). והטעם שאסור לו להחזירו לשם הוא, שמא בינתיים באו הבעלים ולא מצאו את החפץ שהניחו, ושוב לא יחזרו לשם, ועל כן חייב המוצא שנטל להכריז. וראה ירושלמי כאן ו'תוספות' ד"ה ואם נטל. 11) שהרי אין בו סימן ולא יוכל להחזירו לבעלים, ולהחזיר למקום אינו חייב, כמו שאמרנו "ואם נטל לא יחזיר", ראה כסף־משנה כאן. 12) בדבר שיש בו סימן אסור להחזירו, משום שהוא חייב להכריז. בדבר שאין בו סימן אינו חייב להחזירו, אבל אין אוסרים עליו להחזירו, מכיון שזכה בו.

ב. וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן, בֵּין בְּדֶרֶךְ הַנָּחָה[13] בֵּין בְּדֶרֶךְ נְפִילָה, בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד[14] בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[15] - חַיָּב לְהַכְרִיז. כֵּיצַד דֶּרֶךְ הַנָּחָה? כְּגוֹן שֶׁמָּצָא חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בַּדֶּרֶךְ[16] בַּיּוֹם[17], אוֹ שֶׁמָּצָא כְּלִי מְכֻסֶּה בָּאַשְׁפָּה[18] - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן; שֶׁנֶּאֱמַר: נִדָּחִים בַּדֶּרֶךְ[19]. אֲבָל אִם מָצָא חֲמוֹר וְכֵלָיו הֲפוּכִים, וּפָרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים[20], אוֹ כְּלִי מְגֻלֶּה בָּאַשְׁפָּה - הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה, וְנוֹטֵל וּמַכְרִיז.

13) בשעבר ונטלו, ראה הלכה א. 14) שאין רבים הולכים בה, כגון סימטה. 15) שרבים הולכים בה, כגון שוק. 16) משנה בבא־מציעא ל: 17) שדרכם בכך, אבל בלילה הריהם אבידה וחייב להכריז (גמרא שם, וראה הלכה ג). 18) משנה, שם כה: 19) ראה למעלה הערה ה. 20) שעלולה להיפצע וגם להזיק לכרם, ובוודאי בלי ידיעת הבעלים היא כאן.

ג. רָאָה חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בָּאֲפָר[21] כְּדַרְכָּן[22]: בַּלַּיְלָה - הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה[23]; בִּפְנוֹת הַיּוֹם[24] וּבַנֶּשֶׁף[25], אִם רָאָה אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים[26] זֶה אַחַר זֶה - הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה, וְנוֹטֵל וּמַכְרִיז. רָאָה פָּרָה רָצָה בַּדֶּרֶךְ: אִם פָּנֶיהָ כְּלַפֵּי הָעִיר[27] - אֵין זוֹ אֲבֵדָה; כְּלַפֵּי הַשָּׂדֶה[28] - הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה.

21) מקום מרעה. 22) כגון חמור וכליו מסודרים. 23) כי אין דרך הבעלים להוציא בהמה למרעה בלילה (שם ל:). 24) משהחשיך קצת. 25) לפני עלות השחר. 26) פחות משלושה ימים אין זו אבידה, שמא במקרה הוציאו את הבהמה למרעה מוקדם יותר או השאירו אותה לאחר חשכה. אבל שלושה ימים רצופים ודאי אבידה היא (גמרא שם). 27) הריהי חוזרת לבעליה, ומשום כך אין זו אבידה (שם לא.). 28) הרי בורחת מבעליה, ועל כן היא אבידה.

ד. מְצָאָהּ רוֹעָה בֵּין הַכְּרָמִים - חַיָּב לְהַחֲזִיר מִשּׁוּם אֲבֵדַת הַקַּרְקַע[29]. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ הַכְּרָמִים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים - אֵינָהּ אֲבֵדָה, וְאֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִיר[30]. וְאִם חָשַׁשׁ[31] שֶׁמָּא יַחַרְגֶּנָּה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּשֶׁיִּמְצָאֶנָּה מִפְּנֵי שֶׁהִפְסִידָה הַכֶּרֶם - הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה, וְנוֹטֵל וּמַכְרִיז.

29) שאוכלת את הזמורות ומקלקלת את הכרם, אבל אבידת בהמה אין כאן, שהריהי רועה בנחת ואינה נפצעת (שם). 30) כי אינו מצווה על אבידת גוי, ראה למעלה פרק יא, הלכה ג. 31) גמרא שם.

ה. מָצָא פָּרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[32], אִם עוֹמֶדֶת חוּץ לַתְּחוּם[33] - חַיָּב לְהַחֲזִיר[34]. הָיְתָה רוֹעָה בָּעֲשָׂבִים[35], אוֹ שֶׁהָיְתָה בְּרֶפֶת[36] שֶׁאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת[37] וְאֵינָהּ מְאַבֶּדֶת[38] - לֹא יִגַּע בָּהּ[39], שֶׁאֵין זוֹ אֲבֵדָה. מָצָא טַלִּית אוֹ קַרְדֹּם: בְּצַד הַגָּדֵר[40] - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן; בִּסְרַטְיָא[41] - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל וּמַכְרִיז[42]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

32) משנה בבא־מציעא לב. 33) אלפים אמה מחוץ לעיר. 34) אבל בתוך התחום אפילו ברשות הרבים, לא יגע בה. זהו כלשון אחרון של רבי יצחק בגמרא שם. כלל בידינו שהלכה כלשון אחרון. 35) ברייתא שם לא. הגירסא בגמרות שלנו היא: רועה בין הכרמים, אבל בכת"י ה' וברי"ף דפוס קושטא ובתוספתא, הגירסא היא: רועה בעשבים. 36) משנה שם לב. 37) שאינה נעולה ויכולה לצאת. 38) כגון שאין לה פתחים מכל ארבע רוחותיה (טור חושן־משפט סימן רסא), שתעורר את הבהמה לברוח משם, גמרא שם. 39) ואפילו חוץ לתחום, כרבי יצחק בלשון אחרון. ראה לחם־משנה. 40) שדרך הפועלים להניח שם כליהם (ברייתא שם לא.). 41) בכביש. 42) שאין אדם מניח כלים בכביש, ובוודאי אבידה הם.

ו. מָצָא גּוֹזָלוֹת[43] מְקֻשָּׁרִין בְּכַנְפֵיהֶן[44] וּמְדַדִּין[45] אַחַר הַגָּדֵר[46] אוֹ אַחַר הַגֶּפָה[47] אוֹ בַּשְּׁבִילִין שֶׁבַּשָּׂדוֹת - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן, שֶׁמָּא בְּעָלֵיהֶן הִנִּיחוּם שָׁם[48]. וְאִם נְטָלָן - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ[49]. וְאִם הָיוּ קְשׁוּרִין קֶשֶׁר שֶׁהוּא סִימָן[50] - חַיָּב לְהַכְרִיז[51]. וְכֵן אִם מְצָאָן קְבוּעִים בִּמְקוֹמָן[52] - חַיָּב לְהַכְרִיז; שֶׁהַמָּקוֹם סִימָן[53].

43) משנה בבא־מציעא כה: 44) שהכל קושרים כך, ועל כן אין הקשר סימן (גמרא שם). 45) ומהלכים מעט מעט (רבינו חננאל). 46) של אבנים. 47) של עץ או של קנים. 48) גמרא שם. 49) שהרי אין בהם סימן, ולא יוכל להחזירם לבעליהם (ראה למעלה סוף ה"א). 50) שאין הכל קושרים כך. 51) גמרא שם. 52) ולא מדדים, כגון שקשורים ברגליהם. 53) כדעת רבא, בבא־מציעא כב: כג. וכמו שמשמע מקושיית הגמרא, ולהוי מקום סימן", שם כה:

ז. מָצָא בָּאַשְׁפָּה[54] כְּלִי מְכֻסֶּה[55] - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[56]. וְאִם אַשְׁפָּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִתְפַּנּוֹת הִיא, וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לְפַנּוֹתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁמְּצָאוֹ מְכֻסֶּה - נוֹטֵל וּמַכְרִיז[57]. וְכֵן אִם הָיוּ כֵּלִים קְטַנִּים, כְּגוֹן סַכִּין וְשַׁפּוּד וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲפִלּוּ הָיוּ מְכֻסִּין בָּאַשְׁפָּה הַקְּבוּעָה[58] - נוֹטֵל וּמַכְרִיז[59].

54) משנה, שם כה: 55) וודאי הניחוהו שם הבעלים. 56) למעלה הלכה א. 57) שהרי עם פינוי האשפה נתגלה הכלי, ואפשר שיקחנו אדם שאינו הגון ולא יחזירו (משנה וגמרא שם). 58) שאינה עשויה להתפנות. 59) שאבידה הם, שיש להניח שהשליכם שם עם האשפה שהוציא מן הבית, מבלי להרגיש בהם, מפני קטנותם (גמרא שם).

ח. מָצָא פֵּרוֹת מְפֻזָּרִין[60]: דֶּרֶךְ הַנָּחָה[61] - לֹא יִגַּע בָּהֶן[62]; דֶּרֶךְ נְפִילָה[63] - הֲרֵי הֵן שֶׁלּוֹ[64]. וְכֵן אִם מָצָא כְּרִיכוֹת קְטַנּוֹת[65] שֶׁל שִׁבֳּלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[66], שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהֶן סִימָן[67], אוֹ שֶׁמָּצָא עִגּוּלֵי דְּבֵלָה[68], וְכִכָּרוֹת שֶׁל נַחְתּוֹם[69], וּמַחֲרוֹזוֹת שֶׁל דָּגִים[70], וַחֲתִיכוֹת שֶׁל בָּשָׂר[71], וְגִזֵּי צֶמֶר הַבָּאוֹת מִמְּדִינָתָן[72], וַאֲנִיצֵי[73] פִּשְׁתָּן, וּלְשׁוֹנוֹת שֶׁל אַרְגָּמָן[74] - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ[75], מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן סִימָן[76]. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן סִימָן - נוֹטֵל וּמַכְרִיז; שֶׁסִּימָן הֶעָשׂוּי לְדָרֵס הֲרֵי הוּא סִימָן.

60) משנה בבא־מציעא כא. 61) בסדר, גמרא שם. 62) שאין זו אבידה. 63) ללא סדר, גמרא שם. 64) מכיון שאין בהם סימן - התייאשו מהם הבעלים. ראה כסף־משנה. 65) אבל גדולות חייב להכריז, ראה לקמן הלכה י. 66) שמתגלגלות ממקום למקום על־ידי רגלי הבהמות, ואין המקום סימן. 67) אבל אם יש בהן סימן חייב להכריז, אף־על־פי שזהו "סימן העשוי להדרס" (פירוש: שאפשר שיטושטש ע"י דריסת רגלי אדם), כרבא שם כב: וכג. 68) תאנים יבשות צמודות זו לזו בצורת עיגול (משנה כא.). 69) כל ככרות הנחתומים שוות, ואין בהן סימן. 70) דגים חרוזים יחד בחוט, וכולם חורזים כך. 71) כולן נחתכו במשקל אחד. 72) כמות שהן גזוזות לפני עיבודן בבית האומן. 73) חבילות. 74) צמר סרוק וארוז כעין לשון, וצבוע ארגמן ומצויים הם, ועל כן אין זה סימן. 75) וכל זה במצא ברשות הרבים, אבל ברשות היחיד - מקום סימן. ראה ההלכות הבאות. 76) כל זמן שלא נדרס, כדעת רבא שם כב:

1 **ט. אֲבָל אִם מָצָא כִּכָּרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת[77], וְגִזֵּי צֶמֶר**
2 **הַלְקוּחוֹת מִבֵּית הָאֻמָּן, כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן - חַיָּב**
3 **לְהַכְרִיז; שֶׁכָּל אֵלּוּ[78] יֵשׁ לָהֶם סִימָנִין מֻבְהָקִין[79]. וְאִם**
4 **נִפְתְּחוּ הָאוֹצָרוֹת[80] שֶׁל יַיִן וְשֶׁל שֶׁמֶן - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ.**
5 **וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם רְשׁוּמִין[81]. שֶׁכָּל הַכַּדּוֹת כָּךְ הָיוּ**
6 **רְשׁוּמוֹת, וְנִמְצְאוּ אֵלּוּ הַכַּדִּין כְּכִכָּרוֹת הַנַּחְתּוֹם, שֶׁיֵּשׁ**
7 **צוּרָה אַחַת לְכֻלָּן וּמִשְׁקָל אֶחָד[82] לְכֻלָּם.**

77) משנה, שם כה. 78) בכדים הסימן הוא הרישום, פירוש: שהם מוגפים ומרוחים בטיט סביב המגופה. 79) ראה למעלה פרק יג, הלכה ג. 80) שהגיע זמן מכירת היין והשמן. והרבה אנשים מוציאים כדיהם למכירה (גמרא שם כג:). 81) "כיסוי הקנקנים כשהוא מהודק וטחוי בטיט - נקרא רשום" (רש"י ורבינו חננאל). 82) לולא זה היה המשקל סימן מובהק, ראה למעלה פרק יג, הלכה ה.

8 **י. מָצָא כְּרִיכוֹת בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד: אִם דֶּרֶךְ נְפִילָה -**
9 **הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ[83], וְאִם דֶּרֶךְ הַנָּחָה - חַיָּב לְהַכְרִיז[84];**
10 **שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶם סִימָן - הַמָּקוֹם סִימָן, (אַף**
11 **עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ סִימָן מֻבְהָק). מָצָא אֲלֻמּוֹת[85], בֵּין**
12 **בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - נוֹטֵל וּמַכְרִיז[86].**

83) משום שאין בהן סימן, והמקום גם כן אינו סימן, מכיון שנפלו בלי ידיעתו יש להניח שאינו יודע מקומן (גמרא שם כד.). 84) אם נטל, שהרי לכתחילה לא יטול, ראה למעלה הלכה א. רבינו מדייק בלשונו ומבחין בין "חייב להכריז" ובין "נוטל ומכריז" בהלכה זו כמו בהלכות הקודמות. ראה "חייב להכריז" תחילת הלכה ב' ומגיד־משנה שם, ובזה מיושבת קושיית "אור שמח" כאן. בגמרא שלנו הגירסא: "אי דרך הנחה, נוטל ומכריז", אבל בכתב יד ה', פ', י' הגירסא היא "חייב להכריז", וזוהי גם גירסת רבינו. 85) כריכות גדולות. 86) מכיון שהן כבדות וגדולות, יש להניח שהוא יודע באיזה מקום נפלו, ומפני שאינן מתגלגלות ברגלי אדם ובהמה לרגל כובדן אינו מתייאש, כי המקום נחשב סימן אפילו ברשות הרבים, גמרא שם.

13 **יא. מָצָא עִגּוּל[87] וּבְתוֹכוֹ חֶרֶשׁ[88], כֹּפֶר וּבְתוֹכוֹ מָעוֹת,**
14 **חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר שֶׁהוּא מְשֻׁנֶּה בַּחֲתִיכוֹת[89], דָּג**
15 **נָשׁוּף[90], וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ - הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן שִׁנּוּי,**
16 **חַיָּב לְהַכְרִיז[91]; שֶׁלֹּא עֲשָׂאוּם בְּעָלֵיהֶן אֶלָּא לְסִימָן.**

87) דבילה. 88) משנה בבא־מציעא כא. 89) כגון בשר חתוך בצורת משולש (גמרא שם כג:). 90) ברייתא שם.
91) כדעת רבי יהודה החולק על רבי מאיר במשנה שם כא. הרא"ש לא גרס במשנתנו "דברי ר' מאיר", ועל כן פסק דלא כר' יהודה אלא כסתם משנה. רבינו גרס "דברי ר"מ", ור' מאיר ור' יהודה - הלכה כרבי יהודה (כסף־משנה).

17 **יב. מָצָא פֵּרוֹת מְפֻזָּרִין בִּמְקוֹם הַגְּרָנוֹת[92]: אִם הָיוּ**
18 **כְּמוֹ קַב[93] בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ בְּיָתֵר עַל אַרְבַּע**
19 **אַמּוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַבְּעָלִים מְטַפְּלִים**
20 **בַּאֲסִיפָתָן[94]. הָיוּ מְפֻזָּרִין בְּפָחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת - לֹא**
21 **יִגַּע בָּהֶן, שֶׁמָּא הַבְּעָלִים הִנִּיחוּם שָׁם[95]. הָיוּ כְּמוֹ חֲצִי**
22 **קַב בִּשְׁתֵּי אַמּוֹת[96] אוֹ קַבַּיִם בִּשְׁמוֹנֶה אַמּוֹת[97], אוֹ**
23 **שֶׁהָיָה הַקַּב מִשְּׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מִינִין, כְּמוֹ תְּמָרִים**
24 **שֶׁמִּשְׁמִין [וְרִמּוֹנִים][98] - כָּל אֵלּוּ סָפֵק[99]. לְפִיכָךְ לֹא**
25 **יִטֹּל, וְאִם נָטַל - אֵינוֹ חַיָּב לְהַכְרִיז[100].**

92) לאחר שהבעלים לקחו משם את הפירות (גמרא שם כא.). 93) מדת היבש, ארבעה לוגים שהם ששית הסאה. 94) אין הדבר כדאי לו לטרוח הרבה בגלל הכמות הקטנה, והבעלים מפקירים אותם. בגמרא שלנו הגירסא: "קב בארבע אמות דנפיש טירחייהו", אבל גירסת הרי"ף היא: "קב בארבע אמות לא טרח איניש". ומשום כך יש מקום לבעיות של רב ירמיה (בגמרא שם) אם הטעם העיקרי הוא הכמות הקטנה או השטח הגדול (ראה דקדוקי סופרים). 95) וישובו לקחתם. 96) אם נתחשב בשטח, הרי אין כאן טרחה מרובה לאסוף בשטח של שתי אמות ואינו מפקיר, אבל אם נתחשב בכמות, הרי הכמות מועטת ולא כדאי לבעלים לשוב - ומפקיר אותם. 97) השטח הוא גדול והטירחה מרובה, אבל הכמות גדולה. 98) תמרים ורימונים, שהם גדולים אין טרחה לאספם, ומשום כך אפשר לומר שאין הבעלים מפקירים אותם, אבל אם נתחשב בשוויים, יש לומר שהבעלים לא ישובו לקחתם, משום שזולים הם. לעומתם שומשמין חשיבותם מרובה וכדאי לשוב ולקחתם, אבל הטירחה לאסוף אותם מרובה. 99) בעיות שלא נפתרו בגמרא שם. 100) כדין מציאה שאין בה סימן ונמצאה בדרך הנחה, ראה למעלה הלכה א.

26 **יג. הַמּוֹצֵא צִבּוּרֵי פֵּרוֹת[101], אוֹ פֵּרוֹת בִּכְלִי[102], אוֹ**
27 **כְּלִי כְּמוֹת שֶׁהוּא[103] - חַיָּב לְהַכְרִיז. מָצָא כְּלִי וּלְפָנָיו**
28 **פֵּרוֹת[104] - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ הַפֵּרוֹת[105], וְהַכְּלִי נוֹטֵל**
29 **וּמַכְרִיז; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הַכְּלִי שֶׁל אֶחָד וְהַפֵּרוֹת שֶׁל**
30 **אַחֵר, וַהֲרֵי אֵין בּוֹ סִימָן. וְאִם מַרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהֵן**
31 **שֶׁל אָדָם אֶחָד - חַיָּב לְהַכְרִיז.**

101) המספר הוא סימן (משנה בבא־מציעא כד:).
102) והנותן סימן בכלי, מקבל גם את הפירות. 103) ריקן

(לשון המשנה שם). 104) ברייתא, שם כה. 105) כלומר, הרי אלו הפירות שלו, וראה מה שכתב המגיד־משנה כאן.

1 **יד. כֵּיצַד?[106] הָיוּ אֲחוֹרֵי הַכְּלִי[107] לִפְנֵי הַפֵּרוֹת - הֲרֵי**
2 **אֵלּוּ שֶׁלּוֹ; הָיוּ פְּנֵי הַכְּלִי לִפְנֵי הַפֵּרוֹת - חוֹשְׁשִׁין**
3 **שֶׁמָּא מִן הַכְּלִי נִשְׁפְּכוּ[108]. וְאִם הָיוּ אֲגָנִים[109] לַכְּלִי,**
4 **אַף עַל פִּי שֶׁפָּנָיו כְּלַפֵּי הַפֵּרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ;**
5 **שֶׁאֵלּוּ נִשְׁפְּכוּ מִן הַכְּלִי, הָיָה נִשְׁאָר מֵהֶן בְּתוֹכוֹ מִפְּנֵי**
6 **הָאֲגָנִים[110]. הָיוּ מִקְצָת הַפֵּרוֹת בַּכְּלִי וּמִקְצָתָן בָּאָרֶץ[111]**
7 **- חַיָּב לְהַכְרִיז[112].**

106) אפשר לדעת אם הפירות שייכים לבעל הכלי ואם לא. 107) זה מראה שהפירות לא מן הכלי נשפכו, ומכיון שאין להם סימן, הרי הם של המוצא (גמרא שם). 108) ובעל הכלי הוא גם בעל הפירות. 109) שפה כפופה לתוך הכלי, ומונעת את הפירות מלהשפך לחוץ. 110) גמרא שם. 111) הדבר מוכיח שהפירות נשפכו מן הכלי, ברייתא שם. 112) ובעל הכלי יקבל גם את הפירות שמחוץ לכלי.

8 **טו. הַמּוֹצֵא קְצִיעוֹת[113] בְּדֶרֶךְ, וַאֲפִלּוּ בְּצַד שְׂדֵה**
9 **קְצִיעוֹת[114] - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ[115]. וְכֵן תְּאֵנָה שֶׁהִיא נוֹטָה**
10 **לַדֶּרֶךְ, וְנִמְצְאוּ תְּאֵנִים תַּחְתֶּיהָ[116] - מֻתָּרוֹת מִשּׁוּם**
11 **גָּזֵל[117]; שֶׁהַתְּאֵנָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ עִם נְפִילָתָהּ נִמְאֶסֶת[118].**
12 **וּפְטוּרוֹת מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר[119]. אֲבָל זֵיתִים וְחָרוּבִין[120]**
13 **וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - אֲסוּרִין.**

113) תאנים ששוטחים ליבשן (שם כא:). 114) שנראה שהקציעות שייכות לבעל השדה. 115) כי הקציעות דבר חשוב הן, והבעלים בודקים אותן לפעמים קרובות, והרגישו באבדנן כעבור זמן קצר, והגיעו לידי המוצא לאחר יאוש (שם). 116) בדרך. 117) אף־על־פי שהתאנים של בעל התאנה הן. 118) ובעל התאנה מפקיר אותה. 119) כדין הפקר. 120) קשים הם ואינם נמאסים, אבל אינם חשובים כקציעות, ובעליהם אינם בודקים תכופות לראות אותם, ועל כן אפשר שאינם יודעים שנפלו, והרי זה יאוש שלא מדעת והבעלים אינם מפקירים אותם, כי אינם נמאסים.

14 **טז. תְּמָרִים שֶׁמַּשִּׁירָן הָרוּחַ - מֻתָּרוֹת; שֶׁהַבְּעָלִים[121]**
15 **מְחֻלּוּם[122] לְכָל אָדָם, וְזֶהוּ חֶזְקָתָן[123]. וְאִם הָיוּ שֶׁל**
16 **יְתוֹמִים, שֶׁאֵינָן בְּנֵי מְחִילָה[124] - אֲסוּרִין. וְכֵן אִם**
17 **הִקְפִּיד בַּעַל הַשָּׂדֶה וְהִקִּיף[125] מְקוֹם הָאִילָנוֹת אוֹ תִּקֵּן**
18 **מָקוֹם שֶׁיִּפְּלוּ בּוֹ הַנּוֹבְלוֹת[126] עַד שֶׁיִּלְקְטֵם - הֲרֵי אֵלּוּ**
19 **אֲסוּרוֹת; שֶׁהֲרֵי גִּלָּה דַעְתּוֹ שֶׁלֹּא מָחַל.**

121) היודעים מראש שיש שהרוח משיר תמרים מן העץ. 122) מפני שבהמות וחיות אוכלות אותם מחמת מתיקותם (בבא־מציעא כב:). 123) שהבעלים מחלום. 124) שקטנים הם (שם). ונראה שגם בתאנה של יתומים הדין כך. 125) בגדר, שלא יכנסו בהמות וחיות. 126) הפירות שלא בשלו, הנופלים מן העץ.

20 **יז. חָתוּל רַע[127] שֶׁהוֹרֵג[128] אֶת הַקְּטַנִּים - אָסוּר**
21 **לְקַיְּמוֹ, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם גָּזֵל[129], וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם הָשֵׁב**
22 **אֲבֵדָה, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹרוֹ מוֹעִיל; אֶלָּא כָּל הַמּוֹצְאוֹ**
23 **זָכָה בּוֹ, וְהוֹרְגוֹ וְהָעוֹר שֶׁלּוֹ[130].**

127) בבא־קמא פו. 128) בגמרא שלנו הגירסא: "קטעיה לידא דינוקא" (=קטע ידו של ילד), אבל בכתב־יד פ' חסרה תיבת "לידא" (עיין דקדוקי סופרים), וגירסת רבינו היתה כנראה "קטליה לינוקא", וראה מגיד־משנה. 129) מכיון שאסור לקיימו - דינו כחתול ללא בעלים, גמרא שם. 130) דעת רבינא שם.

24 **יח. גּוֹזָל הַנִּמְצָא קָרוֹב לְשׁוֹבָךְ: בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים**
25 **אַמָּה[131] - הֲרֵי הוּא שֶׁל בַּעַל הַשּׁוֹבָךְ[132], חוּץ**
26 **לַחֲמִשִּׁים אַמָּה - הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ[133]; שֶׁאֵין**
27 **הַגּוֹזָל מְדַדֶּה[134] יָתֵר עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה. נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי**
28 **שׁוֹבָכוֹת[135] - הֲרֵי הוּא שֶׁל קָרוֹב[136]; מֶחֱצָה**
29 **לְמֶחֱצָה[137] - יַחֲלֹקוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ**
30 **יוֹנֵי שְׁנֵי הַשּׁוֹבָכוֹת שָׁוִים בְּמִנְיָן; אֲבָל אִם הָיוּ יוֹנֵי**
31 **הָאֶחָד רַבִּים - הַלֵּךְ אַחַר הָרֹב[138] אַף עַל פִּי שֶׁהוּא**
32 **רָחוֹק.**

131) בבא־בתרא כג: 132) שעד חמשים אמה מתרחק הגוזל משובכו (שם). 133) כי מן ההפקר בא. 134) שם. 135) בתוך חמשים לשניהם. 136) "קרוב לזה שלו, קרוב לזה שלו" (משנה שם). 137) הרי זה ספק. 138) כגון תוך ארבעים אמה לשובך שיוניו מרובות, ותוך עשרים אמה לשובך שיוניו מועטות (גמרא שם).

יום שני ח' אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר[1]

1) נתבאר בו גם כן קצת פרטים ממה שהוא של מוצאו, מחמת אי זה סיבה ונשלם ביאור זה בשלימות.

33 **א. הַמּוֹצֵא מְחָטִים[2] וְצִנּוֹרוֹת[3] וּמַסְמְרִים וְכַיּוֹצֵא**
34 **בָהֶן: אִם מְצָאָם אֶחָד אֶחָד - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ[4], שְׁנַיִם**
35 **שְׁנַיִם אוֹ יָתֵר - חַיָּב לְהַכְרִיז; שֶׁמִּנְיָן סִימָן.**

2) ברייתא בבא מציעא כד. 3) כעין מזלגות לטוות חוטי זהב. 4) שהרי אין בהם לא סימן ולא טביעת עין. ראה למעלה פרק יד, הלכה ב.

36 **ב. וְכֵן הַמּוֹצֵא מָעוֹת מְפֻזָּרִים - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ[5].**
37 **אֲפִלּוּ הָיוּ מִקְצָת מַטְבְּעוֹת זֶה עַל גַּבֵּי זֶה[6] - הֲרֵי הֵן**
38 **כִּמְפֻזָּרִין[7]. אֲבָל אִם מָצָא צִבּוּר מָעוֹת - חַיָּב**
39 **לְהַכְרִיז[8]. מָצָא שְׁלֹשָׁה מַטְבְּעוֹת[9] זֶה עַל גַּב זֶה וְהֵן**
40 **עֲשׂוּיִין כְּמִגְדָּל[10], אוֹ שֶׁהָיוּ אֶחָד מִכָּן וְאֶחָד מִכָּן**
41 **וְאֶחָד עַל גַּבֵּיהֶן[11], אוֹ שֶׁהָיוּ מִקְצָת זֶה עַל מִקְצָת זֶה,**
42 **כְּדֵי שֶׁאִם יַכְנִיס קֵיסָם בֵּינֵיהֶן יִנָּטְלוּ בְּבַת אַחַת[12] -**
43 **חַיָּב לְהַכְרִיז. הָיוּ עֲשׂוּיִים כְּשֵׁירִים[13] אוֹ כְּשׁוּרָה[14] אוֹ**
44 **כַּחֲצוּבָה[15] אוֹ כְּסֶלַע[16] - הֲרֵי זֶה סָפֵק, וְלֹא יִטֹּל.**

5) שהרי אין בהן סימן. 6) מטבע אחד על השני, אבל בשלושה מטבעות פירש רבינו דינם למטה. 7) ונפלו מן

הבעלים, ועל כן הרי הן של המוצא (בבא מציעא כה.). 8) שהרי זה דרך הינוח, והמקום הוא סימן (ראה למעלה פרק טו, הלכה י). 9) משנה שם כה. המספר הוא סימן. בשתי מטבעות אין המספר סימן, שהרי המוצא מכריז מטבעות מצאתי, ומיעוט מטבעות שניים (גמרא שם). 10) שאין זה דרך נפילה. כך פירש רבי יצחק את המשנה שם. "שלושה מטבעות זה על גב זה", ו"כמגדל" פירושו, לפי רבי חנינא, הרחב למטה, הבינוני באמצע והקצר למעלה, ולפי רבי יוחנן אפילו כשהמטבעות ברוחב אחד והם מונחים זה על גב זה ואין אחד עודף על חבירו, הרי זה דרך הינוח וחייב להכריז (שם). 11) חציו על זה וחציו על זה (שם כה:). 12) דרך הינוח הוא (שם כה.). 13) עגול כצמיד (שם). 14) זה אצל זה. 15) כל אחד כנגד אוויר של שניים. 16) רוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות, רש"י שם.

1 **ג. הַמּוֹצֵא מָעוֹת בְּכִיס[17], אוֹ כִּיס כְּמוֹת שֶׁהוּא - חַיָּב**
2 **לְהַכְרִיז[18]. מָצָא כִּיס וּלְפָנָיו מָעוֹת מְפֻזָּרִים - הֲרֵי אֵלּוּ**
3 **שֶׁלּוֹ[19]. וְאִם מַרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהַכִּיס וְהַמָּעוֹת שֶׁל**
4 **אָדָם אֶחָד[20] וּמִן הַכִּיס נָפְלוּ - חַיָּב לְהַכְרִיז.**

17) בארנק (משנה שם כד:). 18) שהרי יש סימן בארנק. 19) שהמעות לא מהארנק נפלו, ולמעות מפוזרות אין סימן (גמרא כה.). ראה למעלה פרק טו הלכה יג ויד. 20) כגון שמנעול הארנק הפתוח פונה לצד המעות, או שמקצת מעות בכיס ומקצתן על יד הכיס, שם.

5 **ד. הַמּוֹצֵא מָעוֹת בַּחֲנוּת: אִם הָיוּ בֵּין תֵּבָה[21] לַחֲנֻנְיָנִי -**
6 **הֲרֵי הֵן שֶׁל בַּעַל הַחֲנוּת[22]; וְאִם מְצָאָן עַל הַתֵּבָה, וְאֵין**
7 **צָרִיךְ לוֹמַר מִתֵּבָה וְלַחוּץ - הֲרֵי הֵן שֶׁל מוֹצְאָן[23].**
8 **וְלָמָּה[24] לֹא תִּקְּנָה הַחֲנוּת לִבְעָלֶיהָ? לְפִי שֶׁאֵינָהּ חָצֵר**
9 **הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת[25]. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּעָלֶיהָ בְּתוֹכָהּ[26], צָרִיךְ**
10 **לוֹמַר: תִּקְּנָה לִי חֲנוּתִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.**

21) שהחנווני יושב לפניה. 22) שמיד החנווני נפל, שהרי שם מקומו. 23) שאנו אומרים מאחד הקונים נפל והתייאש. דעת רבי אלעזר שם. 24) ולמה לא זכה בהן החנווני הרי חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו? (בבא מציעא יא.). 25) שהרי רבים יוצאים ונכנסים שם. 26) אין דינה כחצר המשתמרת, מהטעם הנ"ל.

11 **ה. מָצָא מָעוֹת בַּחֲנוּת הַשֻּׁלְחָנִי[27]: בֵּין כִּסֵּא[28]**
12 **לַשֻּׁלְחָנִי - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל שֻׁלְחָנִי[29]; מְצָאָן עַל הַכִּסֵּא**
13 **לִפְנֵי הַשֻּׁלְחָנִי, אֲפִלּוּ הָיוּ צְרוּרִין[30] וּמֻנָּחִין עַל**
14 **הַשֻּׁלְחָן - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל מוֹצְאָן. וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ רֹב**
15 **עוֹבְרֵי כּוֹכָבִים[31], כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרֻנָּה; אֲבָל אִם הָיוּ רֹב**
16 **יִשְׂרָאֵל - חַיָּב לְהַכְרִיז, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צְרוּרִים[32] יֵשׁ לָהֶם**
17 **סִימָן.**

27) מחליף מעות (משנה בבא מציעא כו:). 28) התיבה ששמים עליה את המעות, והמפרידה בין השולחני לקונים נקראת כסא. 29) שממנו נפלו, שהרי אין הקונה ניגש לשם. 30) ויש בהן סימן. זוהי גירסת רבינו חננאל והרי"ף בגמרא. "אמר רבי אלעזר אפילו צרורין ומונחין על גבי השולחן הרי אלו שלו" (של המוצא). ורש"י לא גרס "צרורין", ראה שם. 31) שנתייאשו הבעלים אפילו מדבר שיש בו סימן, וראה בתוספות שם כו: דיבור המתחיל אפילו צרורין. 32) אבל אם אינם צרורים, אפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו, מפני שאין בהן סימן והבעלים מתייאשים מייד, והמעות הגיעו ליד המוצא לאחר ייאוש, ראה שם הלכה ב ובבא מציעא כא:

18 **ו. הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת מֵחֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח לוֹ חֲבֵרוֹ פֵּרוֹת,**
19 **וּמָצָא בְּתוֹכָן מָעוֹת צְרוּרוֹת - נוֹטֵל וּמַכְרִיז[33]; מְצָאָן**
20 **מְפֻזָּרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ[34]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?**
21 **כְּשֶׁהָיוּ הַפֵּרוֹת מִן הַתַּגָּר[35] אוֹ מִבַּעַל הַבַּיִת שֶׁלְּקָחָן**
22 **מִן הַתַּגָּר; אֲבָל אִם בַּעַל הַבַּיִת דָּשׁ הַפֵּרוֹת לְעַצְמוֹ**
23 **אוֹ עַל יְדֵי עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים[36] - הֲרֵי זֶה**
24 **חַיָּב לְהַחֲזִיר[37].**

33) שהרי יש בהן סימן, הקשר או המספר. 34) שהרי אין בהן סימן (משנה שם). 35) הקונה פירות מהרבה אנשים ואין יודעים למי להחזיר, ולהכריז אי אפשר, שהרי אין במעות סימן והפירות באו מאנשים שונים ולא ידוע של מי הכסף, ועל כן המעות לקונה (שם כז.). 36) וכל מה שקנה עבד קנה רבו. 37) לבעל הבית, אף על פי שאין בהן סימן, שהרי יודעים של מי הן. ובעל הבית אינו מתייאש, שהרי הוא יודע למי מכר (גמרא שם). אבל כשדשם על ידי עבדיו העבריים אפשר שמהם נפלו המעות ונתייאשו.

25 **ז. הַמּוֹצֵא מַטְמוֹן[38] בְּגַל[39] אוֹ בְּכֹתֶל יָשָׁן - הֲרֵי אֵלּוּ**
26 **שֶׁלּוֹ; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁל אֱמוֹרִיִּים הַקַּדְמוֹנִים הֵן[40].**
27 **וְהוּא, שֶׁיִּמָּצֵאם מַטָּה מַטָּה[41] כְּדֶרֶךְ כָּל הַמַּטְמוֹנוֹת**
28 **הַיְשָׁנוֹת[42]; אֲבָל אִם מַרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהֵן מַטְמוֹן**
29 **חָדָשׁ, אֲפִלּוּ נִסְתַּפֵּק לוֹ הַדָּבָר[43] - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע**
30 **בָּהֶן, שֶׁמָּא מֻנָּחִים הֵם שָׁם[44].**

38) טמון במקום סתר. 39) אבנים (משנה שם כה:). 40) ולכן אף על פי שידוע שבדורות האחרונים לא היו גויים במקום, הדין כן (גמרא שם). 41) בתוך הקרקע. הגירסה בגמרא שלנו "דשתיך טפי", כלומר, שהחפץ העלה חלודה מרובה, וזה מוכיח שהוא מונח מזמן רב. גירסת רבינו "דשתית", כלומר, מונח למטה אצל היסוד. 42) שמוצאים אותם בקרקע לאחר שקירות הבתים שוקעים באדמה. 43) אם זה מטמון חדש. 44) ויבואו לקחתו, ועל כן לא יגע כדין כל ספק הינוח (גמרא שם), ראה למעלה פרק טו, הלכה א.

31 **ח. וְהוֹאִיל וַחֲצֵרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ,**
32 **כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, לָמָּה לֹא יִקְּנֶה בַּעַל הֶחָצֵר זֶה הַמַּטְמוֹן**
33 **שֶׁבְּתוֹךְ הַכֹּתֶל הַיָּשָׁן אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁל אֱמוֹרִיִּים,**
34 **וְתִהְיֶה מְצִיאָה זוֹ לְבַעַל הֶחָצֵר[45]? מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ[46]**
35 **לוֹ וְלֹא לַאֲחֵרִים, וַהֲרֵי זֶה הַמַּטְמוֹן אָבוּד מִמֶּנּוּ וּמִכָּל**
36 **אָדָם, וּלְפִיכָךְ הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ. וּמָה אֲבֵדָה שֶׁל**
37 **אָדָם[47], אָמְרָה תּוֹרָה: אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ -**

מִי שֶׁאֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמְצוּיָה אֵצֶל כָּל אָדָם[48], יָצָאת זוֹ[49] שֶׁנָּפְלָה לַיָּם שֶׁאֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם[50]; קַל וָחֹמֶר לְמַטְמוֹן קַדְמוֹנִי, שֶׁלֹּא הָיָה שֶׁלּוֹ מֵעוֹלָם[51], וְהוּא אָבוּד מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם. לְפִיכָךְ הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ.

45) ומדוע מתירים למוצא לקחתה (ראה הלכה ז). 46) שיש מטמון. 47) שחי וקיים. 48) חייבים להחזיר. 49) שאין צריכים להכריז (שם). 50) וחזקה שנתייאשו הבעלים משעה שנפלה, ועל כן אבדו את זכותם על החפץ שלהם, ראה למעלה פרק יד, הלכה ד. 51) שאינו זוכה בה. וראה תוספות שם כו. דיבור המתחיל דשתיך ובראב"ד כאן.

ט. מָצָא מַטְמוֹן בְּכֹתֶל חָדָשׁ[52]: אִם הַמַּטְמוֹן מוֹכִיחַ שֶׁהוּא לְבַעַל הַבַּיִת - הֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ; וְאִם מוֹכִיחַ שֶׁהוּא שֶׁל אֶחָד מִן הַשּׁוּק - הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ[53]. כֵּיצַד? הַסַּכִּין - הֲרֵי הַנִּצָּב שֶׁלּוֹ מוֹכִיחַ[54]; וְהַכִּיס - פִּיו מוֹכִיחַ[55]. וְאִם נִמְצָא תּוֹךְ הַכֹּתֶל מָלֵא מֵהֶן[56] - חוֹלְקִין[57].

52) בתוך חור שבכותל (משנה שם כה:). 53) אף על פי שזה וודאי הינוח, הרי זה של המוצא, מכיוון שזה מטמון המונח זמן רב, והבעלים כבר נתייאשו. 54) שכן מחזיקים סכין בניצב, ואם הניצב פונה לפנים הבית, בעל הבית הטמין אותו שם, והרי זה שלו, ואם פונה לרשות הרבים, אחד מעוברי דרך הטמינו שם, ועל כן זה של המוצא (גמרא שם כו.). 55) אם פונה לפנים, הריהו של בעל הבית, ואם פונה לחוץ, הריהו של המוצא (שם). 56) שייך לסוף הלכה י (כסף משנה), והכוונה שהמעות תופסות את כל רוחב הכותל. 57) בהתאם לדברי המשנה (שם) מחציו ולפנים של בעל הבית, מחציו ולחוץ של המוצא. אבל בסכין וכיס אפילו אם ממלאים כל עובי הכותל, סומכים על ההוכחות שנאמרו למעלה: הניצב של הסכין או פי הכיס מוכיחים.

י. הָיוּ בְּתוֹךְ הַכֹּתֶל מָעוֹת אוֹ לְשׁוֹנוֹת שֶׁל זָהָב, שֶׁאֵין שָׁם מוֹכִיחַ[58]: מֵחֶצְיוֹ וְלַחוּץ[59] - שֶׁל מוֹצֵא[60], מֵחֶצְיוֹ וְלִפְנִים[61] - שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת[62].

58) אם בעל הבית שם אותן או אחד מבני רשות הרבים (גמרא שם). 59) בחצי הקרוב לרשות הרבים (משנה שם). 60) מתוך הנחה שעובר דרך הניח אותן שם ושכח, ובמשך הזמן התייאש מהן. 61) בחצי הקרוב לפנים הבית. 62) כי הוא הניח אותן ולא התייאש.

יא. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים[63] אֶלָּא כְּשֶׁטָּעַן בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהַמַּטְמוֹן שֶׁלּוֹ; אוֹ שֶׁהָיָה יוֹרֵשׁ, שֶׁאָנוּ[64] טוֹעֲנִין לוֹ[65] שֶׁמָּא שֶׁל אָבִיו הֵן; אֲבָל אִם הוֹדָה שֶׁהֵן מְצִיאָה - הֲרֵי הֵן שֶׁל מוֹצֵא[66]. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה מַשְׁכִּיר בֵּיתוֹ לַאֲחֵרִים - הֲרֵי הֵן שֶׁל שׁוֹכֵר אַחֲרוֹן[67]. וְאִם הִשְׁכִּירוֹ לִשְׁלֹשָׁה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים[68] כְּאֶחָד - הֲרֵי עֲשָׂאָהוּ פֶּנְדָּק[69], וְכָל הַנִּמְצָא בּוֹ, אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאָן; מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֶחָד[70] יָכוֹל לִטְעֹן שֶׁהֵן שֶׁלּוֹ אוֹ שֶׁהוּא טָמַן, שֶׁהֲרֵי עֲשָׂאָהוּ פֶּנְדָּק.

63) שהמטמון של בעל הבית. 64) הדיינים. 65) אף על פי שהוא עצמו אינו טוען. 66) ואין אומרים חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, שהרי החור הפתוח לרשות הרבים חצר שאינה משתמרת הוא. וזהו גם הטעם לדין המשנה, שמחציו ולחוץ של המוצא. 67) ולא של בעל הבית. 68) לאו דווקא לשלושה גויים, אלא אפילו לאחד הרי אלו של מוצאם, ורבינו נוקט לשון הגמרא שם. וראה רש"י שם. 69) שרבים מצויים שם. 70) ואף בעל הבית. ודווקא השכיר לגויים, אבל השכיר לשלושה ישראליים חייב להחזיר להם, שאפשר שהם שותפים ולכן אינם מתייאשים. דעת רבא שם כו: ופסק כמותו נגד רב נחמן מפני שהוא אחרון. וכן פסק גם הרי"ף.

פֶּרֶק שִׁבְעָה עָשָׂר[1]

1) נתבאר בו איכות זכות המציאה שהיא של מוצאה וכל הנמשך אחר זה בשלימות.

א. כָּל מְצִיאָה שֶׁאָמַרְנוּ בָּהּ שֶׁהִיא שֶׁל מוֹצְאָהּ, אֵינוֹ זוֹכֶה בָּהּ עַד שֶׁתַּגִּיעַ לְיָדוֹ[2] אוֹ לִרְשׁוּתוֹ[3]; אֲבָל אִם רָאָהּ[4] אֶת הַמְּצִיאָה, אֲפִלּוּ נָפַל עָלֶיהָ[5], וּבָא אַחֵר וְהֶחֱזִיק בָּהּ - הֲרֵי זֶה שֶׁהֶחֱזִיק בָּהּ זָכָה בָּהּ.

2) "ומצאתה דאתאי לידיה משמע" (בבא־מציעא ב.). 3) כגון לחצרו. ראה להלן הלכה ח. 4) "בראיה בעלמא לא קני לה" (גמרא שם). 5) משנה בבא־מציעא י. והטעם שלא קנה, משום שלא הגיעה לידו ולא לרשותו. ואף־על־פי שתיקנו חכמים שארבע אמותיו של אדם קונות לו, זה רק בסימטה או בצידי דרכים שאין הרבה עוברים ושבים, אבל ברשות הרבים ממש אינן קונות. המשנה שממנה מקור דין זה מדברת ברשות הרבים, כמו שפירש אותה רב ששת שם י: וראה פירוש המשנה לרבינו כאן, ורבינו חננאל והרי"ף. וראה חושן המשפט סימן רסח סעיף טו, ובהג"ה ובביאור הגר"א שם. ומזה יוצא, שבסימטה קנה אפילו נפל עליה, בניגוד לפירוש הראשון שבגמרא שם. ויש לתמוה, למה סתם רבינו כאן והשאיר מקום לטעות.

ב. הָיָה רוֹכֵב[6] עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה וְרָאָה אֶת הַמְּצִיאָה, וְאָמַר לַחֲבֵרוֹ[7]: זְכֵה לִי בָּהּ - כֵּיוָן שֶׁהִגְבִּיהָהּ לוֹ[8] קָנָה הָרוֹכֵב[9], וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ[10] לְיָדוֹ[11]. וְאִם אָמַר לוֹ: תְּנֶהָ לִי[12], וּנְטָלָהּ וְאָמַר: אֲנִי זָכִיתִי בָּהּ - זָכָה בָּהּ הַנּוֹטֵל[13]. וְאִם מִשֶּׁנְּתָנָהּ לָרוֹכֵב אָמַר: אֲנִי זָכִיתִי בָּהּ תְּחִלָּה[14] - לֹא אָמַר כְּלוּם[15].

6) משנה בבא־מציעא ט: 7) ההולך רגלי. 8) ושתק, הרי עשה שליחותו. 9) כדעת רבי יוחנן (שם י.), שאמר: המגביה מציאה לחבירו, קנה חבירו. 10) בדפוס רומי ר"מ: הגיעה. 11) כי המגביה נעשה שליחו, ומרגע שהגביהה קנה אותה הרוכב. 12) משנה, שם. 13) כי הרוכב לא עשה אותו שליח לזכות בשבילו אלא לתת לו את המציאה, וכל עוד שלא נתן לו, הרשות בידו לחזור בו משליחותו. 14) כשהגבהתי את המציאה, משנה שם.

15) כי אפילו אם נכונים דבריו, שנתכוון לזכות בה לעצמו, הרי נתנה במתנה לרוכב כשמסרה לו. ראה רש"י שם.

1 **ג. הַמַּגְבִּיהַּ מְצִיאָה לַחֲבֵרוֹ[16] - קָנָה חֲבֵרוֹ[17]. וְאַף עַל**
2 **פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ[18] כְּלוּם - [זָכָה בָּהּ]. הִגְבִּיהוּ**
3 **הַמְּצִיאָה שְׁנַיִם[19] - קְנָאוּהָ שְׁנֵיהֶם[20].**

16) בשעת ההגבהה אמר: אני מגביה את המציאה לחבירי. 17) ואין המגביה יכול לחזור בו, שם י. 18) חבירו שיגביה את המציאה בשבילו. בהלכה הקודמת אמר לו חבירו: "זכה לי בה", והמגביה לא אמר כלום, וכאן אמר המגביה: "אני זוכה בה לחבירי", וחבירו לא אמר כלום. בשני המקרים זכה בה חבירו. 19) כששניהם מודים שהגביהו את המציאה ביחד (משנה שם ב. וגמרא ח.) 20) כי עזרו זה לזה בהגבהה, וכל אחד מהם הוא כמגביה מציאה לחבירו, ועל־ידי־זה זכו בה שניהם (שם ח.).

4 **ד. הִגְבִּיהָהּ לוֹ חֵרֵשׁ[21] אוֹ שׁוֹטֶה אוֹ קָטָן - לֹא קָנָה**
5 **הַפִּקֵּחַ[22], לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן דַּעַת[23]. הִגְבִּיהָהּ חֵרֵשׁ וּפִקֵּחַ**
6 **כְּאֶחָד - מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא קָנָה פִּקֵּחַ[24] לֹא קָנָה חֵרֵשׁ[25]. הָיוּ**
7 **שְׁנֵיהֶם חֵרְשִׁים - תִּקְּנוּ חֲכָמִים[26] שֶׁיִּקְנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא**
8 **יָבוֹאוּ לְהִנָּצוֹת[27].**

21) מלידה, אינו מדבר ואינו שומע ודינו כשוטה. 22) בבא־מציעא ח. 23) ראה משנה גיטין נט: ולקמן הלכה יב. 24) שהרי מה שהגביה החרש בשביל הפקח - כמונח על גבי קרקע הוא. 25) שהרי לא הגביה את המציאה כולה מעל גבי הקרקע, וההגבהה של הפקח אינה מועילה לו, מיגו שלא קנה לעצמו, לא קנה לחרש. ואפילו "מפני דרכי שלום" אין כאן, כי החרש עצמו יאמר: פקח לא קנה, אני אקנה? (בבא־מציעא ח.). 26) שם. 27) לריב עם החוטפים מהם את המציאה.

9 **ה. שְׁנַיִם שֶׁרָאוּ גָּמָל אוֹ חֲמוֹר[28] שֶׁל מְצִיאָה, וְקָדְמוּ**
10 **שְׁנֵיהֶם וְהִנְהִיגוּהוּ אוֹ מְשָׁכוּהוּ[29], אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד**
11 **מַנְהִיג וְאֶחָד מוֹשֵׁךְ - קָנוּ שְׁנֵיהֶם[30]. בַּמֶּה דְּבָרִים**
12 **אֲמוּרִים?[31] בַּחֲמוֹר; אֲבָל בְּגָמָל, אִם הָיָה אֶחָד**
13 **מַנְהִיג וְאֶחָד מוֹשֵׁךְ - הַמּוֹשֵׁךְ קָנָה, אֲבָל לֹא**
14 **הַמַּנְהִיג[32].**

28) שם ח: 29) ועקר רגליו ממקומו. ראה הלכות מכירה פרק ב, הלכה ו. 30) ואין אחד עדיף מחבירו, אף־על־פי שחמור דרכו בהנהגה, נקנה גם במשיכה. 31) זה נמשך אחר הדין: "אחד מנהיג, ואחד מושך". 32) כלשון אחרון שם. שהנהגה בגמל במקום משיכה אינה קונה. כלומר, אם שניהם מנהיגים שניהם קונים, אבל אם אחד מנהיג ואחד מושך, המושך עדיף ואין המנהיג קונה (שם ט.).

15 **ו. בְּהֵמַת מְצִיאָה שֶׁקָּדַם אֶחָד וְאָחַז בַּמּוֹסֵרָה[33] - לֹא**
16 **קָנָה[34], עַד שֶׁיִּמְשֹׁךְ אוֹ יַנְהִיג[35]. וְכֵן בְּנִכְסֵי הַגֵּר[36].**
17 **אֲבָל קָנָה הַמּוֹסֵרָה לְבַדָּהּ.**

33) חבל שקושרים בו בעל־חי. 34) אין האוחז במוסרה קונה את הבהמה אלא־אם־כן בעל הבהמה מוסר אותה בידו. כגון במקח וממכר או במתנה (שם ח:). 35) ראה הלכה ה. 36) שמת ואין לו יורשים, וכל הקודם בנכסיו זכה בהם (שם).

18 **ז. הָיָה אֶחָד רוֹכֵב[37] וְאֶחָד אוֹחֵז בַּמּוֹסֵרָה - הָרוֹכֵב**
19 **קָנָה הַבְּהֵמָה וְהַמּוֹסֵרָה שֶׁעַל לְחָיֵי הַבְּהֵמָה[38] בִּלְבַד,**
20 **וְזֶה שֶׁאָחַז הַמּוֹסֵרָה קָנָה מִמֶּנָּה מַה שֶּׁאָחַז בְּיָדוֹ[39],**
21 **וּשְׁאָר הַמּוֹסֵרָה לֹא קָנָהוּ אַחַד מֵהֶן[40].**

37) שם ט. 38) כדעת רב אשי, ובלשונו "בית פגיה". 39) ויותר לא, כי אין קונים חפץ מן ההפקר אלא־אם־כן הגביהו כולו. 40) וכל התופס בו זכה.

22 **ח. חֲצָרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ[41], וְאִם**
23 **נָפְלָה בָּהּ מְצִיאָה - הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הֶחָצֵר[42]. בַּמֶּה**
24 **דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת[43]; אֲבָל בְּשָׂדֶה**
25 **וְגִנָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן: אִם הָיָה עוֹמֵד בְּצַד שָׂדֵהוּ[44]**
26 **וְאָמַר: זָכְתָה לִי שָׂדִי - זָכָה בָּהּ; וְאִם אֵינוֹ עוֹמֵד**
27 **שָׁם, אוֹ שֶׁהָיָה עוֹמֵד וְלֹא אָמַר "זָכְתָה לִי[45] שָׂדִי" -**
28 **כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה. וְכֵן אַרְבַּע אַמּוֹת[46] שֶׁל אָדָם שֶׁהוּא**
29 **עוֹמֵד בְּצִדּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ קוֹנִים לוֹ[47], וְאִם הִגִּיעָה**
30 **הַמְּצִיאָה לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ - זָכָה בָּהּ.**

41) שאינו יודע שהחפץ בחצרו (בבא־מציעא יא.), ואילו היה יודע היה רוצה לזכות בה. והטעם הוא שהחצר היא כהמשך לידו, שהרי כל מה שבידו נותן שם (נמוקי־יוסף בשם הרנב"ר). 42) ואסור לאחר ליטלה. 43) כגון מוקפת גדר, ובעל החצר סומך על כך שאיש לא יכנס לחצרו לקחתה (שם). 44) דעת שמואל, שם. 45) משנה, שם. רבינו סובר, שבחצר שאינה משתמרת צריכים שני הדברים: עומד בצד החצר, וגם שיאמר זכתה לי חצרי. 46) ראה הלכה ט. 47) בבא־מציעא י. ארבע אמות קונות אפילו לא אמר "זכו לי". קנין ד' אמות עדיף מקנין חצר, מפני שיכול הוא להושיט יד ולקחת את המציאה.

31 **ט. חֲכָמִים[48] תִּקְּנוּ דָּבָר זֶה[49], כְּדֵי שֶׁלֹּא יָרִיבוּ**
32 **הַמּוֹצְאִין זֶה עִם זֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?**
33 **בְּסִמְטָא[50], אוֹ בְּצִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים[51] שֶׁאֵין הָרַבִּים**
34 **דּוֹחֲקִין בָּהֶן, אוֹ בְּשָׂדֶה שֶׁאֵין לוֹ בְּעָלִים[53]; אֲבָל**
35 **הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[54] אוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ[55] - אֵין**
36 **אַרְבַּע אַמּוֹת קוֹנוֹת לוֹ[56], וְאֵינוֹ קוֹנֶה שָׁם עַד שֶׁתַּגִּיעַ**
37 **מְצִיאָה לְיָדוֹ[57].**

48) שם. 49) ארבע אמות קונות לו לאדם. 50) קרן זווית הסמוכה לרשות הרבים והיא הפקר לרבים, כדעת רב ששת שם י: 51) שם. 52) ויש לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. 53) בגמרא שלנו בדברי רב פפא כתוב "בעלמא", וגירסת רבינו חננאל, הרי"ף ורבינו היא: "בשדה דעלמא", ורבינו מפרש הכוונה "בשדה שאין לו בעלים". 54) שהצפיפות מרובה, ואין לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. 55) אינה נעשית חצירו של אחר. מדברי רב פפא שם. 56) ברשות הרבים אין קונות לו, שהרי התקנה לא תועיל למנוע ריב, ובשדה חבירו אין קונות לו, שלא הפקיעו

חכמים זכותם המליאה של הבעלים על־מנת לתת לאחרים זכות חצר. 57) ראה הלכה א.

י. קְטַנָּה - יֵשׁ לָהּ חָצֵר[58] וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת[59], וְקָטָן[60] - אֵין לוֹ חָצֵר וְאֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. מִפְּנֵי שֶׁחָצֵר שֶׁל קְטַנָּה מִיָּדָהּ לְמַדְנוּהָ[61]: שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהִיא מִתְגָּרֶשֶׁת בְּגֵט הַמַּגִּיעַ לְיָדָהּ, כָּךְ מִתְגָּרֶשֶׁת בְּגֵט הַמַּגִּיעַ לַחֲצַרָהּ; וּכְשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לָהּ חָצֵר לְעִנְיַן הַגֵּט, כָּךְ יֵשׁ לָהּ לְעִנְיַן מְצִיאָה[62]; וְאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם כַּחֲצֵרוֹ לְעִנְיַן מְצִיאָה[63]. אֲבָל הָאִישׁ לְמַדְנוּ שֶׁחֲצֵרוֹ קוֹנָה לוֹ מִשְּׁלוּחוֹ[64]: כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹנֶה לוֹ שְׁלוּחוֹ[65], כָּךְ תִּקְנֶה לוֹ חֲצֵרוֹ; וְהַקָּטָן, הוֹאִיל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ[66], כָּךְ אֵין חֲצֵרוֹ וְלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ קוֹנִין לוֹ, עַד שֶׁתַּגִּיעַ מְצִיאָה לְיָדוֹ[67].

58) חצר המשתמרת קונה לה שלא מדעתה כמו לגדול (בבא־מציעא י: יא.) 59) קונות לה מכוח תקנת החכמים, דברי רבי יוחנן שם. 60) דברי ריש לקיש. ולפי מסקנת הגמרא, גם רבי יוחנן מודה בקטן. ראה רבינו חננאל ורש"י. 61) כתוב בתורה: "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה" (דברים כד, א). ודרשו בגיטין עז: "ונתן – מכל־מקום". כלומר, לאו דוקא בידה ממש אלא אפילו נתן את הגט לחצרה, הרי היא מגורשת, ודין החצר כדין היד, שם י: 62) בבבא־מציעא יא. אמרו: "לפינן מציאה מגט", כלומר אנו לומדים מציאה מגט, כשם שחצרה כידה לענין הגט, כך היא כידה לענין מציאה. 63) זה יוצא מדברי רב פפא (שם י:) שאמר, שבשדה חבירו לא תיקנו ארבע אמות, ואף־על־פי שהתורה נתנה לו זכות ללכת בו ולקחת פאה, אבל לא נתנה לו זכות שתהיה חצרו. משמע שארבע אמות דינן כחצרו. ועל כן הקטנה כשם שיש לה חצר, כך יש לה ארבע אמות. 64) שם י: 65) כי שלוחו של אדם כמותו. 66) בקידושין מא. למדנו ששלוחו של אדם כמותו, מהכתוב (דברים כד, א) "ושלחה מביתו", והפרשה מתחילה: "כי יקח איש" כלומר, גדול. 67) ראה לקמן הלכה יב.

יא. מִי שֶׁרָאָה[68] אֲחֵרִים רָצִים אַחַר הַמְּצִיאָה, וַהֲרֵי הִיא צְבִי שָׁבוּר אוֹ גּוֹזָלוֹת[69] שֶׁלֹּא פָּרְחוּ: אִם הָיָה עוֹמֵד בְּצַד שָׂדֵהוּ[70] שֶׁהֵן בְּתוֹכָהּ, וְאִלּוּ הָיָה רָץ הָיָה מַגִּיעָן[71], וְאָמַר[72]: זָכְתָה לִי שָׂדִי - זָכְתָה לוֹ שָׂדֵהוּ; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעָן - הֲרֵי אֵלּוּ כִּצְבִי שֶׁהוּא רָץ כְּדַרְכּוֹ וּכְגוֹזְלוֹת הַמַּפְרִיחִים, וְלֹא אָמַר כְּלוּם[73], אֶלָּא כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה. וְאִם נָתְנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה[74] - הוֹאִיל וְאַחַר הִקְנָם לוֹ וַהֲרֵי הֵן מִתְגַּלְגְּלִין[75] בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, קָנְתָה שָׂדֵהוּ[76]. וְאִם הָיָה צְבִי רָץ כְּדַרְכּוֹ וְגוֹזָלוֹת מַפְרִיחִין - לֹא קָנְתָה לוֹ שָׂדֵהוּ[77].

68) משנה בבא־מציעא יא. 69) נקטה המשנה לשון רבים, משום שדרכם לפרוח הרבה ביחד. 70) דעת שמואל, שם. 71) דעת רבי יוחנן, שם יב. 72) משנה, שם יא. דרושים כל שלושת התנאים: א. עומד בצד שדהו. ב. אילו היה רץ, היה מגיעם. ג. אמר: זכתה לי שדי, משום ששדה חצר שאינה משתמרת היא, ועל־ידי קיום התנאים הנ"ל נעשית כחצר המשתמרת. 73) שהרי אפילו לא יקחהו אחר, לא ישאר בשדהו, משנה שם. 74) שם יב. 75) הצבי השבור והגוזלות שלא פרחו, ונתגלגל בשדה דינו כמונח בשדה. 76) ואין הנותן יכול לחזור בו. 77) אפילו במתנה, שדעת אחרת מקנה אותו, שהרי הצבי הרץ כדרכו והגוזלות המפריחים יעזבו מהר את שדהו, ודומים כאילו אינם בחצרו כלל.

יב. מְצִיאַת חֵרֵשׁ[78] שׁוֹטֶה וְקָטָן - יֵשׁ בָּהּ גָּזֵל[79], מִפְּנֵי דַּרְכֵּי שָׁלוֹם[80]. לְפִיכָךְ, אִם עָבַר[81] אַחֵר וּגְזָלָהּ מִיָּדָן - אֵינָהּ יוֹצְאָה בְּדַיָּנִין[82], וְאִם כָּפַר בָּהּ וְנִשְׁבַּע - אֵינוֹ חַיָּב בְּחֹמֶשׁ[83].

78) מלידה, וממילא הוא גם אלם וגם שוטה, ועל כן הוא נזכר תמיד יחד עם שוטה וקטן (משנה גיטין נט:). 79) אם בא אחר וחטף מידם. 80) כדי למנוע ריב בין המוצא וקרוביו ובין האחרים. אבל מצד הדין אין זה גזל, שהרי אין בהם דעת, ולא זכות במציאה, וכאילו היא מונחת עדיין על הקרקע (בבא־מציעא שם). 81) על תקנת החכמים. 82) כי הגזלן זכה מן הדין, וכדעת תנא־קמא שם. 83) גזלן שכפר ונשבע לשקר, חייב להחזיר את הקרן ולהוסיף חומש (ויקרא ה, כד), אבל בגזל זה שאינו יוצא בדיינים - אין גם חומש. ראה למעלה פרק ו, הלכה טז.

יג. מְצִיאַת בְּנוֹ[84] וּבִתּוֹ הַסְּמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ[85], אַף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוֹלִים[86], וּמְצִיאַת בִּתּוֹ הַנַּעֲרָה[87], אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ סוֹמֶכֶת[88] עַל שֻׁלְחָנוֹ, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה מְכוּרָה אָמָה[89], וּמְצִיאַת עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים[90], וּמְצִיאַת אִשְׁתּוֹ[91] - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. אֲבָל מְצִיאַת בְּנוֹ שֶׁאֵינוֹ סוֹמֵךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן, וּמְצִיאַת עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים[92], וּמְצִיאַת אִשְׁתּוֹ שֶׁהִיא מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת[93] - כָּל אֵלּוּ הַמְּצִיאוֹת אֵינָן שֶׁלּוֹ.

84) משנה בבא־מציעא יב. 85) שאביהם מפרנסם. 86) דינם לענין מציאה כקטנים, שם יב: והטעם שהמציאה לאב - "משום איבה", שהרי הוא מפרנסם. 87) בת שתים־עשרה ויום אחד שהביאה שתי שערות, עדיין ברשות אביה היא (כתובות מו.). 88) זה יוצא מדברי הגמרא שאומרת, שמציאת שפחה עבריה, שלא הביאה שתי שערות, שייכת לאביה, אף־על־פי שאינה סמוכה על שולחן אביה אלא על שולחן רבה, בבא־מציעא יב: 89) מכורה כשפחה, אין המציאה שייכת לאדוניה אלא לאביה (שם). והטעם הוא משום איבה, שלא ישנא אותה ויקדשנה למנוול ולמוכה שחין (כתובות מז, וראה תוספות שם). 90) כל מה שקנה עבד קנה רבו (משנה, שם יב.). 91) כדי למנוע קטטה בינו לבינה, שהרי הוא מפרנסה. 92) ברשות עצמם הם (משנה, שם). 93) ספק מגורשת, כגון זרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לה ספק קרוב לו. אף־על־פי שעדיין חייב לפרנס אותה, בכל זאת המציאה שלה, שהרי בין כך וכך יש כבר איבה בינו לבינה (גמרא שם יב:).

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר[1]

1) נתבארו בו דיני מציאת השטרות, איזה אלו שטרות שיהיו, והיות דיניהם חלוקים משאר המציאה, כמו שהוא מבואר שם.

א. הַמּוֹצֵא שְׁטַר חוֹב[2], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ[3] בּוֹ אַחֲרָיוּת נְכָסִים[4], וְאַף עַל פִּי שֶׁהַחַיָּב מוֹדֶה[5], וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקֻיָּם[6] - הֲרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר[7]; שֶׁמָּא פְּרָעוֹ, וּקְנוּנְיָא[8] הֵם[9] עוֹשִׂים כְּדֵי לִטְרֹף לָקוּחוֹת[10] שֶׁלֹּא כַּדִּין[11], וּלְפִיכָךְ[12] הוֹדָה לוֹ. שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ[13] לִטְרֹף בִּשְׁטָר שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ בּוֹ אַחֲרָיוּת, שֶׁהָאַחֲרָיוּת שֶׁלֹּא נִתְפָּרְשָׁה בִּשְׁטָר - טָעוּת סוֹפֵר[14] הוּא, בֵּין בְּשִׁטְרֵי הַלְוָאָה בֵּין בְּשִׁטְרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר[15]. לְפִיכָךְ[16], אִם פֵּרֵשׁ בִּשְׁטָר זֶה שֶׁהוּא שֶׁלֹּא בְּאַחֲרָיוּת: אִם הָיָה הַחַיָּב מוֹדֶה - יַחֲזִיר[17]; וְאִם לָאו - לֹא יַחֲזִיר[18], שֶׁמָּא פְּרָעוֹ[19].

2) משנה בבא־מציעא יב: 3) שלא כתוב במפורש. 4) שנכסי הלוה אחראים לפרעון החוב, והמלוה יוכל לטרוף אותם גם מיד הלקוחות, שקנו אחרי ההלוואה. 5) שהלוה מודה שלא פרע, והשטר־חוב נפל מיד המלוה, וכל־שכן כשלא מודה וטוען שפרע (גמרא שם). 6) על־ידי העדים בבית־הדין (בבא־מציעא טז). 7) למלוה. 8) הסכם של רמאות. 9) המלוה והלוה. 10) שקנו במפורש שלא באחריות, או כשאין ללוה נכסים אחרים. אבל כשקנו באחריות ויש ללוה נכסים, אין חשש קנוניה. 11) שהרי נפרע החוב, שם יג. 12) כדי שיחלקו ביניהם את קרקע הלקוחות. 13) זכות. 14) הסופר שכח לכתוב אחריות נכסים, והמלוה לא הפסיד את זכותו מפני טעותו של הסופר, כדעת החכמים במשנה. רבינו פסק כאביי שם לג: בניגוד לדעת שמואל שסובר שאין חוששין לפרעון. שיטתו של שמואל הופרכה, שם יד. 15) כדעת רבא שאינו מבדיל בין שטרי הלואה ובין שטרי מקח וממכר (שם טו:). 16) מכיון שהדין "לא יחזיר" מנומק בזה ש"אחריות טעות סופר". 17) שהרי בשטר זה כתוב מפורש שאין בו אחריות, והמלוה ינכה מן הלוה בלבד, והוא הרי מודה שלא פרע. 18) שם יב: 19) מכיוון שנפל ולא נזהר בשמירתו, יש יסוד לחשוש שפרעו.

ב. וְכֵן אִם מָצָא שְׁטָר שֶׁזְּמַנּוֹ בּוֹ בַּיּוֹם[20], וְהָיָה מְקֻיָּם[21], וְהַחַיָּב מוֹדֶה[22] - יַחֲזִיר[23]; וְאִם אֵינוֹ מְקֻיָּם - לֹא יַחֲזִיר, שֶׁמָּא כָּתַב לִלְוּוֹת[24] וַעֲדַיִן לֹא לָוָה[25].

20) שביום שנמצא נכתב. מימרא של רבי יוחנן, בבא־מציעא יז. 21) אישור בית־הדין שהשטר כשר. 22) שלא פרע ומהמלוה נפל, דברי רב כהנא שם. 23) למלוה. ואין חוששין לקנוניה כמו בהלכה א, כי הם יכולים לכתוב שטר אחר שזמנו כזמן השטר הנמצא, מה־שאין־כן בהלכה א. 24) הכין לעצמו שטר לשם קבלת הלואה. 25) ואינו משמיד את השטר, כי בדעתו ללוות אחר־כך, וחס על שכר הסופר. והמלוה יטרוף שלא כדין מן הלקוחות, שקנו מהלוה קרקע בימים שבין כתיבת השטר ובין ההלואה, ועל כן לא יחזיר למלוה כשאינו מקויים אפילו כשהלוה מודה (גמרא שם). וראה חושן־משפט סימן סה, סעיף ז, מאירת עינים שם סעיף־קטן כב.

ג. מָצָא שְׁטָר בְּחֻמֶּת[26] אוֹ בִּכְלִי עֵץ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי זֶה יַחֲזִיר לְמִי שֶׁנְּתָנָן סִימָן[27]. מָצָא שְׁלֹשָׁה שְׁטָרוֹת כְּרוּכִין[28] בְּכֶרֶךְ אֶחָד, אוֹ מֻנָּחִין זֶה עַל זֶה[29] וַאֲגוּדִים אֶגֶד אֶחָד - יַחֲזִיר לְמִי שֶׁנְּתָנָן סִימָן[30].

26) נוד של עור, משנה שם כ. וגמרא כ: 27) מה־שאין־כן בשתי ההלכות הקודמות שאין מחזירים את השטר למלוה אפילו בסימן, שהרי השטר בידו היה, והוא מכיר את הסימן, ואין זו הוכחה שמידו נפל. 28) ראשו של זה בסופו של זה, משנה וגמרא שם. 29) אורכו של זה על אורכו של זה. 30) המוצא מכריז "שטרות מצאתי", והמאבד יאמר את המספר, או שהיו כרוכין או אגודים, כסימן. על כן מדברת המשנה על שלושה שטרות, כי בשנים אין המספר סימן, שהרי המינימום של "שטרות" הוא שנים (גמרא ורש"י שם).

ד. הָיָה הַלּוֶה אֶחָד[31] וְהַמַּלְוִים שְׁלֹשָׁה[32]: אִם מְקֻיָּמִים[33] הֵם - יַחֲזִיר לַלּוֶה[34], וְאִם לָאו - יַחֲזִיר לְמִי שֶׁנְּתָנָן סִימָן; שֶׁמָּא הַמַּלְוִים נָתְנוּ שְׁטָרוֹתֵיהֶן לְסוֹפֵר[35] לְקַיְּמָן וְנָפְלוּ מִיַּד הַדַּיָּן[36]. הָיָה הַמַּלְוֶה אֶחָד וְהַלּוִים שְׁלֹשָׁה - יַחֲזִיר לַמַּלְוֶה[37]. וְאִם הָיוּ שְׁלָשְׁתָּן בִּכְתַב יְדֵי סוֹפֵר אֶחָד - יַחֲזִיר לְמִי שֶׁנְּתָנָן סִימָן; שֶׁמָּא שְׁלָשְׁתָּן הוֹלִיכוּ שִׁטְרֵיהֶן לַסּוֹפֵר לִכְתֹּב וְנָפְלוּ מִיַּד הַסּוֹפֵר[38].

31) בשלושת השטרות שמצאם יחד (משנה בבא־מציעא כ.). 32) כגון ראובן לוה משמעון, מלוי ומיהודה. 33) גמרא, שם כ: 34) אפילו נתן המלוה סימן, שוודאי פרע הלוה את השטרות וקבלם חזרה ומידו נפלו, שאם מיד המלווים נפלו, מי קיבץ אותם למקום אחד. 35) של בית־הדין. 36) אבל בשטרות מקויימים אין חוששים שמא מיד הדיין נפלו, שאין דרכו של איש להשהות את שטרו המקויים אצל הדיין (שם). ובכ"י אוקספורד 591 הגירסא היא: "ונפלו מיד הסופר". 37) שוודאי מידו נפלו, שאם מיד הלווים נפלו, כיצד נזדמנו למקום אחד (משנה וגמרא שם). 38) ומעולם לא לוו, ואין זה ודאי שמהמלוה נפלו, ועל כן לא יחזיר אלא למי שנתן סימן.

ה. מָצָא שְׁטָרוֹת קְרוּעִין[39] וּשְׁטַר חוֹב בֵּינֵיהֶן - לֹא יַחֲזִיר[40]. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן שׁוֹבֵר[41], אֲפִלּוּ בְּלֹא עֵדִים - יִתֵּן שְׁטַר הַחוֹב לַלּוֶה[42]; שֶׁאִלּוּ לֹא הָיָה פָּרוּעַ, לֹא הִשְׁלִיכוּ בֵּין שְׁטָרוֹת קְרוּעִים, וַהֲרֵי יֵשׁ עִמּוֹ כְּתָב שֶׁהוּא פָּרוּעַ.

39) שם כ: 40) לא למלוה ולא ללוה, אפילו נתן המלוה סימן, שמא נפרע, שהריהו מושלך עם יתר השטרות הפרועים. 41) שכתוב בו שהשטר נפרע (משנה שם כ.). 42) שוודאי נפרע. לפי רבינו, מדברת משנתנו שם, באחד שמצא ברחוב שטרות קרועים, ושטר חוב ביניהם בצירוף שובר, ולא במלוה שמצא בין שטרותיו שובר על אחד השטרות, ראה אור־שמח ומשנה־למלך כאן.

ו. מָצָא[43] גִּטֵּי נָשִׁים: בִּזְמַן שֶׁהַבַּעַל מוֹדֶה[44] - יַחֲזִיר לָאִשָּׁה[45]; אֵין הַבַּעַל מוֹדֶה[46]: אִם נָתְנָה הָאִשָּׁה סִימָן מֵבְהָק[47] - יִנָּתֵן לָהּ[48], וְאִם לָאו - לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה[49]. אָמַר הַבַּעַל[50]: מִיָּדִי נָפַל, וְנָתַן סִימָנָיו, וְהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: מִיָּדִי נָפַל, וְנָתְנָה סִימָנָיו - יִנָּתֵן לָהּ[51]. וְהוּא[52], שֶׁתִּתֵּן סִימָן מֵבְהָק, כְּגוֹן שֶׁאָמְרָה: נֶקֶב יֵשׁ בְּצַד אוֹת פְּלוֹנִית[53]; שֶׁאִלּוּ לֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ, לֹא הָיְתָה יוֹדַעַת.

43) בבא־מציעא יח: 44) שנתן את הגט לאשתו ומידה נפל. 45) להתירה להנשא, שלא כשטר חוב, שאף־על־פי שהחייב מודה לא יחזיר, למעלה הלכה א. והטעם הוא, ששטר־חוב לגביית החוב הוא בא, ואפילו מן הלקוחות, ועל כן לא תועיל הודאת הלוה, שהרי אדם שלישי (הלקוח) עלול להפסיד, אבל גט עיקרו בא להתיר את האשה להינשא. [אמנם קיים חשש, שמא כתב הגט בניסן ולא נתנו לאשה עד תשרי, ובינתיים מכר הבעל פירות של נכסי מלוג שלה, ועכשיו אחרי שיחזירו לידה את הגט תטרוף מן הלקוחות מה שקנו בין ניסן לתשרי. בגמרא שם יט. הקשו כך על גט אשה ועל שטר שחרור, והשיבו: מחזירים, כדי שתוכל להנשא, וכשתבוא להוציא מיד הלקוחות ידרשו ממנה להוכיח מתי הגיע הגט לידה, ותאריך הגט אינו קובע]. 46) והוא טוען שעדיין לא נתן לה את הגט ומידו נפל, וכעת אינו רוצה לגרשה, והאשה טוענת שמידה נפל והיא מגורשת. 47) ראה סוף ההלכה. 48) ומתירים אשת איש בסימן מובהק, אף־על־פי שהבעל טוען שלא גירשה. 49) לשון הברייתא שם. 50) שם כח. 51) שסימני הבעל אינם כלום, שהרי הוא כתב את הגט ויודע בסימניו, ולא כבמציאה סתם שאמרנו "סימנין וסימנין יניח", כלומר באו שנים וכל אחד מהם נתן סימני האבידה כמו שנתן חבירו, לא יתן לא לזה ולא לזה, אלא תהיה מונחת עד שיודה האחד לחבירו או יעשו ביניהם פשרה. ראה גמרא שם, וראה למעלה פרק יא, הלכה ג, ופרק יג, הלכה ו. 52) בתנאי. 53) ולא נקב סתם, כי שמא ראתה את הנקב כשהגט היה ביד בעלה (גמרא שם).

ז. הוּא אוֹמֵר סִימָנֵי הַחוּט[54] שֶׁקָּשַׁר בּוֹ הַגֵּט, וְהִיא אוֹמֶרֶת סִימָנֵי הַחוּט - יִנָּתֵן לָהּ. וְהוּא, שֶׁתֹּאמַר סִימָן מֵבְהָק, כְּגוֹן אֹרֶךְ מִדַּת הַחוּט; אֲבָל אִם אָמְרָה: אָדֹם אוֹ שָׁחֹר הוּא - אֵין זֶה סִימָן מֵבְהָק[55]. הוּא אוֹמֵר: בְּחֻמֶּת הָיָה מֻנָּח, וְהִיא אוֹמֶרֶת: בְּחֻמֶּת[56] הָיָה מֻנָּח - יִנָּתֵן לוֹ; שֶׁאֵין זֶה סִימָן מֵבְהָק[57].

54) בבא־מציעא כה. 55) שמא ראתה כשהגט היה ביד בעלה. 56) נוד של עור, שם. 57) שהאשה יודעת, שהבעל מחזיק כל שטרותיו בחמת.

ח. מָצָא גֵּט שְׁחָרוּר[58]: בִּזְמַן שֶׁהָרַב מוֹדֶה[59] - יַחֲזִיר לָעֶבֶד[60]; אֵין הָרַב מוֹדֶה[61] - לֹא יַחֲזִיר[62] לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה.

58) שטר ששחרר האדון את עבדו הכנעני. משנה, שם יח.

59) שנתנו לעבד להשתחרר בו, ומיד העבד נפל. 60) ברייתא, שם יט. 61) וטוען שכתב את השטר ונמלך בדעתו שלא ליתנו. 62) שם.

ט. מָצָא שְׁטַר מַתָּנָה[63]: אִם מַתְּנַת בָּרִיא[64] הִיא, וְאַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם מוֹדִים[65] - לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה; שֶׁמָּא כָּתַב לִתֵּן וְלֹא נָתַן[66], וְאַחַר שֶׁכָּתַב שְׁטַר זֶה מָכַר שָׂדֶה זוֹ אוֹ נְתָנָהּ לְאַחֵר בְּמַתָּנָה, וְחָזַר בּוֹ, וְזֶה[67] שֶׁמּוֹדֶה לָזֶה[68] כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא עַל הָאַחֲרוֹן[69] שֶׁנָּתַן לוֹ אוֹ שֶׁמָּכַר לוֹ. וְאִם מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע[70] הִיא: אִם הוֹדָה - יִתֵּן, וְאִם לָאו - לֹא יִתֵּן; שֶׁשְּׁכִיב מְרַע שֶׁנָּתַן לִשְׁנַיִם זֶה אַחַר זֶה - הָאַחֲרוֹן קָנָה[71], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[72].

63) משנה, שם יח. 64) שאין הנותן יכול לחזור בו לאחר שמסר את שטר המתנה למקבל, גמרא שם יט: 65) ברייתא שם יט. 66) ולא זכה חבירו. 67) הדבר הזה. 68) הראשון. 69) לומר ששטר המתנה שנמצא נמסר בשעתו לראשון, ומידו נפל, ואם נחזיר את השטר לראשון, הוא יוציא את השדה מן האחרון, שהרי שטרו קודם לזה של האחרון, ויחלקו ביניהם את השדה (גמרא שם). 70) חולה מסוכן השוכב על ערש דוי (שם). 71) כי הנותן יכול לחזור בו, שאין כוונתו להקנות אלא לאחר מיתה, ועל כן אפילו נחזיר את השטר לראשון לא יפסיד האחרון. 72) הלכות זכייה ומתנה פרק ט, הלכה טז.

י. מֵת שְׁכִיב מְרַע שֶׁנְּתָנָהּ בְּמַתָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַיּוֹרֵשׁ מוֹדֶה[73] שֶׁמּוֹרִישוֹ נְתָנָהּ - הֲרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה; שֶׁמָּא כָּתַב לִתֵּן וְלֹא נָתַן, וּמִכָּרָהּ הַיּוֹרֵשׁ אוֹ נְתָנָהּ, וְחָזַר בּוֹ[74], וַהֲרֵי הוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא עִם זֶה כְּדֵי לְהַפְקִיעַ[75] נִכְסֵי זֶה הָאַחֲרוֹן.

73) שם יט: 74) והרי אינו רשאי לחזור בו, שהרי מתנת בריא היא. 75) על־ידי־זה שיחזירו את השטר לראשון שזמנו קודם לזה של האחרון, ואחר־כך יחלקו ביניהם את השדה.

יא. מָצָא שׁוֹבֵר[76]: בִּזְמַן שֶׁבַּעַל הַשְּׁטָר מוֹדֶה שֶׁנִּשְׁבַּר שְׁטָרוֹ וּפְרָעוֹ אוֹ מְחָלוֹ[77] - יִתֵּן[78] לְבַעַל הַשּׁוֹבֵר; אֵין שְׁנֵיהֶם[79] מוֹדִים - לֹא יַחֲזִיר[80] לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה.

76) המאשר שהשטר נפרע (משנה, שם יח.). 77) תוקף השטר נשבר מפני שפרע לו את החוב, או שמחל לו בעל השטר על החוב. 78) ואין חוששים שמא מכר בעל השטר את השטר לאחר לפני פרעון החוב, ואם נחזיר את השובר יפסיד הקונה, שהרי גם לאחר מכירת השטר - זכאי המוכר למחול על החוב (שם כ.). 79) ובעל השטר טוען שהכין את השובר לעת הצורך, אבל החוב טרם נפרע. 80) שם יט:

יב. מָצָא כְּתֻבָּה[81], אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם מוֹדִים[82] - לֹא יַחֲזִיר[83] לָאִשָּׁה; שֶׁמָּא נִפְרְעָה כְּתֻבָּה זוֹ אוֹ

נִמְחֲלָה, וְאַחַר כָּךְ מָכַר הַבַּעַל נְכָסָיו, וַהֲרֵי הוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא[84] עַל הַלָּקוּחוֹת.

81) שטר שבו מתחייב הבעל לשלם סכום כסף לאשתו כשיגרשנה או כשתתאלמן ממנו. 82) שהכתובה לא נפרעה. 83) כדין כל שטר־חוב, ראה למעלה הלכה א. 84) להחזיר לאשתו את הכתובה, כדי לטרוף את הקרקע מן הלקוחות, ויחלקו ביניהם את הקרקע.

יג. מָצָא אִגְּרוֹת שׁוּם[85] וְאִגְּרוֹת מָזוֹן[86], שִׁטְרֵי חֲלִיצָה[87] וּמֵאוּנִין[88], וְשִׁטְרֵי טְעָנוֹת[89] שֶׁכּוֹתְבִין הַדַּיָּנִין שֶׁל בַּעַל דִּין זֶה וְשֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁמָּצָא שִׁטְרֵי בְּרוּרִים, וְהֵם הַשְּׁטָרוֹת שֶׁבֵּרְרוּ לָהֶן[90] בַּעֲלֵי דִינִין אֶת הַדַּיָּנִין שֶׁדָּנִין לָהֶם וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שֶׁיָּדוּנוּ לָהֶם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, אוֹ שֶׁמָּצָא כָּל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין[91] - הֲרֵי זֶה יַחֲזִיר. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל שְׁטָר שֶׁחוֹשְׁשִׁין בּוֹ לְפַרְעוֹן - לֹא יַחֲזִיר, שֶׁמָּא נִפְרַע הַחוֹב; וְאִם הָיָה הַחַיָּב מוֹדֶה, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוֹדָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא עַד שֶׁיִּפְסִיד אֶת הַלּוֹקֵחַ אוֹ מְקַבֵּל מַתָּנָה שֶׁלָּקְחוּ אַחַר זְמַן הַשְּׁטָר, כְּדֵי שֶׁיִּפְרְעוּ מִיָּדָם שֶׁלֹּא כַּדִּין - הֲרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם מוֹדִים; וְכָל שְׁטָר שֶׁאֵין בּוֹ צַד לַחֲשָׁשׁ לֹא לְפַרְעוֹן וְלֹא לִקְנוּנְיָא - יַחֲזִיר לִבְעָלָיו.

85) שטר שֶׁשָּׁמוּ בית־דין נכסי לוה למלוה בחובו (משנה בבא־מציעא כ.). 86) מזון האשה והבנות. בית־דין כותבים שטר, שימכרו מקרקע הבעל למזון האשה והבנות (ראה פירוש המשנה לרמב"ם). 87) יבמה שחלצה כותבים לה בית־דין שטר המאשר שחלצה בפניהם כדין, ומותרת לכל איש. דיני חליצה נתבארו בספר נשים, הלכות יבום וחליצה. 88) יתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה יוצאת במיאון, שאומרת בפני שלושה אין רצוני בפלוני בעלי, ואינה צריכה גט. וכותבים לה בית־דין שטר שמיאנה בפניהם ומותרת להנשא. 89) כך פירשו בבבלי את "שטרי בירורין" שבמשנה שם. 90) זה דיין אחד וזה דיין אחד, שיהפוך בזכותו, ראה סנהדרין פרק ג, משנה א. 91) כגון שטר שהחליטו בית־דין נכסי לוה למלוה (בבא־מציעא טז:).

יד. כָּל הַשְּׁטָרוֹת הַנִּמְצָאִים שֶׁדִּינָן שֶׁלֹּא יַחֲזִיר, אִם הֶחֱזִיר - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשִׁרִים[92], וְגוֹבִין בָּהֶן[93], וְאֵין מוֹצִיאִין[94] אוֹתָן מִתַּחַת יַד בְּעָלֵיהֶם, וַהֲרֵי הֵם בְּחֶזְקָתָן[95] וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם[96].

92) כי הדין "לא יחזיר" בכל השטרות הללו הוא לכתחילה מתוך חשש, אבל אין לפסול אותם בגלל חשש. 93) כמו בכל שטר. ואם יטען בעל הדין שכנגד, שהשטר פרוע או טענות אחרות - דינו ככל שטר שיוצא מתחת יד המלוה. 94) על יסוד חשש וספק. 95) שהם כשרים. 96) לפרעון וקנוניא וכדומה. דעת עצמו. ולא נמצא כל מקור בתלמוד ובגאונים להלכה זו.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת גְּזֵלָה וַאֲבֵדָה בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ט

הִלְכוֹת חוֹבֵל וּמַזִּיק

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ אוֹ מַזִּיק מָמוֹנוֹ.

וּבֵאוּר מִצְוָה זוֹ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) נתבאר בו החובל בחבירו שהוא חייב בחמשה דברים, שהם: נזק וצער וריפוי ושבת ובושת, מנין לו זה מן התורה. ואיכות עשיית החבלה, בכוונה ושלא בכוונה, באי זה דבר, ובאי זה מקום.

א. הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ[2] - חַיָּב לְשַׁלֵּם[3] לוֹ חֲמִשָּׁה דְבָרִים, וְאֵלּוּ הֵם: נֶזֶק, וְצַעַר, וְרִפּוּי, וְשֶׁבֶת, וָבֹשֶׁת. וַחֲמִשָּׁה דְבָרִים אֵלּוּ, כֻּלָּן[4] מִשְּׁתַּלְּמִים מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו[5], כְּדִין כָּל הַמַּזִּיקִין[6].

2) כגון, קוטע ידו. 3) ואין מקטעים ידו. 4) אלו שאין בהם חסרון כיס, כגון, צער ובושת. 5) מן הקרקע המעולה שבנכסי החובל, אם אין לו מטלטלין. 6) בממון חבירו, שאמרה תורה "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שמות כב, יד). וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה י.

ב. נֶזֶק כֵּיצַד[7]? שֶׁאִם קָטַע יַד חֲבֵרוֹ אוֹ רַגְלוֹ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא עֶבֶד נִמְכָּר בַּשּׁוּק[8], כַּמָּה הָיָה יָפֶה[9] [אָז] וְכַמָּה הוּא יָפֶה עַתָּה, וּמְשַׁלֵּם הַפְּחָת שֶׁהִפְחִית מִדָּמָיו. שֶׁנֶּאֱמַר: עַיִן תַּחַת עַיִן. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[10] לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר 'תַּחַת' - לְשַׁלֵּם מָמוֹן הוּא.

7) מהו קנה המידה לחישוב הנזק? שהרי הנחבל לא ירצה בחבלה זו, אפילו תמורת תשלום רב. 8) זהו קנה מידה אובייקטיבי להערכת שוויו של האדם מבחינת כושר העבודה בלי שים לב, אם אדם חשוב הוא או לא. בבא קמא שם. 9) היה שווה לפני שנחבל. 10) ששמע תלמיד מפי רבו ורבו מרבו עד משה רבינו.

ג. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ[11] - אֵינוֹ לַחֲבֹל בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ; אֶלָּא שֶׁהוּא רָאוּי לְחַסְּרוֹ אֵיבָר[12] אוֹ לַחֲבֹל בּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה, וּלְפִיכָךְ מְשַׁלֵּם נִזְקוֹ[13]. וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: וְלֹא תִקְּחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ - לְרוֹצֵחַ בִּלְבַד הוּא שֶׁאֵין בּוֹ כֹּפֶר, אֲבָל לְחַסְּרוֹן אֵיבָרִים[14] אוֹ לְחַבָּלוֹת יֵשׁ בּוֹ כֹּפֶר.

11) והרי זה סותר לכאורה את הפירוש מפי השמועה שבהלכה הקודמת. 12) ראה אבן עזרא שמות כא, כד; ויקרא כד, יט. 13) כולל כל חמשת הדברים שנאמרו בהלכה א. 14) כגון קוטע ידו, אף על פי שאינה חוזרת לעולם ודומה למיתה, מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי (משפטים כא, כה).

ד. וְכֵן זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ וּמַזִּיקוֹ: לֹא תָחוֹס

עֵינֶךָ[15] - שֶׁלֹּא תָּחוּס בְּתַשְׁלוּמִין. שֶׁמָּא תֹּאמַר: עָנִי הוּא זֶה[16] וְשֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה חָבַל בּוֹ, אֲרַחֲמֶנּוּ; לְכָךְ נֶאֱמַר: לֹא תָחוֹס עֵינֶיךָ[17].

15) ולפני זה כתוב "וקצותה את כפה", ולכאורה משמע חבלה גופנית ממש. רבינו מציין את הכתוב הזה ואומר: "שנאמר בחובל חבירו ומזיקו", משום שגם ברוצח נאמר (דברים יט, יג) ולא תחוס עיניך, ושם כוונתו לעונש גופני דווקא. 16) כך פירש אבן עזרא, דברים כה, יב. 17) "אחד שוגג ואחד מזיד", ירושלמי בבא קמא פרק ח הלכה א.

ה. וּמִנַּיִן שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֵיבָרִים[18] 'עַיִן תַּחַת עַיִן', תַּשְׁלוּמִין הוּא[19]? שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ[20]: חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה, וּבְפֵרוּשׁ נֶאֱמַר[21]: וְכִי יַכֶּה[22] אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְאֶגְרֹף[23] וְגוֹמֵר, רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא, הָא לָמַדְתָּ[24] שֶׁ'תַּחַת' שֶׁנֶּאֱמַר בְּחַבּוּרָה - תַּשְׁלוּמִין, וְהוּא הַדִּין לְ'תַּחַת' הָאָמוּר בְּעַיִן[25] וּבִשְׁאָר אֵיבָרִים[26].

18) היינו בחובל באברים. רבינו מציין "באברים", מכיוון שכתוב מעין זה נאמר גם במקום אחר (דברים יט, כא), בעדים זוממין. 19) דווקא, אפילו הסכים החובל שיחסירו לו אבר. שאלה זו מכוונת לנאמר למעלה (הלכה ב), "תחת לשלם ממון הוא". בהלכה ג' למדנו, שאין איסור לקחת כופר, וכאן אנו לומדים, שכופר בלבד מותר לקחת, אבל לא להחסיר אבר (לחם משנה). 20) באותו עניין. 21) באותה פרשה למעלה. 22) בכתוב לפנינו: והיכה. 23) דהיינו חבורה. 24) וזהו לימוד המבוסס על פשט הכתוב, שאינו מובא בבבלי ומקורו במכילתא דרשב"י (ראה שם עמוד 176, הוצאת מקיצי נרדמים), ורבינו העדיף אותו על דרשות הבבלי בבא קמא פג. (ראה יד מלאכי כלל ד מכללי הרמב"ם). ובזה מיושבת קושיית הלחם משנה כאן, וקושיית "מראה הפנים" בירושלמי בבא קמא פרק א דיבור המתחיל שאם היה סומא. 25) בכתוב שלפניו. 26) באותו כתוב.

ו. וְאַף עַל פִּי שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ[27] נִרְאִין מֵעִנְיַן תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב[28], וְכֻלָּן[29] מְפֹרָשִׁין הֵן מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מֵהַר סִינַי[30] - כֻּלָּן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה הֵן בְּיָדֵנוּ, וְכָזֶה רָאוּ אֲבוֹתֵינוּ דָּנִין בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, וּבְבֵית דִּינוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הָרָמָתִי, וּבְכָל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שֶׁעָמְדוּ מִימוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ[31] וְעַד עַכְשָׁו.

27) שעין תחת עין, יד תחת יד וכו' פירושם ממון. 28) שהרי למדנו דינים אלו מן הכתובים. 29) צריך לומר: "כולם". 30) כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני" (תורת כהנים, בהר. וראה הקדמה לפירוש המשנה). 31) ולא היה כל ספק, ש"עין תחת עין" פירושו ממון, וכל הדרשות מן הכתובים באות למצוא סימוכים מן התורה להלכה שהייתה מקובלת בידם.

ז. וּמִנַּיִן שֶׁמַּזִּיק בַּחֲבֵרוֹ חַיָּב בְּצַעַר[32] בִּפְנֵי עַצְמוֹ[33]? שֶׁהַרֵי נֶאֱמַר בְּאוֹנֵס: תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ[34]; וְהוּא הַדִּין לְכָל הַמְצַעֵר[35] אֶת חֲבֵרוֹ בְּגוּפוֹ[36], שֶׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם דְּמֵי הַצַּעַר.

32) ושיעור הצער - ראה להלן פרק ב הלכה י. 33) נוסף על דמי הנזק. 34) מכאן לומדים, שאונס משלם צער נוסף על בושת, פגם וקנס של חמישים סלעים כסף (ירושלמי כתובות פרק ג הלכה ה). לימוד זה מפורש יותר מהדרשה "פצע תחת פצע, ליתן צער במקום נזק" (בבא קמא פה.) וראה הלכות נערה בתולה פרק ב הלכה א. ובזה מיושבת תמיהת המגיד משנה כאן. 35) אפילו לא הזיק, כגון כוואו בשפוד או במסמר על ציפורנו במקום שאינו עושה חבורה, בבא קמא פג: וראה להלן פרק ב הלכה ג. 36) אבל אם גרם לו צער בלי שנגע בגופו, פטור מדיני אדם. ראה שם הלכה ז.

ח. וּמִנַּיִן שֶׁהוּא חַיָּב בְּשֶׁבֶת[37] בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְרִפּוּי[38] בִּפְנֵי עַצְמוֹ? שֶׁנֶּאֱמַר[39]: רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא.

37) ביטול מלאכתו מחמת החולי. וראה שם הלכה יא. 38) שכר הרופא ודמי הרפואות, וראה שם הלכה יד. 39) במכה איש ונפל למשכב. וראה בבא קמא פה.

ט. וּמִנַּיִן שֶׁהוּא חַיָּב בְּכֹשֶׁת בִּפְנֵי עַצְמוֹ? שֶׁהַרֵי נֶאֱמַר: וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו, וְקִצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ[40]; בִּכְלַל דִּין זֶה כָּל הַמְבַיֵּשׁ[41].

40) ופירשו חכמינו ממון, כמו ביד תחת יד. ראה ספרי תצא, ובבא קמא כח. 41) והחזיקה במבושיו לא באה אלא כדוגמא בלבד, ומעין זה ספרי, שם, רצב.

י. הַמְבַיֵּשׁ אֵינוֹ חַיָּב עַל הַבֹּשֶׁת עַד שֶׁיִּהְיֶה מִתְכַּוֵּן[42], שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁלְחָה יָדָהּ[43]; אֲבָל הַמְבַיֵּשׁ חֲבֵרוֹ בְּלֹא כַוָּנָה - פָּטוּר. לְפִיכָךְ, יָשֵׁן וְכֵיוֹצֵא בּוֹ שֶׁבִּיֵּשׁ - פָּטוּר.

42) שלא כמזיק שחייב אפילו אינו מתכוון, ראה הלכה יא. 43) ולמדו חכמינו עד שיתכוון לשלוח. בבא קמא פו: וראה שם הגהות הב"ח. וראה ירושלמי פרק ח, הלכה ג וספרי שם.

יא. אָדָם מוּעָד[44] לְעוֹלָם. בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד, בֵּין עֵר בֵּין יָשֵׁן[45] בֵּין שִׁכּוֹר[46], אִם חָבַל בַּחֲבֵרוֹ אוֹ הִזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ - מְשַׁלֵּם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַיָּשֵׁן חַיָּב לְשַׁלֵּם? בִּשְׁנַיִם שֶׁיָּשְׁנוּ כְּאֶחָד, וְנִתְהַפֵּךְ אַחַד מֵהֶן וְהִזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ[47] אוֹ קָרַע בִּגְדוֹ; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד יָשֵׁן, וּבָא אַחֵר וְשָׁכַב בְּצִדּוֹ - זֶה שֶׁבָּא בָּאַחֲרוֹנָה הוּא הַמּוּעָד, וְאִם הִזִּיקוֹ הַיָּשֵׁן[48] - פָּטוּר. וְכֵן אִם הִנִּיחַ כְּלִי בְּצַד הַיָּשֵׁן וְשִׁבְּרוֹ - פָּטוּר; שֶׁזֶּה שֶׁהִנִּיחוֹ הוּא הַמּוּעָד שֶׁפָּשַׁע[49].

44) וחייב לשלם נזק שלם (שם כו.). 45) שהוא בבחינת אונס. 46) שאמנם ער הוא, אבל דינו כאנוס. בגמרא שם כו: פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. 47) בגופו. 48) כלומר הראשון ששכב לישון. 49) שהניחם בצד הישן, שהיה צריך להעלות על דעתו, שהישן ישבור אותם.

יב. מִי שֶׁנָּפַל מִן הַגָּג בְּרוּחַ מְצוּיָה[50] וְהִזִּיק - חַיָּב בְּאַרְבָּעָה דְבָרִים[51], וּפָטוּר מִן הַבּשֶׁת[52]. נָפַל בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה[53] - חַיָּב בְּנֶזֶק[54] בִּלְבַד, וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְבָרִים[55]. וְאִם נִתְהַפֵּךְ[56] - חַיָּב בַּכֹּל, אַף בְּבשֶׁת[57]; שֶׁכָּל הַמִּתְכַּוֵּן לְהַזִּיק, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְבַיֵּשׁ - חַיָּב בְּבשֶׁת[58].

50) קרוב למזיד הוא, שהיה צריך להעלות על דעתו, שרוח מצוייה תפיל אותו. 51) אף על פי שלא נתכוון להזיק. 52) שהמבייש בלא כוונה פטור. ראה למעלה הלכה י. 53) כגון סערה שפרצה פתאום, והרי זה אונס. 54) שאדם מועד לעולם, ראה למעלה הלכה יא, ובמגיד משנה כאן כתב, שאונס ממש פטור גם מדמי נזק ולא פטרתו תורה אלא באונס שאינו גמור כעין רוח שאינה מצוייה שהפילתו. ונראה שמפני כך קיצר רבינו בהלכה יא והשמיט את המלים: "ועל האונס כרצון", שנאמרו בגמרא. 55) שאינו חייב בהם אלא או מזיד או קרוב למזיד, כמתואר בכתוב "וכי יריבון אנשים" (שמות כא, יח), המסיים בתשלומי ריפוי ובושת. בבא קמא כו. 56) והתכוון ליפול על האדם, כדי להקל את החבטה (רש"י שם כז.). 57) אף על פי שאמרנו בהלכה י, שאינו חייב אלא כשהוא מתכוון. 58) אף על פי שאינו מתכוון לבייש חייב, מכיוון שהתכוון לעשות את המעשה הגורם בושה לניזק. שם כז. הלכה זו מפרשת את הלכה י, ש"מתכוון" אין פירושו לבושת דווקא, אלא לנזק עצמו.

יג. שְׁנַיִם שֶׁחָבְלוּ בְּאֶחָד כְּאֶחָד[59] - שְׁנֵיהֶם חַיָּבִין[60], וּמְשַׁלְּשִׁין[61] בֵּינֵיהֶן. הָיָה אֶחָד מִתְכַּוֵּן וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן - זֶה שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן פָּטוּר מִן הַבּשֶׁת[62].

59) בבת אחת. 60) בתשלומים, אבל אם מת, שניהם פטורים ממיתה. שם כו: 61) ומחלקים, כלומר, כל אחד מהם אינו משלם אלא חצי. 62) וחבירו ישלם הכל.

יד. הַמִּתְכַּוֵּן לְבַיֵּשׁ אֶת הַקָּטָן וּבִיֵּשׁ אֶת הַגָּדוֹל - נוֹתֵן לַגָּדוֹל[63] דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ שֶׁל קָטָן[64]. נִתְכַּוֵּן לְבַיֵּשׁ הָעֶבֶד וּבִיֵּשׁ אֶת בֶּן חוֹרִין - נוֹתֵן לְבֶן חוֹרִין דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ שֶׁל עֶבֶד[65].

63) אף על פי שלא נתכוון אליו. 64) דמי בושת שהיה ראוי לתת לקטן אילו ביישו. בושתו של קטן נמוך משל גדול. 65) שאף המבייש את העבד חייב בבושת.

טו. הָיְתָה לוֹ אֶבֶן מֻנַּחַת בְּחֵיקוֹ, בֵּין שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ מֵעוֹלָם[66] בֵּין שֶׁהִכִּיר בָּהּ וּשְׁכֵחָהּ[67], וְעָמַד, וְנָפְלָה וְהִזִּיקָה[68] - חַיָּב בְּנֶזֶק[69] בִּלְבַד, וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְבָרִים[70]. וְכֵן אִם נִתְכַּוֵּן לִזְרֹק שְׁתַּיִם[71] וְזָרַק אַרְבַּע וְהִזִּיק, אוֹ שֶׁהִזִּיק כְּשֶׁהוּא יָשֵׁן[72] - חַיָּב בְּנֶזֶק, וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְבָרִים.

66) כגון שהיה ישן, והניחה אדם אחר בחיקו. 67) והריהו שוגג. 68) לאדם או לכלים. 69) אף על פי שהוא אונס, כי עשו בו אונס כרצון ושוגג כמזיד (אם הניזק לא פשע). ראה למעלה הלכה יא. 70) שאינו חייב בהם אלא או מזיד או קרוב למזיד. ראה למעלה הלכה יב. 71) למרחק שתי אמות. 72) למעלה בהלכה יא מביא רבינו דין "ישן" להשמיענו, שהוא חייב בנזק, וכאן - מודיענו שהוא פטור מארבעה דברים.

טז. הַמַּזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ בְּכְוָנָה[73] בְּכָל מָקוֹם[74] - חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְבָרִים. וַאֲפִלּוּ נִכְנַס לִרְשׁוּת חֲבֵרוֹ[75] שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וְהִזִּיקוֹ בַּעַל הַבַּיִת - חַיָּב; שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהוֹצִיאוֹ, וְאֵין לוֹ רְשׁוּת לְהַזִּיקוֹ. אֲבָל אִם הֵזִּיק[76] זֶה שֶׁנִּכְנַס בְּבַעַל הַבַּיִת - הֲרֵי בַּעַל הַבַּיִת פָּטוּר[77]. וְאִם הֵזִּיק בּוֹ בַּעַל הַבַּיִת - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנַס שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת. הָיוּ שְׁנֵיהֶם בִּרְשׁוּת[78] אוֹ שְׁנֵיהֶם שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וְהֵזִּיקוּ זֶה בָּזֶה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין[79].

73) מתוך ידיעה תחילה, ובלשון הגמרא "ידע ביה". 74) בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד. 75) כגון חצרו או ביתו. 76) כגון שנתקל בבעל הבית. 77) כי הנכנס שלא ברשות הוא שפשע. 78) כגון בחצר של שניהם או שנתן לו בעל הבית רשות להיכנס. 79) אם שניהם ברשות פשע הניזק, שהיה צריך להיזהר, כי ידע שגם חבירו נמצא שם. ואם שניהם שלא ברשות פשע הניזק מפני שנכנס שלא ברשות.

יז. הַמְבַקֵּעַ עֵצִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפָרַח עֵץ מֵהֶן וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד[80]; אוֹ שֶׁבָּקַע בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד[81], וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[82]; אוֹ שֶׁבָּקַע בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד אַחֵר[83]; אוֹ שֶׁנִּכְנַס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נַגָּר[84], בֵּין בִּרְשׁוּת בֵּין שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת[85], וְנִתְזָה בְּקַעַת וְטָפְחָה עַל פָּנָיו - בְּכָל אֵלּוּ חַיָּב[86] בְּאַרְבָּעָה דְבָרִים[87], וּפָטוּר מִן הַבּשֶׁת[88].

80) של אחר, חייב, כי ברשות הרבים אסור לאדם לבקע עצים. 81) שלו. 82) חייב, אף על פי שבחצרו מותר לו לאדם לבקע עצים, בכל זאת חייב, משום שהיה לו להיזהר, שהרי רבים מצויים ברשות הרבים. 83) של אחרים, אף על פי שאין רבים מצויים שם, בכל זאת חייב, כי קיסמים הניתזים דרכם ליפול רחוק ממקום הביקוע. 84) שרבים רגילים להיכנס לחנות של אומנים. 85) שלא נטל רשות מבעל החנות. 86) והטעם, שחנות של נגר שלא נטל רשות הוא כמו ברשות, כמו שאמרנו למעלה. 87) שבכל המקרים האמורים כאן, קרוב למזיד הוא. 88) משום שלא התכוון לבייש, ואף לא להזיק.

יח. כֵּשֵׁם שֶׁאוֹמְדִין לְמִיתָה[89], כָּךְ אוֹמְדִין לְנֶזָקִין[90]. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהִכָּה חֲבֵרוֹ בִּצְרוֹר קָטָן[91] שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי לְהַזִּיק, אוֹ בְּקֵיסָם שֶׁל עֵץ קָטָן, וְחָבַל בּוֹ חַבָּלָה שֶׁאֵין חֵפֶץ זֶה רָאוּי לַעֲשׂוֹתוֹ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[92]; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֹף[93] - דָּבָר הָרָאוּי לְהַזִּיק. אֲבָל חַיָּב הוּא בְּבשֶׁת[94] בִּלְבַד. אֲפִלּוּ רָקַק[95] בְּגוּפוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ[96] - חַיָּב בְּבשֶׁת. לְפִיכָךְ[97] צְרִיכִין הָעֵדִים לֵידַע בַּמָּה הִזִּיק, וּמְבִיאִין הַחֵפֶץ שֶׁהִזִּיק בּוֹ לְבֵית

89) כגון שהיה ישן, והניחה אדם אחר בחיקו. 67) והריהו שוגג. 68) לאדם או לכלים. 69) אף על פי שהוא אונס, כי עשו בו אונס כרצון ושוגג כמזיד (אם הניזק לא פשע).

דִּין[98], עַד שֶׁאוֹמְדִין אוֹתוֹ[99] וְדָנִין עָלָיו. וְאִם אָבַד הַחַיָּב, וְאָמַר הַחוֹבֵל: לֹא הָיָה בּוֹ כְּדֵי לְהַזִּיק, וּכְמוֹ אָנוּס אֲנִי[100]; וְהַנֶּחְבָּל אוֹמֵר: הָיָה בּוֹ כְּדֵי לְהַזִּיק - יִשָּׁבַע הַנֶּחְבָּל וְיִטֹּל[101], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[102].

89) שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמיתו, שנאמר (במדבר לה, יז): ואם באבן יד אשר ימות בה, היכהו (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס.) 90) היכה חבירו בדבר שאין בו כדי להזיק, פטור (בבא קמא צא.). 91) באבן קטנה. 92) שמחמת חולשתו נחבל, ואונס גמור הוא. ראה להלן פרק ו, הלכה ד ומגיד משנה שם. 93) ושם מדובר שהמוכה נחבל ולא מת. 94) כי התכוון לעשות אותו מעשה שגרם לבייש את חבירו. 95) שאין בו נזק כלל, מה שאין כן באבן קטנה, שיכולה לחבול חבלה כלשהי, שם צ. 96) אבל רקק בבגדו פטור מלשלם, שם צא. וראה להלן פרק ג הלכה ה. 97) מאחר שאמרנו שאומדים לנזקים. 98) ואין סומכים על דברי העדים בלבד. פסק כשמעון התימני, שם צ: 99) אם חפץ זה ראוי היה לעשות נזק זה. 100) אונס גמור ופטור. 101) חזקה שהנזק נעשה בחפץ שיש בו כדי להזיק. ומשום כך מאמינים לנחבל (בשבועה). ראה ראב"ד, ששיבח את דברי רבינו ומנמקם. 102) לקמן פרק ה הלכה ד, כשלא ראו העדים שחבל בו.

יט. הַבַּרְזֶל אֵין לוֹ אֹמֶד[103]. אֲפִלּוּ מַחַט קְטַנָּה[104] רְאוּיָה הִיא לְהָמִית, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְהַזִּיק. הַזּוֹרֵק אֶבֶן, וּלְאַחַר שֶׁיָּצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ הוֹצִיא הַלָּה אֶת רֹאשׁוֹ מִן הַחֲלוֹן וְקִבְּלָהּ - פָּטוּר מִכְּלוּם[105]; שֶׁנֶּאֱמַר: וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ[106] - פְּרָט לְמַמְצִיא אֶת עַצְמוֹ[107].

103) אין אומדים אותו, אם יש בו כדי להמית ולהזיק או לא. 104) וכל ברזל שיש לו חוד, כגון שפוד או סכין, אבל אם היכה אותו במוט ברזל, או אפילו בשפוד והנזק בא כתוצאה מן המשקל בלבד, אומדים אותו כדרך שאומדים עץ או אבן. ראה להלן הלכות רוצח פרק ג הלכה ד. דין זה שהברזל ממית בכל שהוא למדו מן הכתוב "ואם בכלי ברזל הכהו" (במדבר לה, טז), ואילו באבן ובכלי עץ כתוב "יד" (באבן יד, בכלי עץ יד). מכאן אמרו, שבאבן ועץ צריכים שיעור מלא אחיזת יד, מה שאין כן בברזל, שממית בכל שהוא, אפילו מחט (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס; סנהדרין עו:). בירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ב) לומדים דין זה בדרך פשוטה יותר. באבן ובעץ כתוב "אשר ימות בה", ואילו בברזל כתוב סתם "ואם בכלי ברזל היכהו", ולא כתוב "אשר ימות בו" מכאן לומדים אפילו מחט קטנה, שעל ידי תחיבה בוושט יכולה להמית. לימוד זה פשוט יותר, ועליו מסתמך כנראה רבינו (ראה הלכות רוצח שם). 105) אפילו מנזק. פסק כרב פפא בשם רבא ולא כרב זביד שם, וכן פסק הרי"ף. 106) מדובר על חוטב עצים ביער, ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו. 107) הלשון "ומצא את רעהו" משמע שרעהו כבר היה שם, משעה שנשל הברזל. מכאן שאם בשעת זריקת האבן לא היה שם, ורק אחר כך הוציא את ראשו, פטור (מכות ח. וספרי שופטים פיסקה קפג).

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) נתבארו בו הדברים שהעושם חייב בכל חמשה דברים הנזכרים, והדברים שהעושם אינו חייב בכולם. ונתבארו מהויות הארבעה דברים, שהם: נזק וצער וריפוי ושבת וכל פרטיהם.

10 א. הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ חַבָּלָה שֶׁהוּא רָאוּי לְשַׁלֵּם הַחֲמִשָּׁה
11 דְּבָרִים כֻּלָּם - מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה[2]. הִזִּיקוֹ נֶזֶק שֶׁאֵין בּוֹ
12 אֶלָּא אַרְבָּעָה - מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה[3]. שְׁלֹשָׁה - מְשַׁלֵּם
13 שְׁלֹשָׁה. שְׁנַיִם - מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם. אֶחָד - מְשַׁלֵּם אֶחָד[4].

2) בבא־קמא פג: 3) ואין אומרים כיון שאינו חייב על הנזק, אף על שאר הדברים לא ישלם. תוספתא בבא־קמא פרק ט, וירושלמי פרק ח הלכה א. 4) כי לא כל החבלות שוות, ובית־דין מבררים פרטי כל חבלה כפי שהיא. כל ההלכה בתוספתא שם, וכפי שנוסחה בירושלמי שם.

14 ב. כֵּיצַד?[5] קָטַע יָדוֹ[6] אוֹ רַגְלוֹ אוֹ אֶצְבַּע מֵהֶן, אוֹ
15 שֶׁסִּמֵּא עֵינוֹ - מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה: נֶזֶק[7], וְצַעַר[8], וְרִפּוּי[9],
16 וְשֶׁבֶת[10], וָבֹשֶׁת[11]. הִכָּהוּ עַל יָדוֹ וְצָבְתָה[12], וְסוֹפָהּ
17 לַחֲזֹר; עַל עֵינוֹ וּמָרְדָה[13], וְסוֹפָהּ לִחְיוֹת - מְשַׁלֵּם
18 אַרְבָּעָה[14]: צַעַר, וְרִפּוּי, וְשֶׁבֶת, וָבֹשֶׁת. הִכָּהוּ עַל
19 רֹאשׁוֹ וְצָבָה[15] - מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה: צַעַר, וְרִפּוּי, וָבֹשֶׁת.
20 הִכָּהוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה[16], כְּגוֹן שֶׁהִכָּה עַל בִּרְכָּיו
21 אוֹ בְּגַבּוֹ[17] - מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם: צַעַר וְרִפּוּי[18]. הִכָּהוּ
22 בְּמִטְפַּחַת שֶׁבְּיָדוֹ אוֹ בִּשְׁטָר[19] וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ - נוֹתֵן
23 אַחַת, וְהִיא הַבֹּשֶׁת בִּלְבַד.

5) משלם פעם חמשה דברים, ופעם פחות. שאלת התוספתא והירושלמי שם. 6) אבר שאינו חוזר. 7) ראה למעלה פרק א הלכה ב. 8) ראה להלן הלכות ט־י. 9) להלן הלכה יד. 10) להלן הלכה יא. 11) להלן פרק ג הלכה א. 12) והתנפחה, תוספתא וירושלמי שם. 13) ויצאה ממקומה. 14) כי על נזק אינו חייב אלא־אם־כן מחסר את חבירו אבר שאינו חוזר, להלן הלכה ה. 15) שאף שבת אין כאן, שהרי יכול הוא לעסוק במלאכתו, שם. 16) לשון הירושלמי שם. רבינו מפרש, שמקום המכה מכוסה ואין רואים אותו. אבל הראב"ד מפרש שכוונת הירושלמי היא שאיש לא ראה את ההכאה, ונראים הדברים שאין מחלוקת ביניהם בנוגע לדין עצמו. רבינו מודה שאם הכהו ואנשים רואים, הרי ביישו אף־על־פי שהמכה אינה נראית, והראב"ד מחייב בבושת אפילו אם איש לא ראה בשעה שהכהו, אבל המכה ניכרת ונראית לעין. 17) שאפילו יתנפח, אין איש רואה. 18) ובושת אינו משלם, מכיון שהמכה במקום מכוסה, וגם הכהו באין רואים. 19) מכה קלה שאין בה צער אלא בזיון בלבד, והתכוון לביישו. ירושלמי שם.

24 ג. כְּוָאָהוּ בְּשַׁפּוּד[20] אוֹ בְּמַסְמֵר עַל צִפָּרְנָיו, בְּמָקוֹם
25 שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה חַבּוּרָה[21] וְלֹא מְעַכֵּב מְלָאכָה[22] - מְשַׁלֵּם
26 הַצַּעַר בִּלְבַד[23]. הִשְׁקָהוּ סַם אוֹ סָכוֹ סַם[24], וְשִׁנָּה
27 מַרְאֵה עוֹרוֹ[25] - מְשַׁלֵּם לוֹ רִפּוּי בִּלְבַד[26], עַד שֶׁיַּחֲזֹר
28 מַרְאֵהוּ כְּשֶׁהָיָה. אֲסָרוֹ בְּחֶדֶר[27] - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שֶׁבֶת
29 בִּלְבַד. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ.

20) בבא־קמא פג: 21) ואין בו לא נזק ולא ריפוי. 22) ואין בו שבת. 23) ובושת אינו משלם, אם לא ראהו שום אדם (מגיד־משנה). 24) בבא־קמא פב: 25) במקום שאינו נראה, ולא גרם לו נזק ולא צער ולא בושת. 26) שכר הרופא ודמי הרפואות. 27) ובטלו ממלאכתו, שם (אם היה כבר בחדר וסגר עליו, שלא יוכל לצאת, הריהו גורם בנזקים ופטור מדיני אדם, רא"ש שם. וראה חושן־משפט סימן תכ, סעיף יא).

1 **ד. הַמְגַלֵּחַ[28] שְׂעַר רֹאשׁ חֲבֵרוֹ - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ**
2 **בִּלְבַד, מִפְּנֵי שֶׁסּוֹפוֹ לַחֲזֹר. גִּלְּחוֹ בְּסַם אוֹ שֶׁכְּוָאָהוּ**
3 **עַד שֶׁאֵין סוֹף הַשֵּׂעָר לַחֲזֹר - חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים:**
4 **בְּנֶזֶק[29] בְּצַעַר וְרִפּוּי - שֶׁהֲרֵי יִתְחַמֵּם רֹאשׁוֹ מִן הַכְּוִיָּה**
5 **אוֹ מִן הַסַּם, וְנִמְצָא חָשׁ בְּרֹאשׁוֹ[30]; וּמְשַׁלֵּם לוֹ שֶׁבֶת**
6 **- שֶׁהֲרֵי הוּא רָאוּי לְרַקֵּד[31] וּלְנַדְנֵד דַּלֶּת רֹאשׁוֹ[32]**
7 **בִּשְׁעַת רִקּוּד, וְנִמְצָא בָּטֵל מִמְּלָאכָה זוֹ[33]; וּבֹשֶׁת -**
8 **שֶׁאֵין לְךָ בֹּשֶׁת גָּדוֹל מִזֶּה[34].**

28) בתער. בבא־קמא פו. 29) שהרי השער אין סופו לחזור. 30) ויש בו צער, ואף טעון ריפוי. 31) במי שמלאכתו בכך. 32) [מליצת המקרא (שיר השירים ז, ו) ודלת ראשך כארגמן - כל מפרשי המקרא פירשו: שער ראשך, קווצות או תלתלים, אבל מדברי רבינו כאן יוצא ברור שלא התכוון לשער, שהרי מדבר כאן על שבת. ובגילוח שאינו חוזר, הפסד השער הוא הנזק שמנה רבינו לחוד, ושבת משמעותו ביטול מלאכה בתקופת המחלה עד שיתרפא]. אולי הכוונה לפאה נכרית. 33) משום שהוא חש בראשו. 34) לשון הגמרא שם.

9 **ה. הָא לָמַדְתָּ[35], שֶׁכָּל הַמְחַסֵּר חֲבֵרוֹ אֵיבָר שֶׁאֵינוֹ**
10 **חוֹזֵר[36] - חַיָּב בְּכָל הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים[37]. אֲפִלּוּ הִפִּיל**
11 **שִׁנּוֹ[38] - חַיָּב בַּכֹּל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֶחֱלֶה פִּיו[39]**
12 **שָׁעָה אַחַת. אַף עַל פִּי שֶׁהַשֵּׁן אֵין לוֹ רְפוּאָה, בְּשַׁר**
13 **הַשִּׁנַּיִם צָרִיךְ רְפוּאָה.**

35) מקטע ידו וכו' בהלכה ב, ומשער שאינו חוזר בהלכה הקודמת. 36) ולאו דוקא אלו שנזכרו בהלכות הקודמות. 37) ואינו יוצא ידי חובתו בתשלום נזק בלבד. 38) דינה כיתר האברים שאינם חוזרים. ומובן, ששיני חלב שאחרות צומחות במקומן, דינן כאבר החוזר. ראה קידושין כד. 39) וצריך ריפוי, וגם הוא בטל ממלאכתו באותה שעה.

14 **ו. אֲפִלּוּ חִסְּרוֹ כְּשַׁעֲרָה מֵעוֹר[40] בְּשָׂרוֹ - חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה**
15 **דְּבָרִים; שֶׁהָעוֹר אֵינוֹ חוֹזֵר[41] אֶלָּא צַלֶּקֶת[42]. לְפִיכָךְ,**
16 **הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ וְקָרַע הָעוֹר וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָּם[43] - חַיָּב**
17 **בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים.**

40) דינו כמחסר אבר וחייב חמשה דברים, וראה ירושלמי סנהדרין פרק יא, סוף הלכה א. 41) ודינו כאבר שאינו חוזר. 42) המכה מתרפאת, אבל במקומה נשאר רושם לתמיד. 43) היינו פצע. ראה מכילתא משפטים פרשה ח.

18 **ז. הַמַּכְּעִית[44] חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁחָלָה[45] מִן הַפַּחַד -**
19 **הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם[46] וְחַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם[47].**
20 **וְהוּא[48], שֶׁלֹּא נָגַע בּוֹ, אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁצָּעַק מֵאַחוֹרָיו אוֹ**
21 **שֶׁנִּתְרָאָה [לוֹ] בַּאֲפֵלָה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן אִם צָעַק**
22 **בְּאָזְנוֹ וְחֵרְשׁוֹ - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם.**
23 **אֲחָזוֹ[49] וְתָקַע בְּאָזְנוֹ וְחֵרְשׁוֹ, אוֹ שֶׁנָּגַע בּוֹ וּדְחָפוֹ בְּעֵת**
24 **שֶׁהִבְעִיתוֹ, אוֹ שֶׁאָחַז בִּבְגָדָיו, וְכִיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ -**
25 **חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין.**

44) המבהיל, בבא־קמא צא. 45) והוא צריך ריפוי, ואף בטל ממלאכתו. 46) מכיון שלא עשה מעשה בגופו, הרי זה גורם לנזק ופטור מדיני אדם. 47) מכיון שבגללו חלה חבירו. 48) בתנאי. 49) בגופו, וזהו מעשה, ועל כן חייב.

26 **ח. יֵרָאֶה לִי[50], שֶׁהַנַּחְבָּל שֶׁאָמַר: נִתְחָרַשְׁתִּי אוֹ**
27 **נִסְמֵית עֵינִי, וַהֲרֵי אֵינִי רוֹאֶה אוֹ אֵינִי שׁוֹמֵעַ - אֵינוֹ**
28 **נֶאֱמָן[51]; שֶׁהֲרֵי אֵין אָנוּ מַכִּירִין הַדָּבָר, שֶׁמָּא יַעְרִים.**
29 **וְאֵינוֹ נוֹטֵל הַנֶּזֶק עַד שֶׁיִּבְדֹּק זְמַן מְרֻבֶּה, וְיִהְיֶה מֵחֲזָק**
30 **שֶׁאֵבֵד מְאוֹר עֵינָיו אוֹ נִתְחָרֵשׁ, וְאַחַר כָּךְ יְשַׁלֵּם זֶה.**

50) סברת עצמו. 51) כי דין הנחבל כדין הנגזל (שבועות מד:), ונגזל הטוען שלקחו ממנו כליו שלא ברשות אינו נאמן אלא־אם־כן יש לו עדים (שם מו. הגר"א לחושן־משפט סימן תכ, סעיף לג).

31 **ט. כַּמָּה הוּא הַצַּעַר? הַכֹּל הוּא לְפִי הַנִּזָּק[52]: יֵשׁ אָדָם**
32 **שֶׁהוּא רַךְ[53] וְעָנֹג מְאֹד[54] וּבַעַל מָמוֹן, וְאִלּוּ נָתְנוּ לוֹ**
33 **מָמוֹן הַרְבֵּה לֹא הָיָה מִצְטַעֵר מְעַט; וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא**
34 **עַמְלָן[55] וְחָזָק[56] וְעָנִי, וּמִפְּנֵי זוּז אֶחָד מִצְטַעֵר צַעַר**
35 **הַרְבֵּה. וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה[57] אוֹמְדִין וּפוֹסְקִין**
36 **הַצַּעַר.**

52) בבא־קמא פג: 53) חלש, מפונק. 54) וקשה לו לעמוד אפילו בצער מועט, "אם היה מרוכך, מעודן ומפונק" (מכילתא משפטים פרשה ח). 55) עובד עבודה קשה. 56) ויכול לעמוד אפילו בצער רב. 57) "כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול" (שם). באומדן הצער, מביאים בחשבון את הצד הסובייקטיבי של הנחבל, מה־שאין־כן בחישוב הנזק. ראה למעלה פרק א הלכה א.

37 **י. כֵּיצַד מְשַׁעֲרִין הַצַּעַר בְּמָקוֹם שֶׁחִסְּרוֹ אֵיבָר?[58] הֲרֵי**
38 **שֶׁקָּטַע יָדוֹ אוֹ אֶצְבָּעוֹ - אוֹמְדִים כַּמָּה אָדָם כָּזֶה**
39 **רוֹצֶה לִתֵּן בֵּין לִקְטֹעַ לוֹ אֵיבָר זֶה בְּסַיִף אוֹ לִקְטֹעַ**
40 **אוֹתוֹ בְּסַם[59], אִם גָּזַר עָלָיו הַמֶּלֶךְ[60] לִקְטֹעַ יָדוֹ אוֹ**
41 **רַגְלוֹ, וְאוֹמְדִין כַּמָּה יֵשׁ בֵּין זֶה לָזֶה וּמְשַׁלֵּם**
42 **הַמַּזִּיק[61].**

58) שכבר שילם לו דמי האבר, בבא־קמא פה. ההלכה הקודמת נותנת תשובה מספקת לצער שלא במקום נזק, כגון כוואהו בשפוד על ציפורנו. ובהלכה זו מבאר רבינו כיצד משערים צער במקום שיש גם נזק, והחובל שילם דמי הנזק. 59) שאין בו צער. 60) כי לקטוע ידו לכתחילה לא יסכים, אפילו בדמים מרובים. 61) את ההפרש.

43 **יא. כֵּיצַד מְשַׁעֲרִין הַשֶּׁבֶת? אִם לֹא חִסְּרוֹ אֵיבָר אֶלָּא**

חָלָה וְנָפַל לַמִּשְׁכָּב, אוֹ שֶׁצָּבְתָה יָדוֹ וְסוֹפָהּ לַחֲזֹר[62] - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שִׁבְתּוֹ שֶׁל כָּל יוֹם וָיוֹם כְּפוֹעֵל בָּטֵל[63] שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה שֶׁבִּטֵּל מִמֶּנּוּ; וְאִם חִסְּרוֹ אִיבָּר[64] אוֹ שֶׁקָּטַע יָדוֹ - נוֹתֵן דְּמֵי יָדוֹ, שֶׁהוּא הַנֶּזֶק, וְשֶׁבֶת - רוֹאִין אוֹתוֹ[65] כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִים[66], וְרוֹאִין כַּמָּה הוּא שְׁכַר שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִין בְּכָל יוֹם, וְעוֹשִׂין חֶשְׁבּוֹן כָּל יְמֵי חָלְיוֹ שֶׁל זֶה, וְנוֹתֵן לוֹ[67]. וְכֵן אִם קָטַע רַגְלוֹ[68] - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹמֵר עַל הַפֶּתַח[69]. סְמֵא עֵינוֹ[70] - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא טוֹחֵן בְּרֵחַיִם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

62) ואינו משלם נזק, אף־על־פי שפחתו דמיו בזמן המחלה. 63) לא השכר המלא של יום עבודה, שעסק בה קודם המחלה, כי "אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל" (בבא־מציעא עו:), אלא מחשבים לפי השכר, שפועל באותה העבודה היה מסכים לקבל ליום ובלבד שלא יעבוד. אם העבודה קשה, יסכים להפחתה גדולה, ואם המלאכה קלה, לא יסכים אלא להפחתה מועטת בלבד (ראה תוספתא בבא־קמא פרק ט, וירושלמי שם פרק ח הלכה ג, שנותן לו שכר שלם, וראה מגיד־משנה הלכות גזילה ואבידה פרק יב הלכה ד). 64) בבא־קמא פג: פה: 65) כל ימי החולי. 66) עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי יד, לאחר שיבריא. ואין מחשבים לפי שכר העבודה לפני שקטעו ידו, מכיוון שהפסד זה נכלל בחשבון דמי הנזק. וראה מכילתא דרשב"י משפטים כא, יט. 67) ראה להלן הלכה יד. 68) ואינו יכול להיות שומר קישואים, שצריך להתהלך מסביב לגינה. [המדובר כשקיטע שתי רגליו, כי ברגל אחת, אומרת המשנה (פג:) שמקבל כשומר קישואים, וכן בתוספתא שם נאמר: כאילו הוא חגר שומר קישואים. רא"ש שם]. 69) עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי רגל, לאחר שיבריא. 70) הכוונה לשתי עיניו, כי סומא בעין אחת מסוגל לעבודה. [ודין זה נאמר בסתם בן אדם, שאינו בעל מקצוע. אבל אם הוא בעל מקצוע, ויוכל לעסוק בו גם אחר חליו, משערים השבת לפי המלאכה שלו, שיוכל לעשותה לאחר שיתרפא, כגון מורה וקטעו ידו או רגלו, שלאחר שיתרפא יוכל להמשיך במלאכתו (רא"ש שם)].

יב. הִכָּה[71] אֶת חֲבֵרוֹ עַל אָזְנוֹ, אוֹ אֲחָזוֹ[72] וְתָקַע בְּאָזְנוֹ, וְחֵרְשׁוֹ[73] - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי כֻּלּוֹ[74]; שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי לִמְלָאכָה כְּלָל[75].

71) בבא־קמא צא. 72) שעשה מעשה בגופו, שם. השווה למעלה הלכה ז. 73) ואינו ניתן לריפוי. 74) מימרא של רבא, שם פה: 75) משמע שאם יש לו מלאכה, שיוכל לעשותה לאחר שנתחרש, אינו משלם דמי כולו. ראה שם תוספות דיבור־המתחיל חרשו.

יג. סְמֵא אֶת עֵינוֹ[76] וְלֹא אֲמָדוּהוּ[77], קָטַע אֶת יָדוֹ[78] וְלֹא אֲמָדוּהוּ[79], וְקָטַע אֶת רַגְלוֹ וְלֹא אֲמָדוּהוּ, וְאַחַר כָּךְ חֵרְשׁוֹ - הוֹאִיל וְלֹא אֲמָדוּהוּ לְכָל נֶזֶק וָנֶזֶק, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי כֻּלּוֹ[80]. אֲמָדוּהוּ[81] לְכָל נֶזֶק וָנֶזֶק וְאַחַר כָּךְ[82] אֲמָדוּהוּ לְכֻלּוֹ[83] - אֵין גּוֹבִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא דְּמֵי כֻּלּוֹ בִּלְבַד[84]; וְאִם תָּפַשׂ הַנִּזָּק נֶזֶק כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר[85] וּדְמֵי כֻּלּוֹ[86] - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ[87].

~ נקודות משיחות קודש ~

"חרשו ... נותן לו דמי כולו".

כשם שבהבנת השכל ישנה 'דעת תחתון' שהיא הבנה באלקות כפי ערך שכלו של אדם, ו'דעת עליון' שהוא סוג שונה לגמרי ב"דעת" הבא מצד הקשר הפנימי של הנשמה היהודית עם הקב"ה, ועל ידה יכול יהודי להגיע להבנה אחרת לגמרי באלוקות, וכשם שבראיה ישנו הבדל עצום בין ראיה בפעם הראשונה שהיא ראיה שטחית, ובין ראיה הבאה לאחר התבוננות בדבר ביסודיות ובעמקות "התופסת" את האדם השוקע בה כאילו אין דבר אחר מלבד הדבר שרואה, כך גם בשמיעה ישנה שמיעה סתם וישנה שמיעה שפירושה קליטה מעמיקה ופנימית החודרת ומקיפה את כל מהות השומע - "יכנסו דברי באזנך" - עד שהיא נוגעת לכללות ועצם האדם ויכולה לשנות את כל מהותו ותוכנו, לכן נפסק שאם "חרשו נותן לו דמי כולו" כי פגע בשמיעה שבכוחה לעצב את כל מהותו ותוכנו של האדם.

(על פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 161)

76) שם. בעיא של רבא שעלתה בתיקו. 77) בית־דין, ולא אמרו למזיק כמה עליו לשלם. 78) אחר־כך. 79) ורק לאחר שחרשו הם באים לדין. 80) כדין חרשו. ופסק כ"אם תמצי לומר" שם. ותשלום זה כולל דמי עינו, ידו ורגלו. ואף דמי שבת אינו משלם, ופטור גם מצער ובושת וריפוי, שהרי שילם את דמי כולו, וכאילו קנה אותו לעבד. 81) שם, בעיא שעלתה בתיקו. 82) לאחר שחרשו. 83) כפי שהיה שוה לפני כל החבלות האלה. 84) מכיון שהבעיא עלתה בתיקו, פוסקים מספק לטובת המזיק, ואין מחייבים אותו בצער, ריפוי, שבת ובושת של החבלות הקודמות. 85) פירוש: צער, ריפוי ובושת של כל אבר ואבר, אבל שבת נכלל בדמי כולו. 86) כפי שהיה שוה קודם החבלות האלה. 87) מכיון שהוא ספק, פוסקים לטובת המחזיק (הפירוש של כל הלכה זו על־פי לחם־משנה).

יד. כֵּיצַד מְשַׁעֲרִין הָרִפּוּי?[88] אוֹמְדִין כַּמָּה יָמִים יִחְיֶה[89] זֶה מֵחֳלִי זֶה וְכַמָּה הוּא צָרִיךְ[90], וְנוֹתֵן לוֹ מִיָּד[91]. וְאֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ[92]. וְדָבָר זֶה תַּקָּנָה הִיא לַמַּזִּיק[93].

88) בבא־קמא צא. 89) לאחר כמה ימים יבריא. 90) לשכר הרופא, לדמי הרפואות וליתר ההוצאות, כגון מזון מיוחד להבראה. 91) דמי הריפוי לכל הימים, שם. "וכולן שמין ונותנין לו מיד" (תוספתא שם). 92) אפילו שהנחבל תובע זאת בטענה שאי־אפשר לדעת מראש כמה זמן ימשך הריפוי. 93) שאפילו ימשך הריפוי יתר על מה שאמדוהו, אינו מוסיף לו כלום, גמרא שם.

טו. וְכֵן הַשֶּׁבֶת[94] - אוֹמְדִין אוֹתָהּ[95] וְנוֹתֵן הַכֹּל מִיָּד[96].
אִם הָיָה מִתְגַּלְגֵּל בְּחָלְיוֹ וְהוֹלֵךְ, וְאָרַךְ בּוֹ הֶחָלִי יָתֵר
עַל מַה שֶּׁאָמְדוּהוּ - אֵינוֹ מוֹסִיף לוֹ כְּלוּם[97]. וְכֵן אִם
הִבְרִיא מִיָּד - אֵין פּוֹחֲתִין לוֹ מִמַּה שֶּׁאָמְדוּהוּ[98].

94) דמי הבטלה מעבודה בזמן החולי. 95) ראה למעלה הלכה יא. 96) גמרא שם. בתוספתא שם: "אפילו חמש שנים". 97) וזוהי התקנה למזיק שנזכרה בהלכה קודמת. 98) שמן השמים ריחמו עליו, גמרא שם.

טז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[99] בְּשֶׁרָצָה הַמַּזִּיק, שֶׁזּוֹ
תַּקָּנָה הִיא לוֹ; אֲבָל אִם אָמַר הַמַּזִּיק: אֵין רְצוֹנִי
בְּתַקָּנָה זוֹ, אֶלָּא אֲרַפְּאֶנּוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ[100] - שׁוֹמְעִין
לוֹ[101].

99) שנותן הכל מיד. 100) ואם יתרפא מהר - הרווח שלו, ואם ימשך הריפוי זמן רב - ההפסד שלו. 101) שאינו חייב אלא בדמי ריפוי, והרי הוא נותן לו. וראה בבא־קמא פה.

יז. אָמַר לוֹ הַנִּזָּק: פְּסֹק עִמִּי[102] וְתֵן עַל יָדִי, וַאֲנִי
אֲרַפֵּא אֶת עַצְמִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ:
שֶׁמָּא לֹא תִּרְפֵּא עַצְמְךָ[103], וְאָחְזַק אֲנִי כְּמַזִּיק. אֶלָּא
נוֹתֵן לוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, אוֹ פּוֹסֵק עַל הַכֹּל וְנוֹתֵן דְּמֵי
הָרִפּוּי עַל יְדֵי בֵּית דִּין.

102) את דמי הריפוי. 103) כי רוצה אתה להשאיר את הכסף בידך.

יח. אָמַר לוֹ הַמַּזִּיק[104], אֲנִי אֲרַפֵּא[105] אוֹתְךָ, אוֹ יֵשׁ
לִי רוֹפֵא שֶׁמְּרַפֵּא בְּחִנָּם - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ[106]; אֶלָּא
מֵבִיא רוֹפֵא אֻמָּן וּמְרַפְּאֵהוּ בְּשָׂכָר.

104) שם. 105) כגון שהיה רופא. 106) כי במקרה א' יכול הנחבל לטעון שאינו רוצה שאדם שחבל בו יטפל בריפויו, ובמקרה ב' - שרופא שמרפא בחינם, אין ריפויו שוה כלום.

יט. הֲרֵי שֶׁלֹּא פָּסַק עִמּוֹ[107], אֶלָּא הָיָה מְרַפֵּא יוֹם
וָיוֹם, וְעָלוּ בּוֹ צְמָחִים[108] מֵחֲמַת הַמַּכָּה, אוֹ נִסְתְּרָה[109]
הַמַּכָּה אַחַר שֶׁחָיְתָה[110] - חַיָּב לְרַפֹּאתוֹ וְלָתֵת לוֹ דְּמֵי
שִׁבְתּוֹ[111]. עָלוּ בּוֹ צְמָחִים שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַמַּכָּה - חַיָּב
לְרַפֹּאתוֹ[112], וְאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שִׁבְתּוֹ. עָבַר עַל דִּבְרֵי
רוֹפֵא[113] וְהִכְבִּיד עָלָיו הֶחָלִי - אֵינוֹ חַיָּב לְרַפֹּאתוֹ[114].

107) מראש, כי אילו פסק עמו, לא היה מוסיף לו כלום, לא על דמי הריפוי ולא על דמי השבת. ראה למעלה הלכות יד־טו. 108) אבעבועות. בבא־קמא פג: פה. 109) וחזרה לקדמותה. 110) שנתרפאה, אבל לא לגמרי, שם. 111) כדעת תנא־קמא, שם. 112) צריך לומר: אינו חייב לרפאותו (מגיד־משנה). בכתבי־יד אוקספורד מספר 518 ו־591 מובא בהלכה זו רק הדין, שעלו בו צמחים מחמת המכה . . . חייב לרפאותו. וכל הפיסקא של "עלו בו צמחים שלא מחמת המכה" איננה, ונוספה רק בגליון. 113) שם פה. 114) כי החולה פשע.

כ. כְּשֶׁפּוֹסְקִין בֵּית דִּין עַל הַמַּזִּיק וּמְחַיְּבִין אוֹתוֹ
לְשַׁלֵּם[115] - גּוֹבִין מִמֶּנּוּ הַכֹּל[116] מִיָּד[117], וְאֵין קוֹבְעִין
לוֹ[118] זְמַן כְּלָל. וְאִם נִתְחַיֵּב בְּבֹשֶׁת בִּלְבַד[119] - קוֹבְעִין
לוֹ זְמַן לְשַׁלֵּם, שֶׁהֲרֵי לֹא חִסְּרוּ מָמוֹן[120].

115) כלומר, לאחר מתן פסק הדין. 116) נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת. 117) "וכולם שמים ונותנים לו מיד", תוספתא שם. 118) לפי בקשתו. "אמר רבי חנינא: אין נותנים זמן לחבלות", בבא־קמא צא. 119) ראה למעלה הלכה ב. 120) גמרא שם. ואם חסרו ממון, אין קובעים לו זמן אפילו לאותם התשלומים שאינם באים מחסרון ממון.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) נתבאר בו מהו עניין הבושת וכל פרטיו. וכן נתבארו הדברים, ששיערו וקצבו חכמים חיוב העושם.

א. כֵּיצַד מְשַׁעֲרִין הַבֹּשֶׁת? הַכֹּל[2] לְפִי הַמְבַיֵּשׁ
וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ[3]. אֵינוֹ דּוֹמֶה מִתְבַּיֵּשׁ מִן הַקָּטָן לְמִתְבַּיֵּשׁ
מֵאָדָם גָּדוֹל וּמְכֻבָּד, שֶׁזֶּה שֶׁבִּיְּשׁוֹ זֶה הַקַּל[4] בָּשְׁתּוֹ
מְרֻבָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכל לפי המבייש והמתבייש".

היזק הבושת אינו כהיזק הגוף שבו נגרם נזק לאבר מסוים בגופו של אדם, אלא שהוא היזק נפשי בו האדם מאבד את ערכו ותוכנו, ולכן מצינו חילוק בתשלומי הבושת ש"הכל לפי המבייש והמתבייש". מתוך כך יובן גם מדוע בעניין עדי שקר, כתב הרמב"ם (הלכות עדות פי"ז ה"ב) שמזהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא" אזהרה שלא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע מיתות בית דין.

והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב" ו"היושר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י.) לכן כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו.

(על פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 56)

2) בבא־קמא פג: 3) ראה להלן. 4) הנקלה, ובלשון התוספתא (בבא־קמא פרק ט): "אינו דומה המתבייש מן היקר (המכובד) למתבייש מן הפגום (=הנקלה)".

ב. הַמְבַיֵּשׁ[5] אֶת הָעָרֹם[6] אוֹ מִי שֶׁהוּא בַּמֶּרְחָץ[7] -
פָּטוּר[8]. נָשְׁבָה הָרוּחַ[9] וְהָפְכָה שׂוּלָיו[10] עַל פָּנָיו וַהֲרֵי

הוּא עָרֹם[11], וְהוֹסִיף זֶה בְּהַפְשָׁטָתוֹ - חַיָּב בְּבֹשֶׁת[12]; וְאֵינוֹ דּוֹמֶה[13] מְבַיֵּשׁ אֶת זֶה שֶׁנַּעֲשָׂה עָרֹם לִמְבַיֵּשׁ אֶת שֶׁאֵינוֹ עָרֹם. וְכֵן אִם הִגְבִּיהַּ בְּגָדָיו לִירֵד לַנָּהָר[14] אוֹ שֶׁעָלָה מִן הַנָּהָר[15], וּבִיְּשׁוֹ[16] - חַיָּב[17]; וְאֵינוֹ דּוֹמֶה[18] מְבַיֵּשׁ זֶה לִמְבַיֵּשׁ אֶת הַמְכֻסֶּה בִּבְגָדָיו.

5) באיזו דרך שהיא, כגון רקק בו. 6) המתהלך ערום בפני בני אדם. 7) אנשים עומדים שם ערומים ואין להם בושת. 8) כיוון שאינו מקפיד ללכת ערום בפני בני אדם, איננו בן בושת (רש"י שם פו: וראה ב'תוספות' שם דיבור־המתחיל ערום, שפירשו בדרך אחרת). [לא נתבאר למה פטור כשבייש במרחץ על־ידי הכאה או רקיקה, ואולי במרחץ הכוונה שביישו על־ידי שהפשיט את בגדיו]. 9) גמרא שם. 10) שולי בגדיו. 11) נעשה ערום חלקי, אבל לא מרצונו. 12) אף־על־פי שבייש בהפשטה אדם שהיה כבר ערום. והטעם שהוא חייב, משום שערום זה בן בושת הוא, שהרי לא מרצונו נעשה ערום. 13) בושתו של זה שנעשה ערום אינו מרובה כבושתו של זה שאינו ערום. 14) גמרא שם. 15) כשבגדיו מופשלים. 16) באיזו דרך שהיא, אפילו על־ידי הפשטה נוספת. 17) אף־על־פי שמרצונו הגביה בגדיו. 18) ובושתו אינו כה מרובה. סיכום: בהלכה זו שלושה סוגי ערום: א. ערום לגמרי ומרצונו, שהמבייש פטור. ב. ערום חלקי ושלא מרצונו, כגון נשבה הרוח . . . שהמבייש חייב, אבל פחות מהמבייש את שאינו ערום. ג. ערום חלקי מרצונו, כגון עלה מן הנהר, שהמבייש חייב, אבל פחות מהמבייש את המלובש.

ג. הַמְבַיֵּשׁ אֶת הַיָּשֵׁן[19] - חַיָּב בְּבֹשֶׁת[20]. וְאִם מֵת בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, וְלֹא הֵקִיץ[21] וְלֹא הִרְגִּישׁ בָּזֶה שֶׁבִּיְּשׁוֹ - אֵין גּוֹבִין[22] בֹּשֶׁת זֶה מִן הַמְבַיֵּשׁ; וְאִם תָּפְשׂוּ הַיּוֹרְשִׁין - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָן[23].

19) שאינו מרגיש בבושתו, בבא־קמא פו: 20) שהרי לאחר שהוא מתעורר משנתו הוא מתבייש. 21) ולא ידע בבושתו. 22) בעיא שלא נפתרה, אם החיוב בא על בושת שלו, המבייש פטור, מאחר שמת המבוייש. ואם החיוב בא משום בושתם של בני משפחתו, יהיה חייב, שהרי הם בחיים. 23) כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

ד. הַמְבַיֵּשׁ אֶת הַשּׁוֹטֶה[24] - פָּטוּר[25]; וְהַמְבַיֵּשׁ אֶת הַחֵרֵשׁ - חַיָּב[26]. הַמְבַיֵּשׁ אֶת הַגֵּר אוֹ אֶת הָעֶבֶד[27] - חַיָּב. הַמְבַיֵּשׁ אֶת הַקָּטָן: אִם כְּשֶׁמַּכְלִימִין אוֹתוֹ נִכְלָם - חַיָּב[28], וְאִם לָאו - פָּטוּר[29]. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵינוֹ דּוֹמֶה הַמְבַיֵּשׁ אֶת הַקָּטָן לִמְבַיֵּשׁ אֶת הַגָּדוֹל, וְלֹא הַמְבַיֵּשׁ אֶת הָעֶבֶד לִמְבַיֵּשׁ אֶת בֶּן חוֹרִין[30], וְלֹא מְבַיֵּשׁ חֵרֵשׁ לִמְבַיֵּשׁ פִּקֵּחַ.

24) "כל מי שנטרפה דעתו, ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים", כגון שדרכו לשבר כלים או לזרוק אבנים (הלכות עדות פרק ט הלכה ט, וראה חגיגה ג: ד.). 25) כי אינו בן בושת, בבא־קמא פו: 26) אף־על־פי שבדרך כלל דין החרש כדין השוטה, כי אין דעתו נכונה, שם. 27) שם פז. בדבר ההבדל בין המבייש עבד עברי לבין המבייש עבד כנעני, ראה להלן פ"ד ה"ו. 28) אע"פ שבדרך כלל דין הקטן כדין השוטה. 29) שם. 30) בושתו של עבד אינו מרובה כבושתו של בן חורין, כי שיעור הבושת תלוי גם באישיותו של המתבייש. ראה למעלה הלכה א.

ה. הַמְבַיֵּשׁ אֶת חֲבֵרוֹ בִּדְבָרִים[31], אוֹ שֶׁרָקַק עַל בְּגָדָיו - פָּטוּר[32] מִן הַתַּשְׁלוּמִין[33]. וְיֵשׁ לְבֵית דִּין לִגְדֹּר בַּדָּבָר[34] בְּכָל מָקוֹם[35] וּבְכָל זְמַן[36] כְּפִי שֶׁיִּרְאוּ[37]. וְאִם בִּיֵּשׁ תַּלְמִיד חָכָם[38] - חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ בֹּשֶׁת שְׁלֵמָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִּיְּשׁוֹ אֶלָּא בִּדְבָרִים[39]. כְּבָר נִפְסַק הַדִּין[40], שֶׁכָּל הַמְבַיֵּשׁ תַּלְמִיד חָכָם, אֲפִלּוּ בִּדְבָרִים - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְגוֹבִין מִמֶּנּוּ מִשְׁקַל שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה דִינָר מִן הַזָּהָב[41], שֶׁהוּא מִשְׁקַל תֵּשַׁע סְלָעִים פָּחוֹת רְבִיעַ. וְקַבָּלָה[42] הִיא בְּיָדֵנוּ, שֶׁגּוֹבִין קְנָס זֶה בְּכָל מָקוֹם, בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ[43].

31) בבא־קמא צא. 32) שם. והטעם שפטור בשניהם מן התשלומים, משום שכתוב בתורה "והחזיקה במבושיו", ומשמע שלא חייבה תורה אלא על בושת גופו, אבל ביישו בדברים או רקק על בגדו - פטור (רא"ש שם). 33) אבל יש בזה עוון גדול, ראה להלן הלכה ז. 34) כדי שלא יבזו אנשים זה את זה ויבואו לידי מריבות. 35) אפילו בחוצה לארץ. 36) אפילו בזמן הזה. וכן כתב רב שרירא גאון, שאף על בושת דברים מנדים אותו עד שיפייסנו כראוי, לפי כבודו. ומסתבר שבושת בדברים גדול מבושת של חבלה, שאין דבר גדול כלשון הרע ודיבה שאדם מוציא על חבירו (רא"ש שם). 37) "מייסרים אותו לפי צורך השעה, ולפי מה שרואים בבית־דין" (אוצר הגאונים לבבא־קמא עמוד 152). 38) ירושלמי בבא־קמא פרק ח הלכה ו. 39) אף־על־פי שהמבייש אדם פשוט בדברים - פטור מן התשלומים. 40) ירושלמי שם. 41) והוא ליטרא זהב שנזכרה בירושלמי שם. וראה הלכה ו. 42) תלמיד מפי רבו. 43) אף שאין גובים קנסות בחוץ לארץ (בבא קמא כז:) - גובים קנס זה, של המבייש תלמיד חכם, אפילו בחוצה לארץ, שלא יבואו לזלזל בכבוד החכם.

ו. מַעֲשִׂים הָיוּ אֶצְלֵנוּ תָּמִיד בְּכָךְ בִּסְפָרַד. וְיֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהָיוּ מוֹחֲלִין[44] עַל זֶה, וְכָךְ נָאֶה לָהֶם[45]; וְיֵשׁ שֶׁתּוֹבֵעַ וְעוֹשִׂין פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן. אֲבָל הַדַּיָּנִים הָיוּ אוֹמְרִין לַמְבַיֵּשׁ: חַיָּב אַתָּה לִתֵּן לוֹ לִטְרָא זָהָב.

44) מתוך אהבת השלום. 45) כי תלמיד חכם מצווה להיות אוהב שלום ורודף שלום. אבות פרק א, יב.

ז. אַף עַל פִּי שֶׁהַמְבַיֵּשׁ שְׁאָר הָעָם בִּדְבָרִים פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין - עָוֹן גָּדוֹל הוּא[46]. וְאֵינוֹ מְחֻרָף וּמְגֻדָּף[47] לָעָם אֶלָּא רָשָׁע[48] שׁוֹטֶה. וְאָמְרוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים[49], שֶׁכָּל הַמַּלְבִּין[50] פְּנֵי אָדָם כָּשֵׁר[51] מִיִּשְׂרָאֵל בִּדְבָרִים - אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא.

46) ראה הלכות דעות פרק ו הלכה ח. 47) אפילו לשם

תוכחה [בדברים שבין אדם לחבירו. אבל שבין אדם למקום, מותר וגם מחוייבים להכלימו ואפילו ברבים, כך משמע מלשונו של רבינו שם, וראה לחם־משנה שם]. 48) שעבר על הכתוב בתורה "ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט, יז), שם. 49) אבות פרק ג, יא. 50) המבייש. 51) בבא־מציעא נט.

1 **ח. יֵשׁ הַכָּאוֹת רַבּוֹת[52], שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בִּזּוּי וְצַעַר מְעַט,**
2 **וְאֵין בָּהֶן נֶזֶק[53]. וּכְבָר פָּסְקוּ לָהֶם חֲכָמִים[54] דָּמִים**
3 **קְצוּבִים[55]. וְכָל הַמַּכֶּה לַחֲבֵרוֹ[56] הַכָּאָה מֵהֶן - מְשַׁלֵּם**
4 **אוֹתוֹ הַמָּמוֹן הַקָּצוּב[57]. וְכֵלָן קְנָסוֹת הֵן[58]. וְאוֹתוֹ**
5 **הַמָּמוֹן הַקָּצוּב הוּא דְּמֵי הַצַּעַר וְהַבֹּשֶׁת וְהָרִפּוּי**
6 **וְהַשֶּׁבֶת. בֵּין צָרִיךְ לִרְפוּאָה וָשֶׁבֶת[59] בֵּין לֹא צָרִיךְ[60] -**
7 **כָּזֶה[61] הוּא מְשַׁלֵּם.**

52) ראה הלכה ט. 53) וריפוי ושבת לפעמים יש בהן, ולפעמים אין. 54) חכמי המשנה והתלמוד. 55) ראה הלכה ט. 56) ראה הלכה יא. 57) לאותה מכה. 58) ככל תשלום קצוב. ראה בבא־קמא כז: 59) אינו משלם יותר, כי התשלום כולל גם דמי ריפוי ושבת, ראה רי"ף שם. 60) אינו משלם פחות. 61) לא פחות ולא יותר. ורש"י שם פירש, שתשלום זה הוא דמי בושת בלבד, ובעד שאר הדברים הוא משלם לחוד.

8 **ט. וְכַמָּה הוּא מְשַׁלֵּם? הַבּוֹעֵט[62] בַּחֲבֵרוֹ בְּרַגְלוֹ -**
9 **מְשַׁלֵּם חָמֵשׁ סְלָעִים. הִכָּהוּ בְּאַרְכֻּבָּתוֹ[63] - מְשַׁלֵּם**
10 **שֶׁלֹּשׁ סְלָעִים. קִבֵּץ אֶצְבְּעוֹתָיו כְּמוֹ אוֹגֵד אֲגֻדָּה[64]**
11 **וְהִכָּהוּ בְּיָדוֹ כְּשֶׁהִיא אֲגוּדָה - מְשַׁלֵּם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה**
12 **סְלָעִים. תָּקַע אֶת חֲבֵרוֹ בְּכַפּוֹ[65] - מְשַׁלֵּם סֶלַע. סְטָרוֹ**
13 **עַל פָּנָיו - מְשַׁלֵּם חֲמִשִּׁים סְלָעִים. סְטָרוֹ מֵאֲחוֹרֵי**
14 **יָדוֹ[66] - מְשַׁלֵּם מֵאָה סֶלַע. וְכֵן אִם צֵרֵם בְּאָזְנוֹ[67], אוֹ**
15 **תָּלַשׁ בִּשְׂעָרוֹ, אוֹ שֶׁרָקַק וְהִגִּיעוֹ [הָרֹק בִּבְשָׂרוֹ[68], אוֹ**
16 **הֶעֱבִיר טַלִּית מֵעָלָיו, וּפָרַע רֹאשׁ הָאִשָּׁה] - מְשַׁלֵּם**
17 **מֵאָה סֶלַע[69]. וְכָזֶה הוּא מְשַׁלֵּם עַל כָּל מַעֲשֶׂה**
18 **וּמַעֲשֶׂה. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁבָּעַט בַּחֲבֵרוֹ אַרְבַּע בְּעִיטוֹת,**
19 **אֲפִלּוּ זוֹ אַחַר זוֹ[70] - מְשַׁלֵּם עֶשְׂרִים סְלָעִים. סְטָרוֹ**
20 **עַל פָּנָיו שְׁתֵּי סְטִירוֹת - מְשַׁלֵּם מֵאָה סֶלַע. וְכֵן**
21 **בַּשְּׁאָר.**

62) שם. 63) בברכו. 64) היינו אגרוף, וזוהי הסנוקרת הנזכרת בגמרא שם. וראה רבינו חננאל שם. 65) הכה את חבירו בכפ ידו סגור בעורפו (פירוש המשניות לרבינו בבא־קמא צ.). 66) הבזיון גדול יותר. 67) פגם אוזנו. 68) כי רקק על בגדיו פטור מן התשלומים. ראה למעלה הלכה ה. 69) השיעורים השונים בקנסות, לא נמסר טעמם. "כך ראינו שבקנסות אין דומים זה לזה ואין להם טעם, אלא כל מה שאמרו חכמים ז"ל, ואפילו של תורה, אין להם טעם מפני מה זה כך וזה כך . . . וכן קנסות של חכמים" (אוצר הגאונים לבב"ק עמ' 65). 70) אינן נחשבות כבושת אחד.

22 **י. כָּל אֵלּוּ הַסְּלָעִים[71] הֵם מִכֶּסֶף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[72]**
23 **בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן[73], שֶׁהָיָה בְּכָל סֶלַע חֲצִי דִינַר כֶּסֶף[74]**
24 **וּשְׁלֹשָׁה דִינָרִין וּמֶחֱצָה נְחֹשֶׁת. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב**
25 **בְּהַכָּאוֹת אֵלּוּ לְשַׁלֵּם מֵאָה סֶלַע - הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם**
26 **שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה סֶלַע וּמֶחֱצָה כֶּסֶף נָקִי[75].**

71) שקצבו חכמינו, בבא־קמא לו: 72) ובלשון הגמרא (שם) "כסף מדינה". 73) של חכמי המשנה והתלמוד. 74) בכל סלע יש ארבעה דינרים, וסלע מכסף ארץ ישראל יש בו שמינית של סלע מכסף נקי, היינו חצי דינר כסף נקי, והיתר הוא נחושת (כסף האמור בתורה הוא כסף נקי). 75) כלומר, מאה סלעים צריכים להכיל כמות זו של כסף נקי (והיתרה נחושת), ובזמן שהפחיתו את אחוז הכסף הנקי בסלע, עליו להוסיף לו סלעים לשם השלמת הכמות הנ"ל של כסף נקי. ראה חושן־משפט סימן תכ, סעיף מב, ומאירת־עינים שם ס"ק פ. וראה גם שו"ת חוות יאיר סימן א, א, שפלפל ליישב את חשבונו של רבינו כאן, שאינו מביא בחשבון כלל את שווי הנחושת שבדינר מדינה.

27 **יא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[76] בְּמְקֻבָּד; אֲבָל אָדָם**
28 **שֶׁהוּא מְבַזֶּה וְאֵינוֹ מַקְפִּיד בְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים[77] וְכֵיוֹצֵא**
29 **בָּהֶן - אֵינוֹ נוֹטֵל אֶלָּא לְפִי מַה שֶׁרָּאוּי לוֹ[78], וּכְמוֹ**
30 **שֶׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִים[79] שֶׁהוּא רָאוּי לְטֹל. לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם**
31 **כְּעוּרִין[80], שֶׁאֵין מַקְפִּידִין עַל בָּשְׁתָּם, וְכָל הַיּוֹם מְבַזִּים**
32 **עַצְמָן בְּכָל מִינֵי בִּזּוּי דֶּרֶךְ שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ, אוֹ כְּדֵי**
33 **לִטֹּל פְּרוּטָה אַחַת מִן הַלֵּצִים הַמְשַׁחֲקִים עִמָּהֶם.**

76) שיעורי התשלומים בהכאות הנ"ל. 77) אף שלושת הדברים הראשונים שבהלכה ט, שלא נזכרו במשנה אלא בגמרא. 78) כדעת תנא־קמא שאמר: "זה הכלל, הכל לפי כבודו" (בבא קמא צ:), ולפי מסקנת הגמרא (צא.) שלהקל בא, כלומר שהשיעורים האמורים הם למכובדים בלבד, אבל פחותים מהם מקבלים פחות מן השיעור הקצוב. רבינו מרחיב כלל זה של המשנה, אף על שלושת הדברים הראשונים (ואף על כיוצא בהם), שלא הובאו במשנה, כי בירושלמי (בבא־קמא פרק ח הלכה ו) מובאים כהמשך למשנה. וראה ב'תוספות' שם כז: ד"ה הרי. 79) ולא כפי שטוען החובל או הנחבל. 80) נקלים.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) נתבארו בו פרטי הנחבלים והחובלים, מי הם, לפי שדיניהם משתנים, כמבואר שם.

34 **א. הַנּוֹגֵף[2] אֶת הָאִשָּׁה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא**
35 **נִתְכַּוֵּן[3] - חַיָּב לְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלָדוֹת לַבַּעַל[4], וְנֶזֶק[5] וָצַעַר[6]**
36 **לָאִשָּׁה[7].**

2) המכה. 3) כי כתוב בתורה (שמות כא, כב) "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה", משמע שלא נתכוון לאשה. 4) כתוב בתורה, שהמכה ישלם "כאשר ישית עליו בעל האשה". "יכול אם אמר מנה (מאה זוז) הוא נותן מנה, ואם אמר מאה מנה, יתן מאה מנה, תלמוד לומר, ונתן

בפלילים, בדיינים (כלומר, כמה שיאמרו הדיינים), אם כן למה נאמר כאשר ישית עליו בעל האשה, לימד שדמי וולדות לבעל" (מכילתא דרשב"י כא, כב). וראה בבא קמא מב: 5) שנפחת גופה מחמת המכה. 6) שיש לה בהפלה, יותר מאשר בלידה טבעית. 7) בבא קמא מב: [ראה לקמן הלכה טו שלבעלה חלק בנזק זה וכן גם דעת רש"י בגמרא שם. והמגיד משנה מפרש דברי רבינו כפשוטו וקשה למצוא הבדל בין הדין שבהלכה זו ובין הלכה טו]. ואינו מזכיר ריפוי ושבת, מכיוון שבדרך כלל אינה צריכה ריפוי ואינה מתבטלת ממלאכה בהפלה יותר מבלידה טבעית (תוספות שם דיבור המתחיל נותן). [ולא הזכיר דין בושת, כי נמשך אחר לשון הברייתא שגם כן לא הזכירה בושת, וסמך על דבריו לקמן בהלכה טו. בתוספות שם מנמקים, מפני שהברייתא סוברת כרבי שמעון, שמתכוון לבייש את זה ובייש את זה פטור, אבל רבינו פסק לקמן בהלכה טו שחייב, ולפיכך אנו צריכים לביאורינו שלמעלה], ובתוספתא בבא קמא פרק ט נאמר: הכה את האשה ויצאו ילדיה, משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת לאשה, ודמי וולדות לבעל.

1 **ב. וְכֵיצַד מְשַׁעֲרִין דְּמֵי וְלָדוֹת? שָׁמִין הָאִשָּׁה כַּמָּה**
2 **הָיְתָה יָפָה[8] עַד שֶׁלֹּא יָלְדָה[9] וְכַמָּה הִיא יָפָה**
3 **מִשֶּׁיָּלְדָה[10], וְנוֹתְנִין לַבַּעַל. אִם מֵת הַבַּעַל - נוֹתְנִין**
4 **לַיּוֹרְשִׁים. וְאִם נְגָפָהּ אַחַר מִיתַת הַבַּעַל[11] - נוֹתְנִין אַף**
5 **דְּמֵי וְלָדוֹת לָאִשָּׁה[12].**

8) להימכר בשוק כשפחה. 9) שמחירה גדול, שאם תלד יהיה הוולד לקונה. 10) מאליה בלא מכה, כי פחת הלידה בהפלה מחמת המכה באה בחישוב הנזק, השייך לאשה. משנה בבא קמא מח: 11) יוצא שבשעת הנגיפה לא זכה הבעל בדמי וולדות, ודבר שהוא עצמו לא זכה בו, אינו יכול להורישו ליורשיו. 12) שהרי הכתוב מייחס אותם אליה, שנאמר (שמות כא, כב) "ויצאו ילדיה" (כסף משנה). וראה בבא קמא מג. שמסתם הגמרא משמע, שבמקום שאין הבעל זוכה בדמי הוולדות, הריהם שייכים לאשה.

6 **ג. הָיְתָה נְשׂוּאָה לְגֵר, וְחָבַל בָּהּ בְּחַיֵּי הַגֵּר - נוֹתֵן**
7 **דְּמֵי וְלָדוֹת לַבַּעַל[13]. מֵת הַגֵּר - פָּטוּר[14]. וְאִם חָבַל**
8 **בָּהּ אַחַר מִיתַת הַגֵּר - זָכְתָה הִיא[15] בִּדְמֵי וְלָדוֹת.**

13) שדין גר כדין ישראל לכל דבריו. 14) המזיק, שאין לגר יורשים, אלא אם כן הניח בן שהורתו ולידתו בקדושה ומכיוון שהגר זכה בדמי וולדות לפני שמת, אין לאשה כל זכות בהם וזכה המזיק עצמו בתשלומי הוולדות. 15) כדעת רבה שם וכמו שאמרנו באשה ישראלית שנגפוה אחר מיתת הבעל, שדמי הוולדות שלה.

9 **ד. הָיְתָה שִׁפְחָה אוֹ עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים בִּשְׁעַת הֵרָיוֹן,**
10 **וּבִשְׁעַת נְגִיפָה נִשְׁתַּחְרְרָה אוֹ נִתְגַּיְּרָה - הֲרֵי דְּמֵי**
11 **הַוְּלָדוֹת שֶׁלָּהּ[16].**

16) מכיוון שאין קידושין תופסים בשפחה ובגויה, אין הוא נקרא "בעל האשה", ואין לו זכויות בוולדות האשה שנתעברה ממנו, אפילו כשהוא חי בשעת הנגיפה, ועל כן דמי הוולדות שלה, כמו בהלכות ב־ג. [ואף על פי שהבועל זוכה בדמי וולדות אפילו בביאת זנות, זה רק בראוי להיות בעלה, אבל כאן אין קידושין תופסים בשפחה ואינו יכול להיות בעלה. ומטעם זה גם בא על חייבי כריתות, שאין קידושין תופסים בהן, אינו זוכה בוולדות (רב עוקבא בירושלמי בבא קמא פרק ה הלכה ח)].

12 **ה. הַנּוֹגֵף אֶת הָאִשָּׁה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וָמֵתָה, אַף עַל פִּי**
13 **שֶׁהָיָה שׁוֹגֵג - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין[17] וְאֵינוֹ**
14 **מְשַׁלֵּם כְּלוּם[18]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן[19] עָנוֹשׁ**
15 **יֵעָנֵשׁ[20]. לֹא חִלֵּק הַכָּתוּב בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ**
16 **בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין לְפָטְרוֹ מִן הַתַּשְׁלוּמִין.**

17) אף על פי שאינו חייב מיתה, פטור מלשלם, משום שיש בעוון זה דין מיתה, כגון שעשה במזיד, ואז הוא פטור מלשלם (כי כלל בידינו שאין אדם מת ומשלם, כלומר, מסתפקים בעונש החמור של מיתה - "קם ליה בדרבה מיניה"), וכל שיש בו דין מיתת בית דין לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד ובשניהם פטור מן התשלומים (בבא קמא לה. וכתובות לד:). וראה למעלה הלכות גניבה פרק ג הלכה א. 18) לא דמי וולדות ולא כופר לאשה שהמית. 19) ולא מתה האשה. 20) ישלם ממון. מכאן שאם יש אסון, אינו משלם, בבא קמא מב.

17 **ו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[21]? כְּשֶׁנִּתְכַּוֵּן לְאִשָּׁה[22]; אֲבָל**
18 **אִם נִתְכַּוֵּן לַחֲבֵרוֹ וְנָגַף אֶת הָאִשָּׁה[23], אַף עַל פִּי**
19 **שֶׁמִּתָּה - הוֹאִיל וְהֵמִיתָהּ בְּלֹא כַּוָּנָה, הֲרֵי זֶה כְּדָבָר**
20 **שֶׁאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין[24], וּמְשַׁלֵּם[25] דְּמֵי וְלָדוֹת.**

21) שבשוגג פטור מן התשלומים. 22) אמנם לא רצה להמיתה, והמיתה בשוגג הייתה, אבל כשנגפה התכוון אליה. 23) ולא התכוון אליה כלל, אף לא לנגפה. 24) שאין בו דין מיתת בית דין. [רבינו פוסק כרבי שמעון (סנהדרין יט:) שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה (מגיד משנה)]. 25) כדעת רב אדא בר אהבה בבא קמא מב. וראה בית הבחירה לבבא קמא עמוד 129. [בפרק ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה א פסק רבינו, שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור גם מתשלומים, כחזקיה, ואף על פי כן פסק כאן שחייב בדמי וולדות, מפני שרב אדא למד דינו מן המקרא והרי זו גזירת הכתוב בדמי וולדות (מגדל עוז) וראה לחם משנה כאן].

21 **ז. הַמַּכֶּה אָבִיו וְאִמּוֹ וְלֹא עָשָׂה בָּהֶן חַבּוּרָה[26] - חַיָּב**
22 **בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים[27]. אֲבָל אִם עָשָׂה בָּהֶם חַבּוּרָה, אוֹ**
23 **שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ הָיָה שׁוֹגֵג[28] - פָּטוּר מִן**
24 **הַתַּשְׁלוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָוֹן מִיתַת בֵּית דִּין[29]. וּכְבָר**
25 **בֵּאַרְנוּ, שֶׁלֹּא חִלֵּק הַכָּתוּב בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִיתַת בֵּית**
26 **דִּין בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד לְפָטְרוֹ מִן הַתַּשְׁלוּמִין.**

26) ולא הוציא דם. ואין בזה מיתת בית דין. 27) נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, שם. 28) ופטור ממיתה. 29) עוון זה של החובל בשבת או של המכה אביו ואמו ועשה בהם חבורה, יש בו דין מיתת בית דין, כגון שעשה במזיד.

ח. וַהֲלוֹא הַחוֹבֵל מְקַלְקֵל הוּא, וְכָל הַמְקַלְקְלִין[30] בְּשַׁבָּת פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה, וְלָמָּה נַחְשֹׁב זֶה הַחוֹבֵל עָוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין? הוֹאִיל וְעָשָׂה נַחַת רוּחַ[31] לְיוֹצְרוֹ הָרַע בְּעֵת שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ[32] - הֲרֵי הוּא כִּמְתַקֵּן, וְנִמְצָא עָוֹן מִיתָה, לְפִיכָךְ פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין.

30) כגון הקורע בגד או שורפו. 31) ועל ידי כך שכך כעסו ונתקררה דעתו (ראה שבת שם). 32) שרב איתו. וכן פסק בהלכות שבת פרק ח הלכה ח.

ט. הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים[33], אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד[34] - חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין, אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר עֲבֵרָה שֶׁהוּא חַיָּב עָלֶיהָ מַלְקוּת[35]. וַהֲלוֹא כָּל הַמְחַיֵּב מַלְקוּת וְתַשְׁלוּמִין - לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם, שֶׁאֵין אָדָם לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם[36]? כָּךְ הֵם הַדְּבָרִים בַּכֹּל[37], חוּץ מֵחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם[38]; שֶׁהֲרֵי בְּפֵרוּשׁ רִבְּתָה תּוֹרָה[39] חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ לְתַשְׁלוּמִין, שֶׁנֶּאֱמַר: רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן.

33) שאין בו מיתת בית דין, אלא עונש כרת. 34) שחייב מלקות אם התרו בו. 35) שכל חייבי כריתות לוקים אם התרו בהם למלקות (ראה כתובות לב.). 36) ספרי תצא רפו. ובגמרא (שם ומכות יג:) נאמר: "כדי רשעתו (דברים כה, ב) משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות". 37) עוון שיש בו מלקות ותשלומים. 38) ואינו לוקה. 39) מימרא של רבי אילעא שנתקבלה על ידי רבי יוחנן, שם. וראה ירושלמי כתובות פרק ג הלכה א.

י. הַחוֹבֵל בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁלּוֹ - פָּטוּר[40]. חָבַל בְּעֶבֶד עִבְרִי שֶׁלּוֹ - חַיָּב[41] בְּכֻלָּן חוּץ מִן הַשֶּׁבֶת[42]. הַחוֹבֵל בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל חֲבֵרוֹ - רַבּוֹ שֶׁל עֶבֶד נוֹטֵל חֲמִשָּׁה דְּבָרִים. וַאֲפִלּוּ צְעָרוֹ[43] בְּסַם וְנִתְרַפֵּא בִּמְהֵרָה[44] - הֲרֵי כָּל רְפוּאָתוֹ לְרַבּוֹ.

40) שהרי אפילו חבלו בו אחרים, נוטל רבו של העבד הכל, כי קניינו הוא. 41) כי עבד עברי אדון לגופו. 42) שהרי מלאכתו לרבו. 43) רבו. 44) כגון שאמדוהו שיימשך הריפוי חמישה ימים, ורבו השתמש בסם חריף, שגרם לעבד צער רב, אבל מיהר להתרפא, ומותר דמי הריפוי שייך לרבו (ראה למעלה פרק ב הלכה טו). והטעם הוא, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו (גיטין יב:).

יא. כָּל עֶבֶד שֶׁיָּצָא לְחֵרוּת וַעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ גֵּט שִׁחְרוּר[45] לָיָדוֹ - אֵין לוֹ קְנָס[46]. וַאֲחֵרִים שֶׁחָבְלוּ בּוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מֵהֶן[47] לְעַצְמוֹ, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמַר שִׁחְרוּרוֹ; וְלֹא הָאָדוֹן יָכוֹל לְהוֹצִיא מֵהֶן, שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁאַר [לוֹ] בּוֹ קִנְיָן. לְפִיכָךְ, הַמַּפִּיל שֵׁן עַבְדּוֹ[48] וְאַחַר כָּךְ סְמָא עֵינוֹ - יוֹצֵא בִּשְׁנוֹ, וְאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינוֹ[49]; וְאִם תָּפַשׂ[50] - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ[51].

45) שטר שחרור. 46) שלושים שקל, אם נגחו שור והמיתו. התורה אומרת: "כסף שלושים שקלים יתן לאדוניו" (שמות כא, לב), והתלמוד שואל, אם רבו של מעוכב גט שחרור עדיין נקרא "אדוניו", או לא, בעייה זו לא נפתרה ומשום כך מספק אין מחייבים בתשלום קנס (שם מב:). 47) בדיינים, תשלומי חמישה דברים. 48) ויצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו. 49) כי עדיין לא הגיע שטר שחרור לידו. 50) מאלו שחבלו בו, או דמי עינו מרבו. 51) בהתאם לדעתו של רבינו בכל בעייה שלא נפתרה. [ומה שכתב רבינו בפרק ד מהלכות עבדים הלכה יד שהפיל שינו וסימא עינו משלם לו דמי עינו, הכוונה - אם תפס, וסמך על דבריו כאן. וכן יש לפרש גם דברי רבינו בפרק יא מנזקי ממון הלכה א, בשור שהמית חציו עבד וחציו בן חורין משלם חצי קנס (חמישה עשר שקל) ואף על פי שהוא מעוכב גט שחרור, שהרי לפי משנה אחרונה, כופים את רבו לשחררו (לחם משנה). ואפשר גם לומר בדעת רבינו, שאף על פי שבית דין כופים לשחררו, כל זמן שלא שחררו הוא חצי עבד גמור, והמדובר, כשקיבל שטר שחרור על חציו אחרי שנשתחרר על ידי כסף או שותף (ראה פרק ז מהלכות עבדים הלכה ד)].

יב. מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד[52] וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין שֶׁבִּישׁוֹ אָדָם אוֹ צְעָרוֹ אוֹ שֶׁנְּגָחוֹ שׁוֹר[53] וְכָיוֹצֵא בָּאֵלּוּ: אִם אִרְעוֹ זֶה בְּיוֹם שֶׁל רַבּוֹ - לְרַבּוֹ[54], בְּיוֹם שֶׁל עַצְמוֹ - לְעַצְמוֹ.

52) כגון עבד של שני שותפים ושיחרר האחד את חלקו, גיטין מא. 53) והזיקו. 54) משלם לרבו, שם מב. [רבינו פוסק כאן כבית הלל במשנה ראשונה שם מא: שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד. אבל לאחר שחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי, שכופין את רבו לשחררו לא שייך דין זה כלל, כך הוא דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א. ולפיכך מפרש הרמב"ן הדין הזה בשפחה, שאין כופים את הרב לשחררה, מפני שאשה אינה מצווה על פרייה ורבייה. ואפשר שרבינו סובר, שכל שלא שיחררו נשאר הדין של משנה ראשונה].

יג. הַחוֹבֵל בְּעֶבֶד עִבְרִי שֶׁל חֲבֵרוֹ - חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים. וְיִלָּקַח בָּהֶן[55] קַרְקַע, וְרַבּוֹ אוֹכֵל פֵּרוֹתֶיהָ[56], וְלִכְשֶׁיֵּצֵא הָעֶבֶד לְחֵרוּת יֵצֵא הַשָּׂדֶה[57] מִתַּחַת רַבּוֹ. הִזִּיקוֹ הֵזֵק שֶׁאֵינוֹ מְעַכֵּב מְלָאכָה כְּלָל[58], כְּגוֹן שֶׁקָּטַע רֹאשׁ אָזְנוֹ אוֹ רֹאשׁ חָטְמוֹ - הַכֹּל לָעֶבֶד, וְאֵין לְרַבּוֹ בָּהֶן פֵּרוֹת.

55) חוץ מהוצאות הריפוי. 56) כרבא שם, שהרי אף הוא מפסיד במלאכתו של העבד שניזק, שם פו. 57) כי חמשת הדברים שייכים לעבד עברי, שאין גופו קנוי לרבו. 58) ולא הפסיד רבו כלל, שם.

יד. הַחוֹבֵל בְּבַת קְטַנָּה שֶׁל אֲחֵרִים: אִם נֶזֶק הַפּוֹחֵת אוֹתָהּ מִכַּסְפָּהּ[59] הוּא - הֲרֵי הוּא שֶׁל אָב; וְכֵן שִׁבְתָּהּ - שֶׁל אָב, שֶׁהֲרֵי מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ[60] וְכֶסֶף מְכִירָתָהּ[61] שֶׁל אָבִיהָ הוּא; אֲבָל צַעַר וּבֹשֶׁת וְרִפּוּי - הֲרֵי הוּא שֶׁלָּהּ; וְכֵן נֶזֶק שֶׁאֵינוֹ פּוֹחֵתָהּ מִכַּסְפָּהּ[62] - הֲרֵי הוּא שֶׁלָּהּ. וְכֵן הַחוֹבֵל בְּבִתּוֹ - מְשַׁלֵּם צַעַר וְרִפּוּי וָבֹשֶׁת[63].

59) כשבא למכרה לאמה, או להשיאה לאיש, וכגון שפצעה

בפניה, או קטע ידה. 60) עד שעת בגרותה, וזהו הטעם ששבתה הוא של אב, שם פז: 61) ככתוב "וכי ימכור איש את בתו לאמה" (שמות כא, ז), וזהו הטעם שהנזק הוא של אב. 62) לא נתברר איזהו נזק שאינה פוחתת מכספה. ראה למעלה פרק א הלכה ב, ואפשר שהכוונה לפציעה שאינה פוחתת דמיה עכשיו, אבל כשתגדל יהיה כושר עבודתה ירוד על ידי אותה פציעה ואז אין לאב כל זכות בו. 63) ופטור מנזק ושבת, שהרי שלו הם.

טו. הַחוֹבֵל בְּאִשֵּׁת אִישׁ - הַשֵּׁבֶת[64] וְהָרִפּוּי לְבַעְלָהּ[65], וְהַצַּעַר שֶׁלָּהּ. וְהַבּשֶׁת וְהַנֶּזֶק: אִם בְּגָלוּי הוּא[66], כְּגוֹן שֶׁחָבַל בְּפָנֶיהָ וּבְצַוָּארָהּ אוֹ בְּיָדֶיהָ וּזְרוֹעוֹתֶיהָ - הַשְּׁלִישׁ שֶׁלָּהּ[67] וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים לַבַּעַל; וְאִם בַּסֵּתֶר הוּא הַנֶּזֶק[68] - הַשְּׁלִישׁ לַבַּעַל וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים לָאִשָּׁה. שֶׁל בַּעַל - נוֹתְנִין לוֹ מִיָּד, וְשֶׁל אִשָּׁה - יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע[69] וְהַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹת[70].

64) שהרי מעשי ידיה שלו. 65) כי הוא חייב לרפאותה. 66) יש בושת גם לבעלה, ועוד שנמאסת עליו והוא סובלה. 67) כדעת רבי יהודה בן בתירה שם. ואף על פי שהוא יחיד, פסק כמותו מפני שבגמרא דנו אמוראים בדבריו נראה שכך ההלכה (רי"ף בשם רב האי גאון). 68) אין לבעלה בושת. ונראה שרבינו מפרש שביישה בסתר ואין אדם רואה, כפירוש התוספות שם וראה למעלה פרק ב הלכה ב. 69) שהרי זה כשאר הנכסים שנופלים לה. 70) והקרן שלה, אם יגרשנה או ימות.

טז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁחָבְלוּ בָהּ אֲחֵרִים; אֲבָל הַבַּעַל שֶׁחָבַל בְּאִשְׁתּוֹ - חַיָּב לְשַׁלֵּם לָהּ מִיָּד כָּל הַנֶּזֶק וְכָל הַבּשֶׁת וְהַצַּעַר, וְהַכֹּל שֶׁלָּהּ[71], וְאֵין לַבַּעַל בָּהֶן פֵּרוֹת[72]. וְאִם רָצְתָה לִתֵּן הַדָּמִים לְאַחֵר - נוֹתֶנֶת. וְכָזֶה הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים. וְהַבַּעַל מְרַפֵּא אוֹתָהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּרַפֵּא כָּל חֲלָיֶיהָ.

71) שמן הדין הבושת והנזק שלה, אלא שהבעל מקבל חלק מזה, לדעת רבי יהודה בן בתירא, משום שגם הוא מבוייש כשמביישים את אשתו, וכמו כן הוא סובל עימה כשחובלים באשתו והיא מתכערת. אבל אם הוא עצמו חבל בה אינו מקבל כלום, שהרי הוא בייש את עצמו והוא ציער את עצמו (מגיד משנה). 72) קנסו אותו, שלא יהא חוטא נשכר (ראב"ד).

יז. וְהַמַּזִּיק אִשְׁתּוֹ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה - חַיָּב[73] בִּנְזָקֶיהָ[74].

73) אף על פי שיש לו רשות לשמש עימה, בכל זאת צריך היה להיזהר שלא יזיק. 74) בארבעה דברים, היינו: נזק, צער, שבת וריפוי, אבל בושת אין כאן (טור).

יח. הָאִשָּׁה שֶׁחָבְלָה בְּבַעְלָהּ: אִם הָיָה תּוֹסֶפֶת בִּכְתֻבָּתָהּ[75] - מְחַיְּבִין אוֹתָהּ לִמְכֹּר הַתּוֹסֶפֶת לְבַעְלָהּ[76] בְּטוֹבַת הֲנָאָה[77], וְגוֹבֶה מִמֶּנָּה, אִם רָצָה הַבַּעַל; וְאִם רָצָה לְגָרְשָׁהּ וְלִגְבּוֹת מִן הַכֹּל[78] - גּוֹבֶה. וְאִם לֹא הָיָה לָהּ תּוֹסֶפֶת - אֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְכֹּר לוֹ עִקַּר כְּתֻבָּתָהּ[79], שֶׁאָסוּר לוֹ לְאָדָם לְשַׁהוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ[80] שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ; אֶלָּא אִם רָצָה הַבַּעַל כּוֹתֵב עָלֶיהָ שְׁטָר[81] בִּדְמֵי חֲבָלוֹ[82], אוֹ מְגָרְשָׁהּ וְנוֹטֵל מִכְּתֻבָּתָהּ הָרָאוּי לוֹ[83].

75) לפי הדין כותבים לבתולה מאתיים דינר, ולאלמנה - מאה דינר, ואם כתב לה יותר, היא תוספת כתובה. 76) כי אם נחייב אותה למכור לאחרים, יכולה היא לאחר המכירה למחול לבעלה את התוספת ויפסידו הלקוחות (שם). 77) שאם תתגרש, התוספת שלו. ואינו משלם אלא סכום פעוט, שהרי אם תמות בחייו, בין כה וכה התוספת שלו. 78) גם מעיקר הכתובה וכגון שהנזק עולה על תוספת כתובה. 79) היינו מאתיים לבתולה ומאה לאלמנה. 80) עם אשתו. 81) ואם יגרשנה יגבה מדמי כתובתה שחייב לשלם לה. 82) חמישה דברים. 83) המגיע לו.

יט. הַחוֹבֵל בְּבָנָיו הַגְּדוֹלִים, אִם אֵין סוֹמְכִין עַל שֻׁלְחָנוֹ[84] - נוֹתֵן לָהֶם מִיָּד. וְהַקְּטַנִּים[85] - יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע[86] בִּנְזָקָן, וְהֵן אוֹכְלִין פֵּרוֹתָיו[87]. וְכֵן הַדִּין בַּאֲחֵרִים שֶׁחָבְלוּ בָהֶן. וְאִם הָיוּ סְמוּכִין עַל שֻׁלְחָנוֹ וְחָבַל בָּהֶן - פָּטוּר[88], בֵּין שֶׁהָיוּ גְדוֹלִים בֵּין שֶׁהָיוּ קְטַנִּים. וְאִם חָבְלוּ בָהֶן אֲחֵרִים: בִּגְדוֹלִים - יִתֵּן לָהֶם מִיָּד[89], וּבִקְטַנִּים - יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהֵן אוֹכְלִין פֵּרוֹתֶיהָ עַד שֶׁיִּגְדִּילוּ[90].

84) אין פרנסתם עליו. 85) שאף בהם אין לאביהם שום זכות, מכיוון שאינו מפרנסם ודמי הנזק שלהם. 86) כדעת רבה בר רב הונא שם, ואין נותנים את הכסף בידם, שהרי קטנים הם ואינם יודעים לשמור אותם. 87) כי דמי הנזק שלהם. 88) מכיוון שהוא מפרנסם, הוא מקפיד שלא להפסיד מכספו. וכן הדין בחובל בבתו שסמוכה על שולחנו, שהוא פטור, גמרא שם. ומה שכתב למעלה בהלכה יד, שהחובל בבתו משלם צער ריפוי ובושת, המדובר כשאינה סמוכה על שולחנו ואף על פי כן פטור מנזק מפני שהרשות בידו למוכרה ומחוייב לזון אותה כל זמן שמתבטלת ממלאכתה, אבל פטור מדיני שבת העולים על מזונותיה (בסוגייא שם). 89) אף על פי שהוא מפרנסם, אינו מקפיד שהכסף יינתן להם, מכיוון שהם סבלו מן הנזק, והוא אינו חסר כלום. ואין זה דומה למציאה שהיא של האב שממילא באה להם ולא סבלו כלום. 90) כשיגדילו עובר השדה לרשותם בלי כל הגבלה.

כ. חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן פְּגִיעָתָן רָעָה: הַחוֹבֵל בָּהֶן - חַיָּב[91], וְהֵן שֶׁחָבְלוּ בַּאֲחֵרִים - פְּטוּרִין. אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפַּתֵּחַ הַחֵרֵשׁ וְנִשְׁתַּפֶּה[92] הַשּׁוֹטֶה וְהִגְדִּיל הַקָּטָן - אֵינָם חַיָּבִין לְשַׁלֵּם, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁחָבְלוּ בָהֶן לֹא הָיוּ בְּנֵי דַעַת[93].

91) בחמישה דברים או בקצתם, לחרש משלמים את כולם; לשוטה - נזק, צער, ריפוי ושבת, אבל בושת לא, שאינו בר בושת, והקטן אין לו שבת. אבל בושת פעמים יש לו

ופעמים אין לו. וראה למעלה פרק ג הלכה ד. 92) נעשה שפוי בדעתו. 93) ואינם אחראים למעשיהם.

כא. הָעֶבֶד[94] וְהָאִשָּׁה פְּגִיעָתָן רָעָה: הַחוֹבֵל בָּהֶן - חַיָּב[95], וְהֵן שֶׁחָבְלוּ בַּאֲחֵרִים - פְּטוּרִין[96]. אֲבָל מְשַׁלְּמִין לְאַחַר זְמַן, אִם נִתְגָּרְשָׁה[97] הָאִשָּׁה אוֹ מֵת בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּחְרֵר הָעֶבֶד; שֶׁהֲרֵי בְּנֵי דֵעָה הֵן[98], וַהֲרֵי הֵן כְּבַעַל חוֹב שֶׁאֵין לוֹ מַה יִּגְבֶּה, שֶׁאִם הֶעֱשִׁיר חַיָּב לְשַׁלֵּם.

94) עבד כנעני, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו. בבא קמא פז. 95) חמישה דברים לרבו, כמבואר למעלה בהלכה י. 96) שאין להם מה לשלם. וראה למעלה הלכה יח. 97) ויש לה נכסים. 98) וחייבים לשלם.

כב. עַבְדוֹ שֶׁל אָדָם - כְּגוּפוֹ, וּבְהֶמְתּוֹ - כְּמָמוֹנוֹ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהִנִּיחַ גַּחֶלֶת עַל לֵב עַבְדּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וָמֵת; אוֹ שֶׁדְּחָפוֹ לַיָּם אוֹ לְאֵשׁ, וְהוּא יָכוֹל לַעֲלוֹת מִשָּׁם וְלֹא עָלָה, וָמֵת - פָּטוּר[99] מִן הַתַּשְׁלוּמִין. וְאִם עָשָׂה כֵּן לְבֶהֱמַת חֲבֵרוֹ - כְּאִלּוּ הִנִּיחַ הַגַּחֶלֶת עַל בִּגְדוֹ[100] וְנִשְׂרַף, שֶׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם[101]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

99) שהיה לו לעבד לסלקה, שהרי בן דעת הוא. 100) שהרי אין בבהמה דעת. 101) ואפילו בעל הבגד רואה אותו שורף את בגדו ולא הציל ממונו, אומרים לו למזיק, לא היה לך להזיק ממון חבירך, גמרא שם, וראה רבינו חננאל.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) נתבארו בו איסור החובל בחבירו, ומשפט כל תביעה שתהיה מן החובל והנחבל והנמשך לזה.

א. אָסוּר לְאָדָם לַחְבֹּל בֵּין בְּעַצְמוֹ[2] בֵּין בַּחֲבֵרוֹ[3]. וְלֹא הַחוֹבֵל[4] בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל הַמַּכֶּה[5] אָדָם כָּשֵׁר[6] מִיִּשְׂרָאֵל, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה, דֶּרֶךְ נְצָיוֹן[7] - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יֹסִיף[8] לְהַכֹּתוֹ. אִם הִזְהִירָה תּוֹרָה מִלְּהוֹסִיף[9] בְּהַכָּאַת הַחוֹטֵא[10], קַל וָחֹמֶר לְמַכֶּה אֶת הַצַּדִּיק[11].

2) בבא־קמא צ: 3) ראה סנהדרין פה. 4) פצע את חברו או החסירו אבר. ראה למעלה פרק ב, הלכות א־ז. 5) אפילו לא גרם לו שום נזק. 6) להוציא את הרשע, שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, שנאמר בו "והיה אם בן הכות הרשע, והפילו השופט והכהו" (דברים כה, ב). 7) מריבה שבאה לידי הכאה, והמלה "נציון" היא על־פי הכתוב "כי ינצו אנשים". 8) "לא יוסיף, אם היה מוסיף, עובר על לא־תעשה" (ספרי כי־תצא רפו), וראה פירוש רש"י לפסוק הזה, וגמרא כתובות לג. ורש"י שם. 9) על "ארבעים יכנו". 10) שהרי התורה מדברת על רשע, ומצוה להכותו. 11) שמכהו באיסור, שבוודאי עובר על לא־תעשה. "ומה במקום מצוה, שמצוה להכותו, מצווה שלא להכותו (יותר מארבעים); שלא במקום מצוה, שאינו מצווה להכותו, אינו דין (קל־וחומר) שמצווה שלא להכותו" (סנהדרין פה.).

ב. אֲפִלּוּ לְהַגְבִּיהַּ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ - אָסוּר. וְכָל הַמַּגְבִּיהַּ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכָּהוּ - הֲרֵי זֶה רָשָׁע[12].

~ נקודות משיחות קודש ~

"אפילו להגביה ידו על חבירו אסור".

ובש"ס (סנהדרין נח, ב.) נאמר "המגביה ידו על חברו נקרא רשע", והרמב"ם שינה וכתב: "הרי זה רשע", וכן כתב שהוא איסור, מה שאינו בש"ס.

ויש לומר שלשיטתו האיסור על הרמת יד אינו מצד ההיזק שגורם לאדם המוכה, כי־אם מצד המרים יד עצמו והוא הנהגה מגונה שאסרוה חכמים עד כדי כך שנעשה רשע ופסול לעדות ולשבועה (כמו שציין ההגהות מיימוניות כאן בשם הראב"ן). אבל הטור השמיט דברי הרמב"ם הנ"ל וכתב "נקרא רשע", וכן לא כתב שיש בזה איסור, כי לשיטתו מתחשבים בצד הניזק. ואם לא הכהו, למעשה, לא גרם לו היזק וצער ולכן אינו איסור, ומה שנקרא רשע הוא בדברי אגדה ואין בזה נפקא־מינה להלכה כי אינו פסול לעדות ולשבועה.

ויש לבאר בשיטת הרמב"ם שהחמיר במרים יד על חברו שיש לו דין רשע ממש, כי עניינה של יד היא נתינה וחסד כמו שאמרו חז"ל "יד המחלקת צדקה", והמרים יד על חברו הופך את תכליתה של היד להיפך הנתינה והחסד ובזה חוטא כלפי הקב"ה, ולכן סבר שהוא לא דין במוכה אלא במכה, ולכן אפילו אם רק הגביה ידו הרי זה רשע.

עניין זה נרמז גם במקור ממנו נלמד דין זה - דתן ואבירם שמצד אחד עסקו בדאגה לעם ישראל ומחו בפני משה רבינו על ש"הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה כו' לתת חרב בידם להרגנו" ומצד שני היו ניצים זה עם זה היפך הנתינה והחסד.

(על פי לקו"ש חלק ל"א עמוד 1)

12) "שנאמר: ויאמר לרשע למה תכה רעך (שמות ב, יג), למה הכית לא נאמר, אלא למה תכה, אף־על־פי שלא הכהו - נקרא רשע" (שם נח:).

ג. הַמַּכֶּה[13] אֶת חֲבֵרוֹ הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה - לוֹקֶה[14]; שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן תַּשְׁלוּמִין כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָאוּ זֶה נִתָּן לְתַשְׁלוּמִין[15]. וַאֲפִלּוּ הִכָּה עֶבֶד חֲבֵרוֹ הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה[16] - לוֹקֶה; שֶׁהֲרֵי יֶשְׁנוֹ בְּמִקְצָת מִצְוֹת[17]. וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִכָּה אֶת יִשְׂרָאֵל - חַיָּב מִיתָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּפֶן כֹּה וָכֹה וַיַּךְ אֶת הַמִּצְרִי[18].

13) כתובות לה. 14) שעבר על לאו "לא יוסיף". 15) אם הכה את חבירו הכאה שיש בה שוה פרוטה, משלם ואינו לוקה, ראה למעלה פרק ד הלכה ט. 16) בבא־קמא

פח. בעבד חבירו יש הבדל בין הכאה שאין בה שוה פרוטה ובין הכאה שיש בה שוה פרוטה, אבל במכה עבדו אין הבדל, מכיוון שבשתיהן אינו משלם. ראה למעלה שם הלכה ו, וראה מכות ח: וביאור הגר"א חושן־משפט סימן תכ. 17) כל מצוה שאשה חייבת בה, עבד חייב בה. ומשום כך נקרא "אחיך" היינו אחיך במצוות, ואף הוא כלול בכתוב (דברים כה, ג) "לא יוסיף . . . להכותו . . . ונקלה אחיך". [אמנם רבי יהודה שם מביא את הכתוב: "כי ינצו אנשים" וגו', אבל כאן המדובר בפסוק "לא יוסיף" רצוי להביא פסוק זה]. 18) משום שהכה איש עברי (סנהדרין נח:).

1 **ד. קָנָס חֲכָמִים[19] לְאֵלּוּ הַשּׁוֹטִים בַּעֲלֵי זְרוֹעַ,**
2 **שֶׁיְּהֵא הַנֶּחְבָּל נֶאֱמָן; וְנִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[20] שֶׁזֶּה**
3 **חָבַל בּוֹ חָבָל זֶה, וְנוֹטֵל[21] מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ[22]. וְהוּא[23],**
4 **שֶׁיְּהִיוּ שָׁם עֵדִים[24]. כֵּיצַד?[25] הָיוּ שְׁנֵי עֵדִים מְעִידִין**
5 **אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ יָדוֹ[26] שָׁלֵם וְיָצָא חָבוּל, וְלֹא**
6 **רָאוּהוּ בְּעֵת שֶׁחָבַל בּוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא חָבַלְתִּי,**
7 **וְהַלָּה אוֹמֵר: אַתָּה חָבַלְתָּ בִּי - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל.**

19) ותיקנו שהנחבל נשבע ונוטל, אף־על־פי שמן התורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, כגון מודה במקצת במטלטלין, שבועת השומרים ונתבע שעד אחד מכחישו (ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב). 20) קדוש, כגון ספר תורה (ראה שבועות לח:). אף ששבועה זו מדרבנן היא, תקנוה כעין שבועה מן התורה בנקיטת חפץ (רבינו שם). 21) שבועות מד: 22) המגיע לו. 23) בתנאי. 24) ואם אין עדים, מפורש להלן בהלכה ו. 25) משנה, שם. 26) רשותו, ונקט לשון המשנה. ונקטה המשנה בלשון "ידו", אולי כדי לציין שבעל הבית היה שם כשנכנס הנחבל.

8 **ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[27] כְּשֶׁהָיְתָה הַמַּכָּה בְּמָקוֹם**
9 **שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַכּוֹת בְּעַצְמוֹ[28], אוֹ שֶׁהָיָה עִמָּהֶם**
10 **שְׁלִישִׁי, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁזֶּה הַנֶּחְבָּל אָמַר לוֹ לַחְבֹּל בּוֹ[29]**
11 **וּלְהִתְרַעֵם עַל אַחֵר; אֲבָל אִם אֵין עִמָּהֶם אַחֵר,**
12 **וְהָיְתָה הַמַּכָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ,**
13 **כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה נְשִׁיכָה[30] בֵּין כְּתֵפָיו וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - הֲרֵי**
14 **זֶה נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה[31].**

27) שהנחבל צריך להשבע, שבועות מו: 28) וחוששים שמא חבל בעצמו, ומשום כך הוא צריך להשבע. 29) בגמרא שלנו הגירסא: "ודילמא אחר עביד ליה" (שמא אחר עשה לו, כלומר חבל בו), אבל גירסת רבינו כגירסת הרי"ף "דילמא לאחר אמר". [גירסת הרי"ף נראית יותר, שהנחבל אמר לשלישי שיחבול בו, כדי שיוכל להתרעם על האחר, כי אילו חבל בו בלי שאמר לו, בוודאי היה תובע אותו לדין]. 30) בשיניים. 31) כי הנשיכה בין כתפיו, כשאין עמהם אחר, היא הוכחה שחבירו חבל בו.

15 **ו. הוֹדָה הַחוֹבֵל שֶׁהוּא חָבַל - מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה**
16 **דְּבָרִים; שֶׁהֲרֵי הָעֵדִים הָיוּ שָׁם[32] שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ יָדוֹ**
17 **שָׁלֵם בִּשְׁעַת הַמְּרִיבָה וְיָצָא חָבוּל. אֲבָל אִם לֹא הָיוּ**
18 **שָׁם עֵדִים כְּלָל[33], הוּא אוֹמֵר: חָבַלְתָּ בִּי, וְהוֹדָה**
19 **מֵעַצְמוֹ[34] - פָּטוּר מִן הַנֶּזֶק[35] וּמִן הַצַּעַר[36], וְחַיָּב**
20 **בְּשֶׁבֶת[37] וּבְבֹשֶׁת וּבְרִפּוּי עַל פִּי עַצְמוֹ[38]. לְפִיכָךְ[39], אִם**
21 **כָּפַר וְאָמַר: לֹא חָבַלְתִּי - נִשְׁבָּע[40] שְׁבוּעַת הֶסֵּת[41].**

32) ואין זו הודאה, שהרי אפילו לא יודה, גם כן יצטרך לשלם. 33) לא היו עדים שראו אותו בכניסתו לרשות החובל, ואף לא ביציאתו משם חבול. 34) מרצונו הטוב. 35) שהרי אם קטע ידו הוא משלם כאילו הוא עבד נמכר בשוק (למעלה פרק א הלכה ב), בשעה שהנחבל לא היה מסכים בשום הון שבעולם שיקטעו ידו, מכאן שתשלום הנזק הוא תמיד פחות מהנזק האמיתי, וזה נכלל במושג "קנס" (ראה הלכות נזקי ממון פרק ב הלכה ח, וראה אור־שמח). 36) שמשלם החובל בשעה שלא חיסרו ממון, ומשום כך אף תשלום הצער אינו "ממון". התשלום הוא "ממון" רק כשהוא בדיוק כשיעור מה שהחסיר לחבירו (רבינו שם). 37) שהתבטל ממלאכתו שעסק בה (ולא כשומר קישואים, שהרי לא נתן לו דמי ידו. ראה למעלה פרק ב הלכה יא). 38) על־פי הודאת עצמו. [ראה ראב"ד ומגיד־משנה שתמהו על רבינו מכמה מקומות בתלמוד, ולא מצאו ישוב מניח את הדעת]. 39) מכיון שחייב בשבת ובבושת ובריפוי על־פי עצמו. 40) שהרי כפר ממון. 41) כדין כופר בכל, בלי נקיטת חפץ. שבועה זו של כופר בכל, תיקן רב נחמן (שבועות מ:) ונקראת "היסת", משום שהיא מכבידה על אדם לשקר (פירוש גאון, ראה ערוך השלם, ערך היסת).

22 **ז. וְלָמָּה מְשַׁלֵּם אָדָם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ עַל פִּי**
23 **עַצְמוֹ? שֶׁהַשֶּׁבֶת וְהָרִפּוּי מָמוֹן הוּא וְלֹא קְנָס; שֶׁאִם**
24 **לֹא יִתֵּן לוֹ, הֲרֵי חִסְּרוֹ מָמוֹן[42] שֶׁהוּא מִתְרַפֵּא בּוֹ**
25 **וּבָטֵל מִמְּלַאכְתּוֹ[43]. וְהַבֹּשֶׁת[44] לֹא הִגִּיעָה לוֹ[45] אֶלָּא**
26 **בְּשָׁעָה שֶׁהוֹדָה בְּפָנֵינוּ שֶׁהוּא חָבַל בּוֹ; שֶׁהַנֶּחְבָּל**
27 **שֶׁלֹּא חָבַל בּוֹ [בִּפְנֵי] אָדָם - אֵין לוֹ בֹּשֶׁת[46], וְהוֹדָאָתוֹ**
28 **בְּבֵית דִּין הִיא שֶׁבִּיְּשָׁה אוֹתוֹ[47].**

42) והוא משלם לו בדיוק מה שהחסירו. 43) ראה הערה לו. 44) אף שאינה ממון, שהרי לא החסירו ממון, בכל זאת משלם על־פי עצמו. 45) לנחבל, כלומר ביישה אותו. 46) ראה למעלה פרק ב הלכה ב. [מדבריו שם משמע, שאם החבלה במקום גלוי, יש בושת אפילו כשאיש לא ראה את מעשה החבלה, וצריך עיון]. 47) אין מחייבים אותו על הבושת בשעת החבלה, כי אז בכלל לא היתה בושת, שהרי לא חבל בו בפני אדם, אלא מחייבים אותו על שהוא מבייש אותו עתה בהודאתו בפני בית־דין שחבל בו.

29 **ח. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ בְּבֹשֶׁת בֵּין בֹּשֶׁת**
30 **הַמַּגִּיעַ לוֹ[48] אִם חָבַל בּוֹ בִּפְנֵי אֲחֵרִים וּבֵין בֹּשֶׁת**
31 **הַמַּגִּיעַ לוֹ בְּעֵת שֶׁהוֹדָה[49] בִּפְנֵי אֲחֵרִים שֶׁחָבַל בּוֹ.**
32 **לְפִיכָךְ[50] מְשַׁלֵּם אָדָם בֹּשֶׁת עַל פִּי עַצְמוֹ[51].**

48) שמבייש אותו. 49) ואף־על־פי שהבושת באה עתה בדיבורו על־ידי ההודאה, אין דינו כמבייש את חבירו בדברים שהוא פטור מן התשלומין (ראה למעלה פרק ג הלכה ה), אלא דינו כמבייש אותו עתה בחבלה ממש.

50) מכיון שדין אחד למבייש על־ידי חבלה בפני אחרים, ולמבייש על־ידי הודאה בפני אחרים שחבל בו. 51) אף־על־פי שעצם התשלום אינו ממון, שהרי ביישו עתה בפני עדים.

1 **ט. אֵינוֹ דּוֹמֶה מַזִּיק חֲבֵרוֹ בְּגוּפוֹ לְמַזִּיק מָמוֹנוֹ.**
2 **שֶׁהַמַּזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ - כֵּיוָן שֶׁשִּׁלֵּם מַה שֶּׁהוּא חַיָּב**
3 **לְשַׁלֵּם נִתְכַּפֵּר לוֹ[52]; אֲבָל חָבַל בַּחֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי**
4 **שֶׁנָּתַן לוֹ חֲמִשָּׁה דְבָרִים - אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ[53]. וַאֲפִלּוּ**
5 **הִקְרִיב[54] כָּל אֵילֵי נְבָיוֹת[55] - אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר לוֹ[56] וְלֹא**
6 **נִמְחַל עֲוֹנוֹ, עַד שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִן הַנֶּחְבָּל וְיִמְחַל לוֹ[57].**

~ נקודות משיחות קודש ~

"נתכפר לו"

"המזיק ממון חברו, כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם נתכפר לו" אבל בגוזל ממון חברו אין מספיק שישיב הגזילה ו"אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו וירצהו אף־על־פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחל לו" (הלכות תשובה פ"ב ה"ט). כי בגזילה פסק הרמב"ם ש"כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמר ... כו' את נפש בעליו יקח", ולשיטתו גזילת ממון אדם בחוזקה ובעל כורחו, אינה רק פעולה נגד ממונו של אדם אלא אף נגד האדם עצמו, והפקעת בעלות חבירו על ממונו דומה ל"נוטל נפשו ממנו" ולכן בגזילה אין מספיק להשיב את הממון אלא חייב לרצותו ולשאול ממנו שימחל לו, מה־שאין־כן המזיק שפעל רק נגד ממונו של אדם "כיון ששילם מה שחייב לשלם נתכפר לו".

(על פי לקו"ש חל"ב ע' 116 הע' 39)

52) בידי שמים. 53) כי אין הכסף פיצוי אמיתי לסבל האישי. 54) נוסף על חמשה דברים. 55) לשון הגמרא שם. והאילים שבנביות הם המובחרים, העולים לרצון על מזבח ה' (ישעיה ס, ז). 56) כי זהו חטא בין אדם לחבירו, ואין הקרבן מכפר עליו. 57) כמו שאמר ה' לאבימלך: "השב אשת האיש . . . ויתפלל בעדך" (בראשית כ, ז) ולא יתכן שיתפלל אלא־אם־כן מחל לו, גמרא שם.

7 **י. וְאָסוּר[58] לַנֶּחְבָּל לִהְיוֹת אַכְזָרִי[59] וְלֹא יִמְחַל. אֵין זוֹ**
8 **דֶּרֶךְ זֶרַע יִשְׂרָאֵל[60]. אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁבִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הַחוֹבֵל**
9 **וְנִתְחַנֵּן לוֹ[61] פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה[62], וְיָדַע[63] שֶׁהוּא**
10 **שָׁב מֵחֶטְאוֹ[64] וְנִחַם[65] עַל רָעָתוֹ - יִמְחַל לוֹ. וְכָל**
11 **הַמְמַהֵר לִמְחֹל - הֲרֵי הוּא מְשֻׁבָּח[66], וְרוּחַ חֲכָמִים**
12 **נוֹחָה הֵימֶנּוּ.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחול"

עניין זה הובא בעוד שני מקומות - בהלכות תשובה (פ"ב ה"י) ובהלכות דעות (פ"ו ה"ו) אלא שבכל אחד מהמקומות כתב זאת הרמב"ם בלשון אחרת, ורמז בלשונו על שלושה סוגי מחילה הנדרשים מהאדם בכל אחד משלושת המצבים.

כאן מדבר הרמב"ם על הדרגה הראשונה ובה מוחל האדם לחברו כדי שלא ייענש בגללו. בהלכות תשובה מדובר גם על הסרת כל טינה מלבו, כי עניין זה נדרש לשלמות תשובתו של המבקש. ואילו בהלכות דעות מדבר על הדרישה לשלימות מידותיו האישיות של המוחל שימחול ויתפייס עם הפוגע כאילו לא חטא כלפיו מעולם, ומכאן נובעים ארבעת השינויים דלהלן:

א. כאן הוסיף תנאי "שביקש ממנו החובל ונתחנן לו כו' וידע שהוא שב מחטאו ונחם על רעתו" כי תנאי זה מוכרח לשם כפרת החטא, משא"כ בהלכות תשובה והלכות דעות לא הובא תנאי זה.

ב. כאן מכנה את המוחל בשם "נחבל" כי הוא זה שבמחילתו תבוא כפרה על פעולת החבלה, אבל בהלכות תשובה נקרא "אדם" על שם שמסייע לחברו לחזור בתשובה, ובהלכות דעות נקרא "מוחל" כי שם מדבר הרמב"ם במידותיו האישיות והנעלות.

ג. כאן ובהלכות תשובה כתב "אסור ... להיות אכזרי" אבל בהלכות דעות כתב רק "ולא יהיה המוחל אכזרי" כי שם מדובר על המידות הנדרשות מהאדם כשלעצמו ולא מצד מחילתו לזולת.

ד. כאן נאמר "אסור לנחבל להיות אכזרי ולא **ימחול**" כי מדובר במחילה על החטא מהסוג הפשוט, אבל בהלכות תשובה "אסור לאדם להיות אכזרי ולא **יתפייס**" כי שם מדבר על הסרת כל טינה מלבו.

(על פי לקו"ש חכ"ח ע' 144)

58) זאת לומדים מאברהם שנתפייס מאבימלך והתפלל בעדו, בבא־קמא צב. 59) שאינו חושש לעונש שיבוא על חבירו, אף־על־פי שהתחנן בפניו לבקש מחילה ממנו, שם. 60) "שלושה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים" (יבמות עט.). 61) תחנון הוא יותר מבקשה. 62) לאחר שלא נענה בפעם הראשונה. 63) הנחבל השתכנע. 64) לא ישוב לעשות כזאת. 65) התחרט בלבו. 66) "כל המעביר על מדותיו (שאינו מדקדק למדוד מדה למצערים אותו - רש"י), מעבירים לו על כל פשעיו" (ראש השנה יז.).

13 **יא. וְעוֹד יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין נִזְקֵי גוּפוֹ לְנִזְקֵי מָמוֹנוֹ.**
14 **שֶׁהָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: סַמֵּא אֶת עֵינִי[67], קְטַע אֶת יָדִי, עַל**
15 **מְנָת שֶׁאַתָּה פָּטוּר - הֲרֵי זֶה חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְבָרִים,**
16 **שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֶה בְּכָךְ[68]; אֲבָל הָאוֹמֵר**
17 **לַחֲבֵרוֹ: קְרַע אֶת כְּסוּתִי, שַׁבֵּר אֶת כַּדִּי, עַל מְנָת**
18 **שֶׁאַתָּה פָּטוּר - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[69]. וְאִם לֹא אָמַר לוֹ 'עַל**
19 **מְנָת שֶׁאַתָּה פָּטוּר' - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם, אַף עַל פִּי[70]**
20 **שֶׁהִרְשָׁהוּ לְהַשְׁחִית.**

67) בבא־קמא צב. 68) בחסרון ראשי איברים כאלו, ובצחוק אמר לו כך. אבל אם אמר לו הכני ופצעני, ולא לחסרו ראשי איברים – פטור, אם אמר על־מנת שתהיה פטור (מגיד־משנה). 69) ואין אומרים שדרך צחוק אמר לו, שעשוי אדם למחול על ממונו. 70) שיכול לומר לו: הרשיתי לך לקרוע את כסותי על־מנת שתשלם.

1 **יב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[71] כְּשֶׁבָּאוּ הַכֵּלִים לְיָדוֹ**
2 **תְּחִלָּה בְּתוֹרַת שְׁמִירָה[72], כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁאוּלִין אוֹ**
3 **מֻפְקָדִין אֶצְלוֹ, וְאָמַר לוֹ: שַׁבֵּר וּקְרַע, וְעָשָׂה כֵּן -**
4 **חַיָּב לְשַׁלֵּם[73], עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ: עַל מְנָת שֶׁאַתָּה פָּטוּר;**
5 **אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: קַח כְּלִי זֶה וְשַׁבְּרוֹ[74], בֶּגֶד זֶה**
6 **וּקְרָעוֹ, וְעָשָׂה כֵּן - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[75].**

71) שחייב לשלם אם לא אמר לו בפירוש על־מנת שאתה פטור (שם צג.). 72) ככתוב "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" (שמות כב, ו), שהתורה מחייבת אותו בפשיעה. 73) מכיון שנעשה שומר על הכלי, אינו פטור עד שיאמר לו במפורש על־מנת לפטור. אבל אם אמר לו קרע, כוונתו קרע אם אתה רוצה, ובלבד שתשלם לי. 74) ולקח אותו לשם שבירה ולא לשם שמירה. 75) כי אחריות שמירה לא קיבל על עצמו, ועל עצם מעשה השבירה אין לחייבו, שהרי נעשה ברשות הבעלים. גמרא שם.

7 **יג. הָאוֹמֵר[76] לַחֲבֵרוֹ: שַׁבֵּר כֵּלָיו שֶׁל פְּלוֹנִי עַל מְנָת**
8 **שֶׁאַתָּה פָּטוּר[77], וְעָשָׂה - הֲרֵי זֶה חַיָּב[78] לְשַׁלֵּם. וּכְאִלּוּ**
9 **אָמַר לוֹ: סַמֵּא עֵינוֹ[79] שֶׁל פְּלוֹנִי עַל מְנָת שֶׁאַתָּה**
10 **פָּטוּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֶעוּשֶׂה הוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם, הֲרֵי**
11 **זֶה הָאוֹמֵר לוֹ שֶׁתָּפוֹ בְּעָוֹן[80] וְרָשָׁע הוּא; שֶׁהֲרֵי**
12 **הִכְשִׁיל עִוֵּר[81], וְחִזֵּק[82] יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה.**

76) משנה בבא־קמא צב. 77) כלומר, אני אשלם במקומך. 78) העושה, אף־על־פי שאמרו לו במפורש על־מנת שאתה פטור. 79) שהעושה חייב. שאין שליח לדבר עבירה, כלומר בעבירה אין אומרים שלוחו של אדם כמותו ויתחייב השולח, אלא אומרים אחריות מעשה העבירה היא על עושהו, שלא היה צריך לשמוע בקול השולח, אלא בקול התורה, קידושין מב: 80) קידושין מג. 81) והוא רשע שעבר על לאו "ולפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד). ואף־על־פי שהמזיק ידע שהכלי של חבירו הוא, בכל זאת הוא בבחינת עוור, שאילו לא הבטיחו שיהיה פטור, לא היה שובר, ראה עבודה זרה ו. 82) המריץ אותו וזירזו לעשות את העבירה, גמרא שם.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) נתבארו בו דיני המזיק ממון חבירו היזק גמור וניכר, וכן נתבאר בו כשיש שיתוף לבהמה או לדבר אחר עם האדם המזיק בפועל הנזק.

13 **א. הַמַּזִּיק[2] מָמוֹן חֲבֵרוֹ - חַיָּב לְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם[3]. בֵּין**
14 **שֶׁהָיָה שׁוֹגֵג[4] בֵּין שֶׁהָיָה אָנוּס[5] - הֲרֵי הוּא כְּמַזִּיד[6].**
15 **כֵּיצַד? נָפַל מִן הַגַּג[7] וְשִׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים, אוֹ שֶׁנִּתְקַל[8]**
16 **כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ וְנָפַל עַל הַכְּלִי וְשִׁבְּרוֹ - חַיָּב נֶזֶק**
17 **שָׁלֵם. שֶׁנֶּאֱמַר: וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה. לֹא חִלֵּק**
18 **הַכָּתוּב[9] בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד.**

2) ראה למעלה פרק א הלכה יא. 3) משנה בבא־קמא כו. 4) שהזיק בלי כוונה. 5) כגון הדוגמאות שלמטה, שאינן אונס גמור, כי אפשר לשים לב ולהשמר מזה, אבל באונס גמור פטור. ראה לקמן הלכה ד, ולמעלה פרק א הלכה יב. 6) משנה, שם. 7) אפילו ברוח שאינה מצויה, והרי זה אנוס. כאן לא חילק רבינו בין רוח מצויה לבין רוח שאינה מצויה, כמו למעלה בפרק א הלכה יב, כי ההבדל ביניהם אינו קיים אלא לענין שלושה דברים (צער, ריפוי ושבת), אבל בנזק - אין הבדל, ובמזיק ממון אין אלא נזק בלבד. בבא־קמא כז. (וראה חושן־משפט סימן שעח סעיף ב, וביאור הגר"א סעיף־קטן ז). 8) והריהו שוגג, לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרך כשהם מהלכים, ראה בבא־קמא כז: והלכות נזקי ממון פרק יג, הלכה ה. 9) בבא־קמא לה.

19 **ב. וְאֶחָד הַהוֹרֵג בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ הַשּׁוֹבֵר כֵּלָיו[10]**
20 **אוֹ הַקּוֹרֵע בְּגָדָיו[11] אוֹ קוֹצֵץ נְטִיעוֹתָיו - הַכֹּל דִּין**
21 **אֶחָד הוּא[12].**

10) משנה, שם כו. 11) דוגמה זו, וכן זו של ההורג בהמתו של חבירו או קוצץ נטיעותיו - מובאות בתוספתא בבא־קמא פרק ג. 12) חייב נזק שלם כמזיד, בין שהיה שוגג ובין שהיה אנוס.

22 **ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[13] בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק[14]; אֲבָל**
23 **בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק - אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם אֶלָּא אִם הִזִּיק**
24 **בְּזָדוֹן[15], אֲבָל בִּשְׁגָגָה אוֹ בְּאֹנֶס - פָּטוּר[16]. וְכֵן אִם**
25 **הָיוּ שְׁנֵיהֶן בִּרְשׁוּת[17] אוֹ שְׁנֵיהֶם שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וְהִזִּיק**
26 **אֶחָד מֵהֶן[18] מָמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה - פָּטוּר[19].**

13) שהמזיק חייב לשלם, בין מגיד בין שוגג ובין אנוס. 14) מכיון שהמזיק צריך היה להזהר, בבא־קמא מח. 15) חייב המזיק, אף־על־פי שנכנס הניזק לרשותו, מפני שיש לו רשות להוציאו אבל לא להזיקו (נזקי ממון פרק ז הלכה ז). 16) שיכול לטעון: לא ידעתי שנכנסת, ועל כן לא נזהרתי (שם). ועוד טענה: אתה היית צריך להזהר שלא להניח כליך במקום שאפשר שיוזקו שלא בכוונה. 17) כגון ברשות הרבים או חצר השותפין או אפילו ברשות בעל הבית, אלא שנתן לו בעל הבית רשות להכנס, בבא־קמא מח: 18) מה־שאין־כן בדוגמא הקודמת, שם רק בעל הבית שהזיק פטור שלא בכוונה. אבל אם הנכנס הזיק את בעל הבית, הוא חייב אפילו שלא בכוונה, מכיון שנכנס שלא ברשות. 19) ובלשון הגמרא (שם) "הוזקו זה בזה, פטור". רבינו מפרש "דלא הוה ידע ביה" שאמרו בגמרא, היינו שלא בכוונה. והטעם שהוא פטור, שאין הניזק יכול לבוא בטענה למזיק שהיה עליו להזהר, מכיון ששניהם במצב אחד, ואין הוא חייב להזהר יותר מחבירו.

27 **ד. הָיָה עוֹלֶה בְּסֻלָּם[20], וְנִשְׁמְטָה שְׁלִיבָה[21] מִתַּחְתָּיו**
28 **וְנָפְלָה וְהִזִּיקָה: אִם לֹא הָיְתָה מְהֻדֶּקֶת[22] וַחֲזָקָה -**

חַיָּב[23]; הָיְתָה חֲזָקָה וּמְהֻדֶּקֶת, וְנִשְׁמְטָה אוֹ שֶׁהִתְלִיעָה[24] - הֲרֵי זֶה פָּטוּר, שֶׁזּוֹ מַכָּה בִּידֵי שָׁמַיִם הִיא[25]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים[26] - בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק; אֲבָל בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק - פָּטוּר[27], עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְהַזִּיק, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[28].

20) מכות ז: 21) מדריגה. 22) ממלאת את כל הנקב שהיא תחובה בו. 23) או אפילו היתה מהודקת, אבל לא היתה חזקה לשאת כובד האיש העולה בה - חייב, מפני שבנזקין חייב אדם אפילו הזיק שלא בכוונה. 24) והתולעים כרסמו והחלישו אותה, וכשעלה על הסולם נשמטה, גמרא שם. 25) ואונס גמור הוא ופטור (ראה להלן הלכות רוצח ושמירת נפש פ"ו הי"ב, ועיין מגיד־משנה כאן, שהיתה לרבינו גירסא אחרת בגמרא שלפנינו). 26) שאין המזיק פטור אלא־אם־כן היתה מכה בידי שמים. 27) בין שוגג ובין אונס רגיל, כעין אלו שמנה רבינו בהלכה א. 28) בהלכה הקודמת.

ה. הֲרֵי שֶׁמִּלֵּא[29] חָצַר חֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וָשֶׁמֶן, אֲפִלּוּ הִכְנִיסָם בִּרְשׁוּת - הוֹאִיל וְלֹא קִבֵּל עָלָיו בַּעַל הֶחָצֵר לִשְׁמֹר, הֲרֵי זֶה נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּדַרְכּוֹ[30]; וְכֹל שֶׁיִּשְׁתַּבֵּר מִן הַכַּדִּים בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ - הֲרֵי הוּא פָּטוּר עֲלֵיהֶן[31]. וְאִם שִׁבְּרָן בִּכְנִיסָה[32], אֲפִלּוּ הִכְנִיסָם בַּעַל הַכַּדִּים שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם[33]. [וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה].

29) והנכנס והיוצא דורך על הכדים (בבא־קמא כח.). 30) ואין הוא חייב לנהוג בזהירות יתירה וללכת סחור סחור, וכמו כן אין הוא חייב לטרוח לסדר את הכדים זה על גבי זה, כדי לפנות לו מעבר. 31) כי ברשות המזיק אינו חייב עד שיתכוון להזיק (למעלה הלכה ג). ולשון הברייתא (שם): "משבר ויוצא, משבר ונכנס". 32) להזיק. 33) יש לו רשות לפנותם מחצרו, אבל לא לשברם.

ו. שׁוֹר שֶׁעָלָה[34] עַל גַּבֵּי שׁוֹר לְהָרְגוֹ בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק[35], שֶׁהוּא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן, בֵּין שֶׁהָיָה תָּם[36] בֵּין שֶׁהָיָה מוּעָד[37], וּבָא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן וְשָׁמַט אֶת שׁוֹרוֹ לְהַצִּילוֹ, וְנָפַל עֶלְיוֹן וָמֵת - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[38].

34) בבא־קמא כ. 35) משום שאינו מתכוון פטור לדעת רבינו רק ברשות המזיק, ראה למעלה הלכות ג־ד. 36) שהעליון היה תם, ואם יהרוג את התחתון אינו משלם אלא חצי נזק, ובעל התחתון יפסיד. 37) אפילו היה מועד, שמשלם נזק שלם, ובעל התחתון לא יפסיד, אם לא יעשה דין לעצמו ויפנה לבית־הדין. 38) שלא נתכוון להזיק.

ז. דְּחָפוֹ לָעֶלְיוֹן[39] וָמֵת: אִם הָיָה יָכוֹל לְשָׁמְטוֹ[40] וְלֹא שְׁמָטוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב; וְאִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְשָׁמְטוֹ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[41].

39) בכוח, גמרא שם. 40) את התחתון (המאירי), ואז יתכן ולא היה העליון מת. 41) גמרא שם.

ח. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין[42] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ וְזֶה בָּא בִּקּוֹרָתוֹ[43], וְנִשְׁבְּרָה חָבִיתוֹ שֶׁל זֶה בִּקּוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה - פָּטוּר; שֶׁלָּזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ[44] וְלָזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ. הָיָה בַּעַל הַקּוֹרָה רֹאשׁוֹן וּבַעַל הֶחָבִית אַחֲרוֹן, וְנִשְׁבְּרָה חָבִית בִּקּוֹרָה - פָּטוּר[45]. וְאִם עָמַד בַּעַל הַקּוֹרָה לָנוּחַ מִכֹּבֶד מַשָּׂאוֹ[46] - חַיָּב[47]. וְאִם הִזְהִיר לְבַעַל הֶחָבִית וְאָמַר לוֹ: עֲמֹד - פָּטוּר[48]. עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ - הֲרֵי הוּא כְּמְהַלֵּךְ[49] וּפָטוּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לְבַעַל הֶחָבִית; שֶׁהוּא טָרוּד בְּדַרְכּוֹ[50]. הָיָה בַּעַל חָבִית רֹאשׁוֹן[51] וּבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן, וְנִשְׁבְּרָה חָבִית בִּקּוֹרָה - חַיָּב; שֶׁזֶּה כְּמוֹ שֶׁשִּׁבְּרוֹ בְּיָדוֹ בְּכַוָּנָה[52]. וְאִם עָמַד בַּעַל חָבִית לָנוּחַ - פָּטוּר[53]. וְאִם הִזְהִיר לְבַעַל הַקּוֹרָה וְאָמַר לוֹ: עֲמֹד - הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְאִם עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לְבַעַל הַקּוֹרָה - הֲרֵי הוּא חַיָּב. וְכֵן זֶה בָּא בְּגָרוֹ וְזֶה בָּא בִּפְשִׁתָּנוֹ[54]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

42) זה מול זה או זה בצד זה, משנה בבא־קמא לא: 43) על־ידי שפגעו זה בזה דרך הליכתם. 44) ומכיון ששניהם ברשות, המזיק שלא בכוונה פטור (למעלה הלכה ג), ובעל החבית חייב להזהר שלא יפגע בקורה. 45) בעל הקורה, כי בעל החבית ראה את בעל הקורה הולך כדרכו, ואף הוא צריך היה ללכת במתינות ולא למהר יותר מדי, ועל כן הוא עצמו אשם בנזקו. 46) ובעל החבית הלך כדרכו, ולא הרגיש בעמידתו של בעל הקורה ופגע בו בדרך הילוכו ונשברה החבית (שם לא.). 47) בעל הקורה, שלא היה לו לנוח בדרך ומשאו על גבו, ובעל החבית לא היה צריך להעלות על דעתו, שבעל הקורה יעמוד בדרך, כי אין דרך בני אדם לנוח ומשאם על גבם. 48) אף־על־פי שלא צריך היה לעמוד, בכל זאת מועילה האזהרה לפטור אותו. 49) שדרך נושאי משאות לעשות כן. 50) ואין להאשימו, ובעל החבית צריך היה להרגיש בזה. 51) שם לב. 52) כי בעל החבית הלך כדרכו, והחבית נשברה מפני שבעל קורה מיהר יותר מדי ופגע בחבית, ומשום כך הוא חייב. 53) בעל הקורה, כי בעל החבית לא היה צריך לעמוד לנוח, שהרי הוא יודע שאנשים באים אחריו. 54) ונשרף הפשתן בגרו של חבירו.

ט. שְׁנַיִם[55] שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין[56] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ, וְהֵזִיק[57] אֶחָד מֵהֶן בַּחֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה[58] - זֶה הָרָץ חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁנֶּה[59]. וְאִם הָיָה עֶרֶב שַׁבָּת[60] בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁבִּרְשׁוּת הוּא רָץ[61], כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס הַשַּׁבָּת וְהוּא אֵינוֹ פָּנוּי[62]. הָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִים וְהֵזִיקוּ זֶה בָּזֶה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין, וַאֲפִלּוּ בִּשְׁאָר הַיָּמִים[63].

55) בבא־קמא לב: 56) זה כנגד זה. 57) על־ידי שפגעו זה בזה. 58) כי בכוונה, אף המהלך שהזיק את הרץ חייב, כשם שהמזיק בכוונה חייב אפילו כשהניזק נכנס לרשותו בלי רשות (למעלה הלכה ג). 59) מדרך בני אדם, ואין לו רשות לרוץ ברשות הרבים. 60) גמרא שם. 61) ודינו

כמהלך. 62) לקבל את השבת. 63) כדין שניהם שלא ברשות (למעלה הלכה ג).

י. אֶחָד הַמַּזִּיק בְּיָדוֹ, אוֹ שֶׁזָּרַק אֶבֶן[64] אוֹ יָרָה חֵץ[65] וְהִזִּיק בּוֹ, אוֹ שֶׁפָּטַר מַיִם[66] עַל חֲבֵרוֹ אוֹ עַל הַכֵּלִים וְהִזִּיק, אוֹ שֶׁרָק[67] אוֹ נָעַ[68] וְהִזִּיק בְּכִיחוֹ[69] וְנִיעוֹ[70] בְּעֵת שֶׁהָלְכוּ מִכֹּחוֹ - הֲרֵי זֶה כְּמַזִּיק בְּיָדוֹ[71]. וְהֵם תּוֹלְדוֹת שֶׁל אָדָם[72]. אֲבָל אִם נָח הָרֹק וְהַכִּיחַ עַל הָאָרֶץ, וְאַחַר כָּךְ נִתְקַל[73] בָּהֶן אָדָם - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹרוֹ[74]; שֶׁכָּל תַּקָּלָה[75] תּוֹלֶדֶת בּוֹר הִיא[76], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[77].

64) בבא־קמא כו: 65) כתובות לא. 66) הפנה זרם מים, מלשון "פוטר מים" (משלי יז, יד), ודינו ככוחו. ראה בבא־קמא ו. 67) רקק, שם ג: 68) באף. 69) ברוק הפה. 70) ליחת האף. 71) וחייב בין הזיק את חבירו ובין הזיק כליו. 72) נזקים הדומים לאלו שאדם עצמו עושה. 73) וניזק. 74) ואינו חייב על נזקי כלים, כי כתוב בתורה "ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג), ודרשו רבותינו: שור - ולא אדם (אם מת), חמור - ולא כלים (בבא־קמא נג: וראה הלכות נזקי ממון פרק יג הלכה א). 75) ברשות הרבים, בין הפקירה ובין לא הפקירה. 76) דומה לבור שמפורש בתורה (שם), ודינם כדין בור. 77) הלכות נזקי ממון פרק יג הלכה ב.

יא. לוּטֵשׁ[78] שֶׁהָיָה מַכֶּה[79] בְּפַטִּישׁ, וְיָצָא גֵץ[80] מִתַּחַת הַפַּטִּישׁ וְהִזִּיק - הֲרֵי זֶה חַיָּב, כְּמִי שֶׁזָּרַק אֶבֶן אוֹ חֵץ[81]. וְכֵן הַבַּנַּאי[82] שֶׁקִּבֵּל עָלָיו[83] אֶת הַכֹּתֶל לְסָתְרוֹ, וְשִׁבֵּר אֶת הָאֲבָנִים אוֹ הִזִּיק[84] - חַיָּב[85]. הָיָה סוֹתֵר מִצַּד זֶה וְנָפַל מִצַּד אַחֵר[86] - פָּטוּר[87]. וְאִם מֵחֲמַת הַמַּכָּה[88] - חַיָּב; שֶׁזֶּה כְּזוֹרֵק חֵץ וְהִזִּיק בּוֹ הוּא[89].

78) עובד במתכת. 79) על המתכת המלובנת. 80) שביב לוהט, בבא־קמא סב: 81) שהרי הגץ מכוח מכתו יצא. 82) שם צח: 83) עבודה בקבלנות, וכל האחריות עליו. אבל אם היה שכיר יום, לא נסתלק בעל הבית משמירתו, והיא מוטלת על שניהם, ושניהם משלמים (בית הבחירה לבבא־קמא עמוד 281). 84) אחרים. 85) שאדם מועד לעולם, והיה צריך להזהר. 86) מחמת אונס, שהיה סבור שצד שני יוכל לעמוד בלא זה. 87) שאנוס הוא. 88) שהיה מכה בפטיש בכל כוחו, ונתנדנד הכותל מחמת המכה. 89) גופו, ומזיק גמור הוא (ולא כגורם בנזקין).

יב. הַכּוֹבֵשׁ[90] בְּהֶמַת חֲבֵרוֹ בַּמַּיִם, אוֹ שֶׁנָּפְלָה וּמְנָעָהּ מִלַּעֲלוֹת[91], עַד שֶׁמֵּתָה בַּמַּיִם; אוֹ שֶׁהִנִּיחָהּ בַּחַמָּה וְצִמְצֵם עָלֶיהָ הַמָּקוֹם כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּמְצָא צֵל עַד שֶׁהֲרָגַתָּהּ הַחַמָּה - חַיָּב לְשַׁלֵּם[92]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

90) השקיע בידיו ראש הבהמה במים ומתה (סנהדרין עו:). 91) אחזה בידיו, ולא נתן לה לעלות מן המים. 92) כדעת רבינא בבא־קמא שם, ואף־על־פי שהשמש הרגה אותה, והוא אינו אלא גורם לנזק, בכל זאת חייב. ראה להלן פרק ז הלכה יא.

יג. שְׁנַיִם שֶׁהֵמִיתוּ אֶת הַבְּהֵמָה כְּאַחַת אוֹ שִׁבְּרוּ אֶת הַכְּלִי כְּאַחַת - מְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶן[93].

93) מחלקים את תשלומי הנזק, וכל אחד משלם חצי, ואין אומרים שכל אחד ישלם הכל [כלומר שהניזק יגבה ממי שירצה], אפילו אם בכוחה של מכת כל אחד לשבור את הכלי (מאירת־עינים חושן־משפט סימן שפג, סעיף־קטן י). ומקור דין זה בתוספתא בבא־קמא פרק ב: "חמשה שישבו על גבי ספסל ונשבר, כולם חייבים לשלם", כלומר, כל אחד משלם חלקו.

יד. חֲמִשָּׁה שֶׁהִנִּיחוּ חָמֵשׁ חֲבִילוֹת עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא מֵתָה, וּבָא זֶה הָאַחֲרוֹן וְהִנִּיחַ חֲבִילָתוֹ[94] עֲלֵיהָ וָמֵתָה: אִם הָיְתָה מְהַלֶּכֶת בְּאוֹתָן הַחֲבִילוֹת, וּמִשֶּׁהוֹסִיף זֶה חֲבִילָתוֹ עָמְדָה וְלֹא הָלְכָה - הָאַחֲרוֹן חַיָּב[95]; וְאִם מִתְּחִלָּה לֹא הָיְתָה מְהַלֶּכֶת - הָאַחֲרוֹן פָּטוּר[96]; וְאִם אֵין יָדוּעַ[97] - כֻּלָּן מְשַׁלְּמִין בְּשָׁוֶה.

94) כך פירש רבינו את לשון הגמרא "מרבה בחבילה", בבא־קמא י. וראה שם רש"י, שפירש אחרת. 95) כי לולא הוא, לא היתה מתה. 96) כי גם בלעדו היתה מתה. גירסת רבינו בגמרא היתה: "היכי דמי, אי דבלאו איהו הוה אזלא (אם בלעדיו היתה הולכת) פשיטא (מובן מאליו שהוא חייב). אלא דבלאו איהו נמי לא אזלא (אלא שבלעדי הוא גם כן לא הלכה), מאי קא עביד (מה הוא עשה, וצריך להיות פטור)". וראה מגיד־משנה כאן. 97) כך משמע מלשון התוספתא שם, שכתוב סתם: חמשה שישבו על גבי ספסל ונשבר, כולם חייבים.

טו. וְכֵן חֲמִשָּׁה שֶׁיָּשְׁבוּ[98] עַל הַכִּסֵּא וְלֹא נִשְׁבַּר, וּבָא אַחֲרוֹן וְיָשַׁב עָלָיו וְנִשְׁבַּר, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה רָאוּי לְהִשָּׁבֵר בָּהֶן קֹדֶם שֶׁיָּשַׁב[99], הוֹאִיל וְקֵרֵב אֶת שִׁבְרָתוֹ[100] - הָאַחֲרוֹן חַיָּב; שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִים לוֹ: אִלּוּ לֹא נִסְמַכְתָּ עָלֵינוּ[101], הָיִינוּ עוֹמְדִים קֹדֶם שֶׁיִּשָּׁבֵר. וְאִם יָשְׁבוּ כְּאַחַת[102] וְנִשְׁבַּר - כֻּלָּן חַיָּבִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

98) בבא־קמא י: 99) ויכול האחרון לטעון, לולא ישבתי גם כן היה הכסא נשבר, ולא עשיתי כלום. 100) לולא ישב היה נשבר כעבור שתי שעות, ולאחר שישב נשבר בשעה אחת, גמרא שם. 101) כך בדפוס רומי ר"מ. בדפוסים שלנו: "עלינו". והפירוש, אילו לא ישבת על הכסא, היינו עומדים לפני השעתיים ולא היה נשבר. ורש"י שם פירש אחרת. ועיין היטב חושן־משפט סימן שפא, מאירת־עינים סעיף־קטן ב וביאור הגר"א שם, שלרבינו היתה גירסא אחרת בגמרא שלנו. 102) תוספתא שם.

טז. אָדָם וְשׁוֹר[103] שֶׁדָּחְפוּ בְּהֵמָה אוֹ אָדָם אוֹ כֵּלִים אוֹ בֶּהֱמַת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[104] לְבוֹר, וְהֵזַּק הַנִּדְחָף בַּבּוֹר אוֹ מֵת אוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַכֵּלִים: לְעִנְיַן נִזְקֵי אָדָם אוֹ הֵזֵק בְּהֵמָה - שְׁלָשְׁתָּן חַיָּבִין[105]: הָאָדָם הַדּוֹחֵף וּבַעַל הַשּׁוֹר וּבַעַל הַבּוֹר, וּמְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶן[106]; לְעִנְיַן דְּמֵי וְלָדוֹת וְאַרְבָּעָה דְּבָרִים - אָדָם חַיָּב, וּבַעַל הַשּׁוֹר

וּבַעַל הַבּוֹר פְּטוּרִין[107]; לְעִנְיַן כֹּפֶר[108] וּשְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד[109] - בַּעַל הַשּׁוֹר חַיָּב, וְאָדָם וּבַעַל הַבּוֹר פְּטוּרִין[110]; לְעִנְיַן כֵּלִים וּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין - אָדָם וּבַעַל הַשּׁוֹר חַיָּבִין[111], וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר[112].

103) בבא־קמא נג: 104) בהמת קדשים שנפל בה מום, שפסולה לקרבן. 105) אף בנזקי האדם, ואף־על־פי שלמדו אצל בור "כי יפול שמה שור", שור - ולא אדם (למעלה הלכה י), זהו רק אם מת האדם, אבל אם הוזק האדם - בעל הבור חייב. 106) אם השור מועד, משלם כל אחד מהם שליש. ואם השור תם, משלם בעל השור חצי חלקו בנזק, היינו שתות הנזק (חצי משליש), והיתר מתחלק שוה בשוה בין האדם ובעל הבית. [כרבי נתן שם, מפני שהמסקנא שם היא: "הא והא כרבי נתן" (שניהם סוברים כרבי נתן)]. 107) כי תשלום דמי ולדות וארבעה דברים, נאמר בתורה באדם בלבד (שמות כא, וראה למעלה פרק א, הלכה א; פרק ד הלכה א). 108) אם דחפו אדם ושור מועד את האדם לבור ומת, וצריך לשלם דמי הנהרג, ראה הלכות נזקי ממון פרק י הלכה ב. 109) אם דחפו עבד כנעני לבור ומת, ומגיע לבעלים כופר העבד לפי הסכום הקצוב בתורה שלושים סלע כסף. ראה שם פרק יא הלכה א. 110) האדם פטור, כי בעבירה שיש בה מיתת בית־דין פטור האדם מן התשלומין, אפילו היה שוגג שאינו נהרג. ראה למעלה פרק ד הלכה ה. 111) המדובר בפסולי המוקדשים שנפדו, והם בכלל "שור רעהו" שהרי מותרים באכילה. [אבל קדשי־קדשים בעלי מומים מועלים בהם (פרק שני מהלכות מעילה הלכה טז), והמזיק דבר שיש בו מעילה פטור (פרק ח מנזקי ממון הלכה ה). ובדין שלפנינו היו כולם פטורים. אמנם מסגנונו של רבינו שם משמע שגם לפני שנפדו, בכלל "שור רעהו" הם, שהרי כתב "פסולי המוקדשים עליהם דין נזקין, שהרי יצאו לפדיון ולהיותם חולין". משמע שעומדים לפדיון וטרם נפדו. רש"י בבא־קמא י. אומר שרק אם נפדו הם נקראים "שור רעהו". וצריך עיון גדול]. 112) בכלים פטור, כלמעלה הלכה י. ועל שור פסולי המוקדשים אפילו נפדה והוא מותר באכילה (דברים יב, טו) פטור, שנאמר (שמות כא, לד): "והמת יהיה לו", וזה אין המת שלו, שהרי הוא טעון קבורה, שנאמר "ואכלת" - ולא לכלביך. ראה בבא־קמא שם.

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) נתבארו בו דיני המזיק נזק שאינו ניכר, והגורם ההיזק, ודיני התביעה שיש בין הניזק והמזיק.

א. הַמַּזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר[2] - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנָּה הַדָּבָר[3] וְלֹא נִפְסְדָה צוּרָתוֹ, חֲרֵי זֶה פָּטוּר[4] מִן הַתַּשְׁלוּמִין דִּין תּוֹרָה[5]. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[6] אָמְרוּ: הוֹאִיל וְהִפְחִית דְּמֵיהֶן, חֲרֵי זֶה חַיָּב, וּמְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִפְחִית[7] מִדְּמֵיהֶן.

2) גיטין נג. 3) שלא חסר בו כלום. 4) פסק כרבי יוחנן, נגד דעת חזקיה רבו, שדבר תורה חייב, מפני שדעתו הופרכה שם נג: מברייתא. 5) כי כל הנזקין המפורטים בתורה, הם נזק שניכר. 6) חכמים קנסו אותו. ראה הלכה ג. 7) נזק שלם.

ב. כֵּיצַד? חֲרֵי שֶׁטִּמֵּא[8] אֲכָלִין טְהוֹרִים[9] שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁדִּמַּע[10] לוֹ פֵּרוֹת, אוֹ עֵרֵב לוֹ טִפַּת[11] יַיִן נָסֵךְ[12] בְּתוֹךְ יֵינוֹ, שֶׁחֲרֵי אָסַר עָלָיו הַכֹּל[13], וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[14] - שָׁמִין מַה שֶּׁהִפְסִיד, וּמְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם[15] מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו[16], כְּדֶרֶךְ כָּל הַמַּזִּיקִין[17].

8) שנגע בהם כשהוא טמא, או הניח עליהם שרץ מת. משנה שם נב: 9) כגון תרומה שמפסידה לגמרי, שדינה בשריפה. ואף על פי שיכול ליהנות ממנה בשעת ביעורה, הרי זה כהפסד מלא, כי הנאה זו אין ערכה רב. או חולין שחבירו אוכל אותם בטהרה, ואף על פי שאין כאן הפסד גמור, חייבוהו החכמים לשלם מה שהפחית מדמיהם, מפני שאסור לגרום טומאה לחולין בארץ ישראל, שהפרושים אוכלים שם חוליהם בטהרה, שם נג. 10) שערבב תרומה בחולין של חבירו, ומפסידו, שצריך למכור פירותיו לכהן בזול, שרק לכהנים מותרים באכילה, שם. 11) שיין נסך אוסר תערובתו במשהו. 12) שנסכו לעבודה זרה. 13) המדובר ביין נסך שאוסר אפילו בהנאה. 14) ולאו דווקא אלו שלושה הנזכרים במשנה, והיינו כרב ולא כשמואל שאמר, שאין ללמוד מאלו על אחרים. [ואף על פי שהלכה כשמואל בדיני ממונות פסק כאן כרב מפני שבגמרא שם שקלו וטרו לפי שיטת רב. ואפשר גם לומר שלמסקנה של הסוגייה שם גם שמואל מודה שבעניינים דומים ממש לומדים מאלה על אחרים, אלא ששלושה אלה אינם דומים ולכן הוצרכו כולם], שם נג. 15) אף על פי שמן התורה הוא פטור לגמרי. 16) מן הטובים שבקרקעותיו, או מטלטלים ואף על פי שאינו אלא מדרבנן, כי חכמים תיקנו כעין דאורייתא. 17) שכתוב בהם "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם", בבא קמא ה.

ג. וְדָבָר זֶה[18] קָנָס הוּא[19] שֶׁקְּנָסוּהוּ חֲכָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל אֶחָד מִן הַמַּשְׁחִיתִים הוֹלֵךְ וּמְטַמֵּא טָהֳרוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְאוֹמֵר: פָּטוּר אֲנִי[20]. לְפִיכָךְ, אִם מֵת זֶה שֶׁהִזִּיק הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר - אֵין גּוֹבִין הַנֶּזֶק מִנְּכָסָיו; שֶׁלֹּא קָנְסוּ חֲכָמִים אֶלָּא זֶה שֶׁעָבַר וְהִזִּיק, אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוּם - לֹא קְנָסוּהוּ. וְכֵן הַמַּזִּיק הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר בִּשְׁגָגָה אוֹ בְּאֹנֶס - פָּטוּר[21]; שֶׁלֹּא קָנְסוּ אֶלָּא הַמִּתְכַּוֵּן[22] לְהַזִּיק מִדַּעְתּוֹ[23].

18) שחייב על היזק שאינו ניכר. 19) ולא מצד הדין, כי היזק שאינו ניכר אינו היזק (גיטין נג.). 20) נימוק זה מובא בגמרא שם. 21) משנה גיטין נב: אבל במזיק היזק שניכר חייב שוגג כמזיד. ראה למעלה שם. 22) ולא שגג. 23) מרצונו ולא אנוס. הפטור בשוגג ובאונס נובע מטעם החיוב האמור למעלה "כדי שלא יהיה ... הולך ומטמא ..." שאינו אלא במתכוון.

ד. הַכֹּהֲנִים שֶׁכִּבְּלוּם[24] אֶת הַזֶּבַח: בְּמֵזִיד - חַיָּבִין

לְשַׁלֵּם[25], בְּשׁוֹגֵג[26] - פְּטוּרִין[27]. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּפָרַת חַטָּאת[28] וּבְמֵי חַטָּאת[29]: בְּמֵזִיד - חַיָּב לְשַׁלֵּם[30], בְּשׁוֹגֵג - פָּטוּר.

24) ששחטו את הקרבן או עשו אחת מעבודות הדם, כגון קבלה או זריקה על מנת שיאכלו אותו חוץ לזמנו, ועל ידי כך נפסל הקרבן. 25) את הנזק שהזיקו, אף על פי שזה היזק שאינו ניכר. 26) כגון שהיה קרבן חטאת וחשבו שהוא שלמים, וחשבו עליו לאכלו שני ימים ולילה אחד, כדין אכילת שלמים, או שלא ידע שהמחשבה אסורה ומפגלת את הקרבן. 27) כדין היזק שאינו ניכר. במשנתינו הגירסא: "מזידין חייבין" ומשמע ששוגגים פטורים. ויש גורסים בפירוש: "מזידים חייבים שוגגים פטורים", כמו בהמטמא והמדמע והמנסך, וזוהי גם גירסת הרי"ף וראה שם נג: תוספות דיבור המתחיל ותני עלה. 28) בפרה אדומה שמשתמשים באפרה לטהר טמאים, והעושה בה מלאכה פוסלה, שנאמר "לא עלה עליה עול" (במדבר יט, ב). 29) שמערבבים בהם את אפר הפרה, ואף הם נפסלים במלאכה, כגון ששקל כנגדם משקלות. 30) מטעם קנס, כדין היזק שאינו ניכר (ראה ראב"ד ומגיד משנה).

ה. הִכְנִיס פָּרָה לְמַרְבֵּץ[31] כְּדֵי שֶׁתִּינָק[32] וְתָדוּשׁ[33], וְהִסִּיחַ[34] דַּעְתּוֹ מִמֵּי חַטָּאת[35] - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם[36] וְחַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם.

31) למקום שעומדות פרות קשורות בצוואריהן ודשות (וראה רש"י בבא מציעא ל.). 32) כגון שהייתה אמה שם. 33) יחד עם שאר הפרות. 34) או הסיח. 35) הטעונים שמירה, שנאמר בהם "למשמרת למי נידה" (שם, ט), כלומר שיהיו משומרים לכך ואם הסיח דעתו משמירתם נפסלו. 36) על שהכניסה אין לחייבו, שהרי לטובתה הכניסה כדי שתינק, ולא נפסלה על ידי זה והפסול בא מחמת מחשבתו שתדוש, ומשום כך פטור מלשלם. בהלכה הקודמת, כהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבים לשלם, אף על פי שהפסול בא מחמת המחשבה - ששם הפסול קשור במעשה השחיטה או זריקת הדם, שעשה שלא כהוגן ולכן הרי זה כפוסלו בידיים. ראה שם תוספות רי"ד.

ו. הַמְנַסֵּךְ[37] יֵין חֲבֵרוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה - לֹא נֶאֱסַר הַיַּיִן; שֶׁאֵין אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל[38] אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. וְאִם הָיָה לוֹ בּוֹ שִׁתָּפוּת, אוֹ שֶׁהָיָה מוּמָר[39], שֶׁהֲרֵי הוּא כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁהִתְרוּ בּוֹ[40] וְקִבֵּל הַהַתְרָאָה[41], שֶׁהֲרֵי הוּא מוּמָר[42] - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר הַיַּיִן[43], וְחַיָּב לְשַׁלֵּם[44]. וְהֵיאַךְ יִתְחַיֵּב זֶה לְשַׁלֵּם וַהֲרֵי הוּא מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ[45]? מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲת שֶׁהִגְּבִיהוּ[46] נִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם[47], וְאֵינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ עַד שֶׁיְּנַסֵּךְ[48].

37) הכניס ידו לתוך היין ושכשך לשם עבודה זרה. 38) אין דרכו לאסור, ומשום כך אפילו שמעו מפיו שכוונתו לנסך, אנו אומרים שלצערו בלבד התכוון, חולין מא. 39) "זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזדון והורגל ונתפרסם בה ... והוא שיעשה להכעיס" (הלכות תשובה פרק ג הלכה ז). 40) בישראל שלא ינסך, שהמנסך חייב מיתה (שם). 41) ואמר יודע אני שאני חייב מיתה, ובכל זאת אני מנסך. 42) על ידי זה הוא נעשה עכשיו מומר אף על פי שקודם לא היה בחזקת מומר, שם. 43) שבמומר לעבודה זרה אנו מניחים שדעתו לנסך, ואדם יכול לאסור דבר שאינו שלו, שם. 44) פסק כרב, שמנסך במזיד חייב לשלם (מגיד משנה). 45) חייב סקילה. וחייבי מיתת בית דין פטורים מלשלם. 46) על מנת לנסכו ולאסרו, דרכם של המנסכים להגביה את היין לפני הניסוך (ראה תוספות גיטין נב: דיבור המתחיל מנסך). 47) כדין גזלן. 48) ואין המתחייב בנפשו פטור מלשלם אלא אם כן חיוב ממון וחיוב מיתה באים כאחד (שם).

ז. כָּל הַגּוֹרֵם לְהַזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ - חַיָּב לְשַׁלֵּם[49] נֶזֶק שָׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו, כִּשְׁאָר הַמַּזִּיקִין. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ הוּא הַמַּזִּיק זֶה הַנֶּזֶק עַצְמוֹ בָּאַחֲרוֹנָה[50], הוֹאִיל וְהוּא הַגּוֹרֵם הָרִאשׁוֹן - חַיָּב. כֵּיצַד? הַזּוֹרֵק כְּלִי שֶׁלּוֹ[51] מֵרֹאשׁ הַגָּג עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת[52], וּבָא אַחֵר וְקָדַם[53] וְסִלֵּק אֶת הַכָּרִים[54] מֵעַל הָאָרֶץ, וְנֶחְבַּט הַכְּלִי בָּאָרֶץ וְנִשְׁבַּר - חַיָּב נֶזֶק שָׁלֵם[55] כְּאִלּוּ שִׁבְּרוֹ בְּיָדוֹ; שֶׁסִּלּוּק הַכָּרִים וְהַכְּסָתוֹת גָּרַם לוֹ[56] שֶׁיִּשָּׁבֵר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

49) כדעת רבי מאיר בבא קמא ק. בלשון התלמוד: "דינא דגרמי" וכך פסק הרי"ף בבא קמא סוף פרק ב. [ולא כל גורם נזק חייב, שהרי רבינו עצמו בהלכות נזקי ממון פרק ב הלכה יט פוטר את המשסה כלבו של חבירו בחבירו. וכן פסק שם, פרק יד הלכה יד בטומן קמתו של חבירו. ופירשו רובם של ראשונים ואחרונים שיש לחלק בין "גרמא בנזיקין" ובין "דינא דגרמי". "גרמא" פטור לכל הדעות, וב"דינא דגרמי" מחלוקת תנאים, ורבינו פוסק כרבי מאיר ודן דיני דגרמי לחייב את הגורם. והאריכו בהגדרות שני המונחים הללו ראשונים ואחרונים, ומדברי כולם יוצא ש"דיני דגרמי" כולל גורמים יותר ישירים ויותר חזקים מגרמא. וראה ש"ך חושן משפט תיח סעיף קטן ד שייחס לרבינו את הדעה, שגרמא בניזקין ודיני דגרמי היינו הך, אבל יחיד הוא בדבר זה, ומעניין שהמשפט הזה נמצא בסוגריים. וראה ש"ך שם סימן שפו סעיף קטן א וסעיף קטן ד]. 50) אלא הוא המזיק באחרונה. 51) ובכלי של חבירו ראה הלכה ח. 52) ואין סופו להישבר וברשות זרקו, שהרי שלו הוא. 53) קודם שהגיע הכלי לארץ. 54) שלא ברשות, שהרי לא שלו הם. 55) שהרי הזורק ברשות עשה, וכל החיוב על המסלק. 56) ששבר, והגורם לנזק חייב נזק שלם.

ח. הַזּוֹרֵק כְּלִי שֶׁל חֲבֵרוֹ[57] מֵרֹאשׁ הַגָּג עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל בַּעַל הַכְּלִי, וְקָדַם בַּעַל הַכְּלִי וְהֵסִיר הַכָּרִים[58] - הַזּוֹרֵק חַיָּב[59]; שֶׁזְّרִיקָתוֹ הוּא הַגּוֹרֵם הָרִאשׁוֹן[60] לִשְׁבִירַת הַכְּלִי. וְאִם קָדַם אַחֵר[61] וְסִלְקָן - שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין[62], הַזּוֹרֵק וְהַמְסַלֵּק; שֶׁשְּׁנֵיהֶם גָּרְמוּ לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ שֶׁל זֶה.

57) ושלא ברשות זרק. 58) וברשות עשה, שהרי שלו הם. 59) בכל, כי לבעל הכרים מותר לקחת כרים שלו בכל עת שירצה, מה שאין כן הזורק, שכל מעשהו באיסור. ופסק

רבינו כרי"ף שאין הלכה כרבה (בבא קמא כו:) שאומר הזורק פטור. 60) שלולא זרק לא היה הכלי נשבר. 61) שאינו בעל הכרים. 62) כי שניהם שלא ברשות עשו, ושניהם שותפים בנזק שגרמו. [מלשונו של רבינו שכתב: "כרים וכסתות של בעל הכלי" משמע, שאם הכרים היו של אדם אחר ובעל הכלי סילקם, משלם הזורק חצי נזק בלבד].

ט. וְכֵן הַשּׁוֹרֵף שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ - חַיָּב[63] לְשַׁלֵּם כָּל הַחוֹב[64] שֶׁהָיָה בַּשְּׁטָר; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין גּוּף הַשְּׁטָר מָמוֹן[65], הֲרֵי גָּרַם לְאַבֵּד הַמָּמוֹן[66]. וּבִלְבַד שֶׁיּוֹדֶה לוֹ הַמַּזִּיק שֶׁשְּׁטָר מְקַיָּם הָיָה[67], וְכָךְ וָכָךְ הָיָה כָּתוּב בּוֹ[68], וּמֵחֲמַת שֶׁשְּׁרָפוֹ הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לִגְבּוֹת הַחוֹב[69]; אֲבָל אִם לֹא הֶאֱמִינוֹ[70] - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ אֶלָּא דְּמֵי הַנְּיָר בִּלְבַד.

63) כרפרם, שדן דינא דגרמי, ולא כרבה שסובר פטור, שהשורף יכול לטעון: שרפתי לך פיסת נייר בלבד (שם). 64) ובלשון הגמרא "דמי שטרא מעליא" (=דמי שטר מעולה), היינו כל הסכום הכתוב בו ולא דמי השטר כפי שהוא שווה למכירה (שם). 65) אלא נייר בלבד. 66) לולא שרפו, היה בעל השטר גובה כל החוב שבשטר. 67) בית דין אישרו חתימות עדי השטר ורשמו האישור על השטר ואפשר לגבות בו. 68) כלומר, השורף מאמין לבעל השטר שסכום זה היה כתוב בשטר. 69) המדובר כשאין עדים שיודעים מה היה כתוב בשטר ואם הוא מקויים בבית דין, שאילו היו עדים, יכול לכתוב לו שטר חדש על פי העדים ולא יפסיד כלום (שם). 70) וטוען שהנייר ששרף לא היה שטר כלל.

י. וְכֵן רְאוּבֵן שֶׁהָיָה נוֹשֶׁה בְּשִׁמְעוֹן, וּמָכַר הַשְּׁטָר לְלֵוִי, וְחָזַר אַחַר שֶׁמְּכָרוֹ וּמְחָלוֹ לְשִׁמְעוֹן[71] - הֲרֵי נִפְטַר שִׁמְעוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ, וְנִתְחַיֵּב רְאוּבֵן לְשַׁלֵּם לְלֵוִי כָּל מַה שֶּׁבַּשְּׁטָר[72]; שֶׁהֲרֵי גָּרַם לוֹ לְאַבֵּד הַשְּׁטָר, וַהֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁשְּׁרָפוֹ[73]. וְכֵן אִם מְחָלוֹ יוֹרֵשׁ רְאוּבֵן[74] - מְשַׁלֵּם הַמּוֹחֵל מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו.

71) ויכול ראובן למחול אף אחרי המכירה, מכיוון שהשטר אין גופו ממון, וכל עיקרו אינו אלא ראייה, שראובן הלווה לשמעון. מן התורה יכול אדם למכור לחבירו דבר מוחשי בלבד, שהוא גופו ממון, וכל קניין שטרות־ראיות אינו אלא מדרבנן. משום כך המוכר שטר חוב לחבירו, יכול אחר כך למחול את החוב, כי מן התורה החוב עדיין שלו הוא, כתובות פו. (רי"ף שם). 72) אפילו קנה לו שטר של אלף לירות במאה לירות, יקבל כל מה שכתוב בשטר, היינו אלף לירות (שם). 73) גם במוחל חוב מביא התלמוד דברי אמימר (בבא קמא צח:), שהשורף משלם "דמי שטרא מעליא". 74) כך פסק שמואל, שאפילו היורש של המלווה יכול למחול (ראה למעלה הלכה ז). ואף על פי שאילו לא מחל, היה הבעל־חוב גובה מבינונית בלבד, עכשיו שהפסידו ישלם מן העידית. וראה בבא קמא צח: רש"י דיבור המתחיל כי כשורא לצלמא.

יא. וְכֵן הָעוֹשֶׂה עַבְדּוֹ אַפּוֹתֵיקִי[75], וְחָזַר וְשִׁחְרְרוֹ - חַיָּב הַמְשַׁחְרֵר לְשַׁלֵּם לְבַעַל הַחוֹב; שֶׁהֲרֵי הִפְקִיעַ שִׁעְבּוּדוֹ[76] וְגָרַם לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ[77]. וְכוֹפִין אֶת בַּעַל חוֹב גַּם הוּא לְשַׁחְרֵר הָעֶבֶד[78], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְגַּע בּוֹ וְיֹאמַר לוֹ: עַבְדִּי אַתָּה[79]. וְכֵן הַדּוֹחֵף[80] מַטְבֵּעַ חֲבֵרוֹ, וְנִתְגַּלְגֵּל[81] וְיָרַד לַיָּם - חַיָּב לְשַׁלֵּם[82]. וְכֵן הַצּוֹרֵם[83] אֹזֶן הַפָּרָה - חַיָּב לְשַׁלֵּם, שֶׁהֲרֵי גָּרַם לִפְחֹת דָּמֶיהָ[84]. וְכֵן הַמְרַקֵּעַ[85] דִּינְרֵי חֲבֵרוֹ וְהֶעֱבִיר צוּרָתָן[86] - חַיָּב לְשַׁלֵּם מִשּׁוּם גּוֹרֵם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים.

75) שאמר לבעל חובו: לא יהיה לך פירעון אלא מזה. 76) כל עוד שהוא עבד הריהו משועבד לבעל חוב, שיוכל לגבות חובו ממנו, והשחרור מפקיע שעבודו ולא יוכל לגבות חובו ממנו, שם. 77) שלא יוכל לגבות חובו משאר נכסי הלווה, שהרי אמר לו מפורש שלא יגבה אלא מזה, והגורם להזיק ממון חבירו חייב. ראה הלכות מלווה ולווה פרק יח הלכה ו. 78) אף על פי שמעולם לא היה עבדו, שהרי גופו לא היה קנוי לו אלא משועבד, והאדון ששעבדו הפקיע שעבודו כששחררו. 79) ויוציא לעז על בניו (שם מא.). 80) חבירו החזיק מטבע בידו, והיכהו תחת ידו (בבא קמא צח.). 81) ולא בא לידו, אבל אם בא לידו, דינו כגזלן וחייב מדין תורה. 82) אף על פי שלא הזיק בידיים, חייב משום שגרם להזיק. 83) הפוגם (שם). 84) שאינה ראוייה למזבח. [ומה שפסק רבינו בפרק ג מנזקי ממון הלכה ד, שהגוזל פרה ונפסלה מלהקריבה למזבח, אומר לו (הגזלן לנגזל): הרי שלך לפניך, המדובר, כשנפסלה מאליה ולא עשה בה מעשה, אבל כשהגזלן עצמו פסלה, משלם את מה שפיחתה]. 85) עושה אותם דקים על ידי הכאה בפטיש, אבל לא החסירם. 86) הצורה שהייתה טבועה בדינרים אינה ניכרת כמקודם ומפני כך פחתו דמיהם.

יב. הַזּוֹרֵק[87] כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגָּג לָאָרֶץ וְלֹא הָיָה תַּחְתָּיו כֵּלִים[88], וְקָדַם אַחֵר וּשְׁבָרוֹ בְּמַקֵּל כְּשֶׁהוּא בָּאֲוִיר קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לָאָרֶץ[89] - הֲרֵי זֶה הָרִאשׁוֹן פָּטוּר; שֶׁלֹּא שָׁבַר אֶלָּא כְּלִי שֶׁסּוֹפוֹ לְהִשָּׁבֵר מִיָּד בְּוַדַּאי, וְנִמְצָא כְּשׁוֹבֵר כְּלִי שָׁבוּר[90], וְאֵין זֶה כְּגוֹרֵם[91]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - פָּטוּר.

87) בעל הכלי. בבא קמא כו: 88) כלומר, כרים וכדומה. 89) והרי הכלי שנזרק עדיין שלם בזמן שהאחר הכהו. 90) על ידי הזורק, ומשום כך הזורק חייב אם הכלי אינו שלו. וראה שם יז: רש"י דיבור המתחיל זרק. 91) כמסלק הכרים בהלכות ז־ח שחייב, שלולא סילק את הכרים לא היה נשבר, מה שאין כן כאן, שאפילו לא שברו במקל, בוודאי היה נשבר.

יג. שׁוֹר שֶׁהָיָה עוֹמֵד לַהֲרִיגָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַזִּיק אֶת הַבְּרִיּוֹת[92], וְאֵילָן הָעוֹמֵד לִקְצִיצָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַזִּיק אֶת הָרַבִּים[93], וְקָדַם אֶחָד וְשָׁחַט[94] שׁוֹר זֶה וְקָצַץ אִילָן זֶה שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים - חַיָּב לְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִים[95]; שֶׁהֲרֵי הִפְקִיעָן מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה[96].

1 **וְאִם טָעַן וְאָמַר: אַתָּה אָמַרְתָּ לִי לְהָרְגוֹ וּלְקָצְצוֹ -**
2 **הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לְכָךְ[97], חֲרֵי זֶה פָּטוּר.**

92) אפילו לא המית. 93) כגון שענפיו נוטים לרשות הרבים. 94) כי אין חיוב להרגו אלא לסלק את המזיק. ואפילו שור שהמית וחייב סקילה, אם שחטו עד שלא נגמר דינו, בשרו מותר, שם מד. 95) שיראו אם בעל השור או בעל האילן מדקדק בשאר מצוות או לא, וגם יראו את גודל הטרחה בקיום המצוה, שלפעמים אדם מונע עצמו מן המצוה בגלל הטרחה, ונוח לו שאחר יעשה אותה, מאירת עיניים חושן משפט שפב. 96) "ובערת הרע מקרבך". 97) משום כך הוא נאמן, וכנראה שכח בעל השור שנתן לו רשות, אבל אם השור אינו עומד להריגה, אינו נאמן לטעון שקיבל רשות להרגו, שאין אדם נותן רשות לאחרים שיזיקו ממונו ולפיכך חייב לשלם, אלא אם כן יביא עדים שיעידו כדבריו. שם צא:

3 **יד. וְכֵן מִי שֶׁשָּׁחַט[98] חַיָּה וָעוֹף[99], וּבָא אַחֵר וְכִסָּה**
4 **הַדָּם שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַשּׁוֹחֵט - חַיָּב לִתֵּן[100] כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ**
5 **הַדַּיָּנִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה[101], שֶׁהוּא נוֹתֵן קְנָס[102]**
6 **קָצוּב[103], וְהוּא עֲשָׂרָה זְהוּבִים[104]. וְכֵן הוֹרוּ, שֶׁכָּל**
7 **הַמּוֹנֵעַ הַבְּעָלִים מֵעֲשׂוֹת מִצְוַת עֲשֵׂה[105] שֶׁהֵן רְאוּיִין**
8 **לַעֲשׂוֹתָהּ, וְקָדַם אַחֵר וַעֲשָׂאָהּ - מְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים**
9 **עֲשָׂרָה זְהוּבִים[106].**

98) והשוחט חייב במצוות כיסוי (שם). 99) או עוף. 100) שהשוחט יכול לטעון אני רוצה לעשות מצוה זו (שם). 101) מובא ברי"ף שם. 102) שהרי לא החסירו ממון. 103) קבוע, ואינו תלוי בשיקול דעתו של הדיין. 104) כך פסק רבן גמליאל (שם) באחד ששחט וקדם חבירו וכיסה. לפי הדעה הקודמת לא היה זה קנס קצוב, אלא רבן גמליאל קבע תשלום זה של עשרה זהובים לפי ראות עיניו באותו מעשה שבא לפניו. 105) אנו לומדים ממעשה כיסוי הדם על שאר מצוות עשה. 106) כפסק דינו של רבן גמליאל במעשה כיסוי הדם.

10 **טו. שָׁמִין[107] לְמַזִּיק בְּיָדוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁשָּׁמִין לוֹ אִם הִזִּיק**
11 **מָמוֹנוֹ. כֵּיצַד? חֲרֵי שֶׁהָרַג בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ אוֹ שִׁבֵּר כֵּלָיו**
12 **- שָׁמִין כַּמָּה הָיְתָה הַבְּהֵמָה שָׁוָה וְכַמָּה הַנְּבֵלָה שָׁוָה,**
13 **וְכַמָּה הָיָה הַכְּלִי שָׁוֶה וְהוּא שָׁלֵם וְכַמָּה שָׁוֶה עַתָּה,**
14 **וּמְשַׁלֵּם הַפְּחָת[108] לַנִּזָּק עִם הַנְּבֵלָה[109] אוֹ הַכְּלִי**
15 **הַשָּׁבוּר[110]. כְּדֶרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּשׁוֹרוֹ שֶׁהִזִּיק, שֶׁדִּין אֶחָד**
16 **הוּא. דָּרַךְ עֲנָבִים[111] שֶׁל חֲבֵרוֹ - שָׁמִין לוֹ הֶזֵּקוֹ[112].**
17 **וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

107) מעריכים. 108) היינו ההפרש בין דמי הפרה קודם שהרגה ובין דמי הנבילה. 109) והנבילה שייכת לניזק, ככתוב (שמות כא, לד) "והמת יהיה לו" ופירשו "לו" - לניזק, שם י: ואין הניזק יכול לומר למזיק: טול אתה את הנבילה, ושלם לי את דמי הפרה כולה. 110) בבא מציעא צו: וזו לשון התוספתא (בבא קמא פרק ג): כלל אמרו בנזיקין: הרג את שורו, וקרע את כסותו, וקצץ נטיעותיו, לא יאמר טול את הנבילה ותן לי את הפרה; טול את הקרעים ותן לי את הטלית; טול את הקצצים ותן לי הנטיעות, אלא שמים אותן כמה הן יפין עד שלא הוזקו, וכמה הן יפין משהוזקו, ולפי כך הם משלמים. 111) ועשה אותם יין. 112) במקרה שדמי ענבים עולים על דמי היין, או אם יעשה מהם צימוקים, ראה בבא בתרא קכו. משמע שם שבדרך כלל דמי היין עולים על דמי ענבים.

18 **טז. כְּשֶׁגּוֹבִין הַפְּחָת מִן הַמַּזִּיק, גּוֹבִין מִן**
19 **הַמְּטַלְטְלִין[113] שֶׁלּוֹ. אִם אֵין לוֹ מְטַלְטְלִין - גּוֹבִין מִן**
20 **הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו[114]. וְכֵן הָאוֹנֵס[115] וְהַמְּפַתֶּה וְהַמּוֹצִיא**
21 **שֵׁם רַע[116] - כֻּלָּן[117] גּוֹבִין מֵהֶן מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו.**

113) כדרך שגובים אם ממונו הזיק. ראה הלכות נזקי ממון פרק ה הלכה י. 114) ככתוב במזיק (שם כב, ד): "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם". אבל מטלטלין רשאי הוא ליתן אפילו סובין, שכולם נחשבים למיטב, כי אם קשה למכרם במקום זה, אפשר למכרם במקום אחר. בבא קמא ז. ז: 115) נערה בתולה שלא נתארסה, שמשלם חמישים כסף לאבי הנערה (דברים כב, יט). 116) על אשתו וטוען "לא מצאתי לה בתולים", שחייב לשלם מאה כסף לאביה (דברים כב, יח). 117) "כולם כאבות (כאבות נזיקין) לשלם ממיטב", בבא קמא ה.

22 **יז. כָּל הַמַּזִּיק[118] מָמוֹן חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ[119] מַה הִזִּיק**
23 **- חֲרֵי הַנִּזָּק נִשְׁבָּע בְּתַקָּנַת חֲכָמִים[120] וְנוֹטֵל כְּמוֹ**
24 **שֶׁיִּטְעַן הַנִּגְזָל[121]. וָהוּא[122], שֶׁיִּטְעַן דְּבָרִים שֶׁהוּא**
25 **אָמוּד בָּהֶן[123], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּגִנְזָל.**

118) בידיים, כעין הדוגמא המובאת בהלכה הבאה. 119) משמע אם המזיק יודע ומכחיש את דברי הניזק, אין הניזק נשבע ונוטל. 120) כי מדין תורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, כגון שבועת השומרים (שמות כב) ועוד. ראה הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב. 121) שתיקנו החכמים שישבע ויטול. ראה הלכות גזילה ואבידה פרק ד הלכה א. 122) במה דברים אמורים שנשבע ונוטל כל מה שהוא טוען. 123) שמעריכים אותו, שאפשר להניח שיש לו דברים אלו שהוא טוען. בבא קמא סב.

26 **יח. כֵּיצַד? לָקַח חֲבֵרוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ לַיָּם אוֹ לְאֵשׁ,**
27 **אוֹ שֶׁמְּסָרוֹ בְּיַד אַנָּס[124] וְאָבַד[125], בַּעַל הַכִּיס אוֹמֵר:**
28 **זְהוּבִים הָיָה מָלֵא, וְהַמַּזִּיק אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ מָה הָיָה**
29 **בּוֹ, שֶׁמָּא עָפָר אוֹ תֶּבֶן הָיָה מָלֵא - חֲרֵי הַנִּזָּק נִשְׁבָּע**
30 **בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[126] וְנוֹטֵל. וָהוּא, שֶׁיִּטְעַן דְּבָרִים שֶׁהוּא**
31 **אָמוּד בָּהֶן אוֹ אָמוּד לְהַפְקִידָן אֶצְלוֹ[127], וְדַרְכָּן**
32 **לְהַנִּיחָן בְּכִיס[128] וְכַיּוֹצֵא בּוֹ; אֲבָל אִם אֵין דַּרְכָּן**
33 **לְהַנִּיחָן בִּכְלִי זֶה - הוּא פָּשַׁע בְּעַצְמוֹ. כֵּיצַד? חֲרֵי**
34 **שֶׁחָטַף חֵמֶת[129] אוֹ סַל מְלֵאִים וּמְחֻפִּים[130] וְהִשְׁלִיכָם**
35 **לַיָּם אוֹ שְׂרָפָן, וְטָעַן הַנִּזָּק שֶׁמַּרְגָּלִיּוֹת הָיוּ בְּתוֹכָן -**
36 **אֵינוֹ נֶאֱמָן[131], וְאֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ; שֶׁאֵין**
37 **דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ מַרְגָּלִיּוֹת בְּסַלִּים וּבַחֲמָתוֹת.**
38 **וְאִם תָּפַשׂ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ[132], אֶלָּא נִשְׁבָּע**

שֶׁמַּרְגָּלִיּוֹת הָיוּ בָּהּ וְנוֹטֵל מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ אֶצְלוֹ[133]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

124) איש בעל זרוע וכוח, בבא קמא קיז. וראה להלן פרק ח. 125) כי אי אפשר להוציאו מידו. 126) כגון ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים. ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב. 127) שאיש נאמן הוא (גמרא שם). 128) כגון כסף. 129) שק עור למים. 130) ומכוסים, ולא ראו מה שבתוכם. 131) אבל אם יש עדים שהיו בתוכם מרגליות, חייב לשלם, אף על פי שאין דרך בני אדם להניח שם מרגליות, ואין המזיק יכול לטעון אתה פשעת, שהנחת מרגליות בסל, כי אין לו רשות להשליך כלים של חבירו לים, ולכן חייב לשלם מה שהזיק. 132) כי זוהי בעייה שעלתה בתיקו, שם סב. ורבינו לשיטתו שבבעייא שלא נפתרה, אם תפס אין מוציאים מידו. ראה נזקי ממון פרק ב הלכות ה־ו. וראה תוספות שם דיבור המתחיל מי מנחי, ולדעתם אפילו אם תפס מוציאים מידו ואפילו אם יש עדים שמרגליות היו בסל, כי הניזק פשע. 133) ממה שתפס, ואם מה שיש אצלו שווה פחות מדמי המרגליות, אינו גובה את השאר.

יט. יָדַע הַמַּזִּיק שֶׁהַכִּיס הָיָה בּוֹ זְהוּבִים, אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ כַּמָּה הָיוּ, וְאוֹמֵר הַנִּזָּק: אֶלֶף הָיוּ - נוֹטֵל אֶלֶף בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאֵינוֹ יָכוֹל[134] לְהִשָּׁבַע[135], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעִנְיַן הַפִּקָּדוֹן.

134) תיבה זו אין לה מקום כאן. ונראה שטעות סופר היא וצריך לומר "צריך". 135) לו טען המזיק שבכיס לא היו אלף זהובים כפי שטוען הניזק אלא חמש מאות, היה נשבע, כדין מודה במקצת, ומשלם רק חמש מאות, ומכיוון שאינו יודע, הריהו מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע, וכל המחוייב שבועה ואינו יכול להישבע משלם, ואין שכנגדו צריך להישבע (בבא מציעא צח. והלכות טוען ונטען פרק ד, הלכה ז). ויש למזיק רשות להטיל חרם על כל מי שלקח ממנו יותר מהמגיע לו, מבלי לפרט שם הניזק.

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) נתבארו בו דיני המוסר ממון חבירו ביד אנס, אם באונס אם ברצון, וכן מי שתפסו לו ממון בשביל חבירו, וכל דיני המוסר. ונסתיים הפרק בדין הרודף או הנרדף שהזיקו ממון. ונשלמו ההלכות.

א. הַמּוֹסֵר[2] מָמוֹן חֲבֵרוֹ בִּידֵי אַנָּס[3] - חַיָּב לְשַׁלֵּם[4] מִן הַיָּפֶה[5] שֶׁבְּנִכְסָיו. וְאִם מֵת - גּוֹבִין מִיּוֹרְשָׁיו[6], כְּשֶׁאָר כָּל הַמַּזִּיקִין. בֵּין שֶׁהָיָה הָאַנָּס עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל[7], הֲרֵי זֶה הַמּוֹסֵר חַיָּב לְשַׁלֵּם כָּל מַה שֶּׁלָּקַח[8] הָאַנָּס. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָשָׂא[9] הַמּוֹסֵר וְלֹא נָתַן בְּיָדוֹ[10], אֶלָּא הִרְגִּיל[11] בְּלִבַּד.

2) בבא־קמא ה. 3) בעל זרוע. 4) ככל גורם היזק (למעלה פרק ז הלכה ז). 5) מן העידית, שם. 6) שחיוב זה מן הדין הוא, ואינו קנס כמו במזיק את חבירו היזק שאינו ניכר, שפטרו בו את היורש (למעלה שם הלכה ג). וראה בבא־קמא קטז: קיז. 7) אף־על־פי שבגמרא מדובר על אנס גוי, אבל במשנה שם מדובר על מסיקין = אנסים סתם. 8) שהרי הוא גרם לכל הנזק הזה. 9) נטל. 10) ואינו מזיק בידים. 11) מלשון "לא רגל על לשונו" (תהלים טו, ג), כלומר הלשין, ואמר לאנס היכן ממונו של חבירו. ואף שלא עשה מעשה אלא דיבר בלבד - הוא חייב, שגרם לנזק, ראה בבא־קמא ה.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[12] כְּשֶׁהֶרְאָה[13] הַמּוֹסֵר מֵעַצְמוֹ[14]; אֲבָל אִם אֲנָסוּהוּ[15] עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ יִשְׂרָאֵל אַנָּס לְהַרְאוֹת, וְהֶרְאָה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין[16]. וְאִם נָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד[17], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָנוּס - חַיָּב לְשַׁלֵּם. הַמַּצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ - חַיָּב לְשַׁלֵּם[18].

12) שהמוסר חייב, אפילו לא נשא ונתן ביד. 13) את מקום ממון חבירו. 14) בלא אונס. "אם הראה מעצמו, כנשא ונתן ביד דמי" (בבא־קמא קיז.). 15) על־ידי מכות ויסורים. 16) "ישראל שאנסוהו גוים והראה ממון חבירו, פטור" (שם). החיוב באונס אינו אלא במזיק בידים או באחד מאברי גופו, שחיובו מן התורה. אבל הגורם לנזק חייב מדרבנן, ובאונס לא חייבו (הגהות מיימוניות). ראה למעלה פרק ו הלכה א, וראה רי"ף לבבא־קמא קיז. 17) הריהו מזיק בידים, ומשום כך חייב אפילו באונס (גמרא שם). 18) אף שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה־זרה גילוי־עריות ושפיכות־דמים, בכל זאת חייב לשלם, ראה בבא־קמא קיז:

ג. כֵּיצַד?[19] הֲרֵי שֶׁגָּזַר הַמֶּלֶךְ[20] לְהָבִיא לוֹ יַיִן[21] אוֹ תֶּבֶן[22] וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְעָמַד מוֹסֵר וְאָמַר: הֲרֵי יֵשׁ לִפְלוֹנִי אוֹצַר יַיִן אוֹ תֶּבֶן בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְהָלְכוּ[23] וּלְקָחוּהָ - חַיָּב לְשַׁלֵּם. אֲנָסוֹ הַמֶּלֶךְ לְמוֹסֵר זֶה עַד שֶׁיַּרְאֶה לוֹ אוֹצְרוֹת יַיִן אוֹ תֶּבֶן, אוֹ עַד שֶׁיַּרְאֶה לוֹ מָמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ מִלְּפָנָיו[24], וְהֶרְאָה לוֹ מִפְּנֵי הָאֹנֶס - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[25]; שֶׁאִם לֹא יַרְאֶה לוֹ - יַכֵּהוּ אוֹ יְמִיתֵהוּ[26].

19) המוסר בדיבור ללא מעשה - חייב. 20) ולא לפי חוקי המלכות, שאילו לפי חוקי המלכות אין לחייב את המוסר, שהרי אמר שמואל "דינא דמלכותא דינא" (בבא־קמא קיג:) וכן פסק רבינו בכמה מקומות. וכבר ביאר רבינו בהלכות גזילה ואבידה פרק ה הלכה יד, שאם לקח המלך ממי שהוא לא בהתאם לחוק, הרי זה גזל, והודו לו כל גדולי הפוסקים ואמרו: "גזלנותא דמלכותא - לאו דינא". 21) כל שהוא, ולא של אדם מסויים. 22) דוגמאות יין ותבן - מובאות בבבא־קמא קיז. 23) עבדי המלך. 24) מלפני המלך, ומשום כך הוא רוצה לתפוס את ממונו של הבורח. 25) אם הראה לו, אבל לכתחילה אסור (מאירת־עינים חושן־משפט סימן שפח, סעיף־קטן יב). 26) אבל אונס מחמת ממון, שאם לא יראהו יטיל עליו עונש ממון, אינו אונס וחייב. ראה כתובות יח:

ד. נָשָׂא מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ וּנְתָנוֹ לָאַנָּס - חַיָּב לְשַׁלֵּם

מִכָּל מָקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁהַמֶּלֶךְ אֲנָסוֹ לְהָבִיא[27]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאִם אֲנָסוֹ לְהָבִיא וְהֵבִיא חַיָּב? בְּשֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַמָּמוֹן לִרְשׁוּת הָאַנָּס[28]; אֲבָל אַנָּס שֶׁאָנַס יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהֶרְאָהוּ, וְעָמַד[29] הָאַנָּס עַל הַמָּמוֹן וְנַעֲשָׂה בִּרְשׁוּתוֹ[30], וְאָנַס אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהוֹלִיכוֹ לוֹ לְמָקוֹם אַחֵר, וַאֲפִלּוּ הוֹלִיכוֹ[31] זֶה הַמּוֹסֵר שֶׁהֶרְאָהוּ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם; שֶׁכֵּיוָן שֶׁעָמַד הָאַנָּס בְּצַד הָאוֹצָר כְּבָר אָבַד כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בּוֹ, וּכְאִלּוּ נִשְׂרַף[32].

27) את ממון חבירו, ואם לא יביא ימיתהו, ומותר לו להביא, כדי להציל עצמו, בכל זאת חייב לשלם. ורבינו פירש את הגמרא שם כרי"ף, אולם הראב"ד חולק עליו ומפרש מה שאמרו נשא ונתן חייב, כשאנסו להביא ממון סתם, אבל כשנקב האנס בשם האיש שאת ממונו הוא דורש, והכריח אותו להביא את ממונו - פטור. [ראה ש"ך חושן־משפט סימן שפח, ס"ק כד]. 28) וזה שנטל ממון חבירו בידו ונתנו לאנס, הריהו מזיק בידיים וחייב. 29) בבא־קמא קיז. 30) שיוכל לשלוט עליו וליטלו, והריהו כאילו כבר נטלו. 31) מרצונו. 32) שם. על שנטל ונתן ביד הוא פטור, שהרי הממון ברשות האנס היה, וכאילו כבר נשרף ולא הזיקו כלום, ועל מה שהראה הוא פטור, שהרי אנוס הוא.

ה. בַּעֲלֵי דִּין[33] שֶׁהָיְתָה בֵּינֵיהֶם מְרִיבָה עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל מַטַּלְטְלִין[34], זֶה אוֹמֵר ״שֶׁלִּי״ וְזֶה אוֹמֵר ״שֶׁלִּי״, וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן וּמָסְרָהּ בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מְנַדִּין[35] אוֹתוֹ שֶׁיַּחֲזִיר הַדָּבָר לִכְמוֹ שֶׁהָיָה, וִיסַלֵּק יַד אַנָּס[36] מִבֵּינֵיהֶם, וְיַעֲשׂוּ דִּין בְּיִשְׂרָאֵל[37].

33) מעשה שהיה, בבא־קמא שם. 34) שאינם לא ביד זה ולא ביד זה. 35) מחרימים. אפילו אם הוא טוען שאינו מוסר ממון חבירו ביד גוי אלא ממון שלו. 36) כגון שיפדם בכסף. 37) בבית־דין של ישראל.

ו. מִי שֶׁנִּתְפַּשׂ עַל חֲבֵרוֹ[38], וְלָקְחוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מָמוֹן מִמֶּנּוּ בִּגְלַל חֲבֵרוֹ[39] - אֵין חֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם[40]. אֵין לְךָ מִי שֶׁנִּתְפָּשׂ עַל חֲבֵרוֹ וְיִהְיֶה חֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם. חוּץ מִן הַנִּתְפָּשׂ מִפְּנֵי הַמַּס הַקָּצוּב[41] עַל כָּל אִישׁ וָאִישׁ[42] בְּכָל שָׁנָה[43], אוֹ הַנִּתְפָּס עַל הַתְּשׁוּרָה[44] שֶׁנּוֹתֵן כָּל אִישׁ וָאִישׁ לַמֶּלֶךְ בְּעָבְרוֹ עֲלֵיהֶם הוּא אוֹ חֵילוֹתָיו - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ. וְהוּא, שֶׁיִּקְחוּ מִמֶּנּוּ בְּפֵרוּשׁ בִּגְלַל פְּלוֹנִי בִּפְנֵי עֵדִים.

38) בגלל ממון שרצו לקחת מחבירו. 39) ועל־ידי־זה נפטר חבירו מלשלם לגוי. 40) מכיון שלא כדין לקחו, יכול הוא לטעון: הייתי מפייס אותם והיו פוטרים אותי מלשלם. 41) על־פי חוק המלך, ולולא שילם חבירו, היה הוא מוכרח לשלם. 42) זהו מס הגולגולת ששלמו היהודים בבבל ובארצות גולה אחרות. [וכן מס המוטל על קרקעות, בלשון התלמוד: ״דבורלא״ (בבא־קמא קיג:), ורבינו השמיט מס זה, כנראה שלא היה נהוג בזמנו]. 43) אבל משנה שעברה לא, מכיון שהמלך כבר קיבל קצבת אותה שנה, ולפקיד הגובה אין רשות לכפות עליו תשלום לשנה שעברה בעד חבירו (שם). 44) שאף היא חובה על כל איש ואיש. בגמרא שם לא נזכרה תשורה, ורבינו למד דין זה מירושלמי כתובות פרק יג הלכה ב: ״אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת״. ורבינו מפרש ״ארנון״ כרבינו חננאל, תשורה ״להארחת השלטונות והחיילות בעברם בעיר״ (ראה תוספות בבא־בתרא ח. דיבור־המתחיל והלך)].

ז. מִי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵדִים[45] שֶׁמָּסַר מָמוֹן חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁהֶרְאָה מֵעַצְמוֹ אוֹ שֶׁנֶּאֱנַס[46] וְנָשָׂא וְנָתַן, וְלֹא יָדְעוּ הָעֵדִים[47] כַּמָּה הִפְסִידוֹ בִּמְסִירָתוֹ, וְהַנִּמְסָר אוֹמֵר: כָּךְ וְכָךְ הִפְסִידַנִי, וְהַמּוֹסֵר כּוֹפֵר[48] בַּמֶּה שֶׁטָּעָנוֹ: אִם תָּפַשׂ הַנִּמְסָר - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ[49], אֶלָּא נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[50] וְזוֹכֶה בַּמֶּה שֶׁתָּפַשׂ[51]; וְאִם לֹא תָּפַשׂ - אֵין מוֹצִיאִין[52] מִן הַמּוֹסֵר אֶלָּא בְּרִאָיָה בְּרוּרָה[53].

45) אבל אם אין עליו עדים - ישבע הנתבע היסת, כדין כופר הכל, ופטור. 46) ראה למעלה הלכה ב. ואם נשא ונתן בלא אונס, הריהו גזלן ממש, ופשיטא שעשו בו תקנת הנגזל, וישבע הנמסר ויטול (ש"ך חושן־משפט סימן שפח, ס"ק ל). 47) בבא־קמא סב. רי"ף שם. אבל אם ידעו העדים כמה הפסידו, ישלם את כל ההפסד שבא מחמתו. 48) אבל אם אינו כופר, אלא אומר איני יודע, הרי הוא מחויב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם, ונוטל הנמסר בלי שבועה. ראה למעלה פרק ז הלכה יט, וש"ך סעיף־קטן לא, וראה בבא־קמא שם, תוספות דיבור־המתחיל עשו. 49) בבא־קמא שם, בעיא שלא נפתרה, אם עשו תקנת הנגזל במסור או לא, כלומר אם גם בנמסר תיקנו שנשבע ונוטל כמו בנגזל או לא. ומכיוון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאים מספק מיד התופס. וראה למעלה שם הלכה יח. 50) כדין כל הנשבעים ונוטלים. 51) כי בזה הוא מוחזק, אבל אם הוא טוען על יותר ממה שתפס, ורוצה להשבע על כל סכום התביעה, לא תועיל לו השבועה, אלא להחזיק במה שתפס. 52) משום שכל בעיית ממון שעלתה בגמרא בתיקו, אנו פוסקים לטובת המחזיק, רי"ף לבבא־קמא שם. 53) ולא באומדן ולא בשבועה, שלא כרב האי גאון, שפסק שהנמסר נשבע ומוציא מן המוסר חצי ממה שנשבע, שדין ״תיקו״ לדעתו כדין ממון המוטל בספק וחולקים. ראה אוצר הגאונים לבבא־קמא עמוד 43.

ח. אֵין מַשְׁבִּיעִין אֶת הַמּוֹסֵר שֶׁהֶרְאָה מֵעַצְמוֹ לֹא שְׁבוּעָה חֲמוּרָה[54] וְלֹא שְׁבוּעַת הֶסֵּת[55], מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע[56] וְאֵין לְךָ פָּסוּל[57] יָתֵר מִזֶּה. אֲבָל הַמּוֹסֵר שֶׁאָנַסוּהוּ לְהַרְאוֹת[58] אוֹ לְהָבִיא וְנָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם[59] - אֵינוֹ רָשָׁע[60], אֶלָּא בֶּן תַּשְׁלוּמִין הוּא בִּלְבַד, וּמַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ כִּשְׁאָר הַכְּשֵׁרִין.

54) כגון שבועה של מודה במקצת, שהיא מן התורה. 55) שתיקן רב נחמן בכופר הכל, שבועות מ: 56) ראה הלכה ט. 57) ראה בבא־מציעא ה: ושבועות מא.

58) שפטור מלשלם, למעלה הלכה ב. 59) שם. 60) שהרי אנוס הוא.

1 **ט. אָסוּר לִמְסֹר[61] הָאָדָם בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין**
2 **בְּגוּפוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ[62]. וַאֲפִלּוּ הָיָה רָשָׁע[63] וּבַעַל**
3 **עֲבֵרוֹת, וַאֲפִלּוּ הָיָה מֵצַר לוֹ[64] וּמְצַעֲרוֹ. וְכָל הַמּוֹסְרוֹ**
4 **בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין בְּגוּפוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ - אֵין לוֹ**
5 **חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא[65].**

61) גיטין ז. 62) כמעשה שבא לפני רב, בבא־קמא קיז. וראה רי"ף לבבא־קמא פרק הגוזל ומאכיל מג: 63) שאמר דוד: אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי (תהלים לט, ב), אף־על־פי שרשע לנגדי, אשמרה לפי מחסום, גיטין שם. 64) גורם לו רעות ומצערו. 65) "המינין והמסורות . . . יורדים לגיהינום ונידונים בה לדורי דורות" (ראש השנה יז. ותוספתא סנהדרין פרק יג).

6 **י. מֻתָּר לַהֲרֹג[66] הַמּוֹסֵר בְּכָל מָקוֹם[67], וַאֲפִלּוּ בַּזְּמַן**
7 **הַזֶּה[68] שֶׁאֵין דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת. וּמֻתָּר לְהָרְגוֹ קֹדֶם**
8 **שֶׁיִּמְסֹר[69]. אֶלָּא כְּשֶׁאָמַר[70]: הֲרֵינִי מוֹסֵר פְּלוֹנִי בְּגוּפוֹ**
9 **אוֹ בְּמָמוֹנוֹ, וַאֲפִלּוּ מָמוֹן קַל[71] - הִתִּיר עַצְמוֹ[72]**
10 **לְמִיתָה. וּמַתְרִין לוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: אַל תִּמְסֹר[73]. אִם**
11 **הֵעֵז פָּנָיו וְאָמַר: לֹא כִּי[74], אֶלָּא אֶמְסְרֶנּוּ[75] - מִצְוָה**
12 **לְהָרְגוֹ[76]. וְכָל הַקּוֹדֵם[77] לְהָרְגוֹ זָכָה.**

66) רב כהנא שבר מפרקתו של מוסר, בבא־קמא קיז. וברכות נח. 67) ואפילו בחוץ לארץ, שאין שם בית־דין מומחים, כי מעשה רב כהנא בבבל היה. 68) לאחר החורבן, כמעשה רב כהנא. 69) כדי להציל את הנמסר, ואפילו לא עשה כלום. 70) כך היה המעשה, שם. 71) [שכיוון שנמסר לידי הגוים, יעלילו עליו עלילות שונות ולא ינצל מידם. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב (ישעיה נא, כ): "בניך עלפו וכו' כתוא מכמר", מה תוא זה כיון שנפל למכמר אין מרחמים עליו, כך ממון של ישראל שנפל ליד גוים אין מרחמים עליו. והראשונים פירשו כמו שאמרנו. ראה מרדכי כאן, והרא"ש בתשובותיו כלל יז סימן ב וג]. 72) ומותר להרגו כדין רודף. 73) כך עשה רב, שם. 74) לא כן. 75) ועל־ידי־זה ניכר שהוא מתכוון לעשות זאת. 76) כדין רודף אחר חבירו להורגו, והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו, ברכות נח. 77) ולאו דוקא הנמסר.

13 **יא. עָשָׂה הַמּוֹסֵר אֲשֶׁר זָמַם[78] וּמָסַר - יֵרָאֶה לִי[79],**
14 **שֶׁאָסוּר לְהָרְגוֹ[80]; אֶלָּא אִם כֵּן הֶחֱזַק[81] לִמְסֹר - הֲרֵי**
15 **זֶה יֵעָנֵשׁ[82], שֶׁמָּא יִמְסֹר אֲחֵרִים[83]. וּמַעֲשִׂים בְּכָל זְמַן**
16 **בְּעָרֵי הַמַּעֲרָב[84] לַעֲנֹשׁ הַמּוֹסְרִים שֶׁהֶחֱזִיקוּ לִמְסֹר מָמוֹן**
17 **בְּנֵי אָדָם, וְלִמְסֹר הַמּוֹסְרִים[85] בְּיַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים**
18 **לְעָנְשָׁם וּלְהַכּוֹתָם וּלְאָסְרָם כְּפִי רִשְׁעָם. וְכֵן כָּל הַמֵּצֵר**
19 **לַצִּבּוּר[86] וּמְצַעֲרָן - מֻתָּר לְמָסְרוֹ בְּיַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים**
20 **לְהַכּוֹתוֹ וּלְאָסְרוֹ וּלְקָנְסוֹ[87]. אֲבָל מִפְּנֵי צַעַר יָחִיד[88]**
21 **אָסוּר לְאָסְרוֹ[89]. וְאָסוּר לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ[90] שֶׁל מוֹסֵר, וְאַף**
22 **עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְעָנְשׁוֹ; שֶׁהֲרֵי מָמוֹנוֹ לְיוֹרְשָׁיו[91].**

78) חשב מחשבת בליעל. 79) דעת רבינו, ואינה לא בגמרא ולא ברי"ף (במרדכי סוף פרק הגוזל ומאכיל כתב בשם רבינו שמחה, שהרי"ף חולק על דעה זו). 80) שהרי הדין שמותר להרגו אינו אלא כדי להציל את חבירו, כדין רודף אחר חבירו, אבל לא משום רוצח, שאינו אלא גורם ופטור. ואפילו רוצח ממש אין הורגים אותו אלא בעדים והתראה ובבית־דין. 81) שלוש פעמים, וראה סנהדרין פא: 82) בדפוס רומי ר"מ כתוב "יהרג", וכן גם ב'שולחן ערוך' חושן־משפט סימן שפח, סעיף יא. והמקור הוא: "המינין והמסורות . . . היו מורידין ולא מעלין" (עבודה זרה כו:), כלומר מסבבים את הריגתם, כגון שנפל לבאר והסולם בבאר, מסלקים את הסולם. ולדעת רבינו מותר להרגו בידיים, כמנהג ערי המערב, וכך אם אי־אפשר להרגו בידיים, מצווים לסבב הריגתו. ראה הלכות רוצח פרק ד הלכה י. 83) ומצוה להצילם. 84) צרפת. 85) המוסרים דוקא, אבל רשעים על עבירות אחרות - אסור למסור לגוים, ראה למעלה הלכה ט. 86) דינו כמוסר. התלמוד מונה אותו יחד עם המוסר ויתר הרשעים, שאין להם חלק לעולם הבא. "המינין והמסורות . . . ושנתנו חיתיתם בארץ חיים (=שמטילים אימה יתירה על הצבור) . . ." ראש השנה יז. ותוספתא סנהדרין פרק יג. 87) בממונו. 88) ראה למעלה הלכה ט. 89) ב'שולחן ערוך' חושן־משפט סימן שפח, סעיף יב הגירסא הנכונה "למסרו". 90) מחלוקת רב הונא ורב יהודה בבבא־קמא קיט. ופסק רבינו שאסור לאבדו כדעת הרי"ף שם. והראייה היא מן הבעיא, אם עשו תקנת נגזל במוסר. כלומר, אם הנמסר ישבע ויטול (שם סב.), והבעיא נשארה בתיקו, שאם מותר היה לאבדו, כל־שכן שנשבע ונוטל. 91) ואין לנו רשות להזיק ליורשיו. התלמוד מוסיף, שיכול ויתקיים בו הכתוב (איוב כז, יז): "יכין רשע וצדיק ילבש", כלומר, שמא יורשיו יהיו צדיקים.

23 **יב. רוֹדֵף[92] שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ אוֹ לִדְבַר**
24 **עֲבֵרָה[93], וְשִׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים, בֵּין שֶׁל נִרְדָּף בֵּין שֶׁל כָּל**
25 **אָדָם[94] - פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב**
26 **בְּנַפְשׁוֹ; שֶׁכֵּיוָן שֶׁרָדַף[95] הִתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה[96].**

92) בבא־קמא קיז: 93) כגון אחר אחת העריות לאנסה, בין חייבי מיתות בית־דין ובין חייבי כריתות, אבל חייבי לאוין אין מצילים אותן בנפשו של רודף (סנהדרין עג.). 94) אף־על־פי שמיתה לזה וממון לזה. 95) אפילו לא הרגו. 96) מותר לכל אחד להרוג אותו, כדי להציל את הנרדף (סנהדרין שם), ואפילו כשהוא רודף אחר אחת העריות, שאינו חייב עליה אלא כרת, בכל זאת מותר להרוג אותו, כדי להצילה מן העבירה, וחיוב מיתה וחיוב תשלומין באים כאחד, וקם ליה בדרבה מיניה. ראה הלכות גניבה ואבידה פרק ג הלכה א.

27 **יג. נִרְדָּף[97] שֶׁשִּׁבֵּר כֵּלִים[98] שֶׁל רוֹדֵף - פָּטוּר; לֹא**
28 **יִהְיֶה מָמוֹנוֹ חָבִיב מִגּוּפוֹ[99]. וְאִם שִׁבֵּר כֵּלִים[100]**
29 **אֲחֵרִים - חַיָּב[101]; שֶׁהַמַּצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ -**
30 **חַיָּב.**

97) בבא־קמא שם. 98) כדי להציל עצמו. 99) שהרי נרדף זה רשאי להרוג את רודפו, כדי להציל עצמו, כל־שכן שניתן להצילו בממונו של הרודף, שם. 100) צריך לומר: "כלי", וכן הוא בדפוס רומי ר"מ. 101) לשלם, שם.

1 **יד. מִי שֶׁרָדַף[102] אַחַר הָרוֹדֵף לְהוֹשִׁיעַ הַנִּרְדָּף, וְשִׁבֵּר**
2 **אֶת הַכֵּלִים, בֵּין שֶׁל רוֹדֵף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם - פָּטוּר.**
3 **וְלֹא מִן הַדִּין[103], אֶלָּא תַּקָּנָה הִיא, שֶׁלֹּא יִמָּנַע**
4 **מִלְּהַצִּיל אוֹ יִתְמַהְמַהּ[104] וְיִעַיֵּן[105] בְּעֵת שֶׁיִּרְדֹּף.**

102) שם. 103) שהרי המציל עצמו בממון חבירו - חייב, כל־שכן המציל אחרים בממון חבירו. 104) יתאחר. 105) שלא ישבר כלים בריצתו, ובינתיים יאחר את המועד.

5 **טו. סְפִינָה שֶׁחִשְׁבָּה לְהִשָּׁבֵר מִכֹּבֶד הַמַּשּׂוֹי, וְעָמַד**
6 **אֶחָד מֵהֶן וְהֵקֵל מִמַּשָּׂאָהּ וְהִשְׁלִיךְ בַּיָּם[106] - פָּטוּר[107];**
7 **שֶׁהַמַּשָּׂא שֶׁבָּהּ כְּמוֹ רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְהָרְגָם. וּמִצְוָה**
8 **רַבָּה עָשָׂה שֶׁהִשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעָם[108].**

~ נקודות משיחות קודש ~

"ספינה שחישבה להשבר ... ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם".

בפנימיות העניינים של הלכה זו נרמזת מעלתם הגדולה של ישראל כי "ספינה" מורה על הנשמה, כמאמר הזוהר (ח"ב קצט, א.) "יונה דנחת לספינה דא איהי נשמתא דבר נש דנחת אל האי עלמא למהוי בגופא דבר נש" ובלשון הכתוב "יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים" שאחרי סכנת ה"מים רבים" שהם ריבוי הטרדות והבלבולים של עניני העולם מגיעה למחוז חפצה בשלום ואז ניתוסף עילוי גדול יותר בנשמה מכפי שהיתה קודם ירידתה לעולם.

ים הגלות הוא הים הסוער שמביא את הספינה למצב ש"חשבה להשבר" כי מצד התגברות החושך בעולם נעשה חלישות בקיום התורה ומצוותיה. והמשוי הוא העול של תורה ומצוות, ומצד החשש ש"חישבה להישבר" הקב"ה מיקל המשוי מעליה, שהרי ישנם ריבוי עניני תומ"צ שאי אפשר לקיימם בזמן הגלות כמו דיני הקרבנות, טומאה וטהרה וכו' שמצוות אלו "השליך בים" למעליותא ע"ד "כמים לים מכסים" שמצוות אלו חזרו ונתעלו לשורשן ומקורן בבחינת ההעלם שלמעלה מהגילוי.

ובזה מודגשת מעלתן של ישראל, שכל התורה לא ניתנה אלא בשביל לזכות את ישראל ואם ריבוי התורה מסכן את ישראל "המשא שבה כמו רודף אחריהם להרגם, ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם", שהרי התורה בשביל ישראל ואם אין ישראל תורה למה (ע"ד לשון חז"ל - פדר"א פ"נ. אסת"ר פ"ח, ז.).

ספה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 670

106) כדי להציל את הנוסעים. 107) ואינו חייב לשלם כדין מזיק, וכל בעלי המטען מחלקים ביניהם את ההפסד. ורבינו בהלכות גזילה ואבידה פרק יב הלכה יד מפרש כיצד מחלקים. לפי פירוש זה מסולקת השגת הראב"ד, שכנראה הבין שכוונתו לפטור לגמרי את המטיל, וראה חושן־משפט סימן שפ, סעיף ד, מאירת־עינים סעיף־קטן ט. 108) סיים רבינו במילה "והושיעם", כדי לסיים בכי טוב. ועוד, מילה זו באה לציין סדר נזיקין, שנקרא "ישועות" (שבת לא.), מגדל עוז.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת חוֹבֵל וּמַזִּיק בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

הִלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ

9 **יֵשׁ בִּכְלָלָן שְׁבַע עֲשֵׂרֵה מִצְוֹת. שֶׁבַע מִצְוֹת עֲשֵׂה,**
10 **וְעֲשֶׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פִּרְטָן: א) שֶׁלֹּא**
11 **לִרְצֹחַ. ב) שֶׁלֹּא לִקַּח כֹּפֶר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ, אֶלָּא יוּמָת.**
12 **ג) לְהַגְלוֹת הָרוֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה. ד) שֶׁלֹּא לִקַּח כֹּפֶר**
13 **לִמְחֻיָּב גָּלוּת. ה) שֶׁלֹּא יוּמַת הָרוֹצֵחַ כְּשֶׁיִּרְצַח קֹדֶם**
14 **עֲמִידָה בַּדִּין. ו) לְהַצִּיל הַנִּרְדָּף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף.**
15 **ז) שֶׁלֹּא לָחוּס עַל הָרוֹדֵף. ח) שֶׁלֹּא לַעֲמֹד עַל דָּם.**
16 **ט) לְהַפְרִישׁ עָרֵי מִקְלָט וּלְכַוֵּן לָהֶם הַדֶּרֶךְ. י) לַעֲרֹף**
17 **אֶת הָעֶגְלָה בַּנַּחַל. יא) שֶׁלֹּא יַעֲבֹד בְּאוֹתָהּ קַרְקַע**
18 **וְלֹא תִּזָּרַע. יב) שֶׁלֹּא לָשׂוּם דָּמִים. יג) לַעֲשׂוֹת**
19 **מַעֲקֶה. יד) שֶׁלֹּא יַכְשִׁיל תָּמִים בְּדָבָר. טו) לִפְרֹק עִם**
20 **מִי שֶׁנִּכְשַׁל בַּדֶּרֶךְ. טז) לִטְעֹן עִמּוֹ. יז) שֶׁלֹּא יַנִּיחֶנּוּ**
21 **נִבְהָל בְּמַשָּׂאוֹ וְיֵלֵךְ לוֹ.**
22

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלא ליקח כופר לנפש רוצח אלא יומת".

מניין המצות שבריש ההלכות הגדולות, נכתב על ידי הרמב"ם, וגם בו מצינו דיוקים בשיטתו, וצריך להבין מדוע במצות לא־תעשה ב' כתב "שלא ליקח כופר לנפש רוצח אלא יומת" ובמצות לא־תעשה זו כתב "שלא ליקח כופר למחויב גלות" ולא הוסיף אלא יגלה.

והביאור הוא: הרמב"ם קא משמע לן שהלאו שלא ליקח כופר לרוצח בשגגה כולל שני החיובים, קודם שיגלה ואחר שגלה, ואילו כתב "אלא יגלה" היה משמע שהלאו הוא רק קודם שיגלה אבל אחר שגלה אין איסור ליקח כופר לשוב לשבת בארץ.

ולפרש"י על התורה, הלא־תעשה הוא רק לא ליקח כופר אחר שגלה, ולכן יסד פירושו על המילים "לשוב לשבת". (אבל קודם שגלה יש מצות־עשה להגלותו).

(על פי לקו"ש חי"ג ע' 298)

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר שכל הורג נפש מישראל עובר בלאו. ושמצוה לגואל הדם להרוג הרוצח. ודין מוזהרים בית דין שלא ליקח כופר מהרוצח. ואם ממיתים אותם העדים וכו'. ודין מצוה להציל הנרדף באחד מאבריו או בנפשו. ודין הדברים

שממיתים האדם עד שלא יעשה אותם. ודין היכול להציל ולא הציל.

א. כָּל הוֹרֵג[2] נֶפֶשׁ[3] בֶּן אָדָם[4] עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִרְצָח[5]. וְאִם רָצַח בְּזָדוֹן[6] בִּפְנֵי עֵדִים[7] - מִיתָתוֹ בְּסַיִף[8], שֶׁנֶּאֱמַר: נָקֹם יִנָּקֵם[9]. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[10] לָמְדוּ שֶׁזּוֹ מִיתַת סַיִף[11]. בֵּין שֶׁהָרַג אֶת חֲבֵרוֹ בְּכַרְזֶל[12] בֵּין שֶׁשְּׂרָפוֹ[13] בָּאֵשׁ - מִיתָתוֹ בְּסַיִף

2) בין איש ובין אשה, ואפילו אומר הריני רוצח על־מנת ליהרג (מכילתא דרשב"י, הוצאת מקיצי נרדמים, יתרו כ, יג). "השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה". יבמות פד: ובכמה מקומות. 3) ואפילו תינוק בן יומו, שכלו חדשי עיבורו. 4) ואפילו גוי, עובר בלא־תעשה, אבל אין הישראל הרוצח נהרג עליו (לקמן פרק ב הלכה יא). 5) הציווי מנוסח באופן כללי, משום שהוא מכוון לכל. וראה בבא־קמא טו. ו'תוספות' שם דיבור־המתחיל השווה. 6) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה" (שמות כא, יד). 7) "כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח" (במדבר לה, ל) וראה 'ספרי' מסעי קסא. 8) מתיזים את ראשו בסייף, סנהדרין נב: 9) במכה עבדו ומת. 10) תלמיד מפי רבו. 11) כי "נקמה" נזכרת בתורה בקשר ל"חרב", "חרב נוקמת נקם ברית" (ויקרא כו, כה). מכילתא משפטים ז, וסנהדרין שם. 12) "ואם בכלי ברזל הכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טז). 13) אין אומרים דינו בשריפה. ראה 'ספרי' מסעי קס, על הפסוק "ואם בשנאה יהדפנו", וראה סנהדרין עו:

ב. מִצְוָה[14] בְּיַד גּוֹאֵל הַדָּם [לַהֲרֹג אֶת הָרוֹצֵחַ], שֶׁנֶּאֱמַר: גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ. וְכָל הָרָאוּי לִירֵשָׁה[15] הוּא גּוֹאֵל הַדָּם. לֹא רָצָה גּוֹאֵל הַדָּם, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לַהֲמִיתוֹ, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל דָּם[16] - בֵּית דִּין מְמִיתִין[17] אֶת הָרוֹצֵחַ בְּסַיִף.

14) "מצוה ביד גואל הדם להמיתו", 'ספרי' שם וסנהדרין מה: ודברי רבינו הם המשך להלכה הקודמת "ואם רצח בזדון . . .", ואז מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. אבל בהורג בשגגה, שיצא מעיר מקלטו, פסק רבינו לקמן פרק ה הלכה י כרבי עקיבא שאין מצוה אלא רשות ביד גואל הדם להמיתו, ואפילו יצא בזדון. וראה מכות יב. 15) היינו קרובי האב, ואף לענין עדות פסק רבינו שרק קרובי האב פסולים להעיד מן התורה, כי רבי עקיבא לומד דין זה מן הכתוב "לא יומתו אבות על בנים". ראה הלכות עדות פרק יג, הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ג הלכה ט, ובמראה־הפנים שם. 16) כגון גר צדק. 17) "ומנין שאם אין לו גואל שבית־דין מעמידים לו גואל, שנאמר בפגעו בו, "מכל־מקום", כלומר הפוגע הורגו, ואף־על־פי שאינו גואל הדם, אלא במקום גואל הדם, סנהדרין שם ורבינו חננאל שם. סיכום שיטת רבינו - ראה לקמן פ"ה הי"א בהערות.

ג. הָאָב שֶׁהָרַג[18] אֶת בְּנוֹ: אִם הָיָה בֵּן לַנֶּהֱרָג - הֲרֵי זֶה הוֹרֵג אֲבִי אָבִיו[19], מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹאֵל[20]; וְאִם אֵין לוֹ בֵּן - אֵין אֶחָד[21] מִן הָאַחִין נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהָמִית אֶת אָבִיו, אֶלָּא בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ[22]. וְאֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה[23] בִּגְאֻלַּת הַדָּם.

18) מכות יב. 19) אף־על־פי שראוי לו לכבד אותו, מכל־מקום דינו בזה ככל אדם. 20) ומצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. 21) אף־על־פי שזוהי מצוה, כי הבן מצווה על כבוד אביו, והשווה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום (קידושין ל.) ומשום כך אפילו הוא שליח בית־דין ואביו נידון למכות, אסור לבן להכותו, סנהדרין פה: 22) כמו בגואל הדם שאינו יכול להמית את הרוצח, בהלכה הקודמת. 23) גם הנקבה מחוייבת להרוג את רוצח קרוביה, כי חייבת בכל מצוות שבתורה שאינן תלויות בזמן.

ד. וּמֵזְהָרִין בֵּית דִּין שֶׁלֹּא לִקַּח[24] כֹּפֶר[25] מִן הָרוֹצֵחַ[26]. וַאֲפִלּוּ נָתַן כָּל מָמוֹן[27] שֶׁבָּעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ רָצָה גּוֹאֵל הַדָּם לְפָטְרוֹ[28]. שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ שֶׁל זֶה הַנֶּהֱרָג קִנְיַן גּוֹאֵל הַדָּם, אֶלָּא קִנְיַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ[29]. וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁהִקְפִּידָה תּוֹרָה עָלָיו כִּשְׁפִיכוּת דָּמִים; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא תַחֲנִיפוּ[30] אֶת הָאָרֶץ וְגוֹמֵר, כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף[31] אֶת הָאָרֶץ וְגוֹמֵר.

24) ואם לקחו, עברו בלאו. 25) פדיון נפשו. 26) שלא להרגו. 27) כלומר, יותר מפדיון נפשו. 28) שאמר לבית־דין שהוא מוחל על דמו של הרוצח. 29) חייב מיתה בידי שמים, פודה נפשו בתשלומי כופר, כגון ששורו המועד הרג אדם (שמות כא, ל). אבל מרוצח שחייב מיתת בית־דין, אסור לקחת כופר. ראה 'ספרי' מסעי קסא, וכתובות לז: "שורש מצוה זו ידוע, שאם הורשו אדוני הארץ ליקח כופר מיד הרוצח, נמצא שכל הגדול מחבירו ועשיר ממנו יהרגנו, אם יחרה אפו עליו ויתן כפרו, ונמצא חרב איש באחיו, והישוב בטל" (ספר החינוך מצוה תיב, הוצאת מוסד הרב קוק). 30) ולא תרשיעו. ראה שם תרגום אונקלוס ורש"י. 31) הדגישה התורה שפיכות דמים, ומסיימת בפסוק "ולא תטמא את הארץ", ואמרו חז"ל: "מגיד ששפיכות דמים מטמא את הארץ, ומסלקת את השכינה, ומפני שפיכות דמים חרב בית־המקדש". 'ספרי' שם.

ה. רוֹצֵחַ[32] שֶׁהָרַג בְּזָדוֹן - אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ הָעֵדִים וְלֹא הָרוֹאִים אוֹתוֹ[33], עַד שֶׁיָּבוֹא לְבֵית דִּין וְיִדִּינוּהוּ לְמִיתָה[34]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט. וְהוּא הַדִּין לְכָל מְחַיְּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין[35] שֶׁעָבְרוּ וְעָשׂוּ[36], שֶׁאֵין מְמִיתִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּגָּמֵר דִּינָם בְּבֵית דִּין.

32) מכות יב. 33) ואפילו הם בית־דין ואינם רשאים לדונו אפילו על־פי עדים אחרים. והטעם הוא, שמכיון שראו אותו שהרג, שוב אין רואים לו זכות, והתורה ציוותה להפוך בזכותו "והצילו העדה". ראש השנה כו. "מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, שאין ממיתים אותו עד

שיעמוד בבית־דין אחר" (מכות שם, 'ספרי' זוטא, וילקוט שמעוני מסעי לה). וראה בית־הבחירה למכות, עמוד נו. 34) וכל עוד שלא דנו אותו למיתה, אין הוא חייב מיתה. 35) הפסוק "לא ימות הרוצח", הוא דוגמה לכל יתר מחוייבי מיתת בית־דין. "יכול יהרוג אותו משהרג ומשנאף, תלמוד־לומר ולא ימות הרוצח עד עמדו". ספרי זוטא, וילקוט שם. 36) והתרו בהם עדים.

1 **ו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[37] בְּשֶׁעָבַר וְעָשָׂה הֶעָוֹן**
2 **שֶׁחַיָּב עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל הָרוֹדֵף[38] אַחַר חֲבֵרוֹ**
3 **לְהָרְגוֹ, אֲפִלּוּ הָיָה הָרוֹדֵף קָטָן[39] - הֲרֵי כָּל יִשְׂרָאֵל[40]**
4 **מְצֻוִּין[41] לְהַצִּיל הַנִּרְדָּף מִיַּד הָרוֹדֵף, וַאֲפִלּוּ בְּנַפְשׁוֹ**
5 **שֶׁל רוֹדֵף[42].**

37) שלא יהרגו את החוטא עד שידונו אותו בית־דין למיתה. 38) סנהדרין עג. 39) אף־על־פי שאינו בר עונשין, לענין "רודף" דינו כגדול, כי המטרה היא להציל את הנרדף, שם עב: 40) ולאו דוקא בית־דין. 41) ראה הלכה ז. 42) להרוג אותו. "הצל דמו של זה בדמו של זה". אף־על־פי שעדיין לא הרג אותו, ולא עשה מעשה שחייב עליו מיתה. שם.

6 **ז. כֵּיצַד?[43] אִם הִזְהִירוּהוּ[44] וַהֲרֵי הוּא רוֹדֵף אַחֲרָיו,**
7 **אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו הַתְּרָאָה[45], כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן**
8 **הוּא רוֹדֵף[46] - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג[47]. וְאִם יְכוֹלִים לְהַצִּילוֹ**
9 **בְּאֵיבָר מֵאֵיבְרֵי הָרוֹדֵף, כְּגוֹן שֶׁיַּכּוּ אוֹתוֹ בְּחֵץ אוֹ**
10 **בְּאֶבֶן אוֹ בְּסִיף וְיִקְטְעוּ אֶת יָדוֹ אוֹ יְשַׁבְּרוּ אֶת רַגְלוֹ**
11 **אוֹ יְסַמּוּ אֶת עֵינוֹ - עוֹשִׂין[48]. וְאִם [אֵינָן] יְכוֹלִין**
12 **לְכַוֵּן[49] וּלְהַצִּילוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הֲרָגוּהוּ לָרוֹדֵף - הֲרֵי**
13 **אֵלּוּ הוֹרְגִין אוֹתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הָרַג[50];**
14 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְקַצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ[51], לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ.**

43) דין הרודף. 44) שלא ירדוף, שאם לא כן יהרגו אותו כמצוות התורה, שם. 45) שלא אמר יודע אני, ועל־מנת־כן אני רודף, שאהרג עליו, שם. לא כן במחוייב מיתת בית־דין, שאינו נהרג עד שיקבל עליו התראה. 46) והנרדף בסכנה. 47) "רודף אינו צריך התראה" (שם), שהרי קיים צורך דחוף להציל את הנרדף ממוות. 48) ואם הרגו, חייב מיתה בידי שמים, וראה להלן הלכה יג. 49) לאחד מאבריו. 50) ולא עשה מעשה שחייב עליו מיתה, ובזה שונה דין רודף מחייבי מיתות בית־דין, שאין ממיתים אותם אלא־אם־כן עברו ועשו (הלכות ה־ו). 51) "מלמד שאתה חייב להצילו בכפה, מנין שאם אין אתה יכול להצילו בכפה, הצילו בנפשה, תלמוד־לומר לא תחוס עיניך", 'ספרי' כי־תצא רצג.

15 **ח. אֶחָד[52] בִּמְבוּשָׁיו[53] וְאֶחָד כָּל דָּבָר[54] שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנַת**
16 **נְפָשׁוֹת[55]. אֶחָד הָאִישׁ אוֹ הָאִשָּׁה[56]. עִנְיַן הַכָּתוּב:**
17 **שֶׁכָּל הַחוֹשֵׁב[57] לְהַכּוֹת חֲבֵרוֹ הַכָּאָה הַמְמִיתָה אוֹתוֹ -**
18 **מַצִּילִין אֶת הַנִּרְדָּף בְּכַפּוֹ שֶׁל רוֹדֵף[58]; וְאִם אֵינָן**
19 **יְכוֹלִין - מַצִּילִין אוֹתוֹ אַף בְּנַפְשׁוֹ[59], שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא**
20 **תָחוֹס עֵינֶךָ[60].**

52) בין... ובין. 53) בביציו, מקום מסוכן. בתורה נאמר "וקצותה את כפה", באשה ששלחה ידה והחזיקה במבושיו של גבר. 54) ו"מבושיו" אינו אלא דוגמה. 55) "והחזיקה במבושיו - אין לי אלא מבושיו, מנין לרבות כל דבר שיש בו סכנה, תלמוד־לומר "והחזיקה" מכל־מקום", 'ספרי' שם רצב (כתוב "ושלחה ידה והחזיקה במבושיו", והמלה "והחזיקה" מיותרת, שהרי מספיק היה לכתוב "ושלחה ידה במבושיו", משום כך דרשו שלריבוי באה). 56) דין אחד לאיש ולאשה כרודפים וכנרדפים, ואף־על־פי שהכתוב מדבר על אשה המתקיפה איש. "השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה", בבא־קמא טו. 57) המתכונן לעשות, ועדיין לא עשה. 58) ואסור להרגו, ראה הלכה ז. 59) של הרודף, שהורגים אותו. 60) כשאין אתה יכול להצילו על־ידי "וקצותה את כפה". ראה הלכה הקודמת.

21 **ט. אַף זוֹ[61] מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה[62], שֶׁלֹּא לָחוּס עַל נֶפֶשׁ**
22 **הָרוֹדֵף. לְפִיכָךְ הוֹרוּ חֲכָמִים[63], שֶׁהָעֲבָרָה שֶׁהִיא**
23 **מְקַשָּׁה לֵילֵד[64] - מֻתָּר לַחְתּוֹךְ הָעֻבָּר בְּמֵעֶיהָ, בֵּין בְּסַם**
24 **בֵּין בַּיָּד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּרוֹדֵף אַחֲרֶיהָ לְהָרְגָהּ. וְאִם**
25 **מִשֶּׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ[65] - אֵין נוֹגְעִין[66] בּוֹ; שֶׁאֵין הוֹחִין**
26 **נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ, וְזֶהוּ טִבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם[67].**

61) כשם שמצוה לחוס על נפש הנרדף ולהצילו, כך מצוה שלא לחוס על נפש הרודף, אם אי־אפשר להצילו באחד מאיבריו. 62) "לא תחוס עיניך". 63) אהלות פרק ז, משנה ו. 64) ומסוכנת מחמת הקושי, שאין העובר יוצא. 65) והקושי שבשעת הלידה מסכן חיי האם. 66) לשון המשנה, שם. 67) שאשה בשעת הלידה מסוכנת, ואין הוולד נחשב לרודף. ובלשון הגמרא: "משמיא קא רדפי לה" (מן השמים רודפים אותה), סנהדרין עב: אבל לפני שהוציא העובר ראשו אינו נקרא נפש, וישראל שהרג עובר אינו נהרג ולפיכך חייה קודמים, אף־על־פי שזה טבעו של עולם. [לשונו של רבינו כאן הוא תמוה קצת, אבל לא נמצא פירוש אחר מתקבל על הדעת]. וראה תוספות רבי עקיבא איגר שם אות טו.

27 **י. אֶחָד הָרוֹדֵף[68] אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ אוֹ רוֹדֵף אַחַר**
28 **נַעֲרָה מְאֹרָסָה[69] לְאָנְסָהּ. שֶׁנֶּאֱמַר[70]: כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם**
29 **אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ, כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה[71]; וַהֲרֵי**
30 **הוּא אוֹמֵר: צָעֲקָה הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָשָׂה וְאֵין מוֹשִׁיעַ**
31 **לָהּ[72]. הָא יֵשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ[73] - מוֹשִׁיעָהּ בְּכָל דָּבָר**
32 **שֶׁיָּכוֹל לְהוֹשִׁיעַ, וַאֲפִלּוּ בַּהֲרִיגַת הָרוֹדֵף.**

68) סנהדרין עג. 69) שיש בה דין מיתה, אבל הרודף אחרי הפנויה, שאסורה רק בלאו שענשו מלקות (פרק א מהלכות אישות הלכה ה) אין מצילין אותה בנפשו. 70) במי שאנס נערה מאורסה. 71) "מקיש רוצח לנערה המאורסה, מה נערה המאורסה ניתן להצילה (מן העבירה והקלון) בנפשו, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו", סנהדרין שם. וראה 'ספרי' כי־תצא רמג. 72) משמע שחייבים להושיע לה. 73) לשון הגמרא, שם.

יא. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת[74] חוּץ מִן הַבְּהֵמָה[75]. אֲבָל הַזְּכוּר[76] - מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנַפְשׁ הָרוֹדֵף, כִּשְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת. אֲבָל הָרוֹדֵף אַחַר הַבְּהֵמָה לְרָבְעָהּ, אוֹ שֶׁרָדַף לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת אוֹ לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַשַּׁבָּת וַעֲבוֹדָה זָרָה עִקְּרֵי הַדָּת[77] - אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ[78], עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה[79] וִיבִיאוּהוּ לְבֵית דִּין וִידִינוּהוּ וְיָמוּת.

74) בין חייבי מיתות בית־דין ובין חייבי כריתות מצילים אותם בנפש הרודף, אף־על־פי שהכתוב מדבר בנערה המאורסה בלבד. סנהדרין שם. 75) הרודף אחר הבהמה לרבעה, ואף־על־פי שזה דומה לעריות וחייב מיתה, שלא ניתן להציל בנפשו אלא בדבר שהוא ערוה, ויש בה קלון לנרדף, שם. 76) הרודף אחר הזכר לאנסו. 77) והמחלל את השבת דינו כעובד עבודה־זרה. 78) שלא כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון שאמר: מחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו, ושלא כדעת רבי שמעון בן יוחאי שאמר: עובד עבודה־זרה ניתן להצילו בנפשו. שם עג: 79) לאחר שהתרו בו וקיבל על עצמו התראה, כדין יתר חייבי מיתות בית־דין. ראה למעלה הלכה ה.

יב. רָדַף אַחַר עֶרְוָה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְהֶעֱרָהּ[80], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָּמַר בִּיאָתוֹ[81] - אֵין מְמִיתִין[82] אוֹתוֹ עַד עָמְדוֹ בַּדִּין. רָדַף אַחַר עֶרְוָה, וְאַחֵרִים הָיוּ רוֹדְפִין אַחֲרָיו לְהַצִּילָהּ, וְאָמְרָה לָהֶם: הַנִּיחוּהוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַהַרְגֻנִי[83] - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ[84], אֶלָּא מַבְהִילִין אוֹתוֹ וּמוֹנְעִין אוֹתוֹ מִלִּבְעֹל בְּאֵיבָרָיו[85]; וְאִם אֵינָן יְכוֹלִים בְּאֵיבָרָיו - אֲפִלּוּ בְּנַפְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[86].

80) "העראה זו נכנסת עטרה". סנהדרין שם. 81) שלא הכניס את כל האבר. 82) אין מצילים אותו מגמר ביאה בנפשו של רודף, שהרי כבר נבעלה, ודינה כנעברה בה עבירה, שאין מצילים אותה בנפשו, שם עג. עג: 83) קודם שתשיגו אותו, מכיון שאתם רוצים להרוג אותו בגללי, שם. 84) שהרי אנוסה היא, ומתוך פחד אמרה כך. 85) על־ידי הכאת איבריו. 86) למעלה הלכה ז.

יג. כָּל הַיָּכוֹל לְהַצִּיל בְּאֵיבָר מֵאֵיבָרָיו וְלֹא טָרַח בְּכָךְ, אֶלָּא הִצִּיל בְּנַפְשׁוֹ[87] שֶׁל רוֹדֵף וַהֲרָגוֹ - הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים וְחַיָּב מִיתָה[88]; אֲבָל אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ[89].

87) מפני שזה קל לו יותר. 88) "נהרג עליו", סנהדרין עד. 89) מאחר שנתכוון להציל, אין כאן קבלת התראה, ומה שאמרו "נהרג עליו" הכוונה למיתה בידי שמים. (כסף־משנה).

יד. כָּל הַיָּכוֹל לְהַצִּיל[90] וְלֹא הִצִּיל - עוֹבֵר עַל "לֹא תַעֲמֹד[91] עַל דַּם רֵעֶךָ". וְכֵן הָרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ טוֹבֵעַ בַּיָּם[92], אוֹ לִסְטִים בָּאִים עָלָיו, אוֹ חַיָּה רָעָה בָּאָה עָלָיו, וְיָכוֹל לְהַצִּילוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ אוֹ שֶׁיִּשְׁכֹּר אֲחֵרִים[93] לְהַצִּילוֹ, וְלֹא הִצִּיל; אוֹ שֶׁשָּׁמַע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ מוֹסְרִים מְחַשְּׁבִים עָלָיו רָעָה[94] אוֹ טוֹמְנִין לוֹ פַּח, וְלֹא גָּלָה אֹזֶן חֲבֵרוֹ וְהוֹדִיעוֹ[95]; אוֹ שֶׁיָּדַע בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ בְּאוֹנֵס שֶׁהוּא בָּא עַל חֲבֵרוֹ, וְיָכוֹל לְכַיְּסוֹ בְּגִלַּל חֲבֵרוֹ לְהָסִיר מַה שֶּׁבִּלְבּוֹ, וְלֹא כִּיְּסוֹ; וְכֹל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ[96] - הָעוֹשֶׂה אוֹתָם עוֹבֵר עַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ"[97].

90) חבירו מסכנה, ולאו דוקא מיד רודף. 91) ופשוטו של מקרא, שאם רואה חבירו בסכנה, לא יעמוד בחיבוק ידיים, אלא ישתדל בכל הדרכים להצילו. 92) והרואה יודע לשחות ויכול להצילו. ספרא קדושים פרק ד, ח וסנהדרין עג. 93) אף־על־פי שיש בזה טרחה, שם. 94) ומובן מאליו, שהניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא, שאין אדם חייב להציל חבירו בממון של עצמו, כשיש ממון לניצול, רא"ש, סנהדרין פרק ח. 95) טובע בים הוא דוגמה לאדם שכבר נתון בתוך הסכנה; לסטים באים עליו - דוגמה לסכנה המתקרבת לאדם; מוסרים מחשבים עליו רעה - הסכנה עדיין במחשבה בלבד, ובכולם דין אחד, שחייבים להציל. 96) אף־על־פי שבאותו כתוב אסרה תורה ללכת רכיל ולגלות סוד, בכל זאת כאן כשסכנה אורבת לחבריו - הוא חייב לגלות ולהודיע לו. 97) כגון היודע עדות לחבירו ואינו מעידו, ספרא שם.

טו. הָרוֹאֶה רוֹדֵף[98] אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ אוֹ אַחַר עֶרְוָה[99] לְבַעֲלָהּ, וְיָכוֹל לְהַצִּיל וְלֹא הִצִּיל - הֲרֵי זֶה בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁהִיא "וְקַצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ", וְעָבַר עַל שְׁנֵי לָאוִין: עַל "לֹא תָחוֹס עֵינְךָ"[100] וְעַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ"[101].

98) כי הכתוב מחייב את האדם להשתמש בכל האמצעים, כדי להציל את חבירו. 99) למעלה הלכה ז. 100) למעלה הלכה יא. 101) למעלה הלכה ח.

טז. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקִין עַל לָאוִין אֵלּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַעֲשֶׂה[102] בָּהֶן - חֲמוּרִים הֵם; שֶׁכָּל הַמְאַבֵּד[103] נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - כְּאִלּוּ אִבֵּד כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְכָל הַמְקַיֵּם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - כְּאִלּוּ קִיֵּם כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ.

102) "ומנין לרודף אחר חבירו להורגו, ואחר הזכור ואחר נערה המאורסה, שחייב אתה להצילו בנפשו, תלמוד־לומר ולא תעמוד על דם רעך", ספרא שם. 103) ראה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה י.

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר השוכר הורג להרוג חברו או כפתו והניחו לפני הארי. ודין ההורג הטריפה או אדם טריפה שהרג את הנפש. ודין ההורג עבד כנעני או גר תושב או עבדו או עבד אחר כו'.

א. כָּל הַהוֹרֵג[2] חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ[3], כְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ בְּסַיִף אוֹ

בְּאֶבֶן הַמְּמִיתָה[4], אוֹ שֶׁחֲנָקוֹ[5] עַד שֶׁמֵּת, אוֹ שְׁרָפוֹ בְּאֵשׁ - הוֹאִיל וַהֲרָגוֹ מִכָּל מָקוֹם הוּא בְּעַצְמוֹ[6], הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג בְּבֵית דִּין[7].

2) בין איש ובין אשה. כתוב: "רוצח הוא מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טו), וזה כולל כל רוצח, בין שהוא איש ובין שהוא אשה. ראה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 169 ומכילתא דרבי ישמעאל משפטים פרשה ד. 3) פרט לגורם להריגת חבירו, ראה הלכה ב. 4) שיש בה כדי להמית, פרט להיכהו בצרור קטן, שאין בו כדי להמיתו ומת, שהרי לא הייתה לו כוונה להרוג. כתוב בתורה: "ואם באבן יד אשר ימות בה היכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (שם, ז), ואמרו חכמינו: "מגיד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שהוא כדי להמיתו". ספרי מסעי, קס, וראה הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יח. 5) כתוב "או באיבה היכהו בידו וימות, מות יומת המכה, רוצח הוא" (שם, כא), פסוק זה מיותר, שהרי קודם לכן כבר כתוב "ואם בכלי ברזל", "ואם באבן יד", "או בכלי עץ" - מכאן למדו, שכל ההורג בידו חייב מיתה, כגון "דחפו, דחקו, חנקו", ספרי שם. וראה סנהדרין עו: 6) ככתוב: "היכהו בידו וימות". 7) כי בכולם כתוב "מות יומת" (במדבר שם), ומיתתו בסייף, ראה למעלה פרק א הלכה א.

ב. אֲבָל הַשּׁוֹכֵר[8] הוֹרֵג לַהֲרֹג אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁשָּׁלַח עֲבָדָיו[9] וַהֲרָגוּהוּ, אוֹ שֶׁכְּפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ[10] לִפְנֵי הָאֲרָיוֹת[11] וְכַיּוֹצֵא בּוֹ[12] וַהֲרָגַתְּהוּ חַיָּה[13], וְכֵן הַהוֹרֵג אֶת עַצְמוֹ - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים הוּא, וַעֲוֹן הֲרִיגָה בְּיָדוֹ[14], וְחַיָּב מִיתָה לַשָּׁמַיִם; וְאֵין בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין[15].

8) ומשלם כסף להורג. 9) שמוכרחים לשמוע בקול אדוניהם, קידושין מג. 10) ובשעה שכפתו אין הארי הממית נוגע בו, אלא לאחר זמן. 11) וכגון שהיה הארי בן תרבות אצל הכופת ולא אצל האחר, סנהדרין עז. 12) חיה טורפת אחרת. 13) וכן אם כפתו ומת ברעב, שבשעה שכפתו לא היה דבר ההורג אותו, והרעב מאליו הוא בא אחר כן, שם. 14) העוון נקרא על שמו, שהרי נתן הנביא אמר לדוד: "את אוריה החיתי הכית בחרב", ותלה בו את החטא של הריגת אוריה, אף על פי שלא נהרג בידי דוד, אלא לפי הוראתו (שמואל ב יב, ט). 15) אף על פי ששלוחו של אדם כמותו, ויד השליח כיד השולח, אבל בעבירה אין שלוחו של אדם כמותו, ומשום כך אין בית דין הורגים את השולח, וכמו כן אין דינו של הגורם להריגת חבירו כהורג ביד, אף על פי שבנזקין דין הגורם כמזיק ממש. ראה הלכות חובל ומזיק פרק ז הלכה ז.

ג. וּמִנַּיִן שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין? שֶׁנֶּאֱמַר: שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם[16] דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ - זֶה הַהוֹרֵג בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ. אֶת דִּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֶדְרֹשׁ - זֶה הוֹרֵג עַצְמוֹ[17]. מִיַּד כָּל חַיָּה אֶדְרְשֶׁנּוּ - זֶה הַמּוֹסֵר חֲבֵרוֹ[18] לִפְנֵי חַיָּה לְטָרְפוֹ. מִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֶדְרֹשׁ אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם - זֶה הַשּׁוֹכֵר אֲחֵרִים[19] לַהֲרֹג אֶת חֲבֵרוֹ. וּבְפֵרוּשׁ נֶאֱמַר בִּשְׁלָשְׁתָּן לְשׁוֹן דְּרִישָׁה[20], הֲרֵי דִּינָם מָסוּר לַשָּׁמַיִם.

16) בפני אדם, כלומר בפני עדים. 17) כך פירש רבי אלעזר את הפסוק: "את דמכם לנפשותיכם אדרוש" - מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, היינו השופך דם עצמו, בבא קמא צא: 18) לשון בראשית רבה פרשה לד, יט. 19) ופירוש הכתוב הוא: אדרוש את נפש האדם - ששכר איש להרוג את אחיו, שם. 20) "אדרוש", היינו שה' יענוש אותו, ולא כתוב "דמו יישפך" כמו בתחילת הפסוק.

ד. וְכָל אֵלּוּ הָרַצְחָנִים[21] וְכַיּוֹצֵא בָהֶן[22] שֶׁאֵינָן מְחֻיָּבִין מִיתַת בֵּית דִּין, אִם רָצָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְהָרְגָם בְּדִין הַמַּלְכוּת[23] וְתַקָּנַת הָעוֹלָם - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם רָאוּ בֵּית דִּין לְהָרְגָם בְּהוֹרָאַת שָׁעָה[24], אִם הָיְתָה הַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ[25] - יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת[26] כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאוּ.

21) שדרכם לרצוח אנשים על ידי שכירים או על ידי חיה רעה, וראה בבא מציעא לג. "רבצן" וברש"י שם. 22) כגון ההורגים בלא התראה או בעד אחד. 23) ולא בדין התורה המחייב בית דין. 24) ולא לקבוע הלכה לדורות. 25) לעשות סייג לתורה, כגון שהיו פרוצים בעבירות, אף על פי שאיש זה לא היה פרוץ. ובתלמוד מסופר: "ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך" (סנהדרין מו.). 26) "בית דין מכים ועונשים שלא מן התורה, שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ד.

ה. הֲרֵי שֶׁלֹּא הֲרָגָם הַמֶּלֶךְ וְלֹא הָיְתָה הַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ לְחַזֵּק הַדָּבָר[27] - הֲרֵי בֵּית דִּין חַיָּבִין מִכָּל מָקוֹם לְהַכּוֹתָם מַכָּה רַבָּה הַקְּרוֹבָה לְמִיתָה, לְאָסְרָם בְּמָצוֹר[28] וּבְמָצוֹק[29] שָׁנִים רַבּוֹת, וּלְצַעֲרָן בְּכָל מִינֵי צַעַר, כְּדֵי לְהַפְחִיד וּלְאַיֵּם עַל שְׁאָר הָרְשָׁעִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדָּבָר לָהֶם לְפוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל[30], וְיֹאמַר: הֲרֵינִי מְסַבֵּב לַהֲרֹג אוֹיְבַי[31] כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה פִּלּוֹנִי וְאֶפָּטֵר.

27) ולגדור בעדו, מפני שלא היו פרוצים, ולא ראו בית דין צורך להרגם. 28) לכלוא אותו בבית הסוהר. 29) וברעב, על פי הכתוב בדברים כח, נג. אבל לא עד כדי מיתת רעב. 30) על פי הכתוב "ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב אדוני ולשפך דם חינם" (שמואל־א כה, לא). 31) כשם שרצה דוד לעשות בנבל, שם.

ו. אֶחָד[32] הַהוֹרֵג אֶת הַגָّדוֹל[33] אוֹ אֶת הַקָּטָן בֶּן יוֹמוֹ, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה[34], הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו - אִם הָרַג בְּזָדוֹן, אוֹ גוֹלֶה[35] - אִם הָרַג בִּשְׁגָגָה. וְהוּא[36], שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו[37]; אֲבָל אִם נוֹלַד לְפָחוֹת מִתְּשִׁעָה חֳדָשִׁים - הֲרֵי הוּא כְּנֵפֶל[38] עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם[39], וְהַהוֹרֵגוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵינוֹ נֶהֱרָג עָלָיו[40].

32) בין ... בין. 33) בן יג שנה ויום אחד. 34) כתוב (ויקרא כד, יז): "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" זה

כולל "בין איש בין אשה בין קטן", ספרא אמור פרק כ, א. וראה סנהדרין פד: ונדה מד: 35) שכתוב: "ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" (במדבר לה, יא). וראה ספרי מסעי, קנט. 36) הדין הזה שההורג את הקטן בן יומו נהרג. 37) שמלאו לו תשעה חדשי עיבור, שאז הוא בן קיימא, נדה שם. 38) שאינו בן קיימא, כגון ראשו אטום ואפילו כלו לו חדשיו (סנהדרין פד:). 39) ואז יצא מכלל נפל "כל ששהה שלושים יום באדם (בבהמה - שמונה ימים), אינו נפל" (נדה מד:). 40) "שיכול אפילו היכה את הנפלים ובן שמונה (שנולד לאחר שמונה חדשי עיבור) יהא חייב, תלמוד לומר איש (מכה איש ומת מות יומת), מה איש מיוחד שהוא בן קיימא, יצאו נפלים ובן שמונה שאינם בני קיימא (מכילתא דרשב"י משפטים עמוד 169 הוצאת מקיצי נרדמים. וראה סנהדרין שם).

ז. אֶחָד הַהוֹרֵג אֶת הַבְּרִיא אוֹ אֶת הַחוֹלֶה הַנּוֹטֶה לָמוּת[41]. וַאֲפִלּוּ הָרַג אֶת הַגּוֹסֵס[42] - נֶהֱרָג עָלָיו[43]. וְאִם הָיָה גּוֹסֵס בִּידֵי אָדָם, כְּגוֹן שֶׁהִכּוּהוּ עַד שֶׁנָּטָה לָמוּת וַהֲרֵי הוּא גּוֹסֵס[44], הַהוֹרְגוֹ - אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ[45].

41) אבל חולה שאינו נוטה למות אין צורך להשמיענו שדינו כבריא ממש. 42) "רוב גוססים למיתה" (קידושין עא:). 43) אף על פי שהיה מת, אפילו לא הרג אותו, "הכול מודים בהורג את הגוסס שהוא חייב", סנהדרין עח. 44) כתוצאה מן המכות. 45) שכתוב בתורה "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" (ויקרא כד, יז), ולדעת החכמים באה התורה להדגיש, שאין המכה חייב מיתה, אלא אם כן היכה את כל הנפש, פרט להורג זה שאחרים סייעו בהריגתו, שם (והמכים אף הם פטורים ממיתה, אף על פי שהביאוהו לידי גסיסה, שהרי בכל זאת לא מת מן המכות). רבינו דייק "אין בית דין ממיתים אותו", אבל מלך רשאי להורגו מדין מלכות, כשם שדוד הרג את בן הגר העמלקי, שהרג את שאול, אף על פי שהיה גוסס בידי אדם (שמואל־ב א).

ח. הַהוֹרֵג אֶת הַטְּרֵפָה[46], אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[47] מִדִּינֵי אָדָם[48]. וְכָל אָדָם[49] בְּחֶזְקַת שָׁלֵם[50], וְהוֹרְגוֹ נֶהֱרָג[51], עַד שֶׁיּוֹדַע בְּוַדַּאי שֶׁזֶּה טְרֵפָה, וְיֹאמְרוּ הָרוֹפְאִים שֶׁמַּכָּה זוֹ אֵין לָהּ תְּעָלָה[52] בְּאָדָם, וּבָהּ יָמוּת אִם לֹא יְמִיתֶנּוּ דָּבָר אַחֵר.

46) כגון ניקבה הריאה או קרום המוח, שאינו יכול לחיות שנים עשר חודש, סנהדרין עח. 47) "הכל מודים בהורג את הטריפה שהוא פטור" (שם). והטעם הוא, מכיוון שנחתכו מקורות החיות, הריהו נחשב ל"גברא קטילא". 48) אבל חייב מיתה לשמים, שהרי שופך דמים הוא, ראה למעלה הלכה ב. 49) אפילו לא ידוע שהוא שלם. 50) כל אדם בחזקת שלם, שהולכים אחר הרוב (חולין יא:), ומשום כך אין שואלים את העדים: "ראיתם טריפה הרג, שלם הרג", שאין הלכה כרבי טרפון ורבי עקיבא במכות ז. וראה רבינו חננאל שם. 51) כאילו הרג וודאי שלם. 52) רפואה.

ט. אָדָם טְרֵפָה שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ - נֶהֱרָג; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ[53]. וְהוּא, שֶׁיַּהֲרֹג בִּכְּנֵי בֵּית דִּין[54]; אֲבָל בִּכְּנֵי עֵדִים - פָּטוּר. שֶׁמָּא יָזִמוּ[55], וְאִם הוּזַמּוּ - אֵינָן נֶהֱרָגִין, שֶׁהֲרֵי לֹא זָמְמוּ אֶלָּא לַהֲרֹג טְרֵפָה[56]; וְכָל עֵדוּת שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לַהֲזַמָּה[57] - אֵינָהּ עֵדוּת[58] בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת[59].

53) ולא דנים אותו לפי דין הרוצח במיתת בית דין, שהרי אי אפשר, כי בית דין שראו איש רוצח חבירו, אינם רשאים לדון אותו. אבל אם לא יהרגו אותו, ילך ויהרוג, ומשום כך צורך השעה הוא להרגו, ובפרט שהוא גברא קטילא, ואפילו לא הרג, ההורגו פטור. ראה בית הבחירה לסנהדרין עמוד 289. 54) שאינם זקוקים לעדים ולמשא ומתן משפטי. 55) יבואו עדים אחרים ויעידו עליהם שעדי שקר הם, כי "עימנו הייתם באותה שעה במקום אחר". 56) וההורג טריפה פטור ממיתת בית דין. 57) לקיים בה דין הזמה, שאמרה תורה "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (דברים יט, יט). 58) שאינם מפחדים לשקר (סנהדרין שם). 59) כי בדיני ממונות בטלו את הדרישות והחקירות הקשורות בזמן ובמקום, ראה שם לב.

י. אֶחָד הַהוֹרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ הַהוֹרֵג עֶבֶד כְּנַעֲנִי[60] - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו. וְאִם הָרַג בִּשְׁגָגָה - גּוֹלֶה.

60) כתוב: "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקום יינקם" (שמות כא, כ). כתוב זה מדבר בעבד כנעני, שהרי נאמר שם "כי כספו הוא", ואין עבד עברי "כסף", "כסף - יצא עבד עברי שאין כסף", ספרא אמור פרשה ה, ב. וראה מכילתא משפטים פרשה ז.

יא. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרַג גֵּר תּוֹשָׁב[61] - אֵינוֹ נֶהֱרָג עָלָיו בְּבֵית דִּין[62], שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יָזִיד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ[63]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ נֶהֱרָג עַל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים[64]. וְאֶחָד הַהוֹרֵג אֶת עֶבֶד אֲחֵרִים אוֹ הַהוֹרֵג עַבְדּוֹ - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו; שֶׁהָעֶבֶד קִבֵּל עָלָיו מִצְוֹת[65] וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת ה'[66].

61) גוי היושב בארץ, וקיבל עליו שבע מצוות, שנצטווה עליהן בן נח, ולא מל ולא טבל לשם גירות גמורה. 62) ודינו מסור לשמים, מכילתא משפטים פרשה ד. 63) "על רעהו פרט לאחרים (גויים), רעהו פרט לגר תושב". מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 171 (ובמכילתא דרבי ישמעאל לפסוק זה לא נזכר גר תושב. וראה כסף משנה כאן). 64) שאין לו מצוות כישראל. 65) כל המצוות שהאשה חייבת בהן, אף עבד כנעני חייב בהן, ומשום כך "אחיו הוא במצוות", וההורג אותו נהרג עליו. ראה סנהדרין פו. 66) ודינו כישראל.

יב. מַה בֵּין עַבְדּוֹ לְעֶבֶד אֲחֵרִים? שֶׁעַבְדּוֹ יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ[67]. לְפִיכָךְ, אִם הִכָּהוּ הַכָּאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית[68], וְנָטָה לָמוּת, וְעָמַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת[69] וְאַחַר כָּךְ מֵת - אֵינוֹ נֶהֱרָג עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּת מֵחֲמַת הַמַּכָּה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יֻקַּם כִּי כַסְפּוֹ

הוּא[70]. וּמַהוּ ״יוֹם אוֹ יוֹמַיִם״[71]? יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמַיִם, שֶׁהוּא מֵעֵת לְעֵת[72].

67) כדי לייסרו "כי כספו הוא". 68) שאם אין בה כדי להמית, אפילו על ישראל פטור, ראה למעלה הלכה א. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ז): "ומה אם ישראל שהחמיר בו, אינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית, כנעני שהקל בו, דין הוא שלא יהא חייב עד שיהא בו כדי להמית". 69) שהוא מעת לעת. 70) ויש לו רשות להכותו. 71) בתורה כתוב: "אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם". "יומיים" משמע שיחיה דווקא שני ימים ו"יום" משמע שמספיק שיחיה יום אחד בלבד. 72) למילה "יום" יש שני מובנים: א. "יום" בניגוד ללילה, והוא שתים־עשרה שעות; ב. "יום" במובן יממה = עשרים וארבע שעות. אילו כתבה התורה "יום" אפשר היה לחשוב בטעות, שהכוונה ליום במובן א. ואילו כתבה "יומיים" אפשר היה לחשוב, שהכוונה לשתי יממות. משום כך כתבה התורה "יום או יומיים" כלומר יום כמו (או - כמו) יומיים, היינו עשרים וארבע שעות. ובמכילתא דרבי שמעון בן יוחאי נאמר: "יום שיש בו שני ימים, הווי אומר מעת לעת", אם היכה אותו בחצי היום, נגמרות עשרים וארבע שעות בחצי היום השני, ויש בו שני ימים. ואם היכה אותו בערב, נגמרות עשרים וארבע שעות למחרת בערב, וזהו יום שהוא כיומיים. ויונתן בן עוזיאל תרגם: "אין יומא חד מעידן לעידן (אם יום אחד מעת לעת) או תרין יומין קטעין יתקיים (או שני ימים קטועים, שני חצאי יום. וביחד יום שלם מעת לעת)".

יג. אֲבָל הַמַּכֶּה עֶבֶד שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, אֲפִלּוּ מֵת לְאַחַר כַּמָּה יָמִים מֵחֲמַת הַמַּכָּה, הוֹאִיל וְהִכָּהוּ כְּדֵי לְהָמִית[73] - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו, כִּשְׁאָר בְּנֵי חוֹרִין[74].

73) מכה שיש בה כדי להמית. 74) "אף עבדו ושפחתו בכלל שנאמר מכה איש ומת, והרי הכתוב מוציאו מכללו להקל עליו, שיהא נידון ביום או יומיים" (מכילתא שם). מכאן שדין "יום או יומיים" הוא בהורג עבדו בלבד, ולא בהורג עבד שאינו שלו.

יד. יֵרָאֶה לִי[75], שֶׁהַמַּכֶּה אֶת עַבְדּוֹ בְּסַכִּין וְסִיף אוֹ בְּאֶבֶן וְאֶגְרוֹף וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[76], וְאָמְדוּהוּ לְמִיתָה[77], וָמֵת - אֵינוֹ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם; אֶלָּא אֲפִלּוּ מֵת לְאַחַר שָׁנָה - נֶהֱרָג עָלָיו. לְכָךְ נֶאֱמַר ״בַּשֵּׁבֶט״[78], שֶׁלֹּא נָתְנָה תּוֹרָה רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ אֶלָּא בְּשֵׁבֶט[79] וּמַקֵּל וּרְצוּעָה[80] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְלֹא בְּהַכָּאַת רְצִיחָה[81].

75) דעת רבינו ללא מקור בתלמוד וגאונים. 76) בדבר שאין דרך האדון לייסר בו את עבדו. 77) שהיה בהם כדי להמית. 78) "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט" (שמות כא, כ). 79) שהוא שבט מוסר לייסר את העבד או את הבן, ככתוב: "אל תמנע מנער מוסר, כי תכנו בשבט ולא ימות, אתה בשבט תכנו" (משלי כג, יג־יד). 80) שבהם משתמש הדיין לייסר בני אדם, ראה סנהדרין ז: 81) כגון סכין וסייף.

טו. הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ וּפָסַק[82] עִמּוֹ שֶׁיְּשַׁמְּשֶׁנּוּ[83] שְׁלֹשִׁים יוֹם[84], וְהִכָּהוּ אַחַד מֵהֶן בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְהֱמִיתוֹ - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו, וְאֵינוֹ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם[85]. הָרִאשׁוֹן - לְפִי שֶׁאֵינוֹ כַּסְּפוֹ הַמְּיֻחָד לוֹ[86], וְהַשֵּׁנִי - לְפִי שֶׁאֵינוֹ עֲדַיִן תַּחְתָּיו.

82) והתנה. 83) את המוכר. 84) גופו קנוי לקונה, ולמוכר זכות שימוש בו לשלושים יום. 85) אלא כדין הורג בן חורין. 86) כי הגוף קנוי לקונה, ולמוכר קניין פירות בלבד, כלומר, הזכות להשתמש בו שלושים יום, והתורה מתנה את דין "יום או יומיים" ב"כי כספו הוא". ופסק כרבי אליעזר, בבא קמא צ. וראה מכילתא משפטים פרשה ז ומכילתא דרשב"י משפטים כא, כ.

טז. וְכֵן מִי שֶׁחֲצָיוֹ עֶבֶד וְחֲצָיוֹ בֶּן חוֹרִין[87], וְעֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין - אֵינָן בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ לְאַחַד מֵהֶן כַּסְּפוֹ הַמְּיֻחָד לוֹ[88], וּלְפִיכָךְ נֶהֱרָג עָלָיו כִּשְׁאָר הָעָם[89].

87) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר האחד את חלקו (גיטין מב.). 88) שהרי החצי האחד שייך במקרה א לעבד, ובמקרה ב לשותף, בבא קמא צ. 89) אפילו הוא מת לאחר כמה ימים מחמת המכה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר המכה את חברו שאומדים הדבר שהכהו בו ומקום המכה. ודין הדוחף את חברו שמשערים גובה המקום כו'. ודין כלי ברזל לא נתנה בו תורה שיעור. ודין הכופת חברו והניחו ברעב עד שמת.

א. הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּזָדוֹן בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ וְהֱמִיתוֹ - אוֹמְדִין[2] דָּבָר שֶׁהִכָּהוּ בּוֹ וּמְקוֹם שֶׁהִכָּה עָלָיו, אִם רָאוּי[3] אוֹתוֹ חֵפֶץ לְהָמִית בְּאֵיבָר זֶה אוֹ אֵינוֹ רָאוּי[4]; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ, אוֹ בִּכְלִי עֵץ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ - עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּדֵי לְהָמִית. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מַכֵּהוּ עַל לִבּוֹ לְמַכֵּהוּ עַל יֶרְכּוֹ[5].

2) משערים. 3) אם גדלו וכבדו מספיקים. 4) ופטור ממיתה, אף־על־פי שהכהו בזדון, שהרי לא התכוון להמיתו, אלא להכותו בלבד. 5) אותה מכה באבן או בעץ שיש בה כדי להמיתו על לבו, אין בה כדי להמיתו על מתניו. הדוגמה לקוחה ממשנה סנהדרין עח:

ב. הוֹאִיל[6] וְנֶאֱמַר ״אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ״[7], מִכָּאן[8] שֶׁאוֹמְדִין מְקוֹם הַמַּכָּה. וּכְשֵׁם שֶׁאוֹמְדִין הַחֵפֶץ שֶׁהִכָּה בּוֹ וּמְקוֹם הַמַּכָּה, כָּךְ אוֹמְדִין כֹּחַ הַהַכָּאָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֶבֶן יָד, מִכָּאן שֶׁמְּשַׁעֲרִין אֶת הַיָּד[9]. אֵינוֹ דּוֹמֶה[10] זוֹרֵק אֶבֶן בַּחֲבֵרוֹ בְּרִחוּק שְׁתֵּי אַמּוֹת לְזוֹרֵק בּוֹ בְּרִחוּק עֶשֶׂר, שֶׁבְּרִחוּק עֶשֶׂר יִהְיֶה כֹּחָהּ יָתֵר. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה זוֹרֵק בְּרִחוּק עֶשֶׂר לְזוֹרֵק בְּרִחוּק מֵאָה, שֶׁבְּרִחוּק הַמָּקוֹם בְּיוֹתֵר יִתְמַעֵט כֹּחַ הַהַכָּאָה.

6) מבחינת הענין, אין כאן התחלת הלכה. ועד "מקום המכה" שייך להלכה א, והלכה ב מתחילה: "וכשם

שאומרים", ובדפוסי רומי ר"מ, קושטא רסט ובכתב־יד מוסד הרב קוק: "כשם שאומדים". 7) וזה תלוי לא בדבר שמכים בו בלבד, אלא אף באבר שמכים עליו. 8) את שני הדינים למד רבינו מאותו פסוק. הדין הראשון, שאומדים את החפץ אם יש בו כדי להמית, מפורש בכתוב "באבן יד אשר ימות בה", היינו שיש באבן כדי להמית. ומכיון שאותה אבן שיש בה כדי להמית על לבו, אין בה כדי להמית על ירכו, ממילא יוצא מאותו פסוק, שחייבים לאמוד גם מקום המכה. וראה להלן סוף הלכה ג. וראה מכילתא משפטים פרשה ז, וב'ספרי' מסעי קס, ששם למדו שני הדינים משני פסוקים. 9) כוחה של היד. יש יד חלשה ויש יד חזקה. מכתה של הראשונה אינה פוגעת קשה ואין בה כדי להמית. 10) כאן התחלת בבא חדשה, ופירושה: החפץ הנזרק בכוח רב עוצמת תנופתו מתגברת והולכת זמן מסויים, ולאחר מכן העוצמה פוחתת והולכת. יוצא מזה, שהפגיעה במקום קרוב ביותר אינה קשה כל־כך כמו בריחוק מסוים עד שהחפץ הנזרק מגיע לשיא עוצמת תנופתו. ושיער רבינו, שאדם בינוני הזורק אבן שיש בה כדי להמית, נקודת השיא נמצאת בריחוק עשר אמות בערך, ומכאן ואילך העוצמה פוחתת והולכת.

1 **ג. וְכֵן מְשַׁעֲרִין הַמַּכָּה עַצְמָהּ[11]. וּמְשַׁעֲרִין כֹּחַ הַהוֹרֵג**
2 **וְכֹחַ הַנֶּהֱרָג, אִם הוּא גָּדוֹל אוֹ קָטָן[12], אוֹ חָזָק אוֹ**
3 **חַלָּשׁ, אוֹ בָּרִיא אוֹ חוֹלֶה, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**
4 **שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ - מִיתָתוֹ שֶׁל זֶה מְשַׁעֲרִין כָּל**
5 **סִבּוֹתֶיהָ[13].**

11) כי אינה דומה מכה למכה. לפעמים אדם חזק אינו מכה בכוח רב ואין במכתו זו כדי להרוג, ואפשר שחלש ממנו יאמץ את כל כוח שריריו ומכתו תהיה יותר קשה ממכתו של החזק. 12) כי מכה שיש בה כדי להמית קטן, אין בה כדי להמית גדול, משנה סנהדרין עט: 13) זהו סיכום של שלוש ההלכות כולן.

6 **ד. כְּלִי בַּרְזֶל לֹא נָתְנָה בָּהּ תּוֹרָה שִׁעוּר[14], שֶׁנֶּאֱמַר:**
7 **וְאִם בִּכְלִי בַרְזֶל[15] הִכָּהוּ וַיָּמֹת, רֹצֵחַ הוּא; וַאֲפִלּוּ**
8 **בְּמַחַט. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֹד[16], כְּמוֹ מַחַט[17] אוֹ שַׁפּוּד**
9 **אוֹ סַכִּין[18] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; אֲבָל אִם הִכָּהוּ[19] בְּעֶשֶׁת[20] שֶׁל**
10 **בַּרְזֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהּ - אוֹמְדִין אוֹתָהּ[21] כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְדִין**
11 **הָעֵץ אוֹ הָאֶבֶן[22].**

14) "שהברזל ממית בכל שהוא", שם עו: 15) ולא כתוב "אשר ימות בו" ככתוב באבן ובכלי עץ. ראה למעלה הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ט הלכה ב, והשווה הדרשה ב'ספרי' מסעי, קס. וסנהדרין עו: 16) ונעץ בו את החוד במקום מסוכן, כגון בוושט או בלבו, בגמרא סנהדרין עו: כתוב: "דברזיה מיברז", ומובנו: דקרו. השווה חולין ח. 17) 'ספרי' שם. 18) ראה חולין שם. 19) ולא דקרו. 20) גוש, מטיל. 21) אם ראוי להמית בה. 22) ראה למעלה הלכה א.

12 **ה. הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּלֹא כְּלִי[23] וְהֱמִיתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ**
13 **בְּיָדוֹ אוֹ בְּרַגְלוֹ[24] אוֹ נְגָפוֹ[25] בְּרֹאשׁוֹ וְהֱמִיתוֹ -**
14 **מְשַׁעֲרִין כֹּחַ הַמַּכָּה[26] וְכֹחַ הַנֶּהֱרָג וּמְקוֹם הַמַּכָּה. אֵינוֹ**
15 **דּוֹמֶה דּוֹחֵף חֲבֵרוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ לְבוֹעֵט בּוֹ בְּרַגְלוֹ בְּכָל**
16 **כֹּחוֹ, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מַכֵּהוּ עַל לִבּוֹ לְמַכֵּהוּ עַל מָתְנָיו[27],**
17 **וְאֵינוֹ דּוֹמֶה חַלָּשׁ הַמַּכֶּה אֶת הַבָּרִיא הֶחָזָק לְבָרִיא**
18 **חָזָק הַמַּכֶּה חַלָּשׁ אוֹ חוֹלֶה[28].**

23) ככתוב: "מכה איש ומת מות יומת" (שמות כא, יב). 24) בעט בו, 'ספרי' שם. 25) הכהו. מלשון "ונגפו אשה הרה" (שם, כב). 26) של איש המכה. 27) זוהי דוגמה למקום המכה, משנה סנהדרין עח: 28) דוגמה לכוח הנהרג.

19 **ו. וּמִנַּיִן שֶׁמְּשַׁעֲרִין בְּכָל אֵלּוּ? שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ בְּאֵיבָה**
20 **הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת, מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה. אַף עַל פִּי**
21 **שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּיָדוֹ', הִצְרִיךְ הַכָּתוּב לִהְיוֹת הַהַכָּאָה**
22 **בְּאֵיבָה. מִכְּלָל שֶׁמְּשַׁעֲרִין כֹּחַ הַהַכָּאָה[29].**

29) אינו דומה המכה חבירו בלי איבה, למכה אותו באיבה שמפעיל את מלוא כוחו, ועל מכה זו שיש בה כדי להמית אומרת התורה "מות יומת". מאותו טעם יש לשער את יתר הסיבות של מיתת ההרוג, כגון כוח הנהרג ומקום המכה, ראה ילקוט שמעוני מסעי לה, על הפסוק ואם בשנאה.

23 **ז. וְכֵן הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ מֵרֹאשׁ הַגָּג[30], וְנָפַל וָמֵת -**
24 **מְשַׁעֲרִין גֹּבַהּ הַמָּקוֹם שֶׁהִפִּילוֹ מֵעָלָיו וְכֹחַ הַנִּדְחָף;**
25 **שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה בֶּן יוֹמוֹ שֶׁנָּפַל לְגָדוֹל שֶׁנָּפַל. וּמִנַּיִן**
26 **שֶׁמְּשַׁעֲרִין גֹּבַהּ הַמָּקוֹם? שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם בִּשְׂנָאָה**
27 **יֶהְדָּפֶנּוּ[31]. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאֵין בְּגָבְהוֹ עֲשָׂרָה**
28 **טְפָחִים[32] - אֵין בּוֹ כְּדֵי לְהָמִית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ[33] בְּבוֹר**
29 **לְעִנְיַן בְּהֵמָה[34].**

30) לשון ה'ספרי' שם. 31) ומגובה המקום אפשר להסיק, אם דחף אותו מתוך שנאה והתכוון להורגו, או לא. ראה ילקוט שמעוני שם. 32) ראה בבא־קמא נא. 33) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. 34) בהמה שנפלה לתוך הבור ומתה, אין בעל הבור חייב לשלם אלא־אם־כן היה הבור עמוק עשרה טפחים.

30 **ח. אֶחָד הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ, אוֹ שֶׁהִכָּהוּ**
31 **בְּגוּשׁ עָפָר אוֹ בְּגוּשׁ מֶלַח[35] וְגָפְרִית, אוֹ בְּסֶל מָלֵא**
32 **עָפָר[36] אוֹ צְרוֹרוֹת[37], וַאֲפִלּוּ בְּפֶלַח[38] דְּבֵלָה[39];**
33 **שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ - כֹּל שֶׁהוּא רָאוּי לְהָמִית[40],**
34 **וְהַכֹּבֶד[41] הוּא שֶׁמֵּמִית.**

35) ילקוט שמעוני, שם על הפסוק "ואם באבן". 36) שהפיל עליו, שם. 37) אבנים קטנות. 38) בחתיכה. 39) "ככר גדול, כמו ריחיים, שעושים מן התאנים היבשות" (פירוש המשניות תרומות פרק ב, משנה א). 40) ואבן ועץ שבתורה אינם אלא דוגמאות מן ההווה. 41) בהפיל על הנרצח הכובד לבדו קובע, ובמכה מצטרף כוח היד לכובד, כי אינו דומה מכה במקל דק וקל למכה בדבר כבד. בכל אופן הכובד הוא גורם מכריע.

35 **ט. הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם[42] אוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ -**

אוֹמְדִין אוֹתוֹ: אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת[43] מִשָּׁם - פָּטוּר[44]
מִמִּיתַת בֵּית דִּין[45], וְאִם לָאו - חַיָּב[46]. וְכֵן אִם כָּבַשׁ
עָלָיו[47] [בְּתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ] בְּתוֹךְ הָאֵשׁ עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר
בּוֹ[48] כֹּחַ לַעֲלוֹת וָמֵת - חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ הוּא
הַדּוֹחֵף בַּתְּחִלָּה[49]. וְהוּא הַדִּין לְמַנִּיחַ יָדוֹ עַל פִּי חֲבֵרוֹ
וְחָטְמוֹ עַד שֶׁהִנִּיחוֹ מְפַרְפֵּר וְאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת, אוֹ
שֶׁכְּפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ בַּצִּנָּה אוֹ בַּחַמָּה[50] עַד שֶׁמֵּת, אוֹ
שֶׁבָּנָה עָלָיו[51] מָקוֹם עַד שֶׁמָּנַע מִמֶּנּוּ הָרוּחַ, אוֹ
שֶׁהִכְנִיסוֹ לִמְעָרָה אוֹ לְבֵית[52] וְעִשֵּׁן עָלָיו[53] עַד שֶׁמֵּת,
אוֹ שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵית שֶׁל שַׁיִשׁ[54] וְהִדְלִיק[55] עָלָיו נֵר עַד
שֶׁהֶמִּיתוֹ הַהֶבֶל[56] - בְּכָל אֵלּוּ נֶהֱרָג עָלָיו, שֶׁזֶּה כְּמוֹ
שֶׁחֲנָקוֹ בְּיָדוֹ.

42) סנהדרין עו: 43) ולא עלה ומת. 44) אף־על־פי שדחף אותו במו ידיו, שאין בדחיפה כדי להמית. 45) ודינו מסור לשמים. ראה 'ספרי' שם. 46) אף־על־פי שלא הדחיפה הורגת אלא האש, הרי זה כאילו הרגו במו ידיו. 47) חבירו נפל לתוך המים, והוא יכול לעלות משם, ובא זה ואחז ראשו של הנופל בכוח בתוך המים, שלא יוכל להרים ראשו, משנה שם. 48) לאחר שהרפה ממנו. 49) בכל זאת חייב, שלא הדחיפה או הנפילה לתוך המים הרגה אותו, אלא הכובש הרג אותו. 50) והצינה והחמה הורגות אותו, כמו המים והאש בדוגמאות הקודמות, גמרא שם עז. 51) אף־על־פי שלא אחז בגופו - כמו בדוגמאות הקודמות - אלא עשה מעשה שמנע אויר מחבירו ונחנק. וזהו "המצמצם" שבגמרא שם, וראה בית הבחירה שם. 52) שאין בו שום דבר ממית. 53) וזהו המעשה הממית. 54) שסתום ביותר, ואין הבל הנר הדולק יכול לצאת ממנו, ואין האויר שמבחוץ חודר לתוכו. גמרא שם. 55) בדוגמה הקודמת, המשיך במעשה העישון על חבירו עד שמת, ואילו כאן עשה מעשה הדלקה חד־פעמי, ובאותה שעה לא מת חבירו, ובכל זאת הוא חייב. 56) האויר המקולקל על־ידי הנר הדולק.

י. אֲבָל הַכּוֹפֵת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּרָעָב[57] עַד שֶׁמֵּת,
אוֹ שֶׁכְּפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁסּוֹף הַצִּנָּה אוֹ הַחַמָּה
לָבוֹא לְשָׁם וּבָאָה[58] וְהֶמִיתַתּוּ, אוֹ שֶׁכָּפָה[59] עָלָיו
גִּיגִית[60], אוֹ שֶׁפָּרַע[61] עָלָיו אֶת הַמַּעֲזִיבָה[62], אוֹ
שֶׁהִשִּׁיךְ עָלָיו[63] אֶת הַנָּחָשׁ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם
שִׂסָּה[64] בּוֹ כֶּלֶב אוֹ נָחָשׁ - בְּכָל אֵלּוּ אֵין מְמִיתִין
אוֹתוֹ[65]; וַהֲרֵי הוּא רוֹצֵחַ[66], וְדוֹרֵשׁ דָּמִים[67] דּוֹרֵשׁ
מִמֶּנּוּ דָּם[68].

57) ההולך וחזק משעה לשעה, אבל בשעה שכפת אותו עדיין לא היה רעב ממית, והכופת אינו אלא גורם למיתה, סנהדרין עז. 58) לאחר שהניחו שם. 59) קרקעיתה למעלה ופיה למטה. 60) והאויר הולך ומתקלקל עד שלבסוף חונק אותו, ואילו בדוגמה הקודמת, בשעה שכפתו לא היתה חמה כלל, שם. 61) גילה. 62) טיח שעל גבי התקרה, וזה היה ישן, ונכנסה שם צינה ומת. 63) שאחז הנחש בידו והוליכו, והגיע שיני הנחש בגוף חבירו, והנחש נשף אותו ומת, משנה שם עו: 64) בדיבור או ברמז, שלא עשה מעשה, משנה שם, וראה 'ספרא' אמור פרק כ. 65) שלא המית בידיו, שבשעה שעשה מעשהו לא היה שם דבר ממית, וזה בא רק אחרי כן, משום כך אינו אלא גורם למיתה ופטור. ואפילו השיך עליו את הנחש אינו חייב מיתה, שלדעת החכמים אין הארס עומד ממש בין שיניו של הנחש, אלא בשעת הנשיכה מקיא הנחש את הרעל מכוח עצמו ומרצונו, והמשיך אינו אלא גורם, שם עח. 66) ראה למעלה הלכות ב־ג. 67) הקדוש־ברוך־הוא (תהלים ט, יג). 68) ומענישו.

יא. וְכֵן הַדּוֹחֵף[69] חֲבֵרוֹ בְּבוֹר[70] וְהָיָה שָׁם סֻלָּם שֶׁיָּכוֹל
לַעֲלוֹת עָלָיו, אוֹ שֶׁזָּרַק בּוֹ חֵץ וְהָיָה תְּרִיס[71] בְּיָדוֹ
לְהָגֵן עָלָיו, וּבָא אַחֵר וְסִלֵּק אֶת הַסֻּלָּם וְהֵסִיר[72] אֶת
הַתְּרִיס - שְׁנֵיהֶן[73] אֵין נֶהֱרָגִין בְּבֵית דִּין. אֲפִלּוּ הָיָה
הַדּוֹחֵף עַצְמוֹ הוּא שֶׁחָזַר[74] וְסִלֵּק הַסֻּלָּם - פָּטוּר[75]
מִמִּיתַת בֵּית דִּין, וְנִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ הַדָּם.

69) סנהדרין עז: 70) שאין בנפילה כדי להמית. ראה למעלה הלכה ז. 71) מגן. 72) או הסיר. 73) הדוחף פטור, שבשעה שדחפו היה סולם בבור שיכול לעלות עליו, והמסלק פטור שאינו אלא גורם למיתה, שם. 74) לאחר שדחף. 75) על הדחיפה, שאין בה כדי להמית, ומעשה סילוק אינו אלא גורם, שם.

יב. הַזּוֹרֵק[76] צְרוֹר[77] בְּכֹתֶל[78], וְחָזְרָה הָאֶבֶן לַאֲחוֹרֶיהָ
וְהָרְגָה - חַיָּב מִיתַת בֵּית דִּין, שֶׁמִּכֹּחוֹ הִיא בָּאָה. וְכֵן
אֵלּוּ שֶׁמִּשַּׁחֲקִין בְּכַדּוּר[79], שֶׁהִתְּרוּ בָּהֶן[80] וְהָרְגוּ[81]:
בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת[82] - פְּטוּרִין[83]; חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת,
אֲפִלּוּ לְסוֹף מֵאָה אַמָּה[84] - חַיָּבִין[85]. וְהוּא, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ
כְּדֵי לְהָמִית, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[86].

76) שנתכוון להרוג את חבירו, סנהדרין עז: 77) אבן. 78) והכה בכוח בכותל. 79) ומכים בו בכותל בכוח, כדי שיחזור הרבה לאחוריו. 80) שהכדור בחזירתו יהרוג את חבירים. 81) במזיד. 82) מן הכותל. 83) כי המשחקים מתכוונים שיחזור הכדור לאחוריו הרבה, ולא פחות מארבע אמות, ולפיכך יש לדונו כהמית שלא בכוונה. 84) מפני שהמשחקים רוצים שיחזור למרחק רב. 85) כי התכוונו להרוג, ומכוחם בא הכדור, גמרא שם. 86) למעלה הלכה א.

יג. זָרַק אֶבֶן לְמַעְלָה, וְהָלְכָה לִצְדָדִין וְהָרְגָה[87] -
חַיָּב[88]. הַכּוֹפֵת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל
לִבְרֹחַ, וְהִצִּיף[89] עָלָיו מַיִם וָמֵת - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו.
וְהוּא[90], שֶׁיָּמוּת מִכֹּחַ רִאשׁוֹן[91] הַבָּא מִמַּעֲשָׂיו.

87) בשעת נפילתה לצדדים. 88) שאף זה עדיין כוחו הוא (שם). אבל אם הרגה בנפילתה במאונך פטור, שפסק כוח הזורק ופועל כוח משיכת הארץ בלבד. 89) שהפנה את זרם המים אליו. 90) בתנאי. 91) כגון שהניחו סמוך לשפת התעלה והשפה מדרון, וכשהסירה במקום שהניח את הכפות, באו עליו המים מיד, אבל אם הניחו במקום שלא

הגיעו במים אליו בכוח ראשון, אלא לאחר מכן הגיעו אליו, אין זה אלא גרמא ופטור, גמרא ורש"י שם.

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר המתכוון להרוג את זה והרג את זה או להכות במקום אחד והכה באחר. ודין אמדוהו למיתה והקל ואח"כ הכביד. ופירוש על משענתו. ודין הכהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות, וההורג נפשות שלא ראו אותו עדים כאחת. גודל עוון שפיכות דמים, ואם כל המצוות שקולות כנגדו.

1 **א. הַמִּתְכַּוֵּן[2] לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה[3] - פָּטוּר[4]**
2 **מִמִּיתַת בֵּית דִּין, וּמִן הַתַּשְׁלוּמִין[5], וּמִן הַגָּלוּת[6]; לְפִי**
3 **שֶׁאֵין עָרֵי מִקְלָט קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ[7], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[8].**
4 **לְפִיכָךְ, הַזּוֹרֵק אֶבֶן לְתוֹךְ עֵדָה מִיִּשְׂרָאֵל[9] וְהָרַג אֶחָד**
5 **מֵהֶן - פָּטוּר[10] מִמִּיתַת בֵּית דִּין[11].**

2) סנהדרין עט. 3) התכוון לראובן והרג את שמעון. 4) כתוב: "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת" (דברים יט, יא). המלים "וארב לו" מיותרות, מכאן למד רבי שמעון, שאינו חייב "עד שיתכוון לו" (שם). ורבינו פסק כמותו מפני שסתם ברייתא (שם עט:) נאמרה בשיטתו, ראה הערה הבאה. 5) בברייתא מבית מדרשו של חזקיה שהביא רבא, שם עט: ברייתא זו פוסקת שהמתכוון לזה והרג את זה פטור ממיתה ומתשלומין. ועליה הסתמך רבינו, ופסק כרבי שמעון נגד החכמים, מפני שההלכה בתלמוד היא כברייתא זו של חזקיה, ששנה את ברייתות אביו רבי חייא, שהיו בדוקות ונכונות. וכדעתו פסק רבי נתן. ראה ירושלמי סנהדרין פרק ט, הלכה ד, ובבלי כתובות לה. וירושלמי שם פרק ג הלכה א וסנהדרין עט. 'תוספות' דיבור־המתחיל ומפקא, ופירוש המשניות לרבינו שם. וראה לחם־משנה להלכות חובל ומזיק פרק ד הלכה ה. 6) לערי מקלט. 7) מפני שהתכוון להרוג ועוונו חמור, ואין הגלות מכפרת לו. 8) להלן פרק ו, הלכה ד. 9) אף־על־פי שכולם יהודים והתכוון להרוג אחד מהם, יהיה מי שיהיה. 10) כי לא התכוון לאחד מיוחד. 11) ודינו מסור לשמים, וגואל הדם שהרגו פטור. ראה להלן פרק ו, הלכה ד.

6 **ב. נִתְכַּוֵּן[12] לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ עַל מָתְנָיו, וְלֹא הָיָה**
7 **בַּכְּלִי כְּדֵי לְהָמִית עַל מָתְנָיו, וְהָלְכָה לָהּ[13] הָאֶבֶן עַל**
8 **לִבּוֹ, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל לִבּוֹ, וָמֵת[14]; אוֹ[15]**
9 **שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהַכּוֹתוֹ עַל לִבּוֹ, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל**
10 **לִבּוֹ, וְהָלְכָה לָהּ הָאֶבֶן עַל מָתְנָיו, וְלֹא הָיָה בָּהּ כְּדֵי**
11 **לְהָמִית עַל מָתְנָיו, וָמֵת - פָּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין,**
12 **וְאֵינוֹ גּוֹלֶה; שֶׁאֵין הַהוֹרֵג בְּכַוָּנָה גּוֹלֶה[16]. אֲבָל[17] אִם**
13 **נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹתוֹ עַל מָתְנָיו, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל**
14 **מָתְנָיו, וְהָלְכָה לָהּ עַל לִבּוֹ, וָמֵת - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג[18].**
15 **וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

12) משנה סנהדרין עה: עט. בהלכה הקודמת פטור ההורג, מפני שלא התכוון להרוג זה, ובהלכה זו התכוון להרוג זה, בכל זאת יש בו צדדים לפטור. 13) והתרו בו שהאבן עלולה ללכת על לבו. 14) פטור, שלא התכוון למכת מיתה. 15) אף־על־פי שהתכוון למכת מיתה, אבל לא הכהו מכת מיתה. ראה למעלה פרק ג, הלכה א. 16) מכות ז. "בבלי דעת" פרט למתכוון וכו'. 17) משנה שם. 18) שהתכוון למכת מיתה והכהו מכת מיתה, ואף־על־פי שלא התכוון לאותו אבר, התכוון לאותו איש.

16 **ג. הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן[19] אוֹ בְּאֶגְרוֹף[20] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן**
17 **- אוֹמְדִין[21] אוֹתוֹ. אִם אֲמָדוּהוּ לְחַיִּים - נוֹתֵן חֲמִשָּׁה**
18 **דְּבָרִים[22] וְנִפְטָר[23]. וַאֲפִלּוּ חָלָה הַמֻּכֶּה וְהִכְבִּיד[24] וּמֵת**
19 **מֵחֲמַת הַמַּכָּה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[25]. וְאִם אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה**
20 **- אוֹסְרִין אֶת הַמַּכֶּה בְּבֵית הַסֹּהַר מִיָּד[26], וּמַמְתִּינִים**
21 **לָזֶה[27]: אִם מֵת[28] - יֵהָרֵג הַמַּכֶּה, וְאִם הֵקֵל וְנִתְרַפֵּא**
22 **רְפוּאָה שְׁלֵמָה[29] וְהָלַךְ בַּשּׁוּק[30] עַל רַגְלָיו[31] כִּשְׁאָר**
23 **הַבְּרִיאִים[32] - מְשַׁלֵּם הַמַּכֶּה[33] חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְנִפְטָר[34].**

19) שיש בו כדי להמית, ככתוב בתורה: "והכה איש את רעהו באבן או באגרוף" (שמות כא, יט). 20) ביד, כשמקבצים אצבעותיה לתוך הכף. 21) בית־דין (שם עח:) 22) נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת. בבא־קמא פג: וראה הלכות חובל ומזיק פרק א, הלכה א. 23) ואפילו נמשך החולי יותר מן המשוער, אינו מוסיף לו כלום (שם פרק ב, הלכה טו). 24) חוליו. 25) ואין אומרים שטעו באומד ראשון, אלא אומרים מחמת חולי אחר שבא עליו הכבידה המכה (רש"י סנהדרין עח:). 26) ואפילו יתן ערבים, אין מקבלים. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ו): "ונקה המכה, שומע אני יתן ערבים ויטייל בשוק, תלמוד־לומר: אם יקום והתהלך בחוץ, מגיד שחובשים אותו עד שמרפא" (ונקה - משמע שעד עכשיו לא היה נקי). 27) שמא יבריא המוכה. 28) ואפילו לאחר זמן. 29) ככתוב: "ורפא ירפא" בבנין כבד, שמשמעו רפואה שלמה, וראה עוד מכילתא שם. 30) ככתוב: "והתהלך בחוץ", ולא די שיתהלך בבית, שאין זה עדיין ראייה לרפואה שלמה, וראה מכילתא שם. 31) ולא כשהוא נשען על חבירו או כשהוא זקוק למקל להשען עליו. 32) שאינם זקוקים לעזרת הזולת, ולא כדרך חולים מבריאים, שעדיין חלושים הם. 33) אף־על־פי שאמדוהו תחילה למיתה, ולא היה מחוייב בחמשה דברים, אבל לאחר שהלה נתרפא ונקה זה מחויב מיתה, חזר עליו חיוב ממון של חמשה דברים. 34) ורק אז יצא זכאי.

24 **ד. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'עַל מִשְׁעַנְתּוֹ'[35] - אֵינוֹ שֶׁיְּהַלֵּךְ**
25 **וְהוּא נִשְׁעָן עַל הַמַּטֶּה אוֹ עַל אַחֵר, שֶׁאֲפִלּוּ הַנּוֹטֶה**
26 **לָמוּת יָכוֹל לְהַלֵּךְ עַל הַמִּשְׁעֶנֶת. לֹא נֶאֱמַר 'מִשְׁעַנְתּוֹ'**
27 **אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה מְהַלֵּךְ עַל מִשְׁעֶנֶת בֶּרְיוֹ[36], וְלֹא יִהְיֶה**
28 **צָרִיךְ כֹּחַ אַחֵר לְהִשָּׁעֵן עָלָיו.**

35) "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה". 36) כוחו, וכך תרגם אונקלוס "על בורייה", ומשום כך כתוב על "משענתו", ולא על "משענת", כלומר על כוח עצמו, שנתרפא לגמרי, וראה מכילתא שם.

29 **ה. אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה[37], וְהֵקֵל[38] מִמַּה שֶׁהָיָה[39], וּלְאַחַר**

מִכָּאן הִכְבִּיד וָמֵת - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג[40]. וְאֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֹמֶד שֵׁנִי[41] כְּשֶׁהֵקֵל, שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר[42].

37) שיערו בית־דין שימות המוכה מחמת המכה, משנה סנהדרין עח. 38) החולי של המוכה, ולו היה מצבו כך מתחילה, לא היו אומדים אותו למיתה. 39) אבל לא נתרפא לגמרי. שאילו נתרפא לגמרי, היו אומדים אותו לממון ונפטר, ראה הלכה ג. 40) כדעת החכמים שם. 41) לחיים, וישלם חמשה דברים ויצא פטור. אפילו הכביד חוליו אחר־כך ומת, כלמעלה הלכה ג. 42) שמת מחמת מכה זו, שהרי מתחילה אמדוהו למיתה. בדפוסים שלנו בתלמוד נאמרו המלים "שרגלים לדבר" בסיום דברי רבי נחמיה האומר פטור. אבל הירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ג) מגיה ומוסיף: רבי נחמיה פוטר, וחכמים מחייבים שרגלים לדבר. וכן הוא במאירי סנהדרין עמוד 289 ובדקדוקי סופרים לסנהדרין עמוד 219 מכי"ק, וגירסה זו היתה לעיני רבינו.

ו. הִכּוּהוּ[43] עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בַּעֲשָׂרָה מַקְלוֹת וָמֵת, בֵּין שֶׁהִכּוּהוּ בָּזֶה אַחַר זֶה[44] בֵּין שֶׁהִכּוּהוּ כְּאַחַת - כֻּלָּן פְּטוּרִין[45] מִמִּיתַת בֵּית דִּין; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל נֶפֶשׁ אָדָם[46] - עַד שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד שֶׁהָרַג כָּל הַנֶּפֶשׁ[47]. וְהוּא הַדִּין לִשְׁנַיִם שֶׁדְּחָפוּהוּ אוֹ שֶׁכְּבָשׁוּהוּ[48] לְתוֹךְ הַמַּיִם, אוֹ שֶׁהָיוּ רַבִּים יוֹשְׁבִים וְיָצָא חֵץ[49] מִבֵּינֵיהֶן וְהָרַג[50] - שֶׁכֻּלָּן פְּטוּרִין[51].

43) סנהדרין עח. 44) ויש בכל אחד ואחד כדי להמית, וכן הדין בשאין באף אחד מהם כדי להמית. 45) ואפילו האחרון שקירב את מיתתו. 46) "ואיש כי יכה כל נפש אדם, מות יומת". 47) ובהכוהו עשרה, בין בזה אחר זה, ובין כולם כאחת, אף אחד מהם לא הכה את הנפש כולה. 48) ראה למעלה פרק ג, הלכה ט. 49) שם פ. 50) אף־על־פי שיש אחד שהרג כל הנפש וחייב מיתה. 51) מפני שאין הרוצח ידוע לנו. [הדין של יצא חץ וכו' מסתיים בגמרא: "ואפילו אבא חלפתא ביניהם" כלומר ואפילו אחד משניהם הוא אדם כשר, שאפילו צל של חשד אינו נופל עליו, אין הורגים את השני, אבל רבינו אינו מסיים כלום ואם־כן דבר פשוט הוא שאין הורגים מספק. ונראה שרבינו מדבר במקרה שכולם דרכו את הקשת ויצא החץ. ומקרה זה דומה לדינים האחרים שנאמרו בהלכה זו].

ז. זָרְקוּ[52] בּוֹ עֲשָׂרָה אֶבֶן זֶה אַחַר זֶה, וְכָל אַחַת מֵהֶן אֵין בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית, וְזָרַק אֶחָד אֶבֶן בָּאַחֲרוֹנָה וְיֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית, וָמֵת - הֲרֵי זֶה הָאַחֲרוֹן נֶהֱרָג עָלָיו[53]. רוֹצֵחַ[54] שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְנִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים[55] וְלֹא נוֹדַע מִי הוּא מֵהֶן - כֻּלָּן פְּטוּרִין. וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּרוֹצְחִים אֲחֵרִים שֶׁנִּגְמַר דִּינָן - כֻּלָּן פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה; שֶׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא בְּפָנָיו[56]. וְאוֹסְרִין אֶת כֻּלָּן[57].

52) מבחינת הענין, אין כאן התחלת הלכה. ועד המלים "נהרג עליו" שייך להלכה ו. ראה להלן הערה נג. 53) שם. 54) שם עט: בדפוס קושטא רס"ט וכן בכת"י של מוסד הרב קוק, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכך נכון מבחינת הענין. ראה הערה נא. 55) כשרים. 56) ואפילו יבואו כולם בפני בי"ד, אי אפשר לגמור דינו, כי כל שאין מכירים אותו, אינו נקרא "בפניו". 57) שהרי כולם רוצחים הם, ומחזיקים אותם במאסר עד שיתבאר מי הרוצח שנתערב, אבל אין כונסים אותם לכיפה (ראה הלכה ח), כרבנן לפי פירוש הגמרא שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ט.

ח. הַהוֹרֵג[58] נְפָשׁוֹת, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאַחַת, אֶלָּא רָאָהוּ הָאֶחָד אַחַר הָאֶחָד[59], אוֹ שֶׁהָרַג בִּפְנֵי עֵדִים בְּלֹא הַתְרָאָה[60], אוֹ שֶׁהֶכְחֲשׁוּ הָעֵדִים בַּבְּדִיקוֹת[61] וְלֹא הֶכְחֲשׁוּ בַּחֲקִירוֹת[62] - כָּל אֵלּוּ הָרַצְחָנִים כּוֹנְסִין אוֹתָן לְכִפָּה[63], וּמַאֲכִילִין אוֹתָן לֶחֶם צַר וּמַיִם לַחַץ[64] עַד שֶׁיֵּצְרוּ[65] מְעֵיהֶן, וְאַחַר כָּךְ מַאֲכִילִין אוֹתָן שְׁעוֹרִים עַד שֶׁתִּבָּקַע כְּרֵסָם[66] מִכֹּבֶד הַחֹלִי.

58) סנהדרין פא: 59) ולא ראה כל אחד את המעשה כולו, ואי־אפשר לחייבו מיתה. ראה מכות ו: 60) ואינו נהרג עד שיהיו שני עדיו מתרים בו. שם. 61) בשאלות צדדיות, כבן זכאי שבדק בעוקצי תאנים (זנבות תאנים), שאמרו העדים תחת תאנה נעשה מעשה. אמר לעד: תאנה זו עוקציה דקים או עוקציה גסים, סנהדרין ט: 62) שבע שאלות יסוד הקשורות במקום ובזמן המעשה. 63) בית הסוהר, מקום צר ואינו גדול אלא כשיעור קומת אדם, ונקרא "כיפה", לפי שתקרתו היתה קמורה מעשה קשת. 64) לשון הכתוב ישעיה ל, כ. 65) שנעשים צרים. 66) וימותו, שהרי כולם רוצחים הם. אבל בהלכה הקודמת אין מכניסים אותה לכיפה, שהרי אחד מהם לא נגמר דינו כרוצח.

ט. וְאֵין עוֹשִׂין דָּבָר זֶה לִשְׁאָר מְחַיְּבֵי מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל אִם נִתְחַיֵּב מִיתָה - מְמִיתִין אוֹתוֹ, וְאִם אֵינוֹ חַיָּב מִיתָה - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עֲוֹנוֹת חֲמוּרִין מִשְּׁפִיכוּת דָּמִים[67], אֵין בָּהֶן הַשְׁחָתַת יִשּׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם כִּשְׁפִיכוּת דָּמִים. אֲפִלּוּ עֲבוֹדָה זָרָה[68], וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עֲרָיוֹת[69] אוֹ חִלּוּל שַׁבָּת, אֵינָן כִּשְׁפִיכוּת דָּמִים; שֶׁאִלּוּ עֲוֹנוֹת הֵן מְעַבְּרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, אֲבָל שְׁפִיכוּת דָּמִים מְעַבְּרוֹת שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ. וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ עָוֹן זֶה - הֲרֵי הוּא רָשָׁע גָּמוּר. וְאֵין כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁעָשָׂה כָּל יָמָיו שְׁקוּלִין כְּנֶגֶד עָוֹן זֶה, וְלֹא יַצִּילוּהוּ מִן הַדִּין; שֶׁנֶּאֱמַר: אָדָם עָשֵׂק בְּדַם נָפֶשׁ וְגוֹמֵר[70]. צֵא וּלְמַד מֵאַחְאָב עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בּוֹ: רַק לֹא הָיָה כְּאַחְאָב[71], וּכְשֶׁנִּסְדְּרוּ עֲוֹנוֹתָיו וּזְכִיּוֹתָיו לִפְנֵי אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת, לֹא נִמְצָא עָוֹן שֶׁחִיְּבוֹ כְּלָיָה, וְלֹא הָיָה שָׁם דָּבָר אַחֵר שֶׁשָּׁקוּל כְּנֶגְדּוֹ, אֶלָּא דְּמֵי נָבוֹת; שֶׁנֶּאֱמַר: וַתֵּצֵא הָרוּחַ וַתַּעֲמֹד[72] לִפְנֵי ה' - זֶה רוּחַ נָבוֹת[73], וְנֶאֱמַר לוֹ: תְּפַתֶּה[74] וְגַם תּוּכָל[75]. וַהֲרֵי הוּא הָרָשָׁע לֹא הָרַג בְּיָדוֹ אֶלָּא סִבֵּב[76], קַל וָחֹמֶר לְהוֹרֵג בְּיָדוֹ.

67) שענשם שריפה וסקילה, שחמורים ממיתת סייף שבאה על שפיכות דמים. 68) שהוא כופר בעיקר וחייב סקילה. 69) ראה למעלה פרק א, הלכה יא. 70) "עד בור ינוס, אל יתמכו בו", כלומר אדם שרצח נפש, עד הקבר, היינו עד יום מותו, ינוס ממקום למקום למצוא הצלה, אבל לא יצילו אותו. וראה סנהדרין ז. שאהרן בנה מזבח לעגל, מפני שחשש שאם יסרב יהרגו אותו, ולא תהיה להם תקנה לעולם. מוטב שיעבדו לעגל, אפשר תהיה להם תקנה. וראה למעלה פרק א, הלכה ד. 71) והמשך הכתוב הוא: "אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' ויתעב מאד ללכת אחרי הגילולים". 72) במקרא: ויצא . . . ויעמד. 73) סנהדרין קב: 74) את אחאב שילך למלחמה, ושם יפול. 75) מכאן שעל עוון זה של דמי נבות נחתם גזר דין של אחאב, ולא על עוון עבודה־זרה, שהיה בידו לפני כן. 76) על־ידי איזבל אשתו, ששלחה מכתבים לזקני עירו של נבות, מלכים־א כא.

1 **י. הָאֶפִּיקוֹרְסִים[77], וְהֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה[78] אוֹ**
2 **הָעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לְהַכְעִיס, אֲפִלּוּ אָכַל נְבֵלָה[79] אוֹ לָבַשׁ**
3 **שַׁעַטְנֵז[80] לְהַכְעִיס[81] - הֲרֵי זֶה אֶפִּיקוֹרוֹס[82],**
4 **וְשֶׁכּוֹפְרִין[83] בַּתּוֹרָה וּבַנְּבוּאָה[84] - מִצְוָה לְהָרְגָן[85]. אִם**
5 **יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לְהָרְגָן בְּסַיִף[86] בְּפַרְהֶסְיָא[87] - הוֹרֵג; וְאִם**
6 **לָאו - בָּא עֲלֵיהֶן בַּעֲלִילוֹת[88] עַד שֶׁיְּסַבֵּב[89] הֲרִיגָתָן.**
7 **כֵּיצַד? רָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לְבֹאֵר, וְהַסֻּלָּם בַּבְּאֵר -**
8 **מְסַלְּקוֹ, וְאוֹמֵר: הֲרֵינִי טָרוּד לְהוֹרִיד בְּנִי מִן הַגָּג,**
9 **וְאַחֲזִירֶנּוּ לְךָ[90]. וְכַיּוֹצֵא[91] בִּדְבָרִים אֵלּוּ.**

77) בדפוס רומי ר"מ ובכת"י: "המינים". 78) ובדפוס רומי ר"מ: "עובדי עבודה־זרה מישראל". בהלכה זו ידובר על בני ישראל בלבד, ועל גוים ידובר בהלכה הבאה. 79) שלא נשחטה כהלכה או מתה מיתה טבעית, והאוכלה אינו עובר אלא על איסור לאו. 80) אריג שאורגים בו חוטי צמר וחוטי פשתן יחד, ואיסורו בלאו. ויקרא יט, יט; הוריות יא. 81) כגון שאיסור והיתר לפניו, ומניח את ההיתר ואוכל את האיסור בכוונה להכעיס את ה'. הוריות שם. 82) אף כאן צריך לומר "מין", ראה הערה עה, וכן הגירסא בגמרא עבודה זרה כו: ופסק רבינו כדעת רבי יוחנן ורבי אבהו, שמומר להכעיס דינו כמין. 83) בדפוס רומי ר"מ הגירסא: "והאפיקורסים, והם שכופרים בתורה" מן השמים, שניתנה על פי ה' ביד משה. 84) שה' נותן דברו בפי אנשים שנבחרו על־ידו להיות שלוחיו, ראה הלכות תשובה פרק ג, הלכות ו־ח. 85) "מפני שהם מצרים (צוררים) לישראל ומסירים את העם מאחורי ה'" (הלכות עכו"ם פרק י, הלכה א). בגמרא שלפנינו (ע"ז כו:) כתוב: "המינים והמסורות והמומרים היו מורידים (לבאר שימותו) ולא מעלים", ו"האפיקורוסים" לא נזכרו כלל. אבל גירסת רבינו חננאל והרי"ף היא: "המינים והמסורות והמומרים והאפיקורסים". את "המסורות" לא הזכיר רבינו כאן, מפני שכבר כתב דינם בהלכות חובל ומזיק פרק ח, הלכה י. ומה שכתוב "היו מורידים" פירש רבינו כשאין בידו כוח להרגם. ראה "שולחן ערוך' חושן־משפט סימן תכה סעיף ה, וביאור הגר"א סעיף־קטן יט. 86) כדין החוטאים בעגל, שצווה משה להרגם בחרב, "שימו איש חרבו על ירכו. . . והרגו איש את אחיו" (שמות לב, כז). 87) למען ישמעו ויראו, כמו בחוטאים בעגל שאמר משה: "עברו ושובו משער לשער במחנה", שם. 88) בתואנה, לבדות סיבה. 89) בלי להרוג בידיים, גמרא שם. 90) והיינו "עלילות" שהזכיר, שם. 91) שם.

10 **יא. אֲבָל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים[92] שֶׁאֵין בֵּינֵינוּ וּבֵינָם**
11 **מִלְחָמָה[93], וְרוֹעֵי בְּהֵמָה דַּקָּה[94] מִיִּשְׂרָאֵל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן**
12 **- אֵין מְסַבְּבִים לָהֶם הַמִּיתָה. וְאָסוּר לְהַצִּילָן[95], אִם**
13 **נָטוּ לָמוּת[96]. כְּגוֹן שֶׁרָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לַיָּם - אֵינוֹ**
14 **מַעֲלֵהוּ. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲמֹד[97] עַל דַּם רֵעֶךָ - וְאֵין זֶה**
15 **רֵעֶךָ[98].**

92) גוים, בניגוד לישראל עובד עבודה־זרה שבהלכה הקודמת. עבודה זרה כו. 93) אבל בשעת מלחמה - "טוב שבגוים הרוג", מכילתא בשלח פרשה א, ומסכת סופרים פרק טו. 94) שדבקים בגזל, שמרעים עדריהם בשדות אחרים, השייכים לישראל, עבודה זרה כו. והחמירו בבהמה דקה, מפני שהיא מזיקה ביותר. 95) "לא מעלים ולא מורידים", כלומר אין מסבבים מיתתם על ידי הורדתם לבור, ואין מצילים אותם מן הסכנה, שם. 96) אבל לעזור לעכו"ם שאינו נוטה למות, כגון לרפא חולה - מותר, משום איבה, שם. 97) אלא חייב אתה להציל, ראה למעלה פרק א, הלכה יד. 98) ראה למעלה פרק ב, הלכה יא.

16 **יב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיִשְׂרָאֵל בַּעַל עֲבֵרָה**
17 **וְהָעוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ[99] וְשׁוֹנֶה בּוֹ תָּמִיד, כְּגוֹן רוֹעֵי בְּהֵמָה**
18 **דַּקָּה[100] שֶׁפָּקְרוּ[101] בְּגָזֵל וְהֵם הוֹלְכִים בְּאוּלָתָן; אֲבָל**
19 **יִשְׂרָאֵל בַּעַל עֲבֵרוֹת שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ תָּמִיד, אֶלָּא**
20 **עוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לַהֲנָאַת עַצְמוֹ, כְּגוֹן אוֹכֵל נְבֵלוֹת**
21 **לְתֵאָבוֹן[102] - מִצְוָה לְהַצִּילוֹ[103], וְאָסוּר לַעֲמֹד עַל**
22 **דָּמוֹ[104].**

99) על אף ההתראה. 100) שעוברים על גזל יום יום ורוב היום, ואף־על־פי שהם חוטאים מחמת תאות ממון ולא להכעיס. "כיון דדביק (דאדיק) בה טובא, כמינות דמיא", עבודה זרה יז. 101) נעשו מופקרים. 102) מחמת תאות היצר, כשאינו מוצא היתר. אבל בעובר להכעיס, לא הבחין רבינו בין עומד ברשעו תמיד או לא. 103) עבודה זרה כו: 104) והעומד ואינו מציל - עובר בלאו.

יום ש"ק י"ג אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר כל ההורג בשגגה שגולה, וכיצד יהרוג ואת מי, ויתחייב גלות. האב שהרג בנו בשעת למודו או הרב המכה את תלמידו ומת מחמת הכאה. ודין הנכנס לעיר מקלט ויצא חוץ לתחומו, והמזבח אם קולט.

23 **א. כָּל הַהוֹרֵג בִּשְׁגָגָה[2] - גּוֹלֶה מִמְּדִינָה[3] שֶׁהָרַג בָּהּ**
24 **לְעָרֵי מִקְלָט. וּמִצְוַת עֲשֵׂה[4] לְהַגְלוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָשַׁב**
25 **בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל. וְהֵזְהֲרוּ בֵּית דִּין שֶׁלֹּא יִקְחוּ**

1 כֹּפֶר[5] מִן הָרוֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה[6] כְּדֵי לֵישֵׁב בְּעִירוֹ[7],
2 שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא תִקְּחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ[8].

~ נקודות משיחות קודש ~

"לנוס אל עיר מקלטו".

באיסור לקיחת כופר לרוצח בשגגה, הביא את הפסוק (במדבר לה, לב) "ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו ... כו'" אבל לא ציטט את המשך הפסוק " ...לשוב לשבת בארץ ... כו'". כי הרמב"ם לשיטתו שמצות הל"ת שלא לקחת כופר לרוצח נפש בשגגה, כוללת שני חיובים, האחד לפני שגלה והשני לאחר שישב בעיר המקלט, ואם היה מצטט המשך הפסוק "לשוב לשבת בארץ" היה משמע שהל"ת הוא רק לאחר שגלה, שאז אין לאפשר לו לשוב לשבת בארץ.

אבל מפירוש רש"י שם (ד"ה ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו") משמע שמצוות לא־תעשה שלא ליקח כופר לנפש רוצח מדברת רק לאחר שגלה. (אבל קודם שגלה יש מצות־עשה להגלותו).

(על פי לקו"ש חלק י"ג עמוד 298)

2) בלא כוונה. 3) מן העיר. 4) אפילו כשאין הרוצח בשגגה מבקש מקלט, מצוה על בית הדין להגלותו. 5) ממון, לכפר על החטא. 6) המחייב גלות, ראה לקמן פרק ו הלכה ב ואילך. 7) קודם שימות הכהן הגדול. 8) והמשך הפסוק - "לשוב לשבת בארץ". ובלשון הגמרא (כתובות לז:): "לא תשקול ממונא ותפטריה מן גלות" (אל תיקח ממון ותפטרהו מן הגלות). [פשוטו של המקרא משמע שהמדובר בהורג במזיד, שלא נקבל כופר ונחייבו גלות וייפטר ממיתה, אבל כבר נאמר בפסוק הקודם: "ולא תקח כופר לנפש רוצח", ולפיכך דרשו (שם) שכאן מזהירה התורה שלא לקחת כופר מהורג בשגגה ולפוטרו מגלות, וראה רש"י בפירושו על התורה, שהמשך הכתוב "לשוב לשבת" מוכיח שהמדובר בשוגג, אולם לקמן בהלכה ז נתבאר שגם המזיד בורח בתחילה לערי מקלט ולכן אפשר לומר בו "לשוב לשבת". וראה רמב"ן שם].

3 ב. אֵין הָרוֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה גוֹלֶה אֶלָּא אִם כֵּן מֵת הַנִּהֲרָג
4 מִיָּד[9]; אֲבָל אִם חָבַל בּוֹ בִּשְׁגָגָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֲמָדוּהוּ
5 לְמִיתָה, וְחָלָה וָמֵת - אֵינוֹ גוֹלֶה[10]; שֶׁמָּא הוּא קֵרֵב אֶת
6 מִיתַת עַצְמוֹ[11], אוֹ הָרוּחַ נִכְנְסָה[12] בַּחֲבוּרָה וַהֲרָגַתְהוּ.
7 אֲפִלּוּ שָׁחַט בּוֹ כָּל שְׁנֵי הַסִּימָנִים[13] וְעָמַד מְעַט[14] - אֵינוֹ
8 גוֹלֶה עַל יָדוֹ. לְפִיכָךְ[15], אִם לֹא פִּרְכֵּס כְּלָל[16], אוֹ
9 שֶׁשְּׁחָטוֹ[17] בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ, כְּגוֹן בַּיִת
10 סָתוּם[18] שֶׁל שַׁיִשׁ - הֲרֵי זֶה גוֹלֶה[19]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

9) שעשה הרוצח את המיתה כולה, ככתוב בהורג בשוגג (במדבר לה, ג): "ויפל עליו וימות" (גיטין ע: וראה שם תוספות דיבור המתחיל אלא מעתה). 10) הדין שאוסרים את המכה בבית הסוהר וממתינים אם ימות המוכה (ראה למעלה פרק ד הלכה ג), אינו אלא במכה במזיד ולעניין מיתה, אבל לא בעונש גלות, גיטין שם. 11) על ידי שפירכס, ונמצא שהחובל לא עשה את המיתה כולה, שם ע: 12) והיא סייעה בידי החובל וקירבה מיתתו, שם. 13) שוודאי סופו למות תוך שעה קלה, שם. 14) ולא מת מיד. 15) מפני ששני הטעמים שאמרנו הם הפוטרים אותו מגלות. 16) אפילו עמד בחיים ולא מת מיד. 17) לשונו של רבינו כאן מלמדינו, שרק שני הנימוקים יחד פוטרים מן הגלות, אבל בגמרא שם משמע שנימוק אחד מספיק, ולכן נראה שטעות סופר כאן וצריך לומר ושחטו, ועיין שם תוספות דיבור המתחיל בביתא. 18) בלי חלון. 19) כי החובל עשה את המיתה כולה.

11 ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרַג בִּשְׁגָגָה אֶת הָעֶבֶד[20] (אוֹ אֶת גֵּר
12 תּוֹשָׁב[21]) - גוֹלֶה[22]. וְכֵן הָעֶבֶד שֶׁהָרַג בִּשְׁגָגָה[23] אֶת
13 יִשְׂרָאֵל אוֹ אֶת גֵּר תּוֹשָׁב[24], וְכֵן גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהָרַג אֶת
14 גֵּר תּוֹשָׁב אוֹ אֶת הָעֶבֶד בִּשְׁגָגָה - גוֹלֶה. שֶׁנֶּאֱמַר:
15 לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם[25].

20) עבד כנעני החייב בכל המצוות שאשה חייבת בהן (ברייתא מכות ח:). 21) גוי היושב בארץ ישראל וקיבל עליו שבע מצוות שאף בן־נח נצטווה עליהן (דינין = "חייבים להושיב דיינים ושופטים בכל פלך ופלך, לדון בשש מצוות אלו" (פרק ט מהלכות מלכים הלכה יד): ברכת השם - איסור קללת השם; עבודה זרה; גילוי עריות; שפיכות דמים; גזל ואיסור אכילת אבר מן החי), ולא מל וטבל לשם גירות ממש, ראה למעלה פרק ב הלכה יא. 22) [המשנה (מכות ח:) אומרת "הכול גולים על ידי ישראל ... חוץ מגר תושב" זוהי הגירסה שהייתה לעיני רבינו, וביאר בפירושו על המשנה, שגר תושב שהרג את ישראל אינו גולה אלא נהרג, אבל ישראל שהרג גר תושב, גולה]. 23) גולה כדין ישראל שהורג בשגגה ולא כדין גוי, שאפילו הרג בשגגה נהרג (מכות שם), ראה לקמן הלכה ד. 24) "וגר תושב גולה על ידי גר תושב" (שם), כלומר, גר תושב ההורג גר תושב בשגגה גולה. 25) והמשך הכתוב: תהיינה שש הערים האלה למקלט, מכאן שאף גר תושב שהרג בשוגג גולה, ופירשו חכמינו את הכתוב בגר תושב שהרג גר תושב (שם ט.).

16 ד. גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל בִּשְׁגָגָה, אַף עַל פִּי
17 שֶׁהוּא שָׁגֵג[26] - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג[27]. אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם[28].
18 וְכֵן גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהָרַג גֵּר תּוֹשָׁב מִפְּנֵי שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ
19 שֶׁמֻּתָּר לְהָרְגוֹ - הֲרֵי זֶה קָרוֹב לְמֵזִיד[29] וְנֶהֱרָג[30] עָלָיו,
20 הוֹאִיל וְנִתְכַּוֵּן לְהָרְגוֹ. וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָרַג אֶת
21 הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּשְׁגָגָה - אֵין עָרֵי מִקְלָט קוֹלְטוֹת[31]
22 אוֹתוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

26) ואמרנו בהלכה הקודמת, שאף גר תושב גולה. 27) שהרי בן־נח הוא, ובן־נח אינו צריך התראה (סנהדרין נז.) בשבע המצוות שנצטווה, שכלל בידינו "אזהרתם זוהי מיתתם". ספרי, מובא בכסף משנה כאן, וראה רש"י מכות ט. 28) ולפיכך אף על פי ששגג - נהרג. 29) שהיה לו ללמוד ולא למד (שם ט:). 30) אף על פי שלא הותרה,

ואינו גולה אלא בהרג גר תושב בשגגה. 31) אין מגינות עליו מפני עונש מיתה.

1 **ה. הַבֵּן שֶׁהָרַג[32] אֶת אָבִיו בִּשְׁגָגָה - גּוֹלֶה. וְכֵן הָאָב**
2 **שֶׁהָרַג אֶת בְּנוֹ - גּוֹלֶה עַל יָדוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים**
3 **אֲמוּרִים[33]? כְּשֶׁהֲרָגוּם שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת לִמּוּד, אוֹ שֶׁהָיָה**
4 **מְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת אַחֶרֶת שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהּ[34]; אֲבָל אִם**
5 **יִסֵּר בְּנוֹ כְּדֵי לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה אוֹ חָכְמָה[35] אוֹ אֻמָּנוּת[36],**
6 **וָמֵת - פָּטוּר[37].**

32) פרט לעושה חבורה באביו בשוגג שאינו גולה, אף על פי שהחובל באביו במזיד נהרג, שאין חיוב גלות אלא ברציחה בלבד, אבל לא בעבירות אחרות שחייבין עליהן מיתת בית דין (שם), וראה לקמן פרק ז הלכה טו. 33) שהאב גולה. 34) שיש לו כבר אומנות המפרנסת אותו. 35) ועושה בזה מצוה. 36) שיוכל הבן להתפרנס ממנה, והאב מצווה ללמד בנו אומנות (קידושין ל.). 37) והטעם ראה בהלכה ו.

7 **ו. וְכֵן הָרַב הַמַּכֶּה אֶת תַּלְמִידוֹ[38], אוֹ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין**
8 **שֶׁהִכָּה אֶת בַּעַל דִּין הַנִּמְנָע מִלָּבוֹא לַדִּין[39], וְהֵמִיתוּ**
9 **בִּשְׁגָגָה - פָּטוּר מִגָּלוּת. שֶׁנֶּאֱמַר: לַחְטֹב עֵצִים[40] -**
10 **לְדִבְרֵי הָרְשׁוּת. יָצָא הָאָב הַמַּכֶּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב**
11 **הָרוֹדֶה אֶת תַּלְמִידוֹ, וּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין, שֶׁהֲרֵי שָׁגְגוּ**
12 **וְהָרְגוּ בִּשְׁעַת עֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת.**

38) כדי ללמדו. 39) במשנה שם כתוב: "ושליח בית דין" כמובא בסוף הלכה זו. רש"י פירש: "ושליח בית דין המלקה ארבעים לחייב מלקות", הראב"ד כאן מפרש: "שליח בית דין שהוא מלקה יותר ממה שאמדוהו בית דין ומת תחת ידו", רבינו לא פירש כפירוש ראשון, שהרי מובן מאליו שהוא פטור, מפני שהוא אנוס, ולא כהראב"ד, שהרי שנינו במשנה (שם כב:) "הוסיף לו (שליח בית דין) עוד רצועה אחת ומת, הרי זה גולה על ידו". 40) נאמר בהורג בשגגה שחייב גלות, ודרשו חכמים: "מה חטיבת עצים רשות אף כל דבר רשות", אבל אם הרג בשגגה מתוך עשיית מצוה אינו גולה. (ספרי שופטים קפב; מכות ח.).

13 **ז. בַּתְּחִלָּה[41] אֶחָד שׁוֹגֵג[42] וְאֶחָד מֵזִיד[43] מַקְדִּימִין[44]**
14 **לְעָרֵי מִקְלָט. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהָרַג בָּהּ**
15 **שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם וְדָנִין, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁלְחוּ**
16 **זִקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה -**
17 **מְמִיתִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם[45];**
18 **מִי שֶׁנִּפְטַר[46] - פּוֹטְרִים אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִצִּילוּ**
19 **הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם; מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גָּלוּת**
20 **- מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵשִׁיבוּ[47] אֹתוֹ**
21 **הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ.**

41) מיד לאחר שהרג, לפני בירור הדין, מכות ט: י: 42) בין ההורג בשוגג שחייב גלות. 43) ובין ההורג במזיד שחייב מיתה, שכן כתוב "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והיכהו נפש ומת, ונס אל אחת הערים האל" (דברים יט, יא) ראה ספרי שופטים קפז. 44) בורחים תיכף אחרי הרציחה לפני שבית הדין מתחיל לפעול (שם ט:). 45) שימיתו, ואם אין גואל הדם הורג אותו, בית דין ממיתים אותו (ראה למעלה פרק א הלכה ב). 46) ממיתה ומגלות, ראה לקמן פרק ו הלכות ג-ד. 47) משמע שכבר היה שם.

22 **ח. כְּשֶׁמְּשִׁיבִין[48] אוֹתוֹ, מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי**
23 **חֲכָמִים[49], שֶׁמָּא יַהַרְגֶנּוּ גֹּאֵל הַדָּם בַּדֶּרֶךְ[50]. וְאוֹמֵר[51]**
24 **לָהֶם[52]: אַל תִּנְהֲגוּ בּוֹ מִנְהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשׁוֹגֵג בָּא**
25 **מַעֲשֶׂה לְיָדוֹ.**

48) בית דין לעיר מקלט, ששלחו והביאוהו משם (שם י:). 49) שידעו לפייס את גואל הדם, אם יבוא להרוג את הרוצח, שם ט: 50) שהרי גואל הדם, שהרג את הרוצח חוץ לתחום עיר המקלט אינו נהרג עליו (ראה הלכה ט). 51) [צריך להיות "ואומרים", כי המלווים אומרים. אמנם דעת רבי מאיר במשנה שם שהרוצח אומר (רבינו אינו גורס בדברי רבי מאיר את המלה "אף"), אבל רבינו בפירוש המשנה כותב: אין הלכה כרבי מאיר]. 52) לגואלי הדם, לשכך חמתם.

26 **ט. רוֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה שֶׁהָרְגוּ גֹּאֵל הַדָּם חוּץ לִתְחוּם[53]**
27 **עִיר מִקְלָטוֹ[54] - פָּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט**
28 **מָוֶת[55].**

~ נקודות משיחות קודש ~

"פטור..."

ההלכה של גואל הדם על כל פרטיה אינה בגדר "דברה תורה כנגד יצר הרע" ומילתא דפשיטא היא, שהתורה לא התירה נפש מישראל למיתה בגלל ש"יחם לבבו" של גואל הדם.

אלא, כשם שישנם עונשים ומיתות שנמסרו לבית דין וישנם מיתות שבידי שמים, כך נמסר עונש מיתת הרוצח בשגגה לגואל הדם כדי שהוא ינקה את החטא - "ולא תחניפו את הארץ כו'" "ולארץ לא יכופר כו' כי אם בדם שופכו". ואף שהרשות לגואל הדם היא רק כשיצא מעיר מקלטו אין זה שרק אז נתחדש גדר הרשות של גואל הדם להורגו כי גם לפני כן נמסר העניין לידיו אלא ש"ארי' הוא דרביע עלי' שאינו יכול להרגו בעיר המקלט ולכן הוא (רק) פטור.

(לקו"ש חכ"ד ע' 113 הע' 62)

53) גבול העיר, והוא אלפיים אמה סביב לעיר. וכשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולט (משנה שם יא:). 54) [כאן אין המדובר ביוצא מעיר מקלט אחרי שבית הדין הגלוהו, אלא כשהוא בדרך, כשהקדים וברח לפני שעמד בדין או כשבית דין מחזירים אותו, כמו שמבאר רבינו בתחילת הלכה י שהיא סיום הלכה ט, אבל היוצא מעיר מקלטו אחרי שהגלוהו בית דין נתבאר דינו לקמן בהלכה י בסיפא ובהלכה יא ברישא. ויוצא מזה, שלפני שעמד בדין גם כן אסור לגואל הדם להרגו, ואם הרגו פטור, וכן כתב

בקצות החושן סימן ב סעיף קטן א בדעת רבינו. ומתוך כך עלינו לומר שהמלה "בשגגה" כאן כוללת רוצח שלא נקבע זדונו. ומסתבר, שרק בית הדין כוחו יפה לקבוע אם הזיד או שגג. ומבואר, שרבינו מפרש דברי רב הונא (מכות י:) "רוצח שגלה ומצאו גואל הדם והרגו - פטור", בהרגו בדרך כשהקדים או כשהחזירוהו ולפיכך סתם רב הונא ואמר "שהרגו" ולא הוסיף "בשגגה", לומר לך שגם אם הקדים וברח לעיר מקלט לפני שקבעו בית דין זדונו או שגגתו]. 55) והכתוב בגואל הדם מדבר "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח ... והיכהו נפש" והסיפא מסבירה את הרישא, מדוע יכהו נפש? משום שאין לו משפט מוות, ואינו מפחד מפני בית דין. [רבינו דייק וכתב כאן "פטור" ולקמן בהלכה י ביצא מעיר מקלטו כתב: "ורשות ביד גואל הדם להרגו", ללמדך שלפני שעמד בדין אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו פטור. וכן בדרך כשמחזירים את המחוייב גלות לעיר מקלט, אבל כשיצא בזדון מותר לגואל הדם להרגו].

1 **י. אֶחָד[56] הַהוֹרְגוֹ בַּדֶּרֶךְ קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס[57] לְעִיר מִקְלָט,**
2 **אוֹ שֶׁהֲרָגוֹ בַּחֲזִירָתוֹ[58] עִם הַשְּׁנַיִם שֶׁשּׁוֹמְרִין אוֹתוֹ[59].**
3 **נִכְנַס[60] לְעִיר מִקְלָטוֹ וְיָצָא חוּץ לִתְחוּמָהּ בְּזָדוֹן - הֲרֵי**
4 **זֶה הִתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה[61], וּרְשׁוּת לְגוֹאֵל הַדָּם לְהָרְגוֹ.**
5 **וְאִם הֲרָגוֹ כָּל אָדָם - אֵין חַיָּבִין עָלָיו[62]; שֶׁנֶּאֱמַר:**
6 **אֵין לוֹ דָּם[63].**

56) בין. בדפוסים מתחילה כאן הלכה י, אבל בעצם זה שייך להלכה ט. 57) לפני שעמד בדין (ראה למעלה הלכה ז). 58) לאחר שעמד בדין ונתחייב גלות. שם. 59) לא שיהיו מתרים בגואל הדם. שאם יהרוג ייהרג, שהרי נאמר בהלכה ט שאם הרג פטור, אלא שיפייסו אותו שלא יהרוג את הרוצח בשגגה, ולשם כך דרושים תלמידי חכמים היודעים לפייס ודבריהם נשמעים, אבל אם הרגו הריהו פטור, ראה למעלה הלכה ח. 60) כאן מתחילה כנראה הלכה י. 61) הואיל ופשע ועבר על מצוות התורה "כי בעיר מקלטו ישב ..." (במדבר לה, כח) וראה לקמן פרק ז הלכה ח. 62) אבל לכתחילה אסור להרגו. 63) "ואם יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם", ורש"י לתורה מפרש "הרי הוא כהורג את המת, שאין לו דם" ומשום כך הרגו כל אדם, אינו חייב עליו (ספרי מסעי, קס).

7 **יא. יָצָא חוּץ לִתְחוּם עִיר מִקְלָטוֹ בִּשְׁגָגָה - כָּל**
8 **הַהוֹרְגוֹ, בֵּין גּוֹאֵל הַדָּם בֵּין שְׁאָר אָדָם, גּוֹלֶה[64] עַל**
9 **יָדוֹ. הֲרָגוֹ בְּתוֹךְ תְּחוּם[65] עִיר מִקְלָטוֹ, אֲפִלּוּ גּוֹאֵל**
10 **הַדָּם - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו[66].**

64) בגמרא שם נאמר: "בשוגג גולה" ופירש רבינו: ההורג בשוגג את הרוצח שיצא בשוגג מחוץ לתחום עיר מקלטו גולה [ומובן, שאם הרגו במזיד הרי הוא נהרג ככל אדם (מנחת חינוך מצוה תי). 65) [המדובר גם ברוצח שהקדים וברח למקלט לפני שעמד בדין (למעלה הלכה ז]. 66) שאם לא כן אין תועלת בבריחתו לעיר מקלט לפני שעמד בדין (כסף משנה). [והמדובר כשהרגו במזיד, אבל בשוגג - גולה. בבבא ראשונה כתב רבינו דין שוגג וממנו אתה למד דין מזיד, ובבבא שנייה הוא כותב דין מזיד וממנו אתה למד דין שוגג (מנחת חינוך שם). והרי סיכום דיני גואל הדם לשיטת רבינו, מהם נאמרו בפירוש בפרק זה ובפרק ו, ומהם למדנו מדיוק לשונו: א. ברוצח שוגג: 1. אחרי שנגמר דינו לגלות ובית דין מחזירים אותו לעיר מקלטו (כאן הלכה ז) אסור לגואל הדם להרגו בדרך ואם הרגו - פטור. וכן הדין כשהרגו לפני שנגמר דינו (הלכה ט־י). 2. אם הרגו בתחום עיר מקלטו נהרג (הלכה יא). 3. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו. 4. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו במזיד נהרג, בשוגג - גולה. וכן הדין אם הרגו אדם אחר (הלכות י־יא). 5. שוגג קרוב לאונס, כגון שמקרה בלתי מצוי גרם למיתתו של הנרצח פטור מן הגלות ואם הרגו גואל הדם - נהרג ככל אדם (פרק ו הלכה ג). 6. שוגג קרוב לזדון, כגון שזרק לרשות הרבים אבן שיש בה כדי להמית והמיתה אדם, אינו גולה כי אין לו כפרה בגלות, ואין דינו כמזיד ממש, שהרי לא נתכוון להרוג, ואם הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו, אבל לכתחילה אסור לו להרגו (הלכה ד). 7. וכן הדין אם יש עד אחד בלבד שהרג או שני עדים ובלי התראה (שם הלכה ה). ב. ברוצח מזיד: 8. אחרי שנגמר דינו למיתה מצוה על גואל הדם לבצע את גזר הדין (למעלה פרק א הלכה ב). 9. אם הרגו בתוך תחום עיר מקלט לפני שנגמר דינו, - הרי הוא נהרג, אף־על־פי שהוברר אחר כך שהרוצח הזיד (וראה קצות החושן חושן המשפט סימן ב סעיף קטן א)].

11 **יב. הַמִּזְבֵּחַ קוֹלֵט[67]. שֶׁנֶּאֱמַר בְּהוֹרֵג בְּזָדוֹן[68]: מֵעִם**
12 **מִזְבְּחִי[69] תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת, מִכְּלָל שֶׁהַהוֹרֵג בִּשְׁגָגָה אֵינוֹ**
13 **נֶהֱרָג בַּמִּזְבֵּחַ. לְפִיכָךְ, הַהוֹרֵג בִּשְׁגָגָה וּקְלָטוֹ מִזְבֵּחַ,**
14 **וַהֲרָגוֹ שָׁם גּוֹאֵל הַדָּם - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו, כְּמִי**
15 **שֶׁהֲרָגוֹ בְּתוֹךְ עִיר מִקְלָט.**

67) יש לו דין עיר המקלט (מכות יב). 68) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה". 69) אפילו כהן הוא, ועומד ומשמש על גבי המזבח, ראה שם תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ד): מעם מזבחי ... מגיד שמבטלים העבודה מידו ויוצא ליהרג, ולא כרבי עקיבא (יומא פה.) שדרש: מעם מזבחי ולא מעל מזבחי. וכן משמעות הלשון "רציחה דוחה את העבודה" סנהדרין לה: וראה משנה למלך כאן.

16 **יג. אֵין קוֹלֵט[70] אֶלָּא גַּגּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ בֵּית הָעוֹלָמִים[71]**
17 **בִּלְבַד, וְאֵין קוֹלֵט אֶלָּא כֹּהֵן וַעֲבוֹדָה בְּיָדוֹ; אֲבָל זָר,**
18 **אוֹ כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד בְּשָׁעָה שֶׁנֶּהֱרַג[72], אוֹ שֶׁהָיָה**
19 **עוֹבֵד וְלֹא הָיָה עַל גַּגּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ אֶלָּא סָמוּךְ לוֹ אוֹ**
20 **אוֹחֵז בְּקַרְנוֹתָיו[73] - אֵינוֹ נִקְלָט.**

70) את ההורג בשגגה. 71) בית המקדש בירושלים ולא מזבח של במה בשילה או בגבעון, כי כתוב "מעם מזבחי" כלומר, המיוחד לי (שם). 72) על ידי גואל הדם. 73) כיואב שברח מפני שלמה (מלכים־א ב, כח).

21 **יד. וְכֵן מִי שֶׁקְּלָטוֹ הַמִּזְבֵּחַ - אֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ שָׁם,**

אֶלָּא מוֹסְרִין [לוֹ] שׁוֹמְרִין וּמַגְלִין אוֹתוֹ לְעִיר מִקְלָטוֹ[74]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[75]? בְּמִחַיֵּב גָּלוּת[76]; אֲבָל מִי שֶׁפָּחַד מִן הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא יַהַרְגֶנּוּ בְּדִין הַמַּלְכוּת[77], אוֹ מִבֵּית דִּין שֶׁלֹּא יַהַרְגוּהוּ בְּהוֹרָאַת שָׁעָה, וּבָרַח לַמִּזְבֵּחַ וְנִסְמַךְ לוֹ[78], וַאֲפִלּוּ הָיָה זָר - הֲרֵי זֶה נִצָּל[79], וְאֵין לוֹקְחִין אוֹתוֹ מֵעִם הַמִּזְבֵּחַ לָמוּת לְעוֹלָם. אֶלָּא אִם כֵּן נִתְחַיֵּב מִיתַת בֵּית דִּין[80] בְּעֵדוּת גְּמוּרָה וְהַתְרָאָה, כִּשְׁאָר כָּל הָרוּגֵי בֵּית דִּין תָּמִיד.

74) לעיר מקלט הקרובה לו ביותר. 75) שאין קולט אלא גגו של מזבח, ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו. 76) שנתחייב בבית דין על פי דין התורה. 77) כגון המורד במלך או המבזה אותו (הלכות מלכים פרק ג, הלכה ח), שהמלך רשאי להרוג אפילו מי שאינו חייב מיתה לפי דין התורה. ראה למעלה פרק ב הלכה ד. 78) ולאו דווקא על גג המזבח. 79) ראה כסף משנה מה שהקשה ממעשה יואב. 80) כי הכתוב "מעם מזבחי תיקחנו למות" לבית דין נאמר, ובית דין אינם יכולים לדון אדם למוות אלא בעדות גמורה ובהתראה.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבאר ששלשה הם ההורגים בלא כוונה, ומה בין זה לזה. ודין השונא שהרג בשגגה אם נקלט, ואיזהו שונא. ודין הנכנס לחצר בעל הבית או לחנות הנגר שלא ברשות ונהרג בשוגג כו'.

א. שְׁלֹשָׁה[2] הֵם הַהוֹרְגִים בְּלֹא כַּוָּנָה.

2) את הפרק הקודם פתח רבינו בהורג בשגגה שחייב גלות, וכאן הוא בא לפרט את סוגי השוגג.

ב. יֵשׁ הוֹרֵג בִּשְׁגָגָה וְהַעֲלָמָה גְּמוּרָה[3]. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה[4]. וְדִינוֹ: שֶׁיִּגָּלֶה[5] לְעָרֵי מִקְלָט וְיִנָּצֵל[6], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[7].

3) ללא שום כוונה. 4) לא התכוון, ראה שם אונקלוס ורש"י. 5) חייב הוא גלות בדין, לשם כפרה. ראה למעלה פרק ה הלכה א. 6) נוסף על כך, משמש המקלט מקום מנוס מיד גואל הדם, ככתוב בסוף הפסוק: "ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה". 7) בפרק חמישי.

ג. וְיֵשׁ הוֹרֵג וְתִהְיֶה הַשְּׁגָגָה קָרוֹב לְאֹנֶס[8]. וְהוּא: שֶׁיֵּאָרַע בְּמִיתַת זֶה מְאֹרָע פֶּלֶא[9], שֶׁאֵינוֹ מָצוּי בְּרֹב מְאֹרְעוֹת בְּנֵי אָדָם. וְדִינוֹ: שֶׁהוּא פָּטוּר מִן הַגָּלוּת[10], וְאִם הָרַגוּ גוֹאֵל הַדָּם - נֶהֱרָג עָלָיו[11].

8) ראה לקמן סוף הלכה ז, וסוף הלכות ח־יד. 9) מקרה נדיר. 10) לא חייבה התורה גלות אלא במקרה מצוי, וראה סוף הלכה יד. 11) רק ברוצח, שחייב לשבת בעיר מקלט, ניתנה רשות לגואל הדם להרוג אותו מחוץ לעיר מקלטו (במדבר לה, כו־כט; דברים יט, ו). וכן רוצח קרוב לזדון, שאין ערי מקלט קולטות אותו, מפני שעוונו חמור, מה־שאין־כן ההורג באונס או קרוב לאונס - שפטור מלשבת בעיר מקלט.

ד. וְיֵשׁ הוֹרֵג בִּשְׁגָגָה וְתִהְיֶה הַשְּׁגָגָה קְרוֹבָה לְזָדוֹן[12]. וְהוּא: שֶׁיִּהְיֶה בַּדָּבָר כְּמוֹ פְּשִׁיעָה[13], אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ לְהִזָּהֵר וְלֹא נִזְהַר. וְדִינוֹ: שֶׁאֵינוֹ גוֹלֶה. מִפְּנֵי שֶׁעֲוֹנוֹ חָמוּר, אֵין גָּלוּת מְכַפֶּרֶת לוֹ[14]. וְאֵין עָרֵי מִקְלָט קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ[15], שֶׁאֵינָן קוֹלְטוֹת אֶלָּא הַמְחֻיָּב גָּלוּת בִּלְבַד[16]. לְפִיכָךְ, אִם מְצָאוֹ גוֹאֵל הַדָּם בְּכָל מָקוֹם[17] וַהֲרָגוֹ - פָּטוּר.

12) אף־על־פי שלא התכוון להרוג. 13) ראה להלן הלכה ו, דוגמה. 14) כלפי שמים. 15) אינן משמשות לו מקלט מפני גואל הדם. 16) ולא זה שאין לו כפרה בגלות. 17) אפילו בעיר מקלט.

ה. וּמַה יַּעֲשֶׂה זֶה?[18] יֵשֵׁב וְיִשְׁמֹר עַצְמוֹ מִגּוֹאֵל הַדָּם. וְכֵן כָּל הָרַצְחָנִים[19] שֶׁהָרְגוּ[20] בְּעֵד אֶחָד[21] אוֹ בְּלֹא הַתְרָאָה[22] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[23], אִם הָרְגָן[24] גּוֹאֵל הַדָּם - אֵין לָהֶם דָּמִים. לֹא יִהְיוּ אֵלּוּ חֲמוּרִים מֵהַהוֹרֵג בְּלֹא כַּוָּנָה.

18) שלא יהרג. 19) ראה למעלה פרק ד הלכה ח. 20) בכוונה. 21) שני עדים והתראה דרושים למיתת בית־דין בלבד, אבל למלך מותר להרוג אף את ההורג בפני עד אחד ואת ההורג בלי התראה, ואף גואל הדם שהרגו פטור, ראה הלכות מלכים פרק ג הלכה י, ו'אור שמח' שם; וראה 'מורה נבוכים' חלק שלישי סוף פרק מ. וראה השגת הראב"ד כאן. 22) בפני שני עדים. 23) כגון שהוכחשו העדים בבדיקות ולא הוכחשו בחקירות, למעלה שם. 24) בדיעבד, אבל לכתחילה אסור להרגם.

ו. כֵּיצַד?[25] הַזּוֹרֵק[26] אֶבֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְהָרְגָה, אוֹ הַסּוֹתֵר כָּתְלוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָפְלָה אֶבֶן וְהֵמִיתָה, בֵּין שֶׁסְּתָרוֹ בַּיּוֹם[27] בֵּין שֶׁסְּתָרוֹ בַּלַּיְלָה - הֲרֵי זֶה קָרוֹב לְמֵזִיד[28], וְאֵינוֹ נִקְלָט; מִפְּנֵי שֶׁזּוֹ פְּשִׁיעוּת הִיא, שֶׁהֲרֵי הָיָה לוֹ לְעַיֵּן[29] וְאַחַר כָּךְ יִזְרֹק אוֹ יִסְתֹּר.

25) שגגה קרובה לזדון או קרובה לאונס. 26) ולא התכוון להרוג (מכות ח.). 27) שפשיעתו גדולה, שבעיון קל יכול היה לראות את העובר בדרך. 28) ולא מזיד ממש, שהרי לא התכוון להרוג. 29) אם ישנם עוברי דרכים, שם.

ז. סְתָרוֹ לָאַשְׁפָּה[30] בַּלַּיְלָה: אִם הָרַבִּים מְצוּיִין בָּהּ[31] - הֲרֵי זֶה קָרוֹב לְמֵזִיד[32], וְאֵינוֹ נִקְלָט; וְאִם אֵין הָרַבִּים מְצוּיִין בָּהּ כְּלָל - הֲרֵי זֶה קָרוֹב לְאֹנֶס, וּפָטוּר מִן הַגָּלוּת.

30) שברשות הרבים, שתושבי העיר משליכים שם זבל ולפעמים גם עושים שם צרכיהם. 31) לעשות צרכיהם. 32) שהיה לו להעלות על הדעת שיש שם אדם והאבן תפגע בו, והיה עליו לעיין היטב.

ח. הָיְתָה הָאַשְׁפָּה עֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת בָּהּ[33] בַּלַּיְלָה, וְאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת בָּהּ בַּיּוֹם, וְנִקְרָה אָדָם[34] וְיָשַׁב שָׁם, וְנָפְלָה עָלָיו אֶבֶן בִּשְׁעַת סְתִירָה, וָמֵת - הֲרֵי זֶה

17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40

גּוֹלֶה[35]. וְאִם אַחַר שֶׁנָּפְלָה הָאֶבֶן[36] בָּא זֶה וְיָשַׁב, וְנָפְלָה עָלָיו וָמֵת - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[37] מִן הַגָּלוּת.

33) בני אדם לעשיית צרכיהם. 34) ביום. 35) מאחר שאינה עשויה להפנות בה ביום, אין זה קרוב למזיד. אבל גם אונס איננו, הואיל והיא עשויה להפנות בה בלילה, קורה לפעמים שמישהו נפנה שם גם ביום, רב פפא שם. וראה 'תוספות' שם דיבור־המתחיל באשפה. 36) מן הקיר, וקודם שהגיעה ארצה. 37) הטעם בהלכה ט.

ט. וְכֵן הַזּוֹרֵק[38] אֶת הָאֶבֶן, וְאַחַר שֶׁיָּצְאַת מִיָּדוֹ הוֹצִיא הַלָּה אֶת רֵאשׁוֹ[39] וְקִבְּלָהּ - פָּטוּר מִגָּלוּת; שֶׁנֶּאֱמַר: וּמְצָא אֶת רֵעֵהוּ[40] - פֵּרֵט לְמַמְצִיא עַצְמוֹ.

38) שם. 39) מן החלון. 40) בחוטב עצים ביער ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו - הכתוב מדבר, ומשמע שרעהו כבר נמצא שם, ולא שהמציא עצמו אחר־כך.

י. הַשּׁוֹנֵא[41] שֶׁהָרַג בִּשְׁגָגָה - אֵינוֹ נִקְלָט; שֶׁנֶּאֱמַר[42]: וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ[43]. חֲזָקָתוֹ[44] שֶׁהוּא קָרוֹב לְמֵזִיד[45]. וְאֵי זֶהוּ שׂוֹנֵא? זֶה שֶׁלֹּא דִּבֵּר עִמּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים[46] מִפְּנֵי הָאֵיבָה. וְכֵן אִם נִכְנַס לְקֶרֶן זָוִית[47] וֶהֱמִיתוֹ שָׁם בִּשְׁגָגָה, אוֹ שֶׁדְּחָפוֹ בְּגוּפוֹ[48], אוֹ נִתְכַּוֵּן לִזְרֹק[49] שְׁתַּיִם[50] וְזָרַק אַרְבַּע, אוֹ שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמֵּתָר לַהֲרֹג[51], אוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לַהֲרֹג זֶה[52] וְהָרַג אֶת זֶה, אֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג עוֹבֵד כּוֹכָבִים[53] אוֹ בְּהֵמָה וְנִמְצָא יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי כָּל אֵלּוּ קְרוֹבִין לְמֵזִיד, וְאֵינָן נִקְלָטִין.

41) מכות ט: 42) בהורג וחייב גלות. 43) לחייבו מיתה אי אתה יכול, שמא שוגג הרגו. לחייבו גלות אי אתה יכול, שמא מזיד הרגו ('ספרי' מסעי, קס). 44) חזקה עליו. 45) ומשום כך אינו נהרג ואינו גולה. 46) סנהדרין כז: 47) וסכין בידו ופגע באיש שבא לקראתו, הרי זה קרוב למזיד, שהיה צריך להעלות על דעתו ולהזהר (שם ז:). 48) שהיה לו להזהר. בגמרא שם נאמר: "הדפו - שדחפו בגופו", ומשמע שגולה. ונראה, שרבינו מפרש שהמלה "פרט" שנאמרה שם ברישא של הברייתא נמשכת גם על בבא זו, וכאילו נאמר: "פרט" שדחפו בגופו (כסף־משנה). ראה לקמן הערה עו. 49) אבן, ויש כאן כוונה חלקית, ואין זו "העלמה גמורה". 50) מרחק שתי אמות. 51) "האומר מותר - קרוב למזיד הוא", שם. 52) ישראל, ומשום כך אין זה שוגג. 53) שאין מיתה על הריגתו, ראה למעלה פרק ב הלכה יא.

יא. הַנִּכְנָס[54] לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וַהֲרָגוֹ בַּעַל הַבַּיִת בִּשְׁגָגָה - פָּטוּר מִן הַגָּלוּת; שֶׁנֶּאֱמַר[55]: וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיַּעַר[56] - מַה יַּעַר שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לַנֶּהֱרָג[57] לְהִכָּנֵס לְשָׁם, אַף כֹּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ. לְפִיכָךְ, הַנִּכְנָס לַחֲנוּת הַנַּגָּר[58] שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת[59], וְנִתְּזָה בְּקַעַת וְטָפְחָה לוֹ עַל פָּנָיו וָמֵת - פָּטוּר מִגָּלוּת; וְאִם נִכְנַס בִּרְשׁוּת - הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה[60].

54) מכות ח. 55) בהורג בשגגה שחייב גלות. 56) לחטוב עצים. 57) ומשום כך חייב ההורג גלות, שהיה צריך להעלות על דעתו שמישהו נמצא ביער, אבל אם נכנס שלא ברשות פטרה התורה את ההורגו בשוגג מפני שזה קרוב לאונס. 58) בבא־קמא לב: 59) הנגר נתן לו רשות להכנס. 60) כלשון ראשון בפירוש דברי ר' יוסי בר' חנינא שם. וראה בהלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יז בהערות.

יב. מִי שֶׁהָיָה דּוֹלֶה[61] אֶת הֶחָבִית לְהַעֲלוֹתָהּ לַגָּג, וְנִפְסַק הַחֶבֶל, וְנָפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וַהֲרָגַתְּהוּ; אוֹ שֶׁהָיָה עוֹלֶה בְּסֻלָּם, וְנָפַל עַל חֲבֵרוֹ וַהֲרָגוֹ - פָּטוּר מִן הַגָּלוּת. שֶׁזֶּה כְּמוֹ אָנוּס הוּא[62]; שֶׁאֵין זֶה דָּבָר הַקָּרוֹב לִהְיוֹת בְּרֹב הָעִתִּים, אֶלָּא כְּמוֹ פֶּלֶא[63] הוּא. אֲבָל אִם הָיָה מְשַׁלְשֵׁל אֶת הֶחָבִית[64], וְנָפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וַהֲרָגַתְּהוּ; הָיָה יוֹרֵד בְּסֻלָּם, וְנָפַל עַל חֲבֵרוֹ[65]; הָיָה מְעַגֵּל בְּמַעְגִּילָה[66], וְנָפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וַהֲרָגַתְּהוּ - גּוֹלֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּפֵּל עָלָיו וַיָּמֹת - שֶׁיִּפֹּל דֶּרֶךְ נְפִילָה. שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ נְפִילָה מָצוּי בְּרֹב הָעִתִּים לְהַזִּיק, וְדָבָר קָרוֹב הוּא לִהְיוֹת, שֶׁהֲרֵי טֶבַע הַכָּבֵד לֵירֵד לְמַטָּה בִּמְהֵרָה[67]; וְהוֹאִיל וְלֹא זֵרֵז עַצְמוֹ וְתִקֵּן מַעֲשָׂיו יָפֶה בִּשְׁעַת יְרִידָה - יִגְלֶה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

61) מן הבור (מכות ז.). 62) קרוב לאונס, ראה מכות ט. 'תוספות' דיבור־המתחיל אמר ליה. 63) נדיר, שהרי עם העלאתו את החבית או עם עלייתו על הסולם גוברת ההתנגדות לכובד החבית או של האדם המושך כלפי מטה. 64) מורידה מלמעלה למטה, ואף־על־פי שנזהר מלשברה. 65) והרגו, אף־על־פי שבוודאי נזהר שלא יפול וישבור מפרקתו. 66) מגלגל כמין מכבש, כדי להחליק את הטיח שבגג, ומוליך אותו לצד השיפוע, שמשם יורדים המים. 67) ומשום כך בירידה עליו לנקוט באמצעי זהירות מיוחדים.

יג. קַצָּב[68] שֶׁהָיָה מְקַצֵּב[69], וְהִגְבִּיהַּ יָדוֹ בַּקּוֹפִיץ[70] לַאֲחוֹרָיו, וְהֶחֱזִירוֹ לְשַׁבֵּר הָעֶצֶם, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין הַקַּצָּבִים: כֹּל שֶׁיְּמוּת בְּהוֹלָכָה, שֶׁהִיא הַהַגְבָּהָה מִלְּפָנָיו[71] וִירִידָה מֵאַחֲרָיו[72] - אֵינוֹ גּוֹלֶה עָלָיו; וְכֹל שֶׁיְּמוּת בַּחֲזָרָה, שֶׁהִיא עֲלִיָּה מֵאַחֲרָיו[73] וִירִידָה מִלְּפָנָיו - גּוֹלֶה. זֶה הַכְּלָל[74]: כֹּל שֶׁבְּדֶרֶךְ יְרִידָתוֹ[75] - גּוֹלֶה; שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ יְרִידָתוֹ[76] - אֵינוֹ גּוֹלֶה. וַאֲפִלּוּ בִּירִידָה שֶׁהִיא צָרֵךְ עֲלִיָּה - אֵינוֹ גּוֹלֶה[77].

68) מוכר בשר, מכות ז: 69) קוצץ בשר. 70) סכין גדולה. 71) עליה היא ופטור. 72) המשך וסיום ההגבהה היא, ומשום כך דינה כעליה ופטור. 73) תחילת הירידה מלפניו היא וחייב. במכה לפניו: בכיוון למטה ירידה היא וחייב; בכיוון למעלה עליה היא ופטור. במכה לאחוריו, המצב הפוך: הכיוון למעלה הוא כיוון לירידה לפניו וחייב; הכיוון למטה הוא סיום העליה מלפניו ואינו גולה (ירושלמי מכות פרק ב הלכה ד), [בבבלי שם ישנן כמה גירסאות, וקשה ליישבן לפי שיטת רבינו. ראה כסף־משנה כאן, ו'מראה הפנים' בירושלמי שם].

74) משנה, שם. 75) והעליה מאחוריו בדרך ירידתו היא. 76) וירידה מאחוריו אינה בדרך ירידתו אלא בהמשך דרך הגבהתו. 77) [בבבלי שם נאמר: "או השליך עליו" (במדבר לה, כ) להביא ירידה שהיא צורך עליה, ופירש"י להביא – לחיוב. אולם רבינו מפרש לפטור, ונראה שלדעת רבינו המלה "פרט" שברישא של הברייתא נמשכת גם על בבא זו. וראה למעלה בהלכה י בדין דחפו בגופו. ונדחק רבינו לפירוש זה מפני שבסוף הסוגיא בדין נשמטה שליבה, אמרו "דכולי עלמא עליה היא" (לדעת הכל ירידה שהיא צורך עליה - עליה היא), ולאחר מכן נאמר: הא והא לניזקין (אבל פטור מגלות, לדעת הכל), ראה מגיד־משנה בהלכות חובל ומזיק פ"ו ה"ד, ובגר"א מכות שם].

1 **יד. כֵּיצַד? הָיָה עוֹלֶה בְּסֻלָּם[78], וְנִשְׁמְטָה שְׁלִיבָה[79]**
2 **מִתַּחַת רַגְלָיו וְנָפְלָה[80] וְהֵמִיתָהּ - פָּטוּר[81] מִן הַגָּלוּת.**
3 **וְכֵן הַמִּתְכַּוֵּן לִזְרֹק בְּצַד זֶה, וְהָלְכָה לָהּ לְצַד אַחֵר[82];**
4 **אוֹ שֶׁהָיְתָה לוֹ אֶבֶן מֻנַּחַת[83] בְּחֵיקוֹ, וְלֹא הִכִּיר בָּהּ**
5 **מֵעוֹלָם[84], וְעָמַד, וְנָפְלָה[85] וְהֵמִיתָה; וְכֵן הַסּוֹמֵא[86]**
6 **שֶׁהָרַג בִּשְׁגָגָה - כָּל אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַגָּלוּת, מִפְּנֵי**
7 **שֶׁהֵן קְרוֹבִין לְאֹנֶס.**

78) שם. 79) מדריגה. 80) שזוהי ירידה ממש. 81) כדעת התלמוד שם "דכולי עלמא עליה הוא" (דעת הכל, עליה היא), דעה שעומדת בעינה בכל התשובות הניתנות, שם, לפי גירסת רבינו בגמרא "הא והא לנזקין" במקום גירסתנו "הא והא לגלות", ראה שם הגהות הגר"א, וראה למעלה הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה ד, ובמגיד־משנה שם. 82) כתוב בתורה, בהורג בשגגה שחייב גלות, שהרג "בלא צדיה" (במדבר לה, כב) ופירשו חז"ל מלשון צידוד, שלא נתכוון לצדד לצד שני, מכות ז: 83) בבא־קמא כו: 84) כגון שהניחה אדם אחר בחיקו בעוד שהיה ישן. 85) על אדם. 86) כתוב בתורה בהורג בשגגה "בלא ראות" (במדבר לה, כג), ומכאן למדו שסומא שהרג בשגגה פטור מגלות. שמשמע כאן לא ראה, אבל רואה במקום אחר. ואילו סומא אינו רואה בשום מקום, 'ספרי' מסעי קס, ומכות ט: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה.

8 **טו. הָיְתָה אֶבֶן בְּחֵיקוֹ[87], וְהִכִּיר בָּהּ וּשְׁכֵחָהּ, וְעָמַד,**
9 **וְנָפְלָה וְהֵמִיתָה - גּוֹלֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: בִּשְׁגָגָה - מִכְּלָל**
10 **שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה[88]. נִשְׁמַט[89] הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ**
11 **הַמִּתְבַּקֵּעַ[90] - אֵינוֹ גּוֹלֶה; מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה בָּא מִכֹּחוֹ**
12 **אֶלָּא מִכֹּחַ כֹּחוֹ[91], וְנִמְצָא כְּמוֹ אֹנֶס[92]. וְכֵן הַזּוֹרֵק**
13 **אֶבֶן[93] לְתָמָר לְהַפִּיל תְּמָרִים, וְנָפְלוּ מִן הַתְּמָרִים עַל**
14 **תִּינוֹק וַהֲרָגוּהוּ - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁנָּפְלוּ מִכֹּחַ כֹּחוֹ[94].**
15 **וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִשְּׁאָר הַסִּבּוֹת.**

87) בבא־קמא שם. 88) ואף־על־פי שבאוכל חלב בשוגג אין צורך בידיעה בתחילה, בהורג בשוגג צריך לידיעה בתחילה, משום שכתוב "אשר יבוא את רעהו ביער", שהוא ידיעה בתחילה. משום כך אין שגגה זו כשאר שגגות, ראה בית הבחירה לבבא־קמא עמ' 79, ו'תוספות' דיבור־המתחיל בשגגה. 89) משנה מכות ז: מחלוקת רבי ורבנן, ופסק כרבנן. 90) נשמט הברזל מן הקת בשעה שהיה בתוך העץ שהוא כורתו, וניתז למרחוק והרג. כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה "מן העץ המתבקע", ואולם רש"י פירש שניתז קיסם ופגע והרג. ורבינו חננאל שם מביא את שני הפירושים. 91) המכה בעץ היא כוחו, וניתוז הברזל מן העץ כוח כוחו הוא, שם ח. 92) כי הברזל נשמט כתוצאה מן המכה בעץ, אף־על־פי שהיה מהודק היטב בקת. 93) רב פפא, שם ח. 94) האבן היא כוח ראשון, ונפילת התמרים היא כוח שני.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) יבאר תלמיד שגלה שמגלים רבו עמו, ועבד או אשה שגלתה, אם רבו ובעלה חייבים לזונם. ודין רוצח שנגמר דינו להגלותו ומת. ורוצח שהרג בשגגה בעיר מקלטו. ודין עיר מקלט שרובה רצחנים אם קולטת, והגולה אם יוצא מעיר מקלטו לעולם. ודין אחד מארבעה כהנים מחזיר את הרוצח כו'.

16 **א. תַּלְמִיד שֶׁגָּלָה[2] לְעִיר מִקְלָט - מַגְלִין רַבּוֹ עִמּוֹ;**
17 **שֶׁנֶּאֱמַר: וָחַי - עֲשֵׂה לוֹ כְּדֵי שֶׁיִּחְיֶה, וְחַיֵּי בַּעֲלֵי**
18 **חָכְמָה[3] וּמְבַקְּשֶׁיהָ[4] בְּלֹא תַּלְמוּד תּוֹרָה כְּמִיתָה**
19 **חֲשׁוּבִין[5]. וְכֵן הָרַב שֶׁגָּלָה - מַגְלִין יְשִׁיבָתוֹ עִמּוֹ[6].**

~ נקודות משיחות קודש ~

תלמיד שגלה לערי המקלט מגלין רבו עמו כו'"

וי"ל שמוסיף "וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין" כהסבר מדוע מכינים לרוצח בשגגה את כל צרכיו על חשבון יהודי אחר ובפרט רבו, כי עניין זה הוא שאלה של חיים או היפך החיים, ומקורו בדברי הכתוב "החכמה תחיה בעלי"".

וקשה לכאורה: מהרמב"ם משמע שמדובר בתלמיד הנמצא בדרגה כזו שכל חייו הם תלמוד תורה עד שבלעדיה חייו כמיתה חשובין, אבל בגמרא (מכות ב, ב.) לא מצינו חילוק זה ואדרבא כהמשך לדין "מגלין רבו עמו" הביאה הגמ' "מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון" ופירש רש"י שם "שלא יביאוהו עוונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה ... שאינו מצוי אלא ברשעים" וא"כ איך מכניס הרמב"ם תלמיד כזה בתוך הסוג של "בעלי חכמה ומבקשיה". וגם צריך להבין מהו מקורו בלשון "בעלי החכמה ומבקשיה" והלא כתוב "החכמה תחי' בעלי"" ומניין הוסיף גם מבקשי'.

והביאור: בעלי החכמה הם אלה הלומדים תורה באופן ש"תורתו דילי' הוא" (קידושין ל"ב) עד שנעשים הבעלים על דברי התורה שלמדו - "נקראת על שמו", "ומבקשיה" הם אלו שאינם עדיין בדרגה זו אבל מחפשים להיות בעלי החכמה, וכיון שהבטיחה תורה "יגעת ומצאת תאמין" הרי שב'כח' הם כבעלי החכמה, ולכן "מגלין רבו עמו" כדי לעורר עניין זה מהכח אל הפועל.

(על פי לקו"ש חכ"ט ע' 33)

2) מכות י. 3) הרב. 4) התלמידים. 5) שכתוב בתורה ובמצוותיה "וחי בהם" (ויקרא יח, ה), וכתוב "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב). 6) שאין לו חיים בלא ישיבה (מכות שם).

ב. עֶבֶד[7] שֶׁגָּלָה[8] לְעִיר מִקְלָט - אֵין רַבּוֹ חַיָּב לְזוּנוֹ[9], וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לְרַבּוֹ[10]. אֲבָל אִשָּׁה שֶׁגָּלְתָה לְעִיר מִקְלָט - בַּעְלָהּ חַיָּב לְזוּנָהּ. וְאֵינוֹ יָכוֹל[11] לוֹמַר לָהּ: צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ לְמְזוֹנוֹתַיִךְ[12], אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ מַסְפִּיקִין לָהּ[13].

7) כנעני. 8) שהרג את ישראל בשגגה. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. 9) לספק לו מזונות, אע"פ שכתוב "הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי", ואמרנו בהלכה הקודמת "עשה לו כדי שיחיה", אין חובה זו מוטלת על רבו. והטעם, מפני ש"יכול הרב לומר לעבד: עשה עמי ואיני זנך אלא חזור על הפתחים", שמצווים ישראל להחיות העבדים שביניהם, גיטין יב. הלכות עבדים פרק ה הלכה ג. 10) לספק לו מזונות אע"פ שכתוב "ונס אל אחת מן הערים האל בכתובה שנתן לה בשעת הנישואין. 11) משום שחובתו לספק לה מזונות אינה מותנית במעשה ידיה. 12) אני מוחל לך על מעשה ידיך ששייכים לי, ואת תמחלי לי על מזונותיך שאני חייב לך. 13) אבל במספיקים לה, יכול הוא לומר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך", ואינו חייב לזון אותה, אע"פ שזה מכביד עליה, שאין דרכה לחפש עבודה בעיר מקלט, שאין מכירים אותה (שם).

ג. רוֹצֵחַ[14] שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ[15] לְהַגְלוֹתוֹ, וּמֵת קֹדֶם שֶׁיִּגְלֶה - מוֹלִיכִין עַצְמוֹתָיו לְשָׁם[16]. וְרוֹצֵחַ שֶׁמֵּת בְּעִיר מִקְלָטוֹ[17] - קוֹבְרִין אוֹתוֹ שָׁם[18]. וּבְעֵת שֶׁיָּמוּת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, מוֹלִיכִין עַצְמוֹת הָרוֹצֵחַ מִשָּׁם לְקִבְרֵי אֲבוֹתָיו[19].

14) מכות יא: 15) בבית־דין. 16) לעיר המקלט. אע"פ שהטעם "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח" (דברים יט, ו) שוב אינו קיים. 17) אע"פ שכבר קיבל עונש גלות, עדיין לא נתכפר לו עד שימות הכהן הגדול. 18) כתוב בהורג בשוגג, שנס לעיר המקלט, שלוש פעמים "שמה" (במדבר לה, ו, יא, יט), ודרשו רבותינו: "שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו", 'ספרי' שופטים, קפא; מכילתא דרשב"י משפטים כא; מכות שם. 19) לפי הכתוב "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (שם, כח), "איזהו ישיבה שהיא בארץ אחוזתו (בתוך הקרקע), הוי אומר זו קבורה", שם.

ד. שְׁאָר הַלְּוִיִּם[20] הַשּׁוֹכְנִים[21] בְּעָרֵי מִקְלָט[22], כְּשֶׁיָּמוּת אֶחָד מֵהֶן - אֵינוֹ נִקְבָּר בָּעִיר וְלֹא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם[23]; שֶׁנֶּאֱמַר: וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֵמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכֹל חַיָּתָם[24] - לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לְקִבּוּרָה[25].

20) מכות יב. 21) ולא אלו שהוגלו לשם כרוצחים בשגגה. 22) שהן של הלויים, ככתוב: "ואת הערים אשר תתנו ללויים, את שש ערי המקלט" (שם, ו). 23) אלא נותנים להם בתי קברות חוץ לתחום. 24) ולכ צרכי חייהם. ואין לפרש "חיה" ממש, שהרי כתוב "לבהמתם", וחיה בכלל בהמה היא (נדרים פא.). 25) ואע"פ שהרוצח נקבר שם, אין זו אלא קבורת עראי עד מות הכהן הגדול, ועוד שברוצח הדגישה התורה במפורש "שמה", שם תהא קבורתו (מכות שם).

ה. רוֹצֵחַ[26] שֶׁהָרַג בִּשְׁגָגָה בְּעִיר מִקְלָטוֹ[27] - גּוֹלֶה בָּהּ מִשְׁכּוּנָה לִשְׁכּוּנָה[28], וְאֵינוֹ יוֹצֵא[29] מִן הָעִיר. וְכֵן לֵוִי[30] שֶׁהָרַג[31] בִּמְדִינָתוֹ[32] - גּוֹלֶה לִמְדִינָה אַחֶרֶת[33] מֵעָרֵי הַלְּוִיִּם; לְפִי שֶׁכֻּלָּן קוֹלְטוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[34]. וְאִם הָרַג חוּץ מֵעָרֵי הַלְּוִיִּם, וּבָרַח לְעִירוֹ - הֲרֵי זֶה קוֹלְטוֹ[35].

26) שם יב: 27) שגלה לעיר המקלט, וחזר והרג באותה עיר בשוגג. 28) בתוך העיר. 29) אינו רשאי לצאת בגלל הרצח הראשון. 30) צריך לומר "ובן לוי", כלשון המשנה, שם. 31) בשוגג. 32) בעירו שדר בה, באחת מארבעים ושמונה הערים שנתנו ללויים, במדבר לה. 33) שהרי לא גלה ע"פ בית דין לעיר שיושב בה, ורשאי לצאת ממנה. 34) להלן פרק ח הלכה ט. 35) אע"פ שאין זו גלות אלא מקום דירתו הקבוע מלפני הרצח. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב "כי בעיר מלקטו ישב" (במדבר לה, כח) - עיר שקלטתו כבר.

ו. עִיר מִקְלָט שֶׁרַבָּהּ רַצָּחָנִים[36] - אֵינָהּ קוֹלֶטֶת; שֶׁנֶּאֱמַר[37]: וְדִבֶּר בְּאָזְנֵי זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא אֶת דְּבָרָיו[38] - וְלֹא שֶׁשָּׁוִין דִּבְרֵיהֶם לִדְבָרָיו. וְכֵן עִיר שֶׁאֵין בָּהּ זְקֵנִים[39] - אֵינָהּ קוֹלֶטֶת[40]; שֶׁנֶּאֱמַר: זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא[41].

36) מכות י: 37) ברוצח בשגגה שנמלט לעיר המקלט. 38) שרצח בשגגה. 39) דיינים. 40) ומשום כך משתדלים להעמיד בה דיינים. 41) שלשם נמלט, בה בעיר צריך שיהיו זקנים.

ז. רוֹצֵחַ שֶׁגָּלָה לְעִיר מִקְלָט וְרָצוּ אַנְשֵׁי הָעִיר לְכַבְּדוֹ[42] - יֹאמַר לָהֶם: רוֹצֵחַ אֲנִי[43]. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן[44] - יְקַבֵּל מֵהֶן[45].

42) כגון שהיה איש חשוב. משנה, מכות יב: 43) שצריך להודיע ולפרסם את חטאו, שבאה תקלה על־ידו. 44) אנו רוצים לכבדך. 45) שנאמר "וזה דבר הרוצח (דברים יט, ד) אין לך אלא דיבור הראשון", ואינו צריך לכפול דברו. תוספתא מכות פרק ב.

ח. הַגּוֹלֶה[46] אֵינוֹ יוֹצֵא מֵעִיר מִקְלָטוֹ לְעוֹלָם[47]. וַאֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה[48] אוֹ לְעֵדוּת, בֵּין עֵדוּת מָמוֹן בֵּין עֵדוּת נְפָשׁוֹת[49]. וַאֲפִלּוּ לְהַצִּיל נֶפֶשׁ[50] בְּעֵדוּתוֹ, אוֹ לְהַצִּיל מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ מִיַּד הַנָּהָר אוֹ מִיַּד הַדְּלֵקָה וּמִן הַמַּפֹּלֶת. אֲפִלּוּ כָּל יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין[51] לִתְשׁוּעָתוֹ כְּיוֹאָב בֶּן צְרוּיָה[52] - אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם, עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. וְאִם יָצָא - הִתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה[53]. כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[54].

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואפילו כל ישראל צריכין לתשועתו"

הקשו האחרונים מדוע לא יצא הרוצח בשגגה להציל אדם בעדותו ו"אפילו אם כל ישראל צריכין לתשועתו", והלא פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה. יש שתירצו שאסור כיון שמסכן עצמו ויכול למות ביד גואל הדם, ותירוצם קשה שהרי אם מדובר בפיקוח נפש הרי בוודאי אפשר להגביל את גואל הדם ולמנוע ממנו להרוג את הרוצח נפש בשגגה.

ויש שתירצו שכיון שנתגלגלה על ידו הריגת נפש מישראל לא יתכן שתבוא תשועה לישראל על ידו. וצריך עיון גדול, היאך אפשר לסמוך על סברא זו ולדחות בגללה פיקוח נפש שדוחה כל התורה כולה.

ויש שתירצו שהוא גזירת הכתוב, אבל גם זה קשה שהרי פיקוח נפש הדוחה כל התורה כולה, דוחה גם גזירת הכתוב.

והביאור בזה: בפ"ה ה"י כתב "...ויצא חוץ לתחומה בזדון הרי זה התיר עצמו למיתה ורשות לגואל הדם להרגו", ומדוייק בלשונו שזה שהתיר עצמו למיתה אינה הסיבה שבגללה רשות לגואל הדם להרגו כי אז היה לו לכתוב: התיר עצמו למיתה לפי שרשות ביד גואל הדם להורגו.

אלא שזה שהתיר עצמו למיתה הוא דין לעצמו, ולכן כתבו בלשון "הרי זה התיר עצמו למיתה" ובזה משמיענו חידוש דין מיוחד ברוצח בשגגה היוצא מעיר מקלטו שנחשב ל"גברא קטילא" וממילא אי אפשר שיחול עליו שום חיוב גם לא הצלת נפשות, כי הדין של פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה אינו יכול לחול על מי שהתורה אומרת עליו שע"י פעולת ההצלה נעשה גברא קטילא.

(על פי לקו"ש חלק ל"ח ע' 127)

ט. אֶחָד[55] כֹּהֵן גָּדוֹל הַמָּשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה[56] וְאֶחָד הַמְּרֻבֶּה בִּבְגָדִים[57], וְאֶחָד הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָעוֹבֵד[58] וְאֶחָד הַכֹּהֵן שֶׁעָבַר[59], כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעְתָּן שֶׁמֵּת[60] - מַחֲזִיר[61] אֶת הָרוֹצֵחַ[62]. אֲבָל מְשׁוּחַ מִלְּחָמָה[63] אֵינוֹ מַחֲזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכֹהֵן הֶדְיוֹט[64].

46) משנה, שם יא: 47) ואפילו לצורך דחוף, אינו יוצא עד שימות הכהן הגדול. 48) כגון עדות החודש (שם) או למול את הבן (ילקוט שמעוני מסעי, סד). 49) להעיד על אדם שעבר עבירה, שחייבים עליה מיתה. 50) כגון שמעידים על אדם שרצח, והוא בא להכחיש או להזים את העדות ולהציל את הנאשם, ואע"פ שפיקוח נפש דוחה כמעט את כל המצוות שבתורה. 51) וזהו פיקוח נפש של רבים. 52) שר צבא ישראל בימי המלך דוד. 53) ורשות לגואל הדם להרוג אותו. ומשום כך לא יצא, שאינו חייב לסכן חייו, כדי להציל חיי אחרים. 54) למעלה פרק ה הלכה י.

55) בין. . . ובין (מכות יא.). 56) הכהנים הגדולים מימות משה עד שנגנז שמן המשחה בימי המלך יאשיהו (יומא נב:). 57) הכהנים הגדולים ששימשו מיאשיהו ואילך. והיה הכהן הגדול מתחנך בריבוי בגדים, היינו בלבישת שמונה בגדים במקום ארבעה שלבש קודם לכן (הוריות יב.). 58) משמש אז בכהונה גדולה. 59) שנטמא כהן גדול או חלה, ומינו אחר תחתיו זמנית, וכשנתרפא הכהן וחזר לעבודתו, העבירו את האחר מתפקידו, ונקרא "כהן שעבר". 60) אפילו הכהן שעבר, שכל עבודתו לשעה היתה, ואע"פ שהכהן הקבוע העובד עדיין חי, מכות יא: 61) במיתתו. 62) מעיר מקלטו לעירו. 63) הנואם בפני העם לפני המלחמה (דברים כ, ב). 64) ככהן פשוט, ובחייבי גלות כתוב "עד מות הכהן הגדול" (במדבר לה, כח).

י. רוֹצֵחַ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ[65] לִגְלוּת, וְלֹא הָיָה שָׁם כֹּהֵן גָּדוֹל[66]; וְהַהוֹרֵג[67] כֹּהֵן גָּדוֹל, וְלֹא הָיָה[68] שָׁם כֹּהֵן גָּדוֹל אַחֵר[69]; וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁהָרַג, וְלֹא הָיָה שָׁם כֹּהֵן גָּדוֹל אַחֵר - הֲרֵי אֵלּוּ גוֹלִין, וְאֵינָן יוֹצְאִין מֵעִיר מִקְלָט לְעוֹלָם[70].

65) שם. 66) כגון שמת הכהן הגדול לפני שנגמר דינו של זה, ועדיין לא מינו אחר תחתיו. ואם מת הכהן הגדול אחרי שנגמר דינו, הרוצח פטור מגלות (לקמן הלכה יא). 67) וכן ההורג בשוגג. 68) בשעת גמר דינו. ראה 'בית הבחירה' למכות כאן. 69) אחד משלשה האחרים שנזכרו בהלכה הקודמת. 70) אפילו אם מינו אחר־כך כהן גדול אחר, ומת לאחר זמן. בגמרא שם למדו מהכתוב, שרק מותו של מי שהיה כהן גדול בשעת גמר דינו של הרוצח, מחזיר את הגולה.

יא. נִגְמַר דִּינוֹ[71] לִגְלוּת, וְאַחַר כָּךְ מֵת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל קֹדֶם שֶׁיִּגְלֶה הָרוֹצֵחַ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַגָּלוּת[72]. וְאִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר[73] דִּינוֹ מֵת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וּמִנּוּ כֹּהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו, וְאַחַר כָּךְ נִגְמַר דִּינוֹ - הֲרֵי זֶה חוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שֵׁנִי[74] שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּפָנָיו[75].

71) מכות שם. 72) אחר שנגמר דינו, הרי הוא כמי שגלה, אע"פ שעונש הגלות עדיין לא יצא לפועל, ומשום כך עם מיתת הכהן הגדול שהיא עיקר הכפרה, נפטר מגלות, כדין כל רוצח שגלה אפילו יום אחד ומת הכהן הגדול. ראה רבינו עובדיה מברטנורא, ו'תוספות יום טוב' כאן. 73) קודם שנגמר. 74) מפני שנגמר דינו בימיו, ואע"פ שלא הרג בימיו. 75) ו"היה לו (לאותו כהן גדול) לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש" (שם), ולכן נענש שהחזרתו של הרוצח תלוי במיתתו.

יב. נִגְמַר דִּינוֹ[76] וְנִמְצָא[77] הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בֶּן גְּרוּשָׁה[78] אוֹ בֶּן חֲלוּצָה[79] - בָּטְלָה כְּהֻנָּה[80], וּכְאִלּוּ נִגְמַר דִּינוֹ בְּלֹא כֹּהֵן גָּדוֹל, וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם[81].

76) לגלות (שם). 77) נודע. 78) ופסול לכהונה, שהרי נולד מאיסורי כהונה. 79) אשה, שמת בעלה ולא השאיר ילדים, וחלץ לה יבמה ונישאה לכהן באיסור, וילדה לו בן

ולא ידעו שהוא פסול, ומינהו כהן גדול. 80) למפרע, שהרי הוברר בדבר שלא היה כהן גדול בשעה שנגמר דינו של זה לגלות. [ראה בפ"ו מהלכות ביאת מקדש, שהקרבנות שהקריב לפני שנודע הפסול כשרים, ולא בטלה כהונה למפרע, שם גזירת הכתוב היא, ולמדוה מן הפסוק (דברים לג, יא) "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", אפילו חללים שבו, פועל ידיו תרצה (בגמרא שם יב.)]. 81) ראה למעלה הלכה י.

1 **יג. רוֹצֵחַ שֶׁשָּׁב לְעִירוֹ אַחַר מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל[82] -**
2 **חֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר כָּל אָדָם. וְאִם הֲרָגוֹ גוֹאֵל הַדָּם -**
3 **נֶהֱרָג עָלָיו[83]; שֶׁכְּבָר נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּגָלוּתוֹ[84].**

82) ככתוב: "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (במדבר לה, כח). 83) בבית־דין או על־ידי גואל הדם של הרוצח ששב לעירו. 84) שנמשכה עד מות הכהן. ראה מכות ב:

4 **יד. אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּפֵּר - אֵינוֹ חוֹזֵר[85] בָּהּ לַשְּׁרָרָה[86]**
5 **שֶׁהָיָה בָּהּ[87] לְעוֹלָם; אֶלָּא חֲרֵי הוּא מוּרָד מִגְּדֻלָּתוֹ**
6 **כָּל יָמָיו, הוֹאִיל וּבָאָה תַּקָּלָה זוֹ הַגְּדוֹלָה[88] עַל יָדוֹ.**

85) לאחר ששב לעירו, אחר מות הכהן הגדול. 86) "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו - ולא לשררותו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, ישוב לשררותו" (מכות יג. ו'ספרי' מסעי קס). ופסק רבינו כדעת רבי יהודה, לפי הכלל רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה. 87) אבל שררה אחרת, ירודה יותר, רשאי לקבל. 88) שפיכות דמים, שהיא חמורה משאר עבירות. ראה למעלה פרק ד הלכה ט.

7 **טו. אַף עַל פִּי שֶׁהַחוֹבֵל[89] בְּאָבִיו בְּזָדוֹן חַיָּב מִיתַת**
8 **בֵּית דִּין[90] כְּמוֹ הַהוֹרֵג[91] שְׁאָר אָדָם, אִם חָבַל בְּאָבִיו**
9 **אוֹ בְּאִמּוֹ בִּשְׁגָגָה - אֵינוֹ חַיָּב גָּלוּת[92]; שֶׁלֹּא חִיְּבָה**
10 **תּוֹרָה גָּלוּת אֶלָּא [לְהוֹרֵג][93] נֶפֶשׁ אָדָם בִּשְׁגָגָה בִּלְבַד,**
11 **כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[94].**

89) עושה חבורה. 90) ככתוב: ומכה אביו ואמו מות יומת (שמות כא, טו). 91) במזיד. 92) ואין דינו כהורג אדם בשוגג (מכות ח:). 93) ככתוב: ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (במדבר לה, יא). וראה 'ספרי' שם קנט. 94) למעלה פרק ה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ז'-י"ג אייר תשע"ט

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ט

הִלְכוֹת טֻמְאַת מֵת

פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר אוהל שאינו עשוי בידי אדם ואוהל רעוע, המביאים טומאה וחוצצים, ומביאים ולא חוצצים, ושאינם חוצצים ולא מביאים.

12 **א. כָּל טָפַח עַל טָפַח בְּרוּם טָפַח קָרוּי אֹהֶל, כְּמוֹ**
13 **שֶׁבֵּאַרְנוּ[2], וְחוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה וּמֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה.**
14 **בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהוּ לְהַאֲהִיל בֵּין שֶׁנַּעֲשָׂה מֵאֵלָיו, אֲפִלּוּ**
15 **הָיָה שֶׁלֹּא בִּידֵי אָדָם - חֲרֵי זֶה מֵבִיא וְחוֹצֵץ. כֵּיצַד?**
16 **אֶחָד חוֹר שֶׁחֲרָרוּהוּ מַיִם[3] אוֹ שְׂרָצִים אוֹ שֶׁאֲכָלַתּוּ**
17 **מְלֵחַת[4], אוֹ שֶׁצָּבַר אֲבָנִים אוֹ קוֹרוֹת וְנַעֲשָׂה בָּהֶן חָלָל**
18 **טָפַח - חֲרֵי זֶה אֹהֶל וּמֵבִיא וְחוֹצֵץ.**

2) למעלה פי"ב ה"א. ראה שם. 3) אהלות פ"ג מ"ז. 4) מלשון הכתוב (ירמיה יז, ו): "ארץ מלחה", והיא מתבקעת מאליה.

19 **ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הָאֹהֶל חָזָק וּבָרִיא;**
20 **אֲבָל אֹהֶל רָעוּעַ[5] אֵינוֹ מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה וְאֵינוֹ חוֹצֵץ**
21 **בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מֵבִיא**
22 **אֶת הַטֻּמְאָה וְאֵינוֹ חוֹצֵץ. כֵּיצַד? שָׁרִיגֵי הָאִילָנוֹת[6]**
23 **הַסּוֹכְכִים עַל הָאָרֶץ, וְהֵן הַנִּקְרָאִים סְכָכוֹת, וַאֲבָנִים**
24 **הַיּוֹצְאוֹת[7] מִן הַגָּדֵר[8] הַסּוֹכְכוֹת עַל הָאָרֶץ, וְהֵן**
25 **הַנִּקְרָאִין פְּרָעוֹת[9]: אִם יְכוֹלִין לְקַבֵּל מַעֲזִיבָה[10]**
26 **בֵּינוֹנִית[11] וְהֵן עוֹמְדִים - חֲרֵי אֵלּוּ מְבִיאִין וְחוֹצְצִין**
27 **מִן הַתּוֹרָה; וְאִם אֵינָן רְאוּיִין לְקַבֵּל מַעֲזִיבָה בֵּינוֹנִית,**
28 **אֶלָּא הֵן נוֹפְלִים - חֲרֵי אֵלּוּ מְבִיאִין מִדִּבְרֵיהֶם[12] וְאֵינָן**
29 **חוֹצְצִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.**

5) שבקלות אפשר להזיזו ממקומו או להפילו. 6) ענפי העצים. 7) בולטות לחוץ. 8) של אבנים. 9) מלשון הכתוב (במדבר ו, ה): גדל פרע שער ראשו. 10) שכבת טיט, שנותנים על קרשי התקרה. 11) שהם חזקים ויעמדו בפני לחץ משא שכזה, מבלי להשבר או להתכופף ולהפילו. כחכמים במשנה שם פ"ח, ב, ולפי פירוש רבינו (ראה תפארת ישראל שם, יכין לג ולד). 12) במס' נדה סח, ב אמרו: "סככות ופרעות וכו' רבנן הוא דגזרו (חכמים הם שגזרו)", ולכאורה זה בניגוד למשנתנו שהסככות והפרעות מביאים וחוצצים, ומשמע שמן התורה הם כאוהל ממש, שהרי חכמים לא יטהרו דבר שהוא טמא מן התורה, ולפיכך מפרש רבינו, שאם יכולים לקבל מעזיבה בינונית דינם מן התורה כאוהל ומביאים וחוצצים, ובגמרא נדה שם המדובר כשאינם יכולים לקבל מעזיבה כזו, ומן התורה אינם אוהל, וגזרו רבנן להחמיר שיביאו את הטומאה, אבל לא הקילו לענין חציצה (כסף־משנה).

30 **ג. אֵלּוּ[13] מְבִיאִין וְחוֹצְצִין: כְּלִי עֵץ הַבָּא בְּמִדָּה[14]. וְכֵן**

1 כְּלֵי אֲבָנִים כְּלֵי גְלָלִים כְּלֵי אֲדָמָה הַבָּאִין בְּמִדָּה.
2 וּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עוֹר וּיְרִיעָה וְסָדִין וּמַפָּץ[15] וּמַחְצֶלֶת[16]
3 שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין אֹהָלִים[17]. וּבְהֵמוֹת אוֹ חַיּוֹת, בֵּין טְמֵאוֹת
4 בֵּין טְהוֹרוֹת. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁ זוֹ בֵּין רַגְלֵי זוֹ וְהָיוּ
5 כֻּלָּן דְּבוּקוֹת. וְהָעוֹף שֶׁשָּׁכַן[18]. וְהַחוּטֵט בְּשִׁבְּלִים
6 מָקוֹם לְקָטָן לְהַצִּילוֹ מִן הַשֶּׁמֶשׁ. וָאֲכָלִין שֶׁאֵינָן
7 מֻכְשָׁרִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטַּמְּאוּ[19]. יְרָקוֹת הַמִּתְקַיְּמִין
8 בִּימוֹת הַחַמָּה וְהַגְּשָׁמִים - הֲרֵי הֵן כְּאִילָנוֹת וּמְבִיאִין
9 וְחוֹצְצִין. וְאֵלּוּ הֵן: הָאֲרוּס[20] וְהַקִּיסוֹס[21] וְיַרְקוֹת
10 חֲמוֹר[22] וּדְלַעַת יְוָנִית. וְכֵן הַסְּכָכוֹת וְהַפְּרָעוֹת[23] וְהַזִּיזִין
11 וְהַגְּזוּרוֹת[24] וְהַשּׁוֹבָכוֹת וְהַשְּׁקִיפִין[25] וְהַסְּלָעִים[26]
12 וְהַנְּחִירִים[27] וְהַשְּׁנָנִין[28]. כָּל אֵלּוּ מְבִיאִין וְחוֹצְצִין.

13) שם משנה א. 14) גדולים וכבדים. ראה למעלה פי"ב ה"ב וביארנו שם. 15) שטיח עשוי מגמי. 16) עשויה מקנים או קש. 17) שעשאום אוהל ממש נטוי (תנאי זה נמשך אל כל האמור בבבא זו, החל מפשוטי כלי עור). ואע"פ שהם מקבלים טומאה, וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ, מכיוון שעשאום אוהל ממש נטוי, בטלו מתורת כלי (רבינו בפירושו למשנתנו). 18) וקשור לעץ או לכותל (רבינו במשנה שם). 19) אבל אוכלין המוכשרים לקבל טומאה אינם חוצצים (לקמן ה"ד). 20) איריס. 21) מין עשב המתפשט לגבהו ולרחבו, ומשתמשים בו להאהיל. 22) מין קישואים, בערבית "אלתקם" (רבינו במשנה שם). 23) נתבאר דינם למעלה (הלכה ב). 24) אבן או עץ הבולט מכותל הבית, ובסופו תוספת. כשהתוספת כלפי מעלה נקרא זיז, ואם היא כלפי מטה - נקראת גזורה (רבינו בפירושו למשנה כאן. ראה משנה שם פי"ד, א). 25) רבינו במשנה שם מפרש: "תוספת ההרים" כנראה בליטות באמצע גבהם. 26) אבן יוצאת מן הכותל (שם), [ויש מפרשים: נקיקי הסלעים]. ואין זה דומה לזיז וגזורה שנעשו בידי אדם בכוונה. 27) רבינו במשנה גורס "והגהרים", מלשון "ויגהר ארצה" (מלכים־א יח, מב). ופירושו: תוספת הכותל המשתפעת כלפי הקרקע. 28) שיני הסלע בראש ההר (רבינו שם).

13 ד. וְאֵלּוּ[29] מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין: הָאָדָם[30]. וּכְלֵי עֵץ
14 שֶׁאֵינָן בָּאִין בְּמִדָּה. מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּכָל הַכֵּלִים
15 וּמִתְטַמְּאִין. וּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עוֹר וּיְרִיעָה וְסָדִין וּמַפָּץ
16 וּמַחְצֶלֶת שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין אֹהָלִים, אֶלָּא מְתוּחִין
17 בִּלְבַד[31], וְאֵין לָהֶן שִׁפּוּעַ וְאֵין שָׁם כְּתָלִים. וּבְהֵמָה
18 וְחַיָּה שֶׁמֵּתוּ[32], וָאֲכָלִין טְמֵאִין אוֹ מֻכְשָׁרִין. שֶׁדָּבָר
19 טָמֵא[33] אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְרַחֵים שֶׁל יָד[34], שֶׁהֲרֵי הִיא בִּכְלַל
20 כְּלֵי אֲבָנִים[35]. כָּל אֵלּוּ מְבִיאִין וְאֵינָן חוֹצְצִין.

29) שם פ"ח מ"ג. 30) שם פ"ו ה"א. 31) פרושים מלמעלה כגג בלי כתלים. 32) ונבילה מטמאה. והוא־הדין כשנשחטו, שהרי הוכשרו בשחיטה (רבינו בפ"ב מהלכות אבות הטומאות ה"ז, וראה באות הבא). 33) וכן המוכשר לקבל טומאה, שהרי הוא מתטמא עכשיו (רבינו במשנה שם). 34) שאינם כבדים כל־כך. 35) שאינם באים במידה.

21 ה. וְאֵלּוּ[36] לֹא מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין: הַזְּרָעִים[37]
22 וְהַיְרָקוֹת[38] הַמְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע[39], חוּץ מִן הָאַרְבַּע
23 יְרָקוֹת שֶׁמָּנִינוּ. וְכִפַּת הַבָּרֶד[40] וְהַשֶּׁלֶג וְהַכְּפוֹר[41]
24 וְהַגְּלִיד[42] וְהַמֶּלַח. וְהַדּוֹלֵג[43] מִמָּקוֹם לְמָקוֹם,
25 וְהַקּוֹפֵץ[44] מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. וְהָעוֹף הַפּוֹרֵחַ, וְטַלִּית
26 הַמְּנַפְנֶפֶת[45], וּסְפִינָה שֶׁהִיא שָׁטָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. כָּל
27 אֵלּוּ לֹא מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֶאֱהִילוּ
28 - אֵינוֹ אֹהֶל הַמִּתְקַיֵּם[46].

36) שם משנה ה. 37) צמחים שבתוכם גרעינים הנאכלים. 38) שהם עצמם נאכלים. 39) מפני שאין להם קיום אינם כאוהל, ואם הם תלושים דינם ככל האוכלין. 40) בגודל טפח. 41) טיפות הטל שקפאו. 42) קרח. 43) רגל אחת מצד זה של הטומאה, והשנייה בצד שני. 44) בשתי רגליו ביחד. 45) הרוח מגביהה אותה והיא מאהילה על הטומאה, אבל אינה מחוברת לשום מקום. 46) אינו מתקיים כלל והוא גרוע מאוהל רעוע, שמביא את הטומאה מדבריהם (למעלה הלכה ב).

29 ו. קָשַׁר[47] אֶת הַסְּפִינָה בְּדָבָר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַעֲמִידָהּ[48],
30 כָּבַשׁ כְּנַף הַטַּלִּית בְּאֶבֶן[49] - הֲרֵי זוֹ מְבִיאָה אֶת
31 הַטֻּמְאָה.

47) שם. 48) בשבת קא, ב "והוא (בתנאי) שקשרה בשלשלת ברזל". מובן שברזל לאו דוקא, וגם חבל חזק המעמיד את הספינה דינו כברזל. 49) הניח על כנפה אבן כבידה, והרוח אינה מזיזה את הכנף, והטלית מתנופפת ומאהילה.

32 ז. נֶסֶר[50] שֶׁהוּא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם וְטֻמְאָה תַּחַת צִדּוֹ
33 הָאֶחָד - הֲרֵי הַכֵּלִים שֶׁתַּחַת צִדּוֹ הַשֵּׁנִי טְהוֹרִים;
34 שֶׁהֲרֵי כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַסְּפִינָה הַשָּׁטָה אֵינָהּ מְבִיאָה
35 הַטֻּמְאָה.

50) תוספתא אהלות פ"ט ה"ו.

36 ח. אֵלּוּ[51] חוֹצְצִין[52] וְלֹא מְבִיאִין: מַסֶּכֶת[53] פְּרוּסָה,
37 וַחֲבִילֵי מִטָּה[54], וְהַמַּשְׁפֵּלוֹת[55], וְהַסְּרִיגוֹת[56]
38 שֶׁבַּחַלּוֹנוֹת. כֵּיצַד הֵן חוֹצְצִין? שֶׁאִם הָיָה חַלּוֹן בֵּין
39 שְׁנֵי בָּתִּים וְהַטֻּמְאָה בְּבַיִת אֶחָד, וְהָיָה אֶחָד מֵאֵלּוּ
40 מָתוּחַ בְּחַלּוֹן זֶה וּסְתָמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן
41 אֲוִיר[57] - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין וְלֹא תִּכָּנֵס טֻמְאָה לְבַיִת
42 שֵׁנִי. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם בִּסְרִיגוֹת אֵלּוּ אוֹ בְּעֵינֵי
43 הַמַּשְׁפֵּלוֹת אוֹ בֵּין חֶבֶל לְחֶבֶל פּוֹתֵחַ טֶפַח; שֶׁאִם הָיָה
44 שָׁם פּוֹתֵחַ טֶפַח - תִּכָּנֵס בּוֹ הַטֻּמְאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[58].

51) שם משנה ד. 52) כגון שהיו מונחים על ארובה של הבית שטומאה בתוכו וכלים טהורים על גביהם או שסותמים חלון שבין בית לבית. 53) מחצלת (רבינו בפירושו שם. ראה ר"ש, ברטנורא ותפארת ישראל, שפירשו: חוטי שתי). 54) חבלים סרוגים שמניחים אותם על המיטה כדי לקבל את הכרים והכסתות, ואויר מפסיק בין חבל לחבל. 55) סלים קלועים שמוציאים בהם את

הזבל. 56) שבכות. 57) הסריגה אינה צפופה. ואויר מפסיק בין חבל לחבל וכדומה. 58) בפרק הבא.

יום שני ח' אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר שאין טומאה נכנסת לאוהל ולא יוצאת ממנו בפחות מטפח על טפח, חלון הנעשה לאורה וחלון הנעשה שלא בידי אדם, מאור שהתחיל לסותמו ולא הספיק לגומרו, חלון העשוי לאורה או לתשמיש והיה בו שבכה, וחלון שבין שני בתים, חור שבדלת או העושה חור בכותל להניח בו מסמר.

1 **א. אֵין טֻמְאָה נִכְנֶסֶת[2] לְאֹהֶל וְלֹא יוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ**
2 **בְּפָחוֹת מִטֶּפַח עַל טֶפַח. כֵּיצַד? חַלּוֹן שֶׁבֵּין בַּיִת**
3 **לְבַיִת אוֹ שֶׁבֵּין בַּיִת לַעֲלִיָּה: אִם יֵשׁ בּוֹ טֶפַח עַל טֶפַח**
4 **מְרֻבָּע[3] וְהָיְתָה טֻמְאָה בְּאֶחָד מֵהֶן - הַבַּיִת הַשֵּׁנִי**
5 **טָמֵא; אֵין בַּחַלּוֹן פּוֹתֵחַ טֶפַח - אֵין הַטֻּמְאָה יוֹצֵאָה**
6 **מִמֶּנּוּ וְלֹא נִכְנֶסֶת לָאֹהֶל הַשֵּׁנִי. בַּמֶּה דְּבָרִים**
7 **אֲמוּרִים? בְּחַלּוֹן שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ הָאָדָם לְתַשְׁמִישׁ[4];**
8 **אֲבָל חַלּוֹן שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ הָאָדָם לְאוֹרָה כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס**
9 **מִמֶּנּוּ[5] הָאוֹר - שִׁעוּרוֹ כְּפוּנְדְּיוֹן[6], וְהַטֻּמְאָה יוֹצֵאָה**
10 **מִמֶּנּוּ. כֵּיצַד? הָיְתָה טֻמְאָה בַּבַּיִת, וּבָא אָדָם וְנִסְמַךְ**
11 **לְחַלּוֹן זֶה שֶׁל מָאוֹר אוֹ שֶׁהִנִּיחַ בּוֹ כְּלִי אוֹ שֶׁהֶאֱהִיל**
12 **עָלָיו אֹהֶל בְּצַד הַכֹּתֶל - נִטְמָא כֹּל שֶׁבָּאֹהֶל,**
13 **שֶׁהַטֻּמְאָה יוֹצֵאָה לוֹ. וְחַלּוֹן הֶעָשׂוּי לְאוֹרָה הוּא**
14 **שֶׁאֵין עָלָיו תִּקְרָה, אֶלָּא גָּלוּי הוּא לַשֶּׁמֶשׁ[7].**

2) אהלות פי"ג מ"א. 3) טפח באורך וטפח ברוחב, אבל טפחיים באורך וחצי טפח, ואפילו יותר קצת ברוחב, אינו מכניס ומוציא את הטומאה (ראה למעלה פי"ב ה"א). 4) להניח שם חפצים וכדומה. 5) דרכו. 6) מטבע עתיקה, משנים עשר בדינר. וטעמו של דבר, מפני שחור כזה מכניס אור מספיק להאיר קצת את הבית. במשנה שם כתוב: "כמלוא מקדח", ובבכורות לז, א - פירשו שזהו כפונדיון האיטלקי. 7) כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה: "חלון שהיה לאויר".

15 **ב. חַלּוֹן[8] הַנַּעֲשָׂה שֶׁלֹּא בִּידֵי אָדָם, כְּגוֹן שֶׁחֲרָרוּהוּ**
16 **מַיִם אוֹ שְׁרָצִים אוֹ שֶׁאֲכָלַתּוּ מְלַחַת[9], אוֹ שֶׁהָיָה חַלּוֹן**
17 **פָּקוּק[10] וְנִטַּל הַפִּקָּק, אוֹ שֶׁהָיְתָה בּוֹ זְכוּכִית וְנִשְׁבְּרָה**
18 **- שִׁעוּרוֹ מְלֹא אֶגְרוֹף[11], וְהוּא כְּרֹאשׁ גָּדוֹל שֶׁל אָדָם.**
19 **וְהוּא שֶׁלֹּא חָשַׁב עָלָיו לְתַשְׁמִישׁ; אֲבָל אִם חָשַׁב**
20 **עָלָיו לְתַשְׁמִישׁ - שִׁעוּרוֹ בְּפוּתֵחַ טֶפַח. חָשַׁב עָלָיו**
21 **לְמָאוֹר - שִׁעוּרוֹ בְּפוּנְדְּיוֹן. שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה כָּאן**
22 **כְּמַעֲשֶׂה[12].**

8) אהלות, שם. 9) ראה פי"ג ה"א. 10) סתום בפקק. 11) במסכת כלים פי"ז מי"ב, שנינו: "זהו אגרופו של בן בטיח", אדם ידוע בזמנם גדול כענק, ואגרופו כראש גדול של אדם בינוני. 12) כאילו עשה בתחילה את החלון לשם כך.

23 **ג. מָאוֹר[13] שֶׁהִתְחִיל לְסָתְמוֹ[14] וְלֹא הִסְפִּיק לְגָמְרוֹ,**
24 **מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ טִיט אוֹ שֶׁקְּרָאוֹ חֲבֵרוֹ אוֹ**
25 **שֶׁחָשְׁכָה לֵילֵי שַׁבָּת, וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ מְעַט[15]: אִם נִשְׁאַר**
26 **מִמֶּנּוּ רוּם אֶצְבָּעַיִם עַל רֹחַב הַגּוּדָל - מֵבִיא אֶת**
27 **הַטֻּמְאָה; פָּחוֹת מִכָּאן - הֲרֵי הוּא כְּסָתוּם[16].**

13) חלון העשוי לאורה. 14) אהלות, שם: "שירי מאור". 15) ובדעתו לגמור את הסתימה. 16) ואם רוצה להשאירו כמו שהוא, מחשבתו קובעת כמו בה"ב. כל השיעורים הללו הלכות מקובלות הן.

28 **ד. חַלּוֹן גָּדוֹל[17] הֶעָשׂוּי לְאוֹרָה וְהָיָה בָּהּ שְׁבָכָה**
29 **וְכַיּוֹצֵא בָהּ: אִם יֵשׁ שָׁם בְּמָקוֹם אֶחָד מִמֶּנָּה**
30 **כְּפוּנְדְּיוֹן - מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה וּמוֹצִיא אֶת הַטֻּמְאָה;**
31 **הָיוּ נְקָבֵי הַשְּׁבָכָה דַּקִּים וְאֵין בְּאֶחָד מֵהֶן כְּפוּנְדְּיוֹן -**
32 **הֲרֵי זוֹ כְּסָתוּמָה[18]. וְכֵן חַלּוֹן הָעֲשׂוּיָה לְתַשְׁמִישׁ[19]**
33 **וּבָהּ סְבָכוֹת[20] וּרְפָפוֹת[21]: אִם יֵשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד טֶפַח**
34 **עַל טֶפַח מְרֻבָּע - מֵבִיא וּמוֹצִיא, וְאִם לָאו - הֲרֵי**
35 **הִיא כְּסָתוּמָה.**

17) שם. 18) כבית־הלל שם, שאין הנקבים מצטרפים. 19) ושיעורו להביא ולהוציא את הטומאה — טפח. 20) צ"ל: סבכות. 21) מסגרת ובה נסרים דקים מונחים זה על זה בשיפוע ומרוחקים קצת זה מזה, כדי להכניס אויר לחדר ('תפארת ישראל').

36 **ה. חַלּוֹן שֶׁהִיא גְּלוּיָה[22] לָאֲוִיר - שִׁעוּרָהּ כְּפוּנְדְּיוֹן,**
37 **מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה אֶלָּא לְאוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ[23].**
38 **בָּנָה בַּיִת חוּצָה לָהּ וְנַעֲשֵׂית חַלּוֹן זוֹ תַּחַת תִּקְרָה[24]**
39 **וַהֲרֵי הִיא בֵּין שְׁנֵי בָּתִּים - שִׁעוּרָהּ בְּפוֹתֵחַ טֶפַח. נָתַן**
40 **אֶת הַתִּקְרָה בְּאֶמְצַע הַחַלּוֹן - הַתַּחְתּוֹן[25] שֶׁתַּחַת**
41 **הַתִּקְרָה שִׁעוּרוֹ בְּפוֹתֵחַ טֶפַח, וְהָעֶלְיוֹן שֶׁלְּמַעְלָה מִן**
42 **הַתִּקְרָה שִׁעוּרוֹ כְּפוּנְדְּיוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גָּלוּי לָאֲוִיר[26].**

22) שם מ"ב. 23) למעלה ה"א. כפל בבא זו, כעין הקדמה לבבא שלאחריה. 24) כגון שהתקרה למעלה מן החלון וסומכת עליו. 25) החלק התחתון של החלון. 26) כמו שהיה לפני שבנה את התקרה.

43 **ו. הַחוֹר[27] שֶׁבַּדֶּלֶת[28], אוֹ שֶׁשִּׁיֵּר בָּהּ הֶחָרָשׁ[29] מָקוֹם**
44 **פָּתוּחַ מִלְּמַעְלָה אוֹ מִלְּמַטָּה[30], אוֹ שֶׁהֵגִיף אֶת הַדֶּלֶת**
45 **וְלֹא גָּמַר לְהַדְּקָהּ וְנִשְׁאַר אֲוִיר בֵּין שְׁתֵּי הַדְּלָתוֹת, אוֹ**
46 **שֶׁסָּגַר הַדֶּלֶת וּפְתָחוֹ הָרוּחַ, בְּכָל אֵלּוּ: אִם הָיָה**
47 **הַפּוֹתֵחַ כְּאֶגְרוֹף[31] - הַטֻּמְאָה יוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ וְנִכְנֶסֶת לָהּ**
48 **בְּמָקוֹם פָּתוּחַ זֶה; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכְּאֶגְרוֹף - הֲרֵי**
49 **הוּא כְּסָתוּם[32].**

27) שם מ"ג. 28) שנעשה שלא בכוונה להשתמש בו, אלא הנגר היה צריך לו בשעת עבודתו ושכח לסותמו. 29) הנגר. 30) הדלת קצרה מפתח השער, ונשאר מקום פנוי למעלה או למטה. 31) כדין חלון שנעשה שלא בידי אדם, בהלכה ב. 32) כרבי עקיבא, שם.

ז. הָעוֹשֶׂה[33] חוֹר בְּכֹתֶל כְּדֵי לְהַנִּיחַ בּוֹ קָנֶה אוֹ מַסְמֵר גָּדוֹל[34], אוֹ לִרְאוֹת מִמֶּנּוּ הָעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים, אוֹ לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה כְּחַלּוֹן הָעֲשׂוּיָה לְתַשְׁמִישׁ וְשִׁעוּרָהּ בְּפוֹתֵחַ טֶפַח[35].

33) שם מ"ד. 34) לפתוח בו את הדלת. 35) כבית־הלל שם. [בשני הדינים האחרונים, לראות ממנו ולדבר עם חבירו, מודים בית־שמאי לבית־הלל. ראה ראב"ד וכסף־משנה).

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר דין חלון תשמיש שסתמה כולה או עד שנשאר בה פחות מטפח, אם סתמו באוכלין שאינם מוכשרים או סרוחים או תבואה שגדלה וסתמה, חבית שהיא מליאה גרוגרות סרוחות שאינן מוכשרות ומונחות בחלון, כל הדברים הראויים למעט בהם החלון ודבר טמא אם חוצץ.

א. חַלּוֹן תַּשְׁמִישׁ שֶׁסְּתָמָהּ כֻּלָּהּ אוֹ סְתָמָהּ עַד שֶׁנִּשְׁאַר בָּהּ פָּחוֹת מִטֶּפַח, אִם בְּדָבָר הַחוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה סָתַם - הֲרֵי זֶה חוֹצֵץ. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה דָּבָר שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתוֹ. לְפִיכָךְ, אִם סָתַם הַחַלּוֹן אוֹ מִעֲטוֹ בָּאֳכָלִין שֶׁאֵינָן מֻכְשָׁרִין[2] - אֵינָן חוֹצְצִין; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה וַהֲרֵי הֵן טְהוֹרִין[3], דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתָן[4]. הָיוּ סְרוּחִין - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. וְכֵן תֶּבֶן סָרוּחַ - חוֹצֵץ, וְשֶׁאֵינוֹ סָרוּחַ - אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתוֹ[5]. תְּבוּאָה שֶׁגָּדְלָה וְסָתְמָה אֶת הַחַלּוֹן אוֹ מִעֲטָתוּ - אֵינָהּ חוֹצֶצֶת, לְפִי שֶׁדַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתָהּ שֶׁמָּא תַּפְסִיד הַכֹּתֶל[6]. הָיָה עִקָּרָהּ רָחוֹק מִן הַכֹּתֶל וְנָטָה רֹאשָׁהּ וְסָתַם - הֲרֵי זוֹ חוֹצֶצֶת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

2) אף על פי שאינם מוכשרים. 3) ואמרנו למעלה (פרק י"ד הלכה ג), שאוכלים טהורים חוצצים. 4) ושם המדובר כשהניחם בכוונה על מנת להשאירם זמן מסויים. [ואולי יש לחלק בין אוהל למחיצה, אוהל חוצץ אפילו דעתו לפנות, ומחיצה רק כשאין דעתו לפנות]. 5) מיד. 6) שרשי התבואה חותרים תחת הכותל.

ב. חָבִית שֶׁהִיא מְלֵאָה גְּרוֹגָרוֹת[7] סְרוּחִין, שֶׁאֵינָן מֻכְשָׁרִין וְלֹא רְאוּיִין לַאֲכִילָה[8], וּמֻנַּחַת בַּחַלּוֹן וּפִי הֶחָבִית כְּלַפֵּי הַטֻּמְאָה[9], שֶׁהֲרֵי הֶחָבִית טְמֵאָה[10], וְכֵן קֻפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה תֶּבֶן סָרוּחַ, שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לֹא לְמַאֲכַל בְּהֵמָה וְלֹא לְטִיט[11] וְלֹא לְהַסָּקָה, וּמֻנַּחַת בַּחַלּוֹן: אִם יְכוֹלִין הַגְּרוֹגָרוֹת וְהַתֶּבֶן לַעֲמֹד בִּפְנֵי עַצְמָן כְּשֶׁינָּטֵל הַכְּלִי שֶׁהֵן בּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ[12] חוֹצְצִין, וְאִם לָאו - אֵינָן חוֹצְצִין[13]. עֲשָׂבִים הַמָּרִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִבְהֵמָה, וּמַטְלָנִיּוֹת[14] שֶׁאֵין בָּהֶן שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ[15] שֶׁהָיוּ מְטֻנָּפִים וְקָשִׁים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְאוּיִין אֲפִלּוּ לְקַנֵּחַ הַדָּם מִן הַשְּׁרִיטָה, וְהָאֵיבָר וְהַבָּשָׂר הַמְּדֻלְדָּלִים[16] בִּבְהֵמָה טְמֵאָה[17], וְהוּא שֶׁתְּהֵיֶה כְּחוּשָׁה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְהִמָּכֵר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּקְשׁוּרָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּבְרַח[18], וְהָעוֹף טָמֵא שֶׁשָּׁכַן בַּחַלּוֹן[19], וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה מְשֻׁרָּט שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי אֲפִלּוּ לְתִינוֹק לְשַׂחֵק בּוֹ[20], וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים כָּפוּת[21] שֶׁהוּא מֵאַסּוּרֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁאֵין אַחֵר יָכוֹל לְהַתִּירוֹ[22], וּבֶן שְׁמוֹנֶה[23] בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, וְהַמֶּלַח הַמְעֹרָב בְּקוֹצִים שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לֹא לַאֲכִילָה וְלֹא לַעֲבָדָה, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה מֻנָּח עַל הַחֶרֶשׂ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק אֶת הַכֹּתֶל - כָּל אֵלּוּ מְמַעֲטִין בַּחַלּוֹן, שֶׁהֲרֵי אֵינָן מִקַּבְּלִין טֻמְאָה וְאֵין דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתָן מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִמְלָאכָה. וְכֵן סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלָה וְהָיָה מֻנָּח בַּחַלּוֹן, אִם גָּמַר שֶׁתְּהֵיֶה שָׁם גְּנִיזָתוֹ - הֲרֵי זֶה מְמַעֵט בַּחַלּוֹן. אֲבָל הַשֶּׁלֶג וְהַבָּרָד וְהַכְּפוֹר וְהַגְּלִיד וְהַמַּיִם - אֵינָן מְמַעֲטִין בַּחַלּוֹן, שֶׁהֲרֵי הֵן רְאוּיִין וּמְקַבְּלִין טֻמְאָה.

7) תאנים מיובשות. 8) במשנה כתוב סתם: "חבית של גרוגרות" ורבינו מוסיף שני תנאים: אינן מוכשרות ואינן ראויות לאכילה, בהתאם למה שכתב בהלכה הקודמת. 9) המדובר בחבית של חרס שאינה מקבלת טומאה מגבה. 10) ואינה חוצצת. 11) כגון שמעורבים בו קוצים (בבא בתרא יט, ב). 12) הגרוגרות והתבן. 13) שהרי הם עצמם אינם סותמים אלא החבית המחזיקה אותם והיא מקבלת טומאה. 14) מטליות קטנות. 15) אצבעות, ואינן מקבלות טומאה. 16) מנותקים ברובם ולא ניתקו לגמרי. 17) אבל של בהמה טהורה - טמאים ואינם חוצצים (בבא בתרא כ, א). 18) שאם היא יכולה לברוח אינה מחיצה בת קיימא. 19) והוא כחוש ואינו ראוי לאכילת אדם, וקשור שאינו יכול לברוח. 20) ולפיכך אין דעתו לקחתו משם. 21) אבל ישראל מקבל טומאה ואינו חוצץ. 22) אבל כפות שלא מטעם המלך יתירוהו עוברים ושבים. 23) נפל שנולד לשמונה חדשי הריון.

ג. מִעֵט אֶת הַטֶּפַח בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת מִבְּשַׂר הַמֵּת, בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת מִבְּשַׂר נְבֵלָה, אוֹ בְּעֶצֶם פָּחוֹת מִכְּשֶׁעוֹרָה מִן הַמֵּת, אוֹ בְּפָחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין; שֶׁכָּל אֵלּוּ טְהוֹרִין, וְאֵינָן חֲשׁוּבִין[24] אֲצָלוֹ, לְפִיכָךְ אֵין דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתָן. וְכֵן פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה אֲכָלִים שֶׁאֵינָן מֻכְשָׁרִין[25] - אֵינָן חֲשׁוּבִין אֲצָלוֹ וְאֵין דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתָן[26], וּלְפִיכָךְ מְמַעֲטִין אֶת הַטֶּפַח.

24) וגם אינם חשובים. 25) אבל מוכשרים אינם חוצצים אפילו אין דעתו לפנותם. 26) אנו מניחים, שאין דעתו לפנותם, אבל כביצה אוכלין אינם ממעטים, אלא אם גילה דעתו להשאירם במקום זה.

ד. סָתַם הַחַלּוֹן בִּכְלִי חֶרֶשׂ וְהָיָה פִּיו לַחוּץ - הֲרֵי זֶה חוֹצֵץ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִטַּמֵּא מִגַּבּוֹ וַהֲרֵי הוּא טָהוֹר. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת כְּלִי חֶרֶשׂ זֶה מָאוּס וְנָקוּב עַד שֶׁלֹּא

יִהְיֶה רָאוּי אֲפִלּוּ לְהַקִּיז בּוֹ דָּם, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתוֹ.

ה. הָיָה בַּבַּיִת מֵת אוֹ רֹבַע עֲצָמוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶן מֵעַצְמוֹת הַמְטַמְּאוֹת בְּאֹהֶל, וּמֵעֵט הַחַלּוֹן שֶׁל בַּיִת זֶה בְּעֵצֶם פָּחוֹת מִכִּשְׁעוֹרָה[27] - אֵינוֹ מְעוּט, שֶׁהָעֶצֶם מִצְטָרֵף לָעַצָּמוֹת[28]. וְכֵן אִם הָיָה שָׁם מֵת אוֹ כְּזַיִת מִבְּשַׂר הַמֵּת, וּמֵעֵט הַחַלּוֹן בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת מִבְּשַׂר הַמֵּת - אֵינוֹ מְעוּט, לְפִי שֶׁהַבָּשָׂר מִצְטָרֵף לַבָּשָׂר. אֲבָל עֶצֶם פָּחוֹת מִכִּשְׁעוֹרָה מְמַעֵט עַל יְדֵי כְּזַיִת בָּשָׂר[29], וּפָחוֹת מִכְּזַיִת בָּשָׂר מְמַעֵט עַל יְדֵי רֹבַע עֲצָמוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶן. מֵעֵט אֶת הַטֶּפַח בִּשְׁתֵּי וָעֵרֶב[30] הַמְנֻגָּעִין אוֹ בְּגוּשׁ מִבֵּית הַפְּרָס - אֵינוֹ מְעוּט, שֶׁדָּבָר טָמֵא אֵינוֹ חוֹצֵץ[31]. עָשָׂה לְבֵנָה מֵעֵפֶר בֵּית הַפְּרָס - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה וּמְמַעֶטֶת; שֶׁלֹּא אָמְרוּ[32] אֶלָּא גוּשׁ כִּבְרִיתוֹ[33]. נִסְתַּם הַטֶּפַח אוֹ נִתְמַעֵט בְּקוּרֵי עַכָּבִישׁ[34]: אִם הָיָה בָהּ מַמָּשׁ[35] - הֲרֵי זוֹ חוֹצֶצֶת, וְאִם אֵין בָּהּ מַמָּשׁ - אֵינָהּ חוֹצֶצֶת.

27) אף על פי שאינה מטמאה. 28) שבתוך האוהל, מפני שהיא ממין הטומאה. 29) מפני שהיא ממין אחר אינה מצטרפת לכזית הבשר. 30) חוטי אורך וחוטי רוחב העומדים לאריגה והם מיטמאים בנגעי צרעת (פרק י"ג מטומאת צרעת הלכה א), אבל לא בטומאות מת ושרץ ונבילה. 31) ואפילו כשהוא ממין אחר וגם הטומאה היא מסוג אחר לגמרי. 32) חכמים, שבית הפרס טמא. 33) במצבו הטבעי. 34) שדרכם להימצא בחלונות. 35) שהם עבים ולא ינותקו מאליהם.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר דין ארובה שהיא באמצע תקרת הבית והיתה טומאה תחת התקרה כנגד הארובה, אם היתה מקצת הטומאה תחת ארובה ומקצתה תחת התקרה, היתה כזית מן המת בפי העורב והאהיל על גבי ארובה, בית וארובה באמצע תקרת הבית ועלייה על גביו, וארובה בעלייה מכוונת לארובה שבבית, ארובה שבתוך תקרת הבת וקדרה מונחת על הארץ כנגד הארובה וטומאה תחתיה, קורות הבית והעלייה שאין עליהן מעזיבה והן מכוונות וטומאה תחת אחת מהן, בית שנסדק גגו וכותלו, ואכסדרה שנסדקה, אם היה אדם מוטל על הארץ תחת הסדק.

א. אֲרֻבָּה[2] שֶׁהִיא בְּאֶמְצַע תִּקְרַת הַבַּיִת, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח בֵּין שֶׁאֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח, וְהָיְתָה טֻמְאָה תַּחַת תִּקְרַת הַבַּיִת - כְּנֶגֶד אֲרֻבָּה[3] טְהוֹרָה[4], שֶׁהֲרֵי הוּא גָּלוּי לָאֲוִיר, וּשְׁאָר הַבַּיִת טָמֵא. הָיְתָה טֻמְאָה כְּנֶגֶד אֲרֻבָּה בִּלְבַד - כָּל הַבַּיִת טְהוֹרָה[5]. הָיְתָה מִקְצָתָהּ תַּחַת אֲרֻבָּה[6]: אִם הָיָה בָּאֲרֻבָּה פּוֹתֵחַ טֶפַח - הַבַּיִת כֻּלּוֹ טָמֵא[7], וּכְנֶגֶד כָּל הָאֲרֻבָּה טָמֵא[8]; אֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח: אִם יֵשׁ בַּטֻּמְאָה כְּדֵי שֶׁתִּתְחַלֵּק וְיִמָּצֵא כַּשִּׁעוּר תַּחַת הַתִּקְרָה וְכַשִּׁעוּר תַּחַת הָאֲרֻבָּה[9] - הַכֹּל טָמֵא; וְאִם לָאו - הַבַּיִת טָמֵא[10], וּכְנֶגֶד הָאֲרֻבָּה טָהוֹר[11]. הָיָה בָּאֲרֻבָּה פּוֹתֵחַ טֶפַח וְנָתַן אָדָם רַגְלוֹ מִלְּמַעְלָה[12] עַל הָאֲרֻבָּה - נַעֲשָׂה הַכֹּל אֹהֶל אֶחָד[13], וּבֵין שֶׁהָיְתָה הַטֻּמְאָה תַּחַת הַתִּקְרָה בִּלְבַד אוֹ תַּחַת הָאֲרֻבָּה בִּלְבַד - הַכֹּל טָמֵא, הַבַּיִת וּמַה שֶּׁכְּנֶגֶד אֲרֻבָּה. וְהָאָדָם שֶׁעֵרֵב אֶת הַטֻּמְאָה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה אֹהֶל עַל הַטֻּמְאָה[14]. אֵין בָּאֲרֻבָּה פּוֹתֵחַ טֶפַח, וְהָיְתָה הַטֻּמְאָה תַּחַת הַתִּקְרָה - זֶה שֶׁנָּתַן רַגְלוֹ מִלְּמַעְלָה טָהוֹר, שֶׁאֵין טֻמְאָה יוֹצֵאת לוֹ בְּפָחוֹת מִטֶּפַח[15]. הָיְתָה הַטֻּמְאָה תַּחַת הָאֲרֻבָּה[16]: אִם טֻמְאָה קָדְמָה אֶת רַגְלוֹ - טָמֵא[17], שֶׁהֲרֵי הֶאֱהִיל עַל הַטֻּמְאָה[18]; אִם רַגְלוֹ קָדְמָה אֶת הַטֻּמְאָה - טָהוֹר[19], שֶׁהֲרֵי רַגְלוֹ מִקְצָת הָאֹהֶל וְאֵין טֻמְאָה יוֹצֵאת לוֹ[20].

2) אהלות פ"י, א, ב, ג. 3) הכלים המונחים בבית כנגד הארובה הפתוחה מלמעלה. 4) אמנם אמרנו (למעלה פי"ד ה"א) שאין טומאה נכנסת ויוצאת בפחות מפותח טפח, אבל אין דין פתח קטן זה כסתום לגמרי לטמא מה שתחתיו. 5) פירוש, הכלים המונחים בבית, בין כנגד התקרה בין כנגד הארובה טהורים, מפני שהטומאה אינה נמצאת באוהל, אבל המאהיל על הטומאה - טמא. 6) ואפילו אין ביחד יותר מכשיעור מצומצם. 7) מפני שהחלק הנמצא תחת הארובה מצטרף לחלק שתחת התקרה. 8) טעות־סופר, וצ"ל: "וכנגד הטומאה - טמא" (כסף־משנה), וכן כתוב במשנה שם. פירוש, כל המאהיל על חלק הטומאה המונח תחת הארובה - טמא, מפני שהחלק הנמצא תחת התקרה מצטרף עמו לכשיעור. 9) פירוש, שבחלק המונח תחת הארובה לבדו יש שיעור מלא, וכן גם בחלק שתחת התקרה, ואם תחתוך את הטומאה בגבול שבין שני השטחים האלה יימצא בכל אחד מהם כשיעור טומאה. כך מפרש רבינו במשנתנו את דברי ר' יוסי: "אם יש בטומאה, כדי שתחלק ותטמא את הבית ותטמא כנגד הטומאה - טמא, ואם לאו הבית טמא, כנגד הטומאה טהור", ובהתאם לפירושו זה, כתב כאן בפירוש: "ויימצא כשיעור תחת התקרה ותחת הארובה". משמע מדבריו, שאם אין בחלק שתחת הארובה כשיעור, אף־על־פי שביחד יש שני שיעורים, דינו כפחות מכשיעור. ולמה אין החלק שתחת התקרה מצטרף עם החלק שתחת הארובה? מפני שטומאה אינה מתפשטת למקום שאין בו פותח טפח. [והרא"ש מפרש, שהמדובר בכזית וחצי בבית וחצי זית נגד הארובה, וכן פירש בתפארת ישראל שם]. 10) אפילו אם תחת התקרה פחות מכשיעור, מפני שחלק הטומאה שכנגד הארובה מצטרף עמו. 11) טומאת הבית אינה נכנסת שם, מפני שאין בה פותח טפח. 12) וסתם את פי הארובה. 13) שם משנה א. 14) שהרי רגלו חלק מהאוהל. 15) הטומאה אינה מתפשטת לארובה כלל, ואם־כן לא האהיל בכלל עליה. 16) וסתם ברגלו את פיה.

17) האדם וגם הכלים שבכל הבית. 18) בשעה שהניח רגלו על פי הארובה לפני שנסתם. 19) האדם, אבל כל הנמצא בבית - טמא. 20) כמו שאמרנו, שאין טומאה יוצאת בפחות מפותח טפח. ואף־על־פי שאדם אינו חוצץ בפני הטומאה (למעלה פי"ב, ה"א) - כאן רגלו חוצצת. והטעם, מפני שלא האדם הוא החוצץ בפני הטומאה, אלא הגג הסתום (תפארת ישראל יכין טו).

1 **ב. הָיָה כְּזַיִת מִן הַמֵּת בְּפִי הָעוֹרֵב[21] וְהֶאֱהִיל עַל גַּבֵּי**
2 **אֲרֻבָּה עַד שֶׁנִּמְצָא כְּזַיִת בַּאֲוִיר אֲרֻבָּה, אַף עַל פִּי**
3 **שֶׁאֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח - הַבַּיִת טָמֵא[22].**

21) תוספתא אהלות פי"א הי"א. 22) כל מה שבבית טמא, כחכמים שם. ואין זה דומה לטומאה תחת ארובה שבהלכה הקודמת, שאין הטומאה יוצאת כשאין בפי ארובה פותח טפח, כי שם אין אוהל כלל על הטומאה, אבל כאן הטומאה נעשתה אוהל ונתערבה בכל הבית (כסף־משנה).

4 **ג. בַּיִת[23] וַאֲרֻבָּה בְּאֶמְצַע תִּקְרַת הַבַּיִת וַעֲלִיָּה עַל**
5 **גַּבָּיו, וַאֲרֻבָּה אַחֶרֶת יֵשׁ בְּאֶמְצַע תִּקְרַת הָעֲלִיָּה,**
6 **וְהָאֲרֻבּוֹת מְכֻוָּנוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּאֲרֻבּוֹת**
7 **פּוֹתֵחַ טֶפַח בֵּין שֶׁאֵין בָּהֶן פּוֹתֵחַ טֶפַח, וְטֻמְאָה**
8 **בַּבַּיִת[24] - כְּנֶגֶד הָאֲרֻבּוֹת[25] טָהוֹר, וְהַשְּׁאָר טָמֵא[26].**
9 **הָיְתָה טֻמְאָה כְּנֶגֶד אֲרֻבּוֹת - הֲרֵי הַבַּיִת כֻּלּוֹ[27] טָהוֹר.**
10 **הָיוּ בָּאֲרֻבּוֹת פּוֹתֵחַ טֶפַח וְהַטֻּמְאָה בֵּין תַּחַת תִּקְרַת**
11 **הַבַּיִת בֵּין כְּנֶגֶד אֲרֻבּוֹת, וְנָתַן דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל**
12 **טֻמְאָה בֵּין לְמַעְלָה מֵאֲרֻבַּת הַבַּיִת בֵּין לְמַעְלָה מֵאֲרֻבַּת**
13 **הָעֲלִיָּה[28] - הַכֹּל טָמֵא[29], שֶׁאֵין דָּבָר טָמֵא חוֹצֵץ[30].**
14 **נָתַן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה[31] עַל אֲרֻבַּת הַבַּיִת -**
15 **הַבַּיִת טָמֵא, וְהָעֲלִיָּה טְהוֹרָה[32]. נְתָנוֹ עַל אֲרֻבַּת**
16 **הָעֲלִיָּה - הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה טְמֵאִים[33], וּכְנֶגְדּוֹ מִלְּמַעְלָה**
17 **וְלַשָּׁמַיִם טָהוֹר[34]. אֵין בָּאֲרֻבּוֹת פּוֹתֵחַ טֶפַח וְהַטֻּמְאָה**
18 **תַּחַת תִּקְרַת הַבַּיִת, וְנָתַן בֵּין דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה וּבֵין**
19 **דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה בֵּין עַל אֲרֻבַּת הַבַּיִת בֵּין**
20 **עַל אֲרֻבַּת הָעֲלִיָּה - אֵין טָמֵא אֶלָּא הַבַּיִת, שֶׁאֵין**
21 **טֻמְאָה יוֹצֵאת לָעֲלִיָּה בְּפָחוֹת מִטֶּפַח. הָיְתָה הַטֻּמְאָה**
22 **כְּנֶגֶד אֲרֻבּוֹת וְנָתַן דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה בֵּין**
23 **לְמַעְלָן בֵּין לְמַטָּן - הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה טְמֵאִין[35], שֶׁהֲרֵי**
24 **עֵרֵב אֶת הַטֻּמְאָה. נָתַן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה בֵּין**
25 **לְמַעְלָן בֵּין לְמַטָּן - אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא הַבַּיִת[36]. וְכָל אֵלּוּ**
26 **הַדִּינִין - בְּעוֹשֶׂה אֲרֻבָּה; אֲבָל תִּקְרָה שֶׁנִּפְחֲתָה**
27 **מֵאֵלֶּיהָ - שִׁעוּרָהּ מְלֹא אֶגְרוֹף, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[37].**

23) שם פ"י, מ"ד. 24) שלא כנגד הארובות. 25) הכלים המונחים בבית כנגד הארובות. 26) בין בבית ובין בעליה. 27) כולל את העליה. 28) ונמצא הכל אוהל אחד. 29) כשנתן למעלה, טמא כל מה שבבית וגם כל מה שבעליה, שהרי הכל אוהל אחד ממש, וכן הדין אם כיסה ארובת הבית. מפני שדבר טמא אינו חוצץ, רואים אנו את הכיסוי כאילו הוא מונח למעלה והכול אוהל אחד (ברטנורא). 30) נימוק זה נמשך גם לדין נתנו על ארובת הבית, כמבואר באות הקודמת. ויוצא מזה, שהכיסוי מועיל להביא את הטומאה לבית ולעליה, ואינו מועיל לעכב עליה מלהתפשט לעליה. 31) ראה למעלה פי"ב ה"א. 32) שהכיסוי חוצץ, והרי זה אוהל על גבי אוהל. 33) כי שניהם נעשו אוהל אחד, ונתערבבה הטומאה. 34) שהכיסוי חוצץ. 35) משמע, שאין הבדל בין בית ובין עליה, ובשניהם נתפשטה הטומאה אפילו שלא כנגד הטומאה. שהרי רבינו אמר בפירוש "ערב את הטומאה". 36) בנתן למטה, העליה כולה טהורה, מפני שהכיסוי שאינו מקבל טומאה חוצץ, וכשנתן למעלה - העליה טהורה, מפני שדבר טהור אינו מערבב את הטומאה. והבית טמא, מפני שאין הטומאה מגולה לאוויר, הרי היא כמונחת תחת התקרה, ואף־על־פי־כן אינה יוצאה לעליה מפני שאין בארובה פותח טפח. ונראה שכנגד הטומאה בעליה טמא כשנתן למעלה, שהרי מאהיל על הטומאה, ואין שום דבר חוצץ. 37) למעלה בפי"ד ה"ב. ואם עשה את הארובה כדי שייכנס אור לבית, שיעורו כפונדיון (ראה שם).

28 **ד. הַפּוֹחֵת[38] אֶת הַמַּעֲזִיבָה[39] עַד שֶׁעָשָׂה אֲרֻבָּה בְּתוֹךְ**
29 **תִּקְרַת הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס בָּהּ רֶגֶל הָעֵרֵשׁ[40], וְהָיְתָה**
30 **רֶגֶל הָעֵרֵשׁ סוֹתֶמֶת אֶת הָאֲרֻבָּה: אִם יֵשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ**
31 **טֶפַח וְטֻמְאָה בַּבַּיִת - אַף הָעֲלִיָּה טְמֵאָה, שֶׁאֵין כְּלִי**
32 **הַמְקַבֵּל טֻמְאָה חוֹצֵץ; וְאִם אֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח -**
33 **הָעֲלִיָּה טְהוֹרָה[41], וְהָרֶגֶל שֶׁלְּמַטָּה טְמֵאָה כַּכֵּלִים**
34 **הַמַּאֲהִילִים[42]. נִפְחֲתָה הַמַּעֲזִיבָה מֵאֵלֶּיהָ - שִׁעוּרָהּ**
35 **מְלֹא אֶגְרוֹף, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[43].**

38) שם פי"ב מ"ד. 39) הטיט שבין קורה לקורה. 40) רגל המיטה הנתונה בחישוק מתכת עשוי כעין סנדל (ראה משנתנו, ופירוש רבינו שם) ונותנים את הסנדל בחור שברצפה, כדי שלא תזוז המטה ממקומה. 41) ואין זה דומה לדין ארובות שאין בהם פותח טפח שבהלכה הקודמת שהעליה טמאה, מפני "שכל דבר הנכנס בעובי המעזיבה וממלא הפחת ויושב שם, מהתקרה הוא חשוב, ואין אומרים בו: עירב את הטומאה" (הר"י קורקוס מובא בכסף־משנה כאן. וקשה מאוד להתאים ביאור זה לפירושו של הכסף־משנה בהלכה הקודמת, וצע"ג). 42) פירוש, העריסה טמאה טומאת שבעה, כדין כלים שנגעו בכלים. שהרי נגעה בסנדל, והתינוק שבמיטה טמא טומאת ערב. והמדובר כשקדמה טומאה לרגל (כסף־משנה. ראה ביאורנו בהלכה ג, וראה ר"ש במשנתנו). 43) בהלכה הקודמת.

36 **ה. אֲרֻבָּה[44] שֶׁבְּתוֹךְ תִּקְרַת הַבַּיִת וּקְדֵרָה[45] מֻנַּחַת עַל**
37 **הָאָרֶץ וּמְכֻוֶּנֶת כְּנֶגֶד אֲרֻבָּה, שֶׁאִם תַּעֲלֶה תֵּצֵא**
38 **בְּצִמְצוּם מִן הָאֲרֻבָּה, וְהָיְתָה טֻמְאָה תַּחַת הַקְּדֵרָה**
39 **רְצוּצָה בֵּינָהּ וּבֵין הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁהָיְתָה הַטֻּמְאָה בְּתוֹךְ**
40 **הַקְּדֵרָה אוֹ עַל גַּבָּהּ - טֻמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת**
41 **וְיוֹרֶדֶת[46], וְאֵין טָמֵא אֶלָּא כְּנֶגְדָּהּ[47], וְהַבַּיִת כֻּלּוֹ**
42 **טָהוֹר[48]. הָיְתָה הַקְּדֵרָה גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח**
43 **וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ תַּחַת תִּקְרַת הַבַּיִת - הַבַּיִת כֻּלּוֹ**
44 **טָמֵא[49], וְתַחַת הַקְּדֵרָה טָמֵא, שֶׁהֲרֵי הוּא אֹהֶל; אֲבָל**
45 **תּוֹךְ הַקְּדֵרָה וְגַבָּהּ טָהוֹר, שֶׁאֵין כְּלִי חֶרֶשׂ מִטַּמֵּא**

מִגַּבּוֹ, וַהֲרֵי אֲוִיר הַקְּדֵרָה גָּלוּי לָאֲוִירוֹ[50]. אִם הָיָה כְּלִי בְּתוֹכָהּ אוֹ לְמַעְלָה עַל גַּבָּהּ - טָהוֹר. הָיְתָה טֻמְאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ - הַבַּיִת כֻּלּוֹ טָהוֹר[51], שֶׁהֲרֵי הַטֻּמְאָה כְּנֶגֶד אַרְבָּה בִּלְבַד[52]. הָיְתָה הַקְּדֵרָה תַּחַת הָאַרְבָּה וְהָאַרְבָּה גְּדוֹלָה מִן הַקְּדֵרָה, שֶׁאִם תַּעֲלֶה הַקְּדֵרָה וְתֵצֵא מִן הָאַרְבָּה נִמְצָא בֵּינָהּ וּבֵין שִׁפְתֵּי הָאַרְבָּה פּוֹתֵחַ טָפַח, אַף עַל פִּי שֶׁהַקְּדֵרָה גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח וְטֻמְאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ אוֹ תַּחְתֶּיהָ - הַבַּיִת טָהוֹר[53]. הָיְתָה הַקְּדֵרָה מֻנַּחַת בְּצַד אַסְקֻפַּת הַבַּיִת[54], שֶׁאִם תַּעֲלֶה נִמְצָא מִמֶּנָּה פּוֹתֵחַ טֶפַח לִפְנִים מִן הַמַּשְׁקוֹף, וְהָיְתָה טֻמְאָה רְצוּצָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ - טֻמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת. הָיְתָה גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בַּבַּיִת - תַּחְתֶּיהָ וְהַבַּיִת טָמֵא, שֶׁהַכֹּל אֹהֶל אֶחָד, וְתוֹכָהּ וְגַבָּהּ טָהוֹר[55]. הָיְתָה הַטֻּמְאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ - הַבַּיִת טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נוֹגַעַת בַּמַּשְׁקוֹף טֶפַח; וְכֵן תַּחְתֶּיהָ טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהַטֻּמְאָה יוֹצְאָה לְתַחְתֶּיהָ מִן הַבַּיִת, שֶׁהַכֹּל אֹהֶל אֶחָד. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הָיְתָה נוֹגַעַת בַּמַּשְׁקוֹף בְּפוֹתֵחַ טֶפַח[56], אוֹ שֶׁהָיְתָה בְּצַד הַמַּשְׁקוֹף[57] וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ - אֵין טָמֵא אֶלָּא תַּחְתֶּיהָ, אֲבָל הַבַּיִת טָהוֹר.

44) שם משנה ו. 45) של חרס. 46) כדין כל טומאה רצוצה (ראה למעלה פ"ז ה"ה). 47) ואף־על־פי שכלי חרס אינו מיטמא מגבו, כאן מטמא כנגדו מפני שהטומאה בוקעת דרך הגב. וכן כשהטומאה בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא מונחת רצוצה תחת הכלי, מפני שכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר (למעלה פי"ב ה"א), ולפיכך אינה חוצצת והטומאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת (כסף־משנה, וכן פירש הרא"ש במשנתנו). 48) מפני שאין הטומאה הבוקעת נוגעת בצדי הארובה. 49) מפני שגג הבית ביחד עם שולי הקדירה נעשו אוהל אחד. 50) כלומר לאויר העולם. 51) כך היא גירסת רבינו במשנה שם (ראה השגת הראב"ד וכסף־משנה). 52) וגם מה שתחת הקדירה טהור, מפני ששולי הקדירה חוצצים (כסף־משנה. והוא עצמו מביע תמיהתו על דין זה, שהרי כלי נעשה אוהל לטמא, אבל לא לטהר). 53) מפני שאין כאן אוהל על הטומאה, שהרי ארובה פתוחה לחוץ בפותח טפח. תוספתא אהלות פי"א. 54) משנה אהלות פ"י, ז. 55) המדובר בכלי שפיו צר ומתרחב כלפי מטה, ופי הכלי נשאר מחוץ למשקוף, והבטן יש בו פותח טפח ונמצא תחת המשקוף (כך פירש הראב"ד את המשנה. וגם רבינו, כנראה, מפרש כך). אבל אם פי הכלי מבפנים, הטומאה נכנסת מן הבית לתוך הכלי. 56) וגבוהה מן הארץ טפח. 57) במשנה כתוב "מודבקת". ופירש רבינו, שאם תעלה תהיה מודבקת למשקוף. ומשמיענו שאוהל ארעי (הקדירה) שאין בו טפח, אינו מצטרף לאוהל קבע. [לכאורה לא היה צריך להשמיענו שבצד המשקוף הבית טהור, שהרי כל־שכן הוא, מדין אינה נוגעת בפותח טפח. והר"מ מרוטנבורג מפרש, שאפשר לטעות ולומר שמודבקת מצטרפת למשקוף, מפני שאם תעלה נראית כגוף אחד עמו).

ו. קוֹרוֹת הַבַּיִת[58] וְהָעֲלִיָּה שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם מַעֲזִיבָה[59] וְהֵן מְכֻוָּנוֹת קוֹרָה כְּנֶגֶד קוֹרָה[60] וַאֲוִיר כְּנֶגֶד אֲוִיר, וּבְכָל קוֹרָה מֵהֶן פּוֹתֵחַ טֶפַח וּבֵינֵיהֶן אֲוִיר פּוֹתֵחַ טֶפַח[61], וְטֻמְאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן[62] - תַּחְתֶּיהָ בִּלְבַד טָמֵא[63]. הָיְתָה הַטֻּמְאָה בֵּין הַתַּחְתּוֹנָה לָעֶלְיוֹנָה - בֵּין שְׁתֵּיהֶן בִּלְבַד טָמֵא[64]. הָיְתָה הַטֻּמְאָה עַל גַּבֵּי הָעֶלְיוֹנָה - כְּנֶגְדּוֹ עַד לָרָקִיעַ טָמֵא. הָיוּ הַקּוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת מְכֻוָּנוֹת כְּנֶגֶד הָאֲוִיר שֶׁבֵּין הַקּוֹרוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת[65] וְטֻמְאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן - תַּחַת כֻּלָּם טָמֵא[66]. הָיְתָה הַטֻּמְאָה עַל גַּבֵּי קוֹרָה הָעֶלְיוֹנָה[67] - כְּנֶגֶד הַטֻּמְאָה עַד לָרָקִיעַ טָמֵא. אֵין בַּקּוֹרוֹת פּוֹתֵחַ טֶפַח[68], בֵּין שֶׁהָיוּ מְכֻוָּנוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ וּבֵין שֶׁהָיוּ הָעֶלְיוֹנוֹת כְּנֶגֶד אֲוִיר הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהָיְתָה הַטֻּמְאָה תַּחְתֵּיהֶן אוֹ בֵּינֵיהֶן אוֹ עַל גַּבֵּיהֶן - טֻמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת, וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה אֶלָּא כְּנֶגְדָּהּ בִּלְבַד[69]; לְפִי שֶׁכָּל טֻמְאָה שֶׁאֵינָהּ תַּחַת פּוֹתֵחַ טֶפַח בְּרוּם טֶפַח[70] - הֲרֵי הִיא כִּרְצוּצָה[71]. בַּיִת שֶׁנִּסְדַּק[72] גַּגּוֹ וּכְתָלָיו[73] וְנַעֲשָׂה שְׁנֵי חֲלָקִים, וְהָיְתָה הַטֻּמְאָה בְּחֶצְיוֹ הַחִיצוֹן שֶׁהַפֶּתַח בּוֹ - הַכֵּלִים שֶׁבְּחֶצְיוֹ הַפְּנִימִי כֻּלָּם טְהוֹרִין[74]. הָיְתָה טֻמְאָה בְּחֶצְיוֹ הַפְּנִימִי: אִם הָיָה רֹחַב הַסֶּדֶק כְּחוּט הַמִּשְׁקֹלֶת[75] - כֵּלִים שֶׁבְּחֶצְיוֹ הַחִיצוֹן טְהוֹרִין[76], וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכָּאן - הֲרֵי הֵן טְמֵאִין[77].

58) שם פי"ב מ"ה. 59) טיט או נסרים הממלאים את האויר שבין קורה לקורה. 60) קורת בית כנגד קורת עליה, וגם רחבן שווה. 61) פירוש, בין קורות הבית לקורות העליה. אבל בין קורה לזו שבצידה, אפילו פחות מטפח מפסיק ואין הטומאה עוברת (כסף־משנה). 62) תחת אחת מקורות הבית. 63) שהקורה חוצצת. 64) שהטומאה אינה יורדת ואינה עולה דרך הקורות כשיש עליה פותח טפח. 65) וממלאות את כל רוחב האויר. 66) כלל הוא בידינו: "גוד אחית מחיצתא, וגוד אסיק מחיצתא" שבת קא, א (בעברית: משוך והורד את המחיצה, ומשוך והעלה את המחיצה). פירוש, אם יש לפניך מחיצה שאינה מגיעה עד לקרקע, יש לדון בה כאילו נמשכה עד לקרקע. וכן מעלים מחיצה נמוכה. ובנידון שלפנינו, רואים את הקורה העליונה, כאילו היא מגיעה עד לתחתונה וסותמת את ההפסק שבין הקורות ונעשה אוהל מושלם. 67) והוא־הדין כשטומאה על התחתונה (ראב"ד), שהרי אין כלום כנגדה למעלה. 68) תוספתא אהלות פי"א הי"ג. 69) שבפחות מטפח אין אומרים "גוד אחית" (סוכה כה, א: לא אמרינן "חבוט רמי"). 70) שאין בינה לבין הדבר המאהיל עליה טפח ברוחב טפח על טפח. 71) שנתבאר דינה למעלה פ"ז ה"ד וה"ה. 72) משנה שם פי"א א. 73) במשנה שם כתוב סתם: "בית שנסדק". ורבינו מפרש במשנה כמו שכתב כאן, ומשמע מזה, שאם לא נסדקו הכתלים, דינו כאוהל אחד אם

אין בסדק פותח טפח. 74) מפני שהסדק מפסיק, ובטומאה לא אמרו את הכלל שפחות משלשה טפחים הוא כלבוד. 75) חוט ומשקל עופרת בסופו, והבנאים משתמשים בו כדי ליישר את הכתלים. ראה כלים כט, ג. [בתוספתא שם פי"ב ה"א פירשו כך דברי בית־הלל במשנתנו]. 76) כבית־הלל במשנה שם. 77) מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך החלק החיצון הצריכו שיעור זה, אבל כשטומאה בחלק שהפתח בו וכלים בצד הפנימי, סדק כלשהו מפסיק, מפני "שאין דרך הטומאה להיכנס".

1 ז. אַכְסַדְרָה[78] שֶׁנִּסְדְּקָה וְטֻמְאָה בְּצַד אֶחָד[79] - הַכֵּלִים
2 שֶׁבַּצַּד הַשֵּׁנִי טְהוֹרִין[80]; שֶׁהֲרֵי הִיא שְׁנֵי אֹהָלִים זֶה
3 בְּצַד זֶה וַאֲוִיר בֵּינֵיהֶן, שֶׁהֲרֵי הַסֶּדֶק בְּכָל הַתִּקְרָה. נָתַן
4 רַגְלוֹ אוֹ קָנֶה מִלְּמַעְלָה עַל הַסֶּדֶק[81] - עֵרֵב אֶת
5 הַטֻּמְאָה[82]. נָתַן אֶת הַקָּנֶה בָּאָרֶץ כְּנֶגֶד הַסֶּדֶק, וַאֲפִלּוּ
6 כְּלִי גָדוֹל - אֵינוֹ מְעָרֵב אֶת הַטֻּמְאָה, עַד שֶׁיִּהְיֶה
7 גָּבוֹהַּ טֶפַח[83] תַּחַת הַסֶּדֶק. הָיָה אָדָם[84] מֻטָּל עַל הָאָרֶץ
8 תַּחַת הַסֶּדֶק - מְעָרֵב אֶת הַטֻּמְאָה[85]; שֶׁאָדָם חָלוּל
9 הוּא, וְהַצַּד הָעֶלְיוֹן הֲרֵי הוּא כְּאֹהֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גֹבַהּ
10 טֶפַח[86]. וְכֵן אִם הָיוּ תַּחַת הַסֶּדֶק כֵּלִים מְקֻפָּלִין[87]
11 מֻנָּחִין עַל הָאָרֶץ זֶה עַל גַּב זֶה, וְהָיָה הָעֶלְיוֹן גָּבוֹהַּ
12 מֵעַל הָאָרֶץ טֶפַח - עֵרֵב אֶת הַטֻּמְאָה[88], וְכָל הַכֵּלִים
13 שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ הֲרֵי הֵן כְּכֵלִים שֶׁתַּחַת הָאֹהֶל.

78) שם משנה ב. המדובר כאן באכסדרה פתוחה משלוש רוחותיה, וגגה מחובר לבית (כך פירש ה'תוספות יום טוב' בשם הר"מ מרוטנבורג במשנה, וראה תפארת ישראל שם שדחה פירושו של הכסף־משנה). 79) באיזה צד שהוא. 80) אפילו אם רוחב הסדק פחות מחוט המשקולת. והטעם, מפני שאפשר לה לטומאה לצאת שלא דרך החלק שהכלים נמצאים בו. 81) וסתמו באורך טפח או יותר, אבל פחות מטפח אינו מחבר את שני החלקים. 82) ודינם כאוהל אחד. 83) פירוש, שיהיה תחתיו מקום חלול טפח. שאם לא כן, הרי זו טומאה רצוצה, ואפילו אם רואים את הקנה כאילו הוא סותם את הסדק ואינה מתפשטת לצדדים. 84) שם משנה ג. 85) אף־על־פי שאין מקום פנוי בינו ובין הקרקע. 86) כבית־הלל שם. 87) שם. 88) אף־על־פי שבגדים ממלאים את החלול שבין הבגד העליון והקרקע, נידון העליון כאוהל, והשאר ככלים המונחים באוהל.

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק שִׁבְעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר זיז היוצא מפתח הבית ופניו למטה והיה גובהו מעל לארץ שנים עשר טפח או יותר, זיז הסובב את כל הבית ואוכל בפתח טפח, חלון העשוי לתשמיש וזיז יוצא על גבי החלון, ובנין היוצא לפני החלון שהמשקוף נסמך עליו, שני זיזין זה על גבי זה ויש בכל אחד מהם פותח טפח וטומאה תחת התחתון, כלים או בגדים שהם זה על גב זה וטומאה רצוצה ביניהם, חבית שיושבת על שוליה וכזית מן המת נתון בתוכה, שתי חביות שיושבות על שוליהן ונוגעות זו בזו וטומאה תחת אחת מהן, שיפועי אוהלים אם הם כאוהלים.

14 א. זִיז[2] שֶׁהוּא יוֹצֵא מִפֶּתַח הַבַּיִת[3] וּפָנָיו לְמַטָּה[4],
15 וְהָיָה גָּבְהוֹ מֵעַל הָאָרֶץ שְׁנֵים עָשָׂר טֶפַח[5] אוֹ פָּחוֹת
16 מִכָּאן - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה[6] בְּכָל שֶׁהוּא[7].
17 וְדָבָר בָּרוּר הוּא, שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם[8]. וְכֵן
18 כֹּל כַּיּוֹצֵא בַּהֲבָאַת הַטֻּמְאָה כָּזוֹ שֶׁאֵינָהּ בְּאֹהֶל טֶפַח
19 הַבָּרִיא - אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם. הָיָה גָּבוֹהַּ יָתֵר
20 מִשְּׁנֵים עָשָׂר טֶפַח אוֹ שֶׁהָיוּ פָּנָיו לְמַעְלָה[9], וְכֵן
21 הָעֲטָרוֹת וְהַפִּתּוּחִים הַיּוֹצְאוֹת מִן הַבִּנְיָן[10] - אֵין
22 מְבִיאִין אֶלָּא בְּפוֹתֵחַ טֶפַח. וְכֵן זִיז שֶׁעַל גַּבֵּי הַפֶּתַח
23 הַיּוֹצֵא מִן הַמַּשְׁקוֹף[11], וַאֲפִלּוּ הָיָה קָנֶה בְּצַד
24 הַמַּשְׁקוֹף[12] בְּרֹחַב הַפֶּתַח - אֵינוֹ מֵבִיא אֶלָּא אִם כֵּן
25 הָיָה בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח[13].

2) אהלות פי"ד מ"א. 3) פירוש, יוצא ממזוזת הפתח ונכנס לתוך חללו ('סדרי טהרות' ו'חזון איש', וכן משמע מלשון רבינו בפירושו למשנה, שם). 4) יש תוספת לאותו זיז כלפי מטה, וצורתו כך !. פיה"מ שם, ובפ"ח ה"ב. 5) במשנה כתוב: "בזיז שהוא גבוה מן הפתח וכו' יב טפח". ורבינו מפרש, שהכוונה ממקום הזיז בפתח עד לארץ יש שנים־עשר טפח ('סדרי טהרות'). 6) אם טומאה מונחת תחת הזיז — הבית טמא, וכן כלים שתחתיו טמאים כשטומאה בבית. 7) אף־על־פי שאינו בולט טפח מן המזוזה. 8) בפירושו למשנה, כתב רבינו: "ואלו השיעורים כולם הלכה למשה מסיני", ברור שחזר בו כאן. 9) התוספת היתה כלפי מעלה, כזה _____!. 10) כעין עלים ופרחים וכדומה, המפותחים באבני הבנין לפאר את הבית. 11) בפירושו למשנתנו מנמק רבינו, מפני שהמשקוף גבוה יותר משנים־עשר טפחים מן הארץ. ואולי גם כאן התכוון לכך, אבל קשה ליישב את סגנון ההלכה ע"פ הנימוק הזה. וב'סדרי טהרות' כתב, שרבינו חזר בו כאן מפירושו. 12) שם מ"ג, שנינו: "קנה שעל גבי הפתח". ונראה שרבינו מקיים את הגירסא שלפנינו, אלא שהוא מוסיף ואומר, שמדובר כשהקנה הוא מצד המשקוף ואינו יוצא מתחתיו ולמטה. 13) פסק כרבי יוחנן בן נורי, נגד דעת רבי יהושע, מפני שרבי יהושע היה תלמידו של רבי יוחנן בן נורי, כמו שאמרו בעירובין יא, ב: מעשה שהלך רבי יהושע ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן גורי (הר"י חגיז, מובא ב'סדרי טהרות' כאן).

26 ב. זִיז[14] שֶׁהוּא סוֹבֵב אֶת כָּל הַבַּיִת[15] וְאוֹכֵל בַּפֶּתַח
27 טֶפַח - מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה[16]. הָיָה אוֹכֵל בַּפֶּתַח פָּחוֹת
28 מִטֶּפַח[17] וְטֻמְאָה בַּבַּיִת - כֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו טְמֵאִין[18];
29 טֻמְאָה תַּחְתָּיו - אֵינוֹ מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה לַבַּיִת[19]. וְכֵן
30 בְּחָצֵר שֶׁהִיא מֻקֶּפֶת אַכְסַדְרָה[20].

14) שם מ"ד. 15) ויש ברחבו טפח. 16) בין אם הטומאה בבית וכלים תחת הזיז, ובין להיפך (ראה לקמן סוף ה"ג). 17) במשנה כתוב "שלוש אצבעות", וסובר

רבינו שלאו דווקא שלוש אצבעות אלא כל פחות מטפח – בין יתר על שלוש ובין פחות מזה – דינו כך. ומדובר כשהזיז למעלה משנים־עשר טפחים (כסף־משנה). 18) מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך פתח זה, רואים אנו את הזיז שבפתח כאילו הוא חלק מהפתח, ומפני שהזיז סובב את כל הבית - מתפשטת הטומאה גם לכל הזיז. (וב'תפארת ישראל' כתב, שזה נאמר רק אם יש בזיז שמחוץ לפתח פותח טפח, אבל בפחות מטפח – לא). 19) לרבי יהושע, הנימוק "סופה של הטומאה לצאת" מועיל רק לטמא את הכלים שתחת הזיז, כשהטומאה בבית, אבל לא להיפך. 20) החצר מגולה למעלה, ואכסדרה היא מקורה. אם אכסדרה זו תופסת טפח בפתח הבית – מביאה את הטומאה. ואם פחות מטפח וטומאה בבית, כלים שתחת כל גג האכסדרה טמאים, ואם פחות מטפח וטומאה בבית, כלים שתחת כל גג האכסדרה טמאים מפני שסוף הטומאה לצאת דרך פתח הבית, שגג האכסדרה מאהיל עליו בפותח טפח. ואם הטומאה מונחת תחת גג האכסדרה, אינה מטמאה את הכלים הנמצאים בבית.

1 ג. חַלּוֹן[21] הָעֲשׂוּיָה לְתַשְׁמִישׁ[22] וְזִיז יוֹצֵא עַל גַּבֵּי
2 הַחַלּוֹן, אֲפִלּוּ הָיָה כְּרֹחַב אֲגוּדָל[23] - מַבִּיא אֶת
3 הַטֻּמְאָה. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה גָּבוֹהַּ מֵעַל הַחַלּוֹן רוֹם
4 אֶצְבָּעַיִם אוֹ פָּחוֹת. הָיָה לְמַעְלָה מֵאֶצְבָּעַיִם - אֵינוֹ
5 מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ רֹחַב טֶפַח. זִיז
6 שֶׁעַל גַּבֵּי הַחַלּוֹן הָעֲשׂוּיָה לְמָאוֹר[24] - מֵבִיא אֶת
7 הַטֻּמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא[25], וַאֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ כָּל שֶׁהוּא. בִּנְיָן
8 הַיּוֹצֵא לִפְנֵי הַחַלּוֹן[26] שֶׁהַמַּשְׁקִיף נִסְמָךְ עָלָיו בְּשָׁעָה
9 שֶׁמַּשְׁקִיף - אֵינוֹ מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה[27]. הָיָה בּוֹ זִיז[28]
10 - רוֹאִין אֶת הַבִּנְיָן כְּאִלּוּ אֵינוֹ, וְהַזִּיז הָעֶלְיוֹן[29] מֵבִיא
11 אֶת הַטֻּמְאָה. וְכֵיצַד מְבִיאִין כָּל הַזִּיזִין הָאֵלּוּ טֻמְאָה?
12 שֶׁאִם הָיְתָה טֻמְאָה תַּחַת אֶחָד מֵהֶן אוֹ בַּבַּיִת - הַכֹּל
13 טָמֵא, בֵּין בַּבַּיִת בֵּין תַּחַת הַזִּיז[30].

21) שם מ"ב. 22) להניח שם חפצים וכדומה. 23) בולט לחוץ כרוחב אגודל (אגודל – האצבע העבה שביד). תוספתא, שם ה"ז. 24) המביא את הטומאה ברוחב פונדיון (למעלה פי"ד ה"א). 25) פירוש, כל גובה שהוא, אפילו למעלה משתי אצבעות (רבינו, בפירוש המשנה). 26) כך מפרש רבינו, מה ששנינו (אהלות פי"ב ה"ג) "הבטח" אינו מביא את הטומאה. 27) כשהיא תחת הבטח. הטעם, מפני שהוא חוצץ בפני הטומאה שלא תיכנס לחלון. 28) בולט לתוך החלון והטומאה תחת הבטח. 29) שהוא כאילו תלוי באויר ומאהיל על הטומאה. 30) פירוש, כל מקום שאמרנו למעלה שהזיז מביא את הטומאה, הכוונה היא, שאם טומאה תחת הזיז הוא מביא את הטומאה לבית, וכן גם להיפך. ומובן מאליו, שהכלים הנמצאים במקום הטומאה עצמו – טמאים. מצא רבינו לנכון להדגיש זאת, כדי שלא יטעו לפרש את הביטוי "מביא את הטומאה" במשמעות מצומצמת, היינו שהוא מביא את הטומאה לבית, אבל אין הבית מביא את הטומאה אליו.

14 ד. שְׁנֵי זִיזִין[31] זֶה עַל גַּב זֶה[32], וְיֵשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶן
15 פּוֹתֵחַ טֶפַח וּבֵינֵיהֶם פּוֹתֵחַ טֶפַח, וְטֻמְאָה תַּחַת
16 הַתַּחְתּוֹן - תַּחְתָּיו בִּלְבַד טָמֵא[33]. הָיְתָה טֻמְאָה בֵּינֵיהֶן
17 - בֵּינֵיהֶם בִּלְבַד טָמֵא[34]. הָיְתָה עַל גַּב הָעֶלְיוֹן - כְּנֶגְדּוֹ
18 עַד הָרָקִיעַ טָמֵא[35]. הָיָה הָעֶלְיוֹן עוֹדֵף עַל הַתַּחְתּוֹן
19 פּוֹתֵחַ טֶפַח וְטֻמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן אוֹ בֵּינֵיהֶן -
20 תַּחְתֶּיהָן וּבֵינֵיהֶן טָמֵא[36]. הָיְתָה עַל גַּב הָעֶלְיוֹן -
21 כְּנֶגְדּוֹ וְעַד הָרָקִיעַ טָמֵא[37]. הָיָה הָעֶלְיוֹן עוֹדֵף עַל
22 הַתַּחְתּוֹן פָּחוֹת מִטֶּפַח וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָם - תַּחְתֶּיהָם
23 וּבֵינֵיהֶן טָמֵא[38]. הָיְתָה הַטֻּמְאָה בֵּינֵיהֶם אוֹ תַּחַת
24 הַמּוֹתָר[39] - בֵּינֵיהֶן וְתַחַת הַמּוֹתָר טָמֵא[40], אֲבָל תַּחַת
25 הַתַּחְתּוֹן טָהוֹר[41]. יֵשׁ בְּכָל אֶחָד[42] מֵהֶן פּוֹתֵחַ טֶפַח
26 וְאֵין בֵּינֵיהֶם פּוֹתֵחַ טֶפַח[43] וְטֻמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן -
27 תַּחְתָּיו בִּלְבַד טָמֵא[44]. הָיְתָה בֵּינֵיהֶן אוֹ עַל גַּבֵּי
28 הָעֶלְיוֹן - כְּנֶגֶד הַטֻּמְאָה עַד לָרָקִיעַ טָמֵא[45]. אֵין בָּהֶן
29 פּוֹתֵחַ טֶפַח, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם פּוֹתֵחַ טֶפַח וּבֵין שֶׁאֵין
30 בֵּינֵיהֶם פּוֹתֵחַ טֶפַח, בֵּין שֶׁהָיְתָה הַטֻּמְאָה תַּחַת
31 הַתַּחְתּוֹן אוֹ בֵּינֵיהֶן אוֹ עַל גַּב הָעֶלְיוֹן - טֻמְאָה
32 בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת, שֶׁהֲרֵי הִיא רְצוּצָה[46].
33 וְכֵן שְׁתֵּי יְרִיעוֹת שֶׁהֵן גְּבוֹהוֹת מִן הָאָרֶץ פּוֹתֵחַ טֶפַח
34 זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ. כֵּלִים אוֹ בְּגָדִים[47] אוֹ לוּחוֹת שֶׁל עֵץ
35 שֶׁהֵן מֻנָּחִין זֶה עַל גַּבֵּי זֶה וְטֻמְאָה רְצוּצָה בֵּינֵיהֶן,
36 אִם הָיְתָה הַטֻּמְאָה גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח[48] - הֲרֵי
37 הַכְּלִי שֶׁעָלֶיהָ מִלְּמַעְלָה מַאֲהִיל עַל חֲלַל הַטֶּפַח
38 וּמֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה לְכָל הַכֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו. הָיוּ
39 טַבְלִיּוֹת שֶׁל שַׁיִשׁ, אֲפִלּוּ גְּבוֹהוֹת מִן הָאָרֶץ אֶלֶף
40 אַמָּה[49] - טֻמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת, מִפְּנֵי
41 שֶׁהֵן כְּקַרְקַע[50].

31) שם מ"ה. 32) מכוונים ורחבם שווה. 33) ומה שלמעלה מהתחתון טהור, מפני שהוא חוצץ בפני הטומאה. 34) התחתון מציל על הכלים שתחתיו, והעליון על אלה שלמעלה ממנו. 35) ומה שלמטה ממנו טהור. זה פשוט. 36) העודף שיש בו טפח מערב את הטומאה, והכול נעשה אוהל אחד. 37) ומה שתחתיו טהור, שהרי הוא חוצץ. 38) שהטומאה מתפשטת כנגד העודף, אפילו אם הוא פחות מפותח טפח, ועולה למעלה ובדרך עלייתה היא פוגעת באויר שביניהם ונכנסת ומטמאה (הרא"ש בפירושו למשנה שם, וכן פירש ב'אליהו רבא'). 39) העודף של העליון. 40) שהעליון מאהיל עליהם. 41) כרבי יהושע, שם. והטעם, שבפחות מטפח, טומאה מתפשטת ועולה אבל אינה יורדת (רא"ש שם). 42) שם מ"ו. 43) והתחתון גבוה מן הארץ טפח (ראה ר"ש ורא"ש במשנתנו) 44) אבל ביניהם ועליון טהורים, מפני שהתחתון חוצץ. 45) הטומאה שביניהם היא טומאה רצוצה ובוקעת ועולה, שהרי אין ביניהם פותח טפח, ואף־על־פי־כן אינה בוקעת ויורדת מפני שהתחתון הגבוה מהארץ טפח – חוצץ. 46) אף־על־פי שיש על גבה חלול טפח. רבינו משמיענו כאן ביאור חדש למושג "טומאה רצוצה", היינו שהמקום שהיא מונחת עליו

הוא פחות מטפח על טפח, ואף־על־פי שהמקום פתוח מארבע רוחותיו, וגם הדבר המאהיל עליה גבוה ממנו טפח. וחידוש הוא שלא שמענוהו בכל מקום אחר. ראה השגת הראב"ד. 47) שם פט"ו ה"א. 48) פירוש, הכלי שהטומאה תחתיו, הוא גבוה מן הארץ טפח (כסף־משנה). 49) תוספתא, שם. 50) ששיש מין אדמה הוא, ומתחבר עם הקרקע ונעשים כולם גוש אחד, אבל לוחות של עץ אינם בטלים לגבי קרקע, ולפיכך העליון הוא אוהל והלוחות שתחתיו הם כלים הנמצאים באוהל. [בתוספתא שם אמרו: "טבלאות של שיש חלקות", ומשמע שאם אינן חלקות ואויר מפסיק בין הטבלאות אינן כגוש אחד].

1 **ה. לוּחוֹת[51] שֶׁל עֵץ שֶׁהֵן[52] נוֹגְעוֹת זוֹ בָּזוֹ**
2 **בְּקַרְנוֹתֵיהֶן[53] וְהֵן גְּבוֹהוֹת מִן הָאָרֶץ טֶפַח וְטֻמְאָה**
3 **תַּחַת אַחַת מֵהֶן - כֵּלִים שֶׁתַּחַת הַשְּׁנִיָּה טְהוֹרִין, לְפִי**
4 **שֶׁאֵינָהּ נוֹגַעַת בַּחֲבֵרְתָּהּ בְּפוֹתֵחַ טֶפַח[54]. וְהַנּוֹגֵעַ בְּלוּחַ**
5 **זוֹ הַשְּׁנִיָּה - כְּנוֹגֵעַ בְּכֵלִים שֶׁנָּגְעוּ בְּאֹהֶל הַמֵּת[55]. אֲבָל**
6 **כָּל הַכֵּלִים שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁמְּבִיאִין אֶת הַטֻּמְאָה וְאֵינָן**
7 **חוֹצְצִין, אִם הֶאֱהִיל הַכְּלִי עַל הַמֵּת - כָּל כֵּלִים שֶׁעַל**
8 **גַּבָּיו טְמֵאִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[56], וְטֻמְאָתָן מְשׁוּם כֵּלִים**
9 **הַמַּאֲהִילִין עַל הַמֵּת[57], וְאַף הַכֵּלִים שֶׁעַל גַּבָּיו שֶׁאֵינָן**
10 **כְּנֶגֶד הַטֻּמְאָה[58] טְמֵאִים מְשׁוּם כֵּלִים שֶׁנָּגְעוּ בְּכֵלִים**
11 **שֶׁהֶאֱהִילוּ עַל הַמֵּת[59].**

51) שם מ"ב. 52) מדובר בטבלאות של שולחן שהן מקבלות טומאה ('תפארת ישראל' שם, בועז ב). 53) כזה 00 ומונחים זה בצד זה. 54) אין דינו כאוהל ממש, לטמא גם מה שתחתיו. 55) במשנה כתוב: "טמא טומאת שבעה", ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנתנו, שהרי כתב למעלה (פ"ה ה"ד) "והשלישי טמא טומאת ערב", והנוגע בכלים שנגעו באוהל הוא שלישי. ב'כסף משנה' עמד על זה ופירש, שרבינו התכוון לנוגע בכלים שנגעו באוהל המת בעודו מאהיל על המת. ובטומאה בחיבורים גם השלישי טמא שבעה, ולמעלה בפ"ה ה"ד מדובר כשנגעו לאחר פרישה מן המת. ראה השלמות. ולדין עצמו, ברור שהלוח השני טמא טומאת שבעה כחלק מן האוהל, והנוגע בו כנוגע באוהל ואעפ"כ כלים שתחתיו טהורים, מפני שאינו נוגע בראשון בפותח טפח (ראה פירושו למשנתנו). והבדל כזה בין טומאת עצמו לטומאת אחרים, מצאנו שם פט"ז א: "כל המטלטלין מביאין את הטומאה וכו' ועל עצמן בכל שהן, ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח" (ראה 'אליהו רבא' למשנתנו). 56) למעלה פי"ג ה"ד. 57) ומטמאים כלים ואדם טומאת שבעה. במה דברים אמורים? בכלים שהם נגד הטומאה עצמה. 58) כגון שהאוהל רחב ומתפשט לצידי הטומאה, והכלים עומדים שם. 59) והם עצמם טמאים טומאת שבעה ומטמאים אחרים טומאת ערב, כשנגעו בהם אחר שפירשו מן המת (ראה למעלה פ"ה ה"ג).

12 **ו. חָבִית[60] שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת עַל שׁוּלֶיהָ[61] בָּאֲוִיר[62], וּכְזַיִת**
13 **מִן הַמֵּת נָתוּן בְּתוֹכָהּ אוֹ תַּחְתֶּיהָ[63] כְּנֶגֶד אֲוִירָהּ -**
14 **טֻמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת[64], וְהֶחָבִית**
15 **טְמֵאָה[65], שֶׁהֲרֵי הַטֻּמְאָה בּוֹקַעַת מִתַּחְתֶּיהָ[66] וְנִטְמֵאת**
16 **אֲוִירָהּ. הָיְתָה הַטֻּמְאָה תַּחַת עֲבִי דָּפְנָהּ[67] - טֻמְאָה**
17 **בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת[68], וְהֶחָבִית טְהוֹרָה.**
18 **וְלָמָּה הֶחָבִית טְהוֹרָה? שֶׁהֲרֵי אֵין הַטֻּמְאָה בּוֹקַעַת**
19 **בַּאֲוִירָהּ אֶלָּא בְּדָפְנָהּ, וְאֵין כְּלִי חֶרֶשׂ מִטַּמֵּא אֶלָּא**
20 **מֵאֲוִירוֹ. הָיְתָה מִקְצָת הַטֻּמְאָה תַּחַת עֲבִי דָּפְנָהּ**
21 **וּמִקְצָתָהּ תַּחַת אֲוִירָהּ - טֻמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת**
22 **וְיוֹרֶדֶת. הָיָה בַּדְּפָנוֹת פּוֹתֵחַ טֶפַח[69] - כֻּלָּהּ טְמֵאָה[70],**
23 **וּכְנֶגֶד פִּיהָ טָהוֹר[71], שֶׁהֲרֵי הַטֻּמְאָה פָּשְׁטָה בַּדְּפָנוֹת**
24 **בִּלְבַד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחָבִית טְהוֹרָה[72]; אֲבָל**
25 **אִם הָיְתָה טְמֵאָה אוֹ גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח[73] אוֹ**
26 **מְכֻסָּה אוֹ כְּפוּיָה עַל פִּיהָ[74], וְהָיְתָה טֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ**
27 **בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ - הַכֹּל טָמֵא, וְכָל הַנּוֹגֵעַ בָּהּ כֻּלּוֹ**
28 **טָמֵא. הָיְתָה מֻקֶּפֶת[75] צָמִיד פָּתִיל[76] וּנְתוּנָה עַל גַּבֵּי**
29 **הַמֵּת - הָאֳכָלִים וְהַמַّשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוֹרִין[77],**
30 **וְהַכֵּלִים שֶׁעַל גַּבָּהּ טְמֵאִים[78]. חָבִיּוֹת שֶׁהֵן יוֹשְׁבוֹת[79]**
31 **עַל שׁוּלֵיהֶן אוֹ מוּטוֹת עַל צִדֵּיהֶם בָּאֲוִיר, וְהֵן נוֹגְעוֹת**
32 **זוֹ בָּזוֹ בְּפוֹתֵחַ טֶפַח, וְטֻמְאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן -**
33 **טֻמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת[80], מִפְּנֵי שֶׁהִיא**
34 **רְצוּצָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[81] בְּטָהוֹרוֹת; אֲבָל אִם**
35 **הָיוּ טְמֵאוֹת[82] אוֹ גְּבוֹהוֹת מִן הָאָרֶץ פּוֹתֵחַ טֶפַח[83]**
36 **וְטֻמְאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן - תַּחַת כֻּלָּן טָמֵא, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל**
37 **אֹהֶל אֶחָד[84].**

60) שם פ"ט מט"ז. 61) מדובר בחבית של חרס. 62) כלומר, במקום מגולה לאויר. 63) ואין טפח בין שוליה לקרקע. 64) נתבאר כבר, שכלי אינו חוצץ בפני הטומאה, ולפיכך דין הטומאה שבתוך הכלי, כאילו היא תחת הכלי ובוקעת ועולה ובוקעת ויורדת ומטמאה כל מה שכנגדה. 65) אף־על־פי שכלי חרס אינו מיטמא מגבו. 66) ונכנסה לתוך החבית וטימאתו. ואפילו שלא כנגד הטומאה – טמא, מפני שהאויר הטמא מתערב עם שאר האויר. 67) שלא כנגד התוך. 68) וכל מה שכנגד הטומאה – טמא. 69) קשה לקבל הדברים כפשוטם, כי אין להעלות על הדעת כלי שעובי דפנו טפח, ופירש ב'סדרי טהרות' כגון שיש לכלי שפה למעלה, כזה, והשפה עם עובי הדופן רחבם טפח. 70) כל מה שיגע בחבית, בין כנגד הטומאה בין שלא כנגדה וכן תחת השפה, מפני שהטומאה בוקעת ועולה ומתפשטת תחת האוהל כל סביבות הכלי. 71) ואפילו כנגד מקצת הזית שתחתיה ('סדרי טהרות'). וכן משמעות לשון רבינו, שכתב: "שהרי הטומאה פשטה בדפנות לבד". ובמשנה, מנמק רבינו: "לפי שהטומאה כבר התפשטה והראה(?) פעולתה וכו'" וב'סדרי טהרות' פירש כוונת רבינו, כיוון שנתפשטה הטומאה ע"י הדופן־האוהל, נפסקה רציצותו של חצי הזית שתחת הדופן, ונשאר פחות מכשיעור תחת אוירו ואינו מטמא. ומפירוש זה יוצא, שאם יש בחלק הטומאה שתחת אויר החבית שיעור מלא – גם כנגד פיה טמא. 72) זה נמשך לדין מקצתה תחת דופנה ומקצתה תחת אוירה, ויש בדופן פותח טפח, שאמרנו

שכנגד פיה טהור. ומתנה רבינו כאן ואומר, שזה דווקא בכלי טהור, שמדאורייתא הוא אוהל גמור בין לטמא בין לטהר, אבל כלי טמא אינו נעשה אוהל לטהר מדאורייתא, ונשארה כולה רצוצה ובוקעת ועולה ומטמאת את תוכה של החבית (׳סדרי טהרות׳). 73) והרי כולה מאהילה על הטומאה. 74) והרי היא כקבר סתום שמטמא מכל צדדיו (רבינו בפירושו למשנתנו). סתם חבית יש באוירה פותח טפח, ואם אין בה פותח טפח - אין לה דין קבר סתום. 75) תוספתא, אהלות פ"י ה"ח. 76) כיסוי מהודק יפה. 77) וכל כלי חרס שבתוכה, שכלי חרס מכוסה ומהודק יפה מציל על עצמו ועל כל מה שבתוכו. 78) מפני שהם מאהילים על המת, שהרי החבית אינה חוצצת (ראה למעלה פי"ב ה"א). 79) שם פט"ו מ"ג. 80) ויש הבדל בין יושבות על שוליהן, ובין מוטות ופיהן מן הצד. ביושבות, גם כל מה שבתוך החבית שהטומאה תחתיה – טמא, מפני שהטומאה בקעה לתוכה וכמו שביארנו למעלה בחבית אחת, אבל כשפיהן מן הצד הדפנות חוצצים ומצילים על תוך הכלי. ומה בין זה לכלים ובגדים ולוחות עץ שאמרנו למעלה בהלכה ד, שהעליון מאהיל ואלה שתחתיו הם כמונחים באוהל? שם מדובר בדברים המקבלים טומאה, אבל חביות של חרס אינן מקבלות טומאה מגבן, ולפיכך מצילות מה שבתוכן, ואף־על־פי־כן אין מצילות את מה שעל גבי החביות, כנגד הטומאה ממש. 81) זה נמשך לדין מוטות על צידיהן. 82) וכלי טמא אפילו באופן כזה אינו חוצץ, ונכנסה הטומאה לתוך החבית שהטומאה תחתיה, ומפני שהחביות נוגעות זו בזו בפותח טפח, נעשו כל הדפנות העליונים כאוהל אחד ומביא את הטומאה לכולם (על־פי פירוש ה׳תפארת ישראל׳ במשנה). 83) אע"פ שהן טהורות. 84) מקום נגיעתן מצרפן, מפני שיש בו פותח טפח.

יום שישי י"ב אייר ה׳תשע"ט

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר[1]

1) יבאר דין אדם שהאהיל בידו אחת על המת ובידו האחרת על הכלים, אדם שהשקיף בצד החלון והאהיל על הטומאה ואם היה מוטל על האסקופה, נושאי המת שעברו בו תחת אכסדרה והגיף אחד מהם הדלת וסמכו, תנור שעומד בתוך הבית ועינו קמורה לחוץ והאהיל מת על עינו.

א. אָדָם שֶׁהֶאֱהִיל בְּיָדוֹ אַחַת עַל הַמֵּת וְהֶאֱהִיל בַּשְּׁנִיָּה[2] עַל הַכֵּלִים[3], אוֹ שֶׁנָּגַע בַּמֵּת וְהֶאֱהִיל עַל הַכֵּלִים: אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח - הַכֵּלִים טְמֵאִין[4], וְאִם לָאו - טְהוֹרִין[5]. וְכֵן שְׁנֵי בָּתִּים וּבָהֶם שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים[6], וּפָשַׁט יָדוֹ לְבַיִת זֶה וְיָדוֹ הַשְּׁנִיָּה לַבַּיִת הַשֵּׁנִי: אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח - עֵרֶב אֶת הַטֻּמְאָה[7] וְנַעֲשָׂה הַכֹּל כְּאֹהֶל אֶחָד, וְנִטְמָא הוּא וְהַבָּתִּים[8]; וְאִם לָאו - אֵינוֹ מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה.

2) בעודו מאהיל על המת. 3) בעוד ידו נוגעת במת. 4) שהאדם נעשה אוהל והוא מאהיל על המת ועל הכלים. 5) וכן אם האהיל על הכלים אחר שפירש מן המת - הכלים טהורים, אפילו אם יש בידו טפח, מפני שאינו מטמא באוהל אלא המת עצמו, אבל לא אדם וכלים שנטמאו במת, אבל בחיבורים מטמא באוהל. 6) מבשר המת, ושיעורו לטמא - כזית. 7) שהרי הוא מאהיל על כזית שלם. 8) כלומר, הכלים ובני אדם הנמצאים בשני הבתים.

ב. אָדָם שֶׁהִשְׁקִיף בְּעַד הַחַלּוֹן וְהֶאֱהִיל עַל הַטֻּמְאָה[9] - מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה לַבַּיִת[10] וְנִטְמָא כָּל הַבַּיִת. הָיָה מֻטָּל[11] עַל הָאַסְקֻפָּה וּמִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת וּמִקְצָתוֹ בַּחוּץ, וְהֶאֱהִילָה טֻמְאָה עַל מִקְצָתוֹ שֶׁבַּחוּץ - הַבַּיִת טָמֵא. מִפְּנֵי שֶׁהָאָדָם חָלוּל וְיֵשׁ בּוֹ גֹבַהּ טֶפַח[12], וְכֵיוָן שֶׁהֶאֱהִילָה טֻמְאָה עָלָיו - הֲרֵי זֶה כְּמַאֲהִיל עָלֶיהָ וּמֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה. וְכֵן אִם הָיְתָה טֻמְאָה בַּבַּיִת וְהֶאֱהִילוּ טְהוֹרִין עַל מִקְצָתוֹ[13] שֶׁבַּחוּץ - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא[14] כְּמַאֲהִיל עַל הַטֻּמְאָה, וְהָאָדָם מֵבִיא וְאֵינוֹ חוֹצֵץ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

9) שהייתה בחוץ סמוך לכותל הבית, והמשקיף כפף את גופו לחוץ דרך החלון. 10) אף על פי שהמשקיף נשען על החלון ונמצא אדן החלון מפסיק בין הטומאה לבית, והטעם מבואר למטה: "מפני שהאדם חלול וכו'". 11) אדם חי. 12) ונעשה אוהל. 13) של האדם החי המונח על האסקופה. 14) האדם המוטל על האסקופה.

ג. נוֹשְׂאֵי הַמֵּת שֶׁעָבְרוּ בּוֹ[15] תַּחַת הָאַכְסַדְרָה[16], וְהֵגִיף[17] אֶחָד מֵהֶן אֶת הַדֶּלֶת וּסְמָכוֹ בְּמַפְּתֵחַ[18] כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְמָא הַבַּיִת, וְכֵן אִם הָיָה אָדָם מִבִּפְנִים[19] אוֹ מִבַּחוּץ סוֹמֵךְ הַדֶּלֶת: אִם יָכוֹל הַדֶּלֶת לַעֲמֹד בִּפְנֵי עַצְמוֹ[20] - הַבַּיִת טָהוֹר, וְאִם לָאו - הַבַּיִת טָמֵא; לְפִי שֶׁנִּמְצָא הָאָדָם הוּא שֶׁחָצַץ בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה, וְהָאָדָם וְהַכֵּלִים מְבִיאִין וְאֵינָן חוֹצְצִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

15) כלומר, עימו. 16) שטח מקורה לפני חזית הבית ומשקוף הדלת נכנס תחת גגה (רבינו בפירושו למשנה, ויש מפרשים, שתקרת הבית סוככת על האכסדרה). 17) סגר את הדלת לפני שנכנס המת תחת גג האכסדרה. 18) כדי שלא תיפתח הדלת. המפתחות שלהם היו כמין יתד של עץ. 19) בבית. 20) ולא תיפתח מאליה.

ד. תַּנּוּר שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְעֵינוֹ[21] קְמוּרָה לַחוּץ[22], וְהֶאֱהִילוּ נוֹשְׂאֵי הַמֵּת עַל עֵינוֹ הַקְּמוּרָה - הַתַּנּוּר טָמֵא[23] וְהַבַּיִת טָהוֹר[24]; שֶׁהֲרֵי אֵין הַתַּנּוּר גָּבוֹהַּ מֵעַל הָאָרֶץ[25] כְּדֵי שֶׁיָּבִיא טֻמְאָה לַבַּיִת. מִגְּדֵל הַבָּא בְּמִדָּה[26] שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַפֶּתַח[27] וְנִפְתַּח לַחוּץ[28]: טֻמְאָה בְּתוֹכוֹ - הַבַּיִת טָהוֹר[29], טֻמְאָה בַּבַּיִת - מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ טָמֵא[30]; שֶׁהֲרֵי הוּא פָּתוּחַ בְּתוֹךְ הַפֶּתַח[31], וְדֶרֶךְ הַטֻּמְאָה לָצֵאת וְאֵין דַּרְכָּהּ לְהִכָּנֵס. הָיְתָה מוּכְנִי[32] שֶׁלּוֹ מְשׁוּכָה לַאֲחוֹרָיו[33] וְיוֹצֵאת[34] פָּחוֹת מִטֶּפַח[35] וְאֵינָהּ נִשְׁמֶטֶת[36], וְטֻמְאָה שָׁם בְּתוֹכָהּ כְּנֶגֶד הַקּוֹרוֹת[37] - הַבַּיִת טָהוֹר; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהִיא יוֹצֵאָה, אֵינָהּ נִשְׁמֶטֶת[38] וְאֵינָהּ יוֹצֵאת טֶפַח[39]. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה

בָּהּ[40] טֶפַח[41] עַל רוּם טֶפַח חָלוּל; אֲבָל אִם אֵין בַּמּוּכְנִי חָלָל טֶפַח - הֲרֵי הַטֻּמְאָה רְצוּצָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהַבַּיִת טָמֵא. הָיָה הַמִּגְדָּל עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַבַּיִת[42] וְהַטֻּמְאָה בְּתוֹכוֹ אוֹ בְּתוֹךְ הַתֵּבָה שֶׁלּוֹ[43], אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּיצִיאָתוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח - הַבַּיִת טָמֵא[44]. טֻמְאָה בַּבַּיִת - מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ טָהוֹר[45]; שֶׁדֶּרֶךְ הַטֻּמְאָה לָצֵאת וְאֵין דַּרְכָּהּ לְהִכָּנֵס.

21) לתנורים המוסקים מבפנים היו חורים שדרכם יוצא העשן ומוציאים את האפר, ונקרא עין התנור. 22) כעין סילון יוצא מהחור לחוץ. ויש מפרשים "קמורה" היינו שעל גבי העין מבחוץ עשוי כעין גג קטן כדי שלא ייכנס הגשם לתנור, והמדובר כשעין התנור שבחוץ פחותה מטפח (הר"ש במשנתנו, ודעת הרא"ש, שהמדובר כשיש בה פותח טפח, ורבינו לא גילה דעתו בפירוש). 23) שהטומאה נכנסת לכלי חרס אפילו דרך נקב קטן ורק "צמיד פתיל" (כיסוי מהודק) חוצץ. 24) כי התנור המחובר לכתלי הבית הרי הוא מן התורה כבית ממש שיש לו דפנות, שאין טומאה נכנסת לו בפחות מפותח טפח, אלא שחכמים גזרו בתנור שבתוך הבית משום חוץ לבית, וסוברים בית הלל במשנתנו, שגזרו על התנור בלבד, אבל לא החמירו לטמא את כל הבית. 25) אלא קבוע בקרקע ולפיכך אין עליו דין כלי מן התורה ואינו מביא את הטומאה לבית אפילו מדרבנן, שלא גזרו על הבית. ומכאן, שאם התנור העומד בבית אינו עומד על הקרקע והרי הוא ככלי מן התורה, הטומאה יוצאת ממנו דרך פיו לבית ומטמאהו. 26) כעין ארגז גדול, שמחזיק ארבעים סאה בלח (למעלה פרק ו הלכה ב) ואינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה. 27) וממלא כל רחבו. 28) דלת המגדל. 29) ואף על פי שהמגדל בולט לבית אין הטומאה נכנסת לו מפני שהמגדל הבא במידה חוצץ. 30) המדובר, כשאין לבית פתח אחר להוציא בו את הטומאה ואין לה יציאה אחרת אלא דרך הפתח שהמגדל ממלא אותו. 31) שהטומאה תצא שם. 32) בסיס המגדל העומד על גלגלים. 33) לאחורי המגדל. 34) לתוך חלל הבית. 35) במשנה כתוב "שלוש אצבעות" ומפרש רבינו שלאוו דווקא שלוש אצבעות והכוונה לפחות מטפח (טפח = ארבע אצבעות. בכורות לט עמוד ב). 36) הבסיס מחובר למגדל. 37) במקום מגולה לתקרת הבית. 38) אבל אם היא נשמטת דינה ככלי ואינה חוצצת. 39) ולפיכך אין הטומאה יוצאת ממנה לבית כמו שנתבאר כבר כמה פעמים, שטומאה אינה עוברת דרך פתח שאין בו טפח. 40) בכל המוכני. 41) ובחלק שתחת התקרה אין טפח. 42) כל הדינים שלמעלה נאמרו במגדל העומד בפתח הבית. 43) תיבה קטנה העומדת בתוך המגדל. 44) מפני שסוף הטומאה לצאת דרך הבית. 45) כשאין בפתח המגדל טפח. ואם יש בו טפח נכנסת הטומאה לתוכו מן הבית.

ה. כֵּלִים שֶׁבֵּין הַמִּגְדָּל וּבֵין הָאָרֶץ[46], שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין הַכֹּתֶל, וְשֶׁבֵּינוֹ וּבֵין הַקּוֹרוֹת[47]: אִם יֵשׁ שָׁם פּוֹתֵחַ טֶפַח - טְמֵאִים[48], וְאִם לָאו - טְהוֹרִים; שֶׁהֲרֵי אָנוּ רוֹאִים אֶת הַקּוֹרוֹת כְּאִלּוּ הֵן יוֹרְדוֹת וְסוֹתְמוֹת.

46) המגדל עומד על גלגלים ויש מקום פנוי בין שוליו ובין הקרקע. 47) וטומאה בבית. 48) שטומאת הבית נכנסת שם.

ו. הָיְתָה הַטֻּמְאָה תַּחַת הַמִּגְדָּל בֵּינוֹ וּבֵין הָאָרֶץ, אוֹ בֵּינוֹ וּבֵין הַקּוֹרוֹת, אוֹ בֵּינוֹ וּבֵין הַכֹּתֶל, בֵּין שֶׁיֵּשׁ שָׁם חָלָל טֶפַח בֵּין שֶׁאֵין שָׁם - הַבַּיִת טָמֵא[49]. הָיָה עוֹמֵד בָּאֲוִיר[50] וְטֻמְאָה בְּתוֹכוֹ - כֵּלִים שֶׁבְּעָבְיוֹ[51] טְהוֹרִים[52]; טֻמְאָה בְּעָבְיוֹ - כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ[53] טְהוֹרִים.

49) כלל אמרו: צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא, אבל אינם מצילים על הטמאים מלטמא. לפיכך, אף על פי שהטומאה מונחת באוהל הפנימי, היא מטמאה את הכלים שבאוהל החיצון. 50) במקום מגולה לרקיע. 51) המדובר במגדל שכתליו עשויים לוחות כפולים וביניהם חלול, ובשטח שבין לוח ללוח עומדים או תלויים כלים. 52) שהרי הם מוגנים מכל צד על ידי אוהל. וזה שאמרנו למעלה שאוהל אינו מציל על הטמאים מלטמא הכוונה לאוהל תוך אוהל, וטומאה בפנימי וסוף הטומאה לצאת. 53) שבתוך המגדל עצמו.

ז. כָּל שִׁפּוּעֵי אֹהָלִים - כְּאֹהָלִים. כֵּיצַד? אֹהֶל שֶׁהוּא שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד[54] וְכָלֶה[55] עַד כְּאֶצְבַּע[56], וְטֻמְאָה בָּאֹהֶל[57] - כֵּלִים שֶׁתַּחַת הַשִּׁפּוּעַ[58] טְמֵאִים[59]; טֻמְאָה תַּחַת הַשִּׁפּוּעַ[60] - כֵּלִים שֶׁבָּאֹהֶל טְמֵאִים[61]. הַטֻּמְאָה[62] מִתּוֹךְ הַשִּׁפּוּעַ[63] - הַנּוֹגֵעַ בּוֹ[64] מִתּוֹכוֹ[65] טָמֵא טֻמְאַת שִׁבְעָה[66], וְהַנּוֹגֵעַ בַּשִּׁפּוּעַ מֵאַחֲרָיו טָמֵא טֻמְאַת עֶרֶב[67]; נַעֲשָׂה הַשִּׁפּוּעַ מֵאַחֲרָיו כְּאִלּוּ הוּא כְּלִי שֶׁנָּגַע בְּאֹהֶל. הָיְתָה הַטֻּמְאָה עַל אַחוֹרֵי הַשִּׁפּוּעַ - הַנּוֹגֵעַ בּוֹ מֵאַחוֹרָיו טָמֵא טֻמְאַת שִׁבְעָה, וְהַנּוֹגֵעַ בַּשִּׁפּוּעַ בְּתוֹכוֹ טָמֵא טֻמְאַת עֶרֶב. כַּחֲצִי זַיִת מִתּוֹכוֹ וְכַחֲצִי זַיִת מֵאַחוֹרָיו - הַנּוֹגֵעַ בּוֹ בֵּין מִתּוֹכוֹ בֵּין מֵאַחוֹרָיו טָמֵא טֻמְאַת עֶרֶב[68], וְהָאֹהֶל עַצְמוֹ[69] טָמֵא טֻמְאַת שִׁבְעָה.

54) שכתליו אינם זקופים אלא משתפעים והולכים ומתוך כך שטח האוהל מתרחב אולם המרחק בין הקרקע ובין יריעות האוהל פוחת והולך. 55) בסמוך לקרקע. 56) כלומר, פחות מטפח. המדובר באוהל שגגו שטוח בטפח על טפח או יותר. 57) תחת הגג לא תחת הכתלים המשופעים. 58) בין במקום הגבוה טפח על הארץ ובין במקום שאין בינו ובין הארץ טפח. 59) משמיענו שני דברים: א. אין אנו דנים את הכתלים כאילו הם זקופים ומסגרות הגג יורדות וסותמות והאוהל מצטמצם לשטח שתחת הגג; ב. שאפילו המקומות שאין בינם ובין הקרקע טפח נידונים כאוהל, והטעם מפני שכל השטח המוקף יריעות הוא אוהל אחד ואם יש בו פותח טפח במקום אחד דין אוהל על כולו ואפילו במקום שאין בו טפח. 60) בכל מקום שהוא אפילו במקום שאין בו רום טפח. 61) שהרי הכל אוהל אחד. 62) עד כאן למדנו דיני השיפוע כמאהיל, ומכאן ואילך דיני נגיעה בשיפוע. 63) כלומר, בין הקרקע ובין היריעה המשופעת בכל מקום שהוא. 64) בשיפוע. 65) בפנים האוהל. 66) אפילו אם פינו

המת מתוכו לפני שנגע. 67) המדובר ביריעות המקבלות טומאה אפילו כשהן נטויות כאוהל וחוצצות בפני הטומאה, כגון של פשתן או צמר או עור, ולפיכך שני צדדיהן נידונים כשני כלים, הפנימי מאהיל על המת ומיטמא וגם מטמא אחרים כמת עצמו, והחיצון טמא מפני שנגע בפנימי ודינו ככלים שנגעו בכלים שנגעו במת, שמטמאים טומאת ערב בלבד. והמדובר כשפינו את המת לפני שנגע, אבל הנוגע בחיצון בעוד המת שם טמא טומאת שבעה. 68) שני החלקים אמנם מצטרפים אף על פי שהאחד מבפנים והשני מבחוץ, אולם, מפני שאין כזית שלם מצד אחד אין שום צד נידון כאילו היה בו בעצמו כזית שלם. 69) תוספתא שם פרק א הלכה א. יריעות האוהל טמאים טומאת שבעה, מפני שלטומאת עצמן אין הבדל בין תוכו ובין אחוריו. ולפיכך מצטרפים שני חצאי הזיתים לטמאן טומאת שבעה.

1 **ח. הָיָה כְּנַף הָאֹהֶל מְרֻדָּד[70] עַל הָאָרֶץ וְטֻמְאָה תַּחַת**
2 **כְּנַף הָאֹהֶל הַפָּרוּשׁ עַל הָאָרֶץ אוֹ עַל גַּבֵּי הַכָּנָף -**
3 **טֻמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה[71], בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת.**

70) סרוח ומונח על הארץ ואין אוויר תחתיו מחובר לאוויר האוהל. 71) ככל טומאה רצוצה, מובן שכל האוהל נטמא כנוגע בכלים שנטמאו במת, אבל הכלים שתחת האוהל ולא נגעו בו - טהורים.

יום ש"ק י"ג אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק תִּשְׁעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר דין כוורת שהיא מוטלת בארץ והיא בתוך פתח הבית ופיה לחוץ וכזית ממת נתון תחתיה או על גבה, היתה גבוהה מהארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית או בתוכה, כוורת המוטלת בארץ בתוך הפתח ופיה לפנים והיא כלי שלם וחלולה וכזית מת נתון תחתיה וכו', כוורת שהיא בתוך הבית והיא ממלאה את כל גובה הבית ופיה למעלה וכו', כוורת חלולה שהיא כלי שלם והיתה מונחת על צידיה באויר וכזית מת תחתיה וכו', כוורת שהיא כלי שלם והיא יושבת על שוליה לאויר וטומאה תחתיה וכו', גמל העומד באויר וטומאה תחתיו או שהיה רובץ, אם הנזיר מגלח על אלו הטומאות ואם הנכנסים למקדש חייבים עליהן כרת.

4 **א[2]. כַּוֶּרֶת[3] שֶׁהִיא מֻטֶּלֶת בָּאָרֶץ[4] וְהִיא בְּתוֹךְ פֶּתַח**
5 **הַבַּיִת וּפִיהָ[5] לַחוּץ, וּכְזַיִת מִן הַמֵּת נָתוּן תַּחְתֶּיהָ אוֹ**
6 **עַל גַּבָּהּ מִבַּחוּץ[6] - כֹּל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַזַּיִת בְּתַחְתֶּיהָ[7]**
7 **אוֹ בְּגַבָּהּ[8] טָמֵא[9], וְכָל מַה שֶּׁבַּאֲוִיר תּוֹכָהּ[10] טָהוֹר[11],**
8 **חוּץ מִכְּלִי שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַטֻּמְאָה[12], וְהַבַּיִת טָהוֹר[13].**
9 **הָיְתָה הַטֻּמְאָה בַּבַּיִת - אֵין טָמֵא אֶלָּא הַבַּיִת[14], אֲבָל**
10 **כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכָהּ אוֹ תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גַּבָּהּ[15] טְהוֹרִים[16].**
11 **הָיְתָה הַטֻּמְאָה בְּתוֹכָהּ[17] - הַכֹּל טָמֵא, כֹּל שֶׁבַּבַּיִת וְכֹל**
12 **שֶׁבְּתוֹכָהּ[18] וְכֹל שֶׁעַל גַּבָּהּ וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ כְּנֶגֶד**
13 **הַטֻּמְאָה[19], כְּמוֹ שֶׁגְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ**
14 **טֶפַח וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בַּבַּיִת אוֹ עַל גַּבָּהּ - הַכֹּל**
15 **טָמֵא[20], כֹּל שֶׁבַּבַּיִת וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁעַל גַּבָּהּ;**
16 **אֲבָל כֹּל שֶׁבַּאֲוִיר תּוֹכָהּ טָהוֹר[21], חוּץ מִכְּלִי שֶׁהוּא**
17 **כְּנֶגֶד הַטֻּמְאָה[22]. הָיְתָה הַטֻּמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַכֹּל טָמֵא,**
18 **כֹּל שֶׁבְּתוֹכָהּ וְכֹל שֶׁבַּבַּיִת וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁעַל**
19 **גַּבָּהּ. שֶׁהַכֵּלִים אוֹ הָאָדָם שֶׁנַּעֲשׂוּ אֹהֶל עַל הַטֻּמְאָה**
20 **אוֹ שֶׁהָיְתָה הַטֻּמְאָה עַל גַּבֵּיהֶן - מְבִיאִין וְלֹא**
21 **חוֹצְצִין[23], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[24]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[25]**
22 **בִּזְמַן שֶׁהִיא כְּלִי[26] וּמְחֻלְחֶלֶת[27]; אֲבָל אִם הָיְתָה**
23 **פְּחוּתָה[28] וְסָתַם הַמָּקוֹם הַנִּפְחַת בְּקַשׁ, שֶׁהַרֵי אֵינָהּ**
24 **כְּלִי, אוֹ שֶׁהָיְתָה אֲפוּצָה[29] עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ חָלָל**
25 **טֶפַח אֶלָּא אֲטוּמָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בָּהּ חָלָל טֶפַח**
26 **בְּמָקוֹם אֶחָד[30]. הָיְתָה[31] גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח**
27 **וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בַּבַּיִת - הַרֵי הַבַּיִת וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ**
28 **טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֹהֶל אֶחָד[32], וְתוֹכָהּ וְגַבָּהּ**
29 **טָהוֹר[33], מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֹהֶל שֶׁל עֵץ[34] וְאֵינוֹ כְּלִי. הָיְתָה**
30 **טֻמְאָה בְּתוֹכָהּ[35] - אֵין טָמֵא אֶלָּא תּוֹכָהּ. הָיְתָה עַל**
31 **גַּבָּהּ - כְּנֶגְדּוֹ עַד לָרָקִיעַ טָמֵא[36]. הָיְתָה מֻנַּחַת עַל**
32 **הָאָרֶץ[37] וּפִיהָ לַחוּץ וּכְזַיִת מִן הַמֵּת נָתוּן תַּחְתֶּיהָ[38] -**
33 **כְּנֶגְדּוֹ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא[39]. הָיָה עַל גַּבָּהּ[40] - כְּנֶגְדּוֹ עַד**
34 **הָרָקִיעַ טָמֵא[41]. הָיְתָה טֻמְאָה בַּבַּיִת - אֵין טָמֵא אֶלָּא**
35 **הַבַּיִת בִּלְבַד[42]. הָיְתָה טֻמְאָה בְּתוֹכָהּ - אֵין טָמֵא אֶלָּא**
36 **תּוֹכָהּ[43].**

2) כל מקום שנאמר בפרק זה "טהור" או "טמא", הכוונה לכלים הנמצאים בשטח שבו דנים. 3) אהלות פ"ט מ"א. 4) ואין בינה ובין הקרקע טפח. 5) ומקצת הכוורת עצמה. 6) על גב המקצת שבחוץ או תחתיה. והמדובר, כשהכוורת מחזיקה ארבעים סאה (רבינו בפירושו למשנה), שאינה מקבלת טומאה. אבל היא מביאה את הטומאה, וגם חוצצת בפני הטומאה (למעלה פי"ג ה"ג). 7) כשהטומאה על גבה. 8) כשהטומאה תחתיה. 9) שטומאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. ואף־על־פי שכלי עץ הבאים במידה (מחזיקים 40 סאה) חוצצים, זה נאמר רק להציל מה שבצידי הטומאה. אבל שכנגד הטומאה, מציל רק אוהל עם דפנות בלבד (ראה 'תוספות יום טוב'). 10) שלא כנגד הטומאה. 11) ואין אנו אומרים מכיוון שהטומאה בקעה ונכנסה לכוורת שהיא אוהל, הרי היא מתפשטת בכל אוירה ומטמאה כל מה שבתוכה, לפי הכלל שכל הבית כאילו מלא טומאה. והטעם, מפני שלא אמרו כלל זה אלא כשעצם הטומאה, היינו הכזית מן המת, נמצא בבית. אבל כאן, כשאין בכוורת אלא כוחה של הטומאה בלבד, אינה מתפשטת לצדדים, אלא ממשיכה ובוקעת כנגד הכזית (כסף־משנה) [ראה משנה אחרונה, שהביא כמה הוכחות לסתור סברא זו, אבל קשה למצוא הסבר אחר לדברי רבינו כאן]. 12) ואין הכוורת מצילה, אף־על־פי שיש בתוכה פותח טפח. והטעם, מפני שגזרו משום אין בה פותח טפח (סדרי טהרות). יוצא מזה, שלהלכה אין כל הבדל בין גבה ובין תוכה. ולמה לא כלל אותם רבינו בבבא אחת? מפני שבדין גבה, התכוון להדגיש שכנגד הטומאה טמא, ובדין תוכה החידוש הוא שאינה מטמאה שלא כנגד הטומאה. 13) שהרי הטומאה מונחת בחוץ והיא רצוצה. 14) משמע, כל מה שבבית אפילו הכלים שתחת הכוורת בפנים הבית,

ואף־על־פי שאין תחתיה פותח טפח. 15) בחלק שמחוץ לבית. 16) תחתיה ועל גבה אין כל סיבה שתתפשט לשם הטומאה, וכלים שבתוכה טהורים אפילו בחלק שבתוך הבית, מפני שהכוורת מצילה על מה שבתוכה, ואף־על־פי שאין בה פותח טפח. ומה שאמרו: כלי נעשה אוהל לטמא אבל לא לטהר, הכוונה רק לכלים שמחוצה לו (סדרי טהרות). 17) בתוך הכוורת, אפילו אם היא בחלקה שמחוץ לבית. 18) כשהטומאה בתוכה, כאילו כולה מליאה טומאה (ראה למעלה הערה ח), והדופן העליון מאהיל עליה ומטמא כל מה שבתוכה, בין בחלק שבבית ובין בחלק שחוצה לו. והבית טמא, מפני שאוהל בתוך אוהל אינו מציל על הטומאה מלטמא (ראה הערות פי"ח ה"ו), וכאילו הטומאה בבית. [בסדרי טהרות מבאר, שאוהל ממש בתוך אוהל מציל, כשיש פתח פתוח לחוץ. אבל כלי שנעשה אוהל, אינו מציל אפילו עם פתח. הבדל זה משמש יסוד להבנת שיטת רבינו בהלכות הבאות]. 19) זה נמשך גם לעל גבה, ובשניהם מטהר רבינו כלים שמחוץ לבית שאינם כנגד הטומאה. וטעמו, מפני שיש כאן אוהל פותח טפח על הטומאה, הרי הוא גם חוצץ בפני הטומאה, ואף־על־פי־כן מה שכנגד הטומאה טמא, גזירה דרבנן. משום אין בכוורת פותח טפח, שהיא טומאה רצוצה הבוקעת ומטמאה כל מה שכנגדה (סדרי טהרות). 20) מפני שהכוורת מאהילה על הטומאה, נתחברה לאוהל אחד עם כל הבית. ואפילו אם הטומאה על גבה, שהרי הכוורת אינה חוצצת, וכאילו הטומאה תחתיה, כמבואר למעלה. 21) שעל תוכה מצילה, כמבואר למעלה. 22) גזירה משום אין בה פותח טפח, כמבואר למעלה. 23) דבריו אלו נראים סותרים למה שכתב בפרק י"ג ה"ג, שכלים הבאים במידה חוצצים, והרי המדובר כאן בכלי הבא במידה. ובכסף־משנה מבאר, שכלי שאינו מקבל טומאה חוצץ בפתיחה שבין בית לבית, אבל כשטומאה תחתיו או על גביו, מביא ואינו חוצץ, כמו ששנינו (אהלות פ"ו מ"א) "אדם וכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר", ואפילו כלים שאינם מקבלים טומאה. [ראה רא"ש בפירושו לפ"ח מ"א שהקדים את הכסף־משנה בקביעת הבדל זה]. 24) בפי"ג ה"ג. ראה השלמות שם. 25) שם מ"ג ואילך. 26) שלם, לא שבור. 27) שיש בה חלול (רבינו בפירושו למשנה). 28) ניטל חלק מדופנה. 29) תוכה ממולא בקש, ודפנותיה שלמים. 30) הסגנון אינו בהיר, אבל הכוונה ברורה: שיש בה כמה מקומות חלולים, ואין באחת מהם טפח, אבל אם תצרפם יחד יצא לך יותר מטפח. 31) הכוורת הפחותה או האפוצה. 32) כמו במחולחלת. 33) כלים שבתוכה, בין בחלק שבחוץ ובין שבבית. אבל גבה, רק החלק שבחוץ טהור. וזה יתבאר מהנימוקים שנאמרו למעלה במחולחלת. תוכה טהור, מפני שעל תוכה היא מצילה, ואפילו כנגד הטומאה טהור, שרק במחולחלת שהיא כלי, גזרו משום אין בו טפח (למעלה הערה יט), אבל באוהל שאינו כלי לא גזרו. והכלים שעל גבה בפנים הבית - טמאים מפני שהם נמצאים באויר האוהל. 34) שאינו מקבל טומאה, אבל אוהל של אריג או עור מיטמא (ראה למעלה פ"ה הי"ב), ודבר טמא אינו חוצץ (כסף־משנה). 35) הטומאה היא כקבורה באדמה (מפני שהכוורת האטומה אינה כלי, ובטלה לגבי קרקע) ואינה יוצאת לבית (רבינו בפירושו למשנה). 36) כלי שיאהיל למעלה ממנה, בכל גובה שהוא. אבל אינה בוקעת למטה, מפני שאינה רצוצה. 37) הכוורת האטומה. 38) תחת החלק שבחוץ. 39) שהרי היא רצוצה, ואף־על־פי־כן אינה בוקעת ועולה, מפני שהכוורת שבטלה לגמרי מתורת כלי, היא כאוהל וחוצצת. [ראה כסף־משנה שתירץ באופן אחר, ותירוצו נראה דחוק מאוד]. 40) מבחוץ. 41) ולא יותר. ואינה בוקעת למטה, מפני שהאוהל חוצץ. ברור ללא צל של ספק, שהמדובר במונחת על גב החלק שבחוץ, שהרי בפנים נעשה כל הבית אוהל המת. 42) הכלים שבבית עצמו וגם הכלים שעל גבה, אבל אלה שתחתיה אפילו בחלק שבבית - טהורים, מפני שאין מקום לטומאה להכנס שם, למטה אין פותח טפח ומלמעלה הכוורת חוצצת, מפני שהיא פחותה או אפוצה ויצאה מתורת כלי, כמבואר למעלה. [ואין בזה משום אוהל בתוך אוהל שאינו מציל, מפני שכל דבר שאינו כלי ויש לו פתח לחוץ, אין בו משום אוהל בתוך אוהל]. 43) מבואר ממה שאמרנו למעלה.

ב. כַּוֶּרֶת[44] הַמְּטֻלֶּת בָּאָרֶץ בְּתוֹךְ הַפֶּתַח וּפִיהָ לִפְנִים, וְהִיא כְּלִי שָׁלֵם וַחֲלוּלָה, וּכְזַיִת מִן הַמֵּת נָתוּן תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גַּבָּהּ מִבַּחוּץ - כֹּל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַזַּיִת בְּתַחְתֶּיהָ אוֹ עַל גַּבָּהּ טָמֵא, וְכָל מַה שֶּׁבָּאֲוִיר תּוֹכָהּ טָהוֹר, חוּץ מִכְּנֶגֶד הַטֻּמְאָה, וְהַבַּיִת טָהוֹר[45]. הָיְתָה טֻמְאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ בַּבַּיִת - הַכֹּל טָמֵא[46]. הָיְתָה גְבוֹהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח[47] וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ[48] אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ[49] אוֹ בַּבַּיִת - הַכֹּל טָמֵא; כֹּל שֶׁבַּבַּיִת וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ - מִפְּנֵי שֶׁהִיא וְהַבַּיִת כְּאֹהֶל אֶחָד[50], וְכֹל שֶׁעַל גַּבָּהּ וְכֹל שֶׁבְּתוֹכָהּ טָמֵא - שֶׁהַכְּלִי מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה וְאֵינוֹ חוֹצֵץ[51], כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. הָיְתָה פְּחוּתָה וּפְקוּקָה בְּקַשׁ אוֹ אֲפוּצָה, וּגְבוֹהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח, וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בַּבַּיִת אוֹ בְּתוֹכָהּ - הַכֹּל טָמֵא[52], חוּץ מֵעַל גַּבָּהּ[53]. הָיְתָה טֻמְאָה עַל גַּבָּהּ[54] - כְּנֶגְדּוֹ בִּלְבַד עַד לָרָקִיעַ[55] טָמֵא, אֲבָל תּוֹכָהּ טָהוֹר, וְתַחְתֶּיהָ וְהַבַּיִת כָּל מַה שֶּׁבָּהֶן טָהוֹר; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ כְּלִי, חוֹצֶצֶת. הָיְתָה מֻנַּחַת עַל הָאָרֶץ וּפִיהָ לִפְנִים, וּכְזַיִת מִן הַמֵּת נָתוּן תַּחְתֶּיהָ - כְּנֶגְדּוֹ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא[56]. הָיְתָה עַל גַּבָּהּ[57] - כְּנֶגְדּוֹ עַד לָרָקִיעַ טָמֵא. הָיְתָה הַטֻּמְאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ בַּבַּיִת - תּוֹכָהּ וְהַבַּיִת טָמֵא[58].

44) שם מ"ה. 45) בכל הדינים שנימנו בהלכה זו עד כאן, אין הבדל בין פיה לפנים לבין פיה לחוץ. 46) כשהכוורת פתוחה לפנים, מתחבר אוירה עם אויר הבית ונעשו אוהל אחד, ולפיכך אם הטומאה באחד מהם - שניהם טמאים. 47) ויש מקום לטומאה להכנס תחתיה ולצאת. 48) אפילו תחת החלק שמחוץ לבית. 49) בפנים או בחוץ. 50) נימוק לטומאת תוכה כשהטומאה בבית, וכן להיפך. 51) נימוק לטומאת גבה שבחלק החוץ, וגם לטומאת תוכה והבית כשהטומאה על גבה מבחוץ. מפני שהכוורת, שהיא כלי, אינה חוצצת, הרי הטומאה כאילו מונחת תחת הכוורת המאהילה עליה, והכלים שעל גבה כאילו מונחים באוהל.

52) אפילו מה שבתוכה, כמבואר למעלה: מפני שהיא כאוהל אחד עם הבית, מה־שאין־כן בפיה לחוץ, שאמרנו למעלה: "ותוכה וגבה טהור". 53) בחלק שבחוץ, מפני שהכוורת הפחותה או הפקוקה, שאינה כלי כלל - חוצצת. 54) מחוץ לבית. 55) כלי המאהיל עליה בכל גובה שהוא. 56) כדין טומאה רצוצה, ואינה בוקעת ועולה מפני שהכוורת חוצצת. 57) מבחוץ. 58) כללו של דבר: בפיה לפנים נידונים תוכה של הכוורת והבית כאוהל אחד, ודיניהם שווים בכל המקרים.

1 **ג. כַּוֶּרֶת[59] שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַבַּיִת[60] וְהִיא מְמַלְּאָה אֶת כָּל**
2 **גֹּבַהּ הַבַּיִת, וּפִיהָ לְמַעְלָה לְקוֹרוֹת הַבַּיִת, וְאֵין בֵּינָהּ**
3 **לְבֵין הַקּוֹרוֹת פּוֹתֵחַ טֶפַח, וְטֻמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַבַּיִת**
4 **טָמֵא[61], טֻמְאָה בַּבַּיִת - מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ טָהוֹר[62]; שֶׁדֶּרֶךְ**
5 **הַטֻּמְאָה לָצֵאת לְתוֹךְ הַבַּיִת בְּפָחוֹת מִטֶּפַח וְאֵין דַּרְכָּהּ**
6 **לְהִכָּנֵס. בֵּין שֶׁהָיְתָה[63] מֻטָּה עַל צִדָּהּ וּפִיהָ לַכֹּתֶל**
7 **וּבֵינוֹ וּבֵין הַכֹּתֶל פָּחוֹת מִטֶּפַח, בֵּין שֶׁהָיְתָה כַּוֶּרֶת**
8 **אַחַת בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתַּיִם זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ וְאֵין בֵּין הָעֶלְיוֹנָה**
9 **לַקּוֹרוֹת אוֹ לַכֹּתֶל פּוֹתֵחַ טֶפַח[64]. הָיְתָה עוֹמֶדֶת[65] בְּתוֹךְ**
10 **הַפֶּתַח וּפִיהָ לְמַעְלָה וְאֵין בֵּינוֹ לְבֵין הַמַּשְׁקוֹף פּוֹתֵחַ**
11 **טֶפַח, וְטֻמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַבַּיִת טָהוֹר[66], טֻמְאָה בַּבַּיִת**
12 **- מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ טָמֵא[67]; שֶׁדֶּרֶךְ טֻמְאָה לָצֵאת וְאֵין**
13 **דַּרְכָּהּ לְהִכָּנֵס.**

59) שם משנה ט. 60) כולה. במקרה זה אין הבדל בין שלימה ופחותה, בין מחולחלת ואפוצה, בין גבוהה מן הארץ טפח או לא. 61) אפילו אוהל ממש עם דפנות אינו מציל, מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך הבית (כמו שמסיים רבינו), עוברת היא גם בפחות מפותח טפח. 62) שאין הטומאה נכנסת בפחות מפותח טפח, והכוורת עם הדפנות מצילה. 63) הכוורת שכולה בתוך הבית. 64) כל אלה דינם כאמור למעלה. 65) שם משנה יוד. כאן מתחילה בבא חדשה. 66) שהרי הטומאה יכולה לצאת מבלי להכנס לאויר הבית. 67) מפני שאין מקום לטומאה לצאת אלא דרך הכוורת, אינה מצילה על מה שבתוכה אפילו עם דפנות.

14 **ד. כַּוֶּרֶת חֲלוּלָה[68] שֶׁהִיא כְּלִי שָׁלֵם[69] וְהָיְתָה מֻנַּחַת[70]**
15 **עַל צִדֶּיהָ בָּאֲוִיר[71], וּכְזַיִת מִן הַמֵּת נָתוּן תַּחְתֶּיהָ אוֹ**
16 **עַל גַּבָּהּ - כֹּל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַזַּיִת בְּתַחְתֶּיהָ וּבְגַבָּהּ**
17 **טָמֵא, וְכָל מַה שֶּׁבַּאֲוִיר תּוֹכָהּ טָהוֹר, אֶלָּא כְּנֶגֶד**
18 **הַטֻּמְאָה, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ כְּנֶגֶד הַטֻּמְאָה בְּתוֹכָהּ טָהוֹר.**
19 **הָיְתָה טֻמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַכֹּל טָמֵא, כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ**
20 **וְכֹל שֶׁכְּנֶגֶד הַטֻּמְאָה לְמַעְלָה עַל גַּבָּהּ אוֹ לְמַטָּה**
21 **תַּחְתֶּיהָ. הָיְתָה גְבוֹהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ**
22 **אוֹ עַל גַּבָּהּ - כֹּל שֶׁתַּחְתֶּיהָ טָמֵא, וְכֹל שֶׁעַל גַּבָּהּ**
23 **טָמֵא; אֲבָל כֹּל שֶׁבְּתוֹכָהּ טָהוֹר, חוּץ מִכְּלִי שֶׁהוּא**
24 **כְּנֶגֶד הַטֻּמְאָה. הָיְתָה טֻמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַכֹּל טָמֵא, כָּל**
25 **מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וכֹל שֶׁלְּמַעְלָה עַל גַּבָּהּ;**
26 **שֶׁהַכֵּלִים מְבִיאִין וְאֵינָן חוֹצְצִין, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ[72].**
27 **לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה כַּוֶּרֶת זוֹ הַמֻּטֶּלֶת עַל הָאָרֶץ פְּחוּתָה**
28 **וּפְקוּקָה בְּקַשׁ אוֹ שֶׁהָיְתָה בָּאָה בְּמִדָּה[73], וּכְזַיִת מִן**
29 **הַמֵּת נָתוּן תַּחְתֶּיהָ - כְּנֶגְדּוֹ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא; עַל גַּבָּהּ**
30 **- כְּנֶגְדּוֹ עַד לָרָקִיעַ טָמֵא; בְּתוֹכָהּ - אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא**
31 **תּוֹכָהּ. הָיְתָה גְבוֹהָה טֶפַח מֵעַל הָאָרֶץ וְטֻמְאָה**
32 **תַּחְתֶּיהָ - תַּחְתֶּיהָ בִּלְבַד טָמֵא; בְּתוֹכָהּ - תּוֹכָהּ בִּלְבַד**
33 **טָמֵא; עַל גַּבָּהּ - כְּנֶגְדּוֹ עַד לָרָקִיעַ טָמֵא. שֶׁכְּבָר**
34 **בֵּאַרְנוּ[74], שֶׁכְּלִי עֵץ הַבָּא בְּמִדָּה - כְּאֹהֶל הוּא חָשׁוּב,**
35 **לֹא כְּכֵלִים, וּלְפִיכָךְ חוֹצֵץ.**

68) שם משנה יא. 69) אינה פחותה. 70) ואין תחתיה פותח טפח. 71) תחת כיפת הרקיע. 72) דינים אלה זהים עם הדינים האמורים בבבא ראשונה של פרק זה, שהרי אין כל נימוק לחלק בין שני המקרים, ונאמרו כאן משום הדינים שבבבות הבאות. 73) כאן משווה רבינו באה במידה לפחותה, כדברי חכמים במשנתנו. וזה סותר לכמה דינים שנאמרו למעלה המנומקים בהבדל שביניהם, היינו, שבאה במידה אף־על־פי שהיא אוהל לא יצאה מתורת כלי, ולפיכך כוח חציצתה מוגבל, ואינה חוצצת בפני מה שעליה ותחתיה, אבל פחותה או אפוצה בטלה מתורת כלי לגמרי, וחוצצת גם בפני מה שעליה ושתחתיה, וגם לא חלו עליה כמה גזירות שגזרו על כלי שהוא אוהל. ולא מצאתי יישוב מניח את הדעת לסתירה זו. [בכסף־משנה צמצם את הקושיא, ושאל רק למה כתב רבינו כאן "או שהיתה באה במידה", הלא גם בדינים שלמעלה המדובר בבאה במידה? ותירץ מה שתירץ, אבל אין כוח תירוצו יפה ליישב את הסתירה]. 74) למעלה פי"ג ה"ג.

36 **ה. כַּוֶּרֶת[75] שֶׁהִיא כְּלִי שָׁלֵם וְהִיא יוֹשֶׁבֶת עַל שׁוּלֶיהָ[76]**
37 **לָאֲוִיר[77], וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ[78] -**
38 **טֻמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת[79]. אֲבָל אִם**
39 **הָיְתָה גְבוֹהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח אוֹ מְכֻסָּה[80] אוֹ כְּפוּיָה**
40 **עַל פִּיהָ, וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ -**
41 **הַכֹּל טָמֵא[81], כֹּל שֶׁבְּתוֹכָהּ וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁעַל**
42 **גַּבָּהּ, אִם הָיְתָה הַטֻּמְאָה לְמַטָּה; שֶׁהַכְּלִי הַמַּאֲהִיל**
43 **מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה וְאֵינוֹ חוֹצֵץ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.**
44 **לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה פְּחוּתָה וּפְקוּקָה בְּקַשׁ[82] אוֹ בָּאָה**
45 **בְּמִדָּה[83], טֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ -**
46 **טֻמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת[84]. וְאִם הָיְתָה**
47 **גְבוֹהָה טֶפַח וְטֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ - תַּחְתֶּיהָ בִּלְבַד טָמֵא[85].**
48 **הָיְתָה טֻמְאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ - כְּנֶגְדּוֹ עַד לָרָקִיעַ**
49 **טָמֵא, וְכֵלִים שֶׁתַּחְתֶּיהָ טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֹהֶל**
50 **וְחוֹצֶצֶת.**

75) שם משנה יג. 76) ואין טפח בינה ובין הקרקע. המדובר בהלכה זו, כשפי הכוורת רחב טפח על טפח (סדרי טהרות). 77) שאין על גבה אוהל. 78) הטומאה תלויה נגד תוכה, למעלה מדפנות הכלי, אבל לא באויר תוכה. 79) ומטמאה כל שכנגדה, ואע"פ שהיא תלויה ואינה רצוצה, רואים אותה כאילו היא תחת השולים, מפני שכלי אינו חוצץ, כמו בפיה לחוץ, בראש פרק זה (ראה הערות שם). 80) והכיסוי אינו מחובר בטיט לכוורת.

ו. גְּמָל[86] שֶׁהוּא עוֹמֵד בָּאֲוִיר[87]: טֻמְאָה תַּחְתָּיו - כֵּלִים שֶׁעַל גַּבָּיו טְהוֹרִים[88]; טֻמְאָה עַל גַּבָּיו - כֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו טְהוֹרִין. הָיָה רוֹבֵץ וְטֻמְאָה תַּחְתָּיו - הֲרֵי זוֹ בּוֹקַעַת וְעוֹלָה וּבוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בִּנְזִירוּת[91], שֶׁאִם הָיָה הַנָּזִיר וּכְזַיִת מִן הַמֵּת תַּחַת הַגָּמָל אוֹ תַּחַת הַמִּטָּה וְכֵיוֹצֵא בָּהּ מִשְּׁאָר הַכֵּלִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא טֻמְאַת שִׁבְעָה - אֵינוֹ מְגַלֵּחַ[92]. וּמִשָּׁם אַתָּה לָמֵד, שֶׁכָּל אֵלּוּ הַהֲלָכוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּטֻמְאַת אֹהָלִים הַנַּעֲשִׂים מִן הָאָדָם אוֹ מִן הַבְּהֵמָה אוֹ מִן הַכֵּלִים - הַכֹּל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מֵהֶן דִּבְרֵי קַבָּלָה[93] וּמֵהֶן גְּזֵרוֹת וְהַרְחָקוֹת. וּלְפִיכָךְ אֵין הַנָּזִיר מְגַלֵּחַ עֲלֵיהֶן, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ אוֹ אֲכִילַת קָדָשָׁיו; וְאֵין הַדְּבָרִים כֵּלָּן אֲמוּרִין אֶלָּא לְעִנְיַן טֻמְאַת תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[94].

86) תוספתא אהלות פי"ג ה"ה. 87) שאין דבר סוכך עליו. 88) שבהמה וחיה טהורה וטמאה חוצצות (למעלה פי"ג ה"ג). מובן שהכלים שתחתיו טמאים, שהרי הגמל מאהיל עליהם ועל הטומאה. 89) דין זה תמוה, למה הטומאה בוקעת ועולה, הלא הצד העליון מציל? וכי בעל־חי גרוע מכוורת פחותה או אפוצה? ובתוספתא שלפנינו הגירסא: "טומאה תחתיו כנגדו עד התהום טמא, ועל גביו כנגדו עד לרקיע טמא". ומפני שבעל־כרחינו עלינו להגיה אחת משתי הגירסאות המנוגדות, רצוי להגיה כאן ולהשוות לגירסא שבתוספתא. (בעקבות החזון־איש). בכסף־משנה הקשה, למה אין אנו אומרים גמל חלול הוא, והצד העליון מאהיל ומטמא כל מה שתחתיו אפילו מה שבצידי הטומאה כמו אדם, למעלה פי"ח ה"א? ודבריו מפליאים, כיצד אפשר לדמות גמל לאדם. הלא אדם אינו חוצץ, ובטן גמל חוצצת? 90) והבטן אינה מאהילה עליה. 91) פ"ז ה"ו. 92) נזיר שנטמא במת, מגלח תוך תקופת נזירותו ומביא קרבנות (תגלחת טומאה וקרבנות טומאה) וסותר את ימי נזרו שעברו בטהרה, ומתחיל למנות מראש. 93) מקובלים איש מפי איש עד משה רבינו מסיני. 94) למעלה פ"ג ה"ג, ופ"ה ה"ה.

81) בגבוהה טפח, שוליה מאהילים על הטומאה, ומביאים את הטומאה לכל מה שתחתיה, ותוכה ועל גבה טמא מפני שהשוליים אינם חוצצים כמבואר למעלה. ואם הטומאה בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא תחת שוליה, שהרי אינם חוצצים. ובמכוסה אף־על־פי שאינה גבוהה טפח מן הקרקע, גם כן הכול טמא מפני שהטומאה בוקעת לתוכה, והרי היא כקבר סתום וטומאה בו במקום אחד, שרואים אותו כאילו מלא טומאה, ומטמא את כל הנוגע בו מכל צד שהוא (רבינו בפירושו למשנה). אמנם למעלה, בדין מוטלת על צידה ואין טפח בינה ובין הקרקע, אמרנו שרק הטומאה עצמה מתפשטת לצדדים, אבל בקיעתה אינה מתפשטת, אולם שם פי הכוורת פתוח, ולא אמרו בבקיעה "כמלא טומאה" אלא במקום סתום מכל צד. (בסדרי טהרות, כתב הבדל אחר בין שני דינים אלה. ולדעתי הוא דחוק מאוד, ראה שם). ובכפויה על פיה, מחלק רבינו בין טומאה על גבה לבין טומאה בתוכה: כשהטומאה בתוכה הכול טמא מדין קבר סתום, אבל אם הטומאה על גבה, אינה מטמאה מה שתחתיה, בהתאם לשיטתו (לקמן פכ"א ה"ג), שכלים טהורים הכפויים על פיהם מצילים על כל מה שבתוכם, ואפילו אינם מחוברים בטיט. ולזה התכוון רבינו בסיום דין זה, באמרו: "וכל שעל גבה, אם היתה הטומאה למטה". ולפי זה, ההגבלה נוגעת לדין כפויה בלבד, ולא לגבוהה טפח ולמכוסה (סדרי טהרות). 82) ויצאה מתורת כלי, כמו שביארנו למעלה. 83) רבינו עומד בשיטתו, שדברים הבאים במידה אינם כלים, ולפיכך חוצצים (ראה בהלכה א הערה ו, ובה"ד הערה ע). 84) וכנגד הטומאה בלבד - טמא, מפני שהכוורת חוצצת בפני התפשטות הטומאה, אבל לא בפני כוח בקיעתה כנגדה ממש. 85) הכלים שתחתיה, אפילו אלה שבצידי הטומאה, טמאים - מפני ששולי הכוורת מאהילים על הטומאה ועל הכלים, ומה שבתוכה ועל גבה טהור, שהשוליים חוצצים.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז'־י"ג אייר תשע"ט

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ט

מצות עשה קצד.

הַמִּצְוָה הַקצ"ד —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהָשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה עַצְמָהּ אִם הִיא קַיֶּמֶת בְּעֵינָהּ, עִם תּוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ (אם כפר על גזלתה בשבועה) אוֹ לִתֵּן דָּמֶיהָ אִם נִשְׁתַּנְּתָה, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל וְגוֹ'" (ויקרא ה, כג). וּכְבָר בֵּאֲרוּ בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (טז.), שֶׁלָּאו דְּגָזֵל הוּא לָאו שֶׁנִּתַּק לַעֲשֵׂה וְאָמְרוּ: "רַחֲמָנָא אָמַר: לֹא תִגְזֹל (שם יט, יג), וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה וְגוֹ'". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפְּרָקִים הָאַחֲרוֹנִים מִ(בבא) קַמָּא.

יום שני ח' אייר ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רסט.

מצות עשה דר.

הַמִּצְוָה הָרס"ט —— הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּהִתְעַלֵּם מִן־הָאֲבֵדָה, אֶלָּא נִקָּחֶנָּה וְנַחֲזִירֶנָּה לִבְעָלֶיהָ, וְהוּא אָמְרוֹ

יִתְעַלֶּה: "לֹא תוֹכַל לְהִתְעַלֵּם" (דברים כב, ג). וּכְבָר בֵּאַרְנוּ (מצות עשה דר) אָמְרָם בַּמִּכְלְתָּא בְּעִנְיַן הָאֲבֵדָה: "נִמְצָאנוּ לְמֵדִין שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא־תַעֲשֶׂה". וּלְשׁוֹן הַגְּמָרָא (בבא מציעא ל.): "הֵשֵׁב אֲבֵדָה עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה הוּא". וּבְמִשְׁנֵה תּוֹרָה כָּפַל אֶת־הַלָּאו בְּעִנְיָן זֶה וְנֶאֱמַר בּוֹ לָאו מְיֻחָד וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת־שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְגוֹ'" (שם, א). וּבְסִפְרֵי (פרשת תצא שם): "לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אָחִיךָ" — מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: "כִּי תִפְגַּע" (שמות כג, ד) — מִצְוַת עֲשֵׂה" וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפ"ב מִבָּבָא מְצִיעָא.

הַמִּצְוָה הָד"ר — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהָשִׁיב (להחזיר) אֶת־הָאֲבֵדָה לִבְעָלֶיהָ, וְהוּא אָמְרוֹ: "הָשֵׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ" (שמות כג, ד); "הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ" (דברים כב, א). וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (בבא מציעא לב.): "הֲשָׁבַת אֲבֵדָה — עֲשֵׂה הוּא". וְאָמְרוּ (ספרי פרשת כי־תצא) עוֹד עַל הָאֲבֵדָה: "נִמְצָאנוּ לְמֵדִים שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא־תַעֲשֶׂה", וְעוֹד נִבְאַר לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁל אֲבֵדָה בִּמְקוֹמוֹ (לא תעשה רסט). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ב' מִ(בבא) מְצִיעָא.

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רלו.

הַמִּצְוָה הָרל"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִין חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִרִיבֻן אֲנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ" (שמות כא, יח). וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינֵי קְנָסוֹת. וְיֵשׁ כָּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קְנָסוֹת כֻּלָּם, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הַכַּוָּנָה בָּזֶה שֶׁלּוֹקְחִים מִמָּמוֹנוֹ (מה שהזיק לו) כְּדֵי מַה שֶׁהִזִּיק, כְּמוֹ שֶׁבָּא בַּקַּבָּלָה: אֲפִלּוּ בִּישׁוֹ בִּלְבַד — הֲרֵי אֵלּוּ גוֹבִים מִמָּמוֹנוֹ כְּדֵי אוֹתוֹ הַשִּׁעוּר. וְדַע שֶׁדִּינֵי קְנָסוֹת אֵלּוּ כֻּלָּם נִזְקֵי אָדָם בְּאָדָם. וְכֵן אִם הִזִּיקָה בְּהֵמָה אֶת־הָאָדָם אוֹ אֶת־הַבְּהֵמָה — הֲרֵי כָּל־הַדִּינִים הָאֵלֶּה לֹא יָדוּן בָּהֶם וְלֹא יִפְסוֹק אֶלָּא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בָּאָרֶץ (שנסמכו לסמכויות אלה ועוד — מדור לדור). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ הִלְכוֹת דִּין זֶה בְּפֶרֶק ח' מִ(בבא) קַמָּא.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רלו.

הַמִּצְוָה הָרל"ו נדפסה ביום הקודם.

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רלו.

מצות לא תעשה רפט. רצו.

הַמִּצְוָה הָרל"ו נדפסה ביום רביעי.

הַמִּצְוָה הָרפ"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּרַצּוֹחַ זֶה־אֶת־זֶה, וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא תִרְצָח" (שמות כ, יג; דברים ה, יז). וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה — נֶהֱרָג בְּהַכָּאָה (בהתזת ראשו) מִן הַצַּוָּאר. אָמַר יִתְעַלֶּה: "מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת" (שמות כא, יד). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ט' מִסַּנְהֶדְרִין (עו:) וּבְפֶרֶק ב' מִמַּכּוֹת.

הַמִּצְוָה הָרצ"ו — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלָּקַחַת כֹּפֶר לְרוֹצֵחַ בְּמִזִּיד, אֶלָּא יֵהָרֵג בְּהֶכְרֵחַ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־תִקְּחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לָמוּת" (במדבר לה, לא). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַכּוֹת (כתובות לז:).

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רכה.

מצות לא תעשה רצה. רצב.

הַמִּצְוָה הָרכ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַגְלוֹת מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה מֵעִירוֹ לְעָרֵי מִקְלָט, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְיָשַׁב שָׁם עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל" (במדבר לה, כה). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת שופטים לדברים יט, ד): "וְיָשַׁב שָׁם — אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'שָׁם' — שָׁם תְּהֵא דִּירָתוֹ, שָׁם תְּהֵא מִיתָתוֹ, שָׁם תְּהֵא קְבוּרָתוֹ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (ז. ואילך).

הַמִּצְוָה הָרצ"ה — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלָּקַחַת כֹּפֶר מֵרוֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה כְּדֵי לְפָטְרוֹ מִן־הַגָּלוּת, אֶלָּא יִגָּלֶה בְּהֶכְרֵחַ. אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־תִקְּחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ" (שם, לב). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּגְמָרָא מַכּוֹת (כתובות לז:).

הַמִּצְוָה הָרצ"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלַּהֲרוֹג אֶת־הַחוֹטֵא בְּשָׁעָה שֶׁנִּרְאֵהוּ שֶׁכְּבָר עָשָׂה עֲבֵרָה שֶׁהוּא חַיָּב עָלֶיהָ מִיתָה (לעומת הדין בשעה שעושה העברה — לא תעשה רצג) קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא לְבֵית דִּין, אֶלָּא נְבִיאֵהוּ לְבֵית דִּין בְּהֶכְרֵחַ וְנָבִיא עָלָיו עֵדִים לִפְנֵיהֶם, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ (הרואים את המעשה) עֵדִים בִּלְבַד (ולא־דיינים), וְהֵם (אחרים) יְדִינוּהוּ בְּמַה־שֶּׁהוּא חַיָּב. וְהָאַזְהָרָה שֶׁבָּאָה בְּעִנְיָן זֶה הוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט" (שם, יב). וּלְשׁוֹן הַמִּכְלְתָּא: "יָכוֹל יַהַרְגוּ אוֹתוֹ מִשֶּׁהָרַג אוֹ מִשֶּׁנָּאַף? — תַּלְמוּד לוֹמַר: וְלֹא יָמוּת הָרוֹצֵחַ עַד־עָמְדוֹ". וַאֲפִלּוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל הֵם שֶׁרָאוּהוּ שֶׁהָרַג — הֲרֵי כֻּלָּם נַעֲשִׂים עֵדִים וּמְעִידִים לִפְנֵי בֵּית דִּין אַחֵר, וּבֵית הַדִּין הָאַחֵר יְמִיתוּהוּ. וּבַמִּכְלְתָּא: "הֲרֵי עֵדָה (בית דין) שֶׁרָאוּ אֶחָד שֶׁהָרַג אֶת־הַנֶּפֶשׁ יָכוֹל יַהַרְגוּ אוֹתוֹ עַד שֶׁלֹּא יַעֲמוֹד אֵצֶל בֵּית דִּין? — תַּלְמוּד לוֹמַר: וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט".

יום ש"ק י"ג אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רמז.
מצות לא תעשה רצג. רצז.
מצות עשה קפב.

הַמִּצְוָה הָרִמ"ז — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַצִּיל הַנִּרְדָּף מִיַּד מִי שֶׁרוֹדְפוֹ לְהָרְגוֹ, אֲפִלּוּ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף, כְּלוֹמַר: שֶׁאָנוּ מְצֻוִּים לַהֲרוֹג אֶת־הָרוֹדֵף, אִם לֹא נוּכַל לְהַצִּיל אֶת־הַנִּרְדָּף אֶלָּא בְּנֶפֶשׁ הָרוֹדֵף, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: ("כי ינצו אנשים .. וקרבה אשת האחד להציל .. מיד מכהו .. והחזיקה במבושיו ..") "וְקַצֹּתָה אֶת־כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ" (דברים כה, יב). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (כי תצא): "בִּמְבֻשָּׁיו (במקומות שהוא בוש בהם) — מָה מְבוּשָׁיו מְיֻחָד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת וַהֲרֵי הוּא בְּ"וְקַצֹּתָה", כָּךְ כָּל־דָּבָר שֶׁיֵּשׁ־בּוֹ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת הֲרֵי הוּא בְּ"וְקַצֹּתָה אֶת־כַּפָּהּ". וְקַצֹּתָה אֶת־כַּפָּהּ — מְלַמֵּד שֶׁאַתָּה חַיָּב לְהַצִּילוֹ בְּכַפָּהּ. מִנַּיִן אִם אֵין אַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ בְּכַפָּהּ, הַצִּילוֹ בְּנַפְשָׁהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ" הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ עִנְיַן צִוּוּי זֶה, וְשֶׁזֶּה שֶׁאָמַר "אֵשֶׁת הָאֶחָד" — לֹא דִּבֵּר אֶלָּא בַּהֹוֶה (במצוי), וְהַכַּוָּנָה הִיא: לְהַצִּיל אֶת הַנִּרְדָּף בְּאֵבָרָיו שֶׁל רוֹדֵף: וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַצִּילוֹ אֶלָּא בַּהֲרִיגַת הָרוֹדֵף לְגַמְרֵי — הוֹרְגִין אוֹתוֹ. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מִסַּנְהֶדְרִין (עג.).

הַמִּצְוָה הָרצ"ג — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלָּחוּס עַל נֶפֶשׁ הָרוֹדֵף פֵּרוּשׁ דָּבָר זֶה: שֶׁזֶּה שֶׁאָמַרְנוּ בַּמִּצְוָה שֶׁקֹּדְמָה לָזוֹ (לא תעשה רצב), שֶׁלֹּא יַהַרְגוּ הָעֵדִים אֶת־הַחוֹטֵא (בחטא שחייבים מיתה) עַד שֶׁיְּדִינוּהוּ בֵּית דִּין בְּמִיתָה — אֵין זֶה אֶלָּא אִם עָבַר וְעָשָׂה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא חַיָּב עָלָיו מִיתָה וְסִיֵּם אוֹתוֹ: אֲבָל בִּשְׁעַת חֶפְצוֹ וַהֲלִיכָתוֹ לַעֲשׂוֹת, הֲרֵי אָז הוּא נִקְרָא: רוֹדֵף — וְחוֹבָה עָלֵינוּ לְמָנְעוֹ וּלְעַכְּבוֹ מִלַּעֲשׂוֹת אֶת־הָעֲבֵרָה שֶׁלִּבּוֹ מִתְאַוֶּה: וְאִם הִתְעַקֵּשׁ וְסָרַב — אָז נִלָּחֵם בּוֹ. וְאִם נוּכַל לְמָנְעוֹ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ בְּכָךְ שֶׁנְּחַסְּרוֹ אֵבֶר מֵאֵבָרָיו, כְּגוֹן שֶׁנַּחְתּוֹךְ יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ נְסַמֵּא אֶת־עֵינוֹ — הֲרֵי זֶה הֵיוֹתֵר טוֹב: וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְמָנְעוֹ אֶלָּא בְּאִבּוּד נַפְשׁוֹ — הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה. וּבָאָה הָאַזְהָרָה מִלָּחוּס עָלָיו וּמִלְּהִמָּנֵעַ מִהֲרִיגָתוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְקַצֹּתָה אֶת־כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ" (שם) וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת תצא שם): "וְקַצֹּתָה אֶת־כַּפָּהּ — מְלַמֵּד שֶׁאַתָּה חַיָּב לְהַצִּילוֹ (את הנרדף על ידה) בְּכַפָּהּ. מִנַּיִן שֶׁאִם לֹא תוּכַל לְהַצִּילוֹ בְּכַפָּה הַצִּילוֹ בְּנַפְשָׁהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ". וְשָׁם אָמְרוּ: "מָה מְבוּשָׁיו מְיֻחָד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת וַהֲרֵי הוּא בְּ"וְקַצֹּתָה אֶת־כַּפָּהּ". כָּךְ כָּל־דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת — הֲרֵי הוּא בְּקַצֹּתָה אֶת־כַּפָּהּ". וְזֶה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁיֵּהָרֵג הָרוֹדֵף עַל חֶפְצוֹ — אֵינוֹ בְּכָל־מִי שֶׁיַּחְפֹּץ לַעֲשׂוֹת אֵיזוֹ עֲבֵרָה שֶׁתִּהְיֶה, וְאֵינוֹ אֶלָּא בָּאָדָם הָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ, וַאֲפִלּוּ הוּא קָטָן (הרודף), אוֹ הָרוֹדֵף אַחַר אַחַת מִכָּל־הָעֲרָיוֹת לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ — וּבִתְנַאי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. וּפְשׁוּט שֶׁהַזִּכּוּר מִכְּלַל הָעֲרָיוֹת, אָמַר יִתְעַלֶּה: "צָעֲקָה הַנַּעֲרָה הַמְּאֹרָשָׂה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ" (שם כב, כז), הָא יֵשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ — מוֹשִׁיעָהּ בְּכָל־דָּבָר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהוֹשִׁיעָהּ. וְהִשְׁוָה דִּין רוֹדֵף אַחֲרֶיהָ וְרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ, אָמַר: "כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה" (שם, כו) וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מִסַּנְהֶדְרִין (עב — עג).

הַמִּצְוָה הָרצ"ז — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּהִתְרַשֵּׁל מֵהַצָּלַת נֶפֶשׁ מִישְׂרָאֵל אִם נִרְאֶנּוּ בְּסַכָּנַת מָוֶת וַאֲבָדָן וְיֵשׁ לָנוּ יְכֹלֶת לְהַצִּילוֹ. כְּגוֹן שֶׁהוּא טוֹבֵעַ בַּמַּיִם וְאָנוּ נֵדַע לִשְׂחוֹת וְנוּכַל לְהַצִּילוֹ. אוֹ שֶׁגּוֹי רוֹצֶה לְהָרְגוֹ וְאָנוּ יְכוֹלִים לְהָסִיר מַה־שֶּׁבִּלְבּוֹ אוֹ לִדְחוֹת מִמֶּנּוּ הֶזֵּקוֹ וּבָאָה הָאַזְהָרָה מִלְּהִמָּנַע לְהַצִּילוֹ בְּאָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ" (ויקרא, יט, טז). וְאָמְרוּ שֶׁגַּם הַכּוֹפֵר עֲדוּתוֹ נִכְלָל בְּאַזְהָרָה זוֹ, לְפִי שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת־מָמוֹן אָחִיו אוֹבֵד וְהוּא יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לוֹ בְּכָךְ שֶׁיַּגִּיד אֶת־הָאֱמֶת. וּכְבָר בָּא עוֹד בְּעִנְיָן זֶה: "אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ" (שם ה, א) וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת קדושים): "מִנַּיִן אִם יוֹדֵעַ אַתָּ לוֹ עֵדוּת, שֶׁאֵין אַתָּה רַשַּׁאי לִשְׂתּוֹק עָלֶיהָ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא־תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ". וּמִנַּיִן אִם רְאִיתוֹ טוֹבֵעַ בַּנָּהָר, לִסְטִים בָּאִין עָלָיו, חַיָּה רָעָה בָּאָה עָלָיו — חַיָּב אַתָּה לְהַצִּילוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא־תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ" וּמִנַּיִן לָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ שֶׁאַתָּה חַיָּב לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר "לֹא־תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין (עג.).

הַמִּצְוָה הַקפ"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַבְדִּיל שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט שֶׁתִּהְיֶנָה מוּכָנוֹת לְמַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה (שיהיו עבורו מקלט מפני נקמתו של "גואל הדם"), וּלְתַקֵּן אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲלֵיהֶן וּלְיַשֵּׁר אוֹתָהּ, וְלֹא יַנִּיחוּ בָּהּ דָּבָר הַמְעַכֵּב אֶת הַבּוֹרֵחַ מִלָّרוּץ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת־גְּבוּל אַרְצְךָ" (דברים יט, ג). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסַנְהֶדְרִין (עז.). וּמַכּוֹת (ז.) וּשְׁקָלִים (פרק א משנה א) וְסוֹטָה. וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ (מצות עשה קעז) אָמְרָם: "עָרֵי מִקְלָט אֵין נוֹהֲגוֹת אֶלָּא בָּאָרֶץ".

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שֶׁקָּרָא – מקרא **וְשָׁנָה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – ללמוד מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה, ולכן נקרא רשע. ואף ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודען על בורין, ומתוך כך נוהגים בו כבוד תלמיד חכם.

אִתְּמַר, קָרָא – מקרא **וְשָׁנָה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הֲרֵי זֶה עַם הָאָרֶץ** – יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל הטהרות. **רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, הֲרֵי זֶה כּוּר** – גרוע מעם הארץ. **רַבִּי יַנַּאי אוֹמֵר, הֲרֵי זֶה כּוּתִי** – דינו ככותי שאסור לאכול מפיתו ולשתות מיינו. שכיון שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו ככותי. **רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אוֹמֵר, הֲרֵי זֶה מָגוּשׁ** – מכשף. כלומר, אדם שאינו משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מִסְּתַבְּרָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב – שהשונה ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש. **דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי** – שכן רגילים האנשים לומר, **רָטִין מָגוּשָׁא** – לוחש המכשף את לחשיו **וְלֹא יָדַע מַאי אָמַר** – ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר, המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרוחות להגיע אך אינו מבין מה הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם הוא **תָּנֵי תַּנָּא** – חוזר על דברי התנאים **וְלֹא יָדַע מַאי אָמַר** - ואינו מבין דבריהם.

תָּנוּ רַבָּנַן אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ – שדברו בו חכמים בכל מקום. **כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית בְּבִרְכוֹתֶיהָ.** שאדם שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כָּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תְּפִילִּין. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ. רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אָמַר כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵינוֹ מְגַדְּלָן לְלִמּוּד תּוֹרָה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים, אֲפִילּוּ קוֹרֵא** – מקרא **וְשׁוֹנֶה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וֶזֶהוּ עַם הָאָרֶץ. קָרָא וְלֹא שָׁנָה** – משנה **הֲרֵי זֶה כּוּר. לֹא קָרָא וְלֹא שָׁנָה** היינו, שאינו יודע כלום **עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר "וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה"** – היינו, שאינו יודע כלום כבהמה שאינה יודעת כלום.

הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, **"יָרֵא אֶת ה' בְּנִי וָמֶלֶךְ (וְ)עִם שׁוֹנִים אַל תִּתְעָרָב". אָמַר רַבִּי יִצְחָק,** מי הם ה'שונים' שנאמר שאין להתערב (להתחבר) עימהם. **אֵלּוּ שֶׁשּׁוֹנִים הֲלָכוֹת** – משניות, שלא שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** – שכך היא כוונת הכתוב, שאיך נפרשו באופן אחר. משיבה הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** ש'שונים' שאמר הכתוב, **שׁוֹנִין בְּחֵטְא, וְכִדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא, כֵּיוָן שֶׁעָבַר אָדָם עֲבֵירָה וְשָׁנָהּ בָּהּ** – וחזר ועבר אותה פעם שניה, **הוּתְּרָה לוֹ** – דומה בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב לומר שמאלו יש להתרחק, **קָא מַשְׁמַע לָן** שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.

תָּנָא, הַתַּנָּאִים – אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין וסברותיו, **מְבַלֵּי עוֹלָם** – גורמים חורבן לעולם.

שואלת הגמרא, **מְבַלֵּי עוֹלָם סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי מי ששונה משניות, גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חיסרון בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, **אָמַר רָבִינָא,** כוונת התנא לאלו **שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן** – היינו, שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכיון שאינם יודעים טעמי המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפניהם לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.

תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְכִי אלו ששונים משניות **מְבַלֵּי עוֹלָם הֵן, וַהֲלֹא מְיַיְשְׁבֵי עוֹלָם הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר "הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ"** – מי ששונה הלכות, 'עולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. **אֶלָּא** הכוונה היא, לאלו **שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן.**

שנינו במשנה, **אִשָּׁה פְּרוּשָׁה וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנַן, בְּתוּלָה צַלְיָנִית** – בעלת תפילה, **וְאַלְמָנָה שׁוֹבֶבֶת** – שנוהגת לבקר שכנותיה תמיד, **וְקָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו** – יבואר בהמשך, **הֲרֵי אֵלּוּ מְבַלֵּי עוֹלָם** – גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשעות שיש בהם.

שואלת הגמרא, **אֵינִי** וכי אלמנה הנוהגת לבקר שכנותיה ממבלי עולם היא, **וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְמַדְנוּ יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה, וְקִיבּוּל שָׁכָר** – שיטרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר שכר **מֵאַלְמָנָה** – שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בכדי הצורך כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, **יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה** - **דְּרַבִּי יוֹחָנָן שַׁמְעָהּ לְהַהִיא בְּתוּלָה** – שמע את אותה בתולה, **דְּנָפְלָה אַאַפָּהּ** והתפללה **וְקָאָמְרָה, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרָאתָ גַּן עֵדֶן וּבָרָאתָ גֵּיהִנֹּם, בָּרָאתָ צַדִּיקִים** – לנחול גן עדן **וּבָרָאתָ רְשָׁעִים** – שדרכם לגיהנם, **יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִּי בְּנֵי אָדָם** להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד **קִיבּוּל שָׁכָר מֵאַלְמָנָה. דְּהַהִיא אַלְמָנָה דַּהֲוָאי בֵּי כְּנִישְׁתָּא בְּשִׁיבְבוּתָהּ** – שהיה בית כנסת בשכנותה, ובכל זאת **כָּל יוֹמָא הֲוָת אָתְיָא וּמַצְלָה בֵּי מִדְרָשֵׁיהּ** – הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו **דְּרַבִּי יוֹחָנָן** שהיה מרוחק מביתה. **אָמַר לָהּ** רבי יוחנן, **בִּתִּי, לֵא בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשִׁיבְבוּתָךְ** ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשי המרוחק מביתך. **אָמְרָה לֵיהּ, רַבִּי, וְלֵא שָׁכַר פְּסִיעוֹת יֵשׁ לִי** על שמגיעה אני עד לבית מדרשך המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צידקות יתירה זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צידקות של זו, שהולכת למקום מרוחק כדי להתפלל. **כִּי קָאָמַר** – לא כל אלמנה הנוהגת בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא **כְּגוֹן יוֹחָנִי בַּת רְטִיבִי** – שהייתה הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי תפילתה. וכך היה מנהגה. כשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפלתי. ואז היתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם, ובא ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והוולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא.

שואלת הגמרא, **מַאי קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו** שנאמר עליו שממבלי עולם הוא. **הָכָא** – בבבל **תַּרְגִּימוּ** - פירשו, **זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַמְּבַעֵט בְּרִבּוֹתָיו** שלאחר שנעשה תלמיד חכם מזלזל ברבותיו שלימדוהו. **רַבִּי אַבָּא אָמַר, זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה. דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וַעֲצוּמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ", 'כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה' זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה** – שעל ידי שפוסק דין מוטעה מחטיא אנשים רבים. 'והפילה' הוא לשון 'נפל' שהוא כינוי לתינוק שלא כלו לו חדשיו. **'וַעֲצוּמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ' זֶה תַּלְמִיד חֲכָמִים שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרֶה** – 'עצומים' על שם שעוצם פיו ואינו מורה לרבים.

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כב עמוד א

רש״י

שֶׁקָּרָא. מִקְרָא: וְשָׁנָה. מִשְׁנָה: וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. לִלְמוֹד סִבָּרַת הַגְּמָרָא בְּטַעֲמֵי הַמִּשְׁנָה מָה הֵם, רָשָׁע הוּא שֶׁאֵין תּוֹרָתוֹ עַל בּוּרְיָיהּ וְאֵין לִלְמוֹד הֵימֶנּוּ, שֶׁע״י הַטְּעָמִים יֵשׁ חִלּוּף בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר וּבְדִינֵי מָמוֹנוֹת לְזִכּוֹת וּלְחַיֵּב וּבְטְהֲרוֹת לְטַמֵּא וּלְטַהֵר, כְּדַאֲמַר בְּבָמָה דּוּכְתֵי מ״ט אָמַר מַר הָכִי וּמַר הָכִי, וְאָמַר מַאי בֵּינַיְיהוּ אִיבָּא בֵּינַיְיהוּ אִיבָּא כָּךְ וְכָךְ, וְעָרוּם הוּא שֶׁהִשּׁוּמֵעַ אֶת קוֹלוֹ שׁוֹנֶה מִשְׁנָיוֹתָיו כְּסָבוּר הוּא שֶׁבְּקִי בְּטַעֲמֵיהֶם וְנוֹהֲגִין בּוֹ כָּבוֹד כְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים: אִתְּמַר גְּרֹס: ה״ז ע״ה. שֶׁחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת וְעַל הַטְּהָרוֹת: בּוּר. גְּרוּעַ מֵעַם הָאָרֶץ: כּוּתִי. וְאָסוּר לֶאֱכוֹל פִּתּוֹ וְיֵינוֹ, דְּכִיוָן שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ חֲכָמִים אֵינוֹ מְקַפִּיד עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים לְדַעְתָּם וְלֹא שָׁנָה אֶלָּא לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ כְּת״ח: מָגוֹשׁ. מְכַשֵּׁף הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם וְגוֹנֵב אֶת הַלְּבָבוֹת, וְאַף זֶה כֵּן: רָטַיִן. תַּרְגּוּם חוֹבֵר חֶבֶר (בְּקָרִיעַ יח) הוּא מָגוֹשׁ, לוֹחֵשׁ הַמְכַשֵּׁף אֶת לְחִשָׁיו וְאֵינוֹ מֵבִין מַה הֵם וּמַה פֵּרוּשָׁם, אֶלָּא כָּךְ מַעֲשֵׂיהֶם, שֶׁהַמְכַשְּׁפוּת בָּא ע״י אוֹתָם הַלְּחָשִׁים: תָּנֵי תַּנָּא. וְאַף זֶה תַּנָּא שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ בְּתַלְמוּד שׁוֹנֶה מִשְׁנָתוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הִיא: אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ. שֶׁנֶּחְשָׁד עַל הַטְּהָרוֹת וְעַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת וּמֵחֲזִיק מְגִּעוֹ טָמֵא: כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא ק״ש. דְּקָא וַדַּאי אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם, אֲבָל יוֹדֵעַ לִקְרוֹת וְקוֹרֵא לֹא ע״ה הוּא: שֵׁנִין הֲלָכוֹת. שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים וְלֹא הִקְפִּידוּ עַל טַעֲמֵי הַמִּשְׁנִיּוֹת: הֲלָכוֹת. מִשְׁנִיּוֹת: פְּשִׁיטָא. דְּהָכִי הוּא אֶלָּא בְּמֵאי נְדָרְשֵׁיהּ אִי לָאו בְּהָכִי: הֶתֵּרָה לוֹ. דּוּמָה בְּעִינָיו הֶתֵּר: מְבַלֵּי עוֹלָם ס״ד. וּמַה הֵם גּוֹרְמִין לְאַחֲרִים: שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן. קָאָמַר שֶׁמְּבַלִּין עוֹלָם בְּהוֹרָאוֹת טְעוּת, דְּכִיוָן דְּאֵין יוֹדְעִין טַעֲמֵי הַמִּשְׁנָה פָּעֲמִים גּוֹרְמִין שֶׁמְּדַמִּין לָהּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה, וְעוֹד יֵשׁ מִשְׁנִיּוֹת הַרְבֵּה (כְּמִשְׁנָיוֹת) דְּאַמְרִינָן הָא מִנֵּי פְּלוּגֵי הוּא וּיְחִידָאָה הִיא וְלֵית הֲלִכְתָּא כְּוֹתֵיהּ, וְעוֹד שֶׁאֵינָן יוֹדְעִים בְּמַחְלוֹקֶת תַּנָּאִים הָרִאשׁוֹנִים הֲלָכָה כְּדִבְרֵי מִי, הִלְכָּךְ מוֹרִין הוֹרָאוֹת טָעוּת: חַיָּיבוֹת עוֹלָם לוֹ. הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת – עוֹלָם שֶׁלּוֹ בְּזִכּוּתוֹ: צַיְילָנִית. בַּעֲלַת תְּפִלָּה: וְאִלְמָנָה שׁוֹבָבִית. בַּעֲלַת שְׁכֵנוֹת, הוֹלֶכֶת וּמְבַקֶּרֶת שְׁכֵנוֹתֶיהָ תָּמִיד: חֲרֵי אִלּוּ מְבַלֵּי עוֹלָם. שֶׁאֵינָן אֶלָּא נוֹאֲפוֹת וּמְכַשֵּׁפוֹת וּמֹרָאוֹת עַצְמָן כְּצִדְקָנִיּוֹת שֶׁלֹּא יִבְדְּקוּ אַחֲרֵיהֶן: קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו. לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: וְקִבּוּל שָׁכָר מֵאַלְמָנָה. שֶׁהֵיְיתָה טוֹרַחַת עַצְמָהּ יוֹתֵר מִן הַצָּרֵךְ כְּדֵי לְקַבֵּל שָׂכָר כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזִיל, לְמַדְנוּ שֶׁיִּטְרִיחַ אָדָם עַצְמוֹ בְּמִצְוָה לְקַבֵּל שָׂכָר יוֹתֵר: בָּרָאתָ צַדִּיקִים. לִנְחוֹל ג״ע: בָּרָאתָ רְשָׁעִים. לִירֵשׁ גֵּיהִנֹּם: שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בְּנֵי אָדָם. לְהַפְסִיד חֶלְקָם עַל יְדֵי מִגֵּן עֵדֶן וְלִירֵשׁ גֵּיהִנֹּם: כִּי קָאָמַר. מְבַלֵּי עוֹלָם: בְּנוֹן יוֹחָנֵי בַּת רְטִיבִי. אַלְמָנָה מְכַשֵּׁפָה הָיְתָה, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ עֵת לֵדַת אִשָּׁה הָיְתָה עוֹצֶרֶת רַחֲמָהּ בְּמְכַשֵּׁפוּת, וּלְאַחַר שֶׁמִּצְטַעֶרֶת הַרְבֵּה הָיְתָה אוֹמֶרֶת אֵלַךְ וַאֲבַקֵּשׁ רַחֲמִים אוּלַי תִּשְׁמַע תְּפִלָּתִי, וְהוֹלֶכֶת וְסוֹתֶרֶת כְּשָׁפֶיהָ וּלְבָלָן יוֹצֵא. פַּעַם אַחַת הָיָה לָהּ שְׁכִיר יוֹם בְּבֵיתָהּ, וְהִיא הָלְכָה לְבֵית הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת, וְשָׁמַע הַשְּׁכִיר קוֹל הַכְּשָׁפִים מִתְקַשְּׁקְשָׁקִין בְּכֵלִי כְּמוֹ שֶׁהוֹלֶדֶת מִקַּשְׁקֵשׁ בְּמֵעֶי הָאֵם, וּבָא וּפָתַח אֶת מְגוּפַת הַכֵּלִי כְּמוֹ שֶׁהוֹלֶדֶת נוֹלֶדֶת, וְיָדְעוּ כִּי בַּעֲלַת כְּשָׁפִים הִיא: הִמְבַּעֵט בְּרִבּוּתָיו. וְקָרֵי לֵיהּ קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו עַל יְדֵי שֶׁיָּמִיד מִתְקַצְּרִין כִּדְאַמְרִינָן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּחֻלִּין (קף ה.): כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה. בְּאִשָּׁה זָרָה מִשְּׁתָעֵי, וְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג עַצְמוֹ כְּשׁוּרָה קָרֵי לֵיהּ נַמֵּי הָכִי: זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ כּוֹ׳. הַפִּילָה לְשׁוֹן נֵפֶל, שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו: עֲצוּמִים. לְשׁוֹן עוֹצֵם עֵינָיו (יְשַׁעְיָה לג), שֶׁסּוֹגְרִים פִּיהֶם וְאֵינָם מוֹרִים לְצָרְכֵּי הוֹרָאָה:

ועד

תוספות

רבי שמואל בר נחמני אמר ה״ז בור. תימה כמאן ס״ל לא כאחרים ולא כר׳ יהודה דאחרים לא קרו בור אלא לשנה ולא קרא זו׳ יהודה אפי׳ עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוף פרק אלו מציאות (כ״מ קף לג.): דדרש ר׳ יהודה בר אילעאי שמעו דבר ה׳ החרדים אל דברו וגו׳ החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחיכם אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי משנה מנדיכם אלו עם הארץ אלמא דבעלי משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע״ה נינהו:

כל שאינו קורא ק״ש שחרית וערבית דברי ר״מ. תימה לר״י דאמר בפ׳ הניזקין (גיטין קף סח.) ובפ׳ ג׳ שאבלו (כלכות קף מז:) איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בטהרה דברי ר״מ ופירש דהרבה ענייני עם הארץ הן ויש שאין מקבלין ממנו עדות כדאמרינן בפ׳ אלו עוברין (פסחים קף מט:) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין מהן עדות וכו׳ ובפ׳ חומר בקודש (חגיגה קף כב.) במאן מקבלין סהדותא מעם הארץ כר׳ יוסי ויש כשר לענין עדות ונחשד על הטהרות ועל המעשרות או לענין זימון או לענין שביעית א״נ לענין דברים שאינן נקחין אלא מן המומחה כדאיתא בפ׳ שני דמסכת ע״ז (קף לט:) בירושלמי אשה פרושה זו היא שיושבת ומלעבת בדברי תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא א״ר אבהו בביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים הוסיפו עליהם בתולתא ציימנית ואלמנה שובבית [מי חגלה נסבת שם ביש] ותינוק שהוא עולה לחדשיו (בתולה ציימנית מציימה אובדת בתוליה ותינוק שהוא עולה לחדשיו) ר׳ חלקיה בשם ר׳ סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירקו ומבזה את הגדולים ממנו א״ר יוסי זהו שבן תשע ואבריו נראה כבן י״ב והוא בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה ודן מתות על ידו והוא פטור רבי פירש מציימנה אובדת בתוליה מחמת צומות בתוליה נושרות אבל מורי אחי הרב ר״מ פי׳ עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ׳ דידן צליינית ובאילו צמה ועושה תעניות שתהא נענת בתפלתה ואינה עושה אלא לגנב את העין שלא יבדקו אחריה ומזנה ואובדת בתוליה:

ועד

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כב עמוד ב

תוספות

ועד כמה עד ארבעין שנין. פי׳ משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שנולד כדאמרינן בפ״ק דמסכת ע״ז (קף ה:) ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת עד היום הזה ש״מ לא קאים איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין וזה היה ממתן תורה עד מ׳ שנה שאז התחילו ללמוד: **בשוין.** רש״י פי׳ אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר״י מפרק הרואה (כלכות קף סג.) דאמר אביי באתרא דאית גבר תמן לא תיהוי גבר פשיטא לא צריכא דשוין אלמא היכא דשוין אין לו לקפוץ להוראה להכי מסתברא הכא לפרש והא רבה דאורי והוא לא הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ׳ שנה בשוין הא דאמר שאין לו להורות עד ארבעין שנין היינו כששוה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם כמותו הגיע להוראה בשנים והוא לא הגיע לשני הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול העיר הוא בחכמה אע״ג שלא הגיע לכלל שנים מורה ורבה גדול העיר בחכמה היה אבל ר״י פי׳ ההוא דפרק הרואה דמיירי באדם שנבנס לעיר שיש שם חכם מורה תמן לא תהוי גבר אפי׳ בשוין אבל אם הוא קבוע בעיר כמותו ושוה לו בחכמה מותר לו להורות כמו שפי׳ רש״י ור״ח פי׳ התם באתר דאית גבר ממונה משתדל בצרכי ציבור לא תקפוץ לתוך שררות אפי׳ בשוין ולפי׳ לא מיירי בהוראה:

פרוש מאהבה פרוש מיראה. בירושל׳ פרק הרואה עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהבו ואין אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא מבעט: שבעה פרושין הן פרוש שכמי וכו׳ פרוש מן הנכייה כו׳ פרוש שכמי טעון מצותיה על בתפיה פרוש נקפי אקיף לי ואני עבד מצוה פרוש קיזאי עבד חדא חובה וחדא מצוה ומקיז חדא בחדא פרוש מן הנכייה מאי דאית לי אנא מנכה ועבד מצות פרוש אדע חובתי ואעשנה הי דא חובתי עבדית דאעביד מצות דכותה פרוש יראה כאיוב פרוש אהבה כאברהם דכתיב (ישעיה מא) זרע אברהם אוהבי אין לך חביב מכולם אלא פרוש אהבה כאברהם: **לעולם** יעסוק אדם בתורה ובמצות אע״פ שלא לשמה. ואי קשיא הא אמרינן בפ״ק דתענית (קף ז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות ובשלהי פרק היה קורא במסכת ברכות (קף יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא נראה לתרץ עוסק שלא לשמה כגון מיראת

1 וְעַד כַּמָּה? עַד אַרְבְּעִין שְׁנִין. אִינִי? וְהָא רַבָּה אוֹרֵי?
2 בְּשָׁוִין: וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ׳: תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין
3 הֵן: פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פָּרוּשׁ נִקְפִּי, פָּרוּשׁ קִיזָאִי, פָּרוּשׁ
4 מְדוֹכְיָא, פָּרוּשׁ "מָה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה", פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה,
5 פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה. פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שְׁכֶם.
6 פָּרוּשׁ נִקְפִּי, זֶה הַמְנַקֵּף אֶת רַגְלָיו. פָּרוּשׁ קִיזָאִי,
7 אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: זֶה הַמַּקִּיז דָּם לִכְתָּלִים.
8 פָּרוּשׁ מְדוֹכְיָא, אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא: דְּמִשַּׁפַּע כִּי
9 מְדוֹכְיָא. פָּרוּשׁ "מָה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה", הָא מַעֲלִיוּתָא
10 הִיא? אֶלָּא אָמַר "מָה חוֹבָתִי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה". פָּרוּשׁ
11 מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, אָמְרוּ לֵיהּ אַבָּיֵי וְרָבָא לְתַנָּא
12 לֹא תִּיתְנֵי פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, דְּאָמַר רַב
13 יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת
14 אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ.
15 אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דְּמִטַּמְּרָא מִטַּמְּרָא וּדְמִגַּלְיָא
16 מִגַּלְיָא, בֵּי דִּינָא רַבָּה לִיתְפָּרַע מֵהֲנֵי דְּחָפוּ גּוּנְדֵּי.
17 אָמַר לֵהּ יַנַּאי מַלְכָּא לְדִבֵּיתֵיהּ: אַל תִּתְיָרְאוּ מִן
18 הַפְּרוּשִׁין, וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין, אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִין
19 שֶׁדּוֹמִין לִפְרוּשִׁין, שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי וּמְבַקְּשִׁין
20 שָׂכָר כִּפְנְחָס: **מתני׳** ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין זְכוּת
21 תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים. וְאִם אַתָּה אוֹמֵר הַזְּכוּת תּוֹלֶה
22 בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִין מַדְּהֶה אַתָּה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי כָּל
23 הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת וּמוֹצִיא אַתָּה שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת
24 שֶׁשָּׁתוּ, שֶׁאוֹמְרִים טְמֵאוֹת הֵן, אֶלָּא שֶׁתָּלְתָה לָהֶן
25 זְכוּת. רַבִּי אוֹמֵר: הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִים,
26 וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מַשְׁבַּחַת אֶלָּא מִתְנַוְּנָה וְהוֹלֶכֶת,
27 לְסוֹף הִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה. נִטְמֵאת מִנְּחָתָהּ עַד
28 לֹא קֻדְּשָׁהּ בִּכְלִי, חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת וְתִפָּדֶה.
29 וְאִם מִשֶּׁקֻּדְּשָׁה בִּכְלִי חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת, וְתִשָּׂרֵף. וְאֵלּוּ שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת

רש״י

1 וְעַד כַּמָּה. הַוֵי רָאוּי לְהוֹרָאָה: וְהָא רַבָּה אוֹרֵי. וְכָל שְׁנוֹתָיו אֵינָן אֶלָּא מ׳ כִּדְאַמְרִי׳ בְּר״ה (קף
2 יח.) רַבָּה וְאַבַּיֵּי מִדְּבֵית עֲלִי קָאָתוּ כּוּ׳: בְּשָׁוִין. אִם שָׁוֶה לְגָדוֹל הָעִיר בְּחָכְמָה מֻתָּר לְהוֹרוֹת,
3 אוֹ שֶׁאֵין זָקֵן מִמֶּנּוּ בְּעִיר: פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי פָּרוּשׁ נִקְפִּי פָּרוּשׁ קִיזָאִי פָּרוּשׁ מְדוֹכְיָא. כֻּלְּהוּ מְפֹרָשׁ
4 לְהוּ: מַעֲשֵׂה שְׁכֶם. שִׁמְלוּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, אַף זֶה מַעֲשִׂיו לְהַנְאָתוֹ שֶׁיְּכַבְּדוּהוּ בְּנֵי אָדָם
5 וְלֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם: הַמְנַקֵּף רַגְלָיו. מְהַלֵּךְ בְּשִׁפְלוּת
6 עָקֵב בְּצַד גּוּדֵל וְאֵינוֹ מֵרִים רַגְלָיו מִן הָאָרֶץ,
7 וּמִתּוֹךְ כָּךְ מְנַקֵּף אֶבְנֵי בְּאֲבָנִים: מַקִּיז דָּם
8 לִכְתָלִים. עוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּעוֹצֵם עֵינָיו שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל
9 בַּנָּשִׁים, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מַכֶּה רֹאשׁוֹ בַּכֹּתֶל וְהַדָּם יוֹצֵא:
10 דְּמִשַּׁפַּע. הוֹלֵךְ כְּפוּף: כִּי מְדוֹכְיָא. בּוּכְנָא עָשׂוּי
11 כְּמִקְבֶּת וְרֹאשׁוֹ כָּפוּף: פָּרוּשׁ מָה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה.
12 לְמִדְּוּנִי׳ מָה עָלַי לַעֲשׂוֹת וְאֶעֱשֶׂה: הָא מַעֲלִיוּתָא
13 הִיא. אם אֵינוֹ בָּקִי בְּאֵסוּרִין וְדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת וּבָא
14 לִלְמוֹד: מָה חוֹבָתִי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה. מָה לַעֲשׂוֹת עוֹד
15 וְלֹא עָשִׂיתִי, וּמַרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ קָיֵם אֶת הַכֹּל:
16 פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה. מֵאַהֲבַת שֵׁכֶר הַמִּצְוֹת, וְלֹא
17 לְאַהֲבַת מִצְוֹת הַבּוֹרֵא: מִיִּרְאָה. שֶׁל עֹנֶשִׁין, אֶלָּא
18 מָה עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת מֵאַהֲבַת הַש״י כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ
19 ה׳ אֱלֹהֵינוּ וְסוֹף הַשֵּׂכָר לְבוֹ: דְּמִטַּמְּרָא מִטַּמְּרָא
20 כּוּ׳. הַנִּסְתָּרוֹת נִסְתָּרוֹת מִבְּנֵי אָדָם וְהַגְּלוּיוֹת
21 גְּלוּיוֹת, וּמ״מ לְב״ד הַגָּדוֹל כֻּלָּם גְּלוּיוֹת, וְהוּא
22 יִפְרַע מִן הַמִּתְכַּסִּים בְּטֵלִיתוֹת וּמֹרָאִין עַצְמָן
23 כְּפְרוּשִׁין וְאֵינָן פְּרוּשִׁין: אַל תִּתְיָרְאוּ מִן הַפְּרוּשִׁין.
24 שֶׁהַפְּרוּשִׁין הָיוּ שׁוֹנְאִין אוֹתוֹ לְפִי שֶׁהָרַג מִן
25 הַחֲכָמִים הַרְבֵּה וְנֶהְפַּךְ לְהִיוֹת צְדוּקִי כִּדְאָמַר
26 בְּקִדּוּשִׁין (קף סו.), וּכְשֶׁמֵּת הָיְתָה אִשְׁתּוֹ יְרֵאָה מֵהֶן
27 שֶׁלֹּא יַעֲבִירוּ הַמְּלוּכָה מִבֵּנָיהָ, וְהָיְתָה אוֹמֶרֶת לוֹ
28 לְבַקֵּשׁ מִלִּפְנֵיהֶם עָלֶיהָ, וְאָמַר לָהּ אַל תִּתְיָרְאִי מִן
29 הַפְּרוּשִׁין שֶׁצַּדִּיקִים הֵן וְלֹא יְגַמְּלוּךְ רָעָה וְלֹא
30 לְבָנַיִךְ שֶׁלֹּא חָטְאוּ לָהֶם: וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין.
31 שֶׁהֵם אוֹהֲבֵי: אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִים. כְּלוֹמַר שֶׁאֵין
32 מַרְאִיתָם כְּתוֹלְדוֹתָם, אֶלָּא צְבוּעִין מִבַּחוּץ וְאֵין
33 תּוֹכָן כְּבָרָם: שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי.
34 רְשָׁעִים. וּמְבַקְּשִׁים שָׂכָר כְּפִנְחָס, אוֹמְרִים לְבָרְיוֹת
35 לְכַבְּדָן כְּפִנְחָס. וְאִיכָּא דְּמִפְרַשׁ לֵהּ לְעִנְיָן
36 צְנִיעוּתָא: מַתְנִי׳ חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת. שֶׁנִּטְמְאוּ
37 עַד שֶׁלֹּא קֻדְּשָׁה בְּכֵלִי: וְתִפָּדֶה. וְתֵצֵא לְחֻלִּין
38 וּמִהַמְּעוֹת יִקָּנֶה אַחֲרֶת. וְתִשָּׂרֵף. שֶׁקֻּדְּשָׁה קְדֻשַּׁת
39 הַגּוּף וְאֵינָהּ יוֹצֵאָה עוֹד לְחֻלִּין:

וכל

1 הִיסּוּרִין כִּי הַכָּא וּמֵאַהֲבַת קִיבּוּל פְּרָס שֶׁאֵינוּ מִתְכַּוֵּן לְהַשְׁלִים רְצוֹן יוֹצְרוֹ שֶׁצִּוָּהוּ עַל כָּךְ אֶלָּא לְהַנְאָתוֹ כְּדַאֲמַרִינַן בְּפ״ק דְּמַסֶּכֶת ע״ז (קף יט.) בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד וְלֹא בְּשֵׁכֶר מִצְוֹתָיו וְהֵיינוּ דְּתַנֵּן
2 (אבות פ״א מ״ג) אַל תִּהְיוּ כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְּשִׁין אֶת הָרַב עַ״מ לְקַבֵּל פְּרָס וְכִי הָא דְּאָמַר בְּפ׳ עֶגְלָה עֲרוּפָה (לקמן מז.) וְאִיתָא בְּנִזִּיר פְּרַק מִי שֶׁאָמַר הַרֵינִי נָזִיר (קף סג:) וּבְפַרְק בְּתְרָא דְּדוֹרִיּוֹת (קף י:) לְעוֹלָם
3 יַעֲסוֹק אָדָם וְכוּ׳ שֶׁבְּשֵׁכֶר מ״ב קָרְבָּנוֹת שֶׁהַקְּרִיב בְּלֵק זְכוּת וְיָצְאָה מִמֶּנּוּ רוּת גַּם הוּא נִתְכַּוֵּן לְהַנְאָתוֹ שֶׁהֶעֱלָה קָרְבָּן לְשֵׁם לְהַשְׁלִים חֶפְצוֹ בְּשֶׁכְּרוֹ וְלֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם וּכְדַאֲמַרִי׳ פ״ק דְּר״ה (קף ד.)
4 הָאוֹמֵר סֶלָע זוּ לְצִדְקָה עַ״מ שֶׁיִּחְיֶה בְּנִי הַ״ז צַדִּיק גָּמוּר אֲבָל הַהִיא שֶׁלֹּא לְשֵׁמָהּ דְּתַעֲנִית וּמס׳ בְּרָכוֹת אֵינוּ עוֹסֵק בְּתוֹרָה כְּדֵי לְקַיֵּם לֹא מְאַבְּדָהּ וְלֹא מִיְּרָאָה אֶלָּא לְהוֹסִיף עַל חֶטְאוֹתָו פֶּשַׁע שֶׁעֲתָה
5 שְׁגֻגּוֹת נַעֲשוּ לוֹ זְדוֹנוֹת שֶׁאַע״פ שֶׁיִּדַּע שֶׁעוֹבֵר לֹא מְנַע מִכָּל תְּאוֹת לִבּוֹ כְּדַמְפַרֵשׁ הַתָּם (כלכות יח.) תְּכֵלִית חָכְמָה תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלֹּא יֵדַע אָדָם קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה וּמְשַׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים
6 וּבוֹעֵט בְּאָבִיו וּבְאִמּוֹ וּבְרֹבּוֹ אוֹ בְּמִי שֶׁגָּדוֹל הַיְמֵנוּ שֶׁנֶּאֱמַר רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה׳ שֶׁכֹּל טוֹב לְכֹל עוֹשֵׂיהֶם לְלוֹמְדֵיהֶם לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא לְעוֹשֵׂיהֶם לַעֲשׂוֹת לְשֵׁמָהּ: **אלו** שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת.
7 תִּימָה אַמַּאי לֹא חָשִׁיב נָמֵי מִת הוּא אוֹ שֶׁמֻּתָּה הִיא דְּאָמְרִי׳ בְּפ״ק (לעיל קף ו:) דְּנִשְׂרֶפֶת וְלֵיכָא לְמִימַר דּוֹקָא הֵיינוּ לְאַחַר שֶׁקִּידֵּשׁ הַקּוֹמֶץ כְּדַתְנִי׳ לְעֵיל אֲבָל הָכָא לֹא חָשִׁיב אֶלָּא הַנִּשְׂרֶפֶת מִשֶּׁקֻּדְּשָׁה
8 בְּכֵלִי דַּה״ה אִם מִשֶּׁקֻּדְּשָׁה בְּכֵלִי דְּנִשְׂרֶפֶת וְאֵיידִי דְּקַתְנִי נָקֵט רִישָׁא קִידֵּשׁ הַקּוֹמֶץ וְרִבּוּתָא נָקֵט אַע״פ דְּכֹבֶד קָדוֹשׁ וְקָרוֹב לְהַקְרָבָה טְפֵי מִקִּידֵּשָׁה בְּכֵלִי אַפ״ה נִשְׂרֶפֶת:
9 (שייך לדף הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לר״י אמאי נשרפת כיון דבדרך בא עליה היינו קודם שתקדוש וכיון דאין המים בודקין אותה כדאמר ונקה האיש מעון בזמן שהאיש
10 מנוקה מעון וכו׳ תיגלי מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרינן גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראויה למנחה לא היתה ראויה לכלי ואין כלי
11 שרת מקדשין אלא בראוי להן ונראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שייך למימר הכי משום דמנחה לברר עון וכשיש שם עדים הרי העון מבורר וא״צ בירור אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך
12 לברר אע״ג דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העון ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מחרות בלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפ״ה מנחה שפיר
13 קדוש והאי דלא חשיב במתני׳ מנחת ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ״ג מפני שידוע פסול שלהן שאינן נבדקות ואין מביאין אותם לשתות:

האומרת

האומרת

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שואלת הגמרא, **וְעַד כַּמָּה** – מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות הלכה לרבים. **עַד אַרְבְּעִין שָׁנִין** – משנהיה בן ארבעים.

מקשה הגמרא, **אֵינִי** – וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי הוא להורות, **וְהָא רַבָּה אוֹרֵי** – והרי רבה היה מורה הוראות לרבים, והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, **בְּשָׁוִין** – זה שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם צעיר הראוי להורות שוה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.

שנינו במשנה, **וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן, שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין הֵן** – תחילה מפרטם התנא לאחר מפרשם. **פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פָּרוּשׁ נָקְפִּי, פָּרוּשׁ קִיזָאִי, פָּרוּשׁ מְדוּכְיָא, פָּרוּשׁ מַה חוֹבְתִּי וְאֶעֱשֶׂנָּה, פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה, פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה.** ומפרש התנא, **פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שְׁכֶם** - שמלו וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה, פורש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים. **פָּרוּשׁ נָקְפִּי, זֶה הַמְנַקֵּיף אֶת רַגְלָיו** – עושה עצמו שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. **פָּרוּשׁ קִיזָאִי, אָמַר רַבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק, זֶה הַמַּקִּיז דָּם לַכְּתָלִים** – עושה עצמו כעוצם עיניו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראוהו בני אדם בכך ויעריכוהו על צדקותו. **פָּרוּשׁ מְדוּכְיָא, אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא, דְּמִשַּׁפַּע כִּי מְדוּכְיָא** – הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיא שראשה כפוף.

פָּרוּשׁ מַה חוֹבְתִּי וְאֶעֱשֶׂנָּה – אומר לאנשים אמרו לי מה עלי לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, **הָא מְעַלְיוּתָא הִיא** – מה גרוע באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, **אֶלָּא דְּאָמַר מַה חוֹבָתִי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה** – שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו, שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה לעשות.

פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה – שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. **פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה** – שפורש מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים את התורה מאהבת ה׳ וסוף השכר לבא.

אָמְרוּ לֵיהּ אַבָּיֵי וְרָבָא לְתַנָּא – ששנה בפניהם ברייתא זו, **לֹא תִּיתְנֵי** – אל תשנה **פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ** – היינו, שגם אם עוסק בתורה ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, דְּמִטַּמְרָא מִטַּמְרָא וּדְמִגַּלְיָא מִגַּלְיָא – מה שנסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל גלוי, **בֵּי דִינָא רַבָּה** – ובית דין הגדול **לִיתְפְּרַע מֵהֲנֵי דַּחֲפוּ גּוּנְדֵּי** – הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.

אָמַר לָהּ יַנַּאי מַלְכָּא לְדִבְיתֵיהּ – לאשתו. **אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין** – כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה. והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיבקש מהם עליה ועל בניה. וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. **וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין** – שהם אוהבי. **אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִין** – אלו שאין תוכם כברם, היינו, מאלו **שֶׁדּוֹמִין לִפְרוּשִׁין** – שמראים עצמם כפרושים, **שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי** - שהם באמת רשעים כזמרי **וּמְבַקְּשִׁין שָׂכָר כְּפִנְחָס** –.ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם כמו פנחס.

במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש, במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין.

משנה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין זְכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים – גם אשה סוטה שיש לה זכות, אין הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים, **וְאִם אַתָּה אוֹמֵר הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִין, מַדְהֶה** – מחסיר את הגוון **אַתָּה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת** – כלומר, מחליש את הכוח ההרתעה של המים בפני כל הנשים, **וּמוֹצִיא אַתָּה שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ** ולא נפגעו על ידי המים, **שֶׁאוֹמְרִים, טְמֵאוֹת הֵן אֶלָּא שֶׁתָּלְתָה לָהֶן זְכוּת.**

רַבִּי אוֹמֵר, הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִים רק לענין שלא תמות מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה **וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מַשְׁבַּחַת, אֶלָּא מִתְנַוְּנָה** – מכחשת והולכת **וְהוֹלֶכֶת, לְסוֹף הִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה** – הכתובה בפרשת סוטה.

נִטְמֵאת מִנְחָתָהּ של סוטה **עַד שֶׁלֹּא קָדְשָׁה בַּכְּלִי** שרת, כיון שלא נתקדשה קדושת גוף, **חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת** שנטמאו קודם שנתקדשו בכלי, **וְתִפָּדֶה** ותצא לחולין ומהמעות יקנה אחרת. **וְאִם** נטמאה **מִשֶّקָּדְשָׁה בַּכְּלִי** – לאחר שנתקדשה בכלי, **חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת** שנטמאו לאחר שנתקדשו בכלי **וְתִשָּׂרֵף** בבית הדשן. שכיון שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.

וְאֵלּוּ הן הסוטות **שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** מפני שאינן ראויות ליקרב ולא להיפדות ולצאת לחולין.

אגרות קודש

ב״ה, אדר״ח אייר, תשי״ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו מודיע אשר מלאו לבנו יוסף יצחק שי׳ שלש שנים בכ״ג בניסן.

והנה אף שיש למצוא היתר לעשות התספורת בימי הספירה, ובמכש״כ [מ]מה שהתירו לעשות זה בחול המועד (עיין שערי תשובה או״ח סי׳ תקל״א) (בכ״ז ובפרט עפמ״ש בפע״ח בביאור גזיזת השערות בימי הספירה) לדעתי כדאי לעשות התספורת בל״ג בעומר ובפרט שמנהג בנ״י לגזוז שערות תינוקות ביום זה, והשי״ת יצליחו שביחד עם זוגתו - שיחיו - יגדלו את כל ילדיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבת הדעת.

בברכה.

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הָאוֹמֶרֶת לבעלה, **טְמֵאָה אֲנִי לְךָ**. או **וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה**, או **וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה**, או **וְשֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה, לְהַשְׁקוֹתָהּ** וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן **וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ** ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה בכלי אינה נפדית, ולהיקרב אינה ראויה שהרי אינה שותה, וגם למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה מן השעורים.

וְכָל הַנְּשׁוּאוֹת לַכֹּהֲנִים אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, **מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** – גם אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתו, שיירי המנחה נשרפים בבית הדשן ואינן נאכלים.

מבאר התנא שדין זה שייך רק, **בְּבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן**, שאז **מִנְחָתָהּ נִשְׂרָפָת** – לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית הדשן, כפי שנתבאר, אולם **וְכֹהֶנֶת** – בת כהן **שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל**, אין בצד הכהונה שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך **מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת** כדין מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.

אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, **מַה בֵּין כֹּהֵן לְכֹהֶנֶת, מִנְחַת כֹּהֶנֶת נֶאֱכֶלֶת וּמִנְחַת כֹּהֵן אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת** כמבואר. **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת** מן הכהונה אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה, **וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל** – אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או חללה. **כֹּהֶנֶת מְטַמְּאָה לְמֵתִים** – מותרת להיטמא למתים, **וְאֵין כֹּהֵן מְטַמֵּא לְמֵתִים**. **כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים** – חטאת אשם ומנחה, **וְאֵין כֹּהֶנֶת אוֹכֶלֶת בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים**.

אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה אפילו בישראל, **מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, הָאִישׁ פּוֹרֵעַ** את ראשו **וּפוֹרֵם** את בגדיו, כשהוא מצורע, **וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת. הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר** – אם אמר האב על בנו קטן, ׳יהא זה בני נזיר׳ חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, **וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו** – אם נדר אביו נזירות והפריש קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו. **וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ** – מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא מקודשת גמורה בכך **וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ** – אינה מקבלת קידושין עבור ביתה. **הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ** לאמה כשהיא קטנה, **וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ** לאמה. **הָאִישׁ נִסְקָל עֲרוּם** – אם עבר על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל ערום. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרוּמָה** אלא בלבישת חלוק. **הָאִישׁ נִתְלֶה** – מגדף או עובד עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְלֵית. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגְנֵיבָתוֹ** – אם גנב ואין לו לשלם לנגנב, מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגנב. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בְּגְנֵיבָתָהּ.**

גמרא. תָּנוּ רַבָּנַן, כָּל הַנְּשׁוּאוֹת לְכֹהוּנָּה, מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת – אין שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קרבים גם הם למזבח. **כֵּיצַד, כֹּהֶנֶת לְוִיָּה וְיִשְׂרְאֵלִית שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן, אֵין מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ** – לבעלה הכהן **חֵלֶק בָּהּ** שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, **וְאֵינָהּ עוֹלָה כָּלִיל** כפי שמנחת כהן קריבה כליל למזבח, **מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ** – שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה עולה כליל אלא הקמיצה. **אֶלָּא הַקּוֹמֵץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ** הכהן קומץ ממנחתה, ומקריב את הקומץ, **וְהַשְּׁיָרִים קְרֵיבִין בְּעַצְמָן** לאחר הקרבת הקומץ.

מקשה הגמרא, איך קרבים השיריים לאחר הקטרת הקומץ, **אִיקְּרֵי כָּאן** – הרי על כגון זה נאמר, **כָּל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לְאִישִׁים** – שכל שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח **הֲרֵי הוּא כְּבַל תַּקְטִירוּ** – הרי שהנותר בבל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצת הגמרא, **אָמַר יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, דְּמַסִּיק לְהוּ לְשׁוּם עֲצִים** – מדובר כאן, שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי ששיריים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ, ושיריים אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. **כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** וכדעת רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח, ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמעורב כאן בשר חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכוון לשם הקטרה. **דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,** לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטר חלק מהם על גבי המזבח, שייריהם אסורים בהקטרה, נאמר, ׳ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח׳, ודרשו, **לְרֵיחַ נִיחוֹחַ אִי אַתָּה מַעֲלֶה** – שהאיסור לעלות על המזבח שיירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על המזבח לריח ניחוח, **אֲבָל אַתָּה מַעֲלֵיהוּ לְשׁוּם עֲצִים** – אך אם מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.

שואלת גמרא, **הָנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא** שהמתכוון להעלות שיריים לשם עצים אינו עובר בבל תקטירו, **אֶלָּא לְרַבָּנַן דְּלֵית לְהוּ הַאי סְבָרָא** – שחולקים על רבי אליעזר וסוברים שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי המזבח גם אם אינו מכוון לעלותם לריח ניחוח, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר את משנתינו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר. משיבה הגמרא, **דְּעָבְדֵי לְהוּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** – כלומר, משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה מתפרשת כדברי הברייתא, שהקומץ קרב בעצמו והשיריים קרבים בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשיריים מתפזרים על בית הדשן. **דְּתַנְיָא,** גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין מנחת נדבה של ישראל, אבל השיריים לא נאכלים, אלא קומץ קרב בפני עצמו והשירים קריבים בפני עצמם, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַקּוֹמֵץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ, וְהַשְּׁיָרִים מִתְפַּזְּרִים עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן** - שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמוץ, אבל בכך הוא חולק, שאם הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השירים, ולכן השירים מתפזרים לאיבוד על בית הדשן.

על כל אחד ואחד לדעת, כי הוא יתברך בהשגחתו הפרטית נותן לכל אדם האפשרות להביא רצון העליון יתברך מן הכוח אל הפועל, בקיום המצוות ובחיזוק היהדות ותורתנו הקדושה בכל עת ובכל מקום שהוא, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו.

היום יום כא אייר

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כג עמוד א

רש״י

וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת [לְכֹהֲנִים] מִנְּחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. וְאֲפִלּוּ קֹרֶב הַקֹּמֶץ בְּהִלְכָתוֹ וְלֹא נִטְמְאוּ נִשְׂרָפִין שִׁירַיִם בְּבֵית הַדֶּשֶׁן כְּדִמְפָרַשׁ בַּגְּמָרָא: כֹּהֶנֶת. בַּת כֹּהֵן: מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת. דְּכָל מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל כְּתִיב (וַיִּקְרָא ו), אֲבָל דְּ[כֹהֶנֶת הַנְּשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱכֶלֶת, וְכֵן כֹּהֶנֶת אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה שֶׁהֲבִיאָה מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת: כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת. מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַבְּהֵמָה אִם נִבְעֲלָה לְפָסוּל: וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל. אִם נָשָׂא גְּרוּשָׁה זוֹנָה וַחֲלָלָה, וְטַעַם דְּכָלֵה מִתְנֵי׳ מִפְּרַשׁ בגמ׳: בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים. חַטָּאת וְאָשָׁם וּמִנְחָה, בְּכֻלָּם כְּתִיב כָּל זָכָר בִּכֹּהֲנִים [יֹאכְלֻנוּ]: מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה. בְּיִשְׂרָאֵל נִמְּי קְמַיְּירִי: אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם. כֵּשֶׁהוּא מְנַגֵּעַ פּוֹרֵעַ רֹאשׁוֹ וּפוֹרֵם בְּגָדָיו: הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בָּנוֹ. קָטָן בְּנָזִיר וְחָלְלָה הַנְּזִירוּת עָלָיו אֲפִלּוּ לְכַשֶּׁיִּגְדַּל: מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו. אִם נָדַר אָבִיו בִּנְזִירוּת וְהִפְרִישׁ קָרְבְּנוֹתָיו וּמֵת וְהָיָה בְּנוֹ נָזִיר, הַבֵּן מְגַלֵּחַ בְּיוֹם מִלְאַת וּמֵבִיא קָרְבָּנוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו: מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ. מְקַבֵּל קִדּוּשֵׁי בִּתּוֹ קְטַנָּה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ: מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ. לְאָמָה כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה: גמ׳ מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. אַחַת מִנְחַת סוֹטָה וְאַחַת מִנְחַת נְדָבָה: מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ. שֶׁהוּא מַקְרִיבָהּ מִשֶּׁלּוֹ, וּכְתִיב כָּל מִנְחַת כֹּהֵן וגו׳: וְאֵינָהּ עוֹלָה כָּלִיל [מִפְּנֵי] שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ. שֶׁלְּכַפָּרָתָהּ הִיא בָּאָה, וְאֵין מִנְחַת זָר וּבַת כֹּהֵן קְרֵבִין כָּלִיל בְּלֹא קְמִיצָה: הַשִּׁירַיִם קְרֵבִין לְעַצְמָן. לְאַחַר שֶׁקָּרַב הַקֹּמֶץ: קָרֵי כָּאן כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ כו׳. כִּי כָּל שֶׁאוֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְרִיבוּ [וְתַקְטִירוּ] לַה׳ (וַיִּקְרָא ב) הָוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב, לָמָּה לֵיהּ לְמִכְתַּב מִמֶּנּוּ, אֶלָּא לְמִדְרָשֵׁיהּ נִמְּי בְּאִנְפֵּי נַפְשֵׁיהּ, לֹא תַקְטִירוּ כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ עוֹלֶה כְּבָר אִשֶּׁה לַה׳. וַיֵּשׁ בְּכֻלָּל לָאו זֶה בְּשַׂר כָּל קָרְבָּנוֹת חוּץ מֵעוֹלָה, וַיֵּשׁ בְּכֻלָּל זֶה שִׁירֵי מִנְחוֹת, וְהָכָא נִמְּי דִּלְמָא בְּתַר חֵלֶק שֶׁלָּהּ אִית לָן לְמִיזַל, וְהַוְיָא הַקְטָרַת קֹמֶץ כְּהִלְכָתוֹ וְאֵלּוּ שִׁירַיִם גְּמוּרִין הֵם וְיֵשְׁנָן בְּבֵל תַּקְטִירוּ: דְּמַסִּיק לְהוּ לְשֵׁם עֲצִים. דְּנִימָא הָכִי, אִם רָאוּיִים הֵן לְהַקְטִיר וְלֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְקֹמֶץ כְּדִין מִנְחַת כֹּהֵן, חֲרֵי זוֹ הַקְטָרָה לִשְׁמָהּ וּקְמִיצָה לֹא מַעֲלָה וְלֹא מוֹרֶדֶת, וְאִם רְאוּיָה הָיְתָה לְקֹמֶץ וְאֵלּוּ שִׁירָיה הֵן כִּשְׁאָר עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה: כִּר״א. פְּלוּגְתַּיְיהוּ בִּזְבָחִים, אֲבָרֵי חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאֵבְרֵי עוֹלָה, ר״א אוֹמֵר יְחֻנֵּם לְמַעְלָה וְרוּאָה אֲנִי אֶת בְּשַׂר חַטָּאת עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּאֵלּוּ הֵן עֲצִים, וְחַכ״א תְּעַבֵּר צוּרָתָן וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, שֶׁאָסוּר לְהַקְטִיר אֵבְרֵי חַטָּאת מִשּׁוּם לָאו דְּכָל שֶׁמִּמֶּנּוּ לְאִשִּׁים, וְר״א סָבַר בְּתַרְיֵהּ דְּהַהוּא קְרָא כְּתִיב קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אוֹתָם לַה׳, שֵׁאוֹר וּדְבַשׁ בִּכּוּרִים אַתָּה מֵבִיא מִן הַתְּמָרִים וּמִנְּחַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהוּא רֵאשִׁית מִן הַשְּׂאוֹר, וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחוֹחַ קָאֵי נִמְּי אִמִּמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַה׳ דְּאוֹקְמֵיהּ בְּבֵל תַּקְטִירוּ, וְאִשְׁמְעִינָן דְּלֹא אִסַּר הַקְטָרָתוֹ אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לְרֵיחַ נִיחוֹחַ: כִּר״א בִּר״ש. בְּמִנְחוֹת בְּפ׳ אֵלּוּ מִנְחוֹת (קף עג:) גַּבֵּי מִנְחַת חוֹטֵא כֹּהֵן שֶׁמֵּבִיא עַל שְׁמִיעַת קוֹל אוֹ עַל בִּטּוּי שְׂפָתַיִם אוֹ עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו בְּדֵלֵי דְּלוּת, וּפְלִיגֵי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמְרֵי, וְהָיְתָה לְכֹהֵן כְּמִנְחָה, מִנְחַת חוֹטְאוֹ שֶׁל כֹּהֵן כָּלִיל כְּמִנְחַת נִדְבָתוֹ וַאֲינָהּ נִקְמֶצֶת וְו״ר שֶׁל דָּרִישׁ לֵיהּ לְקָרָא הָתָם הָכִי, וְכִי נָאֱמַר וְהָיְתָה לְכֹהֵן כְּמִנְחָתוֹ, לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא] כְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁל יִשְׂרָאֵל נִקְמֶצֶת אַף מִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֵן נִקְמֶצֶת, אִי מַה מִּנְחַת יִשְׂרָאֵל שִׁיָּרֶיהָ נֶאֱכָלִין אַף זוֹ שִׁיָּרֶיהָ נֶאֱכָלִין, ת״ל וְהָיְתָה לְכֹהֵן כְּמִנְחָה, לְכֹהֵן כְּמִנְחָה לְעִנְיָן עֲבוֹדַת כֹּהֵן שֶׁטְּעוּנָה קְמִיצָה, וְלֹא לְאִשִּׁים כְּמִנְחָה, הָא בְּיַצַּד הַקֹּמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ וְהַשְּׁיָרִים קְרֵבִין לְעַצְמָם, וְלַיְת לֵיהּ כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ לְאִשִּׁים בְּלָל, ר״א בְּר״ש פְּלִיג עֲלֵיהּ וְאָמַר קֹמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ וְשִׁיָּרַיִם מִתְפַּזְּרִין לְאִבּוּד:

ה״ג

תוספות

האומרת טמאה אני. ירושלמי האומרת טמאה אני לא בחטאת שמתה בעליה היא וחטאת שמתה בעליה ילכו המעות לים המלח דמיא לאשם תלוי אם לאשם תלוי אפי׳ משקדשה בכלי א״ר מתני׳ דמיא לאשם תלוי שנשחט דתנינן תמן אם משנשחט נודע לו הדם ישפך והבשר יצא לבית השריפה: **כל** הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות. פרש״י אחד מנחת סוטה ואחד מנחת נדבה ותימה מנחת נדבה מה חלק יש לו בה והא אפילו רבי יהודה דאומר בפ׳ אין בין המודר (מנליס קף לה:) אדם מביא על אשתו כל קרבנות שהיא חייבת דווקא שהיא חייבת כדמפרש בספרי כגון אם [הקיפה] נזירות בראשה וחיללה את השבת דומיא דמנחת סוטה שהיא חובה דיליף לה מוהביא את קרבנה עליה כל קרבן שעליה אבל מנחת נדבה מודה רבי יהודה שאינו מביא וי״ל משום הכי יש לו חלק משום דקי״ל מה שקנתה אשה קנה בעלה כדתנן בפ״ד דנזיר (קף כל.) אם שלה היתה בהמה החטאת תמות וקא דייק בגמ׳ מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה הלכך יש לו חלק בה אפילו לרבנן דפליגי אדר׳ יהודה ואמרי דווקא קרבן שמכשירה לו מביא עליה דמה שקנת׳ קנה בעלה מידהו בירושלמי דפרק היה מביא משמע דבמנחת סוטה איירי והכי איתא התם מנחתה מלמד שהיא קדשה לשמה כשם שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו ותני רבי חייא ופליג ליקרב כליל אינה יכולה מפני שותפתה של אשה לאכול אינה יכולה מפני שותפתו של איש [אלא] הקומץ [קרב] לעצמו והשירים קריבין לעצמן ואת אומר מנחתה אלא מה דאישתעי קרא אישתעי מתני׳ ותו התם והביא את קרבנה עליה בעלה מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה מכיון שיש לו שותפות במנחה מפריש עליה חוץ מדעתה וא״ת מאחר שיש לו חלק בה א״כ הויא לה מנחת שותפות ואומר בפ״ק דזבחים (קף ה:) הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה ואין בה משום שותפות הא יש בה משום שותפות אינה קריבה משום דכתיב בה נפש והכי קתני בסיפרי בהדיא וי״ל כיון דעיקר כפרה משום דידה נפש קרינן בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דמסיק התם (קף ו.) דקניא להו אלמא משום דמכפרי קרינא ביה נפש: **הקומץ** קרב בעצמו. וא״ת אמאי לא שדינן לכולה מנחה בתר דידה ויהו שיריה נאכלין כדאמר בפ׳ אין בין המודר (מנליס קף לו:) ואיתא בפ״ק דזבחים (קף ו.) ובפ״ק דתמורה (קף כ:) מתכפר עושה תמורה והכא היא מתכפרת במנחה זו י״ל התם מיקני למתכפר כולי זבח ואין לו למקדיש חלק בו אבל הכא יש לו לבעל חלק במנחה: **דמסיק** להו לשום עצים. רש״י פי׳ דנימא הכי אם ראוין הן להקטיר ולא היתה ראויה לקמוץ וכו׳ ותימה מאי תנאי שייך הא ודאי כאילו מעורבין שיריים והוי כאברי עולה ואברי חטאת שנתערבו דפליגי בה ר״א ורבנן (זבחים עז.) דלא שייך בה תנאי דליכא שום ספק אלא ודאי מקצתן ראויה להקטיר ומקצתן לאכול ולהקטיר ואותן מה שבתוכן אין ראוי להקטיר לשם עצים בכל מקום שהוא ולא שייך שום תנאי וכמדומה דרש״י נקט לי׳ אגב שטפיה דההיא דפרק נושאין על האנוסה (יבמות ק.) דתנן כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה נותנין עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים ומפרש בגמרא דמנחתם נקמצת כמנחת ישראל ואינה נאכלת כמנחת כהנים וכולה סוגיא כי הכא והתם ודאי שייך תנאי כשהאחד מקריב מנחה אינו יודע אם כהן הוא או ישראל וצריך להתנות כמו שפירש רש״י כאן והא דתנן בהקומץ רבה (מנחות קף כנ.) נתערב קומצה בשיריה או בשירים של חבירתה לא יקטיר אית לן למימר דסתמא כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר: **הקומץ** קרב לעצמו והשיריים לעצמן. בירושל׳ בעי אליבה דר״ש אלין שיריים משום דאפילו

האומרת ״טְמֵאָה אֲנִי לְךָ״, וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה, וְהָאוֹמֶרֶת ״אֵינִי שׁוֹתָה״, וְשֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ, וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ, וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת לְכֹהֲנִים מִנְּחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת, בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן מִנְחָתָהּ נִשְׂרֶפֶת, וְכֹהֶנֶת שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת. מַה בֵּין כֹּהֵן לְכֹהֶנֶת? מִנְחַת כֹּהֶנֶת נֶאֱכֶלֶת וּמִנְחַת כֹּהֵן אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת. כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל. כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה לַמֵּתִים, וְאֵין כֹּהֵן מִטַּמֵּא לַמֵּתִים. כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֵין כֹּהֶנֶת אוֹכֶלֶת בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים. מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה? הָאִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם, וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת. הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר, וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו, וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ. הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ. הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם, וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרוּמָה. הָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְלֵית. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגְנֵבָתוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בְּגְנֵבָתָהּ: **גמ׳** תָּנוּ רַבָּנַן: כָּל הַנְּשׂוּאוֹת לְכֹהוּנָּה מִנְּחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. כֵּיצַד? כֹּהֶנֶת לְוִיָּה וְיִשְׂרְאֵלִית שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן, אֵין מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ, וְאֵינָהּ עוֹלָה כָּלִיל מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ. אֶלָּא הַקֹּמֶץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ, וְהַשִּׁירַיִם קְרֵבִין עַצְמָן. אֵיקְרֵי כָּאן, כָּל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לָאִישִׁים חֲרֵי הוּא בְּ״בַל תַּקְטִירוּ״? אָמַר יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי: דְּמַסִּיק לְהוּ לְשֵׁם עֲצִים, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דְּתַנְיָא, ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לְרֵיחַ נִיחוֹחַ אִי אַתָּה מַעֲלֶה אֶבָל אַתָּה מַעֲלֵיהוּ לְשֵׁם עֲצִים. הָנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא, אֶלָּא לְרַבָּנַן דְּלֵית לְהוּ הַאי סְבָרָא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? דְּעָבְדֵי לְהוּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּר׳ שִׁמְעוֹן. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר הַקֹּמֶץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ וְהַשִּׁירַיִם מִתְפַּזְּרִים עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן ואפילו מה הם באים משום קומץ או משום שיריים אי תימר משום קומץ אינו נותנו בלילה ואינו נותנו לאחר מיתה ואינו מחשב להן ואי תימר משום שיריים נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה מהו שיחשב להן ופשיט לה מדר״א בר״ש דאמר דמתפזרין על גבי הדשן שלמטה כדמפרש בפ׳ ואלו הן מנחות הדא אמרו נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה ומחשב להן א״ר יוסי בר בון אינו מחשב להו שלא הוכשרו לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח:

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כג עמוד ב

תוספות

כהן ולא כהנת. ירושלמי ר׳ אבהו בעי קמיה ר״ל והכתיב (ויקרא כב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו מעתה כהן ולא כהנת א״ל והכהן משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה ה״ה דבפרק הזורע (חולין קף קלב.) הוה מצי לשנויי נמי הכי ונתן לכהן הזורע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהכא טעמא משום דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו אבל התם דחי ליה משום דאהרן ובניו כתיב בפרשת מנחה אי נמי משום דהתם הוי מיעוט אחר מיעוט:

מה (פ״ק לע״א ממצה) בין איש לאשה. בתוספתא (פ״כ) קא חשיב עובר על מצות עשה שהזמן גרמא מה שאין כן באשה האיש עובר על בל תקיף ועל בל תשחית ועל בל תטמא למתים מה שאין כן באשה האיש נדון בבן סורר ומורה ונעטף ומספר ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ונשנה ואין האשה נמכרת ונשנית האיש נרצע ונמכר לעבד עברי וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת ונמכרת וקונה ולא קתני התם כל הני דמתני׳ אלא דזכאי בבתו משום דמפרש התם בכסף ובשטר ובביאה ותימה אמאי לא חשיב נמי סמיכות תנופות הגשות וקמיצות דבין כהן לכהנת וכל הני דתנן בפ״ק דקידושין (קף ט.) ולא קתני נמי שהעברי יוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון משא״כ בעבריה הזב מטמא בראיות ולא הזבה מצורע אסור בתשמיש המטה ולא מצורעת כדמפרש בריש פרק מחוסרי כפרה (כריתות קף ט:) מחוץ לאהלו ולא מחוץ לאהלה:

האיש (פ״ק לע״א ממצה) מגלח על נזירות. בפ״ד דנזיר (קף ל.) ובפרק בתרא דבריתות (קף כז:) מפ׳ דדוקא על מעות סתומין ולא על מעות מפורשין:

שנאמר את בתי. מרישא דקרא יליף ליה ואמר אבי הנערה אל הזקנים משמע למעט אמה דאינה זכאה בבתה לתת:

ותלית אותו ולא אותה. בפרק נגמר הדין (סנהדרין קף מו.) נפקא לן מוכי יהיה באיש ולא באשה: **בגניבתו** ולא בגניבתה. תימה כיון דאי גנבה אינה נמכרת בגניבתה א״כ אין ב״ד רשאין למוכרה דבית דין אין מוכרין אלא בגניבתו ובפ״ק דקידושין (קף יח:) ממעטי רבנן מורצע את אזנו אזנו שלו ולא אזן של מוכר עצמו דדוקא מכרוהו בית דין נרצע ואשה הואיל ואין בית דין מוכרין אותה אנא ידענא דאינה נרצעת ואמאי איצטריך לרבנן למילף מהעבד ולא אמה העבריה דאינה נרצעת וי״ל כיון דאינה נמכרת אלא ע״י אביה סד״א תיהוי מכירה דאב במקום מכירת בית דין ותרצע להכי איצטריך קרא:

הדרן עלך היה נוטל

ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה. ירושלמי יודעת היתה שאין ארוסה שותה ולמה הכניסה עצמה למספר הזה המרובה בשביל לפוסלה מכתובתה פר״ח ארוסה אע״פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים קתני הכא לא נוטלת כתובתה רש״י פי׳ דליכא למיפשט ממתני׳ הא דאמר רב המנונא שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנונא מיהו אי לא בעי יבם למינסב אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מיהו תימה אי לית לן דרב המנונא קרא מאי איצטריך למעוטי והא תנן בפרק היה מביא (לעיל קף יח:) כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קינוי שייך היכא דלא מיתסרא בסתירותיה אלא מדאיצטריך למעוטי ש״מ דמיתסרא מיהו ליכא למיפשט מהכא משום דמוקי לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאה לפוטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל הלכך שייכא נמי אשתו ליאסר עליו בזנות כדברי הכל: **אלמנה** לכ״ג וכו׳. האי דלא עריב ותני להו אלו לא שותות ולא נוטלות כתובתן ולתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ״ג וכו׳ מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואיילונית זקינה וכו׳ י״ל משום הכי פלגינהו משום דחלוקין בטעמם מיהו תימה אמאי לא תנא מעוברת בתר בבא דאלמנה לכ״ג דדמי בטעמא וה״ל למיתני בתחלת הפרק אלו לא שותות ובתר ליחשב וליזל כולהו כל הני דדמיין להדדי כל חד וטפי הוה שייך למיתני אלו בראש כולן ממאי דתני קצת דלא שותות והדר תני אלו: שאינה

רש״י

1 ה״ג **וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן לֹא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים, דְּבַת הַקְרָבָה הִיא.** דְּמַקְשֵׁי
2 חוֹבְתוֹ לְנִדְבָתוֹ דְּלֵא בָּעֵי קְמִיצָה, אֲבָל הָא דְּלָאו בַּת הַקְרָבָה הִיא דְּדִלְמָא בַּתְּרָבָה דִּידֵהּ
3 אַזְלִינָן וְשִׁירִים גְּמוּרִים נִינְהוּ וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ דְּמִתְפַּזְּרִין: **מַאי טַעְמָא.** קָאָמַר מָתְנֵי׳ מִנְחַת
4 כֹּהֵנֶת נֶאֱכֶלֶת בְּשֵׁאִינָהּ נְשׂוּאָה לְכֹהֵן, וּכְשֶׁהִיא נְשׂוּאָה לְכֹהֵן אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת כְּלִיל מִיהָא לֹא
5 הַוְיָא: **לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ.** בְּכֹהֵן הַנּוֹשֵׂא פְּסוּלָה
6 לְכַהֲנָה כְּתִיב, וְדַרְשִׁינָן בְּקִדּוּשִׁין (קף מז.) לֹא יְחַלֵּל
7 שְׁנֵי חֹלִּוּין, אֶחָד לָהּ וְאֶחָד לְזַרְעוֹ, שֶׁהַכֹּהֵן
8 מְחַלֵּל אֶת שְׁתֵּיהֶן אֲבָל הוּא אֵין מִתְחַלֵּל: **בְּנֵי**
9 **אַהֲרֹן.** לְגָפְשׁ לֹא יִטַּמָּא, וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן בְּאוֹהֲרָה
10 זוֹ: כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכַלֶנָּה. בְּמִנְחָה כְּתִיב:
11 **אִישׁ.** צְרוּעַ הוּא: **אֵין לִי.** שֶׁנֶּחֱלַט בְּטֻמְאַת נְתָקִים
12 אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר סָמוּךְ לוֹ
13 וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע, וְלֹא אִיבְעֵי לֵיהּ לְמִכְתַּב
14 אֶלָּא בְּנֶדֶיו יִהְיוּ פְרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ, דְּהָא
15 כְּתִיב לְעֵיל דְּבִמְצוֹרָע קָמְיֵירֵי, אֶלָּא לְרִבּוּת צָרוּעַ
16 שְׁנֵי בְּגוּן אִשָּׁה: ה״נ **א״כ מַה ת״ל אִישׁ לְעָנְיָן**
17 **שֶׁלְּמַטָּה אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם** וְכוּ׳. מַה ת״ל אִישׁ
18 מֵאַחַר שֶׁסּוֹפֵנוּ לְרַבּוֹת אֶת הָאִשָּׁה: **לְעָנְיָן שֶׁלְּמַטָּה.**
19 לָאו לְמַעוּטֵי מִשְּׁמָאָה הָאֲמוּרָה בְּפָסוּק זֶה בָּא
20 לְמַעוּטֵי, אֶלָּא מֵעָנְיָן הָאָמוּר בַּפָּסוּק שֶׁלְּאַחֲרָיו
21 דִּכְתִיב בֵּיהּ פְּרִיעָה וּפְרִימָה, לוֹמַר לְךָ אִישׁ פּוֹרֵעַ
22 וּפוֹרֵם וְלֹא אִשָּׁה: הֲלָכָה **הִיא בְּנָזִיר.** הֲלָכָה לְמֹשֶׁה
23 מִסִּינַי הוּא בְּהִלְכוֹת נָזִיר: **נָתַתִּי לָאִישׁ.** בְּאָבִיהָ
24 נִתְלִית נְתִינָתָהּ: **וְרָגְמוּ אוֹתוֹ.** [מאי אותו] אִי נִימָא
25 אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ וְהַכְּתִיב גַּבֵּי נַעֲרָה הַמְאוֹרֶסָה
26 וְהוֹצֵאתֶם אֶת שְׁנֵיהֶם וְסִקַּלְתֶּם אוֹתָם, אֶלָּא הָא
27 דְּמַמְעֵט אִשָּׁה לְעִנְיַן עָרוֹם, דְּנָפִיק מֵהַאי קְרָא
28 מְעוּטָא דְּאוֹתוֹ מִשְּׁמַע וְלֹא כְּסוּתוֹ, וּלְהָכֵי נָקֵט
29 לֵיהּ לְהַאי מִשְּׁמְעוּתָא דְּעָרוֹם בְּלָשׁוֹן זָכָר גַּבֵּי
30 אִישׁ לְמֵימְרָא הָא אוֹתָהּ בִּכְסוּתָהּ: **נִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ.**
31 אִם אֵין לוֹ מַה לְּשַׁלֵּם:

הֲדָרָן עֲלָךְ הָיָה נוֹטֵל

32 **אֲרוּסָה.** שֶׁקִּנָּא לָהּ אֲרוּס: **וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם.**
33 לָהּ יָבָם: **לֹא שׁוֹתוֹת.** דְּמַעֲשִׂינְהוּ קְרָא: **וְלֹא נוֹטְלוֹת**
34 **כְּתֻבָּה.** שֶׁהִיא גְּרָמָה לֶאֱסוֹר עַצְמָהּ עָלָיו
35 שֶׁנִּסְתְּרָה אַחַר קִנּוּי, דְּמִקִּנּוּי וְאֵילָךְ לֹא אִימְעִיט
36 כְּדִמְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא, וַאֲפִילּוּ לֵית לָן דְּרַב הַמְנוּנָא
37 (וּדְרִשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁזִּנְּתָה מֻתֶּרֶת לִיבָמָה, נְהִי
38 דְּמֻתֶּרֶת מִיהוּ לֹא בָּעֵי לְמִינְסַב אִשָּׁה זוֹנָה וְהָיָא
39 הִפְסִידָה כְּתֻבָּתָהּ: **תַּחַת אִישָׁהּ.** בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו
40 הַכָּתוּב מְדַבֵּר:

נתינה

1 וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן לֹא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ, דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּר׳ שִׁמְעוֹן
2 אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים, דְּבַת הַקְרָבָה הִיא. אֲבָל
3 בְּהָא אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ: בַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה וְכוּ׳: מַאי
4 טַעְמָא? אָמַר קְרָא: "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא
5 תֵאָכֵל" כֹּהֵן, וְלֹא כֹּהֶנֶת: כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת כֹּהֵן אֵין
6 מִתְחַלֵּל: מְנָלַן? אָמַר קְרָא "וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו" זַרְעוֹ
7 מִתְחַלֵּל וְהוּא אֵינוֹ מִתְחַלֵּל: כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה כוּ׳: מַאי
8 טַעְמָא? אָמַר קְרָא "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן" בְּנֵי
9 אַהֲרֹן וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן: כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קֳדָשִׁים:
10 דִּכְתִיב "כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכַלֶנָּה": וּמַה בֵּין אִישׁ כוּ׳:
11 תָּנוּ רַבָּנָן, "אִישׁ" אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן? כְּשֶׁהוּא
12 אוֹמֵר "וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ" הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם, אִם כֵּן מַה
13 תַּלְמוּד לוֹמַר? "אִישׁ" לְעִנְיַן שֶׁלְּמַטָּה אִישׁ פּוֹרֵעַ וְכוּ׳:
14 הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בִּבְנָהּ בְּנָזִיר.
15 אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר: הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת
16 אָבִיו וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. אָמַר ר׳
17 יוֹחָנָן: הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר: הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ וְאֵין
18 הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ. דִּכְתִיב: "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי
19 לָאִישׁ הַזֶּה": הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת
20 אֶת בִּתָּהּ. דִּכְתִיב: "וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ": הָאִישׁ
21 נִסְקָל עָרוֹם כוּ׳: מַאי טַעְמָא? "וְרָגְמוּ אוֹתוֹ", מַאי
22 "אוֹתוֹ"? אִילֵימָא אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ, וְהָכְתִיב "וְהוֹצֵאתָ
23 אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא..."? אֶלָּא אוֹתוֹ
24 בְּלֹא כְּסוּתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ בְּלֹא כְּסוּתָהּ: הָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין
25 כוּ׳: מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא: "וְתָלִיתָ אתו עַל עֵץ" אוֹתוֹ
26 וְלֹא אוֹתָהּ: הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵבָתוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת
27 בִּגְנֵיבָתָהּ. מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא: "וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ"
28 בִּגְנֵיבָתוֹ וְלֹא בִּגְנֵיבָתָהּ:

הדרן עלך היה נוטל

29 **אֲרוּסָה** וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ"
30 פְּרָט לַאֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם. אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת

נתינה

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן – שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן אינה נקמצת, **לֹא פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** האומר שמתפזרים שיירי המנחה בבית הדשן, **אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים, דְּבַת הַקְּרָבָה הִיא** – לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על גבי המזבח, ואינה נקמצת, **אֲבָל בְּהָא** – אשה הנשואה לכהן, שאין תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה **אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ** שמתפזרת היא בבית הדשן.

שנינו במשנה, **בַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה** לכהן מנחתה נשרפת, וכהנת שנישאת לישראל מנחתה נאכלת **וְכוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא, **דְּאָמַר קְרָא, "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל"**, ודורשים שרק מנחת **כֹּהֵן** אינה נאכלת, **וְלֹא** מנחה של **כֹּהֶנֶת**.

שנינו במשנה, **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת כֹּהֵן אֵין מִתְחַלֵּל**. שואלת הגמרא, **מְנָלָן** – שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה. ומשיבה, **דְּאָמַר קְרָא** לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה **"וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעָמָיו"**, מכאן שעל ידי נשיאת פסולה, **זַרְעוֹ מִתְחַלֵּל** – נפסל מן הכהונה, אך **וְהוּא** – הכהן שנשא את הפסולה **אֵינוֹ מִתְחַלֵּל**.

שנינו במשנה, **כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה כּוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** – כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך. ומשיבה, **אָמַר קְרָא, "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן"** לנפש לא יטמא בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה 'בני אהרן' לומדים שהאיסור להיטמא נאמר רק **לִבְנֵי אַהֲרֹן** – כהנים זכרים, **וְלֹא לִבְנוֹת אַהֲרֹן** – כהנות.

שנינו במשנה, **כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים** וכהנת אינה אוכלת בקדשי קדשים. מבארת הגמרא שדין זה נלמד מ**דִּכְתִיב** לגבי קרבן מנחה, **"כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה"**, ומשמע זכר ולא נקיבה.

שנינו במשנה, **מַה בֵּין אִישׁ כּוּ׳** האיש פורע ופורם, ואין האשה פורעת ופורמת. **תָּנוּ רַבָּנָן**, לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, **"אִישׁ** צרוע הוא". **אֵין לִי** – מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת נגעי קרחת וגבחת **אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מַנִּין. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** בפסוק הסמוך לאחריו, **"וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ** הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים 'והצרוע אשר בו הנגע' מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה צריכה להמשיך שדינו הוא ש'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע'. ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב 'והצרוע', יש ללמוד **שֶׁהֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם** – באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, **אִם כֵּן** – שגם אשה נטמאת בנגעים, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מדוע בפסוק הראשון נאמר **'אִישׁ'**. ומבארת, **לְעִנְיָן שֶׁלְּמַטָּה אִישׁ פּוֹרֵעַ וְכוּ׳** – 'איש' האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני דהינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה** למשה מסיני **הִיא בְּנָזִיר** – דין זה שהאיש מדיר את בנו בנזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר** – גם דין זה נלמד מהלכה למשה מסיני.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ**. מבארת הגמרא שדין זה נלמד מ**דִּכְתִיב**, "ואמר אבי הנערה אל הזקנים **אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה"**, הרי שמסרה התורה את הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ**. מבארת הגמרא שדין זה נלמד מ**דִּכְתִיב "וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ"**, ומשמע איש ולא אשה.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם** ואין האשה נסקלת ערומה **כּוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה, נאמר לגבי אדם שקלל את ה' **"וְרָגְמוּ אֹתוֹ"** – שחייב סקילה. ויש לשאול, **מַאי 'אוֹתוֹ'** – מה באה התורה למעט מ'אותו', **אִילֵימָא** - אם נאמר שבאה התורה לומר, **אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ** – שרק איש חייב סקילה ולא אשה, **וְהָכְתִיב** - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור עבודה זרה שענושן בסקילה, **"וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִוא** אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך וגו' וסקלתם באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. **אֶלָּא** בהכרח שממעטים כך, רק **'אוֹתוֹ'** – איש שיוצא להיסקל, נסקל **בְּלֹא כְּסוּתוֹ** – ערום, **וְלֹא אוֹתָהּ** - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת **בְּלֹא כְּסוּתָהּ**.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין** האשה נתלית **כּוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** – מדוע אין האשה נתלית. ומשיבה, נלמד ממה **שֶׁאָמַר קְרָא "וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ"**, ומשמע **'אוֹתוֹ' וְלֹא אוֹתָהּ**.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵיבָתוֹ** אם אין לו לשלם את הגניבה, **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵיבָתָהּ**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שאין האשה נמכרת בגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה **שֶׁאָמַר קְרָא "וְנִמְכַּר בִּגְנֻבָתוֹ"**, ומשמע שרק גנב נמכר **בִּגְנֵיבָתוֹ, וְלֹא בִּגְנֵיבָתָהּ** – אך אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.

משנה. אֲרוּסָה שקינא לה הארוס ונסתרה, **וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שקינא לה היבם ונסתרה, **לֹא שׁוֹתוֹת** כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, **וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה** כיון שהפסידו עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן שותות **שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ"** – שהאשה ישבת תחתיו, **פְּרָט לַאֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שהן עדיין לא נשואות. וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן נוטלות כתובתן, **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט** וכל שכן לכהן גדול, **מַמְזֶרֶת**

דרך החסידות שהרבי יסד הוא החידוש האלוקי הגדול, שהרבי אינו בודד וחסידים אינם בודדים.

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, וּבַת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, כל אלה כיון שנשואות באיסור, **לֹא שׁוֹתוֹת** שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא שראויה להיות אשתו, **וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה** שהפסידו לעצמן על ידי שנסתרו, וכדלעיל. וגרועות הן מסתם נשואות באיסור שנוטלות כתובתן.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, אך יש מהן שנוטלות כתובה ויש מהן שלא, **וְאֵלּוּ לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי** – שהודתה אחרי הקינוי והסתירה שהיא טמאה, **וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה,** שאת שתיהן כבר אין צורך להשקות, **וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה** לפני שנמחקה מגילתה, כל אלה לא שותות ולא נוטלות כתובה, וכמבואר לעיל שהן גרמו לעצמן להפסיד כתובתן. אבל **אָמַר בַּעְלָהּ אֵינִי מַשְׁקֶה** והוא גרם לה שלא תשתה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקיני, **וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ** שגם כן כבר אין משקים אותה משום שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו בקינוי וסתירה, אלה **נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת.** וכל אלו שדינן לשתות, אם **מֵתוּ בְּעָלֶיהָן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת** שנאמר "והביא האיש את אשתו", וכעת הוא אינו קיים, **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּתָן** כלומר מתוך שלא שותות, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם לא נוטלות כתובה, שמא אכן נטמאו ואיננו יכולים להוכיח זאת.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ** – שגזרו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, **וּמֵנִיקַת חֲבֵירוֹ** שאסרו חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, **לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה** כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן אם כן אינן ראויות לאישות ואינן שותות, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ** – לגרשה, **וּלְהַחֲזִירָהּ לְאַחַר זְמַן** שנסתיימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראויה לאישות ומשקים אותה.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שותות או לא, **אֵילוֹנִית** שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת **וּזְקֵנָה** בגיל שאינה יכולה ללדת **וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד** ששתתה סם המעקר אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, **לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,** אין אלו נחשבות אסורות עליו, מפני שיָכוֹל **הוּא לִישָׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת וְלִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת הֵימֶנָּה. וּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים** שמותרות על בעליהן, **אוֹ שׁוֹתוֹת** כרוב הנשים, **אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה** כאותן שנמנו קודם, שאמרה איני שותה או טמאה אני או שעדים מעידים שטמאה.

וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, **אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה וּמוּתֶרֶת לְבַעְלָהּ. אֵשֶׁת סָרִים** שנסתרס לאחר נישואיהם **שׁוֹתָה.**

בעת מבארת המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה להיסתר עמו ואם תסתר ישקנה, **עַל יְדֵי כָּל עֲרָיוֹת מְקַנִּין** – יכול בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף שהיתה אסורה עליהם גם בלי הזנות, **חוּץ מִן הַקָּטָן** שנתמעט מהפסוק "ושכב איש אותה" **וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ** כגון בהמה.

מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, **וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן** אם רואים שמתנהגות בפריצות. **מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה** לאחר נישואיהן, **אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין** ולא היה יכול לקנא לה. אמנם **לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ** – שיוכלו בית דין להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את אשתו", **אֶלָּא** בית דין מקנין אותה רק כדי **לְפוֹסְלָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף לְהַשְׁקוֹתָהּ** אפשרי, **לְכְשֶׁיֵּצֵא בַּעְלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין** או יבריא מחרשותו או שטותו **יַשְׁקֶנָּה.**

גמרא. שנינו במשנה שארוסה ושומרת יבם אינן שותות. מדייקת הגמרא מלשון המשנה, **מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שַׁתְיָא** – דוקא אינן שותות, **הָא קִנּוּי מְקַנֵּי לָהּ** – אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי שנינו במשנה ׳לא נוטלות כתובה׳, הרי שאסורה עליו. מבררת הגמרא, **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – מנין לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה הגמרא, **דְּתָנוּ רַבָּנַן,** כתוב בתורה **"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ",** ייתור ׳ואמרת׳ בא **לְרַבּוֹת אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִינּוּי** שאף על פי שאינן שותות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת הגמרא, **וּמַתְנִיתִין מַנִּי** – ומי התנא ששנה את משנתנו שארוסה ושומרת יבם אינן שותות, **רַבִּי יוֹנָתָן הִיא, דְּתַנְיָא,** נאמר בפסוק "ואם לא שטית טומאה **תַּחַת אִישֵׁךְ** הנקי ממי המרים", **פְּרָט לַאֲרוּסָה** שאינה שותה שהרי אינה תחתיו, **יָכוֹל שֶׁאֵנִי מוֹצִיא אַף שׁוֹמֶרֶת יָבָם** שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיו, **תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ אִישׁ** כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שותה, שכבר נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, **דִּבְרֵי רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר, "תַּחַת אִישֵׁךְ" פְּרָט לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שאינה שותה, שסובר רבי יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר **אוֹצִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם** שאינה שותה, **וְלֹא אוֹצִיא אֶת אֲרוּסָה** ונוכל להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, **תַּלְמוּד לוֹמַר** בהמשך הפרשה של סוטה, **"אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ" פְּרָט לַאֲרוּסָה** שגם היא נתמעטה, ושתיהן אינן שותות. ומבארת הגמרא את המחלוקת, **מַר** – רבי יונתן **אַלִּימָא לֵיהּ** – נחשבת לו יותר כאשתו כשהיא **אֲרוּסָה, דְּקִידּוּשֵׁי דִּידֵיהּ** – שהוא עצמו קידש אותה, **וְסוֹקְלִין עַל יָדוֹ** אם זינתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן הוא קודם ממעט שומרת יבם, **וּמַר** – רבי יאשיה **אַלִּימָא לֵיהּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם, דְּלֵא מִיחַסְּרָא מִסִּירָה לְחוּפָּה** שהיבמה נקנית בביאה להיות כאשתו לכל דבר, ונחשבת כתחתיו יותר מארוסה, לכן הוא ממעט ארוסה. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יוֹנָתָן הַאי "אִישׁ אִישׁ"** שרבי יאשיה למד מהייתור ששומרת יבם שותה, **מַאי עָבִיד לֵיהּ** לשיטתו שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, **מִיבְּעֵי לֵיהּ לְרַבּוֹת** נשים שאין בעליהן יכול לקנות להן, שבית דין מקַנין להן, ואלו הן, **אֵשֶׁת חֵרֵשׁ, וְאֵשֶׁת שׁוֹטֶה, וְאֵשֶׁת**

"אם בחוקותי תלכו" . . הקדוש־ברוך־הוא כביכול, מתחנן לפניהם שישמרו את התורה, זה עצמו מסייע ונותן כוח לאדם שיעמוד בבחירתו הטובה.

היום יום כד אייר

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כד עמוד א

רש״י

נְתִינָה מִן הַגִּבְעוֹנִים, וְאָסוּרִין לָבֹא בְּיִשְׂרָאֵל כִּדְאַמְרִינָן בִּיבָמוֹת (קף עח:) דָּוִד גָּזַר עֲלֵיהֶן: **לֹא שׁוֹתוֹת.** דְּלֹא נֶאֱמְרָה פָּרָשָׁה אֶלָּא בְּרֵאוּיָה לְקִיָּמָה, וְהָכֵי תְּנִיָּא בְּסִפְרֵי כִּי תִשֶּׁה אִשְׁתּוֹ בְּרֵאוּיָה לְאֵישׁוּת הַכָּתוּב מְדַבֵּר פְּרָט לְאַלְמָנָה לְכ״ג וְכו׳: **וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ.** וְאע״ג דְּשִׁאֵר אַלְמָנָה לְכ״ג לֹא קָנְסוּהָ רַבָּנָן כְּתֻבָּה כִּדְאַמְרִינָן בְּכְתֻבּוֹת בְּפֶרֶק אַלְמָנָה נִזּוֹנִית (קף ק:), זוֹ אֵין לָהּ, דִּסְתִירָתָהּ גָּרְמָה לָהּ לֵיאָסֵר עָלָיו וְאַפִּי׳ הִיא רְאוּיָה לוֹ, הִלְכָּךְ לָאו בַּת כְּתֻבָּה הִיא דְּלֹא עֲדִיפָא מִכְּשֵׁרָה: **אָמַר בַּעֲלָהּ אֵינִי מַשְׁקֶה וְשַׁבַּעֲלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ.** שֶׁהוּא גָּרַם לָהּ שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ: **מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד לֹא שָׁתוּ.** שֶׁל כָּל סוֹטוֹת הַנִּסְתָּרוֹת וּרְאוּיוֹת לִשְׁתּוֹת וְלֹא הִסְפִּיקוּ לִהְשְׁקוֹתָן כו׳: **וְלֹא שׁוֹתוֹת.** דִּבְעֵינָן וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְגו׳: **וכ״ה אוֹמְרִים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה.** כְּלוֹמַר מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא שׁוֹתוֹת לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה, וּבְגֵמ׳ מְפֹרָשׁ פְּלוּגְתֵּיהוּ: **מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ.** שֶׁמַּת וְהִנִּיחָה מְעֻבֶּרֶת וּמִנִּיקָה אוֹ שֶׁגֵּרְשָׁהּ וְהִיא מְעֻבֶּרֶת אוֹ מִנִּיקָה, וְאַסְרוּהָ חֲכָמִים לִנְשֹׂא עַד שֶׁיֵּהָא הַוָּלָד בֶּן ב׳ שָׁנִים שֶׁכָּךְ זְמַן יְנִיקָתוֹ, וְהָלַךְ זֶה וּנְשָׂאָהּ וְקִנָּא לָהּ, לֹא שׁוֹתָה שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ לְקִיָּמָהּ: **יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ.** עַד כ״ד חֹדֶשׁ וּלְהַחֲזִירָהּ, הִלְכָּךְ רְאוּיָה לְאִישׁוּת קָרֵינָא בֵּיהּ: **אֵילוֹנִית.** דּוּכְרָנִיתָא דְּלֹא יָלְדָה, שֶׁמִּמְּעֵי אִמָּהּ נִבְרֵאת כָּךְ וְאֵין לָהּ סִימָנֵי אִשָּׁה לֹא דַּדִּים וְלֹא שְׂעָרוֹת וְקוֹלָהּ עָבֶה: **וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד.** שֶׁשְּׁתַּת כּוֹס עִקָּרִין וְאֲסוּרוֹת לְקִיָּמָהּ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, שֶׁהֲרֵי נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה: **אִשָּׁה כֹּהֵן שׁוֹתָה וּמִתֶּרֶת לְבַעֲלָהּ.** אִם נִמְצֵאת נְקִיָּה. וּבְגֵמ׳ פְּרִיךְ פְּשִׁיטָא: **אִשָּׁה סָרִים.** כְּגוֹן שֶׁנִּסְתְּרָס לְאַחַר שֶׁנִּשְׂאָהּ, דְּקַדְמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוֹעֵל: **שׁוֹתָה.** וּבְגֵמ׳ פְּרִיךְ פְּשִׁיטָא: **ע״י כָּל הָעֲרָיוֹת מִקָּנִין.** אִם קָנָא לָהּ מְאֲבִיהָ וּמְאֶחָיהָ וּמֵאֶחָד מִכָּל הָעֲרָיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וְנִסְתְּרָה הָוֵי קִנּוּיוֹ קִנּוּי וְנֶאֱסֶרֶת עָלָיו וְשׁוֹתָה. וּבְגֵמ׳ פְּרִיךְ פְּשִׁיטָא: **חוּץ מִן הַקָּטָן.** דִּכְתִיב וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ: **וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ.** וּבְגֵמ׳ מְפָרֵשׁ לָהּ: **וְאִלּוּ שֶׁ״ד מִקָּנִין לָהֶן.** אִם רוֹאִין אוֹתָם מִתְנַהֲגוֹת בְּפִרְצוּת: **לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אֲמָרוּ.** הֵם לֹא יַשְׁקוּהָ, דִּבְעֵינָן וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּבַעֲלָה נַמִּי לָא יַשְׁקֶנָּה בְּקִנּוּי זֶה לִכְשֵׁיר צָה [וְלִכְשֶׁיַּצָּא] דִּבְעֵינָן וְקִנָּא וְהֵבִיא, וְרַבִּי יוֹסֵי לֹא בָּעֵי וְקִנָּא וְהֵבִיא: **נמ׳ הָא קִנּוּי מִקָּנִי לָהּ.** לְיֵאָסֵר עָלָיו, מִדְּקָתָנֵי לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה: **ה״נ דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לְרִבּוֹת אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִנּוּי.** וְלֹא גָּרַס אִישׁ אִישׁ, דִּלְדָרְשָׁא אַחֲרִינָא דִּרְשִׁינָן לֵיהּ לְקַמָּן (קף כז.), אֶלָּא רְבוּיָא מִוְּאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, וְה״נ אָמַר לְקַמָּן בְּפִירְקִין וְאָמַרְתָּ רְבוּיָא הוּא: **יָכוֹל שֶׁאֵנִי מוֹצִיא כו׳.** דְּמִמִּשְׁמֻעוּת קְרָא מַשְׁמַע לָן אֲרוּסָה לְמַעוּטֵי דְּלֹא קָרִינָן בָּהּ תֵּחַת אִישָׁהּ, אֲבָל שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרִינָן בָּהּ תֵּחַת אִישָׁהּ כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמָּי׳ דְּלֹא מִיחַסֶּרָא מְסִירָה לְחֻפָּה: **וְרַבִּי יוֹנָתָן.** מְעוּטָא קַמָּא לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם אֲבָל אֲרוּסָה קָרִינָא בָּהּ אִישׁוּת אִי לָאו דְּחָדֵר מַעֲטֵיהּ קָרָא אַחֲרִינָא כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמָּן מִשּׁוּם דְּהוּא קַדְּשָׁהּ וְאִינָהּ בָּאָה לוֹ מִכֹּחַ קִדּוּשֵׁי אֲחֵרִים, וְעוֹד שֶׁנִּסְקָלָת עַל יָדוֹ, מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּשׁוֹמֶרֶת יָבָם: **מַר אֵלִיָּמָא לֵיהּ אֲרוּסָה.** רַבִּי יוֹנָתָן חָשִׁיבָה לֵיהּ אֲרוּסָה אִשָּׁה גְּמוּרָה טְפֵי מִשּׁוֹמֶרֶת יָבָם: **דִּקְדּוּשֵׁי דִּידֵיהּ.** שֶׁע״י קִדּוּשֵׁי עַצְמוֹ בָּאָה לוֹ: **וְסוֹקְלִין עַל יָדוֹ.** אם זִנְתָּה נִסְקֶלֶת בְּשַׁבִּילוֹ: **דִּלְמָא מִחַסְּרָא מְסִירָה לְחֻפָּה.** דְּנִקְנֵית לָיָבָם בְּבִיאָה גְּרִידְתָא וְאַפִּי׳ בְּזִנּוּת לִהְיוֹת כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר כְּדִתְנַן בִּיבָמוֹת (קף נג:) וּמִיתֵּי׳ לָהּ לְקַמָּן בְּפִרְקָא: **לְרִבּוֹת אֲשֶׁת חֵרֵשׁ [וְאֲשֶׁת] שׁוֹטֶה.** שֶׁב״ד מְקַנְּין לָהֶן. וּבְרֵייתָא הִיא בְּשִׁלְהֵי פִּירְקִין:

שעמום

תוספות

שאינה רואיה לילד. רש״י פי׳ שתת כוס עיקרין אבל בפ׳ אע״פ (כתובות קף ס:) לא משמע הכי דמייתי התם ברייתא ותני בה או שהיתה היא עקרה זקינה ואיילונית ושאינה רואיה לילד אלמא דשאינה רואיה לילד לאו עקרה ולפרש״י שתת כוס עיקרין היינו עקרה וזה לשון ר״ח התם איכא למישאל היינו איילונית היינו עקרה היינו שאינה רואיה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש נוחלין (כ״כ קף קיט:) ניסת לב׳ יולדת עד מ׳ ניסת למ׳ שוב אינה יולדת וה״ה שנוכל לפרש שאינה רואיה לילד ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה לינשא דאמר בסוף פרק ד׳ אחזים (יבמות קף לד:) אמר רב נחמן אמר שמואל כל ששהתה אחר בעלה י׳ שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין אר״י ל״ש אלא שאין דעתה לינשא ואע״ג דאמר בגמ׳ בעקרה וזקינה ולפי׳ ר״ח לא הזכיר עקרה במשנה י״ל דלא דק בלישנא מיהו תימה אמאי לא תנא נמי במתני׳ עקרה: **ושאר** כל הנשים או שותות. תימה הא משנה יתירא מאי קמ״ל הא שמעינן ליה מרישא והאומרת איני שותה אינה נוטלת כתובתה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות בדאמר בפרק החולץ (יבמות קף מכ:) אבל ניסת בתוך ג׳ חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסינן ליה להוציא וקרינן בה אשתו הראויה לו ובכהן אפילו לרבנן אינה שותה דמסקינן בפ׳ החולץ (פס לז.) אפילו לרבנן יוציא בגט:

ורבי יונתן האי איש איש מאי עביד ליה מיבעי ליה וכו׳ תימה והא איהו דאמר בפ׳ אלו הנהנקין (סנהדרין קף פה:) גבי איש איש דכי יקלל את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון בנ״א ולא דריש ליה לדרשה אחריתי וכ״ת היכא דאיכא למדרש אפי׳ מאן דאית ליה ד״ת מודה הוא דדרשינן א״כ מאי פריך בריש פרק השואל (כ״מ קף לד:) אהא דקא בעי אבידה מנלן דשומר שכר חייב דתני׳ אם גנוב יגנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת״ל גנוב יגנב מ״מ הניחא למ״ד לא ד״ת אלא למ״ד אמרי׳ מא״ל והא התם איכא למדרש ולא דרשינן אלא אמר ד״ת והכא אמאי דריש לה ואמרי׳ בפ׳ השוחט והמעלה (זבחים קח:) נמי ורבי יוסי מדהוה איש איש דברה האי איש איש נמי דברה אלא השוחט להדיוט דחייב מנא ליה ולא אמרת כיון דמצי למדרש מודה הוא דלא אמר דברה וקשה ליישב שמועות דד״ת דקשי׳ דר״מ אדר״מ ודר׳ יהודה אדר׳ יהודה ודרבי יוסי אדר׳ יוסי ודר״ש אדר״ש דר״מ דאמר בפ׳ ד׳ מיתות (סנהדרין קף טו.) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת השם ד״ת ור״מ דריש ליה לרבות כיניים ובפ״ב דמסכת ע״ז (קף כז.) נמי פליג ר׳ יהודה ור׳ יוסי דא״ר יהודה כותי לא ימול ישראל מפני שהוא מל לשם הר גריזים אמר לו ר׳ יוסי וכי היכן מצינו מילה בתורה לשמה ומפרש טעמא דר׳ יהודה משום דכתיב להי׳ המול ורבי יוסי המול ימול כתיב ואידך נמי הכתיב המול ימול ד״ת כלשון בני אדם [אלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו׳] והתם בהוהא שמעתתא גופיה פלוגתא ר״מ ור׳ יהודה ואמרינן ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר״מ והיינו כר׳ יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד״ת ובפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות קף י״פ.) אמרינן לאחרים בשלמא והפדה לא נפדתה דקסבר ד״ת ואחרים היינו ר״מ כדאיתא בסוף מס׳ הוריות (קף יג:) דר׳ יהודה מהא דהמול ימול דקא אמר ד״ת ובפ׳ מציאת האשה (כתובות קף סז:) מייתי ברייתא העבט תעביטנו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס נותנין לו לשם מתנה וכו׳ דברי רבי יהודה וחכ״א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטנו ד״ת אבל ר׳ יהודה דריש ליה וכן בפ׳ בנות כותים (מלה לכ:) ובפ׳ יוצא דופן (פס קף מד:) איש איש מה ת״ל איש איש לרבות תינוק בן יום א׳ שמטמא בזיבה דברי רבי יהודה ר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה אומר א״צ הרי הוא אומר והזב את זובו וגו׳ א״כ מה ת״ל איש איש ד״ת דר׳ יוסי מההיא דהשוחט והמעלה (זבחים דף קח:) דאייתינן לעיל דקאמר איש איש ד״ת וההיא דהמול ימול דאיהו דדריש לה ופליג אדר׳ יהודה דאמר ד״ת דר״ש ההוא איש איש דקא״ר יוסי בפ׳ השוחט (גם זה שם) ד״ת פליג עליה ר״ש ואמר ודרש לרבות שנים שאחזו באבר והעלו שחייבין ובפ׳ אלו מציאות (ב״מ לא:) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו א״כ מה ת״ל תעביטנו ד״ת ונראה דמאן דס״ל דאמר ד״ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשינן לי׳ וכל הני תנאי סברי להו ד״ת

שעמום

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כד עמוד ב

תוספות

ד״ת מידהו היכא דמצי למידרשיה להעמיד קבלתם או סברתם דרשינן ליה ובהא פליגי מאן דאית ליה דאמר דברה ומאן דלית ליה דברה מאן דאית ליה דברה אין לו כח להוציא יתור הלשון ממשמעות ואם אינו ענין לגופו אלא ביון דמצינו למימר דברה תורה אמר ד״ת ולא נוציאנו ממשמעותו דלאו קרא יתירא הוה להכי פריך בפ׳ השואל (ב״מ דף צד:) הניחא למ״ד לא ד״ת אם כן יגגב קרא יתירא הוא ואם אינו ענין לגניבה תנהו ענין לאבידה דיגגב גניבה משמע ולא אבידה אלא למ״ד דברה תורה א״כ לאו קרא יתירא הוא מאי איכא למימר ובפרק השוחט והמעלה (זבחים דף קח:) אע״ג דאמרינן מדא״ר יוסי האי איש איש דברה תורה ההוא איש איש נמי דברה תורה הוה מצי למידרשיה שפיר חדא לדברה תורה ואידך לרבויא דאיש איש משמע שפיר כל ריבויי כרבי יונתן דהכא דדריש האי איש איש דכי תשטה לרבויא ואיש איש כי יקלל לדברה תורה הוה רבי יוסי מצי למידרשיה איש איש דשחוטי חוץ לרבות שוחט אלא משום דכתיב איש איש דשחוטי חוץ ואיש איש דמעלה בחוץ בחד עניינא מהדר למדרשינהו בחד עניינא וסוגיא דריש נדרים (דף ג.) צריך לפרושי הכי דמרבינן מנזיר להזיר לעשות כיניי נזירות כנזירות וידות נדרים כנדרים ומקיש נדרים לנזירות דכתיב לנדור נדר נזיר להזיר וקא דייק מ״ש גבי נזירות דכתיב נזיר להזיר נדרים נמי לנדור נדר היקשא למה לי אי כתב נדר לנדור דכתביב נזיר להזיר כדקאמרת ולא צריך היקשא השתא דכתיב לנדור נדר ד״ת ופי׳ כיון דלא שינה קרא בדיבוריה א״כ דברה כלשון בני אדם ולאו קרא יתירא הוא למדרש מיניה לרבות כינוין וידות דמשמעות דקרא לא נפקא אלא מריבוי דקרא ובלא קרא יתירא לא מסתבר לרבויינהו ולמימר דליחייב קונם וקונס כמו שיאמר קרבן וכן אם יאמר הריני או אהא כמו שיאמר הריני נזיר הלכך צריך קרא יתירא ולא דמי לכיוני השם דמרבינן איש איש אפילו למ״ד ד״ת דאותן כינויין אשכחן דכתיבי בקרא כמו אל צבאות אהיה שדי כל הני דקתני בשבועות (דף לה.) ועוד דכינוי כתיב בההוא קרא דמברך השם איש איש כי יקלל אלהיו (ויקרא כד) והיינו דאמרי׳ התם בריש נדרים הניחא למ״ד ד״ת דאליביה לא צריך למידרשיה וכו׳ והכי אמר בפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) דאמר ליה ר״א ב״ע לרבי ישמעאל בעלמא כוותיך סבירא לי׳ דדברה תורה והבא שאני מכדי כתיב ליה קרא כי לא חופשה והפדה לא נפדתה למה לי ש״מ לחציה שפחה וחציה בת חורין אלמא אפילו למאן דאית ליה ד״ת דרשינן ליה משום עניינא דקרא הואיל וניתן לידרש ה״ה דדרשינן ליה נמי להעמיד קבלתן או סברתן היכא דלא עקר ליה ממשמעותיה כגון יגגב דכתיב בהדיא גניבה ודרשינן מיניה אבידה משום כפל הלשון הלכך כל הני דפרק אלו מציאות (ב״מ דף לא.) דהשב תשיבם שלח תשלח הוכח תוכיח עזוב תעזוב הקים תקים מות יומת השב תשיב חבל תחבול פתח תפתח נתון תתן כולי עלמא מודו בהו דדרשא דידהו לא עקר להו ממשמעותיה והא דאמרינן הניחא למ״ד לא אמרי׳ ד״ת הייינו ר״ע דלא אשכחיניה דקאמר ד״ת דדריש בפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) והפדה לא נפדתה לפדויה ואינה פדויה ובפרק הערל (יבמות דף ע.) בשמעתתא קמייתא דא״ר אליעזר איש איש ד״ת ודרשי ליה רבי עקיבא לרבות הערל וכן בריש חלק (סנהדרין דף צ:) ובפ׳ ד׳ מיתות (שם דף סד:) הכרת תכרת דא״ר עקיבא הכרת בעוה״ז תכרת לעוה״ב והכי משמע נמי סוגיין בפ׳ אין עומדין (ברכות דף לא:) אם ראה תראה דלרבי ישמעאל דאמר ד״ת ולרבי עקיבא אם ראה מוטב ואם לאו תראה אבל ר׳ ישמעאל אומר בכל דזכתי ד״ת בגון הני דפליג אדר״ע ובפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) נמי וכן ר׳ אלעזר ב״ע בפרק קמא דקידושין (דף יז:) ובפרק אלו מציאות (ב״מ דף לא:) גבי הענק תעניק לבד מההיא דכריתות כדמפרש התם טעמא ולר׳ אלעזר בר׳ יוסי בריש חלק (סנהדרין דף צ:) והא דאמר בפ׳ אלו הן הגולין (מכות דף יב.) בקרא אם יצא יצא הא במ״ד ד״ת הא כמ״ד לא דברה מ״ד התם דברה מסברא קאמר לה כדמפרש אביי התם מסתברא במאן דאמר דברה וכו׳: **ורבי** יונתן האי איש איש מאי עביד ליה וכו׳. תימה האי ריבוי לרבי יאשיה מנליה והיקישא דאיש לאשה לר׳ יונתן מנא ליה וכי אית לן למימר דפליגי בהא נמי דר׳ יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה ור׳ יונתן לית ליה דסומא אינה שותה: **דהאמר** רב קנה לכל. הני לישני דפליגי בהבא על יבמתו (יבמות דף נח.) בשומרת יבם שנפלה מן הנשואין או מן האירוסין לא שייבא דוקא אלא לענין תרומה משום דכבר אכלה אבל לענין להשקותה וליורשה ולטמא לה לא: **כספרים** גרס. אי הכי לימא רב דאמר כרבי יאשיה ולא א״ש אי הכי ובפרש״י לא גרס והוא לא שבש הגירסא אלא בסתם פי׳ לימא רב דאמר וכו׳ ושמא בספרו לא היה כתוב אי הכי:

כשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים כו׳. תימה כיון דקנה מיהת לדברים האמורים בפרשה לפוטרה בגט דכיון שבא עליה הרי היא כאשתו לאותן דברים א״כ מ״ט דרבי יונתן דאלימא ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין דידיה שומרת יבם נמי ביאה דידיה היא ונחנקה על ידו וכ״ש דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יונתן ותו מאי דוחקיה למימר כשמואל והא מסיק דאפילו רב הוה אתי מלתייהו אליביה ולענין השקאה קפיד רחמנא דבעינן ביאה לשם אישות וביבמות בפרק הבא על יבמתו (דף נח.) מוקי לה נמי הא דתנן [אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה] שומרת יבם וכנוסה כגון דבא עליה יבם בבית אחיו וכו׳ כי הכא ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מתרץ גבי השקאה גזירת הכתוב דבעינן ביאה לשם אישות:

אמר לך אנא דאמרי אפי׳ לרבי יונתן. נראה דהכי פירושו לא מיבעיא לרבי יאשיה דמרבה שומרת יבם דאמינא כוותיה והאי דאיצטריך לרבויי משום דכתיב הכא תחת אישך דמשמע שבא עליה לשם אישות וכו׳ לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא הוא כמו שפירש רש״י ואף מה שפירש לשמואל ההיא דאיצטריך רבי יונתן למעוטי שומרת יבם אסמכתא בעלמא הוא תימה נהי דלאו אשתו היא אי לאו מעטיה קרא מהיכא תיתי דבעינן אשתו טפי לענין השקאה מלענין קיניי אי משום דכתיב והביא האיש את אשתו (אלא) ה״נ גבי קיניי כתיב וקינא את אשתו ירושלמי ארוסה לא שותה וישקנה גזירת הכתוב הוא והביא האיש את אשתו ולא יקנא לה התורה אמרה וקינא את אשתו וקינא את אשתו אפי׳ מקצת אשתו ר׳ יודן בעי כמה דתימר תמן וקינא את אשתו וקינא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכוותה תחת אישך תחת אישך אפי׳ מקצת אישך היך עבידה קינא לה ועודה ארוסה ובנסה ונסתרה משקה אותה על קיניוי קינא לה ועודה ארוסה ובנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה (קינא לה ועודה שומרת יבם ובנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה) לא קינא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וקינא לה ולא הספיק לבונסה עד שמת ונפלה לפני אחיו אינו משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו הראשון אבל אם קינא לה היבם ובנסה ומת ונפלה לפני היבם ובנסה ונסתרה משקה אותה על קיניוי: **שאני** התם דלית לה אימתא דבעל.

וא״ת הני דבעי למפשט מארוסה ושומרת יבם לית להו נמי אימתא דבעלה דהא בעלייהו לאו גבייהו נינהו י״ל אפ״ה אית ליה אימתא פן ירגישו בעליהן בפריצותן.

שמע

---

1 שֶׁעֲמוּם. וְר׳ יאשִׁיָּה, הַאי "תַּחַת אִישָׁהּ" מַאי עָבֵיד
2 לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְחַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ.
3 אֶלָּא טַעֲמָא דִּכְתִיבִי הָנֵי קְרָאֵי, הָא לָאו הָכִי הָוָה
4 אָמִינָא אֲרוּסָה שָׁתְיָא? וְהָא כִּי אֲתָא ר׳ אַחָא בַּר
5 חֲנִינָא מִדְּרוֹמָא, אֲתָא וְאַיְיתֵי מַתְנִיתָא בִּידֵיהּ, "מִבַּלְעָדֵי
6 אִישֵׁךְ" מִשֶּׁקְּדָמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לַבּוֹעֵל, וְלֹא שֶׁקְּדָמָה
7 שְׁכִיבַת בּוֹעֵל לַבַּעַל? אָמַר רָמִי בַּר חָמָא: מַשְׁכַּחְתְּ
8 לָהּ כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס בְּבֵית אָבִיהָ. דִּכְוָותָהּ
9 גַּבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ יָבָם בְּבֵית חָמִיהָ,
10 הָא שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרֵית לָהּ? אִשְׁתּוֹ מַעֲלְיֵיתָא הִיא,
11 דְּהָאמַר רַב: קָנָה לַכֹּל? כִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר: לֹא קָנָה
12 אֶלָּא לְדְבָרִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה אִי הָכִי לֵימָא רַב
13 אָמַר כְּרַבִּי יאשִׁיָּה, וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבִּי יוֹנָתָן? אָמַר
14 לָךְ רַב: אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ לְר׳ יוֹנָתָן, מִדְּאִיצְטְרִיךְ
15 קְרָא לְמַעוּטָהּ, מִכְּלָל דְּאִשְׁתּוֹ מַעֲלְיֵיתָא הִיא

ושמואל

שֶׁעֲמוּם. בְּתַרְגְּמָהוֹן לֵב: **הַאי תַּחַת אִישָׁהּ.** בְּתַרְאָה הָאָמוּר בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאוֹת וְגוֹ׳: לְחַקִּישׁ אִשָּׁה לְאִישׁ. בְּרֵישָׁיתָא הִיא בְּשִׁלְהֵי פְּרָקִין, וְהָתָם מְפָרֵשׁ לְמַאי הִלְכְּתָא: הָנֵי קְרָאֵי. דִּמְמַעֲטֵי אֲרוּסָה: מִבַּלְעָדֵי אִישֵׁךְ. מִשְּׁמַע שֶׁבַּעֲלָהּ נָתַן בָּהּ אֶת שִׁבְבָתוֹ קֹדֶם לִסְתִירָה זוֹ: מִשֶּׁכַּחַת לָהּ. דְּאִיצְטְרִיךְ לְמֵעוּטֵי אֲרוּסָה מִקְּרָא אַחֲרִינָא וְלֹא מִמַּעֲטָא מֵהָתָם: כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס בְּבֵית אָבִיהָ. בְּזִנּוּת: בְּבֵית חָמִיהָ. לְאַחַר שֶׁמֵּת אָחִיו: שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרֵית לָהּ. דְּקָאָמְרִתְּ דְּלֹא תִּשְׁתֶּה, הָא אִשְׁתּוֹ מַעֲלְיֵיתָא הִיא בְּבֵיאַת זְנוּת: דְּהָא אֲמַר רַב. בִּיבָמוֹת קָנָה לְכֹל, דִּתְנַן הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד דְּהַיְינוּ בְּזִנּוּת קָנָה, וְאָמַר רַב קָנָה דְּקָתָנֵי מַתְנִי׳ קָנָה לְכֹל, אִם כֵּהֵן הוּא מְאַכִּילָהּ בְּתְרוּמָה וְיוֹרְשָׁהּ וּמְטַמֵּא לָהּ וּמַשְׁקֶה וּפוֹטְרָהּ בְּגֵט בְּלֹא חֲלִיצָה: כִּשְׁמוּאֵל. הָא דְּאָתָא קְרָא לְמֵעוּטֵי כִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר לֹא קָנָה אֶלָּא לְדְבָרִים הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת יְבָמָה, לְקוּם עַל שֵׁם אָחִיו בְּנַחֲלָתוֹ וּלְפִטְרָהּ בְּגֵט, דְּהָא דְּקָנֵי לָהּ יָבָם בְּבִיאָה כָּל דְּהוּ מִיבָּמָה יָבֹא עָלֶיהָ נִפְקָא לָן, דְּלֹא כְּתִיב יְבִמָּה יִקְּחֶנָּה לוֹ לְאִשָּׁה אֶלָּא יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, וְאִשְׁמְעִינָן דְּבִיאָתוֹ עָלֶיהָ הֵן הֵן לְקִידּוּחֵי הָאִישׁוּת שֶׁלּוֹ, הִלְכָּךְ לְמִידֵי דְּאִיתְּמַר בְּהַהּ פָּרָשְׁתָּא רַבִּינְהוּ קְרָא נִשּׂוּאִין הִלְּלוּ, אֲבָל לְמִידֵי אַחֲרִינָא לָאו נִשּׂוּאִין נִינְהוּ, וּמָה אָמוּר בְּפָרָשָׁה פָּטוּר חֲלִיצָה ע״י יִבּוּם וְיָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו שֶׁיּוֹרֵשׁ אֶת נְכָסֵי אָחִיו וְאֵין אָחִיו חוֹלְקִין עִמּוֹ: לֵימָא רַב. דְּאָמַר קָנָה לְכֹל כְּרַבִּי יאשִׁיָּה דְּאָמַר שׁוֹמֶרֶת יָבָם שׁוֹתָה וְאוּקִימְנָא בְּבָא עָלֶיהָ: אֲנָא דְּאָמְרִי אֲפִלּוּ כְּרַבִּי יוֹנָתָן כו׳. וְכָל שֶׁכֵּן כְּרַבִּי יאשִׁיָּה, וְהָא דְּאִיצְטְרִיךְ לְרַבּוּיֵי מֵאִישׁ אִישׁ, לָאו דַּוְקָא, אֶלָּא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא, וְעִקַּר קְרָא לְאִשֵּׁת חֵרֵשׁ וְשׁוֹטָה:

ושמואל

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שַׁעֲמוּם – שהוא אדם שלקוי בתמהון לב. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יֹאשִׁיָּה הַאי "תַּחַת אִישָׁהּ"** שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה שותה, **מַאי עֲבִיד לֵיהּ** לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר, מ"תחת אישך". מתרצת הגמרא, **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ** כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק.

שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה אינה שותה, יש לדייק **אֶלָּא טַעֲמָא** דארוסה אינה שותה, הוא משום **דִּכְתִיבֵי הָנֵי קְרָאֵי** – רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, **הָא לָאו הָכִי** – לולא פסוקים אלו, **הֲוָה אָמִינָא** מהסברא הפשוטה **שֶׁאֲרוּסָה שַׁתְיָא,** וקשה, **וְהָא כִּי אָתָא רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא מִדְּרוֹמָא** – והרי כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, **אָתָא וְאַיְיתֵי מַתְנִיתָא בִּידֵיהּ** – הביא ברייתא בידיו ללמדה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשביע הכהן את האשה "ויתן איש בך את שכבתו **מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ**", משמע שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנסתרה, דהיינו **מְשֶׁקְּדָמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוֹעֵל, וְלֹא שֶׁקְּדָמָה שְׁכִיבַת בּוֹעֵל לְבַעַל,** ואם כן קשה, שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי הפסוקים "תחת אישך" ו"תחת אישה" של רבי יאשיה ורבי יונתן למעטה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רָמִי בַּר חָמָא, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – יתכן אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, **כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס** בזנות **בְּבֵית אָבִיהָ** ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, **דְּכָוְותַהּ** – צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם **גַּבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם,** כדי שתקדם בעילת הבעל לבעילת הבועל, ואם כן מדובר **כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ יָבָם** לאחר מיתת אחיו, **בְּבֵית חָמִיהָ,** וקשה **הָא "שׁוֹמֶרֶת יָבָם" קָרֵית לָהּ** – וכי זו "שומרת יבם" קוראים לה, ואמרת שאינה שותה, **והרי אִשְׁתּוֹ מְעַלְּיָיתָא** – גמורה **הִיא, דְּהָאָמַר רַב** במסכת יבמות, על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא עליה בזנות, ופירש רב **קָנָה לַכֹּל** – לכל הדינים הוא בעלה, שאם היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטרה בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת לה "שומרת יבם" ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו שמיעטה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיטת רב, אלא **כִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר** יבם שבא בזנות **לֹא קָנָה** אותה כאשתו גמורה **אֶלָּא לְדִבְרֵי הָאֲמוֹרִים בַּפָּרָשָׁה** של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו ולפוטרה בגט, אבל לשאר הדברים, , אינה נחשבת אשתו, ולכן ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה.

שואלת הגמרא, **אִי הָכִי לֵימָא רַב דְּאָמַר** שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, **כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה,** שהגמרא אמרה לעיל שמדובר כשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא כרבי יונתן, **וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר** לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, סובר שומרת יבם אינה שותה, **כְּרַבִּי יוֹנָתָן** ולא כרבי יאשיה. דוחה הגמרא, **אָמַר לְךָ רַב** אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, **אֲנָא דְּאָמְרִי** – דברי הם **אֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹנָתָן, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמֵעוּטָהּ** – ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה שותה, **מִכְּלָל** – משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום **דְּאִשְׁתּוֹ מְעַלְּיָיתָא** – גמורה **הִיא.**

אגרות קודש

ב"ה, ג' אייר, תשי"ד

ברוקלין.

הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שמואל מנחם מ' שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ה ניסן ובתחלתו מודיע אשר בנו ראובן שלמה שי' התחיל ללמוד חומש, ויה"ר מהשי"ת אשר מלימוד המקרא יגדל לבן עשר למשנה וכו' והוא וזוגתו שיחיו ירוו ממנו רוב נחת חסידותי מתוך פרנסה טובה והרחבת הדעת.

נהניתי ממ"ש אודות העסקנות של צעירי אגו"ח בירוש"ת בפורים העבר ובודאי גם על להבא ינהג מנהג טוב זה להודיע ע"ד הנ"ל וכל המפרט בזה ה"ז משובח. ולפלא שעד עתה לא קבלתי ידיעות מפעולותיהם הטובות מפורים ועד עתה ובפרט ע"ד השתתפות בכינוס צעירי אגו"ח אשר בודאי היתה במדה המתאימה ואחכה לבשו"ט.

מקריאת ידיעותיו נשאר רושם אשר עבודת צעירי אגו"ח כשמבקרים בבתי כנסיות ומושבים אין להם תכנית מפורטת מראש וסומכין על המצב כשיבואו על אתר וכו' ואף שבודאי א"א לקבוע הפרטי פרטים קודם בואם על אתר אבל צריך שתהי' תכנית די מפורטת בכדי שלא יהי' בלבולים ואי סדר וכו' והרי צריך להזהר בכל מקום שבאים ביותר כיון שמביטים עליהם כעל דוגמא מהו צעיר חסיד חב"די וכשמוצאים איזה גרעון יש מקום לחשש שיתלו זה בהכלל ולא באיש פרטי זה וד"ל, וכבר ידוע מרז"ל כגון אנא דאי שקילנא וכו' (יומא פו, א).

בברכה שיזכה לבשר תמיד טוב בגו"ר הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לחבריו בעבודתו בקדש.

מ. שניאורסאהן

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וּשְׁמוּאֵל אָמַר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, **אֲנָא דְּאָמְרִי** – דברי הם **אֲפִילּוּ לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵיהּ** – ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, **מִכְּלָל** – משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום **דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא כְּלָל** לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, וכדלעיל.

שואלת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דַּת** יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוע, טווה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם **צְרִיכָה הַתְרָאָה** שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה **לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה** התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּעוֹבֶרֶת עַל דַּת הִיא** וכבר יודעת שהדבר אסור, **לֹא בָּעְיָא הַתְרָאָה, אוֹ דִּלְמָא, תִּיבָּעֵי הַתְרָאָה** – תצטרך התראה, לתת לה הזדמנות **דְּאִי הַדְּרָה בָּהּ תֵּיהַדֵּר בָּהּ** – שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.

תָּא שְׁמַע להוכיח מרישא דמשנתנו, **אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה,** ומדייקת הגמרא, **מִישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שַׁתְיָא** – משמע שרק לא שותה, **הָא** קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לָהּ – אבל בעלה מקנא לה, **לְמַאי** – לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם **לָאו לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ,** ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, **אָמַר אַבָּיֵי, לֹא** – אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה **לְאוֹסְרָהּ עָלָיו** – כדי שאם תסתר תהא אסורה עליו.

עוד דוחה הגמרא, **רַב פַּפָּא אָמַר, לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה** – שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתר לאחר נישואיהם, **כַּדְתַנְיָא, אֵין מְקַנְּאִין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה** שהרי ארוסה אינה שותה וכדלעיל, **אֲבָל מְקַנְּאִין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה.**

מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, **אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע** מהמשך משנתנו, **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה.** ומדייק רבא, **מִישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שַׁתְיָא** – משמע שרק לא שותות, **הָא** קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לְהוּ – אבל בעליהן מקנא להן, **וּלְמַאי** – לשם מה מקנא להן, והרי יודע שלא יוכל להשקותן, **אִי לְאוֹסְרָן עָלָיו** כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, **הָא אֲסִירָן וְקַיְּימָן** – הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארנו לעיל במשנה, **אֶלָּא לְאוֹ לְהַפְסִידָן כְּתוּבָּתָן,** ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה מִדְּיִסְקַרְתָּא, לֹא,** אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי **לְאוֹסְרָהּ לַבּוֹעֵל** שנסתרה עמו **כְּבַעַל** שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבועל, **דִּתְנַן** להלן בפרקנו, **כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל** כל זמן שלא שתתה, **כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל,** אם גירשה בעלה או מת לפני ששתתה.

מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא, תָּא שְׁמַע** מהמשך המשנה, **וְאִלּוּ שֶׁבְּית דִּין מְקַנְּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, שאם **רָצָה בְּעַל לְקַיְּימָהּ מְקַיְּימָהּ,** וכי יתכן שעָבְדֵי **בֵּית דִּין** – שייעשו בית דין שלוחים לצורך **מִידֵּי דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל** – דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר **שֶׁבֵּיוָן דְּעוֹבֶרֶת עַל דַּת הִיא, מֵינָח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל.** וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחִיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא, כֵּיוָן דְּקַנֵּי לֵיהּ מֵעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחִיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבְּית דִּין מְקַנְּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, **שבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** וכי יתכן **שעָבְדִינַן מִידֵּי דְּאָתֵי בַּעַל מָחִיל לֵיהּ** – שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. . דוחה הגמרא, **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר **שאָדָם מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין,** ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, **תָּא שְׁמַע, וּמוֹסְרִין,** בית דין שבמקומו של הבעל, **לוֹ** – לבעלה כשמעלה אותה לבית דין הגדול, **שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** שישמרו עליו **שָׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל **שבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול **לְחַלְּיֵהּ לְקִינּוּיֵהּ** – למחול את קינויו **וְלִבְעוֹל,** אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה **מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום **דְּגָמְרֵי** – שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן **דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל** – אם יראו שרוצה לבעול, **אָמְרִי לֵיהּ אַחֲלֵיהּ לְקִינּוּיֵיךְ** – יאמרו לו למחול קינויו, **וּבְעָלָהּ** בהיתר.

תָּא שְׁמַע לנסות עוד לפשוט הספק, **דְּאָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעֵירָא** שהיה **מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וְזֶקֶן מֵמְרֵא** שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך **כְּשֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לִמְחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה** שדינו בסקילה, אך **כְּשֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לִמְחוֹל לוֹ** אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, **מוֹחֲלִין לוֹ,** שהכתוב בית הדין אין לקונסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפניהן ואינן יראות ממנו ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דַּת וְרָצָה בַּעַל לְקַיְּימָהּ** ומוחל לה על עוונה, **מְקַיְּימָהּ** אצלו וחי עמה, **אוֹ אֵינוֹ מְקַיְּימָהּ** וחייב לגרשה. וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בִּקְפִידָא דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידת הבעל, שנאמר "וקנא את אשתו", **וְהָא לֹא קָפִיד** – והרי אינו מקפיד, ויכול לקיימה. **אוֹ דִּלְמָא** אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא **כֵּיוָן דְּקָפִיד** – שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא **קָפִיד.**

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבְּית דִּין מְקַנְּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, שאם **רָצָה בַּעַל לְקַיְּימָהּ מְקַיְּימָהּ,** וכי יתכן שעָבְדֵי **בֵּית דִּין** – שייעשו בית דין שלוחים לצורך **מִידֵּי דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל** – דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר **שבֵּיוָן דְּעוֹבֶרֶת עַל דַּת הִיא, מֵינָח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל.** וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחִיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא, כֵּיוָן דְּקַנֵּי לֵיהּ מֵעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחִיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבְּית דִּין מְקַנְּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, **שבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** וכי יתכן **שעָבְדִינַן מִידֵּי דְּאָתֵי בַּעַל מָחִיל לֵיהּ** – שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. . דוחה הגמרא, **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר **שאָדָם מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין,** ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, **תָּא שְׁמַע, וּמוֹסְרִין,** בית דין שבמקומו של הבעל, **לוֹ** – לבעלה כשמעלה אותה לבית דין הגדול, **שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** שישמרו עליו **שָׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל **שבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול **לְחַלְּיֵהּ לְקִינּוּיֵהּ** – למחול את קינויו **וְלִבְעוֹל,** אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה **מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום **דְּגָמְרֵי** – שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן **דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל** – אם יראו שרוצה לבעול, **אָמְרִי לֵיהּ אַחֲלֵיהּ לְקִינּוּיֵיךְ** – יאמרו לו למחול קינויו, **וּבְעָלָהּ** בהיתר.

תָּא שְׁמַע לנסות עוד לפשוט הספק, **דְּאָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעֵירָא** שהיה **מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** וְזֶקֶן מֵמְרֵא שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך **כְּשֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לִמְחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה** שדינו בסקילה, אך **כְּשֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לִמְחוֹל לוֹ** אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, **מוֹחֲלִין לוֹ,** שהכתוב

המשך בעמוד קצב

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כה עמוד א

רש״י

תוספות

וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲנָא דַּאֲמָרִי אֲפִילּוּ לְרִ׳ יאשִׁיָּה, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵיהּ, מִכְּלָל דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא כְּלָל. אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דָּת צְרִיכָה הַתְרָאָה לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה? מִי אָמְרִינַן: כֵּיוָן דְּעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא לֹא בָּעֵיָא הַתְרָאָה, אוֹ דִּלְמָא תִּיבָּעֵי הַתְרָאָה, דְּאִי הָדְרָה בָּהּ תִּיהֱדַר בָּהּ? תָּא שְׁמַע, אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא, הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לָהּ. לְמַאי? לָאו לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ? אָמַר אַבָּיֵי: לֹא, לְאוֹסְרָהּ עָלָיו. רַב פַּפָּא אָמַר: לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה, כִּדְתַנְיָא אֵין מְקַנִּין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה, אֲבָל מְקַנִּין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה. אָמַר רָבָא: תָּא שְׁמַע, אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה. מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא, הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לְהוּ. וּלְמַאי, אִי לְאוֹסְרָן עָלָיו, הָא אֲסִירָן וְקַיְימָן? אֶלָּא לָאו לְהַפְסִידָן כְּתוּבָתָן? אָמַר רַב יְהוּדָה מִדְּיסְקְרָתָא: לֹא, לְאוֹסְרָהּ אַבּוֹעַל בְּבַעַל. דִּתְנַן כֵּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא: תָּא שְׁמַע, וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעֲלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְלֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ, אֶלָּא לְפוֹסְלָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ. שְׁמַע מִינָּהּ בָּעֵי הַתְרָאָה, שְׁמַע מִינָּהּ. וְכוּלְּהוּ, מַאי טַעְמָא לֹא אָמְרִי מֵהָא? דִּלְמָא שָׁאנֵי הָתָם דְּלֵית לָהּ אִימָתָא דְּבַעַל כְּלָל. אִיבַּעְיָא לְהוּ: עוֹבֶרֶת עַל דָּת וְרָצָה בַּעֲלָהּ לְקַיְימָהּ, מְקַיְימָהּ אוֹ אֵינוֹ מְקַיְימָהּ? מִי אָמְרִינַן בִּקְפִידָא דְּבַעַל תְּלָא רַחֲמָנָא וְהָא לָא קָפִיד אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּקָפִיד קָפִיד? תָּא שְׁמַע, וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן: מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעֲלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְאִי אָמְרַתְּ רָצָה בַּעֲלָהּ לְקַיְימָהּ מְקַיְימָהּ, עֲבְדֵי בֵּית דִּין מִידֵּי דְּדִלְמָא לָא נִיחָא לֵיהּ לְבַעַל? סְתָמָא דְּמִילְּתָא כֵּיוָן שֶׁעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא, מֵינָח נִיחָא לֵיהּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל אוֹ אֵינוֹ מָחוּל? מִי אָמְרִינַן בִּקְנוּיוֹ דְּבַעַל תְּלָא רַחֲמָנָא וּבַעַל הָא מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ, אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּקַנֵּי לֵיהּ מֵעִיקָּרָא, לָא מָצֵי מָחֵיל לֵיהּ? תָּא שְׁמַע, וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן: מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעֲלָהּ, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְאִי אָמְרַתְּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, עֲבְדִינַן מִידֵּי דְּאִתֵּי בַּעַל מָחֵיל לֵיהּ? סְתָמָא דְּמִלְּתָא אָדָם מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין. תָּא שְׁמַע, וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ. וְאִי אָמְרַתְּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, לְחַלִּיהּ לְקִינּוּיֵיהּ וְלִבְעוֹל? מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דְּגָמִירִי, דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל, אָמְרִי לֵיהּ: אַחֲלִיהּ לְקִינּוּיֵיךְ וּבְעַלָּהּ. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר ר׳ יאשִׁיָּה: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעֵירָא מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וְזָקֵן מַמְרֵא שֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לְמָחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה שֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לְמָחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ. וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵרַי שֶׁבַּדָּרוֹם עַל שְׁנַיִם הוֹדוּ לִי, וְעַל זָקֵן מַמְרֵא לֹא הוֹדוּ לִי, שֶׁלֹּא יַרְבּוּ מַחֲלוֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל. שְׁמַע מִינָּהּ, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ. פְּלִיגִי בָּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא; חַד אָמַר: קוֹדֶם סְתִירָה מָחוּל, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל. וְחַד אָמַר: לְאַחַר סְתִירָה נַמִי מָחוּל. וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מָחוּל, מִמַּאי? מִדְּקָא מְהַדְּרִי רַבָּנָן לִר׳ יוֹסֵי. דִּתְנַיָּא, ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּעֲלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ מִקֹּל וָחוֹמֶר; וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בִּכְּרַת בַּעֲלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ, סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אָמְרוּ לוֹ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּנִדָּה שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר, תֹּאמַר בְּסוֹטָה שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר. וְאִי אָמַרְתָּ לְאַחַר סְתִירָה מָחוּל לָהּ, מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ דְּיֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר, דְּאִי בָּעֵי מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיֵיהּ וּבְעַיל? אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ: מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי כּוֹ׳: בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי: שִׁטָּר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת כְּגִבּוּי דָּמֵי, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁטָּר חוֹב עַל חֲבֵירוֹ וְשֶׁעִבֵּד לוֹ בּוֹ נְכָסָיו, מֶחֱזִק בַּעַל הַשִּׁטָּר בַּנְּכָסִים יוֹתֵר מִן הַלָּוֶה, וְהִלְכָּךְ כֵּיוָן דְּנִכְסֵי בְּרֵשׁוּתֵיהּ קַיְימֵי הֲווּ לְהוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל תּוֹבְעִין וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הְרֵאָיָה, וְעַלֵּיהֶן לְהַבִיא רְאָיָה שֶׁזּוּנְתָּה בִּסְתִירָה זוֹ וְאַבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ: ובית

שמע מינה בעל שמחל על קינויו קינויו מחול. ותפשוט נמי עוברת על דת אם רצה בעלה לקיימה מקיימה אפילו התרה בה.

בית שמאי אומרים נוטלת כתובתה. ואם תאמר מ״ש דאמרי ב״ש נוטלת כתובתה ובפרק מי שמת (ב״ב דף קנח.) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה וכו׳ דאמרי ב״ש יחלוקו הואיל וספק הוא מי מת ראשון וכן בפרק החולץ (יבמות דף לח:) ובכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פ:) גבי שומרת יבם שמתה מה יעשו בנכסים הנכנסין והיוצאין עמה בית שמאי אומרים יחלוקו ומפרש בגמרא בפ׳ החולץ (יבמות דף לח:) משום

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כה עמוד ב

תוספות רש״י

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי: שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי: מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ כו׳: אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: מַחֲלוֹקֶת בַּעֲקָרָה וּזְקִינָה, אֲבָל אֵיילוֹנִית דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה זָרַע" מִי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ, יָצְאָה זוֹ שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ, מֵיתִיבֵי, הַמְקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא כְּנָסָהּ נִסְתְּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ.

מעוברת

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי. וְהַוְיָא לָהּ הִיא תּוֹבַעַת מִסָּפֵק דְּדִלְמָא זְנָאי, הִלְכָּךְ אִינְהוּ וַדַּאי וְהִיא סָפֵק וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי וְעָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא זִנְּתָה: **מַחֲלוֹקֶת.** דְּפָלִיג ר״א וְאָמַר יָכוֹל לִשָּׂא אַחֶרֶת כו׳: **בַּעֲקָרָה וּזְקֵנָה.** דְּלֵיכָּא לְמֵימַר אֵינָהּ שׁוֹתָה אֶלָּא טַעְמָא מִשּׁוּם דְּלֹא חַזְיָא לְקִיּוּמָהּ, עֲלָהּ פָּלִיג ר״א וְאָמַר רְאוּיָה לְקִיּוּמָהּ הִיא דְּיָכוֹל לִשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת: **אֲבָל אֵיילוֹנִית.** נָהִי נַמִּי דְּרְאוּיָה לְקִיּוּמָהּ, מִיהוּ לֹא שְׁתֵיָא מֵהַאי טַעְמָא דְּרְאוּיָה לְהַרְיוֹן בְּעִינָן, וַעֲקָרָה עַל יְדֵי מַכָּה וְזִקְנָה מְיָא דְּבַת הַרְיוֹן הִיא קֹדֶם לָכֵן, אֲבָל אֵיילוֹנִית מִבֶּטֶן אִמָּהּ לָקוּיָה הִיא וְלֹא חַזְיָא:

לא

לא פליג ב״ה דאפי׳ גבי ספק מוקי להו בחזקת יורשי האשה וכ״ש הכא דאפי׳ ודאי זינתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף קא.) היוצאת משום שם רע נוטלת מה שבפניה ויוצאה ופי׳ נכסי מלוג ואם תאמר מ״ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור׳ יוחנן דפליגי בפ״ק דכתובות (דף יב:) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה״נ היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותהוי תיובתא דרב הונא י״ל מאחר שהתורה עשאה ספק עד שתשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני׳ התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להכא דהתם אפילו ב״ש מודו דשמא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טוען מקחו היה מקח טעות והכא לא שייך למימר אליבא דב״ה העמד אשה על חזקתה ואימור לא זינתה שהרי רגלים [לדבר] שקינא לה ונסתרה והכתוב הוציאה מאותה חזקה ועשאה ספק.

בית הלל סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר בפ׳ המקבל (ב״מ דף קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו וב״ח אומר אביכם השביח על מי להביא ראיה סבר רב הונא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל ב״ח להביא ראיה אמר ליה ההוא סבא הכי אמר ר׳ יוחנן על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגובייניא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי נייתי ראיה ונשקול וכי ר׳ יוחנן שבק בית הלל ועביד כב״ש יש לתרץ הכא דהשיעבוד עצמו של כתובה עומד בספק לא קיימא ארעא לגובייניא אמרי ב״ה דלאו כגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לב״ח בקרקע עצמו שהוא משועבד לו ואינם מעכבין לפניו הקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דבכה״ג כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחזקת יתמי וכיון דלא קיימא בחזקת יתמי על היתומים להביא ראיה מן השבח דומיא דעיר ואילן דמייתי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קרצץ ונותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם העיר קרצץ אלא שאם קדם האילן קרצץ ונותן דמים אמרי ליה זיל קוץ ודמי אייתי ראיה ושקול גבי הא ארעא נמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לב״ח דהא לגובייניא קיימא ושבח אייתו ראיה ושקילו מפי מורי״ה. **לאו** כגבוי דמי . הכא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב״מ דף ק:) דכל העומד לבצור כבצור דמי ופלוגתא דר׳ שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קב:) כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן לפדות ולשרוף דלאו בחדא מחיתא נחות להו דהכא כ״ע מודו דאמרי׳ לאו כגבוי דמי והעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דיינין ולאו בידו הוא כדאמר גבי גר מי יימר דמזדקקין ליה בי דינא וטעמא דר׳ מאיר כבצורות דמיין משום דבידו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב להו כקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג.) גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין ליקצץ וגבי שערו העומד לגזוז אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו.) דמודה רבי מאיר דלאו כגזוז דמי משום דאשבוחי אשבח כל מה דקאי ומיהו רבן שמעון בן גמליאל פליג ואמר כגזוז דמי דלא עביד איניש דשביק ליה והני דרבי שמעון טעמא אחרינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בהני דרבי מאיר ורשב״ג לא שייך האי טעמא והא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראוהו בית דין (ר״ה דף כח.) וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא:) ומנעל בפרק מצות חליצה (יבמות דף קג:) כתותי מכתת שיעוריה אפי׳ רבנן מודו משום דאיסור הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מהני וצריך עיון כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמויי להדדי והא דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא.) כל העומד לקצור בקצור דמי התם טעמא דלא תקנו לב״ח לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש״י (ב״מ טו:) שבח המגיע לכתפים שעומד בקרוב לקצור וצריך קצת לקרקע. **מיתיבי** המקנא לארוסתו. כך ברייתא זו שנויה בתוספתא (פ״ה) המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו אם משכנסה נסתרה או שותה או לא נוטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או זקינה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלת כתובתה [מעוברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובתה] כהנת לויה וישראלית שנשאו לכהן ללוי וישראל ממזרת לממזר נתינה לנתין ואשת גר לגר ועבד משוחרר והאיילונית או שותה או לא נוטלת כתובתה רבי שמעון בן אלעזר אמר איילונית לא שותה ולא נוטלת כתובתה שנא׳ ונקתה ונזרעה זרע שראוי ליזרע פרט לאיילונית שאינה ראויה להזרע אבל המקנא לארוסתו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותות ולא נוטלות כתובתה הרובא [שנשא עקרה וזקינה ואין לו אשה ובנים לא שותות ולא נוטלת כתובה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותות ולא נוטלות כתובה] רבי אליעזר אומר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן.

[שנשא

בביאת המשיח תתגלה מעלת הפשיטות והתמימות שיש בעבודתם של אנשים פשוטים שמתפללים ואומרים תהלים בתמימות.

היום יום כד אייר

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי, שְׁטַר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי, והנכסים הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.

שנינו במשנה, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ כו׳** איילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהַּ, מַחֲלוֹקֶת רבי אליעזר על חכמים, רק **בַּעֲקָרָה וּזְקֵינָה**, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה, שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת, וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, **אֲבָל אֵילוֹנִית דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ**, וגם רבי אליעזר מודה בזה, אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון **שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא **וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע"**, מבואר שדוקא **מִי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ** – שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, **יָצְאָה זוֹ** – האיילונית **שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ**, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובזקנה, שהיו ראויות להריון קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.

מקשה הגמרא, **מֵיתִיבֵי, הַמְּקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא כְּנָסָהּ** – לפני שלקחה בנישואין **נִסְתְּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ**, וכמו ששנינו לעיל במשנתנו.

אגרות קודש

ב״ה, ד׳ אייר, תשי״ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מר״ח אייר בו כותב אשר לפ״ע הזמן והמצב הצליח בשליחותו במדינת... ולפלא שאין כותב יותר פרטים ובכל אופן בודאי יודע ושמע על הוראת כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע לשד״רים צו קלייבען גשמיות און זייהען - לזרוע - רוחניות אשר מלשונו זה מובן שהא בהא תליא.

מה שכותב אשר יש רופאים מייעצים לנתח את השקדים של... שי׳ ומחכים לקריאה מהרופא לעשות הנתוח. הנה בטח קודם שיעשו ישאלו את דעתו עוד הפעם כיון שתלוי זה במצב האויר בעת ויום שאומרים שצריך להסיר השקדים נוסף על מה שכמה רופאים אין דעתם כ״כ בהחלט לנתח שקדים כמו שהי׳ בשנים שעברו, ואיך שיהי׳ יה״ר מהשי״ת שיהי׳ בשעה טובה ומוצלחת ויגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

בהנוגע לעניני פרנסתו. הנה בכלל צריך להשתדל בכל תוקף שתהי׳ גם הפרנסה בגשמיות קשורה עם עבודה בכרם חב״ד, שמלבד שזה קרוב יותר ללבם של אנ״ש אם ביודעים או בלא יודעים ובמילא העבודה בהצלחה יותר, הנה גם מצד רוחנית הדבר מובן כי נשיאנו הק׳ הם המשפיעים לתלמידי׳ ולאנ״ש בכלל כל השפעות הנצרכים להם וע״ד מה שנאמר במשה רבנו מאין לי בשר וכו׳ שלא הי׳ זה במדריגתו כלל כמבואר בלקו״ת ובמילא הוכרחה השפעת הבשר להיות באמצעית השבעים זקנים, אבל בכ״ז רק ע״י משה רבנו.

וכשהפרנסה קשורה בכרם חב״ד הרי הצד הרוחני והגשמי מסייעים זל״ז. ומה שכותב שעסקנותו עד עתה בכרם חב״ד מזיקה לבריאות כו׳ הרי בטח יש לסדר באופן שלא ללכת בהקצוות, היינו אם לעשות נסיעות הרי אין זה מוכרח להיות כל השנה או רובה אבל לאידך גיסא שלא למשוך את ידו מזה לגמרי, והשי״ת ימציא לו פרנסתו ופרנסת ב״ב שיחיו בהרחבת הדעת ויוסיף אומץ גם בכמות בהפצת המעיינות חוצה ובלימוד הנגלה וחסידות גם לעצמו.

בברכה.

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וממשיכה הברייתא, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵירוֹ, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר לֹא יִשָּׂא אָדָם מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵירוֹ** שאסרו חכמים לישא אותן עד שימלאו שנתיים לילדתן, **וְאִם נָשָׂא יוֹצִיא** בגט **וְלֹא יַחֲזִיר עוֹלָמִית**, וכיון שאסורות עליו ואינן ראויות לאישות, אינן שותות, כמבואר במשנה לעיל. **וַחֲכָמִים אוֹסְרִים, יוֹצִיא וּכְשֶׁיִּגִיעַ זְמַנּוֹ לִכְנוֹס** – לאחר השנתיים שגזרו חכמים שלא ישאנה, אז **יִכְנוֹס**, ואם כן נחשבת ראויה לאישות, ומשקים אותה, כמבואר במשנה. **וְהָרוֹבֶא** – הבחור **שֶׁנָּשָׂא עֲקָרָה וּזְקִינָה וְאֵין לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים מֵעִיקָּרָא** – מלפני כן, **לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה**, כיון שאסורות עליו כיון שחייב בפריה ורביה. **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר**, אין אלו נחשבות אסורות עליו, כיון **שֶׁיָּכוֹל הוּא לִישָּׂא אַחֶרֶת וְלִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת הֵימֶנָּה. אֲבָל הַמְקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ וּמְשֻׁכְּנָסָה נִסְתְּרָה** – שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, אז דינה **אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. מְעוּבֶּרֶת וּמֵינֶקֶת עַצְמוֹ** – שהיתה אשתו מעוברת או מניקה וקינא לה, **אוֹ שׁוֹתָה** אף על פי שיתכן שתמות וימות ולדה עמה, **אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ. הָרוֹבֶא** – הבחור **שֶׁנָּשָׂא עֲקָרָה וּזְקִינָה וְיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים**, שכבר קיים פריה ורביה, **אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. אִשֶּׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר, וְאִשֶּׁת נָתִין לְנָתִין, וְאִשֶּׁת גֵּר וְעֶבֶד מְשׁוּחְרָר**, שכן אלו נשואות בהיתר גמור, **וְאַיְּילוֹנִית** – נשא איילונית, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן **אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה**. עד כאן דברי הברייתא. ומדייקת הגמרא, **קָתָנֵי מִיהָא** – על כל פנים כתוב בברייתא, **שאַיְּילוֹנִית** שותה, **תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן** – וקשה על רב נחמן שאמר שאיילונית לדברי הכל אינה שותה.

מתרצת הגמרא, **אָמַר לָךְ רַב נַחְמָן, תַּנָּאֵי הִיא** – זו מחלוקת תנאים האם איילונית שותה או לא, והברייתא שהובאה אמנם סוברת שאיילונית שותה, **וַאֲנָא דְּאָמְרִי כִּי הַאי תַּנָּא** – ואני סובר כהתנא דלהלן שאף לרבי אליעזר איילונית אינה שותה, **דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַיְּילוֹנִית לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא **וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע**", ודורשים, דוקא **מִי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ** – שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, **יָצְאָתָה זוּ** – האיילונית **שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ**, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם רבה בר אבוה.

שואלת הגמרא, **וְרַבָּנָן** שסוברים שאיילונית שותה, **הַאי "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע"** שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאיילונית אינה שותה, **מַאי עָבְדֵי לֵיהּ** – מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.

מתרצת הגמרא, **מִיבְּעֵי לְהוּ** – רבנן צריכים את הפסוק, **לְכִדְתַנְיָא, נאמר על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה [זָרַע]"**, משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה זרע, **שֶׁאִם הָיְתָה עֲקָרָה לפני כן, נִפְקְדָה כעת, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לרבי עקיבא, אִם כֵּן יִסְתְּרוּ כָּל הָעֲקָרוֹת** לבעליהן, **וַיִּפָּקְדוּ** בהבטחת התורה, **וְזוּ** – אשה צנועה עקרה, שאינה רוצה להסתר, **הוֹאִיל וְלֹא נִסְתְּרָה הִפְסִידָה**. אלא, סובר רבי ישמעאל, **אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע"**, לא לומר שאם היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר **שֶׁאִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת** עד היום **בְּצַעַר, יוֹלֶדֶת** מכעת **בְּרֶיוַח**, ואם היתה יולדת עד היום **נְקֵבוֹת, יוֹלֶדֶת** מכעת **זְכָרִים**, וכן אם היתה יולדת עד היום ילדים **קְצָרִים, יוֹלֶדֶת** מכעת ילדים **אֲרוּכִּים**, או אם היתה יולדת ילדים **שְׁחוֹרִים, יוֹלֶדֶת** מכעת ילדים **לְבָנִים**.

שנינו בברייתא לעיל, **אִשֶּׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר** או שותה או לא נוטלת כתובתה.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתִימָא** – הייתי אומר שלא נשקה אותה, כמו שמדרשת מי סוטה, שמה שמתרחר אין נשואיה שותה, **וְאַיְּילוֹנִית** – נשא איילונית, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן **אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה**. עד כאן דברי הברייתא. ומדייקת הגמרא, **קָתָנֵי מִיהָא** – על כל פנים כתוב בברייתא, **שאַיְּילוֹנִית** שותה, **תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן** – וקשה על רב נחמן שאמר שאיילונית לדברי הכל אינה שותה.

מתרצת הגמרא, **אָמַר לָךְ רַב נַחְמָן, תַּנָּאֵי הִיא** – זו מחלוקת תנאים האם איילונית שותה או לא, והברייתא שהובאה אמנם סוברת שאיילונית שותה, **וַאֲנָא דְּאָמְרִי כִּי הַאי תַּנָּא** – ואני סובר כהתנא דלהלן שאף לרבי אליעזר איילונית אינה שותה, **דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַיְּילוֹנִית לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא **וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע**", ודורשים, דוקא **מִי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ** – שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, **יָצְאָתָה זוּ** – האיילונית **שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ**, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם רבה בר אבוה.

שואלת הגמרא, **וְרַבָּנָן** שסוברים שאיילונית שותה, **הַאי "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע"** שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאיילונית אינה שותה, **מַאי עָבְדֵי לֵיהּ** – מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.

מתרצת הגמרא, **מִיבְּעֵי לְהוּ** – רבנן צריכים את הפסוק, **לְכִדְתַנְיָא, נאמר על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה [זָרַע]"**, משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה זרע, **שֶׁאִם הָיְתָה עֲקָרָה לפני כן, נִפְקְדָה כעת, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לרבי עקיבא, אִם כֵּן יִסְתְּרוּ כָּל הָעֲקָרוֹת** לבעליהן, **וַיִּפָּקְדוּ** בהבטחת התורה, **וְזוּ** – אשה צנועה עקרה, שאינה רוצה להסתר, **הוֹאִיל וְלֹא נִסְתְּרָה הִפְסִידָה**. אלא, סובר רבי ישמעאל, **אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע"**, לא לומר שאם היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר **שֶׁאִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת** עד היום **בְּצַעַר, יוֹלֶדֶת** מכעת **בְּרֶיוַח**, ואם היתה יולדת עד היום **נְקֵבוֹת, יוֹלֶדֶת** מכעת **זְכָרִים**, וכן אם היתה יולדת עד היום ילדים **קְצָרִים, יוֹלֶדֶת** מכעת ילדים **אֲרוּכִּים**, או אם היתה יולדת ילדים **שְׁחוֹרִים, יוֹלֶדֶת** מכעת ילדים **לְבָנִים**.

שנינו בברייתא לעיל, **אִשֶּׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר** או שותה או לא נוטלת כתובתה.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתִימָא** – הייתי אומר שלא נשקה אותה, שמא טהורה היא ועל ידי ההשקיה נתיר אותה לבעלה, **וְאִפּוּשֵׁי פְּסוּלִין לֹא לֵיפּוּשׁ** – לא נרבה פסולים בישראל, שהרי כל ולד מהם הוא ממזר, ועדיף יותר שתשאר בספק סוטה ותאסר לבעלה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שכיון שמותרת עליו ונקראת אשתו, משקים אותה ככל אשה.

עוד למדנו בברייתא לעיל, **שאֵשֶׁת גֵּר וְעֶבֶד מְשׁוּחְרָר וְאַיְּילוֹנִית** או שותות או לא נוטלות כתובה: שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שאשת גר ואשת עבד משוחרר שותות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתִימָא** – הייתי אומר שלא נשקה אותן, כי כתוב בתחילת פרשת סוטה "**דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**", ונדייק דוקא "בני ישראל" ממש, **וְלֹא גֵּרִים** ועבדים משוחררים, שהם אינם משקים את נשותיהן, **קָא מַשְׁמַע לָן** שנשותיהם שותות.

שואלת הגמרא, **וְאִימָא הָכִי נַמִּי** – אולי באמת אין נשותיהן שותות, שהרי כתוב "דבר אל בני ישראל" דוקא, כמו שדרשנו לעיל.

מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל **וְאָמַרְתָּ**", ותוספת "ואמרת" **רַבּוּיָא הוּא** – לרבות גם נשות גרים ועבדים משוחררים, ששותות.

שנינו במשנה, **אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה כו'** [ומותרת לבעלה].

שואלת הגמרא, (**אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה**) **פְּשִׁיטָא** ששותה, מדוע יהיה שינוי בינה לבין אשת ישראל.

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתִימָא** – הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה רק לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה "**וְהוּא לֹא נִתְפְּשָׂה**", פירוש שלא נאנסה, והדגישה התורה בתיבת "היא" שדוקא זאת **שאֶפְשׁוּרָה** רק כשלא נאנסה, **הָא נִתְפְּשָׂה** באונס **מוּתֶּרֶת**, עליה אמרה התורה שאם קינא לה בעלה, ויש ספק אם נטמאה הרי היא שותה, אבל **וְזוּ** – אשת כהן **הוֹאִיל וְנִתְפְּשָׂה, אֲסוּרָה**, שגם אם נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, **אֵימָא לֹא תִּשְׁתֶּה**, ותהיה אסורה על בעלה, **קָא מַשְׁמַע לָן** ששותה.

שנינו במשנה שאשת כהן שותה **וּמוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ**.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שמותרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקוה המים שטהורה היא.

מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב הוּנָא**, החידוש שמותרת לבעלה הוא **בְּמִתְנַוְּנָה** – שלא מתה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מכחישה והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקוה המים.

שואלת הגמרא, אם היא **מִתְנַוְּנָה**, היא באמת אסורה לבעלה, **דְּהָא כַּדְּקוּהָ מַיָּא** – שהרי בדקוה המים והוכיחו שטמאה היא, אלא שתלה לה זכות שלא מתה מיד.

מתרצת הגמרא, מה שמותרת כאן במתנוונת, משום שמדובר שלא מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה הטמאה, אלא **בְּמִתְנַוְּנָה דֶּרֶךְ אֵבָרִים** – ראשה ושאר אבריה כבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש מה שמותרת לכהן, מכיון **שמַהוּ דְּתִימָא** – הייתי אומר, **הָא זַנּוּיֵי זַנָּאי** – שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, **וְהָא דְּלֵא כַּדְּקוּהָ מַיָּא כִּי אוֹרְחֵיהּ** – ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה ובירכיה, אלא רק בשאר אבריה, הוא **מִשּׁוּם דְּבָאוֹנָם זַנָּאי** – כיון שלא זינתה ברצון, רק באונס, **וּלְגַבֵּי כֹּהֵן** על כל פנים **אֲסִירָא**, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, **קָא מַשְׁמַע לָן**, שמה שמתנוונת דרך איברים אינו משום שזינתה באונס, אלא הוא חולי אחר, ומותרת.

שנינו במשנה, **אֵשֶׁת סָרִים שׁוֹתָה**.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שאשתו שותה, שהרי נישואין גמורים יש להם.

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתִימָא** – הייתי אומר כיון שהתורה כתבה שהכהן משביע את האשה "ויתן איש בך את שכבתו **מִבַּלְעֲדֵי אִישֶׁךָ**", הרי **שאֲמַר רַחֲמָנָא** דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע, **וְהָאי** – הסריס, **לָאו בַּר הָכִי הוּא** – שאינו בר זריעה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שגם אשת סריס שותה.

שנינו במשנה, **עַל יְדֵי כָּל עֲרָיוֹת מְקַנִּין** – שהבעל מקנא לאשתו גם אם נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות שבתורה.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או שאר עריות.

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כו עמוד א

רש"י

לא שוֹתוֹת. דִּכְתִיב תֵּחַת אִישָׁהּ: וְלֹא יַחֲזִיר עוֹלָמִית. קָנָסָא קָנְסוּהוּ רַבָּנַן: לִכְשֶׁיַּגִּיעַ זְמַנּוֹ. לְאַחַר כ"ד חֹדֶשׁ לְלִידַת הַוָּלָד: וְהָרוֹבֶא. בְּחוּר, כְּמוֹ יֶלֶד (בכל"שים כלו) רַבִּיא: מְעֻבֶּרֶת עַצְמוֹ. שֶׁהִיְּתָה אִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת וְקָנָא לָהּ: אוֹ שׁוֹתוֹת. וְלֹא אַמְרִינָן לֹא לִיקְטַלֵּיהּ לְוָלָדָהּ: אֵשֶׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר. כְּלוֹמַר אִשָּׁה הֶרְאוּיָה לְמַמְזֵר וְנִיסֵּת לְמַמְזֵר וְקָנָא לָהּ וְנִסְתְּרָה: אוֹ שׁוֹתָה כו'. וּלְקַמָּן פָּרִיךְ פְּשִׁיטָא: אֶלָּא דְּאַמְרִי כִּי הַאי תַּנָּא. דְּאִית לֵיהּ עֶקְרָה וּזְקֵנָה שׁוֹתוֹת, מִדְּלֹא נָקֵט אִלָּא אֵיילוֹנִית וְנָסֵיב תִּלְמוּדָא מִוַּנְקָתָה וְנִזְרְעָה זָרֵע וְלֹא מִשּׁוּם דְּאִינָהּ רָאוּיָה לְקַיְּמָהּ, אֶלָּמָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר ס"ל דְּיָכוֹל לִשָּׂא אַחֶרֶת וּלְפָרוֹת וּלְרְבוֹת וְאפ"ה אֵיילוֹנִית לא: וּזוּ. כָּל אִשָּׁה צְנוּעָה עֲקָרָה מִשּׁוּם דְּלֹא נִסְתְּרָה הַפְּסִידָה: לא לֵיפּוּשׁ פְּסוּלִין. לא נַעֲשָׂה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, הַלְּוַאי לא יִפְרֶה וְלֹא יִרְבֶּה הוֹאִיל וְכָל דּוֹרוֹתָיו מִמְּזֵרִין: וְהִיא לא נִתְפָּשְׂה כו'. כְּלוֹמַר מֵהוּ דְּתֵימָא פָּרְשַׁת סוֹטָה עַל בֶּרְחָךְ בְּאֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל קַיְּמָא מִדִּכְתִיב וְהִיא, מִיעוּטָא מִשְּׁמַע זוּ הִיא דְּכִי לא נִתְפָּשְׂה אֲסוּרָה הָא נִתְפָּשְׂה כו', וַעֲלֵה קָאֵי קְרָא דְּבִתְרֵיהּ וְעָבַר עָלָיו רוּחַ וְגוֹ', דְּהַיְינוּ דְּמִסְפְּקָא לָן בְּהַך אִם נִטְמְאָה וְאִם לא נִטְמְאָה שׁוֹתָה, אֲבָל אֵשֶׁת כֹּהֵן דְּלֵיתָהּ בְּכְלַל וְהִיא לא נִתְפָּשְׂה לֵיתָהּ נַמִּי בִּכְלַל הַשְּׁקָאָה, קְמ"ל: בְּמִתְנַוּוְנָה. לְאַחַר שֶׁשְּׁתָתָהּ אִיצְטְרִיךְ לְאִשְׁמוּעִינָן דְּמֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ, דְּלֹא תֵּימָא זוֹנָה הִיא שֶׁהֲרֵי בְּדַקוּהָ הַמַּיִם: מִתְנַוְּנָה. הָא וַדַּאי בְּדַקוּהָ הַמַּיִם וְזוֹנָה הִיא אֶלָּא שֶׁתְּלָה לָהּ זְכוּת וְאַמַּאי מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ: בְּמִתְנַוְּנָה דֶּרֶךְ אֲבָרִים. שֶׁאֵינָהּ מִתְנַוְּנָה בַּמַּעִים וּבִיבְרָכִים אֶלָּא רֹאשָׁהּ וּשְׁאָר אֲבָרֶיהָ כְּבֵדִים עָלֶיהָ. מֵהוּ דְּתֵימָא הָא לָאו זְכוּת תְּלָה לָהּ, דְּאִם כֵּן הֲוָה לָהּ לְהִתְנַוְּנָה דֶּרֶךְ בְּדִיקַת הַמַּיִם, אֶלָּא בְּאֹנֶס זִנְּתָה לְפִיכָךְ מִתְנַוְּנָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וּלְכֹהֵן מִיהָא תִּיתְסַר: מִבַּעֲלֵי אִישָׁהּ. מִשְּׁמַע דְּאִישָׁהּ בַּר הָכִי הוּא: קָא מַשְׁמַע לָן. דִּלְמִיקְדַּם שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוֹעֵל הוּא דְּאָתָא, וְסָרִיס בַּר שְׁכִיבָה הוּא וְאַף עַל גַּב דְּלָאו בַּר זְרִיעָה הוּא. וּבְסָרִיס חַמָּה קָאָמַר, דְּמֻתָּר לְקַיְּמָהּ, וְלֹא בְּסָרִיס אָדָם שֶׁאָסוּר לְקַיְּמָהּ מִשּׁוּם לא יָבֹא פְּצוּעַ דַּכָּא (וַיִּקְרָא כג) מֵהוּ

תוספות

[שנשא עקרה וזקינה וכו']. ותימה אמאי לא תנא איילונית בהדי עקרה וזקינה: לא ישא אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אומר (משלי כג) אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ומודים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה [שהיא שותה או לא נוטלת כתובה היו לו אשה ובנים] ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשתות:

מעוברת עצמו או שותה וכו'. רש"י פי' ולא אמרינן דלא לקטליה לולד ותימה אמאי אית לן למקטליה מה איכפת לן נמתין עד שתלד הא תנן בפ"ק דערכין (דף ז.) האשה היוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד והתם גזירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד והתם משמע טעמא דרבי קרא הא לא רבי קרא לא קטליניה ליה משום דממונא דבעל הוא כדכתיב (שמות כא) כאשר ישית עליו בעל האשה והכא הכי פירושא מעוברת עצמו אע"ג דקינא לה בשהיא מעוברת שותה לאחר שתלד ולא אמרינן כמו גבי מעוברת חבירו דאי קינא לה בשהיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קינוי היתה דממעט לה בספרי מכי תשטה אשתו ובדאמרינן בירושלמי לא היו [לו] אשה ובנים וכו' כבר [נראית] שלא לשתות: אמר לו רבי ישמעאל א"כ יסתרו כל עקרות ויפקדו. תימה ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתרו כל יולדות בצער וילדו בריוח חוו הואיל ולא נסתרה הפסידה:

ואמרת ריבויא הוא. תימה והא אפיקתיה לעיל (דף כד.) לרבות הארוסה ושומרת יבם לקינוי: וזו הואיל ונתפשה אסורה אימא לא תשתה כלל קמ"ל. תימה לר"י אמאי לא פריך הכא ואימא הכי נמי כדפריך לעיל ונראה כל היכא דקרא דמסיק אדעתיה מתוכו למדרש הכי ומדריש לדרשא אחריתי לא פריך ואימא ה"נ דקמ"ל דכך ניתן למדרש למשה בסיני ולא בע"א כגון והיא נתפשה לאסור אשת כהן מבלעדי אישך מי שקדמה שכיבת בעל אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחוה אחוה מבני יעקב קמ"ל התם פריך ואימא הכי נמי משום דאין גזרה שוה למחצה וצריך טעמא להוציא מאותה סברא או קרא וכן לענין ליורשו (שם:) וליטמא לו פשיטא אחיו הוא סד"א לא יטמא בעל בעמיו יש בעל שמטמא ויש שאינו מטמא הא כיצד מטמא לאשתו כשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה ה"נ קמ"ל ואימא הכי נמי דהא קרא ממעט פסולין והאי פסול הוא וכן בפ"ק דערכין (דף ז.) גבי האשה שיוצאת ליהרג אין ממתינים לה עד שתלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כי) כאשר ישית עליו בעל האשה כתיב והאי ממונא דבעל הוא קמ"ל ואימא ה"נ דמאי [דהא] נפקא לן מהתם דממונא דבעל הוא אבל הכא ביון דאשמועינן דעיקר קרא לדרשא אחריתי תו לא סלקי דעתא למעוטי מיניה מידי וכן פר"י: אשת סריס . רש"י פי' בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעינן מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמייתי בפרק שני דיבמות (דף כ:) ובפרק הערל (שם דף פט:) פצוע דכא וכרות שפכה סריס אדם והזקן וכו' עד אסור לקיימה הא קתני נמי זקן וכי זקן אסור לקיים אלא על ברחיך אפצוע דכא וכרות שפכה קאי כדקתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה:

מעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵירוֹ, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: לֹא יִשָּׂא אָדָם מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵירוֹ, וְאִם נָשָׂא, יוֹצִיא וְלֹא יַחֲזִיר עוֹלָמִית. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יוֹצִיא וּכְשֶׁיַּגִּיעַ זְמַנּוֹ לְכָנוֹס יְכָנוֹס. וְהָרוֹבֶא שֶׁנָּשָׂא עֲקָרָה וּזְקֵינָה, וְאֵין לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים מֵעֵיקָּרָא, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. ר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יָכוֹל הוּא לִישָּׂא אַחֶרֶת וְלִפְרוֹת וּלְרְבוֹת הֵימֶנָּה. אֲבָל הַמְקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, וּמִשֶּׁכְּנָסָהּ נִסְתְּרָה, אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. מְעוּבֶּרֶת וּמֵינֶקֶת עַצְמוֹ, אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ. הָרוֹבֶא שֶׁנָּשָׂא עֲקָרָה וּזְקֵינָה, וְיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, אוֹ שׁוֹתָה, אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. אֵשֶׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר, וְאֵשֶׁת נָתִין לְנָתִין, וְאֵשֶׁת גֵּר עֶבֶד מְשׁוּחְרָר, וְאֵיילוֹנִית אוֹ שׁוֹתָה, אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. קָתָנֵי מִיהָא אֵיילוֹנִית, תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן אָמַר לָךְ רַב נַחְמָן: תַּנָּאֵי הִיא, וַאֲנָא דַּאֲמַרִי כִּי הַאי תַּנָּא. דְּתַנְיָא, ר' שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵיילוֹנִית לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" מִי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ, יָצְאָתָה זוֹ שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ. וְרַבָּנַן הַאי "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" מַאי עֲבֵדֵי לֵיהּ? מִיבָּעֵי לְהוּ לְכִדְתַנְיָא: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה", שֶׁאִם הָיְתָה עֲקָרָה נִפְקְדָה, דִּבְרֵי ר' עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ ר' יִשְׁמָעֵאל: אִם כֵּן יִסָּתְרוּ כָּל הָעֲקָרוֹת, וְיִפָּקְדוּ, וְזוֹ, הוֹאִיל וְלֹא נִסְתְּרָה, הִפְסִידָה?! אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע", שֶׁאִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר, יוֹלֶדֶת בְּרֶיוַח. נְקֵבוֹת, יוֹלֶדֶת זְכָרִים. קְצָרִים, יוֹלֶדֶת אֲרוּכִּים. שְׁחוֹרִים, יוֹלֶדֶת לְבָנִים. אֵשֶׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: אַפּוּשֵׁי פְּסוּלִין לא לֵיפּוּשׁ, קָא מַשְׁמַע לָן: אֵשֶׁת גֵּר וְעֶבֶד מְשׁוּחְרָר, וְאֵיילוֹנִית: פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְלֹא גֵּרִים, קָא מַשְׁמַע לָן. וְאִימָא הָכִי נַמִּי? "וְאָמַרְתָּ" רַבִּיָּא הוּא: אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה כו': אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה פְּשִׁיטָא מַהוּ דְּתֵימָא, "וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה" אֲסוּרָה, הָא נִתְפָּשָׂה מוּתֶּרֶת, וְזוֹ הוֹאִיל וְנִתְפָּשָׂה אֲסוּרָה, אִימָא לֹא תִּשְׁתֶּה, קָא מַשְׁמַע לָן: וּמוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ: פְּשִׁיטָא? אָמַר רַב הוּנָא: בְּמִתְנַוְּנָה. מִתְנַוְּנָה? הָא בְּדָקוּהָ מַיָּא? בְּמִתְנַוְּנָה דֶּרֶךְ אֲבָרִים, מַהוּ דְּתֵימָא: הָא זַנּוּיֵי זְנֵאי, וְהָא דְּלֹא בְּדָקוּהָ מַיָּא כִּי אוֹרְחֵיהּ, מִשּׁוּם דְּבָאוֹנֶס זְנֵאי וּלְגַבֵּי כֹּהֵן אֲסִירָא, קָא מַשְׁמַע לָן: אֵשֶׁת סָרִיס שׁוֹתָה פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "מִבַּעֲלֵי אִישֵׁךְ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהַאי לָאו בַּר הָכִי הוּא, קָא מַשְׁמַע לָן: שֶׁעַל יְדֵי כָּל הָעֲרָיוֹת מְקַנְּאִין: פְּשִׁיטָא מהו

אבל

"שכר מצווה מצווה", המצווה בעצם עצמותה היא השכר.

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כו עמוד ב

תוספות

אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע לן. תימה הא שמעינן לה מאלמנה לכהן גדול דאסירה וקיימא לבעל ואפי' הכי איצטריך קרא דכי תשטה אשתו למעוטי הא לאו הכי הוה שותה וכן על מה שאמר איש אמר רחמנא ולא קטן נראה דדוקא משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה על ידי בן תשע שנים ויום אחד אע"פ שאינו איש שהרי ביאתו פוסלת בתרומה כדאיתא בפרק אלמנה (יבמות דף סח.) ונסקלת הערוה על ידו כדאיתא בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נה:) ומקומו בפרק יוצא דופן (נדה דף מה.) דומיא דכל עריות מקנא על ידן דלא איצטריך לאשמועינן אלא דשותות אבל דנאסרו פשיטא וכי משום דעריות נינהו גריע:

שחוף . פירש רבינו חננאל שאינו בועל כדרכו ואינו מזריע דתניא איזהו מרוח אשך זה הקליטים שנכנס רוח באשכיו דברי ר"ע רבי ישמעאל אומר זה השחוף תימה אמאי נקט שמואל שחוף ולא נקט סריס ושמא שחוף הוי רבותא טפי:

אבל הא הואיל ואסירה וקיימא. תימא מאי קמ"ל רב הונא והא מתני' היא ע"י כל עריות מקנין וי"ל דהכי פירושו מי שנאסר בכל בת ישראל ע"י בעילת זנות אפילו אינה קרובתו יצא עובד כוכבים דבלאו הכי כל בת ישראל מתסרא וקיימא לגביה: **יצא** עובד כוכבים שאין לו אלמנות וגירושין בה. פירש רש"י דנפקא לן מדכתיב אשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת אחרים תימה והא נפקא לן בקידושין בפרק האומר מלא תתחתן בם וכמדומה דלא אתי קרא פרט לאשת אחרים אלא למעוטי ישראל הבא על העובדת כוכבים אשת עובד כוכבים וקמ"ל אע"ג דבעולת בעל יש להן ישראל בעובדת כוכבים פטור:

למעוטי בהמה. תימה דהכא משמע דבזנות תליא מילתא אם כן רבא דאמר בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נד.) דיש זנות לבהמה מתני' למעוטי מאי וכי אית לן למימר דל"ל דשמואל או דרב [המנונא] הונא:

מנא הא מילתא דאמורי רבנן אין זנות לבהמה. ה"ג בפ' כל האסורין (תמורה ל:) מנא הא מילתא דאין זנות לבהמה אמר ליה לא נישתמיט קרא ונכתוב אתנן זונה וכלב א"נ הכי אתנן כלב וכו': **אלא** למאן דאמר הערבה זו נשיקה מאי איכא למימר. והיינו שמואל בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נה:) והכא אליביה דשמואל נמי מסקינן ותימה ארדבה איפכא מסתברא למאן דאמר הערבה זו נשיקה וחשיבה ביאה גבי שאר עריות היינו דאיצטריך קרא הבא למעוטי אלא למ"ד הערבה זו הכנסת עטרה ולא חשיבה נשיקה גבי שאר עריות הכא מאי איצטריך למעוטה:

דומה

רש"י

מַהוּ דְּתֵימָא, "נִטְמָאָה" "נִטְמָאָה" שְׁנֵי פְּעָמִים, אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל, הֵיכָא דְּקָא מִיתַּפְּרָא בְּהָא זְנוּת. אֲבָל הָא הוֹאִיל וַאֲסוּרָה וְקַיְימָא, אֵימָא לֹא, קָא מַשְׁמַע לָן: חוּץ מִן הַקָּטָן וְכוּ': אִישׁ אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא קָטָן, וְשֶׁאֵינוֹ אִישׁ. לְמַעוּטֵי מַאי? אִילִימָא לְמַעוּטֵי שָׁחוּף, וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: שָׁחוּף מְקַנֵּין עַל יָדוֹ, וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה! מְקַנֵּין עַל יָדוֹ, פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָא לָאו בַּר הָכִי הוּא, קָא מַשְׁמַע לָן. "וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה" פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, דְּאִית לֵיהּ זֶרַע לִיחַלֵּל, דְּלֵית לֵיהּ זֶרַע לֹא לִיחַלֵּל, קָא מַשְׁמַע לָן. וְאֶלָּא לְמַעוּטֵי גּוֹי, וְהָאָמַר רַב הַמְנוּנָא: גּוֹי מְקַנֵּין עַל יָדוֹ וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה. מְקַנֵּין עַל יָדוֹ, פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "נִטְמְאָה" "נִטְמְאָה" שְׁתֵּי פְּעָמִים, אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל, הֵיכָא דְּקָמִיתַּפְּרָא בְּהָא זְנוּת. אֲבָל הָא הוֹאִיל וַאֲסוּרָה וְקַיְימָא, אֵימָא לֹא, קָמַשְׁמַע לָן. וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה, פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר" אָמַר רַחֲמָנָא, דְּבַר הָיְיָה אִין, דְּלָאו בַּר הָיְיָה לֹא, קָמַשְׁמַע לָן דְּפָסֵיל מִדְּר' יוֹחָנָן, דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' יִשְׁמָעֵאל: מִנַּיִן לְגוֹי, וְעֶבֶד שֶׁבָּאוּ עַל הַכֹּהֶנֶת, וְעַל הַלְּוִיָּה, וְעַל בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפְּסָלוּהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה" מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַלְמָנוּת וְגֵרוּשִׁין בָּהּ, יָצְאוּ גּוֹי וְעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ אַלְמָנוּת וְגֵרוּשִׁין בָּהּ. וְאֶלָּא לְמַעוּטֵי מַאי? אָמַר רַב פַּפָּא: לְמַעוּטֵי בְּהֵמָה, שֶׁאֵין זְנוּת בְּבְהֵמָה. אָמַר לֵיהּ רָבָא מִפַּרְזַקְיָא לְרַב אַשִׁי: מְנָא הָא מִילְּתָא דַּאֲמוּר רַבָּנָן אֵין זְנוּת בְּבְהֵמָה? דִּכְתִיב: "לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב" וְתַנְיָא: "אֶתְנַן כֶּלֶב" וּמְחִיר זוֹנָה מוּתָּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "גַּם שְׁנֵיהֶם", שְׁנַיִם וְלֹא אַרְבָּעָה. וְאֶלָּא "שִׁכְבַת זֶרַע" לָמָּה לִי? מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא "שִׁכְבַת זֶרַע" פְּרָט לְדָבָר אַחֵר. מַאי "דָּבָר אַחֵר"? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: פְּרָט לְשֶׁקִּינֵא לָהּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ. אָמַר לֵיהּ רָבָא, שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, "מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה" כְּתִיב? אֶלָּא אָמַר רָבָא: פְּרָט לְשֶׁקִּינֵא לָהּ דֶּרֶךְ אֲבָרִים. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: פְּרִיצוּתָא בְּעָלְמָא הִיא, וּפְרִיצוּתָא מִי אָסַר רַחֲמָנָא?

אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי: פְּרָט לְשֶׁקִּינֵא לָהּ בִּנְשִׁיקָה, הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר הַעֲרָאָה זוֹ הַכְנָסַת עֲטָרָה, אֲבָל נְשִׁיקָה, וְלֹא כְּלוּם הִיא, הַיְינוּ דְּאִתֵּי קְרָא לְמַעוּטֵי נְשִׁיקָה. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר הַעֲרָאָה זוֹ נְשִׁיקָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? לְעוֹלָם לְשֶׁקִּינֵא לָהּ דֶּרֶךְ אֲבָרִים, וְמַהוּ דְּתֵימָא, בִּקְפִידָא דְּבַעַל תַּלְיָא רַחֲמָנָא וּבַעַל הָא קָא קָפִיד, קָמַשְׁמַע לָן. אָמַר שְׁמוּאֵל: יִשָּׂא אָדָם

דומה

מַהוּ דְּתֵימָא נִטְמְאָה נִטְמְאָה שְׁנֵי פְּעָמִים. אֲמוּרִים בִּפְרָשָׁה, וְדַרְשִׁינָן לֵיהּ לְקַמָּן (לקמן כז:) אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל, הֵיכָא דְּמִיתַּפְּרָא בְּהָא סְתִירָה מִשְּׁתֵּעֵי קְרָא דְּנוֹהֵג בָּהּ דִּין סוֹטָה, אֲבָל הָא דַּאֲסוּרָה כּוּ': קַמ"ל. דְּכִי אָתָא קְרָא לְגוּפֵיהּ אָתָא, דְּהֵיכָא דְּאֵינוּ קָרוֹב לָהּ נָאֱסַר עָלֶיהָ עַל יְדֵי קִנּוּי זֶה, וְלָאו לְמַעוּטֵי קְרוֹבִים אָתָא: אִישׁ אָמַר רַחֲמָנָא. וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ: שֶׁבְּשָׁרוֹ נִשְׁחַף וְכָלָה וְיָבֵשׁ וְאֵין בּוֹ כֹּחַ, וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים בְּקַלְלוֹת שֶׁנִּינוּ דּוּגְמָתוֹ, יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁהוּא חוֹלֶה וּמֻטָּל בְּמִטָּה אֲבָל בְּשָׂרוֹ שָׁמוּר עָלָיו, תַּלְמוּד לוֹמַר אֶת הַשִּׁחֶפֶת מְלַמֵּד שֶׁבְּשָׂרוֹ נִשְׁחָף: מְקַנֵּין עַל יָדוֹ כוּ'. כְּמוֹ וְהַיְינָן בָּהּ מְקַנֵּין עַל יָדוֹ פְּשִׁיטָא: **וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה פְּשִׁיטָא.** אִם הוּא אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים הַמְחַלְּלִין אֶת הָאִשָּׁה כְּגוֹן עוֹבֵד כּוֹכָבִים עֶבֶד חָלָל נָתִין וּמַמְזֵר דְּקַיְימָא לָן בְּקִדּוּשִׁין וּבִיבָמוֹת דְּפוֹסְלִין הָאִשָּׁה בְּבִיאָתָן מוּבֹת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר, כֵּיוָן שֶׁנִּבְעֲלָה לְמִי שֶׁזָּר אֲצָלָהּ פְּסָלָהּ: **לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ.** מִדְּלֵא כְּתִיב לֹא יַחֵל דְּרִשִׁינָן שְׁנֵי חִלּוּלִין אֶחָד לָהּ וְאֶחָד לְזַרְעָהּ: **דְּאִית** לֵיהּ זֶרַע מַחֲלֵל. אֶת הָאִשָּׁה בְּבִיאָתוֹ, דְּלֵית לֵיהּ זֶרַע לֹא יְחַלֵּל: **קָא מַשְׁמַע לָן.** שְׁמוּאֵל דְּפוֹסֵל שֶׁמִּעִינָן לֵיהּ מֵהָא דְּאָמַר מְקַנֵּין עַל יְדֵי שָׁחוּף: **וּבַת** כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר וְגוֹ'. וּמִנַּיהּ נָפְקָא לָן דִּפְסוּלִין פְּסָלֵי לְאִשָּׁה בְּבִיאָתָן, וּמִדְּאִפְּקֵיהּ בְּלְשׁוֹן הָיְיָה נִדְרוֹשׁ דְּאִית לֵיהּ הָיְיָה מִי שֶׁקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ כְּגוֹן מַמְזֵר נָתִין וְחָלָל פְּסָלֵי, אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד הֲרֵי הֵן כַּבְּהֵמָה וְכֵיוָן דְּלֵית לֵיהּ הָיְיָה לֹא נִפְסְלוּ. עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵין לוֹ קִדּוּשִׁין בְּיִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב (ויקק"ל כ) אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ, וְתַנְיָא בְּסַנְהֶדְרִין (לקמן נב:) פָּרָט לְאִשָּׁה, וְנִכְרִי: אֲחֵרִים, אֵלְמָא לֵית לֵיהּ לְזֹהּ אִישׁוּת. עֶבֶד עִם הַחֲמוֹר כְּתִיב בְּהוּ, עִם הַדּוּמָה לְחֲמוֹר: **מִי** שֶׁיֵּשׁ לוֹ **אַלְמָנוּת וְגֵרוּשִׁין בָּהּ.** הוּא דְּכִי אֵין לָהּ זֶרַע מִמֶּנּוּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל, דְּלֵא פְּסָלָהּ בְּבִיאָתוֹ, יָצָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ אַלְמָנוּת וְגֵרוּשִׁין בָּהּ, שֶׁלֹּא תְּפָסוּ לוֹ בָּהּ קִדּוּשִׁין וּכְשֶׁמֵּת אֵין שֵׁם אַלְמָנוּת עָלֶיהָ. וּבִיבָמוֹת פָּרִיךְ אֵימָא לְקָלָא, דְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַלְמָנוּת וְגֵרוּשִׁין הוּא דְּכִי אִית לֵיהּ זֶרַע לֹא תֵּיכוּל, אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד אֲפִי' אִית לֵיהּ זֶרַע מִנַּיהּ תֵּיכוּל, וְהָתָם מְשַׁנֵּי לֵיהּ בְּהִבָּא עַל יְבִמְתּוֹ [בְּאַלְמָנָה לְכ"ג]. וּמֵיהוּ שְׁמִעִינָן [לֵיהּ מֵהָא] דְּמְקַנֵּין ע"י עוֹבֵד כּוֹכָבִים: **וְאֶלָּא.** מִי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ דְּמַתְנִי' לְמַעוּטֵי בְּהֵמָה: **דְּאֵין זְנוּת לְבְהֵמָה.** אֵינָהּ נַעֲשֵׂית זוֹנָה בִּבְעִילַת בְּהֵמָה וְאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעֲלָהּ: **אֶתְנַן זוֹנָה.** נָתַן טָלֶה בְּאִתְּתָנֶנָּה: **מְחִיר כֶּלֶב.** הֶחֱלִיף כֶּלֶב בְּטָלֶה: **אֶתְנַן כֶּלֶב.** שֶׁאִם אָדָם אוֹמֵר לְזוֹנָה הַחֲלִיף טָלֶה וְהַבְּעֲלִי לְכַלְבִּי: **מְחִיר זוֹנָה.** הָיְתָה לוֹ שִׁפְחָה זוֹנָה וְהֶחֱלִיפָהּ בְּטָלֶה, וּמִדְּקָאֲמַר אֶתְנַן כֶּלֶב מֶתֶר מִכְּלָל דְּלֵאו זְנוּת הוּא, דְּאִי זְנוּת הוּא הָוָה חָיֵיל עָלֶהָ שֵׁם אֶתְנַן: **וְאֶלָּא שִׁכְבַת זֶרַע לָמָּה לִי.** כֵּיוָן דְּאָמְרַתְּ מְקַנֵּין ע"י שָׁחוּף: **לְשֶׁקִּנֵּא לָהּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ.** אֵל תִּסְתָּרֵי עִמּוֹ לְהִבָּעֵל שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ: **מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה כְּתִיב.** הִקִּישׁוּ שְׁנֵי מִשְׁכְּבוֹתֶיהָ לְכָל דְּבָרִים, וְכֵיוָן דְּנֶאֱסְרָת עָלָיו אַמַּאי לֹא הֲוֵי קְנוּי: **דֶּרֶךְ אֲבָרִים פְּרִיצוּתָא בְּעָלְמָא הוּא.** שׁוֹבֵב עַמּוּהּ בְּקָרוּב בָּשָׂר: **פְּרִיצוּתָא מִי קָאָסַר רַחֲמָנָא.** אִשָּׁה עַל בַּעֲלָהּ בְּהֶכֵּי, וְכֵיוָן דְּלֵא מִתְסְרָא עֲלֵיהּ בְּהֶכֵּי פְּשִׁיטָא דְּלָאו קְנוּי הוּא: **בִּנְשִׁיקָה.** מִשִּׁיק הַשֵּׁמֶשׁ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם: **הַיְינוּ דְּאָתָא**

קְרָא לְמַעוּטֵיהּ. דְּלֵא תֵּימָא הַעֲרָאָה הִיא: **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר.** בִּיבָמוֹת (לקמן נה:) הַעֲרָאָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה שֶׁהִיא כְּגִמַר בִּיאָה בְּכָל הָעֲרָיוֹת כְּדִכְתִיב (ויקק"ל כ) אֶת מְקוֹרָהּ הֶעֱרָה אֶת שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה זוֹ נְשִׁיקָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר, הֵיכִי מְצִית לְמֵימַר דְּאָתָא קְרָא לְמַעוּטָהּ, הָלֵא כְּגִמַר בִּיאָה הִיא לְכָל דָּבָר חוּץ מִשִּׁפְחָה חֲרוּפָה: **בִּקְפִידָא דְּבַעַל תַּלְיָא.** דִּכְתִיב וְקִנָּא, וּבַעַל הָא חֲזִינָן לֵיהּ דְּקָפִיד שֶׁהֲרֵי קִנָּא לָהּ עַל כָּךְ:

דומה

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת סוטה "**נִטְמָאָה**" "**נִטְמָאָה**" **שְׁנֵי פְּעָמִים**, ודורשים את שני הפסוקים, **אֶחָד** שאסורה **לַבַּעַל, וְאֶחָד** שאסורה **לַבּוֹעֵל**, והייתי סובר שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק **הֵיכָא דְּקָא מִיתַּסְּרָא בְּהָא זְנוּת** – במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבועל, **אֲבָל הָא** – זו שקינא לה בעלה שנסתרה עם אחד העריות, **הוֹאִיל וַאֲסוּרָה וְקַיְּימָא** – כבר אסורה על הבועל לפני הזנות הזו, **אֵימָא לֹא** – הייתי אומר שלא שותה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שכל מה שבא הפסוק הוא רק כדי לאסור אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה לפני כן, אך גם כשאסורה לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין סוטה להשקותה וכו'.

שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקנין **חוּץ מִן הַקָּטָן** [**וְכוּ'**] [וממי שאינו איש]. מבארת הגמרא, מה שמיעטנו קטן מקינוי, שאין הבעל מקנא לאשתו אם נסתרה עם קטן, למדנו מהפסוק "ושכב **אִישׁ** אותה" **אָמַר רַחֲמָנָא**, ומדייקים, דוקא "איש" **וְלֹא קָטָן**.

שואלת הגמרא, מה ששנינו במשנה **וְשֶׁאֵינוֹ אִישׁ** – שאין הבעל מקנא לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, **לְמַעוּטֵי מַאי** – מי הוא זה שאינו איש. מנסה הגמרא לתרץ, **אִילֵימָא לְמַעוּטֵי שָׁחוּף** – אם נאמר שבא למעט אדם שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין לו כח, וזהו מה שכתוב בקללות שבתורה "את השחפת". דוחה הגמרא, **וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל שָׁחוּף** כן **מְקַנְּין עַל יָדוֹ, וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה** שאם היה השחוף מהפסולים בקהל, ובא על בת כהן פוסל אותה מלאכול בתרומה, ויבואר להלן. על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה 'שאינו איש'.

ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה כוונת המשנה 'שאינו איש'. מה שאמר שמואל ששחוף **מְקַנְּין עַל יָדוֹ**, שואלת הגמרא **פְּשִׁיטָא**, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת סוטה "**וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע**" **אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָא לָאו בַּר הָכִי הוּא** – והרי שחוף אינו ראוי להזריע, אם כן לא יקנא הבעל על ידו, **קָא מַשְׁמַע לָן** שמקנין על ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא ללמד דבר אחר שיבואר להלן.

עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף **וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה**, שואלת הגמרא והרי זה **פְּשִׁיטָא**, שהרי בת כהן שבא עליה אחד מן הפסולים, כגון גוי או עבד או חלל או נתין או ממזר, נפסלה מלאכול יותר בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן "**וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ**" **אָמַר רַחֲמָנָא**, והיתה התורה יכולה לכתוב "לא יחל", ומהכפילות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את האשה ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא **דְּאִית לֵיהּ זֶרַע לִיחַלֵּל** – מי שיכול שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, **דְּלֵית לֵיהּ זֶרַע לֹא לִיחַלֵּל** – אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף, לא יחלל אשה מכהונה בביאתו, **קָא מַשְׁמַע לָן** שפוסל אותה מכהונה.

חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין על ידו, **וְאֶלָּא** 'שאינו איש' **לְמַעוּטֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים**, שאם האשה נסתרה עם גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, **וְהָאָמַר רַב חַמְנוּנָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים** כן **מְקַנְּין עַל יָדוֹ, וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה** וכדלעיל. על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה 'שאינו איש'.

ושוב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר מה כוונת המשנה 'שאינו איש'. מה שאמר רב המנונא שגוי **מְקַנְּין עַל יָדוֹ**, שואלת הגמרא **פְּשִׁיטָא**, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת סוטה "**נִטְמָאָה**" "**נִטְמָאָה**" **שְׁתֵּי פְּעָמִים** כדלעיל, ולמדנו שבא לרבות **אֶחָד** שאסורה **לַבַּעַל וְאֶחָד** שאסורה **לַבּוֹעֵל**, והייתי סובר שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק **הֵיכָא דְּקָא מִיתַּסְּרָא בְּהָא זְנוּת** – במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבועל, **אֲבָל הָא** – שקינא לה בעלה שנסתרה עם גוי, **הוֹאִיל וַאֲסוּרָה וְקַיְּימָא** – כבר אסורה על הגוי הבועל לפני הזנות הזו, **אֵימָא לֹא** – הייתי אומר שלא שותה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שמקנין על ידו.

עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי **וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה**, שואלת הגמרא והרי זה **פְּשִׁיטָא**, שבת כהן שבא עליה גוי נפסלה מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר "**בַּת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר** היא בתרומת הקדשים לא תאכל", **אָמַר רַחֲמָנָא**, – נאמר בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי שהוא 'זר' אצלה בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתון, פוסלים אותה בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, 'היא בתרומת הקדשים לא תאכל', והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדייק **דְּבַר הֲוָיָה** – שרק מי שתופסים בו קידושין, יהודי, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או נתין או חלל, **אִין** – כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל **דְּלָאו בַּר הֲוָיָה** – שאינו בתורת הויה כלל, שאין תופסים בו קידושין, כגון גוי ועבד, **לֹא** פוסל אותה בביאתו, **קָמַשְׁמַע לָן** רב המנונא, **דְּפָסִיל** גוי את האשה בביאתו, **מִדְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִנַּיִן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד שֶׁבָּאוּ עַל הַכֹּהֶנֶת וְעַל הַלֵּוִיָּה וְעַל בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפְּסָלוּהָ** מן הכהונה כדלעיל, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וְבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה** וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל", הרי שבת כהן שאין לה זרע ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה, ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה **לִמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַלְמָנוּת וְגֵירוּשִׁין בָּהּ**, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושיו תפסו, **יָצְאוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ דִּינֵי אַלְמָנוּת וְגֵירוּשִׁין בָּהּ**, שהרי אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן הכהונה.

חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין על ידו, ושואלת **וְאֶלָּא** 'שאינו איש' **לְמַעוּטֵי מַאי**. ומתרצת הגמרא, **אָמַר רַב פַּפָּא**, 'שאינו איש **לְמַעוּטֵי בְּהֵמָה**, שאם נסתרה האשה עם בהמה אין בעלה מקנא לה, **דְּאֵין זְנוּת בְּבְהֵמָה** – שאין האשה נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.

מבררת הגמרא באותו ענין, **אָמַר לֵיהּ רָבָא מִפַּרְזִקְיָא** [– שם מקום,] **לְרַב שֵׁשִׁי, מְנָא הָא מִילְּתָא דְּאָמוּר רַבָּנָן** – מהיכן למדו רבנן את הדין **שֵׁאֵין זְנוּת בִּבְהֵמָה**.

מהא **דִּכְתִיב** בדיני הבאת קרבנות לבית המקדש "**לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב** בית ה' אלהיך וגו' כי תועבת ה' גם שניהם", **וְתַנְיָא** דייקו מלשון הפסוק שרק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל **אֶתְנַן כֶּלֶב** – אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלבי, **וּמְחִיר זוֹנָה** – שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, **מוּתָּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר** בסוף הפסוק "**גַּם שְׁנֵיהֶם**", ומדייקים, **שְׁנַיִם** אסורים, **וְלֹא אַרְבָּעָה**. ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.

חוזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, **וְאֶלָּא** לפי דברי שמואל דלעיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה הגמרא שלא תלמד מ"ושכב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי שהוא מזריע, אם כן מה שאמר הפסוק "**שִׁכְבַת זֶרַע**" **לָמָה לִי** – מה בא למעט. מתרצת הגמרא, **מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא**, כתוב בפסוק דלעיל "ושכב איש אותה שכבת **שִׁכְבַת זֶרַע**", **פְּרָט לְדָבָר אַחֵר**, שיש קינוי של הבעל שהתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קינוי.

שואלת הגמרא, **מַאי דָּבָר אַחֵר**, שאמרת עליו שאינו נקרא קינוי. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, פְּרָט לְשֶׁקִּינָּא לָהּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ** – שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק **הֵיכָא דְּקָא מִיתַּסְּרָא בְּהָא זְנוּת** – במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבועל, **אֲבָל הָא** – שקינא לה בעלה שנסתרה עם גוי, **הוֹאִיל וַאֲסוּרָה וְקַיְּימָא** – כבר אסורה על הגוי הבועל לפני הזנות הזו, **אֵימָא לֹא** – הייתי אומר שלא שותה, **קָמַשְׁמַע לָן** שמקנין על ידו.

עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי **וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה**, שואלת הגמרא והרי זה **פְּשִׁיטָא**, שבת כהן שבא עליה גוי נפסלה מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר "**בַּת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר** היא בתרומת הקדשים לא תאכל", **אָמַר רַחֲמָנָא**, – נאמר בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי שהוא 'זר' אצלה בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתון, פוסלים אותה בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, 'היא בתרומת הקדשים לא תאכל', והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדייק **דְּבַר הֲוָיָה** – שרק מי שתופסים בו קידושין, יהודי, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או נתין או חלל, **אִין** – כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל **דְּלָאו בַּר הֲוָיָה** – שאינו בתורת הויה כלל, שאין תופסים בו קידושין, כגון גוי ועבד, **לֹא** פוסל אותה בביאתו, **קָמַשְׁמַע לָן** רב המנונא, **דְּפָסִיל** גוי את האשה בביאתו, **מִדְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִנַּיִן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד שֶׁבָּאוּ עַל הַכֹּהֶנֶת וְעַל הַלֵּוִיָּה וְעַל בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפְּסָלוּהָ** מן הכהונה כדלעיל, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וְבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה** וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל", הרי שבת כהן שאין לה זרע ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה, ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה **לִמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַלְמָנוּת וְגֵירוּשִׁין בָּהּ**, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושיו תפסו, **יָצְאוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ דִּינֵי אַלְמָנוּת וְגֵירוּשִׁין בָּהּ**, שהרי אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן הכהונה.

חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין על ידו, ושואלת **וְאֶלָּא** 'שאינו איש' **לְמַעוּטֵי מַאי**. ומתרצת הגמרא, **אָמַר רַב פַּפָּא**, 'שאינו איש **לְמַעוּטֵי בְּהֵמָה**, שאם נסתרה האשה עם בהמה אין בעלה מקנא לה, **דְּאֵין זְנוּת בְּבְהֵמָה** – שאין האשה נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.

מבררת הגמרא באותו ענין, **אָמַר לֵיהּ רָבָא מִפַּרְזִקְיָא** [– שם מקום,] **לְרַב שֵׁשִׁי, מְנָא הָא מִילְּתָא דְּאָמוּר רַבָּנָן** – מהיכן למדו רבנן את הדין **שֵׁאֵין זְנוּת בִּבְהֵמָה**.

מהא **דִּכְתִיב** בדיני הבאת קרבנות לבית המקדש "**לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב** בית ה' אלהיך וגו' כי תועבת ה' גם שניהם", **וְתַנְיָא** דייקו מלשון הפסוק שרק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל **אֶתְנַן כֶּלֶב** – אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלבי, **וּמְחִיר זוֹנָה** – שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, **מוּתָּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר** בסוף הפסוק "**גַּם שְׁנֵיהֶם**", ומדייקים, **שְׁנַיִם** אסורים, **וְלֹא אַרְבָּעָה**. ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.

חוזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, **וְאֶלָּא** לפי דברי שמואל דלעיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה הגמרא שלא תלמד מ"ושכב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי שהוא מזריע, אם כן מה שאמר הפסוק "**שִׁכְבַת זֶרַע**" **לָמָה לִי** – מה בא למעט. מתרצת הגמרא, **מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא**, כתוב בפסוק דלעיל "ושכב איש אותה שכבת **שִׁכְבַת זֶרַע**", **פְּרָט לְדָבָר אַחֵר**, שיש קינוי של הבעל שהתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קינוי.

שואלת הגמרא, **מַאי דָּבָר אַחֵר**, שאמרת עליו שאינו נקרא קינוי. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, פְּרָט לְשֶׁקִּינָּא לָהּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ** – שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא

המשך בעמוד ס

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

דּוּמָה – אשה שכולם מדברים על ניאופיה, **וְאַל יִשָּׂא בַּת דּוּמָה**, **שֶׁזּוֹ** – הדומה, **בָּאָה מִטִּיפָּה כְּשֵׁרָה**, שהרי אמה כשרה היתה, **וְזוֹ** – בת הדומה, **בָּאָה מִטִּיפָּה פְּסוּלָה**, שכיון שמלעיזים על אמה, יתכן שאכן היא בת ממזר או גוי. **וְרַבִּי יוֹחָנָן** חלק על שמואל **וְאָמַר**, עדיף **שִׁיּשָׂא אָדָם בַּת דּוּמָה, וְאַל יִשָּׂא דּוּמָה, שֶׁזּוֹ** – בת הדומה בעצמה **עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת**, שהרי עליה אין שום רינונים, ומותרת לבעלה כיון שרוב בעילות אחר הבעל וחזקה שאמה התעברה מבעלה שהוא אביה של זו, **וְזוֹ** – הדומה, **אֵינָהּ עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת**, שהרי כולם מרננים עליה שמזנה תחת בעלה, ואסורה עליו ואינו יודע ובא עליה באיסור.

שואלת הגמרא, **מֵיתִיבִי, נוֹשֵׂא אָדָם דּוּמָה**, ומשמע שעדיף מבת דומה, וקשה על רבי יוחנן.

מתרצת הגמרא, **אָמַר רָבָא**, יש לברר הענין, **וְתִסְבְּרָא נוֹשֵׂא לְכַתְּחִלָּה** – וכי תעלה על דעתך שכוונת הברייתא היא שמותר לישאנה לכתחילה, והרי תזנה תחתיו. **אֶלָּא** ודאי חייבים לתקן את דברי הברייתא ולשנות בה, **אִם נָשָׂא** בדיעבד דומה מותר בה, ואם כבר שבשנו הברייתא והוספנו בה שמדובר בדיעבד, **תְּנֵי נַמִּי** – אפשר גם להוסיף שאם נשא **בַּת דּוּמָה** מותר.

ופוסקת הגמרא, **וְהִלְכְתָּא, יִשָּׂא אָדָם בַּת דּוּמָה וְאַל יִשָּׂא דּוּמָה**, כרבי יוחנן, **דְּתָנֵי רַב תַּחֲלִיפָא בַּר מַעַרְבָּא** – שהיה מארץ ישראל, **קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ, אִשָּׁה שֶׁהִיא מְזֻנָּה, בָּנֶיהָ כְּשֵׁרִין** ולא חוששים שמא אינם מבעלה ודם ממזרים, כיון שחזקה **שְׁרוֹב בְּעִילוֹת אַחַר הַבַּעַל**. לכן עדיף לישא בת דומה, כיון שהיא כשרה, ותהיה תחתיו בחזקת היתר, מאשר לישא דומה עצמה שמחטיאה אותו שחי עמה באיסור כיון שמזנה עם אחרים מרצונה.

שואלת הגמרא, **בְּעֵי רַב עַמְרָם**, הכלל שאמרנו שרוב בעילות אחר הבעל, ואשה מזנה בניה כשרים, מה הדין באשה **שֶׁהָיְתָה פְּרוּצָה בְּיוֹתֵר**, שיש לחשוש שרוב בעילותיה אינן על ידי בעלה אלא מאחרים, **מַהוּ**, האם בניה כשרים. ומבארת הגמרא, **אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת אֶלָּא סָמוּךְ לְוִוסָתָהּ** – שהאשה מתעברת בדרך כלל יום אחד לפני שווסתה צריך להופיע, **לֹא תִּיבָּעֵי לָךְ** – אין לנו שאלה, ופשוט שבניה אינם כשרים, **דְּלֹא יָדַע בָּהּ וְלֹא מַנְטַר לָהּ** – שהרי בעלה לא יכול לדעת מתי יגיע ווסתה כדי לשמרה ביום שלפני כן שלא תזנה עם אחרים כדי שלא תתעבר. **כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ** – אמנם יש לנו שאלה **אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת אֶלָּא סָמוּךְ לִטְבִילָתָהּ** – לפי הדעה החולקת, וסוברת שהאשה מתעברת בדרך כלל בליל טבילתה או למחרת, נסתפקנו **מַאי**, האם **כֵּיוָן דְּיָדַע בָּהּ** בעלה מתי ליל טבילתה, **נְטוֹרֵי מַנְטַר לָהּ** – הוא שומר אותה ביום יומיים שאחר הטבילה שלא תזנה כדי שלא תתעבר מאחרים, **אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דִּפְרוּצָה בְּיוֹתֵר לֹא** מצליח בעלה לשמור עליה אפילו יום יומיים אלו, שבורחת ממנו לפתע. **תֵּיקוּ**. שנינו במשנה, **וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין כּוֹ'** [מקנין להן, מי שנתחרש בעלה או נשטתה, או שהיה חבוש בבית האסורין].

למדנו בברייתא, **תָּנוּ רַבָּנַן**, נאמר בתורה בפרשת סוטה **"אִישׁ** איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ומבררת הברייתא, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ אִישׁ"** פעמיים, ועונה, בא **לְרַבּוֹת** כמו ששנינו לעיל, **אִשֶּׁת חֵרֵשׁ, וְאִשֶּׁת שׁוֹטֶה, וְאִשֶּׁת שַׁעֲמוּם** שהוא אדם שלקוי בתמהון לב, **וְשֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וְשֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּנִין לָהֶן** אם רואים שמתנהגות בפריצות, **לְפוֹסְלָן מִכְּתוּבָּתָן**, שיצאו מבעליהן בלי לקבל כתובתן. מבררת הברייתא, **יָכוֹל** – הייתי חושב שבית דין מקנין להן **אַף** כדי **לְהַשְׁקוֹתָן** – שבית דין ישקו אותה מי הסוטה שיבדקום כשאר סוטות, ועונה, **תַּלְמוּד לוֹמַר "וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ** אל הכהן", ואין בית דין מביאים אותה אל הכהן להשקותה, ואף אם הבריא בעלה, אינו יכול להשקותה על סמך קינוי בית הדין, כפי שמבארת הגמרא בהמשך. **רַבִּי יוֹסֵי** חולק **וְאוֹמֵר**, בית דין מקנין לה **אַף** כדי **לְהַשְׁקוֹתָהּ**, אמנם הם עצמם אינם יכולים להשקותה, שהרי נאמר 'והביא האיש את אשתו', אלא **וְלִכְשֶׁיֵּצֵא בַּעֲלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין** הוא **יַשְׁקֶנָּה**.

שואלת הגמרא, **בְּמַאי קָא מִיפַּלְגֵי** – במה חולקים רבנן ורבי יוסי. עונה הגמרא, **רַבָּנַן סְבְרֵי** שאין הבעל יכול להשקותה על סמך קינוי בית הדין משום **דִּבְעֵינָן "וְקִנְּאָה וְהֵבִיא"** – שנאמר "וקינא את אשתו", "והביא האיש את אשתו", דורשים הסמיכות שדוקא אם הבעל קינא לה, הוא יכול להביאה להשקייה, **וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר לֹא בְּעֵינָן "וְקִנְּאָה וְהֵבִיא"** – אין לדרוש הסמיכות, והבעל יכול להשקותה על סמך קינוי בית הדין, לכן כשיצא הבעל מבית האסורים ישקנה, אף על פי שבית דין קינאו לה.

למדנו בברייתא, **תָּנוּ רַבָּנַן**, כתוב בתורה בסוף פרשת סוטה "זאת תורת הקנאות, **אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ** ונטמאה", ופסוק זה מיותר, ובא כדי **לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה** שדיני אשה כאיש, **וְאִשָּׁה לְאִישׁ** שדיני איש כאשה.

שואלת הגמרא, **לְמַאי הִלְכְתָא** – לענין מה הוקשו, מה למדו אשה מאיש ומה למדו איש מאשה.

עונה הגמרא, **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת**, אשה מאיש לומדים, **שֶׁכֶּשֵׁם שֶׁאִם הוּא סוּמָא** – עיור, **לֹא הָיָה מַשְׁקֶהָ, דִּכְתִיב** בתורה בפרשת סוטה **"וְנֶעֱלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ"**, תיבת "עיני" מיותרת ובאה ללמדנו דוקא מי שרואה בעיניו, **כָּךְ הִיא אִם הָיְתָה סוּמָא לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה**.

רַב אַשִׁי אָמַר, איש מאשה לומדים, **כְּשֵׁם שֶׁחִיגֵּרֶת** – שאין לה רגל **וְגִידֶמֶת** – שאין לה יד **לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה דִּכְתִיב** בתורה בפרשת סוטה

אגרות קודש

ב״ה, ז׳ אייר, תשי״ד

ברוקלין.

הוו״ח אי״א נו״נ עוסק בצ״צ מוה״ר יוסף שי׳

שלום וברכה!

בנועם הנני מאשר קבלת מכתבו מד׳ אייר עם המוסגר בו ההמחאות לכולל חב״ד באה״ק ת״ו שנשלחים ימים אלו למטרתם, ונהניתי גם מזריזותו דמר בשילוח הנ״ל מבלי לחכות על השאר.

ומה נפלאו דברי רבנו הזקן בנוגע לענין העקדה מאורע המשמש דוגמא וסמל לא רק לבני

המשך בעמוד קעז

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כז עמוד א

רש״י

דּוּמָה. נִטְעֶנֶת וְנִדְבֶּרֶת בְּפִי כֹּל עַל נִיאוּפָיִךְ. דּוּמָה לְשׁוֹן קְלָסָה וְדִבּוּר, כְּדַאֲמַרִי׳ בְּגִדָּה (קָף סו.) דּוּמַת עֵירָךְ עָלְתָה בִּיךָ, וְהַהוּא לָאו חָשֵׁד הוּא אֶלָּא דִּבּוּר יָתֵר שֶׁהָיוּ נִדְבָּרִים בָּהּ עַל חֲבִיבוּתָהּ שֶׁל בַּעְלָהּ. וְאַף קְלָסָה לְשׁוֹן דִּבּוּר יָתֵר הוּא, לְפִיכָךְ הוּא נֶהֱפַךְ לְלָשׁוֹן שֶׁבַח וְלִלְשׁוֹן גְּנַאי כְּדַאֲמַר (שָׁמְקַלְסִין אוֹתוֹ): וְזוֹ בָּאָה מִבִּיאָה פְּסוּלָה. שֶׁמָּא מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ מִמַּמְזֵר: [שָׁזוּ]. הַבַּת עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרוּת וּמְחֻזֶּרֶת לְבַעְלָהּ. וּלְטִפָּה פְּסוּלָה לֹא חַיְישִׁינַן, דְּרֹב בְּעִילוֹת אַחַר הַבַּעַל וּמִבַּעְלָהּ נִתְעַבְּרָה: וְזוֹ אִינָהּ עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרוּת. שֶׁמְּנָנָהּ תַּחְתָּיו וְנֶאֱסֶרֶת עָלָיו וְהוּא אֵינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ מְגָרְשָׁהּ וּבָא עָלֶיהָ בְּאִסּוּר: וְתִסְבְּרָא נוֹשֵׂא לְכַתְּחִלָּה. הָא וַדַּאי מְקַלְקְלָה לֵיהּ, אֶלָּא עַל בָּרְחָךְ מִשֶּׁשְׁקָתָא הִיא וּבְעֵית לְתָרוּצָהּ וּלְמִתְנֵי אִם נָשָׂא אָדָם דּוּמָה מֻתָּר, וְכֵיוָן דְּבָעֵית לְתָרוּצָהּ אַלְמָא תִּנָּא לָאו דַּוְקָא וְלָא מוֹתְבִינַן מִנָּהּ, דְּאִיבָּא לְמִימַר בְּהָא נַמִּי טָעָה וְתָנֵי נַמִּי בַּת דּוּמָה, וְאֲנַן נַמִּי כִּי אֲמִרִינַן יִשָּׂא אָדָם זוֹ וְלָא יִשָּׂא זוֹ לָאו לְכַתְּחִלָּה אִם יִמְצָא אַחֶרֶת, אֲבָל [אֲלָא דְ]מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹצֵא אֶלָּא שְׁתַּיִם אֵלּוּ יִשָּׂא זוֹ וְאַל יִשָּׂא זוֹ: דְּתָנֵי רַב תַּחְלִיפָא כּוּ׳. הִלְכָּךְ בַּת דּוּמָה כֵּיוָן דִּכְשֵׁרָה הִיא טוֹב לוֹ שֶׁיִּשָּׂאֶנָּה שֶׁתְּהֵא תּוֹחָתָיו בְּחֶזְקַת הֶתֵּר, וְאַל יִשָּׂא דּוּמָה שֶׁמְּקַלְקֶלְתּוֹ לְשַׁמֵּשׁ עִמָּהּ מִשֶּׁנֶּאֱסְרָה לוֹ: הֶיְתֵּה פְּרוּצָה בְּיוֹתֵר. דְּאִיבָּא לְמִיחַשׁ דְּרֹב בְּעִילוֹתֶיהָ מִשֶּׁל אֲחֵרִים: מַהוּ. שֶׁיְּהוּ בָּנֶיהָ כְּשֵׁרִים: אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת אֶלָּא סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ. לְפָנֵי וֶסֶת נִדּוּתָהּ יוֹם אֶחָד, דְּלֹא יָדַע הַבַּעַל אֶת וֶסֶת נִדָּתָהּ דְּלִגְנַרְהָ אוֹתוֹ הַיּוֹם מִלְּזוֹנוֹת שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר בְּזִנּוּת: כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ כּוּ׳. פְּלוּגְתָּא בְּמס׳ נִדָּה (נִדָּה לח:): סָמוּךְ לְמִבְּלָתָהּ. לְאַחַר שֶׁטָּבְלָה בְּיוֹם טְבִילָתָהּ אוֹ לְיוֹם מָחָר: אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּפְרוּצָה הֵיא בְּיוֹתֵר. לֹא מָצֵי מִינְעַר לָהּ, שֶׁנִּשְׁמֶטֶת מֵאֶצְלוֹ פִּתְאוֹם: וְקָנֵא וְהַבִּיא. הַמְקַנֵּא לָהּ יַשְׁקֶנָּה. וְאִי קַשְׁיָא בְּקִנּוּי נַמִּי הָא כְּתִיב אֶת אִשְׁתּוֹ דְּמִשְּׁמַע דְּבַעְלָהּ מְקַנֵּא לָהּ וְלֹא אַחֵר, הָא מִתְּרֵבִּי מֵאִישׁ אִישׁ: אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ. קָרֵא יְתִירָא הוּא לִדְרָשָׁה בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה, זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאוֹת וְגוֹ׳: לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה. כְּדִמְפָּרֵשׁ וְאָזִיל לְמֵאי הִלְכְתָא: רַב אָשֵׁי אָמַר כּוּ׳. מֵר מְפָרֵשׁ הַקִּישָׁא דְּאִישׁ לְאִשָּׁה, וּמַר מְפָרֵשׁ הַקִּישָׁא דְּאִשָּׁה לְאִישׁ וְלֹא פְּלִיגִי:

והעמיד

תוספות

דומה . פירש ר״ח שמלעיזין עליה בני אדם שהיא מזנה כדגרסינן (ביבמות דף כה.) [אמר אביי אמרה לי אם] דומי דמתא יומא ופלגא והוא עד שישאו ויתנו בה מוחרות בלבנה פי׳ מוחרות נשים שטוות פשתן משזר כך מפרש בגמרא א״י. מה שהביא רבינו חננאל דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה דלשון דומה לזות שפתים הוא ומיהו הכא לא מיירי בדומה בה״ג דא״כ אפי׳ כנס יוציא דהא פסקינן התם בפ״ב דיבמות (דף כה.) כרבי בקלא דלא פסיק היכא דדומי מתא יומא ופלגא דקאמר הואיל ומכוער הדבר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי הכא אם כנס דלא יוציא: **רוב** בעילות אחר הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסק דפסקינן כרב (יבמות כה.) דלא תצא דרוב בעילות אחר הבעל ואע״ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף סט:) הבא על ארוסתו בבית חמיו הולד ממזר ומוקי בגמרא בדדיימא מיניה ומעלמא ולא שדינן לה בתר דידיה דוקא ארוס שאין מצוי אצלה אבל בבעל שכנסה מודי ולשמואל ל״ש דלעולם הולד שתוקי וכגון דליתא לדומה גופא קמן דלישיילה אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת דאמרינן בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) גבי ארוסה שעיברה אע״ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה לכ״ג (יבמות סט:) כגון דדיימא מעלמא מאי שתוקי דאמר שמואל בדוקי שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר היא נאמנת דאפילו ברוב פסולין אצלה והוא הדין האי דקאמר הכא אל ישא בת דומה כגון דליתא לדומה קמן דנישיילה אבל איכא למתמה לליישנא בתרא דאמר בפרק אלמנה בבא עליה דכ״ע לא פליגי דבתר דידיה שדינן והא הכא דבעלה קבוע אצלה כל שעה לא שדי ליה שמואל בתריה דבעל בתר ארוס לא כל שכן ואפי׳ אם תמצא לומר דשאני התם דידעינן בברור דבא עליה ארוס אבל הכא גבי בעל לא ידעינן ביאה ודאית דבא עליה מ״מ לרבא תקשה דאמר אפי׳ בארוסה שעיברה אמר מסתברא דלא דיימא מיניה בהא קאמר רב הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אבל דיימא מיניה בתר דידיה שדינן ליה ואפי׳ לרב וכ״ש לשמואל והא הכא אע״ג דאית לה בעל קבוע והוה לן למימר רוב בעילות אחר הבעל ולא שדי ליה בדידיה כ״ש התם: **אליבא** דמ״ד אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה וכו׳. י״ל כגון שלא קבעה ווסת וה״ה דהמ״ל וכגון דלא קבעה ווסת לא תבעי לך כי תבעי לך היכא דקבעה ווסת אלא מילתא דפסיקא נקט תימה לרבי והא אמרי׳ התם בפ׳ המפלת (נדה דף כה:) ההוא שפירא דאתא לקמיה דמר שמואל אמר האי בר מ״א יומא הוא וחשיב מיום דאזלה לטבילה עד ההוא יומא ולא הוה אלא מ׳ יומא אמר האי בנדותה בעל וכפתיה ואודי ותקשה למ״ד סמוך לווסתה ונראה דמ״ד סמוך לווסתה רוב עיבורין קאמר מיהו מודי דזימנין מיקרי דמיעברה נמי סמוך לטבילתה או באחד מאותן הימים שבין טבילתה לווסתה וכן למ״ד סמוך לטבילתה: **איש** איש לרבות אשת חרש וכו׳. נראה דעיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולבועל ע״י קינוי זה אבל משום לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קי:) כתובת אשה דאורייתא אלא אית ליה סמך מדאורייתא כדאמרינן התם בפ״ק (דף י.) מבאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה אלא תנא דנקט כתובה מילתא אגב אורחיה קמ״ל דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה: **רב** אשי אמר כשם שחיגרת וגידמת אינה שותה דכתיב והעמיד הכהן את האשה. תימה לר״י מאי שנא הכא דממעט מוהעמיד חיגרת וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס בפ״ק דערכין (דף ד.) וכן העמדה דכתיב בקדשים בעלי מומין דאמרי׳ בפרק השוחט (חולין ל.) שחטה ועדיין מפרכסת דבת העמדה והערכה היא וגבי יבם כתיב (דברים כה) ועמד ואמר ואפ״ה חליץ נחתכו רגליו [למטה] מן הארכובה מיהו מחליצה לא תקשי דהתם מפרש טעמא משום דכתיב בה מעל רגלו ועיקר קרא דועמד ואמר כדדריש ליה בספרי מלמד שאינו אומר דבריו אלא בעמידה ותירץ מדרבי רחמנא בן חדש לערכין ש״מ דאהעמדה ממש לא קפיד רחמנא וכן בהמה בעלת מום עיקרה לפדיון עומדת ולא חילק בה הכתוב בין בעלת מום אפי׳ נשברו או נחתכו רגליה דלא עדיפא מאדם דלא קפיד קרא אעמידתו: **דכתיב** והעמיד הכהן את האשה ונתן על כפיה. אי קשיא דהכא משמע דרב אשי בעי קרא כדכתיב ובפרק נגמר הדין (סנהדרין מה:) אמרי׳ אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא כדכתיב והתנן היה אחד מהם גידם או חיגר וכו׳ מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא כדכתיב לא משום דכוליה קרא יתירא הוא דמשמע אי לאו דהוי יתירא דלא בעינן קרא כדכתיב בשלמא דרב ששת דממעט סומא מעיני איכא למימר קרא יתירא דהוה מצי למימר ונעלם מאישה וכן והעמיד דאמר רב אשי איכא למימר קרא יתירא הוא דהא כתיב והעמידה

לפני

דּוּמָה, וְאַל יִשָּׂא בַּת דּוּמָה. שֶׁזּוּ, בָּאָה מִטִּיפָּה כְּשֵׁרָה, וְזוּ, בָּאָה מִטִּיפָּה פְּסוּלָה. וְר׳ יוֹחָנָן אָמַר, יִשָּׂא אָדָם בַּת דּוּמָה וְאַל יִשָּׂא דּוּמָה. שֶׁזּוּ, עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת, וְזוּ, אֵינָהּ עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת. מֵיתִיבִי, נוֹשֵׂא אָדָם דּוּמָה! אָמַר רָבָא: וְתִסְבְּרָא "נוֹשֵׂא" לְכַתְּחִילָּה, אֶלָּא, "אִם נָשָׂא", תְּנֵי נַמִּי "בַּת דּוּמָה". וְהִלְכְתָא: יִשָּׂא אָדָם בַּת דּוּמָה, וְאַל יִשָּׂא דּוּמָה. דְּתָנֵי רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעַרְבָא קַמֵּיהּ דְּרַ׳ אַבָּהוּ: אִשָּׁה מְזֻנָּה בָּנֶיהָ כְּשֵׁרִין, רוֹב בְּעִילוֹת אַחַר הַבַּעַל. בָּעֵי רַב עַמְרָם: הָיְתָה פְּרוּצָה בְּיוֹתֵר, מַהוּ? אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת אֶלָּא סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ לֹא תִּיבָּעֵי לָךְ, לֹא יָדַע בָּהּ וְלֹא מַנְטַר לָהּ. כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת אֶלָּא סָמוּךְ לִטְבִילָתָהּ, מַאי? כֵּיוָן דְּיָדַע בָּהּ נָטוֹרֵי מַנְטַר לָהּ אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דִּפְרוּצָה בְּיוֹתֵר לֹא, תֵּיקוּ: וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין כּוּ׳: תָּנוּ רַבָּנָן: "אִישׁ", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ אִישׁ" לְרַבּוֹת אֵשֶׁת חֵרֵשׁ, וְאֵשֶׁת שׁוֹטֶה, וְאֵשֶׁת שִׁעְמוּם, וְשֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וְשֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן לִפּוֹלְקָן מִכְּתוּבָּתָן. יָכוֹל אַף לְהַשְׁקוֹתָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ". ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף לְהַשְׁקוֹתָהּ, וְלִכְשֶׁיֵּצֵא בַּעְלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין יַשְׁקֶנָּה. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? רַבָּנַן סָבְרִי: בָּעֵינַן "וְקִנֵּא וְהֵבִיא", וְר׳ יוֹסֵי סָבַר: לָא בָּעֵינַן "וְקִנֵּא... וְהֵבִיא". תְּנוּ רַבָּנַן: "אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ", הַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ. לְמַאי הִלְכְתָא? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: כְּשֵׁם שֶׁאִם הוּא סוּמָא לֹא הָיָה מַשְׁקֶה, דִּכְתִיב: "וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ", כָּךְ הִיא, אִם הָיְתָה סוּמָא לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה. רַב אַשִׁי אָמַר: כְּשֵׁם שֶׁחִגֵּרֶת וְגִידֶּמֶת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה, דִּכְתִיב:

"והעמיד

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כז עמוד ב

תוספות

לפני ה׳ וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי׳ למ״ד (סנהדרין דף מה:) לא בעינן קרא בדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מציא לקבולי שבועה ואפי׳ גבי חליצה דקרייה לא מעבבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה משום דר׳ זירא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפיה אע״ג דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא בדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בנזיר (דף מו:) דמאן דבעי קרא בדכתיב דנזיר ממורט או אין לו כפים אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על כפי הנזיר וכן אין לו בהן יד משום דכתיב על בהן ידו תריץ דרב אשי מהדר למר קשישא לפום סברתו דבעי למידק ממתני׳ דבעינן קרא בדכתיב וא״ל רב אשי מהכא ליכא למידק מידי דהתם קרא יתירא מיהו רב אשי ס״ל דבעינן קרא בדכתיב:

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו. ירושלמי המאררים אמר רבי תנחומא מנין המאררים נגד רמ״ח אברים שיש בה ונגד רמ״ח אברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר הבועל כך הן בודקין אותו וכשם שהיא אסורה לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בועל היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא נבדקת אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק בדקו אותו ולא אותה אני אומר הזכות תולה ניחא כמאן דאמר הזכות תולה לה ואינו ניכרת ברם כמאן דאמר הזכות תולה וניכרת הרי לא הוכרה אלא אני אומר מים מגולים שתה ונצבה הכין לא הוון בעייא מבדקוניה אלא כדין אלא אני אומר עם אחרים נסתרה ולא כן סברינן מימר לכשתשתה הוא נבדק תיפתר שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה בדקו אותה ולא בדקו אותו אני אומר הזכות תלה ליה ניחא כמ״ד הזכות תולה ואינו ניכרת ברם כמ״ד הזכות תולה וניכרת הרי הוא לא הוכר אלא אני אומר מים מגולים שתת ונצבת הכין לא הוה בעי מבדקונה אלא כדין אלא אני אומר עם אחרים נסתרה מעתה גרש יהא מותר בה תיפתר בה שהיה הוא שוגג והיא מזידה ובדקו אותה ולא אותו הוא מזיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר מזיד בה ואת אמרת הכין הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר יצאה מתחת ידו ואת אמר הכין ומנין שהדבר תלוי בה שמעון ב״ר אבא בשם ר׳ יוחנן אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מזידה אסורה שוגגת מותרת:

הדהוא

1 ״וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה׳... וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ״. כָּךְ הוּא, אִם הָיָה חִיּוּר אוֹ גִּידֵם, לֹא הָיָה מַשְׁקֶה. מָר
2 בַּר רַב אַשִׁי אָמַר: כְּשֵׁם שֶׁאִילֶּמֶת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה,
3 דִּכְתִיב ״וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן״. כָּךְ הוּא, אִם הָיָה
4 אִילֵּם לֹא הָיָה מַשְׁקֶה:

הדרן עלך ארוסה

5 **כְּשֵׁם** שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, כָּךְ הַמַּיִם בּוֹדְקִים
6 אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר ״וּבָאוּ״, ״וּבָאוּ״. כְּשֵׁם
7 שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״נִטְמָאָה״
8 ״וְנִטְמָאָה״, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּךְ
9 הָיָה דּוֹרֵשׁ זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְּעָמִים
10 הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה״ נִטְמְאָה וְנִטְמְאָה, אֶחָד לַבַּעַל
11 וְאֶחָד לַבּוֹעֵל: בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ ר׳ עֲקִיבָא ״וּכְלִי חֶרֶשׂ
12 אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא״,
13 אֵינוֹ אוֹמֵר ״טָמֵא״ אֶלָּא ״יִטְמָא״, לְטַמֵּא אֲחֵרִים.
14 לִמֵּד עַל כִּכָּר שֵׁנִי, שֶׁמְּטַמֵּא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר ר׳
15 יְהוֹשֻׁעַ: מִי יְגַלֶּה עָפָר מֵעֵינֶיךָ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי
16 שֶׁהָיִיתָ אוֹמֵר: עָתִיד דּוֹר אַחֵר לְטַהֵר כִּכָּר שְׁלִישִׁי,
17 שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, וַהֲלֹא ר׳
18 עֲקִיבָא תַּלְמִידְךָ מֵבִיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
19 טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא״: בּוֹ בַּיּוֹם
20 דָּרַשׁ ר׳ עֲקִיבָא, ״וּמַדֹּתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת
21 קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה...״ וּמִקְרָא אַחֵר אָמַר: מִקִּיר
22 הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב״, אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר
23 אֶלֶף אַמָּה שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר אַלְפַּיִם אַמָּה, וְאִי אֶפְשָׁר
24 לוֹמַר אַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר אֶלֶף אַמָּה, הָא
25 כֵּיצַד, אֶלֶף אַמָּה מִגְּרָשׁ, וְאַלְפַּיִם אַמָּה תְּחוּם הַשַּׁבָּת.
26 ר׳ אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל ר׳ יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אֶלֶף
27 אַמָּה מִגְּרָשׁ, וְאַלְפַּיִם אַמָּה שָׂדוֹת וּכְרָמִים: בּוֹ בַּיּוֹם
28 דָּרַשׁ ר׳ עֲקִיבָא, ״אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
29 הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה׳ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר״, שֶׁאֵין תַּלְמוּד
30 לוֹמַר ״לֵאמֹר״, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֵאמֹר״? מְלַמֵּד
31 שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹנִין שִׁירָה אַחֲרֵיהוּ שֶׁל מֹשֶׁה עַל כָּל
32 דָּבָר וְדָבָר כְּקוֹרְאִין אֶת הַלֵּל, ״אֲשִׁירָה לַה׳ כִּי גָאֹה
33 גָּאָה״ לְכָךְ נֶאֱמַר ״לֵאמֹר״. ר׳ נְחֶמְיָה אוֹמֵר: כְּקוֹרִין
34 אֶת שְׁמַע, וְלֹא כְּקוֹרִין אֶת הַלֵּל: בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הוּרְקָנוֹס: לֹא עֶבֶד אִיּוֹב
35 אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא מֵאַהֲבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל״. וַעֲדַיִן הַדָּבָר שָׁקוּל
36 לוֹ ״אֲנִי מְצַפֶּה, אוֹ אֵינִי מְצַפֶּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״עַד אֶגְוַע לֹא אָסִיר תֻּמָּתִי מִמֶּנִּי״, מְלַמֵּד
37 שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה. אָמַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: מִי יְגַלֶּה עָפָר מֵעֵינֶיךָ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהָיִיתָ דּוֹרֵשׁ
38 כָּל יָמֶיךָ לֹא עֶבֶד אִיּוֹב אֶת הַמָּקוֹם אֶלָּא מִיִּרְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יְרֵא אֱלֹהִים
39 וְסָר מֵרָע״, וַהֲלֹא יְהוֹשֻׁעַ תַּלְמִיד תַּלְמִידְךָ לִמֵּד שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה: **גמ׳** ״אוֹתוֹ״ לְמַאן? אִילֵימָא לְבַעַל, בַּעַל מַאי עֲבִיד? וְכִי תֵּימָא
40 דאי

הַדְּרָן עֲלָךְ אֲרוּסָה

1 וְהֶעֱמִיד. וְלֹא חִגְּרַת: וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ. וְלֹא גִּדֶּמֶת קְטוּעַת יָדַיִם:
2
3 **כְּשֵׁם.** כָּךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. בגמ׳ מְפָרֵשׁ לָהּ:
4 שֶׁנֶּאֱמַר וּבָאוּ וּבָאוּ. בגמ׳ מְפָרֵשׁ אִי וְיִ״ו
5 יְתֵירָא דְּרִישׁ אוֹ וּבָאוּ וּבָאוּ יְתֵירֵי דִּכְתִיבֵי
6 בְּעִנְיָנָא: נִטְמְאָה וְנִטְמְאָה. וְיִ״ו יְתֵירָא דְּרִישׁ, אֲשֶׁר
7 תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמְאָה: וְכָךְ הָיָה ר׳
8 זְכַרְיָה דּוֹרֵשׁ. וְיִ״ו יְתֵירָא: שְׁתֵּי פְּעָמִים. וְנִסְתְּרָה
9 וְהִיא נִטְמְאָה לֹא מִמְּנָיְנָא הוּא, דְּאוֹקִימְנָא
10 לְטָמְאָה וְדָאית בְּעֵד אֶחָד בְּפ״ק (לְעֵיל כ:), אֶלָּא
11 וְקִבֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא נִטְמְאָה, וְהָיְתָה אִם
12 נִטְמְאָה. וְעוֹד כְּתִיב אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת
13 אִישָׁהּ וְנִטְמְאָה, וּבְגְמָרָא דְּרִישׁ לָהּ ר״ע לִתְרוּמָה
14 וְרַבִּי נַמֵּי מוֹדֵי, וְהַאי דְּנָקֵט הָכָא תְּרֵי מַנְיֵיהוּ וְתוּ
15 לֹא, מִשּׁוּם דְּשַׁמְעִינָן לֵה״ע דְּדָרִישׁ בְּעַל וּבוֹעֵל
16 מְרַבּוּיָא דְּוִי״ו יְתֵירָא, וקא״ל רַבִּי בְּעַל וּבוֹעֵל
17 מִנְּטִמְאָה וְנִטְמְאָה נָפְקִי, וְלֹא דְּרִשֵׁי וָו״י: בּוֹ בַּיּוֹם
18 דָּרַשׁ. בְּמס׳ בְּרָכוֹת (קָף כח.) אַמְרִינָן דְּכָל הַיְכָא
19 דְּתָנֵי בּוֹ בַּיּוֹם הוּא יוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוֹ אֶת ר״א בֶּן
20 עַזַּרְיָה לְנָשִׂיאוּת, שֶׁנִּתְרַבּוּ תַּלְמִידִים שֶׁנִּתְנוּ רְשׁוּת
21 לְכָנֵס לְכֹל, שֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כָּל ת״ח
22 שֶׁאֵין תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ אֵל יִכָּנֵס לְבֵהמ״ד, וְרַבְּתָה תּוֹרָה
23 בּוֹ בַּיּוֹם וְלֹא הָיְתָה הֲלָכָה תְּלוּיָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ
24 שֶׁלֹּא פֹּרְשׁוּהָ. וְהָא דְּקָתָנֵי לָהּ הָכָא, נִרְאֶה בְּעִינַי
25 דְּהַהִיא דְּרִשָׁה דִּנְטִמְאָה וְנִטְמְאָה דְּלֵעֵיל נַמֵּי בּוֹ בַּיּוֹם
26 הֲוָאי: כְּלֵי חֶרֶשׂ שֶׁהוּא רִאשׁוֹן, שֶׁנִּטְמָא מִן הַשֶּׁרֶץ,
27 וְהָאֹכֶל שֶׁבְּתוֹכוֹ שֵׁנִי, שֶׁנִּטְמָא בִּכְלֵי: אֵינוֹ אוֹמֵר
28 טָמֵא. כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ טָמֵא, אֶלָּא יִטְמָא, לְמַדְרֵשׁ
29 נַמֵּי יִטְמָא שֶׁמְּטַמֵּא אֲחֵרִים: לִמֵּד עַל כִּכָּר שֵׁנִי.
30 לְהַכִּי נָקֵט כִּכָּר, לְפִי שֶׁהוּא מְצוּי בְּתַנּוּר שֶׁהוּא
31 כְּלִי חֶרֶשׂ: שֶׁמְּטַמֵּא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. בְּתִרוּמָה וְאַפִּי׳
32 בְּחֻלִּין, דִּקְרָא שִׁיטְהַר כְּתִיב: עָתִיד דּוֹר אַחֵר. מִן
33 הָעֲתִידִין לְבֹא שִׁיְטַהֵר אֶת הַשְּׁלִישִׁי אַף בְּתִרוּמָה,
34 שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה, וְאֲנַן הוּא דְּמִטַּמְּאִינָן
35 לֵיהּ בְּתִרוּמָה מק״ו כְּדִמְפָרֵשׁ בְּגְמָרָא, וְדוֹר אַחֵר
36 פָּרִיךְ לֵיהּ לק״ו כְּדִלְקַמָּן בְּגְמָרָא: וְר״ע תַּלְמִידְךָ
37 מֵבִיא מִקְרָא שֶׁהוּא טָמֵא. אַף בְּחֻלִּין: מִגְּרָשׁ. רַחֲבָה
38 פְּנִיָּה מִזְּרִיעָה וּמִבָּתִּים וּמֵאֵילְנוֹת לְנוֹי הָעִיר
39 לְהִיוֹת לָהּ לְאָיוּר, וְאַלְפַּיִם לֹא הֶזְקְרוּ לְתִתָּן
40 לְלְוִיִּם, וְלֹא נֶאֱמְרוּ אֶלָּא לִיצִיאַת תְּחוּם שַׁבָּת:
41 שָׂדוֹת וּכְרָמִים. וְאַלְפַּיִם סָבִיב נָתְנוּ לַלְוִיִּם, מֵהֶם
42 הִנִּיחוּ אֶלֶף סָבִיב הָעִיר לְמִגְרָשׁ, וְהַשְּׁאָר שָׂדוֹת
43 וּכְרָמִים: שֶׁאֵין ת״ל לֵאמֹר. שֶׁאֵינוּ דּוֹמֶה לְשֶׁאָר
44 לֵאמֹר שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהַשְּׁכִינָה מְדַבֶּר הַדִּבּוּר לְמֹשֶׁה
45 לְחַוֵּוֹר הוּא וּלְאָמְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל כָּאן אֵין לוֹמַר
46 כֵּן: כְּקוֹרֵא אֶת הַהַלֵּל. בגמ׳ מְפָרֵשׁ: כְּקוֹרִין אֶת
47 שְׁמַע. בְּגְמָרָא מְפָרֵשׁ: מֵאַהֲבָה. שֶׁאוֹהֵב אֶת
48 הַמְּקוֹם: שָׁקוּל. מִשֶּׁקְּלוּ שָׁוֶה מְכָרִיעַ לְכָאן וּלְכָאן:
49 לוֹ אֲנִי מְיַחֵל אוֹ אֵינִי מְיַחֵל. וְה״ק הֵן יִקְטְלֵנִי
50 הֲלֹא הוּא הוֹרְגֵנִי לֹא אֲיַחֵל לוֹ עוֹד, דַּיָּשׁ לֹא
51 שֶׁהוּא נִדְרָשׁ כְּמוֹ לוֹ בְּלָמֶ״ד וְיִ״ו כְּדִמְפָרֵשׁ
52 בְּגְמָרָא: מִיִּרְאָה. מִדַּאֲגַת הַפּוּרְעָנוּת שֶׁלֹּא תְּבֹא
53 עָלָיו: יְרֵא אֱלֹהִים. וְלֹא אוֹהֵב אֱלֹהִים: תַּלְמִיד
54 תַּלְמִידְךָ. תַּלְמִידוֹ שֶׁל ר״ע הָיָה: **גמ׳**
דאי

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

"וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ", ותיבת "והעמיד" מיותרת ובאה ללמד שצריך שיהיו לה רגליים ולא חיגרת, ומתיבת "כפיה" רואים שצריך שיהיו לה ידים, ולא גידמת, כָּךְ הוּא אִם הָיָה חִיגֵּר אוֹ גִּידֵּם לֹא הָיָה מַשְׁקֶה.

עוד מוסיפה הגמרא דין הנלמד מהיקש אשה לאיש, מַר בַּר רַב אַשִׁי אָמַר, כְּשֵׁם שֶׁאִילֶּמֶת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה דִּכְתִיב בתורה בפרשת סוטה "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן" הרי שהצריך שתוכל לומר בפיה, ולא אילמת, כָּךְ הוּא אִם הָיָה אִילֵּם לֹא הָיָה מַשְׁקֶה.

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים פרק חמישי

בפרק זה יתבאר שהמים בודקין גם את הבועל והוא נענש בעונש המים המרים גם כן, ושהיא אסורה לו. ועל ידי שהזכיר שכך דרש רבי זכריה בן הקצב, נתגלגלו בענינים אחרים שנאמרו בדרשותיהם בעניני טומאה וטהרה, ועניני איסורי תחומין, ועוד.

משנה. כְּשֵׁם שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ לידע אם חטאה על ידי 'לצבוט בטן ולנפיל ירך', כָּךְ הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתוֹ – את הבועל, שגם בטנו צבה וירכו נופלת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּבָאוּ' 'וּבָאוּ', הוי"ו מיותרת לדרשה. כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה האשה לַבַּעַל אם לא שתתה את המים, כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל אם התגרשה או התאלמנה מבעלה הראשון, שֶׁנֶּאֱמַר 'נִטְמָאָה' 'וְנִטְמָאָה', הוי"ו מיותרת לדרשה, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כָּךְ הָיָה דּוֹרֵשׁ זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב כרבי עקיבא. רַבִּי אוֹמֵר, משני פְּעָמִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה 'נִטְמָאָה' 'וְנִטְמָאָה' – ממה שנכפל בתורה פעמיים 'נטמאה', נלמדים שני הטומאות, אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל, ולא מדרשת וי"ו יתירא.

בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "[וְכָל] כְּלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפּוֹל מֵהֶם – מהשרצים במותם, אֶל תּוֹכוֹ, כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", דהיינו שהכלי חרס נטמא משרץ מת ונעשה ראשון לטומאה, והאוכל שבתוכו נטמא מהכלי ונעשה שני. הפסוק אֵינוֹ אוֹמֵר 'כל אשר בתוכו טָמֵא' אֶלָּא 'יִטְמָא', ונדרוש יִטַּמֵּא שמשמעו לְטַמֵּא אֲחֵרִים, לִמֵּד עַל כֹּבֶד שנטמא מהכלי חרס שהוא שֵׁנִי לטומאה, שֶׁמְּטַמֵּא אֶת הַשְּׁלִישִׁי אפילו בחולין. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי יַגֵּלֶה עָפָר מֵעֵינֶיךָ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהָיִיתָ אוֹמֵר, עָתִיד דּוֹר אַחֵר לְטַהֵר כֹּבֶד שְׁלִישִׁי אף בתרומה, כיון שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, וַהֲלֹא רַבִּי עֲקִיבָא תַּלְמִידְךָ מֵבִיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא אף בחולין, שֶׁנֶּאֱמַר 'כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא'.

בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "וּמַדּוּתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְגוֹ", וּמִקְרָא אַחֵר אָמַר "מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב", אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שיתנו ללוים אֶלֶף אַמָּה, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר 'אַלְפַּיִם אַמָּה', וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שיתנו אַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר 'אֶלֶף אַמָּה', הָא כֵּיצַד, אֶלֶף אַמָּה הוא המִגְרָשׁ שתתנו ללוים, וְאַלְפַּיִם אַמָּה נאמרו לגבי תְּחוּם הַשַּׁבָּת, שאסור לצאת חוץ לאלפים אמה בשבת, ולא הוזכרו כדי שיתנום ללוים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, אֶלֶף אַמָּה מִגְרָשׁ, וְאַלְפַּיִם אַמָּה שָׂדוֹת וּכְרָמִים – נתנו ללוים אלפיים אמה, מתוכם אלף היו מגרש ועוד אלף לשדות וכרמים.

בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה' וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר", שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר 'לֵאמֹר', שהרי בכל מקום שכתוב בתורה 'לאמר' הכוונה שהשכינה מדברת הדיבור למשה שיאמר לבני ישראל, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר כאן 'לֵאמֹר', הרי פה אי אפשר להסביר כך, אלא מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹנִין שִׁירָה אַחֲרֵיו שֶׁל מֹשֶׁה עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר כְּקוֹרְאִין אֶת הַלֵּל, שאומרים הציבור את ראשי הפרקים, (אֲשִׁירָה לַה' כִּי גָאֹה גָּאָה), לְכָךְ נֶאֱמַר 'לֵאמֹר'. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע שאחרי שהשליח ציבור פותח תחילה, כולם קוראים ביחד, כך אמר משה אשירה לה', ושרתה רוח הקודש על כל בני ישראל וכוונו למה שהוא אומר, ואמרו כולם ביחד, וְלֹא כְּקוֹרִין אֶת הַלֵּל.

בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הוּרְקָנוֹס, לֹא עָבַר אִיּוֹב אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא מֵאַהֲבָה, שֶׁנֶּאֱמַר "הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל", וַעֲדַיִן הַדָּבָר שָׁקוּל, 'לוֹ' אֲנִי מְצַפֶּה – האם כתוב 'לו' בוי"ו שמשמע, גם אם יעניש אותי ויהרגני, 'לו' אני מצפה לעולם הבא, הרי שעבד מאהבה, אוֹ אֵינִי מְצַפֶּה – שכתוב 'לא' באל"ף שמשמע, אני מצפה לו כיון שאני מפחד שמא יהרגני, אבל 'הן יקטלני שוב 'לא איחל' ולא אצפה לו לעולם הבא, תַּלְמוּד לוֹמַר "עַד אֶגְוָע לֹא אָסִיר תֻּמָּתִי מִמֶּנִּי", מְלַמֵּד שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה, כיון שמי שיש לו מידה כזאת שלא מסיר תומתו עד יום מיתתו, מידה זו היא מידת העובדים מאהבה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי יְגַלֶּה עָפָר מֵעֵינֶיךָ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהָיִיתָ דּוֹרֵשׁ כָּל יָמֶיךָ שֶׁלֹּא עָבַר אִיּוֹב אֶת הַמָּקוֹם אֶלָּא מִיִּרְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר "אִישׁ תָּם וְיָשָׁר וִירֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע", וַהֲלֹא יְהוֹשֻׁעַ בן הורקנוס, תַּלְמִיד רבי עקיבא שהיה תַּלְמִידְךָ לִמֵּד שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה.

גמרא. שנינו במשנה, 'כך המים בודקין אותו'. מבררת הגמרא, 'אותו' לְמַאן, אִילֵימָא שבודקים לְבַעַל, בַּעַל מַאי עָבִיד – והלא הבעל לא חטא כלל, וְכִי תֵּימָא שהכוונה היא

המשך מעמוד קעד

ישראל אלא גם לאו"ה ועמא דבר מפרש תוכן הענין שאב זקן מוסר לעקדה את בנו יחידו על פי ציוויו של הקב"ה. ובא רבנו הזקן ומעמיק לבאר שלא זהו פנימיות הדברים, ובלשונו הק' "העקדה עצמה אינה נחשבה כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת אברהם אבינו ע"ה בשגם כי ה' דיבר בו קח נא את בנך כו' רק שא"א ע"ה עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו כו' וממנו למדו רז"ל לקיום כל המצות בכלל ובפרט מעשה הצדקה העולה על כולנה" (עיין אגרת הקדש סי' כ"א) ומזה מובנת מעלת הזריזות אשר עוד יותר גדולה רבה ונפלאה היא אפילו ממעלת העקדה, והאריכות לדכוותי' בודאי אך למותר.

מכתבי הקודם בטח קיבל במועדו.

בברכת הצלחה בכל עניניו.

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

דְּאִי אִית בֵּיהּ בבעל עָוֹן, שבא עליה אחרי שנסתרה, **בָּדְקֵי** אף **לֵיהּ מַיָּא,** לא יתכן לומר כן, כיון **שֶׁכִּי אִית בֵּיהּ** עָוֹן **בְּדִידֵיהּ** – בבעל, **מִי בָּדְקֵי לֵהּ מַיָּא לְדִידָהּ** – לאשה, **וְהָא תַּנְיָא, "וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִיא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ",** ודורשים, **בִּזְמַן שֶׁהָאִישׁ מְנוּקֶה מֵעָוֹן,** שלא בא עליה לאחר שנסתרה, **הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ, אבל אם אֵין הָאִישׁ מְנוּקֶה מֵעָוֹן, אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ,** הרי שלא יתכן שהמשנה מדברת בבעל.

ממשיכה הגמרא לברר, **וְאֶלָּא** כוונת המשנה שהמים בודקים **לְבוֹעֵל,** מקשה הגמרא, אם כן **לֵיתֵנֵי** כך המים בודקין את הבועל בפירוש, **כַּרְקָתָנֵי סֵיפָא** ׳**כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל,** ומפני מה כתוב ׳כך המים בודקין אותו׳. מתרצת הגמרא, **לְעוֹלָם** המים בודקים **לְבוֹעֵל, וְרִישָׁא, אַיְּדֵי דְּתָנָא** ׳כשם שהמים בודקין **אוֹתָהּ,** לכך **תָּנֵי** ׳כך המים בודקין **אוֹתוֹ',** ו**בְּסֵיפָא, אַיְּדֵי דְּתָנָא** ׳כשם שאסורה **לַבַּעַל,** לכך **תָּנָא** ׳כך אסורה **לַבּוֹעֵל'.**

שנינו במשנה, כך המים בודקין אותה, **שֶׁנֶּאֱמַר ׳וּבָאוּ׳ ׳וּבָאוּ׳.** שואלת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ, ׳בָּאוּ וּבָאוּ׳ קָאָמַר** והלימוד הוא מייתור הוי״ו, **אוֹ ׳וּבָאוּ׳ ׳וּבָאוּ׳ קָאָמַר** והלימוד הוא ממה שנכפל בפרשה כמה פעמים ׳ובאו׳.

מוכיחה הגמרא, **תָּא שְׁמַע** ששנינו במשנתינו, **כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר ׳נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה׳** דברי רבי עקיבא, הרי שרבי עקיבא דורש וי״ו יתירא. דוחה הגמרא, **וַעֲדַיִין תִּיבָּעֵי לֵךְ** אף שם כמו ששאלנו ברישא, האם **׳נִטְמָאָה׳ ׳נִטְמָאָה׳ קָאָמַר** והלימוד הוא מכפילות המילים, **אוֹ ׳נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה׳ קָאָמַר** והלימוד הוא מייתור הוי״ו. מוכיחה הגמרא, **תָּא שְׁמַע, מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא, רַבִּי אוֹמֵר שְׁנֵי פְּעָמִים הָאֲמוּרִין בַּפָּרָשָׁה ׳וְנִטְמָאָה׳ ׳וְנִטְמָאָה׳, אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל,** אם כן רבי לומד מכפילות המילים, **מִכְּלָל דְּרַבִּי עֲקִיבָא** שנחלק עליו **וָוֵי קָדְרִישׁ.**

מבארת הגמרא, **הִלְכָּךְ לְרַבִּי עֲקִיבָא שִׁיתָּא קְרָאֵי כְּתִיבִי, חַד לְצַוָּאָה דִּידֵיהּ** – שהקדוש ברוך הוא גוזר שיבואו בה המים המאררים ויהיו למרים, **וְחַד לְצַוָּאָה דִּידֵיהּ** – שהמים יבדקו גם את הבועל, **חַד לַעֲשַׂיָּיה דִּידֵיהּ** – שהקדוש ברוך הוא מודיע לבני ישראל שייעשה כך לאשה זו, **וְחַד לַעֲשַׂיָּיה דִּידֵיהּ** – שייעשה כך לבועל, **חַד לִידִיעָה דִּידֵיהּ** – שהכהן מודיעה שבטנה תצבה קודם ואחר כך יריבה, **וְחַד לִידִיעָה דִּידֵיהּ. וְרַבִּי** שלא את ייתור הוי״ם, **תְּלָתָא קְרָאֵי** ׳ובאו׳ **כְּתִיבִי, חַד לְצַוָּאָה וְחַד לַעֲשַׂיָּיה וְחַד לִידִיעָה,** וכולם באשה.

שואלת הגמרא, **וְרַבִּי** שלא דורש וי״ו יתירא, והפסוקים מדברים רק על האשה, אם כן הלכה זו **שכְּשֵׁם שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ כָּךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ, מְנָא לֵיהּ.** משיבה הגמרא, **נַפְקָא לֵיהּ מִדְּתַנְיָא** בברייתא, נאמר בפסוק **"לַצְבּוֹת בָּטֶן וְלַנְפִּיל יָרֵךְ",** מבארת הברייתא שהכוונה **לִבְטְנוֹ וִירֵיכוֹ** של **בּוֹעֵל,** מבררת הברייתא, **אַתָּה אוֹמֵר בִּטְנוֹ וִירֵיכוֹ** של **בּוֹעֵל, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בִּטְנָהּ וִירֵיכָהּ** של **נְבֻעֶלֶת,** ומבארת, **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְנָפְלָה יְרֵכָהּ" הֲרֵי בִּטְנָהּ וִירֵיכָהּ** של **נְבֻעֶלֶת** כבר **אָמוּר, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "לַצְבּוֹת בָּטֶן וְלַנְפִּיל יָרֵךְ",** חייבים לומר שהכוונה **לִבְטְנוֹ וִירֵיכוֹ** של **בּוֹעֵל,** ומכאן לומד רבי שהמים בודקים גם את הבועל.

שואלת הגמרא, **וְאִידָּךְ,** רבי עקיבא שלומד שהמים בודקים אותו מהייתור של הוי״ו, מפני מה אינו לומד את זה מכאן. משיבה הגמרא, **הַהוּא דְּמוֹדַע לָהּ כֹּהֵן דְּבֶטֶן בְּרִישָׁא וַהֲדַר יָרֵךְ** – פסוק זה בא לומר שהכהן מודיע לה שקודם תצבה הבטן ואחר כך תנפול הירך, ולא יהיה כמו שכתוב לפני כן, ׳את יריכך נופלת ואת בטנך צבה׳, כדי **שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עַל הַמַּיִם הַמָּרִים,** שיאמרו שהמים לא עשו כסדר הכתוב בתורה.

מקשה הגמרא, **וְאִידָּךְ,** כיצד לומד רבי שהמים בודקים לבועל, והרי מפסוק זה לומדים להודעת הכהן. מתרצת הגמרא, **אִם כֵּן** שלומדים מפסוק זה רק את הודעת הכהן ולא שהמים בודקים לבועל, **לִכְתּוֹב קְרָא בִּטְנָהּ וִירֵיכָהּ** של האשה, **מַאי ׳בֶּטֶן וְיָרֵךְ׳, שֶׁמַּע מִינָּהּ** שהמים בודקים גם **לְבוֹעֵל.** מקשה הגמרא, **וְאִימָּא כּוּלֵּי לְהָכִי הוּא דְּאָתָא** – אולי הפסוק בא ללמד רק שהמים בודקים לבועל, מנין לרבי שאפשר ללמוד מהפסוק גם את הודעת הכהן. מתרצת הגמרא, **אִם כֵּן לִכְתּוֹב בִּטְנוֹ וִירֵיכוֹ** שמשמע רק לבועל, **מַאי ׳בֶּטֶן וְיָרֵךְ׳** סתם, **שֶׁמַּע מִינָּהּ תַּרְתֵּי** – שאפשר לדרוש מכך גם הודעת הכהן, וגם שהמים בודקים לבועל.

שנינו במשנה, **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כָּךְ הָיָה הוֹרֵשׁ זְכַרְיָה** בן הקצב, רבי אומר **וכו׳.** מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת שבמשנה, **תָּנוּ רַבָּנַן, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הָאֲמוּרִין בַּפָּרָשָׁה,** ׳והיתה **אִם נִטְמָאָה׳,** ׳וקנא את אשתו והיא **נִטְמָאָה׳,** ׳תחת אישה **וְנִטְמָאָה׳ לָמָּה,** ומבארת הברייתא, **אֶחָד** לומר שהאשה אסורה **לַבַּעַל, וְאֶחָד** לומר שאם התגרשה מהבעל או התאלמנה אסורה להנשא **לַבּוֹעֵל, וְאֶחָד לִתְרוּמָה** – שאפילו אם היא בת כהן ובעלה כהן, נפסלת מלאכול בתרומה, **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל,** אין צריך ללמוד שאסורה לכהונה מפסוק, כיון שאפשר ללמדו מקל וחומר, **וּמַה** בת כהן **גְּרוּשָׁה** – שהתגרשה מישראל **שֶׁמּוּתֶּרֶת** בבית אביה **לִתְרוּמָה,** בכל זאת **אֲסוּרָה לִכְהוּנָּה** כדין גרושה שאסורה לכהן, **זוֹ** – בת כהן סוטה **שֶׁאֲסוּרָה בִּתְרוּמָה, אֵינוֹ דִּין שֶׁאֲסוּרָה לִכְהוּנָּה.**

הגמרא דורשת את הפסוקים המדברים בסוטה, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** ״וקנא את אשתו **וְהִיא נִטְמָאָה,** או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו **וְהִיא לֹא נִטְמָאָה", אִם** ברור לבעל **שנִטְמָאָה לָמָּה שׁוֹתָה, וְאִם** ברור לבעל **שלֹא נִטְמָאָה לָמָּה מַשְׁקֶה,** אלא **מַגִּיד לָךְ הַכָּתוּב שֶׁהַסָּפֵק אֲסוּרָה** – שאסורה עליו כשספק אם נטמאה. ופירוש הפסוק הוא כך, אשה זו ספק אם נטמאה או לא, לכך משקה אותה לברר הספק, ואם לא ישקה אותה אסורה עליו.

מוסיפה הגמרא, **מִכָּאן** – מסוטה, **אַתָּה דָּן** קל וחומר **לְשֶׁרֶץ** מת, שספק אם נגע בטהרות, שמחזיקים את הטהרות בטומאה מספק, בדרך זו, **וּמַה סוֹטָה שֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהּ שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד וְאוֹנֵס כְּרָצוֹן** – שאם נטמאה בשוגג או באונס, אין דינה כמזיד ורצון ואינה אסורה על בעלה, בכל זאת **עָשָׂה בָּהּ סָפֵק כְּוַדַּאי** – שגם כשספק אם נטמאה אסורה על בעלה כודאי, **שֶׁרֶץ שֶׁעָשָׂה בּוֹ שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד וְאוֹנֵס כְּרָצוֹן** – שאף אם נגע שרץ בטהרות בשוגג או באונס נטמאים, **אֵינוֹ דִּין שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ סָפֵק**

קודם ציווי "הוכח תוכיח", כתיב "לא תשנא את אחיך", כי זהו תנאי מוקדם להוכחה.

סוטה. פרק חמישי – כשם שהמים דף כח עמוד א

רש״י

דְּאִי אִית בֵּיהּ עָוֹן, שֶׁבָּא עָלֶיהָ לְאַחַר שֶׁנִּסְתְּרָה: בִּזְמַן שֶׁהָאִישׁ מְנַקֶּה מֵעָוֹן. שֶׁלֹּא בָּא עָלֶיהָ מִשֶּׁנֶּאֱסְרָה עָלָיו, הָאִשָּׁה הַהִיא תִּשָּׁא עֲוֹנָהּ שֶׁיִּבְדְּקוּהָ הַמַּיִם: אֶלָּא לְבוֹעֵל לְיִתְנֵי. כָּךְ בּוֹדְקִין אֶת הַבּוֹעֵל בְּהֶדְיָא בִּדְתָנֵי סֵיפָא בְּהֶדְיָא, כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל, וְלֹא תָּנָא כָּךְ אֲסוּרָה לוֹ: בָּאוּ וּבָאוּ קָאָמַר. מִרַבּוּיָא דְּרִי״ה: אוֹ וּבָאוּ וּבָאוּ. הַכְּפוּלִים בַּפָּרָשָׁה דָּרִישׁ: שֶׁנֶּאֱמַר נִטְמְאָה וְנִטְמְאָה. ש״מ רַבִּי עֲקִיבָא וַו״י דָּרִישׁ: וַעֲדַיִין. בְּהָא גּוּפָא מִיבָּעְיָא לִי, נִטְמְאָה וְנִטְמְאָה דָּרִישׁ מִרַבּוּיָא וַו״י, אוֹ חַד נִטְמְאָה וְחַד וְנִטְמְאָה קָדָרִישׁ: שֶׁהָא קָרֵאי. שֶׁלֹּשָׁה וּבָאוּ כְּתוּבִים שָׁם, וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לְצַבּוֹת בָּטֶן, לְהוֹדִיעַ לָנוּ דְּבָטֶן וְהַדֶּר יָרֵךְ שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז כְּדַאֲמַרִי״ בְּפ״ק (גִּטִּין ט:), וְחַד וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה אֶת מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם וְגוֹ׳ לְצַוָּאָה שֶׁהִקֵּבָ״ה גוֹזֵר שֶׁיְּבוֹאוּ בָהּ הַמַּיִם לְמָרִים, וְחַד (לְעַשְׂיָה) וְהִשְׁקָה אֶת הַמַּיִם וְהָיְתָה אִם נִטְמְאָה וְגוֹ׳ לְעַשְׂיָה, כְּאִן הוֹדִיעַ הַכָּתוּב אֶת יִשְׂרָאֵל דְּמִבְטִיחַ לָהֶן שֶׁיִּבְדְּקוּהָ הַמַּיִם, וּבְכֻלָּם כְּתִיב וַו״י יְתִירֵי, הֲרֵי שִׁיתּ: דְּיָרֵיהּ. דְּבוֹעֵל: דִּידֵהּ. דְּאִשָּׁה, יְדִיעָה וְצַוָּאָה וַעֲשִׂיָּה כְּדִפְרִישִׁית: וְרַבִּי. דְּלֵא דָּרִישׁ וַו״י, תִּלְתָא קָרֵאי הוּא דִּכְתִיבֵי וְכֻלְּהוּ לְדִידֵהּ, יְדִיעָה וַעֲשִׂיָּה וְצַוָּאָה: שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז. מִשּׁוּם דְּהוּא אָמַר לָהּ בְּקַלְלָה בְּרִישָׁא אֶת יְרֵכֵךְ נוֹפֶלֶת וְגוֹ׳, וְסוֹף הַמַּיִם לְבִדּוּק כְּדֶרֶךְ כְּנִיסָתָן דִּכְתִיב וְצָבְתָה בִּטְנָהּ וְהַדֶּר וְנָפְלָה יְרֵכָהּ, לְכָךְ הָיָה צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ תְּחִילָּה שֶׁהַמַּיִם כְּדֶרֶךְ כְּנִיסָתָן יִבְדְּקוּהָ: וְאִימָא כָּלֵיהּ לְהָכִי הוּא דְּאָתָא. לְבוֹעֵל, לְהוֹדִיעַ דְּבָטֶן לוֹקָה בְּרִישָׁא מִנָּלָן: מַאי בָּטֶן וְיָרֵךְ. סָתַם הָכָא וְהָכָא דָּרִישׁ לֵיהּ: שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים. וְקִבֵּץ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא נִטְמְאָה, וְהָיְתָה אִם נִטְמְאָה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמְאָה: וְאֶחָד לִתְרוּמָה. שֶׁאִפְלוּ הִיא בַּת כֹּהֵן וּבַעֲלָהּ כֹּהֵן נִפְסֶלֶת מִן הַתְּרוּמָה: קַל וָחֹמֶר. אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא מִן הַמִּקְרָא לְפַסְלָהּ מִן הַכְּהֻנָּה מִלְּנַשֵּׂא לְכֹהֵן, דְּמִקַּל וָחֹמֶר אָתֵי: מָה גֵּרוּשָׁה. בַּת כֹּהֵן שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה מִיִּשְׂרָאֵל וְזֶרַע אֵין לָהּ שֶׁמֻּתֶּרֶת בִּתְרוּמָה כְּדִכְתִיב מִלֶּחֶם אֲבִיהָ תֹּאכַל (וַיִּקְרָא כב) פְּסוּלָה לִכְהֻנָּה: זוֹ שֶׁפְּסוּלָה מִתְּרוּמָה. מַרְבּוּיָא דְּנִטְמְאָה דְּקָאָמְרַתְּ, אֵינוֹ דִּין שֶׁפְּסוּלָה לִכְהֻנָּה. וּלְקַמָּן פָּרִיךְ וְהָא לֵא אַיְירֵי רַבִּי עֲקִיבָא בִּפְסוּל כְּהֻנָּה כְּלָל, דְּלֵא אַצְרְכָה קְרָא, וּמַאי קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מַה ת״ל וְהִיא נִטְמָאָה כו׳. גַּרְסִינָן, וְלֵא גָּרַס א״כ, דְּמִלְּתָא בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁהּ הִיא, וְלֵא נִטְמְאָה יְתִירָא מִקַּמִּיבָּעְיָא לֵיהּ דְּהָא דִּרְשִׁינָן. וּלְאו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְחוֹדֵיהּ קָאָמַר לָהּ, אֶלָּא סְתָמָא הִיא, וּקְרֵאי דְּעַנְיָינָא קָדָרִישׁ וְאָזִיל: מַה תַּלְמוּד לוֹמַר וְקִבֵּץ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא נִטְמָאָה. דְּמִשְּׁמַע דְּוַדַּאי נִטְמְאָה, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר אוֹ עָבַר עָלָיו וְגוֹ׳ וְהִיא לֹא נִטְמְאָה, אִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּנִטְמְאָה לְמָה שׁוֹתָה, וְאִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּלֵא נִטְמְאָה לְמָה מִשְׁקֶה: מַגִּיד לְךָ הַכָּתוּב שֶׁעַל הַסָּפֵק אֲסוּרָה. וְהָכִי קָאָמַר קְרָא, אִשָּׁה זוֹ שֶׁמָּא נִטְמְאָה וְשֶׁמָּא לֹא נִטְמְאָה, וְקָאָמַר לָךְ דִּישְׁקֻנָּהּ לְבָרֵר הַסְּפֵקָא, וְאִי לָא מִשְׁקֶה לָהּ אֲסוּרָה: וּמִכָּאן אַתָּה. לָמַד ק״ו לְשֶׁרֶץ, סָפֵק נָגַע בְּטָהֳרוֹת סָפֵק לֹא נָגַע דְּמַחְזִקִינָן לָהּ בְּטִמְאָה מִסָּפֵק: סוֹטָה לֹא עֲשָׂה בָהּ כו׳. דִּכְתִיב וְהִיא לֹא נִתְפְּשָׂה אֲסוּרָה, הָא נִתְפְּשָׂה מֻתֶּרֶת, וְהוּא הַדִּין לְשוֹנֵג, אִשְׁתּוֹ וְאֵשֶׁת אִישׁ עִמּוֹ בַּבַּיִת וְנִתְכַּוֵּן לְאִשְׁתּוֹ וְנִזְדַּמְּנָה לוֹ זוֹ, וְאַף הִיא שֶׁגְּנָבָה כִּסְבוּרָה שֶׁהוּא בַּעֲלָהּ: וּמִמְּקוֹם

תוספות

ההוא דמודע לה כהן. פירוש הכהן צריך להודיע שלא להוציא לעז וכיון דגלי לן קרא דהוא נבדק כמותה וכתיב בה צואה ידיעה ועשייה לא צריך למכתב תו ביה: **זו** שאסורה בתרומה אינה דין שאסורה לכהונה. וליכא למימר בת ישראל יוכיח שאסורה בתרומה ומותרת לכהונה דה״פ ומה גרושה שמותרת לתרומה אסורה לכהונה ע״י מעשה שנעשה בה דהיינו גירושין זו וכו׳ אינו דין שאסורה לכהונה ע״י זנות שנעשה בה אבל בת ישראל מה שפסולה בתרומה אינו ע״י מעשה ועוד אם תנשא בת ישראל לכהן תהא מותרת לתרומה מה שאין כן באלו שאין להם היתר לעולם בספרי מתני הכי ומה גרושה קלה שמותרת לחזור למגרשה בישראל פסולה מן הכהונה סוטה חמורה דין הוא שפסולה מן הכהונה:

מה ת״ל היא נטמאה וכו׳. כגירסת רש״י וכך סיומא ללמדך שלעולם אין משקין אלא על הספק וא״ת וכי איצטריך קרא למיסר ספיקא יש לומר הכתוב אוסרה קודם שתיה כאילו היא ודאי ואע״ג דליכא מלקות כדמוכח בפ״ק דיבמות (דף יא:) מיהו לאו הבא מכלל עשה איכא ואפי׳ אם היא טהורה נענש בב״ד של מעלה אם בא עליה כמו על חייבי עשה ולא כשאר ספיקות בגון ספק חלב ספק שומן ואכלו ונודע שהוא שומן אע״ג דצריך כפרה וסליחה מיהו לא חמיר כחייבי עשה:

אינו דין שעשה בו ספק כודאי. ליכא למיפרך נזיר ועושה פסח יוכיחו שעשה בהן אונס כרצון דנפקא לן מכי ימות מת עליו בפתע פתאום בספרי ובפרק ב׳ דכריתות (דף ט.) ואפ״ה לא עשה בהן ספק טומאת התהום כודאי לפי שטומאת התהום הלכה הוא ולא סתרינן ק״ו מהלכה וה״ה דאין להוכיח משם דהכי אמר בהוכחה אף אני אביא זה והלא אין ללמוד הימנו אבל הא איכא למתמה אמאי לא פרכינן מה לסוטה שכן רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה כדפרכינן לעיל בריש פ״ק (דף ב:) ואין לומר משום דלעיל מיירי בטומאה דבתר קינוי וסתירה דמתימון עד א׳ התם ודאי איכא רגלים אבל הכא ילפינן מסתירה דבתר קנויא גרידא דליכא למיפרך שכן קינא לה דקנויא לא חשיב רגלים בלא סתירה דהא בריש מסכת נדה (דף ב:) דמייתי התם מקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו על גביו בין ברה״ר בין ברה״י טמא ר״ש אומר ברה״ר טהור ברה״י תולין ושניהם לא למדוה אלא מסוטה רבנן סברי כסוטה מה סוטה ספק הוא ועשאוה כודאי אף כו׳ ופריך אי מסוטה נימא מה סוטה ברה״י טמא ודאי הכא נמי טמא ודאי הכי השתא התם יש רגלים לדבר שהרי קנא לה ונסתרה הכא מאי רגלים לדבר איכא אלמא אע״ג דמסתירה דבתר קנויא יליף כי הכא פריך והכא אמאי לא פריך הכי ויש לומר דסתירה על ידי קנויא בסוטה הוי כספק מגע שרץ שהרי בלא קנויא לא היה שום ספק בסתירה גרידא דלא נחשדו על הערויות הלכך הקנויא גורם הספק וה״פ במס׳ נדה התם גבי סוטה וספק שרץ הרי ריעותא דהיינו השרץ והבועל קמן אצל הטהרות והאשה אבל גבי מקוה קודם טבילה לא ראינו שום ריעותא דאיכא לספוקי על ידה ולעיל בפ״ק קודם העדאת עדים לא הואי שום ריעותא:

מכאן

דְּאִי אִית בֵּיהּ עָוֹן בָּדְקִי לֵיהּ מַיָּא, כִּי אִית בֵּיהּ עָוֹן בְּדִידֵיהּ מִי בָּדְקִי לָהּ מַיָּא לְדִידָהּ? וְהָא תַּנְיָא, "וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִיא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ" בִּזְמַן שֶׁהָאִישׁ מְנוּקֶה מֵעָוֹן הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ, אֵין הָאִישׁ מְנוּקֶה מֵעָוֹן אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ! וְאֶלָּא לַבּוֹעֵל, לִיתְנֵי כִּדְקָתָנֵי סֵיפָא כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל? לְעוֹלָם לַבּוֹעֵל, וְרֵישָׁא אַיְידֵי דְּתָנָא "אוֹתָהּ" תָּנֵי "אוֹתוֹ". סֵיפָא, אַיְידֵי דְּתָנָא "בַּעַל" תָּנָא "בּוֹעֵל": שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבָאוּ" "וּבָאוּ": אִיבַּעְיָא לְהוּ, "בָּאוּ" "וּבָאוּ" קָאָמַר אוֹ "וּבָאוּ" "וּבָאוּ" קָאָמַר? תָּא שְׁמַע, כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִטְמְאָה" "וְנִטְמְאָה". וַעֲדַיִין תִּיבָּעֵי, "נִטְמְאָה" "נִטְמְאָה" קָאָמַר אוֹ "נִטְמְאָה" "וְנִטְמְאָה" קָאָמַר? תָּא שְׁמַע מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא, רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְּעָמִים הָאֲמוּרִין בַּפָּרָשָׁה "וְנִטְמְאָה" "וְנִטְמְאָה" אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל. מִכְּלָל דְּרַבִּי עֲקִיבָא וָ״וי קָדָרִישׁ הִלְכָּךְ לְרַבִּי עֲקִיבָא שִׁיתָּא קְרָאֵי כְּתִיבִי. חַד לְצַוָּאָה דִּידָהּ, וְחַד לְצַוָּאָה דִּידֵיהּ, חַד לַעֲשָׂיָה דִּידָהּ וְחַד לַעֲשָׂיָה דִּידֵיהּ, חַד לִידִיעָה דִּידָהּ וְחַד לִידִיעָה דִּידֵיהּ. וְרַבִּי תִּלְתָא קְרָאֵי כְּתִיבִי, חַד לְצַוָּאָה וְחַד לַעֲשָׂיָה וְחַד לִידִיעָה. וְרַבִּי, כְּשֵׁם שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִים אוֹתָהּ כָּךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ, מְנָא לֵיהּ? נָפְקָא לֵיהּ מִדְּתַנְיָא "לַצְבוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ" בִּטְנוֹ וִירֵיכוֹ שֶׁל בּוֹעֵל. אַתָּה אוֹמֵר בִּטְנוֹ וִירֵיכוֹ שֶׁל בּוֹעֵל, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בִּטְנָהּ וִירֵיכָהּ שֶׁל נִבְעֶלֶת? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְנָפְלָה יְרֵכָהּ" הֲרֵי בִּטְנָהּ וִירֵיכָהּ שֶׁל נִבְעֶלֶת אָמוּר, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "לַצְבוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ"? בִּטְנוֹ וִירֵיכוֹ שֶׁל בּוֹעֵל. וְאִידָךְ, הַהוּא דְּמוֹדַע לָהּ כֹּהֵן דְּבֶטֶן בְּרֵישָׁא וְהָדַר יָרֵךְ, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עַל הַמַּיִם הַמָּרִים. וְאִידָךְ, אִם כֵּן, לִכְתּוֹב קְרָא "בִּטְנָהּ וִירֵיכָהּ", מַאי "בֶּטֶן" וְ"יָרֵךְ"? שְׁמַע מִינָּהּ לַבּוֹעֵל. וְאֵימָא כּוּלֵּי לְהָכִי הוּא דְּאָתָא? אִם כֵּן לִכְתּוֹב "בִּטְנוֹ וִירֵיכוֹ", מַאי "בֶּטֶן" וְ"יָרֵךְ"? שְׁמַע מִינָּהּ תַּרְתֵּי: אָמַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: כָּךְ, הָיָה דּוֹרֵשׁ זְכָרִיָּה כו׳: תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הָאֲמוּרִין בַּפָּרָשָׁה, "אִם נִטְמְאָה" "נִטְמְאָה" "וְנִטְמְאָה", לָמָּה? אֶחָד לַבַּעַל, וְאֶחָד לַבּוֹעֵל, וְאֶחָד לִתְרוּמָה, דִּבְרֵי ר׳ עֲקִיבָא. אָמַר ר׳ יִשְׁמָעֵאל: קַל וָחוֹמֶר, וּמָה גְּרוּשָׁה שֶׁמּוּתֶּרֶת לִתְרוּמָה אֲסוּרָה לִכְהוּנָּה, זוֹ, שֶׁאֲסוּרָה בִּתְרוּמָה אֵינוֹ דִּין שֶׁאֲסוּרָה לִכְהוּנָּה? מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְהִיא נִטְמָאָה" "וְהִיא לֹא נִטְמָאָה" אִם נִטְמָאָה לָמָּה שׁוֹתָה, אִם לֹא נִטְמָאָה לָמָּה מַשְׁקֶה? מַגִּיד לְךָ הַכָּתוּב שֶׁהַסָּפֵק אֲסוּרָה, וּמִכָּאן אַתָּה דָּן לְשֶׁרֶץ. וּמַה סוֹטָה, שֶׁלֹּא עָשָׂה בָהּ שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד וְאוֹנֵס כְּרָצוֹן, עָשָׂה בָהּ סָפֵק כְּוַדַּאי. שֶׁרֶץ שֶׁעָשָׂה בּוֹ שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד וְאוֹנֵס כְּרָצוֹן, אֵינוֹ דִּין שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ סָפֵק כודאי?

סוטה. פרק חמישי – כשם שהמים דף כח עמוד ב

תוספות

מכאן אמרו וכו' ברשות הרבים ספיקו טהור. בפ"ק דשחיטת חולין (דף ט:) ובפרק אין מעמידין (ע"ז דף לז:) אמר דספק טומאה ברשות הרבים הלכתא גמירי לה מסוטה דמשמע דדוקא במקום סתירה טמא אבל שלא במקום סתירה גמירי דטהור ודאי הוא ותימה למאי איצטריך הלכתא לימא העמד טהור על חזקתו ואימור לא נטמא והכי אמר בהדיא נמי בריש מסכת נדה (דף ג.) דרבי שמעון גמר לה מספק טומאה ברה"ר ואמר ורבנן הכי השתא התם גברא בחזקת טהרה קאי מספיקא לא מחתינא ליה טומאה וי"ל אי לאו הלכתא דגמרינן דברה"ר טהור הוה אמינא סתירה דנקט קרא לא דבר הכתוב אלא בהווה וה"ה לכל ספק טומאה בכל מקום שנולדה דמסברא אין לטהר זו יותר מזו וסד"א דגזירת מלך כך היא בכל ספק טומאה הלכך איצטריך הלכתא להעמיד ספק טומאה ברשות הרבים אחזקתה דלא מחתינן ליה טומאה מספק ירושלמי דפירקין קמא מ"מ יש רגלים לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות אפילות ביום שאלו את בן זומא מפני מה ספק רה"י טמא אמר לון סוטה מה היא לבעלה ודאי

כְּוַדַּאי? וּמִמָּקוֹם שֶׁבָּאתָ, מַה סוֹטָה רְשׁוּת הַיָּחִיד, אַף שֶׁרֶץ רְשׁוּת הַיָּחִיד. וּמַה סוֹטָה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל. אַף שֶׁרֶץ, דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל וּמִכָּאן אָמְרוּ: דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל, בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד סְפֵיקוֹ טָמֵא, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים סְפֵיקוֹ טָהוֹר. וְשֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל, בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים סְפֵיקוֹ טָהוֹר. וְר' יִשְׁמָעֵאל, אָמַר ר' עֲקִיבָא תְּרוּמָה, וּמְהַדֵּר לֵיהּ אִיהוּ כְּהוּנָּה? וְתוּ: לְר' עֲקִיבָא, כְּהוּנָּה מְנָא לֵיהּ? וְכִי תֵימָא, כְּהוּנָּה לָא צְרִיכָא קְרָא,

שהרי

וּמִמָּקוֹם שֶׁבָּאתָ. הוֹאִיל וְלֹא לְמִדְתָּךְ דִּמְטַמְּיָנִן מִסָּפֵק אֶלָּא מִסּוֹטָה, חֲזוֹר וְדוֹן, דְּמָה סוֹטָה הָא דִּטְמֵאָה מִסָּפֵק בְּרה"י הוּא, מָקוֹם הָרָאוּי לְסִתָּר, אַף טְמֵאָה בְּרְשׁוּת הַיָּחִיד סְפֵקוֹ טָמֵא, אֲבָל בְּרה"ר טָהוֹר: **וּמַה סוֹטָה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל הִיא.** אִם נִטְמֵאת אִם לָאו, אַף סָפֵק טְמֵאָה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בְּנוֹגֵעַ זֶה דַּעַת לִשָּׁאֵל אִם נָגַע אִם לָאו וְהוּא אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, כְּגוֹן אָדָם אוֹ טֶהֳרוֹת שֶׁהָיָה אָדָם עָסוּק בָּהֶם בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹלַד הַסָּפֵק: **וּפְרִכִינָן לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל א"ר עֲקִיבָא.** וְאַחַר לְתִרוּמָה, וְקָמְהַדַּר לֵיהּ אִיהוּ א"צ מִקְרָא לְהָבִיא בִּכְהֻנָּה; **וְתוּ.** מִבְּעִיָא לָן לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּלֵא אַיְירֵי בִּכְהֻנָּה: **מְנָא לֵיהּ.** דְּאָסוּרָה לִכְהֻנָּה אִם מֵת זֶה, וְהָא לֵיכָּא לְמֵימַר דְּשַׁרְיָא, דְּהַשְׁתָּא לִתְרוּמָה אָסַר לָהּ לִכְהֻנָּה מִבָּעְיָא, וּמִק"ו הוּא לֹא יָלִיף, דְּא"כ הַיְינוּ ר' יִשְׁמָעֵאל: **וְכ"ת כְּהֻנָּה לֹא צְרִיךְ קְרָא.** דְּמִמֵּילָא אָסוּרָה שֶׁהֲרֵי עֲשָׂאָהּ בָּהּ הַכָּתוּב בְּסוֹטָה סְפֵק זוֹנָה כְּוַדַּאי זוֹנָה לְאִסְרָהּ עַל בַּעְלָהּ, הִלְכָּךְ לְגַבֵּי כְּהֻנָּה נַמִּי אַסֵּירָא דִּכְתִיב זוֹנָה לֹא יִקָּחוּ וְזוֹ בְּחֶזְקַת זוֹנָה הָיְתָה:

אי

1 מכאן אמרו וכו' ברשות הרבים ספיקו טהור. בפ"ק דשחיטת חולין (דף ט:) ובפרק אין
2 מעמידין (ע"ז דף לז:) אמר דספק טומאה ברשות הרבים הלכתא גמירי לה מסוטה
3 דמשמע דדוקא במקום סתירה טמא אבל שלא במקום סתירה גמירי דטהור ודאי הוא ותימה
4 למאי איצטריך הלכתא לימא העמד טהור על חזקתו ואימור לא נטמא והכי אמר בהדיא
5 נמי בריש מסכת נדה (דף ג.) דרבי שמעון גמר לה
6 מספק טומאה ברה"ר ואמר ורבנן הכי השתא
7 התם גברא בחזקת טהרה קאי מספיקא לא
8 מחתינא ליה טומאה וי"ל אי לאו הלכתא דגמרינן
9 דברה"ר טהור הוה אמינא סתירה דנקט קרא לא
10 דבר הכתוב אלא בהווה וה"ה לכל ספק טומאה
11 בכל מקום שנולדה דמסברא אין לטהר זו יותר
12 מזו וסד"א דגזירת מלך כך היא בכל ספק טומאה
13 הלכך איצטריך הלכתא להעמיד ספק טומאה
14 ברשות הרבים אחזקתה דלא מחתינן ליה טומאה
15 מספק ירושלמי דפירקין קמא מ"מ יש רגלים
16 לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות
17 אפילות ביום שאלו את בן זומא מפני מה ספק
18 רה"י טמא אמר לון סוטה מה היא לבעלה ודאי
19 או ספק אמרו ליה ספק אמר להו מצינו שהיא אסורה לבעלה ומכאן אתה דן לשרץ מה כאן רשות היחיד אף להלן ומה כאן דבר שיש בו דעת לישאל אף וכו' מכאן אמרו דבר שיש בו
20 דעת לישאל וכו' מילהון דרבנן פליגין דמר רבי זעירא ור' יוסי בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה והא תנינן כל דבר שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ברם הכא
21 אע"פ שיש בו דעת לישאל ספיקו טהור ומפני מה ספק רה"ר טהור אמר להו מצינו שהציבור עושין את הפסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאים אם טומאה ודאית הותרה לצבור ק"ו
22 לספק טומאה וסיום הברייתא בתוספתא דמסכת טהרות פרק הנבילות השחוטות רשב"ג אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר לישאל ליחיד ואי אפשר לישאל
23 לרבים: **ברשות** הרבים ספיקו טהור. מקשי' מפרק שני נזירין (נזיר דף נז.) דתנן שני נזירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שנטמא ואיני יודע איזה מכם הוא שניהן מביאין קרבן טומאה
24 וקדייק בגמרא ואמאי כל ספק טומאה מהיכא גמירי מסוטה מה סוטה בועל ונבעלת אף כל ספק טומאה ברה"י כגון דאיכא בי תרי אבל הכא שני נזירין ודאי דקאים בגיהנם הא תלתא הוי
25 ליה ספק טומאה ברה"ר אלמא כל היכא דאיכא תלת חשיב ליה כרה"ר א"כ הא דתנן בפרק האשה שהיא עושה צרכיה (נדה ס:) שלש נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת
26 מהן כולן טמאות אמאי ביון דאיכא שלש הוה ליה כרה"ר מיהתם לא קשיא מידי דלא דמי לשרץ דשרץ אפשר שלא נגע וטהור אבל התם אחת מהן ודאי טמאה שיצא הדם מגופה
27 והיאך נטהר כולם ולא דמי אלא לשני שבילין (טהרות פ"ה מ"ה) אבל מפרק קמא דנדה (דף ב.) מקשינן דתנן כיצד דיה שעתה היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות ופירשה וראתה היא
28 טמאה וכולן טהורות ודייק בגמרא (דף ה:) טעמא דדיה שעתה הא מעת לעת מטה נמי מטמא מכדי דבר שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור תרגמא כשחברותיה נושאות אותה במטה דהויא
29 לה יד חברותיה סוף סוף חברותיה והיא הויא שלש והוה ליה ספק טומאה ברה"ר ואמאי מטמינן לה ונראה דלא חשבינן טומאה ברה"ר אלא היכא דספיקא היתה יכולה להיות גלויה לכל
30 כגון ההיא דנזיר ותשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם (כתובות דף טו.) אבל ההיא דנדה המגע ודאי הוא שנגעה במטה ואין שום ספק אלא אם ראתה או לאו ומקום המקור מקום סתר
31 הוא ולא שייך למימר ביה רה"ר אפילו אם נולד ספק ראייתה ברשות הרבים אבל בהא איכא למתמה אמאי משוינן מטה כספק טומאה ברשות היחיד והא לא דמיא לסוטה דסוטה ודאי
32 שרץ וספק מגע כגון בועל הוא השרץ וספק אם בעל אבל התם ודאי מגע וספק מעת לעת הוא שרץ דשמא לא ראתה ואגן לא ילפינן מסוטה אלא דדמי לסוטה דהא דבר שאין בו דעת
33 לישאל ממעטינן הואיל ולא דמי לסוטה ועוד תניא בהדיא בתוספתא דטהרות פרק [הנבילות] השחוטות (פ"ו) נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת למחר עומד ונמצא מת רבי מאיר
34 מטהר שספק רשות הרבים טהור אלמא דמסוטה גמירי אע"ג דהוי ודאי מגע וספק שרץ ותימה מאי שנא דמטהרינן דבר שאין בו דעת לישאל הואיל ולא דמי לסוטה ובכי האי גוונא לא
35 מטהרינן וי"ל דהכי הלכתא גמירי לה א"נ עיקר הדבר שאין בו דעת לישאל נפקא לן מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כדלקמן בשמעתין וכיון דגלי לן קרא דאיכא לפלוגי בין דבר
36 שיש בו דעת לישאל לשאין בו דעת דדבר שיש בו דעת ספיקו טמא ולא פירש טומאתו היכן נלמוד סתום מן המפורש מסוטה דמפרש בו דוקא מקום סתירה ואע"ג דמסיק אי מסוטה הוה
37 אמינא דעת נוגע ומגיע אגב שיטפיה נקט ליה אי נמי הכי פירושו ואי הוה גלי לן קרא בסוטה דבעינן דבר שיש בו דעת לישאל הוה אמינא דעת נוגע ומגיע. סיום הברייתא דנגע באחד
38 בלילה וחכמים מטמאין שכל הטומאות כשעת מציאתן ומודים חכמים לרבי מאיר שאם ראוהו חי מבערב אע"פ שבא שחרית ומצאו מת טהור מפני שזה ספק רה"ר אלמא דבין לרבנן בין
39 לרבי מאיר אפילו בלילה חשבינן ליה רשות הרבים וקשיא מהא דתנן במסכת טהרות פרק שמיני (מ"ג) המאבד ביום ומצא ביום טהור ביום ומצא בלילה ביום ומצא ביום של אחריו ספיקו
40 טמא זה הכלל כל שעבר עליו הלילה או מקצתו ספיקו טמא אלמא דלילה חשיב לעולם כרשות היחיד ולעיל אייתינן נמי מירושלמי מ"מ יש רגלים לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום
41 למבואות אפילים ביום אלמא דפלטיא בלילה חשיב רה"י. בתוספתא דטהרות פרק ז' יש דברים ברה"ר ועשאום כרה"י קופה ברה"י גבוה י' טפחים והטומאה בתוכו ספק נגע ספק לא נגע
42 ספיקו טהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היתה כפושה על כתיפו וכבר תרומה כרוך בסיב או בנייר ונתן בתוכו ספק נגע ספק לא נגע טהור הכניס ידו לתוכה ספק
43 נגע ספק לא נגע ספיקו טמא חמור ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה נתונה על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור פשט ידו על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא סלע ברה"ר גבוה
44 י' טפחים וטומאה עליו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היה זה רובב על חמורו וזה רובב על חמורו אחד טמא ואחד טהור ספק נגעו זה
45 בזה ספק לא נגעו ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר בנו של זה רובב על כתיפו ובנו של זה רובב על כתף [כתיפו] אחד טהור ואחד טמא ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו ר' יעקב מטמא ורבי
46 יוסי מטהר היתה חבילה על כתיפו והרוק מדובק בכותל למעלה מי' טפחים ספק הסיט ספק לא הסיט ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר שהיה ר' יעקב אומר כל שהוא למעלה מעשרה טפחים
47 ברה"ר הרי הוא כרה"י ורבי יוסי אומר כל שדרך הילוכו ברה"ר טהור ועוד מפרש התם דין בקעה בימות החמה ובימות הגשמים אלו הן ימות החמה ואלו הן ימות הגשמים
48 משתרד רביעה שניה ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנג:) מפרש הא דאמרינן בימות החמה רה"ר לטומאה לא שנו אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד
49 לבאן ולבאן:
50 **ותו** לרבי עקיבא כהונה מנא ליה. רש"י פי' דמקל וחומר לא יליף דאם כן היינו רבי ישמעאל ותימה אי לית ליה קל וחומר דרבי ישמעאל א"כ כיון שנבעלה לפסול לה בעילה ודאית
51 מנא ליה דפסולה לכהונה והא ביבמות בפרק אלמנה (דף סח:) ילפינן ליה מהאי קל וחומר ועוד הא ליכא למיפרך עליה מידי יש לומר הכא לית ליה קל וחומר משום דאי לא הוו
52 כתיבי אלא תלתא קראי הוה אמינא חד לבועל וחד לבעל וחד לכהונה דחמיר טפי כדפריך לרבי ישמעאל אבל גבי בעילת פסולין כתיבה תרומה בהדיא:

שכן

"ולא תשא עליו חטא", שאם לא פעלה ההוכחה, בוודאי אתה האשם, שלא היו דברים היוצאים מן הלב.

היום יום כו אייר

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

כְּוַדַּאי – שאף בספק אם נגעו הטהרות בשרץ, הרי הם טמאים כודאי. מוסיפה הגמרא עוד, **וּמִמָּקוֹם שֶׁבָּאתָ** – כיון שלמדת ששרץ מטמא מספק מסוטה, כמו כן נלמד שרק באופן שסוטה טמאה מספק, מטמא גם השרץ בספק, **מַה סוֹטָה** שייך בה ספק טומאה רק **בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד** שהוא מקום הראוי להסתר, **אַף שֶׁרֶץ** אינו מטמא בספק אלא **בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד**, אבל ברשות הרבים אין השרץ מטמא אלא בודאי. וכמו כן נלמד, **וּמַה סוֹטָה** היא **דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל** – שאפשר לשאול אותה אם נטמאה או לא, **אַף שֶׁרֶץ** מטמא בספק רק **בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל**, כגון באדם המתעסק בטהרות שאפשר לשאול אותו אם השרץ נגע בהם, אם אינו יודע נטמאים הטהרות מספק, אך אם אין אדם לשאול אין הטהרות נטמאים אלא בודאי. מסיימת הגמרא, **וּמִכָּאן אָמְרוּ, דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל** כגון ספק אם נטמא אדם משרץ, או אדם המתעסק בטהרות, ספק אם נטמאו הטהרות משרץ, הדין הוא, אם הוא **בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, סְפֵיקוֹ טָמֵא,** אבל **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים סְפֵיקוֹ טָהוֹר. וְשֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל,** כגון שרץ מת שספק אם נגע בטהרות שאינם ביד אדם, **בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים סְפֵיקוֹ טָהוֹר.**

שנינו בברייתא, שלש פעמים ׳נטמאה׳ למה, אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה דברי רבי עקיבא, אמר רבי ישמעאל, קל וחומר, ומה גרושה שמותרת לתרומה אסורה לכהונה, זו שאסורה בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה. מקשה הגמרא על רבי ישמעאל, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל,** הרי **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** שלומדים מפסוק רק שאסורה לאכול **תְּרוּמָה** מספק, **וּמַהֲדַר לֵיהּ אֵיהוּ כְּהוּנָּה** – והוא השיב לו שאין צריך פסוק שאסורה בכהונה, והרי רבי עקיבא לא דיבר על כך. **וְתוּ, לְרַבִּי עֲקִיבָא,** שאסורה **לִכְהוּנָּה** אם מת בעלה **מְנָא לֵיהּ,** ואי אפשר לומר שסובר שמותרת לכהונה, כיון שיש קל וחומר, וכן אי אפשר לומר שלומד מהקל וחומר, שזה שיטת רבי ישמעאל. **וְכִי תֵּימָא כְּהוּנָּה לֹא צְרִיכָא קְרָא,** ואסורה ממילא

המשך ביאור למס׳ בכורות ליום שני עמ׳ ב

משיבה הגמרא: **מִסְתַּבְּרָא** ללמוד באופן שאמרנו, כיון שיש להסמיך **דְּמֻקְדָּם** – את ׳מִלְּאָתְךָ׳ הקודם בפסוק הראשון, **לְמֻקְדָּם** – ל׳שורך׳ הקודם בפסוק השני, וכן יש לסמוך **דְּמֵאָחָר** – את ׳בכור בניך׳ המאוחר בפסוק הראשון, **לְדְמֵאָחָר** – ל׳צאנך׳ המאוחר בפסוק השני.

דוחה הגמרא: **אַדְּרַבָּה** יש ללמוד **דְּסָמִיךְ לֵיהּ לִדְסָמִיךְ לֵיהּ** – את הסמוכים זה לזה בפסוקים, וכיון שנאמר בהם ׳בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך׳, ממילא יש ללמוד את בכור בהמה גסה שהוא ׳שורך׳ מבכור אדם הסמוך לו, שינתן לאחר שלשים.

מקור אחר לדין זה: **אֶלָּא אָמַר רָבָא, אָמַר קְרָא** (שמות כב כט) ׳כֵּן **תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ׳** ובתיבת ׳תעשה׳ **הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב עֲשִׂיָּה אַחֶרֶת** [–נוספת] **בְּשׁוֹרְךָ,** ויש ללמוד מכך שיש להוסיף בבכור בהמה גסה עוד תוספת זמן יותר מזמן פדיית אדם, והיינו שיהיה זמן הטיפול חמשים יום.

שואלת הגמרא: **וְאִימָּא שִׁיתִּין** – שמא תוספת זו באה ללמדנו להוסיף עוד שלושים יום חוץ משלושים יום שיש בבכור אדם.

משיבה הגמרא: **לֹא מִסָּרְךָ הַכָּתוּב אֶלָּא לַחֲכָמִים** – כיון שלא גילה לנו הכתוב כמה יש לנו להוסיף בבכור בהמה גסה, ודאי מסר ענין זה לחכמים שיפרשו לנו כמה הוא זמן זה, והם פירשו שזמנו הוא חמשים יום.

הגמרא מביאה ברייתא כדרשת רבא: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי ׳בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי, כֵּן תַּעֲשֶׂה לְצֹאנֶךָ׳,** מסמיכות זו למדנו שזמן הטיפול בבהמה דקה הוא כזמן בכור אדם שהוא שלשים יום. **יָכוֹל שֶׁאַף לְשׁוֹרְךָ** הזמן הוא שלשים יום, **תַּלְמוּד לוֹמַר** ׳כן **תַּעֲשֶׂה** לשורך׳ **הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב עֲשִׂיָּה אַחֶרֶת בְּשׁוֹרְךָ, וְלֹא מִסָּרְךָ הַכָּתוּב אֶלָּא לַחֲכָמִים.** ומסיימת הברייתא, **מִכָּאן אָמְרוּ עַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיָּבִין לְהִטַּפֵּל בַּבְּכוֹר, בְּבְהֵמָה דַּקָּה שְׁלֹשִׁים יוֹם וּבַגַּסָּה חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בַּבְּהֵמָה הַדַּקָּה יִטְפַּל הַבְּעָלִים שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים. מִפְּנֵי שֶׁטִּפּוּלָהּ מְרוּבֶּה.**

ובברייתא **תָּנָא** הסבר לכך, **מִפְּנֵי שֶׁשִּׁנְיָהּ דַּקּוֹת** ואינה יכולה לאכול עשב, ואם לא תהא עם האם שתאכילנה, תמות, לכן עלינו להשאירה עם אמה עד שתתחזק ורק אז ליתנה לכהן.

שנינו במשנה: **אִם אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן בְּתוֹךְ הַזְּמַן, תְּנֵהוּ לִי, הֲרֵי זֶה לֹא יִתֵּן לוֹ.**

מבררת הגמרא: **מַאי מַעֲמָא** שלא יתן לו. **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּכֹהֵן הַמְסַיֵּעַ בְּבֵית הַגְּרָנוֹת** – כהן המבקש מהישראל בכור תם בזמן הזה בתוך ימי הטיפול, נראה ככהן שמסייע בעבודת התבואה כדי שיתנו לו את התרומות, וזה אסור כמבואר להלן, שהרי בזמן הזה אין לכהן הנאה מבכור תם קודם שיפול בו מום, ולכן נראה בבקשתו שרוצה להציל את הישראל מטירחת הטיפול ומהוצאות גידולה, כדי שיתן לו את הבכור.

הגמרא מביאה ברייתא בענין האיסור לתת מתנות כהונה לכהן או ללוי המסייעים לבעלים: **תָּנוּ רַבָּנָן, הַכֹּהֲנִים וְהַלְּוִיִּם וְהָעֲנִיִּים הַמְסַיְּיעִים** לבעלים בעבודתם. ואלו הם אופני הסיוע של כל אחד מהם: הכהנים המסייעים **בְּבֵית הָרוֹעִים** לשמור או להאכיל את הבהמות, כדי לקבל את הבכורות, **וְכֵן** הכהנים הלויים והעניים המסייעים **בְּבֵית הַגְּרָנוֹת** – במקום איסוף התבואה, הכהנים כדי לקבל תרומה, הלויים כדי לקבל מעשר ראשון, והעניים כדי לקבל מעשר עני, **וְכֵן** הכהנים המסייעים **בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם** כדי לקבל את הזרוע לחיים וקיבה, **אֵין נוֹתְנִין לָהֶם תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר בִּשְׂכָרָן. וְאִם עוֹשִׂין כֵּן, חִילְּלוּ, וַעֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר** (מלאכי ב ח) בתוכחתו לכהנים **׳שִׁחַתֶּם בְּרִית הַלֵּוִי׳** – השחתם את הברית שכרתי עם אהרן, לשרת בשמי ולכבדני, על ידי שביזיתם ברית זו. **וְאוֹמֵר** (במדבר יח לב), **׳וְאֶת קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ׳.** מבררת הגמרא: **מַאי וְאוֹמֵר** – עבור מה צריך פסוק נוסף. מבארת הגמרא: **וְכִי תֵּימָא מִיתָה לֹא** – שאמנם יש בזה איסור והשחתה אבל עונש מיתה אין על כך, **תָּא שְׁמַע, ׳וְאֶת קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ׳,** ומכך שנאמר שאם ינהגו כראוי לא ימותו, משמע שאם לא ינהגו כראוי יענשו במיתה. **וּבִקְּשׁוּ חֲכָמִים לְקוֹנְסָן** לבעלים **וְלִהְיוֹת מַפְרִישִׁין עֲלֵיהֶן** פעם שניה **תְּרוּמָה מְשֻׁלֶּם** – כמות שלימה כמו שתרמו בתחילה, **וּמִפְּנֵי מָה לֹא קְנָסוּם, דִּלְמָא אָתֵי לְאַפְרוּשֵׁי** – שמא מאחר שיחייבום לשוב ולהפריש, יאמרו שהתרומה הראשונה לא היתה תרומה והתבואה נשארה טבל, ויבואו להפריש מתבואה זו המתוקנת כבר על תבואה אחרת שלא נתקנה כלל, ונמצא שמפריש **מִן הַפְּטוּר עַל הַחִיּוּב.**

מוסיפה הברייתא: **וּבְכוּלָּן יֵשׁ כָּהֵן**

ונשרפת מחוץ להר הבית. ולכך התיר רבי יוסי בן המשולם לגוזזה, אף שבדבר שאין מתכוין אוסר רבי יוסי, לפי שאין איסור גיזה בפרה אדומה.

מקשה הגמרא: אף אם נאמר שאין לפרה אדומה קדושת הגוף, אך, **וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,** שגם **קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת,** שאינם קדושים בקדושת הגוף להקרבה על המזבח, **אֲסוּרִין בְּגִיזָּה וַעֲבוֹדָה.** משיבה הגמרא: דין זה שאמר רבי אלעזר אינו אלא **מִדְּרַבָּנָן,** שגזרו חכמים עליהם איסור גיזה ועבודה שמא יבואו להתיר גיזה ועבודה גם בקדשי הגוף. אבל מן התורה אין איסור גיזה בקדושת בדק הבית [ולכך התיר רבי יוסי לגזוז במספרים, אף שסובר הוא שדבר שאינו מתכוין אסור]. מוסיפה הגמרא לשאול: **וְהָאִיכָּא** – והרי על כל פנים יש **אִיסּוּרָא דְּרַבָּנָן** לגזוז פרה אדומה, ומדוע התיר רבי יוסי לגזוז במספרים. משיבה הגמרא: **אֶלָּא** מוכרחים לומר, **שֶׁאֵנִי פָּרָה** אדומה, שאף איסור גיזה מדרבנן אין בה, משום **דְּלֹא שְׁכִיחָא** – שפרה אדומה אינה מצויה הרבה, ובדבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים. וכיון שכן, מבוארת דעתו של רבי יוסי, שאף שסובר הוא שדבר שאין מתכוין אסור, כאן מותר, לפי שפרה אדומה קדשי בדק הבית היא, ואף מדברי חכמים לא נאסרה הגיזה.

שואלת הגמרא: מדוע התיר רבי יוסי לגזוז את השיער בעוד הפרה בקדושתה, **וְלִיחַלָּהּ** – הרי יכול לחלל את קדושתה על מעות, **וְלַפְּקָהּ לְחוּלִּין** – ועל ידי זה יוציאה לחולין, **וְלִיגְזָהּ** – ואז יגזזנה, **וַהֲדַר** – ולאחר מכן יחזור **וְלִיקַדְּשָׁהּ** – ויקדישה שוב לפרה אדומה. משיבה הגמרא: שאין יכול לעשות כן בנקל, מפני **שדָּמֶיהָ יְקָרִין,** שפרה אדומה שוה הרבה, ואם ירצה לחללה על מעות, יהיה עליו להביא מעות הרבה כנגד שויה.

שואלת הגמרא: **וְלִיעֲבַד לָהּ כִּדְשְׁמוּאֵל** – והרי יכול לעשות לה כדברי שמואל, **דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, הֶקְדֵּשׁ שָׁוֶה מָנֶה שֶׁחִילְּלוֹ עַל שָׁוֶה פְּרוּטָה מְחוּלָּל,** וגם כאן יחללנה על פרוטה אחת, ואין צריך לטרוח להביא מעות הרבה.

דוחה הגמרא: **אֵימוֹר דְּאָמַר שְׁמוּאֵל** – שיש לנו לומר, שמתי אמר שמואל את דינו, דווקא **שֶׁחִילְּלוֹ** – שכבר חילל על פחות משויו. אבל **לְכַתְּחִלָּה מִי אָמַר** – האם התיר לעשות כן לכתחילה, הרי ודאי שלכתחילה אסור לעשות כן. וכיון שכן, שלכתחילה אין לחלל אלא בשויו, ודמי פרה אדומה יקרים הם, וטורח גדול הוא, לכך התיר רבי יוסי בן המשולם לגזוז השערות השחורות, בעודה בקדושתה.

הגמרא מביאה ביאור נוסף בדעת רבי יוסי בן המשולם. מתרצת הגמרא: **אֵיבָּעֵית אֵימָא** – אם תרצה תוכל ליישב את דברי רבי יוסי בן המשולם שהתיר לגזוז את שיער הפרה במספרים, כך. שלעולם סובר הוא שדבר שאין מתכוין מותר. **וְרַב סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם,** שמותר לפנות את שער הבכור לצורך שחיטה משום שתולש אינו בכלל גוזז, **וְאף** על פי כן, **רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם לֹא סָבַר לָהּ כְּרַב,** שרב התיר רק משום שתולש אינו בכלל גוזז. ואילו לרבי יוסי בן המשולם גם אם תולש בכלל גוזז, מותר לפנות השיער, משום שסובר שדבר שאינו מתכוין מותר, ולא כרב שאוסר באינו מתכוין. ולפי זה, רב פסק כדברי רבי יוסי בן המשולם, אבל לא מטעמו, שטעמו של רבי יוסי בן המשולם הוא משום שדבר שאינו מתכוין מותר, וטעמו של רב הוא משום שתולש אינו בכלל גוזז.

הגמרא מבארת את אופן תלישת השיער שהתירה המשנה. שנינו במשנתנו: **וְתוֹלֵשׁ אֶת הַשֵּׂעָר וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזִיזֶנּוּ מִמְּקוֹמוֹ.** מבארת הגמרא: **אָמַר רַב אַשִּׁי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, לֹא שָׁנוּ** – לא אמרו במשנתינו שמותר לתלוש את השיער, **אֶלָּא** כשהתלישה היא **בַּיָּד, אֲבָל** אם התלישה היא **בַּכְּלִי, אָסוּר** גם לצורך שחיטה.

מקשה הגמרא על דבריו: **וְהָקָתָנֵי** – והרי בהמשך דברי המשנה נאמר **שעוֹשֶׂה מָקוֹם בַּקּוֹפִּיץ מִיכָּן וּמִיכָּן,** הרי שמותר לתלוש גם על ידי קופיץ שהיא סכין רחבה של טבחים. משיבה הגמרא: **תָּנֵי** – יש לשנות במשנה ולפרשה, שאין הכוונה שפינוי המקום נעשה על ידי הקופיץ, כפי שמשמע מהגירסא 'בקופיץ', אלא **לַקּוֹפִּיץ** – לצורך השחיטה בקופיץ, ולעולם ההיתר הוא רק כשאת הפינוי והתלישה עושה בידו.

הגמרא מברר אם לצורך ראיית המום מותר לכתחילה לתלוש את השיער. שנינו במשנתנו: **וְכֵן תּוֹלֵשׁ אֶת הַשֵּׂעָר לִרְאוֹת מוּם.** מסתפקת הגמרא: **אִיבַּעְיָא לְהוּ** – הסתפקו בני הישיבה, האם **לְכַתְּחִלָּה** הוא, שמותר לכתחילה לתלוש את השיער כדי לראות את המום. **אוֹ** שלכתחילה אסור לתלוש, ומה ששנינו, וכן התולש את השיער לראות את המום, הוא רק לענין **דִּיעֲבַד,** שאם עבר ותלש את השיער לצורך ראיית המום, אסור לו להזיז את השיער שתלש ממקומו, אלא עליו להניחו מסובך עם שאר השערות.

פושטת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, תָּא שְׁמַע** – בא ושמע ראיה מברייתא, ששנינו בברייתא, **צָמֶר הַמְסוּבָּךְ בָּאוֹזֶן** של הבכור, ויש מום באוזן, **רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם אוֹמֵר, תּוֹלֵשׁוֹ לצמר, וּמַרְאֶה אֶת מוּמוֹ** לחכם. **שְׁמַע מִינָּהּ** – יש לשמוע מזה, שלְכַתְּחִלָּה מותר לתלוש את השיער, לצורך ראיית המום.

מסיקה הגמרא: **שְׁמַע מִינָּהּ** – אכן יש לפשוט הספק מברייתא זו. מוסיפה הגמרא: **אָמַר רַב מָרִי, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא** – שגם ממה ששנינו במשנתנו יש לפשוט את הספק. ששנינו, **וְכֵן הַתּוֹלֵשׁ אֶת הַשֵּׂעָר לִרְאוֹת מָקוֹם מוּם.** ויש לברר, **מַאי** – לענין מה אמרו במשנה 'וכן' שמשמע שדין זה שוה לדין שקדם לו, **אִילֵּימָא** – אם נפרש, שאמרו כן לענין הדין שנאמר בתחילת המשנה, **שֶׁלֹּא יְזִיזוּ אֶת מְקוֹמוֹ** של השיער לאחר שנתלש, **הַשְּׁתָּא** – מעתה יש לשאול, **וּמַה שּׁוֹחֵט,** המפנה את השיער לצורך שחיטה, **דִּשְׁחִיטָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו** שלצורך השחיטה עושה כן, לפי שרואים ששוחט הוא במקום שתלש ממנו את השיער, ואין לחוש כל כך שיטעו הרואים ויסברו שגוזז הוא לצורך עצמו, ואף על פי כן אמרו **שלא יְזִיזֶנּוּ** לשיער שתולש ממקומו. כשמפנה את השיער כדי **לִרְאוֹת** את **מְקוֹם המוּם,** שאין ניכר מיד שתלש לצורך זה, ויש לחוש לרואים שילמדו מזה שמותר לתלוש לצורך עצמו, **מִיבַּעְיָא,** האם צריך לומר זאת בפירוש שלא יזיזנו כמו בדין הראשון, והרי כל שכן הוא. **אֶלָּא לָאו** – אלא אי אפשר לומר כי אם, **שאַתּוֹלֵשׁ** – שלענין התלישה עצמה אמרו 'וכן' שבזה שוה דין הסיפא לדין הרישא. ואם כן, **שְׁמַע מִינָּהּ** שלְכַתְּחִלָּה מותר לתלוש לצורך ראיית המום כמו ברישא. מסיקה הגמרא: **שְׁמַע מִינָּהּ** – אכן גם ממשנתינו יש לפשוט כן.

משנה

המשנה שלפנינו עוסקת בדין צמר שנתלש מבכור בעל מום בחייו, אם יש לו היתר הנאה לאחר מיתה או שחיטה. אבל בעודנו חי, הצמר אסור בהנאה מדרבנן, שגזרו שמא יבואו להמתין מלשוחטו, כדי ליהנות מהצמר שיתלש, ויבואו לידי גיזה ועבודה. וכן בבכור תם, גזרו לאסור הצמר בהנאה, שמא ישהנו מלהקריבו במקדש, עד שיפול בו מום, כדי שיהנה מהצמר בינתים. אבל לאחר מיתת או שחיטת הבעל מום, נחלקו תנאים אם בכלל הגזירה הוא.

אומרת המשנה: **שֵׂעָר** או צמר של **בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר** מן הבכור בחייו, **וְהֻנִּיחוֹ בַּחֻלִּין** – שעדיין לא נהנה ממנו, לפי שכל שהבכור חי, אסור ליהנות מהצמר. **וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטוֹ** לבכור, ושחיטה זו מתירה את הבשר באכילה, ואת העור והצמר שעליו בהנאה. ובדין הצמר שנשר מחיים מצינו מחלוקת בין עקביא בן מהללאל לחכמים, ונחלקו תנאים באיזה אופן נחלקו. שיש אומרים שבאופן זה נחלקו, **שעֲקַבְיָא בֶן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר** לאחר שחיטה ליהנות גם מהצמר שנתלש מחיים.

ירמיה פרק־יד א־ט

א אֲשֶׁר הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ עַל־דִּבְרֵי הַבַּצָּרוֹת: ב אָבְלָה יְהוּדָה וּשְׁעָרֶיהָ אֻמְלְלוּ קָדְרוּ לָאָרֶץ
וְצִוְחַת יְרוּשָׁלִַם עָלָתָה: ג וְאַדִּרֵיהֶם שָׁלְחוּ (צעוריהם) צְעִירֵיהֶם לַמָּיִם בָּאוּ עַל־גֵּבִּים לֹא־מָצְאוּ מַיִם
שָׁבוּ כְלֵיהֶם רֵיקָם בֹּשׁוּ וְהָכְלְמוּ וְחָפוּ רֹאשָׁם: ד בַּעֲבוּר הָאֲדָמָה חַתָּה כִּי לֹא־הָיָה גֶשֶׁם בָּאָרֶץ בֹּשׁוּ
אִכָּרִים חָפוּ רֹאשָׁם: ה כִּי גַם־אַיֶּלֶת בַּשָּׂדֶה יָלְדָה וְעָזוֹב כִּי לֹא־הָיָה דֶּשֶׁא: ו וּפְרָאִים עָמְדוּ עַל־שְׁפָיִם
שָׁאֲפוּ רוּחַ כַּתַּנִּים כָּלוּ עֵינֵיהֶם כִּי־אֵין עֵשֶׂב: ז אִם־עֲוֹנֹתֵינוּ עָנוּ בָנוּ יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי־רַבּוּ
מְשׁוּבֹתֵינוּ לְךָ חָטָאנוּ: ח מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָה לָמָּה תִּהְיֶה כְּגֵר בָּאָרֶץ וּכְאֹרֵחַ נָטָה לָלוּן:
ט לָמָּה תִּהְיֶה כְּאִישׁ נִדְהָם כְּגִבּוֹר לֹא־יוּכַל לְהוֹשִׁיעַ וְאַתָּה בְקִרְבֵּנוּ יְהוָה וְשִׁמְךָ עָלֵינוּ נִקְרָא אַל־תַּנִּחֵנוּ:

רש"י

(א) דברי הבצרות. שיביא עליהם רעב, ומנחם חברו ל' מבצר כמו ומבצר משגב חומותיך (ישעיה כה): **(ב) ושעריה.** עריה: **וצוחת ירושלם.** צעקת ירושלים כמו מראש הרים יצוחו (שם מב): **(ג) על גבים.** בורות שהמים מתכנסים בהם: **שבו כליהם ריקם.** שלא ירד מטר: **וחפו.** ל' כסוי: **(ד) אכרים.** בובייר"ש בלעז: **(ה) ילדה ועזוב.** את ולדה לבקש לה מרעה: **(ו) על שפיים.** יבלי מים ריבייר"ש בלעז: **(ז) ענו בנו.** העידו בנו: **עשה למען שמך.** עשה מה שתעשה עמנו למען שם גדול שיצא לך שאתה מושל בכל, ואנחנו עמך וצאן מרעיתך ולא נאה שתתן שם נצחונך לאלילים. ומדרש אגדה יש למען שמך וכו': **(ח) מקוה.** תוחלת: **(ט) נדהם.** רקרו"ץ בלעז מושך ידו מן המלחמה וי"א רקריאנ"ץ בלעז: **ושמך עלינו נקרא.** לפיכך אין כבודך בכך: **תנחנו.** פי' כמו תעזבנו:

מצודת דוד

(א) על דברי. על ענין מניעת הגשמים: **(ב) אבלה יהודה.** עם יהודה תאבל: **ושעריה.** שערי ערי יהודה נכרתו ונשמדו להתדמות לשחרות הארץ והוא ענין מליצה לומר שהיה צער בעולם על מניעת הגשמים: **וצוחת ירושלים.** עם כי היא שרתי במדינות נחסר לחמה ומימה, וצעקת אנשיה עלתה למעלה: **(ג) ואדיריהם.** השרים שלחו נעריהם לבקש מים לשתות והמה באו על הבורות ולא מצאו בהם מים והחזירו את כליהם כשהם ריקים מבלי מים: **בושו.** ולזה בושו הנערים וגם נכלמו וכיסו ראשם דרך צער ואבל על שלא מצאו מים להביא לאדוניהם: **(ד) בעבור.** על כי נשברה ונשחתה האדמה כי לא היה גשם בארץ לכן בושו עובדי האדמה וכיסו ראשם כי לריק היה יגיעם: **(ה) אילת בשדה.** נקבת האיל אשר בשדה כשילדה הולד עזבה אותו והלכה לה כי לא היה דשא למאכלה, ולזה הלכה מולדה לבקש מרעה בארץ אחרת: **(ו) עמדו על שפים.** עמדו על מקומות הגבוהות לראות משם אולי ימצאו דשא: **שאפו רוח.** על כי רדפו לבקש מרעה שאפו את האויר כי כן דרך הרצים מהרה: **כתנים.** טבע התנים היא לשאוף הרבה את האויר: **כלו עיניהם.** המצפה לדבר ואינו משיגו קרוי כליון עינים בלשון המקרא: **(ז) אם עונינו.** ובעבור הצרה הזאת התפלל הנביא ואמר אם עונינו העידו בנו לקטרג עלינו: **עשה למען שמך.** עשה עמנו צדקה למען שמך לבל יחולל בעמים כי פן יאמרו זהו מבלתי יכולת ה' להושיע לעמו: **כי רבו.** כי באמת מרדנו הרבה וחטאנו לך ואין אנו ראויים לתשועה, לכן עשה למען שמך: **(ח) מקוה ישראל.** אתה תקותם של ישראל כי לך יקוו ואתה הוא המושיע בעת בוא צרה, למה עתה תהיה כגר בארץ שאינו חושש בטובת הארץ כי כמו כן אינך חושש על רעבון הארץ: **נטה ללון.** הנוטה ללון במלון שאינו חושש בטובתה וכפל הדבר במ"ש: **(ט) כאיש נדהם.** כאיש נבהל שאינו חושש בשום דבר בעבור הבהלה אשר החזיקתהו: **כגבור לא יוכל להושיע.** דרך הגבור מאמד ומשער כחו עד כמה הוא וכאשר יבין כי הדבר אשר הדביקתהו הוא רב מכחו ולא יוכל להושיע אז מושך ידו ולא יעשה עוד גבורות, וכאומר וכי אחת מאלה הוא בך: **ואתה.** הלא אתה שוכן בקרבנו ושמך נקרא עלינו כי אנו נקראים עם ה' ולכן אל תעזבנו לבל יחולל שמך כי יאמרו העכו"ם מבלי יכולת העלים עין מעמו:

מצודת ציון

(א) על דברי. על ענין וכן על דבר פעור (במדבר כה): **הבצרות.** ענין מניעה כמו לא יבצר מהם (בראשית יא) ור"ל מניעת הגשמים וכן בשנת בצורת (לקמן יז): **(ב) אומללו.** ענין כריתה כמו כי אומלל אני (תהלים ו): **קדרו.** ענין שחרות וחושך כמו שמש וירח קדרו (יואל ב): **וצוחת.** מלשון צווחה וצעקה: **(ג) ואדיריהם.** מלשון אדיר וחזק, ור"ל השרים: **צעיריהם.** ענין קטן ושפל וכן צעיר אנכי ונבזה (תהלים קיט): **גבים.** בורות כמו ולחשוף מים מגבא (ישעיה ל): **וחפו.** ענין כיסוי, וכן ופני המן חפו (אסתר ז): **(ד) חתה.** ענין שבר כמו וצדקתי לא תחת (ישעיה נא): **אכרים.** הם עובדי האדמה בחרישה וכדומה וכן ונפצתי בך אכר וצמדו (לקמן נא): **(ו) ופראים.** הוא חמור הבר: **שפים.** מקומות גבוהות: **שאפו.** ענין ההמשכה אל בית הבליעה וכן שאפה רוח (לעיל ב): **רוח.** האויר: **כתנים.** מין נחש: **(ז) ענו.** העידו כמו לא תענה (שמות כ): **משובתנו.** ענין מרד כמו שובבה העם הזה (לעיל ח): **(ח) מקוה.** מל' תקוה: **וכאורח.** הולך דרך: **(ט) נדהם.** ענינו כמו נבהל, ואין לו דומה: **תניחנו.** מלשון הנחה ועזיבה:

קהלת פרק־ג ד־יא

ד עֵת לִבְכּוֹת וְעֵת לִשְׂחוֹק עֵת סְפוֹד וְעֵת רְקוֹד: ה עֵת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים וְעֵת כְּנוֹס אֲבָנִים עֵת לַחֲבוֹק
וְעֵת לִרְחֹק מֵחַבֵּק: ו עֵת לְבַקֵּשׁ וְעֵת לְאַבֵּד עֵת לִשְׁמוֹר וְעֵת לְהַשְׁלִיךְ: ז עֵת לִקְרוֹעַ וְעֵת לִתְפּוֹר עֵת
לַחֲשׁוֹת וְעֵת לְדַבֵּר: ח עֵת לֶאֱהֹב וְעֵת לִשְׂנֹא עֵת מִלְחָמָה וְעֵת שָׁלוֹם: (פ) ט מַה־יִּתְרוֹן הָעוֹשֶׂה
בַּאֲשֶׁר הוּא עָמֵל: י רָאִיתִי אֶת־הָעִנְיָן אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לִבְנֵי הָאָדָם לַעֲנוֹת בּוֹ: יא אֶת־הַכֹּל עָשָׂה
יָפֶה בְּעִתּוֹ גַּם אֶת־הָעֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא־יִמְצָא הָאָדָם אֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר־עָשָׂה הָאֱלֹהִים
מֵרֹאשׁ וְעַד־סוֹף:

רש"י

(ד) עת לבכות. בתשעה באב: **ועת לשחוק.** לעתיד לבא שנאמר (תהלים קכז) אז ימלא שחוק פינו: **עת ספוד.** בימי אבל: **ועת רקוד.** בחתנים וכלות: **(ה) עת להשליך אבנים.** בחורי ישראל מושלכים (איכה ד) תשתפכנה אבני קדש: **ועת כנוס.** אותם מן הגולה (זכריה ט) והושיעם ה' אלהים ביום ההוא כצאן עמו כאבני נזר מתנוססות על אדמתו: **עת לחבוק.** (ירמיהו יג) כי כאשר ידבק האזור וגומר: **ועת לרחוק מחבק.** (ישעיה ו) וריחק ה' את האדם: **(ו) עת לבקש.** כענין שנאמר (יחזקאל לד) ואת האובדות אבקש, לענין נדחי ישראל: **ועת לאבד.** ועת שאבדם בגולה שנאמר (ויקרא כז) ואבדתם בגוים: **עת לשמור.** (במדבר ו) יברכך ה' וישמרך כשאתם עושים רצונו: **ועת להשליך.** (דברים כט) וישליכם אל ארץ אחרת: **(ז) עת לקרוע.** מלכות בית דוד (מלכים י יד) ואקרע את הממלכה וגומר: **ועת לתפור.** (יחזקאל ל לו) והיו לאחדים בידך ולא יחצו עוד לשתי ממלכות: **עת לחשות.** פעמים שאדם שותק ומקבל שכר שנאמר (ויקרא י) וידום אהרן, וזכה שנתייחד הדבור עמו שנאמר (שם י) וידבר ה' אל אהרן יין ושכר אל תשת: **ועת לדבר.** (שמות טו) אז ישיר משה, (שופטים ד) ותשר דבורה, (הושע יד) קחו עמכם דברים: **(ח) עת לאהוב.** ואהבך: **ועת לשנא.** שנאמר (שם ט) כל רעתם בגלגל על כן שנאתים: **(ט) מה יתרון העושה.** מה יתרון של עושה רע בכל שהוא עמל גם הוא עתו יבא והכל אבד: **(י) הענין.** המנהג: **לענות.** להתנהג: **(יא) יפה בעתו.** בעת הטובה יפה הוא לבא תשלום שכר מעשה הטוב, ובעת הרעה ראויה היא לתשלום מעשה הרע: **גם את העולם נתן בלבם** וגו'. גם את חכמת העולם אשר נתן בלב הבריות לא נתן הכל בלב כל אחד ואחד אלא זה קצת וזה קצת כדי שלא ימצא האדם את כל מעשה הקב"ה לדעת אותו ולא ידע את עת פקודתו ובמה יכשל כדי שיתן לב לשוב שידאג ויאמר היום או מחר אמות ולכך כתוב כאן העלם חסר לשון העלמה שאם ידע האדם יום מיתתו קרוב' לא יבנה בית ולא יטע כרם, לכך הוא אומר שהכל יפה עשה בעתו זה שיש עת למיתה דבר יפה הוא שסומך האדם לומר שמא עדיין עת מיתתי רחוק ובונה בית ונוטע כרם וזו יפה שנעלם מן הבריות:

מצודת דוד

(ד) עת ספוד. כשמת לו מת חפצו להספידו, כי בזה תנוח הצער: **ועת רקוד.** בעת שמחת נשואין וכדומה, אז יחפוץ האדם לרקוד ולדלג לעורר השמחה: **(ה) להשליך אבנים.** יזרקם מן הבית למען לא יכשל בהם: **כנוס אבנים.** לבנות בהם דבר הצורך: **לחבוק.** לרדוף אחר אהבת מי ולחבקו: **לרחוק מחבק.** עוד ירחיק את עצמו ממנו למען לא יבא לידי חיבוק: **(ו) לבקש.** לחפש את דבר האבוד: **לאבד.** הדבר ההוא יאבד אף בידים: **לשמור.** שלא יקחנו מי: **להשליך.** במקום המופקר למען יקחנו כל הרוצה: **(ז) לקרוע.** בגד או יריעה: **לתפור.** את הדבר שקרע: **לחשות.** לבל ישיב דבר למחרפו: **ועת לדבר.** להשיב חורפו דבר כאשר עם לבבו: **(ח) לאהוב.** דבר מהדברים: **לשנוא.** הדבר הזה בעצמו: **עת מלחמה.** בעת אחת חפץ האדם וחשקו לערוך מלחמה עם שונאו, ובעת אחרת ירצה בחילופו להיות עמו בשלום: **(ט) מה יתרון.** מוסב למעלה לומר הואיל ודרך האדם אשר בעת אחת יחפוץ בדבר מה ובעת אחרת ירצה בחילופו, אם כן מה יתרון בא לאדם העושה בדבר אשר הוא עמל בוא למען השיג חפצו, הלא עת לכל חפץ ופן למחר יחפוץ בחילופו, והיה אם כן עמלו לרעתו: **(י) ראיתי את הענין.** ראיתי את הדבר אשר מסר אלהים לבני האדם להשתמש בו ולעשות אותו בכל עת שירצה: **לענות בו.** רוצה לומר, כאילו מסרן בידם לענות אותם בו כי הם ישתמשו בו לעשותו בעת זולת עת, ובזה המה מעונים ומיוסרים על ידו, כי אם עשאום בזמנם יפה היה להם: **(יא) את הכל.** כל מה שברא ועשה הקדוש ברוך הוא בעולמו הכל יפה, אבל להשתמש בהם בעתם המיוחד להם לא בעת זולת עת: **גם את העולם.** גם כל דרכי העולם ותועלותיו נתן בלב בני אדם להבינם עד תכליתו אם יעמיקו בהשכל רב: **מבלי.** רוצה לומר, מלבד זאת אשר לא מצא האדם די חכמה לדעת ולהבין את המעשה וגו': **מראש ועד סוף.** אף אם אמנם יכול הוא להשיג מה מהם, מכל־מקום לא ישכיל הכל עד התכלית:

מצודת ציון

(ד) רקוד. ענין דילוג וקפיצה של שמחה: **(ה) כנוס.** ענין אסיפה וקיבוץ: **לחבוק.** הוא סביבת הזרוע בגוף בעבור אהבה: **(ז) לחשות.** ענין שתיקה. כמו ויחשו גליהם (תהלים קז כט): **(י) נתן.** ענין מסירה: **לענות.** מלשון עינוי ויסורים: **(יא) מבלי.** ענינו כמו מלבד:

ח הָיָה מִטַּמֵּא לַמֵּתִים כָּל הַיּוֹם — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אַל תִּטַּמֵּא, אַל תִּטַּמֵּא; וְהָיָה מִטַּמֵּא — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הָיָה מְגַלֵּחַ כָּל הַיּוֹם — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אַל תְּגַלַּח, אַל תְּגַלַּח; וְהוּא מְגַלֵּחַ — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הָיָה לָבוּשׁ בִּכְלָאַיִם כָּל הַיּוֹם — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אַל תִּלְבַּשׁ, אַל תִּלְבַּשׁ; וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

ט יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלֶם אֶחָד וְחַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמוֹנָה לָאוִין: הַחוֹרֵשׁ בְּשׁוֹר וַחֲמוֹר, וְהֵן מֻקְדָּשִׁים, בְּכִלְאַיִם בַּכֶּרֶם, וּבַשְּׁבִיעִית, וְיוֹם טוֹב, וְכֹהֵן וְנָזִיר בְּבֵית הַטֻּמְאָה. חֲנַנְיָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר: אַף הַלּוֹבֵשׁ כִּלְאַיִם. אָמְרוּ לוֹ: אֵינוֹ הַשֵּׁם. אָמַר לָהֶם: אַף לֹא הַנָּזִיר הוּא הַשֵּׁם.

פירוש ברטנורא

ח וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ. ולא פושט לגמרי, אלא כיון שהוציא ראשו והחזירו חייב. ובגמרא קאמר דאינו פושט ממש, אלא ששהה בין התראה להתראה כדי לפשוט וללבוש, הוי כפושט וחוזר ולובש וחייב על כל התראה והתראה:

ט תֵּלֶם אַחַת. שורה אחת של שדה. **וְחַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמוֹנָה לָאוִין.** והוא שהתרו בו על כולם: **וְהֵן מֻקְדָּשִׁים.** שור קדשי מזבח, וחמור קדשי בדק הבית. ובשור אית ביה לאו דלא תעבוד בבכור שורך, ובחמור אזהרה דמעילה ונפקא לן חטא חטא מתרומה, ולאו דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, הרי כאן שלשה לאוין: **וּכְלָאַיִם בַּכֶּרֶם.** על ידי שחורש מחפה חטה ושעורה וחרצן בעפר, ועובר משום לא תזרע כרמך כלאים. דקיי"ל המחפה בכלאים לוקה, אע"פ שלא זרען, אלא חפה עפר עליהן, הרי זה ארבעה לאוין. והרמב"ם חשב כלאים בכרם, שני לאוין. אחד משום כלאי זרעים, שהן שני מיני זרעים, חטה ושעורה, וחד משום כלאי הכרם בשביל החרצן, ולא חשיב מוקדשים של שור וחמור אלא ללאו אחד: **שְׁבִיעִית.** שבת לה' שדך לא תזרע: **וְיו"ט.** כל מלאכת עבודה לא תעשו: **כֹּהֵן וְנָזִיר.** והוא בבית הקברות. וקעבר לנפש לא יטמא בעמיו האמור בכהנים, ועל נפש מת לא יבוא האמור בנזיר: **אַף הַלּוֹבֵשׁ כִּלְאַיִם.** בשעה שהיה חורש: **אֵינוֹ מִן הַשֵּׁם.** לאו של לבישת כלאים אינו בשביל התלם: **אַף כֹּהֵן וְנָזִיר.** דחשבתו לאו, אינו בשביל חרישה אלא בשביל הליכה למקום טומאה. ומיהו ת"ק חשיב להו בכלל לאוי התלם, לפי שאינו יכול לחרוש בשוורים אא"כ הולך עמהם ומנהיגם:

משניות מבוארות – קהתי

יום ראשון

באור משנה ח

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו דיני חיוב מלקות בנזיר שעבר ונטמא למת, או שגילח שער ראשו. כן מוסיפה המשנה ללמדנו דיני חיוב מלקות במי שלובש כלאים.

הָיָה – הנזיר, **מִטַּמֵּא לַמֵּתִים כָּל הַיּוֹם** – ולא התרו בו אלא פעם אחת, **אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת** – מלקות אחת בלבד. **אָמְרוּ לוֹ** – לנזיר: **אַל תִּטַּמֵּא, אַל תִּטַּמֵּא; וְהָיָה מִטַּמֵּא** – שהתרו בו על כל טומאה וטומאה, והוא לא נרתע, והוסיף להיטמא למתים, **חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – חייב מלקות על כל טומאה וטומאה, כגון אם נטמא למת ופירש, וחזר ונגע במת אחר, או שנכנס לאוהל שיש בו מת, וכיוצא בזה. **הָיָה** הנזיר, **מְגַלֵּחַ כָּל הַיּוֹם** – בהתראה אחת, **אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת** – מלקות אחת בלבד. אבל **אָמְרוּ לוֹ: אַל תְּגַלַּח, אַל תְּגַלַּח; וְהוּא מְגַלֵּחַ** – שהתרו בו בכל שערה ושערה, והמשיך בגילוח, **חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – חייב מלקות על כל שערה ושערה בפני עצמה. **הָיָה לָבוּשׁ בִּכְלָאַיִם כָּל הַיּוֹם** – כאן לא מדובר על נזיר, אלא כל אדם שהיה לבוש כלאיים כל היום, ועבר על מצוות "לא תעשה", שכתוב בתורה **(ויקרא יט, יט)**: "ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך", וכן כתוב **(דברים כב, יא)**: "לא תלבש שעטנז, צמר ופשתים יחדיו", ולא התרו בו אלא פעם אחת, **אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת** – מלקות אחת בלבד, אבל **אָמְרוּ לוֹ: אַל תִּלְבַּשׁ, אַל תִּלְבַּשׁ; וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ** – בגמרא מבואר, שאפילו אינו פושט את הבגד כולו, אלא מוציא ראשו מן הבגד ומחזירו, מוציא ראשו ומחזירו, כיון שהתרו בו כל פעם, הרי הוא **חַיָּב** מלקות **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – על כל פעם שהחזירו. ברם, לפי מסקנת הגמרא, אפילו אינו פושט לגמרי אלא ששהה בין התראה להתראה כדי לפשוט וללבוש, הרי זה כפושט וחוזר ולובש, וחייב מלקות על כל התראה והתראה. ואף על פי שאינו עושה מעשה, כיון שמתחילה עשה מעשה כשלבש, ועתה שוהה כדי לפשוט וללבוש, חשוב מעשה, כיון שהתרו בו על כל שהייה ושהייה **(הר"ן)**.

באור משנה ט

משנה זו באה להשמיענו, שיש עושה מעשה אחד, וחייב עליו הרבה מלקויות משום שעבר במעשה זה על הרבה לאוים.

יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלֶם אֶחָד – שורה אחת בשדה, **וְחַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמוֹנָה לָאוִין** – שעובר בחרישתו על שמונה מצוות "לא תעשה", ואם התרו בו על כולן, הריהו חייב מלקות על כל אחת ואחת: **הַחוֹרֵשׁ בְּשׁוֹר וַחֲמוֹר** – והוא עובר משום "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו" **(דברים כב, י)**; הרי לאו אחד: **וְהֵן מֻקְדָּשִׁים** – השור מוקדש כקרבן למזבח, והחמור, שאינו ראוי לקרבן, מוקדש לבדק הבית, והרי הוא עובר על שני לאוים נוספים: א. לגבי השור שהוא מקדשי מזבח, עובר משום "לא תעבוד בבכור שורך" **(דברים טו, יט)**, ונלמדים שאר הקדשים מן הבכור; ב. לגבי החמור, שהוא מקדשי בדק הבית, עובר על איסור מעילה בקדשים, ואזהרתו ממה שכתוב **(דברים יב, יז)**: "לא תוכל לאכול בשערך מעשר דגנך... וכל נדריך אשר תדור" **(רמב"ם הל' מעילה א, ב)**; **בְּכִלְאַיִם בַּכֶּרֶם** – כגון שמחפה על ידי חרישתו חיטה ושעורה וחרצן בעפר, ועובר משום "לא תזרע כרמך כלאים" **(דברים כב, ט)**, שכן ההלכה היא: המחפה בכלאים לוקה, אף על פי שלא זרען, אלא חיפה עפר עליהן **(ברטנורא)**; הרי לאו רביעי. ויש מפרשים, שעל כלאים בכרם יש שני לאוים, אחד משום כלאי זרעים, שכתוב **(ויקרא יט, יט)**: "שדך לא תזרע כלאים", שהרי מחפה בעפר שני מיני זרעים, חיטה ושעורה, ואחד משום כלאי הכרם, שמחפה גם על החרצן; ואילו במוקדשין אין אלא לאו אחד "לא תעבוד בבכור שורך" **(רמב"ם)**; **וּבַשְּׁבִיעִית** – שחורש בשנת השמיטה, ועובר משום "ובשנה השביעית... שדך לא תזרע" **(ויקרא כה, ד)**, שכן החורש לכסות את הזריעה הרי זו תולדת הזורע **(רש"י פסחים מז, ב)**; **וְיוֹם טוֹב** – שחורש ביום טוב, ועובר משום "כל מלאכת עבודה לא תעשו" **(ויקרא כג, ז)**; הרי לאו ששי. ולא נקטה משנתנו שבת, לפי שאין חייבים מלקות על מלאכת שבת, אלא מיתה כשהתרו בו, וכרת כשלא התרו בו. **וְכֹהֵן וְנָזִיר בְּבֵית הַטֻּמְאָה** – שחורש בבית הקברות והוא כהן ונזיר, והרי הוא עובר משום "לנפש לא יטמא בעמיו" האמור בכהן **(ויקרא כא, א)**, ומשום "כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבוא" האמור בנזיר **(במדבר ו, ו)**. הרי כאן שני לאוים נוספים. נמצא חייב על חרישה זו משום שמונה לאוין, ולוקה שמונה פעמים מלקות. **חֲנַנְיָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר: אַף הַלּוֹבֵשׁ כִּלְאַיִם** – בשעת החרישה חייב משום לאו נוסף, שנאמר **(ויקרא יט, יט)**: "ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך", ונמצא חייב משום תשעה לאוין. **אָמְרוּ לוֹ** – חכמים לחנניא בן חכינאי: **אֵינוֹ הַשֵּׁם** – חיובו במלקות של

י כַּמָּה מַלְקִין אוֹתוֹ? אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה, ב-ג): "בְּמִסְפָּר אַרְבָּעִים", מִנְיָן שֶׁהוּא סָמוּךְ לְאַרְבָּעִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַרְבָּעִים שְׁלֵמוֹת הוּא לוֹקֶה. וְהֵיכָן הוּא לוֹקֶה אֶת הַיְתֵרָה? בֵּין כְּתֵפָיו.

יא אֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמַכּוֹת הָרְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּלֵּשׁ. אָמְדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, לָקָה מִקְצָת, וְאָמְרוּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אַרְבָּעִים — פָּטוּר. אָמְדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, מִשֶּׁלָּקָה אָמְרוּ שֶׁיָּכוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבָּעִים — פָּטוּר. עָבַר עֲבֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי לָאוִין: אָמְדוּהוּ אֹמֶד אֶחָד — לוֹקֶה וּפָטוּר; וְאִם לָאו — לוֹקֶה וּמִתְרַפֵּא וְחוֹזֵר וְלוֹקֶה.

יב כֵּיצַד מַלְקִין אוֹתוֹ? כּוֹפֵת שְׁתֵּי יָדָיו עַל הָעַמּוּד הֵילָךְ וְהֵילָךְ, וְחַזַּן הַכְּנֶסֶת אוֹחֵז בִּבְגָדָיו, אִם נִקְרְעוּ נִקְרְעוּ, וְאִם

פירוש ברטנורא

י מנין שהוא סמוך לארבעים. שגורם לומר אחריו ארבעים, דהיינו תשע ושלשים. אי הוה כתיב ארבעים במספר, הוה אמינא ארבעים במנינא, השתא דכתיב במספר ארבעים, במספר הגורם לומר אחריו ארבעים, דהיינו תשע ושלשים: **והיכן הוא לוקה את היתירה.** שאינה ראויה להשתלש. דתשע ושלשים ראויות להשתלש, שליש מלפניו ושתי ידות אחת על כתף זו ואחת על כתף זו, וזו של ארבעים היכן לוקה אותה: **בין כתפיו.** ואין הלכה כר' יהודה:

יא אין אומדין אותו וכו'. שכל הלוקין בב"ד היו צריכין לאמדן בתחלה שלא ימותו מחמת ההכאות. מדכתיב לא יוסיף, מכלל שאם צריך לגרוע גורעין: **אלא במכות הראויות להשתלש.** ואין מוסיפין לעולם על האומד: **אמדוהו לקבל ארבעים.** חסר אחת. אלא לישנא דקרא נקט: **אמדוהו אומד אחד.** לשתי מלקיות. כגון אמדוהו ללקות ארבעים ושתים: **ואם לאו.** שלא אמדוהו אלא למלקות אחת:

יב על העמוד. שהוא נעוץ בקרקע זקוף וגבוה כדי להשען עליו: **וחזן.** שמש שליח בית דין: **נפרמו.** נקרעו חוטי התפירה: **מאחוריו.** של הלוקה: **ורצועה**

משניות מבוארות – קהתי

הלובש כלאים אינו משום החרישה, ואילו אנו מונים שמונה לאוין, שעבר עליהם על ידי חרישתו. **אָמַר לָהֶם** – חנניא בן חכינאי לחכמים: **אַף לֹא הַנָּזִיר הוּא הַשֵּׁם** – כלומר, אף כהן ונזיר שמניתם, אין חיובו בא משום חרישה, אלא משום שנכנס לבית הטומאה. ברם, חכמים סוברים, הואיל ואי אפשר לחרוש התלם בבית הטומאה, אלא אם כן נכנסים לשם, נמצא חיובו של כהן ונזיר על הטומאה בא מחמת החרישה, ולכן כהן ונזיר מן השם הוא.

יום שני

באור משנה י

בענין מלקות כתוב בתורה (דברים כה, ב-ג): "והיה אם בן הכות הרשע, והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר. ארבעים יכנו לא יוסיף..." ובאה משנתנו ללמד, שנחלקו תנאים בפירוש הכתוב לגבי מנין המלקות.

כַּמָּה מַלְקִין אוֹתוֹ – את הנידון למלקות? **אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת** – שלושים ותשע מלקויות, **שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּמִסְפָּר אַרְבָּעִים"** – פסוק ב מסיים: "כדי רשעתו במספר", ופסוק ג מתחיל: "ארבעים יכנו", ודורש תנא קמא כאילו כתוב: "במספר ארבעים", היינו: **מִנְיָן שֶׁהוּא סָמוּךְ לְאַרְבָּעִים** – בגמרא מבואר: הואיל ולא כתוב "ארבעים במספר", אלא להיפך: "במספר ארבעים", מכאן שבא הכתוב לומר: "מנין שהוא סוכם את הארבעים", כלומר מספר, שאחריו בא המספר ארבעים, היינו שלושים ותשע. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַרְבָּעִים שְׁלֵמוֹת הוּא לוֹקֶה** – כמפורש בכתוב: "ארבעים יכנו", **וְהֵיכָן הוּא לוֹקֶה אֶת הַיְתֵרָה** – להלן במשנה יג נלמד, שמחלקים את המלקיות לשלושה חלקים, ומלקין את הנידון שליש מלפניו, ושני שלישים מלאחריו – שליש על כל כתף, ושואלת המשנה לדעת רבי יהודה שהוא לוקה ארבעים שלמות, היכן הוא לוקה את זו הארבעים, היתירה על שלושים ותשע המלקיות, המתחלקות לשלושה שלישים? **בֵּין כְּתֵפָיו** – את האחרונה מכין אותו בין כתפיו. ואין הלכה כרבי יהודה. הרמב"ם מבאר, שהתורה אמרה "יכנו במספר" ללמד, שלא יכנו אלא במנין משוער, כפי כוחו של הנידון, כמה שיוכל לסבול, ומה שאמרה "ארבעים" הוא, שאין מוסיפים על ארבעים, אפילו היה חזק ובריא כשמשון. ולפיכך אין משערים להכות יותר משלושים ותשע, שאם יארע שהוסיף והכה עוד אחת, נמצא לא הכהו אלא ארבעים הראויות לו, ולא עבר על "פן יוסיף".

באור משנה יא

כבר הזכרנו במשנה הקודמת, שארבעים חסר אחת הוא מספר המלקיות הגדול ביותר שמקבל העובר על לאו אחד, ואפילו הנידון יכול לסבול יותר מזה, כגון שהוא חזק ובריא כשמשון, אינו לוקה אלא ארבעים חסר אחת. ברם, אומדים בתחילה את הנידון, אם יכול הוא לקבל את מספר המלקות המלא, ואם אמדוהו שאינו יכול לסבול ארבעים מלקות חסר אחת, כגון שהוא חלש, ועלול הוא לחלות ולמות מחמת המלקיות, מלקים אותו פחות, בהתאם למצב בריאותו. משנתנו באה להשמיע, שאם מלקים אותו פחות מהמספר הקבוע, אין מלקים אותו אלא מנין המתחלק לשלושה; ואין מוסיפים אלא גורעים, כפי שיבואר.

אֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ – את הנידון למלקות, **אֶלָּא בְּמַכּוֹת הָרְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּלֵּשׁ** – במספר מכות שאפשר לחלקו לשלושה, כלומר שאם אומדים את הנידון למספר מלקיות שהוא פחות מארבעים חסר אחת, כגון שהוא חלש ואינו יכול לסבול מספר כזה, אין אומדים אותו אלא במספר המתחלק לשלושה, כמו שבארנו לעיל; ואין מוסיפים לעולם על האומד, כגון אם אמדוהו לשבע עשרה מלקיות, אין מלקים אותו אלא חמש עשרה בלבד, ולא שמונה עשרה, משום "לא יוסיף". **אָמְדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים** – חסר אחת, **לָקָה מִקְצָת** – וראו האומדים, שהוא נעשה חלש, **וְאָמְרוּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אַרְבָּעִים** – שאינו יכול לקבל יותר מלקיות, נוסף על אלו שקיבל, **פָּטוּר** – אינו מקבל יותר. **אָמְדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה** – מלקיות, אבל **מִשֶּׁלָּקָה אָמְרוּ שֶׁיָּכוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבָּעִים** – חסר אחת, שיש לו כוח ויכול הוא לסבול יותר מלקיות, אף בכגון זה **פָּטוּר** – מלקבל יותר. ברם אם לא לקה עדיין, מותר לשנות את האומדן הראשון ולהוסיף עליו או לגרוע ממנו (**רש"י**). **עָבַר עֲבֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי לָאוִין** – וחייב פעמיים מלקות, **אָמְדוּהוּ אֹמֶד אֶחָד** – לשני החיובים, כגון שאמרו שיכול הוא לקבל שלושים ותשע מלקיות ללאו אחד, ועוד שלוש מלקיות ללאו שני, **לוֹקֶה** – ארבעים ושתיים מלקויות, **וּפָטוּר** – מלקבל יותר, שכן ספג מלקות על שני הלאוין. **וְאִם לָאו** – שלא אמדוהו אלא ללאו אחד בלבד, **לוֹקֶה** – כמה שאמדוהו על לאו אחד, **וּמִתְרַפֵּא** – מהמלקות שקיבל, **וְחוֹזֵר וְלוֹקֶה** – על הלאו השני, כפי שאומדים אותו עכשיו. בגמרא מבואר, שאם אמדוהו אומד אחד לשני לאוין, אלא שאמדוהו לארבעים ואחד מלקיות, ומכל שכן לפחות ממספר זה, דהיינו שלא הוסיפו ללאו השני אלא שתי מלקיות או פחות, דינו כמי שלא אמדוהו אלא ללאו אחד, והוא לוקה ומתרפא וחוזר ולוקה.

יום שלישי

באור משנה יב

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות על מספר המלקות, באה משנתנו ללמד בענין סדר המלקות.

כֵּיצַד מַלְקִין אוֹתוֹ – את הנידון למלקות? **כּוֹפֵת** – קושר, **שְׁתֵּי יָדָיו** – של הלוקה, **עַל הָעַמּוּד** – של עץ הנעוץ בקרקע, וגבוה עד תחת לבו, והלוקה כפוף ומוטה עליו; וכופתים לו ידיו בצידי העמוד,

נִפְרְמוּ נִפְרְמוּ, עַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת לִבּוֹ. וְהָאֶבֶן נְתוּנָה מֵאַחֲרָיו, חַזַּן הַכְּנֶסֶת עוֹמֵד עָלֶיהָ וּרְצוּעָה שֶׁל עֵגֶל בְּיָדוֹ, כְּפוּלָה אֶחָד לִשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וּשְׁתֵּי רְצוּעוֹת עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת בָּהּ.

יג יָדָהּ טֶפַח, וְרָחְבָּהּ טֶפַח, וְרֹאשָׁהּ מַגַּעַת עַל פִּי כְרֵסוֹ. וּמַכֶּה אוֹתוֹ שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו וּשְׁתֵּי יָדוֹת מִלְּאַחֲרָיו; וְאֵינוֹ מַכֶּה אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֶלָּא מֻטֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה, ב)**: "וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט". וְהַמַּכֶּה מַכֶּה בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כֹּחוֹ.**

יד וְהַקּוֹרֵא קוֹרֵא: "אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת" וְגוֹ', "וְהִפְלָא ה' אֶת־מַכֹּתְךָ וְאֵת מַכּוֹת" וְגוֹ' (דברים כח, נח-נט)**, וְחוֹזֵר לִתְחִלַּת הַמִּקְרָא. ("וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת" וְגוֹ'** (דברים כט, ח)**, וְחוֹתֵם** (תהלים עח, לח)**: "וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן" וְגוֹ', וְחוֹזֵר לִתְחִלַּת הַמִּקְרָא). וְאִם מֵת תַּחַת יָדוֹ — פָּטוּר. הוֹסִיף לוֹ עוֹד רְצוּעָה אַחַת, וָמֵת —**

פירוש ברטנורא

של עגל. שנאמר ארבעים יכנו, וסמיך ליה לא תחסום שור בדישו: **כפולה לשנים ושנים לארבעה.** ארבע רצועות תפורות זו על גבי זו. **ושתי רצועות.** דקות של חמור: **עולות ויורדות בה.** כעין קלקלי של אוכף. וטעמא, משום דכתיב (ישעיה א') ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו, אמר הקב"ה יבוא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו:

יג ידה טפח. בית יד שהרצועה תלויה בה, ארכו טפח: **ורחבה.** של רצועה של עגל טפח: **וראשה מגעת על פי כריסו.** לכך צריך שיהא בבית יד של רצועה נקב, שהחזן המלקה יכול להאריך ולקצר הרצועה כרצונו. שאין מלקין לאדם אלא ברצועה שראשה מגעת על פי כריסו שהוא טבורו: **שליש מלפניו.** דכתיב (דברים כ"ה) והכהו לפניו כדי רשעתו, לפניו כדי רשעתו אחת, ולאחריו כדי שתים. מלפניו, על לבו. **מאחריו.** שליש על כתף זו ושליש על כתף זו: **מכה בידו אחת.** אבל כשמגביה הרצועה מגביה בשתי ידיו: **בכל כחו.** דכתיב (שם) מכה רבה:

יד והקורא קורא. דכתיב (ויקרא י"ט) בקורת תהיה, בקריאה תהא, שקורין עליו אם לא תשמור לעשות וגו'. וגדול שבדיינים קורא, והסמוך לו מונה, והשלישי אומר על כל הכאה והכאה. ומצוה על הקורא לצמצם להשלים המקראות בסוף המלקות, ואם לא צמצם חוזר וקורא פעם שניה ומטהר לקרוא ולהשלים כשישלים המלקה להלקות: **ואם מת תחת ידו פטור.** מפני שמכהו ברשות: **הוסיף לו.** כגון דטעה במנינא: **נתקלקל.** שהוציא רעי מחמת ההכאה: **פטור.**

משניות מבוארות – קהתי

הֵילָךְ וְהֵילָךְ – כל יד לצד אחר של העמוד, **וְחַזַּן הַכְּנֶסֶת** – השמש של בית הכנסת, שהוא שליח בית דין, **אוֹחֵז בְּבָבְדָּיו** – בבית הצואר, כדי להפשיטו, **אִם נִקְרְעוּ נִקְרְעוּ, וְאִם נִפְרְמוּ** – שהותר התפר שלהם, **נִפְרְמוּ** – כלומר שאין לו לדקדק בכך; ויש מפרשים: "נפרמו", שנקרעו קרעים הרבה, **עַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת לִבּוֹ** – כלומר שמגלה אותו מלפניו ומלאחריו כנגד לבו, לפי שצריך להלקותו על בשרו ולא על בגדיו, שנאמר (**דברים כה, ב**): "והכהו", ולא את כסותו (**רמב"ם**), **וְהָאֶבֶן נְתוּנָה מֵאַחֲרָיו** – של הלוקה, **חַזַּן הַכְּנֶסֶת עוֹמֵד עָלֶיהָ** – השמש המלקה את הנידון עומד על האבן, כדי שתבוא ההכאה מלמעלה בכוח (**"תפארת ישראל"**), **וּרְצוּעָה שֶׁל עֵגֶל בְּיָדוֹ, כְּפוּלָה אֶחָד לִשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה** – כלומר רצועה שכפל אותה לשתיים וחזר וכפלה, ונעשו ארבע רצועות (**המאירי; "תפארת ישראל"**); **וּשְׁתֵּי רְצוּעוֹת** – דקות, של חמור, **עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת בָּהּ** – ברצועה כפולת הארבע של עגל, כלומר שהיו נקבים ברצועה הכפולה של עגל ובהם היו תחובות שתי הרצועות של חמור (**עיין "תפארת ישראל"**). בגמרא מבואר: מניין לרצועה שהיא של עגל, שכתוב: "ארבעים יכנו" וסמוך לו (**דברים כה, ד**): "לא תחסום שור בדישו". ולמה שתי הרצועות של חמור? משום שכתוב (**ישעיהו א, ג**): "ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן" – אמר הקב"ה: יבוא מי שמכיר אבוס בעליו, ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו (**גמרא מכות כג, א**).

באור משנה יג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמדנו בענין סדר המלקות.

יָדָהּ טֶפַח – הידית שהרצועה של עגל תלויה בה, אורכה טפח (9½ ס"מ בערך), **וְרָחְבָּהּ טֶפַח** – רוחב הרצועה עצמה טפח, **וְרֹאשָׁהּ** – של הרצועה, **מַגַּעַת עַל פִּי כְרֵסוֹ** – כלומר שאורכה של הרצועה היא, כדי שתהא מגעת עד פי כרסו, היינו טבורו; ומכאן שהרצועה היתה נתונה בנקב הידית, באופן שאפשר היה לקצרה ולהאריכה כפי מידת הלוקה. **וּמַכֶּה אוֹתוֹ** – השמש מכה את הנידון, **שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו** – שלוש עשרה מלקיות על חזהו, **וּשְׁתֵּי יָדוֹת** – שני שלישים, היינו עשרים ושש מלקיות, **מִלְּאַחֲרָיו** – על כתפיו, שליש על כל כתף. בגמרא מבואר הטעם, שכתוב בפרשת מלקות: "והכהו לפניו כדי רשעתו" – לפניו כדי רשעתו אחת, ולאחריו כדי שתיים. **וְאֵינוֹ מַכֶּה אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב** – כלומר שהלוקה, כשהוא שופג את המלקות, אינו עומד ולא יושב, **אֶלָּא מֻטֶּה** – כשהוא כפוף על העמוד, **שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט"** – ומכאן שמכהו כשהוא מוטה. **וְהַמַּכֶּה מַכֶּה בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כֹּחוֹ** – שנאמר בפרשת מלקות (**דברים כה, ג**): "מכה רבה". בגמרא מובאת ברייתא: "כשהוא מגביה, מגביה בשתי ידיו, וכשהוא מכה, מכה בידו אחת".

יום רביעי

באור משנה יד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת.

וְהַקּוֹרֵא קוֹרֵא – בזמן שהשמש מלקה את הנידון, את הפסוקים דלקמן: **"אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת** את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה, ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' א־להיך. **וְהִפְלָא ה' אֶת־מַכֹּתְךָ וְאֵת מַכּוֹת** זרעך, מכות גדולות ונאמנות וחליים רעים ונאמנים". **וְחוֹזֵר לִתְחִלַּת הַמִּקְרָא** – אם גמר הקורא את הפסוקים קודם שגמר השמש את המלקיות, חוזר הקורא לתחילת המקרא וקורא עד שמשלים השמש את המלקיות. וכן הוא קורא את הפסוקים: **("וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת** ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון", **וְחוֹתֵם** – בפסוק: **"וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן** ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו", **וְחוֹזֵר לִתְחִלַּת הַמִּקְרָא)** – בנוסחאות אחרות חסרה הפיסקה "ושמרתם את דברי... וחוזר לתחילת המקרא", ואף הרמב"ם (**הל' סנהדרין טז, יא**) אינו גורסה. לפיכך מובאת היא בנוסח משנתנו כמאמר מוסגר. ברם, אלה שגורסים אותה, אינם גורסים ברישא "וחוזר לתחילת המקרא", אלא בסוף פיסקה זו. מצוות הקריאה בשעת המלקות נלמדת בגמרא (**כריתות יא, א**) מן הכתוב (**ויקרא יט, ב**): "בקרת תהיה", ודורשים: בקריאה תהא. לפי ברייתא בגמרא (**מכות כג, א**), שלשת הדיינים שחייבו את הנידון עומדים בשעת המלקות, הגדול שבדיינים קורא את הפסוקים שהזכרנו לעיל, השני מונה את המלקיות, והשלישי אומר לפני כל הכאה: "הכהו". **וְאִם מֵת** – המוכה, **תַּחַת יָדוֹ** – של המלקה, **פָּטוּר** – המלקה, שהרי הלקהו ברשות בית דין (**עיין פרק ב משנה ב בענין שליח בית דין**). **הוֹסִיף לוֹ עוֹד רְצוּעָה אַחַת**

הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה עַל יָדוֹ. נִתְקַלְקֵל בֵּין בְּרֵעֵי בֵּין בַּמַּיִם — פָּטוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָאִישׁ — בְּרֵעֵי, וְהָאִשָּׁה — בַּמַּיִם.

טו כָּל חַיָּבֵי כְרָתוֹת שֶׁלָּקוּ — נִפְטְרוּ יְדֵי כְרָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה, ג): "וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ" — כְּשֶׁלָּקָה, הֲרֵי הוּא כְּאָחִיךָ; דִּבְרֵי רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל: מָה אִם הָעוֹבֵר עֲבֵרָה אַחַת נוֹטֵל נַפְשׁוֹ עָלֶיהָ — הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁתִּנָּתֶן לוֹ נַפְשׁוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִמְּקוֹמוֹ הוּא לָמֵד, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יח, כט): "וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת" וְגוֹ'; וְאוֹמֵר (שם שם, ה): "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם", הָא, כָּל הַיּוֹשֵׁב וְלֹא עָבַר עֲבֵרָה — נוֹתְנִין לוֹ שָׂכָר כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים יב, כג): "רַק חֲזַק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ" וְגוֹ'; וּמָה אִם הַדָּם שֶׁנַּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָצָה מִמֶּנּוּ, הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ מְקַבֵּל שָׂכָר — גָּזֵל וַעֲרָיוֹת, שֶׁנַּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְאַוֶּה לָהֶן וּמְחַמְּדָתַן, הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶן, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיְּזֻכֶּה לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דּוֹרוֹתָיו, עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת.

טז רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַשְׁיָא אוֹמֵר: רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת,

פירוש ברטנורא

דכתיב (דברים כ"ה) ונקלה אחיך לעיניך, והרי נקלה שנתלכלך: **ואשה** אף במים, דבושתה מרובה. ואין הלכה כר' יהודה:

טו נפטרו מידי כריתתן. אם עשו תשובה: **העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה.** אית דמפרשי, דעל חייבי כריתות שלקו קאמר, מי שקיבל עליו הדין ועשה מצוה כשלקה, על אחת כמה וכמה שתינתן לו נפשו ויפטר מידי כרת, שמדה טובה מרובה על מדת פורענות. ואית דמפרשי, דמלתא באנפיה נפשה קאמר, להודיע מתן שכרן של מצות, ק"ו מעונשן של עבירות: **ממקומו הוא למד.** מחייבי כריתות דאיירי בהו אנו למדין שהיושב ולא עבר עבירה מעלין עליו שכר כעושה מצוה. דכתיב בעריות (ויקרא י"ח) ונכרתו הנפשות, ואומר (שם) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וסמיך ליה לא תקרבו לגלות ערוה, הרי שמי שיושב ואינו מגלה ערוה הכתוב קוראו עושה מצוה, וכתיב ביה וחי בהם, כדרך שהעניש כרת במי שעושה עבירה. וזה דוקא במי שבא עבירה לידו וכבש יצרו ולא עשאה, כיוסף הצדיק וכיוצא בו:

טז לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשת שקצים ורמשים כדי להרבות שכר כשהן בדילים מהם, אע"פ שבלאו הכי לא היו אוכלין אותן שנפשו

משניות מבוארות – קהתי

– כלומר מכה אחת יותר מהמספר שחייבוהו, כגון שטעה, **וָמֵת** – הלוקה, **הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה עַל יָדוֹ** – חייב המלקה גלות, שהרי המיתו בשוגג. ואם הלוקה לא מת, עבר המלקה על לאו, שכתוב בפרשת מלקות **(דברים כה, ג)**: "לא יוסיף". בגמרא מובאת ברייתא על הכתוב **(שם)**: "לא יוסיף, פן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך" – "אין לי (שחייב משום "לא יוסיף") אלא "מכה רבה". מכה מועטת מניין? תלמוד לומר: "לא יוסיף" (כל מכה שהיא). אם כן, מה תלמוד לומר: "מכה רבה"? לימד על הראשונות (המכות שחייבוהו), שהן מכה רבה"; ומכאן שנינו במשנה הקודמת: "והמכה מכה בידו אחת בכל כוחו". **נִתְקַלְקֵל** – הלוקה מחמת המלקות, **בֵּין בְּרֵעֵי** – שיצאה לו צואה, **בֵּין בַּמַּיִם** – שיצאו לו מי רגלים, ונתבזה על ידי כך, **פָּטוּר** – כלומר שאין מוסיפים להלקותו. בגמרא מבואר הטעם, משום שכתוב **(שם)**: "ונקלה אחיך לעיניך", והרי כבר נקלה, שנתבזה על ידי קלקולו, כמבואר לעיל. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָאִישׁ, בְּרֵעֵי** – אינו פטור מלקבל עוד מלקות אלא לאחר שנתלכלך מחמת המכות ברעי, **וְהָאִשָּׁה, בַּמַּיִם** – ואילו האשה פטורה אפילו כשנתלכלכה במי רגלים, שבושתה של האשה מרובה משל איש. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה טו

כָּל חַיָּבֵי כְרָתוֹת שֶׁלָּקוּ – שכן, כפי שהזכרנו בתחלת פרקנו, חייבי כריתות שהתרו בהם למלקות, הרי הם לוקים, וכיון שלקו, **נִפְטְרוּ יְדֵי כָרְתָן** – נפטרו מעונש כרת, **שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ"** – בא הכתוב לומר: **כְּשֶׁלָּקָה, הֲרֵי הוּא כְּאָחִיךָ** – לאחר שלקה, אחיך הוא. **דִּבְרֵי רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל** – ברם, אינם נפטרים מכרת, אלא אם כן עשו תשובה; וכן שנינו בברייתא **(גמרא מכות יג, ב)**: "רבי עקיבא אומר: חייבי כריתות ישנם בכלל מלקות ארבעים, שאם עשו תשובה, בית דין של מעלה מוחלין להן". **אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל: מָה אִם הָעוֹבֵר עֲבֵרָה אַחַת נוֹטֵל נַפְשׁוֹ עָלֶיהָ** – כלומר שנוטלים נפשו ממנו על ידי עונש כרת או מלקות (שאף ממלקות עלול העבריין למות, כפי שלמדנו במשנה יד), **הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁתִּנָּתֶן לוֹ נַפְשׁוֹ** – שמידה טובה מרובה ממידת הפורענות, כמו שבארנו בפרק א משנה ז. יש מפרשים, שרבי חנניא בא ללמדנו בקל וחומר זה ראיה נוספת לדבריו הקודמים, שמי שנתחייב כרת, ועשה מצוה וקיבל עליו את הדין ולקה, תינתן לו נפשו וייפטר מכרת. ויש מפרשים שמאמר בפני עצמו הוא, להודיענו מתן שכרן של מצוות, קל וחומר מעונשן של עבירות. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִמְּקוֹמוֹ הוּא לָמֵד** – ממקום שענין הכרת וכן גם ענין עשיית מצוה נזכרים בו, למדים אנו, שבעשיית המצוה נפשו של אדם ניתנת לו **(עיין "מלאכת שלמה")**, **שֶׁנֶּאֱמַר** – בענין כרת: **"וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת** מקרב עמם"; **וְאוֹמֵר** – הכתוב **(באותה פרשה)**: **"אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם", הָא** – הרי משם אתה למד: **כָּל הַיּוֹשֵׁב וְלֹא עָבַר עֲבֵרָה** – שבאה עבירה לידו, וכבש את יצרו ולא עשאה **(ברטנורא)**, **נוֹתְנִין לוֹ שָׂכָר כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה** – שניתנת לו נפשו, כמו שכתוב "וחי בהם". **רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר** – הרי הכתוב אומר: **"רַק חֲזַק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ** ולא תאכל הנפש עם הבשר"; **וּמָה אִם הַדָּם שֶׁנַּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָצָה מִמֶּנּוּ** – שהאדם מטבעו בוחל בו, **הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ** – ואינו אוכלו, **מְקַבֵּל שָׂכָר** – שנאמר **(דברים יב, כח)**: "למען ייטב לך ולבניך אחריך עד עולם", **גָּזֵל וַעֲרָיוֹת, שֶׁנַּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְאַוֶּה לָהֶן וּמְחַמְּדָתַן** – שהאדם מטבעו נמשך אחריהם וחומד אותם, **הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶן, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיְּזֻכֶּה לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דּוֹרוֹתָיו, עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת** – שזכויותיו הן מרובות מאד.

יום חמישי

באור משנה טז

משנתנו מסיימת מסכת מכות בדברי אגדה, שהם המשך למשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד, שניתנה תורה לישראל, והוזהרו על הרבה מצוות, כדי שתרבינה זכויותיהם על ידי קיום התורה והמצוות.

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַשְׁיָא אוֹמֵר: רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל – להרבות שכרם, **לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת**

שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מב, כא): "ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר".

סליק מסכת מכות

מסכת שבועות

פרק ראשון

א שְׁבוּעוֹת שְׁתַּיִם, שֶׁהֵן אַרְבַּע. יְדִיעוֹת הַטֻּמְאָה שְׁתַּיִם, שֶׁהֵן אַרְבַּע. יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם, שֶׁהֵן אַרְבַּע. מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁנַיִם, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה.

פירוש ברטנורא

של אדם קצה בהן: **למען צדקו.** להצדיק את ישראל ולזכות אותן:

מסכת שבועות

א א שבועות, שתים כתיבי בקרא בהדיא (ויקרא ה') או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב. אוכל, להיטיב. לא אוכל, להרע, שמענה את עצמו. וה"ה לכל דבר שהוא הין ולאו להבא, דלהרע או להיטיב להבא משמע: **שהן ארבע.** יש לרבות עוד שתים אחרים דלא כתיבי. והן, הין ולאו דלשעבר. כמו אכלתי ולא אכל, או לא אכלתי ואכל: **ידיעות הטומאה.** או נפש אשר תגע בכל דבר טמא (שם), האמור בויקרא אצל טומאת מקדש וקדשיו: **שתים.** כתיבי בקרא. דכתיב (שם) ונעלם ממנו והוא טמא, משמע שנעלמה ממנו טומאה ועל ידי אותו העלם אכל בשר קודש, הרי אחת. או נכנס למקדש, הרי שתים: **שהן ארבע.** יש לרבות עוד שנים חיובים אחרים. העלם קודש, והעלם מקדש וזכור הוא את הטומאה: **יציאות השבת.** הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, ולפינן מקרא מן ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' (שמות ל"ו), לא תפיקו מרשות היחיד לרשות הרבים: **שתים.** אחת לעומד בחוץ והושיט ידו לפנים ונטל החפץ והוציאו, ואחת לעומד בפנים ונטל החפץ ממקומו והוציאו לחוץ: **שהן ארבע.** יש להוסיף עוד שתים דהכנסה, אע"ג דלא כתיבי. שכשם שהקפידה תורה מרשות לרשות בהוצאה, כך הקפידה על ההכנסה. אחת לעומד בפנים והוציא ידו לחוץ ונטל חפץ והכנים, ואחת לעומד בחוץ ונטל חפץ ממקומו והושיטו לפנים והניחו: **מראות נגעים שתים** כתיבי בקרא (ויקרא י"ג), שאת ובהרת: **שהן ארבע.** תולדה דשאת ותולדה דבהרת, דלא

משניות מבוארות – קהתי

– הרבה להם אזהרות ומצוות "לא תעשה", אף בדברים שהאדם מטבעו בדל מהם, שהואיל ופורשים מהם משום שכך צוותה התורה, הרי זכויותיהם מרובות, **שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ** – להצדיק את ישראל ולזכותו, לכן **יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר"** – הרמב"ם בפירושו כותב: "מעיקרי האמונה בתורה, כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן, ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים, אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה, הנה זכה בה לחיי העולם הבא. ועל זה אמר רבי חנניא, כי המצוות בהיותן הרבה, אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהן על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה. וממה שיורה על העיקר הזה, מה ששאל רבי חנניא בן תרדיון: מה אני לחיי עולם הבא? והשיבו לו: כלום בא מעשה לידך, כלום נזדמן לך לעשות מצוה כהוגן? על כך השיב: כי נזדמנה לו מצות צדקה על דרך שלמות ככל מה שאפשר, וזכה לחיי העולם הבא. ויש מפרשים דברי רבי חנניא בן עקשיא: שהמצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אין צריך שיצווים ה' בתורה, שהרי כל אדם רוצה לישא אשה, וכן המשפטים שבין אדם לחבירו, אלא אם לא היו אותן מצוות כתובות בתורה, לא היו ישראל זוכים בהם ולא היו מקבלים עליהם שכר טוב. אבל עתה באומרם, שהם עושים המצוות לשמו, יהיה להם שכר טוב בעמלם **(עיין "מלאכת שלמה").**

מסכת שבועות

באור משנה א

ארבעה סוגי שבועות הם, שהאדם נשבע מעצמו: א) "שבועת ביטוי", כמו שכתוב (ויקרא ה, ד): "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב", כגון שנשבע שיאכל או שלא יאכל. ב) שבועת שוא, כמו שכתוב (שמות כ, ז): "לא תשא את שם ה' א־להיך לשוא", כגון שנשבע על אבן שהוא זהב. ג) שבועת העדות, כמו שכתוב (ויקרא ה, א): "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה, והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עוונו", היינו עדים שידעו עדות ממון, שאחד חייב לחברו כסף, ודרש מהם התובע שיבואו ויעידו לו בבית דין, והם נשבעו לו שאינם יודעים לו כל עדות. ד) שבועת הפיקדון, כמו שכתוב (ויקרא ה, כא-כב): "נפש כי תחטה ומעלה מעל בה', וכיחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו. או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר"... היינו שאדם כופר בממון שיש לחברו בידו, ונשבע לו שאין לו אצלו כלום. מלבד ארבע שבועות אלו, שיש בהן צד שווה, שאדם נשבע מעצמו, כפי שהזכרנו לעיל, יש שבית הדין מחייבים את התובע או את הנתבע להישבע, ושבועה זו נקראת "שבועת הדיינים". מסכתנו עוסקת בפרטי הדינים של כל סוגי השבועות הללו. ברם, בשני הפרקים הראשונים עוסקת מסכתנו בדיני העלם טומאה, וזה כנראה משום שבאותה פרשה המדברת בענין שבועת ביטוי ושבועת העדות כתוב גם בענין העלם טומאה (ויקרא ה, ב): "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא, ונעלם ממנו והוא טמא ואשם", שכן בכולן יש חיוב קרבן עולה ויורד (העשיר מביא קרבנו מן הצאן, העני מביא שתי תורים או שני בני יונה, ומי שאין ידו משגת לשתי תורים או לשני בני יונה מביא עשירית האיפה סולת לחטאת). משנתנו, המשנה הראשונה של המסכת, מונה ארבעה סוגי הלכות שיש בהם צד שווה: "שתיים שהן ארבע", ושניים מסוגי הלכות אלו הם דיני שבועת הביטוי ודיני העלם טומאה, שמסכתנו דנה בהם, כפי שיבואר.

שְׁבוּעוֹת שְׁתַּיִם – שתי שבועות "ביטוי" כתובות בפירוש בתורה, שאם אדם נשבע ועבר עליהן, חייב קרבן, שנאמר **(ויקרא ה, ד):** "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב", ומשמעו של הכתוב, שנשבע על העתיד להרע לעצמו, כגון שנשבע "שבועה שלא אוכל", או להיטיב לעצמו, כגון: "שבועה שאוכל"; **שֶׁהֵן אַרְבַּע** – שחכמים הוסיפו עליהן על פי מדרש הכתובים, עוד שתי שבועות, שחייבים עליהן, אף שאינן מפורשות בתורה, והיינו שנשבע על העבר, כגון "שבועה שאכלתי" או: "שלא אכלתי". **יְדִיעוֹת הַטֻּמְאָה שְׁתַּיִם** – אדם שנטמא, ונעלמה ממנו טומאתו, היינו שידע שנטמא ואחר כך שכח, ואכל קודש או נכנס למקדש כשהוא טמא, הרי לאחר שנודע לו הדבר, חייב הוא להביא קרבן עולה ויורד **(עיין ויקרא ה, ב),** כמו שהזכרנו לעיל בהקדמה. דיני טומאה זו נקראים בלשון המשנה "ידיעות הטומאה", לפי שאין אדם חייב עליה קרבן אלא אם כן ידע תחילה שנטמא, ואחר כך נעלמה ממנו. משנתנו באה ללמד, שבתורה מפורשות שתי "ידיעות הטומאה" שחייבים עליהן קרבן, שכתוב **(ויקרא ה, ב):** "ונעלם ממנו והוא טמא", ומשמע: שנעלמה ממנו טומאתו, ועל ידי כך אכל בשר קודש, הרי אחת; או נכנס למקדש, הרי שתיים; **שֶׁהֵן אַרְבַּע** – שדרשו חכמים מריבוי הכתובים והוסיפו עליהן עוד שתיים, היינו, שהיה זוכר שהוא טמא, אלא שנעלם ממנו שזה קודש ואכלו, או שנעלם ממנו שזה מקדש ונכנס לתוכו, כמבואר להלן **(פרק ב משנה א). יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם, שֶׁהֵן אַרְבַּע** – במסכת שבת **(צו, ב)** למדים מן הכתוב "ויצו משה ויעבירו קול במחנה" **(שמות לו, ו)** שאסור בשבת להוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, ושני איסורי הוצאה הם המפורשים בתורה: א. העומד ברשות הרבים ומושיט ידו לרשות היחיד ונוטל חפץ משם ומוציאו לרשות הרבים; ב. העומד ברשות היחיד, ונוטל דבר משם ומוציאו לרשות הרבים. וחכמים למדו,

ב כָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וִידִיעָה בַּסּוֹף וְהֶעְלֵם בִּנְתַּיִם — הֲרֵי זֶה בְּעוֹלֶה וְיוֹרֵד. יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף — שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּכְפָנִים וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלֶה, עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ וְיָבִיא בְּעוֹלֶה וְיוֹרֵד.

ג אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף — שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כט, יא): "מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים"; עַל מַה שֶּׁזֶּה מְכַפֵּר, זֶה מְכַפֵּר: מַה הַפְּנִימִי אֵין מְכַפֵּר אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ

פירוש ברטנורא

כתיבי בקרא בהדיא:

ב שיש בה ידיעה בתחלה. אידיעות הטומאה קאי. ואיידי דזוטרי מילייהו מפרש להו ברישא והדר מפרש שבועות דנפישי מילייהו. ויציאות ומראות, כל חדא וחדא מיפרשא במסכת דידיה, להכי לא פרשינהו בהאי מסכתא. ולא תנינהו הכא אלא משום דדמו להדדי בשתים שהן ארבע: **ידיעה בתחלה.** שידע שנטמא: **וידיעה בסוף.** משאכל את הקודש בהעלם או נכנס למקדש בהעלם ויצא, נודע לו שבטומאה אכל או בטומאה נכנס: **והעלם בינתיים.** כשאכל את הקודש נעלמה ממנו טומאה או קודש, או נכנס למקדש ונעלמה ממנו טומאה או מקדש: **הרי זה בעולה ויורד.** עולה לעשיר, ויורד לעני. עשיר מביא חטאת בהמה, ועני חטאת העוף, ודל שבדלים עשירית האיפה, והיא מנחת חוטא האמורה בכל מקום: **שעיר הנעשה בפנים.** שעיר של יום הכפורים שמביא מדמו לפנים: **תולה.** להגין עליו מן היסורין: **עד שיודע לו.** שאכל קודש בטומאה ויביא קרבן עולה ויורד:

ג אין בה ידיעה בתחלה. שלא ידע בטומאה זו מימיו, זה לא בא לכלל קרבן עוד לעולם. שהרי אין קרבן בא אלא על שיש בו ידיעה בתחלה: **שעיר הנעשה בחוץ.** הקרב במזבח החיצון במוספין של יוה"כ: **ויום הכיפורים** עצמו מכפר עם השעיר: **שנאמר.** בשעיר הנעשה בחוץ (במדבר כ"ט) שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים, וחטאת הכפורים הוא השעיר הנעשה בפנים, והקישן הכתוב, ללמדך שעל מה שזה מכפר זה מכפר. מה פנימי אינו

משניות מבוארות – קהתי

שיש להוסיף עוד שניים, והם איסורי הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד, שאינם מפורשים בתורה, היינו: א. העומד ברשות היחיד ומושיט ידו לרשות הרבים ומכניס משם חפץ לתוך רשות היחיד; ב. העומד ברשות הרבים ונוטל שם חפץ ומכניסו לרשות היחיד **(עיין משנה שבת א, א).** **מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁנַיִם, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה** — שכתוב בתורה **(ויקרא יג, א-ב):** "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת, והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים. וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן ומראה הנגע עמוק מעור בשרו, נגע צרעת הוא, וראהו הכהן וטימא אותו" — ובאה המשנה להשמיע ששני מראות נגעים כתובים בפירוש בתורה, שהמצורע מביא עליהם קרבן לטהרתו, והם: א. שאת; ב. בהרת, וחכמים הוסיפו עליהם עוד שניים שלמדו מהכתוב **(שם):** "או ספחת", והם: התולדה של שאת, והתולדה של בהרת. מראות אלו נבדלים ביניהם בלובן שבנגע: שאת לבנה כקרום הביצה, תולדתה — כצמר לבן; בהרת לבנה כשלג, תולדתה — כסיד ההיכל **(עיין נגעים א, א).**

יום שני

באור משנה ב

כבר הזכרנו בהקדמה לבאור משנה א, ששני הפרקים הראשונים במסכתנו עוסקים בדיני "ידיעות הטומאה"; וסודרו בתחילת המסכת, משום שדינים אלו מועטים הם. אחר כך נשנים בשאר פרקי מסכתנו דיני שבועות, שהם מרובים, והם אמנם עיקר המסכת. יתר העניינים שנימנו במשנה א, מפורשים במסכתות מיוחדות: "יציאות השבת" במסכת שבת, ו"מראות נגעים" במסכת נגעים. משנתנו מתחילה, איפוא, ללמד ענייני "ידיעות הטומאה". וכפי שבארנו במשנה הקודמת, המדובר הוא בשגגת "טומאת מקדש וקדשיו", היינו בטמא שנכנס בשוגג למקדש, או שאכל בשוגג קדשים, כשטומאתו עליו.

כָּל — טומאת מקדש וקדשיו, כפי שבארנו לעיל, **שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה** — שקודם שאכל את הקודש או נכנס למקדש ידע שנטמא; ובגמרא מבארים, כגון שידע שנגע בשרץ מת, אף על פי שלא ידע שנטמא בנגיעה זו, שכן ידיעת בית רבו (שלמד שם, שהשרץ מטמא את הנוגע בו, אלא שלא נזכר בזה) שמה ידיעה **(שבועות ה, א; גמרא ורש"י);** **וִידִיעָה בַּסּוֹף** — ולאחר שאכל את הקודש או לאחר שיצא מהמקדש, נזכר בטומאתו, **וְהֶעְלֵם בִּנְתַּיִם** — ובשעה שאכל את הקודש, או בשעה שנכנס למקדש, נעלמה ממנו טומאתו, **הֲרֵי זֶה בְּעוֹלֶה וְיוֹרֵד** — חייב הוא להביא קרבן עולה ויורד, היינו קרבן שהוא עולה לעשיר ויורד לעני, כמו שכבר בארנו בהקדמה למשנה א, שכן העשיר מביא חטאת בהמה, העני — חטאת העוף, ודל שבדלים — עשירית האיפה סולת, והיא נקראת "מנחת חוטא" **(עיין ויקרא ה).**

— קרבן זה בא לכפר על שגגתו. **יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף** — שאמנם קודם שאכל את הקודש או נכנס למקדש ידע שנטמא, אבל אחר כך שכח שנטמא, ואף לאחר שאכל את הקודש או לאחר שיצא מהמקדש לא נזכר בטומאתו, והרי אינו מביא קרבן לכפרת שגגתו, **שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּכְפָנִים** — שעיר של יום הכיפורים, שכהן גדול זורק דמו בקדשי הקדשים, כמו שכתוב **(ויקרא טז, טו-טז):** "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרוכת... וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל"... **וְיוֹם הַכִּפּוּרִים** — עצמו, יחד עם השעיר, **תּוֹלֶה** — דוחה את עונשו על שגגתו, **עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ** — שאכל את הקודש או נכנס למקדש בטומאה, **וְיָבִיא בְּעוֹלֶה וְיוֹרֵד** — ויביא קרבן עולה ויורד, כמבואר לעיל. בגמרא מבואר: "מניין ליש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ששעיר זה תולה? תלמוד לומר **(שם):** "וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם" — **חייבי חטאות במשמע"** (הראוי לבוא לידי חטאת, לכשתודע לו ידיעה בסוף **— רש"י**). ועוד מבואר בגמרא **(שבועות ח, ב):** "וכי מאחר שאינו מכפר (שאין השעיר מכפר), למה תולה? אמר רבי זירא: לומר, שאם מת, מת בלא עוון. אמר לו רבא: אם מת, מיתה ממרקת (מכפרת עוונותיו)! אלא אמר רבא: להגן עליו מן היסורין" (שאף על פי שאינו יודע שחטא, יש לו לדאוג, שכל השוגגים צריכים כפרה לכשידעו, הרי שקודם ידיעה ענושים הם. **— רש"י**).

באור משנה ג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו, מהי כפרתו של אדם, שלא ידע בכלל שהוא טמא ואכל את הקודש או נכנס למקדש, ואחר כך נודע לו, שבשעה שאכל את הקודש או נכנס למקדש היה טמא, והרי בכגון זה אינו מביא קרבן לעולם, שאין קרבן בא על שגגת טומאת מקדש וקדשיו אלא אם כן יש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתים, כפי ששנינו במשנה הקודמת.

אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה — שלא ידע כלל בתחילה שנטמא, וכגון שנגע בשרץ מת, ולא למד מעולם, שהנוגע בשרץ נטמא, וזה אפשר בתינוק שנשבה לבין הנכרים **(גמרא; רמב"ם; "תוספות יום טוב"), אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף** — שלאחר שאכל קדשים, או נכנס למקדש אמרו לו שנטמא, וחטא בזה שאכל קדשים או נכנס למקדש בטומאה, **שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ** — שעיר עזים שמביאים ביום הכיפורים לקרבן מוסף, והוא קרב על המזבח החיצון, דהיינו על מזבח הנחושת שבעזרה, **וְיוֹם הַכִּפּוּרִים** — היום עצמו, יחד עם השעיר, **מְכַפֵּר** — עליו, **שֶׁנֶּאֱמַר** — בשעיר של מוסף יום הכיפורים: "שעיר עזים אחד חטאת **מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים"** — כלומר, מלבד השעיר הנעשה בפנים, הרי בא הכתוב להקיש את השעיר הנעשה בחוץ לשעיר הנעשה בפנים,

בּוֹ יְדִיעָה, אַף הַחִיצוֹן אֵין מְכַפֵּר אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יְדִיעָה.

ד וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף — שְׁעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׂעִירֵי הָרְגָלִים מְכַפְּרִין, אֲבָל לֹא שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים. וְעַל מָה שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין? עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַשְּׂעִירִים כַּפָּרָתָן שָׁוָה — עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא; וְשֶׁל רְגָלִים מְכַפְּרִין עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף; וְשֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף. אָמְרוּ לוֹ: מַהוּ שֶׁיִּקְרְבוּ זֶה בְּזֶה? אָמַר לָהֶם: יִקְרָבוּ. אָמְרוּ לוֹ: הוֹאִיל וְאֵין כַּפָּרָתָן שָׁוָה, הֵיאָךְ קְרֵבִין זֶה בְּזֶה? אָמַר לָהֶן:

פירוש ברטנורא

בא אלא על דבר שיש בו ידיעה, ומאי ניהו ידיעה, בתחלה, כדילפינן מקרא דכתיב לכל חטאתם, דמשמע לאותם שיבואו לכלל חטאת כשתהיה להם ידיעה בסוף, ואי אפשר לבא לכלל חטאת אא"כ היתה לו ידיעה בתחלה, אף שעיר הנעשה בחוץ אינו מכפר אלא על שיש בו ידיעה, ומאי ניהו, ידיעה בסוף ולא בתחלה דלא אתיא לכלל קרבן, ומכפר זה כפרה גמורה בלא תליה:

ד שעירי הרגלים. בכל הרגלים נאמרו שעירי חטאת במוספין: **ושעירי ראשי חדשים מכפרים.** דכתיב בשעיר ראש חודש (שם כ"ה) לחטאת לה', חטא שאין מכיר בו אלא ה' שעיר זה יהא מכפר, והיינו שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. ושעירי רגלים ילפינן משעיר ר"ח בהיקש, דשעיר הוה מצי למכתב בכולהו רגלים, וכתב ושעיר, וא"ו מוסיף על ענין ראשון, להקיש שעל מה שזה מכפר אלו מכפרים: **כל השעירים כפרתן שוה.** כל שעירי המוספין, בין שעירי רגלים בין שעיר ר"ח בין שעיר הנעשה בחוץ ביוה"כ, כפרתן שוה, שהם מכפרין בין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף בין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, בין על טהור שאכל את הטמא, ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זו לזו. אבל שעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים לא נחלקו עליו שהוא תולה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, כדאמרינן: **היה ר' שמעון אומר.** האי דהדר נקט לה, משום דבעי למימר

משניות מבוארות – קהתי

וללמדך כי **עַל מַה שֶּׁזֶּה מְכַפֵּר, זֶה מְכַפֵּר: מַה הַפְּנִימִי** – השעיר הנעשה בפנים, **אֵין מְכַפֵּר אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יְדִיעָה** – היינו ידיעה בתחילה, כמו ששנינו במשנה הקודמת, ששעיר הנעשה בפנים תולה, שכן כתוב בו: "וכפר על הקודש... לכל חטאתם", ומשמע לאותם שיבואו לידי חטאת, ואי אפשר לבוא לידי חטאת אלא אם כן היתה לו ידיעה בתחילה, **אַף הַחִיצוֹן** – השעיר הנעשה בחוץ, **אֵין מְכַפֵּר אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יְדִיעָה** – היינו ידיעה בסוף; וכיון שאינו בא לכלל קרבן, הרי הוא מכפר לו כפרה גמורה.

שבת קודש

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד, במה מתכפר האדם שנטמא ואכל את הקודש או נכנס למקדש בטומאה, ולא היתה לו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף.

וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה – על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה, **לֹא בַּתְּחִלָּה** – כמו שבארנו במשנה הקודמת, **וְלֹא בַּסּוֹף** – שלא נודע לו כלל שנטמא ואכל את הקודש או נכנס למקדש בטומאה, **שְׂעִירֵי הָרְגָלִים** – שעירי החטאות שמקריבים במוספי הרגלים, שכן בפסח כתוב (**במדבר כח, כב**): "ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם", ובחג השבועות כתוב (**שם שם, ל**): "שעיר עזים אחד לכפר עליכם", ובחג הסוכות כתוב בכל יום (**במדבר כט**): "ושעיר עזים אחד חטאת" או "ושעיר חטאת אחד", **וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים** – שעירי החטאות שמקריבים במוספי ראשי חדשים, שכתוב בראש חודש (**במדבר כח, טו**): "ושעיר עזים אחד לחטאת"; כל אלה **מְכַפְּרִים** – על שגגתו זו; **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה** – בגמרא מבואר טעמו של רבי יהודה, שכתוב בשעיר ראש חודש: "לחטאת לה'" – חטא שאין מכיר בו אלא ה', יהא שעיר זה מכפר, והיינו שאין בו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף; ושעירי הרגלים הוקשו לשעירי ראשי חדשים, שכן כתוב בהם "ושעיר", וא"ו מוסיף על ענין ראשון, לומר: "מה שעירי ראשי חדשים אינן מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, אף שעירי הרגלים אינן מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף" (**גמרא שבועות ט, ב**). **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׂעִירֵי הָרְגָלִים מְכַפְּרִין** – על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, **אֲבָל לֹא שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים** – שכן אלה מכפרים על שגגות אחרות. **וְעַל מָה שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין? עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא** – שאכל בשוגג בשר קודש טמא. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַשְּׂעִירִים** – כל שעירי המוספים, בין שעירי ראשי חדשים, בין שעירי הרגלים, ובין השעיר הנעשה בחוץ ביום הכיפורים, **כַּפָּרָתָן שָׁוָה** – שכולם מכפרים **עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו** – בין על שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, בין על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, בין על הטהור שאכל את הטמא. ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין מוסף זה למוסף זה. ברם, שעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים – אף לדעת רבי מאיר – תולה על שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, כמו ששנינו במשנה ב; וכן מובא בגמרא (**שבועות י, א**): "ומודה רבי מאיר בשעיר הנעשה בפנים, שהוא אינו מכפר כפרתן, והן אינן מכפרין כפרתו: הוא אינו מכפר כפרתן – כפרה אחת מכפר, ואינו מכפר שתי כפרות; הן אינן מכפרין כפרתו – אמר קרא: "אחת בשנה", כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה". **הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא; וְשֶׁל רְגָלִים מְכַפְּרִין עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף; וְשֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף** – שעיר של מוסף יום הכיפורים – **מְכַפֵּר עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף** – משנתנו חוזרת על דברי רבי שמעון שנישנו קודם, משום שהיא רוצה להביא דברי חכמים המשיבים על דבריו. **אָמְרוּ לוֹ** – חכמים לרבי שמעון: **מַהוּ שֶׁיִּקְרְבוּ זֶה בְּזֶה** – כגון שאבד השעיר שהופרש ליום הכיפורים לקרבן מוסף, ונתכפרו באחר, ונמצא השעיר ברגל או בראש חודש, המותר להקריבו לשם שעיר של רגל או של ראש חודש? **אָמַר לָהֶם** – רבי שמעון לחכמים: **יִקְרָבוּ** – מותר להקריבו לשם קרבן מוסף של רגל או של ראש חודש. **אָמְרוּ לוֹ** – חכמים לרבי שמעון: **הוֹאִיל וְאֵין כַּפָּרָתָן שָׁוָה** – הואיל ואינך סובר כרבי מאיר שכפרתן של השעירים שווה, **הֵיאָךְ קְרֵבִין זֶה בְּזֶה** – הרי לדעתך השעיר שהופרש למוסף של יום הכיפורים, בא לכפר על שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, והיאך יקריבו אותו ברגל כקרבן מוסף שבא לכפר על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף? או איך יקריבו אותו בראש חודש, שקרבנו בא לכפר על הטהור שאכל את הטמא? **אָמַר לָהֶן** – רבי שמעון לחכמים: **כֻּלָּן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו** – כל השעירים באים לכפר על מי שנכנס בטומאה למקדש או על מי שאכל קודש בטומאה, וכיון שבדבר זה כולם שוים, אף על פי שחלוקים הם בענין כפרתם, כאמור לעיל, קרבים הם זה בזה.

כֻּלָּן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו.

ה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: שְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא; מוֹסִיף עֲלֵיהֶם שֶׁל רְגָלִים, שֶׁמְּכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא, וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף; מוֹסִיף עֲלֵיהֶם שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהֵן מְכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא, וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף. אָמְרוּ לוֹ: מַהוּ שֶׁיִּקְרְבוּ זֶה בָזֶה? אָמַר לָהֶם: הֵן. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, יִהְיוּ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים קְרֵבִין בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, אֲבָל הֵיאָךְ שֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים קְרֵבִין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְכַפֵּר כַּפָּרָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלָּהּ? אָמַר לָהֶן: כֻּלָּן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו.

פירוש ברטנורא

אמרו לו מהו שיקריבו זה בזה: **מהו שיקריבו.** אם אבד שעיר שהופרש ליום הכפורים, ונתכפרו באחר, ונמצא זה ברגל או בר"ח, מהו שיקרב לשם שעירו של יום: **אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה.** ר' מאיר הוא דקאמר ליה לרבי שמעון, בשלמא אי אמרת כולן כפרתם שוה, יקרב, שהרי כולן כפרה אחת הן מכפרים, אלא לדידך, זו שהופרשה לכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף היאך יקרב ברגל לכפר על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, או בר"ח לכפר על הטהור שאכל את הטמא: **לכפר על טומאת מקדש וקדשיו.** וכיון דבזה שוין, אע"פ שכפרתן חלוקות יכול הוא ליקרב:

ה משמו. של ר' שמעון. וסתם ר' שמעון הוא ר' שמעון בן יוחאי:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

משנה זו מוסיפה ללמדנו באותם העניינים שנישנו במשנה הקודמת.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ – של רבי שמעון, וסתם רבי שמעון שבמשנה הוא רבי שמעון בן יוחאי: **שְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל** – בשוגג, **אֶת הַטָּמֵא** – בשר קודש טמא, כמבואר במשנה הקודמת; **מוֹסִיף עֲלֵיהֶם שֶׁל רְגָלִים** – יתרים עליהם שעירי הרגלים, **שֶׁמְּכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא, וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף** – נוסף על כפרת שגגתו של הטהור שאכל את הטמא, מכפרים הם גם על שגגת טומאת מקדש וקדשיו, שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, **מוֹסִיף עֲלֵיהֶם** – על שעירי ראשי חדשים ושעירי הרגלים, שעניר **שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים** – הנעשה בחוץ, **שֶׁהֵן מְכַפְּרִין** – כלומר שהוא מכפר (משנתנו נקטה כאן לשון רבים מתוך שגרת הלשון שבסוגייתנו), **עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא** – כשעירי ראשי חדשים, **וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף** – כשעירי הרגלים, **וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף** – נוסף על הכפרות דלעיל. **אָמְרוּ לוֹ** – חכמים לרבי שמעון: **מַהוּ שֶׁיִּקְרְבוּ זֶה בָזֶה** – מבואר במשנה הקודמת. **אָמַר לָהֶם: הֵן** – כן הדבר, שקרבים הם זה בזה. **אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, יִהְיוּ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים קְרֵבִין בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים** – שכן שעיר של יום הכיפורים מכפר גם על הטהור שאכל את הטמא, כשעירי ראשי חדשים, **אֲבָל הֵיאָךְ** שעירים **שֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים קְרֵבִין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** – כגון שאבד שעיר שהופרש למוסף של ראש חודש, ונמצא ביום הכיפורים כיצד אפשר להקריבו לשם קרבן המוסף של יום הכיפורים, והלא שעיר זה בא **לְכַפֵּר כַּפָּרָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלָּהּ** – שהרי השעיר של ראש חודש אינו מכפר אלא על הטהור שאכל את הטמא, ואילו השעיר של יום הכיפורים בא לכפר גם על הטמא שאכל קדשים או נכנס למקדש ולא נודע לו שהוא טמא אלא בסוף, וכן על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. **אָמַר לָהֶן: כֻּלָּן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו** – כל השעירים באים לכפר על שגגת טומאת מקדש וקדשיו, ולפיכך קרבים הם זה בזה.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ועשרים לעומר עמוד א

תלה בהם "ותפשו בו", **וכִּשֶּׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵרַי שֶׁבַּדָּרוֹם, עַל שְׁנַיִם** – הדין הראשון והשלישי **הוֹדוּ לִי, וְעַל זָקֵן מַמְרֵא לֹא הוֹדוּ לִי, שֶׁלֹּא יִרְבּוּ מַחֲלוֹקֹת בְּיִשְׂרָאֵל**, וכשידע הזקן שלא יכולים למחול לו, יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, **שְׁמַע מִינָּהּ** מהדין הראשון שאמר, **שבַּעַל שֶׁמְּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ.**

ובעיקר פשיטות זו שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, **פְּלִיגֵי בָּהּ רַב אַחָא וְרַבִינָא,** באיזה אופן מחול. **חַד** מהם **אָמַר, קוֹדֶם סְתִירָה מָחוּל, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל. וְחַד** מהם **אָמַר, לְאַחַר סְתִירָה נַמִּי מָחוּל.** ופוסקת הגמרא, **וּמִסְתַּבְּרָא** שהדין **כְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מָחוּל, מַאי** – מהיכן ההוכחה, **מִדְּקָא מְהַדְּרֵי** – ממה שענו **רַבָּנַן** להלן **לְרַבִּי יוֹסִי, דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, בַּעֲלָהּ** של הנסתרת ההולך עמה לבית דין **נֶאֱמָן עָלֶיהָ** שלא יבוא עליה בדרך, ואין צריך תלמידי חכמים שילווהו, **מִקֹּל וָחֹמֶר, וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בִּכְרַת בַּעֲלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ** שלא יבוא עליה, ומותר להם להתייחד, **סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו** כמו שלמדו מהפסוק "אחרי אשר הוטמאה" לרבות סוטה שנסתרה, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שבעלה נאמן. **אָמְרוּ לוֹ** רבנן לרבי יוסי, **לֹא** – אינו דומה, שהרי **אִם אָמְרַתְּ בְּנִדָּה** שבעלה נאמן עליה, **שֶׁכֵּן** יֵשׁ לָהּ **הֶיתֵּר** שתהיה מותרת לו כשתטהר, ואין יצרו תוקפו בדבר, **תֹּאמַר בְּסוֹטָה,** אם נטמאה, **שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר** עולמית. ומוכיחה הגמרא מתשובת רבנן כהסובר שלאחר סתירה אינו מחול, שהרי **וְאִי אָמְרַתְּ לְאַחַר סְתִירָה מָחוּל לָהּ, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – מצוי אופן **דְּיֵשׁ לָהּ** לסוטה **הֶיתֵּר, דְּאִי בְּעֵי מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיֵהּ וּבְעֵיל** – שאם ירצה ימחל לקינויו ויוכל להתיר איסורה ולבעול אותה, **אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל** ולכן אמרנו שהיא אסורה עולמית, **שְׁמַע מִינָּהּ.**

שנינו במשנה, כל אלו שדינן לשתות, אם **מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ** – לפני ששתו, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים** נוטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה **כו'.**

שואלת הגמרא, **בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי** – מה הטעם שמחמתו חולקים בית שמאי ובית הלל. ומשיבה, **בֵּית שַׁמַּאי סָבְרֵי, שְׁטַר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת** – מי שיש לו שטר חוב על חבירו, וחבירו שעבד לו בשטר כל נכסיו, **כְּגָבוּי דָּמֵי** – מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, כאילו הוא כבר גבוי, והוא הדין כאן הנכסים המשועבדים לכתובה הם בחזקת האשה, ואם טוענים היורשים שהיא טמאה, עליהם להביא ראיה שזינתה ואבדה כתובתה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף יד ע"ב: מימרא נוספת: **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אַל תְּהִי קְלָלַת הֶדְיוֹט קַלָּה בְּעֵינֶיךָ** - תהיה זהיר אף מקללת אדם פשוט **שֶׁהֲרֵי אֲבִימֶלֶךְ קִלֵּל אֶת שָׂרָה** על כך שהסתירה ממנו שהיא אשת איש ואמר לה (בראשית כ טז) **'הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם'** - הואיל וכיסית ממני שאברהם הוא אישך וגרמת לי את הצער הזה, יהי רצון שיהיו לך בנים עיורים, וְאכן **נִתְקַיֵּים בְּזַרְעָהּ,** שנאמר (שם כז א) **'וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו'.**

מימרא נוספת: **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם** - כחו של אדם אינו בהשוואה כלל לגבורת ה', **שמִדַּת בָּשָׂר וָדָם, אָדָם,** תחילה **שׁוֹפֵת קְדֵרָה** - מושיב את הקדרה על הכירה, **וְרק אַחַר כָּךְ נוֹתֵן לְתוֹכָהּ מַיִם, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן מַיִם** קודם שנמצאת הקדרה, **וְאַחַר כָּךְ שׁוֹפֵת הַקְּדֵרָה** לקבל את המים שעומדים שם כבר, **לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר** (ירמיה י יג) **'לְקוֹל תִּתּוֹ הֲמוֹן מַיִם בַּשָּׁמַיִם וַיַּעֲלֶה נְשִׂאִים'** - ה' נותן תחילה מים באויר השמים ואחר כך מעלה עננים לקבלם.

מימרא נוספת: **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, כָּל הָאוֹמֵר דָּבָר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ** - בשם בעל המימרא, **מֵבִיא גְּאוּלָּה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר** (אסתר ב כב) **'וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מָרְדֳּכָי'** שבגתן ותרש רוצים להרגו, ונכתב בספר הזכרונות שמרדכי הציל את המלך, והתגלגל הדבר שעל ידי כך נגאלו ישראל.

מימרא נוספת: **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, צַדִּיק אָבַד** - כשצדיק נפטר מהעולם, **לְדוֹרוֹ אָבַד** - רק אנשי הדור הפסידו, שאין מי שיגן עליהם מן הפורענות, אבל הצדיק עצמו אינו נאבד במיתתו, שהרי שב למקור מחצבתו. **מָשָׁל לְאָדָם שֶׁאָבְדָה לוֹ מַרְגָּלִית, כָּל מָקוֹם שֶׁהִיא** נמצאת, **מַרְגָּלִית שְׁמָהּ** - בחשיבותה, ואינה מתעפשת ומרקיבה, **וְלֹא אָבְדָה אֶלָּא לְבַעֲלָהּ.** וכן הסתלקות הצדיק אינה הפסד אלא לדורו.

הגמרא ממשיכה לבאר את פסוקי המגילה: אחר שסיפר המן לאוהביו ולאשתו את כבודו ועושרו, אמר **'וְכָל זֶה אֵינֶנּוּ שׁוֶה לִי בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא,** וכי **בְּשָׁעָה שֶׁרָאָה הָמָן אֶת מָרְדְּכַי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אָמַר 'כָּל זֶה אֵינֶנּוּ שׁוֶה לִי',** כלומר, מה גרם להמן כשראה את מרדכי, שלא חש לכל הכבוד שהיה לו. אלא **כְּדַרְבָּ חִסְדָּא. דְּאָמַר רַב חִסְדָּא, זֶה** [-מרדכי] **בָּא** להמן **בִּפְרוּזְבּוּלִי** - בטענת עושר, **וְזֶה** [-המן] **בָּא** למרדכי **בִּפְרוּזְבּוּטִי** - בשטר עניות. שהמן מכר עצמו לעבד למרדכי, והדבר השתכח, ובינתיים עלה המן לגדולה, ומרדכי היה מראה לו את שטר המכירה, להזכירו שהוא עבדו, ולכן אמר המן שכשרואה את מרדכי שמזכיר לו את עבדותו, שוב נכסיו אינם שוים לו, שמה שקנה עבד קנה רבו, ונכסיו של מרדכי הם.

אָמַר רַב פַּפָּא, וְקָרוּ לֵיהּ הבריות להמן בעקבות מכירה זו, **עַבְדָּא דְּמִזְדַּבֵּן בְּטַלְמֵי** - עבד הנמכר בכברות לחם. שמכירתו היתה עבור כברות לחם שחסרו לו להאכיל את צבאו.

'וְכָל זֶה אֵינֶנּוּ שׁוֶה לִי'. תיבת 'זה' משמעותה דבר הנמצא לפניו ומורה עליו באצבע, **וּמְלַמֵּד שֶׁכָּל גְּנָזָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע חֲקוּקִין עַל לִבּוֹ** - אבן טובה היה נושא על לבו, שמצויר בה מקום אוצרותיו, **וּבְשָׁעָה שֶׁרוֹאֶה אֶת מָרְדְּכַי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ** הצביע לעבר לבו **וְאָמַר, 'כָּל זֶה אֵינֶנּוּ שׁוֶה לִי'.**

מימרא נוספת: **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִיוֹת עֲטָרָה** - להשרות את שכינתו, **בְּרֹאשׁ כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיה כח ה-ו), **'בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' צְבָאוֹת לַעֲטֶרֶת צְבִי [וגו'] וְלִצְפִירַת תִּפְאָרָה לִשְׁאָר עַמּוֹ, וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט לַיּוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שָׁעָרָה'.** הגמרא מבארת כיצד נלמד זאת מהפסוק: **מַאי 'לַעֲטֶרֶת צְבִי וְלִצְפִירַת תִּפְאָרָה', לְעוֹשִׂין צְבִיּוֹנוֹ וְלִמְצַפִּין תִּפְאַרְתּוֹ** - לעושים את רצון ה' ומצפים תמיד לשבחו וגדולתו, יהיה ה' עטרה לראשם. **יָכוֹל** - שמא תאמר, **לַכֹּל** - שכל העושים רצונו יזכו לכך, ואפילו אם הם מתגאים. **תַּלְמוּד לוֹמַר 'לִשְׁאָר עַמּוֹ',** רק **לְמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם** - שמחשיב עצמו כשיירי מאכלים, דהיינו שאינו מתגאה, הוא יזכה לכך. הגמרא דורשת את המשך הפסוק המונה את הצדיקים שיזכו לעטרה: **'וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט'** - לשופטים את רוחם, **זֶה הַדָּן אֶת יִצְרוֹ** וכופהו לשוב בתשובה. **וְ'לַיּוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט', זֶה** דיין **הַדָּן** דִּין **אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ. 'וְלִגְבוּרָה', זֶה הַמִּתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ** ואינו שומע לו לעבור עבירות. **'מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה',** אלו התלמידי חכמים **שֶׁנּוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין בְּמִלְחַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה. 'שָׁעָרָה', [אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים] שֶׁמַּשְׁכִּימִין וּמַעֲרִיבִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת,** ונראים כשוערים הפותחים בבוקר את שערי בית הכנסת ובית המדרש ונועלים בערב.

רש"י

שופת את הקדרה — מושיבה על הכירה, היא קרויה שפיתה. **וזה בא בפרוזבולי** — מרדכי בא אליו בטענת עושר, המן בא בטענת עוני. שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים בכברי לחם. **בולי** — לשון עושר, כדאמרינן (גיטין לז, א) "ושברתי את גאון עוזכם" — אלו בולאות שביהודה. **בוטי** — לשון עניות, כמו "והעבט תעביטנו" (דברים טו), במסכת גיטין (לז, א). **בטולמי** — נהמא. "בכברות לחם עשרים לחם שעורים" (מלכים ב ד) מתרגמינן: עשרין טולמין דלחמא. **לרוח משפט** — לשופטים את רוחן יהיה לעטרה. **דן את יצרו** — כופהו לשוב בתשובה. **ומתגבר על יצרו** — אינו הולך אחריו לעבור עבירה.

מוּתָּר. ולפי זה, טעמו של רבי יוסי בן המשולם שהתיר במשנתינו, הוא מפני שדבר שאין מתכוין מותר.

הגמרא מבררת את דעתו של רב בדין דבר שאין מתכוין. מקשה הגמרא: **וּמִי אָמַר רַב הָכִי** – האם נכונה השמועה שאמר רב חנניה בשמו של רב, שמותר לפנות מקום השיער לצורך שחיטה ביום טוב, ומשום שאף אם יגיע לידי תלישת שערות אך דבר שאינו מתכוין מותר. **וְהָא אָמַר רַב חִיָּא בַּר אַשִּׁי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, מְסוֹכְרִיָּא דְּנִזְיָיתָא** – סתימת ברז החבית של יין או של שיכר, שהיא על ידי בלאי בגדים מפשתן, **אָסוּר לְהַדּוּקֵיהּ** – להדק את הבגדים בכח כדי שתיסתם יפה, **בְּיוֹמָא טָבָא** – ביום טוב, מפני שעל ידי ההידוק, הוא בא לידי סחיטת הבגד מהיין שבו, אלא יניח את בלאי הבגדים בצורה רפויה. והרי כשמהדק את הבגד, אינו מתכוין לסחוט את היין ממנו, אלא עושה כן רק כדי לסתום היטב את הנקב שבברז, ואף על פי כן אסר רב לעשות כן ביום טוב, הרי שסובר הוא שדבר שאין מתכוין אסור ביום טוב. ואיך יתכן שהתיר לפנות את מקום השחיטה ביום טוב, אף שבא לידי תלישה.

מתרצת הגמרא: אין לדמות דין זה של הידוק הסתימה, לשאר דבר שאינו מתכוין, לפי **שִׁבְּהַהִיא** – בהידוק הסתימה, **אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן** שסובר (שבת כב. ועוד) שדבר שאינו מתכוין מותר, **מוֹדֶה** הוא שאסור להדק את הבגד. **דְּהִרי אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ** – שאמרו שניהם, **דְּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּפִסִּיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יָמוּת** – בחותך את ראש הבהמה, ואומר שאין בכוונתו שתמות, שכיון שעל ידי מעשה זה ודאי תמות, אין אומרים בזה שדבר שאין מתכוין מותר. וכמו כן הידוק הבגד בנקב שבחבית, כיון שודאי הוא שיִסָּחֵט הבגד, אין להתיר משום שאינו מתכוין. מה שאין כן במפנה את השיער לצדדים לצורך השחיטה, אין זה ודאי שיתלשו שערות, ולכך התיר רב גם ביום טוב. נמצא, שמדברי רב לענין הידוק סתימת החבית אין להוכיח שדעתו שדבר שאין מתכוין אסור.

מוסיפה הגמרא להקשות: **וְהָא** – והרי מצינו שרב אמר בפירוש, שדבר שאין מתכוין אסור. שעיקר דין זה מחלוקת תנאים הוא, ודעת רבי יהודה (ביצה כג.) שדבר שאין מתכוין אסור, ודעת רבי שמעון (שבת כא.) שדבר שאין מתכוין מותר. ונחלקו רב ושמואל אם הלכה כרבי יהודה או כרבי שמעון. **וְאָמַר רַב חִיָּא בַּר אַשִּׁי אָמַר רַב,** שֶׁהֲלָכָה **כְּרַבִּי יְהוּדָה** שדבר שאינו מתכוין אסור. **וְרַב חָנָן בַּר אַמִּי אָמַר שְׁמוּאֵל,** שֶׁהֲלָכָה **כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** שדבר שאין מתכוין מותר. ומוסיפה הגמרא: **וְרַב חִיָּא בַּר אָבִין מַתְנִי בְּלָא גַּבְרֵי** – שנה את מחלוקתם של רב ושמואל שנחלקו כן בפירוש, ולא רק על פי שמועה שאמרו אחרים בשמם, וכך שנה, **רַב אָמַר,** הֲלָכָה **כְּרַבִּי יְהוּדָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר,** הֲלָכָה **כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן.** ואם כן קשה, שכיון שדעת רב שדבר שאין מתכוין אסור, כיצד התיר לפנות את השיער ביום טוב לצורך שחיטה, והרי אף שאינו מתכוין לתלוש, אסור.

מיישבת הגמרא: אין טעמו של רב כפי שהבינה הגמרא עד עתה, **אֶלָּא, לְעוֹלָם סָבַר רַב, דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין אָסוּר. וְתוֹלֵשׁ** – והטעם בתולש במשנתנו שהתיר רב כדברי רבי יוסי, הוא משום שתולש ביד **לָאו הַיְינוּ** – אינו בכלל **גּוֹזֵז. וּבְיוֹם טוֹב** – ומה שפסק ביום טוב להתיר לפנות את השער, אף ששם אין שייך להתיר מטעם זה, **הַיְינוּ טַעֲמָא דְּשַׁרִי** – זהו טעמו שפסק להיתר, משום **דַּהֲוָה לֵיהּ** – שהרי זה **עוֹקֵר דָּבָר מִגִּידּוּלוֹ כְּלַאֲחַר יָד** – בשינוי, שאין הדרך לתלוש השיער ביד, אלא על ידי כלי. ולכך אף משום קוצר אינו נאסר.

הגמרא מבררת אם בכל דבר הנתלש ביד ולא בכלי, אומרים אנו שאין זה בכלל גזיזה, ועקירת דבר מגידולו. מקשה הגמרא: **וְהָאם תּוֹלֵשׁ** ביד, **לָאו הַיְינוּ** – אינו בכלל **גּוֹזֵז. וְהָתַנְיָא, הַתּוֹלֵשׁ אֶת הַבָּנָף** – אדם שתלש נוצה גדולה מכנף העוף, בשבת בשוגג, **וְלאחר מכן הַקּוֹטְמוֹ** – חתך את ראש הנוצה, **וְאחר כך הַמּוֹרְטוֹ** – החליק את הקנה של הנוצה מהשערות שבצידיה, **חַיָּיב שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת. וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ** לבאר את המלאכות שעשה במעשים אלו, **שתּוֹלֵשׁ חַיָּיב, מִשּׁוּם** תולדה של מלאכת **גּוֹזֵז** את הצמר. **וקוֹטֵם חַיָּיב, מִשּׁוּם** תולדה של מלאכת **מְחַתֵּךְ** את העור. **וּמְמָרֵט חַיָּיב, מִשּׁוּם** תולדה של מלאכת **מְמַחֵק** את העור. שענינו הוא החלקת העור, וגם זה החליק את הקנה. מבואר אם כן, שחייב משום גוזז גם על תלישה ביד, ואין אומרים שיפטר משום שתולש אינו בכלל גוזז, ושתלישה ביד אין הדרך בכך, וכלאחר יד היא. מתרצת הגמרא: **שָׁאנִי** – שונה היא תלישת הנוצה **מִכְּנַף** העוף, מתלישת השיער מהבהמה, לפי **דְּהַיְינוּ אוֹרְחֵיהּ** – שכך היא הדרך, לתלוש את הנוצות מכנף העוף, ביד. ולכך בכלל מלאכת גוזז הוא ואינה כלאחר יד, שאין כאן שום שינוי. מה שאין כן תלישת שיער בהמה ביד, שאין הדרך בכך, אין זה בכלל גוזז.

הגמרא מבררת את דעתו של רבי יוסי בן המשולם בענין דבר שאינו מתכוין. שואלת הגמרא: **וְמִדְּרַב סָבַר** – מכך שפסק רב **כְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם,** משמע, שגם **רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם סָבַר לָהּ כְּרַב,** שדבר שאין מתכוין אסור. מקשה הגמרא: **וְסָבַר** – האם סובר **רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם, דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין אָסוּר. וְהָתַנְיָא** בברייתא לענין פרה אדומה, שדינה שצריכות להיות כל שערותיה אדומות, ואם יש בה שתי שערות שחורות, פסולה היא לגמרי, ואין לה תקנה בהסרת השערות השחורות. אבל אם רק חלקם העליון של השערות שחור, כל זמן שהם עליה, פסולה, אבל אם יוסר החלק השחור, חוזרת להכשירה. וכך אמרו בברייתא, שאם יש בה **שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת** שאינן שחורות לגמרי, אלא **שֶׁעִיקָּרָן מְאֻדִּים** – שתחילת השערות [הסמוך לבשר] אדום הוא, **וְרֹאשָׁן** – וסופן של השערות לצד חוץ, **מַשְׁחִיר** – שחור הוא, **רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם אוֹמֵר, גּוֹזֵז בְּמִסְפָּרַיִם** את חלק השערות השחור, על מנת שתהא כשירה. **וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ** שעובר בזה על איסור גזיזה בקדשים. והטעם שמותר הוא, מפני שאינו מתכוין לגיזה לצורך לקיחת השיער, אלא כוונתו רק לתקן הפרה. ואם כן מבואר שסובר שדבר שאין מתכוין מותר. שאם דבר שאין מתכוין אסור, היה לו לאסור לגזוז את השערות הללו במספרים. מתרצת הגמרא: **שָׁאנִי** – שונה היא גזיזת השערות מהפָּרָה, לפי **דְּלָאו בַּת גִּיזָּה הִיא** – שלא שייך בה גיזה כלל, לפי שאין לה צמר.

דוחה הגמרא תירוץ זה: **וְהָתַנְיָא** בברייתא, על מה שאמרה התורה (דברים טו יט) 'לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ', ואמרו, שלכאורה אֵין לִי מקור שיהיה אסור, **אֶלָּא שׁוֹר בַּעֲבוֹדָה, וְצֹאן בְּגִיזָּה,** וכלשון הפסוק, שאיסור עבודה נאמר על שור, ואיסור גיזה נאמר על צאן. **מַנַּיִן לִיתֵּן אֶת** איסור העבודה **הָאָמוּר שֶׁל זֶה** – בשור, שיהיה נוהג גם **בְּזֶה** – בצאן. **וְכֵן אֶת** איסור הגיזה **הָאָמוּר שֶׁל זֶה** – בצאן, שיהיה נוהג גם **בְּזֶה** – בשערות השור. **תַּלְמוּד לוֹמַר** – בא הכתוב ומלמדנו, **'לֹא תַעֲבוֹד וְלֹא תָגוֹז',** שהוא"ו במילה 'ולא' מיותר, ומוסיף הוא על ענין הראשון, ללמדנו ששניהם נלמדים זה מזה. ואם כן גם פרה אסורה בגזיזת השיער. ושוב קשה, שמזה שהתיר רבי יוסי לגזוז את חלק השערות השחור במספרים, מוכח שסובר שדבר שאינו מתכוין מותר.

מתרצת הגמרא תירוץ חדש: **אֶלָּא, שָׁאנִי** – שונה היא **פָּרָה** אדומה, משאר כל הקרבנות, שאין נוהג בה איסור גיזה, משום **דְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת הִיא** – שהרי היא כשאר כל ההקדשות שמקדישים לשאר צרכי בית המקדש, ואין בה קדושת מזבח שהיא קדושת הגוף, לפי שאינה קריבה למזבח, אלא נשחטת

המשך בעמוד קפב

מוּתָּר. וּמִי אָמַר רַב הָכִי וְהָא אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: מְסוֹכְרָיָא דְּנַזְיָיתָא אָסוּר לַהֲדוּקֵיהּ בְּיוֹמָא טָבָא! - בְּהַהִיא אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה, דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יְמוּת. - וְהָא אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְרַב חָנָן בַּר אַמִּי אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין מַתְנֵי בְּלָא גַּבְרֵי, רַב אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן! אֶלָּא לְעוֹלָם סָבַר רַב דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוְּוִין - אָסוּר, וְתוֹלֵשׁ לָאו הַיְינוּ גּוֹזֵז. וּבְיוֹם טוֹב הַיְינוּ טַעֲמָא דְּשָׁרֵי - דַּהֲוָה לֵיהּ עוֹקֵר דָּבָר מְגֻידּוּלוֹ כְּלְאַחַר יָד. - וְתוֹלֵשׁ לָאו הַיְינוּ גּוֹזֵז וְהָתַנְיָא: הַתּוֹלֵשׁ אֶת הַכָּנָף, וְהַקּוֹטְמוֹ, וְהַמּוֹרְטוֹ - חַיָּיב שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת. וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: תּוֹלֵשׁ - חַיָּיב מִשּׁוּם גּוֹזֵז, קוֹטֵם - חַיָּיב מִשּׁוּם מְחַתֵּךְ, מְמָרֵט - חַיָּיב מִשּׁוּם מְמַחֵק! - שָׁאנֵי כָּנָף, דְּהַיְינוּ אוֹרְחֵיהּ. וּמִדְּרַב לוֹמַר: סָבַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשׁוּלָּם - רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשׁוּלָּם סָבַר לֵהּ כְּרַב. וְסָבַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשׁוּלָּם דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוְּוִין אָסוּר וְהָתַנְיָא: שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת עִיקָּרָן מַאֲדִים וְרִאשָׁן מַשְׁחִיר, רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשׁוּלָּם אוֹמֵר: גּוֹזֵז בְּמִסְפָּרַיִם וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ! שָׁאנֵי פָּרָה, דְּלָא בַת גִּיזָּה הִיא. - וְהָתַנְיָא: "לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָּגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ" - וְאֵין לִי אֶלָּא שׁוֹר בַּעֲבוֹדָה וְצֹאן בְּגִיזָּה, מִנַּיִן לִיתֵּן אֶת הָאָמוּר שֶׁל זֶה בַּזֶּה, וְאֶת הָאָמוּר שֶׁל זֶה בַּזֶּה תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תַעֲבֹד... וְלֹא תָּגֹז"! - אֶלָּא, שֶׁאֵנִי פָּרָה דְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת הִיא. - וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת אֲסוּרִין בְּגִיזָּה וַעֲבוֹדָה! - מִדְּרַבָּנַן. - וְהָאִיכָּא אִיסּוּרָא דְּרַבָּנַן! - אֶלָּא שֶׁאֵנִי פָּרָה דְּלָא שְׁכִיחָא. - וְלִיחֲלֵהּ, וְלַפְּקֵהּ לְחוּלִין, וְלִיגְזֵהּ, וַהֲדַר לִיקַדְּשָׁהּ! - דְּמֵיהָ יְקָרִין. - וְלִיעֲבַד לֵהּ כִּדְשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: הֶקְדֵּשׁ שֶׁוֶה מָנֶה שֶׁחִילְּלוֹ עַל שֶׁוֶה פְּרוּטָה - מְחוּלָּל! - אֵימוּר דְּאָמַר שְׁמוּאֵל שֶׁחִילְּלוֹ, לְכַתְּחִלָּה מִי אָמַר אִיבָּעֵית אֵימָא: רַב סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשׁוּלָּם, וְרַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשׁוּלָּם לָא סָבַר לֵהּ כְּרַב. "וְתוֹלֵשׁ אֶת הַשַּׁעַר וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזִיזֶנּוּ מִמְּקוֹמוֹ". אָמַר רַב אַשִׁי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּיָד, אֲבָל בִּכְלִי - אָסוּר. - וְהָקְתָנֵי: עוֹשֶׂה מָקוֹם בְּקוֹפִּיץ מִיכָּן וּמִיכָּן! - תְּנֵי: "לְקוֹפִּיץ". "וְכֵן תּוֹלֵשׁ אֶת הַשַּׁעַר לִרְאוֹת מוּם". אִיבַּעְיָא לְהוּ: לְכַתְּחִלָּה אוֹ דִּיעֲבַד אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, תָּא שְׁמַע: צָמֶר הַמְסוּבָּךְ בָּאוֹזֶן, רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשׁוּלָּם אוֹמֵר: תּוֹלְשׁוֹ וּמַרְאֶה אֶת מוּמוֹ. שְׁמַע מִינַּהּ לְכַתְּחִלָּה, שְׁמַע מִינַּהּ. אָמַר רַב מָרִי, אַף אֲנַן נַמִי תָּנְיָא: וְכֵן הַתּוֹלֵשׁ אֶת הַשַּׁעַר לִרְאוֹת מְקוֹם מוּם; מַאי "וְכֵן" אִילֵימָא שֶׁלֹּא יְזִיזוּ אֶת מְקוֹמוֹ; הָשְׁתָּא, וּמַה שׁוֹחֵט, דִּשְׁחִיטָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו - לֹא יְזִיזֶנּוּ, לִרְאוֹת מְקוֹם מוּם מִיבָּעְיָא אֶלָּא לָאו אַתּוֹלֵשׁ. שְׁמַע מִינַּהּ לְכַתְּחִלָּה, שְׁמַע מִינַּהּ. **משנה** שְׁעַר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהִנִּיחוֹ בַּחַלּוֹן, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטוֹ - עֲקִיבָא בֶן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וחכמים

רש"י

מותר — משום דטעמא שאין מתכוין הוא. **מסוכריא דנזייתא** — ברזא של חבית, שבורכין סביבותיה נעורת ומטלניות כדי שתסתום הנקב יפה. **אסור להדוקיה** — בתוך החבית בכח, משום סחיטה. ואף על גב דאינו מתכוין לשום סחיטה אסור, אפילו לרבי שמעון דאמר במסכת שבת (מא,ב): דבר שאין מתכוין מותר. **ולא ימות** — וכיון דמהדק לה — לא אפשר לה בלא סחיטה. אבל לפנות את השער — אפשר בלא תלישה. **הלכה כרבי יהודה** — אלמא סבירא ליה לרב: דבר שאין מתכוין אסור! **בלא גברי** — בלא רב חייא ורב חנן. **ותולש לאו היינו גוזז** — להכי אמר רב הלכה כרבי יוסי בבבור. **כלאחר יד** — דאין דרך לתלוש צמר, אלא לגזזו. **התולש את הכנף** — שתולש נוצה גדולה מן כנף העוף. **והקוטמו** — לאחר שתלשו קטם ראשו. **והמורטו** — שמחליקה מן הצדדין ומורט מן הקנה השער. **גוזז ומחתך וממחק** — מארבעים אבות מלאכות במסכת שבת (עג,א). ממחק=מחליק. **דהיינו אורחיה** — שדרך נוצת עוף לתלוש ולא לגזזה. **מדרב סבירא ליה כדרבי יוסי** — לגבי בבור, דתולש לאו היינו גוזז. **רבי יוסי נמי סבר לה כרב** — דדבר שאין מתכוין אסור. **הכי גרסינן: עיקרן מאדים וראשן משחיר** — וכן בתוספתא דמסכת פרה (פרק א). **גוזז** — את הראש שמשחיר במספרים, ומשייר מן המאדים ואילך, ואינו חושש משום גיזה בקדשים. אלמא, משום דאין מתכוין לשום גיזה אלא לתקן — שרי. שתי שערות שכולן שחורות פוסלות בפרה לגמרי, אבל עיקרן מאדים וראשן משחיר — אפשר בתקנה. — שאין לפרות צמר, הלכך לא אסירא בגיזה. **לא תעבוד ולא תגוז** — וי"ו מוסף על ענין ראשון, וילמדו שניהם זה מזה. **דקדשי בדק הבית היא** — (ויש לה) דהא אינה קריבה למזבח, הלכך מותרת בגיזה. **דלא שכיחא** — ומילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן. **דמיה יקרים** — ואין דמיה כל כך מזומנים לחללה עליהן. **לקופ"ץ** — לצורך הקופיץ. **לכתחלה קאמר** — והאי "וכן" — אתולש קאי, דכי היכי דמותר לתלוש לצורך השחיטה, דהא פשיטא לך דרישא לכתחלה קאמר — הכי נמי לראות מקום המום. או דיעבד קאמר, והאי "וכן" — א"לא יזיזנו" קאי, והכי קאמר: וכן מי שתלש את השער לראות את מקום המום, נמי לא יזיזנו ממקומו. **המסובך באוזן** — ובאוזן היה מום. **דשחיטתו מוכחת עליו** — דלאו לגיזה איכוון. **אלא לאו אתולש** — ולכתחלה קאמר. **משנה מתיר** — את הצמר בהנאה לכהן. וחכמים

מסוכריא דנזייתא — פירשנו בפרק קמא דכתובות (ו,א דבור המתחיל "האי") ובסוף ("כל כתבי") ["שמונה שרצים"] (שבת קיא,א דבור המתחיל "האי"). **דהוה** ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד — אין ללמוד מכאן שיהא מותר לתלוש נוצה מצואר של עוף כדי לשחוט ביום טוב, דהא לעיל פריש דהא דשרי הכא — משום שאין מתכוין. וללשון נמי שפירש דאפילו במתכוין — בנוצה לא הוי כלאחר יד, כדקתני בסמוך בתולש את העוף. ואף על גב דאין צריך כאן נוצה, והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה — אין ללמוד מלאכה שאינה צריכה לגופה מכלאחר יד. **ואמר** ריש לקיש חייב משום גוזז — תימה: מה הוא מקשה? אף על גב דלענין בבור לא מחייב ביה משום "לא תגוז", לענין שבת יש לחייב משום תולדה דגוזז, ככל עוקר דבר מגידולו בבעלי חיים. כמו חולין (עג,א): הושיט ידו למעי בהמה וזילדל עובר שבמעיה, לענין שבת [חייב], ובמוקדשין לא מחייב משום גוזז. וכן קיטוף חייב בשבת משום תולדה דקוצר, וכן תולש מן המחובר, אף על גב דקיטוף לענין קצירה קודם לעומר לא מחייב (פסחים יא,א), ולענין לקט בפרק "ראשית הגז" (חולין קלז,א). ואי הוה מפרשינן הכא דפריך אהא דאמרינן דתולש חשוב כלאחר יד — הוה ניחא, דמייתי ראיה מהכא דלא כלאחר יד. ואין הלשון משמע כן, מדקאמר: ותולש לאו היינו גוזז? והא תניא התולש את העוף כו'! משמע דפריך אהא דאמרן דתולש לאו היינו גוזז. **מדרב** סבר לה כרבי יוסי בן המשולם רבי יוסי סבר לה כרב — דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. שאם היה סובר דדבר שאין מתכוין מותר — מנא ליה לרב שיהא הלכה כמותו משום דתולש לאו היינו כגוזז? דילמא כי שרי רבי יוסי משום דבר שאין מתכוין מותר, ותולש היינו גוזז! אלא קים ליה לרב (משום) דאית ליה לרבי יוסי דבר שאין מתכוין אסור. **עיקרן** משחיר וראשן מאדים — כך היה כתוב בספרים. ויש לפרש דנקט ראשן מאדים לרבותא, אף על גב שכולה אדומה מבחוץ — טעונה גזיזה. ובקונטרס גריס איפכא מתוך תוספתא דפרה. **גוזז** במספרים ואינו חושש — כלומר, אפילו יגזוז משאר השערות בלא מתכוין. אף אלו עצמו יגזוז יותר מן הצורך, לגירסת הקונטרס "ראשן משחיר". והיה מדקדק דקסבר דבר שאין מתכוין מותר. ובקונטרס פירש דדייק מהא דשרי משום דאין מתכוין לשום גזיזה, אלא לתקן. דאין זה כשאר לשון "אין מתכוין" בעלמא, דכיון דבכוונה גוזז במספרים. ויש ליישב לפירוש הקונטרס דהכי פריך: וסבר רבי יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור, ושרי מטעם דתולש לאו היינו גוזז? הא אשכחן גבי פרה, דאפילו במספרים דהוי גוזז — משום דעושה כדי להכשיר הפרה שרי. גבי בבור נמי הוה ליה למישרי בכל ענין, כיון דעושה לצורך תיקון שחיטה, דאין זה חשוב גוזז! ומיהו, אין פירוש זה נראה כלל, דבכל ענין יכול להקשות, בין הוי טעמיה משום דבר שאין מתכוין מותר, בין הוי טעמיה משום דתולש לאו היינו גוזז. **שער** בבור בעל מום שנשר כו' — כולה הך שמעתא מוכחא דגיזת פסולי המוקדשין שרי מדאורייתא. ואפילו רבנן דאסרי, מפרש בגמרא — גזירה דלמא אתי לאשהויה. והא דדרשינן לעיל (ו,ב): "תזבח" ולא גיזה — היינו "תזבח" ולא תגוז. ותימה לרבי: דאמרינן בפרק שני דחולין (לו,ב) גבי "על הארץ תשפכנו כמים": ההוא למשרי דמן של פסולי המוקדשים הוא דאתא. דסלקא דעתך: הואיל ואסירי בגיזה ועבודה — דמן נמי ליבעי קבורה, קא משמע לן. והיכי תיסק אדעתין לאסור דמן [בהנאה] משום דאסירי בגיזה ועבודה? הא אפילו הגיזה עצמה מותרת! וכי תימא: הא דשריא מדאורייתא — היינו בנשר, אבל גוזז דמתכוין — אסור! חדא, דמתכוין דדם כנשר גיזה. ועוד, אפילו

בתולש פליגי, כדמוכח בסוף פירקין (כו,א) דשרי (רבי עקיבא) [עקביא] מכלל כי אסרי רבנן — מדרבנן. ואפילו בעולה תמימה לא מיתסרא הגיזה אלא מדרבנן, כדמוכח לקמן גבי תולש צמר מעולה תמימה. והא דפריך: תולש מי איכא למאן דשרי — היינו מדרבנן, כדפירש שם בקונטרס, משום דרשע הוא. ועוד קשה: בההוא דחולין למה לי קרא דם בקדשים דם מותר בהנאה משנעשית מצותו, והתם דליכא מצוה למה יהא אסור? ועוד, מאי קאמר "ואויל ואסירי בגיזה ועבודה"? והא לאחר שחיטה מותר לגזוז ולעבוד, דמזביחה ואילך הכל מותר. והתם בדם שחיטה איירי! וחלב נמי לא אסרינן מדכתיב "בשר" (אלא) מחיים ולא לאחר שחיטה, כמו למאן דדריש לעיל בפרק שני (טו,ב): אין לך בהם היתר אבילה אלא משעת זביחה ואילך. ועוד, דשרי לבולי עלמא, מדבעי למילף היתר חלב בפרק קמא (בכורות ו,ב) מדאסר רחמנא חלב של פסולי המוקדשין. ולא קאמר דאיצטריך משום דהוא דלאחר שחיטה! ומיהו, מצינו למימר דאיצטריך קרא "תשפכנו כמים" משום דם שיצא קודם שחיטת רוב. אבל מכל מקום קשה מהא דשמעתין! ואומר רבי: דסלקא דעתך למיסר כמו (חלב והוו בשר) ["בשר" ולא חלב], והוא הדין "בשר" ולא דם. ולא דמי לגיזה, דשמא דגיזה מ"תזבח" נפקא, דמשמע: "תזבח" ולא תגוז. אבל כאן "ואכלת בשר" כתיב (דברים יב), משמע: בשר תאכל ולא חלב ודם, ולאסור אפילו בהנאה. אף על פי שהדרשה אינה מיושבת על הדם כמו חלב, דשרי באכילה הוא. והא דלא מייתי התם "בשר" ולא חלב, אלא "תזבח" ולא גיזה — ריש מילתא נקט. ועוד, ניחא ליה לאתויי איסור גיזה אפילו לענין מלקות כמו מתחלה קודם שנפלו, דתנן: הגוזז והעובד סופג ארבעים [בכורות טו,ב]. וכיון שהחמירה בו תורה כל כך, הוה אמינא לדרוש קראי לחומרא: "בשר" ולא חלב ודם, אי לאו "כמים". וכן מוכח בפרק קמא (בכורות ו,ב) דהא דדרשינן "בשר" ולא חלב — לא שיהא אסור לחלוב. דבעו למידק מינה היתר חלב, מדגלי רחמנא גבי פסולי המוקדשין "בשר" ולא חלב — הא דחולין שרי, שמע מינה דלאסור החלב שנחלב אתא קרא.

התולש צמר מבכור תם — במסקנא דשמעתין מפרש דלאו דוקא תולש, דהוא הדין נתלש. ולא נקט תולש אלא משום סיפא, דקתני בה תולש משום רבותא דעקביא.

בכור

וחכמים אוסרין — דאי שרית צמר הנושרת מחיים — אתי לשהוויי לבכור כדי שתשיר צמר כל שעה, ואתי ביה לידי תקלה שיגזוז ויעבוד בו. ופסולי המוקדשין אסירי בגיזה ועבודה, כדאמרינן בפירקא דלעיל (ו,ב): "תובח" — ולא גיזה. **לא בזה התיר עקביא** — מפרש בגמרא מאי קאמר. **ואחר כך מת** — לא נשחט. **המדולדל** — שנתלש מן העור, אבל מסובך הוא עם שאר הצמר ואינו נופל. **את שנראה עם הגיזה** — כשישחטנו ויגזזנו לאחר שחיטה, יהא צמר מדולדל שוה עם שאר הגיזה, ואינו נראה כשפירש הימנה — מותר כשאר הגיזה. **ושאינו נראה עם הגיזה** — שיצא חוץ יותר מדאי, וניכר לכל שמובדל הוא מן הגיזה — כמי שנשר לגמרי קודם שחיטה. וסתמא — כרבנן, דפליגי עליה דעקביא.

גמרא מכלל **דאסר** — בתמיה. השתא במת, דאותו צמר המחובר בו אסור, דבעי קבורה, היכא דנשר ומונח בחלון שרי **שחטו** — דצמר המחובר בו שרי, מיבעיא דמונח בחלון נמי שרי אליבא דעקביא. **אלא** — להכי קאמר: לא בזה התיר עקביא — משום "וחכמים אוסרין". **בשהתירו מומחה** — לבכור, קודם נשירת הצמר. דרבנן סברי: גזירה אי שרית ליה לצמר בהנאה — דלמא אתי לשהוייה, כדי שתהא הצמר נושרת הימנו, בין כך ובין כך אתי לידי גיזה ועבודה. הלכך, אף על גב דהתירו מומחה — אסור. ועקביא סבר: כיון דהתירו מומחה — תו לא משהי ליה. **דברי הכל אסור** — דהוה ליה כתם. ובתם עקביא מודה, כדאמרינן לקמן, דאי אמרת שרי צמר — אתי לשהוייה, שלא יקריבנו. ונוח לו בכך, שבין כך ובין כך יפול בו מום ומפקע ליה מקדושת מזבח. ועוד, דכיון דלא התירו מומחה קודם נשירה — אכתי לא הוה ביה שום צד היתר. **אוסרין בכל שהוא** — אם נתערב אחד מהן באלף תמימים — כולן אסורין למזבח. **מכלל דתנא קמא סבר לא** — בתמיה. כיון דמכירו, מאי ספיקא איכא **בגיזת בכור בעל מום** — שנשרה מחיים והניחה בחלון. **יבוקר** — אם מום קבוע הוא — ישחטנו, ויהא הכל מותר. **ורבי יהודה** — סבר: ליכא תקנה בשחיטה. אלמא, לרבנן אליבא דרבי יוסי, דשרי בשחטו — ליכא חילוק בין התירו מומחה קודם לכן בין לא התירו מומחה קודם לכן, דהא הכא קתני עדיין יבוקר. ומדרבנן בשחטו אין חילוק — לעקביא נמי במת אין חילוק בין התירו ללא התירו, דהא עקביא לא מפליג בין מת לשחוט! — דרב נחמן. **מחלוקת** — דתנא קמא ורבי יוסי, בבעלי מומין חיין ממש שנתערבו באחרים, וכשבדק ולא מצאו לבעל מום. **לעולם הוא בחזקת טומאה** — אם לא נמצא הקבר שנאבד בשדה, אף על פי שנבדק כל השדה — בטומאתו הוא. והכא נמי, כיון דלא נמצא הבעל מום — כולן אסורין. ותנא קמא — כרבי מאיר, ורבי יוסי סבר: יבוקר ודי לו, אפילו לא נמצא, כחכמים. **חופר** — בודק עד שמגיע לסלע. דודאי מאותו סלע ולמטה לא נעשה קבר, שקשה הוא. **או לבתולה** — עד שימצא קרקע קשה שלא עבדה. **בשבדק ומצא** — הבעל מום. ותנא קמא דאסר לבולהו, חייש שמא זה שנמצא בעל מום אחר הוא, וכל האחרים צריכין בדיקה. ורבי יוסי סבר: יבוקר — בבקור סגי מרישא, וכיון דמצא דקר ליכא ספק. תנא קמא — כרבן שמעון, ורבי יוסי — כרבי. **בשלמא גבי טומאה** — אמרי רבנן: בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה ודיו, משום דאי נמי לא משכח לה — איכא למימר עורב או עכבר נטלה. אבל הכא — אפילו רבנן אוסרין, דבעל מום להיכא אזל ובכי האי גוונא לא הוה שרי רבי יוסי. **ואידך** — רבי חייא בר אבא. **בשלמא שדה** — אמר רבן שמעון תבדק, דדירכא למיקבר בה כו'. **דירכייהו למיפל בהו מומא** — בתמיה. ובכי האי גוונא לא הוה אסר תנא קמא. **ואידך** — רב אסי.

וַחֲכָמִים אוֹסְרִין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: לֹא בָּזֶה הִתִּיר עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל, אֶלָּא שֶׁעֵר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהֻנִּיחוֹ בַּחֲלוֹן, וְאַחַר כָּךְ מֵת - בָּזֶה עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. צֶמֶר הַמְדוֹלְדָּל בִּבְכוֹר, אֶת שֶׁנִּרְאֶה עִם הַגִּזָּיָה - מוּתָּר, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה עִם הַגִּזָּיָה - אָסוּר. **גְּמָרָא** מִכְּלָל דְּאָסַר הָשְׁתָּא בְּמֵת שָׁרֵי, שְׁחָטוֹ מִיבָּעְיָא! אֶלָּא: לֹא בָּזֶה הִתִּיר עֲקַבְיָא וַחֲכָמִים אוֹסְרִין; שְׁחָטוֹ - דִּבְרֵי הַכֹּל שָׁרֵי, כִּי פְּלִיגִי - בְּמֵת. אָמַר רַבִּי אַסִי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַחֲלוֹקֶת בְּשֶׁהִתִּירוֹ מוּמְחֶה, דְּמָר סָבַר גְּזֵרִינַן דִּלְמָא אָתֵי לִשְׁהוּיֵיהּ, וּמָר סָבַר לָא גְּזֵרִינַן. אֲבָל לֹא הִתִּירוֹ מוּמְחֶה - דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר. מִתִּיב רַב שֵׁשֶׁת: בַּעֲלֵי מוּמִין אוֹסְרִין בְּכָל שֶׁהוּא, וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יְבַקֵּר. וְהָוֵינַן בָּהּ: מַאי "יְבַקֵּר" אִלֵּימָא דְּבַעַל מוּם הוּא וְלִישְׁקְלֵיהּ - מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא אָמַר לָאו אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: הָכָא בְּגִיזַּת בְּכוֹר בַּעַל מוּם עָסְקִינַן, שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּגִיזֵי חוּלִּין, וּמַאן תַּנָּא קַמָּא - רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר: נִשְׁחֲטוּ אִסְרֵי רַבָּנַן. וְרַבִּי יוֹסֵי לְטַעֲמֵיהּ דְּאָמַר: נִשְׁחֲטוּ שָׁרוּ רַבָּנַן. וְקָתָנֵי: יְבוּקַר; מַאי "יְבוּקַר" - לָאו אִי מוּם קָבוּעַ אִי מוּם עוֹבֵר הוּא, אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא הִתִּירוֹ מוּמְחֶה אֲמַר רָבָא: לָא, יְבוּקַר, אִי הִתִּירוֹ מוּמְחֶה - אִין, וְאִי לָא - לָא. כִּי סָלֵיק רָבִין אֲמַרְהּ לְשִׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה. אֲמַר: בַּבְלָאֵי טִפְּשָׁאֵי, מִשּׁוּם דְּיָתְבִי בְּאַרְעָא דַּחֲשׁוֹכָא אָמְרִי שְׁמַעְתָּא דְּמִחַשְׁכָן! לָא שְׁמִיעַ לְהוּ הָא דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַחֲלוֹקֶת בְּשֶׁבְּדַק וְלֹא מָצָא, וְקָמִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנַן. דִּתְנַן, שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בְּחֶזְקַת טוּמְאָה - לְעוֹלָם הוּא בְּטוּמְאָתוֹ עַד שֶׁיִּתְוַדַּע הַטּוּמְאָה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חוֹפֵר עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַסֶּלַע אוֹ לִבְתוּלָה. רַבִּי אַסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַחֲלוֹקֶת כְּשֶׁבְּדַק וּמָצָא, וְקָמִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. דִּתְנַיָא: שָׂדֶה שֶׁאָבַד בָּהּ קֶבֶר, נִכְנַס בְּתוֹכָהּ - טָמֵא. נִמְצָא בְּתוֹכָהּ קֶבֶר, נִכְנַס לְתוֹכָהּ - טָהוֹר, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הוּא קֶבֶר שֶׁאָבַד - הוּא מֵת עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַסֶּלַע אוֹ לִבְתוּלָה. רַבִּי אַסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַחֲלוֹקֶת כְּשֶׁבְּדַק וּמָצָא, וְקָמִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תִּיבָּדֵק כָּל הַשָּׂדֶה כּוּלָּהּ. וְרַבִּי אַסִי, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא - אָמַר לָךְ: בִּשְׁלָמָא גַּבֵּי טוּמְאָה - אֵימַר: בָּא עוֹרֵב וּנְטָלָהּ, בָּא עַכְבָּר וּנְטָלָהּ. אֶלָּא הָכָא - בַּעַל מוּם לְהֵיכָא אָזֵיל - וְאִידָךְ: אֵימַר מוּם עוֹבֵר הֲוָה וְאִיתַּסִּי. וְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַבִּי אַסִי - אָמַר לָךְ: בִּשְׁלָמָא שָׂדֶה - דִּרְכָּהּ לְמִיקְבַּר בָּהּ, כִּי הֵיכִי דִּקְבַר בָּהּ הַאי - קְבַר אֵינָשׁ אַחֲרִינָא. אֶלָּא קָדָשִׁים - כֵּיוָן דִּבְדַקוּ לָן וְקַיְימִי, דִּרְכַיְיהוּ לְמִיפַּל בְּהוּ מוּמָא - וְאִידָךְ: אַגַּב דְּמִנַּגְחִי אַהֲדָדֵי שְׁכִיחַ בְּהוּ מוּמָא. מֵיתִיבֵי: הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מִבְּכוֹר תָּם, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד בּוֹ מוּם וּשְׁחָטוֹ - אָסוּר. טַעְמָא - דְּתָם,

הא

וַחֲכָמִים אוֹסְרִין להנות מהצמר שנתלש מחיים. לפי שיש לחוש שמא יבואו להשהות מלשחוט את הבכור, כדי שיוכלו להנות אחר השחיטה מהצמר שיתלש עד שתישחט, ובינתיים יבואו לידי גיזה ועבודה. אלו הם **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי** לרבי יהודה, **לֹא כָּזֶה** – כשנשחט הבכור, **הִתִּיר עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל** וחכמים נחלקו עליו ואסרו. **אֶלָּא** נחלקו לענין **שֶׁעֵר** בכור **בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר** בחייו, **וְהֵנִיחוּ כַּחֲלוֹן** משום שבחיי הבכור ודאי אסור הוא בהנאה, **וְאַחַר כָּךְ מֵת** הבכור מעצמו, **כָּזֶה** הוא **שֶׁעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר** את הצמר בהנאה, אף שהצמר המחובר לבכור שמת אסור בהנאה. **וַחֲכָמִים אוֹסְרִין.**

מוסיפה המשנה: כל מה שחכמים אוסרים הוא רק בצמר שנתלש מחיים והניחו בחלון, מאחר שהופרד לגמרי מהבכור. אבל **צֶמֶר הַמְדוּלְדָּל בַּבְּכוֹר** – שנתלש מן הבכור, ועדיין מעורב הוא בצמר המחובר, בזה יש חילוק, **שֶׁאֶת** הצמר **שֶׁנִּרְאֶה עִם הַגִּיזָּה** – שנראה שהוא חלק משאר הגיזה שגוזז לאחר השחיטה, הרי הוא **מוּתָּר** בהנאה, כשאר הצמר. **וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה עִם הַגִּיזָּה** – אבל הצמר שלאחר הגיזה ניכר שאינו כשאר הצמר שנגזז עתה, **אָסוּר** הוא בהנאה.

גמרא

הגמרא מבררת את דעתו של רבי יוסי במחלוקתם של עקביא בן מהללאל וחכמים. שרבי יוסי אמר במשנתינו לגבי צמר שנתלש ולאחר מכן נשחט הבכור, שלא בזה התיר עקביא בן מהללאל. מדייקת הגמרא: **מִכְּלָל** – יש לשמוע מזה, **דְּאָסַר** – שעקביא בן מהללאל אסר להנות מצמר זה.

מקשה הגמרא: שלא יתכן לומר כן. לפי שבהמשך המשנה אמר רבי יוסי, שעקביא בן מהללאל מתיר בצמר שנתלש ולאחר מכן מת הבכור. **וְהַשְּׁתָּא** – מעתה כל שכן הוא, שאם **בְּמֵת** הבכור, **שָׁרֵי** – התיר עקביא בן מהללאל להנות מהצמר שנתלש מחיים, אף שהצמר שעדיין מחובר בבכור אסור בהנאה, שדינו להיקבר כמו הבכור עצמו. **כשׁשְׁחָטוֹ,** שהצמר המחובר בו מותר בהנאה, **מִיבַּעְיָא** – האם צריך לומר שבזה התיר עקביא בן מהללאל את הצמר שנתלש מחיים, הרי ודאי שגם בזה התיר עקביא בן מהללאל.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא** כך יש לפרש את דברי רבי יוסי, **לֹא כָּזֶה** – בנשחט הבכור, **הִתִּיר עֲקַבְיָא וַחֲכָמִים אוֹסְרִין** – נחלקו עקביא וחכמים, אלא **בשְׁחָטוֹ, דִּבְרֵי הַכֹּל** – גם חכמים מודים **דְּשָׁרֵי** – שמותר להנות מהצמר שנתלש מחיים. **וּכִי פְּלִיגִי** עקביא וחכמים הוא **בְּמֵת** הבכור בלא שחיטה, שעקביא מתיר גם בזה וחכמים אוסרים.

הגמרא מבררת האם כל בבור שיש בו מום, הוא בכלל מה שנחלקו התנאים אם הצמר שנתלש ממנו מותר בהנאה לאחר שחיטה או מיתה, או לא. ומתוך כך יתבאר גם טעם מחלוקתם. אומרת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ,** כל **הַמַּחֲלוֹקֶת** בין עקביא לחכמים, אינה אלא **בְּשֶׁהֶתִּירוּ מוּמְחֶה** – בבכור שהחכם שהוסמך לכך על ידי בית דין סמוכים ראה את המום שבו, ופסק שמום קבוע הוא, ומותר לשחטו ולאכלו בכל מקום שיצאה, והרי הוא כחולין. ולאחר מכן נתלש ממנו הצמר, ובזה נחלקו, **דְּמַר סָבַר** – שחכמים סוברים **שֶׁגָּזְרִינַן** – שגם בזה יש לגזור לאסור את הצמר שנתלש מחיים, שאם נתירו בהנאה, יש לחוש **דִּלְמָא אָתֵי לְשַׁהוּיֵיהּ** – שמא יבואו הבעלים להשהות את הבכור מלשוחטו, כדי להנות מהצמר שיגדל בינתיים [אף שיכולים כבר לשוחטו], ויבואו לידי איסור גיזה ועבודה בשוגג. **וּמַר** – ועקביא בן מהללאל **סָבַר שלֹא גָּזְרִינַן** – שאין לגזור, לפי שאין לחוש שמא ישהנו, כיון שהוא מותר כבר בשחיטה לא ישהנו כדי להנות מהצמר שיתלש. **אֲבָל** בצמר שנתלש מבכור בעל מום שעדיין **לֹא הֶתִּירוּ מוּמְחֶה, דִּבְרֵי הַכֹּל** – מודים כולם שאָסוּר להנות מהצמר, שהרי זה כצמר שנשר מבכור תם, שיש לחוש שמא ישהנו ויהנה מהצמר שיתלש בינתיים, לפי שעדיין קרבן הוא ואינו קרב אלא על גבי המזבח, ונוח לו שבינתיים יפול בו מום, ומומחה יתירנו לשוחטו ולאכלו בכל מקום.

הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה חכמים ורבי יוסי לגבי בעל מום שנתערב בתמימים, ומתוך פירוש מחלוקתם, יש להקשות על דברי ריש לקיש שאמר שבלא התירו מומחה מודים כולם שהצמר אסור בהנאה. מקשה הגמרא: **מָתִיב רַב שֵׁשֶׁת** ממה ששנינו בברייתא, בהמות **בַּעֲלֵי מוּמִין** שנתערבו בבהמות תמימות, דעת חכמים, שבהמות אלו בעלי המומין, **אוֹסְרִין** הם את שאר הבהמות מלהיקרב על גבי המזבח, **בְּכָל שֶׁהֵן** – אפילו אם רק בהמה אחת בעלת מום נתערבה באלף תמימות, כולן אסורות. **וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, יְבַקֵּר** – יבדקו מי היא בעלת המום ורק היא אסורה, והשאר מותרות.

הגמרא מנסה להבין את דברי רבי יוסי. אומרת הגמרא: **וַהֲוֵינַן בָּהּ** – בני הישיבה נשאו ונתנו בהבנת דברי רבי יוסי, **מַאי** – מהו שאמר רבי יוסי **יְבַקֵּר. אֵלֵימָא** – אם פירושו שיבדקו **דְּבַעַל מוּם הוּא** – מי הוא בעל המום, **וְלִישְׁקְלֵיהּ** – ויוציאוהו מכלל התערובת, והשאר יהיו מותרים להקרבה. הרי לא יתכן לפרש כן, לפי שאם כן **מִכְּלָל** – משמע מזה, **דְּתַנָּא קַמָּא** חלק על זה **וְאָמַר לָאו** – שלא יועיל אם יבררו מי הוא הבעל מום, והרי ודאי זה אינו, לפי שאם יבררו מי הוא בעל המום, כל השאר יצאו מכלל הספק ומותרים הם להקרבה.

אלא **אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהַּ,** יש לפרש את דברי הברייתא, שלא מדובר שנתערבה בהמה בעלת מום בבהמות תמימות, אלא **הָכָא בְּגִיזַּת בְּכוֹר בַּעַל מוּם עָסְקִינַן** – מדובר כאן בחתיכות צמר שנשרו מבכור בעל מום, **שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּגִיזֵי חוּלִּין** – וצמר זה נתערב בצמר של בהמות חולין. והבכור בעל המום שממנו נגזז הצמר נמצא לפנינו. ונחלקו תנא קמא ורבי יוסי לענין הצמר של הבכור אם מותר הוא או אסור, אבל אם צמר זה אסור, מודים כולם שכל התערובת אסורה. **וּמַאן תַּנָּא קַמָּא** – ומי הוא התנא הראשון שאמר שצמר זה אסור ואוסר גם את שאר הצמר של חולין, **רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר** במשנתינו שגם **בנִשְׁחַטוּ אָסְרֵי רַבָּנַן** – אוסרים חכמים להנות מהצמר שנתלש מחיים. ולכך גם שאר הצמר שנתערב בו צמר זה, אסור בהנאה. **וְרַבִּי יוֹסֵי** הולך בזה **לְטַעְמֵיהּ** – לשיטתו, **דְּאָמַר** במשנתינו, **שבנִשְׁחַטוּ שָׁרוּ רַבָּנַן** – מתירים חכמים להנות מהצמר שנתלש מחיים, ורק במת הוא שאסרו להנות מהצמר שנתלש מחיים. **וְקָתָנֵי** – ובדברי רבי יוסי נאמר בברייתא **יְבוּקַר** – שיש לבדוק, **וּמַאי** – ומהו הפירוש במה שאמר **יְבוּקַר, לָאו** – האם לא מוכרח שכך פירושו, שיבדקו את המום **אִי מוּם קָבוּעַ** הוא, **אִי מוּם עוֹבֵר הוּא.** ואם ימצא שמום קבוע הוא, ישחטוהו, וכל הצמר יהיה מותר בהנאה, לפי שגם צמר זה שנתלש מן הבכור יש לו היתר לאחר שחיטה. ואם מום עובר הוא, אין היתר לשוחטו, וכל הצמר אסור בהנאה. ואם כן מבואר בדברי רבי יוסי, **שאַף עַל גַּב שֶׁלֹּא הֶתִּירוּ מוּמְחֶה** קודם שנשר הצמר, מותר הוא בהנאה, שהרי רק עתה לאחר שנתערב מראים אותו למומחה ובודקים אם הוא מום קבוע שמותר לשחוט עליו או לא. וקשה על דברי ריש לקיש שאמר, שכל שנתלש קודם שהתירו מומחה, מודים כולם שהצמר אסור בהנאה, גם לאחר שחיטה.

הגמרא מיישבת את דברי רבי יוסי, באופן שלא יסתרו את דברי ריש לקיש. דוחה הגמרא: **אָמַר רָבָא, לֹא** – אין הפירוש שיבדקו האם הוא מום קבוע או לא, אלא **יְבוּקַר** – יבדקו ויבררו על מום זה, **אִי** – אם כבר **הֶתִּירוּ מוּמְחֶה** קודם שנתלש הצמר שנתערב, **אִין** – יכולים לשוחטו, וכל הצמר מותר בהנאה. **וְאִי** – ואם **לֹא** התירו מומחה קודם שנתלש הצמר, **לֹא,** צמר זה אסור בהנאה, וכן שאר כל התערובת.

המשך בעמוד רכב

הָא – אבל אם תלש מִבַּעַל מוּם, שָׁרֵי – מותר הצמר בהנאה, ומסתימת דברי התנא משמע שכל שהוא בעל מום ואינו תם, הוא מותר, **וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתִּירוּ מוּמְחֶה** למום זה. וקשה על דברי ריש לקיש, שאמר שאם לא התירו מומחה אסור הוא בהנאה.

מתרצת הגמרא: שה**תַּנָּא** של ברייתא זו, כָּל הֵיכָא דְּ**לֹא הִתִּירוּ מוּמְחֶה, תָּם** קָרֵי לֵיהּ, לפי שעד שלא התירו מומחה דינו כתם שאסור לשוחטו בכל מקום. ומה שאמרו בברייתא אף על פי שנולד בו מום, פירושו, אף על פי שלאחר שתלש הראה את המום למומחה ואמר שמום קבוע הוא, והתירו לשחיטה, מכל מקום הצמר אסור בהנאה.

הגמרא מביאה את המשך דברי הברייתא המובאת לעיל, ומבררת אם דברי ריש לקיש מוסכמים הם, או שהם שנויים במחלוקת תנאים. מקשה הגמרא: **לֵימָא** שדברי ריש לקיש **כְּתַנָּאֵי**. ששנינו בברייתא, **הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מִבְּכוֹר תָּם, אַף עַל פִּי שֶׁלְּאחר מכן נוֹלַד בּוֹ מוּם, וּשְׁחָטוֹ,** הצמר **אָסוּר** בהנאה. אבל **בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁתָּלַשׁ מִמֶּנּוּ** צמר, **וְאַחַר כָּךְ מֵת** בלא שחיטה, **עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר** את הצמר גם בזה. **וַחֲכָמִים אוֹסְרִים** להנות מהצמר. וזהי דעת תנא קמא, שעקביא בן מהללאל וחכמים נחלקו בתלש מבכור בעל מום ומת הבכור.

מוסיפה הברייתא: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא כָּזֶה** – במת הבכור, **הַתִּיר עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל, אֶלָּא** רק **בְּשֵׁעָר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהִנִּיחוֹ בַּחֲלוֹן, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטוֹ, כָּזֶה עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין.** אבל אם מת הבכור ולא נשחט, מודה עקביא שהצמר אסור בהנאה.

מביאה הברייתא עוד דעה בענין זה: **אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מוֹדֶה אַבָּא** – אבי ששמו **חֲלַפְתָּא** [שהוא אחד מן החכמים שנחלקו על עקביא] **כָּזֶה** – בצמר שנתלש מבכור בעל מום ואחר כך נשחט הבכור, **שֶׁהוּא מוּתָּר** בהנאה. **אֲבָל בְּיִחוּד** – באמת ובבירור **אָמְרוּ חֲכָמִים,** לענין צמר שנתלש מבכור בעל מום, **שֶׁנִּיחֲנוּ בַּחֲלוֹן,** ולא ימהר לקוברו, **שֶׁמָּא יֵשׁ תִּקְוָה** להתירו בהנאה, ומפרש רבי יוסי שהתקוה שיש לו, הוא בכך שאם **שְׁחָטוֹ, דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר.** ומוסיף רבי יוסי שלא נחלקו אלא **בְּמֵת** הבכור ולא נשחט, **שֶׁעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר** גם במת, **וַחֲכָמִים אוֹסְרִים** במת.

הגמרא מבררת במה נחלקו רבי יוסי ותנא קמא. מקשה הגמרא: לכאורה **רַבִּי יוֹסִי הֵיינוּ תַּנָּא קַמָּא,** שבין לתנא קמא ובין לרבי יוסי, לא נחלקו עקביא וחכמים אלא במת הבכור, אבל בנשחט הבכור מודים חכמים לעקביא שהצמר מותר. ומדברי הברייתא משמע שרבי יוסי בא לומר דעה שלישית.

מפרשת הגמרא: **אֶלָּא לָאו** – אלא ודאי יש לנו לומר, שה**תִּירוּ מוּמְחֶה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – שהמחלוקת ביניהם היא האם צריך היתר מומחה או לא. **דְּתַנָּא קַמָּא** שאמר שנתלש מבכור תם אסור בהנאה, **סָבַר,** שגם בבעל מום, **הִתִּירוּ מוּמְחֶה אִין** – מותר הוא בהנאה, **וְאִי לֹא** – אבל אם נתלש קודם שהתירו מומחה, **לֹא** ניתר הצמר בהנאה, אלא הרי הוא כנתלש מתם. **וְאַתָּא רַבִּי יוֹסִי לְמִימַר,** שכל שנשחט הבכור, **אַף עַל גַּב דְּ**לֹא **הִתִּירוּ מוּמְחֶה** קודם שנתלש, מותר הוא בהנאה. ונמצא אם כן, שדברי ריש לקיש שנויים במחלוקת תנאים, ולא היה לו לריש לקיש לומר את דבריו בסתם, שמדבריו משמע שדין מוסכם הוא.

דוחה הגמרא: **אָמַר רָבָא, לֹא** – אין הכרח לפרש שרבי יוסי ותנא קמא נחלקו בדברי ריש לקיש, אלא אפשר לומר, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – שכולם מודים בנתלש מבכור בעל מום, **דְּאִי הִתִּירוּ מוּמְחֶה** קודם שנתלש, **אִין, וְאִי לֹא הִתִּירוּ** מומחה, **לֹא,** וכדברי ריש לקיש. **וְבביאור** מחלוקתם של תנא קמא ורבי יוסי, יש לפרש כך, **שֶׁשָּׁלֹשׁ מַחֲלוֹקֹת** יש **בַּדָּבָר. דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר** שעקביא וחכמים **פְּלִיגִי בְּמֵת** הבכור, **וְהוּא הַדִּין לִשְׁחָטוֹ** – וגם בנשחט הבכור ולא מת מעצמו חלוקים הם, שלדעת עקביא מותר הצמר בהנאה, ולדעת חכמים אסור. **וְהָאי דְּקָמִיפַּלְגִי בְּמֵת** ולא בנשחט, אף שבנשחט יש חידוש יותר, שלדעת חכמים אסור גם בנשחט, הוא מכיון שרצו **לְהוֹדִיעֲךָ** את **כֹּחוֹ דַּעֲקַבְיָא** – חידושו של עקביא שמתיר גם במת. **וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר, שֶׁבְּמֵת, דִּבְרֵי הַכֹּל** – גם עקביא מודה שהצמר **אָסוּר** בהנאה. **וּכִי פְּלִיגִי** עקביא בן מהללאל וחכמים, רק **בְּשֶׁשָּׁחְטוֹ** לבכור, שעקביא מתיר, וחכמים אוסרים. **וַאֲתָא רַבִּי יוֹסֵי לְמִימַר** דעה שלישית, **שֶׁבְּשֶׁחָטוֹ, דִּבְרֵי הַכֹּל** – גם חכמים מודים **שֶׁמּוּתָּר, וּכִי פְּלִיגִי** עקביא חכמים, **בְּמֵת** הבכור, שעקביא מתיר גם בזה, וחכמים אוסרים.

הגמרא מבררת האם הלכה כרבי יוסי או כרבי יהודה, בענין מחלוקתם של עקביא וחכמים, האם נחלקו במת הבכור או בנשחט הבכור: **אָמַר רַב נַחְמָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה,** שבמת הבכור מודים כולם שהצמר אסור בהנאה, ובנשחט חולקים עקביא וחכמים. והראיה שכך היא ההלכה, **הוֹאִיל וּתְנַן בְּבְחִירָתָא כְּוָתֵיהּ** – מאחר ושנינו כדבריו במסכת עדויות, שכולה דברים שהעידו מפי הגדולים, והלכה כמותם. **דְּתָנַן** (שם פ"ה מ"ו), **שֵׁעָר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהִנִּיחוֹ בַּחֲלוֹן, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטוֹ, עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר** את הצמר בהנאה, **וַחֲכָמִים אוֹסְרִין.** הרי זה כדברי רבי יהודה שרק בנשחט הבכור נחלקו עקביא וחכמים.

הגמרא מביאה עוד ראיה ממשנתינו שהלכה כרבי יהודה: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, מַתְנִיתִין נַמִּי דַּיְקָא** – גם ממשנתינו יש לדקדק כדברי רבי יהודה. **דְּתָנַן** – ששנינו בסוף המשנה, **צֶמֶר הַמְּדוּלְדָּל בַּבְּכוֹר** – שנתלש מן הבכור, אבל עדיין מעורב הוא עם הצמר המחובר. **שֶׁאֶת שֶׁנִּרְאֶה עִם הַגִּיזָּה** – הצמר שהיה תלוש מחיים, ועתה לאחר שיגזוז את כולה נראה הוא כשאר הגיזה, ואיננו ניכר בפני עצמו שהיה תלוש מחיים, **מוּתָּר** הוא בהנאה כשאר כל הגיזה. **וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה** כשאר הצמר, אלא ניכר הוא בפני עצמו שהיה תלוש מחיים, **אָסוּר** הוא בהנאה.

מבררת הגמרא: **מַנִּי** – כדעת מי שנויה משנתינו. **אִילֵימָא** כדעת **רַבִּי יוֹסֵי,** שבנשחט הבכור מותר לדברי הכל, ובמת, עקביא מתיר וחכמים אוסרים. **וּבְמֵאי** – באיזה אופן מת הבכור, **אִילֵימָא** שמדובר **בְּשֶׁחָטוֹ,** הרי **בֵּין לַעֲקַבְיָא וּבֵין לְרַבָּנָן, אִידִי וְאִידִי** – גם הצמר שנראה כשאר הצמר המחובר, וגם הצמר שאינו נראה כשאר הצמר, **מִשְּׁרָא שָׁרֵי** בהנאה, שהרי גם אם הניחו בחלון ואינו מעורב כלל עם שאר הצמר, מותר לדעתם להנות מהצמר, ומדוע אמרו במשנה שרק מה שנראה כשאר הגיזה מותר. **וְאֶלָּא** נפרש שמדובר **בְּמֵת** הבכור בלא שחיטה, הרי עדיין יקשה, לפי שהצמר המחובר לבכור שמת דינו להיקבר, כמו הבכור עצמו. **וְאִם כֵּן, אִי רַבָּנָן** היא, **אִידִי וְאִידִי מֵיסַר אֶסְרִי** – יש לאסור גם הצמר שנראה כשאר הצמר, כדין הצמר שהיה מחובר בשעת מיתת הבכור, וגם את הצמר שאינו נראה כחלק משאר הצמר, לפי שלדעתם, רק בנשחט מותר להנות מהצמר, אבל במת הבכור לא ניתר הצמר שנתלש מחיים. **וְאִי עֲקַבְיָא** היא, **אִיפְּכָא מִיבְּעֵי לֵיהּ** – הדין היה צריך להיות הפוך, שהצמר **שֶׁנִּרְאֶה עִם הַגִּיזָּה,** יהיה **אָסוּר,** כמו שאר הצמר המחובר בשעת מיתה, **דְּמִיתָה קָאֲסַרָה לֵיהּ** – שמיתת הבכור אוסרת את כל הצמר המחובר, כדין הבכור עצמו שהוא בקבורה, ולכך גם מה שנראה כחלק מהצמר המחובר יש לו להאסר. והצמר **שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה עִם הַגִּיזָּה,** יהיה **מוּתָּר,** כיון **דְּמֵעִיקָּרָא תְּלִישׁ** – שמתחילה הוא היה כבר תלוש. והרי זה כצמר שנתלש מחיים והיה מונח בחלון, ומת הבכור, שלדעת עקביא מותר הוא בהנאה. ומדוע אמרו במשנה, שמה שנראה כחלק משאר הצמר הוא מותר, ומה שניכר בפני עצמו אסור הוא בהנאה.

המשך בעמוד רה

רש"י

הא בעל מום שרי — ורבי יוסי הוא, דאמר: בשחטו שרו רבנן. אי נמי, עקביא היא. אף על גב דלא התירו, וקשיא לריש לקיש. **תם** קרי ליה — ומאי "אף על פי שנולד בו מום" — אף על פי שנראה אחר כן לחכם, ואמר: מום קבוע. **לימא** — הא דריש לקיש תנאי היא. **אסור** — דבתם אפילו עקביא מודה, דאתו לשהרייה ולאפקועי מקדושת מזבח. ועוד, שהרי עדיין אין בו שום היתר. אף על גב דנקט "תולש" — הוא הדין לנתלש, כדמפרש בסיפא דשמעתא. **לא כזה** — שמת התיר עקביא, אלא בשחטו. **אמר רבי יוסי מודה אבא ששמו חלפתא** — שהוא מן החכמים החולקין על עקביא. ומודה הוא בזה ששחטו שהוא מותר. **אבל בייחוד אמרו חכמים** — שבאמת ובברור אמרו: יניחנו בחלון לשער בכור בעל מום שנשר. **שמא יש תקוה** — שמא יהא מותר ליהנות. ומפרש: ומה תקוה יש — שאם שחטו דברי הכל מותר. **אבל** = באמת. וחבירו בעירובין בפרק "בכל מערבין" (לח,א) בסופו. **בייחוד** = בברור. וחבירו במסכת יומא (נד,א): וידעו בייחוד ששם ארון נגנז. **רבי יוסי היינו תנא קמא** — דקאמר: התולש צמר מבכור תם ושחטו אסור, הא בעל מום ושחטו — מותר לדברי הכל. ובמת פליגי במודה דרבי יוסי, ולתנא קמא נמי במת פליגי. **תנא קמא סבר אי התירו מומחה אין אי לא לא** — דבעל כרחיך הכי תרצת. וכדתרצת ריש לקיש לעיל, כי אותביניה מרישא דמילתיה דתנא קמא דקתני: התולש צמר מבכור תם — הא בעל מום שרי. ותרצה ריש לקיש ואמר: כל היכא דלא התיר מומחה — "תם" קרי ליה. אלמא, הכי משמע מילתיה: התולש צמר מבכור תם, דהיינו בעל מום שלא התירו מומחה — אסור לדברי הכל. הא בכור בעל מום, דהיינו התירו מומחה, שתלש ממנו כו'. ורבי יוסי סבר: אף על גב דלא התירו מומחה נמי, כשנשר שרו רבנן. ממאי מדקאמר "יש תקוה", דמשמע: יש תקוה ויתירנו מומחה וישחטנו — מכלל דאכתי לא התירו מומחה כשנשר. **פליגי במת והוא הדין לשחטו** — מדלא אשכחן במילתיה דתנא קמא דנימא: שחטו דברי הכל מותר. **הלכה כרבי יהודה** — דבשחטו פליגי, ולא במת. — בין נראה בין לא נראה — מישרי שרי. דהא אפילו מונח בחלון קאמר רבי יוסי דאפילו רבנן שרו בשחטו. **אי רבנן אידי ואידי מיסר אסרי** — דאותו שמחובר בו — טעון קבורה לדברי הכל, והתלוש ממנו — רבנן אסרי ליה אפילו מונח בחלון. **אלא פשיטא רבי יהודה היא** — דאמר: בשחטו פליגי. **אידי ואידי** — בין נראה בין לא נראה. **ושמע מינה בשחטו פליגי** — מדלא מצית מוקמת ליה בגוונא אחרית, ומדסתם לן כרבי יהודה — שמע מינה הלכתא כוותיה. **התולש צמר מעולה תמימה** — מחיים, לרבנן מהו לאחר שחיטת בעלת מום לא תיבעי לך, דוודאי לרבנן אסור, דאי שרית ליה — אתי לשהרייה, ואתי לידי גיזה ועבודה. **מי איכא מאן דשרי** — אליבא דרבנן הא וודאי רשע הוא!

דעיקר

הָא בַּעַל מוּם - שָׁרֵי, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתִּירוֹ מוּמְחֶה! - תַּנָּא, כָּל הֵיכָא דְּלָא הִתִּירוֹ מוּמְחֶה - "תָּם" קָרֵי לֵיהּ. לֵימָא כְּתַנָּאֵי: הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מִבְּכוֹר תָּם, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד בּוֹ מוּם וּשְׁחָטוֹ - אָסוּר. בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁחָלַשׁ מִמֶּנּוּ וְאַחַר כָּךְ מֵת - עֲקַבְיָא בֶן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא בָּזֶה הִתִּיר עֲקַבְיָא בֶן מַהֲלַלְאֵל, אֶלָּא בְּשֶׁעֵר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהִנִּיחוֹ בַּחַלּוֹן, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטוֹ - בָּזֶה עֲקַבְיָא בֶן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מוֹדֶה אַבָּא חֲלַפְתָּא בָּזֶה שֶׁהוּא מוּתָּר. אֲבָל בְּיִיחוּד אָמְרוּ חֲכָמִים: יַנִּיחֶנּוּ בַּחַלּוֹן שֶׁמָּא יֵשׁ תִּקְוָה; שְׁחָטוֹ - דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר, מֵת - עֲקַבְיָא בֶן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. רַבִּי יוֹסֵי הֵיינוּ תַּנָּא קַמָּא! אֶלָּא לָאו הִתִּירוֹ מוּמְחֶה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּתָנָא קַמָּא סָבַר: הִתִּירוֹ מוּמְחֶה - אִין, וְאִי לָא - לָא, וְאָתָא רַבִּי יוֹסֵי לְמִימַר: אַף עַל גַּב דְּלָא הִתִּירוֹ מוּמְחֶה! אֲמַר רָבָא: לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא אִי הִתִּירוֹ מוּמְחֶה - אִין, אִי לָא הִתִּירוֹ - לָא. וְשָׁלֵשׁ מַהֲלוֹקוֹת בַּדָּבָר, דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר: פְּלִיגִי בְּמֵת, וְהוּא הַדִּין לִשְׁחָטוֹ, וְהַאי דְּקָמִיפַּלְגִי בְּמֵת - לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּעֲקַבְיָא. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: בְּמֵת - דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר, כִּי פְּלִיגִי בִּשְׁחָטוֹ. וְאָתָא רַבִּי יוֹסֵי לְמִימַר: בִּשְׁחָטוֹ - דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר, כִּי פְּלִיגִי - בְּמֵת. אָמַר רַב נַחְמָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, הוֹאִיל וּתְנַן בְּבִחִירָתָא כְּוָוֹתֵיהּ. דִּתְנַן: שְׁעַר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהִנִּיחוֹ בַּחַלּוֹן, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטוֹ - עֲקַבְיָא בֶן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַתְנִיתִין נַמִּי דַּיְקָא, דִּתְנַן: צֶמֶר הַמְּדוֹלְדָל בְּבְכוֹר, אֶת שֶׁנִּרְאֶה עִם הַגִּיזָּה - מוּתָּר, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה - אָסוּר. מַנִּי אִילֵימָא רַבִּי יוֹסֵי; וּבְמַאי אִילֵימָא בִּשְׁחָטוֹ - בֵּין עֲקַבְיָא בֵּין רַבָּנַן, אִידֵי וְאִידֵי מִשְּׁרָא שָׁרֵי! וְאֶלָּא בְּמֵת; וְאִי רַבָּנַן - אִידֵי וְאִידֵי מִיסַּר אָסְרִי! וְאִי עֲקַבְיָא - אִיפְּכָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ: נִרְאֶה עִם הַגִּיזָּה - אָסוּר, דְּמִיתָה קָאָסְרָה לֵיהּ; אֵינוֹ נִרְאֶה עִם הַגִּיזָּה - מוּתָּר, דְּמֵעִיקָּרָא תְּלִישׁ! אֶלָּא פְּשִׁיטָא - רַבִּי יְהוּדָה; וּבְמַאי אִילֵימָא בְּמֵת - בֵּין לַעֲקַבְיָא בֵּין לְרַבָּנַן, אִידֵי וְאִידֵי מִיסַּר אָסְרִי! אֶלָּא לָאו בִּשְׁחָטוֹ; וְאִי עֲקַבְיָא - אִידֵי וְאִידֵי מִשְּׁרָא שָׁרֵי! אֶלָּא לָאו רַבָּנַן הִיא, וּשְׁמַע מִינָּהּ: בִּשְׁחָטוֹ פְּלִיגִי, שְׁמַע מִינָּהּ. בְּעֵי רַבִּי יַנַּאי: הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מֵעוֹלָה תְּמִימָה, מַהוּ - תּוֹלֵשׁ, מִי אִיכָּא מַאן דְּשָׁרֵי - אֶלָּא: צֶמֶר שֶׁנִּתְלַשׁ מֵעוֹלָה תְּמִימָה, מַהוּ דְּחַטָּאת וְאָשָׁם לָא תִּיבְעֵי לָךְ, דְּכֵיוָן דְּלִכְפָּרָה אָתוּ - לָא מַשְׁהוּ לְהוּ; דְּבְכוֹר וּמַעֲשֵׂר נַמִּי, דְּכֵיוָן דְּלָאו לְכַפָּרָה אָתוּ - מַשְׁהוּ לְהוּ; כִּי תִּיבְעֵי לָךְ דְּעוֹלָה, מַאי כֵּיוָן

דעיקר

תוספות

בכור בעל מום שתלש ממנו — הכא לא קתני "והניחו בחלון", משום דרשע הוא, שתולש ודעתו ליהנות לאלתר. אבל בנשר קתני "והניחו בחלון". **דתנא** קמא סבר אי התירו אין אי לא לא — פירש בקונטרס: דביון דתריצנא לעיל דבל היכא דלא התירו מומחה "תם" קרי ליה "בעל מום" — מיירי בלא התרת מומחה. וקשיא לפירושו, דהא דתירץ הכי לעיל — היינו כי היכי דאיתוקם לריש לקיש כבולי עלמא. אבל השתא, דצרכינן לומר ממה נפשך כתנאי — מסתברא לומר איפכא, דתהוי מילתיה כתנא קמא כפשטיה! ונראה לפרש: דסובר התלמוד עכשיו, משום דקאמר רבי יוסי "שמא יש תקוה" — שעל סמך השחיטה לא היה אומר כך, שזה בידו, ואין כאן שמא. אבל בהתרת מומחה קאמר שמא יש תקוה שיודקק לו חכם להתירו, ואין זה כל כך דבר ברור, דמי יימר דמודקק ליה מומחה. ומכל מקום, במסקנא קאמר שמא יש תקוה — דקמיירי בשחיטה.

התולש צמר מעולה תמימה — יש פירוש מרש"י שכתוב בהם: שהוממה ואחר כך נפדית ושחטה. משמע שהעמידה כן כדי שתהא בעין בכור, אלא שהתלישה היתה בתמות. ותימה: והא בעי האי צמר העמדה והערכה. ואין מועיל לצמר העמדת הבהמה, כדמוכח בפרק "ראשית הגז" (חולין קלה,א) גבי הא דקאמר התם דאין ראשית הגז נוהג בקדשים משום דכתיב "צאנך" ולא של הקדש, ומוקי לה למעוטי קדשי בדק הבית. ופריך: והא בעי העמדה והערכה! ויש לומר: דסבירא ליה כריש לקיש, דאית ליה בפרק בתרא דתמורה (לב,ב) לרבנן דקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה. והכי נמי אשכחן רב דסבר כוותיה בפרק שני (בכורות טו,א). ועוד יש לומר: דקדשי מזבח, שיש עליהם קדושת הגוף — בטל הצמר אגב הבהמה, אפילו אותו שנתלש, ובר העמדה והערכה חשיב, ולא דמי לקדשי בדק הבית. אי נמי, חשיב האי צמר כבעל מום מעיקרא. וכן שופר של עולה לא יתקע, ואם תקע יצא, משום דכיון דמעל נפק לחולין, כדקאמר בפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כח,א) — משמע דשייך ביה פדיון. ועוד יש לפרש: שופר של עולה — שהוקדשה הבהמה לדמי עולה, ושופר שלמים — שהוקדשה הבהמה לדמי שלמים. ודינה כשלמים עצמן, ואין בה מעילה, כדקאמר בפרק שני דפסחים (כז,ב): בעצי שלמים עסקינן. ומיהו קשה בהך דשמעתין, דכיון דבעי הצמר פדיון — היכי שייך למיגזר דלמא משהי ליה? והא צריך לפדותו, דמה היה מרויח! וקצת היה נראה לפרש, דאיירי בעולה ונשחטה למזבח, שזריקת הדם מתרת בשרה למזבח והעור לבהנים, ומבעיא ליה בצמר שנתלש אי משתרי נמי בהכי. אבל פלוגתא דאמוראי היא בפרק "המזבח מקדש" (זבחים פו,א) בעצמות שפרשו לפני זריקה, דרבי זירא סבר דזריקה מתירתן אפילו לקתא דנרגי וחציני. וקאמר התם: (כרבי) [ופליגא דרבי] אלעזר, דאמר רבי אלעזר: פרשו לפני זריקה — מועלין בהם. ופירש שם בקונטרס דמועלין לעולם אף לאחר זריקה. וכל שכן דאינה מתרת מה שפירש מחיים. ומיהו, יש ספרים דגרסי התם: כרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: פרשו לפני זריקה מועלין בהן עד זריקה כו'. **תולש** מי איכא מאן דשרי — פירש בקונטרס: אליבא דרבנן. הא וודאי רשע הוא! משמע דלעקביא אפשר דמותר. אף על פי שהאמת הוא דלעקביא נמי אסור בתם, כדמוכח ברייתא דהתולש צמר מבכור תם, מכל מקום פירש כך בקונטרס, שאפילו לא שמיעא ליה ברייתא — דבר פשוט הוא דמיהא לרבנן דתולש אסור.

הדרן עלך הלוקח בהמה

תוספות

בדקה שלשים יום — כי הך פלוגתא איכא לענין טיפול אבדה (בבא מציעא כח,א). **מלאתך** ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך — דהיינו חמשים ימים מיום הבאת העומר בפסח. שגמר זמן בישול התבואה עד העצרת, שמביאין שתי הלחם להתיר חדש במקדש. ואם תאמר: האי ביום חמשים הוא, ולא הוי כעין "בכור בניך" ו"צאנך תתן לי" דלאחר שלשים! **וכי** תימא מיתה לא תלמוד לומר וכו' — לאו דוקא. דלא חשיב לה בפרק "אלו דן הנשרפין" (סנהדרין פג,א) בהדי אלו שבמיתה. אלא קרוב הוא (לענין) מיתה.

דלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כו' — בכמה מקומות אמרינן: תרומה, ויחזור ויתרום, ולא גזרינן! התם כיון שהתרומה ראשונה לכהן — מידע ידע דשניה דרבנן. ואפילו נתן הראשונה כבר לכהן קודם שיאמר לו חכם לחזור ולתרום, מכל מקום מדאין הכהן מחזיר לו את הראשונה — מידע ידע דשניה דרבנן היא. אבל כאן סבור הוא שנתן לכהן בתורת שכר סיועו, ומעבכה כהן. ובכמה מקומות

רש"י

דעיקר לאו לכפרה הוא דאתי — דאינו מביאה על חטא. **כיון דמכפרא אעשה** — דעולה מכפרת על עשה, כדאמרינן במסכת יומא (לו,א): על עולה מתוודה עון שכחה ופאה. **והאנן נשר תנן** — אלמא בנשר שרי עקביא, ולא בתלושין! **עיקרו הפוך כלפי ראשו** — שכפול באמצעיתו, ושני ראשין נראין בחוץ. **שאינו מתמעך** — שאינו שוה עם הגיזה, אלא נראה עולה למעלה. **מאי טעמא לא אמר כרב נתן** — הא ודאי, כיון דאינו מתמעך — "אינו נראה עם הגיזה" קרינא ביה! **לפי שאי אפשר לשום גיזה בלא נימין המדולדלות** — שעולות למעלה. ואי כי האי גוונא מיתסר — אין לך גיזה מותרת. רבי נתן טפי מחמיר, להכי לא בעי: מאי טעמא לא אמר כריש לקיש.

דְּעִיקָּר לָאו לְכַפָּרָה אָתֵי - מַשְׁהֵי לָהּ אוֹ דִּלְמָא: כֵּיוָן דְּעוֹלָה נַמִּי מְכַפְּרָא אַעֲשֵׂה - לָא מַשְׁהֵי לָהּ תָּא שְׁמַע: הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מִבְּכוֹר תָּם, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד בּוֹ מוּם, שִׁחֲטוֹ - אָסוּר. טַעֲמָא דְּתוֹלֵשׁ, הָא נְתִלַּשׁ - שָׁרֵי; וְכָל שֶׁכֵּן עוֹלָה, דְּלָא מַשְׁהֵי לָהּ! - הוּא הַדִּין אֲפִילּוּ נִתְלַשׁ נַמִּי אָסוּר, וְהַאי דְּקָתָנֵי "תּוֹלֵשׁ" - לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דַּעֲקַבְיָא, דִּבְבַעַל מוּם - אֲפִילּוּ בְּתוֹלֵשׁ נַמִּי שָׁרֵי. - וְהָאַנַן "נָשַׁר" תְּנַן! - תְּנָא "נָשַׁר" - לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנַן, תְּנָא "תּוֹלֵשׁ" - לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דַּעֲקַבְיָא. "צֶמֶר הַמְּדוּלְדָּל" כו'. הֵיכִי דָּמֵי "אֵינוֹ נִרְאֶה עִם הַגִּיזָּה" אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל שֶׁעִיקָּרוֹ הָפוּךְ כְּלַפֵּי רֹאשׁוֹ. רַב נָתָן בַּר אוֹשַׁעְיָא אָמַר: כָּל שֶׁאֵינוֹ מִתְמַעֵךְ עִם הַגִּיזָּה. וְרֵישׁ לָקִישׁ מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַב נָתָן בַּר אוֹשַׁעְיָא אָמַר רַבִּי אֵילְעָא, קָסָבַר רֵישׁ לָקִישׁ: לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְגִיזָּה בְּלֹא נִימִין הַמְּדוּלְדָּלוֹת.

הדרן עלך הלוקח בהמה

משנה עד כמה. **ליטפל בבכור** — בזמן הזה, קודם שיתננו לכהן, שמוזהר לעבבו אצלו בעל כרחו ולפרנסו. **לא יתן לו** — בגמרא מפרש. **אם היה בעל מום** — ואומר לו הכהן בתוך הזמן: תנהו לי שאוכלנו — מותר. **בין תם** — בזמן שבית המקדש קיים. **בין בעל מום** — בזמן הזה. **גמרא מלאתך ודמעך וגו'** — וסמיך ליה: "וכן תעשה לשורך לצאנך" וגו', ודרשינן הכי: "בכור בניך תתן לי" — וכן לצאנך. דכי היכי דבכור בניך מצותו לאחר שלשים, כדכתיב (במדבר יח): "ופדויו מבן חדש תפדה" — אף בכור צאן לאחר שלשים. "מלאתך ודמעך", דהיינו בכורים — כן לשורך. דכי היכי דבכורים לאחר חמשים, שהרי בפסח התבואה מתבשלת, ואין מביאין בכורים עד שיביאו שתי הלחם בעצרת, כדאמרינן בפרק "רבי ישמעאל" (מנחות סח,ב). **דמקדם לדמקדם** — "מלאתך ודמעך" קודמין בפסוק ראשון, הלכך דרשינן להו א"שורך" הקודם בפסוק שני. **ודמאחר** — "בכור בניך" דמאחר בפסוק ראשון — דרשינן ליה א"צאנך" המאוחר בפסוק שני. **דסמיך ליה לדסמיך** — ו"בכור בניך" סמיך אל "שורך". — דעשייה אחרת — דומיא דהך "בכור בניך" בענין. **לא מסרך הכתוב אלא לחכמים** — הואיל ולא גילה לך שיעור עשייה שתוסיף, ודאי לחכמים מסרך שיפרשו לך הטעם, ואחרימם תלך. **טיפולה** = טרחתה. **ששיניה דקות** — ואינה יכולה לאכול עשב, ואם לא תהא עם האם — תמות. **שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות** — לפי שבזמן הזה אין בכור ראוי לכלום עד שיפול בו מום. וכיון דעל ישראל רמיא ליטפל בו חמשים יום, ואמר ליה הכהן בתוך הזמן: "תנהו לי ואזוננו, ואף על פי שלא אהנה" — דומה כמי ששוכרו ומצילו מן הטורדה, ובלבד שיתננו לו ולא לכהן אחר. ודומה לכהן שמסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות. אבל אם היה בעל מום, ואמר: "תן לי שאוכלנו", הואיל וחזי ליה — לא הוי ככהן המסייע. **בבית הרועים** — אכהנים קאי, כדי ליתן להם הבכורות. **בבית הגרנות** — אבולהו קאי. כהנים — מפני תרומות, ולוים — משום מעשר ראשון, ועניים — משום מעשר עני. **בבית המטבחים** — אכהנים קאי, משום זרוע לחיים וקיבה. לקונסן — את הבעלי בתים. **מן הפטור על החיוב** — דשמא יהו להם שני סאין אחד של טבל גמור, ואחד הופרש ממנה לכהן המסייע. ואי אמרת ליה דהדרא ולפרוש מינה משום קנסא — סבר בעל הבית: טבל גמור הוא, ומפריש ממנה עלה דאידך, ואיהי פטורה מדאורייתא. אלא קנסא הוא.

דְּעִיקָּר קרבן עולה **לָאו לְכַפָּרָה אָתֵי** – אינו בא כדי לכפר על חטא כלשהו, אלא באה לנדבה או לחובה אחרת. ולכך יש לחוש שאם הצמר יהיה מותר בהנאה, **מַשְׁהֵי לָהּ** – יבוא להשהות מלהקריבה. **אוֹ דִּלְמָא, כֵּיוָן דְּעוֹלָה נַמִּי מְכַפְּרָא אַעֲשָׂה** – כיון שעולה גם מכפרת היא על ביטול מצות עשה, **לֹא מַשְׁהֵי לָהּ** – אין לחוש שיבוא להשהותה, כיון שרוצה הוא בכפרת דברים אלו, ואם כן אין צריך לאסור את הצמר שנתלש.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק מהברייתא שהובאה לעיל (ע"א). מוביחה הגמרא: **תָּא שְׁמַע** ראיה ממה ששנינו בברייתא, **הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מִבְּכוֹר תָּם, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד בּוֹ מוּם וּשְׁחָטוֹ,** הצמר **אָסוּר** בהנאה. מדייקת הגמרא: שמלשון הברייתא שאמרו התולש וכו' משמע שמַעֲמָא **דְּתוֹלֵשׁ** – שכל הטעם שהצמר אסור בהנאה, הוא משום שתלש בידים ועבר על איסור גיזה בקדשים, **הָא** אם **נְתָלַשׁ** הצמר מאליו, **שָׁרֵי** בהנאה. **וְאם** בבכור, שאינו בא לכפרה כלל, אין חוששים שמא ישהה כדי שיתרבה אצלו צמר, **כָּל שֶׁכֵּן עוֹלָה, דְּלֹא מַשְׁהֵי לָהּ** – שאין חוששים שמא ישהה, שהרי מכפרת היא על עשה, והצמר יהיה מותר בהנאה.

דוחה הגמרא: אין ראיה מהברייתא שנתלש מותר, לפי שאפשר שהוא **הַדִּין אֲפִילּוּ נְתָלַשׁ** הצמר מאליו, **נַמִּי אָסוּר** בהנאה, **וְהַאי דְּקָתָנֵי תּוֹלֵשׁ,** ולא השמיעה הברייתא חידוש גדול יותר שגם בנתלש מאליו אסור, הוא כדי **לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דַּעֲקַבְיָא,** שרק בתולש מתם אסור הוא בהנאה, אבל **דִּבְבַעַל מוּם** – בצמר שנתלש מבעל מום, **אֲפִילּוּ בְּתוֹלֵשׁ** בידים, **נַמִּי שָׁרֵי** לדעת עקביא.

מקשה הגמרא: **וְהָאנַן 'נָשַׁר' תְּנַן** – והרי כשהביאו את דברי עקביא במשנתינו, לא אמרו אלא נשר, ומשמע שרק בנשר מאליו התיר, אבל בתולש בידים לא.

מיישבת הגמרא: **תָּנָא** – מה שהתנא של המשנה נקט **נָשַׁר,** הוא כדי **לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנָן** שאוסרים גם בנשר מאליו. **וְתָנָא** – ומה שהתנא של הברייתא נקט **תּוֹלֵשׁ,** הוא כדי **לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דַּעֲקַבְיָא,** שהוא מתיר גם בתולש בידים.

שנינו במשנה: **צֶמֶר הַמְּדוּלְדָּל כּוּ'** בבכור, שנתלש מהבכור אבל עדיין מסובך ומעורב הוא עם שאר הצמר, ונשחט הבכור, שיש חילוק בין הצמר שנראה כחלק משאר הגיזה, שאז הוא מותר, כשאר הצמר המחובר שניתר בשחיטת הבכור, לבין הצמר שאינו נראה כחלק אחד עם שאר הגיזה, שהוא אסור בהנאה.

הגמרא באה לבאר, מהו בכלל נראה כשאר הגיזה ומה אינו בכלל זה, ומביאה שנחלקו בזה אמוראים. מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן מדובר שהצמר **אֵינוֹ נִרְאֶה** כחלק אחד **עִם** שאר **הַגִּיזָּה.**

אומרת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, כֹּל שֶׁעִיקָּרוֹ** של הצמר **הָפוּךְ כְּלַפֵּי רֹאשׁוֹ,** שעיקרו של הצמר כלפי מעלה הוא, זהו מה שאמרו שאינו נראה עם שאר הצמר, לפי שניכר שהיה תלוש מחיים. ואם אין עיקרו הפוך כלפי מעלה, הרי הוא בכלל נראה עם הצמר. **ורַב נָתָן בַּר אוֹשַׁעְיָא אָמַר, שכֹּל שֶׁאֵינוֹ מִתְמַעֵךְ עִם הַגִּיזָּה** – שאינו שוכב בשוה עם שאר הצמר, אלא בולט הוא למעלה, הרי הוא בכלל אינו נראה עם הגיזה.

שואלת הגמרא: **וְרֵישׁ לָקִישׁ, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַב נָתָן בַּר אוֹשַׁעְיָא,** שמדברי ריש לקיש משמע, שאם אין הצמר הפוך, אף שאינו שוה עם שאר הצמר, אלא בולט הוא למעלה, עדיין הוא בכלל נראה עם שאר הצמר, ומותר. ושאלת הגמרא היא, שגם זה אינו נראה כחלק אחד עם שאר הגיזה, ויש לאוסרו בהנאה.

מיישבת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אִילְעָא, קָסָבַר רֵישׁ לָקִישׁ, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְגִיזָּה בְּלֹא נִימִין הַמְּדוּלְדָּלוֹת,** שבכל גיזת צמר, יש מהן שעולות למעלה ואינן בשוה עם שאר הצמר, ואם נחשיבן בכלל אינו נראה עם הגיזה, אין לך גיזה המותרת כולה.

הדרן עלך הלוקח בהמה

פרק רביעי - עד כמה

משנה

נתינת מתנות כהונה צריכה להיות בדרך כבוד כנתינת מתנות למלכים, ולכן נותנים להם מתנות אלו רק לאחר שנגמר זמן הטיפול בהם. משנתינו דנה כמה זמן מוטל על הבעלים לטרוח בגידולו של הבכור קודם נתינתו לכהן, ובדיני זמן זה.

עַד כַּמָּה זמן **יִשְׂרָאֵל חַיָּיבִין** בזמן הזה **לִיטַּפֵּל בַּבְּכוֹר** בעל כרחם קודם נתינתו לכהן, **בַּבהמה הַדַּקָּה, שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּבַבהמה הַגַּסָּה, חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בַּדַּקָּה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים.** אופני האיסור וההיתר בנתינתו בתוך זמן הטיפול כשמבקשו הכהן: **אָמַר** לוֹ **הַכֹּהֵן בְּתוֹךְ הַזְּמַן** שמחויב לטרוח בגידולו, **תְּנֵהוּ לִי** ואגדלנו עד שיפול בו מום, **הֲרֵי זֶה לֹא יִתְּנֶנּוּ** לוֹ כיון שבכך מהנה את הישראל שפוטרו מהטירחה לגדלו, ונראה שעושה כן כדי שיתנו לו, וזה אסור כמבואר בגמרא. **וְאם** בכור **בַּעַל מוּם הוּא וְאָמַר** לוֹ הכהן **תְּנֵהוּ לִי שֶׁאוֹכְלֶנּוּ, מוּתָּר. וּבְשָׁעַת הַמִּקְדָּשׁ, אם הָיָה תָּמִים וְאָמַר** לוֹ **תֵּן לִי וְאַקְרִיבֶנּוּ, מוּתָּר,** שהרי באופנים אלו יש לו הנאה מיד, באכילתו או בהקרבתו ואינו נראה כרוצה להצילו מטירחת הטיפול כדי שיתנו לו.

דין נוסף: **הַבְּכוֹר** מצוותו לכתחילה שיהיה **נֶאֱכָל שָׁנָה בְּשָׁנָה** – בתוך שנתו הראשונה, **בֵּין תָּם** בזמן המקדש, לא ימתינו עמו מלהקריבו ולאוכלו יותר משנה משהיה בן שמונה ימים שאז הורצה להקרבה, **וּבֵין בַּעַל מוּם** אף בזמן הזה, יאכל בתוך שנתו הראשונה מהיום שהוא ראוי לאכילה, **שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים טו כ) **'לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה'.**

דין נוסף בענין הזמן שניתן לקיים בכור בעל מום: **נּוֹלַד לוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ** ואינו חייב לשוחטו ולאוכלו מיד. ואם נפל המום בבכור בזמן הזה (**לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ**), **אֵינוֹ רַשַּׁאי** הישראל **לְקַיְּימוֹ אֶלָּא שְׁלֹשִׁים יוֹם** ואז יאכלנו הכהן.

גמרא

המקור לזמני הטיפול שהובאו במשנה. מבררת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – מנין לזמנים אלו שנאמרו במשנה שהבעלים צריכים לטפל בבכור.

נאמר בפסוקים (שמות כב כח–כט) 'מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר, בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי. כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ, שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמּוֹ, בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִּתְּנוּ לִי'.

הגמרא מבארת שמפסוקים אלו נלמד דין זה: **אָמַר רַב כַּהֲנָא, דְּאָמַר קְרָא** (שם כב כח) **'בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי',** ולאחריו נאמר (שם כב כט) **'כֵּן תַּעֲשֶׂה** וגו' **לְצֹאנֶךָ',** ויש ללמוד מסמיכות פסוקים אלו שזמן חיוב הטיפול בבכור הצאן [בהמה דקה], הוא כזמן פדיית בכור אדם שהוא לאחר שלשים יום. וכן נאמר (שם כב כח) **'מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר'** ו'מלאתך' הם הביכורים, ולאחריו נאמר (שם כב כט) **'כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ',** ויש ללמוד מסמיכות זו שזמן חיוב הטיפול בבכור השור [בהמה גסה], מביכורים הבאים בעצרת לאחר חמשים יום מזמן בישולם שהוא בפסח.

שואלת הגמרא: **אֵיפוּךְ אֲנָא** – שמא נהפוך את הלימוד ונלמד את הבהמה הדקה מביכורים שינתנו לאחר חמשים יום, ואת הבהמה הגסה נלמד מבכור אדם וינתנו לאחר שלשים יום.

המשך בעמוד קפא

טוֹבַת הֲנָאָה לַבְּעָלִים – מותר לבעלים לקבל מישראל דבר מועט עבור נתינתם לכהן מסויים. **כֵּיצַד, יִשְׂרָאֵל שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִכְּרִיוֹ וּמְצָאוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ, הָא לְךָ סֶלַע זֶה וּתְנֵהוּ לְכֹהֵן בְּתִי כֹּהֵן, מוּתָּר. וְאִם הָיָה כֹּהֵן** נותן סלע לבעלים כדי שיתן את התרומה **לְכֹהֵן** אחר, **אָסוּר,** כיון שתרומה זו ראויה גם לנותן הסלע, הרי הוא נראה ככהן המסייע בבית הגרנות כדי לקבל בעצמו את התרומה.

שואלת הגמרא: **וְהַתַּנָּא** בברייתא שאמר שבכולם מותר לקבל טובת הנאה ופירש דבריו רק בתרומה, **מַאי טַעְמָא לֹא קָאָמַר** היתר זה בכל **מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה,** כגון בבכור ובזרוע לחיים וקיבה. משיבה הגמרא: **אָמַר לָךְ, תְּרוּמָה דִּקְדוּשַּׁת הַגּוּף הִיא,** מותר לקבל טובת הנאה, **דְּכֵיוָן** שכולם יודעים **דְּלֹא מִתַּחֲלָא** – שאינה יוצאת לחולין על ידי פדייה בכסף, **לֹא אָתֵי לְמִיטְעֵי בָּהּ** – לא יבוא הכהן המקבל את התרומה לטעות ולחשוב שיצאה לחולין על ידי שנפדתה בדמים אלו שניתנו בטובת הנאה, ולא ינהג בה מנהג חול, אבל **הָנֵי,** בשר בכור בעל מום לאחר שחיטה וזרוע לחיים וקיבה, **כֵּיוָן דִּקְדוּשַּׁת דָּמִים נִינְהוּ** [–הם] שהרי יכול הכהן למוכרם לישראל, והישראל אינו צריך לאוכלם בצלי ובחרדל כדין אכילת מתנות כהונה, **אָתֵי לְמִיטְעֵי בְּהוֹן** – יבוא הכהן לטעות בהן, (**דבר**) [**סָבַר**] מִיתַּחַל קְדוּשָּׁתֵיהוּ **אַאַרְבָּעָה** זוּזֵי – יחשוב שהקדושה שהיתה בהן פקעה על ידי אותם ארבעה זוזים שנתן אבי אמו לבעלים, **וַאֲתָא לְמִינְהַג בָּהֶן מִנְהָג דְּחוּלִּין** לאוכלם שלא בצלי ובחרדל, לכן כתב התנא דין טובת הנאה רק בתרומה ולא במתנות כהונה. ומה שאמר 'ובכולן' אין כוונתו לכל השנויים בתחילת הברייתא, אלא רק לכל התרומות והמעשרות.

הגמרא מביאה שאיסור כהן המסייע אינו נוהג בתרומת חוץ לארץ: **אָמַר רָבָא, תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ** שחיובה אינו אלא מדרבנן, **אֵין בָּהּ מִשּׁוּם** איסור **כֹּהֵן הַמְסַיֵּעַ בְּבֵית הַגָּרְנוֹת.**

הגמרא מביאה את מנהגו של רב חמא להקל בתרומת חוץ לארץ באיסור זה של מסייע: **רַב חָמָא יָהִיב לֵיהּ** – היה נותן תרומת חוץ לארץ שהפריש, **לְשַׁמָּעֵיהּ** – לשמשו שהיה כהן ולא חשש שנראה השמש ככהן המסייע.

תרומה שהתערבה בחולין ואינה ניכרת, מדאורייתא יש בה דין ביטול ברוב ומותרת לזר ובטומאה כחולין. ומדרבנן אינה בטילה עד שיהיה בחולין מאה כנגד התרומה כמבואר במשנה (תרומות פ"ד מ"ז).

הגמרא מביאה קולא בענין זה בתרומת חוץ לארץ: **אָמַר שְׁמוּאֵל, תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ** שחיובה אינו אלא מדרבנן, **בְּטֵילָה בְּרוֹב** – כאשר נתערבה תרומה זו בחולין ואין ידוע היכן היא התרומה, אין צורך שיהיה בחולין מאה כנגד התרומה כדי לבטלה, אלא היא בטילה ברוב של חולין כנגדה כדין ביטול בכל האיסורים מדאורייתא, ויכולים זר או כהן טמא לאוכלה.

הגמרא מביאה את מנהגם של האמוראים בענין ביטול תרומת חוץ לארץ: **רַבָּה** שהיה כהן מבית עלי הכהן, היה **מְבַטְּלָה** לתרומת חוץ לארץ **בְּרוֹב** חולין **וְאוֹכֵל לָהּ בִּימֵי טוּמְאָתוֹ. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ** שהיה כהן, **כִּי מִתְרְמֵי לֵיהּ חַמְרָא דִּתְרוּמָה** – כשהיה מזדמן לו יין של תרומת חוץ לארץ בימי טומאתו, **הֲוָה רָמֵי תְּרֵי נַטְלֵי דְּחוּלִּין וַחֲדָא נַטְלָא דִּתְרוּמָה** – היה נותן שתי נטלות [כלים] של יין חולין ונטלה אחת של יין תרומה לכלי אחד כדי לבטל את התרומה ברוב, **וְשָׁקִיל חַד** – ולאחר מכן היה נוטל מתוך התערובת, יין בשיעור של נטלה אחת ושותה אותה בטומאה, כיון שלענין שתייתה דנים כאילו האחת שהוציא היא החולין. אמנם לאחר ששתה אותה דנים כאילו אותה שהוציא היא התרומה, והשתים הנותרות דינן כחולין, ולכן **מִיכָּן וְאֵילַךְ, רָמֵי חֲדָא וְשָׁקִיל חֲדָא** – היה מטיל אחת של תרומה לתוך השתים הנותרות וממילא התבטלה בהן ברוב, ושוב נוטל מן התערובת אחת ושותה אותה בטומאה כחולין, ונותן בנותרות אחת של תרומה, עד שהיה מבטל כך את כל התרומה שבידו.

קולא נוספת בתרומת חוץ לארץ: **וְאָמַר שְׁמוּאֵל, תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ, אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ** כשהוא עדיין טבל ומשייר ממנו כדי שיעור תרומה, **וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישׁ.**

קולא נוספת: **וְאָמַר שְׁמוּאֵל, אֵין תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ אֲסוּרָה אֶלָּא בְּמִי שֶׁהַטּוּמְאָה יוֹצְאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ,** כגון זב וזבה נדה ובעל קרי, אך מי שנטמא בטומאה שמחוץ לגופו, כגון טומאת מת, אין עליו איסור לאוכלה. **וְהָנֵי מִילֵּי** – ודברים אלו שאסורה לטמא שטומאה יוצאת מגופו, נאמרו רק **בַּאֲכִילָה, אֲבָל בְּנִגִּיעָה** של טמא בתרומה זו, **לֵית לָן בָּהּ** – אין בזה איסור אפילו בטמא שטומאה יצאה מגופו, משום שאינו מוזהר עליה שלא לטמאה כמו שמוזהרים על תרומת הארץ.

הגמרא מביאה דין שנלמד מקולא זו: **אָמַר רַבִינָא, הֵילְכָךְ** שאין איסור בנגיעה של טמא בתרומת חוץ לארץ אפילו בטומאה היוצאת מגופו, **נָדָה קוֹצָה** [–מפרישה] **חַלָּה** ומטמאתה בנגיעתה, **וְאוֹכֵל לָהּ כֹּהֵן קָטָן** שלא יצאה טומאה מגופו. **וְאִי לֵיכָּא כֹּהֵן קָטָן** שיאכלנה, **שָׁקְלָה לָהּ בְּרֵישׁ מָסָא** – הנדה לוקחת את מה שהפרישה לחלה על ידי הכלי שבו הופכים את הגחלים ואינה נוגעת בה בעצמה כדי למעט בטומאה, **וְשָׁדְיָא בְּתַנּוּרָא** – ומשליכה אותה לתנור לשורפה **וַהֲדַר מַפְרְשָׁא חַלָּה אַחֲרִיתִי כִּי הֵיכִי דְּלֹא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרַת חַלָּה** מישראל הדרים בחוץ לארץ, שמאחר שתמיד ישרפוה לא יזכרו שדין החלה להינתן לכהן, **וְאוֹכֵל לָהּ כֹּהֵן גָּדוֹל** שהגיע למצוות אפילו בעודו טמא בטומאה היוצאת מגופו.

הגמרא מביאה את דין אכילת טמא מת בתרומת חוץ לארץ: **רַב נַחְמָן וְרַב עֲמְרָם וְרָמִי בַּר חָמָא הֲווּ קָאָזְלִי בְּאַרְבָּא** – היו שטים בספינה, **סְלִיק** [–יצא] **רַב עֲמְרָם לְאַפְּנוּיֵי** – להפנות לנקבים, **אֲתַאי הַהִיא אִיתְּתָא עֲלַת קַמַּיְיהוּ** – באה אשה אחת ונכנסה לפניהם **וְאָמְרָה לְהוּ, טְמֵא מֵת מַהוּ שֶׁיִּטְבּוֹל וְאוֹכֵל בִּתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ** מיד לאחר הטבילה לפני שהעריב שמשו בשקיעת החמה, **אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרָמִי בַּר חָמָא,**

לימוד תורתנו הקדושה . . בוודאי שיש בכוחה ומועילה לבטל דאגות ולהביא הצלחה ולא רק בהבנת והשגת הלימוד כי אם גם בכל צרכי האדם, ובפרט בענייניים העיקריים.

ממכתב כ"ג אייר, תשי"ט

רש"י

טובת הנאה — דבר מועט. ואם היה כהן נותן סלע כדי שיתננו לכהן אחר קרובו — אסור, כיון דלדידיה חזיא הוי — נראה ככהן המסייע. הכי גרסינן: **ותנא מאי טעמא לא אמר מתנות כהונה** — ולא גרס "ותנא קמא". בכולן יש בהן טובת הנאה, ומפרש: כגון ישראל שהפריש תרומה מכריו. מאי טעמא לא אמר נמי: או טבח שהפריש מתנותיו, ורועה שהיו לו בכורות **אמר לך תרומה** — היינו טעמא דשריא טובת הנאה דידה — דקדושת הגוף היא. דכולי עלמא ידעי דלא נפקא לחולין, ולא אתי האי כהן דיהב אבי אמו הסלע בגניזה למיטעי ולמנהג בה ענין חול, ולמימרו: איתחלא לה בהאי סלע דיהב ליה אבי אמו. **אבל הני מתנות בכור דקדושת דמים נינהו** — דאם רצה כהן למכור בשר בכור וזרוע ולחיים וקיבה, מוכרן לישראל, ותו לא בעי ליה לישראל למיכלינהו בצלי ובחרדל כי היכי דעביד כהן. הילכך אתי האי כהן למיטעי בהון, וסבר: כיון דבני קנין נינהו. **תיתחל קדושתייהו אארבעה** זוזי — דיהיב אבי אמו, דהיינו ארבעה זוזי, ואתי למינהג בהו מנהג דחולין, שלא יאכלם בצלי ובחרדל כדינם המפורש בפרק "הזורע והלחיים והקיבה" (חולין קלב,ב). ומשום הכי לא תנינהו. והאי דנקט "ובכולן" — הכי קאמר: ובכולן, התרומות והמעשרות, יש בהן טובת הנאה. **תרומת חוצה לארץ** — דרבנן היא, ויכול ליתנם לכהן המסייע. **לשמעיה** — כהן. **בטילה ברוב** — לאוכלה לזר, ולא בעינן אחד ומאה. ולאחר שעירבה ברוב חולין — יכול לאכול זר, או כהן בימי טומאה לאחר שביטלה. **רבה** — כהן היה, דמדבית עלי קאתי [ראש השנה יח,א]. **חמרא דתרומה** — דחוצה לארץ. — הטבל, וישייר כדי תרומה, ויפרישנה באחרונה. **טומאה יוצאת מגופו** — כגון זב וזבה ונדה ובעל קרי. אבל לטמא מת שריא. **בנגיעה לית לן בה** — ואף על גב שמטמאה — לא איכפת לן, דאינו מוזהר עליה לשומרה שלא יטמאנה. **הילכך** — דבנגיעה אינו מוזהר, נדה קוצה לה חלה ואכיל לה. **כהן קטן** — ולא גדול, מפני שהטומאה יצאה עליו מגופו. ואם טבל לקריו הרי הוא בקטן. לישנא אחרינא: להכי נקט כהן קטן — שלא ראה קרי ולא יצאה טומאה מגופו. ובשאלתות דרב אחאי מפרש הכי: **בריש מסא** — פורגו"ן. דכמה דאפשר לאידדהורי מזודהרא מליגע בה, מאחר שקראה לה שם. **כהן גדול** — כהן שהגיע לכלל מצות. [**לאפנויי** — לנקבים]. **מהו שיטבול ויאכל תרומת חוצה לארץ** — בלא הערב שמש.

וכי

וכן יין ושמן. ועוד יש לומר, שהתרומה יש לה שיעור — כגון תרומת מעשר. **בריש** מסא ושדי לה בתנורא — פירש בקונטרס: דכמה דאפשר לאודהורי מליגע בה מאחר שקרא עליה שם, מיזדהר. וקשיא לפירושו, דהא בנגיעה אמרו דלית לן בה, ולגמרי שרי ליגע! אלא נקט "ריש מסא" לפי שדרך להפך בו גחלים ועצים, כמו שפירש בקונטרס "מסא" — פורג"א בלע"ז, ויכול להכניס יפה החלה בתנור בתוך האור. ונראה ד"מסא" היינו מרדא שרודין בו את הפת, כדמשמע בתענית (כה,א) גבי דביתהו דרבי חנינא דקאמר לה שיבבתה: אייתי מסא, דקא חרכא ריפתא. וקאמרינן התם: אף היא להביא מרדא נכנסה. אבל מתארא יכול להיות פורגו"ן, כמו שפירש הקונטרס בפרק קמא דחגיגה (ד,ב) גבי [מרים] מגדלא דרדקי שקלתיה למתארא וקא מהדרא תנורא — שהיתה אוחזת האוד של תנור שקורין [פורגו"ן ו]מכבדת את התנור. ולפי שיש דברים שאין מתחייבין בחלה עד לאחר אפייה, כגון סופגנין ודובשנין בפרק "כל שעה" (פסחים לז,א), וכדאמר: טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה — נקט שקיל לה בריש מסא, דכשבא לרדותה שורפה ומשליכה באש בראש המרא עצמה. **פסק** והדר מפרשא חלה אחריתי — משמע שלא החמירו להפריש חלה שניה אלא היכא דליכא כהן קטן. ולא כהנהו מקומות דקתני במסכת חלה (פרק ד משנה ח) שלעולם מפרישין שתי חלות, אחת לאור ואחת לכהן. דאותן מקומות קרובין לארץ ישראל, ומתחזיא חלה דידהו כחלת הארץ טמאה, וטעונה שריפה, דגזרו עליה שלא לאוכלה אפילו כהן טהור גמור מחמת שהיא טמאה. ולכך מפרישין לעולם של אור, וחלה שניה שלא תשתכח תורת חלה, כדמפרש נמי הכא. אבל כאן — בבבל, שזה רחוק מארץ ישראל, ולא מתחזיא חלה דידהו כחלת הארץ טמאה, ולא גזרו עליו שום איסור מחמת טומאה עצמה, ולכך התירוה גם לכהן טמא כיון דלא יוצאה עליו מגופו, וגם התירו לבטל ברוב. והשניה אוכל כהן גדול אפילו זב, דלא מפליג הכא כלל. דאף על גב דבחלה שניה דהתם תנן (שם): ואסורה לזבין ולזבות ולנדות וליולדות — ואין ללמוד דהא דהכא לאוסרה לזבים ולזבות, שהיא בבבל רחוק מארץ ישראל, וגם אינה טעונה להפריש אלא היכא דליכא כהן, ממקומות הקרובים, הקבועים להפריש שתי חלות לעולם. ויש פירושים שמוגה בהם, "דהך חלה אחריתי דהכא — אין קורא עליה שם חלה, דלית ליה תורת חלה". ומסתברא דאינה

מדמעת

תוספות

טוֹבַת הֲנָאָה לַבְּעָלִים. כֵּיצַד יִשְׂרָאֵל שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִפֵּרָיו, וּמְצָאוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ: "הֵא לְךָ סֶלַע זֶה, וּתְנֵהוּ לְבֶן בִּתִּי כֹּהֵן" - מוּתָּר. אִם הָיָה כֹּהֵן לְכֹהֵן - אָסוּר. - וְתָנָא, מַאי טַעְמָא לָא קָאָמַר מַתָּנוֹת כְּהוּנָּה - אָמַר לָךְ: תְּרוּמָה, דִּקְדוּשַׁת הַגּוּף הִיא, דְּכֵיוָן דְּלָא מִתְחַלְּא - לָא אָתֵי לְמִיטְעֵי בָּהּ. הָנֵי, כֵּיוָן דִּקְדוּשַׁת דָּמִים נִינְהוּ - אָתֵי לְמִיטְעֵי בְּהוֹן דָּבָר מִיתְחַל קְדוּשָׁתֵיהוּ אַאַרְבָּעָה זוּזֵי, וְאָתָא לְמִינְהַג בָּהֶן מִנְהַג דְּחוּלִּין. אָמַר רָבָא: תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ - אֵין בָּהּ מִשּׁוּם כֹּהֵן הַמְסַיֵּעַ בְּבֵית הַגְּרָנוֹת. רַב חָמָא יָהֵיב לֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ. אָמַר שְׁמוּאֵל: תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ - בְּטֵילָה בְּרוֹב. רַבָּה מְבַטְּלָהּ בְּרוֹב וְאוֹכֵל לָהּ בִּימֵי טוּמְאָתוֹ. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, כִּי מִתְרַמֵּי לֵיהּ חַמְרָא דִּתְרוּמָה, הֲוָה רָמֵי תְּרֵי נַטְלֵי דְּחוּלִּין, וַחֲדָא נַטְלָא דִּתְרוּמָה, וְשָׁקֵיל חַד. מִיכָּן וְאֵילָךְ - רָמֵי חֲדָא וְשָׁקֵיל חֲדָא. וְאָמַר שְׁמוּאֵל: תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ - אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישׁ. וְאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ אֲסוּרָה אֶלָּא בְּמִי שֶׁהַטּוּמְאָה יוֹצֵאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ. וְהָנֵי מִילֵּי - בַּאֲכִילָה, אֲבָל בִּנְגִיעָה - לֵית לָן בָּהּ. אָמַר רַבִינָא: הִילְכָּךְ, נָדָה קוֹצָה חַלָּה, וְאוֹכֵל לָהּ כֹּהֵן קָטָן. וְאִי לֵיכָּא כֹּהֵן קָטָן - שָׁקְלָה לָהּ בְּרִישׁ מַסָּא, וְשָׁדְיָא בְּתִנּוּרָא, וַהֲדַר מַפְרְשָׁא חַלָּה אַחֲרִיתִי, כִּי הֵיכִי דְּלָא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרַת חַלָּה, וְאוֹכֵל לָהּ כֹּהֵן גָּדוֹל. רַב נַחְמָן וְרַב עַמְרָם וְרָמֵי בַּר חָמָא הֲווּ קָאָזְלִי בְּאַרְבָּא, סָלֵיק רַב עַמְרָם לְאַפְּנוּיֵי, אֲתַאי הַהִיא אִיתְּתָא עֲלַת קַמַּיְיהוּ, אָמְרָה לְהוּ: טְמָא מֵת מַהוּ שֶׁיִּטְבּוֹל וְאוֹכֵל תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרָמֵי בַּר חָמָא:

מקומות צריך לחלק בדברים. כי ההיא דפסחים בריש "מקום שנהגו" (נא,א) גבי הנהו דמפרשו חלתא מארוזא, דאמרינן דאי רובא לאו אורז אכלי — ניכלה זר באנפייהו, דלמא אתו לאפרושי מן הפטור על החיוב. ובפרק קמא דיומא (י,א) גבי טוכת החג בחג חייבת [בעירוב] ובמזוזה ובמעשר, דקאמר התם דמדאורייתא קאמר, דאי מדרבנן — דלמא אתא לאפרושי מן הפטור על החיוב. ובדמאי הלוקח מן גוי, למאן דאמר יש קנין — חייבו חכמים, ולא חשו לכך. **ואתי** למינהג בהו מנהג דחולין — ובעינן (זבחים כח,א) למשחה ולגדולה כדרך שהמלכים אוכלין בצלי ובחרדל. ובכל מתנות כתיב "למשחה", אפילו בזורע ובלחיים ובקיבה, כדמשמע הכא. וגבי תרומה לא מצינו שיצריך בשום אכילה בגדולה, דשמא לא שייך גדולה אלא בבשר. **תרומת** חוצה לארץ בטלה ברוב — להתירה לכהן טמא קאמר, כדקאמר: רבה מבטל לה ברוב (ואפילו) בימי טומאתו. ולא כמו שפירש הקונטרס: לאוכלה זר, ולא בעיא אחד ומאה. דבהדיא מוכח במנחות בפרק "רבי ישמעאל" (סז,א) דאסורות לזר, גבי חלת גוי בארץ ותרומתו בחוצה לארץ — מודיעין אותו שהוא פטור, חלתו נאכלת לזרים, ותרומתו אינה מדמעת. דדייק התם: הא דישראל — מדמעת. משמע דאינה עולה לאכול לזרים אלא באחד ומאה.

רבה מבטל לה ברוב כו' — "רבה" גרס, שהיה כהן, דאמרינן: רבה מדבית עלי קאתי. אבל רבא לא היה כהן, כדמוכח בפרק "הזורע" (חולין קלג,א) דאמר ליה רבא לשמעיה: זכי לי מתנות כו'. **אוכל** והולך ואחר כך מפריש — משמע דלא בעי מוקף. מיהו הייתי יכול לפרש, שבאחרונה לאחר שיפריש התרומה ישאר מִכָּרָיו שיתקיים בו מוקף. אבל בקונטרס פירש דאוכל והולך, וישייר כדי תרומה, ויפרישנה באחרונה. **הילכך** נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן — יש קצת תימה: אמאי נקט כהן קטן? והלא אפילו גדול יכול לאוכלה אחר שטובל וטהר מקריו. ואי משום טורח טבילה — והלא גם בארץ ישראל טובלין לתרומה. וגם בבבל היו טובלים לתרומת חוצה לארץ, כדמשמע לעיל, דלא אכיל לה רבה ברוב אלא בימי טומאתו, ובריש "בנות כותים" (נדה לב,א) שהטבילוה קודם לאמה לסוכה שמן של תרומה! ונראה לרבינו יצחק מתוך כך, דאין לחלה זו שיעור, ולפי שדבר מועט הוא נותנה לכהן קטן. והכי משמע לישנא ד"שקליה בריש מסא", שהדבר מועט הוא. ואף על גב דלא מזכיר לה אלא גבי שריפה, מכל מקום משמע דההיא נמי דנותנה לקטן דבר מועט, וגם אותה שנשרפת הוצרך להזכיר "בריש מסא" לפי שבה משליכה בתנור. אבל תרומה שלהם שהיתה מן התבואה — לא היתה ראויה כל כך לינתן לכהן קטן, אפילו לא היה לה שיעור, שקטן היה מאבדה,

תוספות

מדמעת, דאף על גב דתרומות חוצה לארץ מדמעת, כדתניא במנחות בפרק "רבי ישמעאל" (דף סז,א). ושמא אפילו השניה במקומות השנויים במשנה אינה מדמעת. ונראה לרבי, דבין הכא ובין התם, אף במקום שהחמירו להפריש חלה שניה — לא החמירו להפריש שתי תרומות, דהא לא מצריך במשנה להפריש שתים אלא בחלות. ויש ליתן טעם, שבחלה יש יותר לחוש שלא תשתכח משום דשייכא בכל אדם המגלגל עסתו, אבל תרומה — אין רגילין בה אלא בעלי קרקעות וממרחי תבואות. **וכי** הזאה יש לנו — ולא היה נראה לומר שכשנטמאין במת היו הולכין ומזין בארץ וחוזרים ואוכלים בתרומה, דמשום טומאת חוצה לארץ לא חשו בחלת חוצה לארץ. אבל בכל הטומאות דאורייתא אסור כל זמן שלא טבל, כיון דמן התורה אפילו לחולין. כי אין סברא שתקנו חלת כהן בחוצה לארץ, שאין יכול לאוכלה אלא אם כן ילך ויזה בארץ ישראל. ומטומאת המת אי אפשר להזהר, דאף על גב דצריכין ליזהר מחמת כהונתם, מכל מקום מטומאת חרב שהיא כחלל אפילו על ידי אהל, כדמוכח בנזיר בפרק "כהן גדול" (נג,ב) שמאהיל על חרב כמאהיל על המת, ובריש אהלות מוכח שהשפוד נעשה כחלל על ידי אהל המת — מאותם לא היו יכולים ליזהר. וגם אין צריכין לפרוש כממת, כדתניא בריש תוספתא דאהלות: כל טומאת המת שאין הנזיר מגלח עליה — אין כהן מוזהר עליה. ולהכי מסתברא שבלא הזאה וטבילה היו אוכלין אותה. וצריך לפרש מתוך הלכה זו, דהא דתנן במסכת חלה (פרק ד משנה ח): מן הנהר עד אמנון ולפנים שתי חלות, אחת לאור ואחת לכהן כו'. וטבול יום אוכלה, רבי יוסי אומר: אין צריך טבילה. ואסורה לזרים כו' — בטבול יום דבעל קרי מיירי, ושרי בלא הערב שמש אף על פי שטומאה יוצאה עליו מגופו. דאי בטמא מת — וכי הזאה יש לנו? ורבי יוסי אומר: אפילו בעל קרי אין צריך טבילה. תדע, מדקתני סיפא: ואסורה לזבים ולזבות לנדות וליולדות, ולא חשיב בעל קרי. וההיא דסיפא לא צריכא אלא לרבי יוסי, כדקאמר בירושלמי: לרבי יוסי נצרכא. אף על פי שכתוב בה "לרבי יהודה", דומה טעות סופר, ו"לרבי יוסי" גרסינן. ואגב גררא אפרש תחלה המשנה (שם), דתנן: שלש ארצות לחלה, מארץ ישראל עד כזיב — חלה אחת. מכזיב עד הנהר ועד אמנון — שתי חלות, אחת לאור ואחת לכהן, של אור יש לה שיעור, ושל כהן אין לה שיעור. שמקום טומאה הוא, ואין יכולין לשמור עצמן ופירותיהם בטהרה מחמת שסמוך הוא לארץ העמים, וחלותיהן טעונות שריפה. ולכך מפרישין שתי חלות, אחת לאור — שהיא חלה טמאה דאורייתא, שפירותיהן גדילין בארץ ישראל, ואחת לכהן — שלא תשתכח תורת חלה. ושל אור יש לה שיעור — כדמפרש בירושלמי: מפני שהוא מדברי תורה, ושל כהן אין לה שיעור — מפני שהוא מדברי סופרים. והדר קתני: ומן אמנום ולפנים שתי חלות, אחת לאור ואחת לכהן, של אור אין לה שיעור, ושל כהן יש לה שיעור. ומפרש בירושלמי: ושל אור אין לה שיעור — מפני שהיא נשרפת. ושתיהן מדברי סופרים. והדר קתני: וטבול יום אוכלה, רבי יוסי אומר: אין צריך טבילה. ואסורה לזבים ולזבות לנדות וליולדות, ונאכלת עם הזר על השלחן, וניתנת לכל כהן. והיא המשנה דמייתי בריש "כל הבשר" (חולין קד,א), אלא שהתלמוד מביאה שם בקוצר. וכן דרך התלמוד להאריך ולקצר כשמביא משניות מטהרות ומזרעים, ומשנה הלשון כפי הצורך. כי ההיא דספק ביאה שמביא התלמוד (פסחים י,א) על משנת נכנס לבקעה, והיא שנויה על משנה אחרת שלמעלה הימנה בסמוך לה במסכת טהרות. וכן משנה במסכת ערלה שמביא ב"השוכר את הפועל" במסכת עבודה זרה (סח,ב): בערלה ובכלאי הכרם מצטרפין, רבי שמעון אומר: אין מצטרפין. והיא שנויה באורך במסכת ערלה (פרק ב משנה א) והתלמוד מקצר שם במסכת עבודה זרה. כי אין לומר שאותה משנה שמביא שם זו היא אותה שלמעלה ששנויה בקוצר פרק "קדשי מזבח" (מעילה יח,א), כי אין פירושם שוה. כמו שפירש רבינו תם, שאותה של מעלה — בצרוף לכזית ולמלקות, דומיא דכל הנהו של אותו הפרק. ואותה שמביא במסכת עבודה זרה מיירי לנתינת טעם, ולאסור במאתים בתערובתה, כדמוכח גופה דמתניתין דערלה, ודוק ותשכח. ולהכי מייתי במסכת עבודה זרה ראיה ממנה דאיסור ואיסור לא מצטרפין לרבי שמעון לנתינת טעם ולחמץ. דפירש מילתיה דרבי שמעון, דקתני עלה: רבי שמעון אומר אין מצטרפין — היינו ליתן טעם, דבהכי איירי תנא קמא. ומילתיה דרבי שמעון דמעילה מפורשת בגמרא דמעילה (יח,א): "אין מצטרפין" — אין צריך צירוף, דכל שהוא למכות. והאי "וניתנת לכל כהן" הוי פירושא — לכל כהן, אפילו לכהן עם הארץ, אף על פי שתרומת (עם) הארץ אינה ניתנת אלא לכהן חבר שישמרנה בטהרה. ובתרומת חוץ לארץ לא גזרו שמא יאכלה בימי טומאתו. וכן משמע דומיא דמה ששנינו אחר משנה זו: ואלו ניתנין לכל כהן, וחשיב בהדייהו הזרוע והלחיים והקבה וראשית הגז וכיוצא בהן, מידי דלא שייך בהו איסור טומאה. ומכל מקום, אם יש חבר ועם הארץ — לא יתן לעם הארץ, כדאמר בפרק "הזורע" (חולין קל,ב): מנין שאין נותנין מתנה לכהן עם הארץ — שנאמר "לתת מנת למחזיקים תורת ה'", מחזיק בתורת ה' יש לו מנת, ושאין מחזיק אין לו מנת. ולא כמו שפירש הקונטרס ב"כל הבשר" (שם קד,ב), ד"לכל כהן" אתא לאשמועינן שאפילו אין מחזיק יתנו לו חלת חוץ לארץ. דהא משנה שאחר זו אי אפשר לומר כן, דקתחשיב בה מתנות, דאמרי עלייהו שאין ניתנות אלא למחזיקים. אלא ודאי היכא דליכא חבר מיירי הכא. אי נמי, אפילו איכא חבר אלא שאינו צריך למתנות — יתנו לעם הארץ עני, שמצווים להחיותו. שאם לא יתנו לו — יצטרכו ליתן לו חולין. והשתא דפרישית הא דקתני: טבול יום אוכלה — היינו טבול יום (קא בעי לה), ולא בעי הערב שמש, ואף על פי שטומאה יוצאה עליו מגופו — נראה לומר דהוא הדין חלת האור בבבל. ודידן, אף על פי שאסורה למי שטומאה יוצאה מגופו — לא בעיא הערב שמש. ואין להחמיר יותר מחלת כהן דההיא משנה. ומאן דמחמיר בה לאוסרה בטומאת שרץ — שרי לטמא שרץ לאחר טבילה. ומיהו אין ראיה כל כך, כי שמא אף על פי שהחמירו בה בטמא שרץ קודם טבילה, כמו בבעל קרי, בטבול יום דשרץ שמא הקילו בה יותר. ובהלכות גדולות כתוב בהלכות חלה: אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן או מאן דטביל לקריו. ועוד כתוב בהלכות גדולות, דחלה בארץ ישראל — אין מפרישין אלא חלה אחת, ושורפין אותה. ונראה, דעכשיו כיון ששורפין אותה לפי שאין להם הזאה — בכל ארץ ישראל צריך להפריש שניה, כמו מכזיב עד הנהר ועד אמנום, שמפריש חלה שניה שלא תשתכח תורת חלה. **ולית** הלכתא כוותיה — בהא דמצריך טבילה, אלא אפילו טבילה לא בעי. ולשון הקונטרס לא משמע כן. **שנה** בשנה איזהו שנה שנכנסת בחברתה — גבי "כשכיר שנה בשנה" (ויקרא כה) — שכירות של שנה זו אין משתלם אלא בשנה אחרת (בבא מציעא סה,א). דרשינן בכל חד מעניינא דקרא. דגבי מעשר דכתיב "שנה בשנה", דדרשינן לקמן (נג,ב): שאין מתעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. וצריך לאוקמא הך שמעתא דשנה בלא רגלים, שברגלים לחודייהו בכל שנה איכא "בל תאחר", כדאמר בפרק קמא דראש השנה (ו,ב). ואם תאמר: והא מיבעי לבדדרשינן בתמורה פרק "ואלו קדשים" בסופו (כא,ב); ואין נפסל משנה לחברתה. ובן עזאי דריש בפרק שני דזבחים (כט,א) ובפרק קמא דראש השנה (ו,א): "המקריב אותו לא יקרבו" — אותו ב"לא יקרבו", ואין מאחר נדרו ב"לא יקרבו". ומצריך התם תרי קראי, חד לבכור וחד לשאר קדשים! ויש לומר: דהך דשמעתין דהכא נפקא ליה מדאחרים דהתם בזבחים (כט,א), ובראש השנה (ה,ב) ובתמורה (כא,ב): מקיש בכור למעשר, מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה כו'. ובתמורה (שם,ב) נמי קאמר דאחרים מוקמי קרא ד"תאכלנו שנה בשנה" לדהכא, והנהו דהכא נמי סברי באחרים. [שייך לעמוד הבא] **הוה** אמינא בחזה ושוק של תודה — לרבי עקיבא לית ליה כי הך סברא בסוף "איזהו מקומן" (זבחים נז,א). ומפרש דהתם פליגי בהימנו ודבר אחר אי הוי היקש או לא.

רש"ל

וכי הזאה יש לנו — בזמן הזה דכיון דאין עכשיו הזאה בזמן הזה, הערב שמש נמי לא בעי. **לא ליחוש ליה לסבא** — בתמיה. וכי לא נחוש לבבוד רב עמרם שאינו בכאן ואין טוב להורות שום הוראה עד שיבא. **טובל ואוכל** — ואין צריך הערב שמש. **ולית הלכתא כוותיה** — התלמוד קמהדר ליה. **דלישנה דידיה מנינן**— דאם נולד הבכור בניסן, רשאי לקיימו עד ניסן אחר, ולא אמרינן: מתשרי ששלמה שנת מנין עולם — שלמה נמי שנת הבכור. **זו שנה של בכור** — כלומר, דכי אזלת אחר שנת הבכור, היא נכנסת בחברתה. דכי הוי לבכור שנה אחת — נכנסה שניה למנין עולם מתשרי. **יום אחד בשנה זו** — דכי שוחטו ביום אחרון לשנתו — יכול לאוכלו אותו היום, ויום המחרת שהוא משנה שניה, דהיינו שני ימים. **ולדבי רב מנא** להו — דלשנה דידיה מנינן. **מקדשים** — משאר קדשים הבאים בני שנה, דכתיב בהו "כבש בן שנתו". **וכשרם יהיה לך כחזה התנופה** — בבכור מישתעי, בסדר "ויקח קרח". [מכאן שייך לעמוד הבא] תודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה. והמורם ממנה, דהיינו חזה ושוק, כיוצא בה הוא. ואידך

וְכִי הַזָּאָה יֵשׁ לָנוּ אֲמַר לֵיהּ רָמִי בַּר חָמָא: לָא לֵיחוּשׁ לֵיהּ לְסָבָא אַדְּהָכִי אֲתָא רַב עַמְרָם, אֲמַר לְהוּ, הָכִי אָמַר רַב: טְמֵא מֵת טוֹבֵל וְאוֹכֵל בִּתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ. וְלֵית הִלְכְתָּא כְּוָותֵיהּ; דְּאָמַר מָר זוּטְרָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת: טְמֵא שֶׁרֶץ טוֹבֵל וְאוֹכֵל בִּתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ, וְלֵית הִלְכְתָּא כְּוָותֵיהּ. "בְּכוֹר נֶאֱכָל שָׁנָה בְּשָׁנָה" כו'. מִדְּקָאָמַר "נוֹלַד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שָׁנָתוֹ" - לְמֵימְרָא דִּלְשָׁנָה דִּידֵיהּ מָנִינַן. מָנָא הָנֵי מִילֵּי דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר קְרָא: "לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה", אֵיזוֹהִי שָׁנָה שֶׁנִּכְנֶסֶת בַּחֲבֵרְתָּהּ - הֲוֵי אוֹמֵר: שָׁנָה שֶׁל בְּכוֹר. דְּבֵי רַב תָּנָא: "שָׁנָה בְּשָׁנָה" - יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה זוֹ וְיוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה זוֹ, לִימֵּד עַל הַבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. דְּבֵי רַב מְנָא לְהוּ - לְפִי מִקְּדָּשִׁים. -

וְקָדָשִׁים גּוּפַיְיהוּ מְנָלַן אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: אָמַר קְרָא "כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ" - שְׁנָתוֹ שֶׁלּוֹ, וְלֹא שָׁנָה שֶׁל מִנְיַן עוֹלָם. וְרַב, נֶאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, מְנָא לֵיהּ - נָפְקָא לֵיהּ מִ"וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לְךָ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין" - הִקִּישׁוֹ הַכָּתוּב לְחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים, מַה לְּהַלָּן - שְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, אַף כָּאן - שְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד.

ואידך:

וְכִי הַזֶּאֶה יֵשׁ לָנוּ בזמן הזה, ומכיון שכך, גם הערב שמש אין צריך. **אָמַר לֵיהּ רָמִי בַּר חָמָא, לֹא לֵיחוּשׁ לֵיהּ לְסָבָא** – האם לא נחוש לכבודו של רב עמרם שאינו כאן ואין טוב להורות כלום עד שיבוא. **אַדְּהָכִי אֲתָא רַב עַמְרָם** ושאלו לפניו שאלה זו, **וְאָמַר לְהוּ, הָכִי אָמַר רַב, טְבָא מִת טוֹבֵל וְאוֹכֵל בִּתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ** ואינו צריך הערב שמש. מסיקה הגמרא: **וְלֵית הִלְכְתָּא כְּוָותֵיהּ,** אלא טמא מת צריך הערב שמש כדי לאכול בתרומת חוץ לארץ.

הגמרא מביאה נדון דומה לגבי טמא שרץ האם צריך הערב שמש כדי לאכול בתרומת חוץ לארץ: **(ד)אָמַר מַר זוּטְרָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת, טְבָא שֶׁרֶץ טוֹבֵל וְאוֹכֵל בִּתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ** ואינו צריך הערב שמש. מסיקה הגמרא: **וְלֵית הִלְכְתָּא כְּוָותֵיהּ** וצריך טמא שרץ הערב שמש כדי לאכול בתרומת חוץ לארץ.

שנינו במשנה: **בְּכוֹר** מצותו לכתחילה שיהיה **נֶאֱכָל שָׁנָה בְּשָׁנָה** – בתוך שנתו הראשונה בין תם ובין בעל מום. והמשיך התנא ואמר שאם נולד לו מום בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש. ומשמע מלשון המשנה 'בתוך שנתו' שמונים את שנת הבכור מזמן שנולד ולא לפי שנת העולם.

הגמרא מבררת מה המקור לכך. מדייקת הגמרא: **מִדְּקָאָמַר 'נוֹלַד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ', לְמֵימְרָא דִּלְשָׁנָה דִּידֵיהּ מָנֵנַן** – שאנו מונים את שנת הבכור לפי שנה שלו מזמן שנולד, ולא לפי שנות העולם שמונים מתשרי. מבררת הגמרא: **מִנָּא הָנֵי מִילֵּי.** משיבה הגמרא: **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר קְרָא** לגבי בכור (דברים טו כ) **'לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה', וְיֵשׁ לִלְמוֹד מִמַּשְׁמַעוּת הַפָּסוּק אֵיזוֹהִי שָׁנָה שֶׁנִּכְנֶסֶת בַּחֲבֵרְתָּהּ** כמשמעות הלשון 'שנה בשנה', **הֲוֵי אוֹמֵר** שהיא **שָׁנָה שֶׁל בְּכוֹר** שאנו מונים אותה לפי שנתו מזמן שנולד ונמצא שלגבי שנות העולם שנתו מתחילה בשנה אחת וממשיכה בשנה שלאחריה.

הגמרא מביאה שרב דרש פסוק זה באופן אחר: **דְּרַבִּי רַב תָּנָא** מפסוק זה דין אחר, שמה שנאמר בפסוק (דברים טו כ) 'לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה', הכוונה שהבכור נאכל **יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה זוֹ וְיוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה זוֹ,** שאם שחטו ביום האחרון של שנתו, יכול לאוכלו ביום שחיטתו וגם ביום המחרת שהוא מהשנה השניה, ונמצא שפסוק זה **לִימֵּד עַל הַבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד.**

מאחר ודבי רב למדו מ'שנה בשנה' דין אחר, מבררת הגמרא מהיכן נלמד לדבריהם שמונים את שנת הבכור מזמן לידתו. מבררת הגמרא: **דְּרַבִּי רַב מְנָא לְהוּ** את הדין הנשמע ממשנתינו שאנו מונים לבכור מזמן לידתו ולא מתשרי כשנת העולם. משיבה הגמרא: **יָלְפִי מָקְדָּשִׁים** הבאים בני שנה, שמונים להם את השנה לפי שנתם ולא לפי שנת העולם.

מבררת הגמרא: **וְקָדָשִׁים גּוּפֵיהוּ מְנָלָן** שאנו מונים לפי שנתו של הקרבן ולא לפי שנת עולם. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, אָמַר קְרָא** (ויקרא יב ו) **'בֶּכֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ'** ומשמע **שְׁנָתוֹ שֶׁלּוֹ וְלֹא שָׁנָה שֶׁל מִנְיַן עוֹלָם.**

הגמרא מבררת מהיכן למד רב שהבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. מבררת הגמרא: **וְרַב** שדרש מ'שנה בשנה' שהמנין הוא לפי שנת הבכור, את הדין שהבכור **נֶאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, מְנָא לֵיהּ.** משיבה הגמרא: **נָפְקָא לֵיהּ מִ'וּבִשַּׂרְכֶם יִהְיֶה לָךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין'** האמור לגבי בכור (במדבר יח יח), **הִקִּישׁוֹ הַכָּתוּב** [–את הבכור] **לְחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים,** כדי ללמוד מהם, **מַה לְּהַלָּן** – בשלמים, זמן אכילתם הוא **שְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, אַף כָּאן** – בבכור, זמן אכילתו הוא **שְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד.**

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' א

מוכיחה הגמרא: **אֶלָּא פְּשִׁיטָא** – פשוט הוא שמשנתינו היא כדברי **רַבִּי יְהוּדָה,** שבנשחט הבכור נחלקו. **וּבְמַאי** – באיזה אופן מדובר. **אִילֵימָא** שמדובר **בְּמֵת** הבכור, הרי **בֵּין לַעֲקַבְיָא וּבֵין לְרַבָּנָן, אִידֵי וְאִידֵי** – גם הצמר שנראה כחלק משאר הצמר שהיה מחובר בשעת מיתה, וגם הצמר שניכר בפני עצמו, **מֵיסַר אָסְרִי** – אסורים הם בהנאה. הצמר שניכר בפני עצמו אסור לפי שגם עקביא לא התיר במת הבכור, אלא בנשחט. והצמר שנראה כשאר הצמר, אסור הוא כשאר הצמר שהיה מחובר לבכור בשעת מיתה. **אֶלָּא לָאו** – על כרחינו לפרש שמדובר **בְּשֶׁחָטוֹ. וְאִי** כדעת **עַקַבְיָא** היא, **אִידֵי וְאִידֵי** – בין הצמר שנראה כשאר כל הגיזה, ובין הצמר הניכר בפני עצמו שנתלש מחיים, **מִשְּׁרָא שָׁרֵי** – יש להם להיות מותרים, לפי שגם הצמר המחובר מותר על ידי השחיטה, וגם הצמר שנפרד לגמרי ומונח בחלון, מותר בהנאה לאחר שחיטה. **אֶלָּא לָאו** – על כרחינו כדעת **רַבָּנָן הִיא,** והצמר המחובר ניתר בשחיטה כמו שהבהמה עצמה ניתרת, אבל הצמר שנפרד מחיים, אין שחיטה מתירתו. ולכך אמרו, שהצמר שנראה כחלק משאר הצמר המחובר מותר הוא בהנאה, והצמר שניכר בפני עצמו שנתלש מחיים, אין לו היתר. **וְאִם כֵּן שְׁמַע מִינָּהּ שֶׁבִּשְׁחָטוֹ פְּלִיגִי** עקביא וחכמים. מסיקה הגמרא: שאכן **שְׁמַע מִינָּהּ** – יש ללמוד כן ממשנתינו.

הגמרא דנה לדעת חכמים, שצמר שנתלש מבכור בין מתם ובין מבעל מום, אסור בהנאה גם לאחר שחיטתו, מהו הדין בצמר שנתלש משאר קרבנות ואחר כך נשחטו הקרבנות, האם מותר הוא בהנאה או לא. מסתפקת הגמרא: **בָּעֵי רַבִּי יַנַּאי, הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מֵעוֹלָה תְּמִימָה, מַהוּ** – האם הצמר שנתלש מחיים מותר בהנאה כמו שאר הצמר המחובר, או לא. ויסוד הספק הוא, האם יש לחוש שמא ישהה את העולה מלהקריבה כדי שיתרבה אצלו הצמר ולאחר מכן יהנה ממנו, או שאין חוששים כן.

מקשה הגמרא: **תּוֹלֵשׁ** בידים, **מִי אִיכָּא מַאן דְּשָׁרֵי** – האם יש מי שמתיר להנות מהצמר, הרי רשע הוא שעבר על איסור גיזה. **אֶלָּא** אומרת הגמרא שכך יש להקשות, **צֶמֶר שֶׁנִּתְלַשׁ** מאליו **מֵעוֹלָה תְּמִימָה, מַהוּ.**

הגמרא מבארת מדוע הסתפק רב הונא רק לגבי עולה ולא בשאר הקרבנות. מבארת הגמרא: **דְּחַטָּאת וְאָשָׁם** – בצמר שנתלש מקרבנות חטאת ואשם תמימים, **לֹא תִּיבָּעֵי לָךְ** אם הוא מותר בהנאה או לא, שודאי מותר הוא בהנאה, לפי **דְּכֵיוָן דְּלִכַּפָּרָה אָתוּ** – שמאחר שקרבנות אלו באים הם לצורך כפרת הבעלים, ודאי **לֹא מַשְׁהוּ לְהוּ** – אין הבעלים משהים אותם, גם אם יכולים להנות מהצמר שיתרבה אצלם בינתיים, לפי שרוצים הם למהר כפרתם.

מוסיפה הגמרא: **דְּבְכוֹר וּמַעֲשֵׂר** – בצמר שנתלש מבכור ומעשר תמימים, **נַמִּי** אין להסתפק, שודאי הצמר אסור בהנאה, לפי **דְּכֵיוָן דְּלָאו לְכַפָּרָה אָתוּ** – שמאחר שאינם באים לצורך כפרה, אלא הבכור קדוש מאליו, ומעשר מוכרח הוא להקדיש כשיש לו עשר בהמות, ודאי יש לחוש **שֶׁמַּשְׁהוּ לְהוּ** – שאם נתיר את הצמר שנתלש מהם בעודם תמימים, יבואו להשהות מלהקריבם, כדי שיתרבה אצלם הצמר הנתלש. **כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ, בְּדֵעוֹלָה** – בצמר שנתלש מקרבנות עולה, והספק הוא **מַאי** – האם הצמר מותר בהנאה או לא.

מבארת הגמרא את צדדי הספק: האם מִכֵּיוָן

שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** – דבי רב, מדוע לא למדו זאת מההיקש לחזה ושוק של שלמים. משיבה הגמרא: **אִי מֵהָתָם אִיכָּא לְמֵימַר** שההיקש הוא לחָזֶה **וָשׁוֹק שֶׁל תּוֹדָה** ואינם נאכלים אלא ליום ולילה בלבד.

שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** – רב, מנין לו שאין ההיקש לחזה ושוק של תודה. משיבה הגמרא: באמת אף לרב ההיקש הוא לתודה ולא לשלמים, והלימוד של רב שהבכור נאכל שני ימים ולילה הוא ממה **שאָמַר קְרָא** בסוף הפסוק שם 'לְךָ יִהְיֶה' ותיבות אלו מיותרות שהרי קודם לכן נכתב 'ובשרם יהיה לך' אלא **שהוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב הֲוָיָה אַחֶרֶת** – זמן נוסף שהבשר נאכל **בַּבְּכוֹר** חוץ מיום ולילה הנלמדים מחזה ושוק של תודה, ולכך זמן אכילתו הוא שני ימים ולילה אחד.

שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** – דבי רב, מדוע לא למדו שהבכור נאכל לשני ימים ולילה מריבוי זה. משיבה הגמרא: **(הא) [אי] מֵהָתָם, אִיכָּא לְמֵימַר, הַאי 'יִהְיֶה לָךְ' לִימֵּד עַל בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנּוֹתְנוֹ לַכֹּהֵן, שֶׁלֹּא מְצִינוּ לוֹ לִימוּד בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ** ללמוד ממנו שינתן לכהן, אלא מייתור זה של 'לך יהיה'.

שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** – רב, מנין למד כן. משיבה הגמרא: **אָמַר הכתוב** (במדבר יח יח) **'וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ'** בלשון רבים, שמשמע שיש שני בכורים הניתנים לכהן, והם **אֶחָד תָּם וְאֶחָד בַּעַל מוּם.**

שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** – דבי רב, מה למדו מלשון רבים זה. משיבה הגמרא: הם יאמרו לך ש'**וּבְשָׂרָם' דְּהָנֵי בְּכוֹרוֹת דְּכוּלְּהוּ יִשְׂרָאֵל קָאָמַר** לשון רבים נאמר על הבכורות של כל ישראל ולא על שני סוגים של בכור.

שנינו במשנה: בכור **שנּוֹלַד לוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, רַשַּׁאי** הכהן **לְקַיְּימוֹ כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ,** לאחר שנים עשר חודש אינו רשאי הכהן לקיימו אלא שלושים יום. הגמרא מביאה ספק בפירוש המשנה: **אִיבַּעְיָא לְהוּ, הֵיכִי קָאָמַר,** האם אמר כאן אופן ודין אחד, והיינו שאם **נוֹלַד לוֹ** המום **בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, וּלְאַחַר שְׁנָתוֹ נַמִּי** רשאי לקיימו עוד **שְׁלֹשִׁים** יום, **אוֹ דִּלְמָא** כוונתו לשני אופנים, אופן אחד הוא, **הֵיכָא דְּנוֹלַד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ,** ואז הדין הוא **שרַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ וְתוּ לָא,** והאופן השני הוא, **הֵיכָא דְּנוֹלַד לוֹ** המום **אַחַר שְׁנָתוֹ,** שבאופן זה **אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ אֶלָּא שְׁלֹשִׁים** יום מזמן שנולד המום.

הגמרא מביאה ראיה לפשוט את הספק: **תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא, בְּכוֹר** תם **בְּזְמַן הַזֶּה** שאי אפשר לשוחטו אלא צריך להמתין עמו עד שיפול בו מום, **עַד שֶׁלֹּא נִרְאָה** – שלא נעשה ראוי **לְהַרְאוֹתוֹ לַחֲכָם** מפני שלא נפל בו עדיין מום, **רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ** אפילו **שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וּמִשֶּׁנִּרְאָה לְהַרְאוֹתוֹ לַחֲכָם,** אם **נוֹלַד לוֹ הַמּוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, רַשַּׁאי** הכהן **לְקַיְּימוֹ כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ** מזמן לידתו, **וְאַחַר שְׁנָתוֹ, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ אֲפִילּוּ יוֹם אֶחָד וַאֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת, אֲבָל מִפְּנֵי הַשְּׁבָת אֲבֵידָה לַבְּעָלִים,** שהוא הכהן הזכאי בבכור לאכילה לאחר שיפול בו מום, **אָמְרוּ רַשַּׁאי** – חייב הישראל **לְקַיְּימוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם,** שמא אחר שנתו לא ימצא כהן לתיתו לו, ואם ישחטנו הישראל יש לחשוש שיסריח הבשר ויפסיד הכהן, אך לאחר שלשים יום אינו חייב לקיימו עוד, אלא ישחטנו הישראל וימלחנו עד שימצא כהן. ועלה על דעת הגמרא עתה, שמה שאמרו שמפני השבת אבידה לבעלים רשאי לקיימו שלושים יום, מדובר על האופן הראשון בברייתא שנולד המום בתוך שנתו, והיינו שחוץ ממה שאמרו באופן זה רשאי לקיימו שנים עשר חודש, נותנים לו עוד שלושים יום, ואם כן גם במשנה יש לפרש כן, שאם נולד המום בתוך שנתו יכול לקיימו עוד שלושים יום לאחר שנגמרה שנתו.

דוחה הגמרא: **וַעֲדַיִין תִּיבָּעֵי לִי** גם בפירוש הברייתא, האם מה שאמרו שמקיימו **שְׁלֹשִׁים יוֹם** מדובר דווקא על האופן השני בברייתא, שנפל המום **לאַחַר שְׁנָתוֹ,** אבל כשנפל בתוך שנתו אינו מקיימו עוד שלושים, **אוֹ דִּלְמָא** מדובר גם על האופן הראשון, שנפל המום **קוֹדֶם** סוף **שְׁנָתוֹ,** ואמרו שלאחר סוף השנה מקיימו עוד שלושים יום.

הגמרא מביאה ראיה אחרת: **תָּא שְׁמַע, נוֹלַד לוֹ מוּם בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ,** כלומר חמשה עשר יום לפני סיום שנתו, **מַשְׁלִימִין לוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לאַחַר שְׁנָתוֹ,** הרי שאם נפל המום בתוך שנתו, אינו מקיימו שלושים יום לאחר שנתו, אלא רק חמשה עשר יום להשלמת שלושים. מסיקה הגמרא: **שְׁמַע מִינָּהּ.** הגמרא מביאה שיש להביא ראיה מברייתא זו לדברי רבי אלעזר. אומרת הגמרא: דין זה האמור בברייתא שמשלימים לשלושים יום, **מְסַיֵּיעַ לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, נוֹתְנִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִשָּׁעָה שֶׁנּוֹלַד בּוֹ מוּם,** והיינו שאם נולד המום חמשה עשר יום לפני סוף השנה, משלימים לו עוד חמשה עשר יום משנה הבאה.

הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רבי אלעזר ומקשה מברייתא זו על דבריו: **אִיבָּא דְּאָמְרִי** בשם רבי אלעזר דין אחר, **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מְנַיִן לִבְכוֹר שֶׁנּוֹלַד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחַר שְׁנָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים טו כ) **'לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה',** ומשמעות 'שנה בשנה' היא שתי שנים, ויש לברר, **אֵיזֶה הֵן יָמִים הַחֲשׁוּבִין שָׁנָה, הֱוֵי אוֹמֵר אֵלּוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם,** ומכך יש ללמוד שנותנים לו עוד שלושים יום לאחר סוף השנה הראשונה. מקשה הגמרא: **מֵיתִיבִי** מהברייתא, **נוֹלַד לוֹ מוּם בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, מַשְׁלִימִין לוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחַר שְׁנָתוֹ,** ויש לדייק, **הַשְׁלָמָה אִין, מִיהֲבָא לָא** – דווקא ימי השלמה לשלושים יום נותנים לו לאחר שנתו, אך שלושים יום שלמים אחרים אין נותנים לו. אומרת הגמרא: **תִּיוּבְתָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר תִּיוּבְתָּא.**

משנה

בכור בעל מום, אין שוחטים אותו לקרבן אלא נשחט כחולין בכל מקום. אך אסור לשוחטו עד שיראה אותו מומחה שיבדוק האם מום זה מתיר לשוחטו. משנתינו דנה בדין השוחט את הבכור ומראה את מומו לחכם רק לאחר השחיטה:

הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמַרְאֶה למומחה **אֶת מוּמוֹ** רק לאחר השחיטה, שיבדוק האם היה מום קבוע והיה מותר לשוחטו או שהוא מום עובר והיה אסור לשוחטו, **רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר** לאוכלו, אם יש בו מום קבוע. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שֶׁלֹּא עַל פִּי מוּמְחֶה, אָסוּר** לאוכלו אף שיש בו מום קבוע.

המשנה מבארת מה דינו של מי שאינו מומחה והתיר את הבכור: **מִי שֶׁאֵינוֹ מוּמְחֶה** לראיית מומי הבכור **וְרוֹאֶה אֶת הַבְּכוֹר,** והתירו **וְנִשְׁחַט עַל פִּיו, הֲרֵי זֶה** [–הבכור], **יִקָּבֵר,** ואינו ניתר לאכילה על ידי שחיטה זו, **וְיִשַּׁלֵּם** הרואה שאינו מומחה, את תשלום בכור זה לכהן **מִבֵּיתוֹ,** כלומר מממון עצמו.

גמרא

הגמרא מבארת במה נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר במשנתינו: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, בְּדוּקִין שֶׁבָּעַיִן** – כשהמום שנמצא על ידי המומחה לאחר השחיטה הוא קרום הפרוס על העין, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאָסוּר** אף אם עכשיו נראה למומחה כמום קבוע, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן** – העינים **מִשְׁתַּנִּין** מחמת צער המיתה, ולכן אף אם עכשיו נראה למומחה כמום קבוע, יתכן שאם היה רואה אותו מחיים היה נראה לו כמום עובר, ואם כן אין זו ראיה שנשחט כדין. **לָא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּמוּמִין שֶׁבַּגּוּף** שאינם משתנים, שבהם אם נראה עכשיו כמום קבוע, ודאי שהיה כך גם מחיים, **דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר, גְּזֵרִינַן** לאסור אף **במוּמִין שֶׁבַּגּוּף, אָטוּ דּוּקִין שֶׁבָּעַיִן** שלא יבואו להתיר גם בהם, **וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר, לָא גְּזֵרִינַן**

המשך בעמוד טו

רש"י

ואידך — דמפיק מ"ובשרם יהיה לך" וגו' — ההוא ודאי בחזה ושוק דתודה מישתעי. אלא שני ימים נפקא ליה מ"יהיה לך", דמשמע הויה אחרת לבר מזו. **שלא מצינו בכל התורה כולה** — שיתננו לכהן. אלא מרבויא דהאי "יהיה לך" נפקא. **ואידך** — דמפיק מ"יהיה לך" שני ימים ולילה אחת, בכור בעל מום שנותן לכהן — מ"ובשרם יהיה לך" נפקא, לשון רבים, משמע: אחד תם ואחד בעל מום. **ואידך** — "ובשרם" לא משמע אלא תמימים. והא דנקט לשון רבים — דאבכורות דכולהו ישראל קאי. **ולאחר שנתו נמי שלשים יום** — אף על גב דמום בתוך שנתו נולד טובא. **כל שנים עשר חדש** — עד שיהו לו שנים עשר חדש משנולד. **היכא דנולד בו מום** — לאחר שנתו — רשאי לקיימו שלשים יום משנולד המום. ד"לאחר שנתו" דמתניתין הכי קאמר: ואם לאחר שנתו נולד המום — יקיימנו שלשים יום. **בזמן הזה** — שאין תם ראוי לכלום. **עד שלא נראה להראותו לחכם** — שלא נפל בו מום. אחר שנתו. **אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד** — וקא סלקא דעתך אנולד בו מום בתוך שנתו קאי. וקתני: אבל מפני השבת אבידה לבעלים, דהיינו כהן, דשמא אם ביד ישראל הוי האי בכור לא משכח כהן למיתבי ליה, ואי שחיט ליה יסריח הבשר — אמרו: רשאי לקיימו שלשים יום, ואי לא משכח כהן — שוחטו ומולחו עד שימצא כהן. אלמא, שלשים יום דקאמר — אנולד מום בתוך שנתו קאי. **עדיין תיבעי** — דברייתא גופה איכא לספוקא. דאיכא למימר, הא דקתני: לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו' — הכי קאמר: נולד בו לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו', ועלה קאי: אבל מפני השבת אבידה כו'. **או דלמא קודם שנתו** — כלומר, אם נולד מום קודם שנתו נמי קאמר דלאחר שנתו שלשים יום. **משלימין לו חמשה עשר אחר שנתו** — אלמא, שלשים יום דקתני מתניתין — אנולד בו מום לאחר שנתו קאי. דאי נולד המום בתוך שנתו אפילו יום אחד — ליכא למימר דניתב ליה אחר שנתו שלשים יום, דלית ליה אלא השלמה כדקתני בברייתא. ושמעינן מינה דאי בתוך שנתו נולד המום חדש או חדשים — רשאי לקיימו עד שנתו, דהא כתיב "שנה", ואי לאחר שנה נולד מום, או קרוב לסיום שנתו — יהבינן ליה שלשים יום משנולד המום. **נותנין לו שלשים יום** — אם נולד מום אחר שנתו. **שנה בשנה** — שתי שנים משמע. שלשים יום בשנה חשובין שנה לדברי הכל, בפירקא קמא דראש השנה (י"ב). **השלמה אין מיהבא לא** — מיהבא שלשים יום שלימים לא יהבינן. **משנה והראה מומו** — לאחר שחיטה ונמצא קבוע. **גמרא** דוקין — טייל"א, כמו "הנוטה כדוק שמים" (ישעיהו מ). **משתנין** — מפני צער מיתה משתנה העין. ואף על גב דהשתא מיתחזי קבוע, אי הוה חזי ליה מחיים הוה מיתחזי עובר. **שבגוף** — כגון נסדקה אזנו. **מפני המשתנין** — כלומר, מפני דוקין שבעין, שמשתנין, גזירה למומין שבגוף אף על פי שאין משתנין.

מתניתין

וְאִידָּךְ: אִי מֵהָתָם, אֵיכָא לְמֵימַר: חָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל תּוֹדָה. - וְאִידָּךְ: אָמַר קְרָא: "לְךָ יִהְיֶה" - הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב הֲוָיָה אַחֶרֶת בַּבְּכוֹר. - וְאִידָּךְ: הָא מֵהָתָם אֵיכָא לְמֵימַר: הַאי "יִהְיֶה לְךָ" - לִימֵּד עַל בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנּוֹתְנוֹ לַכֹּהֵן, שֶׁלֹּא מָצִינוּ לוֹ בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ. - וְאִידָּךְ: אָמַר "וּבְשָׂרָם" - אֶחָד תָּם וְאֶחָד בַּעַל מוּם. - וְאִידָּךְ: "וּבְשָׂרָם" דְּהָנֵי בְּכוֹרוֹת דְּכוּלְּהוּ יִשְׂרָאֵל קָאָמַר. "נוֹלַד לוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ". אִיבַּעְיָא לְהוּ: הֵיכִי קָאָמַר נוֹלַד לוֹ בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וּלְאַחַר שְׁנָתוֹ - נַמִּי שְׁלֹשִׁים. אוֹ דִּלְמָא: הֵיכָא דְּנוֹלַד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְתוּ לָא, וְהֵיכָא דְּנוֹלַד לוֹ אַחַר שְׁנָתוֹ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ אֶלָּא שְׁלֹשִׁים תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: בְּכוֹר בַּזְּמַן הַזֶּה, עַד שֶׁלֹּא נִרְאָה לְהַרְאוֹתוֹ לֶחָכָם - רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים. וּמִשֶּׁנִּרְאָה לְהַרְאוֹתוֹ לֶחָכָם, נוֹלַד לוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אַחַר שְׁנָתוֹ אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ אֲפִילּוּ יוֹם אֶחָד, וַאֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת, אֲבָל מִפְּנֵי הַשָּׁבַת אֲבֵידָה לַבְּעָלִים אָמְרוּ: רַשַּׁאי לְקַיְּימוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם. - וַעֲדַיִין תִּיבְּעֵי לִי: שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחַר שְׁנָתוֹ, אוֹ דִּלְמָא קוֹדֶם שְׁנָתוֹ - תָּא שְׁמַע: נוֹלַד לוֹ מוּם בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - מַשְׁלִימִין לוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחַר שְׁנָתוֹ, שְׁמַע מִינָּהּ. מְסַיֵּיע לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: נוֹתְנִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִשָּׁעָה שֶׁנּוֹלַד בּוֹ מוּם. אִיבָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִנַּיִן לִבְכוֹר שֶׁנּוֹלַד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחַר שְׁנָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה", אֵיזוֹ הֵן יָמִים הַחֲשׁוּבִין שָׁנָה - הֲוֵי אוֹמֵר אֵלּוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם. מֵיתִיבֵי: נוֹלַד לוֹ מוּם בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - מַשְׁלִימִין לוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחַר שְׁנָתוֹ; הַשְׁלָמָה - אִין, מִיהֲבָא - לָא! תִּיוּבְתָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, תִּיוּבְתָּא.

מִשְׁנָה הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמַרְאֶה אֶת מוּמוֹ - רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שֶׁלֹּא עַל פִּי מוּמָחֶה - אָסוּר. מִי שֶׁאֵינוֹ מוּמְחֶה, וְרוֹאֶה אֶת הַבְּכוֹר, וְנִשְׁחַט עַל פִּיו - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר, וִישֻׁלַּם מִבֵּיתוֹ.

גְּמָרָא אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: בְּדוּקִין שֶׁבָּעַיִן - דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּין. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּמוּמִין שֶׁבַּגּוּף, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: גְּזֵרִינַן מוּמִין שֶׁבַּגּוּף אֲטוּ דּוּקִין שֶׁבָּעַיִן, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: לָא גְּזֵרִינַן מוּמִין שֶׁבַּגּוּף אֲטוּ דּוּקִין שֶׁבָּעַיִן. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמַרְאֶה אֶת מוּמָיו - רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּדוּקִין שֶׁבָּעַיִן - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּין, בְּמוּמִין שֶׁבַּגּוּף - מוּתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מִשְׁתַּנִּין. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּין. מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּין סָלְקָא דַּעְתָּךְ! מוּמִין שֶׁבַּגּוּף מִי מִשְׁתַּנִּין אֶלָּא: מִפְּנֵי הַמִּשְׁתַּנִּין. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק:

מתניתין

תוספות

שלא מצינו לו בכל התורה כולה — פירש בקונטרס: שיתננו לכהן, אלא מריבויא. לפירושו כן יכול לומר בכל דרשות! ומפרש רבינו יצחק דהכי קאמר: שלא מצינו לו בכל התורה כולה שיתננו כולה כיוצא בזה. דחטאת ואשם, שהם לכהן כשקריבין למזבח, אם הוממנו, שהמזבח מפסיד חלקו — מפסיד גם לכהן. אבל בכור — אפילו בעל מום דכהן הוא. וכן החיא דפרק "שתי מדות" (מנחות צא,ב) גבי נסכים: "לכבש האחד" — זה אחד עשר של מעשר, שלא מצינו לו בכל התורה כולה שיהא טפל חמור מן העיקר. דהוה מצי למימר: אחד עשר של מעשר יוכיח, כדמשני אמותר מפסח. וכן בשבת בפרק "אמר רבי עקיבא" (פג,ב): זה היסטו של זב, שלא מצינו בכל התורה כולה דטומאה המסטת תטמא.

ואידך ובשרם דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר — בסוף "איזהו מקומן" (זבחים נז,א) משני: רבי ישמעאל מ"בשרם" דהנך [בכורות] קאמר. משמע רוצה לומר דקאי אבכור שור וכשב ועז דכתיב לעיל מיניה. ושינויא אחרינא הוא. ואם תאמר: והא תנא לא דריש מידי מ"ובשרם" לשון רבים. ובסוגיא דהתם לעיל (שם נו,ב) דריש רבי יוסי הגלילי: "דמו" לא נאמר אלא "דמם", "חלבו" לא נאמר אלא "חלבם" — לימד על בכור ומעשר שטעונין מתן דמים ואמורין למזבח! ויש לומר: דפלוגתא היא בריש פרק "בית שמאי" (בזבחים לז,א), ורבי ישמעאל נפקא ליה מ"דם זבחיך ישפך". **עד** שלא נראה להראותו לחכם — פירש בקונטרס: שלא נפל בו מום. וקשה: מאי רשאי לקיימו שתים ושלש שנים? על כרחיך יקיימנו! ודוחק לפרש "רשאי" לשון חייב, כי ההיא דערבין (כח,ב), דמקדישין אותו הקדש עילוי, כמה אדם רוצה ליתן בקרבן זה לעשותו עולה אף על פי שאינו רשאי, דפירושו כמו אף על פי שאינו חייב. והוה מצינן לפרש דנקט: רשאי לקיימו, כלומר — ואין זקוק לכונסו לביפה, אף על גב דשאר קדשים שהקדיש והחרים בזמן הזה, אמרינן בפרק קמא דעבודה זרה (יג,א): בהמה תעקר, דנועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה. אבל היה משמע דאם היה רוצה לכונסו לביפה — כונסו. ומעשים בכל יום ששומרים אותם עד שיפול בהם מום. ונראה לפרש: עד שלא נראה להראותו לחכם — שלא נודמן לו חכם אחר שנפל בו מום. שאין זקוק להוליכו במקום רחוק למקום שהחכם שם.

מפני השבת אבידה לבעלים — פירש בקונטרס: דהיינו כהן, דזימנין דלא משכח כהן למיתבא ליה, ואם ישחטנו מיד יסרח. לפיכך רשאי לקיימו שלשים יום אחר שנתו. ואומר רבי: דמיירי ביד כהן, ואין צריך עכשיו לבשר, ונתנו לו חכמים זמן שלשים יום. אבל ישראל לעולם ממתין עד שימצא כהן.

רבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף כו' — ואומר רבי: דאף על גב דאמרינן בריש "אף על פי" (כתובות נז,א) דהלכה כרבי מאיר בגזירותיו, הך דהכא קרי ליה בסמוך "קנסא", דקא קניס רבי מאיר. ובשאלתות דרב אחאי פירש דהלכה כמותו דוקא בגזירותיו, ולא בקנסא. ופסקו דאין הלכה כמותו בההיא דמעוברת חברו ומינקת חברו, דקאמר רבי מאיר: יוציא ולא יחזיר עולמית. וסוגיא דשמעתין בריש "החולץ" (יבמות לז,א) דלא כרבי מאיר. וכן סוגיא דשמעתין כרבי יהודה, דלרבי מאיר קנסינן בכולהו מפני המשתנין. ובסמוך דקאמר: לימא תנן סתמא כרבי מאיר — הא משני: דילמא בדוקין שבעין ודברי הכל. וכן הוא אמת. ומתוך כך פוסק רבי דלא כרבי מאיר דקניס בשטר שיש בו רבית, דאין גובה לא את הקרן ולא את הרבית (בבא מציעא עב,א).

תוספות

רביע לדקה ומחצה לגסה — ואף על פי שפירש בקונטרס: משום דהוי ממון המוטל בספק, שמא יתירנו חכם על מום, ושמא לא יתירנו — לאו משום דתיתי כסומכוס, אלא תקנת חכמים בעלמא הוא. ואף על גב דאיירי בכל מום, אפילו ידוע שיתירנו מומחה על ידו — מכל מקום חשיב ליה ספק קצת, דשמא לא מזקיק ליה מומחה. וגם לא פליג בין מום. ואי הוה מיירי דר ברייתא בדוקין שבעין דוקא — הוה ניתא טפי, דהכי נמי קיימא לן כרבי יהודה כדפרישית, ולדידיה אינו נקבר אלא בדוקין שבעין. ועוד יש לפרש: דהיינו טעמא דמשלם מחצה — ששיערו חכמים דאינו שוה יותר כל זמן שעומד בספק, שעדיין לא הותר. ובתרומה נמי אשכחן שאינו שוה אלא כמחצה של חולין, כדאמרינן בפרק "אף על פי" (כתובות נח,א): כל מקום שהוזכר תרומה — נותן לה כפלים בחולין. ומיהו, לא דמי ממש לתרומה, דאסורה לזרים ואסורה בטומאה. אבל בכור — מומין שרי לגמרי כצבי וכאיל.

משום גזירת מגדלי בהמה דקה — פירוש: שהחמירו עליהם חכמים שלא לגדלם כי אם בחורשין חוץ ליישוב, ויש בה טורח גדול, ואינו שוה אלא רביע, דהיינו מחצה פחות מן הגסה. וגם בקונטרס פירש כן — מפני טורח גזרו לה. אבל לא דקדק ליישב לשון גזירה. **דן** את הדין כו' — בפרק קמא דסנהדרין (ו,א) פריך מינה לרבי אבהו שאמר: שנים שדנו אין דיניהן דין. ותימה: מנא ליה דמיירי ביחיד? אי משום דקתני "דן את הדין" לשון יחיד — הא בריש "אלו טריפות" (חולין מד,ב) קתני: דן את הדין, ולא מיירי ביחיד, כדקתני: ובולן רשאין ליקח! ויש לומר: דהתם קתני דומיא דעדים. אבל מתניתין דהכא מיירי כולה ביחיד, דקתני סיפא: ואם היה מומחה לבית דין כו', ומעשה ברבי טרפון כו'. ורישא נמי: מי שאינו מומחה וראה את הבכור. **לימא** תנן סתמא כרבי מאיר כו' — תימה: דלא דייק הכא מרישא, דמי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו. דהדהיא מה נפשך כרבי מאיר אתיא, דדאין דינא דגרמי. דלא מתוקמא בנשא ונתן ביד — דהא "נשחט על פיו" קתני. וב"הגוזל קמא" (בבא קמא ק,א) לא משכח התם משנה דדאין רבי מאיר דינא דגרמי, אלא מברייתא דמוציאת הכרם, והוה ליה לאיתויי מהך. וב"הגוזל בתרא" (שם קיז,ב) גבי ההוא דאתוויי אחוי, דסבר למיחייביה ממתניתין דדן את הדין, וקדחי — אמאי לא חייביה מהך? תרי

מתניתין נמי דיקא — דבמומין שבגוף פליגי, אבל בדוקין לא פליגי. **הואיל ונשחט שלא על פי מומחה** — דלא משכח ביה רבי מאיר שום ריעותא, אלא קנסו דשחטו שלא על פי מומחה. ואי בדוקין שבעין — הוה ליה למתני: רבי מאיר אוסר הואיל ומשתנין. אלא ודאי ליכא ריעותא, דבמומי הגוף פליגי, וקנסא קניס, גזירה משום דוקין. **דכולהו מישתנו** — כל דוקין שבעין משתנין. או דלמא בדוקין גופייהו איכא דמשתני ואיכא דלא משתני. ומיהו למומין שבגוף גזרינן אטו הנך דוקין משתנין. **למאי נפקא מינה** — הא אפילו איכא דלא משתני, הואיל ולא קים לן הי מישתני והי לא מישתני — כולהו אסירי אם נשחטו בלא מומחה! **לאכחושי סהדי** — אם שחטו בלא מומחה, והשתא חזינא ליה קבוע, וקיימי סהדי דלא נשתנה ומראה זה היה לו מחיים. **שקרי נינהו** — ואסור לדברי הכל. **סמכינן עליהו** — ושרי, לרבי יהודה דלא קניס. **סתמא כרבי מאיר** — דאמר לעיל: אחד זה ואחד זה אסור. דקתני: יקבר, ואף על גב דהשתא מיתחזי קבוע. **דלמא בדוקין שבעין** — אמר יקבר, דלדברי הכל משתנין. **כשהוא משלם** — לכהן, נותן רביע דמיו משום בכור בהמה דקה, ולבכור בהמה גסה חצי דמיו. משום הכי משלם מחצה — דממון המוטל בספק הוא, דאיכא למימר: אפסדיה כוליה, דאי לא הוה שרי ליה הכי, כי הוה מייתי ליה קמי מומחה גמור ושרי ליה והוה אכיל ליה, והשתא בעי קבורה. ואיכא למימר דלאו מידי אפסדיה, דדלמא לא הוה מומא, ומומחה גמור לא הוה שרי ליה, ושמא לא הוה נפיל ביה לעולם מום קבוע עד שימות. **מאי טעמא** — רביע לדקה ומחצה לגסה. **גסה הפסידה מרובה** — לפיכך תשלומין מרובין. **לפום פסידא לישלם** — לזה חצי דמיו המרובין, ולזה חצי דמיו המעוטין. **משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה** — משום טורח מגדלי בהמה דקה, שיש בה טורח גדול לגדלה, וזה שהתיר הבכור — הצילו לכהן מטורח גדול. דשמא אם הראהו לאחר — לא היה מתירו לו, והיה לו עוד טיפול מרובה עד שיפול בו מום. להכי נגעו בו דלא משלם אלא רביע. לישנא אחרינא: מפני גזירת מגדלי בהמה דקה, שעוברין על דברי חכמים, כדתנן בבא קמא (עט,ב): אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל — קנסוהו חכמים דלא לישקל אלא ריבעא. ולא מפי המורה. **משנה ואם היה מומחה לבית דין פטור** — דלא מצי מימר ליה: אמאי דיינת ליה, הואיל ולא בקי בדיני **גמרא רבי מאיר דאין דינא דגרמי** — בבבא קמא בפרק "הגוזל עצים" (ק,א): מחיצת הכרם שנפרצה — אומר לו: "גדור", נתייאש הימנה ולא גדרה — הרי זה קידש וחייב באחריותו. גרמי — דגרם לאסור תבואתו של חבירו. **בשלמא חייב את הזכאי**

מַתְנִיתִין נַמִּי דַּיְקָא; רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שֶׁלֹּא עַל פִּי מוּמְחֶה - אָסוּר. שְׁמַע מִינָּהּ: קָנְסָא קָא קָנִיס רַבִּי מֵאִיר, שְׁמַע מִינָּהּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: "מִפִּי הַמִּשְׁתַּנִּין" - וְכוּלְּהוּ מִשְׁתַּנִּי, אוֹ דִּלְמָא - אִיכָּא דְּמִשְׁתַּנִּי וְאִיכָּא דְּלָא מִשְׁתַּנִּי לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ - לְאַכְחוּשֵׁי סָהֲדֵי; אִי אָמְרַתְּ: כּוּלְּהוּ מִשְׁתַּנִּי - שַׁקְרֵי נִינְהוּ, וְאִי אָמְרַתְּ: אִיכָּא דְּמִשְׁתַּנִּי וְאִיכָּא דְּלָא מִשְׁתַּנִּי - סָמְכִינַן עֲלֵיהוּ. מַאי תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: שַׁח לִי רַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּמִן אוּשָׁא: בָּא וְאַרְאֶךָּ בְּדוּקִין שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּים. מִדְּקָאָמַר לֵיהּ "בָּא וְאַרְאֶךָּ" - מִכְּלָל דְּאִיכָּא דְּמִשְׁתַּנִּי וְאִיכָּא דְּלָא מִשְׁתַּנִּי. "מִי שֶׁאֵינוֹ מוּמְחֶה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר וְנִשְׁחַט עַל פִּיו - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ". לֵימָא תְּנַן סְתָמָא כְּרַבִּי מֵאִיר - דִּלְמָא בְּדוּקִין שֶׁבָּעַיִן, וְדִבְרֵי הַכֹּל. תְּנָא: כְּשֶׁהוּא מְשַׁלֵּם - מְשַׁלֵּם רְבִיעַ לְדַקָּה, וּמֶחֱצָה לְגַסָּה. מַאי טַעְמָא אָמַר רַב פַּפָּא: זֶה הֶפְסֵד מְרוּבֶה וְזֶה הֶפְסֵד מוּעָט. - אִי הָכִי, לְפוּם פְּסִידָא לִישַׁלֵּם! אָמַר רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַחָא בַּר אִיקָא: מִשּׁוּם גְּזֵירַת מְגַדְּלֵי בְהֵמָה דַּקָּה נָגְעוּ בָּהּ. **משנה** דָּן אֶת הַדִּין; זִיכָּה אֶת הַחַיָּיב וְחִיַּיב אֶת הַזַּכַּאי, טִימֵּא אֶת הַטָּהוֹר וְטִיהֵר אֶת הַטָּמֵא - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ. וְאִם הָיָה מוּמְחֶה לְבֵית דִּין - פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. **גמרא** לֵימָא תְּנַן סְתָמָא כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּדָאֵין דִּינָא דְּגַרְמֵי אָמַר רַבִּי אֶילְעָא אָמַר רַב: כְּגוֹן שֶׁנָּשָׂא וְנָתַן בְּיָד. - בְּשִׁלְמָא חַיֵּיב אֶת הַזַּכַּאי - כְּגוֹן שֶׁנָּשָׂא וְנָתַן בְּיָד. אֶלָּא זִיכָּה אֶת הַחַיָּיב, הֵיכִי דָּמֵי אִי דַּאֲמַר לֵיהּ "פָּטוּר אַתָּה" - וְהָא לָא נָשָׂא וְנָתַן בְּיָד! אָמַר רָבִינָא: כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ מַשְׁכּוֹן וּנְטָלוֹ הֵימֶנּוּ. טִימֵּא אֶת הַטָּהוֹר - דַּאֲגַע בְּהוּ שֶׁרֶץ, טִיהֵר אֶת הַטָּמֵא - שֶׁעֲיַרְבָן עִם פִּירוֹתָיו. **משנה** וּמַעֲשֶׂה בְּפָרָה שֶׁנִּיטְּלָה הָאֵם שֶׁלָּהּ, וְהֶאֱכִילָהּ רַבִּי טַרְפוֹן לַכְּלָבִים, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים בְּיַבְנֶה וְהִתִּירוּהָ. וְאָמַר תּוֹדוֹס הָרוֹפֵא: אֵין פָּרָה וַחֲזִירָה יוֹצְאָה מֵאֲלֶכְסַנְדְּרְיָא שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁאֵין חוֹתְכִין הָאֵם שֶׁלָּהּ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵּלֵד. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: הָלְכָה חֲמוֹרְךָ, טַרְפוֹן! אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: רַבִּי טַרְפוֹן, אַתָּה מוּמְחֶה לְבֵית דִּין - וְכָל הַמּוּמְחֶה לְבֵית דִּין פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. **גמרא** וְתִיפּוּק לֵיהּ דְּטָעָה בְּדָבָר מִשְּׁנָה, וְטָעָה בְּדָבָר מִשְּׁנָה - חוֹזֵר! - חָדָא וְעוֹד קָאָמַר: חָדָא - דְּטָעָה בְּדָבָר מִשְּׁנָה חוֹזֵר. וְעוֹד, אִי נַמִי בְּשִׁיקּוּל הַדַּעַת טָעִיתָה - מוּמְחֶה לְבֵית דִּין אַתָּה, וְכָל הַמּוּמְחֶה לְבֵית דִּין פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. **משנה** הַנּוֹטֵל שָׂכָר לְהִיוֹת רוֹאֶה אֶת הַבְּכוֹרוֹת - אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מוּמְחֶה

כאילא

משכחת נשא ונתן ביד — שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרעו לבעל דין. **אלא זיכה את החייב היכי דמי** — בעל כרחך לא משכחת לה דעביד מידי, אלא "פטור אתה" קאמר ליה! **שהיה לו משכון** — למלוה, וזה פטר את הלוה, ונטל את המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה. **דאגע בהו שרץ** — הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר: "טמאות הן", ונטל שרץ אחד ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק בהן, ויעמיד דבריו. **שעירבן עם פירותיו** — שהביא טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר: "טהורות", ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו של נשאל. לסוף אמר חכם מומחה: "טמאות הן", וטימאו את השאר שנתערבו בהן. **משנה האם שלה** — רחם שלה. **והאכילה רבי טרפון לכלבים** — ששאלו לו עליה אם טריפה היא, והאכילה לכלבים. **שלא תלד** — מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד, ומוכרין אותן ביוקר, ורוצין שלא ילדו במלכות אחרת, כדי שיהו צריכין להם. וחותכין האם שלה, ואינה מתה — היולכך לאו טריפה היא. **הלכה חמורך טרפון** — הפסדת חמור, שתשלמנו לבעל הפרה. **גמרא ותיפוק ליה** — דאי נמי לאו מומחה הוא — פטור, דטועה בדבר משנה הוא, דתנן ב"אלו טריפות" (חולין נד,א): ניטלה האם — כשירה. וטעה בדבר משנה — חוזר בדיבורו, בסנהדרין (לג,א). וכיון דאי קיימא פרה הוה מצי למיהדר ביה ולמשרייה, אישתכח דמה שאמר לאו כלום הוא זה, וזה שהאכילה לכלבים — איהו הוא דאפסיד אנפשיה! **אי נמי בשיקול הדעת טעית** — דאפילו הוה קיימא — לא מצי למיהדר ביה ולמשרייה, ואישתכח דאיסורו איסור, ואתה הפסדתו — אפילו הכי פטור אתה מלשלם, דמומחה אתה. שיקול הדעת — מפרש בפרק קמא דסנהדרין (ו,א): כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי, ולא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר, וסוגייא דעלמא כחד מינייהו, ואזיל האי ועבד באידך, מה שעשה עשוי ומשלם מביתו. **משנה אין שוחטין** — דלמא משום אגרא קשרי ליה. **אלא אם כן היה מומחה**

כאילא

מַתְנִיתִין נַמִּי דַּיְקָא כביאורו של רבה בר בר חנה שלא נחלקו אלא במומים שבגוף ולא בדוקין שבעין, ממה שנאמר בה, 'רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שֶׁלֹּא עַל פִּי מוּמְחֶה, אָסוּר', שְׁמַע מִינָּהּ, קְנָסָא קָא קָנִים רַבִּי מֵאִיר מחמת שנשחט שלא על פי מומחה אסר רבי מאיר, ואם המחלוקת היא בדוקין שבעין המשתנים, היה למשנה לומר 'רבי מאיר אוסר, הואיל ומשתנין', והיינו שהאיסור הוא משום שאין אנו יודעים שמום זה היה קבוע כבר מחיים, ומכך שלא אמרה כן, משמע שנחלקו רק במומים שבגוף, וקנס רבי מאיר מחמת הגזירה שיבואו להתיר בדוקין שבעין. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִינָּהּ שנחלקו רק במומים שבגוף, אך בדוקין שבעין מודה רבי יהודה שאסור.

הגמרא מביאה ספק בדוקין שבעין האם כולם משתנים או שיש בהם שאינם משתנים: אִיבַּעְיָא לְהוּ, כאשר אמר רבי מאיר בברייתא (לעיל ע"א) שהגזירה במומי הגוף היא מִפְּנֵי דוקין שבעין הַמִּשְׁתַּנִּין, כוונתו דְּכוּלְּהוּ מִשְׁתַּנִּי – שכל הדוקין שבעין משתנים, אוֹ דִּלְמָא, אִיכָּא דְּמִשְׁתַּנִּי וְאִיכָּא דְּלֹא מִשְׁתַּנִּי, ואנו גוזרים על מומים שבגוף שאינם משתנים משום דוקין שבעין המשתנים.

מבררת הגמרא: לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ, והלא גם אם יש מהם שאינם משתנים, מכל מקום מכיון שאיננו יודעים אלו משתנים ואלו אינם משתנים, אם נשחטו שלא על פי מומחה יש לנו לאסור את כולם.

מבארת הגמרא: הדין התלוי בצדדי הספק הוא באופן ששחט בלא להראותו למומחה ועכשיו נראה שהמום קבוע, והנידון הוא לְאַכְּחוּשֵׁי סָהֲדֵי המעידים שהדוק שבעין הנראה עתה קבוע, לא השתנה וכך היה מחיים, אִי אָמְרַת כּוּלְּהוּ מִשְׁתַּנִּי – אם תאמר שכל הדוקין שבעין משתנים, עדים אלו שֶׁקָּרֵי נִינְהוּ, וְאִי אָמְרַת אִיכָּא דְּמִשְׁתַּנִּי וְאִיכָּא דְּלֹא מִשְׁתַּנִּי, סָמְכִינַן עֲלַיְיהוּ שהמום לא השתנה ומתירים את הבכור, כשיטת רבי יהודה במשנה, שלא גזר במומים שאינם משתנים משום מומים המשתנים.

הגמרא חוזרת לספיקה: מַאי. מוכיחה הגמרא: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, שָׁח לִי רַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּמִן אוּשָׁא, בֹּא וְאַרְאֶךָּ בַּדּוּקִין שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּים. מדייקת הגמרא: מִדְּקָאָמַר לֵיהּ 'בֹּא וְאַרְאֶךָּ' ולא אמר לו בסתם שכל דוקין שבעין משתנים, מִכְּלָל דְּאִיכָּא דְּמִשְׁתַּנִּי וְאִיכָּא דְּלֹא מִשְׁתַּנִּי, והוא הראה לו מאותם שמשתנים.

שנינו במשנה: מִי שֶׁאֵינוֹ מוּמְחֶה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר, וְנִשְׁחַט עַל פִּיו, חֲרֵי זֶה – הבכור יִקָּבֵר מפני שאינו ניתר לאכילה על ידי שחיטה זו, וְיִשָּׁלֵם הרואה שאינו מומחה, את תשלום בכור זה לכהן מְבֵיתוֹ, כלומר מממון עצמו.

מבררת הגמרא: לֵימָא תְּנַן סְתָמָא כְּרַבִּי מֵאִיר, שאסר את אכילת הבכור אם לא ראהו מומחה לפני השחיטה, ואף שעכשיו נראה שהמום קבוע. משיבה הגמרא: אין מכך ראיה, דִּלְמָא בְּדוּקִין שֶׁבָּעַיִן, וְדִבְרֵי הַכֹּל שהוא אסור, שהרי כבר ביאר רבה בר בר חנה שאף רבי יהודה מודה בדוקין שבעין שאסור, כיון שמשתנים, ולכן הבכור נקבר.

הגמרא מבארת כמה משלם המתיר את הבכור שלא כדין: תָּנָא, מי שאינו מומחה וראה את הבכור והתירו, משלם מביתו, וּכְשֶׁהוּא מְשַׁלֵּם, מְשַׁלֵּם רְבִיעַ מדמי הבכור לְבַהֲמָה דַּקָּה, וּמֶחֱצָה מדמיו לַנֶּפֶשׁ, ואינו משלם את דמי כולו, משום שממון המוטל בספק הוא, שיש צד לומר שהפסיד לכהן את כולו, שאף אם לא היה זה מתירו, אפשר שאכן היה זה מום קבוע, וכאשר היה מביאו לפני מומחה היה מתירו לאכילה, הרי הזיק את כולו במה שנקבר עכשיו, ולפי זה עליו לשלם כל דמיו. ויש צד לומר שלא הפסידו כלום בהוראתו, שמא לא היה זה מום קבוע והמומחה לא היה מתירו, וגם שמא לא היה נופל בו לעולם מום קבוע עד שימות ונמצא שבקבורתו לא הפסיד כלום, ומכיון שהוא ספק אין עליו לשלם את כולו אלא רק את חצי דמיו.

מבררת הגמרא: מַאי מַעֲמָא שמשלם רבע לדקה ומחצה לגסה, הלא לפי הביאור הנזכר היה עליו לשלם מחצה בין בדקה ובין בגסה. משיבה הגמרא: אָמַר רַב פַּפָּא, זֶה – בבהמה גסה, הוא הֶפְסֵד מְרוּבֶּה ולכן עליו לשלם מחצה, וְזֶה – בבהמה דקה, הוא הֶפְסֵד מוּעָט ולכן אינו משלם אלא רבע. שואלת הגמרא: אִי הָכִי שמשלם לפי ההפסד, לְפוּם פְּסִידָא לִישַׁלֵּם – עדיין יש לומר שישלם בכל אחת את מחצית הפסדה, וגם בדקה ישלם את מחצית ההפסד המועט, ומדוע משלם רבע.

מבארת הגמרא את החילוק באופן אחר: אָמַר רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַחָא בַּר אִיקָא, מִשּׁוּם גְּזֵירַת מְגַדְּלֵי בְּהֵמָה דַּקָּה נְגָעוּ בָּהּ – הטעם שבבהמה דקה משלם רק רבע ולא מחצה, הוא משום שיש טורח גדול לגדל בהמה דקה, ונמצא שזה שהתיר את הבכור שלא כדין, אמנם הפסידו שאינו יכול לאוכלו, אך מצד שני יש לחשב את מה שהציל את הכהן מהטורח הגדול של גידולה אצלו עד שיפול בה מום, ואם היה מראה אותה לאחר, שמא לא היה מתירו והיה עליו לגדלה עוד זמן רב, לכן אמרו שאינו משלם אלא רבע, שהוא המחצה שהיה עליו לשלם על הפסדו פחות מה שהצילו מטורח גידולה.

משנה

לאחר שבמשנה הקודמת הובא דין מי שאינו מומחה והתיר את הבכור, שמשלם את הנזק שגרם, דנה המשנה שלפנינו בענין מי שהורה הוראה בטעות בדיני ממונות והזיק, האם הוראתו קיימת והאם משלם את הנזק.

דיין שאינו מומחה, שדָּן אֶת הַדִּין בדיני ממונות, ובטעות זִיכָּה אֶת הַחַיָּיב וְכן באופן שחִיַּיב בטעות אֶת הַזַּכַּאי. או שבאה לפני החכם שאלה בענין טומאה וטהרה, ובטעות טִימֵּא אֶת הַטָּהוֹר, וְטִיהֵר אֶת הַטָּמֵא, וגרם הפסד ממון על ידי הוראתו, מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, כלומר, גם לאחר שהתבררה טעותו אין מחזירים את הדין, וְיִשָּׁלֵם הדיין מִבֵּיתוֹ – משלו, למי שהפסיד מחמת פסק הדין. וְאִם הָיָה דיין זה מוּמְחֶה לְבֵית דִּין, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם, מכיון שאין המפסיד יכול לומר לדיין מדוע דנת אותי כאשר אינך בקי בדינים, שהרי הוא מומחה ובקי, אלא שטעה, ועל כך אין לחייבו.

גמרא

שנינו במשנה שהדיין צריך לשלם מביתו, הגמרא מבררת האם חייב הדיין גם כאשר לא עשה מעשה בידיו ממש. מבררת הגמרא: לֵימָא תְּנַן סְתָמָא כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּדָאִין דִּינָא דְּגַרְמֵי.

משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֵילָעָא אָמַר רַב, אין הכרח לומר שהמשנה חייבה כאן מדין 'גרמי', אלא מדובר כְּגוֹן שֶׁהדיין נָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד – לאחר שפסק את הדין לקח בעצמו מזה ונתן לזה, והרי הוא מזיק בידים ולכן חייב לשלם אף לרבנן שאינם מחייבים בגרמי.

שואלת הגמרא: בְּשִׁלְּמָא 'חִיַּיב אֶת הַזַּכַּאי', יש לפרש שמדובר כְּגוֹן שֶׁנָּשָׂא וְנָתַן בַּיָּד, והיינו שנטל הדיין עצמו את המעות מהזכאי ונתנם לבעל דין. אֶלָּא הדין השני שבמשנה שהדיין זִיכָּה אֶת הַחַיָּיב, הֵיכִי דָּמֵי, אִי דְּאָמַר לֵיהּ פָּטוּר אַתָּה ובכך זיכהו, מדוע חייב, וְהָא לֹא נָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּינָא, דין זה מדובר כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ למלוה מַשְׁכּוֹן שנתן לו הלוה עבור ההלואה, והנידון היה האם הלוה כבר פרע את חובו וצריך המלוה להחזיר לו את המשכון, והדיין פסק בטעות שהלוה פטור, וּנְטָלוֹ הֵימֶנּוּ – מיד המלוה והחזירו ללוה, ונמצא שהדיין הזיק בידים את המלוה.

המשך בעמוד כו

כְּאִילָּא שהיה גר **בְּיַבְנֶה** והיה חסיד, ומחמת חסידותו לא נחשד להתיר בכור עבור שכר, **שֶׁהִתִּירוּ לוֹ** (**בְּיַבְנֶה**) **חֲכָמִים לִהְיוֹת נוֹטֵל אַרְבַּע אִיסָּרוֹת** לבדיקת מומי **בְּהֵמָה דַּקָּה וְשִׁשָּׁה לְגַסָּה, בֵּין** אם נמצא הבכור **תָּם וּבֵין** אם נמצא **בַּעַל מוּם.**

גמרא

הגמרא מבארת את החילוק בין שכר בדיקת בהמה גסה לדקה. שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** שעבור בדיקת בהמה דקה נטל אילא ארבע, ואילו לבדיקת בהמה גסה נטל שש. מבארת הגמרא: **הַאי** – בכור בהמה גסה, **נָפִישׁ טִירְחֵיהּ** – מרובה הטרחה לבודקו, משום שצריך להשליכו לארץ ולכופתו כדי לראות את מומו, **וְהַאי** – בכור בהמה דקה, **לָא נָפִישׁ טִירְחֵיהּ** – לא מרובה טרחתו.

הגמרא מבארת את אופן נטילת השכר שהותר לאילא: שנינו במשנה שהותר לאילא ליטול שכרו **בֵּין** אם נמצא הבכור **תָּם, וּבֵין** אם נמצא **בַּעַל מוּם.**

שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא** מה שנטל אילא את שכרו כשנמצא **בַּעַל מוּם** קבוע, **מִשּׁוּם דְּקָא שָׁרֵי לֵיהּ** – משום שהתיר את הבכור לשחיטה ונהנה השואל מכך, **אֶלָּא** אם נמצא **תָּם, אַמַּאי** נטל שכר והלא לא נהנה השואל מהפסק, שהרי אסר לו לשוחטו. מבארת הגמרא: משום **דְּאִם כֵּן** שיטול שכר רק כאשר נמצא הבכור בעל מום, **אָתֵי לְמֵיחְשְׁדֵיהּ** – יבואו לחשוד בו, **וְאָמְרִי, הַאי בַּעַל מוּם, תָּם הוּא** – ויאמרו שבכור זה שפסק שהוא בעל מום, באמת תם הוא, **וְהַאי דְּקָא שָׁרֵי לֵיהּ מִשּׁוּם אַגְּרָא** – והתירו כדי לקבל שכר, וכדי לבטל חשד זה אמרו שיטול שכר אפילו אם נמצא תם. שואלת הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן שחוששים לחשד, **תָּם נַמִּי אָמְרִי בַּעַל מוּם הוּא** – גם כאשר יאמר שהוא תם, יאמרו שבאמת הוא בעל מום, **וְהַאי דְּלָא קָשְׁרֵי לֵיהּ** – ומה שאסר לשוחטו ואמר שהוא תם, **סָבַר כִּי הֵיכִי דְּלִשְׁקוֹל אַגְּרֵיהּ זִימְנָא אַחֲרִיתִי** – הוא משום שחשב לקבל שכרו פעם שניה כשיפול בו עוד מום לאחר זמן ויבואו אליו שיבדקנו. משיבה הגמרא: **חַד זִימְנָא תַּקְּנִינוּ לֵיהּ רַבָּנָן, תְּרֵי זִימְנֵי לָא תַּקְּנִינוּ לֵיהּ רַבָּנָן** – פעם אחת תיקנו לו שיטול שכר על ראיית כל בכור ולא שני פעמים, ולכן אין כל חשד.

משנה

המשנה דנה בענין נטילת שכר עבור מעשה מצוה: דיין **הַנּוֹטֵל שָׂכָרוֹ** מבעלי הדינים כדי **לָדוּן** אותם, **דִּינָיו בְּטֵילִים.** וכן הנוטל שכר כדי **לְהָעִיד, עֵדוּתָיו בְּטֵילִין.** וכן הנוטל שכר כדי **לְהַזּוֹת** מי פרה אדומה על הטמא בטומאת מת, **וּלְקַדֵּשׁ** – לערב את אפר הפרה האדומה במים חיים, **מֵימָיו מֵי מְעָרָה** שהם סרוחים ופסולים לטהרת טמא מת, **וְאֶפְרוֹ אֵפֶר מִקְלֶה** כלומר שהוא ככל סתם אפר, שאינו מועיל לטהר את הטמא.

המשנה מביאה אופני היתר תשלום שכר לעושה המצוה: **וְאִם הָיָה** רואה הבכורות או אחד מכל עושי הפעולות המנויים במשנה, **כֹּהֵן,** והאדם הצריך לו מוליכו בדרך שיש בה טומאה, כשאין דרך אחרת טהורה, ובכך הוא **מְטַמֵּאהוּ מֵלַאכוֹל תְּרוּמָתוֹ,** ונמצא שמפסידו, שכאשר הוא טהור יכול לאכול תרומה שדמיה מועטים ועכשיו שנטמא עליו לאכול רק חולין שדמיהם יקרים, לכן המוליכו **מַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ וְסָכוֹ,** משלו, ואין זה נחשב לנתינת שכר. וכן **אִם הָיָה** אחד מעושי הפעולות המנויים במשנה, **זָקֵן, מַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר** ואין זה כנתינת שכר. **וְכֵן** בכל אלו **נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל,** לפי מה שהוא מפסידו כאשר מוליכו לצרכו.

גמרא

הגמרא מבררת מהו המקור לאיסור נטילת שכר עבור הוראה ותלמוד תורה. מבררת הגמרא: **מְנָהֲנֵי מִילֵּי** שאסור ליטול שכר על הוראת דין ועל לימוד תורה. **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר קְרָא** (דברים ד ה) 'רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם וגו' חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי ה' אֱלֹהָי', ונלמד מפסוק זה שאמר להם משה לישראל, **מָה אֲנִי** ציוני ה' ללמד **בְּחִנָּם, אַף אַתֶּם** למדו לאחרים **בְּחִנָּם.**

הגמרא מביאה ראיה ללימוד זה מברייתא: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, 'כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי ה' אֱלֹהָי', מָה אֲנִי בְּחִנָּם אַף אַתֶּם בְּחִנָּם. וּמִנַּיִן שֶׁאִם לֹא מָצָא** ללמוד **בְּחִנָּם, שֶׁיִּלְמַד בְּשָׂכָר, תַּלְמוּד לוֹמַר** (משלי כג כג) **'אֱמֶת קְנֵה', ואמת זו תורה. וּמִנַּיִן שֶׁלֹּא יֹאמַר** אדם שמצא ללמוד רק בשכר, **כֵּשֵׁם שֶׁלְּמַדְתִּיהָ בְּשָׂכָר, כָּךְ אֲלַמְּדֶנָּה** לאחרים **בְּשָׂכָר, תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם) **'אֱמֶת קְנֵה, וְאַל תִּמְכּוֹר'.**

הגמרא מביאה סתירה בין משנתנו למשנה בקידושין. שנינו במשנה: הנוטל שכר **לְהַזּוֹת וּלְקַדֵּשׁ** מי פרה אדומה, **מֵימָיו מֵי מְעָרָה וְאֶפְרוֹ אֵפֶר מִקְלֶה,** כלומר שמעשיו בטלים.

שואלת הגמרא: **וּרְמִינְהוּ** – יש להקשות על דין זה ממה ששנינו בקידושין (נח.) **הַמְקַדֵּשׁ** אשה **בְּמֵי חַטָּאת** או **בְּאֵפֶר חַטָּאת, הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל** שאינו רגיל בהזאה וקידוש, מוכח ממשנה זו שמותר ליטול שכר על הזאה וקידוש, ומקדשה במה שעושה אותם עבורה בחנם, שאם אסור ליטול שכר כמבואר במשנתנו, במה מקדשה, הרי לא קיבלה דבר השוה פרוטה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, לֹא קַשְׁיָא, כָּאן** בקידושין שנאמר שהיא מקודשת ומשמע שמותר ליטול שכר, מדובר כאשר הוא מקדשה **בְּשָׂכָר הֲבָאָה** של האפר ממקום רחוק מירושלים, **וּבשכר מִלּוּי** המים, שאז הוא נוטל את שכר טרחתו, ולא את שכר המצוה, אבל **כָּאן** שנאמר במשנה שאסור ליטול שכר, מדובר **בְּשָׂכָר הַזָּאָה וְקִידּוּשׁ** שהם עצמם הכשר המצוה שאסור ליטול עליה שכר.

מוסיפה הגמרא: **דַּיְקָא נַמִּי** כתירוץ זה, **דְּקָתָנֵי הָכָא 'לְהַזּוֹת וּלְקַדֵּשׁ'** ומשמע שמדובר על ההזאה והקידוש עצמם ועל פעולות אלו נאמר שאסור ליטול שכר, **וְהָתָם קָתָנֵי 'הַמְקַדֵּשׁ בְּמֵי חַטָּאת וּבְאֵפֶר חַטָּאת'** ומשמע שמדובר על מילוי המים והבאת האפר. **שְׁמַע מִינָּהּ** כחילוק שחילק אביי בין המשניות.

שנינו במשנה: **אִם הָיָה** אחד מכל עושי הפעולות המנויים במשנה, **כֹּהֵן,** והאדם הצריך לו מוליכו בדרך שיש בה טומאה, ובכך **מְטַמֵּאהוּ מֵלַאכוֹל תְּרוּמָתוֹ כו',** ונמצא שמפסידו, כיון שעליו לאכול רק חולין שדמיהם יקרים, לכן המוליכו מאכילו ומשקו וסכו משלו.

הכהנים מוזהרים שלא ליטמא למת, שנאמר (ויקרא כא א) 'לנפש לא יטמא'. הגמרא מבררת איך נבנס הכהן למקום הטומאה. שואלת הגמרא: **אִיהוּ גּוּפֵיהּ הֵיכִי אָזֵיל** – איך הלך הכהן בדרך הטמאה והלא עובר בזה על האיסור שמוזהרים הכהנים שלא ליטמא למת. משיבה הגמרא: המשנה עוסקת באופן שמוליכו **לְבֵית הַפְּרָס** – שדה שהיה בה קבר ונחרשה, שהכניסה לשם אסורה לו רק **מִדְּרַבָּנָן,** שגזרו בה חכמים טומאה (אהלות פי"ז מ"א), מחשש שמא הוליכה המחרישה עצמות מן המת שיש בהן שיעור כשעורה ופיזרה אותן על פני השדה, והעובר שם יגע בה או יזיזנה ממקומה, וכיון שהאיסור הוא רק מדרבנן, יכול הכהן ליכנס שם על ידי בדיקה, **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מְנַפֵּחַ אָדָם** בפיו את העפר **בְּבֵית הַפְּרָס,** כדי שלא יגע בעצם, **וְהוֹלֵךְ** שם, שאם יש שם עצם קטנה כשעורה תדחה מלפניו על ידי הניפוח, ומכל מקום לגבי תרומה נטמא ונאסר לאכול אותה, ולכן יכול זה שהוליכו לשם להאכילו ולהשקותו, כתשלום על הפסד זה ואינו נחשב לשכר.

רש"י

כאילא — הדר ביבנה, דחסיד הוא ולא נחשד בכך. **בין אמר להם מום קבוע** — והיה הוא רגיל ליטול כל שכרו. **גמרא מאי מעמא** — לדקה ארבעה איסורות ולגסה ששה **גסה נפיש טירחיה** — להשליכו לארץ, לכפותו, ולראות מומו. **אלא תם** — כי אמר להו מום עובר הוא, אמאי שקיל אגרא הא לא מהני ליה מידי, דמיסר קאסר ליה! **דאם כן** — דלא שקיל אגרא, אתי למיחשדיה כי אמר בעל מום הוא. **תרי זימני לא תקינו ליה רבנן** — דבי הוה אמר תם הוא — הוה שקיל אגריה, וכי מייתי ליה לקמיה כמה זימנין לא שקיל מידי. הלכך ליכא חשדא. **משנה** להזות — מי חטאת. **לקדש** — לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי. **אפר מקלה** — כשאר אפר בעלמא. כל אפר קרוי "אפר מקלה". אבל אם אותו רואה בכורות, או הדיין או העד, או המזה והמקדש, כהן, וזה המוליכו עמו מעבירו במקום טומאה, שאין דרך אחר. **מטמאהו מתרומתו** — ומפסידו, שצריך לקנות חולין ולאכול. ודמי חולין יקרים מדמי תרומה, שהחולין ראוין לכל, ותרומה אינה ראויה אלא לכהנים. **מאכילו** — זה המוליכו, ומשקו וסכו. **ונותן לו שכרו כפועל** — ובגמרא מפרש מאי היא, שלפי מה שהוא מפסידו נותן לו. **גמרא מנא הני מילי** — דאין נוטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה שילמד. **אמת** — תורה. **הרי זו מקודשת** — אלמא יכול ליתן שכר, דאי לא, במאי מקדש להו **אף על פי שהוא ישראל** — ואפילו זה ישראל. דכהנים רגילין בהזאה ובקידוש. **שכר הכאת האפר** — שילך ממקום רחוק לירושלים להביא האפר. **ושכר מילוי המים** — מצי למישקל. דאגר טירחיה שקיל, ולא הכשר המצוה. **כאן שכר הזאה וקידוש** — שהיא היא הכשר מצוה — לא שקיל. **כמי חטאת** — דמשמע מילוי המים. ובאפר — איכא לאוקמא בהבאת אפר. **היכי אזיל** — הא קעבר א"לנפש לא יטמא" (ויקרא כא)! **בבית הפרס** — דאינו מוזהר מלילך בו. **כדרב יהודה מנפח אדם בית הפרס והולך** — דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא, ולא באהל. וכי מנפח ליה — מדחיא מקמיה ולא נגע ביה. ומיהו, בתרומה לא מצי אכיל, דאמרינן בחגיגה בפרק "חומר בקודש" (כה,ב): בודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה. והוהוא "בודקין" מפרש התם, דבהך בדיקה דבית הפרס קאמר. [מכאן שייך לעמוד ב'] **בית הפרס שנידש** — שדשוהו בני אדם ברגליהם — טהור, שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל. ובית הפרס אין בו שום ספק אלא משום עצם כשעורה, דבית הפרס היינו שדה שנחרש בו קבר. **אי נמי כשאר טומאה** — טימאו להאי כהן, כגון נבילות ושרצים שאינו מוזהר עליהן מליגע.

כְּאִילָא בִּיבְנֶה, שֶׁהִתִּירוּ לוֹ בִּיבְנֶה חֲכָמִים לִהְיוֹת נוֹטֵל אַרְבַּע אִיסָּרוֹת לִבְהֵמָה דַּקָּה וְשִׁשָּׁה לְגַסָּה, בֵּין תָּם וּבֵין בַּעַל מוּם. **גְּמָרָא** מַאי טַעֲמָא הַאי נָפֵישׁ טִירְחֵיהּ, וְהַאי לָא נָפֵישׁ טִירְחֵיהּ. "בֵּין תָּם וּבֵין בַּעַל מוּם". בִּשְׁלָמָא בַּעַל מוּם - מִשּׁוּם דְּקָא שָׁרֵי לֵיהּ, אֶלָּא תָּם אַמַּאי - דְּאִם כֵּן אֵתֵי לְמִיחְשְׁדֵיהּ, וְאָמְרִי: הַאי בַּעַל מוּם - תָּם הוּא, וְהַאי דְּקָא שָׁרֵי לֵיהּ - מִשּׁוּם אַגְּרָא. - אִי הָכִי, תָּם נַמִּי אָמְרִי: בַּעַל מוּם הוּא, וְהַאי דְּלָא קָשְׁרֵי לֵיהּ - סָבַר כִּי הֵיכִי דְּלִשְׁקוֹל אַגְּרֵיהּ זִימְנָא אַחֲרִיתִי? - חַד זִימְנָא תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנַן, תְּרֵי זִימְנֵי לָא תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנַן. **מִשְׁנָה** הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לָדוּן - דִּינָיו בְּטֵילִים, לְהָעִיד - עֵדוּתָיו בְּטֵילִין. לְהַזּוֹת וּלְקַדֵּשׁ - מֵימָיו מֵי מְעָרָה, אֶפְרוֹ אֵפֶר מִקְלֶה. אִם הָיָה כֹּהֵן, מְטַמְּאֵהוּ מִתְּרוּמָתוֹ - מַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקוֹ וְסָכוֹ, וְאִם הָיָה זָקֵן - מַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר. וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל. **גְּמָרָא** מְנָהֲנֵי מִילֵּי אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר קְרָא: "רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם" וגו', מָה אֲנִי בְּחִנָּם - אַף אַתֶּם בְּחִנָּם. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: "כַּאֲשֶׁר צִוָּנִי ה' אֱלֹהַי", מָה אֲנִי בְּחִנָּם - אַף אַתֶּם בְּחִנָּם. וּמִנַּיִן שֶׁאִם לֹא מָצָא בְּחִנָּם, שֶׁיִּלְמַד בְּשָׂכָר תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֱמֶת קְנֵה". וּמִנַּיִן שֶׁלֹּא יֹאמַר: כֶּשֶׁם שֶׁלְּמַדְתִּיהָ בְּשָׂכָר, כָּךְ אֲלַמְּדֶנָּה בְּשָׂכָר תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֱמֶת קְנֵה וְאַל תִּמְכֹּר". "לְהַזּוֹת וּלְקַדֵּשׁ - מֵימָיו מֵי מְעָרָה, אֶפְרוֹ אֵפֶר מִקְלֶה". וּרְמִינְהוּ: הַמְקַדֵּשׁ בְּמֵי חַטָּאת, בְּאֵפֶר חַטָּאת - הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל! אֲמַר אַבָּיֵי: לָא קַשְׁיָא, כָּאן - בִּשְׂכַר הֲבָאָה וּמִלּוּי, כָּאן - בִּשְׂכַר הַזָּאָה וְקִידּוּשׁ. דַּיְקָא נַמִּי, דְּקָתָנֵי הָכָא: "לְהַזּוֹת וּלְקַדֵּשׁ", וְהָתָם קָתָנֵי: "הַמְקַדֵּשׁ בְּמֵי חַטָּאת וּבְאֵפֶר חַטָּאת", שְׁמַע מִינָּהּ. "אִם הָיָה כֹּהֵן מְטַמְּאֵהוּ מִתְּרוּמָתוֹ" כו'. אִיהוּ גּוּפֵיהּ הֵיכִי אָזֵיל - לְבֵית הַפְּרָס דְּרַבָּנַן, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מְנַפֵּחַ אָדָם בֵּית הַפְּרָס, וְהוֹלֵךְ.

ורב

כפועל

תוספות

תרי זימני לא תקינו ליה רבנן — ואם תאמר, אבתי אמרי: האי תם הוא, והאי דשרי ליה — לפי שאינו רוצה לטרוח פעם אחרת! ויש לומר: שלא חייבוהו חכמים לראות פעם אחרת, אלא דאם ראוהו — דאין יכול ליטול עליו שכר. ועוד, דבזה לא יחשדוהו לעולם, שיתיר את האיסור כדי להנצל מטורח של פעם שניה.

הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים — והא דתנן: מכורר הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדיניו דין, מפרש בפרק בתרא דכתובות (קה,א): באגר בטלה דמוכח שרי.

מה אני בחנם כו' — ואם תאמר: "ושחד לא תקח" דכתב רחמנא (שמות כג) למה ליה? ולאו פירכא היא, דתרי מילי נינהו, כדמוכח בריש פרק בתרא &דכתובות (קה,א), דבתורת אגרא — היינו שכר טרחו, ובתורת שוחד — היינו להשתדל לדונו יפה ולהפוך בזכותיה, כדאמר התם: אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב. ואין לתמוה על דייני גזירות שבירושלים שהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, דבלאו טעמא דאגר בטלה דמוכח שרי התם, כיון דכל עסקם היה על זה, ולא היו עוסקין בשום מלאכה, שעל כרחם צריכין להתפרנס. ומה שנוהגין עכשיו ללמוד תורה בשכר, אם אין לו במה להתפרנס — שרי. ואפילו יש לו, אם הוא שכר בטילה דמוכח, שמניח כל עסקיו ומשא ומתן שלו — מסתברא דחשיב מוכח יותר מקרנא דתדי חמרא ושקיל זוזא. ועוד, בקטנים שרי מטעם שימור ושכר פיסוק טעמים, כדמוכח פרק "אין בין המודר" (נדרים לז,א).

המקדש במי חטאת ואפר חטאת הרי זו מקודשת אף על פי שהוא ישראל — פירוש הקונטרס דחוק, שפירש דנקט "אף על פי שהוא ישראל" — דכהנים רגילים בהזאה ובקידוש. ואומר רבינו יצחק: דעיקריה נקט משום רישא, דקתני ברישא פרק שני דקידושין (נח,א): המקדש בתרומה ומעשרות ובמתנות במי חטאת ואפר חטאת כו'. **היכי** אזיל לבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו' — משמע: על ידי ניפוח שרי לילך להעיד, אבל מכל מקום טמא הוא, כדקתני: מטמאהו מתרומתו. וקשיא מכאן לפירוש רבינו תם, דמפרש דניפוח מועיל לכל דבר, משום דקשיא ליה אהא דאמרינן בפסחים בפרק "האשה" בסופו (צב,א): בית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת, כדתנן במסכת אהלות (פרק יח משנה ד): ושוין שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה. מאי "בודקין"? אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בודקין"? והלא הבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולנזיר — בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשעורה — טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני ניפוח. והא אפילו לשאר נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין ל,ב): לכהן בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גרס: "אמר רב יהודה" כו', ומילתא באפי נפשה היא, ומועיל ניפוח לכל דבר. אבל בדיקה של משנה לא מהניא בשום מקום אלא לעושי פסח. ויש לפרש הא דשמעתין לפירוש רבינו תם, ד"מטמאהו מתרומתו" היינו שהולך בלא ניפוח. והכי קאמר: היכי אזיל? ומשני: בבית הפרס דרבנן, דאמר רב יהודה כו'. מדרב יהודה קא מייתי, דמורי דאיסור בית הפרס לאו דאורייתא אלא מדרבנן, משרו לכל דבר בניפוח. כן פירש רש"י (וכן) בסוף פרק שני דכתובות (כה,ב) גבי אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן. ולפי זה היה מותר בלא ניפוח בכל מצות, כמו להעיד. וקשיא: דלא משמע הכי בפרק "מי שהוציאוהו" (עירובין מז,א), מדנקט: ללמוד תורה, ולישא אשה, ולדון ולערער בין הגוים מפני שהוא כמציל מידם, משמע: דוקא הני, שהן מצות, כדמשמע במגילה (כז,א) דאמרינן: ללמוד תורה ולישא אשה שאני, דאמר: גדול תלמוד תורה כו', לישא אשה — לא לתהו בראה כו', או משום בבוד הבריות, כדאמר בפרק "מי שמתו" (ברכות יט,ב)! ויש לומר: דלעולם הוא הדין לכל המצות, והא דנקט ללמוד תורה — משום דפליגי התם היכא דמוצא ממי ללמוד, ולישא אשה נקט — אף על פי שמוצא אשה בארץ ישראל. ובשאלתות דרב אחאי מתיר ליטמא בבית הפרס לכל המצות, כמו לצאת לקראת מלכים. ומפרשים מה חילוק בין נזיר ועושה פסח לשאר מצות, דלענין פסח הולך וטהור על ידי ניפוח, ולשאר מצות הולך וטמא. משמע דרוצה לומר דלכל דבר בעינן ניפוח, ומכל מקום (שמא) [וטמא] לכל דבר חוץ מפסח. ודבר תימה הוא בההיא דברכות שמותר לילך עם האבל דרך בית הפרס לבבוד האבל — מה בבוד שהולך ומנפח אחריו, וצריך האבל להמתינו לכל פסיעה? ושמא רוצה לומר השאלתות: כל שאר המצות בלא ניפוח נמי שרי. וההיא ד"בכל מערבין", אי מערבין לדבר הרשות — מיירי על ידי ניפוח, ואי אין מערבין אלא לדבר מצוה — מיירי אפילו בלא ניפוח. ולפירוש רבינו תם, קשיא לרבי מההיא דחגיגה פרק בתרא (כה,ב), דאמרינן התם: מודים בית שמאי ובית הלל שבודקין לעושי פסח. מאי "בודקין"? אמר רב יהודה כו', מנפח אדם כו', לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת, לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה. משמע לא מובן כלל בהדיא כדמסיק לו להפסיק, במילתיה דרב יהודה דקאי אמתניתין. דאי לא גרסינן מאי "בודקין" — לא היה לו להפסיק במילתיה דרב יהודה. ונראה לרבי, דגרסינן "מאי בודקין", ובדיקה המפורשת לאחר שעבר — לכל דבר.

תוספות

אבל לשון "בודקין" משמע לבתחלה, כדי לעבור ולעשות פסח, ולהכי בעי: "מאי בודקין" — דמה היא אותה בדיקה. והשתא יש שלשה ענינים בבית הפרס: לעושי פסח לכולי עלמא, ולנזיר לבית שמאי — מנפח וטהור. וללמוד תורה, ולישא אשה, ולדון, ולערער, ולבבוד הבריות — שרי ליטמא בלא ניפוח. ולשאר מצות, כגון עדות דהכא — שרי על ידי ניפוח, וטמא. וכן בעירוב, אומר: אין מערבין אלא לדבר מצוה — שרי ליטמא על ידי ניפוח (וטמא). ואי מערבין אף לדבר הרשות, יש ללמוד משם דעל ידי ניפוח שרי אפילו בלא מצוה אלא מדבריהם, וטמא. אי נמי, מערבין לדבר הרשות — איכא לאוקומי המשנה כשעירב לדבר מצוה. שרגילות הוא לערב לדבר מצוה, כדקתני בריש "כיצד משתתפין" (עירובין פב,א): וכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה, וקאמר התם דאורחא דמילתא קתני. והא דבעי בחגיגה (כה,ב): הבודק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו — אבדיקה דרב יהודה קאי, ולא אמתניתין. ולפירוש רבינו תם — איפכא. ועוד היינו יכולין לפרש, דכל הבדיקות לעושי פסח. אלא דבדיקת המשנה — לאחר שעברו, לדרב יהודה בא להשמיענו מאי בודקין — כדי לעבור. ופירוש כמו: אמר רב יהודה מאי בודקין. כההוא דבריש "אלו מציאות" (בבא מציעא כא,א): וכמה? אמר רב יצחק: קב בארבע אמות. ובפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כב,ב): וכמה? אמר רב ייבא חמוה דאשיאן: כמלא חלון.

ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור — בפרק בתרא דחגיגה (כה,א) גרס: רב חייא ברבי אמי משמיה דעולא.

כפועל בטל של אותה מלאכה — פירש בקונטרס: מאותה מלאכה דבטל מינה. דאם היה נוקב מרגליות, שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה, ואם אומרים לו: טול כך וכך ובטל היום ממלאכה — אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט, שהרי נוחה ואין בה טורח. ואם מלאכה קשה היא, כגון נגר, אם אומרים לו: אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים, טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה לעסוק במלאכה קלה — ניחא לו להבטל ליטול זוז. עד כאן לשון הקונטרס. ולא היה לו לפרש שיטול שכר בטלה מאותה מלאכה לעסוק במלאכה קלה כזו, דאם כן היה נוטל [שכר] לדון ולהעיד להזות ולקדש. אלא היה לו לפרש — שנותנין לו שכר בטלה מאותה מלאכה ובטל לגמרי, ואינו עושה בשום מלאכה. וכענין זה צריך לפרש בסוף "אלו מציאות" (בבא מציעא לא,ב) גבי השבת אבידה. דתנן: היה בטל מסלע — לא יאמר לו: תן לי סלע, אלא נותן לו שכרו כפועל בטל מאותה מלאכה. וגם שם פירש בקונטרס כענין שפירש כאן. ואי אפשר לומר כן, דאם כן היה נוטל שכר על השבת אבידה. ואפילו לרבנן דאמרי: טעינה בשכר, לא אמרי אלא משום דאם כן לבתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה. ובריש "הכונס" (בבא קמא נו,ב) אמרינן: שומר אבידה כשומר חנם, דמאי הנאה אית ליה. אלא צריך נמי שם לפרש ליושב ובטל לגמרי. ורבינו חננאל פירש שם: כמו שבשאר ימות השנה אין נותנין בתפירת בגד אלא חצי סלע, והוא עתה בשעת הרגל ותופר בגד בסלע — [אין] אומרים לו: קבל שכר כמה שתנוח למלאכה זו שאתה מקבל עליה סלע, [אלא] כאותו שכר שאתה היית נוטל כמותה בשאר ימות השנה, שלא היית נוטל עליה אלא חצי מפני השבת אבידה. ופירושו תמוה, דאין הלשון משמע כן. וגם אין כאן שום הכירא ליטול בשעת הרגל כשאר ימות השנה, והוי כהלכתא בלא טעמא. ועוד תניא בריש "השוכר את האומנין" (בבא מציעא עו,ב): השוכר את הפועלים והטעו את בעל הבית כו', אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה, הלכו פועלים ומצאו שדה שהיא לחה — נותן להם שכרם משלם, אבל אינו דומה הבא טעון להבא ריקם עושה מלאכה ליושב ובטל. וקאמר התם, תני תנא קמיה דרב: נותן שכרו משלם. אמר ליה: חביבי אמר, אי הואי התם הוה יהיבנא ליה כפועל בטל. אלמא קרי ליה פועל בטל, ומשמע לגמרי כמו שפירש, ולא כמו שפירש [רש"י] ורבינו חננאל כלל. ומיהו קשיא מהא דתנן בפרק "איזהו נשך" (שם סח,א): אין מושיבין חנוותי למחצית שכר, אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל בטל. ומפרש בגמרא: כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. וצריכא, דאי אשמעינן רישא חנווני — משום דלית ליה טרחא, אבל סיפא דאית ליה טרחא, אימר: לא סגי ליה כפועל בטל. ואמאי סלקא דעתך דלא תסגי ליה כפועל בטל? והלא כל זה כדינו, שנותנין לו יותר לפי מה שהוא טורח! ועוד, דבברייתא פליגי התם: כמה הוא שכרו? בין מרובה בין מועט, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אפילו לא טבל עמו אלא בציר כו'. רבי שמעון אומר: נותן לו שכרו משלם. והשתא, מתניתין רבי שמעון, שזהו שכרו משלם. ובתוספתא משמע דמתניתין כרבי מאיר, דקתני: המושיב חבירו בחנות למחצית שכר — נותן לו שכרו כפועל בטל, דברי רבי מאיר. ועוד קתני סיפא, רבי שמעון אומר: נותן לו שכרו משלם, אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל, יושב בחמה ליושב בצל. ולפירוש הקונטרס דשמעתין ודבבא מציעא קשיא. אבל לפי מה שפירשתי, דכפועל בטל היינו ביושב ובטל לגמרי — ניחא, ולא קשה מידי הא דקאמר צריכא. ו"בין מרובה בין מועט" דקאמר רבי מאיר — היינו בין היה עוסק במלאכה מרובה, בין היה עוסק במלאכה מועטת. ורבי שמעון אומר: נותן לו שכרו משלם — שאומדים כמה היה רוצה ליטול ולבטול ממלאכה כבידה שהיה עוסק בה, ויעסוק במלאכה כזו. דהיינו טפי מדרבי מאיר. ו"יושב ובטל" דתוספתא — לאו בטל לגמרי, אלא מאותה מלאכה החמורה. ורבינו חננאל פירש שם: כפועל בטל — כגון אדם בטל שאינו מוצא מי ישכירנו, והולך ובטל, והיה משתכר בקל. ולא יתן לו כמו שפועלים הולכים עכשיו, שהם ביוקר הרבה משכירין. כגון שהיה נשכר עכשיו בשתי סלעים, ובאותה שעה היה בטל — לא יהיה נוטל אלא סלע.

רש"י

כפועל בטל של אותה מלאכה — דבטל הימנה. דאם היה נוקב מרגליות, שעבודתה נוחה לעשות, ושכרו מרובה, אם אומר לו: טול כך וכך ותבטל היום ממלאכה — אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט, שהרי נוחה ואין בה טורח. ואי מלאכה קשה היא כמו נגר, אם אומר לו: אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים, טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה, ועשה מלאכה קלה זו — נוח לו להבטל וליטול זוז. והכא נמי — כי ההוא אגרא יהיב ליה, שהרי מבטלו ממלאכתו, וכוליה אגרא לא יהיב ליה, שהרי אינו עסוק במלאכה קשה אצלו.

משנה **החשוד על הבכור** — כגון החשוד להטיל מום בבכור. **כשר צבאים** — שאדום הוא, מיחלף בבשר עגל. זימנין דמזבין עגל בכור תם, ואומר שבשר צבי הוא. **גמרא** **שמעי רבנן** — דבכור תם הוא וטען קבורה, ומפסדי ליה מיגאי. ומקפיד על טרחו, ואינו מעבדן. **של נקבה** — דאין לחוש בבכורה. **מידע ידיע** — בין עור זכר לעור נקבה. חייק — חותך לזכרותיה, ועושה כעין נקבות. וכי משייליה: מה חתוך זה שבמקום נקבות ואומר: עבברים אכלוה. **צואי** — צמר שאינו מלובן מצואתו. **השתא מלובן** — דאיכא למימר: לא מפסיד טירחיה ולא מלבין לה, דסבר: שמעי רבנן ומפסדי ליה מיגאי, אפילו הכי, כיון דטירחא זוטא היא — לא קפיד עליה ולא זבנינן, צואי מיבעיא **אבל לוקחין ממנו טוי וכגדים** — דאי מבכור — לא הוה טרח להו, דמקפיד אטירחיה. **בגדים מיבעיא** — הא משעה שנטוו אישתראי להו! **נמטי** = פילטר"ש, ולא נטוו מעולם, ולהכי איצטריך לאשמועינן. **משנה** **החשוד על השביעית** — לזרוע, או לעשות סחורה בספיחים. **סרק** = כחוש ומתוקן במסרק. **גמרא** **אריג מיבעיא** — הא בא לכלל טווי קודם לכן, ומהדהיא שעתא אישתראי! **תיבי** = שרשרות שקורין טרצווייר"ש, ועושין אותן מפשתן עד שלא נטוה. **משנה** **אפילו מים ומלח** — משום קנס. **זיקת תרומה** — כל דבר שנותנין ממנו תרומה. **גמרא** **שמעבירין בהן שמן זית** — וכיון דאית בהו זיקת תרומה — לא זבנינן מינייה.

תרבא

הגמרא מביאה אופן נוסף שמותר לכהן להכנס לבית הפרס: **וְרַב יְהוּדָה בַּר אַמִּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר, בֵּית הַפֶּרֶס שֶׁנִּדַּשׁ** ברגלי אדם, **טָהוֹר,** ולפי זה ניתן לבאר כאן, שכהן זה קודם שנכנס לשדה זו בדק ומצא שכבר נידש ברגלי אדם והותר לו להכנס, אך הוא נטמא לאכילת תרומה, ולכן יכול המוליכו לשם להאכילו ולהשקותו ואין זה כנתינת שכר.

הגמרא מביאה יישוב נוסף: **אִי נַמִּי** – אופן נוסף לבאר את המשנה, שמה שנאמר במשנה שהכהן הולך עמו ונטמא, לא מדובר באופן שנטמא בטומאת המת שמוזהר שלא ליטמא בה, אלא **בִּשְׁאָר טוּמְאוֹת** כגון של נבילות ושרצים **דְּלָא מַזְהַר עֲלַיְיהוּ** – שאין הכהן מוזהר שלא ליטמא בהם, אך כאשר נטמא בהם אסור באכילת תרומה, ולכן המוליכו יכול לשלם לו דמי אכילתו ושתייתו שהפסיד על ידי שנטמא.

שנינו במשנה: **אִם הָיָה זָקֵן, מַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר.** ואמר התנא עוד שלכל אחד מעושי הפעולות המנויים במשנה 'נותן לו שכרו כפועל'. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו אופן התשלום של שכר הפועל: **תָּנָא,** שהצריך לעושי הפעולות המנויים במשנה, נותן להם שכר **כְּפוֹעֵל בָּטֵל. אָמַר אַבָּיֵי,** כוונת הברייתא שנותן לו **כְּפוֹעֵל בָּטֵל שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה** שבטל ממנה, כלומר, שאם היה הדיין עובד בעבודה קלה שמרויחים בה הרבה, כגון נוקב מרגליות, הרי שלא יסכים לפחות משכרו הרבה כדי שלא יצטרך לעסוק בה, כיון שאינה מלאכה קשה, ולכן יכול ליתן לו את רוב שכרו ופוחת לו רק מעט. אך אם היה עובד בעבודה קשה, כגון נגר, הרי שיסכים לפחות משכרו הרבה כדי לעסוק במלאכה קלה, ולכן ישלם לו לפי עבודתו כמה שהיה מתרצה לקבל כדי להיבטל ממנה ולעסוק במלאכה קלה, כמו דין וכדומה.

משנה

משנתנו מביאה את הדברים המותרים והאסורים לקנות מן החשוד על הבכורות: **הֶחָשׁוּד עַל הַבְּכוֹרוֹת,** כגון החשוד להטיל בהם מום באיסור, **אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ בְּשַׂר צְבָאִים** שמא הוא בשר בכור, **וְלֹא עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִים** [–מעובדים] שמא הן עורות בכור. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נְקֵבָה** שאין לחשוש בה לבכורה. **וְכֵן אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר מְלוּבָּן** – מכובס ונקי מצואתו, **וְצוֹאִי** – מלוכלך בצואתו. **אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ** צמר **טָוֶי, וּבְגָדִים.**

גמרא

נאמר במשנה שאין לוקחים מן החשוד **בְּשַׂר צְבָאִים.** מבארת הגמרא שטעם האיסור הוא משום **דְּמִיחַלַּף בִּרְעֶגְלָה** – שבשר צבי הוא אדום ודומה לבשר עגל, ויש לחשוש שימכור בשר של עגל בכור תם ויאמר שבשר צבי הוא.

נאמר במשנה: **וְלֹא** לוקחים ממנו **עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִים.** מדייקת הגמרא: **הָא עֲבוּדִים זָבְנִינַן** – עורות מעובדים מותר לקנות ממנו, והטעם הוא, משום **דְּאִם אִיתָא דִּבְכוֹר הָוָה** – אם הוא היה בכור, **לֹא הָוָה טָרַח בֵּיהּ, סָבַר, אִי שָׁמְעוּ בֵּיהּ רַבָּנָן מַפְסְדוּ לֵיהּ מִינַּאי** – לא היה טורח לעבדו, מפני שאומר, אם ישמעו חכמים שעור בכור תם הוא וטעון קבורה, יאסרוהו עלי ויחייבו אותי לקוברו, ונמצא שהפסדתי את מה שטרחתי בו. לכן אינו מוכרו אלא לא מעובד.

שנינו במשנה: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נְקֵבָה.** הגמרא מבארת את טעמו של רבי אליעזר ואת מחלוקתו עם תנא קמא. מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מה טעמו של רבי אליעזר. משיבה הגמרא: **מֵידָע יְדִיעַ** – הדבר ידוע וניכר בין עור זכר לעור נקיבה, שעור הנקבה ניכר בצורתו במקום הנקבות ואין לחשוש שהוא של בכור, ומשום כך מותר לקנותו מן החשוד. מוסיפה הגמרא לבאר: **וְתַנָּא קַמָּא** שאסר לקנות ממנו אף עור נקבה, טעמו משום **שֶׁאִם כֵּן** שנתיר לקנותו, יש לחשוש שעור של **זָכָר נַמִּי** ימכור, על ידי **שֶׁחָיֵיךְ לְזַכְרוּתֵיהּ** – שיחתוך את העור במקום הזכרות ויעשהו כעין נקבות, **וְכֵאשר** ישאלוהו מהו חיתוך זה שבמקום הנקבות שאינו נראה ממש כנקבות, **אָמַר עַכְבָּרִים אֲכָלוּהָ.** מוסיפה הגמרא לבאר, **וְאִידָךְ** – ורבי אליעזר שלא חשש לכך והתיר לקנות עור של נקבה, סבר **שֶׁבֵּי עַכְבָּרִים מֵידָע יְדִיעַ** – מקום כרסום העכברים ידוע וניכר ולא יוכל לומר שהעכברים אכלוהו, ולכן אם יחתוך ידעו שהיה זה זכר.

שנינו במשנה: **וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר מְלוּבָּן, וְצוֹאִי** – ושאינו מכובס.

מקשה הגמרא: **הַשְׁתָּא צֶמֶר מְלוּבָּן לֹא זָבְנִינַן** – לאחר ששמענו שצמר מלובן אין אנו קונים ממנו, אף על פי שיש לומר שכיון שיש בדבר טרחה ללבנו, אינו עושה כן כאשר הוא צמר מבכור משום שחושש שישמעו חכמים שהוא בכור ויפסיד טרחתו, ובכל זאת אין קונים ממנו משום שהיא רק טרחה מועטת שאינו מקפיד אם יפסידנה, **צוֹאִי** שלא טרח בו כלל **מִיבַּעְיָא** להשמיענו שאסור לקנות ממנו.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא** מה ששנינו 'צמר מלובן וצואי', **חֲדָא קָתָנֵי** – כוונת המשנה שאסור לקנות ממנו **צֶמֶר מְלוּבָּן** [–מכובס] **מִצּוֹאָתוֹ,** אף שטרח בו מעט לכבסו. והמשנה לא השמיעה צמר שאינו מכובס, שזה פשוט שאין קונים ממנו.

שנינו במשנה: **אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ** צמר **טָוֶי וּבְגָדִים,** שמפני שטרח בהם אין לחשוש שהם מצמר של בכור. מקשה הגמרא: **הַשְׁתָּא טָוֶי זָבְנִינַן** – לאחר ששמענו שמותר לקנות ממנו צמר טווי, **בְּגָדִים מִיבַּעְיָא** שמותר לקנות ממנו, והלא משעה שנטוה כבר הותר לקנותו, ופשוט שכאשר עשה מצמר טווי זה בגד, מותר לקנותו.

מתרצת הגמרא: **מַאי בְּגָדִים** שדיברה עליהם המשנה, **נַמְטֵי** – בגדים העשויים מלֶבֶד שלא נטוו מעולם, שאין בהם את ההיתר של טווי, ולכן היה צריך התנא להשמיע שמותר לקנותם.

משנה

המשנה מביאה את הדברים המותרים והאסורים לקנות מן החשוד על השביעית: **הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית** לזרוע בשנת השמיטה, או לעשות סחורה בספיחים, **אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ פִּשְׁתָּן, וַאֲפִילּוּ סָרֵק** שהוא פשתן הכתוש ומתוקן במסרק אין לוקחים ממנו, משום שאין בכך טרחה רבה כל כך, ואינו חושש שישמעו שהוא של שביעית ויפסיד את טרחתו. **אֲבָל לוֹקְחִין מֵהֶם** פשתן **טָוֶי, וְאָרִיג,** משום שכבר טרח בהם, ואם היה של איסור לא היה טורח מחשש שיפסידוהו.

גמרא

שואלת הגמרא: **הַשְׁתָּא טָוֶי זָבְנִינַן** – לאחר שהשמיענו התנא שמותר לקנות ממנו פשתן טווי, **אָרִיג מִיבַּעְיָא** להשמיע שמותר לקנות ממנו, הרי פשתן זה נטווה לפני שנארג, ומאותה שעה הותר לקנותו ממנו. מתרצת הגמרא: **מַאי אָרִיג** שדיברה עליו המשנה, **תִּיכִּי** – שרשרות שעושין אותן מפשתן לפני שנטווה, ולכן צריך להשמיענו שמותר לקנותם.

משנה

המשנה מביאה את הדברים המותרים והאסורים לקנות מן החשוד על מכירת תרומה בתורת חולין: **הֶחָשׁוּד לְהָיוֹת מוֹכֵר תְּרוּמָה לְשׁוּם חוּלִּין, אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֲפִילּוּ מַיִם וָמֶלַח,** משום קנס, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ**

המשך בעמוד עה

תַּרְבָּא דְּאַטְמָא – את חלב הכליות שעל הירך **כְּמַר דְּכַנְתָּא** – בחזקת חלב טהור הנקרא כנתא. **קַנְסֵיהּ רָבָא לְזַבּוּגֵי אֲפִילּוּ אַמְגּוּזֵי** – שלא ימכור אפילו אגוזים. **אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרָבָא, כְּמַאן** – כדעת מי קנסת אותו אפילו באגוזים שאינם שייכים למכירת החלב האסור, האם **כְּרַבִּי יְהוּדָה** שקנס אפילו בדברים שאינם שייכים לדבר שאותו הוא חשוד למכור באיסור, **אִי כְּרַבִּי יְהוּדָה, אֲפִילּוּ מַיִם וָמֶלַח נַמִּי** היה עליך לקנוס שלא יקנו ממנו, כמו שקונס רבי יהודה את המוכר תרומה לשם חולין, ומדוע קנסת רק על אגוזים.

השיב רבא לרב פפא: **לְעוֹלָם** דעתי **כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** שאין לקנוס אלא בדברים שיש בהם שייכות ודמיון לדבר הנמכר על ידו באיסור, **וּבְאִיסּוּרָא דְּגוּפֵיהּ קָנְסִינַן לֵיהּ** – וכן קונסים בדבר שעל ידו נעשה האיסור [אף שאין בו שייכות או דמיון לאיסור עצמו], ולכן קנסו רבא על אגוזים, משום **שֶׁתָּם דַּרְדְּקֵי גָּרוּ בְּאַמְגּוּזֵי** – סתם קטנים גרורים ומשובים אחר אגוזים, **וְאָזֵיל וּמְשַׁבֵּשׁ לִבְנֵי טַבְחֵי וְגָרֵי לְהוּ בְּאַמְגּוּזֵי** – והיה הולך מוכר זה ומטעה את בני הטבחים וגורמם ושוכרם באגוזים שהיה נותן להם **וּמַיְיתוּ לֵיהּ תַּרְבָּא דְּאַטְמָא, וּמְזַבֵּין לֵיהּ כְּמַר דְּכַנְתָּא** – ובשכר זה היו מביאים לו את החלב שגנבו מאביהם הטבח, והוא היה מוכרו בחזקת חלב טהור. וכיון שעל ידי האגוזים באה מכירת האיסור קנסו רבא בהם.

משנה

המשנה דנה בענין אדם החשוד לעבור על דבר אחד האם הוא חשוד לעבור על דברים אחרים: **הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית** – לזרוע בשנת השמיטה, או לעשות סחורה בספיחים, **אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת** – אינו חשוד למכור פירות טבל שלא הורמו מהם תרומות ומעשרות כדין. **הֶחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. הֶחָשׁוּד עַל זֶה וְעַל זֶה** – על שביעית או על מעשרות, **חָשׁוּד עַל הַטְּהָרוֹת** – חשוד שאינו אוכל חולין בטהרה. **וְיֵשׁ שֶׁהוּא חָשׁוּד עַל הַטְּהָרוֹת וְאֵינוֹ חָשׁוּד לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה** – לא על שביעית ולא מעשרות.

זֶה הַכְּלָל, הֶחָשׁוּד עַל דָּבָר לֹא דָּנוּ – אינו יכול להיות דיין באותו ענין שהוא חשוד עליו, **וְכֵן לֹא מְעִידוּ** – אינו יכול להיות עד בענין זה.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם חילוקי הדינים שבמשנה מתי החשוד לדבר אחד חשוד לדבר אחר ומתי לא: נאמר במשנתינו [**הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אֵין חָשׁוּד כּוּ'**] על המעשרות. מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מהו הטעם לדין זה. משיבה הגמרא: **שְׁבִיעִית לֹא בְּעָיָא חוֹמָה**, אין דינם של פירות שביעית להאכל דווקא בתוך חומות ירושלים אלא נאכלים בכל מקום, וקל בעיניו לעבור עליה, אבל **מַעֲשֵׂר** שני, **כֵּיוָן דְּבָעֵי חוֹמָה**, שדין פירות אלו להאכל רק בתוך חומות ירושלים **חָמִיר לֵיהּ** – חמור לו איסור זה, ולכן אף החשוד לשביעית, אנו תולים שעובר עליה מפני שקלה היא בעיניו, ואין לחשדו על מעשר שני החמור יותר בעיניו.

שנינו במשנה: **הֶחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת** אינו חשוד על השביעית. מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מה הטעם לדין זה. משיבה הגמרא: **מַעֲשֵׂר אִית לֵיהּ] פְּרִיוֹן**, שאפשר לפדות פירות מעשר שני על מעות, אבל **שְׁבִיעִית, כֵּיוָן דְּקָא מִיתַּסְרָא לֵיהּ** – כיון שהיא אסורה לו לעולם **וְלֵית לֵיהּ פְּרִיוֹן**, שהפירות הקדושים בקדושת שביעית אסורים לעולם ואינם יוצאים מקדושתם אפילו אם יפדה אותם על אחרים, **חָמִירָא לֵיהּ** – לכן חמורה השביעית בעיניו, ואף כשנחשד על המעשרות אינו חשוד על השביעית.

שנינו במשנה: **הֶחָשׁוּד עַל זֶה וְעַל זֶה** – על שביעית או על מעשרות, חשוד אף לטהרות. מבארת הגמרא את טעם הדבר: **כֵּיוָן דַּחֲשִׁיד אַדְאוֹרַיְיתָא** – לעבור על שביעית ומעשרות שאיסורם מן התורה, **כָּל שֶׁכֵּן** שיש לחשוד בו שיעבור **אַדְּרַבָּנָן** – על דין טהרות שאינו אלא מתקנת חכמים שיהיה אדם אוכל חולין בטהרה.

שנינו במשנה: **וְיֵשׁ חָשׁוּד עַל הַטְּהָרוֹת** ואינו חשוד על שביעית ומעשרות. מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא.** משיבה הגמרא: **נְהִי אַדְּרַבָּנָן חָשִׁיד** – אמנם הוא חשוד לעבור על איסור דרבנן של טהרות, אך **אַדְּאוֹרַיְיתָא** – על איסור דאורייתא של שביעית ומעשרות, **לֹא חָשִׁיד** – אין הוא חשוד לעבור.

הגמרא מקשה סתירה בין משנתינו לברייתא: **וּרְמִינְהִי** – יש להקשות על דין זה ממה שכתוב בברייתא, **הַנֶּאֱמָן עַל הַטְּהָרוֹת נֶאֱמָן עַל הַשְּׁבִיעִית, הָא חָשִׁיד חָשִׁיד** – ויש לדייק שהחשוד על הטהרות חשוד על השביעית ולא כמבואר במשנתינו. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אִילְעַי**, לעולם החשוד לטהרות חשוד אף לשביעית, וכפי שמדויק מהברייתא, **וּמַתְנִיתִין** – משנתינו שאמרה שאינו חשוד מטהרות לשביעית, מדברת **כְּשֶׁרְאִינוּהוּ שֶׁנּוֹהֵג** דין מעשרות ושביעית **בְּצִינְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ**, שאז אין לומר שרק כלפי חוץ הוא נוהג בהם, שהרי גם בצינעא הוא שומר על דינים אלו, ולכן אינו חשוד עליהם אף כאשר נחשד לטהרות, והברייתא מדברת כשלא ראינוהו שנוהג בהם ולכן יש לחושדו אף מטהרות לשביעית.

מתרצת הגמרא תירוץ נוסף: **רַבִּי יַנַּאי בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר**, לעולם אין לחשוד מטהרות לשביעית, וכנאמר במשנתינו, והברייתא שמדייקים ממנה שיש לחשוד מטהרות לשביעית, מדברת **כְּגוֹן דַּהֲוָה חָשִׁיד לְתַרְוַיְיהוּ, וַאֲתָא קַמֵּי רַבָּנָן וְקַבִּיל אַתַּרְוַיְיהוּ, וַהֲדַר אִיחַשַּׁד אַחַד מִינַּיְיהוּ** – שהיה אדם זה חשוד לשניהם, לטהרות ולשביעית, ובא לפני חכמים וקיבל על עצמו להיזהר בשניהם, ולאחר זמן חזר ונחשד על אחד מהם, ולכן הוא חשוד גם על השני משום **דְּאָמְרִינַן מִיגּוֹ דַּחֲשִׁיד אַהָא חָשִׁיד נַמִּי אַאֲיָדָךְ** – שאנו אומרים מתוך שחזר ונחשד לזה חזר בו מקבלתו גם על הדבר השני ולכן הוא חשוד גם עליו. אך אדם שלא נחשד מעולם על השביעית, אין לחשדו עליה אף אם הוא חשוד על הטהרות.

הגמרא מביאה שדיני המשנה שנויים במחלוקת: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, משנה זו היא **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא סְתִימְתָּאָה** – שהרבה משניות שלא הוזכר בהם שם התנא, הם כדעתו של רבי עקיבא, **אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים, חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר.**

מבררת הגמרא: **מַאן חֲכָמִים** החולקים על רבי עקיבא. משיבה הגמרא: חכמים אלו היינו **רַבִּי יְהוּדָה, דְּבַאֲתַרֵיהּ** [–שבמקומו] **דְּרַבִּי יְהוּדָה שְׁבִיעִית חֲמִירָא לֵהוּ** – איסור שביעית היה חמור לאנשים. וכמו אותו מעשה שהיה במקומו של רבי יהודה, **דְּהַהוּא דַּהֲוָה קָרֵי לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ דַּיְּירָא בַּר דַּיְּירְתָּא** – שהיה אדם שקרא לחבירו גר בן גיורת לגנותו, **וְאָמַר לֵיהּ, תֵּיתֵי לִי דְּלֹא אַכְלִי פֵּירוֹת שְׁבִיעִית כְּוָתֵךְ** – יבוא לי שכר טוב על כך שלא אכלתי פירות שביעית כמותך, ומכך שבזה הוא גידף אותו מוכח שהיתה שביעית חמורה להם שכנגד מה שביזהו שהוא גר בין גיורת גידפו על כך שאכל פירות שביעית. ולכך סובר רבי יהודה, שאם אדם חשוד לעבור על שביעית שהיא חמורה בעיניו, ודאי שיש לחשדו שיעבור על מעשר הקל בעיניו.

אִיבָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, משנה זו היא **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא סְתִימְתָּאָה, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים, חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית.** **וּמַאן חֲכָמִים** – ומי הם חכמים אלו החולקים על רבי עקיבא, **רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר חָשׁוּד לְדָבָר אֶחָד הָוֵי חָשׁוּד לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ**, ולכן החשוד על המעשר חשוד אף על השביעית, וכל שכן שהחשוד על השביעית חשוד על המעשר.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים במחלוקת הלשונות האלו: **רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יִרְמְיָה תַּלְמִידֵי דְּרַבִּי זְעֵירָא** נחלקו בענין זה, **וְאָמְרִי לָהּ** – ויש אומרים שהיו אלו **רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי זְעֵירָא תַּלְמִידֵי דְּרַבִּי יוֹחָנָן. חַד** [–אחד מהם] **אָמַר** כמו הלשון הראשון, שמשנתינו כרבי עקיבא, **אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית**

רש"י

תרבא דאטמא — חֵלֶב הכליות שעל הירך. **במר דכנתא** — בחזקת חלב טהור הנקרא "בנתא", ובלעז אנטריי"ל, כמו "הדרא דכנתא" דאמרינן בשחיטת חולין (מח,ב). **לעולם כרבי שמעון** — דלא קניס אלא במידי דדמי לאיסורא, ובאיסורא גופיה, במידי דעביד איסורא, דהיינו אמגוזי. **גרו באמגוזי** — גרורים ומשוכים אחר אגוזים. **ומשבש לבני טבחים** — מטעה אותם באגוזים, ושוכרן לבני הטבחים, ומביאין לו החלב שגונבין אותו מאביהן, והוא מוכרו במר דכנתא. **משנה אינו חשוד על המעשרות** — ולוקחין ממנו תבואה בשאר שני שבוע, ואין צריכים לעשר ודאי, אלא דמאי. וטעמא דכולה מתניתין מפרש בגמרא. **גמרא בעי חומה** — דאינו יכול לאכול מעשר שני אלא לפנים מחומת ירושלים, דכתיב (דברים יד): "ואכלת לפני ה' אלהיך" וגו'. **הטהרות** — דרבנן נינהו, שיהא אדם אוכל חולין בטהרה. **הא חשוד** — על הטהרות — חשוד על השביעית. **מתניתין** — דקתני: אין חשוד — כגון שראינוהו שנוהג דין מעשרות ושביעית בצינעא בתוך ביתו. דליכא למימר לפנים הוא עושה, כיון דבצינעא קא עביד. **רבי ינאי אמר ברייתא דדייקינן מינה הא חשוד כגון דהוה חשוד אתרוייהו** — אשביעית ואטהרות, וקביל אתרוייהו שיזהר על שניהם. **זו דברי רבי עקיבא** — דחשוד על השביעית — אינו חשוד על המעשר. **שביעית חמירא להו** — וכיון דחשוד אשביעית — כל שכן אמעשרות. **דהוא דהוה קרי לחבריה** — באתריה דרבי יהודה. **דיירא בר דיירתא** — גר בן גיורת. **תיתי לי** — שכר טוב, שלא אכלתי פירות שביעית כוותך. יש מפרשים "רבי עקיבא סתימתאה" — דאמרינן בסנהדרין ב"אלו הן הנחנקין" (פו,א): סתם משנה — רבי מאיר, סתם ברייתא — רבי נתן, וכולהו אליבא דרבי עקיבא. ולאו מילתא היא, דהא בכמה דוכתין אמרינן "רבי מנחם סתימתאה" "רבי שמעון סתימתאה". אלא, רוב משניות איבא בתלמוד סתומות אליבא דרבי עקיבא.

חשוד

יְהוּדָה שְׁבִיעִית חֲמִירָא לְהוּ; דְּהַהוּא דַּהֲוָה קָרֵי לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ "דַּיְּירָא בַּר דַּיְּירְתָּא", אֲמַר לֵיהּ: תֵּיתֵי לִי, דְּלָא אָכְלִי פֵּירוֹת שְׁבִיעִית כְּוָותָךְ. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא סְתִימְתָּאָה, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: חָשׁוּד לְדָבָר אֶחָד הָיוּ - חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. וּמַאן חֲכָמִים - רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: חָשׁוּד לְדָבָר אֶחָד הָיוּ חָשׁוּד לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ. רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יִרְמְיָה תַּלְמִידֵי רַבִּי זְעֵירָא, וְאָמְרִי לַהּ: רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי זְעֵירָא תַּלְמִידֵי רַבִּי יוֹחָנָן, חַד אָמַר: אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית

חשוד

תַּרְבָּא דְּאַטְמָא בְּמַר דְּכַנְתָּא, קַנְסֵיהּ רָבָא לְזַבּוּנֵי אֲפִילּוּ אַמְגּוּזֵי. אֲמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרָבָא: כְּמַאן - כְּרַבִּי יְהוּדָה; אִי כְּרַבִּי יְהוּדָה - אֲפִילּוּ מַיִם וּמֶלַח נַמִּי! - לְעוֹלָם רַבִּי שִׁמְעוֹן, וּבְאִיסּוּרָא דְּגוּפֵיהּ קָנְסִינַן לֵיהּ; סְתָם דַּרְדְּקֵי גָּרוּ בְּאַמְגּוּזֵי, וְאָזֵיל וּמְשַׁבֵּשׁ לִבְנֵי טַבְּחֵי וְגָרֵי לְהוּ בְּאַמְגּוּזֵי, וּמַיְיתוּ לֵיהּ תַּרְבָּא דְּאַטְמָא, וּמְזַבֵּין לֵיהּ בְּמַר דְּכַנְתָּא. מִשְׁנָה הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית - אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, הֶחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת - אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, הֶחָשׁוּד עַל זֶה וְעַל זֶה - חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת. וְיֵשׁ שֶׁהוּא חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת, וְאֵינוֹ חָשׁוּד לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה. זֶה הַכְּלָל: הֶחָשׁוּד עַל דָּבָר, לֹא דָּנוּ וְלֹא מְעִידוּ. גְּמָרָא מַאי טַעְמָא שְׁבִיעִית לָא בָּעֵיא חוֹמָה, מַעֲשֵׂר כֵּיוָן דְּבָעֵי חוֹמָה - חֲמִיר לֵיהּ. "הֶחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר". מַאי טַעְמָא מַעֲשֵׂר אִית לֵיהּ פִּדְיוֹן, שְׁבִיעִית כֵּיוָן דְּקָא מִיתַּסְרָא לֵיהּ, וְלֵית לֵיהּ פִּדְיוֹן - חֲמִירָא לֵיהּ. "הֶחָשׁוּד עַל זֶה וְעַל זֶה". כֵּיוָן דַּחֲשִׁיד אַדְּאוֹרַיְיתָא - כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהוּא אַדְּרַבָּנַן. "וְיֵשׁ חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת". מַאי טַעְמָא נְהִי אַדְּרַבָּנַן חֲשִׁיד - אַדְּאוֹרַיְיתָא לָא חֲשִׁיד. וּרְמִינְהִי: נֶאֱמָן עַל הַטָּהֳרוֹת - נֶאֱמָן עַל שְׁבִיעִית; הָא חֲשִׁיד - חֲשִׁיד! אֲמַר רַבִּי אֶילְעָי: מַתְנִיתִין - כְּשֶׁרְאִינוּהוּ שֶׁנּוֹהֵג בְּצִינְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. רַבִּי יַנַּאי בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: כְּגוֹן דַּהֲוָה חֲשִׁיד לְתַרְוַיְיהוּ, וַאֲתָא קַמֵּי רַבָּנַן וְקַבֵּיל אַתַּרְוַיְיהוּ, וְהָדַר אִיחַשַּׁד אַחַד מִינַּיְיהוּ; דְּאָמְרִינַן, מִיגּוֹ דַּחֲשִׁיד אַהָא - חֲשִׁיד נַמִּי אַאִידָךְ. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא סְתִימְתָּאָה, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית - חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר. מַאן חֲכָמִים רַבִּי יְהוּדָה, דִּבְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי

תרבא דאטמא במר דכנתא — כך גריס רבינו תם. פירוש "מר" — בחילוף של בנתא. כמו "במר דשחוטה" דבפרק "גיד הנשה" (חולין צד,א), וכמו "במר דפרזלא" דבבא קמא (קיג,ב).

מעשרות דבעו חומה חמיר ליה — מכאן מדקדק רבינו תם, בכל מקום שהזכיר מעשר אצל שביעית — דמיירי בנותן מעשר שני לשם חולין. כגון: הרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית, בפרק "הנזקין" (גיטין סא,ב), וכן: אינו חושש לתבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר, בפרק קמא דחולין (ו,א). ולשון "מעשר" נמי מוכיח כן, דהיכא דאיירי בחששא דאינו מתוקן נקיט "טבל" או "דמאי". **הא** חשוד — דמשמע ליה דלגופה לא איצטריך. דפשיטא דכי נאמן על הטהרות דנאמן על השביעית, כיון דנוהג מנהג פרושים שאוכל חולין בטהרה.

מתניתין כשראינוהו נוהג בצנעא בתוך ביתו — שנזהר מן השביעית. משמע דעם הארץ סתמא חשוד אשביעית, כמו אטהרות. ותימה: דבסוף "הניזקין" (גיטין סא,א) קאמר: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, דמיקל באשת עם הארץ ומחמיר על החשודה על השביעית? וקאמר רבא: הכא במאי עסקינן — בעם הארץ דרבי מאיר, וטומאה וטהרה דרבנן. ומדקתני גבי טומאה וטהרה "עם הארץ" סתם, וגבי שביעית קתני "החשודה", משמע דסתם עמי הארץ חשידי אטהרות ולא חשידי אשביעית. ומיהו, מהא דשרי לבור ולטחון גבי עם הארץ דחשיד אטומאה וטהרה, ולא אסרינן מטעם שביעית — אין לדקדק כלום, דדלמא בשאר שני שבוע איירי ההיא, ולא בשביעית. או בפירות הידועים שאינם של שביעית. דהכי נמי איירי בפירות הידועים שהם מתוקנים, לרבא דלית ליה שינוייא דאביי דרוב עמי הארץ מעשרין. ועוד קשיא מכאן לפירוש רבינו תם, דמפרש בפרק שני דכתובות (כד,א) גבי "שלי חדש ושל חברי ישן", דסתם עם הארץ אף על גב דחשידי אדמאי — לא חשידי אשביעית. וסותר פירוש רבינו שמואל, דמפרש ד"חדש" ו"ישן" דנקט — משום שביעית, וכי משני התם: רוב עמי הארץ מעשרין — רוצה לומר דהוא הדין בשביעית. וכמה קושיות דמקשה רבינו תם על פירוש רבינו שמואל, כמו שפירש בכתובות. ומפרש: חדש וישן — להשביח המקח בעלמא קאמר, ולא לענין איסור והיתר. והשתא, לרבי אילעא דחשוד אטהרות דרבנן חשוד אשביעית — כל שכן סתם עמי הארץ, דכי היכי דחשידי אדמאי דאורייתא — חשידי נמי אשביעית. ודוחק להעמיד סתם עם הארץ בכל מקום דלא חשיד אשביעית — כשראינוהו נוהג בצינעא בתוך ביתו. ועוד קשיא מהא דתנן במסכת דמאי (פרק ג משנה ד) ומייתינן לה נמי ב"הניזקין" (גיטין סא,ב): המוליך חטין לטוחן כותי או לטוחן עם הארץ — אינו חושש לא משום מעשר ולא משום שביעית. משמע דסתם עמי הארץ חשידי אשביעית! ויש לומר: משום כותי נקט שביעית. אי נמי, בודאי חשוד איירי. וכן ההיא דהלוקח לולב מחבירו בשביעית, דקאמר עלה בפרק "לולב הגזול" (סוכה לט,א) דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ. וכן הא דמייתי פרק קמא דחולין (ו,א): הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל — אינו חושש לשאור ולתבלין שבה, לא משום שביעית ולא משום מעשר, ואם אמר "עשה לי משליכי" חושש כו' — כל הני מיירי בודאי חשוד. ואם תאמר: היכי מוכח מינה בחולין דגזרו על תערובות דמאי? דלמא חשוד גרע מסתם עם הארץ לגבי מעשר ראשון, כדמוכח בשילהי "הנזקין" (גיטין סא,א) לאביי! ויש לומר: דלרבא פריך שפיר, דלא חמיר ליה. **באתריה** דרבי יהודה חמירא להו שביעית — ולכך חשוד אמעשר. ותימה: דהא בפרק קמא דשבת (דף יז,ב) אמרינן: דבתרומה, כיון דאפשר למיעבד כדשמואל דחטה אחת פוטרת את הכרי — לא חשידי. והכי נמי גבי מעשר שני — לא הוה לן למיחשדיה, כיון דאפשר למעבד כדשמואל, דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה — מחולל, דהוא הדין מעשר שני. ובשאלתות דרב אחאי הוא בהדיא על כרם רבעי שמחללין אותו על דבר מועט, ומעשר שני ונטע רבעי דין אחד להם בכל מקום, ד"קדש" "קדש" גמרינן להו מהדדי, כדאיתא בפרק שני דקדושין (נד,ב). ואפילו לכתחלה מסתבר דשרי, כמו גבי הקדש במסכת ערכין (כט,א) דשרי בזמן הזה, גבי ההוא גברא דאחרימינהו לנכסיה! והא דמוקי בפרק "התקבל" (גיטין סה,א) דהיא דכיצד מערימין על מעשר שני, במעשר בזמן הזה דרבנן — היה יכול להקשות: בזמן הזה מאי הערמה צריך לפטור מחומש? והלא יכול לחלל לשוה מנה על שוה פרוטה! אלא מסלק ליה בפירכא אחריתי: ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא? וכן מעשים בכל יום, שאנו מחללין כרם רבעי שוה מנה על שוה פרוטה! ויש לומר: דלא דמי מעשר לתרומה, דפעמים שאין לו פרוטה מזומנת לחלל עליה. וגם אין לו כי אם מעט מעשר כנגד שוה פרוטה, ואינו רוצה ליתן פרוטה כנגדו.

[שייך לעמוד הקודם] **חשוד על המעשר חשוד על השביעית** — וכל שכן חשוד אשביעית חשוד אמעשר. **ומאן חכמים רבי מאיר** — דאמר לקמן חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה. [עד כאן שייך לעמוד הקודם]. **הרי הוא כישראל משומד** — ולא אמרינן דליהוי גוי גמור כאילו לא נתגייר. **דאי קדיש** — אשה לאחר שנשתמד קידושיו קידושין. **דברי חביריות** — מפרש בתוספתא במסכת דמאי: שלא יתן תרומה ומעשר לעם הארץ, ושלא יעשה טהרות אצל עם הארץ, ושיאכל חולין בטהרה, ושיעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח. **דקדוקי סופרים** — חומרא דרבנן. **דברי לויה** — לשורר ולשרת ולהיות שוער. **מבני אהרן** — משמע שיהא נוהג כל דין בני אהרן, לו תהיה שוק הימין למנה. **שנוהג בצינעה** — קודם שקיבל בפנינו היה נוהג עליו דין חבירות שאין לחושדו ולומר לפנים הוא עושה. **מקבלין אותו** — שנחזיקנו כחבר וכנאמן לכל דבריו. **לבנפים** — שיטול ידיו קודם אכילה וקודם שיגע באוכלין דתרומה, דידים שניות הן. **לטהרות** — לחומר שאר טהרות ונחזיק טהרותיו בטהרות גמורות, לאכול תרומתו בתרומה טהורה. **מקבלין אותו** — דאינו משייר דבר שלם, שהרי מקבל עליו נטילת ידים, וזהו עיקר אכילת חולין בטהרה. **אף לטהרות לא קבל** — דכיון דבדין נטילת ידים, שדבר קל הוא לעשות, אינו יכול לעמוד — כל שכן בשאר. **עד כמה מקבל אותו** — דברי חבירות, שנקבלנו לאלתר ונחזיקנו בחבר. **למשקין שלשים יום** — שאם קיבל עליו דברי חבירות עד שלשים יום — מהמנינן ליה מכאן ואילך בטהרות משקין, שטומאתן קלה. דטומאת משקין מדרבנן, בפרק קמא דפסחים (טז,ב). **לכסות** — להחזיק כסותו כחבר, דאמר במסכת חגיגה (יח,ב): בגדי עם הארץ מדרס לפרושים. **שנים עשר חודש** — אם קיבל עליו דברי חבירות לשנים עשר חדש. **הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל** — וליתנייה גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל במסכת עדיות (פרק א משנה א), דאמרינן: ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הילל, ואם איתא — ליתני הא. לישנא אחרינא עד כמה מקבלין אותו — דאמרן לעיל: אם נהג מתחלה בצינעא בתוך ביתו מקבלין אותו מיד ועד כמה ינהג מתחלה שנקבלנו מיד **לפי שאינו דומה חבר שקיבל** — הוא עצמו, לבן חבר מחמת קבלת אביו, שאין לו שום קבלה אלא סרך אביו, דודאי אביו מיזדהר טפי. לישנא אחרינא: האי "לפי שאינו דומה" תנא קמא קאמר ליה מה טעם בניו ובני ביתו אין צריכין לקבל — לפי שאינו דומה חבר שקיבל לבן חבר שקיבל אביו, דבן חבר לא חשיד. ובתוספתא גרסינן: שאין דומה חבר שקלקל לבן חבר שקלקל, במסכת דמאי. **נשנית משנה זו** — דאפילו תלמיד חכם צריך לקבל. **בטהרות** — "בסדר טהרות" לא גרסינן. בטהרות עצמן אירע להן מעשה ונסתפקה הלכה. **שדרו רבנן** — שדרו זוג דרבנן. **אותיב רבנן מדידיה** — מתלמידיו שקיבלו עליהן דברי חבירות אותיב בהדי הנך שלוחים, וקאי איהו לעיוני בשאילתם. **אבא של זה כו'** — אגב ריתחיה קאמר, ולא היא. **כבוד זקן** — האב והבן. **סילסול** — מעלה. רבי חנינא בן אנטיגנוס כהן היה. **בחזקתה עד שתיפסל** — שימכרו בה קלא אילן לשם תבלת. "צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה" גרסינן, ולא גרסינן "בבתחלה". ובתוספתא גרסינן הכי. בבתחלה — כלומר, מתחלה, קודם שנחזיקנו בחבירות. ואף על גב דאמרן לעיל: בניו ובני ביתו אין צריכין לקבל — הכא שאני, הואיל ובשעת קבלה לא הוו גביה, ואיכא למימר דסרכייהו קמא נקטי. **אין צריכין לקבל** — אם חזרו תחת יד חבר. **קומעת** = קושרת. **קשרי מוכס** — שיש חותמות למוכסים, וכשנותנין להן המכס — הם נותנין לו חותם, כדי שלא יתבענו מוכס שני.

וחכמים אומרים אינו נחשד אלא על אותו דבר בלבד — לרבי אילעאי דלעיל, דחשוד על הטהרות חשוד על השביעית אלא היכא שראינוהו נוהג בצינעא, הא דקאמר הכא: אינו נאסר אלא לאותו דבר — לאו דוקא, אלא לאותו דבר וכיוצא בו. ולא אתא אלא לאפוקי בכל התורה כולה.

אביו של זה ביזה תלמידים שלנו — על הטהרות, כמו שעשה בנו. וכולן

חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר, וּמַאן חֲכָמִים - רַבִּי יְהוּדָה. וְחַד אָמַר: הֶחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר - חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, וּמַאן חֲכָמִים - רַבִּי מֵאִיר. דְּתַנְיָא: עַם הָאָרֶץ שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת, וְנֶחְשַׁד לְדָבָר אֶחָד - נֶחְשָׁד לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ נֶחְשָׁד אֶלָּא לְאוֹתוֹ דָּבָר בִּלְבַד. הַגֵּר שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה, אֲפִילּוּ נֶחְשַׁד לְדָבָר אֶחָד - הֲוֵי חָשׁוּד לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, וַהֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל מְשׁוּמָּד. נָפְקָא מִינָּהּ, דְּאִי קָדֵישׁ - קִידּוּשָׁיו קִידּוּשִׁין. תָּנוּ רַבָּנַן: הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת חוּץ מִדָּבָר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ; גּוֹי שֶׁבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי תוֹרָה חוּץ מִדָּבָר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ דִּקְדּוּק אֶחָד מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְכֵן בֶּן לֵוִי שֶׁבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי לְוִיָּה, וְכֹהֵן שֶׁבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי כְהוּנָּה, חוּץ מִדָּבָר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַמַּקְרִיב אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים" וגו', הָעֲבוֹדָה הַמְסוּרָה לִבְנֵי אַהֲרֹן, כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מוּדֶה בָּהּ - אֵין לוֹ חֵלֶק בַּכְּהוּנָּה. תָּנוּ רַבָּנַן: הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת, אִם רְאִינוּהוּ שֶׁנּוֹהֵג בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְלַמְּדִין אוֹתוֹ. וְאִם לָאו - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, וְהוּא לָמֵד בְּדַרְכּוֹ וְהוֹלֵךְ. תָּנוּ רַבָּנַן: מְקַבְּלִין לִכְנָפַיִם וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין לְטָהֳרוֹת, וְאִם אָמַר "אֵינִי מְקַבֵּל אֶלָּא לִכְנָפַיִם" - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. קִיבֵּל לְטָהֳרוֹת וְלֹא קִיבֵּל לִכְנָפַיִם - אַף לְטָהֳרוֹת לֹא קִיבֵּל. תָּנוּ רַבָּנַן: עַד כַּמָּה מְקַבְּלִין אוֹתוֹ בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לְמִשְׁקִין - שְׁלֹשִׁים יוֹם, לְכִסּוּת - שְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה - לִשְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ. אִם כֵּן, הֲוָה לֵיהּ מִקּוּלֵי בֵּית שַׁמַּאי וּמֵחוּמְרֵי בֵּית הִלֵּל! אֶלָּא, בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה - לִשְׁלֹשִׁים. (סימן: חב"ר תלמי"ד תכל"ת מכ"ם חז"ר גבא"י בעצמ"ו). תָּנוּ רַבָּנַן: הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת - צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ - אֵינָן צְרִיכִין לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ צְרִיכִין לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה חֵבֶר שֶׁקִּיבֵּל לְבֶן חָבֵר שֶׁקִּיבֵּל. תָּנוּ רַבָּנַן: הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת - צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, וַאֲפִילּוּ תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים. זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה - אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, שֶׁכְּבָר קִיבֵּל עָלָיו מִשָּׁעָה שֶׁיָּשַׁב. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: אַף תַּלְמִיד חָכָם אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֲחֵרִים מְקַבְּלִין לְפָנָיו. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בִּימֵי בְנוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס נִשְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ; רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי אִיסְתַּפֵּק לְהוּ מִילְּתָא בְּטָהֳרוֹת, שְׁדָרוּ רַבָּנַן לְגַבֵּי בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס, אֲזִילוּ אִמְרוּ לֵיהּ: לְעֵיֵּן בָּהּ. אַשְׁכַּחוּהּ דְּקָא טָעֵין טָהֳרוֹת, אוֹתֵיב רַבָּנַן מִדִּידֵיהּ לְגַבֵּייהוּ, וְקָאֵי אִיהוּ לְעֵיּוּנֵי בָּהּ. אֲתוּ אָמְרִי לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר לְהוּ רַבִּי יְהוּדָה: אָבִיו שֶׁל זֶה בִּיזָּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אַף הוּא מְבַזֶּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים! אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: כְּבוֹד זָקֵן יְהֵא מוּנָּח בִּמְקוֹמוֹ. אֶלָּא, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - נָהֲגוּ כֹּהֲנִים סִילְסוּל בְּעַצְמָן, שֶׁאֵין מוֹסְרִין אֶת הַטָּהֳרוֹת לְכָל אָדָם. תָּנוּ רַבָּנַן: חָבֵר שֶׁמֵּת - אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן עַד שֶׁיֵּחָשְׁדוּ. וְכֵן חָצֵר שֶׁמּוֹכְרִין בָּהּ תְּכֵלֶת - הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקָתָהּ עַד שֶׁתִּיפָּסֵל. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, וְכֵן בִּתּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, וְכֵן עֲבָדּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּמְכַּר לְחָבֵר - כּוּלָּן צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת בַּתְּחִלָּה. אֲבָל אֵשֶׁת חָבֵר שֶׁנִּשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן בִּתּוֹ שֶׁל חָבֵר שֶׁנִּשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עֲבָדּוֹ שֶׁל חָבֵר שֶׁנִּמְכַּר לְעַם הָאָרֶץ - אֵין צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת בַּתְּחִלָּה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף הֵן צְרִיכִין לְקַבֵּל עֲלֵיהֶן דִּבְרֵי חֲבֵרוּת לְכַתְּחִלָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, וְהָיְתָה קוֹמַעַת לוֹ תְּפִילִּין עַל יָדוֹ, נִשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ - וְהָיְתָה קוֹשֶׁרֶת לוֹ קִשְׁרֵי מוֹכֵס עַל יָדוֹ.

חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר, וּמַאן חֲכָמִים, רַבִּי יְהוּדָה שבמקומו היתה חמורה להם שביעית. וְחַד אָמַר כמו הלשון השני, שמשנתינו כרבי עקיבא, אבל חכמים אומרים הֶחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, וכן להיפך, וּמַאן חֲכָמִים, רַבִּי מֵאִיר.

הגמרא מביאה את מחלוקת רבי מאיר וחכמים המוזכרת מקודם: דְּתַנְיָא עַם הָאָרֶץ שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת לנהוג כמנהג חברים, וְלאחר מכן נֶחְשַׁד לְדָבָר אֶחָד מהדברים שקיבל על עצמו, נֶחְשַׁד לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ נֶחְשָׁד אֶלָּא לְאוֹתוֹ דָּבָר שנחשד עליו בִּלְבָד.

דין נוסף בברייתא זו: הַגֵּר שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו לקיים את דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, אֲפִילּוּ נֶחְשַׁד לְדָבָר אֶחָד, הֲרֵי חָשׁוּד לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ. ומכל מקום הֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל מוּמָר ואינו חוזר להיות עובד כוכבים גמור. מבארת הגמרא: נָפְקָא מִינָּהּ מכך שאינו נחשב כעובד כוכבים אלא כישראל מומר, דְּאִי קַדִּישׁ אשה קִידּוּשֵׁי קִידּוּשִׁין.

הגמרא מביאה ברייתא הדנה אודות קבלת חבירות, גרות, לויה וכהונה חוץ מדבר אחד: תָּנוּ רַבָּנָן, הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת חוּץ מִדָּבָר אֶחָד אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.

עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי תּוֹרָה חוּץ מִדָּבָר אֶחָד, אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲפִילּוּ אם אינו מקבל על עצמו רק דִּקְדּוּק אֶחָד מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים – חומרא אחת מדרבנן, אין מקבלים אותו.

וְכֵן בֶּן לֵוִי שֶׁבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי לְוִיָּה [–לשיר, לשרת ולהיות שוער בבית המקדש] וְכֹהֵן שֶׁבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי כְּהוּנָּה, וקיבל הכל חוּץ מִדָּבָר אֶחָד, אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לעבודת המקדש. שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ז לג) 'הַמַּקְרִיב אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים וגו' וְאֶת הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן, לוֹ תְּהֵיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמָנָה', משמע שהָעֲבוֹדָה הַמְסוּרָה לִבְנֵי אַהֲרֹן, כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מוּדָה בָּהּ בכולה, אֵין לוֹ חֵלֶק בְּכְהוּנָּה ואינו נוטל חלק ב'שוק הימין', כלומר בקרבנות המתחלקים לכהנים ובשאר מתנות כהונה.

תיקנו חכמים, שעם הארץ יהיה בחזקת טמא לפי שאינו בקי בדקדוקי טהרות וטומאות, עד שיקבל עליו 'דברי חבירות', והם הנהגות זהירות בענייני טומאה וטהרה.

הגמרא מביאה כמה ברייתות בפרטי אופן קבלת חבירות: תָּנוּ רַבָּנָן, הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת, אִם רְאִינוּהוּ שֶׁנּוֹהֵג דיני חבירות בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ קודם שבא לפנינו, מְקַבְּלִין אוֹתוֹ מיד להחזיקו כחבר ונאמן בכל דבריו, וְאַחַר כָּךְ מְלַמְּדִין אוֹתוֹ עסקי טומאה וטהרה. וְאִם לָאו – שלא ראינוהו נוהג בהם בצינעא בביתו, מְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – בין ראינוהו ובין לא ראינוהו, מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, וְהוּא לָמֵד כְּדַרְכּוֹ וְהוֹלֵךְ – והוא מתרגל בהנהגות חבירות בהמשך הזמן.

תָּנוּ רַבָּנָן, מְקַבְּלִין לִכְנָפַיִם – המקבל על עצמו דברי חבירות צריך לקבל על עצמו שיטול ידיו לפני האכילה ולפני שיגע באוכלים של תרומה, ואם קיבל עליו להזהר בנטילת ידים, מקבלים אותו לענין זה שידיו בחזקת טהורות, וְאַחַר כָּךְ – לאחר שהתרגל בנטילת ידים, מְקַבְּלִין לְחומר שאר טְהָרוֹת, להחזיק את טהרותיו בטהורות גמורות. וְאִם אָמַר אֵינִי מְקַבֵּל אֶלָּא לִכְנָפַיִם – לנטילת ידים בלבד, מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לענין זה וידיו בחזקת טהורות. אבל אם קִיבֵּל על עצמו חבירות לִטְהָרוֹת וְלֹא קִיבֵּל לִכְנָפַיִם, אַף לִטְהָרוֹת לֹא קִיבֵּל, כלומר, אין סומכין עליו אף בטהרות שקיבל על עצמו, לפי שאם אינו יכול לעמוד בקיום דין נטילת ידים שהוא דבר קל, ודאי שאינו יכול לעמוד בזהירות שאר חומרי טהרות.

המקבל על עצמו לנהוג בדברי חבירות, צריך לנהוג בהם זמן מה לפני שנסמוך עליו. הגמרא מביאה ברייתא המבררת ממתי הוא נאמן על הטהרות כשאר כל החברים.

תָּנוּ רַבָּנָן, עַד כַּמָּה מְקַבְּלִין אוֹתוֹ – כמה זמן עליו לנהוג במנהגי חבירות כדי שנחזיק את טהרותיו טהורות. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, לְמִשְׁקִין – לענין טהרת משקים שטומאתם קלה שהיא מדרבנן כמבואר בפסחים (סז:), אם נהג מנהגי חבירות שְׁלֹשִׁים יוֹם, נאמן עליהם שהם טהורים. אבל לְכָסוּת – לענין טהרת כסותו להחזיקה ככסות של חבר שלא תטמא מדין מדרס ככסות עם הארץ, אינו חבר עד שינהג מנהגי חבירות שְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה – בין לטהרת משקין ובין לטהרת כסותו לִשְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ.

מקשה הגמרא: אִם כֵּן, הֲוָה לֵיהּ מִקּוּלֵי בֵּית שַׁמַּאי וּמֵחוּמְרֵי בֵּית הִלֵּל, ומדוע לא נשנתה מחלוקת זו בעדיות (פ"ה מ"א) בין המחלוקות שהקילו בהם בית שמאי יותר מבית הלל.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה – בין לטהרת משקין ובין לטהרת כסותו צריך לקבל עליו חבירות לִשְׁלֹשִׁים יום, ונמצא שמחלוקת זו היא מקולי בית הלל כרוב המחלוקות.

(סימן חֵב"ר תַּלְמִי"ד תְּכֵלֶ"ת מֶכ"ם חָז"ר גַּבָּא"י בְּעַצְמ"וֹ – סימן זה רומז לנידונים המובאים בברייתות מכאן ואילך).

תָּנוּ רַבָּנָן, הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ אֵינָן צְרִיכִין לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, מפני שהוא מלמדם ומרגילם בדרך טהרה. אבל רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ צְרִיכִין לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה חָבֵר שֶׁקִּיבֵּל חבירות בעצמו לְבֶן חָבֵר שֶׁקִּיבֵּל רק מחמת קבלת אביו.

תָּנוּ רַבָּנָן, הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, וַאֲפִילּוּ תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים. זְקַן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה – בישיבת הסנהדרין, אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, מפני שֶׁכָּבֵד קִיבֵּל עָלָיו מִשָּׁעָה שֶׁיָּשַׁב. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, אַף סתם תַּלְמִיד חָכָם שאינו זקן היושב בישיבה אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֲחֵרִים מְקַבְּלִין לְפָנָיו.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מה ששנינו שאפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני שלשה, בִּימֵי בְנוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס נִשְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ, שבזמנו לא היו סומכים על הטהרה בתלמידי חכמים אם לא קיבלו חבירות לפני שלשה.

הגמרא מביאה מעשה המלמד שכך היה בזמן בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס: רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי אִיסְתַּפֵּק לְהוּ מִילְּתָא בִּטְהָרוֹת – הסתפקו בדין מדיני טהרות לגבי מעשה הבא לידם, שֶׁדָּרוּ [–שלחו] זוג רַבָּנָן לְגַבֵּי בְנוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס, ואמרו להם אֲזִילוּ אִמְרוּ לֵיהּ לְעַיְּנִין בָּהּ – לכו אליו ותאמרו לו לעיין בדבר. אַשְׁכְּחוּהּ דְּקָא טָעֵין טְהָרוֹת – הלכו ומצאוהו שהיה נושא טהרות של עצמו, וכאשר ביקשוהו לעיין בשאלתם, הוריד את משאו, וְאוֹתִיב רַבָּנָן מִידֵּיהּ לְגַבֵּיהוּ – והושיב חכמים מתלמידיו שקיבלו עליהם דברי חבירות עם השלוחים האלו, כדי שישמרו על הטהרות שלא יטמאו, וְקָאֵי אִיהוּ לְעֵיּוּנֵי בָּהּ – ועמד לעיין בדבר שאילתם. אֲתוּ אֲמָרֵי לֵיהּ – באו השלוחים האלו וסיפרו את המעשה שהיה עמהם לְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי. כעס רבי יהודה על בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס, על כך שלא סמך על החכמים השלוחים שישמרו את טהרותיו, וְאָמַר לְהוּ רַבִּי יְהוּדָה, אֲבִיו שֶׁל זֶה בִּיּוּהּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אַף הוּא מְכַוֵּהּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי לרבי יהודה, כְּבוֹד זְקַן – כבודם של רבי חנינא בן אנטיגנוס ובנו יְהֵא מוּנָּח בִּמְקוֹמוֹ, שלא היתה כוונתו של בנו של רבי חנינא לבזותם, אֶלָּא מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָהֲגוּ הַכֹּהֲנִים סִילְסוּל [–מעלה] בְּעַצְמָן, שֶׁאֵין מוֹסְרִין אֶת הַטְּהָרוֹת לְכָל אָדָם, ורבי חנינא בן אנטיגנוס ובנו היו כהנים.

המשך בעמוד יב

הגמרא מביאה ברייתות נוספות לגבי קבלת חברות: **תָּנוּ רַבָּנַן, וְכוּלָּן** – אלו המנויים לעיל בברייתא, חבר שקיבל על עצמו דברי חבירות וכן לוי וכהן, **שֶׁחָזְרוּ בָּהֶן** למעשיהם הרעים ואינם מקיימים את מה שקיבלו עליהם, **אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן עוֹלְמִית** כיון שלא יכלו לעמוד בקבלתם, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,** אם **חָזְרוּ** למעשיהם הרעים **בְּמַטְמוֹנִיּוֹת** [–בסתר], ובגלוי הם עדיין נזהרים על דברי חבירות, **אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן** משום שהם גונבים את דעת הבריות ונוהגים בחבירות רק כלפי חוץ, אבל אם חזרו למעשיהם הרעים **בְּפַרְהֶסְיָא, מְקַבְּלִין אוֹתָן** משום שכאשר חוזרים בתשובה הרי זו חזרה גמורה.

אִיבָּא דְּאָמְרִי, אִם עָשׂוּ דִּבְרֵיהֶן הרעים **בְּמַטְמוֹנִיּוֹת** ורק בצינעא חזרו למעשיהם המקולקלים, **מְקַבְּלִין אוֹתָן** משום שלא חיללו שם שמים בגלוי. ואם עשו כן **בְּפַרְהֶסְיָא, אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן** משום שחיללו שם שמים, והואיל ופקרו כל כך, אינם נותנים לב לשוב בתשובה שלימה.

דעה נוספת: **רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמְרִים, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ** – בין שחזרו בסתר או בגלוי, **מְקַבְּלִין אוֹתָן, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר** (ירמיה ג יד) **'שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים'** ולמדנו משם שאפילו החוטאים בגלוי הנקראים 'שובבים' מתקבלים בתשובה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה כְּאוֹתוֹ הַזּוּג – כרבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה שבכל אופן מקבלים אותם.

תָּנוּ רַבָּנַן, בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים חָבֵר וְנַעֲשָׂה גַּבָּאי – ממונה מטעם המלך לגבות מסים מישראל, **הוֹחִין אוֹתוֹ מֵחֲבֵירָתוֹ.** וגם אם **פֵּרַשׁ** מן הגבאות **אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. חָזְרוּ לוֹמַר** שאם **פֵּרַשׁ חֲרֵי הוּא כְּכָל אָדָם** ומקבלים אותו לחבירות.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ שַׁעֲתָא** – היו החכמים צריכים לשאול ממנו הלכות, **הָוֶה עָיֵיל גַּבֵּיהּ** – והיו באים אליו **רָבָה וְרַב יוֹסֵף, וְאַרְבַּע מְאָה זוּנָא דְּרַבָּנַן. שָׁמַע דְּאָתוּ, קָטִיר לְהוּ** – קשר ותיקן להם **אַרְבַּע מְאָה תַּכְתַּגֵּי** [–כסאות]. **לַסּוֹף שָׁמְעוּ** רבה ורבי יוסף והחכמים **דְּנַעֲשָׂה** רב הונא **גַּבָּאי, שָׁלְחוּ** לומר **לֵיהּ, זִיל לְחַשֵּׁיבוּתֵיהּ זִיל לְקַדְּמוּתֵיהּ** – ילך אחר החשיבות שבחר לו להיות מוכס וישוב לאומנותו הראשונה ואנו לא נלך אצלו. **שָׁלַח לְהוּ** רב הונא לחכמים, **הַדְּרִי בִּי** – חזרתי בי מלהיות גבאי. **רַב יוֹסֵף לֹא אָזַל** [–לא הלך] אצלו, **רָבָה אָזַל.** מבארת הגמרא את טעמם: **רַב יוֹסֵף** לא הלך משום **שֶׁאָמַר, תְּנִינָא,** שאפילו אפילו אם **פֵּרַשׁ** מגבאותו **אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רָבָה** הלך משום **שֶׁאָמַר,** הלא **תְּנִינָא, שֶׁחָזְרוּ לוֹמַר** שאם **פֵּרַשׁ חֲרֵי הוּא כְּכָל אָדָם.**

הגמרא מביאה ברייתא בענין אלו דברים נאמן החכם לפסוק לעצמו: **תָּנוּ רַבָּנַן, כָּל הַבְּהֵמוֹת הַבְּכוֹרוֹת,** אם נפל בהם מום, **אָדָם רוֹאֶה** אם המום שנפל בהם הוא קבוע והם מותרים לשחיטה, או שהוא מום עובר וחייבים בהקרבה, **חוּץ מֵאֵת** הבכור **שֶׁל עַצְמוֹ. וְרוֹאֶה אֶת קָדְשָׁיו** – אם יש לאדם שלמים בביתו ונפל בהם מום, רואה האם המום קבוע ומותר לפדותם לחולין. **וְכֵן** רואה אדם **אֶת מַעֲשְׂרוֹתָיו** – מעשר בהמה שלו. **וְנִשְׁאָל** אדם לעצמו **עַל טָהֳרוֹתָיו,** שאם אירע בהן ספק טומאה והוא בקי בהלכות, יכול לפסוק לעצמו ואינו צריך לשאול חכם אחר.

הגמרא מבארת את דיני הברייתא: **אָמַר מַר, כָּל הַבְּכוֹרוֹת אָדָם רוֹאֶה חוּץ מִשֶּׁל עַצְמוֹ.** מבררת הגמרא: **כְּמַאי עָסְקִינַן, אִילֵימָא בְּחַד** – בחכם אחד, **מִי מְהֵימַן** – האם הוא נאמן להתיר בכור אפילו של אחרים, והלא שנינו לקמן (לו:) שההיתר לשחוט בכור שנפל בו מום הוא על ידי שלשה. **אֶלָּא** מדובר **בִּתְלָתָא** – בשלשה המתירים את הבכור, והכהן שהוא הבעלים של הבכור אחד מהם, אם כן מדוע אינו רשאי לראות את בכורות עצמו עמהם יחד, **וּמִי חֲשִׁידִי** – וכי חשודים גם השנים האחרים שיתירו בשבילו את האסור, **וְהָתְנַן** ביבמות (כה:) שהחכם שהיבמה **מֵיאֲנָה אוֹ שֶׁחָלְצָה בְּפָנָיו יְשֵׁאָנָה,** ואין חושדים בו שהתיר אותה שלא כדין כדי לישאנה בעצמו, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא בֵּית דִּין** – משום שלא היה שם לבדו אלא בית דין של שלשה היו שם והם אינם חשודים להתירה בשבילו. ואם כן גם בהתרת בכור אין לנו לחשוד בשני האחרים שיתירוהו באיסור בשביל הבעלים שעמהם.

מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם** מדובר בברייתא **בְּחַד** – כאשר הבעלים של הבכור מתירו לבדו, ולכך אנו חושדים שיתירנו שלא כדין, **וּמַה שֶּׁהִקְשִׁינוּ שִׁצְרִיךְ שְׁלִשָׁה לְהַתִּיר, יֵשׁ לוֹמַר כִּדְאָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** במסכת נדרים (עח.) שמדובר שם **בְּיָחִיד מוּמְחֶה** שיכול להתיר נדרים לבדו, **הָכָא נַמִּי** מדובר **בְּיָחִיד מוּמְחֶה** שיכול לראות בכור לבדו.

עוד למדנו בברייתא לעיל: **וְרוֹאֶה אֶת קָדָשָׁיו** ואינו חשוד לומר על מום עובר שהוא מום קבוע, והטעם בזה הוא **דְּאִי בָּעֵי מִיתְּשֵׁיל עֲלֵיהוּ** – משום שאם היה רוצה להוציא את הקדשים האלו לחולין, היה יכול להישאל על הקדשו לחכם, והחכם היה עוקר את ההקדש לפי שהוא הקדש בטעות, ולמה לו לשקר ולומר שמום זה הוא קבוע.

וּמַה שנאמן לראות את מומי **מַעֲשְׂרוֹתָיו,** הוא משום **דְּאִי בָּעֵי שָׁדֵי בֵּיהּ מוּמָא בְּכוּלֵּיהּ עֲדָרֵיהּ** – אינו חשוד לשקר ולומר על מום עובר שהוא מום קבוע, משום שהיה יכול להתיר לפדות המעשר הזה באופן המותר על ידי שהיה מטיל מום קבוע בכל עדרו לפני שעישר, ואזי אף בהמת המעשר היתה בעלת מום והיה רשאי לפדותה.

וְהַטַּעַם שֶׁנִּשְׁאָל עַל טָהֳרוֹתָיו הוא משום **דְּהָא חָזוּ לֵיהּ בִּימֵי טוּמְאָתוֹ** – כיון שחולין טמאים ראויים לו לאכילה בימי טומאתו, ואף אם נטמאו אינו מפסידם, לכך אינו חשוד לומר שהם טהורים כאשר הם באמת טמאים.

הדרן עלך עד כמה ישראל חייבין

פרק חמישי - כל פסולי המוקדשין

משנה

קדשים שנפל בהם מום נקראים 'פסולי הקדשים', משום שהם פסולים להקרבה, ופודים אותם ובשרם נאכל לכל אדם כבשר חולין. המשנה מבארת את חילוקי הדינים שבין בכור ומעשר אחר שנפל בהם מום לבין שאר קרבנות שנפל בהם מום: **כָּל פְּסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין** – קדשים שנפל בהם מום, ונפסלו להקרבה, (**הֲנָאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ** – כל הרווח של הפדיון הולך להקדש), והם **נִמְכָּרִין בָּאִיטְלִיז** – הפודה אותם יכול למכרם בשוק המיועד לממכר בהמות ובשר חולין, ששם הבשר נמכר יותר ביוקר מבשר הנמכר בבית, ואינו חושש משום בזיון הקדשים, כדלהלן, **וְנִשְׁחָטִין בָּאִיטְלִיז,** ששם יש הרבה קונים, **וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא** – מותר למכרם במשקל, כדרך שהקצבים מוכרים בשר חולין, ואף שהמכירה בשוק ובמשקל הוא דרך בזיון, הותר הדבר, שעל ידי כך יפדום יותר ביוקר, וההקדש ירויח. והיתר זה הוא בכל הקרבנות שנפסלו, **חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר** שהם נמכרים רק בבית, ואסור למכרם במשקל אלא באומד, אף שבאופן זה משלמים עליהם פחות ומפסיד במכירתם, וזאת משום **שֶׁהֲנָיָיתָן לַבְּעָלִים,** שהבכור כאשר נופל בו מום הוא יוצא מיד לחולין, ובשר המעשר שייך לבעליו, וכיון ששניהם אינם טעונים פדיון, וכל הרווח ממכירת בשרם הולך לבעלים, לפיכך לא התירו

המשך בעמוד ל

רש"י

וכולן — סיפא דהך ברייתא דלעיל היא, דקתני: הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, וכן כהן שקיבל עליו דברי כהונה חוץ מדבר אחד, וכן בלוי שקיבל עליו דברי לויה חוץ מדבר אחד — אין מקבלין אותן, שנאמר: "המקריב את דם השלמים" וגו'. בזמן שהכהנים עושין רצונו של מקום מה כתיב בהם — "חלקם נתתי אותם מאשי", וכשאין עושין רצונו של מקום מה כתיב בהן — "מי גם בכם ויסגור דלתים". וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותם עולמית כו'. בתוספתא דמסכת דמאי בפרק "האורז במקומו מותר בחלת אנטוליא". **עשו דברים במטמוניות** — שלא חיללו שם שמים בפרהסיא — מקבלין אותם. **כאותו הווג** — רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה. **נבאי** — ממונה למלך לגבות מס מישראל. **פירש** — מן הגבאות. **איצטריכא ליה שעתא** — שהיו חכמים צריכין לו, לשאול הימנו הלכות. **קטר להו** — קשר ותיקן להם ארבע מאות. **תכתקי** = כסאות. **זיל לחשיבותיה** — ילך לחשיבותיה, אחר החשיבות שבחר לו להיות מוכס, ואנו לא נלך אצלו. **הדרי בי** — מגבאות. **ורואה את קדשיו** — אם יש לו שלמים בביתו ונפל בהן מום — יראה אם קבוע הוא, ויפדם ויוציאם לחול. **מעשרותיו** — מעשר בהמה שנפל בהם מום. **ונשאל על טהרותיו** — הוא עצמו, אם בקי בהלכות, נשאל לעצמו על טהרותיו אם אירע בהן ספק, ואינו צריך לילך אצל חכם אחר. **חוץ משל עצמו** — שאין כהן רשאי לראות מום של בכורותיו ולהתירו. **וחד מי מהימן** — להתיר בכור, ואפילו של אחרים והאנן תנן לקמן בפרק "כל פסולי המוקדשין" (לו,ב): בכור שניסמית עינו ונקטעה ידו, הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת. **אלא בתלתא** — וכהן בעל הבכור אחד מהן. **ומי חשידי** — כולהו בשבילו. **והתנן** — ביבמות. **מיאנה או שחלצה** — אשה לפני החכם, מותר לישאנה. ואינו נחשד, לומר על מנת כן התירה. **מפני שהוא בית דין** — כלומר, שלא היה לבדו שם, אלא בית דין שלשה היו שם. **כדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה** — במסכת נדרים, בפרק "נערה המאורסה" (עח,א). **ורואה את קדשיו** — ואינו נחשד לומר על מום עובר שהוא קבוע. דמה לו לשקר הא אם היה רוצה להוציאן לחול, יכול לעשות בהיתר, ולישאל לחכם, ולפתוח בחרטה דהקדש טעות, ולומר: בטעות הקדשתיו. אבל בבכור, דאיהו לא אקדשיה, דהא מרחם קדוש — ליכא למימר הכי, ונחשד. **ומעשרותיו** — דאינו נחשד לומר על עובר שהוא קבוע. דאי הוה בעי מעיקרא, הוה עביד בהיתירא, קודם שיעשר עדרו. **שדי מומא בכולהו** — דעדיין אינן קדושים דליהוי כמטיל מום בקדשים, ואחר כך יעשר. דמעשר בהמה חל על המום, דכתיב: (ויקרא כז) "לא יבקר בין טוב לרע" הילכך אינו נחשד. **ונשאל על טהרותיו** — אינו חשוד לומר על טמא "טהור". דאם טמאות הן — מה יפסיד הא חזא ליה בימי טומאה. ובחולין קמיירי, דתרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאתו.

תוספות

וכולן שחזרו בהן כו' — פירש הקונטרס בפרק קמא דעבודה זרה (ז,א): אגזלנים ועמי הארץ קאי, שחזרו מרשען למוטב. וזהו תימה: למה אין מקבלין אותם? דמשמע דאין תקנה לעשות עם הארץ [חבר], שמקבל עליו דברי חבירות כו'. ועוד, דלשון "עולמית" משמע שכבר קבלו פעם אחרת. ועוד, דאמר רבי יהודה: חזרו בהן במטמוניות אין מקבלין אותן, שאם חזרו למוטב במטמוניות ולא בפרהסיא — אין מקבלין אותן. וכי זו ירא שמים בסתר? ואומר רבינו תם: דקאי ארישא, דקתני בתוספתא דדמאי בפרק שני: עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות כו', (גוי שקבל עליו דברי חבירות כו') גר שקיבל עליו דברי תורה כו'. כהן שקבל עליו בכהונה כו', לוי שקבל עבודת לויה כו'. והדר קתני: וכולן שחזרו בהן, כלומר, שחזרו לסורם וקלקלו מעשיהם — אין מקבלין אותן עולמית, כיון דלא יכלו לעמוד בה. רבי יהודה אומר: במטמוניות, כלומר, שחזרו לסורם במטמוניות, ובגלוי נזהרין על דברי חבירות — אין מקבלין אותן, שגונבין דעת הבריות ואין עושין אלא לפנים. אבל אם לגמרי קלקלו מעשיהם, אף בפרהסיא — מקבלין אותן כשישובו, דכשחוזרין — חזרה לגמרי.

איכא דאמרי עשו דבריהם במטמוניות — שהכרנו בהם מתחלה קודם שחזרו לסורם, שהיו נוהגין דברי חבירות אף בסתר — מקבלין אותם כשישובו. אבל אם לא הכרנו בהם מעולם שעשו דברי חבירות, כי אם בפרהסיא, ובצנעה לא היו נזהרין היטב — אין מקבלין אותם, שגונבי דעת הבריות הם. **דהא** חזו ליה בימי טומאתו — תימה: ותרומה טמאה דלא חזיא ליה, וכי לא יהיה נאמן? וכן בשאר כל איסור והיתר. ובהדיא אמרינן בריש "הדר" (עירובין סג,א): האי צורבא דרבנן חזי ליה לנפשיה.

הדרן עלך עד כמה

חוץ מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים — אף על פי שמפרש טעם, משום דהנאתן לבעלים — על כרחין מדאורייתא היא, כדמוכח בפרק קמא דתמורה (ח,א) ובסוף "חלק" (סנהדרין קיב,ב) גבי עיר הנדחת. דדריש: "בהמתך" — מי שנאכלין בתורת בהמתך, יצא בכור ומעשר שאין נאכלין בתורת בהמתך, דתנן: כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז חוץ מן הבכור והמעשר. ושמא משום קרא נפקא, דאין נוהגין בזיון בדבר שאין הנאתן להקדש. במעשר

תָּנוּ רַבָּנַן: וְכוּלָּן שֶׁחָזְרוּ בָּהֶן - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן עוֹלָמִית, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חָזְרוּ בְּמַטְמוֹנִיּוֹת - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן, בְּפַרְהֶסְיָא - מְקַבְּלִין אוֹתָן. אִיכָּא דְּאָמְרִי: אִם עָשׂוּ דִּבְרֵיהֶן בְּמַטְמוֹנִיּוֹת - מְקַבְּלִין אוֹתָן, בְּפַרְהֶסְיָא - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מְקַבְּלִין אוֹתָן, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים". אָמַר רַבִּי יִצְחָק אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּאוֹתוֹ הַזּוּג. תָּנוּ רַבָּנַן: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים, חָבֵר וְנַעֲשָׂה גַּבָּאי - דּוֹחִין אוֹתוֹ מֵחֲבֵירָתוֹ, פִּירַשׁ - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. חָזְרוּ לוֹמַר: פִּירַשׁ - הֲרֵי הוּא כְּכָל אָדָם. רַב הוּנָא בַּר חִיָּא אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ שַׁעְתָּא, הֲוָה עָיֵיל גַּבֵּיהּ רַבָּה וְרַב יוֹסֵף וְאַרְבַּע מְאָה זוּגָא דְּרַבָּנַן. שָׁמַע דְּאָתוּ, קָטֵיר לְהוּ אַרְבַּע מְאָה תַּכְתְּקֵי. לְסוֹף שַׁמְעוּ דְּנַעֲשָׂה גַּבָּאי, שְׁלַחוּ לֵיהּ: זִיל לַחֲשִׁיבוּתֵיהּ, זִיל לְקַדְּמוּתֵיהּ. שְׁלַח לְהוּ: הָדְרִי בִּי. רַב יוֹסֵף לָא אֲזַל, רַבָּה אֲזַל. רַב יוֹסֵף אָמַר, תָּנֵינָא: פִּירַשׁ - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ; רַבָּה אָמַר, תָּנֵינָא, חָזְרוּ לוֹמַר: פִּירַשׁ - הֲרֵי הוּא כְּכָל אָדָם. תָּנוּ רַבָּנַן: כָּל הַבְּכוֹרוֹת אָדָם רוֹאֶה, חוּץ מִשֶּׁל עַצְמוֹ. וְרוֹאֶה אֶת קָדָשָׁיו וְאֶת מַעֲשְׂרוֹתָיו, וְנִשְׁאָל עַל טָהֳרוֹתָיו. אָמַר מָר: כָּל הַבְּכוֹרוֹת אָדָם רוֹאֶה חוּץ מִשֶּׁל עַצְמוֹ. בְּמַאי עָסְקִינַן אִילֵימָא בְּחַד - מִי מְהֵימַן אֶלָּא בִּתְלָתָא - וּמִי חֲשִׁידִי וְהָתְנַן: מֵיאֲנָה אוֹ שֶׁחָלְצָה בְּפָנָיו - יְשָׂאֲנָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בֵּית דִּין! - לְעוֹלָם בְּחַד; וְכִדְאָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּיָחִיד מוּמְחֶה, הָכָא נַמִּי - בְּיָחִיד מוּמְחֶה. וְרוֹאֶה אֶת קָדָשָׁיו - דְּאִי בָּעֵי מִיתְּשִׁיל עֲלַיְיהוּ. וּמַעֲשְׂרוֹתָיו - דְּאִי בָּעֵי, שָׁדֵי בֵּיהּ מוּמָא בְּכוּלֵּיהּ עֲדָרֵיהּ. וְנִשְׁאָל עַל טָהֳרוֹתָיו - דְּהָא חֲזָא לֵיהּ בִּימֵי טוּמְאָתוֹ.

הדרן עלך עד כמה ישראל חייבין

כָּל פְּסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין הֲנָאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ, נִמְכָּרִין בָּאִיטְלִיז וְנִשְׁחָטִין בָּאִיטְלִיז וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁהֲנָיָתָן לַבְּעָלִים. פְּסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין - הֲנָיָתָן לַהֶקְדֵּשׁ. וְשׁוֹקְלִין מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה בַּבְּכוֹר.

גמרא

הדרן עלך עד כמה

כל פסולי המוקדשין — קדשים שנפל בהן מום. **הנאתן לחקדש** — אם מוכרין אותן ביוקר, הנאת הקדש היא. ובגמרא מפרשא כולה. **באיטליז** — בשוק. שלוקחין הרבה, ונמכר ביוקר. **ונשקלין בליטרא** — כדרך שהקצבין מוכרין בשר חולין. **בכור ומעשר** — אם נמכרין ביוקר. **הנאתן לבעלים** — בכור — הנאתו לכהן. ומוכר הבשר לכל מי שירצה, דבשר בכור נאכל לכל אדם, והכהן נוטל דמיו. ולכהן קרי בעלים של בכור. ומעשר — הנאת מכירתו ביוקר לבעליו ישראל היא. ומשום הנאת הדיוטות לא מזלזלינן בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למוכרו באיטליז, אלא בביתו, ואף על פי שלא יקפצו עליהם בני אדם כל כך. ואין נשקלין בליטרא, אלא באומד, ואם יפסיד לית לן בה. **ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור** — שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא, יכול לשקול בשר בכור כנגדה.

גמרא

במעשר בהמה של יתומים כו' — אפילו לרבא דשרי לגדול בהבלעה, הוצרך רב ששת להעמיד בשל יתומים. דמשמע ליה מתניתין בלא הבלעה, דומיא דפסולי המוקדשין באיטליז.

מבליעו בחלבו — דאסור למכור בשר, אלא החלב והעור והגידין. ויש לדקדק מכאן, דאפילו מאן דאסר לקמן (לב,ב) להמנות גוי על הבכור — חלבו מיהא שרי, דכעור חשיב ליה, כיון דאסור באכילה לישראל. ומיהו, שמנו של גיד, דלא אסור מדאורייתא — איפשר דאסור. אבל הלכה כרבי עקיבא, דשרי לגוי אפילו הבשר, כמו שמפרש לקמן.

אם כן מעשר בהמה מעשר בהמה תרי זימני למה לי — יש מקומות דדייק כי האי גוונא בריש בבא מציעא (ב,א) גבי "זה אומר אני מצאתיה", דפריך: והא "זה" ו"זה" קתני. ובריש נדרים (ד,ב) פריך: "אסור" "אסור" למה לי. ובריש סנהדרין (ג,א) פריך: "שלשה" "שלשה" למה לי. עוד בההוא פירקא (ח,א): וכי תימא פרושי קא מפרש: מאי "זמון" — ברכת זמון, והתניא: "זמון שלשה וברכת הזמון בשלשה". ובפרק בתרא דמועד קטן (כב,ב) דמפרש: לשמחה ולמריעות שלשים יום, פריך: והתניא "לשמחה שלשים ולמריעות שלשים יום". ובפרק "בית כור" (בבא בתרא קד,א) פריך: "אני מוכר לך" "אני מוכר לך" תרי זימני למה לי. ותימה: דבבמה דוכתי לא פריך כי האי גוונא, בפרק קמא דחולין (טז,ב) גבי נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו בשירה, דקאמר התם: פרושי קא מפרש, מאי במחובר לקרקע — סכין דלא מבטל ליה, ולא פריך: "שחיטתו בשירה" תרי זימני למה לי. ובפרק "גיד הנשה" (חולין צח,א) גבי ביצים טהורות ששלקן עם ביצים טמאות, דקאמר: פרושי קא מפרש, ולא פריך: "אסורות" "אסורות" למה לי. ובפרק "כל הבשר" (שם קיג,א) גבי דג טהור שמלחו עם דג טמא, דקאמר: פרושי קא מפרש, ולא פריך "מותר" "מותר" למה לי. וב"הגוזל קמא" (בבא קמא צח,ב) גבי נתן לאומנין וקלקלו, דקאמר: פרושי קמפרש, ולא קאמר: "חייבין לשלם" תרי זימני למה לי. ובגיטין פרק "השולח" (מב,ב) גבי "כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי", דקאמר: פרושי קמפרש, ולא פריך: "ולא קנו" "ולא קנו" למה לי? ויש לומר: דבכל הני דוכתי דפריך "תרי זימני למה לי" — לא שייך לומר כל כך "פרושי קמפרש", כמו בהנך דוכתי דלא פריך.

[שייך לעמוד הבא] **ואף** רב שמואל בר רב יצחק סבר לה להא דרבא — פירוש: מקרא אחרינא, ולא מטעמיה.

גמרא "כָּל פְּסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין הֲנָאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ". אֵימַת אִילֵימָא לְאַחַר פִּדְיוֹנוֹ, הֲנָאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ הֲנָאָתָן דְּבַעָלִים הוּא! אֶלָּא לִפְנֵי פִּדְיוֹנוֹ, נִשְׁחָטִין הָא בְּעֵי הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה! הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר: קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ לֹא הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר אֶלָּא לְעוֹלָם לְאַחַר פִּדְיוֹן, וּמַאי "הֲנָאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ" - אַדְּמֵעִיקָּרָא, דְּכֵיוָן דְּשָׁרֵי לְהוּ מָר נִמְכָּרִין בְּאִיטְלִיז וְנִשְׁחָטִין בְּאִיטְלִיז וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא, טָפֵי וּפְרִיק מֵעִיקָּרָא. "חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר שֶׁהֲנָיָתָן לַבְּעָלִים". בִּשְׁלָמָא בְּכוֹר - בְּאִיטְלִיז הוּא דְּלָא מִיזְדַּבַּן, הָא בְּבֵיתֵיהּ מִיזְדַּבַּן. אֶלָּא מַעֲשֵׂר, בְּבֵיתֵיהּ מִי מִיזְדַּבַּן וְהָתַנְיָא, בְּבְכוֹר נָאֲמַר: "לֹא תִפְדֶּה" - וְנִמְכָּר חַי, בְּמַעֲשֵׂר נָאֲמַר: "לֹא יִגָּאֵל" - וְאֵינוֹ נִמְכָּר לֹא חַי וְלֹא שָׁחוּט, לֹא תָּם וְלֹא בַּעַל מוּם! הָא מִילְּתָא אִיקַּשְׁיָא לֵיהּ לְרַב שֵׁשֶׁת בְּאוֹרְתָּא, וְשָׁנְיֵיהּ בִּקְדָמוּתָא מִבְּרֵיְיתָא: בְּמַעֲשֵׂר נָאֲמַר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִים עֲסָקִינַן, וּמִשּׁוּם הֶשֵּׁבֶת אֲבִידָה נָגְעוּ בָּהּ. רַבִּי אִידִי סָרְסֵיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת הֲוָה שָׁמְעָה מִינֵּיהּ, אֲזַל אֲמַרָהּ בֵּי מִדְרְשָׁא וְלָא אֲמַרָהּ מִשְּׁמֵיהּ. שְׁמַע רַב שֵׁשֶׁת, אִיקְּפַד, אֲמַר: מַאן דַּעֲקִין - לִיעֲקֵיצֵיהּ עֲקָרְבָּא! וְרַב שֵׁשֶׁת מַאי נָפְקָא לֵיהּ מִינָּהּ - דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב "אָגוּרָה בְאָהָלֶךָ עוֹלָמִים" וְכִי אֶיפְשָׁר לָאָדָם לָגוּר בִּשְׁנֵי עוֹלָמִים אֶלָּא אָמַר דָּוִד: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יֹאמְרוּ דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה! דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאוֹמְרִים דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּיו בָּעוֹלָם הַזֶּה - שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר; וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר זְעֵירִי: מַאי קְרָאָה - "וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים" - כְּסוֹמֶר שֶׁל עֲנָבִים, מַה סּוֹמֶר שֶׁל עֲנָבִים, כֵּיוָן דְּאָדָם נוֹגֵעַ בּוֹ - דּוֹבֵב, אַף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כֵּיוָן שֶׁאָדָם אוֹמֵר דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּיו - דּוֹבְבוֹת שִׂפְתָיו בַּקֶּבֶר. מַאי בְּרֵיְיתָא דְּתַנְיָא: מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִים - מוֹכְרִין אוֹתוֹ, וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁשָּׁחַטוֹ - מַבְלִיעוֹ בְּעוֹרוֹ בְּחֶלְבּוֹ וּבְגִידוֹ וּבְקַרְנָיו. מַאי קָאָמַר אֲמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִים מוֹכְרִין אוֹתוֹ בְּהַבְלָעָה. - מִכְּלַל דְּגָדוֹל בְּהַבְלָעָה לָא מַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא: הַלּוֹקֵחַ לוּלָב מֵחֲבֵירוֹ בַּשְּׁבִיעִית - נוֹתֵן לוֹ אֶתְרוֹג בְּמַתָּנָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְלוֹקְחוֹ בַּשְּׁבִיעִית; וְהֲוֵינַן בָּהּ: לֹא רָצָה לִיתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה מַאי וְאָמַר רַב הוּנָא: מַבְלִיעַ לוֹ דְּמֵי אֶתְרוֹג בְּלוּלָב! - הָתָם לָא מוּכְחָא מִילְּתָא, הָכָא - מוּכְחָא מִילְּתָא. אֲמַר רָבָא: אִם כֵּן, "מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה" תְּרֵי זִמְנֵי לָמָּה לִי אֶלָּא אֲמַר רָבָא, הָכִי קָאָמַר: מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִים - מוֹכְרִין אוֹתוֹ בְּדַרְכּוֹ, וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה דְּגָדוֹל שֶׁשָּׁחַטוֹ - מַבְלִיעוֹ בְּעוֹרוֹ בְּחֶלְבּוֹ בְּגִידוֹ וּבְקַרְנָיו. אֲמַר רָבָא: מְנָא אָמִינָא לָהּ דִּכְתִיב: "וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל", אֵימָתַי עוֹשֶׂה תְּמוּרָה - מֵחַיִּים, אֵימָתַי אֵינוֹ נִגְאָל - מֵחַיִּים; הָא לְאַחַר שְׁחִיטָה - נִגְאָל. וְרַבָּנַן הַהוּא דְּגָזְרוּ לְאַחַר שְׁחִיטָה אַטּוּ לִפְנֵי שְׁחִיטָה; דָּבָר הַנִּישׁוֹם מֵחַיִּים - גְּזוּר רַבָּנַן לְאַחַר שְׁחִיטָה אַטּוּ לִפְנֵי שְׁחִיטָה,

גמרא אלא לפני פדיונו — ודמים להקדש. נשחטין — בתמיה, והיאך יכול למוכרו להוציא לחולין לאחר שחיטה הא בעי העמדה והערכה — דבהמת הקדש אינה נפדית אלא מחיים, דכתיב (ויקרא כז): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה הכהן" וגו'. הניחא למאן דאמר — בפרק בתרא דתמורה (לב,ב): קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה, איכא לאוקומי דנפדין ונמכרין לאחר שחיטה. אדמעיקרא — כשהבעלים פודין אותן מתחלה מיד ההקדש איכא הנאה להקדש. אי שרית ליה לזבוני באיטליז לאחר פדיון — טפי ופריק. שהנאתן לבעלים — שאין נותנים שום דמים להקדש על בכור ומעשר בהמה. לא תפדה — "אך בכור שור או בכור עז לא תפדה" וגו' (במדבר יח), ומשמע: בעלים אין פודין אותן, אבל נמכר הוא לאחרים משיבא ליד כהן. לא יגאל — "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל". ואין נמכר — דגמרינן "לא יגאל" דהכא מ"לא יגאל" [דחרמים], כדמפרש לקמן בשמעתין. ושנייה בקדמותא מברייתא — ופירקה בהשכמת הבקר מברייתא. ולקמן מפרש מאי בריייתא. ושני לה הכי: הכא מתניתין במעשר בהמה כו'. השב אבידה — שאין יכולין לאוכלו כולו, ויסריח. ובמעשר בעל מום קמיירי. נגעו בה — להתיר. סרסיה = שמעיה. אמרה בבי מדרשא — להאי פירוקא. מאן דעקין — מי הוא שעקצני ונשכני, שלא אמרה משמי — תעקציה עקרבא, שמתא. דובבות — נעות. והנאה הוא לו, שדומה כחי. כומר ענבים — שאוספן בכלי אחד שבעה ימים או שמנה ימים, שידחקו ויתבשלו. מאי ברייתא — דאמרן לעיל "ושנייה מברייתא". מבליעו בחלבו — דאסור למכור בשר. אלא החלב והעור והגידין ימכור, ויבליע לו בהן דמי הבשר — שימכור לו העור והגידין ביוקר, כמה ששוה הכל, ויתן לו הבשר במתנה. מאי קאמר — מעיקרא תני "מוכרין אותו", דמשמע כדרכו, והדר תני "מבליעו". הגדול — שאינו יתום. הלוקח לולב — לוקח אדם בשביעית מעם הארץ פירות שנלקטו בשביעית, משום דבת ששית שנבנסת לשביעית היא, וכל האילנות הולכין אחר חנטה חוץ מאתרוג. ואתרוג אינו רשאי ליקח בשביעית אף על גב דחנטה בששית, משום דאתרוג בתר לקיטה אזלינן, ופירות שביעית היא. ואין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ, שעושה בהם סחורה, ואינו מבערן בזמן הביעור כשכלה לחיה שבשדה. התם לא מוכחא מילתא — משום דדמיו קלים, ואינו ניכר שהבליעם בלולב. אבל הכא — אפילו דבהבלעה נמי מוכחא מילתא דמוכר הבשר, דהדבר ידוע שאין עור נמכר כולי האי בדמים יקרים. אם כן — דכולה חדא קתני. תרי זימני — "מעשר בהמה" דתני בברייתא למה לי והיה הוא ותמורתו — במעשר בהמה כתיב, ומהאי "לא יגאל" נפקא לן דאינו נמכר. הילכך, כי אסריה קרא למכור — דומיא דעשיית תמורה הוא דאסר ליה. אימתי עושה תמורה מחיים — הכי נמי, אימתי אינו נגאל — לא אמרה תורה אלא מחיים, אבל לאחר שחיטה נמכר. ורבנן גזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה — כדקתני לעיל: אינו נמכר לא חי ולא שחוט. דבר הנישום — נמכר מחיים, כגון הבשר, שכל חשיבות דבהמה אינו אלא בבשר — גזור רבנן לאחר שחיטה.

גמרא

שנינו במשנה: כָּל פְּסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין הֲנָאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ. שואלת הגמרא: אֵימַת – אימתי הוא הזמן שהנאת דמיו הולכים להקדש, אִילֵימָא במכירת הקרבנות לְאַחַר פִּדְיוֹנָן, קשה, וכי הֲנָאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ, והרי הֲנָאָתָן ממכירתם דִּבְעָלִים הוּא שייך. אֶלָּא אם תאמר שמדובר על מכירת הבהמות לִפְנֵי פִּדְיוֹנָן, ועל כך אמרו שדמי המקח הולכים להקדש, גם על זה קשה, וכי האם על כך שנינו במשנה שנִּשְׁחָטִין באיטליז בעודם בקדושתם ורק לאחר מכן יפדום, הָא בְּעֵי הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה – והרי כשפודים הבהמה מקדושתה צריך הכהן להעריכה כשהיא עומדת על רגליה, ואם כן אי אפשר לשחטה קודם פדייתה ומכירתה. הָנִיחָא – מובן הדבר לְמַאן דְּאָמַר קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ לֹא הָיוּ בִּכְלָל חִיּוּב הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה, שכיון שפסולי המוקדשין הם קדשי מזבח, יכול לשחטם ואחר כך לפדותם, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שגם קדשי מזבח הָיוּ בִּכְלָל חִיּוּב הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה, יקשה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר, כיון שבהכרח מדובר לפני פדיונם, איך אפשר לשחוט את פסולי המוקדשין קודם מכירתם.

מיישבת הגמרא: אֶלָּא, לְעוֹלָם לְאַחַר פִּדְיוֹן, וּמַאי – ומה ששנינו שהֲנָאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ, אַדְּמַעִיקָּרָא – מדובר על כסף הפדיון שבו הבעלים פודים אותם מתחלה מיד ההקדש, שכסף זה הולך להקדש, ומטעם זה הקילו חכמים במכירת הבשר, דְּכֵיוָן דְּשָׁרֵי לְהוּ מַר – שהתירו חכמים שיהיו נִמְכָּרִין בְּאִיטְלִיז וְנִשְׁחָטִין בְּאִיטְלִיז וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא, הרי שבכך טָפֵי וּפָרִיק מֵעִיקָּרָא – יוסיף הפודה במעות הפדיון מתחילה, שיפדם יותר ביוקר, וההקדש ירויח.

שנינו במשנה: כל פסולי המוקדשין נמכרים באיטליז ונשחטים באיטליז ונשקלים בליטרא חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר שֶׁהֲנָיָתָן לַבְּעָלִים. מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא בְּכוֹר, מובן מה שאין למוכרו בצורה מסוימת, שהרי רק בָּאִיטְלִיז הוּא דְּלֹא מִיזְדַּבַּן – נמכר, שמכירתו בשוק היא בזיון, הָא בְּבֵיתֵיהּ מִיזְדַּבַּן – אבל בבית מוכרים אותו, שאין בו בזיון כשאר בשר הנמכר בשוק, אֶלָּא מַעֲשֵׂר בהמה, וכי בְּבֵיתֵיהּ מִי מִיזְדַּבַּן – האם הותר למכרו בבית, וְהָתַנְיָא בברייתא (תורת כהנים בחוקותי יג ד), בַּבְּכוֹר נֶאֱמַר (במדבר יח יז) 'אַךְ בְּכוֹר וגו' לֹא תִפְדֶּה', ומשמע שרק הבעלים אינם יכולים לפדות אותו, אבל אחר שבא לידי הכהן, הרי הוא שלו וְנִמְכָּר אף כשהוא חַי, ואילו בַּמַּעֲשֵׂר נֶאֱמַר (ויקרא כז לג) 'וְהָיָה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל', וְאֵינוֹ נִמְכָּר לֹא חַי וְלֹא שָׁחוּט לֹא תָּם וְלֹא בַּעַל מוּם, הרי שאיסור מכירתו אינו רק מצד בזיון קדשים אלא איסור שהתחדש במעשר, ואיך מותר למכור מעשר בהמה כלל.

מביאה הגמרא תירוץ: הָא מִילְּתָא – קושיא זו אִיקַּשְׁיָא לֵיהּ לְרַב שֵׁשֶׁת בְּאוֹרְתָא – בלילה, וְשַׁנְיֵיהּ בְּקַדְמוּתָא מִבְּרַיְיתָא – ותירצה בהשכמת הבקר על פי ברייתא [המובאת בסמוך], שבְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִים קטנים שאינם יכולים לאכול את כל בשרו, עֲסָקִינַן במשנתינו, וּמִשּׁוּם הֲשָׁכַת אֲבִידָה נָגְעוּ בָּהּ – וכדי למנוע הפסד מהיתומים, התירו למכרו כשנפל בו מום ונשחט.

רַבִּי אִידִי סַרְסִיָּה [–שמשו] דְּרַב שֵׁשֶׁת הֲוָה, שַׁמְעֵהּ מִינֵּיהּ – שמע ממנו ביאור זה במשנה, אֲזַל רבי אידי אֲמַרָהּ בֵּי מְדָרְשָׁא, וְלֹא אֲמַרָהּ מִשְּׁמֵיהּ דרב ששת, שָׁמַע רַב שֵׁשֶׁת אִיקְּפַד על רבי אידי, אָמַר רב ששת, מַאן דְּעָקִין לִיעַקְצֵיהּ עַקְרַבָּא – מי שעקצני ונשכני, שלא אמר את דברי בשמי, יעקצנו עקרב.

שואלת הגמרא: וְרַב שֵׁשֶׁת למה הקפיד כל כך, וכי מַאי נְפָקָא לֵיהּ מִינָּהּ אם יאמרו דבר זה בשמו. משיבה הגמרא: דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב (תהלים סא ה) 'אָגוּרָה בְאָהֳלְךָ עוֹלָמִים', וְכִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לָגוּר בִּשְׁנֵי עוֹלָמִים באותו זמן, אֶלָּא כך אָמַר דָּוִד, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יֹאמְרוּ דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאוֹמְרִים דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּיו בָּעוֹלָם הַזֶּה אחר מותו, שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת – נעות בַּקֶּבֶר, ויש לו הנאה בכך, כי על ידי כך הוא נראה כאילו הוא חי. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר זְעִירִי, מַאי קְרָאָה 'וְחִכְּךָ יַיִן הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים' (שיר השירים ז ז), והכוונה ב'דובב שפתי ישנים' היא להנעת השפתים של המת כשאומרים שמועה משמו, שהם כְּכוֹמֶר [אוסף] שֶׁל עֲנָבִים העומדים בכלי כמה ימים כדי שידחקו ויתבשלו, מַה כּוֹמֶר שֶׁל עֲנָבִים כֵּיוָן שֶׁאָדָם נוֹגֵעַ בּוֹ הרי הוא דּוֹבֵב – היין רוחש ומתנועע ויוצא למעלה, אַף חַכְמֵי חֲכָמִים מצינו כן, שתלמיד חכם שמת, כֵּיוָן שֶׁאָדָם אוֹמֵר דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּיו דּוֹבְבוֹת – נעות שִׂפְתָיו בַּקֶּבֶר.

הגמרא חוזרת לבאר על איזו ברייתא סמך רב ששת כשהעמיד את המשנה בבהמת מעשר של יתומים קטנים. מבררת הגמרא: מַאי בְּרַיְיתָא. מביאה הגמרא: דְּתַנְיָא, מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִים מוֹכְרִין אוֹתוֹ, כדי למנוע הפסד מן היתומים, וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁחָטוּ ואסור למכור את בשרו, נותן את הבשר במתנה, וּמַבְלִיעוֹ בְּעוֹרוֹ בְּחֶלְבּוֹ וּבְגִידָיו וּבְכַרְעָיו, שכולל את דמי הבשר במכירתם של שאר חלקי הבהמה שאינם ראויים לאכילה, שאינו קובע את מחירם כפי שנמכרים בפני עצמן, אלא ביוקר כפי ששוה הבהמה כולל בשרה, ומברייתא זו למד רב ששת שהתירו למכור בשר מעשר בהמה של יתומים כדי למנוע מהם הפסד.

שואלת הגמרא: מַאי קָאָמַר – מה כוונת הברייתא, שבתחילה שנינו בה שמוכרים את המעשר, ומשמע שנמכר כדרכו, ואילו בסופה שנינו שצריך להבליע את דמי הבשר. מבארת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר, מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִים התירו חכמים שיהיו מוֹכְרִין אוֹתוֹ אבל רק בְּהַבְלָעָה של מכירת שאר חלקי הבהמה.

מדייקת הגמרא: מִכְּלָל דברי הברייתא משמע דְּלאדם גָּדוֹל שאינו נחשב יתום, אפילו בְּהַבְלָעָה לֹא – אסור למכור, וקשה, מַאי שְׁנָא מֵהָא דִּתְנַן (סוכה לט.) הַלּוֹקֵחַ לוּלָב – ארבעה מינים מֵחֲבֵירוֹ עם הארץ בַּשְּׁבִיעִית, יבקש הקונה מן המוכר שיהיה נוֹתֵן לוֹ את הָאֶתְרוֹג בְּמַתָּנָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְלוֹקְחוֹ לאתרוג בַּשְּׁבִיעִית, שמכל ארבעת המינים רק האתרוג הוא פרי שחלה עליו קדושת שביעית, ואין נותנים דמי פירות שביעית לעם הארץ, שיש לחשוש שמא לא ינהג בהם דין שביעית. וַהֲוֵינָן בָּהּ – ונשאנו ונתנו בדין זה, באופן שלֹא רָצָה המוכר לִיתֵּן לוֹ ללוקח את האתרוג בְּמַתָּנָה, מַאי – מה יעשה הלוקח, איך יקנה ממנו את האתרוג. וְאָמַר רַב הוּנָא, מַבְלִיעַ לוֹ דְּמֵי אֶתְרוֹג בְּלוּלָב, והיינו שישלם מחיר יותר יקר על שאר המינים, כדי שיסכים המוכר לתת לו את האתרוג במתנה. הרי מבואר במשנה שמותר להבליע אף ללא היתר מיוחד ביתום, וקשה ממה ששנינו בברייתא שאסור להבליע דמי בשר של בהמת מעשר בהמה.

מתרצת הגמרא: הָתָם, לגבי מכירת אתרוג בהבלעה, לֹא מוֹכְחָא מִילְּתָא – כיון שמחיר האתרוג זול אינו ניכר ששילם עבורו וכלל את מחירו במחיר שאר המינים, אולם הָכָא, לגבי מכירת בשר בהמת מעשר בהבלעה, מוֹכְחָא מִילְּתָא – ניכר הדבר שכלל את מחיר הבשר במכירה, כיון שידוע שמחירם של שאר החלקים אינו גבוה כל כך.

רבא מבאר טעם אחר להיתר מכירת בהמת מעשר של יתומים: אָמַר רָבָא, אִם כֵּן שכל הברייתא עוסקת בבהמת מעשר של יתומים, ובאה לפרש שהיתר המכירה הוא באופן של הבלעה, מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה תְּרֵי זִמְנֵי לָמָּה לִי – למה שנינו בברייתא פעמיים 'מעשר בהמה', שכך היא לשון הברייתא 'מעשר בהמה של

המשך בעמוד נז

רכב

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' ב

בכך דחתה הגמרא את הקושיא מדברי רבי יוסי לפי פירושו של רב נחמן בשם רבה בר אבוה, שבברייתא מדובר על צמר של בעל מום שנתערב.

מוסיפה הגמרא, שאמוראים אחרים פירשו את הברייתא כפשוטה, לענין בהמה בעלת מום שנתערבה בבהמות תמימות, ולא לגבי צמר. ולפי זה אין מקום כלל להוכיח מברייתא זו לענין דינו של ריש לקיש. אומרת הגמרא: **כִּי סַלִּיק** – כאשר עלה **רָבִין** מבבל לארץ ישראל, **אַמְרָהּ לִשְׁמַעְתָּא** – אמר את פירושו של רב נחמן בשם רבה בר אבוה, שמחלוקתם של רבי יוסי ותנא קמא בברייתא היא לגבי צמר של בעל מום שנתערב בצמר חולין, **קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה** – לפני רבי ירמיה. וכששמע זאת רבי ירמיה, **אָמַר** על כך, **בַּבְלָאֵי טִפְּשָׁאֵי** – טפשים הם הבבליים, **מִשּׁוּם דְּיָתְבִי בְּאַרְעָא דַּחֲשׁוֹכָא** – כיון שיושבים הם בבבל שהיא עמוקה וחשוכה, **אָמְרֵי שְׁמַעְתָּא דְּמַחְשְׁכָן** – מפרשים הם פירושים שאינם נכונים. לפי שפירוש זה דחוק הוא מאד בלשון הברייתא, שאמרו בכור בעל מום שנתערב, ודחוק הוא לפרש שהצמר הוא שנתערב. והוסיף רבי ירמיה ואמר, האם **לֹא שְׁמִיעַ לְהוּ** – לא שמעו בני בבל **לְהָא דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא** שאָמַר בשם **רַבִּי יוֹחָנָן** בביאור מחלוקתם של רבי יוסי ותנא קמא בברייתא, שמדובר בבהמה בעלת מום שנתערבה בבהמות תמימות, וכפי שסברה הגמרא בתחילה, ומה שהקשו על זה שאם כן במה נחלקו תנא קמא ורבי יוסי, על זה פירש, שהמַחֲלוֹקֶת היא, **בְּשֶׁבָּדַק** את כל הבהמות שבתערובת, **וְלֹא מָצָא** בהם כל מום. והנידון הוא, האם כולן מותרות, כיון שלא מצא בהן מום. או שכיון שידוע שבאחת מהן היה מום, אף שכעת אינו מוצא מום, הרי הן בחזקת שיש בהן בהמה בעלת מום, ועדיין כולן אסורות. וְביאר רבי יוחנן שתנא קמא וחכמים **קָמִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנָן** שנחלקו במקום אחר. **דְּתַנָּן** במשנה (נדה סא.) לגבי מקום שנאבדה בו טומאה, כגון כזית מת שנפל עליו גל של אבנים, ונתערב גל זה בשני גלים טהורים, וחיפש את הגל שבו הטומאה, ולא מצאו, **שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, שכָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בְּחֶזְקַת טוּמְאָה, לְעוֹלָם הוּא בְּטוּמְאָתוֹ** – שכל זמן שלא נמצאה הטומאה, הכל בכלל ספק טומאה, **עַד שֶׁתְּוַדַּע הַטּוּמְאָה** – עד שתימצא הטומאה, ורק אז יצא שאר המקום מידי חשש טומאה. **וַחֲכָמִים** חולקים **וְאוֹמְרִים, שחוֹפֵר** הוא **עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְסֶלַע אוֹ לְבְתוּלָה** – שהיא קרקע קשה שלא נעבדה מעולם, שודאי אין המת תחתיהם, ואם לא מצא בה טומאה הכל טהור, כיון שבדק ולא מצא. וכמו כן נחלקו תנא קמא ורבי יוסי בברייתא לגבי בעלת מום שנתערבה בתמימים ובדק ולא מצא מום. שתנא קמא שאמר אוסרין בכל שהן, סובר כרבי מאיר, שכיון שודאי היה שם מום, כולם בכלל ספק בעל מום עד שימצא את בעלת המום, וכל שלא מצא, כולם אסורים למזבח. ורבי יוסי שאמר יבוקר, סובר כחכמים, שאם בדק את כל הבהמות שבתערובת ולא מצא מום, כולם כשרים למזבח. הגמרא מביאה פירוש אחר שאמרו בשם רבי יוחנן בביאור מחלוקתם של תנא קמא ורבי יוסי בברייתא, וגם הוא באופן שנתערבה בהמה בעלת מום בבהמות תמימות: **רַבִּי אַסִּי אָמַר** בשם **רַבִּי יוֹחָנָן** לפרש, שהמַחֲלוֹקֶת בין תנא קמא ורבי יוסי היא, **בְּשֶׁבָּדַק וּמָצָא** באחת מהבהמות מום, אבל אין יודע בבירור שזהו המום שהיה מתחילה. והנידון הוא, האם יש לתלות שמום זה שמצא הוא המום שאבד, וממילא יצאו השאר מכלל ספק, ואין צריך לבודקם. או שיש לחוש שמא מום אחר הוא זה, ועדיין כולם בכלל ספק בעלי מום הם ולכן עדיין יש לבדוק את כולם. וְביאר רבי יוחנן שקָמִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שנחלקו במקום אחר. **דְּתַנְיָא** בברייתא, **שֶׁדֶּה שֶׁאָבַד בָּהּ קֶבֶר** – שידוע שהיה בה קבר, ועתה אין ידוע היכן הוא, **מִי שֶׁנִּכְנַס בְּתוֹכָהּ, טָמֵא** הוא, לפי שכל השדה בכלל ספק טומאה היא. ואם **נִמְצָא בְּתוֹכָהּ קֶבֶר, מִי שֶׁנִּכְנַס לְתוֹכָהּ** – לשאר השדה, **טָהוֹר** הוא, לפי **שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, הוּא קֶבֶר שֶׁאָבַד, וְהוּא הַקֶּבֶר שֶׁנִּמְצָא,** ואין לחוש שמא היה בו עוד קבר אחר. אלו הם **דִּבְרֵי רַבִּי. אבל רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** חולק **וְאוֹמֵר,** שגם אחר שנמצא בה קבר, **תִּיבָּדֵק כָּל הַשָּׂדֶה כּוּלָּהּ** אם אין בה עוד קבר אחר, וכל שלא בדק, עדיין הכל בכלל ספק טומאה הוא, ואין אומרים שודאי הקבר שנאבד הוא הקבר שנמצא, אלא חוששים שמא קבר אחר הוא, ואת הקבר שאבד עדיין לא מצאו. וכמו כן נחלקו תנא קמא ורבי יוסי בברייתא לענין בעלת מום שנתערבה, ומצא מום באחת מן הבהמות. שתנא קמא שאמר אוסרין בכל שהן סובר כרבן שמעון בן גמליאל שחוששים שמא היה עוד מום, ולכך עד שלא יבדוק את כולם, הרי הם בכלל ספק בעלי מומים, ואסורים בהקרבה. ורבי יוסי שאמר יבוקר, סובר כרבי ולכך אם מצא מום, תולים אנו שהמום שמצא הוא המום שאבד, ואין לחוש שמא היה עוד מום, וממילא השאר מותרים בהקרבה. הגמרא מבארת מדוע הוצרכו רבי אסי ורבי חייא בר אבא לפרש כל אחד פירוש אחר, ולא הסכימו עם פירושו של השני. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי אַסִּי** שפירש שמדובר שבדק ומצא את המום, והנידון הוא האם חוששים שמום אחר הוא, **מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא,** שמדובר בבדק ולא מצא, והנידון הוא האם יצאו מכלל ספק, או שעדיין הם בספק בעל מום, וכמו שנחלקו חכמים ורבי מאיר לענין כזית מת שנאבד.

מיישבת הגמרא: **אָמַר לָךְ** רבי אסי, אין לדמות מום שלא נמצא, לטומאה שלא נמצאה. לפי שבְּשִׁלְמָא **גַּבֵּי טוּמְאָה** שנאבדה מובנים דברי חכמים, שאם חיפש ולא מצא את הטומאה, **אֵימַר** – יש לתלות ולומר שבָּא **עוֹרֵב וּנְטָלָהּ,** או **שבָּא עַכְבָּר וּנְטָלָהּ,** ולכך המקום טהור. **אֶלָּא הָכָא** לגבי בהמה שהיה בה מום ולא נמצאה, אין להתיר את כולם, לפי **שבַּעַל מוּם לְהֵיכָא אָזִיל** – להיכן נעלמה בעלת המום, ולכך גם אם לא מצא, לא יצאו מכלל ספק בעלי מומין.

לפי זה נמצא שדברי רבי חייא בר אבא שהשוה מום לטומאה מוקשים. מיישבת הגמרא: **וְאִידָךְ** – רבי חייא בר אבא שכן השוה מום לטומאה שנאבדה, יפרש שגם לגבי מום, **אֵימַר** – יש לתלות ולומר **שמוּם עוֹבֵר הֲוָה** – שהיה זה מום שעובר מאליו, **וְאִיתַּסִּי** – והוא נרפא, ויצאו כולם מכלל ספק בעלי מומין.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא** שפירש שמדובר בבדק ולא מצא, **מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבִּי אַסִּי** שמדובר בבדק ומצא, והנידון הוא האם חוששים שמום אחר הוא. משיבה הגמרא: **אָמַר לָךְ** רבי חייא בר אבא, שאין לדמות מום שנאבד ונמצא, לטומאה שנמצאה, לפי שבְּשִׁלְמָא **שָׁדֶה** שנאבד בה קבר ומצאו קבר, מובן שכיון **שדְּרַכָּהּ לְמִיקְבַּר בָּהּ** – שהדרך לקבור בה, יש לחוש **שכִּי הֵיכִי דְּקָבַר בָּהּ חַאי** – שידוע שקברו בה מת זה, יש לחשוש **שקָבַר אִינַּשׁ אַחֲרִינָא** – שקברו בה גם מת אחר. ולכך סובר רבן שמעון בן גמליאל שחוששים שאין זה הקבר שנאבד. **אֶלָּא** לענין **קָדָשִׁים** – בהמות תמימות שרוצה להקריבן למזבח, **כֵּיוָן דְּבָדְקִי לָן וְקָיְימִי** – כיון שהיו ידועות שאין בהם מום, ונתערבה בהם בהמה אחת שהיה בה מום, ומצאו אחת עם מום, האם **דַּרְכַּיְיהוּ לְמִיפַּל בְּהוּ מוּמָא** – הדרך שיפול בהם מום, ודאי אין הדרך שיעשה בהם מום, וודאי יש לתלות שהמום שנמצא הוא המום שאבד, ואין לחוש שמא מום אחר הוא.

מבארת הגמרא: **וְאִידָךְ** – רבי אסי שפירש שגם לענין מום סובר תנא קמא שיש לחוש שמא מום אחר הוא, זהו משום **שאֲגַב דְּמִנַּגְחִי אַהֲדָדֵי** – שכיון שנוגחים הם אחד את חבירו, **שְׁכִיחַ בְּהוּ מוּמָא** – מצוי הוא שיהיה בהן מום, ולכך חוששים שמא מום אחר הוא, ואין זה המום שאבד.

הגמרא מביאה ברייתא אחרת, שלכאורה יש להקשות ממנה על דברי ריש לקיש, שאמר שבנתלש קודם שהתירו מומחה, מודים כולם שהוא אסור בהנאה. מקשה הגמרא: **מִיתִיבִי,** שנינו בברייתא, **הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מִבְּכוֹר תָּם, אַף עַל פִּי שֶׁלְּאחר מכן נוֹלַד בּוֹ מוּם וּשְׁחָטוֹ,** הצמר **אָסוּר** בהנאה. מדייקת הגמרא שמדברי הברייתא משמע, **טַעְמָא דְּתָם** – שכל הטעם שהצמר אסור בהנאה, הוא מפני שנתלש מבכור תם,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

ט לֹא הִתִּירוּ לְקַפֵּל אֶפְלוּ לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת אֶלָּא בְּאָדָם אֶחָד, אֲבָל שְׁנַיִם לֹא יְקַפְּלוּ בֶּגֶד אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁשְּׁנַיִם מְקַפְּלִים הֵן מַפְשִׁיטִים קְמָטָיו (בִּידֵיהֶם בְּקִפּוּלָם פו), וְנִרְאִין כִּמְתַקְּנִין כֵּלִים בְּשַׁבָּת פא (מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁאֶחָד מְקַפֵּל פב מִתְפַּשְׁטִים הַקְּמָטִים מֵאֵלֵיהֶן פג).

וַאֲפִלּוּ בְּאָדָם אֶחָד לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בִּבְגָדִים חֲדָשִׁים פד, אֲבָל לֹא בִּישָׁנִים, שֶׁהַיְּשָׁנִים קִפּוּלָם מְתַקְּנָם יוֹתֵר מִן הַחֲדָשִׁים, שֶׁהַחֲדָשִׁים קָשִׁים מֵאֵלֵיהֶן וְאֵין מְמַהֲרִין לִקְמוֹט פה.

וַאֲפִלּוּ בַּחֲדָשִׁים לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בִּלְבָנִים, אֲבָל לֹא בִּצְבוּעִים, שֶׁהַצְּבוּעִים קִפּוּלָם מְתַקְּנָם יוֹתֵר פו.

הלכות שבת, חלק ב סימן שב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, תחילת סעיף ט:

ביאורי הלכה

פ] בידיהם בקיפולם - מותר להחזיר את השקע של מגבעת שנתקמטה[102], וכן מותר להחזיר את הצווארון של מעיל ואת הקפל שבשולי המכנסיים (מכפלת), ואין בזה משום איסור קיפול בגדים בשבת[103], וכן מותר להכניס בתוך הנעל את האימום (כלי המיוחד לשמירה על צורת הנעל), אבל אסור לעשות כן אם כוונתו בזה להרחיב את הנעל[104].

פא] כלים בשבת - בגד שנשאר מקומט לאורך זמן - נפגם, ואף שהיישור מונע פגם הבגד ולא מתקנו ממש - מכל־מקום נראה כתיקון לבגד.

פב] כשאחד מקפל - מותר לאחד לקפל גם על שולחן או כסא כל שנזהר שלא למתוח ולהפשיט הקמטים בידיו ממש[105].

פג] מאליהן - כשאינו מיישר ממש הקמטים אינו נראה כמתקן הבגד[106].

פד] בבגדים חדשים - שלא נתכבסו[107].

פה] ממהרין לקמוט - ככל שסוג הבגד צריך יותר לקיפול - קיפולו נראה יותר כתיקון הבגד[108].

פו] מתקנם יותר - בגד צבעוני שאינו מקופל - צבעו דוהה, וקיפולו הוא תיקון לבגד[109].

ציונים והוספות

102) בשש"כ פט"ו הערה קסז כתב להתיר להכניס שטריימל לקופסה המיוחדת לו אף שבזה מתכווצות השערות, והן נשמרות מלהתפזר אנה ואנה.

103) בשש"כ פט"ו אות נ התיר בזה משום שאינו אלא מעמידו במצבו הרגיל לשימושו, ואין שייך בזה תיקון (לא נתבאר כוונתו מדוע אין תיקון כשמעמידו במצב הרגיל לשימושו, אמנם על פי המבואר להלן בשוע"ר יש להתיר יישור מגבעת שהתקמטה משום שהוא בגד שאין רגילים ליישרו לצורך תיקונו, ויישור הבגד לנוי בלבד במקום שאין בו תיקון (כגון בגד שקימוטו אינו מזיק לו וכן כל בגד שאין מיישרים לעולם, ולפעמים אדרבה יישורו מזיק לו) - אינו נראה כמתקן כלי).

104) שש"כ שם אות נא.

105) בבדי השולחן סי' קיז ס"ק ה הביא דברי הא"ר שקיפול על הספסל דינו כמקפל על־ידי שנים, אך בס' מ"מ וציונים ועוד, העירו שמהוספת הסוגריים כאן משמע שהאיסור אינו בגלל ששניים מקפלים מדוייק, אלא מפני שמיישרים ומותחים בידיים, ולכן רק קיפול על ידי שניים ממש - אסור.

106) אך נראה קצת כמתקנו כדלהלן.

107) כן הגיה בבדי השולחן סי' קטו ס"ק א, ע"פ הטור והשו"ע. ולולא הגהתו יש לפרש חדשים כל זמן שאינם צריכים כל־כך לקיפול.

108) ואין חילוק בזה אם הבגד כבר מקומט או לא, כיון שעצם קיפול בגד ישן (או צבעוני) נראה כמתקן.

109) בשש"כ פט"ו הערה קנד: שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דבקיפול שלנו לא ידוע שום הבדל בין בגד לבן לצבוע.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפילין – לפי לוח "רב יומי"

א לכתחלה צריך לכתוב כתיבה תמה ושלימה בתמונת האותיות שלמדוה מדברי התלמוד ומדרשים וקבלה מהראשונים אבל אם שינה לא פסל אלא א"כ הפסיד צורת האות לגמרי כמו שיתבאר:

ב זו היא תמונת האותיות

א צריכה להיות הנקודה העליונה עשויה כיו"ד ולפיכך צריך להיות בה ג' עוקצים כמו ביו"ד עוקץ א' למעלה לכתחילה ושנים למטה א' מימין הנוגע בגג האל"ף ואם לאו פסולה כמו שיתבאר וא' משמאל לכתחלה והוא לא יהיה נוגע בגגה ואם נגע כשרה כמו שנתבאר סי' ל"ב ויו"ד

זו צריכה להיות לכתחלה שיהיה פניה עם עוקציה שלמעלה הפוכים קצת כלפי מעלה וקבלה מהחסיד שתהא רגל יו"ד זו נוגעת באל"ף לכתחלה באמצע גגה ולא בקצהו וסוף הגג של צד ימין צריך לכתחילה שיהא עקום קצת כלפי מעלה ולא יהא עקום הרבה ונקודה התחתונה פעמים שתמונתה כדלי"ת קטנה הפוכה על פי הסוד וכן צ"ל בתפילין על פי קבלת האר"י ז"ל ופעמים שתמונתה ג"כ כיו"ד תלויה בתגה בגוף האל"ף ולכן לכתחלה צריך שיהא לה עוקץ קטן לצד ימין למטה ועל פי הסוד צריך שיהא עוקץ זה מכוון כנגד עוקץ העליון שעל היו"ד העליונה:

ב (על פי הסוד צריכה להיות מרובעת למעלה כמו דלי"ת ולא עגולה כרי"ש) צריך ליזהר בתג שלאחריה לרבעה שלא תהא נראית ככ"ף ואם נראית ככ"ף פסולה ואם ספק אזי מראין לתינוק וצריך לכתחלה שיהא לה בראשה מצד שמאל תג קטן ועל פי הקבלה יהא לה עקב עב למטה כי תמונתה כמו דלי"ת תוך גרון של וא"ו על כן צריך שיהיה לה זוית למעלה שתהא כמו דלי"ת ועקב טוב למטה שיהא במקום ראשו של וא"ו:

* * *

ג צריך שיהא ראשה עב ורגל ימין דקה תהיה לכתחלה ויורדת מעט למטה יותר מירך שמאל וירך שמאל לא תהיה עקומה אלא משוכה בשוה ומוגבהת קצת כלפי דלי"ת לכתחלה ויש מי שקבלה בידו שגוף הגימ"ל יהיה כמו זיי"ן שימשוך רגל ימין מאמצע הראש ולא מקצהו כמו בוי"ו וכן כל ראשי שמאל שבאותיות שע"ט נ"ז ג"ץ יהיו דומים לזיי"ן ועל כן התגי"ן שעליהם נקראו זייני"ן אבל קבלת האר"י ז"ל אינו כן כמו שיתבאר וירך שמאל תהא נמוכה כדי להמשיך אות אצל ראש הגימ"ל כי כן קבלה מהחסיד ולכשיכתוב וא"ו אצל נו"ן כפופה יכתבנה בתוך כפיפת הנו"ן כדי להסמיך ראשיהן זה אצל זה וכשיכתוב ך' פשוטה אצל צד"י כפופה טוב לעקם צואר הצד"י מעט לצד ימין כדי שיקרב קצת כ"ף הפשוטה לראשי הצד"י אבל בלי צורך לא יעקם שום אות כי כן קבלה מהראשונים שיהא כולם בעמידה פשוטים ולא מוטים לא לימין ולא לשמאל:

ד צריך שיהא גגה ארוך ורגלה קצרה שאם תהא רגלה ארוכה מגגה תדמה לכ"ף פשוטה ותפסל כשלא יקראנה התינוק ד' ולכתחלה צריך שתהא הרגל פשוטה בשיפוע קצת לצד ימין ושיהא לה תג קטן בראש גגה מצד שמאל וצריך ליזהר בתג שלאחוריה לרבעה שלא תהא נראית כרי"ש ותפסל על ידי קריאת התינוק ויש מי שקבלה בידו שאינו די שיהא לה זויות חדה מלאחוריה אלא לכתחילה יהא לה שם עקב טוב כי תמונתה כמו ב' ווי"ן סגורים והעקב הוא נגד ראש הוי"ו א' ויעשה ג"כ עוקץ קטן לצד ימין בולט על פניה למעלה ועוקץ זה הוא כנגד ראש הוי"ו הב':

ה צריך לעשות לה לכתחלה תג קטן למעלה מצד שמאל וגם באחוריה יעשה עוקץ קטן שתהא מרובעת כמו דלי"ת ולא עגולה כר' והנקודה שבתוכה לא תהא סמוכה לגגה אלא יהא ביניהם חלק כל כך בכדי שאדם בינוני יכירנו היטב מעל ספר תורה שעל גבי הבימה כשקורא בו ואם נגעה ממש בגגה אפילו נגיעה דקה כחוט השערה פסולה ולא תהא הנקודה נגד אמצע הגג אלא נגד סופו בצד שמאל ואם עשאה באמצע פסולה וצריך לתקנה אלא א"כ אין תיקון מועיל אזי יש להכשיר אפילו לכתחילה כמ"ש סי' ל"ב ויש מי שקבלה בידו שהנקודה תהא דקה למעלה ועבה קצת למטה כעין יו"ד כי תמונת הה' היא דלי"ת ויו"ד (בכל ההי"ן חוץ מההי"ן של שם הוי"ה ב"ה שיש בהם קבלה אחרת כמו שיתבאר) ותהיה הנקודה עקומה למטה לצד ימין ולא לצד שמאל פן תדמה לתי"ו:

* * *

ו צ"ל ראשה קצר שלא תדמה לרי"ש ורגלה ארוכה שלא תדמה ליו"ד ותפסל על ידי קריאת התינוק וטוב שתהיה עגולה לצד ימין בראשה שלא תדמה לזיי"ן ואע"פ שראש הזיי"ן עובר מב' צדדין מכל מקום יש לחוש שמא תינוק שאינו חכם ולא טפש יקראנה זיי"ן ותפסל ועל פי הסוד צ"ל רגלה פשוטה בשוה ועביה מתמעט והולך מעט מעט עד שתהא חדה למטה ועל פי קבלת האר"י ז"ל צריך להיות עוקץ קטן מצד שמאל בראש כל הווי"ן שבתפילין ולא בספר תורה:

ז צריך ליזהר שלא תהא רגלה ארוכה שלא יתדמה לנו"ן פשוטה ותפסל על ידי קריאת התינוק וראשה צריך להיות עובר מב' צדדין שלא תדמה לוי"ו ויהיה מרובע על פי הסוד:

ח לכתחלה צריך לעשות לה חטוטרות על גבי ב' רגליה וגם תג קטן בראש רגל שמאל אבל רגל ימין יהיה ראשו עגול לצד ימין לכתחלה וב' רגליה צ"ל כב' זייני"ן לכתחלה ועל פי קבלת האר"י ז"ל צ"ל רגל הימנית כמו וי"ו בתפילין וקו החטוטרות שעל רגל הימין יהיה עב ושעל רגל השמאל יהיה דק ואם האריך החי"ת עד שנשתנה צורת הזייני"ן לגמרי אפילו עשאה דלי"ת וזיי"ן וחטוטרות על גבו פסולה ובתפילין אין לה תיקון משום שלא כסדרן אבל אם לא עשה לה חטוטרות כלל אפילו האריכה הרבה כשרה בדיעבד:

ט צריך שיהא ראש ימין שלה כפוף מעט למטה לכתחלה אבל לא יהיה כפוף הרבה לכתחלה וראש שמאל שלה יהיה כזיי"ן (לדברי המצריכים כן בכל אותיות שעטנ"ז ג"ץ אבל לפי קבלת האר"י ז"ל תהיה כוי"ו ישרה בתפילין) אבל ראש ימין לכתחלה יהיה עגול כוי"ו ולא יהא ראוי להושיב עליו כתרי התגין שאם ראש ראשון היה שוה והגון לתגין כמו ראש הב' לא היו מדלגין עליו להושיבם בראש הב' דומה למה שאמרו אין מעבירין על המצות ומטעם זה כל היודי"ן שבצד ימין בעי"ן וצד"י ושי"ן שבספר תורה כולם פניהם כלפי מעלה ואין ראוין להושיב עליהן כתרי התגי"ן:

י צ"ל עליה תג קטן מלמעלה לכתחלה וצריך לעשות ראשה כפוף בשמאלו למטה שיהיה כמו עוקץ קטן יורד למטה ויהיה עוקץ זה קצר מרגלה פן תדמה לחי"ת ורגלה יהיה כפוף קצת לכתחלה להיטיב צורתה ויהיה רגל קטן ולא גדול פן תדמה לרי"ש ויהיה קצר ולא ארוך שלא תדמה לוי"ו ותפסל על ידי קריאת התינוק ואם חסר עוקצה השמאלי ואצ"ל רגלה הימנית פסולה ובשמאלי מועיל תיקון אפילו בתפילין אבל לא בימיני כמו שנתבאר בסי' ל"ב:

* * *

כ כפופה קבלת החסיד שהיא צריכה להיות עגולה מכל צד ולא יהיה לה שום זויות לכתחלה ואם עשה לה זוית באחוריה מלמעלה כשרה אם היא עגולה למטה אבל אם עשה מלמטה ומלמעלה הרי זו דומה לב' ופסולה:

ך פשוטה צ"ל גגה קצר שלא תדמה לרי"ש לכן לא ימשוך אותה בסוף השיטה ואע"פ שכל האותיות אין למשכן מכל מקום בדיעבד כשרות אבל זו פסולה אם תינוק שאינו חכם ולא טפש אינו קוראה כהלכתה ולכתחלה צריך להיות כל הפשוטות ארוכות כשיעור שאם נכפלו יהיו כפופות ומטעם זה לא יעשה לכ"ף פשוטה זויות למעלה אלא תהיה עגולה כמו רי"ש שאם כופפין אותה שתיעשה כף כפופה שאין חילוק ביניהם רק שזו כפופה וזו פשוטה ואם עשה לה זויות למעלה כמו דלי"ת פסולה ואין לה תיקון בתפילין ומזוזות שדינה כרי"ש שעשאה כמו דלי"ת שצריך לגרור את כולה כמו שנתבאר בסי' ל"ב:

ל צריך להיות צוארו ארוך כוי"ו וראשו עגול לצד ימין ולצד שמאל זויות לראשו כמו שהוא ראש הוי"ו כי תמונת הלמ"ד היא כמו כף כפופה ועליה וי"ו ומטעם זה יהיה זנבה עב וכפוף היטב לפניה ותהיה עגולה מאחריה לצד ימין ככף כפופה אבל לצד שמאל מקום חיבור גופה וצוארה יהיה לה זויות בין סוף הוי"ו שיורד בדקות לצורת כף וכל זה לכתחילה ועל פי הסוד צריך להיות לה ב' תגי"ן על ראש צוארה ימינה גדול ושמאלה קטן:

מ פתוחה ומ"ם סתומה צריך שיהיו שוין לכתחלה בכל היכולת שהרי שתיהן נקראות ממי"ן אלא שזו מ"ם פתוחה וזו מ"ם סתומה ולכן אין לעשות מ"ם פתוחה עגולה למעלה ולמטה בצד ימין שאם יעשה בסתומה שמא יתדמה לס' לתינוק שאינו חכם ולא טפש (ועוד כי האותיות צריכים להיות נכרות מיד כשרואין אותן בראיה קלה ולא עד שיסתכל בהן קצת) אלא תהיה להן זויות למטה בצד ימין לכתחילה אבל למעלה יש שעושין שם עגולות לכתחלה כדי שתהיה תמונת המ"ם פתוחה ככ"ף כפופה ווי"ו ומטעם זה אין עושין גג עגול אלא מאריכים אותה בשוה עד כנגד קצה מושב התחתון שעי"כ דומה גופה לכ"ף כפופה ויש שעושין אותה שם מרובעת ונמצא תמונת המ"ם פתוחה היא ב' ווי"ן והעיקר כסברא הראשונה והחרטום צריך שיגיע עד כנגד מושב התחתון כדי שיהא ראוי לסתום ותמונתו לכתחלה היא כמו וי"ו עומדת מוטה קצת ולא הרבה ולכן לא יהיה הפגם שבין הגג ובין ראש החרטום גדול כ"כ שיצטרך למשוך ממנה בעקמומיות ולא יהיה וי"ו עומדת:

* * *

ם סתומה כבר נתבאר שיש לעשותה עגולה בצד ימין לכתחלה אבל לא למטה וגגה יהיה עובר מחוץ לסתימה כעובי קולמוס כי זהו שיעור הנקודה של מ"ם פתוחה כי מ"ם סתומה גם כן תמונתה כף ווי"ו כמו הפתוחה אלא שהוי"ו סותמתה:

נ יהא ראשה כזיי"ן לפי שצריכה להיות שוה לנו"ן פשוטה בכל היכולת לכתחלה שהרי שתיהן נקראות נוני"ן אלא שזו כפופה וזו פשוטה והפשוטה צריכה להיות ג"כ בענין שאם תכפפנה תהיה כפופה כמו שיתבאר ויהיה הראש קצר ומושבה התחתון משוך לצד שמאל היטב יותר מן הראש שלא תדמה לבי"ת וצוארה קצת ארוך כדי להסמיך אות אצל ראשה כמו שנתבאר למעלה ותהיה עגולה גם מלמטה לצד ימין וכן כל האותיות הכפופות צריכים להיות לכתחלה עגולות למטה שאם תפשטנה תהיה פשוטה:

ן פשוטה תואר צורתה כמו זיי"ן אך שהיא ארוכה כשיעור שתהא ראויה להעשות נו"ן כפופה אם תכפפנה כמ"ש למעלה בכ"ף פשוטה ואם היא קצרה מראין לתינוק שאינו חכם ולא טפש ואם קוראה זיי"ן פסולה:

ס צריך שתהא מלמעלה גגה שוה לכתחלה כי היא מחוברת מב' אותיות כ"ף כפופה דבוקה עם וי"ו בסופה וצריך שתהא עגולה בג' זויותיה וגגה למעלה יהא לכתחלה עובר חוץ לסתימה כעובי קולמוס שהוא שיעור גגו של וי"ו הדבוקה בסופה:

ע יהיה ראש הראשון כעין יו"ד שפניה מעט למעלה מטעם שנתבאר למעלה באות ט' וגופה יהיה בעמידה כדי שיוכל להסמיך אות אצלה וראש הב' הוא כמו זיי"ן עומד בה מטעם שנתבאר למעלה שם אבל על פי קבלת האר"י ז"ל יהיו ב' קוין של העייני"ן שבתפילין כשתי ווי"ן ישרות:

פ כפופה קבלה מהחסיד לעשות לה זויות לכתחלה למעלה בצד ימין מבפנים ומבחוץ אבל למטה תהיה עגולה מבחוץ כמו כל הכפופות שצריך להיות עגולות למטה לכתחלה אבל מבפנים שם תהא לה זויות כדי שיהא בלבן שבפנים צורת בי"ת כי כן קבלה מהחסיד:

* * *

ף פשוטה צ"ל עגולה למעלה בצד ימין לכתחלה כמו שהכפופה היא למטה אבל קבלת החסיד לעשותה מרובעת למעלה כמו שהכפופה היא למעלה וצריכה להיות ארוכה לכתחלה כשיעור שתהיה ראויה להעשות פ' כפופה אם תכפפנה:

צ כפופה ראשה הראשון יהא כפוף קצת כלפי מעלה מטעם שנתבאר למעלה ויריכה ידביק באמצע צווארה ולא למטה פן תדמה לעיין וראשה הב' כמו זיי"ן מטעם שנתבאר למעלה וצוארה קצת ארוך כדי להסמיך אות אצל ראשה ומושבה משוך לצד שמאל היטב כי תואר גופה היא כמו נו"ן כפופה ויו"ד עליה ותהיה עגולה למטה בצד ימין לכתחלה כמו בכל הכפופות ועל פי קבלת האר"י ז"ל כל הצד"י שבתפילין יהא ראש ימין כמו יו"ד הפוכה ושמאלה נו"ן כפופה:

ץ פשוטה תהא ראשה כמו של כפופה ורגלה תרד למטה מדבוק הראשים לכתחלה בכדי שיהא ראוי לעשותה כפופה:

ק צ"ל תג קטן על גגה בצד שמאל לכתחלה ויריכה הימנית צריכה להיות עקומה היטב לצד רגל שמאל התלויה ויש למשוך רגל שמאל התלויה באלכסון קצת לצד ימין:

ר תהיה עגולה ממש מאחוריה למעלה שלא תדמה לדלי"ת ותפסל על ידי קריאת התינוק ויריכה קצר שלא תדמה לכף פשוטה ותפסל ע"י קריאת התינוק:

ש ב' ראשיה הראשונים יהיו כעין יו"ד שפניה למעלה מטעם שנתבאר למעלה וראשה הג' כעין ז' מטעם שנתבאר שם ולפי קבלת האר"י ז"ל כל השיני"ן שבתפילין יהיו ג' קוין כג' ווי"ן ישרות וצריך לדבק ראש האמצעי לצד שמאל למטה ולא יהא מושב רחב למטה אלא חד לצד שמאל לכתחלה ואז יהיו כל הג' ראשים עומדים למטה על רגל אחת כמו הקו"ף והרי"ש:

ת קבלה מהראשונים שיהיה גגה עם רגל ימין כמו דלי"ת ורגל שמאל יש שעושין כעין וי"ו הפוכה ויש שעושין כמו ד' קטנה ההפוכה וכל מקום שההלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג וכל זה לכתחלה:

* * *

ג כל האותיות צריכים להיות גולם אחד כגון יוד"י האל"ף והעי"ן והפ"א והצד"י והשי"ן ורגלי התי"ו צריכים להיות נוגעות באות ובאחת שאינה נוגעת פסולין התפילין עד שיתקנו ואין קריאת התינוק מועלת בזה כמו שנתבאר בסימן ל"ב וכן מ"ם סתומה וסמ"ך צריכין להיות מודבקות וסמוכות לגמרי ואפילו פירוד דק כחוט השערה פוסל בהם וכן בשאר אותיות חוץ מרגל הה' והקוף שאין להם ליגע ואם נגעו פסולין התפילין ואין תיקון מועיל בהן כמו שנתבאר שם:

ד כל אות שיש בה ספק שמא אין בה כשיעור הראוי בענין שהיא פסולה או שמא אין צורתה עליה בענין שהיא פסולה מראין לתינוק שאינו חכם ולא טפש ואם יודע לקרותה כהלכתה כשרה אבל אם ידוע לנו שאין האות כהלכתה אין קריאת התינוק מועלת כמו שנתבאר בסי' ל"ב:

ה אותיות שעטנ"ז ג"ץ והוא הדין נו"ן פשוטה וצ' כפופה בכל מקום שהם צריך לזיינן בג' תגין קטנים וצריך שיהיו התגין נוגעין בגוף האותיות וכל אחד נפרד מחבירו ואם אינן נוגעין בגוף האות או שנוגעין זה בזה פסולין וצריך לתקנן לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא עשה להן כלל תגין כשרין ויש פוסלין אם לא תייג שעטנ"ז ג"ץ ויש לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה ולתקנן ואפילו בתפילין מועיל תיקון ואין בזה משום שלא כסדרן הואיל וגוף האות צורתו עליו:

ו ונהגו הסופרים לעשות עוד תגין בכמה מקומות ואין חשש בזה רק שיזהרו מאד כשעושין על היו"ד או על הוא"ו שיעשו תגין דקין שלא תתקלקל צורות הוא"ו או היו"ד:

סימן לו דין דקדוק כתיבתן:

'לקוטי תורה' פרשת אמור – הפרשה החסידית

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת

"**וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת**, מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עוֹמֶר הַתְּנוּפָה, שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת כו'" (וַיִּקְרָא כג, טו):

הִנֵּה "וּסְפַרְתֶּם" הוּא לְשׁוֹן בְּהִירוּת כְּמוֹ "אֶבֶן סַפִּיר" (יחזקאל א, כו). וְכֵן 'עֶשֶׂר סְפִירוֹת' הוּא לְשׁוֹן בְּהִירוּת. וְזֶהוּ "וּסְפַרְתֶּם **לָכֶם** כו'", הַיְינוּ לְהַמְשִׁיךְ עֶשֶׂר סְפִירוֹת שֶׁיָּאִירוּ "לָכֶם" – לְמַטָּה.

(עַיֵּין בַּ"פַּרְדֵּס" שַׁעַר ח', פֶּרֶק ב', בְּשֵׁם "סֵפֶר הַבָּהִיר": אַמַּאי אִקְרֵי סְפִירוֹת? עַל שֵׁם (תְּהִלִּים יט, ב): "הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כו'". וְעַיֵּין בַּזֹּהַר תְּרוּמָה קל"ו ב': "מַאי 'מְסַפְּרִים' כו'? דְּנָהֲרִין כו'").

וּלְהָבִין זֹאת, הִנֵּה פֶּסַח הוּא יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְחַג הַשָּׁבוּעוֹת הוּא מַתַּן־תּוֹרָה, וְקוֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה הָיוּ צְרִיכִים לְסִפּוֹר ז' שָׁבוּעוֹת שְׁלֵימוֹת, וְאַחַר כַּךְ הָיוּ יְכוֹלִים לְקַבֵּל הַתּוֹרָה[1].

כִּי הִנֵּה כְּתִיב (יְחֶזְקֵאל א, יד): "וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב", שֶׁלְּמַעְלָה הַכֹּל בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב. וּכְמוֹ כֵן פֶּסַח הוּא בְּחִינַת רָצוֹא, וְשָׁבוּעוֹת הוּא בְּחִינַת שׁוֹב, כִּי פֶּסַח הוּא יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהוּא בְּחִפָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יב, יא): "וַאֲכַלְתֶּם אוֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן". וּכְתִיב (דְּבָרִים טז, ג): "בְּחִפָּזוֹן יָצָאתָ כו'", כִּי אָז הָיָה הִתְגַּלּוּת אֱלוֹקוּת מִלְּמַעְלָה, כְּמַאֲמָר: "עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא וּגְאָלָם" – בְּבְחִינַת חִפָּזוֹן. וּלְעָתִיד כְּתִיב (יְשַׁעְיָהוּ נב, יב): "כִּי לֹא בְחִפָּזוֹן תֵּצֵאוּ, וּבְמְנוּסָה לֹא תֵלֵכוּן כו'", שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּבְחִינַת חִפָּזוֹן, אֲבָל יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיָה בְּחִפָּזוֹן כו'[2].

---

1. (וְעַיֵּן בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת אֱמוֹר, דַּף צ"ז).

2. (וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה בְּרִבּוּת, סוֹף פָּרָשָׁה בֹּא. וּבַמְּכִילְתָּא, פָּרָשָׁה בֹּא, פָּרָשָׁה ד'. וְעַיֵּן שָׁם. וְהוּבָא גַּם כֵּן בַּיַּלְקוּט, פָּרָשָׁה בֹּא. וְעַיֵּן בְּ"סֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים", פֶּרֶק ל"א.

וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר סוֹף פָּרָשַׁת וַיֵּשֶׁב, סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "כֹּה אָמַר כו' וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלְכִים": אֲבָל לָעָתִיד־לָבֹא כְּשֶׁיִּתְגַּלֶּה בְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' כו', שֶׁיִּהְיֶה גַּם הַשּׁוּב בִּבְחִינַת הֲלִיכָה כְּמוֹ הָרָצוֹא כו'.

וּמַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", בְּעִנְיַן שֶׁלָּעָתִיד תִּהְיֶה מַעֲלַת אִתְעָרוּתָא־דִלְתַתָּא גְּדוֹלָה וְגָבוֹהַּ לְאֵין קֵץ כו'. וּמִכָּל זֶה יוּבָן עִנְיָן "כִּי לֹא בְחִפָּזוֹן".

וְהַיְינוּ בְּחִינַת רָצוֹא מִמַּטָּה־לְמַעְלָה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן שְׁבוּעוֹת הוּא בְּחִינַת שׁוּב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַתַּן־תּוֹרָה – גִּילּוּי רְצוֹנוֹ לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יט, ב): "וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי" – הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה.

וְהִנֵּה כְּתִיב (דְּבָרִים טז, ג): "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ", וּכְמַאֲמַר רַז"ל: "בְּכָל דּוֹר וָדוֹר כו'"[3]. שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת בְּכָל יוֹם בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְהַיְינוּ בִּקְרִיאַת־שְׁמַע: "וְאָהַבְתָּ כו'" (דְּבָרִים ו, ה). וְחוֹתֵם (בַּמִּדְבָּר טו, מא): "אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי כו'". וּבְפָרָט מִן "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" עַד קְרִיאַת־שְׁמַע הוּא הֲכָנָה שֶׁיָּבוֹא לִבְחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם – "וְאָהַבְתָּ כו'".

וְהַיְינוּ, כְּשֶׁיִּתְבּוֹנֵן אֵיךְ שֶׁכָּל "צְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים" (נְחֶמְיָה ט, ו), "וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ בְּרַעַשׁ גָּדוֹל כו'", וְהַ"חַיּוֹת זָעוֹת מֵחִיל כִּסֵּא", נוֹשְׂאוֹת וּמְנוּשָׂאוֹת עִם כִּסֵּא, אֶלֶף אֲלָפִים וְרִבּוֹא רִבְבָן יְשַׁמְּשׁוּנִיהּ[4], וְכוּלָּם הֵם בִּבְחִינַת בִּיטּוּל תָּמִיד.

וְזֶהוּ "לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרוֹתָיו, וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ" (תְּהִלִּים קמה, יב), שֶׁהוּא בְּחִינַת "הֲדַר מַלְכוּתוֹ", שֶׁכּוּלָּם בְּטֵלִים לְגַבֵּיהּ מַמָּשׁ. וְנִמְשָׁךְ לָהֶם הַבִּיטּוּל עַל יְדֵי שֶׁמַּשִּׂיגִים כִּי "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" (שָׁם, יג). פֵּירוּשׁ "מַלְכוּתְךָ", שֶׁחַיּוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת אֵינוֹ אֶלָּא מִבְּחִינַת מַלְכוּתְךָ – הָאָרַת שְׁמוֹ בִּלְבָד. לֹא כְּמוֹ שֶׁהַנְּשָׁמָה מְחַיָּה אֶת הַגּוּף, שֶׁעַצְמִיּוּת חִיּוּת הַנְּשָׁמָה מְלוּבָּשׁ בְּתוֹךְ הַגּוּף מַמָּשׁ. אֲבָל מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ – "רָם וּמִתְנַשֵּׂא כו'", וְאֵין שׁוּם דָּבָר מַלְבִּישׁוֹ כְּלָל – הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה בְּלִי שִׁינּוּי כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מַלְאָכִי ג, ו): "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי"; "אַתָּה הוּא קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְאַתָּה הוּא לְאַחַר שֶׁנִּבְרָא כו'" – בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי כְּלָל, וְאֵין שׁוּם דָּבָר מְכַסֶּה וּמַסְתִּיר נֶגְדּוֹ, אֶלָּא רַק הָאָרַת "שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ" בִּלְבָד, זֶהוּ חִיּוּת וְהִתְהַוּוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת.

וְזֶהוּ "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים", הַיְינוּ שֶׁ"כָּל עוֹלָמִים" אַף שֶׁהֵן "אֶלֶף אֲלָפִים" וְ"רִבּוֹא רִבְבָן", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב כה, ג) "הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו", וּ"מִן הָאָרֶץ לָרָקִיעַ מַהֲלַךְ ת"ק שָׁנָה כו'". עִם כָּל זֶה הֵם אֵין עֲרוּךְ בְּכָלָל לְגַבֵּי אוֹרוֹ כו', שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵין־סוֹף מַמָּשׁ. וְכִנּוּדָע, שֶׁאֲפִילּוּ אֶחָד לְגַבֵּי רִבּוֹא רִבְבָן יֵשׁ לוֹ עֵרֶךְ – שֶׁהוּא חֵלֶק קָטָן מִמֶּנּוּ. אֲבָל רִבּוֹא רִבְבָן לְגַבֵּי בְּלִי־גְבוּל, בִּבְחִינַת אֵין־סוֹף מַמָּשׁ – אֵין עֵרֶךְ כְּלָל. וְעַל יְדֵי שֶׁמַּשִּׂיגִים אֶת כָּל הַנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה הֵם בִּבְחִינַת בִּיטּוּל תָּמִיד.

וְעַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת כָּל הַנַּ"ל בְּעוֹמֶק הַדַּעַת, אֲזַי מִמֵּילָא יָבֹא לִבְחִינַת רָצוֹא בִּקְרִיאַת־שְׁמַע, לִהְיוֹת "וְאָהַבְתָּ אֵת הַוָּיָה אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ" (דְּבָרִים ו, ה), לָצֵאת מִן הַמְּצָרִים וּגְבוּלִים. שֶׁכּוּלָּם הֵם בִּבְחִינַת גְּבוּל, כְּמוֹ "מַהֲלַךְ ת"ק שָׁנָה" – הֵן בְּגַשְׁמִיּוּת הֵן בְּרוּחָנִיּוּת הוּא בִּבְחִינַת מֵצַר וּגְבוּל, הַמְכַסִּים וּמַסְתִּירִים לִהְיוֹת נִרְאֶה לְיֵשׁ וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, רַק לְדָבְקָה בּוֹ כו', שֶׁהוּא בְּלִי־גְבוּל, בְּחִינַת אֵין־סוֹף מַמָּשׁ. וְזֶהוּ נִקְרָא 'יְצִיאַת מִצְרַיִם' – לָצֵאת מִן הַמְּצָרִים וּגְבוּלִים כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ שֶׁבְּגָלּוּת מִצְרַיִם נֶאֱמַר בְּפַרְעֹה (שְׁמוֹת ה, ב): "לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה'" – שֶׁשֵּׁם הַוָּיָה, שֶׁהוּא הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה בְּלִי שִׁינּוּי – "לֹא יָדַעְתִּי", רַק שֵׁם אֱלֹקִים – הַמְכַסֶּה וּמַסְתִּיר לִהְיוֹת יֵשׁ וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ דַּוְקָא. וְזֶהוּ "לֹא יָדַעְתִּי אֶת הַוָּיָה" שֶׁהַדַּעַת הָיָה בִּבְחִינַת גָּלוּת. וְזֶהוּ שֶׁחוֹתֵם בִּקְרִיאַת־שְׁמַע: "אֲנִי הַוָּיָה אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי כו'" – "אֲנִי הַוָּיָה" דַּוְקָא:

ב וְזֶהוּ מַאֲמַר רַז"ל: "תְּפִלּוֹת אָבוֹת תִּקְּנוּם":

פֵּירוּשׁ: "אָבוֹת" הֵם חַג"ת – שֶׁנִּמְשָׁךְ מֵהֶם אַהֲבָה, וְיִרְאָה, וְרַחֲמָנוּת; שֶׁהֵם אַבְרָהָם, יִצְחָק, וְיַעֲקֹב. וְהַיְינוּ, שֶׁכָּל הַתְּפִלָּה הִיא בְּג' מִינֵי פְּסוּקִים: הַיְינוּ פְּסוּקִים שֶׁל חֶסֶד שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהֶם בִּקְרִיאַת־שְׁמַע "וְאָהַבְתָּ כו'", עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת "אַבְרָהָם אוֹהֲבִי" (יְשַׁעְיָהוּ מא, ח), לִהְיוֹת גִּילּוּי הָאַהֲבָה בַּנֶּפֶשׁ בְּחִינַת רָצוֹא. וְעַל יְדֵי זֶה אַחַר כַּךְ (דְּבָרִים ו, ז-ז): "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ [..] וְדִבַּרְתָּ בָּם כו'".

וְאַף שֶׁבְּפָרָשָׁה שְׁנִיָּה כְּתִיב (שָׁם, יד): "וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ", עִם כָּל זֶה נַעֲשָׂה "תּוֹרָתָן קְבַע וּמְלַאכְתָּן עֲרַאי". וְזֶהוּ "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה" (דְּבָרִים כ, יט): שֶׁהוּא כְּמוֹ אִילָן הַצּוֹמֵחַ בָּאָרֶץ, שֶׁהָעִיקָּר הוּא הַפְּרִי שֶׁעָלָיו, עִם כָּל זֶה יֵשׁ גַּם קוֹצִין וְעָלִין וְגוּף הָאִילָן, וְהָעִיקָּר הוּא רַק הַפֵּירוֹת כו'. כְּמוֹ כֵּן הָאָדָם, הָעִיקָּר הוּא הַפְּרִי, הַיְינוּ תּוֹרָה וּמִצְוֹת. כְּמַאֲמַר רַז"ל[5]: 'מַאי פְּרִי? מִצְוֹת'. וְזֶהוּ עִנְיָן "תּוֹרָתָן קְבַע". וּשְׁאָר כָּל צָרְכֵי גּוּפוֹ הֵם כְּמוֹ הֶעָלִים לְגַבֵּי הַפְּרִי.

וְזֶה נַעֲשָׂה הַכֹּל מִבְּחִינַת "וְאָהַבְתָּ כו'", שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם.

וְכֵן יִצְחָק – בְּחִינַת גְּבוּרָה, שֶׁנַּעֲשָׂה מִזֶּה בְּחִינַת יִרְאָה בַּנֶּפֶשׁ – "פַּחַד יִצְחָק" (בְּרֵאשִׁית לא, מב).

וּבְחִינַת יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת רַחֲמָנוּת. דְּהַיְינוּ מִי שֶׁלִּבּוֹ כְּלֵב הָאֶבֶן, שֶׁאַף שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּכָל הַנַּ"ל לֹא יָבֹא לִבְחִינַת

3. [חַיָּיב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם].

4. [עַל פִּי דָּנִיאֵל ז, י: "אֶלֶף אֲלָפִים יְשַׁמְּשׁוּנֵּהּ, וְרִבּוֹ רִבְבָן קָדָמוֹהִי יְקוּמוּן].

5. [סוֹטָה מו, א: מַאי פֵּירוֹת? . . אֶלָּא מִצְוֹת]

"וְאָהַבְתָּ" שֶׁבִּקְרִיאַת־שְׁמַע, מֵחֲמַת שֶׁקָּשׁוּר מְאֹד בְּהֶבְלֵי הָעוֹלָם לִהְיוֹת יֵשׁ וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּמֵחֲמַת זֶה לִבּוֹ כְּלֵב הָאֶבֶן. אֲזַי הָעֵצָה לָזֶה הוּא לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל נַפְשׁוֹ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם" (יְשַׁעְיָהוּ כט, כב).

וְזֶהוּ עַל יְדֵי פְּסוּקֵי רַחֲמָנוּת שֶׁבַּתְּפִלָּה, וְהוּא: "הַמֶּלֶךְ הַמְּרוֹמָם כו', בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ"; "אָבִינוּ אָב הָרַחֲמָן רַחֵם עָלֵינוּ, וְתֵן בְּלִבֵּנוּ בִּינָה לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל, וְלֹא נֵבוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד".

פֵּירוּשׁ: כִּי הִנֵּה כְּתִיב (שְׁמוֹת לג, כ): "כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי" וְאָמְרוּ רַז"ל: "בְּחַיֵּיהֶם אֵינָם רוֹאִים, אֲבָל בְּמִיתָתָם רוֹאִים". כִּי "בְּחַיֵּיהֶם" – שֶׁהַנֶּפֶשׁ מְלוּבָּשׁ בְּגוּף וּמְכַסֶּה וּמַסְתִּיר עָלָיו – לִהְיוֹת נִרְאֶה לוֹ זֶה הָעוֹלָם לְיֵשׁ וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ. אֲבָל בִּצֵאת הַנֶּפֶשׁ מֵהַגּוּף, אֲזַי רוֹאִים שֶׁבֶּאֱמֶת מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ כו' – הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי, וְאֵין שׁוּם דָּבָר יָכוֹל לְהַלְבִּישׁוֹ כְּלָל וּלְהַסְתִּירוֹ, וְהָיָה מֻקָּח טָעוּת לְגַמְרֵי מַה שֶׁהָיָה נִרְאֶה לוֹ הָעוֹלָם לְיֵשׁ וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וַאֲזַי הַבּוּשָׁה גְּדוֹלָה עַד לְמְאֹד, עַל שֶׁכָּל מַחְשְׁבוֹתָיו וּמְגֻמּוֹתָיו הָיוּ בְּהֶבְלֵי הָעוֹלָם וּבַעֲסָקָיו כְּאִלּוּ הוּא דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ מַמָּשׁ, וְהוּא חוּצְפָּא וְהֶעְזָה גְּדוֹלָה כו'.

וְלָכֵן בַּקָּשָׁתֵנוּ: "בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ, וְתֵן בְּלִבֵּנוּ **בִּינָה**", הַיְינוּ לְהָבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. הַיְינוּ, אַף בְּעוֹד שֶׁהַנֶּשְׁמָה מְלוּבָּשׁ בְּגוּף יָבִין וְיַשְׂכִּיל שֶׁבֶּאֱמֶת הַכֹּל בָּטֵל בְּתַכְלִית כְּמוֹ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי מַמָּשׁ כַּנַּ"ל; "וְלֹא נֵבוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד" – בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה אַחַר כַּךְ הַבּוּשָׁה "לְעוֹלָם וָעֶד". וְזֶהוּ "לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם"[6]:

ג וְהִנֵּה כָּל הַנַּ"ל שֶׁהוּא בְּחִינַת רָצוֹא – יְצִיאַת מִצְרַיִם, אֵינוֹ אֶלָּא לַנֶּפֶשׁ־הָאֱלֹקִית בִּלְבָד, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת גָּלוּת בְּתוֹךְ מְצָרִים וּגְבוּלִים הַמְכַסִּים כו'. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר פַּרְעֹה: "לֹא יָדַעְתִּי אֶת הַוָּיָה כו'". וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מו, ד): "אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה וְאָנֹכִי אַעֲלֶךָּ כו'", שֶׁזֶּהוּ שֶׁנֶּאֱמַר "לְיַעֲקֹב", שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בִּלְבָד – יו"ד־עָקֵב; "יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ, כִּי חֵלֶק הַוָּיָה עַמּוֹ"[7]. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יד, לא): "וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה'" – שֶׁ"יִשְׂרָאֵל" בִּלְבָד, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית – כִּי "יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחְשָׁבָה"; יִשְׂרָאֵל – לִי־רֹאשׁ כו' – וְיִשְׂרָאֵל בִּלְבָד רָאוּ "אֲשֶׁר עָשָׂה הַוָּיָה כו'".

וּכְמוֹ כֵּן בִּקְרִיאַת־שְׁמַע שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם הַנַּ"ל, "וְאָהַבְתָּ כו'", אֵינוֹ אֶלָּא לַנֶּפֶשׁ־הָאֱלֹקִית בִּלְבָד. אֲבָל נֶפֶשׁ־הַבְּהֵמִית מִכָּל מָקוֹם הוּא רוֹצֶה לֶאֱכוֹל כְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה כו'. וּכְדֵי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא גִּילּוּי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ כִּבְיָכוֹל, לְמַטָּה, הוּצְרַךְ לִהְיוֹת מִקּוֹדֶם בְּחִינַת בִּיטּוּל נֶפֶשׁ־הַבְּהֵמִית גַּם כֵּן[8].

וְהַיְינוּ עַל יְדֵי הֲנָפַת הָעוֹמֶר וּסְפִירַת הָעוֹמֶר. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (וַיִּקְרָא כג, יא): "וְהֵנִיף אֶת הָעוֹמֶר לִפְנֵי הַוָּיָה לִרְצוֹנְכֶם, מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן".

כִּי הִנֵּה הָעוֹמֶר הוּא מִן הַשְּׂעוֹרִים שֶׁהוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה. וּכְמוֹ כֵּן לְמַעְלָה יֵשׁ גַּם כֵּן בְּחִינַת בְּהֵמָה, וְהוּא הַמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה: "פְּנֵי אַרְיֵה אֶל הַיָּמִין [..] וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל" (יְחֶזְקֵאל א, י). כִּי חַיָּה בִּכְלָל בְּהֵמָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב עַל הַיָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה (מְלָכִים א' ז, כה. דִּבְרֵי הַיָּמִים ב' ד, ד): "עוֹמֵד עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר, שְׁלֹשָׁה פוֹנִים צָפוֹנָה כו'" שֶׁהִיא הַמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה, "וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְּמָעְלָה" (שָׁם) שֶׁהִיא בְּחִינַת 'יָם הָעֶלְיוֹן', בְּחִינַת "בְּהֵמָה רַבָּה", שֵׁם **בַּ"ן** גִּימַטְרִיָּא **בְּהֵמָה**, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַמֶּרְכָּבָה דְ"פְנֵי אַרְיֵה כו'". וְהַמֶּרְכָּבָה הַנַּ"ל הוּא שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר לְכָל הַבְּהֵמוֹת, וְנֶפֶשׁ־הַבְּהֵמִית שֶׁלְּמַטָּה, שֶׁנִּמְשָׁכִים מִמֶּנָּה.

וּשְׂעוֹרָה – שְׂעוֹר־ה'. וְהַיְינוּ מְבֹרוּרִים שֶׁלְּמַטָּה שֶׁנִּבְרְרִים וְנִכְלָלִים בִּבְחִינַת בְּהֵמָה־רַבָּה הַנַּ"ל. כְּמַאֲמָר "יוֹצֵר מְשָׁרְתִים", שֶׁיֵּשׁ מַלְאָכִים שֶׁהֵם בְּטֵלִים בְּכָל יוֹם וְנִבְלָעִים וְנִכְלָלִים בִּבְחִינַת בְּהֵמָה־רַבָּה הַנַּ"ל. כְּמוֹ הַמַּאֲכָל שְׂעוֹרִים שֶׁנִּבְלָע בִּבְהֵמָה שֶׁלְּמַטָּה, וְחוֹזְרִים וּמִתְחַדְּשִׁים בְּכָל יוֹם כו'.

וְזֶהוּ "יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן", שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד הָעֶלְיוֹן, הֶעֱלָה אֶת בְּחִינַת בְּהֵמָה־רַבָּה הַנַּ"ל[9], עַל יְדֵי עוֹמֶר שְׂעוֹרָה – שְׂעוֹר־ה' הַנַּ"ל, "**לִפְנֵי** הַוָּיָה" – **לְמַעְלָה** מֵהַוָּיָה כַּנּוֹדָע. וְזֶהוּ "מִמָּחֳרַת הַ**שַּׁבָּת**" וְלֹא "מִמָּחֳרַת יוֹם־טוֹב" – שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת שַׁבָּת. וְדַי לַמֵּבִין.

וְעַל יְדֵי זֶה, אַחַר כַּךְ עַל יְדֵי סְפִירַת הָעוֹמֶר, הָיוּ הַמִּשְׁכּוֹת מַקִּיפִים מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה: "לָעוֹמֶר כו'". וְזֶהוּ "הַיּוֹם יוֹם אֶחָד לָעוֹמֶר": יוֹם הוּא בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים מב, ט): "יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ". וְהַיְינוּ בְּחִינַת חֶסֶד עֶלְיוֹן, לְהַמְשִׁיךְ מִלְּמַעְלָה מַעְלָה לִבְחִינַת עוֹמֶר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בִּיטּוּל הָרְצוֹן מִנֶּפֶשׁ־הַבְּהֵמִית גַּם כֵּן דַּוְקָא. וְזֶהוּ "לִרְצוֹנְכֶם", כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בִּיטּוּל הָרְצוֹן שֶׁלָּכֶם עַל יְדֵי הַמִּשְׁכַּת הַמַּקִּיפִים הַנַּ"ל עַל יְדֵי סְפִירַת הָעוֹמֶר כו'.

---

6. [עַיֵּן בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "מַה יָּפוּ פְעָמַיִךָ"]

7. (דְּבָרִים לב, ט בְּשִׁינּוּי הַסֵּדֶר).

8. [וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פָּסוּק (וַיִּקְרָא א, ב) "אָדָם כִּי יַקְרִיב כו', תַּקְרִיבוּ כו'" עַיֵּן שָׁם].

9. [עַיֵּן בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת בָּלָק, דַף קפ"ח, עַמּוּד ב'].

וְזֶהוּ "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם", הַיְינוּ לְהַמְשִׁיךְ הָאָרֶת הַמַּקִּיפִים הַנַּ"ל, שֶׁהוּא "מִמְּחֳרָת הַשַּׁבָּת" דַּוְקָא כַּנַּ"ל, "לָכֶם" – לְמַטָּה, לַהֲפוֹךְ אֶת נֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית גַּם כֵּן, שֶׁיִּהְיֶה בִּיטּוּל רְצוֹנְכֶם.

וְזֶהוּ "מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עוֹמֶר": פֵּירוּשׁ מֵאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהֵנִיפוּ אֶת הָעוֹמֶר, שֶׁהוּא "לִפְנֵי הַוְיָה", אֲזַי "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם" תַּמְשִׁיכוּ "לָכֶם" עַל יְדֵי סְפִירַת הָעוֹמֶר "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת" שֶׁהֵם מ"ט מִדּוֹת.

וְאָז הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת אַחַר כַּךְ מַתַּן־תּוֹרָה בְּשֶׁבוּעוֹת, שֶׁהוּא גִּילּוּי רְצוֹנוֹ מַמָּשׁ מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה – שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁהוּא הָרָצוֹא כַּנַּ"ל, "וְאָהַבְתָּ [..] בְּכָל לְבָבְךָ", שֶׁעֲדַיִין אֵינוֹ בְּבְחִינַת בִּיטּוּל בְּתַכְלִית כִּי "יֵשׁ מִי שֶׁאוֹהֵב כו'".

מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה – שֶׁהוּא דִּבַּר ה' מַמָּשׁ בְּפִיו. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָהוּ נא, טז): "וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךָ" – "דְּבָרַי" מַמָּשׁ, "אֲנִי הַמִּשְׁנָה הַמְדַבֶּרֶת בְּפִיךָ". וּכְמַאֲמַר רַז"ל: "אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים כו'", שֶׁהֵם דִּבְרֵי אֱלֹקִים מַמָּשׁ, גִּילּוּי רְצוֹנוֹ מַמָּשׁ לְמַטָּה. וְזֶהוּ "וְדִבַּרְתָּ בָּם" – "בָּם" מַמָּשׁ. וְהוּא בְּחִינַת "וּבְכָל נַפְשְׁךָ" (דְּבָרִים ו, ה), הַיְינוּ לִקְשֹׁר מַחְשָׁבָה בְּמַחְשָׁבָה כו'[10].

אַךְ הַנֵּה אָמְרוּ רַז"ל: "כָּל הָאוֹמֵר אֵין לִי אֶלָּא תּוֹרָה אֲפִילּוּ תּוֹרָה אֵין לוֹ". שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהוּא יֵשׁ וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֲזַי אַף כְּשֶׁמְּדַבֵּר דִּבְרֵי תּוֹרָה אֵין זֶה דִּבַּר ה' בְּלָל, וְאֵין זֶה גִּילּוּי רְצוֹנוֹ כְּלָל. רַק צָרִיךְ לִהְיוֹת מִקּוֹדֶם בְּחִינַת הָרָצוֹא, יְצִיאַת מִצְרַיִם מִמַּטָּה־לְמַעְלָה כַּנַּ"ל. וְעַל יְדֵי זֶה "רוּחַ אַיְיתִי רוּחַ וְאַמְשִׁיךְ רוּחַ", כִּי בְּאִתְעֲרוּתָא־דִלְתַתָּא – אִתְעֲרוּתָא־דִלְעֵילָא, וּמְעוֹרֵר לְמַעְלָה הַמְשָׁכַת רְצוֹנוֹ כְּבְיָכוֹל לְמַטָּה.

אַךְ שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ בְּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים כְּמוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת, וְקָרְבָּנוֹת כו', וְ"לָאו אוֹרְחָא דְּמַלְכָּא לְאִשְׁתָּעֵי בְּמִלִּין דְּהֶדְיוֹטָא כו'" – וְעַל זֶה הָיָה צָרִיךְ מִקּוֹדֶם שֶׁיָּנִיף הַכֹּהֵן אֶת הָעוֹמֶר, שֶׁהוּא שְׁעוֹרָה – שְׁעוֹר־ה', מֵיכְלָא דְּבְהֵמָה־רַבָּה הַנַּ"ל, "לִפְנֵי הַוְיָה" – לְמַעְלָה מֵהַוְיָה כַּנַּ"ל. וְעַל יְדֵי זֶה אַחַר כַּךְ, עַל יְדֵי סְפִירַת הָעוֹמֶר, הָיָה הַמְשָׁכַת הַמַּקִּיפִים לְמַטָּה – "לָעוֹמֶר", "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם כו' שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת כו'". וְהָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת אַחַר כַּךְ מַתַּן־תּוֹרָה בְּשֶׁבוּעוֹת, שֶׁהוּא גִּילּוּי רְצוֹנוֹ כְּבְיָכוֹל לְמַטָּה בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה[11]:

10. (וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאַר סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "וָאֶרָא אֶל אַבְרָהָם").

11. [וְעַיֵּן בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת תְּצַוֶּה, דַּף קפ"ב, סוֹף עַמּוּד ב': "וְכֵיוָן כו'", וְדַף קפ"ג, עַמּוּד א' עַד – "אֲפִיק אוֹרַיְיתָא כו'". וְעַיֵּן לְקַמָּן]

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

(מא) **אך** עדיין יש להבין מ"ש בראשית ברא בבחי' הכלל תחלה אחר שלא נברא ממנו שום בריא' מיוחד' איך יתכן לשון ברא בבחי' הכלל שבמחשבה כו' ואם מפני שמאמר זה דבראשית מקור לכללות הבריאה שנשתלשל מי' מאמרות עכ"ז לא שייך לומר ברא ממש מאין ליש לשמי' וארץ וכל צבאם כו'. אך הנה לפי משמעות פשט הכתוב דבראשית ברא בריאה ממש קא' וכן מה שאמרו ז"ל דבראשית נמי מאמר הוא הכוונה שהוא בא בבחי' מאמר כשאר המאמרו' שבורא יש מאין כו' והרי מקרא מפורש אמר כולם בחכמה עשית שבחכמה עשה את הכל מאין ליש כו' וכמ"כ ה' בחכמ' יסד ארץ וכה"ג אך הענין הוא דבאמת כן הוא דגם לאחר שנתהווה הכל מן הצירופי' שבמאמרות מאין ליש כמו מציאות האור ע"י מאמר יהי אור וכה"ג מ"מ אין עיקר קיום מציאות האור רק ע"י בחי' החכמ' שבמחשב' הכללית הנ"ל שהוא מאמר דבראשית כנ"ל ויובן זה עד"מ מחשבה כללית שהפרטים נמשכו ממנה הרי בכל רגע מקבל כל פרט ופרט מן הכלל הזה ואין הפרט נבדל כלל וכלל בבחי' מהות בפ"ע וז"ש בזהר דפרט אצטריך לכלל שאין לפרט קיו' מציאות בלא הכלל ולא שהכלל מאיר בפרט דרך כלל לבד כמו שהפרט כולו נסקר בכלל בסקירה א' כנ"ל אלא מאיר בכל פרט ופרט דוקא להיות מזה עיקר קיו' מציאותו ואם לאו לא היה לו קיום אפי' רגע כו' ולזה א' כולם בחכמה עשית שהוא מאמר הכללי דבראשית דקאי על כל פרט ופרט מן הנבראים וכידוע בזהר שבחי' אור החכמה שבדיבור מאיר בכל פרטי הנמצאים כולם אחד לא נעדר וזהו פי' אל אדון על כל המעשים אל נהירו דחכמתא כו' וכמ"ש בפרדס ע"פ ושמן מחלמיש צור שגם בצור יש מבחי' החכמה שהוא בבחי' שמן וכמ"ש במ"א וד"ל. אך כמו שפרט אצטריך לכלל שקדם לו שהוא אמיתי'

מקור מוצאו כנ"ל במחשב' ודיבור אלא גם לבחי' הכלל שאחר הפרט דהנה גם אחר שבא הכלל לבחי' פרט במחשבה ודיבור כנ"ל הרי יש בחי' התכללות שכולל כל דבריו שדיבר דרך פרט כל שעה זאת כמו עד"מ כאשר האדם גמר כל דבריו בפרט הנה יש לכל דבריו הללו השכלה כללית שכוללת כל דבריו ומאמריו הפרטים דוקא אחר שגמר דברו בפרט והיא מכוונת עם כללות ההשכלה שבמחשבה שקדמה לדיבור זה שבא בפרט הזה כו' וד"ל ונמצא שגם דברים הבאים בפרט צריכים למקורם זה הכוללם אח"כ שיהיו מכוונים אליו ומקבלים הימנו תמיד והיינו דפרט אצטריך לכלל שאחר הפרט שכוללם יחד והוא עיקר מקורם כו' וד"ל. וזהו שאמר בראשית ברא ממש דכלל זה ברא יש מאין לשמים וארץ וכל צבאם דרך פרט כמ"ש כולם בחכמה עשית מטע' הנ"ל בין מטעם כלל שלפני הפרט בין מטעם כלל שאחר הפרט כי שרשם אחד הוא כנ"ל אבל אין ערך לבחי' מחשבה זו הכללי' דבראשית לגבי עצמות המחשבה שאינו שייך לדיבור די' מאמרות כלל והוא בי"ת דבראשית כו' והוא בחי' חכמה שבתורה שנאמר בה בחכמה יבנה בית כו' וכמ"ש ואהיה אצלו אמון כו' וכמ"ש בזהר אסתכל באורייתא וברא עלמא בכלל ובפרט כנ"ל וד"ל (מבואר במ"א שי' הדברות לנגד הי' מאמרות בכלל ובפרט ע"ד הנ"ל וד"ל) ובכל הנ"ל יובן מה שאומרי' המלאכים ג' פעמים קדוש שהן ג' מיני צמצומים דבי"ע בחי' מחשבה דו"מ והיינו בחי' ג' מדריגות הנ"ל מחשבה שבמחשבה ודיבור שבמחשבה ועשיה שבמחשבה כו' והענין הוא כמבואר ומובן מכל הנ"ל דבחי' צימצום הראשון הוא מעצמות המחשבה בחי' מחשבה שבמחשב' לצמצם א"ע בבחי' מחשבה כללית שנקרא דיבור שבמחשבה בחי' דלי"ת רבתי הנ"ל והצימצום הב' הוא מבחי' מחשבה כללית זו לבא בהתחלקו' המחשבה שנקרא מחשב' שבדיבור כנ"ל אבל עדיין הוא קודם לדיבור וצימצום הג' צמצום המחשבה הבא בבחי' הדיבור עצמו שמתלבש ומתצמצם שם אותיות המחשבה שזהו בחי' בשכמל"ו כנ' וד"ל. ומעתה יובן פי' דשמע ישראל שאו' זה לניצוץ האלקי שנקרא ישראל שיתבונן היטב אשר הוי' אלקינו בחי' חו"ב דאצילו' שבמח' העצמי' אחד הוא בבחי' יחוד אמיתי בהיות שכל צירופי אותיות שמהן נעשי' ז' רקיעים וארץ במחשבה ודיבור די' מאמרות נכללי' ביחוד אמיתי בבחי' דיבור שבמחשבה שנק' דלי"ת רבתי הנ"ל בביטול אמיתי וכידוע דברוח פיו כל צבאם הרי כל ריבוי ההשתלשלות דג' עולמות בי"ע הכל באין מסיבת שינויים ותמורות דצירופי אותיות שבדבר ה' ורוח פיו כי הוא אמר ויהי כו' עד שאין מספר לגדודיו כמ"ש במ"א מפני שאין מספר לריבוי אופני הצירופים שבדיבור וכמ"ש בס"י ה' אבנים בונות ק"ך בתים כו' מכאן ואילך צאן וחשוב עד אין שיעור כו' (ומ"ש עיניך בריכות בחשבון ובזוהר אמר דהמלכו' בחושבנא כמ"ש עשה ירח למועדים כו' היינו מ"ש המוציא במספר צבאם כו' אבל מצד עצמו אין מספר כמ"ש במ"א באריכות ע"פ והיה מספר כו'). אך הנה כל בחי' ריבוי הצירופים שבדיבור כלא ממש חשיב לגבי בחי' מחשבה הא' הכללי שבמוח המחשבה שמתבטל שם כל הדיבור במציאו' ממש כשנכלל ועולה במחשבה כללי' זו כנ"ל וד"ל. וזהו שאומר ג' פעמים קדוש בג' מיני צמצומים כנ"ל ע"ש בחי' ההבדל' בערך שהוא ית' נבדל בערך מאד נעלה על כל מקור ההשתלשלות דמחשב' כללית הנ"ל עד שגם כל בחי' ו' אלפי שני דהוי עלמא שמקבלים מבחי' ו' מדות שבמחשב' הכללי' כו' וגם אלף הז' שיהיה עליות העולמות כידוע הכל כלא חשיב ונכלל בסקירה אחת במחשבה א' הנ"ל שצופה ומביט עד סוף כו' כנ"ל וד"ל:

חזינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"פ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

ג) **ואחר** שנתבאר ענין הפרשיות והרצועות בתש"ר יש להבין ההפרש בדרך כלל עכ"פ בין תש"ר לתש"י והנה בתש"ר כתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך (דברים כ"ח י') משא"כ בתש"י אמרז"ל להיפוך לך לאות ולא לאחרים לאות (מנחות ל"ז ב') שצריך להניחה במקום שהוא מכוסה כדאי' בגמ' במקום לך לאות אתמר, והנה זה יובן בביאור ענין כוונת הנחת התפילין שנת' בפע"ח שתש"י הוא לתקן עולם הבריאה ותש"ר באצי' ולכן תש"י הוא מיושב כי בריאה הוא בחי' תפלה מיושב משא"כ באצי' הוא בחי' עמידה תפלה מעומד, הנה ידוע דהתפילין נמשלו לחותם כמו שדרשו בזהר ותיקונים

ע"פ שימני כחותם, והנה יש ב' חותמות א' הוא חותם הבולט דהיינו שהאותיות בולטים בחותם וכשחותמים בהם על השעוה נעשה בשעוה אותיות הללו משוקעים והב' חותם השוקע שאותיות שבו שוקעים וכשחותמין בו נעשה בשעוה אותיות הללו בולטים כידוע הרי מבליטה נעשה שקיעה ומשקיעה נעשה בליטה והיינו פי' ב' חותמות הללו כחותם על לבך שהוא תש"ר בחי' חותם הבולט (כי כל בליטה נק' בגמ' בשם זכר כמ"ש בסוכה די"ב חיצין זכרים כו' והוא בחי' יסוד דדכורא וכל שקיעה נק' בגמ' שם נקבה בחי' יסוד דנוק') שנעשה משקיעה שלמטה וכחותם על זרועך שהיא תש"י בחי' חותם השוקע שנעשה מן בליטה דלמטה, והנה ענין בליטה ושקיעה שמלמעלה הוא בענין איכות המשכות גילוי אא"ס ב"ה, וענין בליטה ושקיעה שמלמטה הוא באיכות ההתעוררות שמלמטה הגורם המשכה זו והתעוררות זאת נקראת אתעדל"ת בזהר, ומ"ן בע"ח, וישנה ג"כ בעולמות הרוחניים בנבראים ונמצאי' הרוחניי' שהם מעוררים בעבודתם, וג"כ למטה בישראל עם קרובו, ולהבין זה למעלה י"ל תחלה למטה בעבודת ה', הנה נודע שהנפש אלהית שבאדם יש בה רצון ושכל ואהוי"ר אלהית שהיתה עובדת בה את ה' בעודה בג"ע וכשנתלבשה בגוף ונפש הבהמית החיונית שיש בה ג"כ רצון ושכל ומדות גשמיים לתאוות עוה"ז המה מסתירים על כחות נפש האלהית, וצריך להביאם לידי גילוי ע"י ההארה השכלי' כפי שבא בתורה, והנה אהבה שבנפש אלהית כשבאה לידי גילוי הוא ענין העלאה כי בתחלה היתה בהעלם ובהסתר ואח"כ עולה היא בגילוי ברשפי אש התשוקה והיינו שארז"ל לא כאברהם שקראו הר (עי' פסחים פ"ח א') להיות כי אברהם מדתו אהבה כמ"ש אברהם אוהבי (ישעי' מ"א ח') שזהו דמיון ההר שבולט ונראה בגובה עפ"י שטח הארץ המישור ונק' חותם הבולט שהאותיות בולטים מן מישור גולמת החותם וכן בכללות נשמות ישראל בכאו"א כשאומר ואהבת בק"ש ה"ז בחי' העלאה וגילוי האהבה מן ההעלם וההסתר דעוה"ז והיציאה ממנו ונמשל להר ולחותם הבולט, ואמנם מהיכן יבא סיבת ההתפעלות באהבה שהוא ע"י ההארה השכלי' בהתבוננות בגדולתו ית' ואיך שהמלאכים ושרפים וחיות ואופנים זעים ומרעישים בהשגתם הארה וזיו זעיר שם מיני' גדולתו ית' הלא זהו ענין הק"ש שנצטוינו בה וענין שתים לפניה שתקנו לנו אנכנה"ג ופסוד"ז וכבר נת' במ"א ע"ש ואין כאן מקומו לעסק הדרוש הזה בענין חותם הבולט שהוא אחר שהגיע למדריגת האהבה באמרו ואהבת, והנה בחי' אהבה זו היא אתעדל"ת ועי"ז נעשה אח"כ אתעדל"ע והמשכת אלקות בבחי' חותם שוקע והיינו מ"ש אח"כ והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ודברת בם (דברים ו' ו') להמשיך אא"ס בדבר ה' זו הלכה כי התורה היא חכמתו ית' וע"י לימודו בה שמקשר חכמתו בחכמת ה' להתחכם איך לבוא לבחי' ביטול באחדות ה' ע"י שיבדיל בין הטמא לטהור ויפריד הרע מהטוב וכן מ"ש אח"כ והי' אם שמוע תשמעו אל מצותי כו' (דברים י"א י"ג) שזהו כל עיקר רמ"ח מ"ע להיות כלי מוכן לשבתו ית' דהיינו להיות גילוי אא"ס למעלה בע"ס כי מצד עצמותו ית' אינו מערך י"ס כלל ולאו מכל אינון מדות איהו כלל אלא שע"י תורה ומצות ממשיכים מעצמותו שיתצמצם להלביש אורו בכלים להקרות חכם בחכמה ומבין בבינה ע"י התורה שז"ס הקב"ה קורא ושונה כנגדו וכן ע"י רמ"ח מ"ע שהם רמ"ח אברים דמלכא שיתלבש בחסד דרועא ימינא ע"י הצדקה וכיוצא בכל המצות וכמ"ש ועשיתם אותם (במדבר ט"ו ל"ט) אתם כתיב, ולהיות כן נק' המשכה זו שע"י תורה ורמ"ח מ"ע חותם שוקע דהיינו שהאותיות שוקעים ונבלעים בהחותם שהוא מה שהחותם חלול ובחלל זה המה האותיות, כך המשכה זו שמא"ס ב"ה מתלבש בכלים מכלים שונים הנעשים ע"י תורה ומצות שהם בחי' עשר כלים דע"ס ורמ"ח אברים הנ"ל ומשם מאירה בנפש האדם ג"כ בבחי' העלם, וזהו בחי' תש"י כחותם על זרועך שהיא תפלה מיושב דהיינו לתקן עולם הבריאה שהוא מברכת יוצר עד סוף ק"ש משום דבפסוד"ז וק"ש הוא רק בחי' העלאה ממטה למעלה וד' פרשיותיה כולם בבחי' העלאה קדש והי' כי יביאך בחי' חו"ב ההתבוננות בגדולת ה' לצאת מן המיצרים וגבולים וזהו ענין יצ"מ הנז' בפרשיות הנ"ל ופי' בינה בן י"ה בחי' אהבה הנולדת מן ההתבוננות אלא שבעוד האהבה כלולה בההתבוננות שהוא ענין התפעלות השכל ואינה באה לידי גילוי בלב נקראת בינה בן י"ה והוא ב' פרשיות הנ"ל ולאחר שנולדים מן ההתבוננות לידי גילוי בלב זהו ענין פ' שמע שנאמר בה ואהבת בכל לבבך ופ' והי' אם שמוע בחי' יראה ועסק המצות הנמשך מן האוי"ר כי אהבה שרש לרמ"ח מ"ע ויראה לשס"ה ל"ת ואז אם הבנים שמחה (תלים קי"ג ט') לאחר שהולידה את הבנים שהם אהוי"ר אזי דייקא יהי' נמשך מן אם הבנים שהוא ההתבוננות שמחה ויש בזה ג"כ ב' מדריגות שמחה באהבה שבלב דפ' שמע ושמחה של מצוה דוהי' אם שמוע וכל אלה הן בחי' העלאה ממטה למעלה בבחי' בליטה וההמשכה שעי"ז מלמעלה ד' פרשיות ד' מוחי' הם בבחי' שקיעה דהיינו פ' קדש למען תהי' תורת ה' בפיך (שמות י"ג ט')

בהתלבשות אא"ס בחכמה שבתורה ואח"כ בחכמה שבנפש האלהית, עד שבפ' והא"ש נמשך הצדקה למעלה שמצות הצדקה כוללת כל המצות כמ"ש במ"א וענין הצדקה היא להחיות רוח שפלים הם עולמות הנבראים שזהו אצלו ית' בחי' צדקה כמו שהאדם נותן צדקה ממון ודומם גשמי כך הוא להיות המשכת אא"ס במדת הרחמנות כדי להשפיע חיות לנבראים הרי מדה זו היא כמו בחי' דומם ועשי' גשמיות בערכו ית' דלאו מכל אינון מדות איהו כלל כי אני הוי' לא שניתי כתיב (מלאכי ג' ו') להיות בו התפעלות ח"ו וגם ממי יתפעל אחר שאין ערוך כלל בין נברא לבורא, ולזה צריך שימשיכוהו להתלבש במדת הרחמנות כמו ע"י מעשה הצדקה באתעדל"ת שיהי' כמו כן אתעדל"ע וזהו כן צדקה לחיים (משלי י"א י"ט) שהצדקה היא כן ובסיס לחיי החיים הנמשך מא"ס ב"ה והמשכות אלו נקראים חותם שוקע שבאים מלמעלה בבחי' שקיעה בתוך כלים וספירות הנ"ל והיינו כחותם על זרועך דהיינו זרוע השמאל שלו ית' שממנה בא סיבת הגבהת ועליית כנסת ישראל כדכתיב שמאלו תחת לראשי. (שה"ש ב' ו') ואח"כ כחותם על לבך תש"ר הבאים בבחי' בליטה מלמעלה ע"י שהוא בשקיעה למטה וענין השקיעה שמלמטה הוא בשמו"ע שאחר הק"ש כי בשמו"ע הוא בחי' ביטול הרצון מכל וכל שזהו ענין הכריעות וההשתחוואות שבשמו"ע שהוא רק בחי' ביטול האמיתי וכמאמר בטל רצונך מפני רצונו (אבות פ"ב מ"ד) דהיינו השתחוי' פנימיות ברצונו ושכלו ומדותיו אלא שצריך להיות גם בגילוי בגופו להרכין הראש אבל העיקר הוא ביטול הרצון וזהו אמרם ז"ל הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו (ברכות כ"א א') פי' שיהי' לו ביטול רצון כל היום כי זהו עיקר התפלה וכוונתם על בחי' הרשימו שנשאר מן התפלה כל היום להיות ונפשי כעפר לכל תהי', ועד"ז הוא העבודה בשס"ה ל"ת שכל ענינם הוא רק בחי' ההעדר שב ואל תעשה לא תאכל חלב לא תלבש שעטנז שהוא בחי' ביטול המציאות, והם למעלה במדריגה מן המ"ע לדבקה בו בבחי' אהבה שיש מי שאוהב שלכן נק' הר וחותם הבולט אבל מל"ת הוא ביטול עצמותו מכל וכל והוא בחי' שוקע שצמצם וביטל א"ע ונעשה כמו שוקע ועי"ז מעורר למעלה המשכת וגילוי אלקותו ית' בבחי' חותם הבולט וכנודע דשס"ה ל"ת נמשכים מאותיות י"ה שלמעלה מאותיות ו"ה שמהם שורש רמ"ח מ"ע כדאי' בת"ז שמי עם י"ה שס"ה ו"ה עם זכרי רמ"ח וזהו לאו שקודם להן וכמ"ש במ"א וכן ע"י שקיעה דשמו"ע שענינה בחי' תש"ר שהוא בחי' שקיעה דלמטה ולכן הוא בבחי' אצילות בבחי' א' עם צלותא דמעומד כנ"ל בשם האריז"ל, נמשך מלמעלה בחי' בליטה בתש"ר שמלמעלה למטה ולכן הם בולטים על הארץ כדכתיב וראו כי שם ה' נקרא עליך, (דברים כ"ח י'). וביאור ענין בליטת תש"ר הוא ע"ד מ"ש לע"ל כי עין בעין יראו (ישעי' נ"ב ח') ונגלה כבוד ה' (ישעי' מ' ה') כי בזמן הגלות נאמר אותותינו לא ראינו (תלים ע"ד ט') שהאותיות מדבר ה' המחי' כל העולמות מאין ליש אינן בגילוי אלא בבחי' העלם והסתר בכמה לבושים שונים ואין גילוי אלקות כ"כ למטה, אבל לעתיד כתיב ולא יכנף עוד מוריך (ישעי' ל' כ') שלא יסתתר עוד בבחי' לבושים אלא יבא בגילוי ממש לעין וכמ"ש ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה (ישעי' כ"ה ט'), ועד"ז הוא ענין חותם הבולט דתש"ר שיהי' ההמשכה האלהית בולטת בגילוי בלי לבוש המעלים וזהו היפוך גילוי האלהות אשר עכשיו דאעפ"י שבודאי כל העוסק בתורה ממשיך אא"ס בחכמה וממנה בחכמה שבנפשו האלהית אבל ממשיך בבחי' לבוש וכמ"ש עוטה אור כשלמה (תלים ק"ד ב') שהחכ' הנק' אור נק' לבוש ושלמה להעלים ולהסתיר אא"ס ב"ה וכך הוא בכל רמ"ח מ"ע שנק' כלים ואברים שאא"ס ב"ה מוסתר ונעלם בהן כעת כמשל אור וחיות הנפש שמלובש בהאברים ולכן נקראים חותם שוקע אבל לעתיד שיתגלו כל ההמשכות שהיו נעלמות לעין ויהי' למטה כמו שהוא למעלה כמ"ש חשף ה' את זרוע קדשו כו' (ישעי' נ"ב י') וראו כל אפסי ארץ לעיני הגוים גלה (תלים צ"ח ב') וכמבו' בהרבה כתובים זהו נק' חותם הבולט שהאותיות עליונים וגילוי האלהות בולט בלי לבוש המעלים, ועד"ז המה תש"ר כמשרז"ל הקב"ה מניח תפילין (ברכות ו' א') דהנה הקב"ה בחי' סוכ"ע ותש"ר שלו היינו גילוי אורו במדות דאצי' חכים ומבין כו' כאשר יבא בגילוי ולא בבחי' לבוש המעלים כמו במצות אלא כמו לעתיד [דכתי' ולא יכנף עוד מוריך כו'] ומה שאמרו שבתש"ר שלו ית' נז' ומי כעמך ישראל (דה"א י"ז כ"א) היינו לפי שע"י בחי' ביטול רצון שלהם שהוא השקיעה דלמטה נעשה בליטה דהמשכה זו הנק' תש"ר כנ"ל*:

הג"ה

*) כמו שהעתקתי כאן מבואר בכתב ע"פ שימני כחותם וגו' ויש כאן מקום לשאול, כי מה נשתני' המשכה זו דתש"ר שנקרא אותה חותם בולט אי ע"ש העתיד שאז תתגלה אור המשכה זו כמו שהיא בלי לבוש הרי כל ההמשכות מכל רמ"ח מ"ע שהם כעת בהעלם יתגלו לעתיד לבא כמבואר בכמה מקומות שז"ס שכר מצוה מצוה (אבות פ"ד מ"ב) שגלוי אלקות הנמשך ע"י המצות הוא עצמו השכר שיתגלה לעינינו

לע"ל ופשיטא שמכל רמ"ח מ"ע ות"ת כנגד כולם יתגלה השכר ולית דין צריך לפנים וכל ספרי הקבלה והנביאים והתלמוד מלאים מזה, ואעפ"כ כולם נקראים חותם שוקא מפני שכעת הם בהעלם א"כ למה יקרא ענין המשכה דתש"ר חותם בולט ע"ש העתיד, ואי על של עתה הרי לכאור' אין ההמשכה דתש"ר נראי' יותר מכל ההמשכות, והנראה לי בכוונת דבריו הקדושים שר"ל באמת שיש יתרון להמשכה זו גם עתה, והוא כי ענין תש"ר שהוא בחי' השקיעה וביטול רצון שמלמטה כמו ענין השמו"ע בכריעות והשתחוואות הרי עי"ז נמשך הארת א"ס מלמעלה בבחי' בליטה מלמעלה עד שיהי' בולט גם למטה והיינו כי ע"י התפלה גורם שינוי הפעולה כמו ירידת המטר ובריאת החולה וכמו שאמר רחב"ד מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק (תענית כ"ה א') שזהו ענין שינויי הצירופים המחיים את אותו הדבר להיות משתנים מצירוף אל צירוף כמ"ש במ"א ה"ז אותותינו ראינו ממש, וגם באמת למעלה בעולמות הרוחניים יש חילוק בין ההמשכות שע"י רמ"ח מ"ע שבאים בהתלבשות גם שם כנ"ל ובין ההמשכות שע"י מל"ת ותש"ר שהם שם בגילוי גמור וכמשי"ת ואפשר שגם לעתיד יהי' להם יתרון באיכות הגילוי וה' יראנו נפלאות מתורתו. (ע"כ הגה"ה):

מצות תפילין

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

המזבח עץ שלוש אמות גובה וגו' וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'. וארז"ל (ברכות נ"ה, וש"נ) פתח במזבח וסיים בשולחן כו' בזמן שבהמק"ד קיים מזבח מכפר, עכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו. וצ"ל מ"ע ההתדמות שולחנו של אדם לגבי מזבח, שגם לפי מה שפירש"י ז"ל א"כ אינו בערך מזבח הכפרה כלל.

ויובן בהקדים שורש ענין נט"י שמצינו בדרז"ל בתד"א הובא בילקוט תשא רמז שפ"ו מכאן אמרו האוכל בלא נט"י כבא על אשת איש, דלכאו' יפלא היתכן לדמות ענין האכילה בלא נט"י כבא על אשת איש, שהרי חומר אשת איש הוא בחמורה שבד' מיתות בית דין, ונט"י לקדשי' תיקן שלמה ורבנן דח"י דבר גזרו גם לתרומה, ולחולין הוא מפני סרך תרומה, שהוא ענין סרך לגזי', (וכ"ש בזה"ז שלא יש תרומה טהורה כלל), ואיך מדמין האכילה בלא נט"י כבא על אשת איש.

אך הענין יובן בהקדם ענין נט"י ע"פ מ"ש בסידור מהרי"ק ז"ל ששורש ענין נט"י הוא לפי שבחו"ב מלובשי' חו"ג דא"א והם מי החסדי', וצריכי' להמשיך מים אלו ע"י חו"ב לז"א, וז"ע דכתי' ביעקב כשבירך את מנשה ואפרי' שכל את ידיו ות"א ואחכמינון לידוהי, פי' שמפרש שכל מלשון השכלה שהמשיך מוחין למדות שהם בחי' הידי', וא"כ שיהי' שורש ההמשכה מלמעלה מן השכל, וכענין שכ' הבחיי כי נתכווין בעשר אצבעות ידיו להמשיך הברכה ממקור החכ'. ועד"ז יובן ענין נט"י ע"פ פי' מהרי"ק, דהנה ביוסף כתי' ויפוזו זרועי ידיו וארז"ל בסוטה נעץ צפורני ידיו בקרקע, ויצא כו' דרך צפורני ידיו, והיינו כמו שאברהם יצא ממנו כו' יצחק יצא ממנו כו' שזהו נקיית הפסולת בכדי שיהי' אח"כ מנוקה מכל, עד שיעקב הי' מטתו שלימה כו' וזהו בחי' דחיית הפסולת דרך פ"ה שהוא מה שנשפע משפע היסוד כו' כן ביוסף עמדו עליו הקלי' וסט"א עד שהוכרח לתלות ולנעוץ צפורניו בקרקע ופי' רש"י כדי להתייסר, מ"מ הרי ארז"ל ראוי הי' יוסף שיצא ממנו י"ב שבטי' כמו מיעקב אלא לפי שיצא דרך צפורניו ולכן העמיד רק ב' שבטי' מנשה ואפרים, ואעפ"כ יצאו מבנימין ונק' על שמו. ומ"מ יש הפרש ביניהם שאם הי' יוצא מיוסף צדיק עליון הי' ע"ד מלמעלמ"ט וכמו כשהי' משה מכניס את ישראל לארץ כמ"ש במ"א, וע' בלק"ת בד"ה ואתחנן, משא"כ בנימין צדיק תחתון הוא מלמטלמ"ע, וכ"ז הוא ע"י ויפוזו כו', וע' באוה"ח ע"פ וימררוהו ורבו, שענין ויפוזו זהו ע"ד שארז"ל בקדושין ברב עמרם חסידא כו' יעו"ש. ומ"מ ע"י שעמד בנסיון המשיך מבחי' א"א שז"ע שארז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו שנא' טוב א"א מגבור שנת' במ"א שע"י שכובש את יצרו ממשיך מבחי' א"א כו'.

המזבח עץ שלש אמות (ג)

בס"ד. ש"פ אמור, ל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

ב) וְזֶהוּ עִנְיָן "כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר", כִּי הִנֵּה מִדַּת הַמַּלְכוּת נִקְרֵאת "מִדַּת לַיְלָה"[43], שֶׁהִיא בְּחִינַת "בְּרֵישָׁא חֲשׁוֹכָא"[44], לְפִי שֶׁהִיא בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת הָאוֹר בִּבְחִינַת הִתְנַשְּׂאוּת כַּנַּ"ל. וְנַעֲשֶׂה בְּחִינַת יֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁהוּא בְּחִינַת "חֹשֶׁךְ" כוּ'.

וּכְדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר וְגִילוּי אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּבִי"עַ, זֶהוּ עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מַמְשִׁיכִים וּמְאִירִים גַּם בְּבִי"עַ לִהְיוֹת הַגִּילוּי כְּמוֹ בַּאֲצִילוּת, שֶׁגַּם בְּי"עַ יִהְיֶה בִּבְחִינַת בִּיטּוּל וְהִתְאַחֲדוּת מַמָּשׁ בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא כְּמוֹ הָאֲצִילוּת כוּ'. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאַר בְּ"תּוֹרָה אוֹר" בְּהַבִּיאוּר דְּ"כִי כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים כוּ'"[45], יְעוּדֵן שָׁם.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה נֶאֱמַר "**הַלַּיְלָה הַזֶּה** לֵיל שִׁמּוּרִים"[46], שֶׁגַּם בִּבְחִינַת "לַיְלָה" יוּכַל לִהְיוֹת גִּילוּי בְּחִינַת "זֶה", שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ"[47], שֶׁיָּאִיר בִּבְחִינַת גִּילוּי מַמָּשׁ. וְעִיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאַר בְּ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה" דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "וְאֶתְחַנַּן"[48], בְּעִנְיָן "נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם[49] כוּ'".

וְהִנֵּה הַמִּצְוֹת נִקְרָאִים "רְמַ"ח אֵיבָרִים דְּמַלְכָּא"[50], וְהַתּוֹרָה הוּא בְּחִינַת רֹאשׁ וּמוֹחִין, דְּ"אוֹרַיְיתָא מֵחָכְמָה נָפְקַת"[51].

וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁבַּמּוֹחַ הוּא כְּלָלוּת גִּילוּי אוֹר וְחַיּוּת הַנִּשְׁמָה, וְאַחַר כָּךְ מֵהַמּוֹחַ מִתְפַּשֵּׁט לְכָל אֵבֶר הַחַיּוּת הַשַּׁיָּךְ לוֹ, וְנִמְצָא, הָרֹאשׁ הוּא הַמְּמוּצָע שֶׁמַּמְשִׁיךְ מֵהַנֶּפֶשׁ לְכָל אֵבֶר כוּ' – כָּךְ אָמְרוּ רַז"ל[52]: "גָּדוֹל תַּלְמוּד שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה", וְגַם אָמְרוּ רַז"ל[53]: "וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּם". וְלָכֵן נִמְשָׁלָה הַמִּצְוָה לְ"נֵר" – שֶׁהִיא גִּילוּי הָאָרָה פְּרָטִית, וְהַתּוֹרָה לְ"אוֹר" – שֶׁהִיא "כְּנֶגֶד כּוּלָּם".

וְהִנֵּה הַהֶפְרֵשׁ בַּעֲבוֹדָה שֶׁעַל יְדֵי הַמִּצְוֹת – שֶׁהֵן בְּחִינַת זָ"א, וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה – שֶׁהִיא בְּחִינַת חָכְמָה, יֵשׁ לוֹמַר, דִּהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ ב' בְּחִינוֹת אַהֲבָה[54]:

הָא' – הַבָּאָה עַל יְדֵי הָרִיחוּק. וְהַיְינוּ כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן אֵיךְ שֶׁכְּלָלוּת הָעוֹלָמוֹת הֵן זִיו וְהָאָרָה בְּעָלְמָא דְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[55]: "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל הָעוֹלָמִים", דְּ"מָלְךָ, שְׁמוֹ – לְבָד – נִקְרָא"[56] עֲלֵיהֶם כַּנַּ"ל. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[57]: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", בְּחִינַת הָאָרָה וְהָאָרָה דְּהָאָרָה כוּ'.

וְלָכֵן נִתְהַוּוּ הָעוֹלָמוֹת בִּבְחִינַת מִדָּה וּגְבוּל, בְּמָקוֹם וּזְמָן, שֶׁזֶּה עִנְיָן ז' רְקִיעִים וָאָרֶץ וְד' רוּחוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהֵן בְּחִינַת הַמָּקוֹם דְּו' קְצָווֹת, מַעְלָה וּמַטָּה וְד' רוּחוֹת כוּ', וּזְמָן – "שִׁית אַלְפֵי שְׁנִין כוּ'"[58], וּבְרִיבּוּי הִתְחַלְּקוּת בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְרָט, הֵן בְּהַהִתְחַלְּקוּת שֶׁבַּזְּמַן גּוּפָא וְהֵן בְּהַנִּבְרָאִים, שֶׁכָּל אֶחָד נִתְפָּס וּמוּגְבָּל בְּמָקוֹם וּזְמָן שֶׁלּוֹ כוּ' – שֶׁכָּל זֶה הוּא לְפִי שֶׁהִתְהַוּוּתָם הוּא מִבְּחִינַת הָאָרָה לְבָד, וְלָזֹאת נִתְהַוּוּ בִּבְחִינַת מְציאוּת וּגְבוּל דִּזְמַן וּמָקוֹם כוּ'.

וְשֹׁרֶשׁ הַמָּקוֹם דְּו' קְצָווֹת שֶׁלְּמַטָּה – הֵן מֵהַו' קְצָווֹת שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהֵן בְּחִינַת שִׁשָּׁה מִדּוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וְגַם הֵם בְּחִינַת שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַזְּמָן. וְכַיָּדוּעַ בְּעִנְיָן "מְלַמֵּד שֶׁהָיָה סֵדֶר זְמַנִּים קוֹדֶם לָכֵן כוּ'"[59];

---

43. "מִדַּת לַיְלָה" הִיא בְּחִינַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל **עֹלָמִים**" (תְּהִלִּים קמה, יג) – מִלְּשׁוֹן הֶעְלֵם כוּ', וְעַל זֶה רָמְזוּ בַּגְּמָרָא (בְּרָכוֹת יא, ב) שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר "מִדַּת לַיְלָה בַּיּוֹם". – תּוֹרָה אוֹר מִקֵּץ לז, א.

44. שַׁבָּת עז, ב.

45. תּוֹרָה אוֹר ג, סוֹף עַמּוּד ב וְאֵילָךְ.

46. בֹּא יב, מב: "לֵיל שִׁמֻּרִים . . הַלַּיְלָה הַזֶּה לַה' שִׁמֻּרִים".

47. בְּשַׁלַּח טו, ב.

48. דְּבָרִים ב, ב.

49. מִשְׁלֵי כ, כז.

50. רְאֵה זֹהַר חֵלֶק א קע, ב. תִּקּוּנֵי זֹהַר תִּקּוּן ל דַּף עד, א.

51. זֹהַר חֵלֶק ב קכא, א.

52. קִדּוּשִׁין מ, ב.

53. פֵּאָה א, א.

54. ב' בְּחִינוֹת אַהֲבָה: **כַּמָּה מַדְרֵיגוֹת יֵשׁ בְּכָל אַחַת מִבְּחִינוֹת אֵלּוּ. וְלָכֵן אֵין סְתִירָה מִזֶּה שֶׁבִּכְמָה מְקוֹמוֹת מְבוֹאָר בְּאוֹפֶן אַחֵר חִילּוּק ב' אַהֲבוֹת אֵלּוּ וּמַהוּת הַהִתְבּוֹנְנוּת הַשַּׁיָּכוֹת אֲלֵיהֶן.**

– **בְּיאוּר כַּמָּה מַדְרֵיגוֹת יֵשׁ בְּאַהֲבוֹת הַנַּ"ל רְאֵה לִקְמָן פֶּרֶק טז. קוּנְטְרֵס הָעֲבוֹדָה פֶּרֶק ד. שִׂיחַת שִׂמְחַת תּוֹרָה דִּשְׁנַת תרס"ח וּשְׁנַת תרע"ו (בְּסֵפֶר תּוֹרַת שָׁלוֹם – סֵפֶר הַשִּׂיחוֹת) וְעוֹד.**

אוֹדוֹת סוּגֵי מַדַּת הָאַהֲבָה: **תּוֹרָה אוֹר וְתוֹרַת חַיִּים דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "חֲכָלִילִי עֵינַיִם". מִכְּתָב כְּבוֹד קְדוֹשַׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוּ"ר לְאַנַ"שׁ בִּילְגוֹרַיְיא (מִשְּׁנַת תרצ"א) – נִדְפַּס בְּהוֹסָפָה לְקוּנְטְרֵס הָעֲבוֹדָה – וְעוֹד.**

55. תְּהִלִּים קמה, יג.

56. פִּיּוּט "אֲדוֹן עוֹלָם"

57. פְּסָחִים נו, א.

58. "דְּהָוֵי עָלְמָא".

59. בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה ג, ז. רְאֵה דֶּרֶךְ מִצְוֹתֶיךָ מִצְוַת הָאֱמוּנַת אֱלוֹקוּת פֶּרֶק יא.

וְכוּלָּם בְּטֵלִים לְאוֹר אֵין־סוֹף, שֶׁאֵינָם תּוֹפְסִים מָקוֹם בְּכֹלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "**לְךָ ה'** הַגְּדוּלָּה וְהַגְּבוּרָה כו'"[60]. וְהַיְינוּ דִּבְכֹלָּלוּת בְּחִינַת הַמָּקוֹם, הֵן מָקוֹם שֶׁלְּמַטָּה וְהֵן מָקוֹם שֶׁלְּמַעְלָה – הַכֹּל בָּטֵל לְגַבֵּי אוֹר אֵין־סוֹף. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[61]: "הִנֵּה מָקוֹם **אִתִּי**", שֶׁהַמָּקוֹם בָּטֵל אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁלְּפָנָיו יִתְבָּרֵךְ אֵינוֹ שַׁיָּךְ כְּלָל בְּחִינַת מָקוֹם וּזְמָן, שֶׁהֵן נִבְרָאִים מֵאַיִן לְיֵשׁ וְהֵם בִּבְחִינַת גְּבוּל כו'.

וְזֶהוּ עִנְיָן "ה' **אֶחָד**" – דִּז' רְקִיעִים וְאָרֶץ וְד' רוּחוֹת בְּטֵלִים לְגַבֵּי אוֹר אֵין־סוֹף, "אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם"[62], דְּ"כוֹלָא קַמֵּיהּ כְּלָא חָשִׁיב"[63] מַמָּשׁ כו'.

וְכַאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן בְּכָל זֶה, אֵיךְ שֶׁכָּל זֶה הוּא הֶאָרָה לְבָד, וְאֵין עֵרֶךְ כְּלָל לְגַבֵּי עַצְמוּת, וְאֵינוֹ תּוֹפֵס מָקוֹם כְּלָל וּכְלָל כו', עַל יְדֵי זֶה תִּתְלַהֵב וְתִתְלַהֵט נַפְשׁוֹ בִּבְחִינַת רִשְׁפֵּי אֵשׁ הַתְּשׁוּקָה וְהַצְמָאוֹן לְהִכָּלֵל בִּבְחִינַת עַצְמוּת אוֹר אֵין־סוֹף. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[64]: "**מִי לִי בַשָּׁמַיִם, וְעִמְּךָ לֹא חָפַצְתִּי בָאָרֶץ**", "שָׁמַיִם" הֵם תַּעֲנוּגִים רוּחָנִיִּים, וְ"אָרֶץ" – תַּעֲנוּגִים גַּשְׁמִיִּים, הַכֹּל "לֹא חָפַצְתִּי" כְּלָל, שֶׁהַכֹּל הוּא בְּחִינַת הֶאָרָה לְבָד, שֶׁאֵין עֵרוּךְ כו', כִּי אִם כָּל חֶפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ לְהִכָּלֵל בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ כו'.

וְהַמַּדְרֵיגָה הַב' בְּאַהֲבָה, הִיא בְּחִינַת "אַהֲבָה כַּמַּיִם", שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת הִתְפַּעֲלוּת וְצִמָּאוֹן, אַדְּרַבָּה, הוּא בִּבְחִינַת בִּיטּוּל כָּל מְצִיאוּתוֹ לְגַמְרֵי מִצַּד הַגִּילּוּי דְּאוֹר אֵין־סוֹף – שֶׁלְּמַטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה מַמָּשׁ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[65]: "אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד בִּלְבַדּוֹ", דְ"הַיְ' וֶאֱלֹקִים כּוֹלָא חָד"[66], וּמֵאִיר גִּילּוּי אוֹר אֵין־סוֹף מַמָּשׁ לְמַטָּה, עַד שֶׁבֶּאֱמֶת "אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ", וְהַזְּמַן וּמָקוֹם שֶׁלְּמַטָּה אֵינוֹ בִּבְחִינַת הַגְבָּלַת זְמָן וּמָקוֹם כְּלָל בֶּאֱמֶת.

וּכְמוֹ[67] בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיָה הַמָּקוֹם לְמַעְלָה מִגֶּדֶר הַגְבָּלַת מָקוֹם, דִּ"מְקוֹם הָאָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה"[68] כו', כַּיָּדוּעַ, וְהַיְינוּ לְפִי שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה מֵאִיר גִּילּוּי אוֹר אֵין־סוֹף, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[69]: "אָכֵן יֵשׁ הַיְ' בַּמָּקוֹם הַזֶּה כו'", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, לָכֵן הָיָה נִרְאֶה וְנִגְלֶה שָׁם הָאֱמֶת כְּמוֹ שֶׁהוּא, שֶׁגַּם הַמָּקוֹם אֵינוֹ בְּגֶדֶר מָקוֹם כו'.

וְכֵן הוּא בִּזְמָן. וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל[70] שֶׁ"הֶרְאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא לְאָדָם הָרִאשׁוֹן דּוֹר דּוֹר וְדוֹרְשָׁיו, דּוֹר כו'", שֶׁהֶרְאָה לוֹ כָּל אֲרִיכוּת הַזְּמָן דְּ"שִׁית אַלְפֵי שְׁנִין" בִּזְמַן קָצָר. וְהַיְינוּ שֶׁהַזְּמָן אֵינוֹ בְּגֶדֶר זְמָן כו'.

וּכְמוֹ שֶׁהָיָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, הַמָּקוֹם לְמַעְלָה מִגֶּדֶר מָקוֹם, וְכֵן בִּזְמָן – כֵּן הוּא בֶּאֱמֶת בִּכְלָלוּת הָעוֹלָם. אֶלָּא לְפִי שֶׁלְּגַבֵּי הָעוֹלָם – מַעֲלִים וּמַסְתִּיר, שֶׁאֵינוֹ נִרְגָּשׁ בָּהֶם הָאוֹר, לָכֵן הֵם בִּבְחִינַת הַגְבָּלָה דִּזְמַן וּמָקוֹם, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם דָּבָר הַמַּעֲלִים וּמַסְתִּיר כְּלָל לְגַבֵּיהּ יִתְבָּרֵךְ, וּמֵאִיר הָאוֹר אֵין־סוֹף בְּגִילּוּי מַמָּשׁ גַּם לְמַטָּה, וּמִמֵּילָא לֹא יֵשׁ בִּבְחִינַת הַמְּצִיאוּת וּבְחִינַת הַגְבָּלָה כו'.

וְכַאֲשֶׁר יִרְגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ בְּחִינַת הַקֵּירוּב וְהַגִּילּוּי דְּאוֹר אֵין־סוֹף, אָז אֵינוֹ בִּבְחִינַת צִמָּאוֹן וּבִבְחִינַת רִשְׁפֵּי אֵשׁ כְּלָל, כִּי אִם בִּבְחִינַת בִּיטּוּל בִּמְצִיאוּת לְגַמְרֵי. וּבְחִינָה זוֹ נִקְרֵאת בְּחִינַת "מַיִם", שֶׁמִּקָּרֵר וּמְכַבֶּה חוֹם הָאֵשׁ. כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא בִּבְחִינַת בִּיטּוּל אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, הֲרֵי מִמֵּילָא וּמֵאֵלָיו מִתְקָרֵר חוֹם הָאֵשׁ הַטִּבְעִי אֲשֶׁר בְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית וְהַצִּמָּאוֹן כִּרְשִׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶת[71] כו'. וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה בְּ"בֵּיאוּרֵי הַזֹּהַר" פָּרָשַׁת תַּזְרִיעַ, עַל מַאֲמַר הַזֹּהַר [חֶלֶק ג] דַף מט עַמּוּד א עַל פָּסוּק[72] "הַזֵּה עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת כו'".

וּכְמוֹ לְמָשָׁל אַהֲבַת הַבֵּן עַל הָאָב, כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִתְקָרֵב אֵלָיו וְעַדַיִּין הוּא קְצָת רָחוֹק, אֲזַי הָאַהֲבָה נִרְאֵית וְנִגְלֵית מִן הַלֵּב וְלַחוּץ, שֶׁצּוֹעֵק אַבָּא! אַבָּא! בְּהִתְפַּעֲלוּת גְּדוֹלָה וּבְצִמָּאוֹן גָּדוֹל כו'. מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם הוּא אֵצֶל אָבִיו מַמָּשׁ, הִנֵּה הַלֵּב "תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה"[73], אֲבָל אֵינָהּ נִרְאֵית וְנִגְלֵית חוּץ מִן הַלֵּב, כִּי אֵינוֹ בִּבְחִינַת הִתְפַּעֲלוּת וְלֹא בְּצִמָּאוֹן כְּלָל, כִּי אִם בִּבְחִינַת קֵירוּב וּבִדְבֵקוּת עַצְמִי כו'. וְלָכֵן נִקְרָא בְּחִינַת "מַיִם" – שֶׁמִּקָּרֵר בְּחִינַת הָאֵשׁ שֶׁלֹּא תִּתְגַּלֶּה לַחוּץ, כִּי אִם לִהְיוֹת נִסְתָּרֶת בְּתוֹךְ הַלֵּב כו', וְהִיא בְּחִינַת "אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים"[74] כו'. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּ"סֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים" חֵלֶק א סוֹף פֶּרֶק ט, יְעוּיַּן שָׁם.

60. דִּבְרֵי הַיָּמִים א' כט, יא.

61. תְּשָׁא לג, כא.

62. רְאֵה חֲגִיגָה טז, א. בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה כ, ב. זֹהַר חֵלֶק ג לא, א. סֵפֶר מִצְוֹת קָטָן הוּבָא בַּבֵּית יוֹסֵף אוֹרַח חַיִּים סִימָן ס"א. שֶׁלְּחָן עָרוּךְ וּדְאַדְמוּ"ר הַזָּקֵן שָׁם סָעִיף ו.

63. רְאֵה זֹהַר חֵלֶק א יא, ב.

64. תְּהִלִּים עג, כה.

65. וְאֶתְחַנַּן ד, לה. וְשָׁם: מִלְּבַדּוֹ.

66. רְאֵה זֹהַר חֵלֶק ב כו, ב.

67. רְאֵה דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "גְּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה" תשכ"ב סָעִיף ו – תּוֹרַת מְנַחֵם סֵפֶר הַמַּאֲמָרִים מְלוּקָּט תַּמּוּז־אֱלוּל עַמּוּד קטז.

68. בָּבָא בְּתְרָא צט, א.

69. וַיֵּצֵא כח, טז.

70. עֲבוֹדָה זָרָה ה, א.

71. כִּרְשָׁפֵי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶת: עַל פִּי שִׁיר הַשִּׁירִים ח, ו.

72. בְּהַעֲלוֹתְךָ ח, ז.

73. תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה: שִׁיר הַשִּׁירִים ג, י.

74. שִׁיר הַשִּׁירִים ג, י.

וְזֶהוּ עִנְיַן תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה שֶׁבַּלַּחַשׁ, בַּחֲשָׁאי. כִּי בִּפְסוּקֵי־דְזִמְרָה הוּא מְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה כִּרְשִׁפֵּי אֵשׁ כו׳, וַהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ עֲדַיִין רָחוֹק מִן הַמֶּלֶךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּתְּפִלָּה, שֶׁהֲרֵי הוּא "כְּאִלּוּ עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ"[75], וְאוֹמֵר "בָּרוּךְ אַתָּה כו׳", פֵּירוּשׁ "בָּרוּךְ" – בְּחִינַת הַמְשָׁכָה, שֶׁמַּמְשִׁיךְ יִחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ לְמַטָּה, שֶׁיִּהְיֶה הוּא בִּבְחִינַת בִּיטּוּל אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ לְמַטָּה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה תִּקְּנוּ "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ", שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּיטּוּל, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְזֶהוּ עִנְיַן הַכְּרִיעוֹת וְהַהִשְׁתַּחֲוָואוֹת כו׳, לָכֵן הוּא בְּלַחַשׁ וּבַחֲשָׁאי.

וְהִנֵּה, בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה בָּאָדָם בְּחִינַת אַהֲבָה וּבִיטּ[וּ]ל זֶה, הוּא עַל יְדֵי הָעֵסֶק בַּתּוֹרָה. דְּ"אוֹרַיְיתָא מֵחָכְמָה נָפְקַת", וְחָכְמָה הִיא בְּחִינַת מַיִם[76]. וְכַיָּדוּעַ דְּחָכְמָה הִיא בְּחִינַת "כֹּחַ מָה", בְּחִינַת בִּיטּוּל בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ כו׳. וּבְחִינַת "אַהֲבָה כַּמַּיִם" הַנַּ"ל נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַחָכְמָה, וְהוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, דְּמֵחָכְמָה נָפְקַת, וְגַם כְּמוֹ שֶׁיָּרְדָה לְמַטָּה שׁוֹרֶה בָּהּ אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ. וְהָרְאָיָה, שֶׁגַּם לְמַטָּה הִיא אֵינָהּ בְּגֶדֶר מָקוֹם וּזְמָן. וּכְמוֹ "כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה כְּאִלּוּ הִקְרִיב עוֹלָה כו׳"[77]. וְלָכֵן עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה דַּוְקָא נִמְשָׁךְ בְּחִינַת גִּילוּי זֶה בַּנֶּפֶשׁ כו׳.

וּכְמוֹ כֵן, אַחַר שֶׁיַּעֲלֶה וְיָבוֹא וְיַגִּיעַ לְמַדְרֵיגַת אַהֲבָה וּבִיטּוּל הַנַּ"ל בַּתְּפִלָּה בִּשְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה, הִנֵּה בִּכְדֵי "לִהְיוֹת בְּחִינָה וּמַדְרֵיגָה זוֹ קְבוּעָה וּנְטוּעָה בְּלֵב הָאָדָם כָּל הַיּוֹם, שֶׁלֹּא תְּמוּט מִזֶּה, צָרִיךְ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ. כִּי הִנֵּה אָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁאַחַר תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה חוֹזֵר לִהְיוֹת כִּבְרֵאשׁוֹנָה.

וְהָעֵצָה הָאֲמִתִּית הוּא עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהִלְכוֹתֶיהָ. עִם הֱיוֹתָן מְלוּבָּשִׁים בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים תַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ בְּעִנְיְנֵי זְרָעִים וּמוֹעֵד כו׳, הֵן הֵנָּה תַּכְלִית הַיִּחוּד וְהַדְּבֵיקוּת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וּבִבְחִינָה זוֹ, הֵנֵּה עֵסֶק הַתּוֹרָה שָׁוֶה מַמָּשׁ לִתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה, וְיָכוֹל הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה רוֹשֶׁם בְּחִינַת הַבִּיטּוּל שֶׁבִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה קָבוּעַ וְנָטוּעַ בְּמַסְמְרוֹת בַּל יִמּוֹט לָנֶצַח כָּל הַיּוֹם בְּעֶסְקוֹ בַּתּוֹרָה כו׳". וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב כָּל זֶה בְּ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה" בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "וּשְׁאַבְתֶּם" דְּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן פֶּרֶק ג[78]. וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּ"תּוֹרָה אוֹר" בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת כו׳"[79].

וְזֶהוּ בְּדֶרֶךְ כְּלָל הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מִצְוֹת לְתוֹרָה:

דְּעַל יְדֵי מִצְוֹת, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁבָּא לִבְחִינַת "אַהֲבָה כִּרְשִׁפֵּי אֵשׁ" הַנַּ"ל. כִּי הִנֵּה הַמִּצְוֹת הֵן בִּבְחִינַת זְמָן וּמָקוֹם דַּוְקָא (יֵשׁ לוֹמַר, לְהִיוֹתָן בִּבְחִינַת "רַמַ"ח אֵבָרִים דְּזָ"א", שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַמָּקוֹם וְהַזְּמָן כַּנַּ"ל), וְלָזֹאת פְּעוּלָּתָם בַּעֲבוֹדָה הוּא לָבוֹא לִבְחִינַת אַהֲבָה הַנַּ"ל, שֶׁהִיא עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת דְּבִיטּוּל הַזְּמָן וּמָקוֹם כַּנַּ"ל.

וְהַיְינוּ שֶׁיֵּשׁ בְּחִינַת מָקוֹם וּזְמָן הֵן בְּגַשְׁמִיּוּת וְהֵן בְּרוּחָנִיּוּת כַּנַּ"ל, אֶלָּא שֶׁהֵן בְּטֵלִים לְגַבֵּי אוֹר אֵין־סוֹף כו׳, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת הָאַהֲבָה כִּרְשִׁפֵּי אֵשׁ כו׳. אֲבָל הַתּוֹרָה הִיא לְמַעְלָה מִזְּמָן וּמָקוֹם. וְהַיְינוּ מִצַּד הַגִּילּוּי דְּאוֹר אֵין־סוֹף לְמַטָּה, וּמִמֵּילָא הַזְּמָן וְהַמָּקוֹם בְּטֵלִים בִּמְצִיאוּת לְגַמְרֵי, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַיִּחוּד וְהַדְּבֵיקוּת הָאֲמִתִּי כו׳ כַּנַּ"ל, שֶׁמַּגִּיעַ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה כו׳ כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ "כִּי **נֵר** מִצְוָה". וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַז"ל בְּסוֹטָה דְּ"מִצְוָה מְגִינָה **לְפִי שָׁעָה**" – דְּהַיְינוּ בִּבְחִינַת זְמָן, וְהַיְינוּ בִּבְחִינַת אַהֲבָה הָא׳. וְ"תּוֹרָה **אוֹר**" – שֶׁ"מְגִינָה **לְעוֹלָם**", וְהַיְינוּ בִּבְחִינַת אַהֲבָה הַב׳ הַנַּ"ל.

קִיצּוּר יְבָאֵר אֲשֶׁר לְהַמְשִׁיךְ אוֹר בְּהַיֵּשׁ, שֶׁהוּא חוֹשֶׁךְ, הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה. מוֹחִין – הֶאָרָה בְּלִלִּית, וְהַמִּצְוֹת, אֵבָרִין דְּמַלְכָּא – הֶאָרָה פְּרָטִית. עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת בָּא לְ"אַהֲבָה כִּרְשִׁפֵּי אֵשׁ", עַל יְדֵי הַתּוֹרָה – לְ"אַהֲבָה כַּמַּיִם". וְנִתְבָּאֲרוּ הַהִתְבּוֹנְנוּת הַמְּבִיאוֹת לְאַהֲבוֹת אֵלּוּ. בַּתְּפִלָּה הוּא פְּסוּקֵי דְזִמְרָה וּשְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה.

קונטרס עץ החיים פרק ב

---

75. רְאֵה רַמְבַּ"ם הִלְכוֹת תְּפִלָּה פֶּרֶק ה הֲלָכָה יא. טוּר וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ אַדְמוּ"ר הַזָּקֵן אוֹרַח חַיִּים סִימָן צח, סָעִיף א.

76. חָכְמָה הִיא בְּחִינַת מַיִם: רְאֵה תַּנְיָא פֶּרֶק ג וּבַ"מַרְאֵי מְקוֹמוֹת הַגְּהוֹת וְהֶעָרוֹת קְצָרוֹת". פַּרְדֵּס שַׁעַר כג (עֲרֵכִי הַכִּנּוּיִים) מַעֲרֶכֶת מַיִם.

77. מְנָחוֹת קי, א. וּרְאֵה לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת חֵלֶק לב עַמּוּד 37 בַּהֶעָרוֹת.

78. דְּרוּשִׁים לְסוּכּוֹת עט, ב־ג.

79. יִתְרוֹ עג, ג וְאֵילָךְ. וּרְאֵה אוֹר הַתּוֹרָה מִשְׁלֵי (נ"ך כְּרַךְ א) עַמּוּד תקעד.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'ש"ת

חביבין ישראל – הנשמות, שנקראו בנים – עלו במחשבה. דיבור – לבוש הנפרד, מחשבה – לבוש המאוחד. חביב אדם – נפש השכלית. ישנם ד' סוגי שמות: שם העצם, שם התואר, שם הפעולה ושם הכינוי

"חָבִיב* [1] אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם, חִבָּה יְתֵרָה נוֹדַעַת לוֹ שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים לַמָּקוֹם, חִבָּה יְתֵרָה נוֹדַעַת לָהֶם שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים לַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם". הִנֵּה מֵאַרִיכוּת לְשׁוֹנוֹ מוּבָן דְּחָבִיב אָדָם וַחֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל הֵם שְׁנֵי עִנְיָנִים, וְצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ שְׁנֵי עִנְיָנִים אֵלּוּ וְסִדְרָן, דְּחָבִיב אָדָם הוּא קוֹדֶם לַחֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל. וְהִנֵּה אָמְרוּ "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל" קָאֵי[א] עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁהַנְּשָׁמוֹת הֵן שֶׁנִּקְרָאִים בָּנִים לַמָּקוֹם, דִּכְמוֹ הַבֵּן נִמְשָׁךְ מִמֹּחַ הָאָב כָּךְ נִשְׁמַת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכָה מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, דְּאִיהוּ חַכִּים וְלָא בְּחָכְמָה יְדִיעָא[ב] וּכְמַאֲמַר[2] "יִשְׂרָאֵל עָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה", שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת חָכְמָה, דְּמַחֲשָׁבָה הִיא לְבוּשׁ אֶל הַחָכְמָה, וְיָדוּעַ דִּלְבוּשׁ הַמַּחֲשָׁבָה הוּא לְבוּשׁ הַמְאֻחָד, שֶׁזֶּהוּ הַהֶפְרֵשׁ הַכְּלָלִי בֵּין מַחֲשָׁבָה לְדִבּוּר, דִּלְבוּשׁ הַדִּבּוּר הוּא לְבוּשׁ הַנִּפְרָד, וּלְבוּשׁ הַמַּחֲשָׁבָה הוּא לְבוּשׁ הַמְאֻחָד, דְּכָךְ הוּא טֶבַע מַהוּתָם דְּדִבּוּר הוּא נִפְרָד וּמַחֲשָׁבָה מִתְאַחֶדֶת עִם הַדָּבָר שֶׁהוּא לוֹבֵשׁ אוֹתוֹ, וּמַחֲשָׁבָה הִיא לְבוּשׁ אֶל הַחָכְמָה. וְלִהְיוֹת הַלְּבוּשׁ דְּמַחֲשָׁבָה הוּא לְבוּשׁ הַמְאֻחָד, הִנֵּה לְפְעָמִים הַדָּבָר אֲשֶׁר מַחֲשָׁבָה לוֹבְשׁוֹ וּמִקִּיפוֹ נִקְרָא הַדָּבָר הַהוּא עַל שֵׁם הַמַּחֲשָׁבָה, אֲשֶׁר כֵּן הוּא גַּם בַּמַּחֲשָׁבָה הַלּוֹבֵשׁ אֶת הַחָכְמָה שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם הַלְּבוּשׁ, כְּמַאֲמַר "מַחֲשָׁבָה וְיוֹבְלָא לֹא אִתְפְּרַשׁ לְעָלְמִין"[ג], דְּיוֹבְלָא הוּא בִּינָה, וּמַחֲשָׁבָה הִיא חָכְמָה שֶׁנִּקְרֶאת הַחָכְמָה עַל שֵׁם הַלְּבוּשׁ שֶׁהוּא מַחֲשָׁבָה, וְזֶה[וּ] "יִשְׂרָאֵל עָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה" בְּחִינַת חָכְמָה, וְהֵם בָּנִים לַמָּקוֹם. וְאִם כֵּן מַה שֶׁאוֹמֵר "חָבִיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם" לֹא קָאֵי עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁהֲרֵי עַל זֶה אוֹמֵר אַחַר כָּךְ "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל", אֶלָּא אָמְרוֹ "חָבִיב אָדָם" קָאֵי עַל נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית, וְהַיְנוּ דְּנֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית נִקְרָא בְּשֵׁם "אָדָם". וְהִנֵּה בַּשֵּׁמוֹת יֵשׁ אַרְבָּעָה מִינֵי שֵׁמוֹת, וְהֵם: שֵׁם הָעֶצֶם, שֵׁם הַתֹּאַר, שֵׁם הַפְּעֻלָּה, וְשֵׁם הַכִּנּוּי, שֶׁהוּא שֵׁם הַמַּשְׁאָל. דְּשֵׁם הָעֶצֶם הוּא מַה שֶׁעֶצֶם הַדָּבָר נִקְרָא בִּשְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ אוֹתוֹ. שֵׁם הַתֹּאַר הוּא מַה שֶׁמִּתְאַר אֶת עֶצֶם הַדָּבָר, וּמִתְחַלֵּק לְכַמָּה עִנְיָנִים שׁוֹנִים לְפִי מַהוּתוֹ שֶׁל הָעֶצֶם בְּמַרְאֶה, רֵיחַ, וְטַעַם, קוֹל, כַּמּוּת דְּגָדוֹל וְקָטָן, אוֹ חֹזֶק וַחֲלִישׁוּת, גִּלּוּי אוֹ הֶסְתֵּר וְהַדּוֹמֶה בְּעִנְיְנֵי הַתֹּאַר. וְשֵׁם הַפְּעֻלָּה מַה שֶּׁפּוֹעֵל הַדָּבָר הַהוּא, וְשֵׁם הַכִּנּוּי הוּא מַה שֶׁהֵשִׂאַל מִשֵּׁם הָעֶצֶם הַלָּזֶה לְעִנְיָן הַדּוֹמֶה לוֹ, וּכְמוֹ בְּשֵׁם "אֶבֶן" שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה מִינֵי שֵׁמוֹת אֵלּוּ, דְּשֵׁם אֶבֶן הוּא שֵׁם הָעֶצֶם, וְשֵׁם הַתֹּאַר הוּא בְּכַמּוּת גָּדוֹל אוֹ קָטָן, וְשֵׁם הַפְּעֻלָּה אִם [אֶבֶן] פָּשׁוּט אוֹ אֶבֶן טוֹב, וּמַה הִיא סְגֻלָּתוֹ שֶׁיֵּשׁ אַבְנֵי חֵן אַבְנֵי הַהַצָּלָחָה וְהַהֲפֵכָה, וְיֵשׁ בּוֹ גַּם שֵׁם הַכִּנּוּי שֶׁהוּא מֵשְׂאָל מִמֶּנּוּ לְדָבָר שֶׁהוּא שֶׁלֹּא מִמַּהוּתוֹ וְעֶרְכּוֹ כְּלָל, וּכְמוֹ "לֵב הָאֶבֶן", שֶׁבַּלֵּב הִנֵּה שֵׁם אֶבֶן הוּא שֵׁם מֵשְׂאָל לְעִנְיַן הַטִּמְטוּם, דְּהָאֶבֶן עֶצֶם מַהוּתוֹ שֶׁהוּא חָזָק וְכָבֵד, וְעַל כֵּן כְּשֶׁבָּא לְתָאֵר עִנְיַן הַטִּמְטוּם בַּלֵּב מִתְאָרוֹ בְּתֹאַר דְּשֵׁם אֶבֶן, וְכֵן הוּא בְּכָל הָאַרְבָּעָה פְּלֻגּוֹת דּוֹמֵם צוֹמֵחַ חַי מְדַבֵּר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם אַרְבָּעָה מִינֵי שֵׁמוֹת אֵלּוּ.

שם אדם – שם העצם לשכל, איש – שם עצם למדות. גבר – תגבורת השכל והמדות, אנוש – חלישות השכל והמדות. במין המדבר המדות הן ע"פ השכל, בבעלי־חיים המדות טבעיות

ב) **וְהִנֵּה** אִיתָא בַּזֹּהַר[3] דִּבְאַרְבָּעָה שֵׁמוֹת נִקְרָא מִין הַמְדַבֵּר – אָדָם, אִישׁ, גֶּבֶר, אֱנוֹשׁ. דְּאָדָם הוּא לְמַעְלָה מִכֻּלָּם, וֶאֱנוֹשׁ לְמַטָּה מִכֻּלָּם. וּבָזֶה יוּבַן דְּהַמַּלְאָכִים שֶׁקִּטְרְגוּ[4] עַל בְּרִיאַת הָאָדָם אָמְרוּ "מָה אֱנוֹשׁ

*) נדפס בספר המאמרים ה'ת"ש עמ' 95 ואילך. (מראה המקומות וההערות הממוספרות, הם מהמו"ל דספר המאמרים הנ"ל).

1) אבות פרק ג משנה יד.

2) בראשית רבה ריש פרשה א.

3) חלק ג מח, ריש עמוד א.

4) סנהדרין לח, ב.

א. הכוונה. ב. שהוא חכם, ולא בחכמה מושגת (כחכמה שלנו). ג. מחשבה (חכמה) ויובל (בינה) אינם מתפרשים

כִּי תִזְכְּרֶנּוּ", וּקְרָאוּהוּ בְּשֵׁם אֱנוֹשׁ לְהוֹרוֹת עַל הַקֹּטֶן וְשִׁפְלוּת הַמַּהוּת, כִּי שֵׁם אֱנוֹשׁ מוֹרֶה עַל הַחֲלִישׁוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[5] "עָקֹב הַלֵּב מִכֹּל וְאָנֵשׁ הוּא", דְּפֵרוּשׁ אָנוּשׁ — חָלוּשׁ. וַהֲגַם דִּכְתִיב[6] "וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ", הֲרֵי מַזְכִּירִים גַּם שֵׁם "אָדָם" בְּזִלְזוּל וְשִׁפְלוּת, וּבְכָל זֶה אֵינוֹ דּוֹמֶה הַשֵּׁם דְּ"אֱנוֹשׁ" לְהַשֵּׁם דְּ"אָדָם", דְּשֵׁם "אָדָם" הוּא שֵׁם הַמַּעֲלָה, וְשֵׁם "אֱנוֹשׁ" הוּא שֵׁם הַשִּׁפְלוּת, וּמַה שֶּׁכָּתוּב "וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ" הוּא כְּדִמְחַלֵּק בְּתוֹסְפוֹת דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "כֹּהֲנִים", בְּ(מַסֶּכֶת) עֲבוֹדָה זָרָה דַּף ג עַמּוּד א, בֵּין "אָדָם" וּ"בֶן אָדָם" אוֹ "בְּנֵי אָדָם", דְּ"אָדָם" הוּא שֵׁם הַמַּעֲלָה וְהוּא שֵׁם יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "אָדָם אַתֶּם" — אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם, וּ"בֶן אָדָם" הַכַּוָּנָה בְּנֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן, דִּבְשֵׁם "בְּנֵי אָדָם" נִכְלָל כָּל מִין הַמְדַבֵּר. וּבְדֶרֶךְ פְּרָט, הִנֵּה בְּאַרְבָּעָה שֵׁמוֹת שֶׁבָּהֶם נִקְרָא מִין הַמְדַבֵּר, הֲרֵי יֵשׁ שְׁנֵי פְּלַגּוֹת, שֵׁם הָעֶצֶם וְשֵׁם הַתֹּאַר, וּבְאַרְבָּעָה שֵׁמוֹת אֵלּוּ — אָדָם, אִישׁ, גֶּבֶר, אֱנוֹשׁ — הִנֵּה שְׁנֵי הַשֵּׁמוֹת "אָדָם" "אִישׁ" הֵם שְׁמוֹת עַצְמִיִּים, וּשְׁנֵי הַשֵּׁמוֹת "גֶּבֶר" "אֱנוֹשׁ" הֵם תְּאָרִים, דְּשֵׁם "אָדָם" הוּא שֵׁם הָעֶצֶם דְּשֹׂכֶל, וְשֵׁם "אִישׁ" הוּא שֵׁם הָעֶצֶם אֶל הַמִּדּוֹת. וְהִנֵּה הַמִּדּוֹת הֵן עַל פִּי הַשֵּׂכֶל, וּמִדּוֹת שֶׁעַל פִּי הַשֵּׂכֶל הֵן מִדּוֹת אֱנוֹשִׁיּוֹת שֶׁהֵם מִמַּעֲלַת הַמְדַבֵּר, דְּזֶהוּ הַיִּתְרוֹן שֶׁיֵּשׁ בְּמִדּוֹת הַמְדַבֵּר עַל הַמִּדּוֹת דְּבַעֲלֵי הַחַיִּים, דְּבַעֲלֵי חַיִּים הֵם גַּם כֵּן בַּעֲלֵי מִדּוֹת, וְאַדְרַבָּא הַבַּעֲלֵי חַיִּים הֵם בַּעֲלֵי מִדּוֹת בְּעֶצֶם מַהוּתָם, הַנֶּשֶׁר רַחֲמָנִי וְהָעוֹרֵב אַכְזָרִי, אֲבָל עִם זֶה הִנֵּה מִדּוֹת הַבַּעֲלֵי חַיִּים הֵמָּה מִדּוֹת טִבְעִיִּים, וְיֵשׁ לָהֶם שֵׂכֶל גַּם כֵּן, הִנֵּה לְבַד זֹאת שֶׁהַשֵּׂכֶל הוּא בְּהַשַּׁיָּךְ לְמִדּוֹתֵיהֶם וְטִבְעָם, הִנֵּה לְבַד זֹאת הֲרֵי שִׂכְלָם הוּא דַּעַת הַנִּקְנֶה עַל יְדֵי הָעִנְיָנִים הַטִּבְעִיִּים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[7] "יָדַע שׁוֹר קֹנֵהוּ וַחֲמוֹר אֵבוּס בְּעָלָיו", הֲרֵי שֶׁיִּדִיעָתָם וְהַכָּרָתוֹ הוּא רַק עַל יְדֵי הָעִנְיָנִים הַטִּבְעִיִּים לִהְיוֹתָם רַק טְבָעִים, וּמִדּוֹת שֶׁל מִין הַמְדַבֵּר הוּא עַל פִּי שֵׂכֶל שֶׁהַמְדַבֵּר הוּא שִׂכְלִי, וְהַיְנוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשֵׂכֶל בְּלִי מִדּוֹת שֶׁעַל פִּי שֵׂכֶל וְאִי אֶפְשָׁר לַמִּדּוֹת שֶׁעַל פִּי הַשֵּׂכֶל בְּלִי שֵׂכֶל, אִם כֵּן מַה הַהֶבְדֵּל בֵּין שֵׁם "אָדָם" לְשֵׁם "אִישׁ", דְּשֵׁם "אָדָם" הוּא שֵׁם הָעֶצֶם אֶל הַשֵּׂכֶל, וְשֵׁם "אִישׁ" הוּא שֵׁם הָעֶצֶם אֶל הַמִּדּוֹת, מֵאַחַר דִּשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד הֵן שֵׂכֶל וְהֵן מִדּוֹת הֵם מִמַּעֲלַת הַמְדַבֵּר. אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּהֵן אֱמֶת דְּשֵׂכֶל וּמִדּוֹת אִי אֶפְשָׁר לָזֶה בְּלֹא זֶה, אֲבָל עִם זֶה הִנֵּה הֵם שְׁנֵי מַהוּתִים נִבְדָּלִים בְּמַעֲלַת הַמְדַבֵּר, וְהֵם בַּעֲלֵי שֵׂכֶל וּבַעֲלֵי הַמִּדּוֹת, וּשְׁנֵי הַשֵּׁמוֹת דְּ"גֶּבֶר" וְ"אֱנוֹשׁ" הֵם רַק שְׁמוֹת הַתֹּאַר הַמְתָאֲרִים אֶת מַהוּתֵי הַשֵּׁמוֹת דְּ"אָדָם" וְ"אִישׁ", וְהַיְנוּ שֶׁהֵם הַמּוֹדְדִים אֶת כַּמּוּת אֵיכוּתָם, דְּ"גֶּבֶר" מוֹרֶה עַל תִּגְבֹּרֶת הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת וְ"אֱנוֹשׁ" מוֹרֶה עַל חֲלִישׁוּת הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת, וְזֶהוּ "חָבִיב אָדָם", שֶׁקָּאֵי עַל הַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית.

שאלה: מדוע מקדים חביב אדם — נפש השכלית, לחביבין ישראל — נפה"א. נפה"ב — עיקרה מדות, נפה"א — שכלית בעצם מהותה. נפש השכלית — שכלית בענינים טבעיים, ולכן היא ממוצעת ביניהם, כדי שנפה"א תוכל לברר כח המתאוה דנפה"ב לתומ"צ

ג) **אָמְנָם** לְפִי זֶה דְּ"חָבִיב אָדָם" קָאֵי עַל נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית וַ"חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל" קָאֵי עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הִנֵּה לָמָּה מַקְדִּים "חָבִיב אָדָם" לַ"חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל". אַךְ הָעִנְיָן הוּא[8], דְּהִנֵּה כְּתִיב "וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי", שֶׁהֵן שְׁתֵּי נְפָשׁוֹת, הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית וְהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁהֵם הֲפָכִים בְּעֶצֶם מַהוּתָם, שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עִקָּרוֹ שֵׂכֶל, וְהַגַּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִדּוֹת גַּם כֵּן אֲבָל הוּא שִׂכְלִי בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ, דְּהַמִּדּוֹת הֵם שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל, וְהַיְנוּ דְּאֵין זֶה שְׁלֵמוּת הַמֹּחִין, דִּשְׁלֵמוּת זוֹ בְּהַמֹּחִין נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַמִּדּוֹת שֶׁבַּמֹּחִין, וְעִנְיַן הַמִּדּוֹת הוּא מַה שֶּׁהֵם מַשְׁלִימוֹת וּמְאַמְּתוֹת אֶת הַמֹּחִין, כְּמַאֲמַר "וְאֵין חָכָם כְּבַעַל הַנִּסָּיוֹן", דְּחָכְמָתוֹ עָמְדָה לוֹ לְתַקֵּן דָּבָר בְּפֹעַל בַּהֲטָבַת מִדּוֹתָיו וְהַנְהָגוֹתָיו, וְהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הוּא שִׂכְלִי בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ, וְהַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית הִנֵּה עִקָּרוֹ מִדּוֹת, וַהֲגַם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֵׂכֶל גַּם כֵּן, הַיְנוּ דִּלְבַד הַשֵּׂכֶל הַשַּׁיָּךְ אֶל הַמִּדּוֹת יֵשׁ בּוֹ שֵׂכֶל גַּם כֵּן, אֲבָל גַּם שֵׂכֶל זֶה הוּא רַק בְּהַשַּׁיָּךְ אֶל הַמִּדּוֹת, וְהוּא לְהָבִין מַה שֶּׁטּוֹב לוֹ וּלְהַשְׂכִּיל וּלְהִתְחַכֵּם אֵיךְ לְהַשִּׂיג הַדָּבָר הַהוּא וּלְהַמְצִיא תַּחְבּוּלוֹת לְהַרְבּוֹת הוֹן וְעֹשֶׁר וּגְדֻלָּה וְכָבוֹד וּכְהַאי גַּוְנָא, וְכֵן לְהַצְדִּיק אֶת עַצְמוֹ בְּכַמָּה מִינֵי טְעָנוֹת לְהַפִּךְ בִּזְכוּת עַצְמוֹ, וְלֹא עַל

5) ירמיה יז, ט.
6) סוף הפסוק מה אנוש - תהלים ח, ה.
7) ישעיה א, ג. - ראה ספר המאמרים ש"ת עמוד 72.
8) ראה מאמר דיבור המתחיל אם בחוקותי, ספר המאמרים שם עמ' 88.

(מתפרדים) לעולמים. ד. וכדומה לזה.

פִּי הַתּוֹרָה כִּי אִם לִטְעֹן בְּכָל הַטְּעָנוֹת לְזַכּוֹת אֶת עַצְמוֹ, וּמִדּוֹתָיו הֵן חֲזָקוֹת וְתַקִּיפוֹת בְּיוֹתֵר, דְּמַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה הוּא רוֹצֶה בְּתֹקֶף גָּדוֹל וּמַה שֶּׁאֵינוֹ רוֹצֶה אֵינוֹ רוֹצֶה בְּתֹקֶף, דְּאָס וואָס דער נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית וויל, וויל ער זייער שְׁטאַרְק, און דְּאָס וואָס ער וויל נַיִיט וויל ער נַיִיט מיט אַ תֹּקֶף, וְהוּא לְפִי שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ הוּא כֹּחַ הַמִּתְאַוֶּה, אַ כֹּחַ פון גְּלוּסְטָן, וְלִהְיוֹתוֹ מִמִּדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת דְּנֹגַהּ, הִנֵּה הַכֹּחַ שֶׁלּוֹ מְלֻבָּשׁ בְּעָבְיוּת, וּמִשּׁוּם זֶה הִנֵּה חֶפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ הוּא רַק בְּצָרְכֵי גּוּפוֹ וּמְשֻׁקָּע בָּזֶה בִּמְאֹד, וְכַאֲשֶׁר הַיֵּצֶר הָרָע מַלְבִּישׁ אֶת הַכֹּחַ הַמִּתְאַוֶּה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הִנֵּה אָז הוּא יוֹרֵד רַחֲמָנָא לִצְלָן[ח] מִדֶּחִי אֶל דֶּחִי, שֶׁנַּעֲשֶׂה חָמְרִי לְגַמְרֵי וְאֵין לוֹ שׁוּם מֻשָּׂג וְהַמְשָׂכָה אֶל עִנְיַן שִׂכְלִי, וְלִהְיוֹת שֶׁהַכַּוָּנָה הָעֶלְיוֹנָה הִיא שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יִתְבָּרֵר וְיִזְדַּכֵּךְ, וְהַיְנוּ שֶׁהַכֹּחַ הַמִּתְאַוֶּה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לַעֲבוֹדַת ה' בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת וּבַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב בִּתְפִלָּה, גְּלוּסְטָן צוּ לְעֶרְנְעֶן, גְּלוּסְטָן טָאָן אַ מִצְוָה און דָּאוֶונְעֶן מיט אַ חִיּוּתִי, וְהַבְּרוּר וְזִכּוּךְ יִהְיֶה עַל יְדֵי הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית הֲפָכִים זֶה מִזֶּה, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה מְמֻצָּע בֵּין הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְהַמְמֻצָּע בֵּינֵיהֶם הוּא נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית, וְעִם הֱיוֹת דְּנֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית הִיא גַּם כֵּן מִנֹּגַהּ, אֲבָל הִיא מִמַּדְרֵגוֹת עֶלְיוֹנוֹת דְּנֹגַהּ הֲרֵי הוּא שֵׂכֶל, וַהֲגַם שֶׁהַשֵּׂכֶל שֶׁלּוֹ בְּעֶצֶם הוּא בָּעִנְיָנִים הַטִּבְעִיִּים, וּכְמוֹ לָדַעַת בְּכָל מְציאוּת דְּבַר הַהַרְכָּבָה שֶׁלּוֹ וְכָל חֶלְקָיו וְטִבְעוֹ, וְהַיְנוּ דִּכְלָלוּת הַשֵּׂכֶל הוּא בְּיֵשׁוּת הַדָּבָר לֹא בְּהֶעְדְּרוֹ, נַיִיט אִין דעם נַיִיט פָּאַרְאַן נאָר אִין דעם פָּאַרְאַן פון דער זאַדְּ[י], אָמְנָם לִהְיוֹתוֹ שֵׂכֶל וְטִבְעִי הִנֵּה בָּזֶה הוּא מְמֻצָּע בֵּין הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית.

אופן פעולת נפה"ש כממוצעת בין נפה"א ונפה"ב. כשנפה"א שמעולם התיקון, מזככת – ע"י נפש השכלית – את נפה"ב שמעולם התהו, מקבלת אורות מרובים דתהו בכלים מרובים דתיקון, ונעשית מהלך. תחלת העבודה – ע"י נפש השכלית, ולכן כתוב חביב אדם לפני חביבין ישראל

ד) **וְהִנֵּה** עַל יְדֵי אֶמְצָעוּת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית הִנֵּה הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מְבָאֵר וּמַסְבִּיר לְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית הַשָּׁגָה אֱלֹקִית, דְּהִנֵּה הַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית לִהְיוֹתָהּ טִבְעִית יֵשׁ לָהּ קֵרוּב לְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית עִם הֱיוֹתָהּ מְקֻשֶּׁרֶת עִם הַיֵּצֶר הָרָע, מִכָּל מָקוֹם הִנֵּה הַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית פּוֹעֶלֶת בָּהּ לְהַפְרִידָהּ מֵהַיֵּצֶר הָרָע וְקוֹלֶטֶת הֲבָנָה שִׂכְלִית, וְהַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית לִהְיוֹתָהּ שֵׂכֶל, הֲגַם שֶׁהוּא שֵׂכֶל טִבְעִי, אָמְנָם לִהְיוֹת דִּכְלָלוּת עִנְיָן הַשֵּׂכֶל הוּא לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ לְמַה שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ, הִנֵּה בָּזֶה עַצְמוֹ הַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית הִיא כְּלִי לְקַבֵּל אֵיזֶה הַשְׂכָּלָה מֵהַשֵּׂכֶל וּמִדּוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְהַשְׂכָּלָה זוֹ עַצְמָהּ הַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית מְבָאֵרָהּ וּמַסְבִּירָהּ לְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הִנֵּה נִתְקָרֵב הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לִכְלָלוּת עִנְיַן הַשֵּׂכֶל, וְהַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית מִזְדַּכֶּכֶת לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג הַשָּׁגָה אֱלֹקִית, וּמִזְּמַן לִזְמַן מִתְבָּרֵר וּמִזְדַּכֵּךְ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וּמִתְעַלֶּה הַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית, וּבָהֶם וְעַל יָדָם נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בִּבְחִינַת מְהַלֵּךְ, וְהַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי עֲבוֹדָה זוֹ בְּבֵרוּר וְזִכּוּךְ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְעִלּוּי נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית נַעֲשֶׂה הָעֲלִיָּה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁהַיְרִידָה הִיא צֹרֶךְ עֲלִיָּה, הִנֵּה עֲלִיָּה זֹאת נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי עֲבוֹדָה זוֹ. וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, דְּשֹׁרֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית הוּא מֵהַתֹּהוּ שֶׁקֶּדֶם אֶל הַתִּקּוּן, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל[9] "כִּבְרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּרֵישָׁא חֲשׁוֹכָא וַהֲדַר נְהוֹרָא"[ח], חֲשׁוֹכָא וּנְהוֹרָא הֵם תֹּהוּ וְתִקּוּן, דְּתֹהוּ הוּא חֹשֶׁךְ וְתִקּוּן הוּא אוֹר, וּכְלָלוּת הַהֶפְרֵשׁ בֵּין תֹּהוּ וְתִקּוּן הוּא שֶׁבַּתֹּהוּ הוּא רִבּוּי אוֹר וּמְעוּט הַכֵּלִים, וּבְתִקּוּן הוּא מְעוּט הָאוֹר וְרִבּוּי הַכֵּלִים, וְעִנְיַן רִבּוּי הָאוֹר דְּתֹהוּ וּמְעוּט הָאוֹר דְּתִקּוּן אֵין זֶה שֶׁהוּא אוֹתוֹ הָאוֹר רַק שֶׁבַּתֹּהוּ הוּא בְּרִבּוּי וּבַתִּקּוּן הוּא בְּמִעוּט, כִּי אִם שֶׁהָאוֹר הוּא בְּאֹפֶן אַחֵר לְגַמְרֵי, דְּאוֹרוֹת דְּתֹהוּ הָיוּ אוֹרוֹת נַעֲלִים שֶׁבָּאֵין עֲרוּךְ כְּלָל כְּמוֹ אוֹרוֹת דְּתִקּוּן, וְעַל דֶּרֶךְ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין אוֹר שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם רִאשׁוֹן דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן מַבִּיט בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם עַד סוֹפוֹ[10] בִּשְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת דְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא[ט], לְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ דְּעַכְשָׁו שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה בּוֹ מִיל אוֹ יוֹתֵר, וְתַכְלִית הַכַּוָּנָה הִיא הַמְשָׁכַת הָאוֹרוֹת דְּתֹהוּ בַּכֵּלִים דְּתִקּוּן, שֶׁזֶּהוּ עַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת וַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עוֹסֶקֶת בָּזֶה לְמַטָּה וּמְבָרֵר וּמְזַכֵּךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית

9) שבת עז, ב. - ראה ספר המאמרים הנ"ל ע' 54 ואילך.

10) חגיגה יב, א.

ה. השם ישמרנו. ו. להתאוות ללמוד, להתאוות לקיים מצוה ולהתפלל בחיות. ז. לא באי־מציאותו של הדבר, אלא במציאותו של הדבר. ח. בראש (בתחילה) חושך ואחר כך אור. ט. של העולם המכוסה והעולם המגולה.

עַל יְדֵי אֶמְצָעִית נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית וְהַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁבָּא מֵהַתּוֹהוּ רַק שֶׁנִּפַּל בְּדֶרֶךְ שְׁבִירָה וּנְפִילָה אֲבָל שָׁרְשׁוֹ מֵהַתּוֹהוּ. וְהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, עִם הֱיוֹת שֶׁהוּא חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל מַמָּשׁ הִנֵּה הוּא מִבְּחִינַת הַתִּקּוּן, וְכַאֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מְבָרֵר וּמְזַכֵּךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית הִנֵּה זֶהוּ הֲבָאַת אוֹרוֹת דְּתוֹהוּ בַּכֵּלִים דְּתִקּוּן, שֶׁזֶּהוּ עַל יְדֵי אֶמְצָעִית נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית. וְזֶהוּ "חָבִיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם", שֶׁהוּא נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁהָעִקָּר הוּא "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל" שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, אֲבָל הַהִתְחָלָה הִיא "חָבִיב אָדָם", לִהְיוֹת דְּהַתְחָלַת הָעֲבוֹדָה הִיא עַל יְדֵי נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית, וְאַחַר כָּךְ "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל" שֶׁקָּאֵי עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁעַל יְדֵי עֲבוֹדָה זוֹ נַעֲשָׂה עֲלִיָּה גְּדוֹלָה בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁמֵּאִיר בּוֹ וְנִמְשָׁכִים הָאוֹרוֹת עַצְמִיִּים דְּתוֹהוּ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַכֵּלִים בַּכֵּלִים הַמְרֻבִּים דְּתִקּוּן, וְלָכֵן הִנֵּה עַל יְדֵי עֲבוֹדָה זוֹ נַעֲשֵׂית הַנְּשָׁמָה בְּבְחִינַת מְהַלֵּךְ בְּלִי גְּבוּל.

ל"ג בעומר, ש"ת.

ספר השיחות – ה'תש"ב־תש"ג בלה"ק

סדר הראשון, חג הפסח

א. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה בשנת תרכ"ה אצל הוד כ"ק אאזמו"ר ה"צמח צדק" בעריכת ה"סדר". כשהגיעו לפיסקא "יחץ" מדד אחד מהמסובים את המצה כדי לדעת איזו מחצית גדולה יותר, להניחה לאפיקומן. אמר על כך ה"צמח צדק" גדול שצריכים למדוד אותו - הקטן גדול ממנו.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר לי, שמאז - הוא היה אז בן ארבע שנים וכמה חדשים - נקבע בו מיאוס לגדול כזה.

ב. כולנו מסובין - אצילות. שבכל הלילות בין יושבים - בי"ע, בין מסובין - אצילות, לפי ערך העבודה. אך, הלילה הזה כולנו מסובין - אצילות.

ג. ר' נחמן מאריאשין[1] היה מהחסידים שהיו שוהים בחג הפסח אצל הרביים, ["א פסח'דיגער"], והיו רשומים אצלו הרבה ענינים ממה שראה ושמע בפסח אצל הרביים.

והוא סיפר, שבהיותו פעם אצל הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש ב'סדר', כרגיל ישבו כל המסובים בדרך ארץ גדולה ואמרו את ההגדה בלחש רב, הורה הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש לומר את ההגדה בקול רם.

אצל הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש ראו בעת ה'סדרים' ענינים בעש"טיים. אירע שביקש את כל המסובים לצאת מהחדר, ונשאר לבדו ליד השולחן משך זמן.

ד. אצל הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש היו שני גבאים, ר' בן ציון ור' יוסף מרדכי. על יוסף מרדכי אמר, שיאריך[2] ימים, וכך היה. הוא חי מאה ושלש שנים. כשהיה בן תשעים ושמונה שנים היה רוקד על הגג של ה"אולם הגדול" - בית המדרש שבחצר אדמו"ר - כמו אברך. על בן־ציון אמר, שיהיה כמו בהמה, וכך הוה ולא מצד זקנה, הוא חי רק בין ששים לשבעים שנה.

ה. אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה הכל במדידה. ביעור חמץ היה בין השעה עשר וחצי לבין השעה עשר וארבעים רגעים. בשני זמנים בשנה[3], בערב יום כיפור ובערב חג הפסח, היה קם בשעה שתים וחצי אחרי חצות הלילה והיה לומד "עץ חיים" ו"פרי עץ חיים", כל פעם בענינו. הטעמים שאמר על השכמה זו, היו שונים. בערב פסח היתה ההשכמה בזריזות א) מצד ביעור חמץ. ב) מצד קרבן פסח. ג) משום שלא יתחמץ וכו'.

ו. בשנת תרנ"ח - באותן שנים היה הסדר לטבול בערב יום כיפור כמה פעמים - הלכתי לטבול חצי שעה אחרי חצות הלילה, כי היה עלי ללמוד אחר כך עם הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק. הלימוד עם אבי במשך כמה שעות פעל הזזה ולאחר מכן התפללתי באריכות וסיימתי את התפילה בשעה עשר בערך. הקפיד על כך הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, ואמר: סדר חדש בעבודה, להתפלל באריכות בערב יום כיפור, ערב יום כיפור צריכה להיות זריזות.

ז. המדידה בזמן שהיתה אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היתה מדידה עצמית. שני אופנים במדידה, מודדים את הדבר, או שהדבר נמדד.

ח. שאלו פעם את הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, כשהכהן הגדול היה נכנס ביום כיפור לפני ולפנים -

---

1) ראה אודותו: תורת שלום ס' השיחות עמוד רכא.

2) היתה לו ברכה על כך גם מה"צמח צדק" (ס' התולדות - מהר"ש עמוד סז).

3) ראה גם שיחת חה"פ תרצ"ד ח"ב אות כג.

מדובר כאן על כהן גדול צדיק גמור, לא על הכהנים שעליהם נאמר שקשורים בשלשלאות - כיצד ידע את הזמן שלא להאריך יותר מאשר צריכים. ענה הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, שהכהן הגדול הרגיש את כוח הגבול שבאין־סוף, (וסיים כ"ק אדמו"ר:) ואני פירשתי לעצמי, שעל־דרך־זה היה הדבר אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק.

ט. אין מפטירין אחרי הפסח אפיקומן. זהו חוקה, לחכם צריכים לענות חוקה. כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה מגיע, בשעת אמירת ההגדה, לפיסקא של החכם, היה מתבטא כלפי ה"משכילים" בדברים חריפים. פעם אמר "לא יאבה ה' סלוח לו"[4], ופעם אמר "יתמו חטאים"[5].

פעם אחת אמר מורי הרשב"ץ להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כשהתבטא בדברים חריפים כלפי ה"משכילים": היודעים אתם מי אתם? עליהם להיות זהירים במלים, ענה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: לכן אני אומר זאת.

השיחה היתה אז רצינית, לא דברי חידוד, למרות שהיו מתגעגעים מאד לשמוע מאבי איזו שהיא אימרה כשאמר את ההגדה, אך כשהגיע לפיסקא של החכם רצו שכבר יעברו על כך.

י. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר פעם על החכם: "אוי לרשע אוי לשכנו", מפני שהוא עומד ליד הרשע. שאלו את אבי, הרי גם התם הוא שכן, וענה: על התם באמת להיזהר מלהתווכח עם הרשע.

יא. (בעת אכילת הביצה, אמר כ"ק אדמו"ר:) הביצה היא הרי רק זכר לקרבן חגיגה, יעזור השי"ת שנזכה בקרוב לשלמי חגיגה.

יב. אנו יושבים כאן כעת ליד שולחן ה'סדר', והרבה מאות אלפי יהודים מעבר לים, רק הקב"ה יודע מה נעשה אתם.

בשנת תרס"ד־ס"ה בזמן מלחמת יפן־רוסיה, עסק הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בשליחת מצות לפסח לחיילים היהודיים בחזיתות שאנחאיי, חרבין ודיירען. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה אז בפריז וגם הברון גינזבורג היה אז שם, והיו לו היכרויות גדולות בחוגי המלוכה. באותם זמנים לא היה קירוב הדעת עם הברון, בגלל התנגדותו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ללימודיות. אף־על־פי־כן נסע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אל הברון ודיבר אתו על השתדלות לקבלת רשיון לשלוח מצות לחיילים. אמר הברון: ליהודים הרי יש עצה, ישנו הרי פסח שני. ענה לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: בחזית אין ברונים, החיילים הם יהודים פשוטים, הם אינם יודעים חכמות, הם זקוקים למצות לפסח.

פנו אז לעיתונים "פיגארו" ו"עקא דע פארי", והם הסכימו לעזור בהשתדלות בפטרבורג, עד שהמלוכה הרוסית הסכימה ועזרה בכך, שנתנו מקום לאפיית מצות וכו'.

בשעת עריכת ה'סדר' קיבל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מברק מפטרבורג - מר הורוויץ שליווה את קרונות המצה, הודיע לפטרבורג ומשם טלגרפו לליובאוויטש - שהכל הסתדר כדבעי. עמד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מלוא קומתו ואמר: השבח לא־ל.

יג. (כשהביאו קערת הכסף של כ"ק רבנו הזקן עם מרק, שאל אחד מהמסובים היכן היתה הקערה בפסח אשתקד, וענה כ"ק אדמו"ר:) הביאו אותה כעת יחד עם הספרים.

בדרך כלל לא היתה אצל כ"ק רבנו הזקן עשירות גדולה בכלי כסף. בשנות נשיאותו האחרונות אספו חסידים ביניהם סכום מסוים, מכל משפחה לקחו לא יותר מאשר מטבע פולנית שהיתה בערך ג' עדשי כסף, ובכסף שאספו קנו עבור כ"ק רבנו הזקן את הקערה וכן פמוט.

אצל כ"ק רבנו הזקן היה גם הדס שנתן לו המגיד ממזריטש "מתנה מהרבי - הבעל שם טוב - עם וריח לו כלבנון".

היה אצלנו בירושה גם גביע של יין מכ"ק רבנו הזקן. בגביע זה נשאר קצת יין קרוש. גביע זה היו מעמידים על השולחן כל פעם בשעת הסדרים. פעם אחת רחצו את הגביע ועל פי טעות הדיחו את היין הקדוש, לאחר מכן נאבד הגביע על פי סיבה.

יד. אצל כ"ק רבנו הזקן היתה קופסת כסף של טבק הרחה, שנתן לו בעל תשובה במתנה, ואמר כ"ק רבנו הזקן: ישנו אבר אחד באדם שאינו בעל תאוה, ורוצים גם אותו לפטם בתאוה. לקח הוד כ"ק רבנו הזקן את מכסה הקופסא - הכסף היה שקוף - והשתמש בה לראות אם התפילין מונחות מכוונים על הראש.

טו. בשנת תרע"ד - אחרי פטירת כ"ק אמי זקנתי הרבנית מרת רבקה נ"ע - היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בפסח בקיסינגען - במדינת אשכנז. המסובים ב"סדר" היו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, המשרת ר' אברהם גרליק ואני. באמצע ה'סדר' הגיע החסיד הגביר ר' שמואל גוראר' והתיישב מאחורי דלת החדר בו נערך ה"סדר".

אז דיבר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בענין ה"סדר"

4) דברים כט, יט.

5) תהלים קד, לה.

איך שהוא בגן עדן. הוא הסביר אז את ענין המרור, שישנם חמשה סוגי מרור ומה ענינם בגן עדן התחתון ובגן עדן העליון ובארבעת העולמות. כשעזב ר' שמואל גוראר' את המקום היה בגדו רטוב מזיעה, ואמר שאף פעם לא שמע דיבורים כאלה.

באותו ערב פסח, שאל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את ר' אברהם גרליק אם בדק וביער את החמץ כראוי, באמרו שהוא - ר' אברהם - אחראי על כך בנשמתו, ור' אברהם קיבל מזה כאב הלב בפועל שהיה עליו ללכת אל הרופא.

טז. גם בליובאוויטש היה חמור מאד בענין בדיקת וביעור חמץ. המנהג היה שבערב פסח בבוקר היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק יוצא לחצר ומנענע כיסי הבגדים. מענדל המשרת היה עומד ומנקה במברשת את הכיסים. איזה חמץ כבר היה יכול להיות בכיסי בגדיו של אבי?...

פעם אחת בערב פסח, שאל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את מענדל המשרת, אם ניקה את הלול של התרגולים והאורווה מחמץ, ומענדל המשרת ענה בחיוב. אמר לו הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק: עליך לדעת שאתה אחראי בנשמתך על כך, ומענדל המשרת נפל בחלשות מפחד, למרות שלא היה בטבע בעל התרגשות.

יז. והיא שעמדה "והיא" - הענין של אמונה. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בשם[6] שהבעל שם טוב הכניס את ענין האמונה בבטחון. פירושו של דבר, שבמה שהוא מאמין - הוא בטוח שכך אכן יהיה.

(שאל אחד מהמסובים, אם זה על־דרך הענין של תקוה, וענה כ"ק אדמו"ר:) בטחון הוא יותר מתקוה. בטחון הוא שהוא מאמין שבודאי כך יהיה, הדבר כבר ישנו, המניעה היא רק ממנו עצמו.

יח. בין חסידי רבנו הזקן היו שלשה רופאים[7]. אחד מהם חי בריגא, והיו שולחים אליו שיריים מהמצה השלישית של כ"ק רבנו הזקן, וכן שיורי הכרפס והמרור שהיו נשארים מרבנו הזקן, והרופא היה משתמש ורוקח מהם רפואות לחולים.

פעם אחת היה חולה אחד שכל הרופאים התיאשו ממנו, וקראו לאותו רופא חסיד והוא נתן לו מהרפואה האמורה והחולה הבריא. שאל אותו הרופא המומחה הגדול כיצד אירע הדבר הרי לא היו לחולה לא לב ולא ריאות. הרופא היה איש נכבד ואיש אמת, והרופא החסיד סיפר לו במה וממי קיבל את הרפואה.

בזמן מאוחר יותר העיד רופא גדול זה על רבינו הזקן שהוא איש כשר, וזה עזר כשרבנו הזקן נאסר ושלחו את הניירות לצנזור בריגא.

יט. לשנה הבאה בירושלים, אין זה דיבורים בעלמא, הולכים ומתקרבים לכך.

6) כאן חסרו כמה מלים ברשימה.

7) ב"בית רבי" (ח"א ספכ"ו) רשום: הר"ר אברהם דאקטאר מריגא זלה"ה. הי' ממקורבי רבינו. ופ"א שלח השי"ת רפואתו לרבינו על ידו שעשה לו ניתוח בחוטמו כידוע וכמ"ש לעיל. בדא"ח איך הי' לא ידענו. אך זאת ידענו שבנגלה הי' גדול מאד, ובחכמת הרפואה הי' גדול מאד ע"ד ההפלאה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח ניסן תרצ"ז

אטוואצק

כבוד ידידי הנכבד והכי נעלה, הנודע לשם תהלה ותפארת בכביר פעולותיו לטובת כלל ישראל, בעל מדות טובות, פראפעסאר מר ס. אדלער יחי'

אדון נכבד.

במכתבי זה הנני בא לכבודו בענין נחוץ במאד, כידוע עומדות תחת הנהלתי הישיבות המפורסמות "תומכי־תמימים ליובאוויטש".

הישיבות המפורסמות הנזכרות נוסדו עוד בשנת תרנ"ז ע"י כ"ק אדוני אבי מורי ורבי הנודע בשם הרבי מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

הישיבות המפורסמות הנ"ל כבר נתפרסם שמם על ידי אלפי תלמידים שלמדו בהם, ויצאו מכותלי בית המדרש מהם מאות רבנים בעיירות שונות, ואיזה מאות ממלאי משרות כלי קודש בתוככי עם ישראל בכל מרחבי תבל, רובם במדינת רוסיא - אשר תלמידי הישיבות הנ"ל היו הלוחמים בעד קיום היהדות והיהודים ברוסיא, כפי שידוע היטב כל זה לבא־כחם דירעקטאר אגרא־דזשוינט הנכבד והנעלה ד"ר יוסף ראזין - וחלק התלמידים בשארי מדינות.

מזמן ממשלת הבאלשעוויקעס ברוסיא העתיקו הישיבות הנ"ל למדינת פוילין בהערים ורשא, אטואצק, לודז, וילנא, גלובאקע, חעלם, חמיעלניק, פאטשינוב.

הישיבות המפורסמות הנ"ל קנו להם שם טוב הראוי להם, ותופסים מקום חשוב כידוע לבא־כחם דירעקטאר הדזשוינט ביוראפ ד"ר בערנארד כהן מפאריס, אשר ביקר לא כבר את מדינת פוילין, ונוכח לדעת מצבם של הישיבות ומקומם החשוב אשר תופסים.

גם הפראפעסאר הנכבד מר חאווקין ז"ל מפאריס ביקר ביחוד את הישיבות המפורסמות הנ"ל אשר תחת הנהלתי, ופעלו עליו רושם טוב, ורשם עצמו בספר הישיבה, והי' תומך בחייו את הישיבות הנזכרות.

כל גדולי עמודי התורה והדת בפוילין הכירו חשיבותן של הישיבות המפורסמות הנזכרות, כאשר יעידון במכתביהם וחתימת ידם, כפי שיראה כבודו הרם בקול קורא המצורף בזה.

החזקת הישיבות המפורסמות הנזכרות היו ממקורות שונים.

א. אף כי המצב הכלכלי של יהודי המזרח בשנים האחרונות אחר המלחמה העולמית הנהו בשפל המצב, עם זה הנה יהודי המזרח מתענינים ביותר בקיום והחזקת הישיבות, ועל כן מחצה הבודזיעט של הישיבות המפורסמות הנ"ל נתמך מנדבות יהודי פוילין.

ב. קבלו תמיכה מיחידים באמעריקע.

ג. מחאווקין פאנד הידוע.

אמנם בזמן האחרון הורע מצבם החומרי של הישיבות, ידוע היטב ירידת המצב הפוליטי והכלכלי של יהודי פוילין, לא אוכל להאריך בזה בביאור הסיבות אשר הביאו לזה, אמנם הדבר כבר ידוע ומפורסם בין כל היהודים במרחבי תבל, הדוחק והסבל שסובלים יהודי פוילין, ואשר הודות לזה כמעט שנפסקה כל התמיכה שקבלו הישיבות שתחת הנהלתי מיהודי פוילין.

גם עליית המקחים על כל הסחורות כידוע, אשר ממילא נתיקרו כל צרכי החיים המוכרחים, אשר זה הי' סיבה להרחבת הבודזעט של הישיבות המפורסמות הנ"ל עד ארבעים־חמישים אחוזים, ומצבן של הישיבות דחוק ביותר.

הדוחק האמור הי' סיבה אשר משך זמן נכון לא שילמו בעד הדירות של הישיבות שלקחום בשכר, והמצב הגיע לידי כך כי עלולים התלמידים להגרש ממעונותיהם חוצה. גם הדוחק האמור הי' סיבה כי בהכרח נכנסה הנהלת הישיבה בחובות מרובים, והמצב איום וסכנה צפוי' לקיומן של הישיבות המפורסמות הנזכרות.

מעצמו מובן כי מצבן של הישיבות נגעו ביותר ללבי. מבלי התחשב עם מצבי הפרטי והחובות שהנני מוקף בהם, הייתי בעזר הישיבות בסכום של חמשת אלפים שקל, אשר מובן כי אין זה לפי ערך מצבי. לא הייתי עומד משום דבר הכבד לעשות לטובתן של הישיבות המפורסמות הנ"ל, גם לעשות בשבילן נסיעה לאמעריקע להתראות פנים עם אלו אשר יקר להם התורה וקיום מוסדות התורה, ואשר ביכולתם לעזור ולהציל מהירוס הישיבות המפורסמות הנ"ל.

אמנם מצב בריאותי בשנים האחרונות שנחלש ביותר, והנני נמצא תחת בקור הרופאים, לא ירשני לעשות הצעד הגדול הזה, ישלח לי השם יתברך רפואה שלמה בקרוב.

ועל כן הנני פונה במכתבי זה לכבודו הרם המפורסם בכל מרחבי תבל, וקנה לו שם טוב בעבודתו הפורי' לטובת כלל ישראל, והנני פונה בבקשתי בשם מאות התלמידים לומדי הישיבות המפורסמות "**תומכי תמימים ליובאוויטש**", בבקשה להצילן מחרפת רעב, ולהציל בתיהם הישיבות הקדושות מהירוס, בזה שיקציבו מקופת הדזשוינט עזר זמני של שלשת אלפים דאללאר, אשר נוכל בזה לסלק חובות הישיבה, ובמדה ידועה להקל המצב ולהציל הישיבות הנזכרות מלהסגר ח"ו.

וגם להקציב תמיכה חדשית בסכום של חמש מאות דאללאר, שנוכל למלאות החסר לנו להבודזעט של הישיבות הנזכרות, לסיבות האמורות למעלה, ונוכל בעזה"י לנהל הישיבות הנזכרות בעתיד.

בידעי עד כמה יקרים לכבודו הרם מוסדות התורה, בטוח הנני אשר כבודו הרם בהשפעתו הגדולה יוכל לפעול ולמלאות בקשתי האמורה, לעמוד לימינם של הישיבות הנזכרות במצבם המאוים בתקציב העזר האמור.

ובזכות התורה והמצוה הגדולה יברך השם יתברך את כבודו הרם באריכות ימים ושנים טובים, ושמו הנעלה יורשם לזכרון נצח במוסדות התורה האמורים.

והנני ידידו הדורש שלומו מכבדו כערכו הנעלה

יוסף יצחק

אג"ק מוהריי"צ כרך יז

פרשת אמור

כא א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים
בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא
בְּעַמָּיו: ב כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ
וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו: ג וְלַאֲחֹתוֹ
הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ
לָהּ יִטַּמָּא: ד לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלוֹ: ה
כתיב לא־יִקְרְחָה קרי לֹא־יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם
וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבְבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ
שָׂרָטֶת: ו קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ
שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם
הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ: (לוי) ז אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה
לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ
כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו: ח וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם
אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ
אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם: ט וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תָחֵל
לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: ס
י וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ |
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת־
הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם:
יא וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא
יִטַּמָּא: יב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֵת
מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו
אֲנִי יְהוָה: (ישראל) יג וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח:
יד אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח
כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה: טו וְלֹא־יְחַלֵּל
זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חכ"ז ע' 165)

אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אֱמוֹר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַּם לְשׁוֹן זֹהַר וָאוֹר, וּמִכָּאן הוֹרָאָה שֶׁכַּאֲשֶׁר הַגְּדוֹלִים מַשְׁפִּיעִים עַל הַקְּטַנִּים, צְרִיכִים הֵם לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּאֹפֶן שֶׁל 'יָמִין - מְקֻרֶבֶת' דֶּרֶךְ שֶׁל זֹהַר וָאוֹר. וּלְמַעַט בְּהַשְׁפָּעָה בְּדֶרֶךְ שֶׁל 'שְׂמֹאל - דּוֹחָה'. עַל פִּי זֶה יֵמְתַּק לְשׁוֹן הַפָּסוּק "אֱמוֹר.. וְאָמַרְתָּ" וְלֹא "דַּבֵּר", כִּי 'דִּבּוּר' הוּא לָשׁוֹן קָשֶׁה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אֲמִירָה הִיא לָשׁוֹן רַכָּה.

שני טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יז דַּבֵּר אֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה
בוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו: יח כִּי
כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ
פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ: יט אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה
בוֹ שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד: כ אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַּק אוֹ
תְבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשֶׁךְ:
כא כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא
יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ אֶת לֶחֶם
אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב: כב לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי
הַקֳּדָשִׁים וּמִן־הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל: כג אַךְ אֶל־
הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי־מוּם
בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם: כד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ **כב** א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם
קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי אֲנִי יְהוָה: ג אֱמֹר
אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ | אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־
זַרְעֲכֶם אֶל־הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִלְּפָנַי אֲנִי יְהוָה: ד אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא
צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר
וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־טְמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא
מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע: ה אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־
שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ
לְכֹל טֻמְאָתוֹ: ו נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ וְטָמְאָה
עַד־הָעָרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם: ז וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל
מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא: ח נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא

יֹאכֵל לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי יְהוָה: ט וְשָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי
יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: י וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל
קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ: יא וְכֹהֵן
כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד
בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: יב וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה
לְאִישׁ זָר הֻוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל:
יג וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין
לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ
תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ: יד וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל
קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן
אֶת־הַקֹּדֶשׁ: טו וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לַיהוָה: טו וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן
אַשְׁמָה בְּאָכְלָם אֶת־קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ז ע' 151)

אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אֱמוֹר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַּם לְשׁוֹן זֹהַר וָאוֹר, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁכַּאֲשֶׁר מַשְׁפִּיעִים הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, נוֹסָפִים תּוֹסְפוֹת שֶׁל זֹהַר וָאוֹר בַּגְּדוֹלִים עַצְמָם.

שלישי יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יח דַּבֵּר
אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם
וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה:
יט לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים:
כ כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן
יִהְיֶה לָכֶם: כא וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים
לַיהוָה לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן
תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל־מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ:
כב עִוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ־חָרוּץ אוֹ־יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב
אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשֶּׁה
לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה: כג וְשׁוֹר וָשֶׂה
שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר לֹא
יֵרָצֶה: כד וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא
תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: כה וּמִיַּד
בֶּן־נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־
אֵלֶּה כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ
לָכֶם: ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כז שׁוֹר
אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים
תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן
אִשֶּׁה לַיהוָה: כח וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ לֹא
תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד: כט וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה
לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ: ל בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל
לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה:
לא וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה:
לב וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם: לג הַמּוֹצִיא
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי
יְהוָה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ב ע' 679)

אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אֱמוֹר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים (רש"י)

בְּג' מְקוֹמוֹת בָּאָה הַתּוֹרָה לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים (בְּדֵעָה) עַל קְטַנִּים (בְּדֵעָה): דָּם - אַף שֶׁהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁטוּפִים בְּדָם לְאָכְלוֹ, אַל יֹאמַר מַה תּוֹעִיל הִשְׁתַּדְּלוּתִי בְּחִנּוּךְ טוֹב, כֵּיוָן שֶׁמֻּשְׁקָע בְּתַאֲווֹת לִבּוֹ. שְׁקָצִים - אַף שֶׁהָאוֹכְלָם עוֹשֶׂה זֹאת רַק לְהַכְעִיס, כִּי גַּם נַפְשׁוֹ קָצָה בָּהֶם, וְלִכְאוֹרָה מַה תִּקְוָה יֵשׁ בְּדִבּוּר אֵלָיו. טֻמְאַת כֹּהֲנִים - עִנְיַן הַטֻּמְאָה וְהַטָּהֳרָה הוּא דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּירוֹ בְּשֵׂכֶל, וְאִם כֵּן יֹאמַר הַמְחַנֵּךְ אֵיךְ יוּכַל לְהַסְבִּיר עִנְיָן זֶה? לָכֵן הִזְהִירָה הַתּוֹרָה שֶׁאַל נֹאמַר נוֹאָשׁ, וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, מַזְהָרִים עָלָיו לְהִשְׁתַּדֵּל בְּכָל הָאֶפְשָׁרִי לְהַעֲמִידוֹ עַל דַּעַת הָאֱמֶת וּלְעוֹרֵר נְקֻדַּת הַיַּהֲדוּת אֲשֶׁר בּוֹ.

רביעי **כג** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה
אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם

מוֹעֲדָי: ג שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה
לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: פ ד אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ
אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: ה בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם פֶּסַח לַיהוָה:
ו וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת
לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ: ז בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ח וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ ט וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית
קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן: יא וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי
יְהוָה לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן:
יב וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ
תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה: יג וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ
נִיחֹחַ כתיב ונסכה קרי וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין:
יד וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם: ס
טו וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם
אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת
תִּהְיֶינָה: טז עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת
תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה
לַיהוָה: יז מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה
שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ
תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה: יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־
הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר
בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:
יט וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי
כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים: כ וְהֵנִיף הַכֹּהֵן |
אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
עַל־שְׁנֵי כְּבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן:
כא וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם | הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת
עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: כב וּבְקֻצְרְכֶם
אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ
וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ל ע' 72)

איש איש מבית ישראל . . אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם (כב, יח)

איש איש - לרבות את הגויים, שנודרים נדרים ונדבות כישראל (רש"י פס' ה')

בְּנוֹגֵעַ לִבְנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַהֲלָכָה הִיא שֶׁאָסוּר לְשַׁתֵּף גּוֹיִים בִּבְנְיַת הַבַּיִת, וְאַף לֹא בַּתְּרוּמוֹת לִבְנְיַת הַבַּיִת, וְהַסִּבָּה לְכָךְ, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נוֹעָד לְשֵׁם הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד, וְאֵין לַגּוֹיִים חֵלֶק בָּזֶה. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּנוֹגֵעַ לְהַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת, יְכוֹלִים כָּל הַגּוֹיִים לְהִשְׁתַּתֵּף וּלְהָבִיא קָרְבָּנוֹת, וְטַעַם הַדָּבָר, הַמִּזְבֵּחַ - שֶׁעָלָיו מַקְרִיבִים אֶת הַקָּרְבָּנוֹת - נִקְבָּע מְקוֹמוֹ וְעוֹמֵד מִתְּחִלַּת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל שֶׁשָּׁם נִבְרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן וְהִקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת, קָרְבְּנוֹתֵיהֶם שֶׁל קַיִן וְהֶבֶל הָיוּ שָׁם, וְגַם נֹחַ כְּשֶׁיָּצָא מֵהַתֵּבָה הִקְרִיב שָׁם. לָכֵן גַּם שְׁאָר אֻמּוֹת הָעוֹלָם צֶאֱצָאֵיהֶם שֶׁל אָדָם וְנֹחַ, יְכוֹלִים לְהַקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת.

חמישי כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כד דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־
קֹדֶשׁ: כה כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה: ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כז אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה:
כח וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי

יֹום כִּפֻּרִים הֻוא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהֹוָה
אֱלֹהֵיכֶם: כט כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תִתְעַנֶּה
בְּעֶצֶם הַיֹּום הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ל וְכָל־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיֹּום הַזֶּה
וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ:
לא כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם: לב שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב
מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם – התוועדויות תשמ"ט ח"ב ע' 364)

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כב, לב)

מְסֹר עַצְמְךָ וְקַדֵּשׁ שְׁמִי (רש"י)

עַל הַפָּסוּק "מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל" אוֹמְרִים חֲז"ל "מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה, אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת", דְּהַיְנוּ שֶׁהַקָּבָּ"ה מְקַיֵּם בְּעַצְמוֹ אֶת הַמִּצְוֹות שֶׁמְּצַוֶּה עַל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת. כְּמוֹ כֵן מָצִינוּ בְּעִנְיָנוֹ, בְּמִצְוַת 'מְסִירַת נֶפֶשׁ': כַּאֲשֶׁר מַשְׁקִים אִשָּׁה סוֹטָה, מוֹחֲקִים אֶת שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה בַּמַּיִם. הַקָּבָּ"ה - כִּבְיָכוֹל - מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ, כְּדֵי לְהַשְׁכִּין שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

ששי לג וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: לד דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יֹום
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכֹּות שִׁבְעַת יָמִים
לַיהֹוָה: לה בַּיֹּום הָרִאשֹׁון מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: לו שִׁבְעַת יָמִים
תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהֹוָה בַּיֹּום הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהֹוָה עֲצֶרֶת הִוא
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: לז אֵלֶּה מֹועֲדֵי
יְהֹוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב
אִשֶּׁה לַיהֹוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יֹום
בְּיֹומֹו: לח מִלְּבַד שַׁבְּתֹת יְהֹוָה וּמִלְּבַד מַתְּנֹותֵיכֶם
וּמִלְּבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר
תִּתְּנוּ לַיהֹוָה: לט אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יֹום לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ
אֶת־חַג־יְהֹוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיֹּום הָרִאשֹׁון שַׁבָּתֹון
וּבַיֹּום הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתֹון: מ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיֹּום
הָרִאשֹׁון פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף
עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהֹוָה
אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: מא וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהֹוָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ: מב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת
יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת: מג לְמַעַן
יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכֹּות הֹושַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּהֹוצִיאִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהֹוָה
אֱלֹהֵיכֶם: מד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהֹוָה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חכ"ח ע' 82)

וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיֹּום הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם, כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ (כג, כא)

בְּכָל חַג יֵשׁ אֶת הַמִּצְוָה הַמְיֻחֶדֶת לוֹ, רַק בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת אֵין שׁוּם מִצְוָה מְיֻחֶדֶת. וְטַעַם הַדָּבָר, בְּכָל חַג יֵשׁ בִּטּוּי לְקֶשֶׁר מְסֻיָּם בֵּין הַקָּבָּ"ה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֶת הַקֶּשֶׁר הַזֶּה מְבַטְּאִים בְּמִצְוָה מְסֻיֶּמֶת. חַג הַשָּׁבוּעוֹת מְבַטֵּא אֶת עֶצֶם הַקֶּשֶׁר בֵּין הַקָּבָּ"ה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל - בְּחִירָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֶת עֶצֶם הַבְּחִירָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִי אֶפְשָׁר לְבַטֵּא וּלְצַיֵּר זֹאת בְּשׁוּם מִצְוָה מֻגְדֶּרֶת. לָכֵן בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת אֵין מִצְוָה מְיֻחֶדֶת.

שביעי **כד** א וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב צַו
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית
לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: ג מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת
בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעַרְךֹ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר
לִפְנֵי יְהֹוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ד עַל
הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה יַעַרְךֹ אֶת־הַנֵּרֹות לִפְנֵי יְהֹוָה
תָּמִיד: פ ה וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה חַלֹּות שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת:
ו וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל
הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהֹוָה: ז וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת
לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהֹוָה:
ח בְּיֹום הַשַّבָּת בְּיֹום הַשַّבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהֹוָה

תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: ט וְהָיְתָה
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־עוֹלָם: ס י וַיֵּצֵא
בֶּן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ
הַיִּשְׂרְאֵלִי: יא וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־
הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ
שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן: יב וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר
לִפְרֹשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה: פ יג וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יד הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־יְדֵיהֶם
עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה: טו וְאֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל אֱלֹהָיו
וְנָשָׂא חֶטְאוֹ: טז וְנֹקֵב שֵׁם־יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם
יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם
יוּמָת: יז וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת:
יח וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ:
יט וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן
יֵעָשֶׂה לוֹ: כ שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן
תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ:
כא וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:
כב מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַّחֲנֶה
וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֶבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פפפ

קכ"ד פסוקים, עוויא"ל סימן.

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ
וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ.
אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא
וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי
עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.
יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמָם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר,
וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן
כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן
בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ז ע' 163. ע"פ ביאורי החומש)

וְסָמְכוּ כָּל הַשֹּׁמְעִים אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ (כד, יד)

אוֹמְרִים לוֹ: דָּמְךָ בְּרֹאשְׁךָ, וְאֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁים בְּמִיתָתְךָ, שֶׁאַתָּה גָּרַמְתָּ לְךָ (רש"י)

אַחַד הַתְּנָאִים הַהֶכְרֵחִיִּים לְחִיּוּב מִיתָה הוּא הַהַתְרָאָה - אֵין אָדָם חַיָּב מִיתָה אֶלָּא־אִם־כֵּן הִתְרוּ בּוֹ בִּשְׁעַת הַחֵטְא, וְהוֹדִיעוּ לוֹ שֶׁאִם יַעֲשֶׂה כָּךְ יִהְיֶה חַיָּב מִיתָה. בְּמִקְרֶה הַמְקַלֵּל לֹא יְכוֹלָה לִהְיוֹת הַתְרָאָה, כִּי בִּשְׁעַת הַחֵטְא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יָדְעוּ אֶת עָנְשׁוֹ. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן צִוָּה הַקָּבָּ"ה לְהָמִית אֶת הַמְקַלֵּל. לָכֵן דַּוְקָא דִּין "סְמִיכָה" נֶאֱמַר בְּנוֹגֵעַ לַמְקַלֵּל, לוֹמַר "אֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁים בְּמִיתָתְךָ, שֶׁאַתָּה גָּרַמְתָּ לְךָ" - מֵאַחַר וּמְדֻבָּר בְּמִקְרֶה שֶׁבּוֹ לֹא הָיְתָה הַתְרָאָה, וְאִלּוּלֵא הוֹרַאת הַשָּׁעָה הַמְיֻחֶדֶת לֹא הָיָה הַמְקַלֵּל חַיָּב מִיתָה.

מפטיר כא וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:
כב מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַّחֲנֶה
וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֶבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ז ע' 166. ע"פ ביאורי החומש)

הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל . . וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל הָעֵדָה (כד, יד)

כָּל הָעֵדָה - בְּמַעֲמַד כָּל הָעֵדָה (רש"י)

מָצִינוּ בְּדִבְרֵי רַשִׁ"י, שֶׁחֵטְאוֹ שֶׁל הַמְקַלֵּל הִתְחִיל בְּכָךְ שֶׁרָצָה לְהָקִים אֶת אֱלֹהָיו בְּתוֹךְ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, עַל־אַף שֶׁהָיָה "בֶּן אִישׁ מִצְרִי". לָכֵן הָיָה גַּם עָנְשׁוֹ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: הוּא בִּקֵּשׁ לְהָקִים אֶת אֱלֹהָיו שֶׁלֹּא כַּדִּין בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה, וּבְכָךְ לְהַכִּיפּוּ לְחֵלֶק מִ"כָּל הָעֵדָה" - וְעַל כָּךְ נֶעֱנַשׁ בִּסְקִילָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, וּבְמַעֲמַד "כָּל הָעֵדָה".

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת אמור לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק מד

מד טו וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בִּתְעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֻנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: טז הֵמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהֵמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שֻׁלְחָנִי לְשָׁרְתֻנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי: יז וְהָיָה בְּבוֹאָם אֶל־שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית בִּגְדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־

שי למורא

טו) וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, הַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם מִשֵּׁבֶט לֵוִי. בְּנֵי צָדוֹק, צָדוֹק הָיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָרִאשׁוֹן שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה, לָכֵן נִקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ. אֲשֶׁר שָׁמְרוּ וגו', בַּפְּסוּקִים שֶׁלְּפָנַי זֶה אָמַר הַנָּבִיא שֶׁאוֹתָם כֹּהֲנִים שֶׁהִקְרִיבוּ לַעֲבוֹדָה־זָרָה לֹא יִגְּשׁוּ לַעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִיכָךְ אָמַר שֶׁאוֹתָם שֶׁלֹּא תָּעוּ יָשׁוּבוּ לְסֵדֶר עֲבוֹדָתָם. **טז)** אֶל שֻׁלְחָנִי לְשָׁרְתֻנִי, הוּא סִדּוּר לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. **יז)** **בְּבוֹאָם אֶל שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית,** בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים אֶל שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, כְּלוֹמַר, שַׁעֲרֵי הַהֵיכָל, וּלְעֻמַּת קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים

עטרת מרים

טו וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק הַכֹּהֵן שֶׁשִּׁמֵּשׁ בִּימֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי וְלֹא זוּז מֵעֲבוֹדַת הַמָּקוֹם וְלֹא עָבְדוּ עֲבוֹדָה־זָרָה בִּתְעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֻנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי בְּכָל עִנְיְנֵי הַכְּהוּנָּה לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: **טז** וְגַם הֵמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהֵמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שֻׁלְחָנִי לְשָׁרְתֻנִי זֶהוּ סִדּוּר לֶחֶם הַפָּנִים וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי בְּכָל דְּבַר הָעֲבוֹדָה: **יז** וְהָיָה בְּבוֹאָם הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֶל־שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הוּא הַהֵיכָל הַנִּקְרָא חָצֵר לְעֻמַּת קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, בִּגְדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ הֵם בִּגְדֵי הַלָּבָן שֶׁכֹּהֵן

יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם֙ צֶ֣מֶר בְּשַׁרְתָּ֔ם בְּשַׁעֲרֵ֖י הֶֽחָצֵ֑ר הַפְּנִימִ֥ית וָבֵיתָ֖ה: יח פַּֽאֲרֵ֣י פִשְׁתִּ֗ים יִֽהְיוּ֙ עַל־רֹאשָׁ֔ם וּמִכְנְסֵ֥י פִשְׁתִּ֖ים יִֽהְיוּ֙ עַל־מָתְנֵיהֶ֔ם לֹ֥א יַחְגְּרוּ֖ בַּיָּ֑זַע: יט וּֽבְצֵאתָ֗ם אֶל־הֶֽחָצֵ֤ר הַחִיצוֹנָה֙ אֶל־הָעָ֔ם יִפְשְׁט֕וּ אֶת־בִּגְדֵיהֶ֖ם אֲשֶׁר־הֵ֑מָּה מְשָׁרְתָ֣ם בָּ֔ם וְהִנִּיחוּ֙ אוֹתָ֔ם בְּלִשְׁכֹּ֥ת הַקֹּ֖דֶשׁ וְלָבְשׁ֣וּ בְגָדִ֑ים אֲחֵרִ֔ים וְלֹא־יְקַדְּשׁ֥וּ אֶת־הָעָ֖ם בְּבִגְדֵיהֶֽם: כ וְרֹאשָׁ֗ם לֹ֤א יְגַלֵּחוּ֙ וּפֶ֣רַע לֹ֔א יְשַׁלֵּ֖חוּ כָּס֑וֹם יִכְסְמ֥וּ אֶת־רָאשֵׁיהֶֽם: כא וְיַ֣יִן לֹא־יִשְׁתּ֔וּ כָּל־כֹּהֵ֖ן בְּבוֹאָ֑ם אֶל־הֶֽחָצֵ֥ר הַפְּנִימִֽית: כב וְאַלְמָנָ֤ה וּגְרוּשָׁה֙ לֹא־יִקְח֣וּ לָהֶ֔ם לְנָשִׁ֖ים כִּ֣י אִם־בְּתוּלֹ֑ת מִזֶּ֣רַע בֵּית־יִשְׂרָאֵ֗ל וְהָאַלְמָנָה֙ אֲשֶׁר־תִּהְיֶ֣ה אַלְמָנָ֔ה מִכֹּהֵ֖ן יִקָּֽחוּ: כג וְאֶת־עַמִּ֥י יוֹרֻ֖ בֵּ֣ין קֹ֑דֶשׁ לְחֹ֗ל וּבֵ֣ין טָמֵ֤א לְטָהוֹר֙ יוֹדִיעֻ֔ם: כד וְעַל־רִ֖יב הֵ֑מָּה יַעֲמֹ֣דוּ לְמִשְׁפָּ֔ט בְּמִשְׁפָּטַ֖י יִשְׁפְּט֑וּהוּ וְאֶת־תּוֹרֹתַ֣י וְאֶת־חֻקֹּתַ֗י בְּכָל־מוֹעֲדַ֤י יִשְׁמֹ֙רוּ֙ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַ֔י יְקַדֵּֽשׁוּ: כה וְאֶל־מֵ֥ת

עטרת מרים

גָּדוֹל מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לַעֲבוֹדַת פָּנִים וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר כִּי בִּפְנִים לֹא יַעֲשׂוּ עֲבוֹדָה בִּשְׁמֹנָה בְּגָדִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן צֶמֶר בְּשַׁעֲרָתָם בְּשַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וָבֵיתָה וּבִפְנִים בַּהֵיכָל הַבַּיִת בֵּין בַּהֵיכָל בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים: יח פַּֽאֲרֵי מִגְבָּעוֹת פִּשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־רֹאשָׁם וּמִכְנְסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־מָתְנֵיהֶם לֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע בַּמָּקוֹם שֶׁמְּזִיעִין: יט וּֽבְצֵאתָם הַכֹּהֲנִים, מֵהַעֲזָרָה שֶׁלָּהֶם אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה לֹא לְעֲזָרַת נָשִׁים, כִּי־אִם אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעָם וְהִיא עֲזָרַת אֲנָשִׁים, יִפְשְׁטוּ אֶת־בִּגְדֵיהֶם בִּגְדֵי כְהוּנָּה אֲשֶׁר־הֵמָּה מְשָׁרְתָם בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכֹּת הַקֹּדֶשׁ הָעוֹמְדִים בְּתַחְתִּית הָהָר וּמִמַּעַל וְלָבְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּגָדִים אֲחֵרִים בִּגְדֵי חוֹל וְלֹא־יְקַדְּשׁוּ אֶת־הָעָם אֶת בִּגְדֵיהֶם בְּבִגְדֵיהֶם שֶׁל הַכֹּהֲנִים, בְּחֶשְׁבָּם אִם יִגְּעוּ בָּהֶן בְּגֵי הָעָם כְּאִלּוּ הֵם קְדוֹשִׁים כְּמוֹ הַכֹּהֲנִים: כ וְרֹאשָׁם שֵׂעַר רֹאשָׁם לֹא יְגַלֵّחוּ לְהַעֲבִיר אֶת כָּל הַשֵּׂעָר וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ גִּדּוּל שֵׂעָר לֹא יַרְבּוּ כָּסוֹם יִכְסְמוּ אֶת־רָאשֵׁיהֶם יַשְׁוּ אֶת הַגִּלּוּחַ וְלֹא יְגַלְּחוּ מִכֹּל וְכֹל וְלֹא יְשַׁלְּחוּ פֶּרַע: כא וְיַיִן לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּין כֹּהֵן הֶדְיוֹט, בְּבוֹאָם אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הוּא הַהֵיכָל: כב וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה לֹא־יִקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים לְנָשִׁים כִּי אִם־בְּתוּלֹת מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר־תִּהְיֶה אַלְמָנָה מִכֹּהֵן וְהִיא בַּת כֹּהֵן, וְגַם בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן הָיָה כֹּהֵן אִם יִקָּחוּ: כג וְאֶת־עַמִּי יוֹרוּ יְלַמְּדוּ הַכֹּהֲנִים לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל וּבֵין־טָמֵא לְטָהוֹר יוֹדִיעֻם: כד וְעַל־רִיב הֵמָּה יַעֲמֹדוּ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטַי יִשְׁפְּטוּהוּ כִּי הַכֹּהֲנִים יִהְיוּ בַּסַּנְהֶדְרִין לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת וּנְפָשׁוֹת בְּמִשְׁפָּטַי הַתּוֹרָה וְאֶת־תּוֹרֹתַי וְאֶת־חֻקֹּתַי הַנְּהוּגִים בְּכָל־מוֹעֲדַי ה׳ בְּדִבַּר הַקָּרְבָּנוֹת יִשְׁמֹרוּ הֵם לַעֲשׂוֹתָם וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי יְקַדֵּשׁוּ בְּדִבַּר הַקָּרְבָּנוֹת הַבָּאִים חוֹבָה לַיּוֹם: כה וְאֶל־מֵת אָדָם לֹא יָבוֹא לְטַמְּאָה אֶת עַצְמוֹ כִּי הַכֹּהֲנִים יְלַמְּדוּ אֶת הָעָם, לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל וגו׳. כד) בְּמִשְׁפָּטַי יִשְׁפְּטוּהוּ, הֵם יִשְׁפְּטוּ לְפִי מִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא לְפִי אֶמְדַּן דַּעְתָּם. וְאֶת תּוֹרֹתַי

שי למורא

נִקְרָא כָּאן "הֶחָצֵר הַפְּנִימִית". בִּגְדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ, הֵם בִּגְדֵי הַלָּבָן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל לוֹבֵשׁ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדוֹת שֶׁעוֹשֶׂה בִּפְנִים. וְלֹא יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר, הַמְּעִיל וְהָאֵבְנֵט, שֶׁהָיָה בָּהֶם צֶמֶר, לֹא יִלְבְּשֵׁם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בַּעֲבוֹדַת פְּנִים. וָבֵיתָה, וּלְפְנִים מִן הַשְּׁעָרִים הָאֵלּוּ, דְּהַיְנוּ בַּהֵיכָל וּבְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. יח) פַּֽאֲרֵי פִשְׁתִּים, מִגְבָּעוֹת עֲשׂוּיוֹת מִפִּשְׁתָּן. וְנִקְרָאוּ "פַּאֲרֵי" עַל שֵׁם הַכָּתוּב "וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת" (שמות כח,מ), וְנֶאֱמַר "פַּאֲרֵי הַמִּגְבָּעוֹת" (שמות לט,כח). לֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע, לֹא יַחְגְּרוּ אֶת הָאֵבְנֵט בְּמָקוֹם שֶׁמַּזִּיעִים. לֹא לְמַטָּה מִמָּתְנֵיהֶם וְלֹא לְמַעְלָה מֵאַצִּילֵיהֶם, אֶלָּא כְּנֶגֶד אַצִּילֵי יְדֵיהֶם (כְּנֶגֶד הַמִּרְפָּק). יט) אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל הָעָם, כְּשֶׁיֵּצְאוּ אֶל עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁם מְקוֹם עֲמִידַת הָעָם. יִפְשְׁטוּ אֶת בִּגְדֵיהֶם וגו׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה "וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם" (ויקרא טז,כג). וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים, יִלְבְּשׁוּ בִּגְדֵי חֹל. וְלֹא יְקַדְּשׁוּ אֶת הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ עִם הָעָם בְּבִגְדֵי הַכְּהֻנָּה הַקְּדוֹשִׁים וִיקַבְּלוּ טֻמְאָה מִנְּגִיעָה בְּבִגְדֵי הָעָם. שֶׁאֵין בִּגְדֵי חֹל טְהוֹרִים אֲצֶל בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ. כ) וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ, שֶׁלֹּא יְגַלְּחוּ לְהַעֲבִיר אֶת כָּל הַשֵּׂעָר. וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ, שֶׁלֹּא יַרְבּוּ לְגַדֵּל שֵׂעָר, (יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם). כָּסוֹם יִכְסְמוּ אֶת רָאשֵׁיהֶם, כְּמוֹ הַכֻּפֶּמֶת שֶׁפִּרְוֹרָה בַּשַּׁבְּלֶת, רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד עִקָּרוֹ שֶׁל זֶה, (וְזֶה מְדֻבָּר בְּכֹהֲנִים גְּדוֹלִים). כא) כָּל כֹּהֵן, בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּין כֹּהֵן הֶדְיוֹט. כב) וְאַלְמָנָה וגו׳, כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים אֲסוּרִים גַּם בְּאַלְמָנָה, וְנוֹשְׂאִים רַק בְּתוּלוֹת. וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אַלְמָנָה, אַלְמָנָה שֶׁתִּהְיֶה רַק אַלְמָנָה, אֲבָל לֹא שֶׁתִּהְיֶה חֲלוּצָה שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ בְּלֹא בָנִים וְחֲלִצָה נַעַל שֶׁל אָחִי הַמֵּת. וְאַף שֶׁאִסּוּר זֶה הוּא מִדְּרַבָּנָן, רְמָזֶה יְחֶזְקֵאל, שֶׁאֲסוּרָה גַּם לְכֹהֵן הֶדְיוֹט. מִכֹּהֵן יִקָּחוּ, מִקְּצַת כֹּהֲנִים מֻתָּרִים בְּאַלְמָנָה, דְּהַיְנוּ כֹּהֵן הֶדְיוֹט. כג) וְאֶת עַמִּי יוֹרוּ,

שי למורא

וגו׳, הַתּוֹרוֹת וְהַחֻקִּים בִּדְבַר הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁל הַמּוֹעֲדִים וְהַשַּׁבָּתוֹת. **כו) וְאַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ,** אַחֲרֵי שֶׁיִּפְרֹשׁ מִן הַמֵּת. **כז) וּבְיוֹם בֹּאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ,** כָּל כֹּהֵן שֶׁבָּא תְּחִלָּה אֶל הַקֹּדֶשׁ לְהִתְחַנֵּךְ לַעֲבוֹדָה. יַקְרִיב חַטָּאתוֹ, זוֹ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְרִיב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַה׳ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אוֹתוֹ, עֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד, מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב" (ויקרא ו׳,ג). **כח) וְהָיְתָה לָהֶם לְנַחֲלָה,** הַכְּהֻנָּה תִּהְיֶה לָהֶם לְנַחֲלָה. אֲנִי נַחֲלָתָם, כְּלוֹמַר, מוֹתַר הַקָּרְבָּנוֹת יִהְיֶה נַחֲלָתָם. **כט) הַמִּנְחָה וגו׳,** כְּלוֹמַר, שְׁיָרֵי הַמִّנְחָה וכו׳. וְכָל חֵרֶם, וְכָל הֶקְדֵּשׁוֹת שֶׁמּוֹעָדִים לַכֹּהֲנִים. ל) כָּל בִּכּוּרֵי כֹל, אֵלּוּ הַבִּכּוּרִים. וְכָל תְּרוּמַת כֹּל וגו׳, וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחַיָּב בִּתְרוּמָה. וְרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם, חֵלֶק רִאשׁוֹן מֵעִפָּה (מִבָּצֵק), לְפָנֵי שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנָּה, תַּפְרִישׁוּ חַלָּה לַכֹּהֵן. לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתֶךָ, כָּל זֶה יִהְיֶה לְהַשְׁרוֹת בְּרָכָה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יֶחְסַר לְךָ, אֶלָּא עוֹד יוֹסִיף. **לא) לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים,** לְפִי שֶׁהֻתְּרָה לָהֶם מְלִיקַת חַטֹּאת הָעוֹף, שֶׁהִיא נִבְלָה וּטְרֵפָה, הֻצְרַךְ לְהַזְהִירָם עַל שְׁאָר נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת.

עטרת מרים

אִם־לְאָב וּלְאֵם וּלְבֵן וּלְבַת לְאָח וּלְאָחוֹת אֲשֶׁר־לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ יִטַּמָּאוּ: **כו** וְאַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ מִן הַמֵּת שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ: **כז** וּבְיוֹם בֹּאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ יַקְרִיב חַטָּאתוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: **כח** וְהָיְתָה לָהֶם לְנַחֲלָה אֲנִי נַחֲלָתָם וַאֲחֻזָּה לֹא־תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי אֲחֻזָּתָם: **כט** הַמִּנְחָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם הֵמָּה יֹאכֻלוּם וְכָל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה: **ל** וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי כֹל וְכָל־תְּרוּמַת כֹּל מִכֹּל תְּרוּמֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרִיסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל־בֵּיתֶךָ: **לא** לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים כָּל־נְבֵלָה וּטְרֵפָה מִן־הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים:

אם־לְאָב וּלְאֵם וּלְבֵן וּלְבַת לְאָח וּלְאָחוֹת אֲשֶׁר־לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ יִטַּמָּאוּ: **כו** וְאַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ מִן הַמֵּת שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ: **כז** וּבְיוֹם בֹּאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ יַקְרִיב חַטָּאתוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: **כח** וְהָיְתָה לָהֶם לְנַחֲלָה אֲנִי נַחֲלָתָם וַאֲחֻזָּה לֹא־תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי אֲחֻזָּתָם: **כט** הַמִּנְחָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם הֵמָּה יֹאכֻלוּם וְכָל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה: **ל** וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי כֹל וְכָל־תְּרוּמַת כֹּל מִכֹּל תְּרוּמֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרִיסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל־בֵּיתֶךָ: **לא** לֹא כָּל־נְבֵלָה וּטְרֵפָה מִן־הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים:

היא עֲזֻרַת כֹּהֲנִים אֲשֶׁר שָׁם הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ יַקְרִיב חַטָּאתוֹ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים מַקְרִיבִים בְּיוֹם הַחִנּוּךְ שֶׁלָּהֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: **כח** וְהָיְתָה לָהֶם הַכְּהֻנָּה לְנַחֲלָה אֲנִי נַחֲלָתָם מוֹתַר קָרְבָּנִי יִהְיֶה נַחֲלָתָם, וַאֲחֻזָּה חֵלֶק וְנַחֲלָה לֹא־תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי אֲחֻזָּתָם: **כט** שְׁיָרֵי הַמִּנְחָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם הֵמָּה יֹאכְלוּם וְכָל־חֵרֶם כָּל הֶקְדֵּשׁוֹת בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה: **ל** וְרֵאשִׁית כָּל רֵאשִׁית הַגֹּז וּמַתְּנוֹת וּתְרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר ־בִּכּוּרֵי כֹל בִּכּוּרִים וְכָל־תְּרוּמַת כֹּל כָּל הַתְּרוּמוֹת כּוּלָּן בֵּין דָּגָן בֵּין תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר מִכֹּל תְּרוּמֹתֵיכֶם מִכָּל הַדְּבָרִים שֶׁאַתֶּם חַיָּבִים לְהַפְרִישׁ מֵהֶם תְּרוּמָה לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרִיסֹתֵיכֶם חַלָּה תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל־בֵּיתֶךָ: **לא** לִפְנֵי שֶׁהֻתְּרָה לָהֶם מְלִיקַת חַטֹּאת הָעוֹף שֶׁהִיא נְבֵלָה וּטְרֵיפָה, לָכֵן אֲנִי מַזְהִיר כִּי כָּל־נְבֵלָה וּטְרֵפָה מִן־הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת־קודש

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה: ג שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: (לוי) ד וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר: ה אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצֹור וְאֶת־עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: ו וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ: ז וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל: **ס** (ישראל)

ח וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה: ט וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: י וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ: יא יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזִרֶיהָ: יב כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: יג בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ:

בוודאי שומר שיעורי חת"ת הידועים וגם מתעסק מזמן לזמן בפעולות צעירי אגודת חב"ד, וכיוצא באלו.

ממכתב כ"ג אייר, תשי"ט

חזקה להתוועדות חסידותי שפועלת.

ממכתב כ"ט אייר תשי"ד

פרק ג משנה ג

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה, כְּאִלּוּ אָכְלוּ מִזִּבְחֵי מֵתִים, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי כָּל שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאָה בְּלִי מָקוֹם. אֲבָל שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וְאָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה, כְּאִלּוּ אָכְלוּ מִשֻּׁלְחָנוֹ שֶׁל מָקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה׳:

נקודות משיחות קודש

נשאלת השאלה: כיצד מותר לדבר (אפילו דברי־תורה) בעת הסעודה, הרי למדנו[1] "אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לווושט ויבוא לידי סכנה" ("כשיוצא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן.. מאכל ומשתה הולך דרך הושט" - רש"י)?

ויש לומר כי אמנם נחלקו בכך אמוראים:

נאמר בגמרא[2]: "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא; אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, 'לימא מר מילתא' (יאמר אדוני דבר־מה); אמר ליה, 'הכי אמר רבי יוחנן - אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לווושט ויבא לידי סכנה".

ולכאורה יש לתמוה, וכי רב נחמן לא ידע ש"אין משיחין בסעודה"?!

זאת ועוד: מכיון שרב יצחק סבר שאסור לדבר בשעת הסעודה, כיצד אמר מה שאמר? ואף אם נאמר כי מוכרח היה להשמיע לרב נחמן את הדין ש"אין משיחין" - היה עליו לקצר בדבריו ולומר רק את עצם ההלכה, ואילו את הטעם לכך ("שמא יקדים וכו") יכול היה לדחות לאחר מכן!

ונראה לבאר, שבאמת גם רב נחמן ידע את ההלכה ש"אין משיחין בסעודה". כוונתו באומרו "לימא מר מילתא" היתה לא לסתם דברים, אלא לדברי תורה. זאת משום שלדעת רב נחמן הדין ש"אין משיחין בסעודה" מפני הסכנה חל אך ורק על שיחת חולין ולא על דברי־תורה. בדברי־תורה - סובר רב נחמן - אין לחוש לסכנה, שכן "תורה מגנא ומצלא"[3] מפני כל סכנה אפשרית.

על כך השיב לו רב יצחק - כי מכיון שטעם הדין ש"אין משיחין בסעודה" הוא, "שמא יקדים קנה לווושט ויבא לידי סכנה" - הרי שהלכה זו חלה גם על דברי־תורה. כדוגמת דברי הגמרא[4] לגבי עשיית מצוה - שאף כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"[5] ו"שלוחי מצוה אינן נזוקין", בכל־זאת - "היכא דשכיח הזיקא, שאני" (במקום שההיזק מצוי, שונה הדבר ואין להסתכן אף לא לצורך מצוה). לכן האריך רב נחמן והוסיף את הטעם לאיסור - "שמא יקדים קנה לווושט" - כדי להדגיש שבמקרה זה חל הגדר של "שכיח הזיקא" (הנזק מצוי) ולכן אין משיחין בשעת הסעודה, אפילו לא בדברי־תורה.

להלכה, כתב המגן־אברהם[6] שאף בדברי־תורה אין משיחין בסעודה, ועם זאת כתב "כל שולחן שלא אמרו עליו דברי־תורה, כאילו אכלו מזבחי־מתים". וצריך לומר שכוונתו היא, קודם האכילה או לאחריה[7] או כדברי האליהו־רבה שהביא המשנה־ברורה[8] שבין תבשיל לתבשיל מותר לדבר.

(לקוטי־שיחות, כרך לה, עמ' 225)

יש להבין את דברי התנא, ששלושה שאכלו יחדיו ולא אמרו דברי־תורה, כאילו אכלו מזבחי־מתים - הלוא ביטול תורה הוא ענין חמור מאוד, והעונש עליו חמור יותר (מ"כאילו אכלו מזבחי־מתים") וכפי שלמדנו[9], "כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" נאמר עליו[10] "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר - הכרת תכרת"!

ולאידך גיסא - המשנה ממשיכה ואומרת, "שלושה שאכלו.. ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום", וצריך להבין: האם זהו כל השכר בעבור אמירת דברי־תורה, והרי השכר על לימוד תורה רב ונעלה באין־ערוך[11]!

כן יש להבין את הלשון "שלושה שאכלו", מדוע דוקא "שלושה"?

ביאור הענין: משנתנו לא באה לתאר את השכר על לימוד תורה ואת העונש על ביטול תורה, אלא להשמיענו את גודל מעלת הלימוד והשפעתו על האכילה. אומרת לנו המשנה כי שולחן שנאמרו עליו דברי־תורה - המאכל עצמו נעשה חלק מ"שלחנו של מקום".

מעלה מיוחדת זו קיימת רק אם בסעודה השתתפו לפחות "שלושה", שכן אז יש קביעות; כמו לענין "זימון" ובדוגמת "בתלת זימני הווי חזקה" (בשלוש פעמים הרי זו "חזקה"). כל ענין רוחני שיש בו "קביעות" - פועל ומשפיע גם על הגשמיות. לכן, תורה שלומדים באופן של "קביעות", בזמן הסעודה, מעלה את האכילה ועושה אותה לחלק מ"שלחנו של מקום".

ולאידך גיסא - אם בעת קביעות האכילה לא נאמרו דברי־תורה, הרי זה "כאילו אכלו מזבחי־מתים". זאת מכיון שהתורה היא "תורת חיים"[12] ובלעדיה אין "חיות"; לכן מוגדרת אכילה שכזו כאכילה מ"זבחי מתים" (היפוכה של אכילה שנאמרו עמה דברי־תורה "תורת חיים").

(שיחות קודש תשכ"ח - פרשת שלח)

---

1) תענית ה, ב. 2) שם. 3) סוטה כא, א. 4) פסחים ח, ב. 5) קהלת ח, ה. 6) אורח־חיים סימן קע ס"ק א. 7) כמו שכתב ה"ערוך השלחן" שם. 8) שם ס"ק א. 9) סנהדרין צט, א. 10) שלח טו, לא. 11) ראה לדוגמה להלן פ"ו משנה א. 12) ברכת "שים שלום" בתפילת שמונה־עשרה.

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור בחו"ל (בהר באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:47	5:43	8:32	8:30	9:10	9:08	10:21	10:19	13:11	13:12	19:27	19:31	19:56	20:00	19:11	20:11
חיפה (ק)	5:44	5:39	8:29	8:26	9:08	9:06	10:19	10:18	13:11	13:11	19:33	19:37	19:58	20:03	19:06	20:15
ירושלים (ק)	5:45	5:41	8:30	8:27	9:08	9:06	10:19	10:17	13:10	13:10	19:32	19:36	19:55	20:00	18:55	20:11
תל אביב (ק)	5:46	5:42	8:31	8:28	9:10	9:08	10:20	10:19	13:12	13:12	19:29	19:33	19:57	20:02	19:12	20:14
אוסטריה, וינה (ק)	5:20	5:12	8:05	7:58	9:04	9:00	10:21	10:18	13:29	13:29	20:23	20:31	21:02	21:11	20:12	21:28
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:10	7:15	9:03	9:05	9:41	9:44	10:34	10:36	12:47	12:47	17:23	17:19	17:52	17:47	17:01	17:59
אוקראינה, אודסה (ק)	5:28	5:21	8:14	8:08	9:09	9:05	10:25	10:23	13:31	13:31	20:20	20:27	20:57	21:06	20:08	21:22
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:55	4:47	7:40	7:33	8:38	8:34	9:55	9:53	13:03	13:03	19:56	20:04	20:36	20:44	19:45	21:02
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:04	4:56	7:49	7:42	8:48	8:45	10:06	10:03	13:14	13:15	20:09	20:17	20:49	20:58	19:58	21:15
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:24	5:15	8:06	7:58	9:11	9:07	10:29	10:26	13:40	13:41	20:41	20:49	21:23	21:33	20:30	21:51
אוקראינה, קייב (ק)	5:15	5:07	7:58	7:49	9:03	8:59	10:22	10:19	13:33	13:33	20:34	20:43	21:16	21:26	20:23	21:45
איטליה, מילאנו (ק)	5:57	5:50	8:43	8:38	9:36	9:33	10:52	10:50	13:57	13:57	20:46	20:53	21:20	21:28	20:33	21:43
אקוואדור, קיטו (ח)	6:07	6:07	8:37	8:37	9:07	9:07	10:09	10:09	12:41	12:41	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:38	7:42	9:35	9:37	10:12	10:14	11:06	11:07	13:20	13:20	18:03	17:59	18:30	18:26	17:41	18:37
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:43	8:49	10:30	10:33	11:10	11:13	12:02	12:04	14:12	14:12	18:40	18:34	19:11	19:06	18:17	19:18
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:56	5:51	8:43	8:39	9:28	9:25	10:41	10:39	13:38	13:39	20:10	20:16	20:42	20:48	19:57	21:02
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:42	5:36	8:29	8:25	9:15	9:12	10:29	10:27	13:28	13:28	20:03	20:09	20:36	20:42	19:50	20:56
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:42	5:37	8:29	8:25	9:16	9:13	10:29	10:28	13:28	13:29	20:03	20:09	20:36	20:43	19:50	20:57
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:14	6:08	9:01	8:57	9:50	9:46	11:04	11:02	14:05	14:05	20:44	20:50	21:18	21:25	20:31	21:39
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:30	6:27	9:15	9:12	9:52	9:50	11:02	11:01	13:52	13:52	20:06	20:10	20:33	20:37	19:52	20:49
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:53	5:49	8:39	8:36	9:19	9:17	10:30	10:29	13:23	13:23	19:44	19:48	20:13	20:18	19:30	20:30
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:37	6:34	9:20	9:18	9:55	9:54	11:04	11:03	13:51	13:51	19:58	20:01	20:24	20:28	19:43	20:39
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:36	5:30	8:23	8:19	9:10	9:07	10:24	10:22	13:24	13:25	20:00	20:06	20:34	20:40	19:47	20:54
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:07	6:01	8:54	8:50	9:40	9:37	10:53	10:51	13:52	13:53	20:26	20:32	20:59	21:06	20:13	21:19
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:34	5:28	8:21	8:16	9:08	9:05	10:23	10:21	13:23	13:24	20:01	20:07	20:34	20:41	19:48	20:55
בוליביה, לה-פס (ח)	6:47	6:49	9:05	9:06	9:36	9:37	10:35	10:36	12:59	12:59	18:10	18:08	18:34	18:33	17:51	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:57	5:48	8:38	8:29	9:46	9:42	11:05	11:02	14:17	14:18	21:22	21:30	22:05	22:15	21:11	22:35
בלגיה, בריסל (ק)	5:58	5:50	8:40	8:31	9:47	9:43	11:06	11:03	14:17	14:18	21:20	21:29	22:03	22:13	21:10	22:32
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:32	6:35	8:43	8:44	9:15	9:17	10:13	10:14	12:33	12:33	17:38	17:36	17:59	17:57	17:18	18:07
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:19	6:22	8:31	8:32	9:03	9:04	10:00	10:01	12:21	12:21	17:23	17:20	17:48	17:46	17:03	17:56
בריטניה, לונדון (ק)	5:14	5:05	7:55	7:45	9:04	8:59	10:23	10:20	13:35	13:36	20:43	20:52	21:24	21:35	20:35	21:55
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:14	5:04	7:49	7:34	9:08	9:03	10:29	10:25	13:45	13:45	20:57	21:07	21:44	21:56	20:51	22:18
גרמניה, ברלין (ק)	5:16	5:07	7:54	7:43	9:08	9:03	10:28	10:24	13:42	13:43	20:52	21:02	21:36	21:47	20:42	22:08
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:44	5:36	8:27	8:19	9:31	9:27	10:49	10:47	14:00	14:01	21:00	21:09	21:42	21:52	20:50	22:11
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:37	6:40	8:45	8:46	9:18	9:20	10:15	10:16	12:34	12:34	17:37	17:34	17:56	17:53	17:16	18:03
הודו, מומבאי (ח)	6:05	6:03	8:45	8:44	9:18	9:17	10:25	10:24	13:07	13:08	19:05	19:07	19:30	19:32	18:49	19:42
הודו, פונה (ח)	6:02	6:00	8:42	8:40	9:15	9:14	10:21	10:21	13:03	13:04	19:00	19:02	19:25	19:27	18:44	19:37
הונגריה, בודפשט (ק)	5:11	5:04	7:57	7:50	8:54	8:50	10:11	10:08	13:17	13:18	20:10	20:17	20:48	20:57	19:58	21:14
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:46	4:40	7:33	7:29	8:20	8:17	9:33	9:31	12:33	12:33	19:08	19:14	19:41	19:48	18:55	20:01
יוון, אתונה (ק)	6:18	6:13	9:05	9:01	9:48	9:45	11:00	10:59	13:57	13:57	20:26	20:31	20:57	21:03	20:12	21:16
מולדובה, קישינב (ק)	5:34	5:26	8:19	8:13	9:16	9:12	10:32	10:30	13:38	13:39	20:29	20:37	21:07	21:16	20:17	21:32

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור בחו"ל (בהר באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:02	6:00	8:42	8:41	9:15	9:14	10:22	10:21	13:05	13:05	19:03	19:05	19:28	19:30	18:47	19:40
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:38	7:45	9:16	9:19	10:00	10:03	10:50	10:52	12:56	12:56	17:13	17:07	17:47	17:41	16:50	17:54
נפאל, קטמנדו (ח)	5:17	5:13	8:00	7:58	8:36	8:35	9:46	9:45	12:34	12:34	18:44	18:47	19:11	19:14	18:29	19:25
סין, בייג'ין (ח)	5:03	4:57	7:50	7:46	8:35	8:32	9:48	9:46	12:46	12:47	19:19	19:25	19:51	19:58	19:04	20:11
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:26	9:26	9:56	9:56	10:59	10:59	13:31	13:31	19:06	19:06	19:29	19:30	18:48	19:39
פולין, ורשא (ק)	4:47	4:37	7:26	7:14	8:38	8:33	9:57	9:54	13:11	13:12	20:19	20:29	21:04	21:15	20:09	21:35
פרו, לימה (ח)	6:17	6:18	8:38	8:39	9:09	9:09	10:09	10:09	12:35	12:35	17:52	17:51	18:16	18:15	17:33	18:24
צרפת, ליאון (ק)	6:13	6:06	9:00	8:54	9:53	9:50	11:09	11:07	14:14	14:15	21:01	21:08	21:38	21:46	20:49	22:02
צרפת, פריז (ק)	6:14	6:06	8:58	8:51	9:59	9:55	11:16	11:14	14:25	14:26	21:23	21:31	22:01	22:11	21:12	22:28
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:42	8:16	8:15	8:46	8:46	9:50	9:49	12:24	12:24	18:03	18:03	18:26	18:27	17:45	18:36
קנדה, טורונטו (ק)	5:56	5:50	8:43	8:38	9:33	9:30	10:48	10:46	13:50	13:51	20:35	20:42	21:07	21:15	20:23	21:30
קנדה, מונטריאול (ק)	5:27	5:21	8:14	8:08	9:07	9:04	10:23	10:21	13:28	13:28	20:16	20:23	20:51	20:59	20:04	21:15
קפריסין, לרנקה (ק)	5:45	5:40	8:31	8:28	9:11	9:09	10:23	10:21	13:17	13:17	19:39	19:44	20:09	20:14	19:25	20:26
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:56	4:45	7:23	6:53	8:52	8:47	10:14	10:10	13:32	13:33	20:51	21:01	21:40	21:53	20:42	22:17
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:25	4:14	6:40	6:26	8:24	8:18	9:46	9:42	13:06	13:07	20:32	20:44	21:20	21:34	20:24	21:59
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:50	4:42	7:35	7:29	8:32	8:28	9:48	9:46	12:55	12:56	19:46	19:54	20:25	20:33	19:35	20:50
שווייץ, ציריך (ק)	5:54	5:46	8:39	8:33	9:36	9:32	10:53	10:50	14:00	14:00	20:56	21:04	21:30	21:39	20:45	21:55
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:53	5:51	8:30	8:29	9:02	9:01	10:07	10:07	12:46	12:47	18:37	18:38	19:01	19:02	18:20	19:12

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם! משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00680
12/05/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-3377

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים